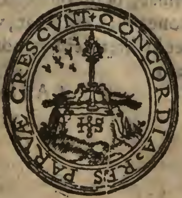
36
18 B
23

A
5
159

36.1.8.B.23

CONFESSIO Catholicæ Fidei CHRISTIANA: VEL

potius Explicatio quædam Confeſsionis à Patribus factæ in Synodo Prouinciali, quæ habita eſt Petrikouiæ, Anno Domini M. D. LI. Menſe Maio congregatis.

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTVERPIÆ
In ædibus Ioannis Steelſii,
ANNO. M. D. LIX.

Cum Gratia & Priuilegio.

CÆſarea Maieſtas permiſit Ioanni Steelſio, vt Confeſsionem catholicæ fidei Chriſtianæ, Petrikouiæ in Synodo Prouinciali habitam, impunè imprimat, perq; omnes hæreditarias regiones ſuas diſtrahat, veluti latius patet in literis eidem conceſsis & ſubſignatis.

BAVE.

SERENISSIMO ET
CHRISTIANISSIMO PRINCIPI ET

Domino, Domino Sigiſmundo Auguſto Dei gratia
Regi Poloniæ, magno Duci Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſ-
ſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ &c. Domino & hære-
di: Domino ſuo clementiſsimo, Nicolaus
Dziergovvski Archiepiſcopus Gneſnen-
ſis, Legatus natus & primas, orationes
& obſequia ſua reuerenter
commendat.

*SI Qua Gens alia, noſtra præ
cæteris habere videtur, quod in
Domino gloriari, de quo Deo, cu- 1.Cor.1.
ius hoc ſolius eſt beneficium, me-
rito gratias agere poſsit ac debeat, quod cum
aliæ pleræque poſt agnitam veritatem, & re-
ceptum ſemel Chriſti Euãgelium, trãsferri ſe Gal.1.
in aliud cuiuſuis potius, quàm Chriſti Euãge
lium paſſæ ſint, noſtra hæc (quod illi perpetuũ
cuius hoc inſpiratione factum eſt, Deus eſſe 1.Ioan.2.
velit) quod audiuit ab initio, in eo permanſit Heb.13.
neq; commiſit vt doctrinis variis & peregri- 1.Tim.6.
nis abduceretur, Verum quod Timotheũ, ac
verum veri Dei cultorem vnumquenq; Pau-
lus admonet, depoſitum fideliter cuſtodiuit,
deuitans prophanas vocum nouitates, & op-
poſitiones falſi nominis ſcientiæ, quas quidã
promittentes, circa fidem exciderũt. Sed hanc
illi tantam conſtantiæ laudem, eripere cona-
tur totius humani generis hoſtis ille capitalis,*

quo nihil eſt ad noſtram perniciem inſtructius neq; vigilantius: Circumit enim ſemper tanq̃ leo rugiens, quærens quem deuoret. Neque verò non reperit, quod quærere nunquàm intermittit. Magnam (proh dolor) orbis Christiani partem ſuis inſidiis à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia, ſegregatam immanis illa beſtia iam deuorauit, ac quod malum non pro noſtris meritis, ſed pro ſua gratuita bonitate & miſericordia, procul à noſtris finibus arcere Deus velit, ad nos quoq; deglutiendos animum adiecit. Neque verò nunc aliis artibus vtitur Satanas iſte, quàm & ab initio ſemper & noſtro etiam hoc infœlici æuo, in finitimis populis irretiendis vſus eſt. Facile perſpicit, vt eſt non minus callidus quàm truculentus, aperto Marte ſi congredi velit, nihil ſe proficere poſſe. Quamobrem longe alia ſe forma exhibet, quàm ea quæ eſt ipſius propria, quã ſi cernere liceret, auerterentur eueſtigio mentes omnium, ac ſimul vt vidiſſent, monſtrum horrendum ingens, non modo vocem non audirent, ſed nec aſpectum eius ferre poſſent. Verum transfigurat ſe in angelum lucis: Quibus armis olim caput noſtrum, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in deſerto cum eſſet, aggreſ

1.Pet.5. 2.Cor.11. Mat.4.

aggreſſus eſt, iiſdem membra nunc quoque illius appetit, ſub vmbraculis diuinæ legis decipere conatur incautos, ac ſuæ fraudi ſacræ ſcripturæ prætendit authoritatem, quodq́; à ſanctiſſimo quodam doctiſſimoq́; viro ſcriptũ eſt: Per verba legis, legem impugnat: Nam proprium ſenſum verbis aſtruit legis, vt ſuæ mentis prauitatem, legis authoritate commendet. Sciens enim impietas multum authoritatem valere, fallaciam ſub eius nomine componit, vt quia res mala per ſemetipſam acceptabilis eſſe non poteſt, bono nominis commendetur. Hac arte nimio plus in hac quoq; gente noſtra iam profecit, ac ſub ſpecioſo verbi Dei titulo plurimos decepit, periculum vt ſit, niſi Deus oculis miſericordiæ ſuæ nos aſpexerit, ac ab illius inſidiis protexerit, ne deteriore ſint loco res apud nos, quàm apud finitimos hactenus fuiſſe videntur. Qui cum iam bona ex parte ad mentem ſaniorem reuerſi ſint, ad nos lues hæc ſerpere cœpit: ac videre licet plæroſque tam cæca mente præditos, vt cùm non ignorent, qui fuerint aliorum exitus, qui ſub obtentu Euangelii ſacra prophanis, imáque ſummis miſcere conati ſunt, haud aliter tamen, quàm ſi ne tenui quidem auditione quic

Ambro. in cap. 3. ad Titum.

quàm ea de re percepiſſent, obſirmato animo in eo pertendunt, quod ſemel prauum in animum induxerunt. Tum autem videt eos, qui à Chriſti corpore diuulſi, de Chriſti Euangelio, deq; puritate verbi ſe iactant, in tot ſectas miſerè diſſectos, ipſos inter ſe digladiari, ipſos inuicem ſibi hæreticos eſſe, neq; tamen vel hoc eorum diſſidio adduci poſſunt, vt in viam redeant, vnde aberraſſe videntur. Quin eò iam res rediit (quæ res vna omnium maximè eſt deploráda) quod ſui quiſq; capitis ſomnia, Dei verbum vocari, & fidem Catholicam haberi vult, ac quanto quiſq; indoctior eſt, tanto ſibi plus arrogat, tantoq; maiore audacia de rebus non intellectis temerè affirmat. Ante hos triginta annos vna tantum fuit in orbe Chriſtiano fides, quæ nec dici poteſt fides, niſi vna ſit, cùm quicquid præter vnam fidem eſt, perfidiã, non fidem eſſe dicat Hilarius, nũc iſti fidium ex ea ludum fecerunt: ex quo fit, vt quibus in rebus agitur ſalus noſtra, in iis iam ludatur, neq; ſolidi ferè quicquam à multis credatur, dum quouis vento doctrinæ circumlatæ, paulo momento huc illuc mentes eorum impelluntur. Quoniam verò noſtrum Epiſcoporum officium hac in re nonnulli requirebant, qui

Ad Conſtantium Auguſtũ.
Ephe. 4.

nos vel hac ex cauſa non eſſe immunes à culpa dicerent, quod nullam certam paſtoribus docendi formam præſcriberemus, in qua acquieſcere poſſent: quamuis ea pridem à ſanctis Patribus præſcripta eſt, nec eſt quod quiſquam à nobis aliquid noui expectet, quum vitare nouitates Paulus iuſſerit: Ne tamen videri cuiquam poſſemus nolle gregis noſtri ſaluti proſpicere, conuocauimus ea de re Synodum, in qua cum eſſet de conſtituenda religione deliberatio ſuſcepta, in eam ſententiam itum eſt ab omnibus, vt certi quidam articuli ſcriberentur, de quibus ſinguli Epiſcopi ſuo quiſq; loco ſententiam rogati dicerent. iuriſiurandi etiã religione interpoſita, quod nõ ſecus dicat quiſq; quàm ſentiat. Eo enim iã audaciæ atq; amentiæ progreſſos pleroſq; cernimus ex iis, quibus recepta fides Eccleſiæ nõ probatur, vt Catholicos etiã viros inſimulare audeant, quaſi eiuſdem ſint ſecum ſententiæ. Deinde ſi quem vident Catholicum recta ſentiẽtem, qui doctrinæ alicuius opinionem habeat, nõ dubitent illi vnum omnium maximè horrendũ crimen impingere, quaſi aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habeat, ac quod hæreticos aliquando, nunquàm autem Ca-

*tholicos feciſſe legimus, temporis cauſa ita ſen
tire ſe fingat: Sic illi ex ſua improbitate pro-
bos etiã viros metiuntur. Hos itaq; articulos
vno ore ab Epiſcopis prouinciæ meæ omnibus
iuratis, qui tum præſentes aderãt, ab eorũ ve-
rò, qui legitimis de cauſis abfuerũt, legatis cõ-
probatos, & manu ſingulorum ſubſcriptos, in
ordinẽ poſtea digeſtos, ac nonnihil expolitos,
atq; in iuſtum volumẽ redactos, viſum eſt tuo
chriſtianiſsime Rex, nomini dedicare. Cui enĩ
dicarem rrctius, quàm orthodoxæ fidei noſtræ
propugnatori? quem ſancta maiorũ veſtigia
perſequentẽ, diuinitus datum eſſe nobis vide-
mus, cuius authoritate conatus iſtorum impij
ſedari poſsint, qui ad religionẽ Chriſtianam
euertendam conſpiraſſe videntur. Quos cum
Dei metus in officio cõtinere nõ poſsit, cõtinet
tamen in officio Maieſtas tua, pro ea, qua ti-
bi à Deo conceſſa eſt, ad Eccleſiã ipſius defen-
dendam, poteſtate. Quod vt perpetuo facias,
vtq; diu te nobis incolumem & felicem conſer
uet idem ille, qui tibi tam pias iſtas cogitati-
ones inſpirauit Dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus, vnà cum clero vniuerſo totius pro-
uinciæ meæ ſupplex præcari nun-
quàm intermitto.*

PROOEMIVM.

QVæ propria ſemper hominis exiſtimata ſunt, nõ defuere, qui cùm cæteris animantibus ea nobis eſſe communia putarent: Nam ſiue ſermone maxime differimus ab iis, quę bruta vocantur, præterquã quod aues humana verba ſonãtes audire licet, quando ſuas voces cætera viuentia propriis inter ſe notis diſcernunt atq; dinoſcunt, nónne mutuos inter ſe miſcere ſermones videntur? Siue quis ridere ſic homini proprium eſſe dicat, vt & omni homini, & ſoli, & ſemper inſit, an nõ apparet in quadrupedibus nonnullis ridendi quędam ratio, quando demulſis auribus, cõtractoq; rictu, & oculis in laſciuiã reſolutis, aut homini alludunt, aut ſuis quiſq; propriis fœtibus? Iam & prouidentia non carent bruta, quando ſibi proſpiciunt in futurũ, ac cibos olim ſumendos reponũt. Qua in re adeò nõ ſunt quibuſdam etiã hominibus inferiora, vt pigriorem quendam ad formicam ire Sapiens iuſſerit, vt eius vias cõſyderaret, ac ſapientiã diſceret, quæ cum non habeat ducem, nõ pręceptorem, nõ principem, parat ęſtate ſibi cibum, & in meſſe cõgregat, quod hyeme comedat. Rationis verò, qua ſola maximè à reliquis animantibus differre perſuaſum habemus, nõne ſigna in multis deprehendũtur? Nam quãdo vtilia ſibi appetunt, cauent ab iis quæ ſunt noxia, quando pericula fugiũt, quando latibula ſibi parant in plures exitus diſparentia, intelligere certe aliquid videntur. Poterit autem aliquis rationẽ illis ineſſe negare, cùm ipſum etiam hominem ſæpe deludant? Poterit eos eſſe ratione deſtitutos affirmare, à quibus vt ſapientiã diſcamus, quorum vt prudentiam imitemur, nõ mortaliũ aliquis, verũ ipſe nos Deus admonet immortalis? Cuius enim niſi dei vox eſt, vt diſcamus à formica ſapientiam? cuius niſi dei vox eſt, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes? Deum itaq; ſequutus authorem fecit ſanctus pater Baſilius, cùm quintæ diei opera in iis libris, quos Exæmeron inſcripſit, enarraret, vt ad quorundam aquatilium, volatiliũ, & quadrupedum imitationem oratione ſua mẽtes hominũ inflammaret: Quod modo nõ totidem verbis poſtea factum eſt ab Ambroſio, cùm idem argumẽti genus pertractaret: Non omnino vana vt eorum opinio fuiſſe videatur, qui quæ nos bruta vocamus animãtia, rationis expertia prorſus eſſe negauerunt.

Lactan. li.3 inſtit. ca. 10

Prou.6.

Mat.10.

Hom 7. 8.9.

Li.5. Exæmeron.

runt. Grauis apud Græcos author Plutarchus librū etiam ea de re cōſcripſit, in quo quendam è ſociis Vlyſsis, Circes veneficiis in ſuem conuerſum, illi perſuadere conātem inducit, quod cum ratione, tum pleriſq; mortalibus etiā virtutibus, nō exæquent homines modo ea, quę à nobis bruta dicūtur, verumetiā longo poſt ſe interuallo relinquāt. Ex iis videre licet, quod quęcunq; tandem ea ſunt, quibus placet ſibi genus hominum, ac reliquis animantibus anteponi, ſeq; diſcerni ab illis vult, ea non minima ex parte cū illis habet communia. Quid igitur eſſe dicemus, quo maxime diſcerni poſsint homines à pecoribus? Non ratio, non oratio, nō prudentia, nō alia quęcunq;, ſed ſola eſt religio quę nos ab illis diſcernit. Hoc adeò ipſa etiam figura & ſtatus hominis indicat, qui cum cætera animalia prona terram ſpectent, ſolus ex omnibus eſt vultu in cœlum erecto, vt vel ex hoc admoneatur homo, quò vultum, eò & mentem ſpectare debere: non vt, quod Anaxagoræ viſum fuit aliquādo, ſolem & lunam, verum vt à quo ſol & luna, à quo etiā ipſe homo, à quo cuncta quæ vel ſub aſpectum hominis cadūt, vel ſolo intellectu comprehendi poſſunt, condita ſunt & creata, eum vt cōtempletur, cū vt cognoſcere, cognitum amare, & eo qui diuinitati propriè debetur cultu proſequi ſtudeat. Hoc eſt igitur in homine eximium, hoc eſt quo vel ſolo vel certe maxime differt humanum genus à cęteris viuentibus. Ex quorum tot generibus, quemadmodum à M. Tullio ſcriptum legimus, nullum eſt animal præter hominē, quod habeat notitiam aliquam dei. Quamobrem apud Plutarchum etiam Vlyſses non habuit quo Grilli refelleret argumēta, quibus ille rationem ineſſe brutis probare contendebat, præter vnum hoc, quod graue diceret eſſe, rationē iis concedere, quibus dei cognitio non ſit ingenita. Quę cum ita ſe res habeat, quid eſt aliud in quo magis elaborare mortales oēs oporteat, quàm vt ad agnitionē dei peruenire liceat? ad quem contemplandum nati eſſe videmur? vt niſi fecerit quis id, cuius cauſa productus in hanc lucem eſſe videtur, rectè de
Pſal.49. illo dici queat: Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Neq; enim iam ferè quicquam eſt in homine, quo dinoſci poſsit à iumentis, ſi ſit agnitione dei deſtitutus. Deinde verò affluat aliquis omnibus iis, quæ bona vocantur & ſunt: ſit iuſtitię, ſit continentię laudibus inſignis, ſit omni vir-

ni virtutum genere perpolitus, ſit Ariſtide, ſit Catone, ſit Phocione ſanctior, niſi veri dei veram agnitionem habuerit, ſuperuacanea illi fuerint hæc omnia, fruſtra in illis aſſequẽdis laborauerit. Omnis enim iuſtitia, ſicut à Lactantio prçclare ſcriptum eſt, ſimilis erit humano corpori caput non habenti, in quo tametſi membra omnia, & locis ſuis conſtẽt, & figura, & habitudine, tamẽ quoniã deeſt id, quod eſt omnium principale, & vita & ſenſu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habent, vſum non habent, tam ſcilicet, q̃ caput ſine corpore. Cuius gerit ſimilitudinẽ, qui cùm Deum non ignoret, viuit iniuſtè, id enim ſolum habet quod eſt ſummum: ſed fruſtra, quoniam virtutibus tanquam membris caret. Itaq; vt ſit viuum & ſenſibile corpus, & agnitio dei neceſſaria eſt, quaſi caput, & omnes virtutes quaſi corpus: ita fiet homo perfectus ac viuus. Summa tamẽ omnis in capite eſt, quod quamuis conſtare non poſsit ſine membris omnibus, ſine quibuſdam tamen poteſt. Et erit quidem animal vitioſum ac debile, ſed viuet tamen, ſicut & is qui Deum nouit, & in aliqua re peccat, dat enim veniã peccatis Deus. Quam obrem ſine membris aliquibus viui poteſt, ſine capite nullo modo. Hæc res efficit, vt etiamſi natura boni ſint Philoſophi, nihil tamẽ ſciant, nihil ſapiant. Omnis doctrina & virtus eorum ſine capite eſt, quia Deum neſciunt, qui virtutis & doctrinæ caput eſt, quem qui non cognoſcit, licet videat, cæcus eſt, licet audiat, ſurdus, licet loquatur, elinguis eſt. Cum verò conditorem parentemq; rerum cognouerit, tunc & videbit, & audiet, & loquetur: Habere enim caput cœpit, in quo ſunt ſenſus omnes collocati, hoc eſt, oculi, aures, & lingua. Caput igitur teneamus, Deum cognoſcere ſtudeamus, etiam atque etiam omni ope connitamur omnes, vt quò vultus noſtros conuerſos eſſe videmus, eò mẽtes etiam noſtras erectas habere queamus, atq; in illius, per quem conditi ſumus & redempti, contemplatione verſemur, ne ſimus corpus ſine capite, neq; ſimus ii, in quos rectè quadare poſsit, quod in Pſalmis ſcriptũ legimus: Os habent & nõ loquentur, oculos habẽt & non videbunt, aures habent, & nõ audient. Ad hanc agnitionẽ contemplationemq; dei optimi maximi pios oẽs vt inuitaremus, hçc ſcribendi labor à nobis eſt ſuſceptus, quç quidem vno verbo religio ſiue pietas dici poteſt. Religio quidẽ, quod ea tanq̃ vinculo quodã obſtricti Deo ſumus

Li. 7. ca. 9

Pſal. 113.

& re-

& religati: Pietas autē quod nō aliter piis eſſe licet, quàm Deo ritè colēdo. Hac itaq; de re dicere nobis nunc eſt propoſitum, quæ ſit piè colendi Deum ratio, de qua nō leues hoc infelici æuo noſtro controuerſias excitatas eſſe videmus. Supplices eum precamur, quem noſſe vita eſt ęterna, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt qui via nobis fa-
Cant.7 ctus eſt, pro bonitate ſua nobis cōcedat, ſic vt de eo quod
Ioan.14 nobis inſtitutum eſt diſſeramus, vt non declinemus neq;
Deut.28 ad dexteram, neq; ad ſiniſtram: ſed via regia incedentes,
Eſa.20. nihil proferamus quod nō ad ipſius gloriam, quam alteri non dat, proprie pertinere videatur: cui ſoli ſtudere ipſo inſpirante, quam ſolam, pro eo vt vires nobis fuerit ſuppe
Ioan.4. ditare dignatus, propagare deliberatū habemus. Quoniā itaq; ſpiritus Deus eſt, indubitatum illud erit, quod in ſpiritu adorari, ſpiritu coli, ſpiritualibus exercitiis venerari maximè vult: cuius generis ſunt, fides nō ficta, ſpes firma, & charitas de corde puro profecta: tribus iis qui propriè debetur Deo cultus abſoluitur. Ac ſi non conſtaret homo niſi ſpiritu ſolo, nihil ab eo præterea requireretur, ad purè Deum colendū. Quoniam verò corporis quoq; mole premitur, æquum eſſe videtur, vt nō hęc modo, quæ iam commemorauimus, interiora, verumetiam externa quoq; ad colendum Deum adferat. Colat Dominū humana mens, fide, ſpe, & charitate: colat Dominum corpus hominis externis & corporeis rebus, quibus tanquā ſignis quibuſdā ſuam erga Deum fidem, ſpem, & charitatē oſtendat: vt ſic
Pſal.83 totus homo dicere poſſit cum Propheta: Cor meum & caro mea exultauerūt in Deum viuum: ac quemadmodum corpus ordinatur ad Deum per animam, ſic exterior cultus ad interiorem referatur, ſine quo fruſtra Deus quibuſ-
Rom.14 cunq; tandē externis ritibus colitur: cum omne quod nō eſt ex fide, peccatum ſit. Priore itaq; loco de interno: poſteriore de externo Dei cultu verba faciemus, nihil in medium allaturi, niſi quod verbo dei conſentaneum eſt futurum.

INDEX

INDEX CAPITVM HVIVS OPERIS, CVIVS PRIOR pars capitis, poſterior folii numerum continet.

CAP. FOL.

1. Quod fides fundamẽtum ſit religionis Chriſtianę, 1 *Fides.*
2. Quod fides mediatoris poſt lapſum primi hominis fuerit,& eſt omnibus ad ſalutẽ neceſſaria,neq; potuerit aut poſsit quiſquam abſq; illa ſaluari, 1
3. Quod Eccleſia omnia,quæ ad fidem mediatoris pertinent,non modo ſcriptis & ſermonibus,verum & certorum dierum obſeruationibus, & ſignis,& imaginibus, & habitu, & geſtu, & variis cæremoniis mentibus fidelium imprimere conata eſt. Ac primũ de anno in certa tẽpora diſtributo,deq; beneficio Chriſti incarnatiõis, 2
4. De beneficio redẽptionis per crucem & mortẽ Chriſti factæ, 3
5. Quod in die Paraſceues recte deploratur Chriſti paſſio, 6
6. De gaudio Dominicæ reſurrectionis, 7
7. De aſcenſione Chriſti,deq; extremo iudicio, 8
8. De Spiritu ſancto,deq; Trinitate, 9
9. Quod dictum Apoſtoli,Dies obſeruatis & menſes,nihil aduerſatur obſeruationi dierũ,quæ fit in Eccleſia, 9
10. Quomodo præcipuè Chriſti paſsionis beneficia variis modis Eccleſia rudibus inculcare conata eſt, ac primum de ſigno crucis, 10
11. De crucifixi ſimulachro, 11 *Crux.*
12. Quomodo Sacerdotes & Epiſcopos ad contemplandum perpetuo crucis & mortis Chriſti beneficium excitare mater Eccleſia conata eſt, 13
13. Quod falſo quidam hoc æuo noſtro calumniantur Eccleſiã de obſcuratis Chriſti beneficiis, cum per ipſos potius obſcurentur, & omnis eorum memoria extinguatur, 14
14. Quæ ſit vis huius articuli, credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, 16
15 Scripturę ne magis,an Eccleſiæ teſtimonio ſit credendum, 18 *De Eccleſia & ſcriptura.*
16 Quod euangelio credimus non tanquã hominis teſtimonio,ſed tanquam intus loquentis dei voci, 19
17. Quod ſcriptura nihil eſt certius, quodq; certus ex ea ſenſus elici põſsit, 20

18. Quod

CAP. FOL.

18. Quod non liceat ad ſuam cuiq; mentem ſcripturam accommodare, 21

19. Non propterea nõ eſſe conſenſum patrum in ſcripturis interpretandis ſequendũ,quod vnus aliquis aliquan do errauerit, 22

20 Deſcriptio Eccleſiæ,quodq; ſibi nomen eius & autho ritatem vſurpant etiam hæretici, 24

21. Quod quatuor ſunt Eccleſiæ notæ. Prima eſt, quod ſit ſancta, 25

22. Secunda nota Eccleſiæ,quod ſit Catholica, 27

23. Quomodo dinoſci poſsit Catholicus,exemplis illuſtratur, 28

Concilia. 24. Quod concilium œcumenicum Eccleſiam Catholicam repræſentat, 30

25. Tertia nota Eccleſiæ,quod ſit vna, 45

26. Quod aliter vnitas retineri non poteſt,quàm ſi vnus aliquis præſit Eccleſiæ,cui pareant omnes, 47

27 Quarta Eccleſiæ nota quod ſit Apoſtolica, 49

28. Quod vbi legitima Epiſcoporum ſucceſsio eſt, ibi doctrina Apoſtolorum,ibi vera eſt vna,ſancta,Catholica,Apoſtolica Eccleſia, 50

29. Quod fides Eccleſiæ propterea deferenda non ſit, quod præſidēt illi quandoq;,qui vitę non omnino ſunt inculpatę, 54

30. Quæ ſit ſanctorum communio, 58

31. Qui ſint extra ſanctorum communionem, 59

De ſacramentis, 32 De Sacramentis, 60

33 De numero Sacramentorum, 61

34 De Baptiſmo, 63

35. De ſuſcipientibus baptiſmum, 67

36 De miniſtro huius ſacramenti, 69

37 De ritibus & cæremoniis baptiſmi, 70

38 De ſacramento Confirmationis, 73

39 De ſacramento Euchariſtiæ, 75

40 De materia huius ſacramenti, 83

41 Quod hoc ſacramentũ recte dicatur ſacrificium, 92

42 De effectu ſacramenti euchariſtiæ, 114

43 Quemadmodum affectos ad hoc ſacramentum acce dere oporteat, 117

44 De ſacramento Pœnitentiæ, 118

45 De materia & forma huius ſacramenti, 119

46. De

CAP. FOL.
46 De contritione, 119
47 De confeſsione,& quę illi reſpondet abſolutione, 122
48 De ſatisfactione, 125
49 De ſacramento extremæ vnctionis, 134
50 De ſacramento ordinis, 135
51 De diſtinctione ordinum, 136
52 De ſacris ordinibus,qui maiores vocantur, 138
53 De ſacerdotio, 139
54 De miniſtro huius ſacramenti, 147
55 De ſacramento Matrimonii, 156
56 De impedimentis matrimonii, 161
57 De iis quæ reſtant ex ſymbolo,peccatorum remiſsio-ne,carnis reſurrectione, & vita æterna, 183
58 De ſpe, 184
59 Expoſitio dominicę orationis,authore Cypriano,196
60 Explicatio ſalutationis Angelicæ, 205

SECVNDI TOMI INDEX

Capitum.

61 Quod iuſtitia noſtra non ſit ſola fides, 209
62 Quod peccato quolibet mortali fides nõ amittat, 210
63 Quod fides à ſpe & charitate nõ modo vocabulo ve-rumetiam rationali differentia diſtinguatur, 212
64 Quod fidei vt prodeſſe queat, ſpem & charitatẽ iun-gi neceſſe eſt, 212
65 Quod nihil impoſsibile Deus præceperit, 214
66 Quod non tam natura mandatorũ, quàm noſtra fiat ignauia,vt implere mandata non poſsimus,cum quæ ti mori grauia ſint,leuia ſint amori, 215
67 Quod operatur bona Deus in nobis, non ipſis nihil agentibus, verum conſentientibus & ſimul operãtibus nobis, 216
68 Quod ſemel iuſtificatum gratia ſua Deus non deſe-rat,ſi non ab ipſo deſeratur, quodq; charitati nõ modo non impoſsibile verũ ne difficile quidẽ quicquã eſt, 218
69 Quod Chriſtiana iuſtitia charitas eſt ex corde puro, & conſcientia bona,& fide non ficta, 219
70 Quod per fidem, ſpem & charitatem,quæ propemo-dum obſoleuerat in nobis,imago dei reſtauratur, 222
71 Quod iuſtitia dei iuſti ſumus, non qua Deus ipſe iu-ſtus eſt,ſed qua nos iuſtos facit, 224

72 Quod

CAP. FOL.
72. Quod non ſola iuſtitiæ Chriſti imputatione,ſed vę rè & realiter inhærente nobis iuſtitia iuſti ſimus, 238
73. Eorum confutatio,quæ contra verè & realiter inhærentem nobis iuſtitiam à quibuſdam proferuntur, 236
74. Quod præceptum charitatis,quæ eſt iuſtitia noſtra, in hac vita expleri poteſt, 256
75. Explicatio prçcepti de diligēdo Deo & proximo, 262
76 De prçceptis decalogi, 264
77 De primo præcepto, 265
78. De ſecundo præcepto, 268
79 De tertio præcepto, 269
80. De quarto præcepto, 272
81 De quinto præcepto, 275
82 De ſexto præcepto, 276
83. De ſeptimo præcepto, 280
84. De octauo præcepto, 281
85 De nono & decimo præceptis, 282
86 De externo cultu, 284
87 Cæremoniarum diuiſio, 287
88 De cæremoniis quæ ſumuntur à perſonis, 288
89. De cæremoniis quæ ſumuntur à rebus, 289
90. De cæremoniis quæ ſumuntur à loco, 296
91. De cæremoniis quæ ſumuntur à tempore, 305
92. De traditionibus humanis, 334
93. Parænesis cum totius operis peroratione. 355.

Quod Fides fun DAMENTVM SIT religio nis Chriſtianæ.

CAPVT PRIMVM.

QVI Fidem ſanctiſsimæ religionis,doctri- *Chryſoſt.*
næq́; Chriſtianæ fundamentum,ſimul ia *Tomo 4.*
nuam & viam in vitā, ac recurſum quen- *Homil. de*
dam atq; reductionem,à corruptione ad *fide,ſpe,&*
incorruptionem immortalitatemq́; eſſe *charitate.*
dixerunt , ii verè vim eius expreſsiſſe vi-
dentur. Nam per hāc acceſſum habemus *Cyril li 4.*
ad patrem, qui vitæ nobis & immortalitatis auctor eſt. *ſuper Ioan.*
Credere enim oportet accedentem ad Deum. Accedit ad *cap 9.*
Deum,qui inuocat eum. Quomodo autem inuocabunt, *Rom. 5.*
dicit Apoſtolus , in quem non crediderunt ? Fides itaq; *Hebr. 11.*
cum primis eſt neceſſaria, ſine qua impoſsibile eſt placere *Rom. 10.*
Deo:Quam qui non habet,fruſtra accedit ad Deum,fru- *Heb. 11.*
ſtra loquitur, fruſtra inuocat Deum. Intellexit hoc Pro- *Pſal 115.*
pheta cū dixit:Credidi propter quod locutus ſum.Quin *2.Cor.4.*
& Apoſtolus : Et nos,inquit, credimus, propter quod &
loquimur. Prima ergo vox eius,qui ſe Chriſtianum pro-
fitetur,eſt, Credo. Hinc eſt, quod non Sophi,non Philo-
ſophi,ſed fideles appellamur. Verùm quid tandem illud
eſt,quod credere nos oportet?nihil aliud eſt quàm Ieſum
Chriſtum,& hunc crucifixum. Hæc eſt fidei noſtræ ſum-
ma,vt credamus,nos,qui primorum parētum noſtrorum
culpa facti eramus filij iræ, filij gehennæ,rei mortis æter- *Eph.2.*
næ,nō potuiſſe, neq; poſſe à morte liberari,niſi per vnum *1.Tim.2.*
mediatorem Dei & hominum,hominē Chriſtum Ieſum,
qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus : qui *1.Ioan.2.*
factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nō pro noſtris
autem tantum,verum & totius mūdi:qui lauit nos à pec-
catis noſtris in ſanguine ſuo : Qui cū inimici fuiſſemus,
reconciliauit nos Deo patri.Quomodo autem reconcili- *Apoc.1.*
auit ? Vt ſicut per inobedientiam vnius hominis, pecca- *Rom.5.*
tores conſtituti fuimus multi, ſic per vnius obedientiam *Rom.5.*
iuſti conſtitueremur multi. Factus eſt enim obediens pa-

A tri

Philip.2. tri vſque ad mortem, mortem autem crucis, quò ſic lueret inobedientiæ peccatum, per primos parentes noſtros admiſſum, & nos ex impiis iuſtos factos, per obedientiam ſuam, quam in perferenda morte crucis oſtendit, cùm patre ſuo cœleſti in gratiam reduceret. *Rom.10.* Hoc qui corde credit, ſufficit illi ad iuſtitiam: qui verò confitetur inſuper ore, conſequitur ſalutem. Hoc ſolum ſcire ſe Paulus glo- *1.Cor.2.* riabatur, ſcribens ad Corinthios: Cum veniſſem, inquit, ad vos fratres, veni non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Non veni, inquit, ſyllogiſmorum captiones, non ſophiſmata, non aliud quidpiam huiuſmodi vobis afferens: verum ſic me vobis exhibui, quaſi nihil aliud ſcirem, præter crucem Chriſti.

Gal.6. In hac ſola gloriabatur Paulus, hāc ſolam ſe noſſe profitebatur & præ ſe ferebat: Ab iis verò vehementer animus eius abhorrebat, & eorum conſuetudine interdice- *1.Tim.6.* bat, qui ſuperbi, nihil ſcientes, languebant circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidię, con- *2.Tim.2.* tentiones, blaſphemiæ, ſuſpitiones malæ: cùm ſeruum domini non oporteat litigare, ſed eſſe māſuetum ad omnes, docibilem, patientem, &c.

CAPVT SECVNDVM.

Quod fides mediatoris, poſt lapſum primi hominis, fuerit, & eſt omnibus ad ſalutem neceſſaria, neque potuerit, aut poſsit quiſquam abſq; illa ſaluari.

1.Cor.4. & Amb. lib.1. ca 3. de fide. HÆc eſt igitur fides noſtra, in cuius ſimplicitate regnum eſt Dei, non in contentione ſermonis, vt credamus & confiteamur, quod non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo ſaluum *Act.4.* quenquā factum, aut fieri oporteret, præter nomen illius, *Mat.1.* qui propterea vocari voluit IESVS, quòd ſaluum eſſet facturus populum ſuum à peccatis eorum. Ac fides quidē hæc, ante lapſum primi hominis, minimè fuit neceſſaria. *1.Tim.1.* Neq; enim alia cauſa fuit, quamobrē veniret in mundum *Sermone. 8. & 9. de verbis Apoſtoli.* Ieſus Chriſtus, quàm vt peccatores ſaluos faceret. Non illum de cœlo ad terrā merita noſtra bona, ſed peccata traxerunt. Tolle morbos, tolle vulnera, dicit Auguſtinus, & nulla eſt cauſa medicinæ. Sufficiebat igitur primis parentibus

tibus noſtris, priuſquàm prolapſi fuiſſent, credere, quòd Deus eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator eſt.

Poſt admiſſum verò per illos peccatum, iam illud credere nequaquam ſufficiebat: neceſſaria fuit prętereà fides mediatoris, quém cùm ipſi, tum liberi eorum & poſteri, ſancti Patriarchæ & Prophetæ magno deſiderio venturum expectabant, certa ſpe, & fiducia futurum, vt per eum Deo patri reconciliarentur, & de Diaboli poteſtate eriperentur. *Heb.11.*

Quis autem futurus eſſet mediatór ille, Deine filius, an angelus, an alius quiſpiam, de eo certi aliquid perſuaſum habere non fuit omnibus neceſſe: ſatis erat ad ſalutem, in genere credere, quod rationem Deus eſſet initurus, & viam aliquã humanæ redemptionis inuēturus. Ad explicatius verò & diſtinctius de mediatore ſingula credenda, tenebantur ii ſoli, quibus hoc fuit à Deo reuelatum, qui maiores vocantur, ſancti Patriarchæ, & Prophetæ, ſimul Sacerdotes, & Pontifices, quibus populi docendi munus incumbebat, qui & ante legem obſcurius, & poſt datam à Moſe legem apertius, quibuſdam ſacrificiis & cæremoniis venturum Chriſtum mediatorē adumbrabant. Quorum ſignificationē intelligebant ipſi quidem apertius maiores, quibus reuelatum erat, futurum, vt virgo cōciperet & pareret filium, qui paſsione, cruce, & morte ſua pró peccatis hominum ſatisfaceret, qui tertia diè à mortuis reſurgeret, deinde verò in cœlos aſcenderet, inde venturus iudicaret viuos & mortuos. In maiorum autem fide ſaluabantur minores, qui ſub velamine quodam obſcurius cognoſcebant, ác fide apprehendebant, venturum mediatorem, per quém eſſent à morte liberādi, cuius venturi fides illuſtrior fuit ſub lege, quàm ante legem. *Eſa.7.*

Poſteaquàm verò venit tempus illud acceptabile, venerunt dies ſalutis: poſteaquàm apparuit gratia Saluatoris noſtri omnibus hominibus, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorém bonorum operum, tum verò fides mediatoris Chriſti, qui pacificauit per ſanguinem crucis ſuæ, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt, ſicut clarior & apertior, ita magis eſſe cœpit neceſſaria, vt iam non adumbratè ſicut ſub lege, vel ante legem, neq; ſub velamine (quandoquidem Chriſto mortuo velum tēpli ſciſſum eſt) ſed claré, dilucidé, atq; apertè *2.Cor.6.* *Tit.2.* *Col.1.* *Luc.23.*

crederent, & confiterentur omnes, quod venerit iam is,
Act.10. qui finis eſt legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti: cui teſtimoniũ perhibent omnes Prophetæ, remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum: cuius diem Abraham videre geſtiebat, ac vidit, at-
Ioan.8. teſtante ipſo Chriſto, & gauiſus eſt: vidit autem non carnis, verum fidei oculis, quibus multò certius videtur. Pro quo mittendo Moſes orauit dicẽs: Obſecro domine, mit-
Exod.4. te quem miſſurus es. Orauit Dauid cum aliis in locis, tum
Pſal 79. ter in vno Pſalmo repetens: Oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Orauit Eſaias, cum deſiderio clamans: Emitte
Eſa.16. Domine agnum dominatorẽ terræ. Vtinam dirumperes
Eſa.64. cœlos & deſcenderes. Orauit in Canticis Eccleſia dicens:
Cant.1. Oſculetur me oſculo oris ſui: ſonet vox tua in auribus meis. Quid enim aliud iis verbis à ſponſo ſuo Chriſto petit? quàm vt qui loqueretur iã in patribus & Prophetis, idem ore proprio tandem aliquando loquatur in carne aſſumpta. Neq; verò ſatis eſt credere, quòd venerit in hũc mundum, ſed & illud fideles omnes tenere memoria neceſſe eſt, quòd conceptus eſt de Spiritufancto, ꝙ natus eſt
Rom.4. ex Maria virgine, ꝙ traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, quod aſcẽdit ad cœlos, ſedet ad dexteram patris, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Quoniam verò qui virginis filius, idem eſt & Dei filius, in patrem quoq; omnipotentem credere neceſſe eſt, creatorem cœli & terræ: ſimul & in Spiritum ſanctum, ex quo conceptus eſt. Vt in tribus perſonis credatur vnus Deus. Diſtinctionem verò perſonarum, & vnitatem ſubſtantiæ, ſi qui ſunt rudiores, quam vt comprehendere poſsint, non eſt adeò neceſſarium ad ſalutem, omnibus explicatè credere, vt ſi quis minus hoc fuerit aſſequutus, de eius ſalute dubitandum ſit.

CAPVT TERTIVM.

Quod Eccleſia, omnia quæ ad fidem mediatoris pertinent, non modo ſcriptis & ſermonibus, verum & certorum dierum obſeruationibus, & ſignis, & imaginibus, & habitu, & geſtu, & variis ceremoniis, mentibus fidelium imprimere conata eſt. Ac primum de Anno in certa tempora diſtributo, deq; beneficio Chriſti incarnationis.

Verum

Verum videre licet admirabilem quandā curam, & ſolicitudinē ſanctæ matris Eccleſiæ, quæ non contenta vel ſcripto, vel verbo ſingula tradidiſſe, quæ neceſſariò credenda ſunt ad ſalutem, diligenter vias & rationes omnes perſecuta eſt, quibus ea quàm maximè clara, & manifeſta redderet omnibus. Itaq; totum anni tēpus ita diſtribuit, certos vt dies inſtitueret, quibus eorum, quæ credere nos oportet, ſi modo ſalui eſſe volumus, ita admoneremur, nūquam vt elabi è memoria noſtra poſſent. Quoniam verò primum inter ea locū obtinet incarnatio Chriſti, non vtcunq; ad celebrandam huius tanti benefici memoriam accedere liberos ſuos voluit, verum tribus, & amplius etiam hebdomadis, vt ſe præpararent inſtituit, ad mediatorem redemptoremq; ſuum, eo quo par eſt honore, excipiendum. Quod quidem tempus vocauit Aduentum : in quo ſanctorū patrum deſiderium nobis repræſentat, qui ſedentes in tenebris & in vmbra *Luc.1.* mortis, incredibili quodam animorum ardore, venturum in carne iuſtitiæ ſolem, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, expectantes, continuis & flebilibus modis clamabant, dicentes : Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iu- *Eſa.45.* ſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Quæ verba & in primis veſperis primæ Dominicæ, & per totum Aduentum ſingulis diebus in Miſſa beatæ virginis cantantur. Ad quam diluculo ſurgunt homines, tanquam vigilantes, atque ſui ſaluatoris aduentum expectantes. Qui vero maiore feruntur erga Chriſtum charitate, carnem etiam ſuam per omne id tempus ieiunio macerant, quò domitis illius cupiditatibus, tātò magis expediti eſſe queant ad illum venientem excipiendum, debitoq; honore proſequendum, quem tanto ſtudio præſtolati fuerunt. Cuius poſteaquam diu multumq; expectatus ille dies incarnationis, & natiuitatis aduenit, quanta eſt, per Deum immortalem, omniū lætitia? quàm profuſum gaudium? quàm incredibilis exultatio? quòd venerit tandem ille tantoperè deſideratus, qui diſſolueret iugum noſtrę captiuitatis, & nos à graui ſeruitute, qua diabolo mancipati fueramus, in libertatem aſſereret. Surgitur nocte media, qua natum nobis puerum hunc admirabilem, ex hiſtoria didicimus Euangelica : Curritur ab omnibus ad viden- *Luc.2.* dum, ad amplexandum, ad exoſculandum noſtræ ſalutis autorem. Illuceſcente vero ſole, poſteaquam ſolenni cum

gaudio perfecta ſunt in templo omnia,quę ad diem hunc tam feſtum iuſta celebritate peragendum pertinere videntur,nequaquam iis finibus gaudium & exultatio piorum cōtinetur: verum priuatis etiam cuiuſq; ædibus,non ab adultis modo,verum & à pueris, ac tantū non ab ipſis
Eſa.9. lactentibus atq; infantibus, natus nobis puerulus, datus nobis filius,decantatur.

Luc.2. Curſitatur per vicos & plateas, in ſingulis ædibus annuntiatur cum iubilo gaudium illud magnum, quòd natus eſt nobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus dominus.
Ephe.2. Quoniam verò ſumma tum apparuit liberalitas Dei patris, qui cum ſit diues in miſericordia, propter nimiam
Gal.4. charitatem ſuam, quà dilexit nos, miſit filium ſuum factum ex muliere,qui mortem noſtram moriendo deſtrueret, & vitam reſurgendo repararet, inuitantur à locupletioribus tenuiores, vt & ipſi quà poſſint communis omnium tam benigni patroni, vel patris potius liberalitatem imitentur, atq; è ſuis copiis egentium ſubleuent inopiam. Hac ratione mater Eccleſia, quæ in ſymbolo primo loco de Chriſto nato continentur, in pectoribus liberorum ſuorum defigenda curauit: vt ne facile excidere poſſent. Addidit iis etiam ea, quæ non continentur in ſymbolo. Nam octauo die poſt, circuncidi: quatuor deinde diebus interiectis, à Magis adorati: quadrageſimo die poſt natalem, in templo oblati pueri Ieſu, memoriam recolit.

CAPVT QVARTVM.

De beneficio Redemptionis per crucem & mortem Chriſti factæ.

PRiuſquam verò ad eà veniat, quæ deinceps habentur in ſymbolo,de eo,quomodo paſſus eſt ſub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus, & ſepultus, deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit:quoniam inter omnia Chriſti beneficia,crucis hoc & mortis eius, vnum omnium præ cæteris eſt inſigne maximè. Neq; enim naſcendo, ſed moriendo pro nobis, nos à morte redemit: non in cunis iacendo,ſed in cruce ſpiritū exhalando, pro peccatis noſtris ſatisfaciens, nos cœleſti patri ſuo reconciliauit: cruci peccatorum noſtrorum chyrographum affigens,tulit ipſum de medio ac prorſus de rerum natura ſuſtulit. Quoniam itaq; ſalus hæc eſt,& redemptio noſtra,

quoniam

quoniam gloria noſtra crux Chriſti eſt,triumphus noſter crux Chriſti eſt, ſpes omnis, & fiducia noſtra, ſola crux eſt domini noſtri Ieſu Chriſti,ad tantũ hoc crucis & mortis beneficium commemorandum, ſancta mater Eccleſia non vtcunq;,verum diligenter præparatis fidelibus ſuis, accedendum eſſe putauit. Atq; illud inprimis æquum eſſe duxit,vt ſocii Chriſti paſsionum eſſe conaremur, ſi volumus eſſe ſocii conſolationis, quam cum illo reſurgentes, & in cœlum aſcendentes accepturi ſumus. Nam niſi commortui fuerimus, non conuiuemus: Niſi ſuſtinuerimus, non conregnabimus. Compati neceſſe eſt,ſi quis conglorificari vult.Nam & Chriſtum pati prius oportuit, atque ita intrare in gloriam ſuam.Ac rectè quidem cõmunicare Chriſti paſsionibus intelligitur, qui pro nomine illius quoſuis cruciatus,deniq; mortem ipſam perferre,ſi res ita poſtulet,animo prompto ſemper eſt,& parato.Recte præterea compati & commori ille dicitur, qui deſiit à peccatis,vt iam non deſideriis hominum, ſed voluntate Dei, quod reliquum eſt in carne viuat temporis. Cæterum ad hæc perficienda,impedimento plerunq; caro eſt,maximè quæ ſpiritui aduerſatur, vt non quæ volumus illa faciamus. Hæc itaq; domanda eſt abſtinentia,quò facilius crucifigi poſsit cum ſuis vitiis & concupiſcentiis. Nam ſicut equis ferocientibus, & ſeſſori minus iam obtemperantibus,pabulum ſubducitur,& pro auena fœnum datur, ita carni noſtræ, ob ſucci & ſpirituum abundantiam ſpiritui rebellanti,ſubduci alimoniam,& eiuſmodi ſuppeditari ciborum genus expedit,vnde quam minimum animo ſeſſori ſuo recalcitret:vt caſtigato corpore, & in ſeruitutem redacto,vegetior ac liberatior animus diuinis laudibus inſiſtat, diuinæq; voluntati ſe tantò facilius attemperet. Cum enim qui foris eſt noſter homo corrumpitur, tum is qui intus eſt,renouatur de die in diem:quanto plus conficitur quotidianis laboribus & ieiuniis exterior noſtri pars corpus, tanto interior noſtri pars, & ea potior, animus,deficiente corpore graui ſuo aduerſario, vegetior,ac valentior,& aptior efficitur ad hæc, vt Deo vacare, & illius voluntati obſequundare queat. His itaque cauſis adducta mater Eccleſia, quò, quæ nobis in mora plerunque ſunt,carnis deſideriis vacui, vacare melius tanti beneficii contemplationi poſsimus, quadraginta dierum ieiunium inſtituit. Neq; id ſine exemplo ſeruatoris noſtri Chriſti,

2.Tim.2. *Rom.8.* *Luc.24.* *Gal.5.* *1.Cor.9.* *2.Cor.4.* *Mat.4.*

qui & ipſe quadraginta dies in deſerto ieiunaſſe legitur: vt obiter etiam illud in memoriam nobis reuocet, quomodo ille, cuius beneficio nobis contigit, vt explere famē, vt ſaturi eſſe queamus, noſtra cauſa eſurire dignatus eſt. Poſteaquam verò ventum eſt ad finem quadrageſimæ, ad hebdomadam illam, quam iure merito ſanctam vocamus, quòd in ea repræſentatur nobis Chriſti paſsionis myſterium, per quam abluti, ſanctificati, iuſtificati ſumus, tum verò maiore ſtudio in eas res omnes incumbi voluit, quas ad frenanda deſideria, atq; ad aduertendum animum ab omni rerum terrenarum cura pertinere putauit. Hinc ille mos quondam à plurimis, nunc vero à paucis, quorum ardentior eſt pietas, obſeruatus: quem etiam ſua ætate ſcribit obſeruatum Epiphanius: quòd humi cubabatur, quòd afflictiones tolerabantur, quòd ſicca duntaxat edebantur, quod precationes, vigiliæ, ieiunia ſeruabantur, atque omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones exquirebantur. Vacabatur ab omnibus ſæculi negotiis, neque alia in re per totam illam hebdomadam, quàm in contemplatione ſummi illius beneficii, quod nobis in ara crucis Dominus noſter Ieſus Chriſtus, idem & Sacerdos & ſacrificium, conferre dignatus eſt, mentes & cogitationes hominum defixæ fuerunt: quò ſingulari & inæſtimabili beneficio, quoniā peccatorum remiſsionem, fuſo pro nobis Chriſti ſanguine, conſequuti ſumus, tum verò ſedulò facere omnes omnia iuſsit Eccleſia, quo tanti beneficii fructum conſequi poſſent: quem quoniam adipiſci non licet, niſi iis, qui peccata ſua, quæ tantis Chriſti cruciatibus cauſam dederunt, in amaritudine mentis ſuæ recogitant, qui deteſtati ea, odium eorum concipiunt, ac iuſto propterea dolore affecti, profuſis lachrymis ea ſacerdoti Dei miniſtro, cui ligandi ſoluendiq; poteſtas à Deo data eſt, enumerando recenſent, eiuſq; miniſterio, virtute verò ac merito paſsionis & mortis Chriſti, ab illis abſolui, ac Deo patri, quem toties tam grauiter offenderunt, reconciliari, ea quā par eſt animorum ſubmiſsione petunt, vt hoc quoque ſub id tempus à fidelibus fieret inſtituit: quo commonefaceret illos, non niſi paſsionis & mortis Chriſti meritò peccata remitti. Hoc non contenta, ſimul ſtatuit, vt huius peccatorum remiſsionis, & cum Deo patre reconciliationis pignus acciperent, quò tantò magis certi de ea reddi poſſent: ad viuum

Eſa.38. *Mat.18.*

& vi-

& viuificum Chriſti corpus & ſanguinem ſumendum,
poſteaquam peccata ſua confeſsi, atq; ab eorum nexu ſo-
luti eſſent, accederent: quò ſicut ipſe vna caro nobiſcum,
ita nos viciſsim non modo caro vna, verum & ſpiritus
vnus cum ipſo efficimur, atque illius corpori coniungi-
mur. Quoniam verò & in ſacramento hoc, & quoties
memoria dominicæ paſsionis recolitur, ſicut ſæpe iam an
tea commemorauimus, reconciliationis illius admone-
mur in cruce peractæ, qua nos, qui inimici eramus, per
mortem ſuam Deo patri Chriſtus reconciliauit, fas non
eſſe putauit mater Eccleſia, qui reconciliationis huius me-
moriam agerent, vt ii ſimultates aliquas gererent, ac odiis
inter ſe mutuis flagrarent. Quamobrem & illud inſtituit,
vt in hac præcipuè ſancta hebdomada, priuſquam ad ſu-
mendum ſalutarem illum cibum fideles accederent, qui
Sacramentum eſt pietatis, myſterium pacis, ſignum vnita- *Iac.5.*
tis, vinculum charitatis, confiterentur alterutrum peccata
ſua, ſimul veniam peterent darentq; viciſsim. Quod qui *Heb.9.*
ſecus facerent, quiq; implacabile odium erga proximum
retinerent, ii grauius etiam quàm ipſi Iudæi flagitium de-
ſignarent, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, &
oſtentui habentes, vt meritò à ſacris arcendi, quin etiam
è piorum cœtu homines impii neque digni, qui Chriſtia-
norum appellatione gaudeāt, exterminandi ſint. Et quo-
niam duplex eſt pœnitentia, priuata vna, publica altera,
ſicut ſuo loco fuſius dicetur, illam quidem quocunq; die
fieri permittit Eccleſia, hanc autem alterā ſolennem, non
exiſtimauit, niſi feria quinta ſanctæ hebdomadæ, peragi
oportere. Eſt quidem ita, quod omni tempore fungi de-
bent Epiſcopi legatione ad reconciliandos peccatores, de
qua loquens Apoſtolus, cum dixiſſet, Deus erat in Chri- *2.Cor.5.*
ſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta
ipſorum: & poſuit in nobis verbum reconciliationis: pro-
tinus adiunxit: Pro Chriſto ergo legatione fungimur,
tanquam Deo exhortāte per nos. Obſecramus pro Chri-
ſto, reconciliamini Deo: viſum eſt tamen vt iſto potiſsi-
mum die legationis hoc munere fungerentur, quo ſum-
mus pontifex noſter Ieſus Chriſtus aſtitit vultui Dei pro
nobis in multitudine miſericordiæ ſuæ, & ſemel Sacerdo- *Heb.9.*
tii ſecundum ordinem Melchiſedech officio perfunctus,
cum ſacrificium incruentum corporis & ſanguinis ſui ſub
panis & vini ſpeciebus in vltima illa cœna Deo patri ob-

tuliſſet, ac eiuſdem corporis & ſanguinis Sacramentum ſub hiſdem ſpeciebus poſt factam oblationem ſuis diſcipulis tradidiſſet, paulò pòſt iterum Sacerdos ipſe ſecundum ordinem Aaron, vt huic Sacerdotio finem imponeret, poſteaquàm nouum illud inſtituerat, ſacrificium pro nobis cruentum factus eſt, ſemetipſum tradens oblationem

Ephe.5. & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis: capi ſe, ligari, conſpui, flagellari, variis probris affici, ac poſt multos grauiſſimos cruciatus ſibi illatos, tandem ſe in crucem agi paſſus, atque ibi pro nobis iuſtus pro iniuſtis mori dignatus eſt. Quam autem ob cauſam ligata eſt miſericordia?

1.Pet.3. niſi vt miſeros peccatores à nexu peccatorum ſuorum ſolueret pœnitentes. Quam ob cauſam vita mori pro impiis, & mortis æternæ reis dignata eſt? niſi vt, ſicut iam toties dictum eſt, propitium nobis & placatum patrem ſuum redderet, apud quem propitiator nobis factus eſt

Rom 3. Chriſtus in ſanguine ſuo? Quamuis igitur à diuitiis bonitatis Dei nullum tempus vacat, hoc tamen tempus ad reconciliandos grauioribus flagitiis obrutos, viſum eſt maximè accommodum, quò ſemotis aliis curis omnibus, ac poſtpoſitis quibuſcunque ſæculi cogitationibus, ſoli propitiationis per Chriſtum in cruce factæ contemplationi vacatur, quò remiſſionis peccatorum nobis per mortis illius meritum obtentæ memoria refricatur: nulli vt iam quamlibet grauibus preſſo criminibus dubitare fas

Rom.8. ſit, quin qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, is nunquàm ſit commiſſurus, quin ſimul cum illo ſit nobis donaturus omnia, ſit conceſſurus veniam & indulgētiam peccatorum noſtrorum omnium: quum præſertim ob hoc ipſum eum tradiderit. Quandoquidem per Prophetam teſtatur, quòd non

Eſa.53. ob aliam cauſam, niſi propter ſcelus populi ſui percuſſerit eum. Hinc perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, quod non ſatis habuit Eccleſia commonefeciſſe nos paſsi, crucifixi, mortui Chriſti, ſed ſimul indicare voluit, quem eſſemus fructum ex hac illius paſsione & morte conſequuti, nimirum peccatorum remiſsionem, & cum Deo patre cœleſti reconciliationem.

Quod

CAPVT QVINTVM.

Quod in die Paraſceues rectè deploratur Chriſti paſſio.

QVA quidem ex re, etſi gaudere nos æquum eſt & exultare, quod in cruce ſalutem noſtrā operatus eſt Chriſtus, non ſine cauſa tamē gaudium iſtud in alind tempus differendum, ſanctam verò heb domadam hanc omnem, præcipuè verò diem Paraſceues in mœrore, luctu, lachrymis conſumendam eſſe cenſuit Eccleſia. Gloriari quidem nos oportet in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, atque ingentem ex eo conſolationē accipere, quod nos dignos iudicauerit, quos non corruptibi libus auro & argento, ſed precioſo ſanguine ſuo redmeret. Verum ſunt quæ nos impediunt, quóminus, quo die redemptionis hoc noſtræ myſterium celebramus, gaudere & exultare queamus. Vetat enim hoc noſtræ culpę con ſcientia. Nos enim ſumus qui paſsioni, qui cruci, qui morti eius cauſam dedimus, nos illius plaga doloris, nos illius culpa ſumus occiſionis. Nam ille, quæ nō rapuit, exol uit. Traditus eſt propter delicta noſtra: Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Nō ille ſua, quę nulla habuit, ſed noſtra peccata pertu lit in corpore ſuo ſuper lignū. Meritò itaque gemitus edimus, meritò lachrymas fundimus propter peccata noſtra, quæ tam grauia fuerunt, vt niſi morte Chriſti expiari nō potuerint. Tum autem ipſe Chriſtus noluiſſe videtur eo die nos gaudere, quo cruciatus hos noſtra cauſſa pertulit, Sic enim dixit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem con triſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū. Quin etiam exemplo probabili confirmat, huic tantæ rei triſtitiam conuenire. Mulier, inquit, cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Mulieri cōparat Eccleſiam ſuam, quæ quia Chriſtum diligit, quem ex Deo patre genitū in noſtram naturam ſuſcepit, rectè hoc die Paraſceues morien te illo, & per mortem quaſi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, triſtitiam habet, & dolet, vt in vtero habens, & clamat parturiens. Quoniam verò poſtquam reſurrexit æterno ſuo regno natus, gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium

1. Pet. 1.
Pſal. 68.
Rom. 4.
Eſa. 53.
1. Pet. 2.
Ioan. 16.
2. Teſſ 5.
Apoc 12.
Ioan. 10.
Ioan. 16.

gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, perpulchre perfe-
cta eſt mulieris, quæ promiſſæ fuerat, ſimilitudo, quę poſt-
quàm peperit, iam non meminit preſſurę propter gaudiū,
quia natus eſt homo in mundum. Quare nō ſunt audien-
di, qui Chriſti mortem lugubrem eſſe nolunt, & eam de-
plorari vetant. Nam & ſi pretioſam illam & glorioſam eſ
ſe libenter cōfitemur, vt quæ mortem, & mortis deſtruxit
1.Cor.15. authorem, non continuo nō eſt ipſa lugubris & fidelibus
Heb.2. deflenda, pro quorum ſalute ſponte Chriſtus illam exhi-
buit: Alioqui periculum eſt, ne de nobis quoque per Pro-
Pſal.68 phetam ſuū Chriſtus cōqueri videatur: Suſtinui qui ſimul
contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur, & non in-
Zach.12 ueni. Cum præſertim per Zachariam prædictum ſit, quòd
dolebunt ſuper eum, ſicut doleri ſolet in morte Primoge-
niti. Non gaudeamus itaq; tum, quando mundus gaude-
bat, quando Chriſtum Iudæi crucifigentes exultabant, &
Luc.23. morienti inſultabant: Non vociferemur cum inſanis illis
Luc.2. & odio furentibus, crucifige, crucifige illum: ſed cum Ma-
ria matre Ieſu, cuius tum animā doloris gladius pertranſi
uit, cumq; ſanctis Apoſtolis, quorum ingens luctus men-
tes occupauerat, diem, quò Chriſti crucifixi fit memoria,
in fletu & planctu tranſigamus: gaudium verò noſtrum
Ioan 20 in id vſque tempus differamus, quò ipſi quoq; gauiſi ſunt
diſcipuli viſo Domino: Differamus lætitiam noſtram in
perendinum diem, quò Chriſtus deuicta morte reſurrexit
Rom.4. propter iuſtificationem noſtram. Tempus flendi, dicit Sa-
Eccle.3. piens, & tempus ridendi, tempus plangendi, & tempus ſal
Pſal.125 tandi: Prius flendum eſt, vt exultare poſtea liceat. Euntes
ibant & flebant, dicit Propheta, mittentes ſemina ſua: ve
nientes autem venient cum exultatione, portantes mani-
Mat.5. pulos ſuos. Beati flentes, ait Chriſtus, quoniam ipſi ride-
Luc.7. bunt. Quando cantantur nobis lugubria, plangamus, vt
Rom.12 cum tibiis cantatum fuerit, exultemus. Fleamus cum flen
tibus Apoſtolis, & cum iiſdem gaudentibus gaudeamus:
neq; cum perfidis Iudęis commune quicquam habeamus,
Chriſto paſſo exultantibus, atq; illi acerbè inſultantibus.
Hunc morem iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus
ſemper obſeruauit ſancta mater Eccleſia, ſimul docens fi-
deles ſuos, quòd per luctum peruenitur ad gaudium,
Act.14 quòd per multas tribulationes oportet nos intrare in re-
gnum dei.

CA-

CAPVT SEPTIMVM.

De gaudio Dominicæ reſurrectionis.

QVamobrem ad iucundam illam reſurrectionis ſolennitatem prius nos peruenire noluit, quàm eſſemus conuerſi ad dominum in toto corde noſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Etiam carnalibus hac in parte prouiſum eſſe cupiebat, qui cum non facile poſsint mentis oculos ad ea videnda, quæ ſunt ſpiritus attollere, niſi vi maiore corporaliter accidentium cauſarum excitentur, cauſas, quibus id perfici poſſet, peruestigauit. *Iohel. 2.*

Quare ieiunium quadraginta dierum, quod pro decimis anni totius offertur Deo, ſic diſpoſuit, vt ante ſacratiſſimam Paſchatis noctem nullo modo rumperetur à piis. Ita fit, dum per abſtinentiam corpus atteritur, nec aliunde laxatio niſi ab hac Paſchali nocte ſperatur, vt hæc beata nox etiam à carnalibus tãto maiore cum expectatione & gaudio excipiatur, & antequam veniat, ſic omnes quadrageſimæ dies, qui ſunt interiecti, tanquam diurna viatoris itinera, magno cum deſiderio ad conſtitutum locum properantis, quotidie penè diligenter computentur.

Hac ratione dulcis omnibus hæc ſolennitas, chara omnibus, deſiderabilis cunctis efficitur: Sicut lux in tenebris ambulantibus, ſicut fons de petra ſalientis aquæ, ſitientibus, ſicut quòd fixit Deus tabernaculum peregrinãtibus. Hic igitur tempus iam eſt lætitiæ, hic exultamus omnes gaudio, memoria nobiſcum repetentes, quantum pro nobis Chriſtus pretium perſoluerit, per quod peccatorũ noſtrorum remiſsionem conſequuti, & à duriſsima captiuitate redempti ſumus. Quò magis autem abſolutum ſit gaudium noſtrum, paſsioni & morti Chriſti reſurrectionem quoque ſemper adiungimus, quæ noſtræ cauſa eſt iuſtificationis. Nam ſicut traditus eſt Chriſtus propter delicta noſtra, ita reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Vnde colligere licet, quod qui iuſtificationem nihil aliud eſſe volunt, quàm peccatorum remiſsionem, & cum Deo patre reconciliationem, ii toto (quod aiunt) cœlo errant. Neque enim in hac ſola re cõſiſtit iuſtificatio, ſi vetus homo noſtẽr exuatur, neceſſe eſt inſuper indui nouum, qui ſecũdum Deũ creatus eſt in ſanctitate & iuſtitia veritatis. Non ſatis eſt veterem Adam eieciſſe, nouum etiam Adam præterea Chriſtum complecti neceſſe eſt. Non tantum pecca- *Rom. 4.* *Ephe. 4* *Rom. 6.*

to moriendum, ſed viuendum eſt etiam Deo in Chriſto Ieſu. Non ſufficit à peccato liberari, ſeruos etiam oportet fieri iuſtitiæ, non commori ſaltem, hoc eſt defungi peccatis, verum & reſurgere cum Chriſto opus eſt. Illud itaque merito Chriſti paſsionis nobis obtigit, quod ſumus mor-

Rom. 6. tui peccatis, quòd vetus homo crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato. Verum hoc ſatis non eſt: Neceſſe eſt præterea, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos fide accenſi, ſimul cum eo reſurgentes, in nouitate vitæ ambulemus, parati omnia & facere & pati pro ea fide, quam ipſe tradidit, quã in ſymbolo poſtea comprehenderunt Apoſtoli. Quod certi ſimus, tametſi propter eam fidem corpus noſtrum occiſum fuerit, nihilominus facturum Deum, vt ſuis promiſsis maneat, vtq; excitet nos, ſicut excitauit Chriſtum in vitam ęternam. Atq; hoc eſt quod vocat Paulus iuſtificari, poſt adeptam peccatorum remiſsionem in eiuſmodi vitæ nouitate ambulare. Crucifixus itaq; Chriſtus eſt, vt in cruce veteris hominis occaſum oſtenderet. Reſurrexit autem, vt in vita ſua vitæ noſtræ nouitatem demonſtraret. Duplicatur itaque gaudium hoc die noſtrum, quod non ſolum abolita ſunt peccata noſtra per mortem Chriſti, verumetiam illius reſurrectio documento nobis eſt & exemplo, quomodo mortui per illum priſtinis culpis mox vnà cum illo & per illum in nouam vitam reſuſcitari, deinceps iuſtitiæ viuamus, quam illius beneficio conſequuti ſumus. Hæc itaque duo ſancta mater eccleſia præ cæteris inculcãda ſuis fidelibus, nec ferè ab inuicem ſeparanda eſſe duxit, tanquam ad ſalutem apprimè neceſſaria. Nam quum & illud credere neceſſariũ ſit ad ſalutem, Chriſtum & verum hominem, & verum Deum fuiſſe: verum hominẽ declarat paſsio & mors: neq; enim potuit pati & mori niſi homo: verum Deum declarat reſurrectio: neq; enim potuit ſua ipſius virtute à mortuis reſurgere, niſi Deus. Quamobrem non ſatis habuit in die Paraſceues mortis, in die Paſchæ reſurrectionis Chriſti memoriã celebraſſe, quin per totũ annum vertentẽ vtriuſq; nobis memoriã ſingulis hebdomadis renouet. Nam quòd à Chriſtianis feria quarta & ſexta ieiunatur, illam rationem reddi ſcribit Auguſt. quod conſyderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quã vulgò quartam feriam vocãt, conſilium reperiuntur ad occidendũ Dominum feciſſe Iudęi,

Ad Caſsulanum epiſtola. 86.

die

die autem vno interiecto, cuius veſpere Dominus paſcha cum diſcipulis manducauit, qui finis fuit eius diei, quam vocamus quintã ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, feriam ſextam vulgò vocant, qui dies paſsionis eius manifeſtus eſt, pertinebat. Tertius autẽ dies poſt reſurrectioni dicatus eſt, qui propterea dominicus etiam vocatur, quòd in eo Dominus à mortuis reſurgens, verè ſe Deum & Dominũ eſſe declarauit. Quare nõ ſolo die Paſchatis, verum ſingulis dominicis diebus promiſsionem peragi videmus, qua repræſentatur Apoſtolorum proceſsio, qui iuxta Chriſti pręceptũ iuerunt in Galilæam, vt ibi viderent Dominum à mortuis reſurgentem, & Hieroſolymam inde poſtea redierunt. Sic ergo duos articulos hos docuit nos Eccleſia, vnum de paſſo, crucifixo, mortuo, & ſepulto Chriſto, alterum de eo, quomodo tertia die reſurrexit, qui quo magis infigerentur memoriæ noſtrę, ſingulis hebdomadis eorum commemorationẽ ſextis feriis, & diebus dominicis renouari voluit. *Mat. 26* *Mat. 28*

CAPVT SEPTIMVM.

De aſcenſione Chriſti, deq́ue extremo iudicio.

SIcut autem quadraginta dies ante dominicam reſurrectionis in omni abſtinentiæ continentiæq́ue genere traducendos, ita deinceps iam quinquaginta diebus ieiunia cenſuit eſſe relaxanda, vt ad feſtum vſque Pentecoſtes nõ ieiunaretur à cibis, quod eſt mœrentium, ſed in Domino gauderetur. Illud etiam ſubiecit quaſi ſub oculos noſtros, quomodo quadraginta dies cum ſuis diſcipulis verſatus eſt, quibuſcum etiam cibum interdum capere viſus eſt, dominus noſter Ieſus Chriſtus, quò magis fidem faceret ſuæ reſurrectionis: Poſtea vidẽtibus illis eleuatus, & in cęlum aſſumptus eſt. Poterat quidem celerius in cęlum aſcendere, ſed quoniam non quæ ſua, ſed quæ noſtra ſunt quærere venerat (deſcenderat enim propter nos homines, & propter noſtram ſalutem) quo magis claram teſtatamq́ue cunctis reſurrectionem ſuam redderet, atque omnem ex omnium animis de ea dubitationem tolleret, tantiſper in terris commorari, aſcenſionisq́ue ſuæ gloriam in quadrageſimum diem differre dignatus eſt. Nulla autem res æquè ſpem noſtram erigit, atque glorioſa hæc Chriſti aſcenſio. Nam paſsio illius charitatẽ in nobis accendit, quam cum ille ſummã erga nos declarauerit (nam dile- *Act. 1.*

Ioan.15 dilectionem hac maiorē habere poteſt nemo, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, qua tamen maiorē habuit ille, qui poſuit pro inimicis) fieri non poteſt, quin mutuo illius amore inflammemur, qui prior nos tantopere dilexit. Reſurrectio verò Chriſti, non modò de diuinitate ipſius, verum & de noſtræ carnis reſurrectione fidem
1.Theſ.4 noſtram confirmat & roborat: Si enim credimus, quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo. Aſcenſio porrò ſpem læti ficat, quam firmam habemus & indubitatā, quo caput noſtrum præceſsit, eò nos, qui ſumus ipſius membra, ſequu-
Ioan.12 turos: Cum præſertim promiſſum eius habeamus, qui fallere neſcit, vbi fuerit ipſe, ibi futurum & miniſtrum. Sed ita nos in ſpem erigit aſcenſio, ne prorſus tamen ſecuros & oſcitantes eſſe permittat. Nam eodem ipſo die nobis in memoriam reuocatur, quomodo qui aſcendit ad cœlos, & ſedet ad dextram patris, inde venturus ſit iudicare viuos
Act.1. & mortuos: Cātatur enim in Miſſę introitu: Viri Galilęi, quid admiramini aſpicientes in cœlum? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cęlum, ita veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntē in cęlum. Vnde docemur, venturū eum in eadem forma hominis, in corpore glorificato, quod in cęlum ſecum detulit, iudicare viuos & mortuos. Canta-
Pſal. 46 tur & illud ex Pſalmo: Aſcendit Deus in iubilo, & Domi-
1.Cor.15 nus in voce tubę. Atqui in eiuſdem voce tubæ nouiſsimę, reſurgent omnes incorrupti, ſententiam iudicis audituri:
Mat.25 qui, quos à ſiniſtris collocauerit, eos ad ſupplicium ignis æterni cōdemnabit, quos autem à dextris poſuerit, eos ire iubebit in regnum ſuum cęleſte: Propterea & in proſa canitur illud: Iudex cum veneris iudicare ſeculum, da nobis quęſumus ſempiternam requiem in ſanctorum gloria. Sic ergo gaudio, quod ex aſcenſione Chriſti capimus, quę nos in ſpem erigit, futurum vt ipſi quoque ſimus vbi ca-
Heb.10. put noſtrum eſt, miſcere voluit Eccleſia ſollicitudinem, quam ſimul nobis adfert expectatio terribilis illius iudicii, quo & hunc articulum, qui extremus eſt de Chriſto, ne ignorare poſſemus: Cuius etiam commonefacit nos ſecunda dominica Aduētus, Nam cū in prima nos amabilis
Zach.9 illius admonuiſſet, quo venit, manſuetus, non vt perderet
Luc.9. animas hominum, ſed vt ſaluaret, non vt iudicaret mun-
Ioan.3. dum, ſed vt mundus per ipſum ſaluus fieret: In ſecunda
Rom.2. dominica, meminit illius aduentus horrēdi, quo qui diui-

tias

tias bonitatis eius contempſerunt, quem recipere redem-
ptorem noluerũt, eum ſeuerum & inexorabilem iudicem
experiantur. Atq; ita non tam ſcribendo aut prædicando,
quàm oculis quaſi rem ſubiiciendo, per certorum dierum
obſeruationes, abſoluit omnia mater eccleſia, quę de Chri-
ſto credere neceſſarium eſt ad ſalutem.

CAPVT OCTAVVM.

De Spiritu ſancto, deq; Trinitate.

SEd nec eum articulum prætereundum putauit, quò
nos in ſpiritum quoq; ſanctum credere profitemur.
Nam & is quemadmodum dudum promiſſus Apo-
ſtolis, tandem ſit miſſus quinquageſimo die poſtquã
Chriſtus reſurrexit, feſtiua ſolennitate, magnaq; cuncto-
rum hilaritate repræſentat. Tunc indicãs illud impletum
eſſe, quod à Propheta dictum eſt de Chriſto: Aſcendens *Pſal.64*
in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona homi- *Ephe.4.*
nibus. Quoniam verò & illud credere neceſſarium eſt ei,
qui ſaluus eſſe velit, tres perſonas vnum eſſe Deum, ſanctiſ-
ſimæ quoque Trinitati feſtum diem dicauit: quo non ſo-
lum admoneri populus eius rei, verumetiam è ſuperiori
loco doceri poſſet. Rectè autem octauo die poſt, quàm ſpi-
ritus ſanctus eſſet miſſus recolitur, feſtum hoc inſtituit:
Nam antequam datus eſſet ſpiritus ſanctus, confeſsio Tri-
nitatis celebrata non eſt, quod ſine dono ſancti ſpiritus, fi-
des illius haberi nõ poteſt: Quanuis ſanctos Patriarchas
& Prophetas ſpiritu ſancto afflatos, non omnino latuiſſe
myſterium hoc Trinitatis, è multis ſcripturæ locis mani-
feſtum eſt. Quò magis autem illud imprimeretur menti-
bus hominũ, ita vt elabi facile nõ poſsit, inſtituit fideles ec-
cleſia iam inde à pueris, ſimul vt eſſent è ſomno expergefa-
cti, vt ſurgentes è lecto, ſe cruce ſignarent, ac verba hæc
proferrent: In nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti:
quod ipſum ſimiliter facerent cubitum euntes. Cum dice-
rent in nomine, non autem in nominibus, admoneren-
tur vnius Dei, qui quanuis trinus in perſonis, vnus tamen
eſt in ſubſtantia: ſimul & eius rei commonefierent, quòd
ſalutem noſtram, quæ crucis beneficio nobis obtigit, tota
Trinitas eſt operata. Nam inſeparabilia ſunt opera Tri-
nitatis. Pater filio, ſicut ipſe filius teſtatur, calicem paſsio- *Ioan.18*
nis dedit, & ipſe filius animæ ſuæ in poteſtate ſua propi- *Ioan.10*
nauit, ſicut ipſe ait: Poteſtatẽ habeo ponendi animã meã: *Eſa 53.*
oblatus eſt enim quia ipſe voluit: Et ſpiritus ſanctus illi *Heb.9.*

propinari fecit, Apoſtolo teſte, qui dicit: ꝙ Chriſtus per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatũ Deo. Hæc eſt fides Catholica, quam vt paulò ante diximus, nõ ſcribendo neq; prædicando modo, verumetiã annum vertentem ita diſtribuendo, dies vt certi conſtituerentur, quibus quaſi ordine ſinguli articuli eorum præcipue, quæ de Chriſto cognoſcenda ſunt, non tam auribus, quàm oculis fidelium exponerentur, ſitiens noſtræ ſalutis mater eccleſia, nos fideliter docere ſemper eſt conata, quòd in eo ſalutem noſtram agi ſciret.

CAPVT NONVM.

Quòd dictum Apoſtoli, dies obſeruatis & menſes, nihil aduerſatur obſeruationi dierum, quæ fit in Eccleſia.

NEque verò defuerunt, qui ſanctæ matris noſtræ ſanctum hoc inſtitutum reprehenderẽt, quod Iudaicas quaſdam obſeruationes amplexos eſſe fideles dicerent. Obiectum eſt etiam ante mille ducentos annos, quod nunc ab iis, qui pridem ſopitas hæ-
Gal.4. reſes ſuſcitauerũt, obiici nobis audimus: Dies obſeruatis,
Hæreſ.75. & menſes, & tempora, & annos: Sed iis iam pridem & ab Epiphanio græco, & ab Hieronymo latino ita reſponſum eſt, ſatis vt eſſe confutati videantur. Neque enim exiſtimandum eſt, ignoraſſe matrem eccleſiam, vel nunc etiam ignorare, quod omnes dies æquales ſint, quodq; non die paraſceues crucifigitur, neque die dominico reſurgit Chriſtus, quodq; nullus dies atq; adeò nulla ſit hora, qua non rectè paſsionis illius & reſurrectionis, ac aliorũ quorumcunq; beneficiorũ fiat recordatio. Quamobrẽ receptus eccleſię mos, quo ſingulis Chriſti beneficiis recolẽdis certos dies inſtituit, nihil habet cum Iudęorũ ſuperſtitione commune: Nam illis nõ eſt fas quouis tempore ieiunare, agnũ immolare, Pentecoſten agere, tabernacula figere: nobis verò quotidie ieiunare, quotidie agnum immaculatũ & offerre Deo patri, & oblatũ manducare, quotidie licet ſimul omnia Chriſti beneficia repręſentare. Quoniã verò ſeculi curis nimio plus pleriq; oẽs immerſi ſumus, neq; aut orationibus, aut gratiarum actionibus, deiq; beneficiis recolendis perinde vt oporteret, vacamus: quid faceret ſitiens noſtrę ſalutis mater eccleſia? permitteretne tantorũ Chriſti beneficiorũ interire memoriã? quæ quamuis in eccleſiis

cleſiis prædicantur è ſuperiore loco, tamē verbi dei ſemen à ſpinis nō rarò ſuffocatur: Non potuerũt hoc ferre plena charitatis illius erga nos viſcera, cũ pręſertim ſalutem in eo noſtram agi videret. Cum itaq; cerneret, adduci nō poſſe liberos ſuos, vt quotidie ieiunarent, quotidie orarent, quotidie Chriſti corporis & ſanguinis communionē perciperent, ac in iugi beneficiorũ eius meditatione verſarentur: fecit illa deo & piorum omniũ conſenſu approbante, fecit autē ſancti ſpiritus doctā magiſterio, certos vt dies inſtitueret, qui præ cæteris tantorũ commemoratione beneficiorum eſſent inſignes, quibus ad officiũ fideles reuocarentur, ac munere ſuo curis aliis vacui diligentius fungerentur: non aliud ſpectans hac dierum præſcriptione, quàm vt & admonerentur eorum, quæ Deus pro ſua ineffabili bonitate, tam plena manu conferre dignatus eſt, & ſepoſitum tamen tempus aliquot haberent, quo diligentius eorum contemplationi vacare liceret. Sic illa, à Paulo edocta, omnibus omnia facta eſt, vt omnes lucrifaceret, & qui non poſſent adhuc ſolidum cibum capere, ꝙ is perfectorum eſt, eos minime negligēdos, verum tanquā paruulis lac potum dandum eſſe putauit. Quò manifeſtius autem fiat omnibus, ꝙ eccleſia nullum nouit dierum diſcrimen, vel ex tremendo ſacrificio, quā miſſam vocamus, cuiuis id colligere licebit, in qua natiuitatis, paſsionis, mortis, reſurrectionis, in cęlum aſcenſionis, & ſpiritus ſancti miſsionis beneficia, nullo non die ſimul omnia celebrantur per totum terrarum orbem, quàm latè patet Chriſtiana religio, nulla prorſus varietate. Etſi enim verba mutari videmus, idq; in iis tantum, quibus ad ſacrificium hoc mentes præparantur, cuius generis ſunt Introitus, Collectæ, Epiſtola, Graduale, Euangelium, Offerenda, Communio ſignificationes tamen manent eædem. Quæ verò liturgiæ potiſsima pars eſt, & in quouis tota conſiſtit, Canon, Idem perpetuo legitur: vbi ad eundem ſemper modum pręcipuorum Chriſti beneficiorũ ſimul omniũ fit cōmemoratio, nihil vt ab Euāgelio Miſſa differre videatur, quin ipſum potius Euangelium & breuis quędam credendorum omnium non tam explicatio, quàm quaſi ſub oculos ſubiecta, ac fidelium ad recolendũ præcipuè paſsionis illud immenſum beneficium ſit excitatio: Quòd ita res præſentatur in hoc ſacro, vt rectè à Cypriano dictum ſit, paſsionem eſſe Domini, ſacrificium quod offerimus.

Mat. 13.
1. Cor. 9.
Heb. 5.
1. Cor. 3.
Lib. 2. epiſt. 3.

Ex iis itaque, quæ peraguntur in hoc ſacro, facile cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quod quotidie Chriſti natalem, quotidie paraſceuen, quotidie paſcha, quotidie in cœlum aſcenſionem, quotidie pentecoſten celebrat eccleſia. Sed quoniam hæc non ita attenduntur ab omnibus, rudioribus præſertim, qui minores etiam vocantur, ad eorum quoq; captum communis noſtra mater eccleſia demittere ſe dignata eſt, certis diebus inſtituendis, quibus eorum attentionem excitaret. Quare nihil eſt, quod nobis Iudaiſmum quiſquam obiiciat, qui non aliud hac dierum obſeruatione, quàm Chriſti beneficiorum conſeruare memoriam, & ea rudibus etiã inculcare conamur, nemo vt ſit, qui ignorantiam prętendere queat.

CAPVT DECIMVM.

Quomodo præcipuè Chriſti paſsionis beneficia variis modis Eccleſia rudibus inculcare conata eſt, ac primum de ſigno Crucis

NEque verò finibus iis circumſcripta fuit anxie de ſalute nôſtra matris eccleſiæ cura & ſollicitudo: non contenta fuit ſcriptis conſignaſſe, verbis prędicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, quæ de Chriſto credenda ſunt, maximè verò, quæ ſumma credẽdorum eſt omnium, ineffabile Chriſti paſsionis myſterium: etiam ſignis id repręſentare voluit oculis fidelium, vt nemo tam eſſet rudis, quin illud cognoſcere poſſet. Hinc eſt ille cruce ſignandi mos, qui ab ipſis etiam Apoſtolorum temporibus initium ſumpſiſſe videtur, quibus qui fuit magis vicinus Tertullianus: Ad omnem, inquit, progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunq; nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Quoties terror aliquis aut periculum imminet, toties hoc ſigno vtimur, neq; nobis alio confugiendum eſſe putamus, quàm ad crucem domini noſtri Ieſu Chriſti, per quam ille cum deuicerit huius mũdi principem ac tenebrarum harum, in ea certiſsimum eſſe nobis præſidiũ conſtitutum firmiter credimus: Ipſa enim, vt eſt apud Chryſoſtomum, Diaboli plaga, dæmonum frenum, & chamus eſt contrariarum virtutum. Itaq; fugiunt hoc ſignum dæmones, timentes baculum, quo plagam acceperũt. Quod ſuo quoq; periculo didicit

Tertul. de corona militis.

In lib. aduerſus gentiles, quod Chriſtus eſt Deus.

dicit aliquando, quamuis à Chriſtiana fide iam deſeciſſet, Iulianus imperator, poſteaquam ſpecum quandam ingreſſus ad hoc ſignum confugerat. Per hoc ſignum perficiuntur omnia, quæ pertinent ad ſalutem noſtram. Cum regeneramur, Chriſti crux adeſt, cũ ſacratiſsimo cibo reficimur, cũ ſacros ordines ſuſcipimus, in omnibus deniq; ſacramentis maximus eſt crucis vſus. Hoc ſigno benedicitur & ſanctificatur omnis creatura, indicium vt ſit, ꝙ non aliunde, q̃ à cruce domini noſtri Ieſu Chriſti ſacrificatio ſit: qui per eam factus ipſe pro nobis maledictum, nos à legis maledicto redemit. Compendium autem fidei noſtræ totius, in ipſa nos cruce ſignandi ratione videre licet. Signum crucis tribus digitis exprimendum eſſe docet Innocentius, ad ſignificandum trinitatis myſterium. Quod etiam non tacuiſſe videtur Propheta, cum dixit: Quis appendit tribus digitis molem terræ? Ducitur autẽ primum à vertice capitis ſiue frontis vſq; ad vmbilicum, vt indicetur, de ſummo cœlo egreſſum in viſcera matris deſcendiſſe dei filium, atq; ex puriſsimis illius ſanguinibus carnem noſtram ſuſcepiſſe. Deinde à ſiniſtro brachio ad dextrum, vbi cauſa ſimul incarnationis exprimitur. Nam propterea deſcendit de cœlo in terram, propterea reliquit domum ſuam, dimiſit hæreditatem ſuam, dedit dilectam animam ſuam in manus inimicorum ſuorum, vt nos qui eramus à ſiniſtris inter hœdos collocandi, transferret ad dextram inter oues ſuas, vbi vocem illam deſideratã audire nobis liceret: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Ecce quanta fidei noſtræ myſteria, vnica ſignandi nos cruce forma, nos mater eccleſia docuit, vt ſi nihil præterea ſciret rudis homo, qui ſatis aſſequi cætera nõ poſſet, vel hoc propemodum ad ſalutẽ illi ſufficere queat. Hic incarnatio, hic paſsio Chriſti, hic cauſa paſsionis, hic ſimul extremum illud iudiciũ vnica ſignificatione crucis exprimitur.

Chryſ. homil 55. in Matth

Vide Greg. Nazian. in priore contra Iulianũ apoſtat. in oratione.

Gal. 3.

Lib. 2. c. 44 de altaris ſacramẽto.

Eſa. 40

Hier. 12.

Mat. 25.

CAPVT XI.

De crucifixi ſimulachro.

AD hunc ſignandi nos cruce morem adiecta præterea ſunt Chriſti crucifixi ſimulachra, quæ præferuntur quoties fiunt ſupplicationes, quas proceſsiones vulgò vocãt, vnà cum vexillis, quę ſunt Chriſti triumphantis, & in cœlum ſcandentis inſignia, in quibus & ipſis Chriſtus ferè depingitur ſiue ſculpitur cru-

ci affixus. Præferuntur autem hæc adeò, vt indicetur no:
bis atq; ante oculos noſtros ponatur, in quo gloriari, in
quo ſpem noſtram habere nos defixam oportet. Per cru:
cis enim vexillum fortior armatus dominus noſter Ieſus
Chriſtus morte mortem ſuperauit, & effractis inferorum
Gal. 6. portis aditum in cœlos piis omnibus patefecit. Abſit igitur
nobis gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti:
abſit in alio quoquam fiduciam noſtram collocare, quàm
in hac, quæ ſalus eſt & redemptio noſtra. Nam quæ poteſt
Apoc. 19 maior eſſe nobis gloriandi materia? quàm quòd rex ille
Philip. 2 regum & dominus dominantium, cui donatum eſt no
men, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu om:
ne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum,
quod ille Dei filius Deus ipſe, relicto excelſo ſolio regni
ſui cœleſtis, dignatus eſt in hanc lachrymarum vallem de:
ſcendere, & eouſque ſe deiicere, vt ſerui ſpeciem in ſe ſuſci
peret, & quidem ſerui nocentis, cùm ipſa eſſet innocentia:
dignatus eſt ceu facinoroſus aliquis capi, alligari, flagris
cædi, conſpui, probris innumeris affici: dignatus eſt, quod
vnum omnium & probroſiſsimuũ fuit & atrociſsimum
ſupplicii genus, morte crucis ad extremum condemnari:
dignatus autem eſt hæc omnia tam dura perferre propter
Rom. 5. nos, qui ſerui, qui peccatores, qui inimici, qui impii era:
mus, oblitus ſuæ dignitatis, neque noſtræ memor indigni
tatis, dignatus eſt adeò nos diligere, vt ſemetipſum trade:
Ephe. 5. ret pro nobis. Nunquid hæc non eſt iuſtiſsima gloriandi
cauſa? Serui cùm ab heris laudantur, qui tamen eiuſdem
naturæ, ex eodem luto conficti, iiſdem ſunt fortunæ caſi:
bus obnoxii, placent ſibi tamen vehemẽter hoc nomine:
Nos non multo magis nobis placebimus, non multo ma
gis de eo gloriabimur, quòd ille dominus, qui ſolus eſt ve
rus Deus, quẽ laudant angeli, adorant dominationes, tre:
mũt poteſtates, nõ eſt dedignatus noſtra cauſa noſtrã car:
nem indutus, horrẽdos in ea ſuſtinere cruciatus: Ad extre
mum verò morte turpiſsima cõdemnatus, per crucis cru:
dele ſuppliciũ vitã pro nobis profundere? Quis hoc ami:
cus amici cauſa faceret? Quis pater propter vnigenitũ fi:
lium tanta pateretur, quantã dominus pro ſeruis pati di·
gnatus eſt? Quam autẽ aliam ob cauſam? niſi vt è ſeruis
Rom. 8. liberos, ex inimicis dei, filios dei faceret: filios quidẽ dei
patris, fratres autẽ ſuos, hæredes dei patris, cohæredes autẽ
ſuos. Nulla poteſt eſſe mũdi tanta gloria, quæ cum hac vel

mini;

minima in parte cõparari queat. Eſt ergo quod gloriemur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti: eſt quod firmam præterea ſpem & fiduciam collocemus. Quid enim non certò nobis de tam benefici tamq; indulgentis, non domini, ſed plus quàm patris miſericordia polliceri poſſumus & debemus? Quid ille non dabit petentibus, qui ſemet tradidit in mortẽ? Quid eſt quod negare queat rogatus, qui tot & tanta beneficia contulit vltrò, non modo non rogatus, verumetiã grauiſsimis iniuriis multum prouocatus? Hæc eſt itaq; cauſa, quamobrem in ſupplicationibus ſiue proceſsionibus crux præfertur, vt in illa gloriari nos, in illa ſpem noſtram omnem defixam habere, illius fiducia nihil nõ à Deo petentes impetrare poſſe palàm omnibus faciamus. Neq; verò præferri tantum crucem inſtituit eccleſia, verum & in medio templi cuiuſque, in eminentiori loco, vt ab omnibus cõſpici poſsit, Chriſti crucifixi ſtatuam erexit, quo ſicut in ſerpẽtem æneum, quem in deſerto Moſes exaltauit, qui morſi à ſerpẽtibus intuebantur, ſanabantur, ſic qui vellent à morſibus peccatorum ſanari, quos intulit ſerpens diabolus, in eum intuerentur, qui pro nobis in cruce pendens mori dignatus eſt, certa cum ſpe remiſſionis peccatorum illius merito conſequendæ. Ac non in templis modo, verum in viis etiam & compitis Chriſti crucifixi ſignum iſtud erigendum putauit. Fuit hoc priſcis illis temporibus apud nõnullos in more poſitum, priuſquam ad agnitionem veri Dei peruenirent, vt Mercurii ſtatuas in viis collocarent, quòd hunc Deum itineribus præeſſe perſuaſum haberent. Poſteaquam verò depulſis errorum tenebris, Euangelii noua lux affulſit, deiectæ ſunt ſtatuæ Mercuriales, qui viarum indices fuerant, & earum in locum erectæ ſunt ſtatuæ Chriſti crucifixi, vt ne viatores quidem, aliud agentes, tanti beneficii poſſent obliuiſci. Qui ſimul etiam obiter admonebantur, quandoquidẽ aduenæ ſumus omnes & peregrini, neq; manentem hic habemus ciuitatẽ, ſed futuram inquirimus cæleſtem illam Hieruſalem: quam ingredi viam oportet ad eam anhelantibus. Via enim noſtra Chriſtus eſt, is qui dixit: Ego ſum via, veritas, & vita. Huius veſtigiis incedamus neceſſe eſt, ſi volumus ad cæleſtem patriam peruenire, ad quam niſi per crucem aditus non patet, ipſo etiam Ieſu Chriſto atteſtante, qui dixit: Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, nõ eſt me dignus. Sic igitur

Num. 21.

1. Pet. 2.
Heb. 13.
Ioan. 14.
Mat. 10

& ingredientium & egredientium templum, & in viam ſe dantium oculis, Chriſti crucifixi ſimulachrũ obiectum ſemper eſſe voluit Eccleſia: Multò maxime verò eorum, qui ex huius vitæ diuerſorio æternam illam in domum migraturi præ cęteris conſolationis plurimum indigent, quo ſuæ redemptionis pretium agnoſcerent, ac tanto æquiore animo corpus mortis huius relinquerent, indubitata ſpe, ſe cœleſtis patris hæredes futuros, cui per Chriſtum cruci affixum abundè pro peccatis omnibus eſt ſatisfactum. Quod in ĩis maiore etiã cura obſeruari voluit, qui propter ſcelus aliquod patratum ad extremum ſupplicium duceretur: Quorum quo magis perterritas eſſe conſciẽtias oportet, hoc maiore ſtudio ſollicito de ſalute eorum mater Eccleſia, ſuccurrẽdum eis eſſe duxit, ne magnitudine flagitiorum deterriti, conſequendæ veniæ ſpem abiicerẽt. Eius itaq; factum eſt inſtitutione, vt cum ad ſupplicii locum ſontes ducerentur, ſacerdos eos comitaretur, Chriſti crucifixi ſignum pręferret, plectendorum oculis illud ingereret, atque in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti ſpem ſuam omnem eos collocare iuberet, de qua cantat Eccleſia. O crux aue, ſpes vnica: Crux enim eſt meritum noſtrum, crux eſt refugium noſtrum, crux eſt vita, ſalus, & reſurrectio noſtra. Quamobrem hortatur ſacerdos ad mortis ſupplicium cõdemnatos, quandoquidem ſua non poſſunt, vt Chriſti crucifixi merita ad Deum patrem allegent. Quid eſt enim omne meritum cuiuſcunque hominis, niſi miſeratio domini? Quamobrem ne ſe crederent inopes eſſe meritorum, quamdiu miſerationum ille dominus non defuerit, cuius ſi multæ ſunt miſericordię, multa etiam eſſe merita ſua cõſiderent: quæ non aliunde quàm
2. Reg. 24. ex ſola Dei pendent miſericordia. Illius ergo ſatisfactioni inniterentur, illius paſsionem, crucem, & mortem Deo patri ante oculos proponerent, cuius vel vna gutta ſanguinis ad abluenda totius orbis peccata cumulatè ſatisfecit.
Eſa. 53. Propterea damnatus eſt ille, vt liberaret damnatos: pro-
Mat. 27. pterea doluit, vt ſanaret infirmos: propterea timuit, vt ſecuros faceret: propterea deputatus eſt inter latrones, quo-
Luc. 23. rum alter aſſumptus, alter eſt reprobatus, vt exemplum & forma daretur, indiſſolubilis manens in poſteros, qua nec in vltimis Dei clementia pęnitentes excludit, nec vlla hora ſera eſt, cui compunctio diſtricta occurrit, nec eos, qui vitæ ſuæ quocunque temporis articulo veri ſunt iudices,
iterum

iterum iudicari, Neque enim bis in idipſum Deus iudicat,cum & Paulus dicat: Quòd ſi nos ipſos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. *Naum.1.* Impœnitentes itaque Deus iudicat & damnat, pœnitentes verò quia ſuſcipit,à ſeipſis iudicatos,abſoluit. *1.Cor.11.* Neque iudicio,quod humanæ pœnitentiæ ſeueritas protulit, aliquid iuſtitia cœleſtis apponit. Iudicati ſunt Ægyptij, cum redeuntibus ſuper ſe maris fluctibus inuoluerentur: *Exod.14.* Iudicati Sodomitę,cum ſubuerſis vrbibus eorum ſulfureis flammis cremarentur: Sed ſi in eiſdem ſubuerſionibus gemerent pœnitentes, temporali pœnæ non ſuccederet æterna: ſed eſſet illis pro remedio ſupplicium,& pro abſolutione tormentum,neq; corde contritos æternum cõtereret & aggrauaret iudicium. Sic in cruce latro confitens non tantum indulgentiam meruit,ſed etiam Chriſti familiaris effectus,præmiſſus eſt in paradiſum,& regni factus eſt particeps. Ad hunc modum etiam eos,quorum omnis vita in omni flagitiorum genere volutata eſt,noluit mater Eccleſia de peccatis ſuis deſperare, ſed concepto de illis iuſto dolore, ad Chriſti crucis remedium confugere,atque inde ſalutem expectare iuſſit: nullum vt genus hominum fuerit, cui non maxime cum alia omnia, tum hoc præſertim crucis & mortis Chriſti beneficium ſit manifeſtare conata.

CAPVT DVODECIMVM.

Quomodo ſacerdotes & epiſcopos ad contemplandum perpetuò crucis & mortis Chriſti beneficium excitare mater Eccleſia conata eſt.

QVod quoniam populo frequenter inculcare,proprium ſacerdotum eſt munus,hos verò non alia in re dies noctesq;, quàm in eius aſsidua meditatione verſari voluit, ex eo natæ ſunt preces, quas vocant horas canonicas, vt ſepties in die laudē Deo dicerent ſacerdotes,quo ſic implerent illud,quod ab Apoſtolo ſcriptum eſt: *Pſal.118.* Sine intermiſsione orate: ſimul illius immenſi Chriſti beneficii recordarētur,per vulgo notos omnibus rithmos: Patris ſapientia,veritas diuina: quid matutina,quid prima: quid tertia: quid ſexta: quid nona: quid veſpertina: quid hora completorii de Chriſto factū ſit,per ſingula ſuppliciorū genera,cum grati animi ſigni-

ſtcatione recolētes: omne vt vitæ ſuæ tempus in hac vna cogitatione traducere ſacerdotes voluerit. Porrò quoties miſſę peragunt ſanctum ſacrificium, tum verò, ſicut anteà mentio facta eſt, quicquid eſt in Euāgelio, quod ſcire omnium intereſt ad ſalutem, id non verbis explicant modo, verùm & habitu, & geſtu, & ſignis, & cęremoniis ſub aſpectum populi ſubiiciunt: illud præ cæteris inenarrabile paſsi, crucifixi, mortui Chriſti beneficium, non auribus magis, quàm oculis hominum inculcantes. Inde ſigna crucis tam crebra, cùm ſingulæ cruces ſingula tormentorum genera deſignant, quæ propter nos nocentes, innocens agnus ille, cuius ſanguine redēpti ſumus, perferre dignatus eſt. Iam ad quorum officium pertinet non modo ſa-
Hebr.5. crificium offerre pro populo, verumetiam ſacrificantibus præeſſe, & eos gubernare, atque vniuerſo gregi attendere, cuius generis ſunt Epiſcopi, nequaquam ſatis illis eſſe iudicauit, vel cum ſacris operarētur, vel cùm precum ſuarum penſum abſoluerent, Chriſti crucis meminiſſe, quin punctum temporis nullum propè prætermitti voluit, pręcipuè quoties domo prodeundum eis foret, quo crucis beneficium non recolerent: Hìnc ille mos, quòd pendentem de collo crucem geſtant Epiſcopi, non ob id modo, ne parum aliquando ſint memores beneficij per crucem accepti, verumetiam vt admonerentur, quo crucifixi veſtigiis incedant, vt ſicut ille verè bonus paſtor poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, ita & ipſi à bono paſtore paſtores ouium eius conſtituti, ne dubitarent, ſi res ita ferret, exemplo domini ſui ponere animas ſuas pro ouibus ſuis, & quamlibet acerba ſupplicia, in ipſius præ-
1.Ioan.3. ſidio fiducia collocata, ſuſtinere. Hoc enim eſt, quod à ſuis exigit Chriſtus, cùm tollere crucem ſuam iubet, qui ſequi ſe vult. Quinetiam quò ſe cunctis crucis eſſe mini-
Mat.16. ſtros declarent, quùm alias, tum præcipuè quoties primum in ſuæ diœceſeos ciuitates ingrediuntur, cruce ſignant obuios quoſq;, maioreq; ſolennitate quadam, idq; magis cum ſacris operantur, ſigno crucis benedicunt hominibus: ſimul illud in memoriam eis reuocantes, quòd per crucem peccatorum remiſsio nobis obtenta eſt, neq; fructus huius tanti beneficij niſi per crucis memoriam, perq; fiduciam in illa collocatā ad nos redundare queat. Cæterum Archiepiſcopo vltra crucem de collo pendentem præfertur etiam crux, quoties in publicum prodit,

quo

quo nunquàm non ante oculos ipſius verſetur, vt quemadmodum princeps eſt epiſcoporum, ita ſe principem eſſe debere meminerit ad quæuis adeunda pericula pro fide & Eccleſia Chriſti, proq; ſalute concrediti ſibi gregis conſeruanda, quin & ad mortem ipſam, ſi qua id neceſſitas poſtulet, oppetendam. Potuitne amplius aliquid facere mater Eccleſia, quàm quòd fecit, ad mediatoris fidem illuſtrandam, & quàm maximè propagandam, atque ad redemptionis noſtræ myſterium non auribus modò, verum & oculis fidelium ingerendum? Quòd tanto ſtudio feciſſe videtur, vt ſi qui ratione aut memoria comprehendere non poſſent, vel oculis aſpicere, ac modo non manibus eis contrectare liceret: adeò ſe demiſit ad captum omnium, vt ne quem laterent ea, ſine quorum fide ſaluus eſſe nemo poteſt. Non illa ſcriptis modo, non viua voce tantum è ſuperiore templi loco, verum & certis diebus inſtituendis, & ſignis, & imaginibus, & habitu, & geſtu, & variis ceremoniis, & quaſcunque vias & rationes ad eam rem accommodatas diuini numinis afflatu excogitare potuit, omnibus iis in mentibus fidelium imprimere conata eſt, cùm alia omnia quæ in ſymbolo continentur, quæ breuis eſt credendorum collectio, tum præcipuè mediatorem Dei & hominum Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum: vt ex illo penderent omnes, in illo proram, quod aiunt, & puppim ſuæ ſalutis collocarent.

CAPVT XIII.

Quòd falſo quidam hoc æuo noſtro calumniantur Eccleſiam de obſcuratis Chriſti beneficiis, cùm per ipſos potius obſcurentur, & omnis eorum memoria extinguatur.

Et ſunt interea filij deſertores, qui ab omni pietate alieni, ab omni veritate remoti, perfricta, quòd aiunt, fronte, omni pudore prorſus abſterſo, matrem ſuam audent inſimulare, quòd parum in iis, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, docendi, officio ſuo functa fuerit. Comminiſcuntur homines audaces & impudentes, quòd iam inde à quadringentis & amplius annis, ignotus orbi Chriſtiano Dei & hominum mediator Chriſtus, quòd eius beneficia obſcurata, quòd Euangeliũ abſconſum, quòd quiduis aliud potius, quàm Chriſtus in *Eſa. 30.*

in Eccleſia fuerit annunciatus: Verum iis tandem triginta annis per ipſos mentibus hominum Euangelij noua lux affulſerit. Quæ eſt, ſi non hæc eſt ſumma impudentia, atq; vna omnium grauiſsima minimeq; ferenda calumnia? Legantur Theologorum libri, qui ſunt his quadringētis annis conſcripti, reperire licebit, quòd non aliam pleriq; Theologiæ materiam eſſe voluerint, quàm reparationem
Lib.3.ſent. diſtin.25. hominis lapſi per Christum ſeruatorē. Notum eſt autem illud, quòd à Petro Lombardo diligenter tractatur axioma, quod ſine fide mediatoris Chriſti nullus mortalium vel ante legem, vel ſub lege, vel ſub tempore gratiæ ſaluus factus ſit, aut ſaluus aliquando fieri poſsit. In quo explicando ita verſantur ſancti doctores omnes, vt non aliunde ſalutem noſtram pendere doceant, quàm ex cruce & morte Chriſti, quam niſi quis expreſſe crediderit, maximè poſt peractum iam in cruce redemptionis myſterium, niſi ſpem omnem in ea defixam habuerit, eum ad vitam æternam peruenire non poſſe, quum tamen implicita mediatoris huius fides ante Chriſtum natum ad ſalutem ſuffecerit. Neq; verò ſcripta magis doctorum ętatis illius, impudens hoc eorum commentum refellunt, quàm ea, quę non ſemel iam commemorata, iterum atq; iterum repetenda ſunt, quo magis planum omnibus fieri poſsit, quàm falſo hæc à filiis deſertoribus Eccleſiæ impingātur. Quid enim, ita ſapienter annus ab ipſo Spirituſancto diſtributus, nullus vt ſit propemodū articulus fidei, cui non ſumma cum celebritate recolēdo dies aliquis ſit dicatus? quid ſigna? quid ſimulachra? quid habitus? quid geſtus Sacerdotum, præcipuè ſacris operantium? quid varij ritus & ceremoniæ? quid omnia illa, quæ geri cernimus in Eccleſia? quid ſibi volunt? quid? niſi quod modo nō edita voce clamant, quod ſicut ſcriptis & ſermonibus, ita dierum obſeruationibus, ſignis, & omni ceremoniarum genere nihil aliud grandi cum fiducia prædica-
1.Cor.2. mus, nihil aliud ſcire nos iudicamus, quàm Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixū: quod in hoc ſolo, in ſolo paſsionis, crucis, & mortis eius merito ſpem omnē & fiduciam defigendam eſſe docemus. Hic eſt ſcopus, ad quem hæc omnia referuntur: Ex quo liquido perſpicueq; cognoſci poteſt, quod licet non omnes fortaſsis ex iis, qui per quadringentos hos annos ſcripſerunt, aurum, argentum, lapi-
1.Cor.3. des precioſos, verum alij lignum etiā & ſtipulam ædificauerint,

uerint, tamen fundamentum, ſuper quod ædificauerunt, nemo poſuerit aliud, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, Dei & hominum mediator, qui factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autē tantum, ſed etiam totius mundi. Quod ſi vnquam alias, hoc vel maximè tempore videtur mater Eccleſia verbis illis rectè conqueri poſſe, quæ leguntur in Canticis: Filii matris meæ pugnauerunt contra me. Qui ſunt enim illi, qui per grauem calumniā ab ea, quæ Chriſti corpus eſt, quamplurimos auellere laborant? qui ignorati Chriſti, neque agniti Euangelii matrem Eccleſiam arguunt? qui nō verentur etiam horrendum idololatriæ crimen impingere? quinam alii? quam filii quondam eius, fratres non ita pridem noſtri, rectè vt de illis dici poſſit, inimici hominis, domeſtici eius: & quod ab alio Propheta ſcriptum eſt: Homo pacis meæ, qui edebat panes meos magnificauit ſuper me ſupplantationem: quodq́ apud eundem in alio Pſalmo reperitur: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiq́, & ſi is qui oderat me, ſuper me maligna loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo, tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Ante triginta hos annos ambulauimus cum conſenſu in illa domo Dei, in qua non facit habitare Deus, niſi vnanimes. Fuit vna fides, vnum baptiſma, terra fuit vnius labii, multitudinis credentium erat cor vnūm, & anima vna. Ad quod faciendum iterum atq́ iterum repetendo atq́ obſecrando nos Paulus admonet: Idipſum dicebamus, idipſum ſentiebamus, idem ſapiebamus, vno ore honorificabamus omnes Deum & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed non potuit ferre Sathanas conſenſum hunc piorum, qui quum ſit mendax & mendacii pater, hæc tam apertè falſa de matre Eccleſia confinxit, quòd alia ratione ſe gregem domini diſpergere poſſe nō videbat. Verū quid in eo ipſo loco ſubiungit ſcriptura de iis, qui conſenſum hunc piorum & vnanimitatem rumpunt? Veniat, inquit, mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes. Legimus hoc eueniſſe Chore, Dathan, & Abiron, qui ſchiſmatis authores facti, quoniam ſeorſim à Moyſe ſacrificare volebant, viui deſcenderunt in infernum, operti humo. Verum & iis, qui noſtro hoc æuo ſegregauerunt ſemetipſos, idem propemodum hoc

1. Ioan. 2. *Cant. 1.* *Micheæ. 7.* *Pſal. 40.* *Pſal. 54.* *Pſal 67.* *Ephe. 4.* *Gen. 11.* *Act. 4.* *Phil. 3.* *1. Cor. 1.* *Rom. 15.* *Ioan. 8.* *Num. 16.*

hoc accidere videmus. Etſi enim terra illis non dehiſcit, tamen, quod eſt in prouerbio, viui videnteſq; pereunt. Neq; enim illi non intelligunt vana eſſe, de quibus Eccle-
Eſa.6. ſiam inſimulant, ſed ſtudio contentionis eò progrediun-
Mat.13. tur, vt videntes non videant, audientes non audiant, neq; intelligant. Quin quod nobis impingunt, id, in reprobum dari ſenſum, ipſi faciunt. Quæcunq; enim Spiritui ſancto per os Eccleſiæ ſuæ ſtatuere viſum eſt, ad illuſtrandam mediatoris Chriſti fidem, & ad eius beneficia omnibus inculcãda, hæc iſti prorſus euertere ſunt conati. Nam obſeruationem dierum, quæ non ex Iudaica ſuperſtitione inducta eſt, verum vt quorum mentes terrenis adhuc deſideriis implicantur, & ſeculi curis impediuntur, vel ex interuallo tamen ad diuinorum beneficiorum contemplationem reſpirent, ieiuniorumq; tempora, pręcipuè ſextæ feriæ, quando Chriſti paſsionis admonemur, & illi nos quaſi compati velle declaramus, riſu & cachinnis omnia proſequuntur. Porrò ſimulachra crucifixi, quæ terrori ſunt dęmonibus, ne quid eſſet, quod eorum oculos offenderet, quibus quum non vnum ſe ſalis modium comediſſe gloriantur, non è viis & compitis modo, verumetiam è templis ipſis eiecerunt, vt ne qua tanti beneficij memoria ſupereſſet. Benedictionum vſum, quæ per ſignum crucis fiunt, quo nos per crucem à maledicto liberatos palam facimus, habent ludibrio, neque ferre poſſunt, vt per verbum Dei ſigno crucis vlla creatura ſanctificetur. Penſum quoque precum, quas horas canonicas vocant, ſuſtulerunt, & quæ res in terris eſt vna omnium ſacratiſsima, maximè venerandum illud ſacrificium, quod miſſam vocamus, vbi ſumma cum pietate ſimul omnia Chriſti beneficia recoluntur, & ſub aſpectum eorum, qui interſunt, fideliũ ſubiiciuntur, diabolo ſuggerente, quod ipſi apertè profitentur & præ ſe ferunt, abrogarunt, neq; metuunt idololatriam pronuntiare, ſi quis ei ſacrificio, quod in ara crucis pro nobis Chriſtus obtulit, cuius in Miſſa memoria quędam ſit & repræſentatio, remiſsionem peccatorum acceptam ferat, ac vt fructum illius ad ſe redundare faciat, Deum patrem per ipſum, qui pro nobis factus eſt ſacrificium, filium deprecetur. Adeò quicquid ad crucem pertinet, id eorum oculi ferre non poſſunt. Neq;
Ephe.5. mirum, quum non aliud ſit ſcutum, in quo maligni ſagittas extinguere liceat, præter ſignum crucis: quo quum ſemel

ſemel victi ſint per eum, qui pro nobis in cruce pependit, horrent illud dæmones, & eo viſo ſtatim in fugam conuertuntur, quorum inſtinctu fieri ab iſtis hæc omnia, vt euacuetur crux Chriſti, manifeſtius eſt, quàm vt dubitari queat. Hic homo Chriſtianus expendat ipſe, atque inter ſe tacitus conferat, quæ tot ſæculis ab Eccleſia facta ſunt, vt non ſcriptis & ſermonibus modo, verum etiam dierum obſeruationibus, ſignis, imaginibus, geſtu, habitu, varioq; ritu & cæremoniis, Chriſti beneficia quamlibet etiam rudium pectoribus imprimerentur, atque ea quæ credere neceſſe eſt ad ſalutem, quaſi præmanſus ori cibus insererentur. Quæ contra facta ſint hoc infelici æuo noſtro ad illa omnia ſubuertenda, & eorum memoriam ex animis hominum prorſus euellendam, non modo falſa eſſe intelliget, quæ tam impudenter iſti de Eccleſia commenti ſunt, verum in eos ipſos multo verius retorqueri poſſe cognoſcet. Sed nos querimoniam hanc miſſam faciamus, & eò, vnde deflexit oratio, redeamus. Hoc igitur conſtitutum iam ſit, quod à matre noſtra Eccleſia docti ſumus, vnum eſſe mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum, extra cuius fidem, neq; fuerit adhuc ſalutem quiſquam conſequutus, neque conſequetur deinceps vnquam. Nam ſicut qui præceſſerunt Chriſti paſsionem, non niſi per illius futuræ, ita qui ſequuti ſunt, non niſi per illius præteritæ fidem ſalui facti ſunt, & fient. Huc pertinent omnia illa, quæ in ſymbolo continentur, breuibus per nos, iuxta dierum anni vertentis obſeruationem commemorata.

CAPVT XIIII.

Quæ ſit vis huius articuli, Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.

SED nunquid hæc ita credere ſatis eſt? an alia præterea requiruntur, quæ niſi quis crediderit, ſaluus eſſe non poſsit? Eſt vnus articulus in ſymbolo cumprimis neceſſarius, quem qui credit, iam cuncta credit ad ſalutem neceſſaria. Hic ille eſt, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam, quam ex noſtris animabus conſtructam domum eſſe dicit Chryſoſtomus. Hanc qui credit, non hoc ſolum credit, eſſe Eccleſiam, quod credunt hæretici quoque & ſchiſmatici, ſed ſimul credit, extra illam, ſicut olim extra arcam Noe, ſalutem.

Hom. 10. in Epiſt. ad Epheſ.

Gen. 7.

ſalutem non eſſe, credit vera eſſe omnia, quæ in ſcripturis omnibus Canonicis ab illa receptis ſcripta continentur, credit illam ſpiritu ſancto congregatam per eundem conſeruari & gubernari: Quo duce cum regatur, credit ſimul eam errare non poſſe. Quamobrem ſanctiſsimam hanc parentem ſuam ea qua decet pietate veneratur, illi ſe permittit, illi credit, illam audit, illam ſecundum deum ipſum veretur, quæ de diuinis rebus ipſa ſentit, ſentienda, quæ de humanis præſcribit, facienda, quæ prohibet, fugienda eſſe ſine vlla dubitatione cenſet. Huius articuli tanta vis eſt, vt ſi quis hebetioris ingenii cætera non poſsit

1.Cor.2. aſſequi, verum hoc tantum cum Paulo profiteatur, ſe ſcire Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, deinde ſe credere ſanctam eccleſiam catholicam, vel hoc ad ſalutem illi ſufficere queat. Neque enim qui doctrina, ſed qui pieta-

Lib.de præſcriptionibus aduerſus hæreticos. te cæteris præſtat, is eſt regno cœlorum propinquior. Ignorare pleraque melius eſt, ſicut præclare ſcripſit Tertullianus, ne quid, quod non debeas, noris, quia quod debeas, noſti. Fides tua, dicit Chriſtus, te ſaluum fecit, non exercitatio ſcripturarum. Nihil ſcire, omnia ſcire eſt. Et eius æqualis Clemens presbyter Alexandrinus: Fides, inquit, non ſapientum ſecundum mundum, ſed eorum qui ſecundum Deum ſunt ſapientes eſt poſſeſsio. Illa autem etiam abſq; literis diſcitur: eius autem ſcriptum quod ad rudes, ignaroſq; homines pertinet, & eſt diuinum, voca-

Lib.3.de Trin. tum eſt charitas, quæ eſt decretum ſpirituale. Lib. 3. Pædagogi. Cap. 11. Et eos ſequutus Hilarius: Habet, inquit, non tam veniam, quàm præmium ignorare quod credas, quia maximum fidei ſtipendium eſt ſperare quæ neſcias.

Lib. 2. cap. 43 Ante quos etiam Irenæus: Melius eſt, inquit, nihil omnino ſcientem quempiam credere deo, & perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat, nec aliud inquirere ad ſcientiam, niſi Ieſum Chriſtum filium dei, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per quæſtionum ſubtilitates &

Lib. 5. multiloquium in impietatem cadere. Et alio loco. Qui relinquunt præconium eccleſiæ, imperitiam ſanctorum preſbyterorum arguunt, nõ contemplantes, quanto pluris ſit idiota religioſus, à blaſphemo & impudente Sophiſta. Non ergo qui quamplurima memoriter è ſcripturis, plerunque etiam Pſitaci more non intellecta recitat, ſed qui quæ ſcripta ſunt, opere complere ſtudet, is eſt, de cuius ſalute ſperandum eſt maximè, cùm pietas diuina nõ attendat,

dat,quanta cognitione credatur,ſed magis quanta deuo- *Lit 1. par-*
tione quod creditur diligatur, ſicut ab Hugone ſcriptum *te.10.cap 6.*
legimus.Quem ſequutus Ioannes Gerſon:In die,inquit, *de Sacra-*
examinis nouiſsimi non interrogabimur, quantum fue- *mentis.*
rit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit *In libello*
affectus noſter ad dominum Deum noſtrũ,hoc eſt, quàm *An Mona-*
ſimplex,quàm rectus,q̃ pius,humilis,& deuotus, quamq́ *chus pro ſtu-*
ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio. Melior eſt fidelis *dio poſsit*
ignorantia, dicit Auguſtinus, quàm temeraria ſcientia. *negligere*
Scientia enim inflat, charitas ædificat. Surgunt indocti, *diuina.Cõ-*
dicit idem alio loco,& rapiunt cœlum,& nos cum doctri- *ſyderatiõe 9.*
nis noſtris ſine corde,ecce vbi volutamur in carne & ſan- *De verbis*
guine? Quapropter ei qui eſt ex minoribus, hoc eſt cui *Apoſtoli*
munus alios docendi non incumbit, poſteaquàm ea cre- *ſerm.20.*
diderit,quæ de patre, quæ de filio, quæ de Spiritu ſancto *1.Cor.8.*
nudis verbis in ſymbolo ſunt expreſſa, ſatis eſt, ſi de reli- *Lib.3.con-*
quis ea ſe credere profiteatur, quæ credit ſancta Eccleſia *feſſ.cap.8.*
Catholica,etiamſi nullam de illis explicitã fidem habeat.
Atq; hic eſt articulus,quo pręcipuè diſcernuntur à Catho-
licis hęretici & ſchiſmatici,qui ſe crederent ſanctam Eccle-
ſiam Catholicam,nulla hæreſis,nullum eſſet ſchiſma.Cre-
diderũt omnia Nouatiani,quæ in ſymbolo,quæq́ in ſcri-
pturis Canonicis continentur. Crediderunt Pelagiani,
crediderunt Donatiſtæ,crediderunt & alij multi hęretici:
neque cum illis aut de ſcripturis vlla fuit Catholicis con-
trouerſia,ſed quia ſanctam Eccleſiam Catholicam nõ cre-
diderũt,inde tot hæreſes,tot ſchiſmata,tot ſectæ tam diſ-
ſectæ,non prioribus modo ſæculis, verum & hoc noſtro
conflatæ ſunt. Nam ſi crederetur ſancta Eccleſia Catho-
lica,non ab ea diſcederetur,neque ſibi quiſquam ſumeret,
vt ſuo potius priuato, quàm illius Spiritu, ſcripturas in-
terpretari vellet. Hanc igitur mordicus teneamus,quodq́
ab ipſis Apoſtolorum temporibus vnanimiter ab omni-
bus obſeruatum eſſe ſummo Chriſtianorum omniũ con-
ſenſu conſtiterit,de eo dubitare nefas eſſe putemus. Neq;
nos vlla ratione de eo deduci patiamur,etiamſi,quemad-
modum ipſe per ſe Chriſto quondam,ita per ſua membra
Sathanas millies millies nobis dicat: Scriptum eſt enim: *Mat.4.*
Non illi ſe transfiguranti in angelum lucis,atque ouium *2.Cor.11.*
veſtimentis induto, verum Eccleſiæ credamus, quæ nunq̃ *Mat.7.*
ſancti Spiritus magiſterio deſtituitur, quem ſe miſſurum *Ioan.14.*
illi Chriſtus promiſit,qui ſuggereret illi,qui doceret illã *Ioan.16.*

Ezech.14. omnem veritatem,qui cum illa maneret in æternũ. Suus quemq; priuatus Spiritus fallere poteſt, cũ ſcriptum ſit: Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuũ, & nihil vident:Eccleſiæ Spiritus nunquàm fallere poteſt. Illius itaque definitionibus pareamus:illius, non priuato noſtro ſpiritu ſcripturas eſſe nobis interpretandas exiſtimemus. De quibus nobis, qui per Dei gratiam Catholici *Cypria. de ſimplicitate prælatorum.* ſumus,qui cum Cypriano gloriari poſſumus, quòd non nos ab illis, ſed illi receſſerunt à nobis,nulla eſt cum nouatoribus huius temporis controuerſia, de intelligentia hæreſis eſt,nõ de ſcriptura. Senſus, vt eſt apud Hilarium, *Lib.2.de trinit.* non ſermo fit crimen.Neque in legendo,ſicut ſcribit Hieronymus,ſed in intelligendo ſcripturę conſiſtunt:non in ſuperficie,ſed in medulla, non in ſermonum foliis,ſed in *Cont. Luciferianos.* radice rationis. Quamobrem æquum non eſt,quòd priuato ſuo iudicio rectum ſentit aliquis,id totius vt Eccle- *Idem in.1. cap.ad Galatas.* ſiæ ſenſui & conſenſui anteponat,& quæ ſunt in œcumenicis conciliis rectè conſtituta,ea in dubium reuocari velit.Quin ea nos mente potius eſſe præditi debemus,vt in iis,quæ didicimus,permanendum nobis eſſe putemus:di- *2.Tim.3.* dicimus enim ab ea,quæ firmamentum eſt & columna ve *1.Tim.3.* ritatis,Eccleſia,in illius interpretatione definitioneq; nos acquieſcere,neque fluctuare, atque omni doctrinæ vento circumferri oportet. Quod Paulus Timotheum horta- *Ephe.4.* tus eſt, id ſibi quiſq; noſtrum dictum exiſtimet, quicunq; *1.Tim.6.* veri Dei verus cultor cenſeri vult,depoſitum vt cuſtodiamus, ac deuitemus profanas vocum nouitates, quas vniuerſitati,quas antiquitati, quas conſenſui ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ contrarias eſſe conſtat: quæ ſi reciperentur, neceſſe foret,vt fides beatorum patrum,aut tota,aut certè magna ex parte violaretur: vt omnes omnium ætatum fideles, omnes ſancti, omnes caſti, continentes, virgines, omnes clerici,Leuitę,Sacerdotes,tot confeſſorum millia, tantus martyrum exercitus,tanta vrbium,tanta populorum celebritas & multitudo, tot Inſulæ, Prouinciæ, Reges,Gentes, Regna, Nationes, totus poſtremò iam penè terrarum orbis, Chriſto capiti per Catholicam fidem incorporatus,tanto ſeculorum tractu ignoraſſe,erraſſe,blaſphemaſſe, quid crederet neſciſſe, quodq; dictu eſt abominabile, idola coluiſſe pronuntiaretur. Quod credere, *1.Cor.1.* quid aliud fuerit, quàm euacuare crucem Chriſti? quàm abolere, obliterare,irritum reddere beneficium illud immenſum

menſium paſsionis & mortis Chriſti? Quid enim? an non iure merito nobis quoque dicere liceret, quòd Galatis quondam dixit Paulus: ſi ſeipſum tradidit Chriſtus pro Eccleſia, neque tamen ſanctificauit illam, neque ſanguis illius eam ab operibus mortuis, præcipuè verò ab idololatria emundauit, ergo gratis Chriſtus eſt mortuus? *Gal.2.* Quis enim incarnationis, quis crucis, quis mortis illius fructus eſt? ſi, cuius cauſa tulit hæc omnia, ſponſa ipſius Eccleſia, mater omnium fidelium, in idolorum cultu perſtat nihilominus? ſi verſatur adhuc in ignorantiæ tenebris? Vbi illa Chriſti promiſſa: Ego vobiſcum *Mat.28.* ſum vſque ad conſummationem ſeculi? Rogabo patrem, *Ioan.14.* & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis? Sed verum eſt, quod dicit veritas, falſum eſt, quòd mentita eſt iniquitas ſibi. *Pſal.26.* Non deſtituit corpus ſuum Eccleſiam, caput ipſius Chriſtus, nec aut defuit illi, aut deeſt, aut deerit vnquàm ſanctus ſpiritus, qui viuificet illam, qui regat & gubernet, nullum vt in errorem aliquando labi potuerit, aut poſsit.

CAPVT XV.

Scripturæ ne magis, an Eccleſiæ teſtimonio ſit credendum.

SED hic dicet aliquis, extenuari Dei verbum, eius authoritati detrahi, maieſtatemq; diuinorum oraculorum obſcurari, quum tantùm Eccleſiæ tribuitur. Vocatur in diſceptionem hoc tempore, ſcripturæne magis, an Eccleſiæ teſtimonio ſit credendum. Quæ planè videtur inutilis eſſe contentio. Nam hoc quærere, quid aliud eſt, quàm quærere, magiſne credendum ſit Spirituiſancto loquenti per os Eccleſię, an eidẽ ſpirituiſancto loquenti in ſcripturis per literas amanuenſium ſuorum Prophetarum & Apoſtolorum? Omnis veritas à Spirituſancto eſt. *1.Tim.3.* Ille eſt enim, qui docet omnem veritatem. Cum autem Eccleſia ſit columna & firmamentum veritatis, æquè à Spiritu ſancto illius atque ſcripturarum eſt veritas: quum præſertim qui docet illam omnem veritatem, vel ipſa veritate atteſtante, ſit Spiritus ſanctus. Quin tamen prior ſit authoritas Eccleſiæ quàm ſcripturæ, negari non poteſt. Multis ante ſæculis, quàm hæc *Ioan.18.*

Mat.18. verba ſcripta fuerunt, dic Eccleſiæ, qui non audierit Eccleſiam, ſit tibi tanquã ethnicus & publicanus: non fuit obſcura Eccleſiæ & natura, & authoritas, quæ cum fuerit antiquior quàm vniuerſa non modo noui, verum & veteris Teſtamenti ſcriptura, creditum eſt illi ſine omni ſcripturarum præſidio. Apud quoſcunq; fuit fides mediatoris, apud eos Eccleſiam fuiſſe, quatenus ab illa ſe non præciderunt, dubium non eſt. Conſtat autem Adam, Abel, Seth, Enoch, & cæteros deinceps Patriarchas ac Prophetas, fidem habuiſſe mediatoris, quem ſignis etiam, ſacrificiis, cęremoniis adumbrabant. Ex illo itaque tempore cœpit Eccleſia, quæ nunquam vna & eadem eſſe deſiit, iuxta ſeriem ſucceſsionis, continuata ab orbe condito vſque ad nos, vſque ad ſæculi conſummationem duratura. Scriptura verò multis fuit ſeculis poſterior, quam ante Moyſen nullam fuiſſe palam eſt, inter quem & primum hominem creatum, annorum duo millia trecenti ſeptuaginta tres interceſsiſſe putantur. Nouæ quoq; legis ſcripturã, ea, quæ Chriſtum paſſum & mortuum eſt conſequuta, præceſsit Eccleſia. Quin & inter alia viſum eſt inter legẽ veterem & Euangelicam hoc intereſſe, quod illam in tabulis lapi-
Exod.34. deis Moyſes cõſignauit, hanc verò Chriſtus in animis ho-
Hier.31. minum, in viſceribus, & in cordibus eorum, ſicut ab Hieremia prædictum erat, inſcripſit. Nemini obſcurum eſt, Chriſtum nihil ipſum ſcripſiſſe, ſed neque ſcribendũ quic-
Mat.28. quam Apoſtolis præcepiſſe. Nam vt euntes docerent omnes gentes, vt prædicarent Euangelium omni creaturæ,
Mar.16. mandaſſe Chriſtum legimus, vt autem ſcriberent, mandatum nullum inuenimus. Quin etiam hæc ipſa vox Euangelium, traditionis eſt, non ſcripturæ. Quid enim aliud ſignificat Euãgelium, quàm lætum & bonum, optatumq; nuntium? nimirum redemptionis noſtrę, peccatorum remiſsionis, & obtentæ ſalutis æternæ, quæ paſsim annuntiabatur & prædicabatur omnibus, neque tamen vlla ea de re ſcriptura extabat totis annis octo poſt Chriſti in cœlos aſcenſum. Qui cum interceſsiſſent, tum primum quæ de Chriſto Matthæus tradiderat, ſcripto mandaſſe legitur: Quam poſtea ſequuti ſunt Marcus, & Lucas, quorum neuter Chriſtum vidiſſe, ſed Marcus ea, quæ de Chriſto Petrus viua voce prædicauerit, ſcriptis conſignaſſe, Lucas autem Euangelium ſuum ex ore Pauli ſcripſiſſe dicitur. Ioannes verò per annos ſexagintaquinq; à Chriſto mortuo

tuo Dei verbum, ſicut Auguſtinus teſtis eſt, abſque admi- *Auguſt. in*
niculo ſcribendi vſq; ad vltima Domitiani tempora præ- *prolo. Euā-*
dicauit. Ex quo ſatis liquet, quòd prior eſt Eccleſia, prior *gelij ſecun-*
eſt illius traditio, prius eſt Euangelium quàm ſcriptura, *dum Ioan.*
Dixerat Chriſtus: Amen dico vobis, vbicunque prædi- *Mar.14.*
catum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, & quòd fe
cit hæc, narrabitur in memoriam eius: at quo tempore
dixerat hæc Chriſtus, deſcribēdo Euangelio ne cogitaſſe
quidem videtur Matthæus, aut quiſpiam Euāgeliſtarum.
Habuit nihilominus authoritatem ſuam illius temporis
Eccleſia, non à ſcripto, ſed à viuo Euangelio, hoc eſt, viua
voce tradito & prædicato. Sed nos tamen libenter aſſenti
mur, eius temporis Eccleſiam, quæ ſcripturam eſt ſequuta,
ab eadem ſcriptura ſuam authoritatem habuiſſe, & habe-
re. Illa enim nos docet, quòd inſtruatur à ſpiritu ſancto, *Ioan.16.*
quòd ſit columna & firmamentum veritatis, & quòd etiā *1.Tim.3.*
inferorum portæ non præualebunt aduerſus eam. Illa *Mat.16.*
nos docet, quòd qui non audierit Eccleſiam, ſit haben-
dus tanquam ethnicus & publicanus. Sed videant inte-
rim, qui nomen Eccleſiæ ferre non poſſunt, qui tantopere
cupiunt authoritatem eius eleuatam, ne qua ratione con
ſtituram volunt ſcripturarum authoritatem, ea in contra-
rium illis recidat, atque magis ad euertendam, quàm ad
ſtabiliendam illam pertinere videatur. Quantum enim
de Eccleſiæ fide imminuerint, tantum de ipſorum Euan-
geliorum authoritate detractum iri dubium nō eſt. Nam
vnde illi ſcire poſſunt Euangelij ſcripturam hanc eſſe
Matthæi, aut Marci, aut Lucæ, aut Ioannis? certè non
aliundè niſi ex Eccleſiæ teſtimonio: cui ſi non ſua tribue-
tur authoritas, nulla erit eorum, quæ ſcripta ſunt ab Euan
geliſtis, authoritas. Illa enim nos docuit, vera eſſe qua-
tuor Euangelia: Nam hoc ſcriptura nulla probatur, ſed
ſola Eccleſiæ traditione: cui tantum tribuit Auguſtinus, *Tomo.6.*
vt non dubitanter diceret: Euangelio non crederem, niſi *contra Epi-*
me commoueret authoritas Eccleſiæ. Hæc eſt enim, quæ *ſtolam fun-*
nos inter ſcripturas iudicare, quæ canonicam a non ca- *damenti.*
nonica diſcernere docuit. Marcus Chriſtum non vidit, *cap.5.*
vidit Nicodemus: Eccleſiæ tamen authoritate commoti,
atque ab illa edocti, recipimus Marci, reiicimus Euange-
lium Nicodemi. Quid igitur aliud agitur extenuanda
Eccleſiæ authoritate? quàm quòd Maieſtas diuinorum
oraculorum obſcuratur, quodq; authoritas omnis illis

Par.1. detrahitur? Sed libet hac de re Ioannis de Gerſon viri
conſi.5. cum docti tum pii ſententiam adſcribere. Scripſit is libellum cumprimis lectu dignum, de examinatione doctrinarum, in eo tractans materiam hanc, ſic loquitur: Quamuis ab initio militantis Eccleſiæ, quæ componebatur ex Apoſtolis & immediatis ſucceſſoribus nouiter & certitudinaliter à Chriſto docti, de multis, quæ non ſunt ſcripta, plus eſſet credendum authoritati talis Eccleſiæ, quàm Euangelio cuicunque, priuſquàm eſſet ab ea receptum vel authorizatum; Nihilominus poſt approbationem & authorizationem quatuor Euangeliorum per dictam Eccleſiam, plus eſſet credendum Euangelio, quàm alteri cuicunque humanæ authoritati. Non dicitur quàm totius Eccleſiæ, quoniam illa eſt authoritas Dei & Euangelii, nec poteſt errare in fide, lege ſtante.

CAPVT XVI.

Quòd Euangelio credimus non tanquàm hominis teſtimonio, ſed tanquàn intus loquentis Dei voci.

SED hic iterum dicet aliquis: Ergo tu me iubes Euangelio credere tanquam hominis teſtimonio, & non tanquam intus loquentis Dei voci: vis vt accipiam Dei verbum ex humana traditione, & non ex infuſa deſuper fide? Atqui contrarium me docet Paulus, cum dicit: Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vo-
Ephe.2. bis, Dei enim donum eſt. Sed & Chriſtus ad Petrum: Bea-
Mat.16. tus es, inquit, Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui in cœlis eſt. Iterum Pau-
Gal.1. lus gloriatur, quòd non ab homine acceperit Euangelium, ſed ex reuelatione Ieſu Chriſti. Nos verò libenter concedimus accipienda eſſe Euangelia, vt verba Dei intus docentis & reuelantis, neque credendum illis eſſe, niſi propter Dei vocem intus loquentis. Sed illud interea ſcire oportet, ne quis erret, quòd Deus multifariam multiſque modis loquutus eſt olim patribus, ac nunc etiam loquitur filiis. Loquutus eſt per Prophetas, quemadmodum vnus ex illis teſtatur dicens: Lingua mea calamus
Pſal.44 ſcribæ, velociter ſcribentis: loquutus eſt per angelos, ſicut
Gen.18. in Geneſi, apud Zachariam, & in Euangelio videre licet:
Zach.2 loquutus eſt per filium ſuum incarnatũ: loquutus eſt per
Luc.2. Apoſtolos: loquutus eſt & loquitur etiam nunc per ſpiritum

eadē authoritas scripturae & ecclae.

tum ſanctum in eccleſia,cui dixit Chriſtus:Non vos eſtis qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri,qui loquitur in vobis. Quando igitur ſcripturam hanc eſſe reuelaram à deo, nos adductos Eccleſiæ authoritate credere profitemur, hoc affirmare videmur, quod ſpiritus ſanctus, qui docet eccleſiam, qui loquitur per os eius, docet nos, quod ſcriptum eſt à Matthæo,non eſſe vocem hominis, verum intus loquentis dei:Contra,quod ſcriptum eſt à Nicodemo, non dei,ſed hominis vocem eſſe. Atque ita omnis authoritas & ſcripturarum & eccleſiæ,non eſt aliunde,niſi à ſpiritu ſancto,à quo etiam eſt veritas omnis par vt ſit authoritas vtriuſque. Scriptura ſortitur authoritatem ab Eccleſia,quatenus ab illa planum fit omnibus,hanc & non aliam eſſe ſcripturam canonicam.Rurſus,Eccleſia accipit authoritatem à ſcriptura, quatenus illa teſtificatur,quod ſuggerit illi ſpiritus ſanctus,quod docet illam omnem veritatem,quòd nunquam illam deſtituet,ſed manebit cum illa in æternum, quod portæ inferi non præualebunt aduerſus eam:Quo nomine vocat etiam eam columnam & firmamentum veritatis:& qui non audient illam,eum habere vult pro ethnico & publicano.

Mat.10. *Ioan.14.* *Ioan.16.* *Mat 16.* *1.Tim.3.* *Mat.18.*

CAPVT XVII.

Quod ſcriptura nihil eſt certius, quodq; certus ex ea ſenſus elici poſsit.

QVod verò certi aliquid è ſcripturis elici non poſſit, hoc nemo dixit vnquam Chriſtianus: quin illud etiam indubitatum habet eccleſia,nihil eſſe ſcriptura certius. Eſt enim diuinitus inſpirata,neque voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines. Quamobrem adeò firmiter habuit perſuaſum ſemper Eccleſia, nihil ſcriptura neque verius eſſe, neque certius, vt & quæ auribus audiuntur, & quæ oculis videntur, & quæ manibus contrectantur, ea non æquè certa iudicet, atque illa, quæ in ſcripturis continentur. Hinc eſt, quod in venerabili Euchariſtiæ Sacramento non oculis fidelium quiſquam, non guſtui, non tactui credit,ſed credit verbo dei dicentis: Hoc eſt corpus meum.Dicat Zuinglius,dicat Oecolampadius,dicat Caluinus,hoc ſignificat corpus meum,aut hæc eſt figura corporis mei, non credit Eccleſia, niſi Chriſto in Euangelio

2.Tim.3. *2.Pet.1.* *Mat.26.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dicenti,hoc eſt corpus meum. Tanta eſt apud illam ſcri-
Luc.21. pturæ certitudo. Cœlum & terram tranſitura citius cre-
diderit,quàm vt vel hæc,vel alia quæuis illius verba peſ-
ſum ire queant. Sed quin è ſcriptura,quæ ipſa vera eſt &
certa, falſus elici ſenſus queat, quis eſt qui ire inficias au-
deat? quum de iis ipſis tribus verbis hoc ipſum factum
eſſe infelici hoc æuo noſtro videamus. Nam quum pla-
nam,apertam, & omnibus expoſitam ſcripturam eſſe ve-
2.Cor.10. lint,ſicut certè in iis verbis vel ipſa luce clarior eſt,modo
captiuet aliquis intellectum ſuum in obſequium Chriſti,
tamen inter ipſos etiam Zuinglianos decem ſectas de tri-
bus iis verbis natas eſſe, teſtatur noſtri temporis Hære-
ſeon architectus. Non quòd certum ſenſum ex eis pri-
Lib.1.con. Zuingliũ. dem Eccleſia non elicuerit, ſed quòd non defuerint, qui-
bus non placerẽt niſi ſingulares intellectus. Sic à Cyrillo
Epiſtola 28. quoq; ſcriptũ legimus, quòd omnes hęretici de ſcriptura
diuinitus inſpirata ſui colligũt erroris occaſiones,ea quę
à Spirituſancto rectè dicta ſunt,ſua malitia corrumpẽtes,
& ſuper ſua capita flãmam inextinguibilẽ haurientes.Sic
Ioan.14. ex aliis Chriſti verbis,pater maior eſt me,certum ſenſum
elicuit Eccleſia: quæ, quatenus exinaniuit ſemetipſum
Phil.2. Chriſtus,formam ſerui accipiens in ſimilitudinẽ hominũ
factus, & habitu inuentus vt homo, maiorem eo patrem
fuiſſe confitetur: quatenus autem in forma Dei eſt,Deus
ipſe & Dei filius,æqualem eum eſſe patri aſſeuerat:verum
Ario non ſatisfecit hic Eccleſię ſenſus, ſingularem ſuum
intellectũ attulit, ac per omnia patrem eſſe filio maiorem
aſſeuerauit. Si quis explicare conatus eſſet qua parte infe-
rior, qua parte filius eſſet æqualis patri, tanquam huma-
nas traditiones afferẽtem prorſus eum reſpuebat,neq; au-
diendũ eſſe putabat:non alio ſemper,quàm ad ſcripturas
Athan in diſputatiõe cum Ario coram Pro bo iudice habita. prouocabat, ſubinde & ipſe vociferans, verbum domini,
verbum domini:Euangelium,Euangelium. Oſtendi ſibi
ab Athanaſio poſtulabat, vbi ſcripta vox hæc homouſios
in Euãgelio reperiretur,quòd extra ſcripturas nihil eſſe re
cipiendum diceret.Sic Eutiches in Chalcedonenſi conci-
lio ſolas ſe ſcripturas ſcrutari profitebatur,tanquàm fir-
miores patrum expoſitionibus, Et quærebat:In qua ſcri-
Actione.1. ptura iacent duæ naturæ? A quo viciſsim quæſitum eſt,
quæ ſcriptura diceret Homouſion. Cum'q; ille diceret:
Ego à ſanctis ſcripturis non didici de duabus naturis:
dixit Mamas viciſsim. Neque de Homouſio à ſanctis
patribus,

patribus,qui ſcripturas & piè intellexerunt,& fideliter ex poſuerunt. Non ergo nulla eſt in ſcripturis certitudo,ſed verum eſt, quod ab Hilario dictum eſt: Forma fidei certa eſt, ſed quantum ad hæreticos,omnis ſenſus incertus eſt. *Hilarius.* Certus eſt ergo ſcripturarum ſenſus in Eccleſia,ſed in pri= uati hominis intellectu tanto minor eſt certitudo,quantò ſuę magis innitens prudentiæ,ſuum admirans ingenium, atque ideo ſemetipſum ſegregans, non eccleſiæ, ſed ſuum ſpiritum ſequitur, dum ſingularem aliquem intellectum antea in eccleſia non auditum adferre conatur. Quod fa= ciunt homines audaces, ſibi placentes, qui ſectas non me= tuunt introducere,dum nihil eis placet quod receptum,& quod eſt eccleſiæ iudicio comprobatum. *2.Pet.2.* Non itaq; nutat verbum dei in eccleſia, neque nihil è ſcripturis elici certi poteſt, ſed quod de Paulinis epiſtolis dicit Petrus, eſſe in eis, quædam intellectu difficilia, quę indocti & inſtabiles deprauant,ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorū per= ditionem, hoc de cæteris quoq; ſcripturis rectè dici poſſe manifeſtum eſt. Neque propterea dubitationis aculeus ani mis fidelium infigitur, quòd è ſcripturis protulit ſenten= tias Arrius quas ipſe iudicauit inexpugnabiles,cum tamē eccleſię authoritate ſint expugnatæ: ſed ex eo potius diſci tur,in ſcripturis interpretandis non debere quenquā inge nio ſuo fidere,nō debere ſuum priuatū & ſingularem, ſed eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequi.

CAPVT XVIII.

Quod non liceat ad ſuam cuique mentem ſcripturam accommodare.

VErum hic iterum quiritabunt Martini, verbum nos ad eccleſiam accommodare velle,cum eccle= ſiam ad verbum accommodari potius oporteat. Nos verò nō hoc volumus,quin rem indignam eſſe iudicamus,ad Martinorum ſenſum accommodari ver bum, & ſecundum eorum dogmata ſcripturas torqueri, tantumq; tribui ſuo iudicio velle Martinos, vt id eccleſiæ totius iudicio anteponant. Vetus eſt hæc Baſilii quoque querela, quòd veritatis deprauatores non ſuam ſcripturæ mentem accommodāt, ſed ad ſuam voluntatem mentem ſcripturarum trahunt. *In lib. Exa meron ho nil.2.* Hoc nos minime ferendum exiſti= memus,neque fas eſſe cuiquam putamus, ſecundum ſpiri= tum ſuum, aut ſecundum ſenſum humanum ſcripturas

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE

intelligere,cum quo ſpiritu factæ ſunt,eo legi deſiderent, eo & intelligi velint. Quare cum humanum eſſe conſtet Martinorum ſpiritum,fas non eſſe putamus,vt ad eorum ſenſum ſcripturæ torqueantur, verum illum ſenſum retinendum eſſe cenſemus potius,quem tot ſeculis Eccleſiam tenuiſſe videmus. Glorientur Martini quantum volent de ſpiritu,quod certo ſciant ſe eum habere, glorientur ad eundem modũ & Anabaptiſtæ,& Sacramentarii, & Suermeri: quin & nobis dubium non eſt, quod ſicut illi, ſic & Martini ſpiritum habent, ſed eum, de quo alter eorum non obſcure fert,quod non vnum ſalis modium cum illo comederit: Hunc ſpiritum, dolenter quidem, ſed concedimus illis tamen,verum abſit,quod ſecundum illum interpretari ſcripturas velimus. Eccleſiæ ſanctum ſpiritum eſſe promiſſum & miſſum certo ſcimus, quo nunquam deſtituitur,ſed eo afflatur,fouetur,vegetatur.Quare cum illius mentem ſequimur, non hominis, ſed Dei mentem ſequimur,neque iuxta hominis,ſed iuxta Dei ſenſum,per os Eccleſiæ loquentis, Dei verbum interpretamur. Elaborandum eſt omnibus,vt ſcripturas eodem ſpiritu, quo ſcriptæ ſunt, intelligere queant: ſed non ideo ſpretis patrum interpretationibus,aut conciliorum definitionibus, quod ab hæreticis factitatum ſemper legimus, & nunc etiam fieri videmus, ſuæ quiſque debet inniti prudentiæ: cum ſcriptũ ſit: Ne innitaris prudentiæ tuæ:ne ſis ſapiens apud temetipſum. Spiritus veritatis olim Eccleſiæ datus, manens cum eadem vſq; ad conſummationẽ ſeculi, cũ ſit ſpiritus humilitatis,charitatis,vnionis,& pacis, non ſuggerit,vt reiectis patrũ interpretationibus, innitamur prudentiæ noſtræ,neque vt ſepoſitis ſacris literis, ſolis hominum commentariis inhæreamus, ſed ſuggerit, vt intellectum ſcripturarum & è ſcripturis apertioribus, & à ſacris interpretibus,& ex antiquis Eccleſiæ traditionibus addiſcere ſtudeamus. Quare qui verum è ſcripturis elicere ſenſum conatur, ei cauendum eſt in primis,ne velit eſſe prudens apud ſemetipſum. Non alta ſapientes,dicit Paulus, verum humilibus conſentientes. Noli altum ſapere, ſed time. Grauiter enim talibus per Prophetam comminatur Deus,dicens: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris,& coram vobiſmetipſis prudentes. Abhorret ab huiuſmodi ſanctus ſpiritus,qui nõ requieſcit niſi ſuper humilem,& quietum,& trementem ſermones ſuos. Quamobrem illud ſeruari

Prou. 3. *Rom. 12.* *Rom. 11.* *Eſa. 5.* *Eſa. 66.*

mari oportet,quod beatus Clemens Petri ſucceſſor admo-net:vt cum lex dei legitur,non ſecundum ingenii proprii intelligentiam legatur ſeu doceatur: ſunt enim multa in ſcripturis diuinis,quę poſſunt ad eum ſenſum trahi,quem vnuſquiſq; ſibi præſumit:Et ideo ſcripturarum intelligentiam oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Hoc ipſum factum legimus à Gregorio Nazianzeno, & Baſilio Magno præcipuis Græcorum Theologis, de quibus in Eccleſiaſtica Hiſtoria ſcribit Ruffinus, quod cum omnibus Græcorum ſecularium libris remotis, ſolis diuinæ ſcripturæ voluminibus operam dediſſent, eorum intelligentiam non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis & autoritate ſequebantur, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtabat. Hoc à reliquis quoq; ſanctis patribus obſeruatum fuiſſe videmus, quoties illis cum hæreticis congrediendum eſſet: qui cum ſub vnius vmbra ſcripturæ verſarentur, & in hac ſola tanquam in cardine quodam,omnem ſuæ diſputationis vim conſtituerent, non ad confirmationem veritatis, verum ad perfugium erroris, cui non potuit honeſtius magisq; populare patrocinium inueniri: ſcripturas Patres reuerenter accipiebant,ſed qui ſenſus ab hereticis allatus eſſet, cum productis maiorū interpretationibus refellebant, ſimul eccleſiaſticam ſæpe traditionē opponebant. Non ſatis eſſe putabāt,ſi veræ,ſi ſalutares,ſi diuinæ ſcripturæ eſſe crederentur, & dicerentur, (credūt enim hoc & Iudæi,totius legis & Prophetarum ſcripturas eſſe veriſsimas, eſſe ſalutares,eſſe diuinas) ſed ſicut illi nos falſo,ſic nos verè viciſſim illos male intelligere ſcripturas, & ſecus interpretari arguimus. Credunt & hæretici magna ex parte, veriſsima & certiſsima eſſe omnia, quæ in ſcripturis continentur, nihil non ſalutare, nihil non planè diuinum in illis haberi,qui ſubinde etiam contra Catholicos & Orthodoxos illud proferebant: Scrutamini ſcripturas: quærite,& inuenietis:quemadmodum ex Tertulliani libro cōtra hæreticos ſcripto videre licet: Verum id nunquam ſufficere viſum eſt Catholicis & Orthodoxis.Illud præterea neceſſarium eſſe iudicauerunt, vt quis in captiuitatem redigeret intellectum ſuum in obſequium fidei, ſcripturasq; veras eſſe crederet, non ſecundum ſuum ſenſum, quem ſibi præſumpſiſſet, multo minus autem ſecundum adulterinas

Lib.10.recognitionū et epiſt.5.

Lib.11.eccl. Hiſt.cap.9.

Ioan.5.
Mat.7.

2.Cor.10.

nas interpretationes eorum, qui ſegregauerũt ſemetipſos, ſed ſecundum antiquam Eccleſiæ traditionem expoſitas, quam ſancti Patres tanti fecerunt, vt nõ alia machina contra ſuorum temporũ hęreticos vſi magis fuerint. Hac vſus eſt antiquiſsimus Irenęus contra Valentinum hęreticum: hac Tertullianus contra Martionem: hac Origenes contra Celſum: hac Nicænum concilium contra Arrium: hac Baſilius contra Eunomium & Amphilochium: hac Hieronymus contra Vigilantium, Iouinianum, & Luciferianũ: hac Cyrillus Alexandrinus cõtra Neſtorium: & ad Armenios ſcribens Proclus Conſtantinopolitanus epiſcopus: hac Theodoritus in Polymorpho contra ſui temporis hęreticos: hac Auguſtinus contra Donatiſtas & Iulianum: *Lib. 1. & 2* hac Leo, Gelaſius, & Ioannes Romani Pontifices contra Eutychen & Neſtorium: hac ſexta Synodus cõtra Monotelitas: hac ſeptima contra Iconomachos: hac Beda venerabilis, vbi de diuerſitate lunaris diſcurſus agit: hac Petrus Cluniacenſis cõtra Henricianos & Petrobruſsianos: *De natura rerũ c. 42.* hac æqualis eius Bernardus cõtra Petrum Habailardum: hac Euthymius contra varios multorum temporum hęreticos: hac reliqui ſancti Patres ad hęc vſq; noſtra tempora contra diuerſi generis hæreticos vſi ſunt.

CAPVT XIX.

Non propterea non eſſe conſenſum patrum in ſcripturis interpretandis ſequendum, quod vnus aliquis aliquando errauerit.

SEd hic iterum nobis obſtrepũt Martini, ſanctos Patres homines fuiſſe, atque ideo errare potuiſſe, quin & erraſſe nonnullos. Obiicitur ſanctiſsimi Cypriani martyris, obiicitur Origenis, obiicitur & Tertulliani error. Atqui hoc ipſum plus facit ad corroboranda, quàm ad infirmãda ea, quæ per nos aſſeruntur. Qui enim factum eſt, vt erraret Cyprianus? Non illi tantus hic error obrepſit aliunde, quàm quòd aliter ſentiebat, quàm eccleſiæ Romanæ conſuetudo tuliſſet, vt iure optimo huic errori illius intercedens Papa Stephanus, nihil nouandũ eſſe, verum id quod fuit traditum obſeruari debere ſanciuerit, quòd intelligebat vir ſanctus & prudens, rationem pietatis aliud nõ admittere, quàm vt omnia qua fide ſuſcepta forent à patribus, eadem fide filiis conſignarentur,

noſq;

noſq; religionem; non qua vellemus ducere,ſed qua duceret illa,ſequi oportere,idq; proprium eſſe Chriſtianæ grauitatis & modeſtiæ, non ſua tradere maioribus,verum à maioribus accepta ſeruare, ac iuxta Pauli præceptum depoſitum cuſtodire,profanaſq; vocum nouitates deuitare. *1. Tim. 6* Retenta eſt itaque authore Stephano antiquitas, exploſa nouitas. Neque verò exiſtimandum eſt nouitiæ adinuentioni de rebaptizandis hæreticis patrocinia defuiſſe, imò verò tanta vis adfuit ingenii, dicit Vincentius Lirinenſis, *Vincentius Lirinenſis.* tanta fuerunt eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veri ſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula, ſed planè nouo ac malo more intellecta, vt oīs illa cōſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videretur,niſi ſola tanti moliminis cauſa,ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa,ipſa laudata nouitatis profeſsio deſtituiſſet. Ex his perſpicuū eſt, nō propterea Cyprianum errauiſſe, quod eum defecerint in eo,quod aſſerebat diuinæ legis oracula,quibus abundabat,ſed quod ea ſuo, non eccleſiæ ſenſu interpretari conabatur. Hoc eſt, quod dicit de eo Auguſtinus:Non accipimus quod de rebaptizandis hæreticis Cyprianus ſcripſit, quia hoc eccleſia non accepit, pro qua Cyprianus ſanguinem ſuum fudit. Non dixit Auguſtinus:Non recipimus, quia diuinæ legis oraculis non probauit,quæ diceret, (iis enim,verū praue intellectis, minime deſtitutus fuerat Cyprianus) verum,non recipimus,inquit,quia eccleſia nō recepit. *Cont. Creſconium li. 2 cap. 32.* Idem de Origene,deq; Tertulliano dici poteſt, qui cum ingenio ſuo nimium indulgerent,ſibiq; plus ſatis fiderent cum antiquam religionis Chriſtianæ ſimplicitatē paruipenderent, cum ſe ſapere plus cæteris exiſtimarent, cum Eccleſiaſticas traditiones veterumq; magiſteria contemnerent,ſcripturas nouo more quodam interpretati,in abſurdas opiniones inciderunt,atq; documēto nobis fuerunt,vt non credamus vni alicui,quantalibet doctrina & eloquentia polleat,quantacunq; etiam ſanctitate & authoritate ſit præditus, contra communem totius eccleſiæ ſenſum & conſenſum aliquid adferēti, etiamſi quamplurima diuinę legis oracula proferat,etiamſi nihil niſi ſcripturas, niſi verbum dei,niſi euangelium crepet.Illum verò ſolum verè Catholicum & Orthodoxum exiſtimemus,qui veritatem dei,qui eccleſiam, qui Chriſti corpus diligit,qui diuinę religioni,qui Catholicæ fidei nihil anteponit:nō hominis cuiuſpiam authoritatem, non amorem , non ingenium,

tium, non eloquentiam, non doctrinam, ſed hæc omnia pro nihilo habens,in fide veró fixus & ſtabilis permanēs, quicquid vniuerſaliter antiquitus Eccleſiam Catholicam docuiſſe cognouerit,id ſolum ſibi tenēdum credendumq́; eſſe firmiter deliberatum habet. Quicquid veró ab aliquo deinceps vno præter omnes,vel contra omnes potius, nouum & inauditum antehac adferri ſenſerit, non ad religionem, ſed ad ſui potius tentationem id intelligat pertinere,ſibiq́; dictum illud exiſtimet: Si ſurrexerit in medio tui Propheta,& prædixerit ſignum atque portentum, & venerit quod loquutus eſt,& dixerit tibi: Eamus & ſequamur deos alienos, hoc eſt extraneas quaſdam opiniones,quæ ab Eccleſię traditione ſunt alienę,quas propterea deos vocat Propheta, quod haud aliter eos colunt & obſeruant hæretici, quàm ſuos deos ethnici: Non audies, inquit, verba Prophetæ illius, quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima veſtra. Quę ergo de Cypriano,de Magiſtro eius Tertulliano, deq́; Origene proferuntur,pro nobis magis,quàm contra nos faciunt: Nos enim ſumus ij,qui dicimus,nō eſſe cuipiam alicuius quamlibet docti,quamlibet etiam ſancti viri ſingularem opinionem ſequendam, etiamſi ſcripturarum examen protulerit:atque in ſcripturis interpretandis non vnius alicuius, verum Eccleſię iudicio ſtandum eſſe:Neque fuit quiſquam aliquando Catholicus, qui parem eſſe cenſeret Canonicarum ſcripturarum,& vnius alicuius quamlibet excellentis Doctoris authoritatem, ſed eandem Eccleſiæ totius, quæ nequaquam in vno aliquo conſiſtit(cum nomen Eccleſiæ, ſicut etiam à Chryſoſtomo traditum eſt,nomen ſit multitudinis,& iuſtæ iam ac abſolutæ cōgregationis) Eandem igitur eccleſiæ & ſcripturæ Canonicæ veritatem eſſe, ab eodem authore ſpiritu ſancto profectam, nemo Catholicus dubitauit vnquam. Libenter & nos cum Auguſtino ſolis ſcripturarum libris,qui Canonici vocātur, timorem hunc honoremq́; deferimus,vt nullum eorum authorem aliquid erraſſe ſcribēdo firmiſsime credamus: alios autem ita legimus, vt quantalibet ſanctitate doctrinaq́; præpolleant, non ideo verum putemus, quod ipſi ita ſenſerunt, ſed quia nobis vel per illos authores Canonicos, vel probabili ratione,quod à vero non abhorreat,perſuadere potuerunt. Atque ita non ſolum quæ ſcripturis probauerint,

Deut.13.

Hom.1.in 1.ad Theſ.

Ad Hieronymum epiſtola.19.

ſed

ſed etiam quæ probabili ratione perſuaſerint, ea nobis iuxta Auguſtini ſententiam amplectenda putamus. Probabilem autem rationem eam intelligimus, quæ tot ſeculis vniuerſæ Eccleſiæ probata, atq; illius iudicio ſemper fuit recepta. Si quę verò magni alicuius Doctoris ſententia ab vniuerſa Eccleſia reiecta eſt & exploſa, qualis eſt illa Cypriani de rebaptizandis hæreticis, quamlibet multis diuinæ legis oraculis nixa ſit, eam nihilominus non modo non ſequendam, verumetiam prorſus eſſe fugiẽdam exiſtimamus. Qua verò de re ita ab vno aliquo ſcriptum eſt, priuata vt eius opinio eſſe videatur, non eſſe nefas arbitramur, de ea nonnunquam dubitare: quinetiam examinare ac excutere diligentius, &, ſi qua nos ratio probabilis moueat, contrarium ſentire licet: Sicubi verò idem ſentiunt omnes, ita vt quod ſcriptum eſt à Tertulliano & Auguſtino in Africa, idem viſum fuerit Hilario in Gallia, Ambroſio, Leoni, Gregorio in Italia, Ioanni Chryſoſtomo in Thracia, Theophylacto in Mœſia, Ioanni Ephrem, Ioanni Damaſceno & Hieronymo in Syria: Baſilio in Cappadocia: Origeni, Cyrillo, & Athanaſio in Ægypto, & qui ad hæc vſque noſtra tempora iſtos ſequuti ſunt, in diuerſis orbis regionibus commorati, idem & ipſi tanto locorum & ſeculorum interuallo disiuncti ſenſerint, ſicuti de baptiſmo paruulorum: de tremendo mediatoris Chriſti ſacrificio, quod offertur in Altari: de veritate corporis & ſanguinis eius: de ſanctorum inuocatione: de oratione pro defunctis: de ſtatis ieiuniorum diebus: de Sacerdotum cœlibatu: de votis monaſticis: deq; aliis multis factum eſſe videmus: vbi tantus eſt omnium conſenſus, minime dubitare debemus, non hominum hanc, verum dei vocem eſſe, per membra ſua loquentis, atque ideo qui contradicit huic dei voci, eum iure merito tanquã ethnicum habemus & publicanum. Sed hæc iam dicta ſufficiant ad oſtendendum parem eſſe ſcripturarum & eccleſiæ authoritatem, quandoquidem vtriuſq; veritas à ſpiritu ſancto eſt, quo regebantur amanuenſes illius, cum ea, quæ nobis reliquerunt ſcripto conſignarent, quo regitur etiam nunc Eccleſia, nec ab ea quicquam decernitur, niſi quod viſum eſt ſpiritui ſancto.

CA-

CAPVT XX.

Deſcriptio Eccleſiæ, quodque ſibi nomen eius & authoritatem vſurpant etiam hæretici.

QVoniam verò fieri videmus, quòd ſicut ſcripturas & earum verum intellectum ſibi falſo arrogant hæretici, ita & eccleſię nomen, cuius authoritate ſe premi vident, ſibi temerè & impudenter vſurpant, ac ſicut ſcripturarum poſſeſsione, in qua pridem præſcriptum eſt à Catholicis, à quibus eas habere ſe negare non poſſunt, ita piorum cœtu homines impii pios omnes, & in Chriſtiana fide religioneq; fixos & immobiles permanentes, excludūt, illud nobis docendum reſtat, quibus notis eccleſia, quę domus eſt Dei viui, ab ea, quam odi-

Pſal.25. uit Deus, eccleſia malignantium diſcerni rectè poſsit. Neque verò nouum hoc eſt, quod qui hoſtes eccleſię ſunt, ipſi

Lib.5.cōtra Valentinū. dici & videri volunt eccleſia: Et Irenęi, & Tertulliani temporibus factitatum hoc legimus: Lactantius quoque ſcri-

Lib.4. cap. 30. diuinarū inſtit. bit, quod ſinguli quiq; cœtus hæreticorum, ſe potiſsimū Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam eccleſiam putant. Et ante eum Cyprianus de Nouatiano memoriæ prodi-

In lib. ad Iubaianum. dit, quòd more ſimiarum, quę cùm homines non ſint, homines imitantur, quum ipſe in eccleſia non eſſet, imò ad- huc inſuper cōtra eccleſiam rebellis extitiſſet, hoc ſibi ven-

Lib. ad Conſtantium Auguſtū. dicabat, vt apud ſe eccleſiam eſſe diceret, ac nos hæreticos faceret. Et qui ſequutus vtrumq; videtur Hilarius, narrat de Antichriſti ſynagoga, quòd ſe Chriſti eſſe eccleſiā mentiebatur. Idem faciebāt Auguſtini temporibus Donatiſtę.

Ser. 66 in Cantica. Suo quoq; ſeculo fuiſſe ſcribit Bernardus quoſdam, qui ſe

Mat.5. vocabant Apoſtolicos, qui ſe Eccleſiam eſſe dicebant, ſed contradicebant ei, qui dixit, non poteſt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita: quorum temeritatem imitati ſunt proximis ſuperioribus ſeculis pauperes de Lugduno, ſiue Picardi, Vicleffiſtæ, & alii id genus hæretici, qui & ipſi ſibi ſicut ſanam doctrinam, ita Eccleſiæ authoritatem impudenter arrogant. Quamobrem vt ne quis dubitet, vbi ſit vera eccleſia, quæ ſint illius notæ breuiter accipiat. Sunt qui duas tantum eſſe velint Eccleſiæ, ſanam doctrinam, & legitimum Sacramentorum vſum. Quæ quin Eccleſiæ notę ſint, negari non poteſt: Certum eſt enim, quòd verbum dei, quòd ſanus illius intellectus, quòd ſacramētorum verus vſus, nuſquam eſt alibi, quàm in eccleſia Catholica.

Sed

Sed facit hæreticorum audacia, difficulter vt his notis à quibuſuis agnoſci poſsit Eccleſia, quibus iam inde à multis ſæculis nulli fuerunt in eis ſibi vſurpandis pertinaciores. Nam ſicut nunc ſunt, qui magis Euangelici dici gaudent, quàm Chriſtiani, vel hac ratione palàm facientes omnibus; quod à Chriſto & eius corpore, extra quod haud dubie nullum eſt Euangelium, ſe diuulſerint: propterea verò ſibi nomen hoc arrogant, quod ſe ſolos Euangelium, vt ipſi comminiſcuntur, multis iam ſeculis abſconditum, è denſiſsimis tenebris eruiſſe, ac in lucem protuliſſe, ſe ſolos verum illius intellectum inueniſſe perſuaſum rudibus eſſe volunt: Sic & olim fuerunt, qui Gnoſtici, quod ſe ſolos ſapere, ſe ſolos omnia ſcire, & intelligere iactarent: fuerunt qui Apoſtolici, quod Apoſtolorum & doctrinam & vitam imitari ſe ſolos gloriarentur, appellari vellent: Chriſtianorum nomen tanquam tritum & vulgare aſpernantes, quod ſimplicitatem quãdam columbinam redoleret, atque ideo congregatione magis, quàm diuiſione, vt ſingularitate gauderent. Iam inter iſtos ipſos, qui ſe vocant Euangelicos, varias ſectas reperire licet: ſunt Lutherani, ſunt Sacramentarii, ſunt Anabaptiſtę, quorũ ſinguli ita duas has notas eccleſiæ ſuæ proprias eſſe contendũt, ſibiq́ue, pugnantes inter ſe, verbi puritatem, & verum ſacramentorum vſum ita arrogant, vt neutri alteris eas concędant. Quare quærendę ſunt præter has certiores aliæ notę, quibus omnis de eccleſia, penes quos ea ſit, dubitatio tolli poſsit. Vnde autem eas petemus, niſi è ſymbolo? partim eo, quòd Apoſtoli conſcripſerunt, partim eo, quod à Patribus conditum eſt in concilio Conſtantinopolitano. In illo duas notas reperimus: appellatur enim ſancta & Catholica eccleſia: In hoc adduntur aliæ præterea duæ, quod ſit vna, & Apoſtolica. Hæ quatuor ita ſunt eccleſiæ propriæ notę, vt eas vſurpare ſibi nequaquam poſsint hæretici. Vt autẽ qua de re agatur intelligi poſsit, ſcire oportet, quod ſicut videmus in vno homine eſſe vnum animũ & vnum corpus, & tamen eſſe diuerſa membra ipſius, ita eccleſia Catholica eſt vnum corpus, & habet diuerſa membra, ſicut etiam Paulus meminit: anima autem, quæ corpus hoc viuificat, eſt ſpiritus ſanctus, caput verò illius eſt Chriſtus. *Rom.12.* *1.Cor.12*

CAPVT XXI.

Quot quatuor ſunt Eccleſiæ notæ. Prima eſt quod ſit ſancta.

QVatuor autem habet notas, quibus agnoſci poſſit,& ab eccleſia malignātium diſcerni.Eſt enim ſancta,eſt Catholica,eſt vna,eſt Apoſtolica. Primo dicitur Eccleſia ſancta, non quod in ea ſoli iuſti ſint & ſancti: Cum enim à vocatione nomen ducat, multiq; ſint vocati, pauci verò electi, certum eſt plures in ea peccatores,quàm iuſtos,plures eſſe malos,quàm bonos.

Mat.22 *Luc.3.* *Mat.13.* *Eſa.5.* *Ioan.15.* *Mat.25.* *Ezec.34* *2.Tim.2* *Mat.25.*

Quamobrē deſignatur in ſcripturis nomine arcę, in qua ſicut eſt triticū,ita ſunt & paleæ:vocatur ager,in quo cum tritico creſcunt & zizania:vocatur ſagena,in qua congregantur boni piſces & mali:vocatur vinea,in qua ſunt palmites proferentes vuas, ſunt etiā qui labruſcas producāt, ſunt qui aliquem famē, ſunt qui nullum fructum ferunt: confertur gregi, in quo ſunt & hœdi,& oues,ſunt & arietes & hirci:confertur domui, in qua ſunt vaſa aurea & argentea,ſunt etiam lignea & fictilia, quędam in honorem, quædam verò in contumeliam: comparatur decem virginibus,quarum quinque ſunt fatuę,& quinque prudentes. Quamobrem permixti ſunt mali bonis in hac Eccleſia, quæ militans dicitur. Nam ſoli ſunt boni in cęlo,quæ eſt eccleſia triumphantium,idem nobiſcum corpus: ſoli mali ſunt in inferno, qui ad corpus hoc noſtrum, quod idem Chriſti corpus eſt,non pertinent. Hæc autem noſtra eccleſia,quæ eſt ſuper terram,in qua perpetua quædam eſt militia, habet per dei gratiam electos, quos cęlo Deus dignatur:habet alios etiam, vocatos quidem dei miſericordia, ſed ſua poſtea culpa reiectos, quos iure ſuo ſibi vendicat infernus.Quare non ideo ſancta dicitur eccleſia,quod nō ſint in ea reiecti quoque & reprobi, putrida quædam huius corporis membra:ſed quod quicunque ſancti ſunt,nō niſi in hac eccleſia ſancti ſunt:extra quam ſpecies ſanctitatis eſſe poteſt,vera ſanctitas eſſe non poteſt. A meliore itaque ſui parte ſancta dicitur, ſicut regnum quoque cœlorum ſæpe vocatur à Chriſto, quod non niſi intra ipſius ſepta continētur, quibus potiri datum eſt regno cęlorum. Dicitur etiam ſancta,quaſi Chriſti ſanguine tincta:Chriſtus enim eam lauit à peccatis ſuis in ſanguine ſuo,qui ſic

Iob.7. *Mat.13.* *Mat.25.* *Apoc.1.* *Ephe.5.*

eam dilexit, vt ſeipſum traderet pro illa, vt eam ſanctifi- *Heb.9.*
caret, atque ab operibus mortuis emūdaret ſanguine ſuo.
Hac ratione, ſicut etiam Auguſtinus teſtis eſt, fideles om- *Aug. in*
nes olim ſancti vocabantur. Sunt & aliæ cauſæ quamob- *Pſal.85.*
rem ſancta dicitur, ſed iis prætermiſsis, ad eam ſignifica-
tionem veniamus, quæ propriam & peculiarem Eccleſiæ
catholicæ notam adfert. Apud eos, qui latine ſcripſerunt,
ſanctum dici legimus, quod firmum eſt & munitū vt vio-
lari facile non poſsit, neque debeat; Sic muros leges vocāt
ſanctos, ſic tribunos ſanctos, ſic ærarium quoque ſanctius
appellatum legimus. Hac ratione propriè vocatur Eccleſia
ſancta, qua nihil firmius, nihil eſt fortius, vel quia Chriſto
dicata eſt, cui, quod dedit Pater nemo poteſt eripere, vel *Ioan.17.*
quia ſuper petram ædificata eſt, ita vt neque pluuię, neque *Mat.7.*
flumina, neque venti irruentes eam ſubuertere poſsint, at-
que adeo ne portas quidem inferorum aduerſus eam præ-
ualituras dixit Chriſtus. Habet enim firmū & ſtabile fun- *Mat.16.*
damentum, de quo dicit Apoſtolus: Fundamentum aliud *1.Cor.3.*
nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt
Chriſtus Ieſus. Huic fundamēto cum innitatur, nulla eſt,
neque fuit, neque erit vis vnquam tanta, qua ſuperari poſ-
ſit. Ideo Chryſoſtomus fortiorem eam terra, imò fortio- *Tomo.5.*
rem eſſe dicit ipſo cęlo, vbi radices eam fixas habere affir- *Homil. de*
mat, nō in terra, ſolem vt extingui ſit facilius, quàm eccle- *expulſione*
ſiam obſcurari. Hæc eſt illa terra, quam fundauit Deus in *S. Chryſ.*
ſecula, de qua dicit idem Propheta: Fundaſti eam ſuper ſta-
bilitatem ſuam, non inclinabitur in ſeculum ſeculi. Hoc *Pſal.77*
eſt illud regnum, de quo ſcriptum eſt: Regnum ipſius om- *Pſal.102*
nibus dominabitur. de quo & toties Propheta dixit: *Eſa.60.*
Gens & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit: quod ita
factum videmus de omnibus iis gentibus, & regnis, quæ
ab hac eccleſia deſciuerunt. Hæc eſt illa, quam ſponſus *Cant.6.*
in Canticis terribilem eſſe dicit vt caſtrorum aciem ordi-
natam. Caſtra Dei ſunt ſancti Dei, charitate ordinati,
quibus tanquam Chriſti militibus & fidei propugnatori-
bus munitur, protegitur, & defenditur Eccleſia Dei, de
quibus apud Zachariam dicit Dominus: Circundabo do- *Zach.9*
mum meam (Eccleſiam intellige) ex iis, qui militant mi-
hi. Sunt autem qui militant, doctores, antiſtites, & prin-
cipes Eccleſiæ: qualis fuit Timotheus, cui dicit Apoſtolus:
Labora ſicut bonus miles Ieſu Chriſti: quales fuerunt *2.Tim.2.*
innumeri martyres, qui vſque ad ſanguinem, quin ad

mortem vſq; reſiſtentes vitam etiam ſuam pro fide Chriſti certando profuderunt. Hanc aciem perrumpere conati ſunt pagani, omni ſuppliciorum genere de piis ſumendo: conati ſunt tyranni, libertatem eripiendo: conati ſunt falſi fratres, charitatem exterminando: conati ſunt Iudæi, fidem impugnando: conati ſunt ſchiſmatici, obedientiam tollendo, & eius vnitatem ſcindendo: conati ſunt hæretici, ſcripturas adulterando, veritatem earum obſcurando, praueq; eas interpretando. Sed fuit hęc acies terribilis omnibus, vicit, fudit, fugauit omnes, vicit paganos, pro Chriſti fide vitam cum ſanguine profundendo tanto animi robore, tanta conſtantia, tanta alacritate, vt gauderēt etiam
Act.5. cum digni eſſent habiti, qui pro Chriſti nomine contumeliam aut ſupplicium aliquod perferrent, magisq; tortores cruciando, quàm eccleſiæ filii cruciatus perferendo fatigarentur: vicit tyrannos, in Deo ſpem ac fiduciam omnem collocando, ac pro ſe perſequentibus illum deprecando: vicit falſos fratres, tolerando: vicit ſchiſmaticos, ordinem retinendo, & vnius ductum ſequēdo, vt de illa quo-
1.Reg.1. que dici recte poſſet: Egreſsi ſunt omnes filii Iſrael, & pari
Act.4 ter cōgregati quaſi vir vnus: Erat nanq; multitudinis credentium cor vnum, & anima vna: vicit Iudęos & hæreticos, verum ſcripturarum ſenſum, ab illis non intellectum, ab iis praue detortum aperiendo! Nam eccleſiæ ſuæ dixit
Luc.21. Chriſtus: Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterint reſiſtere & contradicere omnes aduerſarii veſtri. Neq; dixit magis, quàm præſtitit. Quoties enim eccleſiæ fuit cū Iudæis & hæreticis de ſcripturis concertatio, dedit ei hoc os, dedit hanc ſapientiam, cui nequaquam reſiſtere & contradicere potuerunt. Eſt ergo vere ſancta, inuicta, & inexpugnabilis eccleſia, quæ tot tātis grauiſsimorum hoſtium oppugnationibus non modo fracta non eſt & debilitata, verum confirmata magis & corroborata, rectè vt verus Iſ-
Pſal.128 rael noſter verba illa Prophetæ vſurpare ſibi queat: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Cui proprium hoc etiā ſemper fuiſſe videtur, magis vt impugnationibus creſceret. Qua de re ſic aliquando ſcripſit Clemens presbyter Alexandrinus: Et Gręcam quidem Philoſophiam ſi quiuis Magiſtratus prohibuerit, ea ſtatim perit, noſtram autem doctrinam à prima vſque prædicatione prohibent ſimul & reges & tyranni, & ſinguli Duces & Magiſtratus cum vniuerſis ſatelliti-

bus

bus & innumerabilibus etiam hominibus,in nos bellige-rantes,& nos pro viribus excindere conantes: illa autem magis etiam floret,non enim emoritur vt doctrina humana,neque flacceſsit vt donum imbecillum. Nullum enim dei donum eſt imbecillum,manet autem eiuſmodi,vt prohiberi nequeat. Lib.6.ſtromatum. Et poſt eum Hilarius ita de Eccleſia loquitur: Dum perſequitur,floret,dum opprimitur,creſcit:dum contemnitur,proficit:dum lęditur,vincit:dum arguitur,intelligit:tunc ſtat quum ſuperari videtur. Quem ſequutus Ambroſius, vt vinea dum iugatur, inquit,erigitur,vt reciſa non minuitur ſed augetur,ſic eccleſia dum ligatur,exuitur,dũ humiliatur,attollitur,dum reciditur coronatur. Quanti initio oppugnarunt Eccleſiam,ait Chryſoſtomus,cum fidei ſemina iacerentur,& arma contra eam commata ſunt? ſed quanto magis impugnabatur, tanto clarior reddebatur. Hæc nota ita eſt Eccleſiæ propria, vt eam hæretici ſibi nulla ratione queant vſurpare. Stat enim fides & doctrina eccleſiæ, ac quanto grauioribus machinis ab hæreticis oppugnatur, ſibi ſanã doctrinam,ſibi Eccleſię authoritatem falſo arrogantibus, tanto fit clarior omnibus & illuſtrior. Contra verò hæreticorum dogmata diuturnitatem non habuerunt,cum & ea,quæ nunc è tenebris eruuntur,& ſub euangelii ſpecioſo titulo populo venditãtur,iam inde & mille & amplius annus confutata,abolita,antiquata,calcata ſint:ſicut paulò poſt clarius indicabimus. Habemus ergo iam Eccleſiæ Notam vnam, quam vſurpare ſibi Sathanæ ſynagoga non poteſt.

Lib.7. de Trin.

Lib.9. ca. 20. in Luc.

In ſer. de Pentec.

CAPVT XXII.

Secunda nota Eccleſiæ,quod ſit Catholica.

ALtera nota eſt in eodem ſymbolo Apoſtolico expreſſa,quod vocatur Catholica: quod nomen explicans Auguſtinus: Catholicam,inquit,dicit toto orbe diffuſam, quia diuerſorum hæreticorum Eccleſiæ ideo Catholicę non dicuntur, quia per loca atq; per ſuas quaſq; prouincias continentur: Hæc verò à ſolis ortu vſq; ad occaſum vnius fidei ſplendore diffundetur: Quam Græci vocant Catholicam,eam latinè licet dicere vniuerſalem, pertinet enim ad vniuerſa loca, pertinet ad vniuerſa tempora, pertinet ad vniuerſa hominum genera,pertinet ad nationes vniuerſas. Quod ad omnia loca

Ser. 131. & 181. de tempore.

Pſal.18. pertineat, docet ſcriptura, quæ dicit: In omnem terram
Mar.vlt. exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
Apoſtoli enim in mundum vniuerſum ire iuſsi ſunt, &
Rom.1. prædicare Euangelium omni creaturæ: quod etiam ita
fecerunt. Hinc eſt, quòd commendans Romanos Paulus,
fides, inquit, veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo.
Quod pertineat ad vniuerſa tempora, ex iis, quę ſuperius
dicta ſunt, facilè perſpici poteſt, cum demonſtratum eſt,
ab Adam cœpiſſe Eccleſiam, atq; ad nos vſque perueniſſe,
ita vt cum ortu, tum diuturnitate par ipſi mundo ſit &
æqualis, neq; vt reliqui conuentus hominum, murorum
ambitu quodam circumſcribatur, ac ne regionis quidem
Pſal.112. alicuius finibus terminetur, ſed ab ortu ſolis vſque ad oc-
caſum ſit laudabile nomen Domini. Sumpſit igitur initiũ
ſimul cum orbe condito, duratura vſque ad finem orbis
Pſal.47. eiuſdem. Fundauit enim eam Deus in ęternum, qui dixit:
Mat.28. Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Et
alio loco: Amen dico vobis, non præteribit generatio
Luc.21. hæc, donec omnia fiant. Quod pertineat ad omnium
genera, cuiuſcunque ſtatus, conditionis, ætatis, ſexus, gen
Rom.10. tis etiam, fuerint, teſtis eſt Paulus dicens: Non eſt in ea di-
Coloſ.3. ſtinctio Iudæi & Gręci: non eſt in ea circuncifio & prępu-
tium: non barbarus & Scytha: non ſeruus & liber, non
maſculus neq; fœmina, ſed omnia in omnibus Chriſtus:
idem dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant
Gal.3. eum. Omnis enim qui inuocauerit nomẽ Domini, ſaluus
Ioel.2. erit. Quod pertineat ad vniuerſas nationes, indicat ille lo
Apoc.5. cus ex Apocalypſi: Redemiſti nos in ſanguine tuo ex om-
ni tribu, lingua, populo, ac natione, & feciſti nos Deo no-
Act.10. ſtro regnum. Quodq; dicit Petrus: In veritate comperi,
quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gen
te qui timet eum, & qui operatur iuſtitiam acceptus eſt il-
li. Si ergo per omnia loca, per omnia tempora, per omnes
hominum ſtatus, & conditiones, per omnes gentes & na-
tiones diſperſa eſt & diffuſa Eccleſia, vbi ſunt, qui triginta
his annis nati, cũ Donatiſtis de ſua paucitate gloriantur?
Chriſti regis noſtri dignitati, ſicut Auguſtinus alicubi
Pſal.85. quæritur, ea re detrahentes, quum ſcriptum ſit: In multitu
Prou.14. dine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignomi-
Pſal.2. nia principis. Habet, & ſemper habebit integram Chri-
ſtus hæreditatem ſuam, & poſſeſsionem ſuam terminos
terræ: ſe potius ſubtrahunt huic magnæ hæreditati, qui
Chriſto

Chriſto illam conantur ſubtrahere. Non relinquet do-
minus plebem ſuam,quæ eſt ſicut arena maris,nec conten
tus erit paucitate hæreticorum,qui omnes redemit. Neq; *Pſal.129.*
enim parua, ſed planè copioſa apud eum redemptio.
Quantus verò numerus iſtorum ad magnitudinem pre-
tij. Etiam Eunomium hoc aliquando poſtulaſſe legimus, *Lib.1.con.*
vt ne maiori parti, neue antiquioribus plus tribuerent, *Eunomiũ.*
ſed eum Baſilius audiendum non eſſe putauit: Cui vi-
ſum eſt indignum non plus aliquid antiquitati dare,non
reuereri multitudinem Chriſtianorum, tam eorum qui
ſunt,quàm eorum qui fuerunt ex eo tempore,quo prædi-
cari cœptum eſt Euangelium. Vbi ſunt qui tenebras im-
peritis offundere conantur? dum talem eccleſiam depin-
gunt, quæ ignoretur, atque aſpectum ac ſenſum omnem
effugiat. Cum tamen Eccleſiam audiri,atque ad illam fra *Mat.18.*
tris delinquentis nomen deferri Chriſtus iuſſerit,cum Ec-
cleſiæ Dei,quæ eſt Corinthi, eccleſiæ Theſſalonicenſium
ſcribat Paulus,quas vtiq; ſub aſpectum hominum cædere
oportuit, ſi denuntiari frater, ſi reddi literæ debuerunt.
Chriſtus verò tabernaculum ſuum,hoc eſt Eccleſiam ſuã, *Pſal.18.*
in ſole poſuiſſe legitur, vt eam claram, manifeſtam, & il- *Mat.5.*
luſtrem omnibus faceret. Qua etiam de cauſa vocat eam
ciuitatem in monte poſitam, quæ non poteſt abſcondi.
Poſita eſt autem ſupra eum montem, de quo & Eſaias & *Eſa.2.*
Michæas prædixerunt: Erit in nouiſsimis diebus præpa- *Mich.4.*
ratus mons domus domini in vertice montium,& ſuper
colles eleuabitur,& fluent ad omnes gentes & ibunt po- *Dan.2.*
puli multi. Hic eſt ille mons,quem vidit rex Nabuchodo-
noſor ex lapide ſine manibus exciſo creuiſſe in montem
magnum,& orbem vniuerſum impleuiſſe,in quo commi
nutis regnis aliis vniuerſis, iuxta Danielis interpretatio-
nem,Deus cœli ſuſcitauit regnum,quod in æternum non
diſsipabitur,& alteri populo non tradetur. Hunc Danie-
lis locum adducens Bernardus contra ſui temporis hære-
ticos, Itane,inquit, lapidem de monte abſciſſum ſine ma- *Serm.66.*
nibus,montem factum & implentem mũdum,veſtris cre- *in Cant.*
ditis intruſum antris? De hoc monte nemo ſe Chriſtia-
nus deturbari patiatur. Quòd ſi qs dixerit homini Chri- *Mat.4.*
ſtiano,ſicut Sathanas olim dixit Chriſto,Si filius Dei es,
mitte te deorſum, quamlibet multa diuinæ legis oracula
produxerit,non cõmittat vnquã,vt ei parere animũ indu *Mat.24.*
cat. Si quis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic:monet

nos ipſe Chriſtus, nolite credere. Si dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere: non eſt caput niſi in corpore ſuo: non eſt Chriſtus, niſi in ſua ſancta catholica Eccleſia. Eccleſia porrò catholica ibi eſt, vbi eſt fides catholica. Fides autem catholica ea eſt, quæ per orbem vniuerſum iuxta Chriſti præceptum eadem ſemper annuntiatur, nec vel tempore, vel locis vnquam variatur: à qua ſi quis diſſentiat, is catholicus nō eſt, quòd ſingularem quandam opinionem, non vnam communem omnium fidem complecti videtur.

CAPVT XXIII.

Quomodo dinoſci poſsit catholicus, exemplis illuſtratur.

QVoniam verò ſicut Eccleſia, ſic fides etiā catholica dicitur, & homo catholicus, quo magis dinoſcere catholicum à ſingulari ſiue ſchiſmatico aut hæretico liceat, exemplis id planū facere conabimur. Dicit aliquis, abſoluta neceſsitate euenire omnia: nō eſſe liberum, ſed ſeruum hominis arbitriū: non eſt catholicus. Quid ita? quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica, Cuius primus author quum fuiſſe videatur Simon Magus, à Petro Apoſtolo legitur eſſe confutatus, ſicut à ſucceſſore ipſius Clemente memoriæ proditum eſt. *Lib.3.recog.* Simonem poſtea ſequuti fuerūt in hac hęreſi pertinaciter tuenda Marcion & Manichæus: à Tertulliano & Auguſtino: Petrus Habailardus ab Anſelmo, Bernardo & Thoma confutati, Ioannes Vicleff in Conſtantienſi primū, deinde & in Baſilienſi concilio condemnatus. *Epiſt.190.* Ab iis maioribus prodierunt, qui noſtro hoc ęuo Euāgelici, q̄ Chriſtiani dici malunt. Ac rectè quidē: Hoc enim Euāgelium, ſi modo tam impiam, tamq; abſurdam doctrinā, tam præclaro nomine dici fas eſt, è denſiſsimis, vt gloriantur, tenebris erutum, atq; in lucem prolatum, nō à Chriſto, non à quoquā Apoſtolorum, ſed à Simone Mago ſibi per manus traditū acceperunt. Dicit aliquis: Chriſtianos omnes eſſe ſacerdotes: ęquè mulierem, aut puerum, vt Papam abſoluere: non eſt catholicus. Quid ita? Quia doctrinā hanc non recipit Eccleſia catholica. Vetus eſt hæreſis hæc Quintilianorū, apud quos Epiſcoporum & ſacerdotū officio fœminę fungebantur, ſicut authores ſunt Epiphanius & Auguſtinus. *Hær.49.*

Quem

Quem errorem ſequuti ſunt ante trecentos triginta annos pauperes de Lugduno, qui & Valdenſes vocantur: centum verò & octoginta poſt annis Ioannes Vicleff hãc hæreſim ſopitam reſuſcitauit. Atq; ii ſunt Apoſtoli, à quibus hoc Euangelium ad noſtri temporis pſeudoeuangelicos manauit. Hæreſim hanc ſuo quoque tempore fuiſſe Tertullianus indicat in libro de præſcriptionibus contra hæreticos. Dicit aliquis: Fidem ſolam ad ſalutem ſufficere, neque prodeſſe quicquam opera: non eſt catholicus. Quid ita? Quia hanc doctrinam non recipit Eccleſia catholica. Sumpſit error hic originem ex Pauli ſcriptis malè intellectis, ipſo adhuc Paulo ſuperſtite, ſicut indicare nonnihil videtur Petrus. Quæ res, vt Auguſtinus teſtatur, adegiſſe videtur Iacobum ad epiſtolam ſuam ſcribendam. Poſtea ſicut idem tradidit, per Eumonium quendam error hic fuit renouatus: quem ipſe refellit in libro, quem inſcripſit de fide & operibus. Dicit aliquis: omnia opera eſſe æqualia, neque ieiunium vllius, neque virginitatem eſſe meriti maioris, quàm coniugium: eſſe virginitati pares nuptias: non eſt catholicus: Quid ita? Quia non recipit doctrinam hanc Eccleſia catholica, quæ profecta eſt ab authore Iouiniano, qui cũ eſſet monachus, ſicut apud Auguſtinum legimus, relicto monachatu, velut canis ad vomitum eſt reuerſus, cuius errore ſeductæ ſanctæ virgines, irritam facientes primã fidem, nupſerunt: quem duobus libris iugulauit Hieronymus. Dicit aliquis: Non eſſe Sanctos inuocãdos, nec habere reliquiis eorum honorem oportere: non eſt catholicus. Quid ita? Quia non recipit doctrinam hanc Eccleſia catholica, cuius primus author fuiſſe videtur Euſtathius in cõcilio Gangrenſi damnatus: quem ſequutus eſt poſtea Vigilantius per Hieronymum erroris conuictus. Dicit aliquis: Miſſam non eſſe ſacrificium: non eſt catholicus. Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica. Fuit error hic impius Petrobruſianorum, quos ante quadringẽtos annos confutauit vir doctus & pius, Petrus venerabilis Abbas Cluniacenſis. Dicit aliquis: in ieiunando neque ciborum delectum, neq; dierum diſcrimen vllum habendum eſſe, quouis tempore cibos quoslibet, etiam ſi ſecus Eccleſiæ conſtitutionibus cautum ſit, rectè ſumi: non eſſe pro mortuis Deum orandum, aut mediatoris ſacrificium offerendum: non eſt catholicus. Quid ita? Quia do-

Hær. 17.

2. Pet. vlt.

Aug. de hæreſibus. Hæreſi. 54.

Lib. 3. de peccatorũ merit. & remiſsione. cap. 7.

2. Pet. 2.

1. Tim. 5.

ctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica,quæ videtur authores habuiſſe Iouinianum & Ærium,ſicut Philaſter, Epiphanius,Hieronymus,Auguſtinus teſtantur ante mille ducentos prope annos hæreſeos damnatos. Dicit aliquis: Chriſti & Sanctorum eius imaginibus non modo nullum habere honorem, verumetiam è templis eas eiiciendas eſſe: non eſt catholicus: Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica: huius hæreſeos author fuiſſe Felix,à quo etiam hęreſis vocata eſt Fœlicianą: cuius cauſa Francfordiæ ad Mœnum ante annos ſeptingentos quinquaginta ſex Concilium fuit congregatum. Cæterum in ſeptima ſynodo œcumenica, quæ Nicææ fuit iterum habita centum annis ante, dixit Tharaſius: Inuenimus & Manichæos reſpuiſſe imagines,ſed & præter hos Marcioniſtas, & illos qui confundunt naturas Chriſti, quorum princeps Petrus Fulo, præterea Xeneum Hieropolytanum, ſed & Seuerum, aliósque hæreticos. Interiectum autem fuit inter hæc duo tertium,per Gregorium tertium Romæ congregatum: ad quod cum prope mille Epiſcopi conueniſſent, veneratione imaginum confirmata, quum perſtaret in ſua pertinacia Leo tertius Imperator, qui demolitus erat altaria, & imagines exuri fecerat, & imperio, & communione fidelium fuit priuatus. Quamuis extat ad Serenum epiſtola Gregorij primi, qui fuiſſe videtur in ea hæreſi, vt imagines confringendas cenſeret ante annos prope mille. Dicit aliquis: vxores ducendas eſſe ſacerdotibus: non eſt catholicus: Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Eccleſia catholica, quæ cum Paulo dicit: Si quis contentioſus eſſe velit, nos conſuetudinem hanc non habemus. Hæc hæreſis ad authorem Iouinianum referri poteſt. Nunquam in Eccleſia catholica fuit ſacerdotibus licitum vxores ducere, quamuis fas aliquando fuerit quas duxiſſent ante ſacerdotium, deinceps retinere. Sed alio loco fortaſsis ea de re fuſius dicetur. Verum quid eſt neceſſe ſingulos hæreticorum errores, quos pridem ſopitos videmus hoc tempore reſuſcitatos enumerando recenſere? vno verbo rem omnem complecti licet. Quiſquis Oecumenico concilio legitimè congregato non credit, neque decretis eius paret, ſed ſuum iudicium totius orbis iudicio præfert, non catholicus, verum ſingularis eſt: hoc eſt ſchiſmaticus & hæreticus. Rectè enim

Hæreſi.75. Lib.de hæreſibus. Hæreſi.53.

Actione.1.

Lib.7.Epiſto.109. Et lib.9. Epiſt.9.

1.Cor.11.

enim à diuo Bernardo dictum eſt, quod omnibus vna in- *In Cant.*
tentio ſemper fuit hęreticis, captare gloriam de ſingulari- *ſer. 65.*
tate ſcietię. Quod ante Bernardum quoq; ſeculis aliquot *Lib. 4. mo-*
à Gregorio ſcriptum legimus. Communem ſcientiam ha *ra. cap. 18.*
bere refugiunt, ne cæteris æquales æſtimentur, occulta & noua ſemper exquirunt, quæ dum alii neſciunt, apud imperitorum mentes ipſi de ſcientię ſingularitate gloriãtur. Atq; ideo niſi quod ipſi ſentient, rectum putant nihil. Catholicus, ſicut ante dictum eſt, idem eſt quod vniuerſalis. Nam quod vniuerſis probatur, in eo facile acquieſcit: qui
verò de ſingularitate ſcientiæ captat gloriam, exiſtimans *Gal. 6.*
ſe eſſe aliquid cum nihil ſit, atque inflatus ſenſu carnis ſuę, *Gal. 2.*
& non tenens caput, ex quo totũ corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit in augmentũm dei, non quod vniuerſis, verum quod ſibi ſoli placet, id ſolum recipit, omnes deſipere, ſe ſolum ſapere perſuaſum habet, atque ita quoniam ſegregat ſemetipſum ab vniuerſitate, neq; rectum eſſe quicquam putat, niſi quod ipſe intelligit, ſingularis eſt: hęreticus eſt: ſchiſmaticus eſt: non eſt catholicus, neque pertinet ad eccleſiam catholicã, verum ad Sathanæ ſynagogam. Nihil enim poteſt hac ſingularitate, eccleſiæ dei eſſe pernicioſius, quod etiam Pro- *Pſal. 79*
pheta indicat, cum de vinea Domini loquitur, quod ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

CAPVT XXIIII.

Quod concilium Oecumenicum Eccleſiam catholicam repræſentat.

NEque verò dubitare debet quiſquã Chriſtianus, quin concilium Oecumenicum legitime cõgregatum Eccleſiam catholicam repręſentet. Quanobrem quod ab illo ſtatuitur, ab Eccleſia ſancta catholica ſtatuitur: quod etiam Auguſtinus indicat, cum plenarii concilii ſententiam totius eccleſiæ conſenſionem
vocat. Et in octaua ſynodo, quæ quarta fuit Conſtanti- *Lib. 1. c. 18.*
nopolitana, Bahanis Photium ſic alloquutus legitur. *de bapt. par*
Loquere domine Photi, totus mundus hic eſt. Totum *tulo cõtra*
mundum vocauit ſynodum Oecumenicam. Quoniam *Donatiſt.*
igitur Eccleſia ſpiritu ſancto regitur, in his quæ pertinẽt *Actione. 5.*
ad fidem, errare nullo modo poteſt. Qui itaque non credit Oecumenico concilio, qui non acquieſcit in eo,

quod

quod ab illo definitum eſt,ſed in dubium reuocare conatur,denuoq́; diſceptari vult de his, quæ ſemel illius iudicio terminata,recteq́; conſtituta ſunt,non credit ſanctam Eccleſiam catholicam, ſpiritui ſancto per os illius loquẽti repugnat, atq; ideo Catholicus aut Chriſtianus dici non
Mat.18. meretur,ſed habendus eſt,iuxta Chriſti præceptum, tanquã ethnicus & publicanus. Præclarè Leo pontifex: Quę
Epiſt.78. patefacta ſunt quærere, quæ perfecta ſunt retractare, & quæ ſunt definita conuellere,quid aliud eſt,quàm de adeptis gratiam nõ referre? & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere? Quamobrem non ſunt audiendi,qui denuo de his referri volunt, de quibus decreta conciliorum interceſſerunt. Quid enim? Superiorum Conciliorum actis reſciſſis,an non ingens diſciplinæ,religionis,& inſtitutorum perturbatio, neq; mediocris rerum diuinarum & humanarum omnium eſſet confuſio ſequutura? quid fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius? quid Eccleſiæ ſtatu futurum eſſet perturbatius? quis tandem quærendi,quis diſputandi finis eſſet expectandus? Exoptatur concilium ab omnibus:quis autem erit eius vſus? ſi poſteaquam decretum in eo quicquam fuerit, poſt aliquot temporis interuallum de eo, quod ſemel eſt decretum, diſputare,atq; illud reſcindere,vel ſaltem in dubiũ reuocare licebit? Quid aliud hoc fuerit,quàm efficere, vt ſemper fluctuent hominum conſcientiæ, ſi nihil pro certo & indubitato habuerint?
2.Tim.3. vt poſsit Paulinum illud dici: Semper diſcentes,& nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Poſtulabatur hoc priſcis etiã temporibus ab Arrianis, vt quibus de
Socr.li.2.ca 20.eccl.biſt. rebus Nicænæ ſynodi decretum interceſſerat, de his denuo diſceptare liceret, verum decretum eſt à piis, ſufficere debere Nicænæ ſynodi decreta, nec in illis quicquã deinceps curioſè diuexandum eſſe. Cumq́; nouam quandam ſcripturam de fide (quam nunc vocant confeſsionem) Va
Sozom. li.4.ca.17 lens & Vrſatius produxiſſent, iuſsit ſynodus & aliarũ hæreſum & Nicæni quoq; concilii expoſitionem legi,vt aliis hæreſibus damnatis, Nicænis decretis conſentirent, & in poſterum nemo de iſtis conquereretur,aut ſynodum efflagitaret,ſed præteritis cõtentus eſſet. Abſurdum enim eſſe, quaſi iam primum credere incipientes talia conſcribere,& præcedentium temporum traditionem traducere, qua vſi tam ipſi quàm maiores,eccleſiis præfuiſſent. In Chalcedo-

nenſi

nenſi verò concilio non permiſſum eſt itidem in decreta Nicænæ ſynodi inquiri, quin clamauit ſancta ſynodus: Si quis retractat, anathema ſit. Si quis ſuper iſta requirit, anathema ſit. Maledictus qui addit. Maledictus qui aufert. Maledictus qui innouat. Ibidem cum eſſet propoſita Leonis epiſtola, nihil aliud quęſitum eſt, quàm illud: Num expoſitionibus trecentorum octodecim ſanctorum patrum, & centũ quinquaginta apud Conſtantinopolim, & Epheſino concilio à ſanctiſsimo Epiſcopo Cyrillo expoſitæ fidei concordaret? Cumq; omnes Epiſcopi concordare dixiſſent, ita ſtatim recepta eſt, vt qui contra ſentirent, pro hæreticis haberentur. Hoc eſt quod ab Athanaſio quoque ſcriptum legimus. Quæ nunc à tot ac talibus Epiſcopis probata ſunt ac decreta clareq; demonſtrata, ſuperuacaneum eſſe denuo reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne ſi nunc quoq; examinentur, & denuo iudicentur, ac rurſus examinentur atq; iterum, in infinitum exeat iſta curioſitas. Leo quoq; pontifex: Quotieſcunq; diuina gratia adminiſtrante, illis qui foris ſunt, fonte doctrinę aut ſubmergimus aut purgamus, in nullo ab illis, quas ſpiritus ſancti diuinitas in Chalcedonenſi concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrunq; hoſtem nouellæ perfidię ſermonem noſtrum cum omni cautela libremus, non iam, quod abſit, tanquam de dubiis differentes, ſed authoritate ſua, quæ bene definita ſunt, adſtruentes. Et iterum: Prænoſcat, inquit, pietas veſtra venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos, non ad confligendũ cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos, à ſede apoſtolica profecturos, quia de rebus & apud Nicæam & apud Chalcedonã ſicut Deo placuit definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquã dubia & infirma, quæ tanta per ſpiritũ ſanctum fixit authoritas. Extat Valentiniani Imperatoris, ſimul & ipſius collegæ Marciani edictum, in quo decreta ſynodi Chalcedonenſis rata ab omnibus haberi volunt, vbi his verbis vtuntur. Ceſſet igitur iam prophana contentio: nam vere impius atq; ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit. Extremæ quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumẽ inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Nemo itaq; vel clericus, vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis de fide Chri-

Apologeti. 2.

Epiſt. 6.

Epiſt. 72.

Chriſtiana publice turbis adunatis & aduenientibus tra-ctare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidię occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſsimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere, & publice diſputare contendit, cum ea quæ nunc de fide Chriſtiana ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones, & ſtatuta ſanctorum Patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta, definita eſſe noſcuntur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non ſolum contra fidem bene compoſitam veniunt, ſed etiã cum Iudæis & Paganis ex huiuſmodi certamine prophanant veneranda myſteria. Quibus verbis etiam ad Palladium ſcribens Martianus vſus fuiſſe videtur, ſicut in codice Iuſtiniani relatum eſſe legimus. Eſt & aliud edictum Marciani ad Conſtãtinopolitanos, vbi dicit: Admonuimus vniuerſos, vt de religione diſputare deſinerent, quoniam vnus & alter tanta ſecreta inuenire non poteſt, maxime cum ſummo laborę & ampliſsimis orationibus tot venerabiles ſacerdotes, niſi Deo, vt credendum eſt, authore, ad indaginem veritatis non potuerint peruenire. Et Leonem ſequutus Gelaſius. Patres, inquit, noſtri catholici, docti pontifices in vnaquaque hæreſi, quolibet tempore ſuſcitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque apoſtolica ſecũdum ſcripturarum tramitem, prædicationemq́ maiorum, facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmumq́ conſtare, nec in eadem hac cauſa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recentiori præſumptione permiſerunt, ſapientiſsime prouidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter, cuiquam liceret iterare, nullum prorſus contra ſingulos errores ſtabile perſiſteret eccleſiæ cõſtitutum, ac ſemper hiſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Neq; diſsimilia leguntur apud Symmachum ad clerum Dardaniæ, & apud ſucceſſorem eius Hormiſdam, ad Epiphanium ſcribẽtem. Quem ſequutus Gregorius, quatuor concilia, quæ ſuam ætatem præceſſerant, ſicut ſancti euangelii quatuor libros ſę ſuſcipere & venerari fatetur, quorum fidei ſi quis addere vel adimere aliquid præſumpſerit, eum anathemate ferit. Cunctas, inquit, perſonas, quas illa reſpuunt, reſpuo, quas venerantur, amplector. Quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere,

Actione.3

In epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.

In regiſtro lib.1. ca 24. & lib.2. ca. 49. & lib.3 cap.33.

uere, quos ligant, aut ligare quos ſoluunt. In quam ſententiam ab Agathone quoque nonnulla ſcripta ſunt ad Conſtantinum Imperatorem, ſicut in actione quarta ſextæ ſynodi Conſtantinopolitanæ legitur. Sed iſti putant, quod de Dialecticis ſuis & Rethoricis, quodque de locis communibus faciunt, vt quotannis propè ſcripta ſua mutent, idem in tam ſerio fidei catholicæ negotio facere licere. Sed alia eſt catholicæ, alia ſingularis & priuatæ fidei ratio. In illa eſt conſtans & perpetua voluntas: in hac & ritus, & doctrina mutatur in annos, ac modo non in dies ſingulos, ſicut ſcriptum eſt: Stultus vt luna mutatur. De regis hominis decreto, poſteaquam ſemel pronuntiatum eſt, diſputare fas non eſt, ſed ei parere neceſſe eſt: Et fas erit de ſpiritus ſancti decreto per os Eccleſiæ loquentis diſceptare, atq; illud in dubium reuocare? Abſit à piorum cordibus hęc tam impia cogitatio. Libet autē etiam eius ea de re ſententiam adſcribere, qui fuit noſtri temporis hæreſeon architectus. Is pſalmum. lxxxii. enarrans, Legimus, inquit, quid ſancti Patres in concilio Nicæno fecerint, ſimul vt Arrianorum doctrinam legi audiuerunt, exibilarunt eam vnanimiter neq; dignati ſunt eam audire, nec paſſi ſunt vt eam defenderent, ſed condemnarunt eos è veſtigio abſque vlla diſputatione, tanquam manifeſtos blaſphematores. Moſes etiam in ſua lege præcepit vt tales falſi doctores lapidentur. Ad eundem modum & hic, Non eſt multum diſputandum, ſed inauditi atque inaudita cauſa condemnandi ſunt tales manifeſti blaſphematores. Sicut etiam præcipit Paulus ad Titum. 3. Debere hæreticum vitari poſt vnam atque alteram admonitionem. Et Timotheo prohibet contētiones & diſputationes, quæ nihil aliud efficiunt, quàm quod auditores perturbant. Nam tales communes articuli totius Chriſtianitatis, ſunt iam ſatis auditi, declarati & concluſi, ſcripto & confeſsione totius communis Chriſtianitatis. Sunt multis miraculis cōfirmati, ſunt multo ſanguine ſanctorum martyrum conſignati, ſunt omnium doctorū libris defenſi, neq; deinceps vllius indigent magiſterio aut artificio. Deinde verò angulariū prædicatorū nequitia eſt cohibenda, qui nō vocati neq; miſsi, repūt in domos & venenū ſuum effundūt, priusq̄ Parochi aut Magiſtratus reſciſcere poſsit. Hi ſunt fures & latrones de quibus loquitur apud Ioannem Chriſtus, qui in alienas Eccleſias irruunt & alienum officium

Lib.2.con. Donatiſtas cap.3. ſibi vſurpant, quod eis non commiſſum ſed prohibitũ eſt. Sed ſcriptum eſt, aiunt, ab Auguſtino, etiam ipſa plenaria Concilia, ſæpe priora poſterioribus emendari. Scriptum eſt, ſed non eo ſenſu, quaſi quod ſemel in cauſa fidei ſtatutum eſt, in vno aliquo plenario concilio, id in altero retractari poſtea liceat. Vel vnum Concilium plenarium legitime congregatum proferatur, in quo prioribus plenariis conciliis itidem legitime congregatis contrarium ſit aliquid conſtitutum in his, quæ ad fidem pertinent, proferri proculdubio nullum poterit. Nam ſi quis vel Arriminenſe, vel Syrmienſe, vel Antiochenum, vel Epheſinum ſecundum, aut ſi quæ fuerunt alia eiuſdem generis concilia cõgregata protulerit, quandoquidem authoritate Romani pontificis, vel congregata, vel comprobata iuxta canones Nicæni concilii non ſunt, legitime congregata concilia nequaquam dici poſſunt, ſed conuenticula potius & conciliabula. Eſt quidem ita, quod in his quæ facti ſunt, fieri poteſt, vt fallatur aliquando plenarium conciliũ, non autem in his quæ fidei: Quo reſpexiſſe Auguſtinum cum diceret, plenaria concilia priora, poſterioribus emendari, vel ea quæ ſtatim ſequuntur verba, planum faciunt. Subiungit enim è veſtigio: cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat. Quamobrem in his quę ſunt iuris poſitiui, quæ vel ad extremum aliquem ritum, vel ad eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum, & temporum circunſtantia, mutationem aliquando requirunt, fit nonnunquam vt priora concilia poſterioribus emendentur: quòd quædam ſuperioribus ſæculis quadrare poterant, quæ poſterioribus minime conuenire, vel ipſa magiſtra rerum experientia compertum eſt. Itaq; cum longe ſint omnium vetuſsimi canones, qui vocantur Apoſtolorum, quoniam tamen in eorum pleriſq; nimio plus inerat ſæueritatis, quam poſteriora ſecula ferre non poſſe videbantur, factum eſt, vt poſterioribus conciliis emendarentur mitigarenturq;. *Can.75.* Eſt canon Apoſtolicus: deponi debere presbyterum fornicantem: *Diſt.82.ca. presbyter.* quem in concilio Gangrenſi, ſicut à Gratiano citatur, legimus emendatum, pœnamq; mitigatam: *Cap.6.* Sic in concilio Nicæno conſtitutum fuit, vt Alexandrinus Patriarcha proximũ à Romano pontifice locum teneret, *Cap.5.* cui non ita multo poſt in Conſtantinopolitana ſynodo prælatus eſt Conſtantinopolitanus. Adeo verum

verum eſt, quòd Iſidori, Gregorii, Hieronymiq́ꝫ produ- ctis ſententiis oſtendit, Gratianus, in pleriſque decernen- dis, cauſam, locum, tempus, perſonas conſyderari oporte- re, quæ quoniam perpetua non ſunt, fit vt in eiuſmodi, etiam plenariorum conciliorum decreta nonnunquàm priora poſterioribus emendentur, quæ tamen in his, quæ pertinent ad fidem, fixa & immobilia eſſe oportet, ac ſem- piterno tẽpore duratura. Neque verò propterea conci- lium Oecumenicum non repræſentat Eccleſiam catholi- cam, quòd non omnes è vulgo ad illud conuocantur, at- que illi interſunt: nam nec fieri id vlla ratione poteſt: etſi maximè fieri poſſet, quid tamen aliud turba, quàm turba- tionem eſſet allatura? Præclarè dictũ eſt à Ioanne Chry- ſoſtomo, quòd multitudo eſt mater ſeditionis & contu- maciæ, paucitas verò magiſtra diſciplinæ. Neque ſine cau- ſa multitudo belua multorum capitum à quodam poëta vocatur. Patres liberorum ſuorũ ſaluti & tranquillitati proſpicere tenẽtur, patrum autem locum in Eccleſia tenẽt Epiſcopi. Satis itaq́ꝫ ſemper fuit exiſtimatum, ſi quos opor tet de ſalute liberorum eſſe ſollicitos, ad quos ea cura pro- priè pertinet, hi ex vniuerſo orbe Chriſtiano ad cõcilium eſſent conuocati. Cum de ſeculi rebus agitur, cumq́ꝫ de his, quæ ad ſecularem rempublicã pertinent, habetur con- ſultatio, fieri videmus, vt non omnes accerſantur vndiq́ꝫ, quòd ea res magis ad excitandũ tumultum, quàm ad ali- quid ex vſu reipublicę ſtatuendum pertineret: Sed conue niunt ſenatores, optimates, ac primarii terræ cuiuſque vi- ri, qui poſteaquam venerunt, regnum vniuerſum aut reſ- publica conueniſſe dicitur, & quæ fiunt in eiuſmodi con- uentu conſtitutiones, regni conſtitutiones vocantur. Sic Leo magnus, canonum Nicææ habitorum decreta, quo trecenti tantum decem & octo conuenerunt Epiſcopi, à totius mundi ſacerdotibus dicit eſſe conſtituta. Quo ma- gis autem intelligi queat, ita ſe rem habere, manifeſtum id è ſcripturis faciemus. Poſt deſcriptam illam magnifici templi à Salomone fabricationem, dicit ſcriptura: Tum congregati ſunt omnes maiores natu Iſrael ad regem Sa- lomonem in Hieruſalem, vt deferrent arcam fœderis do- mini de ciuitate Dauid. Ac paulò poſt: Conuertitq́ꝫ rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ. Omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat. Omni eccleſiæ benedictum: omnem eccleſiam Iſrael ſtetiſſe dicit; Quum anteà maiores natu

Diſt.29. cap.3.

Hom.1 in Mat.operis imperfecti.

Epiſt.24. & 26.

3.Reg.8.

tantum, principes tribuum, & duces familiarum commemoraſſet. Quid aliud his verbis indicans, quàm quód illi repræſentabant omnem eccleſiam? Nam reliquus ferè cœtus omnis à primariis pendere conſueuit. Apoſtolorum temporibus concilium Hieroſolymis legimus eſſe celebratum, quod Lucas deſcribens, Conuenerunt, inquit, Apoſtoli & Seniores, qui Græcè presbyteri vocãtur, videre de verbo hoc. Mox inducit Petrum loquentem, quem rectè ſcribit Hieronymus, principem in eo concilio lati decreti fuiſſe. Poſt cuius orationem, tacuit, inquit, omnis multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quanta Deus fecit ſigna & prodigia in gentibus per eos. Et poſtquàm tacuerunt, reſpondit Iacobus &cæ. Hii ſunt omnes, quos dixiſſe ſententiam ſcribit Lucas: Petrus primo loco, tum Barnabas, Paulus, Iacobus. Omnes, inquit, reliqua multitudo tacuit. Quod verò ſubiungitur: Tum placuit Apoſtolis & Senioribus cum omni eccleſia: nequaquàm ex eo colligi rectè poteſt, præter Apoſtolos quenquam alium dixiſſe ſententiam, quum disertè ſcripſerit Lucas, multitudinem omnem tacuiſſe. Quoniam verò Apoſtolorum decreto libenter pro eo vt debuit, paruit omnis multitudo, nec ab eo diſſentire ſibi quiſquam fas eſſe putauit, quòd fuit ab Apoſtolis decretũ, omnibus placuiſſe, omnes in eo ſcribitur acquieuiſſe, & omniũ nomine epiſtola mittitur. Neq; verò neceſſe eſt hac de re multa verba facere. Quotquot habita ſunt deinceps concilia, non ab aliis quàm Epiſcopis habita eſſe, qui libros conciliorum legerit, cognoſcet. Itaque & Auguſtinus vocat non ſemel concilia Epiſcoporum: ante quem Papa Marcellus, ſynodum vniuerſalem, ſynodum Epiſcoporum nominauit. Leo quoq; Papa frequenter in epiſtolis ſuis vocat epiſcopale cõcilium. Itidem & Flauianus in epiſtola ad Theodoſium, quæ eſt inter epiſtolas Leonis nona. Extat epiſtola Pulcheriæ Auguſtæ inter præambulares epiſtolas in ſynodum Chalcedonenſem, qua monet Bythiniæ Strategum: vt clericos, monachos, laicos, quos nulla ratio ad cõcilium vocat, omnino de ciuitate, deq; locis ipſis vbi cõcilium haberetur, expelleret. Si quis autem propterea edictum hoc putat authoritatem nõ habere, quod à fœmina profectum eſt, is, ſi fortè ignorat, diſcat, hanc Deo dicatam virginem, quum ad fratrem eius Theodoſium recens ablactatum orbis terrarũ imperium eſſet

Act. 15.

In epiſtola ad Augu.

Auguſt. epiſt. 119. ca. 19 et 152 Con. Donat. poſt collationẽ cap. 5. Et de bapt. contra Donat. lib. 6. cap. 35. Et in breuiculo collationũ diei tertiæ.

eſſet deuolutum, & fratris, & imperij procuratricē à Deo fuiſſe conſtitutam: cumq́ de ipſius ſententia Marcianus fuiſſet, mortuo fratre, Imperator deſignatus, imperii nihilominus conſortem fuiſſe, ac vnà cum illo Chalcedonenſi cōcilio interfuiſſe. De qua ſcribit Sozomenus, quòd nōdum quintumdecimum ætatis annum egreſſa, ſupra ætatem ſapientiſsimum ac diuinum Spiritum accepit: eiusq́ ſtudio & ſapientia perfectum eſſe narrat, vt ſuis temporibus hæreſes non obtinerent. Quam & Leo pontifex ille, quem ter ſanctum & œcumenicum Patriarcham, ſancta ſynodus Chalcedonenſis appellauit, ſcriptis ad eam epiſtolis aliquot, magnis effert laudibus. Quin & in octaua ſynodo quum pro more laudare vellent Eudoxiam Auguſtam, vocauerunt eam nouam Iudith, nouā Helenam, nouam Pulcheriam. Adeò celebre fuit Pulcheriæ nomen, etiam ſexcentis poſt annis, quàm fuiſſet mortua. Sed & in actis concilii Chalcedonenſis ſemel & iterum has voces emiſſas legimus: Synodus Epiſcoporum eſt, non clericorum, ſuperfluos foras mitte: vt quod à Pulcheria præceptum, id authoritate ſynodi confirmatū eſſe videamus. Ibidem etiam ſcriptum reperimus, quòd quum ad Martinum Archimandritam directa fuiſſet chartula, vt ſubſcriberet, non acquieuerit, dicens: Non eſt meum ſubſcribere. Epiſcoporum tantum eſt. Vidit hoc Theodoſius Imperator, qui ſanctæ ſynodo ſcribens Epheſinæ primæ: Illicitum eſt, inquit, eum qui non ſit ex ordine ſanctorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſcere tractatibus. Et in epiſtola ad Cyrillum, quæ habetur in operum eius Tomo quarto. Nos ſanè non patiemur, inquit, vt ſimul & vrbes & eccleſiæ turbentur, neque vt inexcuſſā nobis ſit ea doctrina, cui diiudicandæ præfici oportet eos, qui circumquaque ſacerdotio præſident, & per quos in ſententia veritatis firmiores ſumus, & poſthac erimus. Vidit & Valentinianus, qui quum per epiſcopum Hipacianum verbis epiſcoporū, per Helleſpontum & Bythiniam agentibus, fuiſſet rogatus, vt ipſis ad corrigendum dogma conuenire permitteret, ſic eum reſpondiſſe narrat Sozomenus: Mihi qui in ſorte ſum plebis, fas non eſt talia curioſius perſcrutari: Sacerdotes, quibus iſta curæ ſunt, inter ſeipſos quocunq́ loco voluerint, conueniant. De Conſtantino quoque ſcribit Auguſtinus, quòd quum ad eum cauſam Ceciliani ſchiſmatici detuliſſent, non eſt auſus de

Marcell. epi. 2. Leo epiſt. 15. 23. 16. 17. 88. 23 52. 82. 91.

Lib. 9. ca. 1. eccl. hiſt.

Actione. 7.

Actione. 1.

Epiſt. 4.

Lib. 6. ca. 7. Eccl. Hiſt.

Epiſtola 67.

cauſa Epiſcopi iudicare,ſed eam diſcutiendam atq; finien dam Epiſcopis delegauit,quod & factum eſt in vrbe Roma præſidente Melchiade Epiſcopo illius Eccleſiæ cum multis collegis ſuis. Ac rectè quidem. Nam ſicut legimus in Actis Apoſtolorum,ſolos Epiſcopos poſuit Deus regere Eccleſiam ſuam:illis dictum eſt,Paſcite qui in vobis eſt gregem. Paſtorum eſt gregis curam habere,paſcendo iubendoq; ducere: Ouium eſt diſcendo & obtemperando ſequi. Sed neſcis,dicit quidam,ex ouibus paſtores eſſe ſolere? Scio. Verum & illud ſcio,priuſquã id ſint aſſequutæ, priuſquam legitimè ſint ad hoc munus vocatæ,paſtorum eis officio fungi non licere,cum ſcriptum ſit: Nec quiſquã ſibi ſumat honorẽ, ſed qui vocatur à Deo tanquã Aaron. Expectent igitur dum vocentur,dum paſtores fiant, neq; ſe prius,quàm factæ fuerint,ad munus paſtorum ingerãt. Quamobrem ſemper hoc à ſancta Catholica Eccleſia fuit obſeruatum, vt ad iudicandum de his,quæ ad fidem Catholicam ſanamq; doctrinam pertinerent, non admitterentur niſi Catholici Epiſcopi,etiamſi ad conſilium communicandum ex ordine quoq; Sacerdotum viri doctrina excellentes adhiberi conſueuerunt. Quod autem Reges & Imperatores interfuiſſe quandoq; legimus, nõ ob eam rem adfuiſſe credendi ſunt, vt aliquid ipſi ſtatuerẽt de rebus ad fidem pertinentibus,vtq; ſibi earum cognitionem aut iudicium vſurparent, verum vt authoritatem, vnitatem, & concordiam concilij tuerentur, & quæ ſalubriter eſſent in eo conſtituta,ea vt ſeruarentur ab omnibus,prouiderent. Sed hic Varemundus, & hi qui ſunt in eadem hæreſi, Nicolai Pontificis authoritatem nobis obiiciunt, cuius verba Gratianus in eum librum retulit, quem ipſe decretorum inſcripſit,ex quibus probare conantur,etiam laicis vel ſententiæ dicendæ, vel iudicandi de controuerſiis,concedi poteſtatem oportere. Quid autem? an non rectè de iſtis dicere poſſumus, quod in eadem illa Epiſtola ſcriptum à Gelaſio profert idem Nicolaus: Nobis, inquit, opponunt Canones, dum neſciunt quid loquantur: Niſi fortè ſcire quid loquantur exiſtimandi ſunt, qui ipſi tela contra ſe miniſtrant, qui pro ſua ſententia tuenda, teſtimonium ex illa Nicolai Pontificis Epiſtola producunt, in qua nihil aliud per Pontificem agitur, quàm quod etiam Imperatoris Theodoſii ſcripto, cuius paulò ante meminimus,prolato tractatibus Eccleſiaſticis

Act.20. *1.Pet.5.* *Hebr.5.* *96.diſt. vbinam.* *In epiſtola ad Fauſtũ Magiſtrũ.*

cos

eos immiſcere ſe, qui non ſint ex ordine ſanctorum Epiſcoporum, illicitum eſſe docetur? Quæ namq; rés alia cauſam Nicolao dedit eius Epiſtolę conſcribendæ? quàm quód Michael Imperator Conſtantinopolitanus ad votum ſecularium, quorum numeroſa millia collegerat, congregatio concilio præſularem cathedram aſcendit, & aduerſus Ignatium Patriarcham Conſtantinopolitanum Sacerdotalis officium arripuit miniſterii, quem de ſede ſua deiecit, & in eius locum Photium quendam ſuffecit, qui poſtea per Adrianum Nicolai ſucceſſorem, congregata etiam Synodo Conſtantinopoli, quæ dicitur octaua, legitimè depoſitus, & in ſedem ſuam Ignatius reſtitutus eſt. Hunc igitur Michaelem alloquitur Pontifex his verbis: Dicite quæſumus, vbi legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros in Synodalibus conuentibus interfuiſſe, niſi fortè, in quibus de fide tractatum eſt, quæ vniuerſalis eſt, quæ omnium communis eſt, quæ non ſolum ad Clericos, verumetiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos? Quid aliud hæc verba ſibi volunt? niſi quòd toties de Domini Sacerdotibus erat iudicium, nemo Imperatorum Synodo interfuerit, cui nec Valentinianus Auguſtus intereſſe voluiſſe in eadem Epiſtola cōmemoratur, cum Sixto Pontifici quædā crimina fuiſſent obiecta: ſed ſurgens à concilio, dedit in arbitrio Sixti Epiſcopi, vt iudicaret iudicium ſuum: cum autem de fide tractatum eſt, Imperatores nōnunquàm interfuiſſe? Nunquid autem quoniam interfuerūt, ideo ſtatim, quod proprium munus eſt Epiſcoporum, ſententias dixerunt? de fidei controuerſiis iudicauerunt? minimè gentium: Verum ad hoc tantum interfuerunt, vt pacem, tranquillitatem, & concordiam tuerentur, quodq; de ſententia patrum in concilio ſtatutum eſſet, id firmum & ratum eſſe iuberent, edictiſq; propoſitis, inuiolatè ab omnibus obſeruari præciperent. Verum vniuerſalis eſt, inquit Nicolaus, fides, communis eſt omnium, non ſolum ad clericos, verum & ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos. Quid igitur ex eo colligis? Pertinet ad omnes fides, ergo pertinet ad omnes iudicium de fide? Quin tu eadem ratione colligis, vniuerſalis eſt iuſtitia, cōmunis eſt omniū: quid enim ſunt regna remota iuſtitia, niſi mera latrocinia? pertinet ad omnes, vt ius ſuum cuiq; tribuatur, pertinet igitur ad omnes ius dicere? neq; ſoli

Reges aut Principes, aut quibus hæc ab illis eſt mandata iuriſdictio, de cauſis ciuilibus vel criminalibus iudicandi poteſtatem habebunt? Quid eſt hoc aliud quàm ordinem ex rebus tollere, quàm ſurſum & deorſum omnia miſcere? quàm dum à tyrannide metuis, anarchiã quandam inducere velle? Profertur & alia Gratiani ſententia. Epiſcoporum concilia ſunt inualida ad definiendum, atq; ita, ſi diis placet, argumẽtatur homo Dialecticus: Nihil quod eſt inualidum ad definiendum, eſt conciliũ generale: Concilia Epiſcoporum ſunt inualida ad definiendum. Concilia igitur Epiſcoporum non ſunt concilia generalia. Quid huic homini facias tam Dialectico? qui tanquã Pſitacus verba profert non intellecta? Scilicet de generalibus cõciliis legitimè congregatis ibi loquitur Gratianus? Verba Gratiani ſunt: Epiſcoporum cõcilia, vt ex præmiſsis apparet, ſunt inualida ad definiendum, ad conſtituendum, non autem ad corrigendum. Quòd ſi præmiſſa legiſſet hic homo, nunquã ſententiæ Gratiani contrarium ſyllogiſmum produxiſſet. Quid enim eſt in præmiſsis? Legatur tota diſtinctio, quæ præceſsit, nihil aliud in ea reperietur, ꝗ quòd Marcelli, Iulij, Damaſi, Gregorij, Pelagii, Symmachi ſententiis probatur. Concilia Epiſcoporum quæ præſentiam Papæ nõ habent, aut eius authoritate congregata non ſunt, ad definiendum & cõſtituendum aliquid, nihil roboris habere. Saltem gloſſam legiſſet ſubtilis iſte diſputator, ſi præmiſſa legere nón vacabat, de prouincialibus conciliis loqui Gratianum didiciſſet, ꝙ in eis nihil generaliter cõſtitui poteſt. Quamobrem non contra alios magis hæc verba faciunt, quàm contra eos, qui nationale concilium expetunt, in quo de fidei controuerſiis conſtituatur aliquid. Huius generis cõcilia planè ſunt inualida, & conuenticula potius conciliabulaq;, quàm concilia dici merentur. Si quidem fides, quam profitemur, Catholica eſt & dicitur, nec ad vnam gentem aliquam, ſed ad omnes & vniuerſos pertinet, qui Chriſtiani cenſeri volunt, in quacunq; tandem orbis parte ſint conſtituti: Quamobrem ſeorſum aliquid in gente quapiam à reliquo Chriſtiano populo cõſtituere velle, quid fuerit aliud, quàm ab Eccleſia fideq; Catholica ſe velle ſegregare? Huc itaq; reſpexit Gratianus, cum dixit, Epiſcoporum concilia ad definiendum eſſe inualida, non quòd non aliquid in illis definiri & cõſtitui poſsit, ſed quòd iuxta mo-

Diſt. 18. ca. 1

Gratianus.

rem in Eccleſia Dei,iam inde à temporibus Apoſtolorum ſemper obſeruatum,de maioribus cauſis,fidei præſertim, ad ſedem Apoſtolicam,aut ad concilium œcumenicum illius authoritate congregatum,referre ſit neceſſe. Scripſit de Vandalica perſequutione tres libros Victor,Auguſtini propemodum æqualis : in eorum altero,crudelem illum tyrãnum Hunericum Vandalorum regem edixiſſe narrat Catholicis,vt ad certum diem Carthaginem venirent,de fidei ratione cum ſuis Epiſcopis conflictum inituri. Sed quid ad hæc Eugenius Epiſcopus Catholicorum nomine? Agnoſcat,inquit,rex, nos diſputationem legis,cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, ſed ſine vniuerſitatis aſſenſu, nos non debere aſſerendæ fidei noſtræ cauſas aſſumere : debere etiam tranſmarinarum omnium partium,qui nobis ſunt in vna religione vel cõmunione conſortes,agnoſcere, quòd totius mundi cauſa agitur,non ſpecialis prouinciarum Africanarum tantummodo.Cumq́ per Obadum præpoſitum regni ſui dici rex iuſſiſſet:Subde mihi vniuerſum orbem terrarum,vt ſub poteſtatem meam totus mundus redigatur,& facio ô Eugeni quod dicis. Reſpõdit Eugenius:Quod rationem non habet,dici non debuit,ſic eſt hoc,quomodo ſi dicatur homini,vt per aëra feratur & volitet, quòd moris nõ eſt humanæ naturę:Dixi enim,ſi noſtram fidem,quæ vna & vera eſt,poteſtas regia cognoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos, ſcribam & ego fratribus meis, vt veniant Coëpiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demõſtrare,& præcipuè Eccleſia Romana, quæ caput eſt omnium Eccleſiarum. Senſit igitur hoc ipſum Eugenius apud Victorem, quòd Gratianus, in vna aliqua prouincia ſiue natione, de fide,quæ Catholica eſt, & ad vniuerſos pertinet, nihil ita conſtitui poſſe, vt ratum ab omnibus haberi ſit neceſſe,niſi fortè ſanctæ ſedis Apoſtolicæ ſubſequuta ſit approbatio. Quamobrem hæc Gratiani ſententia non contra nos facit, ſed contra eos potius,à quibus tanto ſtudio nationale concilium expeti videmus. Sed inueniuntur inter laicos,dicis, multi,doctrinis variis perpoliti, in Theologia etiam exercitatiores,quàm ſint multi Epiſcoporum. Fac ita eſſe, nunquid ideo tollemus ordinem ex rebus? & non illud ſtudebimus potius,vt in eligendis Epiſcopis Pauli preſcriptũ Canonumq́ decreta ſeruentur? Reperiuntur etiã de populo

 priuati

priuati multi,quibus maior ineſt iuriſprudentia,q̃ nõnullis ex his, qui cum poteſtate verſantur, ſiue regibus, ſiue Principibus,ſiue iudicibus, ſiue quibuſcunq; tãdem aliis, quibus iuriſdicendi poteſtas eſt permiſſa : num igitur tu, quia cautus & prudens tibi videris,ac prę cæteris iuriſcõſultus,Regem aut Principem de ſuo ſolio deturbabis?ac tibi ipſi dicendi iuris authoritatem à nemine conceſſam vſurpabis? Poteſtne cogitari vel dici quicquã abſurdius, & ad ſeditionem in populo cõtra legitimam poteſtatem

Pſal.44. excitandam aptius? Habet autem,vt ne ſis neſcius, ſuos

Lib.3.de Sacerdotio. etiam Principes Eccleſia, de quibus per Prophetã dictum eſt:Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram : Qui

Et de Verbis Eſaiæ. eorũ principatus tantò eſt omni regno excellentior, ſicut à Chryſoſtomo,& Gregorio Naziãzeno in oratione,quã

Hom.4. de Hieremiæ dictis,pręſente Imperatore habuit,ſcriptum legimus,quantum inter ſpiritum & carnem,inter cœlum & terram,inter diuina & humana,diſcrimen & interuallum eſſę poteſt. Enarrans illum Pſalmi locũ Auguſtinus; pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Quid eſt,inquit,pro patribus tuis tibi ſunt nati filij? Patres miſſi ſunt Apoſtoli,pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi,conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi,qui ſunt per totum mũdum, vnde nati ſunt? ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit,& ipſa illos conſtituit in ſedibus patrum. Non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum,nõ vides Paulum,quia nõ vides eos, per quos nata es:de prole tua tibi creuit paternitas:pro patribus tuis tibi ſunt nati filii, conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Hæc eſt Eccleſia Catholica, filii eius conſtituti ſunt Principes ſuper omnem terram, filii eius conſtituti ſunt pro patribus. Agnoſcant qui præciſi ſunt, veniant ad vnitatem, adducantur ad templum Regis &cæt. His igitur Principibus, non his qui ſibi docti præ cæteris videntur, & ad hoc munus vocati non ſunt, Eccleſias regendi, ligandi,ſoluendi,deq; fidei cauſis cognoſcendi poteſtas eſt conceſſa. Sed libet hic Catholici cuiuſdam Imperatoris verba adſcribere, ex octaua Synodo Conſtantinopolitana, quam in Eccleſiæ cathedralis Varmienſis Bibliotheca pulchris characteribus in charta pecorina ſcriptam reperimus.Is abſoluta iam Synodo,oratione quadam ad omnes,qui tum præſentes aderant,vſus,his tãdem verbis laicos alloquitur: De vobis autẽ laicis,tam qui in dignitatibus,

bus,quàm qui abſolute cõuerſamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari, hoc enim inueſtigare & quærere,Patriarcharum,Pontificum, & Sacerdotum eſt,qui regiminis officium ſortiti ſunt,qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas ac cœleſtes adepti ſunt claues, non noſtrum qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunq; enim religionis & ſapientiæ laicus exiſtat,vel etiam ſi vniuerſa virtute interius polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſusq; quantumcunq; Epiſcopus ſit irreuerẽtia plenus, & nudus omni virtute,donec Antiſtes eſt,& veritatis verbum recte prædicauerit, paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo ratio eſt,in ordine ouium conſtitutis paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi, & ea quæ ſuper nos ſunt quærendi & ambiendi? Oportet ergo nos cum timore & fide ſyncera hos audire & à facie eorum vereri, cum ſint miniſtri domini omnipotentis,& huius formam poſsideant, & nihil amplius,quàm ea quæ noſtri ordinis ſunt, requirere. Nunc autem vt videmus adeo multos malitia in inſaniam accendit, vt obliuiſcentes proprii ordinis,& quod pedes ſint minime cogitantes, legem ponere velint oculis: Oculos vocare Baſilius videtur Epiſcopos,de quibus etiam in octauo concilio Toletano legitur,dum ſecundũ carnis aſſumptę myſterium,eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere Chriſtus,merito in membris eius intentio Epiſcoporum officia cernitur peragere oculorum. Sic & Auguſtinus ſanctos Apoſtolos vocat oculos. Quantacunq; religione ſit & ſapientia laicus, etiamſi vniuerſa virtute polleat, fas tamen non eſſe cenſet Baſilius illi de Eccleſiaſticis cauſis ſermonẽ mouere, quod proprium hoc ſit Epiſcopi munus, etiamſi multo ſit is in virtute ſapientiaq; inferior: idq; Gregorii,quem Theologum Græci vocant,ſententiam ſequutus, qui in oratione ſexta, qua ſe excuſat, cur tam diu à functione abſtinuerit Eccleſiaſtica,ſic populum affatur: Vos oues,nolite paſcere paſtores,neq; ſuper terminos eorum eleuemini,ſatis enim vobis eſt,ſi recte paſcimini:nolite iudicare Iudices,nec legem feratis legislatoribus. Deus enim nequaquam Deus eſt ſeditionis & confuſionis, ſed ordinis & pacis. Nemo

Epiſt.4.

In pſal 81.

igitur caput ſit, qui vix manus aut pes eſſe poſsit, ſiue membrum aliud corporis honorabilius. Sed vnuſquiſque fratres in eo ordine, in quo vocatus eſt permaneat, licet etiam dignior exiſtat: in illoq; magis præſentem amet claritatem, quàm vt eam, quam non accepit, quærat. Nemo qui ſine periculo ſubeſſe poteſt, imperare deſideret: nec ſubiectionis lex ſoluatur, qua tam terreſtria, quàm cœleſtia ſunt colligata: neq; dominationem multiplicem ſine dominatione faciamus. Hæc Gregorius. Interea tamen illud non concedimus, inueniri multos laicos, multis etiam Epiſcopis in Theologia magis exercitatos: Neque enim ſi quis communes alicuius locos legit diligentius, ideo ſtatim in Theologia dici debet exercitatior, quàm Epiſcopus. Ac fieri quidem poteſt, vt reperiatur nõnunquam Epiſcopus minus in ſcripturis verſatus, quàm exigere videtur ea perſona, quam ſuſtinet, num idem propterea de omnibus iudicium eſſe debet? Nulla eſt prouincia, in qua non reperire tamen aliquos liceat, minime vulgari doctrina præditos. Certe in eo concilio, quod proximis ſuperioribus annis Tridenti fuit inchoatum, etſi cœtus ingens fuiſſe dicitur inferioris ordinis virorum, qui doctrina præſtare multum exiſtimarentur, non alii tamẽ excellere magis viſi ſunt quàm Epiſcopi, à quibus pleraq; ſunt animaduerſa, quæ inferioris ordinis viri docti minime conſyderaſſent. Sed nouum non eſt, quod ab hæreticis Epiſcopi Catholici prius omnia & facere & pati parati, quàm vt ſcindi Chriſti tunicam inconſutilem permitterent, ſtupidi, bardi, trunci iudicantur. Sic Arrius hæreticus, vir dialecticarum nugarum non imperitus, in quadam epiſtola, quã hiſtoriæ ſuæ Theodoritus inſeruit, eos Epiſcopos qui ſententiæ ſuæ ſunt aduerſati, nõ ineruditos modo, verum & hæreticos, hæreticus ipſe vocat. Sic de Sabino narrat Socrates, quod is Nicænæ Synodi patres tanquam ſimplices & idiotas perſtrinxerit, quibus tamen hoc elogium tribuit Euſebius, quod eorum alii celebres erant verbo ſapientiæ, alii firmitudine & tolerantia continentiæ, alii medio modo ornati: Semper enim quæ præclara, rara ſunt, neq; fieri poteſt, vbi maior eſt aliqua congregatio, vt excellenter omnes docti ſint. Sunt alii mediocres, ſunt & infra mediocritatem conſtituti: qui ſicubi tumor abeſt & arrogãtia, quæ ſolet eos ferè comitari, qui ſunt aliqua doctrinæ opinione inflati, doctiorum ſententiam non inuiti ſequuntur.

Lib. 1. ca. 5.

Lib. 1. ca. 8

Lib. 3. de vita Conſtantini.

quuntur. Et certe præſtat in eiuſmodi cœtu eſſe aliquem non doctiſsimum, qui cum ſe videre minus intelligat, in eorum, quos plus videri perſuaſum habet, ſententia lubẽs acquieſcat, vt ſit nõ inter alta ſapientes, verum humilibus conſentientes, quam tales multos, quales deſcribit Sapiẽs: Vidiſtin' hominem, qui ſibi ſapiens eſſe videtur, ſpes eſt de ſtulto, quam de eo multo maior: Nam qui ſunt præfracto animo, nihil vt niſi quod ipſi intelligunt, rectum eſſe putant, quamuis ad rem potius, quàm ad componenda dogmatum in Eccleſia diſsidia idonei eſſe videntur. Quam in ſententiam etiam à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum legimus: Præſtat probæ ignoratione detineri, quàm falſa opinione mancipari. Nam qui neſcit, facile ratione ducitur, qui verò ſcire credit cum neſciat, non poteſt facile veritatem ſuſcipere, ſed maiori ſudore opus eſt, vt antequam vera inculcentur, falſa ex animo eius eiiciantur. Nam & in charta vbi nihil ſcriptum eſt, faciliime ſcribitur, literis verò plena nõ ſimiliter: neceſſe enim eſt priora deleri. Et terra facilius aratro proſcinditur, quæ nihil habet, quàm quę vepribus eſt referta. Nihil igitur impedit, quominus eſſe cõcilia dicantur Epiſcoporum, etiamſi non ita, vt deberent, in ſacris literis omnes Epiſcopi ſint verſati, cum pręſertim neq; fuerit, neq; futurum ſit conciliũ vllum tam œcumenicum, vt oẽs ad illud orbis Chriſtiani totius Epiſcopi conueniant; neq; mitti ferè conſueuerũt ex vnaquaq; prouincia, niſi de quibus eſt opinio doctrinæ ſingularis. Verũ interfuerũt Imperatores & Reges conciliis. Quis negat interfuiſſe? cum eos etiã noſtro tempore literis Pontificiis ad conciliũ inuitari nemini ſit obſcurum. Quod verò de cauſa fidei iudicauerint, hoc eſt quod conſtãter negamus. Euoluantur oĩa concilia, quæ à nato Chriſto habita ſunt ad hęc vſq; noſtra tempora, nullum reperietur, in quo ſibi quiſquam Imperatorũ de fidei cauſa iudicium arrogauerit. Longum autẽ eſſet enumerare omnia, præſertim prouincialia, quæ rectè Gratianus ad definiendum & conſtituendum inualida eſſe docet, de quibus etiam Canonem quendã legimus octauę Synodi generalis, in quo hæc verba reperiuntur. Illud autem tanquã perroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod à quibuſdam imperitis dicitur, non poſſe Synodum abſq; principali præſentia celebrari, cum nuſquam ſacri Canones conuenire ſeculares Principes in conciliis ſanxerint, ſed ſolos antiſtites.

Rom. 12. *Prou. 26* *Hom. 76. in Mat.* *Actione 10*

Vnde nec interfuiſſe illos Synodis, exceptis conciliis vniuerſalibus inueniemus. Neque enim fas eſt ſeculares Principes ſpectatores fieri rerum, quę ſacerdotibus dei nõnunquam eueniunt. Cæterum recenſet idem Gratianus octo Synodos œcumenicas, quarũ prima Niceæ habita eſt anno à Chriſto nato trecenteſimo trigeſimo plus minus, in qua qui Chriſtum creaturam eſſe aſſerebat, & eiuſdẽ cum patre ſubſtantiæ negabat, Arrii hæreſis eſt extirpata. Secunda quinquaginta ſex annis poſt, Conſtantinopoli, in qua Macedonius eſt damnatus, qui ſpiritum ſanctum eſſe Deum inficiebatur, ſimul & Apolinarius, qui Chriſtum, ipſe demens, eſſe ſine mente blaſphemabat. Tertia quadraginta annis interiectis, Epheſi, in qua Neſtorius eſt anathemate redditus execrabilis, qui propria ſtultitia ſeductus alium ante ſecula Deum verbum, alium verò ex virgine pro noſtra ſalute incarnatum inficiatus eſt. Quarta poſt interuallum annorum triginta Chalcedone, in qua Eutyches vnà cum Dioſcoro, qui duas in vno Chriſto naturas incommutabiliter vnitas negauerat, vnam autẽ naturam ex duabus fuiſſe compoſitam prodigioſe pronuntiauerat, infinitis execrationibus eſt deuotus. Quinta centũ & duobus annis poſt, iterum Conſtãtinopoli, in qua Origenes, Euagrius, Didymus, propter falſa quædam & peregrina dogmata, ſunt damnati. Sexta poſteaquam centum viginti nouem anni interceſſerunt, tertium Conſtantinopoli, in qua Sergius, Pyrus, Petrus, Honorius, Polychronius, qui vnam tantum in Chriſto voluntatem & operationẽ eſſe contendebant, è cœtu piorũ eiecti & anathemate ſunt percuſsi. Septima ſexaginta poſt annis iterum Niceæ, in qua qui demoliti fuerant imagines, & eas idola vocabãt, Baſilius, Theodoſius, Siſinius, & alii nonnulli ſunt hæretici pronuntiati. Octaua poſt trecentorum plus minus annorum interuallum, quartum Conſtantinopoli, in qua Photius, qui per vim de ſede ſua deturbato Ignatio Conſtantinopolitano Patriarcha in locum eius inuaſerat legitime de eo deiectus, & tanquam nouus Dioſcorus, & qui cum Iconomachis facere videretur, anathema pronuntiatus eſt. Interfuit Nicænæ Synodo Conſtantinus Imperator, ſed quomodo interfuit? cum paucis, poſtremus omnium ingreſſus, poſita modica quadam ſede, non prius conſedit, quàm annuiſſent Epiſcopi: cumq; de cõcordia & pace pleraq; diſſeruiſſet, diligẽtiorem dogmatum inquiſitionem

Diſt. 16.

Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini.

nem

nem ipſorum ſententiæ permiſit, ſicut in hiſtoriis ſuis Euſebius, Socrates, Theodoritus, memoriæ prodiderunt. Itaque trecentos decem & octo Epiſcopos in eo concilio ſubſcripſiſſe legimus, Conſtantinum ſubſcripſiſſe non legimus. Interfuit Conſtantinopolitanæ Synodo Theodoſius. Nunquid ſubſcripſit? ſolos Epiſcopos centum quinquaginta ſubſcripſiſſe legimus. Tertiæ Synodo, quæ fuit Epheſi habita, ducentorum Epiſcoporum, non quidem interfuit Imperator, ſed miſit loco ſuo Candidianum. Scribit autem ipſe ad Synodum, qua cum poteſtate miſerit, his verbis: Deputatus eſt, inquit, Candidianus magnificentiſsimus comes ſtrenuorum domeſticorum tranſire vſque ad ſanctiſsimam Synodum veſtram, & in nullo quidem quæ faciendæ ſunt de piis dogmatibus quæſtiones communicare, illicitum nanque eſt eum, qui non ſit ex ordine ſanctiſsimorum Epiſcoporum Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus. Ac miſerat idem ad eam, quæ iterum fuit Epheſi congregata, Synodum, quæ tamen inter approbatas non numeratur, Elpidium comitem & Eulogium tribunum, non vt de cauſa fidei iudicarent, ſed valentes, inquit, noſtris iuſsionibus miniſtrare de his, quæ in Epheſo à ſancta Synodo fuerint conſtituta, & nullum fieri tumultum permittere: Sed & ſi quem videritis conturbationibus & tumultui ſtudentem ad læſionem ſanctæ fidei, hunc cuſtodiæ mancipare. In quam ſententiam etiam ad Proclum Aſiæ Proconſulem ſcripta eiuſdem Imperatoris extat Epiſtola. Interfuit Chalcedonenſi Martianus, ſed à legatis Leonis Papæ petitus, vt ſui præſentiam præſtaret concilio, quod ipſo abſente ſe ad concilium non occurſuros dicerent, ſicut in breuiario ſuo teſtatur Liberatus. Quam autem ad rem interfuit? Narrat hoc ipſe dicens: Ad confirmandã fidẽ, non ad oſtendendã virtutẽ, vt nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula, quæ nunc in his paucis annis ex prauitate quorundam & auaritia viſa eſt exoriri, ſemper ſeruentur quæ ſtatuta ſunt. Sexcentos triginta Epiſcopos ſubſcripſiſſe legimus. Martianum ſubſcripſiſſe non legimus. In quinta, quæ eſt Conſtantinopolitana ſecunda, nec Imperator, nec ab eo miſſus quiſquam interfuiſſe videtur, ſoli centum ſexagintaquinque Epiſcopi, & ſententias dixerunt, & ſubſcripſerunt. In ſexta, quæ fuit Conſtantinopolitana tertia, & Imperator Conſtantinus interfuit, & multi cum eo viri illuſtres, qui etiam glorioſiſſimi

Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini.
Socr. lib. 1. cap. 8.
Theodorit. lib. 1. ca. 7.
Actione. 1. Synodi Chalced.
Cap. 3.

ſimi Iudices vocantur,itidem vt in Chalcedonenſi Synodo fuerant vocati: Sed nec Imperator,nec quiſquam eorũ, qui vocantur Iudices, hoc ſibi errogauit,vt de fidei cauſa iudicaret. Sicut autem in Chalcedonenſi,ita in hac ſexta Synodo Conſtantinopolitana non aliã ob rem & Imperatorem & Iudices iſtos interfuiſſe liquet,quàm vt ordine omnia agi procurarent, ne quid per vim aut per tumultum fieret,vt libera cuiq; poteſtas dicendi daretur. Si quid per vim aut tumultum factum eſſet, de eo cognoſcerent, ac de ſontibus pœnas debitas ſumerent. Atq; ad hanc non ad aliam rem Iudices conſtituti fuiſſe videntur, quod ex actis vtriuſq; Synodi,& quartæ Chalcedonenſis, & ſextæ Conſtantinopolitanæ videre licet. Quid enim aliud ibi Iudices, aut etiam Imperator ipſe, quàm legi preces,quæ acta eſſent recitari,authẽtica monumenta proferri,ad obiecta reſpõderi,ſi qui cupiebãt audiri,eos intromitti mandabãt: vociferationes prohibebãt,ſi qua vis allata,ſi quid per tumultum factum eſſet,cognoſcebant: vbi de fide agebatur,Synodo iudicium permittebant. Quod vel illa verba indicant ex actione prima Chalcedonenſi,vbi Iudices & Senatus dixerunt. Dicat ſancta Synodus,ſi Canonicis Epiſtolis ſanctæ memorię Cyrilli conſonat interloquutio Euſtatii reuerendi Epiſcopi. Et in octaua actione iidem Iudices. Omnis iam dubitatio de Theodoreto reuerẽdo eſt ſoluta, quippe & Neſtorium coram nobis anathematizauit,& à ſanctiſsimo Leone ſuſceptus eſt, & definitionem fidei ſuſcepit, & epiſtolæ ſanctiſsimi Leonis ſubſcripſit, deeſt igitur vt ſententia à Deo amabilitate veſtra proferatur, vt Eccleſiam ſuam recipiat, ſicut & ſanctiſsimus Leo indicauit. Qua ſententia per Epiſcopos lata, dixerunt Iudices,vt ſecundum decretum ſancti concilii,nõ ſuum aut *Actione.10* Imperatoris, Theodoretus eccleſiam reciperet. Similiter & de Iba factum eſt,& de aliis nonnullis. Ad eundem modum in ſexta quoque Synodo Imperator,& ſanctum concilium dixiſſe leguntur. Diſcurrat Gregorius codices,proueniat lectio,fiat lectio,alter liber relegatur. Itidẽ & glorioſiſsimi Iudices nunc hunc,nunc illum intromitti iuſſerunt. Poſteaquam verò ventum eſt ad ſententiam contra Macarium ferendam,iam nec Imperator loquitur,nec Iudices,ſed ſola ſancta Synodus,quemadmodum ex duodecima & ſedecima actione videre licet. Sed & in actione.18. poſteaquam ſubſcripſiſſent trecenti quinquaginta Epiſcopi,in

pi, in ipſo fine ſubſcripſiſſe legitur Imperator in hæc verba: Et ſubſcriptio piiſsimi & Chriſto dilecti Conſtantini Imperatoris, legimus & conſenſimus. Ac mox Conſtantinus piiſsimus Imperator dixit: Edicat ſanctum & vniuerſale concilium, ſi cum conſenſu omniũ Epiſcoporum promulgata eſt definitio, quæ ad præſens celebrata eſt. Cũq; ſanctum concilium exclamaſſet: Omnes ita credimus, edictum ſcribi fecit Imperator, vt quod fuit à concilio definitum, id omnes firmiter obſeruarent. Ac primus fuit hic, qui ſubſcripſiſſe concilii definitioni videtur, ſed non iudicans, verum conſentiẽs tantum: quod factum etiam à quibusdam in cõcilio Arauſicano viris illuſtribus eadem forma legimus. Quamuis in octaua Synodo generali cum poſtularetur à Baſilio Imperatore, vt primus ipſe ſubſcriberet concilii decretis, reſpondiſſe legitur: Tranquilliſsimum imperium noſtrum ſequutum præcedentes, & iuſtiſſimos Imperatores Conſtantinum videlicet Magnum, & Theodoſium ac Martianum ac cæteros, vult ſubſcribere poſt ſubſcriptionem omnium Deo amabilium Epiſcoporum, ſed quoniam poſtulat præferri nos ſanctitas veſtra, ſubſcribam poſt ſubſcriptionẽ omnium ſanctiſsimorum vicariorum: Edocti enim ſumus à Chriſto vero Deo noſtro, habere exaltantem humilitatem. Ex quibus verbis colligitur, ſubſcripſiſſe quidem Imperatores in aliis conciliis œcumenicis, verum in his actis quæ habemus, præterquam in ſexta & octaua Synodo nullius Imperatoris ſubſcriptionem reperire licuit. In Chalcedonenſi verò concilio Epiſcopi ſubſcripſerunt hac forma: Flauius Epiſcopus Conſtantinopolitanus iudicans. Et alio quodam loco, definiens ſubſcripſi Presbyteri vero ſimpliciter: Euſebius Presbyter ſubſcripſi. Quæ forma etiam in quinta Synodo inter Epiſcopos & Presbyteros fuit obſeruata, vt Epiſcopi ſubſcriberent, definiui & ſubſcripſi: Presbyteri ſequendo definita ſubſcripſi, In ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, interfuerunt quidem duo Senatores, ſed initio pauca loquuti, perpetuo poſtea tacuerunt, Epiſcopi qui numero fuerunt trecenti quiquaginta decreuerunt & ſubſcripſerunt, præterea nemo. In octaua Synodo, quæ fuit Conſtantinopolitana quarta, interfuit quidem Baſilius Imperator & ſubſcripſit, ſed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicando ſibi partes de fidei negotio ſumeret, ex his quæ ſuperius ſcripta ſunt, cognoſcere licet.

Actione.10

Primo

Primo loco ſubſcripſerunt legati, quos Adrianus Pontifex Romanus miſerat, hac forma: Ego Donatus dei gratia Epiſcopus ſanctæ Oſtienſis Eccleſiæ locum obtinēs domini mei Adriani ſummi Pontificis & vniuerſalis Papæ, omnia quæ ſuperius leguntur, huic ſanctæ & vniuerſali Synodo præſidens, atque ad voluntatem eiuſdem eximii præſulis promulgaui, & manu propria ſubſcripſi. Qua forma & collegæ eius duo vſi ſunt. Ignatius verò hac forma ſubſcripſit: Ignatius miſericordia dei Epiſcopus Conſtantinopoleos nouæ Romæ ſanctam hanc vniuerſalem Synodum ſuſcipiens, & omnibus, quæ ab ea iudicata & ſcripta ſunt, concordās & definiens ſubſcripſi manu propria. Quam eandem formam in ſubſcribendo ſequuti ſunt Ioſeph vices agens Patriarchę Alexandrini, Thomas Antiocheni, Helias Hieroſolymitani. Poſt quos tandem ſubſcripſerunt Imperatores hac forma, Baſilius, Conſtantinus, et Leo perpetui Auguſti in Chriſto Deo fideles, Principes Romanorum, & magni Imperatores, ſanctam hāc & vniuerſalem Synodum ſuſcipientes, & omnibus, quæ ab ipſa definita & ſcripta ſunt, concordantes, ſubſcribimus manu propria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicunque alii non Epiſcopi, etiam in ſubſcriptionibus ſuis diligenter cauerunt, ne quid tanquam iudicantes in fidei aut quacunque tandem Eccleſiaſtica cauſa feciſſe viderentur. Vſque eo autem Imperatores Catholici iudicium in cauſa fidei ſibi non arrogarunt, vt ne hæretici quidem id feciſſe videantur. Hunericus Arrianus quamlibet ſæuus tyrannus, non ipſe tamen iudicium de fide ſibi ſumpſit, ſed Patriarcham Cyrillum iudicem eſſe permiſit. Theodoritus itidem Arrianus ad iudicium Eccleſiaſticum vocatus, in Synodali arbitrio eſſe dixit, in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reuerentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere. Quid autem? quod vix hæreticorum aliquem feciſſe quiſquam reperiet, id facturū quenquam putamus, qui vel micam in ſe Chriſtiani pectoris habeat, quiq; Catholicus & Orthodoxus dici & eſſe velit? Nihil eſt quod in priſcis illis commemorandis longiores ſimus, noſtri etiam ſeculi Principes non minori præditos religione videre licuit. Anni iam triginta & amplius interceſſerunt, cum noua quædam & peregrina dogmata ſparſit in vulgus Martinus Lutherus, qui Princeps fuit & author ſectarum, quibus miſerandum in modum Germaniam

Victor li.2. de perſequutione Vanda.

In.4. Synodo Rom. ſub Symmacho Papa.

niam diſſectam eſſe videmus, quas quæ clades, quæ ſint calamitates conſequutæ, quis eſt qui ſine lachrymis commemorare queat? Si Turcarum ipſe tyrannus cum quamlibet numeroſo exercitu Germaniam peragraſſet, maiore illam clade vix afficere potuiſſet. Hunc itaque Martinum Lutherum tot ſectarum totq; cladium authorem, paternè monuerat initio Leo Pontifex, vt errores ſuos reuocaret, atque ad ſanam aliquando mentem rediret, ſed cum nihil paternis adhortationibus ſuis profeciſſet, de conſilio patrum ampliſsimorum, & eorum qui doctrina ſacrarum literarum præſtabant, Martinum hæreticum pronuntiauit, ac miſſo ad vnum omnium Chriſtianiſsimum Imperatorem, vereq; Catholicum Regem Carolum, eius nominis Quintum, qui feliciter imperabat, legato, poſtulauit ab eo tanquam primario Eccleſiæ filio & aduocato, vt ſententiam ſedis Apoſtolicæ ſequutus, pœnas contra eum decerneret, quibus hæretici condemnari conſueuerunt, iuxta morem à veteribus Chriſtianis & orthodoxis Imperatoribus obſeruari ſolitum. Neq; enim nouum, hoc eſt, quod Epiſcoporum ſententiam Imperatores & Reges exequutioni mandare conſueuerunt: Sic enim Conſtantinum, ſic Valentinianum & Theodoſium, ſic Arcadium, & Honorium & Martianum, & alios feciſſe legimus. Et extat in ſynodo quinta Conſtantinopolitana conſtitutio Iuſtiniani Imperatoris contra Anthimum, Seuerum, Petrum, & Zoaram, in qua his verbis vtitur: Rem non inſolitam imperio & nos facientes ad præſentem venimus legem. Quoties enim ſacerdotum ſententia quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutychem, Arrium, Macedonium, Eunomium, & quoſdam alios, ad iniquitatem non minores illis, toties imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum authoritate fuit. Horum igitur exemplum ſequutus Carolus Quintus Imperator, puri Dei verbi propugnator acerrimus, non grauatim ſe facturum oſtendit, quod à primario eccleſiæ filio & aduocato factum oportebat. Quoniam verò vehementer inſtabant nonnulli, vt prius hominem ad ſe vocaret, quàm ad exequutionem decreti à ſede apoſtolica lati proceſsiſſet: cum illis negare non potuiſſet, ne quis factum hoc illius ſecus interpretari poſsit, in edicto ſuo, quod promulgari fecit, cauſam cur eum accerſiri fecerit, his verbis adſcripſit: Non vt nos, inquit,

Actione.1.

inquit, de hoc negotio iudicaremus aut cognoſceremus, cum id proculdubio ad Romanum Pontificem & ſedem apoſtolicam pertineat: neque vt res ſacroſanctæ fidei noſtræ nunc tandem poſt tot ſecula per nouas altercationes, cum magno fidelium ſcandalo & perturbatione, ac infidelium deriſione, in controuerſiam vocari pateremur, ſed vt cum vulgi & plurimorum ita petentium ſatiſfactione, hominis animum percontātes, cum bonis monitionibus ac ſuaſionibus ad rectam ſemitā, ſi fieri poſſet, reduceremus. Nunquid & hic obſcure tulit, minime ſuarū eſſe partium de fidei cauſa cognoſcere? Quod clarius etiam oſtendit poſtea, cum poſtulantibus id a ſe nonnullis, non velle ſe quicquam determinare neque poſſe concludere de negotio religionis, reſpondit, ſed apud Pontificem Romanum pro officio ſuo diligenter ſe daturum operam de congregando concilio generali: ſicut in Auguſtanæ Confeſsionis exordio legitur. Sed iam ad Reges noſtros veniamus, qui, ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clariſſima Auſtriæ familia maternum ſuum genus ducunt. Et ſanctus ille pater Sigiſmundus, eius nominis primus, qui ante annos non ita multos in Chriſto obdormiuit, cum aliis heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide catholica conſtantia quadam & animi robore ſingulari prędit us: & qui libenter veſtigiis eius incedit sereniſsimus filius hic eius, eiuſdem nominis ſecundus, quem vtinam paterna felicitate paternos annos aſſequutū, regni huius gubernacula longiſsimo tempore tenentē videamus, nunquid non & ipſi non eodem animo, eadem ſententia, eademq; religione fuerunt? Poſtularunt ab vtroq; nonnulli

Mat. 20 (quibus recte dici potuit, neſcitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno ſuo prædicari permitteret: Reſpondit diuus pater: ſui non eſſe muneris de puritate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum id officium pertinere, quorum quidem de hac re iudicio ſe etiam ipſum libēter Maieſtas eius ſubmitteret, eorumq; iuriſdictionem ſaluam in omnibus eſſe vellet. Reſpondit hiſdem prope verbis sereniſsimus filius eius. Neque dubitandum eſt, quin quotquot ſunt catholici Reges & Principes, ſi quis eis iudicium de cauſis fidei delatum vellet, idem omnes vno fere ore reſponſuri. Quod ſi maxime ſecus aliquis feciſſe reperiretur, nec allegandus tamen eſt error, nec defendendus, & verum eſt quod prouerbio dicitur: vna hirundo non facit

ver,

ver. Auſus eſt & re & nomine Baſiliſcus Imperator circu-lares dare literas, quibus Chalcedonenſe concilium, & Leonis libellum per anathema damnaret: Quod tamen ipſum fecit Epiſcoporum ſuorum ſententiam ſequutus, qui circularibus eiuſmodi literis etiam ſubſcripſerunt, vt magis exequutoris, quam iudicis officio functus videri queat. Sed has tamen ipſas circulares literas non ita mul to poſt aboleri,& eis cōtrarias ſcribi iuſsit,ſicut apud Eua grium,Liberatum,Nicephorum ſcriptum reperimus. Sed & ante hunc Valentinianus Imperator iunior,Iuſtinę ma tris impulſu, quum puer adhuc eſſet propemodum, ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt: Cæterum his ad eum verbis Ambroſium ſcripſiſſe legimus: Dalmatius me tribunus & notarius mandato, vt allegauit, clemen-tiæ conuenit tuæ, poſtulans vt ipſe iudices legerem, ſicut legiſſet Auxentius, nec tamen expreſsit eorum nomina, qui fuerant poſtulati, ſed id addidit, quod in conſiſtorio eſſet futura contentio,arbitro pietatis iudicio tuę. Cui rei reſpondeo arbitror competenter,nec quiſquam contuma cem iudicare me debet, cum hoc aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſanxit ſuis,in cauſa fidei vel eccleſiaſtici ali-cuius ordinis eum iudicare debere,qui nec munere impar ſit,nec iure diſsimilis (hæc enim verba reſcripti ſunt) hoc eſt ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iudicare.Quinetiam ſi alias quoquę argueretur Epiſcopus, & morum eſſet exa minanda cauſa,etiam hanc voluit ad epiſcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter reſpondit clemen-tiæ tuæ? ille qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſsimilem? niſi forte vilis quibuſdam tanti Im-peratoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides, confeſsio-nis conſtantia probata eſt, & ſapientia melioratæ reipu-blicæ profectibus prædicatur. Quando audiſti clemen-tiſsime Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudi-caſſe? ita ergo quadam adulatione curuabimur vt ſacer-dotalis iuris ſimus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credendum? Si docen-dus eſt Epiſcopus à Laico, quid ſequitur? Laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat? Epiſcopus diſcat à laico? At certe ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt, qui abnuat in cauſa fidei, in cauſa inquam fidei,Epiſcopos ſolere de Imperatoribus

Euagr. lib. 3. cap. 4. Libera. ca. 16. Breuiar. Niceph. lib. 16. cap. 3. Hiſt. Eccle.

Chriſtianis,non Imperatores de Epiſcopis iudicare. Eris Deo fauente etiã ſenectutis maturitate prouectior,& tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit.Pater tuus,Deo fauente,vir maturioris æui dicebat, non eſt meum iudicare inter Epiſcopos, tua nunc dicit clementia,ego debeo iudicare. Neque verò ſcripſit hæc modo,verum & dixit Ambroſius,quemadmodum ad ſororem ſcribens ipſe narrat: Noli te grauare,in-
Epiſt.33 quit, Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere:noli te extollere:Eſto Deo ſubditus:Scriptum eſt:Quę Dei Deo,quæ Cæſaris Cæſari. Ad
Mat. 22 Imperatorem palacia pertinent, ad ſacerdotem eccleſiæ: Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Atque hæc quidem contra Valentinianum Ambroſius:qui cum Aquileienſi concilio interfuiſſet, in quo quidam Arrii ſectator Palladius,itidem vt noſtri tẽporis hæretici, iudicium Epiſcoporum fugiebat, ac alios quoſdam ex vtraque parte auditores venire volebat. Quos quæris auditores?inquit Ambroſius: Sacerdotes de laicis iudicare debent,non laici de ſacerdotibus. Ac paulò poſt:Etſi in multis impietatibus deprehenſus ſit Palladius, erubeſcimus tamẽ,vt videatur qui ſacerdotium ſibi vendicat à laicis eſſe damnatus,qui & in hoc ipſo damnandus eſt,quod laicorum expectat ſententiam, cum magis de laicis ſacerdotes debeant iudicare. Audin tu Varemunde quid dicat Ambroſius?In cauſa fidei negat laicos vnquam de Epiſcopo iudicaſſe : in cauſa fidei Epiſcopos de Imperatoribus, non Imperatores de Epiſcopis iudicare dicit ſolere:nec eſſe dignum cenſet Epiſcopi nomine, qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit:Palladium autẽ vel hoc ipſo nomine damnandum iudicat, quod laicorum expectat ſentẽtiam,cum magis de laicis ſacerdotes debeãt iudicare.Quod ſi tyrannicum eſſe putas affirmare, ad iudicium de rebus religionis ſolos epiſcopos in concilium admittendos, nonne tyrannum apertè vocas Ambroſium, cuius hæc eſt ſententia?qui mortem prius oppetere, quàm laicis ius ſacerdotale ſubſternere fuit paratus: At quem tu virum inſimulare tanti criminis audes? eum cuius iam inde à mille ducentis annis ſemper in eccleſia dei ſacroſancta fuit apud omnes memoria : quem Ruffinus eccleſiæ murum & turrim
Li.1.ca.15 validiſsimam:quem Auguſtinus ab illo baptizatus,in op-
Eccle.hiſt. timis notum eſſe ſcribit orbi terræ, & pium Dei cultorem appel-

appellat: quem epiſtola quadam Baſilius celebrat: cui Pelagius quoque quamuis hæreticus hoc elogium tribuit, quod in eius præcipue libris Romana fides eluceat, qui ſcriptorum inter Latinos flos quidam ſpecioſus enituerit: cuius fidem & puriſsimum in ſcripturis ſenſum, ne inimicus quidem auſus ſit reprehendere: quem denique tanta fuiſſe vitæ ſanctimonia narrat Auguſtinus, vt eum viuum adhuc etiam dæmones confiterentur, atque vt ſibi parceret obſecrarunt, hunc tu talem virum, cui non Catholici modo, verumetiam veritatis hoſtes hæretici, quin & dæmones ipſi, fidei, doctrinæ, ſanctimoniæ, tam illuſtre teſtimonium tribuerunt, vocare tyrannum, & hanc ei tam turpem notam inurere audebis? Sed non eſt tyrannus Varemunde, qui ius ſuum tuetur, ſed Epiſcopi nomine dignus nō eſt, qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Quin tu potius Varemunde gladiatorio quodam animo viam ad tyrannidem affectare videris, qui paſtores loco ſubmoues, qui per vim Epiſcopos iure ſuo ſpoliare, & in ordinem cogere, qui quę propria eſt eorum iuriſdictio, eam laicis mandare contendis. Fecit quidē hoc Valentinianus quondam Imperator, vt virum hunc ſanctiſsimum epiſtolæ, ſuum ius pro eo vt debuit viriliter tuentem, tyrannū & pluſquam tyrannum appellaret, ſed fecit puer, fecit à matre deceptus, & eum facti non ita multo poſt pœnituit: informatuſque fide ac inſtitutis catholici principis Theodoſii, tāto in Ambroſium affectu poſt incubuit, vt quem antea perſequebatur, eum diligeret: quem ante vt aduerſarium repellebat, eum vt parentem putaret. Pientiſsimus autem Imperator Theodoſius, quamuis propter patratam cædem eccleſiæ primum ingreſſu per Ambroſium prohibitus, deinde iam reconciliatus, cācellos egredi iuſſus eſſet, intra quos myſteria peragebantur, quod Imperatores purpura faceret, ſacerdotes non faceret, non modo tyrannidis ei probrum non obiecit, verumetiam hac ipſa de cauſa præ cæteris eum Epiſcopi nomine dignum eſſe iudicauit, neque ſe noſſe quenquam affirmauit, qui ſciret Epiſcopum agere, præter vnum Ambroſium. Da Chriſte tales tyrannos eccleſiæ multos, qualis vel Ambroſius hic fuit, vel ante eum Babilas à Chryſoſtomo celebratus, vel poſterioribus ſeculis Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus in Anglia, Stanislaus Cracouienſis Epiſcopus in Polonia. Tales, quos tu tyrannos, Chriſtus autem bonos paſtores vocat, ſi nūc haberet mul-

Aug. lib. 5. conf ca 13 Epiſt. 55

Auguſt. de nupt & cō cup. li. 1. c. 35

De cura pro mortuis, ca. 17

Amb. epiſtola 34. Theodor. lib. 5. ca. 18 Eccle. hiſt.

In vitis eius.

tos Eccleſia, qui laicis ius ſacerdotale non ſubſternerent, qui aſcenderent ex aduerſo, qui murum ſe pro domo Iſrael opponerent, ac ſtarent in prælio in die Domini, parati ſemper animas ponere pro ouibus ſuis, neque tibi viam ad tyrannidem affectare liceret, neque tot lupi graſſarentur in ouili Chriſti, neque tam diu tam fœde ſciſſam inconſutilem Chriſti tunicam videremus. Quid autem dices Varemunde? ſi quod tu tyrannicum eſſe vis, id iuſtum & legitimum eſſe iudicauerint etiam hi, quorum te partis eſſe non obſcure fers, qui confeſsionis Auguſtanæ, quam Chriſtianæ cenſeri malunt? Tanta eſt vis veritatis, vt etiã per hoſtium veritas iugula nonnunquam erumpat. Nunquid non hæc verba ſunt veſtræ confeſsionis Auguſtanę? Secundum Euangelium, ſeu, vt loquuntur, de iure diuino, nulla iuriſdictio competit Epiſcopis, vt Epiſcopis, hoc eſt his, quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & ſacramentorum, niſi remittere peccata: item cognoſcere doctrinam, & doctrinam diſſentientem ab euangelio reiicere, & impios, quorum nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ. Audin tu Varemunde quid illi ipſi confitentur, quorum tu partis es? Cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio diſſentientem reiicere, nulla circumitione vſi, diſertis verbis iuriſdictionis Epiſcoporum eſſe dicunt, atque hac in parte cum catholicis conſentiunt. Cur igitur tu, quod in eadem illa confeſsione, quã es amplexus, prohibetur, commiſces poteſtates eccleſiaſticam & ciuilem? cur laicos irrumpere iubes in alienum officium? Sed in re vel meridiana luce clariore confirmanda, quam etiam ipſi concedere cogũtur aduerſarii longiores eſſe noluimus, cum præſertim inſtituti noſtri non fuerit hoc loco de iuriſdictione Epiſcoporum diſſerere, ſed illud modo propoſitum habuimus, quæ ſit Eccleſia catholica, demonſtrare: Quo nomine non pars, neque enim ſunt partes in Eccleſia, verum totum quiddam ſignificatur. Docet hoc Auguſtinus, explicans illud ex pſalmo: Iubilate Deo omnis terra. Nemo, inquit, in parte iubilet, omnis terra iubilet, catholica iubilet: Catholica totum tenet: quicunque partem tenet, à toto præciſus eſt, vlulare vult, non iubilare. Non ſunt ergo partes in Eccleſia, quæ totum tenet, in qua idipſum dicunt omnes, vt recte de ea Propheta
Pſal. 121. ſcripſerit: Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio in idipſum. Odioſum eſt partis nomen.

Siqui-

Siquidem de parte dici volunt,ait Auguſtinus,qui in vni *De verbis*
tate non ſunt, de altera parte ſunt, & de ipſa parte aſcen- *domini ſer-*
dunt,id eſt,extolluntur,& volunt tollere oues. Et alio lo *mo.49.*
co: Væ illis qui oderunt vnitatem Eccleſiæ,& partes ſibi *Tract.12.in*
faciunt in hominibus.Et iterum:Omnes hæretici in pau- *Ioan.*
cis & parte ſunt.Et ad Seuerinum ſcribẽs:Catholica græ- *In Pſal.31.*
cè appellatur, quòd per totum orbem diffundatur, hanc *Epiſt.170.*
ignorare nulli licet, ideo ſecundum verbi domini noſtri
Ieſu Chriſti abſcondi non poteſt. Pars autem Donati in
ſolis Aphris calumniatur orbi terrarum.Et de Baptiſmo *Mat.5.*
contra Donatiſtas.Induentes lupos ſuos pellibus ouium, *Li.1.cap.4.*
dicunt.Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic,& ab vniuerſitate ci
uitatis ſuper montem cõſtitutæ,ad particulas inſidiarum
ſuarũ multos ſeparant,& iugulatos abſumunt. Apud eos
ita ꝗ partes ſunt,qui ſe præciderunt à catholica, de quibus
dicit Iudas,ꝙ ſegregauerunt ſemetipſos.Quomodo autẽ
ſegregauerũt? Segregauerũt ſe ſuo quodã ſingulari iudi-
cio,ſua quadã ſolitaria opinione. Nam cum idẽ antea ſen
ſiſſent quod nos, ac quod vniuerſa ſentit,ac ſemper ſenſit
Eccleſia,ab eo poſtea receſſerunt,atq; ſingulares quoſdam
ſuos intellectus,ſolitarias ſuas opiniões ſequuti, in varias
partes diſſecti ſunt. Sic à Cypriano diciturpars,Nouati:et
in octaua ſynodo œcumenica pars Photii: ab Auguſtino *Li.1.epiſt.3.*
pars Maximiniani,pars Primiani,pars Donati ſexcẽtis in *Epiſt.162.*
locis. Et ferè videre licet Auguſtinũ catholicã,ſiue orbem
terrarũ,aut totũ,Donati parti opponere.Sic ad Honoratũ
ſcribens:Eccleſia catholica,inquit,eſt etiã in Aphrica,quia
per omnes terras eã Deus eſſe voluit,& prædixit,pars au-
tem veſtra,quæ Donati dicitur, nõ eſt in omnibus illis lo-
cis,in quibus & literæ,& ſermo,& facta apoſtolica cucur- *Epiſt.204.*
rerunt.Et ad Donatum,Vtrum nobiſcũ id Chriſti pace,in
Eccleſiæ catholicæ vnitate,in fraterna charitate gaudere,
an pro nefaria diſſenſione,pro Donati parte,pro ſacrilega *In appendi-*
diuiſione,importunitatem,noſtræ circa ſe dilectionis diu- *ce epiſtola-*
tius ſuſtinere.Et ad Celerem. Nullã fuiſſe iuſtam cauſam, *rum.*
cur ab orbe terrarum,quo Eccleſia catholica diffunditur, *Epiſt.8.*
ſe pars Donati dirimeret.Et ad Generoſum:Si tibi ange- *Pſal.166.*
lus de cœlo diceret:Dimitte Chriſtianitatem orbis,& te- *Pſal.56.*
ne partes Donati, cuius ordo tibi exponitur in Epiſtola
Epiſcopi tuæ ciuitatis,anathema eſſe deberet:quia te à to
to præcidere & in partem contrudere conaretur & alie-
nare à promiſsis Dei. Si enim ordo Epiſcoporum ſibi

ſuccedentium conſyderandus eſt, quanto certius & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius eccleſiæ figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferorum nõ vincent eam. Petro enim ſucceſsit Linus, Lino Clemens, Clemẽti Anacletus, Anacleto Euariſtus, &c. In hoc ordine ſucceſsionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. Et alio loco: Vtrum ſicut à catholicis videbat, ita etiam in parte Donati electi eſſent. Et in eodem libro: Quicunque recitabantur catholici Epiſcopi ex his locis vbi non erat pars Donati. Et in Pſalmos ſcribens: Ponite ante oculos vnitatem orbis terrarum, vnde ſe iſti diuiſerunt, ponite & partem Donati. Et in alium Pſalmum ſcribens: Tu qui dimiſiſti vnitatem omnium gentium, & in parte remanſiſti, polluiſti teſtamentum Chriſti. Et iterum in alium Pſalmum: Qualem væſaniam patiantur hæretici, quæſo vt attendatis. Illi præciſi à compagine eccleſiæ Chriſti, & partem tenentes, totum omittentes, nolunt communicare orbi terrarum, quo diffuſa eſt gloria Chriſti. Nos autem catholici in omni terra ſumus, quia omni terrę communicamus, quacunque gloria Chriſti diffuſa eſt. Et de verbis Apoſtoli: Si tu dicis, Chriſtus eſt ſponſus partis Donati, ego tabulas lego, & inuenio eſſe Chriſtum ſponſum eccleſiæ diffuſæ toto orbe terrarum. Et contra Creſconium: Non inuidemus in parte Donati pacem damnatorum, ſi & Chriſti pacem non reſpuant in orbem terrarum. Et de vnitate Eccleſiæ: A Chriſti corpore, quod eſt eccleſia, ita diſſentiunt, vt eorum cõmunio nõ ſit cum toto quacunque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur. Quod genus loquendi etiam in concilio Aphricano vſurpatum videmus, vbicunque catholica fuit, & pars Donati. Et iterum: Si fortè antiqui catholici ſuũ Epiſcopum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donati parte conuerſi ſunt. Et paulò poſt: Si fuerit Epiſcopus ad catholicam ex Donati parte cõuerſus. Sic noſtra ætate rectè dicitur pars Lutheri, pars Caluini, ſiue magiſtri illius Zuinglii, pars Balthaſaris anabaptiſtæ, & aliorũ, qui cum ſint à toto præciſi, eccleſia, & in eccſia eſſe deſierunt, cum eccleſiæ nomen, ſicut etiam à Chryſoſtomo traditum legimus, conſenſus concordiæq; nomẽ ſit: vt qui diſſecti ſunt in varias partes, nequaquã poſsint appellari hoc cognomine. Nam niſi vna ſit, vnam fidem, vnam ſpem, vnam charitatem retinendo, eccleſia dici & eſſe

In breuiculo collationum primi diei, cap. 8. — *Cap. 12.* — *Pſal. 36* — *Pſal. 54* — *In pſal. 56* — *Ser. 31. de verb. Apoſtoli.* — *Li. 4. c. 64* — *Cap. 4.* — *Cap. 84.* — *Cap. 85.* — *Cap. 86.* — *Hom. 1. in epiſtol. ad Galat.*

eſſe non poteſt. Sicut Chriſtus diuiſus non eſt, ita neque corpus eius Eccleſia: vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, vna eſt domus Dei viui, ſancta catholica Eccleſia. *1.Cor.1.* *Ephe.4.* *1.Tim.3.*

CAPVT XXV.

Tertia nota Eccleſiæ, quòd ſit vna.

Atque hæc tertia eſt Eccleſiæ nota, qua dinoſci poſſit ab iis, qui vel præciſi ſunt ab ea, cuius generis ſunt, quibus interdictum eſt piorum cœtu, quos vocamus excommunicatos, vel qui ipſi ſe vltrò præciderunt, quales ſunt hæretici & ſchiſmatici. Quos cum in tot ſectas miſerè diſſectos videamus, manet nihilominus Eccleſia noſtra catholica vna: de qua ſponſus in Canticis clamat: Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ. *Cant.6.* Hanc illius vnitatem ſignificauit inconſutilis illa Chriſti tunica, quam qui Chriſtum cruci fixerunt milites, non ſcindendam, ſed iuxta id, quod prædixerat Propheta, ſortem ſuper eam mittendam eſſe cenſuerunt. *Ioan.19.* *Pſal.21.* Hanc ſignificauit vna illa domus, in qua comedebatur agnus, qui figura fuit agni illius incontaminati Chriſti, ab origine mundi occiſi. *Exod.12.* *Apoc.13.* Hanc expreſsit Apoſtolus quum dixit: Vnum corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. *Ephe.4.* Viſibilibus illa rebus, nimirum ſacramentis, fidei confeſsione, bonis operibus, publicis orationibus, in locum etiam ſæpè viſibilem, quæ domus orationis dicitur, cōgregatur. Et propterea vocat eam Apoſtolus vnum corpus, quod ex multis viſibilibus membris conſtet, ne quis commentitiam aliquam eſſe dicat, quæ ſub hominis aſpectum non cadat. Porrò qui congregat eam, qui vitam huic præſtat corpori, ſpiritus ſanctus eſt: Propterea ſpiritum etiam vnum appellat, quòd per eam in cordibus hominum diffuſa charitate retinetur vnitas in vinculo pacis, vt idipſum dicant, idipſum ſentiant, idem ſapiant omnes, atque vnanimes vno ore honorificent Deum & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. *Rom.5.* *Rom.15.* *Gen.11.* Sola ergo ſancta catholica Eccleſia vna eſt, terra eſt vnius labij, vnus in ea Chriſtus adoratur, vna regula veritatis obſeruatur, denique multitudinis credentium eſt cor vnum, & anima vna. *Act.4.* Quod etiam Beda teſtatur his verbis: Reuera omnes per orbē catholici vnam veritatis regulam ſequuntur, non autem omnes hæretici *In ſecundā epiſtolam Ioan.*

& infideles vnanimo errori conſentiunt, verum non minus ſemet alterutrum, quàm ipſam veritatis viam impugnant. Videre autem licet admirabilem curam illius & ſollicitudinem in vnanimitate ſpiritus retinēda. Cum enim ex multis conſtet eccleſiis, quæ tamen omnes vna ſunt Eccleſia, quum per orbem vniuerſum longè latèq; diffuſa, linguarumq; & morum in ea ſit magna diuerſitas, eoſdē tamen ritus, eaſdem vbiq; ſeruat ceremonias, quin & lingua non niſi vna & eadem nimirum Latina ſacrificia peragit, laudesq; Deo decantat, vt ſi quis etiam ab extremo orbe veniat homo Chriſtianus, eſſe ibi cor vnum, animam vnam, ſpiritum vnum intelligat. Nunc tu mihi eos circumſpice, qui nomen Euangelii prætendentes, vt erroris in eo ſui latebras conſtituant, ſe ab vna hac ſancta catholica Eccleſia ſegregauerunt, quot homines, tot eſſe propè de dogmatibus fidei ſententias, neque nobiſcum magis, quàm ipſos inter ſe digladiari & diſsidere videbis, vt nullum adferri certius erroris eorum argumentum poſsit. In vna domo duos aliquando reperire vix licet, qui ſibi inuicem ex omni parte conſentiant: quodq; maiore etiam dignum eſt admiratione, aliud eos iiſdem de rebus hodie, cras aliud ſentire videas. Hinc illud præclarè dictum à Chriſtiano & catholico principe Georgio quondam Saxoniæ duce commemoratur: Nam ſcire ſe quidem dicebat, quid hoc anno crederent vicini ſui Vuittembergenſes: quid verò proximè inſequenti anno credituri eſſent, ſe neſcire, quod ſubinde dogmata ſua

Rom.11. variarent. Indicant hoc non modo libelli eorum, verum

Gen.11. & ritus toties correcti & mutati. Conati ſunt illi alta ſapiendo, & humilibus non cōſentiendo, turrim Babel extruere, Ecce autem, quomodo depreſsit Deus eorum arrogantiam? Quæ fuit aliquando terra vnius labii, tantam in ea nunc linguarum cōfuſionem factam eſſe cernimus, vt non modo mutuo ſe, verum etiam ipſi ſe non intelligant. Sic vbi fuit non ita pridem ſancta ciuitas Hieruſalem, cuius participatio in idipſum, ibi nunc facta eſt Babylon mater fornicationum, & abominationum, terra facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiri-

In cap.5. Marci. tus immundi. De vtraque ciuitate ſic ſcribit venerabilis Beda. Bene in Babylonis conſtructione linguarum vnitas per ſpiritum ſuperbiæ ſciſſa, in Hieroſolyma eſt per gratiam ſancti ſpiritus linguarum varietas adunata: &

In illa confuſio, hæc viſio pacis interpretatur, quia videlicet electos in pluribus linguis & gentibus, vna fides ac pietas toto orbe pacificandos confirmat, reprobos autem plures ſectæ quàm linguæ diſſociando confundunt. Quis autem alius exitus eſt expectandus, niſi quem prædixit propheta? Diuiſum eſt, inquit, cor eorum, nunc interibunt, cum præſertim à Chriſto quoque dictum ſit, quòd omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Bellum hæreticorum pax eſt Eccleſiæ: Fidem illi noſtram, ſicut ab Hilario ſcriptum eſt, dum ſibi aduerſantur, confirmant. Neque verò noſtro tantum hoc æuo ſic accidiſſe putandum eſt: Iampridem hoc ita futurum propheta prædixit. Et concurrere, inquit, faciam Ægyptios aduerſus Ægyptios. Scripſit etiam antiquiſsimus Tertullianus de ſui temporis hæreticis, quod etiam a regulis ipſi ſuis variant inter ſe, dum ſuo proinde modulatur vnuſquiſq; arbitrio quæ accipit, quemadmodum de arbitrio ſuo ea compoſuit ille, qui tradidit. Suo quoque de ſæculo ſcribit Hilarius: Periculoſum nobis admodum atque etiam miſerabile eſt, tot nunc fides exiſtere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas, quot mores: & tot cauſas blaſphemiarũ pullulare, quot vitia ſunt, dum aut ita fides ſcribuntur vt volumus, aut ita vt volumus intelliguntur. Et cum ſecundum vnum Deum & vnum dominum, & vnũ baptiſma, etiã fides vna ſit, excedimus ab ea fide quæ ſola eſt, & dum plures fiunt, ad id cœperũt eſſe ne vlla ſit. Et in confutatione ſynodi, quæ falſo ſeptima dicta eſt, Epiphanius: Hunc morem habent hæretici, quoties vno verbo pietatem contempſerint, & à via veritatis aberrauerint, in multos & varios errores labi, vniformis enim res veritas, mendacium autem in varia diſtrahitur. Et Nicephorus in ſua Eccleſiaſtica hiſtoria ſic ſcribit: Sed non diu hæreticos tulit, qui ſalutis noſtræ curam gerit Deus, nam adulterina Eccleſiæ dogmata quæ paulatim emicuerant, breui ſunt extincta: ita ſeipſis inter ſe abolita, cum alii ſuper alios nouis rebus ſtuderent, atq; inter ſe conflictarentur, non aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde atque decidentes in varias multipliceſque abeunt formas, & poſtremo vt nihil eorum appareat euaneſcunt. Contra veritatis ipſius cauſa tum incrementa ſua capiebat, magisq; indies augebatur, acceſsionem quãdam & ro-

Oſeæ. 10.
Luc. 11.
Lib. 7. de trinitate.
Eſa. 19.
De præſcriptione aduerſus hæreticos.
In libro ad Conſtantium Auguſtum.
Actione. 6. ſecundæ Nicenæ ſynodi.
Li. 4. ca. 5.

De fide li. 1. cap. 4. & robur certum ex hæreticorum inſultu ſumens. Semper enim ſibi conſtabat eccleſiæ catholicæ ſplendor & ſtatus, & grauitas eius, modeſtia, libertas, diuinus vitę morumq; diuerſorum ordo, doctrinæq; ſynceritas apud Græcos ſimul & barbaros mirificè relucere cernebatur. Quoties hæreſis exorta eſt in eccleſia, nō ferè ſola exorta eſt. Nolo hic commemorare Arrios, Eunomios, Macedonios, Marciones, quorum ſectę iam ſunt obſoletę: quos in partes aliquot fuiſſe diuiſos Ambroſius, Epiphanius, Ruffinus, Socrates, Theodoritus, Sozomenus, Nicephorus, ac qui præceſsit hos omnes Euſebius memoriæ prodiderunt, ita vt cum eorum eſſent plura nomina, vna tamē eſſet perfidia, impietate non diſſonans, communione diſcordans, non diſsimili fraude, ſed cogitatione diſcreta. Neq; dicam de iis, quibus æuo ſuo ante quadringentos annos idem accidiſſe ſcribit Bernardus. Patrum aut certe auorum noſtrorum memoria ſecta quædam in Boëmia & Morauia nata eſt eorum, qui vtramq; ſpeciem euchariſtiæ neceſſario ſumi à Chriſtianis omnibus debere contenderent: Nunquid ea ſola fuit? minimè gentium, ſimul vt ab eccleſiæ conſenſu ſemel diſceſſum eſt, ita variæ ſunt & multæ ex vna hac hæreſes propagatę, vt, quod omnibus in confeſſo eſt, qui per eas prouincias iter faciunt, intra vnius oppidi mœnia ſex aut ſeptem etiam ſectas reperire liceat, raraq; domus eſt, in qua non aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credat familia. Sic fit, vbi ab vno, vbi à vero, vbi ab vnius ſanctæ catholicæ eccleſiæ conſenſu diſceditur: Veritas enim haudquaquā eſſe multiplex poteſt: ſed vt ſpiritus diuinus vnicus eſt, ita verum, quod illo docēte cognoſcitur, non niſi vnum eſt. Atq; ea demum vera doctrina eſt, & hoc veros doctores arguit, quemadmodum à maioribus traditum eſſe refert Athanaſius, vt eadem inter ſeſe profiteantur, neq; diuerſa ſentiant, vel inter ipſos, vel à ſuis maioribus diſsidētes. Etenim qui in hunc mundum affecti nō ſunt, improbi potius quàm veri doctores dicendi ſunt. Quamobrem euenit eiuſmodi, quod viatoribus vſu venire ſolet, ſi quando à recto itinere aberrarunt: vt enim illi alias ex aliis ſemitas ingrediētes vagantur & errant, nullum peritum regionum ducem ſequuti, ſic iſti duce carentes Eccleſia, quam reliquerunt, quum de rectæ fidei religioniſq; curriculo deflexerint, alia ex aliis impietatis diuerticula ſunt ingreſsi, capitibuſq; diſſecti, cauda

Hæreſi. 73. Li. 1. ca. 25. Li. 5. ca. 23. & 4. Li. 2 ca. 29. Lib. 8 ca. 1. Li. 4. ca. 7. Niceni lib. 12. ca. 29. 30. 31. & 32. ecc. hiſt. Ber. ſer. 66. in Cantica.

Lib. de decretis Nicænæ ſynodi con. Euſebium.

cauda verò colligati, in ſola vnius ſanctæ catholicę Eccleſiæ ſententia oppugnanda ſunt concordes, haud aliter, quàm olim Herodes & Pilatus inter ſe paulò ante diſsidentes, in Domini paſsione fuerunt amicitia fœderati. Huius rei figuram fuiſſe putat Auguſtinus, quòd Samſon vulpium caudas colligaſſe legitur: Vulpes enim inſidioſos maximè hæreticos ſignificant, doloſos, fraudulẽtos, cauernoſis anfractibus latentes, & decipientes, de quibus etiam in Canticis dicitur: Capite nobis vulpeculas exterminantes vineas. De iis intelligi vult Rupertus, quòd in Apocalypſi ſcriptum eſt: Commanducauerunt linguas ſuas. Quomodo, inquit, commanducauerunt? nimirum contra ſemetipſos ſentiendo. Nam contra catholicam quidem Eccleſiam pari & quaſi concordi malignitatis ſpiritu depugnant, ſed contra ſemetipſos diſcorditer confligendo, hæreſes multifidas fecerunt, & ita ſuas quiſque partes defendendo, contendendo, atque rixando, linguas ſuas commanducant. *Ioan.19.* *In Pſal.80.* *Can 2.* *Lib.9.in Apocal.*

CAPVT XXVI.

Quòd aliter vnitas retineri non poteſt, quàm ſi vnus aliquis præſit Eccleſiæ, cui pareant omnes.

QVam autem cauſam eſſe dicemus, quòd cũ perpetuo ſibi conſtet Eccleſia, ſitq; admirabilis quædam in ea fidei dogmatum conſenſio: qui ſemel ab ea deſciuerunt, tanta eſt eorum inter ſe diſtractio, & opinionum varietas? Quam aliam? niſi quòd qui permanent in eccleſia, fas eis non eſt, vt ambulent inflati ſenſu carnis ſuæ, vt ſuos aliquos intellectus adferant ſingulares, quos mordicus poſtea tueantur & defendant: ſed quum ſint vnius corporis membra, cuius caput Chriſtus eſt, neceſſe eſt, vt caput ſuum teneant, atque in illius obſequium intellectum ſuum captiuent. Porrò qui caput eſt Eccleſię Chriſtus, ad patrem ſuũ cœleſtem ex hoc mundo migraturus, atque ita ſacturus, vt genus humanũ corporali ſua præſentia deſtitueret, cum ſub ſuæ tempus paſſionis oraſſet patrem, vt eos, quos dederat ſibi, ſeruaret, vt eſſent vnum, ſicut ipſe cum patre vnum eſt, quò facilius vnitas hæc ſempiternis temporibus retineri poſſet, aſcenſurus ad patrem, vni curam Eccleſiæ ſuæ mandauit, vni Petro paſcendas oues ſuas commiſit, vnum illum principem deſignauit multis argumentis: vt ipſe quidem in cœlis *Col.2.* *2.Cor.10.* *Ioan.18.* *Ioan.21.*

ſis author eſſet vnitatis perpetuæ, Petrus autem, & quiſ-
quis ei ſucceſsiſſet, eiuſdem retinendæ dux & princeps in
terris haberetur. Vnitatis itaque conſtituendæ principium
Chriſtus, & retinendæ per eundem Chriſtum Petrus &
eius ſucceſſor ſtatuitur. Hoc vniuerſa credidit antiquitas:
Hoc ſacroſanctum Nicænum concilium confeſſum eſſe le-
gimus: Hoc modo non ædita voce clamat ipſa natura,
quod non poteſt aliter ordo conſiſtere, non poteſt aliter
vnitas in Eccleſia retineri, quàm ſi præſit vnus. Hoc in api-
bus, hoc in gruibus, hoc in aliis etiam plериſque brutis ani-
mantibus videre licet: Habent caput vnũ, ducem vnum,
quem ſequuntur. Sic in arboribus videmus multos ra-
muſculos ad virgam, multas virgas ad ramum, multos ra-
mos ad ſtipitem, multos ſtipites ad radicem vnam infigi,
vt omnia ſocia fiant, & ſuccum, qui eſt in radice, partici-
Rom. 11. pent: ſicut à Paulo dicitur: Socius radicis & pinguedinis
factus eſt. Quod ſi in naturis rerum, multo magis idem
fieri neceſſe eſt in humana ſocietate, quæ niſi ab vno ali-
quo gubernetur, ſtare non poteſt. Propterea dicit Domi-
Ezec. 34. nus per prophetam: Suſcitabo ſuper eos paſtorem vnum.
Ezec. 37. Et rurſus: Paſtor erit vnus omnium eorum. Et in Euan-
Ioan. 10. gelio: Erit vnus paſtor, & vnum ouile: Quem vnum &
ſolum bonum paſtorem libenter Chriſtum agnoſcimus,
libenter eum eſſe caput & fundamentum Eccleſiæ profite-
mur. Quin & illud non obſcure ferimus, nos credere,
quod ſolus ille ſufficiat ad Eccleſiam ſuam regendam, gu-
bernandam, & in vnitate conſeruandam. Cæterum ſicut
ipſe eſt, qui Sacramenta perficit omnia, ipſe eſt qui bapti-
zat, ipſe eſt qui peccata dimittit, ipſe eſt verus Sacerdos,
qui cum ſemetipſum ſemel obtulerit in ara crucis, ſua vir-
tute corpus ſuum & ſanguinem ex eo quod panis erat &
vinum conficit, vt iterum offeratur non in mortem, ſed
in mortis recordationem: & tamen quia cum ſuis fideli-
bus non erat in corpore permanſurus, miniſtros elegit,
quibus in ſacramentis adminiſtrandis vteretur: Sic ipſe ca-
put, ipſe gubernator eſt Eccleſiæ ſuæ, ipſe ordinem in ea
ſimul & vnitatem conſeruat. Quoniam verò præſentiam
ſui corporalem & viſibilem Eccleſiæ ſubtracturus erat,
vnius vti miniſterio voluit, per quem vnitas hæc retine-
retur, cui præ cæteris oues loco ſui paſcendas commiſit, ac
à ſeipſo petitum cognomen tribuit. Nam cum petram eſſe
Ioan. 21. Chriſtum dicat Apoſtolus, cum Petro in conſortium in-
diuiduæ

diuiduæ vnitatis aſſumpto nomen hoc communicare di-
gnatus eſt: Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædi *Mat.16.*
ficabo Eccleſiam meam. Quibus verbis cũ vno ore à ſan-
ctis Patribus tam Græcis quàm Latinis Eccleſia ſuper Pe-
trum ædificata dicitur, tantum abeſt, vt quicquam ea re
Chriſti gloriæ detractum exiſtimari poſsit, magis vt etiã
illuſtrata videatur. Neque enim quiſquam eſt, qui eat infi-
cias, quin illud vniuerſa prædicat Eccleſia, Chriſtum eſſe *Ephe.2.*
petram illam inuiolabilem, eſſe lapidem illum angularem *1.Cor.3.*
qui fecit vtraque vnum, eſſe fundamentum, præter quod
nemo poteſt aliud ponere. Sed cum verum ſit illud, quod
à diuo Dionyſio ſcriptum eſt: Bonum eſſe ſui ipſius ma- *De diuinis*
ximè diffuſiuum & communicatiuum, quid magis facere *nominibus*
potuit ad gloriam illuſtrandam, ad incredibilem ſui bo- *cap.4.*
nitatem toti mundo manifeſtandam, quàm ſi quod ipſi
poteſtate proprium eſt, id participatione quadam eſſe ſibi
cum homine cõmune voluiſſe diceretur? Nunquid non
ſolus ipſe eſt lux inacceſsibilis, quæ illuminat omnem *Ioan.8.*
hominem venientem in hunc mundum? & tamen Apo-
ſtolis dixiſſe legitur: Vos eſtis lux mundi. Nunquid non *Mat.6.*
ipſe ſolus bonus eſt? nam nemo bonus niſi Deus: ſunt *Mat.19.*
& hæc tamen illius verba: Bonus homo de theſauro cor- *Luc.5.*
dis ſui profert bona. Nunquid non ſolus ipſe peccata re-
mittit? nam hoc non eſt niſi Dei proprium: eandem ta-
men poteſtatem Sacerdotibus quoque conceſsit, dicens:
Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis. Sed quid *Ioan.20.*
opus eſt hæc enumerando recenſere? Poteſtate quicquam
eſſe glorioſius, quàm & dici, & eſſe Dei filium? Hanc
quoq; gloriam adeo non inuidit mortalium generi ſum-
ma illa bonitas, vt quod ſolus ipſe natura eſt, nos quoq;
per adoptionis gratiam Dei patris filios & hæredes, fra- *Rom.8.*
tres autem ſuos & cohæredes eſſe vellet. Et non intelli-
gunt ſpiritus iſti fanatici, iuſto Dei iudicio in reprobum
ſenſum dati ſe eſſe potius, qui Chriſti gloriam obſcurent,
dum de illius bonitate detrahunt, qua ille tanta eſt, vt
cum ſemetipſum tradiderit, cum ſanguinem ſuum pro no
bis fuderit, veriſimile non ſit, eſſe quicquã, quod cõmunica
re nobiſcũ paratus non ſit: cum pręſertim iſta cauſa fuerit,
quamobrem Dei filius fieri dignatus eſt, vt hominũ filiis,
Dei filiis eſſe licere. Adducens hunc Euangelii locum Baſi
lius de pęnitentia: Etiamſi petra eſt, inquit, non vt Chri-
ſtus petra eſt, ſed vt Petrus petra. Chriſtus enim re vera

petra

niſtrandis, Iudas ne ſit, an Petrus, an Paulus, attendi non vult, ſed ſolum hoc quod ſedet in cathedra Petri, quod Apoſtolus, quod Chriſti legatus, quod Sacerdos, quod Epiſcopus, quod Angelus eſt domini exercituũ, de cuius ore legem Dei requirere iuſſus es, hoc ſolũ ſpectari vult. Si Iudas eſt, quandoquidem Apoſtolus eſt, & pro Chriſto legatione fungitur, nihil te moueat quod fur eſt. Audi nihilominus reuerẽter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: Quę dixerit facito, quæ fecerit facere noli. Non ad ipſum refer animum, verum ad illum cuius nomen gerit. Euangelium, dicit Auguſtinus, fur quoq; Iudas ſine detrimento fidelium prędicauit, ac quicunq; non recepit illum, Chriſtum ipſum non recepit, qui æque Iudę dixerat atque Petro vel Ioanni, qui vos reiicit, me reiicit. Si verò Petrus eſt, aut Ioannes, qui eadem legatione fungitur, & dictis pareto, & facta imitare. Incerta erit ſalus noſtra, ſi ex ſanctitate pendebit docẽtium, aut Sacramẽta miniſtrãtium. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis, vt qui ſanctus, quive minus ſanctus ſit, non poſsit niſi ſolus ille ſcire, qui ſcrutatur corda & renes. Itaq; fit non raro, ſanctus vt eſſe videatur qui non eſt, quiq; perſequutor eſt aut publicanus hodie, cras fiat Apoſtolus. Quamobrẽ rectè à Propheta dictum eſt: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Et iam ſi quis certò ſciat, iuſtum aliquem & innocentem eſſe, atque omni prorſus macula carere, tamen ſi in illius ſanctitate ſpem ſuam collocat, ſi ſalutẽ ab illo expectat, maledictus eſt, nam domini eſt ſalus, &: Vana ſalus hominis. Pridem hæretici ſunt habiti, & Auguſtini ſeculo Donatiſtæ, & Bernardi æuo qui ſe vocabant Apoſtolicos, qui vtriq; noluerunt ibi eſſe Eccleſiam Apoſtolicam, vbi non eſſet vita Apoſtolica, & Sacramentorum dignitatem ex miniſtrorũ virtute metiebantur. Quamobrem procul abſit à mentibus piorum error hic, quin ii potius cum audiunt eos qui præſidẽt aliquorum criminum inſimulari, ac eos infamiæ nota aſperſos per hominum ora traduci, meminerint ſcriptum eſſe, Qui citò credit, leuis eſt corde: ac Shem & Iaphet imitentur laudatos Noë filios, qui tegere ſunt & cooperire conati, quàm impium illum Cham, cui merito poſtea pater maledixit, qui verenda patris nudare auſus eſt. Certũ eſt, multa contra eos crimina falſò à Sataniſtis confingi, qui ſedent in Petri cathedra: & euenire ferè ſolet, iis

Lib. 2. contra epiſtol. Parmeniani cap. 11.
Ioan. 13.
Hiere. 17.
Hiere. 17.
Pſal. 3.
Pſal. 52.
Bern. ſerm. 66. in Cantica.
Eccl. 19.
Gen. 9.

qui ſumma cum poteſtate verſantur, etiã ſi nulla in re ab officii ſui religione declinauerint, vt voculas tamen hominum, eorumq́; reprehenſionẽ quandoq; non effugiant: vt non ſine cauſa dictum illud celebretur, Regium eſt male audire cum bene feceris: Tutius fuerit in hanc partem peccare, vt conuitiis iſtorum & impudentibus nonnunquam calumniis nõ modo fides non habeatur, verum ne aures quidem accommodentur: ſi modo peccatum dici poteſt, quod in laude potius poni debet. Ingentem gloriam ex hac ſua Chriſtiana pietate & modeſtia Chriſtianiſsimus Imperator Conſtantinus conſequutus eſt, cui cum eſſent oblati libelli, in quibus crimina quædam Sacerdotum & Epiſcoporum continebantur, non ſatis habuit, quod eos exuri fecerat, cum ſe ab illis, non illos à ſe iudicari oportere diceret, verũ & hoc inſuper adieciſſe legitur, Si fortè ſuis oculis turpe facinus aliquod Epiſcopum deſignãtem conſpexiſſet, obtenturus id fuerit paludamento ſuo, ne cuius oculi ea re offenderentur. Sed hic dicet aliquis, quid autem, ſi teſtatiora ſunt non vnius alicuius, verumetiam multorum oculis quæ ab iis, qui præſidẽt, nefaria patrantur: ſi non eam quam oporteret Eccleſiæ curam gerere, ac quibuſuis aliis in rebus potius, quàm in iis, quæ propriè ad ipſorum officium pertinent, mentes occupatas habere videntur? Quid aliud quàm illud faciendum eſt, quod feciſſe diſcipulos legimus, cum dormiente Chriſto nauiculã fluctibus operiri vidiſſent, excitarunt enim eum dormientem dicentes, Domine ſalua nos, perimus. Hoc diſcipulorum exemplum, quicunq; pii ſunt, imitari debent: Vident nauiculam, in quam aſcendit Chriſtus, hoc eſt, vnã, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam, ita procellis ac tempeſtatibus iactari atq; agitari, vt mergenda iamiam eſſe videatur, ſimul & hoc intelligunt, tempeſtatis huius non poſtremam eſſe cauſam, quod in vicariis ſuis obdormiuit Chriſtus, qui commodis huius mundi deliniti, profundo ſomno, ita vt ſunt conſopiti, vt quamlibet vellices, quamlibet inclames, non queant expergiſci, confugiant ad ſummum nauclerum Chriſtum, accedant ad ipſum nihil in fide hæſitantes, cũ in vicariis ſuis dormientem excitent, ac ſupplici voce precantes exclament, Domine ſalua nos, perimus. Expergiſcere in iis, quibus in gubernanda Eccleſiæ tuæ naui vices tuas committere dignatus es. Excitet eos è profundo ſomno ſpiritus timoris

Theodo. li.1.ca.11.

Mat.8.

ris

ris tui, ac per eos iam experrectos impera ventis & mari, quo tandem aliquãdo ſedatis tempeſtatibus, ab omnibus exoptata tranquillitas conſequatur, vt videntes homines mirentur & glorificent te, dicentes: Qualis eſt hic, quia etiam miniſtris eius venti & mare obediunt? Hæc eſt ratio, qua ſuccurri poſsit malis præſentibus, vt vita noſtra in melius cõmutata ſupplices Deum vno ore cuncti precemur, ſi forte per eos ſtat qui præſunt, quominus Eccleſiæ periclitanti ſuccurratur, quandoquidem in ipſius manu corda ſunt Principum, vt ipſe inclinet ea ad illa conſilia capienda, quibus diu deſiderata pax & tranquillitas Eccleſiæ Dei reſtitui tandem poſsit. Quam enim ſataniſtæ rationem ſequuntur, vt ſiue declament de loco ſuperiore, ſiue ſcribant aliquid, non alia in re plus temporis conſumant, quàm in Pontificibus maledictis inceſſendis, in fama eorum multis etiam confictis criminibus lacerandа: magis id adeò, ad maiorem etiam excitandam, quàm ad excitatam tempeſtatem tranquillandam facere videtur. Sed hæc tandem dicta ſufficiant, quo ad explicationem huius articuli, quo nos credere ſanctam Eccleſiam Catholicam profitemur. Pro. 2.

CAPVT XXX.

Quæ ſit ſanctorum communio.

VIſum eſt autem operæpretium, aliquid etiam de ſanctorum cõmunione dicere. Sunt qui putent iis verbis Eccleſiam definiri, quòd ea ſit quaſi cõmunio quædã, hoc eſt ſocietas ſanctorum. Quorum nos hanc ſententiam non reiicimus, modo ne ſolos iuſtos intelligi ſanctos velint. Primis illis Eccleſiæ temporibus, ſicut ſuperius etiam à nobis dictum eſt, vocabantur ſancti fideles omnes, quicunq; Chriſto nomen dediſſent, & eius Eccleſiæ aſcripti eſſent, etiamſi minus ſanctè atque integrè vixiſſent. Horum communionem, hoc eſt ſocietatem quandã, Eccleſiam eſſe libenter concedimus. Eſt enim Eccleſia fidelium congregatio, eſt corpus vnum ex multis membris cõpactum, cuius caput eſt Chriſtus, ipſum enim Deus dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius mẽbra. Qualis itaq; mẽbrorum inter ſe ſocietas eſt, vt operatio cuiuſq; membri cadat in cõmodum totius corporis, Ephe. 1. Rom. 12. & 1. Cor. 12.

talis eſt inter Eccleſię membra,qui ſunt fideles,bonorum operum quędam communio,non ſolum eorum quæ fecit Chriſtus caput huius corporis, ex quo manat in reliquũ corpus omne,& in ſingula eius membra,quicquid eſt boni,quicquid eſt meriti: verum & piorum hominum omnium qui ſunt,quiq; fuerunt ab initio mundi,nobis vt eorum benefacta ſubueniant,nos iuuent,nos ædificẽt,vt bonorum omnium ſpiritualium quæ fiunt,& quę facta ſunt olim in Eccleſia,quoad illius eſſe membra nõ defierimus,

Pſal.118. participes efficiamur. Hoc eſt quod à Propheta dicitur: Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua. Hoc eſt quod Chriſtus nos orare docens, iubet non ſibi quemq; peculiariter petere, ſed velut vnius corporis membra,eodem animata ſpiritu, quod in

Mat.6. communi cunctis expediat, à cõmuni omnium patre po-

Gal.6. ſtulare,dicendo,da nobis,dimitte nobis,libera nos:ita vt

Mat.10. alter alterius onera portemus, & ſic legem Chriſti adimpleamus.Hoc eſt quod in Euangelio legimus: qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ,mercedem Prophetę accipiet.Hoc eſt quod in Geneſi quoq; ſcribitur:ſi decem iu-

Gen.18. ſti Sodomis reperti fuiſſent,quòd propter eos non fuerit Deus ciuitatem deleturus.Neque verò eorum tantum qui nobiſcum in hac vita degunt,verum & illorum,qui multó felicius cum Chriſto viuunt,nobis & orationes patrocinantur,& merita ſuffragantur. Hoc eſt quod de tribus

Hom.4.in Matth. pueris dicit Ioannes Chryſoſtomus:Quoniam ſeipſos ad impetrandam populo veniam ſufficere nõ credunt, ad patrum merita confugiunt,ipſi verò nihil ſe amplius profitẽtur adferre,quàm humilitatum ſpiritum,ac dolore con-

Hom.41. tritum.Et apertius adhuc in Geneſim ſcribẽs:Sæpè quando nõ eſt inuentus iuſtus in præſenti vita,propter defunctorum virtutem,viuentium Deus miſeretur & curam habet:vnde clamat dicens: Protegam ciuitatẽ hanc propter

Eſa.37. & 4.Reg.19. me,& propter Dauid puerum meum:Quaſi diceret. Licet ipſi indigni ſint,& nullam ſalutis habeant occaſionem,verũ quia ſolitus ſum miſericorditer agere, & ad miſericordiam promptus ſum,propter meipſum faciam,& propter puerum meũ Dauid, qui ante hos annos è vita migrauit: hic erit author ſalutis iis,qui ſua ſeſe perdiderunt deſidia. Vidiſti domini miſericordiam?quomodo eos qui virtute pollent,toti multitudini opponit & rependit. Rurſus explicans Pſalmum quinquageſimum. Hic,inquit,ſanctus

Dauid,

Dauid,nõ ſolum cum eſſet in corpore placuit Deo, ſed & poſt mortem ſuam viuis grande præſtitiſſe ſolatium inuenitur. Contigit nanq; Ezechiæ regi inimicos in temporibus Iudæorum gentes Hieroſolymam circumuallaſſe, & cum eſſet Ezechias iuſtus vir,rogauit Deum,& proſtratus lachrymis deprecabatur vltionẽ de aduerſariis poſtulans: venit ad eũ Eſaias Propheta,& dicit:Ne putaret ille,quia iuſtitia ſua exauditus eſt: & certè iam defecerat Dauid,& habebat multos annos requieſcens: Quid ergo dicit ei? Protegam hanc ciuitatẽ propter me & propter Dauid ſeruum meum. Dauid mortuus eſt,& merita eius vigent. O rem admirandam,ô ineffabilis clementia Dei:homo mortuus,viuo patrocinatur. Et rurſus alio loco:Adeò poſt illa vulnera Dauid refulſit,ſic ſe à maculis abluit, ita mundum effecit animum,vt vel mortuus præcantibus ſuccurreret. Et quod de Abraham,id quoq; de Dauid Deũ dixiſſe ſcriptura teſtatur,imò verò multo magis de Dauid:de Abraham enim ſcriptum eſt: Recordatus ſum teſtamenti mei,quod erat ad Abraham:hic verò non dicit Teſtamenti, ſed propter Dauid ſeruum meum protegam ciuitatem hanc. Repetit idem breuiter ſcribens in epiſtolam ad Philippenſes. Gregorius quoq; magnus: Aliorũ,inquit,bono opere alii adiuuãtur,ſicut ad peccantem Regem Salomonem à domino dicitur:Quia nõ cuſtodiſti pręcepta mea, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo,veruntamen in diebus tuis nõ faciam propter Dauid patrem tuum. Neq; eſt quiſquam ferè ſanctorum,qui non eiuſdem ſit ſententiæ. Hæc itaq; ſanctorũ eſt intelligenda cõmunio:quòd merita ſanctorum omnia,tam eorum qui militant adhuc nobiſcum in terris,quàm illorum,qui poſteaquàm certauerunt bonum certamen,& coronam gloriæ conſequuti ſunt,iam triumphant in cœlis,nobis communicantur, nobis ſuffragantur, nos adiuuant. Hoc eſt quod cõtra Fauſtum ſcribens dicit Auguſtinus: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat,& ad excitandam imitationem,& vt meritis eorum conſocietur. Cæterum,eſt ſanctus ſanctorũ dominus noſter Ieſus Chriſtus,cuius ſanctitate ſanctus eſt,quicunq; ſanctus eſt : cuius iuſtitia iuſtus eſt,quicunq; iuſtus eſt:cuius niſi crux interceſsiſſet,nulla eſſet ſanctitas,nulla eſſet iuſtitia, nulla eſſent merita cuiuſquam. Quid enim aliud eſt hominis meritum,niſi,quemadmodum ſuperius

Hom. 27. in Matt.

Serm. 3. & 77. ad populum Antiochenum, & lib. 3. aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ.

Greg. lib. 5. in 1. Regũ cap. 4.

Li. 20. ca. 21.

dictum eſt,miſeratio domini? niſi mors illa crucis acerba, quam ille miſertus generis noſtri, noſtra cauſa ſubire di-gnatus eſt? Hanc ſi ſuſtuleris, quid erunt aliud vniuerſæ
Eſa.64. iuſtitiæ noſtræ,niſi pannus menſtruatæ? quæ erunt alia merita noſtra,niſi ignis gehennæ? Hic itaq; ſanctus ſanctorum,quem dedit Deus caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius,merita ſua omnia,pręcipuè verò paſſionis & mortis ſuæ meritum,cum membris ſuis communicat.Fit autem iſta communicatio per Eccleſię Sacramenta,quæ vocâtur ſancta,quorum & ipſorum eſt in Eccleſia communio quædam & ſocietas, quemadmodum Paulus
1.Cor.10. dicit: Vnus panis & vnũ corpus multi ſumus,qui de vno pane participamus. Quamobrem vbi iiſdem ſanctis,hoc eſt communibus Sacramentis vtuntur omnes, per quæ Chriſti meritorum facti participes,vnum cum illo capite ſuo corpus efficiuntur: vbi præterea ſocietas quædam eſt & communio bonorum operum omnium,quæcunq; vel faciunt, qui verſantur adhuc in hoc ſeculo, vel fecerunt, qui iam recepti ſunt in ſedes beatorum, ibi rectè ſanctorum eſſe communionem intelligimus.

CAPVT XXXI.

Qui ſint extra ſanctorum communionem.

Extra communionem hanc ſanctorum ſunt infideles omnes, quos Ethnicos ſiue Paganos vocamus, qui nunquàm in Eccleſia, ſed foris fuerunt
1.Cor.5. ſemper:quod Paulus indicat dicens: Quid enim mihi de iis qui foris ſunt iudicare? Sunt extra eam, qui prodierunt ex illa,ſed ſegregauerunt ſemetipſos, vt dicit Iudas, animales, Spiritum non habentes, Hæretici &
1.Ioan.2. Schiſmatici: de quibus dicit Ioannes: Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum: qui non ſatis habent ſegregaſſe ſemetipſos, verum ſeducunt præterea multos,
Mat.24. dicentes: Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic, ecce in deſerto, ecce in penetralibus. Quos non audiri iubet Chriſtus:
Tit.3. quos poſt vnam atque alteram correptionem vitari præcipit Apoſtolus,tanquàm Viperam & Baſiliſcum: quibus
Ioan.2. etiam Aue dici prohibet Ioannes: qui tantum abeſt vt in Eccleſia communicandum cum illis putauerit, vt ne balneum quidem ingredi voluerit,in quo Cherinthum viderat veritatis inimicum lauantem. Sunt deniq; extra eam, qui non ſua ſponte exierunt, ſed tanquàm putrida membra

bra ab eius corpore ſunt reſecti,proq́ ea poteſtate ligandi & ſoluendi, quæ data eſt Apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus, declarati,vt pro Ethnicis & Publicanis,iuxta Chriſti pręceptum haberentur, atq; à communione fidelium reiicerentur,vnde etiam excommunicati dicuntur,quod neque Chriſti, neq; ſanctorum cum eis vlla merita communicantur. Quamobrem & à Sacramentis arcẽtur, & eorum conſuetudine piis omnibus interdicitur. Quod ſi quis recte expendat, incomparabile damnum eſt: traduntur enim eiuſmodi ſatanæ,qui,cum & Chriſti meritis, & Eccleſiæ ſint ſuffragiis deſtituti, plenã in eos accipit poteſtatem. Hoc nunc agit in Eccleſia, dicit Auguſtinus, excommunicatio, quod agebat in veteri Teſtamẽto interfectio. Tunc,vt eſt apud Cyprianum,gladio occidebantur,quando adhuc & circunciſio carnalis manebat: nunc autem, quia circunciſio ſpiritualis eſſe ad fideles dei ſeruos cępit, ſpirituali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum ab Eccleſia eiiciuntur: neq; enim viuere foris poſſunt,cum domus Dei vna ſit,& nemini ſalus eſſe niſi in Eccleſia poſſit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt, nec obtemperant conſiliis ſalubribus, teſtatur ſcriptura, quæ dicit: Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe, qui autem oderunt correptionem,conſumẽtur turpiter. Quamobrem nihil æque formidandum eſt homini Chriſtiano, quàm à Chriſti corpore quæ eſt Eccleſia ſeparari. Si quis enim ab ea ſeparatur,iam non eſt membrum Chriſti,non vegetatur Spiritu Chriſti: à cõmunione ſanctorum, hoc eſt à participatione Sacramentorum & ab Eccleſiæ ſuffragiis excluditur. Quamuis autem hæc ſit pœnarum grauiſsima,quoniam tamen, ſicut à quodam huius ſeculi ſapiente ſcriptum eſt, medicinæ quoque pœnæ ſunt, medicinæ cauſa debent adhiberi. Neque propterea nobis hoc animaduerſionis genere vtendum eſt,vt quem è cętu piorum eiicimus,cum perpetuo iam condemnatum,ac gehennæ ſupplicii ſtraditum velimus: verum illud magis propoſitum eſſe nobis debet, vt qui caſtigatur ad hunc modum,is ad mentem aliquando ſanam redeat,ac ab eo quo ligatus eſt vinculo abſolui petat. Hoc à Paulo ita faciendum eſſe diſcamus licet, is enim ad Corinthios ſcribens: Iudicaui,inquit, tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit. Non ad ſpiritus, ſed ad carnis interitum tradidit eum Satanæ, hoc eſt, vt li-

Mat.18. *In Deut. cap 37.* *Li.1.epi.11.* *Ariſt.10. Ethic.* *1.Cor.5.*

vt libido,vt rumor,ſuperbia, contumacia , & ſi quæ ſunt alia carnis opera, ea domarentur ac plane mortificarentur,quo domitis iis,tanto minore negotio ſpiritus ſaluus
2.Theſ.3. fieri poſsit. Ad Theſſalonicenſes quoq; ſcribens : Quod ſi quis,inquit,non obedierit verbo noſtro, per Epiſtolam hunc notate,& non commiſceamini cum illo, vt confundatur, & nolite quaſi inimicum exiſtimare , ſed corripite vt fratrem. A quo ſeparationē indixit, dilectionem non præcidit, in hoc modo vitare volens vt erubeſcat, & ad mentem ſanam redeat.Quod ſi pudore correptus nō fuerit,tum ipſe ſibi cauſa eſt mortis,non is qui ſanatum eum hoc remedii genere cupiebat. Quod autem excommunicatio mortem & quidem æternam adferat,præter multos alios,docet etiam is , qui pro Chriſti fide ſanguinē ſuum profudit, ſanctus ille Pontifex Vrbanus : Qui prohibens ne facultates Eccleſiæ raperentur in alios vſus conuertendæ,vnicuiq; diripienti excōmunicationem minatus:Hęc, inquit,fratres valde cauenda ſunt & timenda,quia res Eccleſię non quaſi propriæ,ſed vt communes & domino oblatæ , cum ſummo timore non in alios quàm in præfatos vſus fideliter ſunt diſpenſandæ,ne ſacrilegii reatum incurrant,qui eas inde abſtrahant,vbi traditæ ſunt: ne pœnam
Act.5. & mortem Ananiæ & Saphiræ incurrant , & quod peius
1.Cor.vlt. eſt anathema maranatha fiant , & ſi non corpore vt Ananias & Saphira mortui ceciderint,anima tamen, quæ potior eſt corpore,mortua , & à conſortio fidelium alienata cadat,& in profundum baratri labatur. Vnde attendendum eſt omnibus,& fideliter cuſtodiendum,& vſurpationis illius contumelia depellenda , ne prædia vſibus ſacrorum cœleſtium dedicata,à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis fecerit,poſt debitæ vltionis acrimoniā, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt , perpetua damnetur infamia,& carceri tradatur,aut exilio perpetuæ deportationis ſeruetur: quoniā iuxta Apoſtolum tradere oportet hominem huiuſmodi Satanæ. Hæc ſanctus ille martyr,ante mille trecentos & amplius annos.

CAPVT XXXII.

De Sacramentis.

QVoniam verò ſancta ſacramenta per quæ ſanctificamur , & ſanctorum communionem , ſacramētorum participationem ſignificari diximus, horum quoque nobis ratio venit explicanda. Sunt au-

tem

tem ſacramenta ſigna quædam. Porrò ſignum, vt eſt apud Auguſtinum, eſt quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cogitationem venire: Sicut veſtigio viſo, tranſiſſe animal, cuius veſtigiū eſt, cogitamus: Et fumo viſo, ignē ſubeſſe cognoſcimus: & voce animantis audita, affectionem animi eiuſdem aduertimus: & tuba ſonāte, milites vel progredi, vel regredi, & ſi quid aliud pugna poſtulat, oportere nouerunt. Sic circuncifio fuit ſignum, per quod veniebatur in cognitionem, eum qui circunciſus eſſet, eſſe Iudæum. Sic baptiſmus, euchariſtia, & alia ſacramenta, ſunt ſigna, quæ præter ſpeciem quam ingerunt ſenſibus, faciunt in agnitionem venire, qui vtuntur illis, eos eſſe Chriſtianos. Sunt igitur ſacramēta ſigna quædam ſiue ſymbola, aut notæ, quibus Chriſtiani à non Chriſtianis diſcernuntur, qualia ſigna quæuis vt habeat congregatio, neceſſe eſt. Nam, ſicut ab eodem Auguſtino ſcriptum eſt, in nullum nomen aut verum, aut falſum, coagulari poſſunt homines, niſi ſignaculorum vel ſacramentorum viſibilium aliquo conſortio colligentur. Neq; vero huius tantum generis ſigna ſunt ſacramenta, ſed ſunt ſigna ſacræ rei, nimirum inuiſibilis gratiæ, quæ in viſibili elemento confertur. Neq; qualiacunq; ſigna, ſed efficacia, vt quæ & continent ipſa gratiam, & eius cauſa ſunt, atque id quod ſignant, efficiunt. Sunt ſigna, quibus & prçteritorum admonemur, & præſentium, & futurorum. Admonemur eius, quç præteriit, Chriſti păſsionis, ex qua virtutem habent omnia ſacramenta: admonemur præſentis gratiæ, quæ nobis confertur ſacramenta ſumentibus: admonemur futuræ gloriæ, cuius quaſi pignora quædam ſunt, quod per illa nos ad illam peruenturos certam ſpem concipimus. Exempli gratia: Cum baptizamur, admonemur Chriſti paſsionis & mortis, quæ iam præteriit: conſepelimur enim cum illo per baptiſmum in mortem, & in morte ipſius baptizamur, ipſam in nobis repræſentantes. Admonemur præterea gratiæ, quæ nobis confertur in baptiſmo, nimirum peccatorum remiſsionis, à quibus ita cor emundatur, dum aqua corpus tangitur, quemadmodum ſordes corporis per aquam ablui conſueuerunt: admonemur poſtremo vitç illius & gloriç æternæ, ad quam nobis aditus patet per baptiſmum, quam nos conſequuturos hoc quaſi pignore dato certos Chriſtus reddidit, ſi in ea puritate, quam nobis baptiſmus attulit, permānſerimus.

Li.2.de.doctri.Chriſt. cap.1.

Li.16 contra Fauſt:ī cap.11.

Rom.6.

Ex quo videre licet, non vnius rei ſignum eſſe ſacramentum, ſicut baptiſmus paſsionis Chriſti, quæ præterit, ſignum eſt rememoratiuum, præſentis gratiæ demonſtratiuum, futuræ gloriæ prognoſticon. Signa autem hæc eiuſmodi ſunt, quæ ſub ſenſum cadere, quæ videri poſſint, ſub quorum tegumento diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Propterea autem virtutem ſuam in viſibilibus eiuſmodi ſignis operari voluit, vt noſtræ ſe imbecillitati diuina maieſtas accommodaret. Si tu incorporeus eſſes, dicit Chryſoſtomus, nuda ipſa bona incorporea tradidiſſet tibi: Quoniam verò corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. Ita autem natura comparatum eſt, vt ad eorum quæ intelligenda ſunt agnitionem, non fere, niſi per ea quæ ſenſu percipiuntur, peruenire poſsimus. Quod non ab huius modo ſæculi ſapiente traditum eſt, qui dixit principium noſtræ religionis eſſe à ſenſu, & nihil eſſe in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu: verũ ab illo quoque, qui plenus cœleſti ſapientia, ſcriptũ reliquit, quod inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciũtur. Quo facilius itaque ſecretior operatio Dei mente comprehendi poſsit, ſignis quibuſdam viſibilibus id demonſtrari Deus voluit: cuius etiam ſapientiæ congruebat vt ſicut à viſibilibus lapſus occaſio ſumpta fuit, ſic in eiſdem viſibilibus remedium inueniret. Signa autem hæc, elementa quoq; licet appellare, ad quæ ſimul vt acceſſerit verbum, iam erunt ſacramẽta. Quæ cum eſſe medicinæ quædam videantur homini adhibendæ, qui ex corpore conſtat & anima, ad vtrunq; eas accommodari oportuit, vt eſſet quod corpus tangeret, eſſet præterea quod animum afficeret. Corpus tangit elementum, animam afficit verbum, quod illa cum audit, credit, credendo vero munda fit, & ſanatur à lepra peccatorum, ſicut dicit Chriſtus: Iam vos mundi eſtis propter ſermonem. Quem locum explicans Auguſtinus: Quare non ait mundi eſtis propter baptiſmum, quo loti eſtis, ſed ait, propter ſermonẽ quem loquutus ſum vobis? niſi quia & in aqua verbũ mundat, detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua, accedit verbum ad elemẽtum, & fit ſacramentũ, etiam ipſum viſibile verbum. Ac paulò poſt: Vnde iſta tanta virtus aquæ vt corpus tangat & abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Hinc eſt quod in Actis Apoſtolorũ legi:

Hom. 83. in Matth.

Ariſt. 2. poſteriorũ & 2. de anima.

Rom. 1.

Ioan. 15.

Tractat. 80 in Ioan.

legimus, Fide purificans corda: Fides autem ex auditu, auditus per verbum dei. Eſt itaq; ſignum vel elementum in ſacramento inſtar materię: verbū verò inſtar formæ. Neq; verò eiuſmodi ſigna ſunt ſacramēta nouę legis, qualia fuerunt ſacramenta veteris legis: ſiquidem ſacramenta noui Teſtamēti, ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt, dant ſalutem, ſacramenta veteris legis promiſerunt Saluatorem. Illa nihil aliud ꝙ ſignificabant, hæc verò ꝙ ſignificant, & continent in ſe & efficiunt: Continent enim in ſe gratiam, & propterea vocantur vaſa gratiæ, & ſunt cauſa illius: non quod in eis gratia ſubſtantialiter contineatur, vel cauſaliter efficiatur, cum receptaculū gratiæ ſit anima, ſed quod ipſa ſignificant gratiam, quę in ipſis inuenitur & ſemper confertur. Deinde verò ſicut quod eſt in vaſe, nō eſt de ipſo, nec ex ipſo, ſed ab ipſo hauritur: ſic gratia nō eſt à ſacramentis, nec de ſacramentis, ſed oritur à fonte ęterno, & ab illo hauritur, ab ipſa anima de ipſis ſacramentis. Et ſicut quis recurrit ad vas cum requirit liquorē, ſic quærenti gratię liquorem & non habenti, recurrendum eſt ad ipſa ſacramenta, per quæ tanquam inſtrumenta quædam & vaſa, gratiam curationis à ſummo medico Chriſto haurire oportet: qui tamē haud ita gratiam ſuam ſacramentis alligaſſe credendus eſt, vt non per alias quoque vias quando vult eam conferre queat. Quo melius autem res intelligi poſsit, exemplo ſiue ſimilitudine quadam illuſtrabimus. Quis non intelligit in curatione morbi, quo corpus afficitur, ſolum eſſe Deū, qui virtute poteſtateq; ſua pulſo morbo ſanitatem reſtituit? ſanare tamen dicitur nihilominus medicina, quod ſubtracta materia quę peccabat, ſanitatem efficit: ſanare dicitur dieta, quod hominē in ſanitate cōſeruat: ſanare dicitur vas, in quo medicina continetur, quod ex illo hauritur: poſtremo ſanare dicitur medicus, tanquā miniſter & inſtrumentū dei. Sic in curatione morbi ſpiritualis, quę nihil eſt aliud quàm ſanctificatio, ſanctificat ſolus Deus autoritate ſua: ſanctificat gratia formaliter expellendo morbum, hoc eſt peccatū: ſanctificat impletio mandatorum vt dieta: ſanctificant ſacramēta, tanquā vaſa medicinalia, in quibus confertur gratia: ſanctificat ſacerdos tanquam miniſter. Atq; hęc quidem de vi ſacramentorum dicta ſufficiant.

Act. 15. *Rom. 10.* *In pſal. 73.*

CA-

CAPVT XXXIII.

De numero Sacramentorum.

QVod ad numerum ſacramentorũ attinet,ſunt qui iam olim receptum & vetuſtate conſecratum,patrum prudenter, minus ipſi prudentes inſtitutum fuiſſe dicunt,atque ideo ad examen eum reuocare conãtur. Quod quid aliud eſt,quàm velle populo perſuadere,nõ ſatis tuta eſſe ac firma fidei noſtræ fundamenta? Quid autem habet ea res reprehenſionis,ſi maioribus noſtris viſum fuit,ſacramenta nouę legis eo numero complecti, qui ſacris literis admodum eſt familiaris? præſertim cum non eandem neque vim, neque neceſsitatem tribuant omnibus. Quid hic vel Euangelicæ doctrinæ aduerſatur, vel eam obſcurat, ſi qui ſpiritui ſancto familiaris eſt numerus, eo ſacramenta comprehendi voluit Ec-
Eſa.11. cleſia? cum etiam dona ſpiritus ſancti ſeptem recenſean-
Apoc.5. tur: cum ſeptem ſigillis, quibus fuit veteris Teſtamenti
Apoc.8. pagina ſignata, quæ agnus,qui habet clauem Dauid, qui
Apoc.1. aperit,& nemo claudit,reſerauit,ſeptem tubis,quibus an-
Mat.15. geli cecinerũt,ſeptem ſtellis,quas habebat,ſimilis filio ho-
Zach.3. minis in dextera ſua,ſeptẽ panibus,quibus Dominus tur-
Zach.4. bas pauit,ſeptem oculis ſuper vnũ lapidem, ſeptem lucer-
4.Reg.5. nis tabernaculi,ſuper vnum candelabrum poſitis, ſeptem lotionibus Naamani, ea adumbrata eſſe exiſtimentur: cum ad ſeptem etiam virtutes animos hominum præparare videantur.Baptiſmus enim eſt ſacramentum fidei: confirmatio ſpei: Euchariſtia charitatis: pœnitentia iuſtitiæ: extrema vnctio perſeuerantiæ, quæ perfectio quædam eſt fortitudinis: ordo,prudentiæ: matrimonium temperantiæ. Ad ſeptem etiam hominum genera accommodentur. Baptiſmus enim eſt intrantium in vitam: confirmatio pugnantium: euchariſtia vires reſumentium: pœnitentia de lapſu reſurgentium: extrema vnctio ex hac vita exeuntium: ordo miniſtrantium: matrimonium nouos milites introducentium. Per baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur,ac in nouam vitam ingredimur: per confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide: renati autem & corroborati, nutrimur diuina euchariſtiæ alimonia: quod ſi per peccatum in ægritudinem animæ inciderimus, præſto eſt pœnitentiæ remedium,quo ſpiritualiter ſanamur: Porrò extrema vnctione,non ſolum ſpiritualiter,verum etiam pro eo vt animæ

expedit,

expedit, corporaliter ſanamur: per ordinem autem Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per matrimonium augetur corporaliter. Summa itaque ratione factum eſt, vt ſeptenario numero ſacramenta comprehenderentur: Ad quæ ritè perficienda tria requiruntur: res, tanquam materia: verba, tanquã forma: & miniſtri ſacramentorum conferẽtis perſona, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia. Horum trium ſi deſit aliquid, non perficitur ſacramentum. Tria autẽ ſunt ſacramenta, quæ charitatem imprimunt in anima, hoc eſt ſpirituale quoddam ſignum à cæteris diſtinctum, indelebile; Baptiſmus, confirmatio, & ordo, propterea iterari non poſſunt: reliqua verò quatuor, quoniam characterem non imprimunt, iterantur. *characterem*

CAPVT XXXIIII.

De Baptiſmo.

AC primum quidem locum inter ſacramenta baptiſmus obtinet, quem fidei ſacramentum eſſe diximus, quod in eo Chriſtianam fidem profitemur: qua etiam ex cauſa, fidei ſigillum vocatur à Baſilio. Hæc eſt ianua ſacramentorum omnium, in quorum communionem non admittũtur niſi baptizati: hoc eſt noſtræ iuſtificationis exterius ac viſibile principiũ. Nam per baptiſmũ incipimus eſſe membra Chriſti & corporis eius eccleſiæ, quæ eſt congregatio fidelium: & illius virtute primo fides datur omnibus. Eſt in hoc ſacramento viſibile ſignum, aqua, materię locum obtinens: quod accedente verbo, Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, quod verbum forma eſt huius ſacramenti, fit ſignũ ſacræ rei, hoc eſt inuiſibilis gratiæ, quę non modo ſignificatur, verum etiam confertur multiplex per aquam baptiſmi, fit ſicut etiam varia eſt & multiplex aquæ proprietas. Ac prima quidem gratia, quæ & confertur & ſignificatur per aquam baptiſmi eſt hæc, quod qui nati eramus mundo, renaſcimur cęlo: qui nati eramus ſerui peccati, renaſcimur liberi iuſtitiæ: qui nati eramus filii iræ, filii diaboli, filii gehennę, renaſcimur filii gratiæ, filii dei, hęredes regni cœlorum. Hoc eſt quod Paulus baptiſmum vocat lauacrum regenerationis, dicens: Non ex operibus iuſtitiæ, quę fecimus nos, ſed ſecũdum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abunde, per Ieſum Chri-

Lib. 3. cõtra Eunomiũ.

Rom. 6.
Ephe. 2.
Tit. 3.

Ioan.3. ſtum Dominum noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius, hæ-
Cyril. li.2. in redes ſimus ſecundum ſpem vitę æternę. Quibus verbis
Ioan. c.42. indicat ſimul Paulus & cauſam noſtræ ſalutis,& rationē,
Naz. in ſer. & modum,& finem. Cauſam eſſe dicit ſpiritum ſanctum,
de Baptiſ- cui regenerationem hanc attribuit: ſic enim edoctus erat
mo. à Chriſto,qui dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpi-
ritu ſancto,nō introibit in regnum dei. Quem locum ex-
plicans Cyrillus Gregorii Nazianzeni ſententiam ſequu-
tus: Cum non ſimplex,inquit,ſit homo,ſed compoſitus
ex corpore ſenſibili & intellectuali anima, duplici quodā
ad generationem indiget modo, qui duplicitate ſua ad-
vtrunque poſsit accommodari. Spiritu enim ſancto,ſpiri-
tus hominis,aqua verò corpus ſanctificatur. Quemadmo-
dum enim viribus ignis intenſius aqua calefacta,nō aliter
quàm ignis vrit, ſic ſpiritus ſancti operatione ad diuinam
aquæ reformantur virtutem, qua baptizati corpus abſter-
gunt. Quę ergo gratia eſt in aqua, non ex natura aquæ,
ſed ex pręſentia ſpiritus ſancti: qui tamen no ita cauſa eſt
regenerationis & renouationis noſtræ, vt non ſimul cau-
ſa eius & pater & filius,quum inſeparabilia ſint opera tri-
1. Ioan.5. nitatis. Et ideo tres perſonas hoc loco ponit Apoſtolus,in
quarum vno nomine baptizat ſacerdos: Non enim dicit
in nominibus, ſed in nomine patris,& filii,& ſpiritus ſan-
cti: vt quorum vna eſt diuinitas,vna eſſe largitio,nomēq;
trinitatis,vnus eſſe Deus intelligatur: tres enim perſonæ
Deus vnus eſt. Ac ſingulis quidem perſonis ſua quaſi pro-
pria tribuuntur: aliter enim cauſa eſt pater,aliter filius,ali-
ter ſpiritus ſanctus. Pater eſt cauſa efficiēs principalis qui
Gal.4. ſaluos nos fecit: filius meritoria,nā per ſanguinis ac mor-
tis eius meritum ſaluos nos fecit: per eum ſpiritum ſanctū
in nos effudit,miſit eum in corda noſtra, clamantem Ab-
ba pater. Huic ergo Paulus tribuit regenerationis & re-
nouationis beneficium,cuius cauſa eſt ſpiritus ſanctus,ex
quo & ex aqua renaſcimur. Deus itaq; trinus & vnus,ipſe
eſt qui nos ſaluos fecit. Quibus autem rationibus addu-
Tit.3. ctus eſt, vt ſaluos nos faceret? Non ex operibus iuſtitiæ
quæ fecimus nos,dicit Paulus,ſed ſecundum miſericordi-
Deut.9. am ſuam ſaluos nos fecit. Sic ad Iſrael dixit Moſes: Scito
quod non propter iuſtitias tuas Dominus Deus tuus de-
derit tibi terram hanc: Quid enim opera quæ fidem præ-
ceſſerant,niſi pœnas ignis æterni merebantur? Facti era-
mus vt immundi omnes nos,& quaſi pannus menſtruatę
vni-

vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, vt recte cum Propheta nobis dicere licuerit: Miſericordiæ Domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſericordiæ eius. Verum qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem qua dilexit nos, miſit Deus filium ſuum vnigenitum, vt ſicut per Moſen exaltatus eſt in deſerto ſerpens, ſic ille exaltaretur in cruce, vt omnis qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Neque tamen ſatis eſſe voluit credere, ſed adipiſcendæ ſalutis, & ad vitam æternam perueniendi ac in dei regnũ introeundi nobis modum hunc præſcripſit, vt fide ſuſcepta renaſcamur ex aqua & ſpiritu. *Eſa.64.* *Thre.3.* *Ephe.2.* *Ioan.3.*

Regenerationis itaque noſtræ cauſam inſtrumentalem aquam eſſe baptiſmi voluit, quod ad illam repręſentandã nihil aptius aqua reperiri potuit, cui generandi vis conuenire maxime videtur. Nam & ſemina ex quibus generantur omnia, non ipſa magis animantia quam plantæ, humida ſunt & ad aquam pertinent. Qua etiam ex cauſa non defuerunt Philoſophi quidam, qui rerum omnium principium aquã eſſe dicerent. Quare cum aqua baptizatur homo, nõ modo ſignificatur, verumetiã confertur ei regenerationis gratia: vt qui natus fuerat filius iræ, ex aqua & ſpiritu renaſcatur filius gratiæ. Vim autem hanc regeneratiuam & purgatiuam aquis tactu ſuæ mundiſsimę carnis Chriſtum contuliſſe, teſtatur Auguſtinus, & eum ſequutus Beda. Saluatoris enim baptiſmo purgata ſunt potius fluenta, quàm vt ipſa purgarent: ac nouo ſanctificationis genere Chriſtum non tam lauit vnda, quàm lota eſt: atque ex quo tempore ſe in aquam merſit, ex eo gurgitum omnium tractus, cunctorumque fontium venas myſterio baptiſmatis conſecrauit, vitalemque gratiam, non corpus ex flumine, ſed flumen mutuatum ex eo corpore: Qua de re ſic à Leone quoque pontifice traditum legimus. Terra carnis humanæ, quæ in primo fuerat præuaricatore maledicta, in ſolo beatæ Virginis partu germen edidit benedictum, & à vitio ſuæ ſtirpis alienum: cuius originem ſpiritualem in regeneratione quiſque cõſequitur, & omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt vteri virginalis, eodem ſpiritu ſancto replente fontem, qui repleuit & virginem, vt peccatum quod ibi vacuauit ſacro conceptio, hic myſtica tollat ablutio. Et proxime inſequenti ſermone: Niſi verbum Dei caro fieret & habitaret in nobis, *Aug. ſer. 29 et. 36. de tẽpore.* *Beda lib. 1. cap. 10. in Lucam.* *Serm. 4. de natiuitate.* *Gen. 3.* *Ioan. 1.*

niſi

niſi in cõmunionem creaturæ creator ipſe deſcenderet, & vetuſtatem humanam ad nouum principium ſua natiui-tate reuocaret, regnaret mors ab Adam vſque in finem, & ſuper homines inſolubilis condemnatio permaneret, cum de ſola conditione naſcẽdi vna cunctis eſſet cauſa pereun-di. Solus itaque inter filios hominum Dominus Ieſus in-nocens natus, quia ſolus ſine carnalis concupiſcentiæ pol-lutione ſuſceptus, factus eſt homo noſtri generis, vt nos diuinæ naturę poſſemus eſſe conſortes. Originem quam ſumpſit in vtero virginis, poſuit in fonte baptiſmatis: de-

Luc.1. dit aquę, quod dedit matri: virtus enim altiſsimi & obum-bratio ſpiritus ſancti, quę fecit vt Maria pareret Saluato-rem, eadẽ fecit vt regeneret vnda credentem. Hęc eſt itaq; prima gratia, cuius ſignum efficax eſt, quamque nobis re ipſa confert aqua baptiſmatis, regeneratio ſpiritualis qua iuſtificati hæredes efficimur ſecundum ſpem vitæ æternę, qui finis eſt regenerationis huius, quam præcedit ablutio peccatorum, quę & ipſa eſt inuiſibilis gratia, cuius viſibile ſignum & quidem efficax eſt baptiſmus: Propterea voca-tur à Paulo lauacrum, non hoc tantum loco quem nunc

Ephe.5. explicauimus, verumetiam cum ad Epheſios ſcribens di-cit de Eccleſia, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitę.

Ezec.36 Hæc eſt aqua illa, de qua Propheta prædixit, Effundam ſu-per vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Hic eſt ille fons, de quo narrat ali-

Zach.13 us Propheta. In die illa, erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Huic ablutioni ſi-gnificandæ quid eſſe potuit magis accommodum quàm aqua, per quam ſordes corporis abluuntur? Datur itaque baptiſmus in ablutionem, remiſsionem, & indulgentiam

Cõtra duas epi. Pelag. li.1.cap.12. omnium peccatorum. Quod ita intelligi vult Auguſti-nus, vt auferre credatur crimina, non radere. Nec vt om-nium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum vnde creſcant iterum reſe-canda peccata. Cæterum quamuis, vt idem ait Auguſti-

Cõtra duas epi. Pelag. lib.3.cap.3. nus, omnia peccata baptiſmus abluat, & quidem prorſus omnia, dictorum, factorum, cogitatorum, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignorantur, ſiue quæ ſcienter admiſſa

2.Tim.4. ſunt, non tamen aufert infirmitatem cui regeneratus reſi-

Gal.6. ſtit, quandiu bonum certamen certat: conſentit autẽ, quan do ſicut homo in aliquo delicto præoccupatur. Deleta eſt igitur per baptiſmum iniquitas, ſed manet infirmitas.

Porrò

propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite conſti-
tuto ſchiſmatis tollatur occaſio. Quod ante illũ ſcriptum
erat etiã à Cypriano: Hoc erant vtiq; cæteri,inquit,Apo- *De ſimpli. prælatorũ.*
ſtoli,quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris &
poteſtatis,ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccle-
ſia vna monſtretur. Sed & ante hunc Anacletus,qui vixit
Apoſtolorum temporibus: Licet omnes,inquit, pares eſ- *Epiſt.3.*
ſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, &
ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præ-
eſſet Apoſtolis,& Cephas,id eſt caput & principium tene-
ret Apoſtolorum. Quoniam itaque vna eſt Eccleſia, ſu-
per vnum, qui claues eius accepit voce domini fundata
eſt,per quem fit, vt Epiſcopatus etiam vnus ſit multorum
Epiſcoporum concordi numeroſitate diffuſus: ſicut ad Iu-
baianum, & ad Antonianũ ſcribens teſtatur Cyprianus.
Hieronymus quoque ſalutem Eccleſiæ dicit à ſummi Sa- *Li.4.epi.1.*
cerdotis dignitate pendere, cui ſi non exors quædam, & *Hiero.cõt.*
ab omnibus eminens detur poteſtas, tot in Eccleſiis effi- *Luciferia*
cientur ſchiſmata,quot Sacerdotes. Neque enim aliunde *nos.*
ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt,quàm inde,quod Sacer
doti Dei non obtemperatur,dum Epiſcopus,qui vnus eſt,
& Eccleſiæ præeſt,ſuperba quorundã præſumptione con-
temnitur, & homo dignatione Dei honoratus,ab indignis
hominibus iudicatur:quemadmodum ad Florentium Pu *Li.4.epi.4.*
pianum, & ad Cornelium ſcribens teſtatur ſanctus ille *Li.1.epi.3.*
martyr Cyprianus. Vnum itaq; toti præeſſe Eccleſiæ vſq;
eò neceſſarium eſt, vt abſq; hoc Eccleſia vna eſſe non poſ-
ſit. Vnus autem hic Petri Apoſtoli ſucceſſor ſit oportet:
atque inde eſt,quòd Eccleſia noſtra, quemadmodum vna,
ita etiam Apoſtolica dicitur.

CAPVT XXVII.

Quarta Eccleſiæ nota,quod ſit Apoſtolica.

ET hæc quarta iam eſt Eccleſiæ nota. Cum autẽ vo-
camus eam Apoſtolicam, nõ excludimus Patriar-
chas & Prophetas. Neq; enim ab Apoſtolis,quem-
admodum antea non ſemel dictum eſt, verum ab
ipſo Adam,ſiue filio eius Abel exordium ſumpſit eccleſia,
quæ ædificata eſt ſuper fundamentũ Apoſtolorum & Pro *Ephe.2.*
phetarum. Nam quod Apoſtoli factum eſſe prædicauerũt,
id Prophetæ futurũ prædixerunt. Dicitur itaque Eccleſia
Apoſtolica,in qua & doctrina Apoſtolorum, & legitima
eſt Epiſcoporum ſucceſſio,à temporibus Apoſtolorum ad

hæc vſq; noſtra deducta. Porrò doctrina Apoſtolorum non ſcripto tantum, verum & traditione conſtat: quos, quæ ad conſtituendam Eccleſiam, quæ ad fidem, quæ ad religionem, quæ ad ritus & ceremonias pertinent, multa docuiſſe dubium non eſt, quæ nuſquam ſcripta reperiuntur.

2.Theſ.2. Scribens ad Theſſalonicenſes Apoſtolus dicit: State & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Quibus verbis palam indicat, præter ea quæ ſcripſerat, ſe non minus præclara, quin & præclariora ſolo ſermone docuiſſe, cum ſermonem prius, quàm epiſtolam nominat. Id quod vel inde magis etiam liquet, quod qua ratione cœnæ dominicæ memoria celebrari debeat, verbo tradidiſſe videtur. Ita enim

1.Cor.11. dicit ſcribens ad Corinthios: Cætera (nimirum de Sacramento Euchariſtiæ) cum venero diſponam. Ex quo

Epiſtola 118.cap.6. loco ſcribens ad Ianuarium colligit Auguſtinus, à Paulo totum illum ordinem agendi, quem vniuerſa per orbem Eccleſia tenet, inſtitutum eſſe, quod nulla morum diuerſitate varietur.

1.Cor.1. Alio quoq; loco dicit Paulus: Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta mea tenetis.

2.Tim.2. Rurſus Timotheo ſcribẽs: Quæ audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

Lib.3.ca.4. Quibus ex verbis illud intelligere licet, quod etiam ab Irenęo ſcriptum eſt: de multis rebus quæ literis mandatæ non erant, edoctam ab Apoſtolis recentem illã Eccleſiam fuiſſe, quæ ſucceſſores Apoſtolorũ Epiſcopi ſibi per manus ab illis tradita, ſuis viciſsim ipſi ſucceſſoribus Eccleſiæq; tradiderunt. Quamobrem quiſquis Apoſtolicã Eccleſiam credere ſe profitetur, eum non modo quæ ſcripta, verumetiam quæ niſi recepta fuerint, de ſumma fidei noſtræ periclitabimur. Neq; enim alia re magis differre viſi ſunt à Catholicis hæretici pleriq;, quàm quòd ij ſolas recipiebãt

In li. ad Cõſtantium Auguſtum ſcripturas, illi vero traditionibus etiam Eccleſiaſticis inhærenduin eſſe cenſebant. Sic Hilarius, eo quoque tempore cum dixiſſet quidem: Nolo verba quæ non ſcripta ſunt dici. Dic, inquit, prius ſi rectè dici putas: Nolo aduerſus

In li. de decretis Nicenæ Synodi contra Euſebium. noua venena nouas medicamentorũ comparationes, nolo aduerſus nouos hoſtes noua bella: nolo aduerſus nouas inſidias conſilia recentia. Athanaſii verba ſunt hæc, cũ ex Thegniſta, Dionyſio Alexandrino, & Origene probaſſet, filium eiuſdem eſſe cum patre eſſentię. Ecce, inquit, nos

quidem

quidem ex patribus ad patres, per manus traditam fuiſſe hanc ſententiam demonſtrauimus. Vos autem ô noui Iudæi & Caiphæ diſcipuli, quos tandem nominum veſtrorum poteſtis oſtendere progenitores? Hoc eſt quod apud Theodoritum legimus, ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis, Arrianos eſſe damnatos. Nam cum reiicerent illi vocem Homouſii, propterea quòd nuſquam in ſcripturis reperiretur, Athanaſius & qui cum eo faciebant Epiſcopi Catholici, teſtimonio patrum, qui doctrinam hanc ab Apoſtolis acceperant, eos refellebant. Nam Apoſtolorum eſſe traditionem, quod filius eiuſdem cum patre ſit ſubſtantiæ, Felix Pontifex ad Benignum ſcribens teſtatur. E ſcripturis Eluidius Mariæ perpetuam virginitatem: é ſcripturis Donatiſtæ paruulorum baptiſmum impugnabant, ſed ſicut illum Hieronymus, ita hos Auguſtinus Eccleſiæ traditione refellit: Cuius tantam eſſe vim Paulus voluit, vt non dubitanter diceret: Etiamſi nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Non dixit ſi quis vos docuerit aliter, quàm ſcripſit aut Matthæus, aut Marcus, aut Lucas, aut Ioannes, aut quàm ipſi ſcripſimus, ſed præter id quod euangelizauimus, hoc eſt prædicauimus vobis, præter id quod ipſi coram docuimus, & concionando tradidimus vobis, præter id quod accepiſtis, hoc eſt audiuiſtis, & coram didiciſtis à nobis. Quatuor eſſe Euangelia quæ ſcriptura nobis prodit, & tamen ſi quis ea non credat hæreticus eſt. Credimus igitur, non quia ſcriptum eſt, ſed quia ſic ab Apoſtolis legitima Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſsione per manus nobis traditum eſt. Ad eundem modum, tres perſonas Deum vnum eſſe, nulla nobis expreſſe tradit ſcriptura, atq; adeò ne reperitur quidem perſonæ nomen in ſcripturis de Deo dictum, ſicut nec Trinitatis. Nos tamen tres perſonas dicimus, nō quia ſcriptura dicit, inquit Auguſtinus, ſed quia ſcriptura non contradicit, & quia ſic ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus traditum accepimus, quorum etiam eſſe traditionem, vt paruuli baptizētur Dionyſius & Origenes teſtantur: Sed & quod in miſſæ ſacrificio prò defunctis oratur, Apoſtolorū eſſe traditionē narrat Chryſoſtomus. Quod de maioribus Eccleſiæ cauſis ad ſedem Apoſtolicam ſit

Li. 1. ca. 8.

Gal. 1.

Lib. 7. de trin. ca. 4.

Cap. 7. ecc. Hierar.

Orig. li. 5. in Epi. ad Ro.

Hom. 3. in Epiſt. ad Philip.

Cle. in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini.
Hieron. ad Pammachium aduerſus hæreſes Ioānis Hieroſolymitæ.
Auguſtin. ſerm. 115. & 181. de tempore.
Leo epiſtola. 24. et. 13.
Orig. Ho. 5. in Numer.
Tertulli. de corona militis.
Athana. in lib. de variis quæſtionib.
Baſil. li. de ſpiritu ſancto cap. 28. & 29.
Hier. cont. Luciferianum.
Aug. lib. 2. ca. 7. de baptiſmo paruulorum.
Li. 4. ca. 63.
Li. 4. ca. 43.

referendum. Apoſtolos inſtituiſſe ſcribit Zeuerinus Pontifex & martyr: quamuis ante eum alii quoque nonnulli Symbolum, quod vocant Apoſtolicum, ab Apoſtolis confectum eſſe narrant Clemens, Cyprianus, vel potius Ruffinus: illius enim videtur eſſe ſymboli explicatio, quæ Cypriano quoque inſcribitur, Hieronymus, Auguſtinus, Leo Pontifex, & alii. Neque tamen vel in actis Apoſtolorum, vel in reliqua noui Teſtamenti ſcriptura vniuerſa, vlla fit eius rei mentio. Sed quorſum attinet ſingulas Apoſtolorum traditiones enumerare, quarum bonam partem inuenire licet apud Origenem, Tertullianum, Athanaſium, Baſilium, Hieronymum. Multa eſſe refert Auguſtinus, quæ neq; in literis Apoſtolorum, neque in conciliis poſteriorum reperiuntur, & tamē quia per vniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis Apoſtolis tradita & commendata creduntur.

CAPVT XXVIII.

Quod vbi legitima Epiſcoporum ſucceſsio eſt, ibi doctrina Apoſtolorum, ibi vera eſt Vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia.

Diximus ergo iam, ibi eſſe Apoſtolicā Eccleſiam, vbi eſt doctrina Apoſtolorum. Porrò doctrina Apoſtolorū ibi eſt, vbi eſt legitima Epiſcoporum ſucceſsio, à temporibus Apoſtolorum ad hęc vſq; noſtra, quę ſucceſsio vbi non eſt, ibi non eſt Eccleſia Chriſti, ſed ſatanæ ſynagoga. Hanc Eccleſiæ notam quia non habent, non agnoſcunt hæretici: nam neque traditiones Apoſtolicas admittunt, cum Arrianis atque aliis hęreticis nihil præter ſcripturas recipientes: neq; ferre poſſunt aures eorum, vt de legitima Epiſcoporum ſucceſsione quicquam dicatur. Nobis verò tantò maiore alacritate excipienda eſt nota hæc, quantò magis abhorrere ab illa hæreticos & ſchiſmaticos videmus, quandoquidem non fuit fere quiſquam ſanctorum patrum, qui non eam inter pręcipuas Eccleſiæ notas numerauerit. Irenęus Apoſtolorum temporibus fuit proximus, eius hæc verba ſunt: Agnitio vera, eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſsiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quæ in vno quoq; loco eſt, Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſq; ad nos cuſtodita. Et alio loco iis tantum Epiſcopis obedire iubet, qui ſucceſsionem habent

habent ab Apoſtolis, qui cum ſucceſsione epiſcopatus charisma veritatis certum acceperunt: reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunq; loco colligantur, ſuſpectos haberi vult. Neque multo poſterior Tertullianus, vbi de hæreticis ait: Cupio, inquit, oſtendant mihi, ex qua authoritate prodierint: edant origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus, aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit authorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Eccleſia Smirneorum Policarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit, proinde vtique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatu conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Qui verò fuit propemodum æqualis eius Origenes: Cum, inquit, multi ſint, qui ſe putẽt ſentire quę Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur verò Eccleſiaſtica prædicatio, per ſucceſsionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque ad præſens in Eccleſiis permanens: Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione. Porrò Cyprianus tantum huic notæ tribuit, vt Eccleſiam eſſe dicat, plebem Sacerdoti ſuo adunatam, & paſtori ſuo gregem adhærentem. Ac adducens verba illa Petri: Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes: Loquitur, inquit, ibi Petrus, ſuper quem ædificanda erat Eccleſia, docens, etſi contumax & ſuperba audire nolentium multitudo diſcedat, quod Eccleſia tamen Chriſtianorum non recedit. Ad extremum ſcire debes, inquit, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe, & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cũ Sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, cum Eccleſia quę Catholica vna eſt, ſciſſa non ſit neq; diuiſa, ſed ſit vtrique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Ac rurſus ad Magnum ſcribens: Eccleſia, inquit, vna eſt, quæ vna intus eſſe & foris non poteſt, Si enim apud Nouatianum eſt, apud Cornelium nõ fuit, ſi verò apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſsit, Nouatianus in Eccleſia non eſt. Ibi indicauit Eccleſiam eſſe Cyprianus, vbi fuiſſet

De præſcr. aduerſus hæreticos.

In Proœmio lib. 1. Periarchõ

Li. 4. epi. 9.

Ioan. 6.

Li. 1. epi. 6.

Li.4.epi.2. Papa Cornelius. Qui alio loco, cum Cornelio eſſe, idem eſſe ſcribit, quod cum Catholica Eccleſia communicare. Neque diſsimiliter Hieronymus, qui ſcribens ad Damaſum: Faceſſat, inquit, inuidia, Romani culminis recedat ambitio, cum ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio: quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus *Gen.7.* eſt: ſi quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Ac paulò poſt: Non noui, inquit Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum: quicunq; tecum non colligit, ſpargit: qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Sic ille vir ſanctiſsimus iuxta ac doctiſsimus, quicunq; cum ſucceſſore piſcatoris Damaſo Papa non colligerent, Sataniſtas & Antichriſtos eos habere voluit, itaq; nihil habere cum illis commune volebat. Quod apertius etiam in proxime inſequenti ſcribit Epiſtola: In tres, inquit, partes ſciſſa Eccleſia, ad ſe rapere me feſtinat: Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt. Meletius, Vitalis, atq; Paulinus tibi hærere ſe dicunt: poſſem credere ſi hoc vnus aſſereret, nunc aut duo mentiuntur aut omnes. Tanta fuit Apoſtolicæ ſedis authoritas, vt illi ſe hærere etiam hæretici fingerent, cui qui non eſſet iunctus, eum pro ſuo non habebat Hieronymus. Qui quod eo loco ſcribit, *Li.5.ca.3.* idem etiam Theodoritus teſtatur de Paulino, deq; Apolinari, quod aſſeuerabat vterq; ſe cum Damaſo ſentire, quo facilius morbum ſuum tegere poſsit. Auguſtinus in pluribus locis notam hanc agnoſcit, qui diſertis etiam verbis extra Eccleſiam eſſe pronuntiat, qui relicto Epiſcopo, Dei ordinatione ſuccedanea præſidente, aut ſibimetipſis, aut ſemetipſos conſtituunt Epiſcopos, Præpoſitos, Primates. *Aug. contra Epiſt. Manichæi cap.4.* Cuius hæc etiam verba leguntur. Multa ſunt quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſsime tenent. Tenet conſenſio populorum, atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata, tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus poſt reſurrectionem ſuam commendauit, vſq; ad præſentem Epiſcopatum Sacerdotum ſucceſsio: tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta ſola Eccleſia obtinuit, vt cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti

tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur? nullus hæreticorum vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere. Rurſus in pſalmo contra partem Donati: Numerate, inquit, ſacerdotes vel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo Patrum quis cui ſucceſsit videte, ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbę inferorum portæ. Quod autem in eo pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedẽtes enumerauit, à Petro vſq; ad Anaſtaſium: quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, ſucceſsionis nullus Donatiſta epiſcopus inuenitur. Quod idem ab Optato quoque, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus. Is contra Parmenianum ſcribens, eum ſcire dicit Petro primo cathedram epiſcopalem eſſe collatã, in qua ſederit omnium Apoſtolorũ caput Petrus, inde Cephas appellatus eſt, in quo vno cathedrę vnitas ab omnibus ſeruaretur, vt iam ſchiſmaticus eſſet, qui cõtra ſingularẽ cathedram alterã collocaret. Ergo cathedra vnica quę eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus, ac enumeratis vſq; ad Syriciũ, qui tum in cathedra ſedebat, Romanis Pontificibus: Veſtrę, inquit, cathedrę vos originẽ reddite, qui vobis vultis ſanctã eccleſiam vendicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum vſus eſt antiquiſsimus Irenęus: quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quod ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos qui ſunt vndiq; fideles, in qua ſemper conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, traditio. Enumerationem autem Irenæi tranſcripſit in Eccleſiaſticam ſuam hiſtoriam Euſebius. Longum eſſet ſingulos enumerando recenſere, qui ex hac nota ſucceſsionis Apoſtolicæ Eccleſiam agnoſcendam eſſe putauerunt. Qua in ſententia cum fuerint antiquiſsimi Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus, nota hæc Eccleſiæ, quam ſancti Patres agnoſcunt, vna omnium clariſsima, maximeq; Eccleſiã propria eſt habenda, quantumlibet reclamantibus hæreticis, qui eam ſibi nulla ratione poſſunt arrogare. Quibus & nos cum Tertulliano & Optato dicere poſſumus: Oſtendant ex qua authoritate prodierunt: edant origines Eccleſiarum ſuarum: euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum: reddant originem cathedræ ſuæ: confingant ſaltem aliquid de ſucceſsione legitima: ſed neq; quod confingant habent.

In principio tom. 7 Epiſt. 165. Lib. 2. cont. Donatiſtas

Lib. 3. ca. 3.

Lib. 5. ca. 6 Eccl. hiſt.

Nam illud in confeſſo eſt, non modo nullam eſſe apud illos Sacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem, qui ante triginta hos annos nati ſunt, verumetiam eorum Eccleſias nunc quoque ſacerdotibus & Epiſcopis legitime ordinatis, præterquam ſi qui à Catholica defecerunt, prorſus carere. Quamobrem apud eos templa videre licet ſicut ſacrificio, ita & ſacerdotio deſtituta, in horrea nonnulla, pleraque in ſtabula, ne dicam in caulas conuerſa. Egregia verò Eccleſia, in qua nullus Epiſcopus, nullus ſacerdos, nullum eſt ſacrificium: in qua cuiuis de fece vulgi prorſus illotis, quod aiunt, manibus, & ad ſacramētorum, & ad verbi miniſterium citra vocationem vllam legitimam, accedere licet. Quare cum ipſi in Eccleſia non ſint, illud omni ope contendunt & elaborant, vt ne vlla ſit Eccleſia. Cum enim niſi vna ſit, vlla eſſe non poſsit, vna autem eſſe nequeat, niſi ex vno pēdeat qui præſit omnibus, ad vnum hunc expugnandum ſuas omnes machinas conuertunt: *Li.1.epi.3.* Quod ideo per membra ſua facit Sathanas, ſicut à Cypriano ſcriptum eſt, ideo præpoſitum Eccleſiæ ſua infeſtatione perſequitur, vt gubernatore ſublato atrocius atque violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Itaque Sataniſtarum non eſt maius aliud ſtudium, quàm, vt quem Chriſti vicarium, quem Petri ſucceſſorem eſſe vident, cuius miniſterio fieri perſpiciunt, vt in Eccleſia ſpiritus vnitas in vinculo pacis retineatur, eius authoritati detrahant, eum inuiſum & exoſum reddant omnibus: Aliter enim diſpergere cum Satana non poſſunt, niſi quo miniſtro Chriſtus vtitur in colligendo grege ſuo, quem pretioſo ſanguine ſuo redimere dignatus eſt, ab eo quàm fieri poſsit maximè voluntates hominum auerſus reddant. Quemadmodum qui vult regnum euerſum, aut aliquam in eo ſeditionem concitatam, caput regni petit in primis, illud famoſis libellis proſcindit, & quibuſcunque poteſt artibus in odium & contemptum omnium adducere conatur: ſic illi, dum hoc vnum ſtudent, vt Eccleſiam perturbent, vt illius vnitatem ſcindant, caput Eccleſiæ ſub Chriſto capite quibus modis poſſunt, etiam confictis criminationibus oppugnant. *Li.1.epi.1.* Intelligit Satanas, quod etiam à Cypriano ſcriptum eſt, concordiam ſimul iunctam omnino vinci non poſſe. Quamobrem ſicut lupus ouem à grege ſecernere, ſicut accipiter columbam ab agmine volantium ſeparare: ſic ille, quum ſibi ſatis aduerſus omnes virium non eſſe

videat,

videat, circumuenire quærit ſolitudinem ſingulorum,ac per quem fieri videt,vt ſimul iungantur omnes,eum omni ratione cupit euerſum. Sed eæ Satanæ inſidiæ cauendæ ſunt piis omnibus,tantoq; maiore ſtudio enitendum illis eſt, vt in vna,ſancta,Catholica,Apoſtolica Eccleſia perſeuerent, quemq; illi præſidere ſuo loco Chriſtus voluit, ei dicto ſint audientes, ad eum, ſi qua ſit de fidei dogmatibus dubitatio exorta,referant. Nam hoc ita fieri oportere, ab ipſis Apoſtolis inſtitutum eſt, neque ſecus fuit vnquam in Eccleſia Catholica obſeruatum. Habentur libri conciliorum, in quos nō modo acta Synodorum, verum etiam Epiſtolæ multorum ſanctorum pontificum & martyrum ſunt relatæ. Legat qui volet Anacleti, Euariſti, Alexandri,Seuerini, Marcellini,Cornelii,Lucii,Melchiadis,Marci,Iulii, Innocentii, Damaſi, Leonis,Agathonis, Gelaſii,Hormiſdæ Epiſtolas,non aliter ſe rem habere perſpiciet. Verum & ex quatuor illis conciliis,quæ haud aliter atque quatuor Euangelia recipiuntur ab omnibus iis, qui Chriſtiani cenſeri volunt,idem ipſum cognoſcet. Neque diuerſum reperiet in Eccleſiaſtica Hiſtoria, vbi commemoratur concilium quoddam Antiochiæ celebratum, authoritatem vel hoc nomine non habuiſſe, quod ei nec Iulius interfuit maximæ Romæ Epiſcopus, nec in locum ſuum aliquem deſtinauit, quum vtique regula Eccleſiaſtica iubeat,nō oportere præter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari. Extat inter Auguſtini Epiſtolas vna patrum concilii Carthaginenſis,in qua petunt ab Innocentio papa, vt concilii ſui ſtatutis Apoſtolicæ ſedis adhibeatur authoritas. Extat & alia eiuſdem argumenti,ab Auguſtino & ceteris Epiſcopis in concilio Mileuitano cō gregatis ſcripta:cui reſpondens Innocentius, Diligenter, inquit,& congrue Apoſtolico conſulitis honori : honori inquam illius, quem ſollicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxiis rebus quæ ſit tenenda ſententia, antiquæ ſcilicet regulæ formam ſequuti,quam toto ſemper ab orbe mecum nouiſtis eſſe ſeruatam. Ac paulò poſt: Scientes quod per omnes prouincias, de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanant, præſertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & Epiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt ſui nominis & honoris authorem referre debere. Quod autem à patribus in Aphricano & Mileuitano concilio congregatis, idem

Socr. lib. 2. ca 8. Eccl. Hiſt.

Epiſt. 90

Epiſt. 92

cum aliis quibuſdam Orientalibus Epiſcopis ad Symmachum ſcribentibus,tum ab his qui cum Athanaſio conuenerant Alexandriæ,factum eſſe legimus.Quin & Synodi magnę & vniuerſalis Chalcedonenſis ad Leonem extat epiſtola, qua petunt, vt ſuis decretis eorum honoret iudicium.Sed quid Catholicos commemoramus,quorum nemo fuit vnquam, qui de fidei cauſis, ſi quid eſſet in dubium vocatum, non ad ſedem Apoſtolicam referendum eſſe putaret?Etiam hæreticos id feciſſe Eccleſiaſtica docet historia,vbi legitur Euſebius Conſtantinopolitanus epiſcopus ad Pontificem Romanum Iulium miſiſſe,atque ab eo petiuiſſe,vt in cauſa Athanaſii iudex eſſe vellet.Quin tota illa ſynodus Epiſcoporum,quæ fuit Antiochiæ cum Euſebio congregata,acta ſua eiuſdem pontificis iudicio comprobari petiuit.De Fortunato pſeudoepiſcopo ab hæreticis conſtituto,deq́; Baſilide, quod ad Petri cathedram appellauerint,memoriæ prodidit Cyprianus.Fecit idem Petrus Habailardus Bernardi temporibus.De Celeſtio verò ſcribit Auguſtinus,quod is beatæ Papæ Innocentii literis non eſt auſus obſiſtere, imò ſe omnia quæ ſedes illa damnauerat,damnaturum eſſe promiſit. Idem hoc factum eſt à noſtri temporis hæreſiarcha , cuius hæc verba ſunt ad Leonem decimum : Beatiſsime Papa,proſtratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſum & habeo,viuifica, occide, voca,reuoca,approba, reproba,vt placuerit:vocem tuam,vocem Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam.Quamuis hæc illius hypocriſis non diutius quàm illa Celeſtii durauerit. Neque verò ſine cauſa tanta fuit ſemper Romanæ eccleſiæ authoritas, in qua, ſicut ſcribit Auguſtinus Apoſtolicæ cathedrę ſemper viguit principatus. Nam cum aliæ omnes Eccleſiæ, quibus Apoſtoli præfuerunt, à fide defecerint, ſola hæc ſancta & Apoſtolica,mater omnium Eccleſiarum, Chriſti Eccleſia, per omnipotentis Dei gratiam à tramite Apoſtolicæ prædicationis nunquam erraſſe,nec hæreticis nouitatibus deprauanda ſuccubuiſſe probatur, ſed quam ab exordio fidei Chriſtianæ normam ab ipſis Apoſtolis accepit, in ea ſemper illibata permanſit.Defecit Hieroſolymitana Eccleſia, cui præſedit Iacobus, defecit Achaia, vbi Andreas,defecit Aſia, vbi Ioannes, defecit India, vbi Thomas, defecit Perſis,vbi Iudas, defecit Æthiopia, vbi Matthæus, defecit Phrygia,vbi Philippus, defecit Græcia, vbi Paulus:

Act.3. *Socr.li.2 cap.11.* *Lib.1.epi. 3.&4.* *Ber.epi.109* *Aug de peccato originali, lib.2. cap.7.* *Epiſt.162.*

ſola

ſola fuit & eſt Eccleſia Romana, ad quam, ſicut præclarè
ſcribit Cyprianus, nunquam acceſſum habere potuit per= *Cyp.li.1.*
fidia. De qua ſcribens ad Ruffinum Hieronymus: Scito, *epiſt.3.*
inquit, Romanam fidem, Apoſtolica voce laudatam, iſti= *Hiero.li.3*
uſmodi prę ſtigias non recipere, etiamſi Angelus aliter an=
nuntiet quàm ſemel prędicatum eſt, Pauli authoritate *Gal.1.*
munitam non poſſe mutari. Ad Damaſum quoque ſcri=
bens, apud ſolos Romanos incorruptam ſeruari dicit Pa=
trum authoritatem. Quodam etiam loco Romanam fi= *Lib.1.con.*
dem, eandem eſſe vult fidem Catholicam. Fidem ſuam, *Ruffin.*
inquit, quam vocat? eamne qua Romana pollet Eccleſia,
an illã quę in Origenis voluminibus cõtinetur? Si Roma
nam reſpõderit, ergo Catholici ſumus. Rurſus ad Pamma
chium, & Oceanum ſcribens: Quiſquis es, inquit, aſſertor
nouorum dogmatum, quæſo te vt parcas Romanis auri=
bus, parcas fidei, quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt
quadringentos annos docere nos niteris quod ante neſci=
uimus? cur profers in medium quod Petrus & Paulus ede
re noluerunt? vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mun=
dus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua
puer natus ſum. Vſqueadeò autem Romana fides Catho *Sozom.*
lica ſemper fides eſt habita, vt Gratianus Imperator, quo *li.7.c.4.*
imperante vixit Hieronymus, noluerit de fide diſputari,
verum ædictum fecerit, vt cuncti ſubditi eam religionem
retinerent, quam vertex Apoſtolorum Petrus initio tradi
diſſet, ac tum Damaſus Romanus Epiſcopus cuſtodiret:
quod non modo in Eccleſiaſtica legitur Hiſtoria, verum
etiam ædictum ipſum in codicem Imperatoris Iuſtiniani
relatum eſt. In Chalcedonenſi quoque concilio legimus *C.de ſum.*
acclamatum: Omnes ita credimus. Papa Leo ſic credit. *tri.lib.1.*
Cyrillus ita credit. Papa Leo ita interpretatus eſt. Et ite= *Actione.2.*
rum: Omnes ſic credimus, Papa Leo ſic credit. Anathema
ei qui partit, & ei qui diuidit. Hæc fides Leonis Archi=
epiſcopi: Leo ſic credit. Leo & Anatholius ſic credunt. Et
iterum: Petrus per Leonem ita loquutus eſt, Apoſtoli ita
docuerunt, piè & verè Leo docuit. Ac paulò poſt: Omnes
ita credimus: ſicut Leo ita credimus. Ex iis omnibus per=
ſpicuum cuiuis eſſe poteſt, ex eo tempore, quo Chriſtus in
cęlum aſcendit, quantum fuerit Apoſtolicę, hoc eſt Roma
næ ſemper eccleſię tributum, ad quam de fidei cauſis refe=
rebatur, quod ibi potiſſimum ſarcita iri damna fidei ſpes
eſſet,

eſſet, vbi non poſſet fides ſentire defectum: Quam ſolius
Epiſt.190. ſedis huius prærogatiuam eſſe dicit Bernardus. Et ſunt interea, qui neſcio cuius Vuitenbergenſis heri, quod aiunt, & nudiuſtertius natæ Eccleſiæ iudicio, ſcripta ſua ſubiicere malunt, quàm illius omnium antiquiſsimæ ſanctiſsimæq́; Eccleſiæ, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt, cui Euangelium ſuum Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt: quæ mille iam quingentis & amplius annis ita eſt Catholica ſemper & Apoſtolica habita, nunquàm vt vlla fuerit hæreſeos labe maculata, in qua videre etiamnum licet viros & vitæ ſanctimonia & doctrina præſtantiſsimos. Neque enim exiſtimandum eſt, ſi quando ad Petri cathedram de cauſis maioribus refertur, ſolum eſſe Paulum aut Iulium Pontificem qui de illis iudicet. Habet ille lateri ſuo aſsidentes totius orbis viros doctiſsimos, quibus ipſe minimè doctrina ſecundus præſidet, de quorum conſilio de rebus grauioribus pronunciat. Quamobrem ferendi nõ ſunt, qui pontifici ſe dicto audiẽtes fore profitentur, non autem Paulo aut Iulio, ſibiq́; hoc arrogant, ſuum vt eſſe velint iudicium, quando vt Pontifex, quando vt Iulius decernat. Quæ ſi ſemel admiſſæ fuerint captiones, omnis erit è terris obedientia ſublata: Cur enim non eadem ratione ſibi ſumat quiſquam, vt de regis ſententia iudicet, quod Sigiſmundum non autem regem pronunciaſſe dicat? Nihil captione hac pernicioſius cogitari poteſt.

CAPVT XXIX.

Quòd fides Eccleſiæ propterea deſerenda non ſit, quòd præſident illi quandoq;, qui vitæ non omnino ſunt inculpatæ.

Epiſt.137. CÆterum verum eſſe illud comperimus, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, quod quum non habeãt hæretici, quòd in cauſa ſuæ diuiſionis defendãt, non niſi hominum crimina colligere affectãt, & ea ipſa plura falſiſsimè iactant, vt quia ipſam diuinæ ſcripturæ veritatem, qua vbiq; diffuſa Chriſti Eccleſia cõmendatur, criminari & obſcurare non poſſunt, homines per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus fingere quicquid in mentem venerit, poſsint. Nunquàm enim id ab vllis hæreticis tam eſt impudenter factum, quàm hoc infelici noſtro ſeculo fieri videmus. Cùm enim ſe malam habere

habere cauſam intelligant, ad eas ſe artes cõuertunt, qui-
bus vti conſueuerunt ii, qui malas cauſas defendẽdas ſuſ-
ceperunt. Cumq́; ſint in Rhetorum præceptis diligenter
exercitati, non alia in re magis laborant, quàm vt odio,
inuidia,& huiuſmodi motibus animorum excitandis,ho-
minibus imperitis errorem obiicere queãt. Quamobrem
Eccleſiæ præſides,præcipuè verò Chriſti vicarium Petriq́;
ſucceſſorem falſis etiam criminationibus in odium & cõ-
temptum omnium adducere conantur. Quæ eſt autem
iſta tam inſana maledicendi rabies? aut à quo alio quàm
à ſatana authore profecta? facile vt ſataniſmum agnoſcere
liceat. Certè Dei Præceptum eſt, Principi plebis tuæ non *Exod.22.*
maledices. Dei digito ſcriptum eſt, Maledici regnum Dei *1.Cor.6.*
non conſequentur. Atqui ex iſtorum libris ſi quis male-
dicta & cõuicia,ſi falſas criminationes auferre velit,char-
tas propemodũ omnes vacuas reliquerit. Is demum Euan-
gelij propugnator habetur acerrimus, qui Põtificem Ro-
manum & reliquos Epiſcopos omni conuitiorum genere
quàm acerbiſsimè fuerit inſectatus. Et quòd ſuo quoque
tempore queritur eueniſſe Baſilius,vt quiſq; lingua eſt ad *Epiſt.69.*
maledicendum & blaſphemandum procaciſsima, ita præ
cæteris maximè iudicatur idoneus, qui verbi miniſterio
fungatur. Ac demus hoc illis,deflexiſſe aut deflectere quã-
doq; de recto vitę curriculo Pontificem,nunquid ideo fi-
des in Chriſtum,quam ille docet,abiicienda eſt? Præclarè *De præſcri-*
dictum eſt à Tertulliano: ex perſonis probamus fidem,an *ptionibus*
ex fide perſonas? Dummodo ille recta doceat, quemad- *aduerſus*
modum recta docere certum eſt,quid mea refert,qua ſit il- *hæreticos.*
le vita? Deinde verò,quis ego ſum,qui ſedentem in Petri
cathedra ſeruum iudicem alienum? domino ſuo ille ſtat *Rom.14.*
aut cadit,vni illi vitæ ſuæ commiſsiq́; pontificatus ratio-
nem redditurus. Quum ventum erit ad Chriſti tribunal, *2.Cor.5.*
ante quod omnes nos oportet manifeſtari,non quæretur
à nobis quid Pontifex fecerit,non illius ſed noſtræ à no-
bis vitę ratio repoſcetur,referet vnuſquiſque propria cor-
poris prout ipſe geſſerit, ſiue bonum ſiue malum: prout
ipſe,inquit,non prout Pontifex geſſerit. Quamobrẽ non
ſibi ſumat ouis, vt à quo venit ipſa iudicanda, paſtorem
ſuum iudicet, neq; qua ſit ille vita, quicquam ad ſalutem
ſuam intereſſe putet. Securum te Chriſtus in hac parte fe-
cit,dicens: Quæ dicunt facite,quæ autem faciunt,facere
nolite: dicunt enim,& non faciunt. Dicunt quæ Dei ſunt, *Mat.23.*

faciunt

faciunt quæ ſua ſunt: dicunt bona ex cathedra Moyſi, fa‑ ciunt mala ex peſtilentia ſua. Non eſt itaq; deſerenda ſan‑ ctitas cathedræ, neque propter paſtores malos, gregis eſt
Iaco.2. vnitas diuidenda. Monet Iacobus, ne Chriſti fidem in ac‑ ceptione perſonarum habeamus, quandoquidem perſona‑
Cont. literas Petiliani li.2.ca.2. rum reſpectus, vt eſt apud Auguſtinum, erroris eſt mater, qui etiam à perfido fidem percipi poſſe docet. Per aſinam loqui dominus dignatus eſt, qui minus loquatur per ho‑
Nume.22. minem quamuis grauibus flagitiis coopertum? Spiritus vbi vult ſpirat, etiamſi voluntati eius is qui loquitur non conueniat. Balaam pretio cōductus vt populo Dei maledi‑ ceret, profectus fuerat, contrà tamen atq; animo deſtina‑ uerat, ſimul ac in conſpectum populi venit, ei benedixit.
1.Reg.19. Saul rex ad occidendū Dauidem properauerat, cuius po‑ ſteaquàm poteſtas erat facta, contra quam propoſuerat, ve‑ niens ad cuneum Prophetarū in quo fuerat Dauid, pro‑ phetauit & ipſe coram Samuele cum cæteris, cum factus eſſet ſuper eum ſpiritus domini. Quis ignorat quales fue‑ rint Sacerdotum Principes & Scribæ temporibus Hero‑
Mat.2. dis? qui tamen vbi naſceretur Chriſtus interrogati, ſe‑ mota quauis cunctatione dixerunt: In Bethleem Iudæ. Caipha quid eſſe potuit nequius? qui quum ſceleratè na‑ ctus erat pontificatum pretio redemptū, geſsit etiam ſcele‑ ratius, & tamen is cum diceret, expedit vobis, vt vnus mo‑
Ioan.11. riatur pro populo, & nō tota gens pereat, nō à ſemetipſo hoc dixit, quemadmodū Ioannes teſtatur, ſed cū eſſet Pon‑ tifex anni illius, prophetauit. Si non deſtituebatur dono prophetiæ, quālibet eſſet impius, qui ſedebat in Moyſi ca‑
Mat.23. thedra, certè multominus eò deſtitui credendus eſt, qui ſe‑
Mat.16. det in cathedra Petri, ſuper quem Chriſtus ædificauit Ec‑ cleſiam ſuā, cuius à domino cura ſuſcipitur ſpecialis, pro cuius fide propriè ſupplicatur, tanquā aliorum ſtatus cer‑ tior ſit futurus, ſi mens Principis victa nō fuerit, aduerſus quem nunquā eſſe portas inferi præualituras promiſit is, qui mentiri & fallere neſcit. Numerentur omnes Pontifi‑ ces à Petro ad hunc vſq; Iulium tertium, nullus in iſta ca‑ thedra ſedit Arrianus, nullus Donatiſta, nullus Pelagia‑ nus, nullus Lutheranus, nullus qui hæreſim aliquam pro‑ feſſus eſſet. Nō abs re autem fuerit, quæ ſcripta ſunt in an‑ nalibus de Vigilio Papa, breuibus cōmemorare. Cum is per ſcelus ad pōtificatum perueniſſet, nam Siluerium Pa‑ pam, cuius erat Diaconus, inſtigante Auguſta de ſede ſua

deturbandum atq; in exilium deportandum curauerat, quod is omnia ſe prius & facere & pati paratum diceret, quàm vt,quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium,qui propter Eutichetis hæreſin de ſede Conſtantinopolitana per Agapetum anteceſſorem ſuũ deiectus fuerat,in ſedem illam reſtitueret, poſteaquàm in locum Siluerij opera Auguſtæ ſuffectus, ac Pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, vt quod Siluerius conſtanter facere detrectabat, id ipſe facturum ſe,atq; Anthemium reſtituturum ad Eccleſiam Conſtantinopolitanam promitteret, res eſt admiratione digna, ſtatim vt Petri cathedrã aſcendit,idem illi quod Saul euenit:Nam ſuper eum quoq; factus eſt ſpiritus domini, cumq; lõge alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſsiſſet , admonitus ab Auguſta promiſsi,prius extrema quæq; ſe paſſurum reſpõdit,quàm vt hæreticum in ſedẽ, ex qua merito ſuo deturbatus fuerat, reſtitueret: Cumq; multa probra,multos etiã graues cruciatus,famemq; diuturnam in carcere pertuliſſet,tulit omnia forti animo,quod multo ſe grauiora ſupplicia cõmeritum diceret,qui malis artibus pontificatum aſſequutus, horrendum facinus contra ſanctum Pontificem Siluerium deſignaſſet. Non fuit hic Pontifex in primo ſuo ingreſſu Caiphæ diſsimilis, effecit tamen ſedis huius Priuilegiũ,vt à fide aberrare nõ potuerit,quodq; impiè promiſerat,id piè poſtea negauit,ac eo quo decebat aio Chriſtianum Pontificẽ,tulit omnia potius ęquo animo quãlibet acerba,quàm vt aliquid indignum Petri ſucceſſore de religione ſtatueret. Ex quo videre licet,quantum ſit Romanæ ſedis Priuilegium. Nam vt ab aliis peccatis non ſemper immunes fuerint Romani Põtifices, obtinuit tamen hoc venerabilis & efficax oratio Chriſti,quemadmodum ſcribit ſanctus Leo, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in ſeculum. Quæ propriæ ſunt inferorum portæ,nunquàm aduerſus hanc ſedem hæreſes vllæ præualuerũt,nec deinceps etiam per Dei miſericordiam præualebunt. Quare meritò ſanctiſsimi vocantur, qui ſedent in iſta cathedra. Quamuis enim non omnes habeant vitæ ſanctitatem,quam habere ſine innocẽtia nemo poteſt,eſt tamen,ſicut ab Auguſtino memorię proditum legimus,quædam vnctionis eſt: quædam Sacramenti quoq; ſanctitas, qua carere nunquã poſſunt: Quamobrẽ nihil pios mouere debet,ſi fortè ii præſunt

Contra literas Petiliani lib. 2. cap. 48.

Porrò infirmitas hæc, eſt concupiſcentia carnis, quæ di-mittitur quidem in baptiſmo, verum non ita vt non ſit, ſed vt in peccatum non imputetur. Nam cum ſine aduer-ſario marceſcat virtus, in hoc relinquitur, vt habeat homo baptizatus materiam, virtutem ſuam exercendi. In huius figura dictum eſt in libro Iudicum: Hæ ſunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, & poſtea diſcerent filii eorum certare cum hoſtibus, & haberēt con ſuetudinem pręliandi. Vocatur autem hæc concupiſcentia peccatum, non vtique quia peccatum eſt, ſed quia peccato primi hominis facta eſt: ſicut ſcriptura manus cuiuſque di citur, quod manus eam fecerit: ſiue etiam quod peccandi delectatione moueatur, & ſi ei vincente delectatione iuſti tiæ non conſentiantur. Quamobrem & Paulus de hoc peccato ſcribens, non dixit, non ſit, ſed non regnet pecca-tum in veſtro mortali corpore. Quia quandiu corpus no-ſtrum mortale, hoc eſt neceſsitati morti addictum eſt, fieri non poteſt, quin ſit in illo fomes concupiſcentiæ, qui mi-nus quidem proprie, ſed peccatum tamen vocatur. Quo-niam verò per baptiſmum, in quo vetus homo noſter ſi-mul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, virtus pec cati ſic eſt debilitata, regnum vt illius prorſus eſſe ſubla-tum videatur, monet Paulus, vt omni cura prouideamus, ne quod ſemel amiſit, regnum recuperet. Nam quod habe-mus concupiſcentiam, nihil ex eo nobis damnationis eſt: cæterum ſi ſeruiamus illi, ſi regnum illius feramus, ea de-mum res reos nos facit æternę damnationis. Quamob-rem haud aliter ſe habet baptiſmus ad refrigerandum æſtum concupiſcentię, quàm ſe habet aqua ad calorem ni-mium temperandum: vt apte admodum & appoſitè hu-ius quoque rei ſacræ, hoc eſt inuiſibilis gratiæ viſibile ſi-gnum aqua eſſe baptiſmi dicatur, & quidem ſignum effi-cax. Remiſsis autem peccatis, à quibus abluimur per aquā baptiſmi, conſequēs eſt ſimul vt remittatur pœna quæ pec catis debetur: quod & ipſum fit per aquam baptiſmi. Si-cut enim elementum aquæ flammas huius ignis tempo-ralis extinguit, ſic & illa delet incendium ignis æterni. Hoc enim perſuaſum eſſe debet omnibus in Chriſtum cre dentibus, quod à Paulo ſcriptum eſt: In baptiſmo Chri-ſto nos commori, atque haud aliter paſsionis eius & mor-tis participes fieri, quàm ſi paſsi ipſi & mortui eſſemus. Quoniam verò paſsione ſua Chriſtus pro peccatis to-

Iudic. 3. *Rom. 6.* *Rom. 6.* *Rom. 8.*

tius mundi ſatisfecit, poſteaquam per baptiſmum ipſius membra facti ſumus,haud aliter hac ſatisfactione Chriſti liberamur à pœnis omnibus,quę peccatis noſtris debeban tur,quàm ſi ipſi pœnas eaſdem ſuſtinendo pro illis ſatisfeciſſemus. Quod tamen de ſolis æternis pœnis intelligi debet: has enim & non alias morte ſua Chriſtus aboleuit. Famem autem,ſitim, & alia corporis incommoda,quin & mortem ipſam qua ſeparatur à corpore anima,minime ſuſtuliſſe morte ſua Chriſtus credendus eſt.: nam poſt acceptum etiam baptiſmum, æquè ſumus iis malis obnoxii, atque antea fuimus. Habet hoc quoque natura aquæ, clara vt ſit & perſpicua. Qua ratione cumprimis eſt idonea ad ſignificandum ſplendorem iuſtitiæ, qui baptizatis infunditur: eius iuſtitiæ,quæ virtutes in ſe continet omnes, qua renouatur homo, non vt iam idem ſit qui prius fuit, verum à ſordibus peccatorum ablutus, omniū virtutum ſplendore fiat illuſtris: quod quidem fit dono ſpiritus ſancti, quem gratiarum & virtutum omnium largitorem accipimus in baptiſmo, remiſsionem peccatorum conſequuti.
Act.2. Quod illa Petri verba indicant dicentis: Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum,& accipietis donum ſpiritus ſancti. Confertur & hæc in baptiſmo gratia, quod qui de eo egreditur,illi ianua regni cęleſtis aperitur. Applicatur enim baptizato virtus paſsionis Chriſti,per quam quæ fuit antea clauſa, cūctis fidelibus ianua regni cęleſtis eſt aperta. Huic virtuti Chriſti paſsionis impiè detrahunt, qui non dubitant affirmare,etiam poſt paſſum Chriſtum & mortuum, non perueniſſe quenquam ſanctorum ad regnum cœlorum. Quod ſi concedi debeat, nihil nobis fructus attuliſſe videbitur Chriſti paſsio, ſi non meliore nunc ſumus conditione poſt profuſum illius ſanguinem,quàm fuerūt ſanctæ Patriarchæ & Prophetę,qui paſsionē illius & mortem pręceſſerūt. Habemus ergo iam quàm varia ſit & multiplex gratia, cuius aqua baptiſmi ſignum eſt, & quidem efficax: verum quo nobis hæc ordine conferantur, breuiter explicemus. Primo,quoniam iniquitates noſtræ ſunt quæ diuidunt inter nos & Deum, quæ nos ab illo ſeparāt
Eſa.59. & elongant: Nam odio Deus habet impium & impietatē eius,reconciliari cum eo neceſſe habemus. Quod fit,quando pro foribus templi ſtantes, neque nos illius ingreſſu dignos iudicantes, abrenuntiamus Sathanæ & operibus eius,

eius, atque nos in Chriſtum credere, in illo fiduciam noſtram omnem collocare, illi tota mente nos adhærere velle profitemur. Quia profeſsione facta, quo planum fiat omnibus reconciliatum nobis eſſe Deum, accedimus ad aquã baptiſmi: qua cũ abluimur, indubitatũ ſignũ accipimus nos cũ Deo patre per mortẽ filii eius reconciliatos, atq; haud aliter à peccatis omnibus ablutos, quàm ab inquinamentis ablui corpus aqua conſueuit: neque ſecus per baptiſmum ignis æterni pœnas, quæ peccatis noſtris debebantur, eſſe deletas, quam extingui flammarum incendia per aquàm videmus, ita vt plenè iam ſimus & culpæ & pœnæ remiſsionem conſequuti. Neque verò finibus iis clauditur diuina in nos miſericordia. Non ſatis habet poſt factam reconciliationem nos à peccatis mundaſſe, & ea nobis vnà cum pœnis illis debitis clementer condonaſſe, verum omne gratiarum genus nobis infundens quo poſsimus in conſpectu illius grati eſſe, induit eum qui baptizatur, nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate. Nouus hic homo Chriſtus eſt, de quo Paulus ait: Induimini dominum Ieſum Chriſtum. Hunc induimus in baptiſmo, ſicut idem teſtatur dicens: Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quid hoc eſt Chriſtum induiſtis? Facti eſtis hoc quod Chriſtus eſt. Quid eſt Chriſtus? Eſt filius Dei: quod ille natura eſt, hoc vos per gratiam adoptionis facti eſtis filii Dei. CHRISTVS eſt hæres regni cœlorum, vos quoq; nõ veſtro, ſed illius merito facti eſtis hęredes regni cęlorũ. Qui veſtè aliqua induitur, protegitẽ & cõtegitur ea, & apparet ſub colore veſtis eius, occultato colore proprio: ad eundẽ modũ, qui Chriſtum induitur, protegitur & contegitur à Chriſto, neque iam apparet in eo peccatum, quod fuit ante, ſed ſola iuſtitia & innocentia Chriſti. Et ſicut lignum accenſum induitur ignem, & virtutis eius fit particeps, ita baptizatus in Chriſto, Chriſtum induitur, & virtutum eius fit particeps. Non amplius dicitur filius Adam, neque reus eſt deinceps peccati eius, verum dicitur filius Dei, frater Chriſti: dicitur hæres Dei, cohæres Chriſti: dicitur ſanctus, innocens, immaculatus, non ſuam ſed Chriſti iuſtitiam indutus, hoc eſt non quam à ſeipſo habet, quamve ſuo merito conſequutus, ſed quam à Chriſto acceptam illius meritis eſt adeptus. Neque enim audiendi ſunt, qui

Ephe. 4

Rom. 13.

Gal. 3.

nos ea iuſtitia, qua Chriſtus ipſe iuſtus eſt, iuſtos dici vo-lunt: quin illud potius modis omnibus eſt tenendũ, Chri-ſti quidem iuſtitia nos iuſtos eſſe, verum non ea, qua ipſe iuſtus eſt, ſed ea, quam nobis impertit, qua nos ipſe iuſtos facit, qua donati ab eo, renouamur ſpiritu mentis noſtræ, ac non modo reputamur, ſed vere iuſti nominamur & ſu-mus. Neque enim exiſtimandum eſt, nihil aliud nos in ba ptiſmo, quàm remiſsionem peccatorum conſequi: renoua

Gal.6. mur præterea, atq; vt Paulus vocat, noua quædam creatu-ra efficimur. Neque verò aliud eſt noua creatura. quàm fi-des charitate formata, quæ, cum baptizamur, per ſpiritum ſanctum, qui datur omnibus renatis, diffunditur in cordi-

Cyp.li.2 epiſt.2 bus noſtris, & nobis inhæret. Quamobrem à Cypriano baptiſmus non modo mors criminum, verumetiam vita vocatur virtutũ, quod in ea iuſtitia, quæ virtutes in ſe con tinet omnes, baptizatis infunditur. Manet quidem poſt baptiſmũ eadem compago corporis quæ fuit ante, ſed ſe-pulta peccatorum vetuſtate, mens hominis renouatur, & ad integritatem naturę quodammodo redditur. Propterea

Tit.3. Paulus hoc ſacramentum vocat lauacrum regenerationis & renouationis, in quo adeò mutamur ab illis qui fuimus

Col.3. ante, vt veterem hominem cum ſuis actibus expoliantes,

2.Pet.1. diuinæ naturæ conſortes efficiamur, filiiq; Dei nomine-

1.Ioan.3 mur & ſimus: ſi autem filii, & hæredes· hæredes quidem

Rom.8. dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & cõglorificemur. Poſteaquam enim in baptiſmo Chriſtum

1.Ioan.2 induimus, debemus ſicut ipſe ambulauit & nos ambula-

Luc.28. re: & cum illum oportuerit pati prius, & ita intrare in glo riam ſuam, non debemus meliore conditione eſſe velle, quàm fuerit ille, qui principalis eſt hæres, cuius meritò fa-ctum eſt, vt & nobis eiuſdem regni cęleſtis hæredibus eſſe liceret, vt ſine vllis operibus, ſine vllo labòre noſtro aut moleſtia, hæreditatem hanc aſſequi nos poſſe credamus.

Si quid autem, aut facere nobis aut pati pro Chriſti nomi ne cõtigerit, nemini dubium eſſe debet, quin id nobis iam regeneratis & renouatis, iam Chriſti corporis inſitis, iam in dei filios adoptatis, ad promerẽdam hæreditatem illius æternę gloriæ, ſit vel maxime profuturum: Eſt quidem

Rom.8. ita, quod non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, ſed nihilominus quod in præſenti momentaneum eſt & leue tribulationis noſtræ, ſupra mo-

2.Cor.4 dum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur.

Tolle

Tolle ſublimitatem hanc,ad quam nos Deus benignitate
ſua prouehere dignatus eſt, qui nos in filiorum ſuorum
numerum adoptauit, qui dignos nos fecit in partē ſortis *Col.1.*
ſanctorū,qui diuinæ ſuæ naturæ conſortes reddidit: quis
ambiget, quin omnes labores, omnes paſsiones & tribu-
lationes noſtræ quoniam ſunt huius tēporis,leues & mo-
mentaneæ,neq; ad futuram gloriam,quæ ſempiterna eſt,
ſint condignæ? Cæterum duplici ratione meritis ope-
rum,quæ fiunt à regeneratis & renouatis,deberi cœleſtia
præmia dicimus: primum ex Dei promiſſo liberali, qui
fallere neſcit: deinde ex ea dignitate, quam regeneratis
nobis præter omne meritum noſtrum conferre dignatus
eſt. Chriſtum enim induimus in baptiſmo: quod ille na-
tura eſt,per adoptionis gratiā filij Dei facti ſumus. Qua-
re ſi Chriſtum induimus,quæ proficiſcuntur à nobis ope
ra,tanquàm Chriſti opera placere Deo, neque ſecus ab il-
lo acceptari perſuaſum habere debemus. Et ſicut Paulus
dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chri- *Gal.2.*
ſtus:ita & nos poſt acceptam regenerationis gratiam di-
cere poſſumus: Operor autem iam non ego,operatur ve-
rò in me Chriſtus: mereor iam non ego,meretur in me
Chriſtus: ſatisfacio iā non ego,ſatisfacit in me Chriſtus.
Huius enim vita viuimus,huius merito meremur.Ex quo
videre licet, quemadmodum Chriſti gloriam obſcurare,
crucem euacuare, & ſanguinis eius pretium imminuere
conantur,qui vitæ,qua viuit Chriſtus in nobis,qui meri-
tis operum, quæ operatur in nobis, omnem dignitatem
atq; omne præmium ademptum cupiunt. Reuera,ſi ipſa
opera ex ſe metiare,momentanea ſunt,leuia ſunt,nō ſunt
condigna ad futuram gloriā,quæ æterna eſt: Rectè enim
illud dictum eſt, quod finiti ad infinitum nulla eſt pro-
portio: ſed ſi conſyderes immenſum illud pretium ſan-
guinis Chriſti, quo reſperſa ſunt,ex quo meritum habēt
omne,illius dignitati derogaueris,quantum operibus de-
rogaueris. Si ſpectes etiam ea tanquàm ab Adæ filio pro-
fecta,in quo mortui ſumus omnes, quālibet iuſta, quam-
libet in ſpeciem ſancta videantur,haud aliter tamen appa
rebunt in conſpectu Dei,quàm pannus menſtruatæ.Si ve
rò contempleris ea tanquàm à filio Dei, tanquàm ab eo
profecta qui Chriſtum induit, in quo Chriſtus viuit, in
quo Chriſtus operatur, non iam hominis,verum Chriſti
meritis detraxeris,ſi nullum eorum eſſe meritum dixeris.

Hæc nos ideo fuſius aliquanto duximus explicanda planum vt omnibus faceremus, quantum ſit diſcrimen inter opera regeneratorū qui Chriſtum induti ſunt, & eius cor pori inſiti, atq; infidelium, qui ſunt adhuc filii iræ, filii dia

Rom. 8. boli. Illis Deum diligentibus omnia etiam peccata coope

Pſal. 36. rantur in bonum: cum enim ceciderit iuſtus, non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam: iis cōtra, etiam quæ recte facta videbuntur, magis adeo ad damnationē, quàm ad gloriam æternam profecerint. Nulla enim iuſtitia extra Chriſtum, nulla ſunt extra fidē eius recte facta: abominatio ſunt apud Deum quæcunq; fiunt ab iis, qui non credunt in eum. Quamobrem non mediocria bona ſunt, quæ nobis baptiſmus affert. Per illum reconciliamur cum Deo: recōciliatis & culpa & pœna omnis peccatis debita remittitur: poſtquam remiſſa ſunt nobis peccata, regeneramur & renouamur infuſa nobis fide, ſpe, & charitate,

Rom. 8. quæ dicitur iuſtitia Chriſtiana, neq; iā deinceps filii Adæ, ſed filii dei nominamur & ſumus: ſi filii, & hæredes, hæredes autem ſecundum ſpem vitæ æternę, quam nos aſſequuturos certo perſuaſum habemus, ſi vel baptizati ſtatim ex hac vita exceſſerimus, vel poſt baptiſmū ambulauerimus

Col. 1. digne, Deo per omnia placētes: & abundauerimus in om-

1. Cor. 15 ni opere bono: ſcientes quod labor noſter non eſt inanis

Sap. 3. in domino, cum bonorum laborum glorioſus ſit fructus,

Heb. 6. neq; iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis noſtri & dilectionis quam oſtenderimus in nomine ipſius. Atq; hæc quidē de eo, cuius inuiſibilis gratię viſibile ſignum ſit baptiſmus, dicta ſufficiāt. Nunc de ſuſcipientibus baptiſmum paucis diſſeramus.

CAPVT XXXV.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

EX omnibus Eccleſiæ ſacramentis nullum eſt æquè cunctis neceſſarium atque baptiſmus, ſine quo aut eius voto nihil eſt quod quiſquam ſalutem ſe con ſequi poſſe ſperet. Clara enim ſunt & aperta verba

Ioan. 3. dicētis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Cuius hæreditatē quiſ quis adire cupit, neceſſe eſt vt ab eo ſtatu, in quo natus eſt filius primi Adæ, transferatur in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum dei, per ſecundū Adam Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum. Quæ translatio quoniam, vt diximus, in

in baptiſmo fit, ad aſſequendam illam æternam gloriam apprime cunctis eſt neceſſaria. Quamobrem ferendus nō eſt error hic noſtri ſeculi Pelagianorū, qui contra clarum & apertum Dei verbum, contra communem totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum aſſeuerare non dubitant, paruulos fidelium hoc ſolo quod filii ſunt fidelium, regnum cœlorum conſequi: Contra quorum errorem ſic iam inde à multis ſeculis ab Auguſtino ſcriptū eſt. Quiſquis dixerit quod in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine Sacramenti eius participatione de vita exeūt, hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur & curritur, quia ſine dubio creditur, aliter eos in Chriſto viuificari omnino non poſſe. Verum idem illi contra ſanctorum Patrum omnium & Eccleſiæ totius receptum ſenſum, non verentur illa Chriſti verba: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, non de aquę elemento, verum de mortificatione accipi debere affirmare. Huc audacię atque amentiæ progreſsi ſunt homines inflati ſenſu carnis ſuę, & non tenentes caput, dum ſibi licere volunt iuxta priuatum ſpiritū ſuum ſcripturas interpretari. Sed nos repudiatis horum tam craſsis erroribus, cum Chriſto capite noſtro, & cum eius corpore eccleſia dicamus & ſentiamus, quod niſi quis renatus fuerit ex aqua viſibili & ſpiritu inuiſibili, non poteſt introire in regnum dei. Qua tamen de re ſentiēdum eſt & illud, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Baptiſmi vicem, inquit, aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo, nō leue documentum beatus Cyprianus aſſumit: Quod etiam atque etiam conſyderās inuenio, non tantum paſsionem pro nomine Chriſti id quod ex baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionemq́ cordis, ſi fortè ad celebrādum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro Chriſti nomine crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec quia credidit paſſus eſt, ſed dum patitur credidit. Quantum itaque valeat etiam ſine viſibili ſacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem, in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi nō contemptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit.

Epiſt.18

Lib.4. de bap.cont. Donat.c.23

Luc.23.

Serm.de cœna domini.

Rom.10

Ex quibus Auguſtini verbis triplicem eſſe baptiſmum patres noſtri collegerunt, flaminis, fluminis, & ſanguinis: quem vltimum eminẽtiorem eſſe docet Origenes eo, qui per aquam traditur. Ac paruulos quidem non ſaluari perſuaſum habuerunt, niſi aut aqua, aut quod de innocentibus illis Herodis iuſſu trucidatis factum legimus, ſanguine ſuo fuiſſent baptizati. Quę etiam res in cauſa eſt, quòd fœminis baptizandi quoq; poteſtas conceditur, ſi periculum ſit, ne prius infans moriatur, quàm copia Sacerdotis haberi queat. Cęterũ ſi quis ex adultis, nec opinata morte præuentus cum cuperet maximè, Sacerdotis tamen baptizantis poteſtatẽ habere non potuit, fit illud, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Coronat Deus intus voluntatem, quum non inuenit facultatẽ: Sic enim voluntas prompta eſt, ſecundum id quod habet accepta eſt, nõ ſecundum id quod non habet. Affectum Deus penſat non effectum: Volũtas pro facto reputatur, vbi factum neceſsitas excludit. Quod etiam exemplo Valentiniani comprobatur, qui quamuis ex aqua & Spiritu renatus non eſſet, qui tamen popoſcit, eo ipſo quod popoſcit, quam deſiderauit gratiã, eum accepiſſe ſcribit Ambroſius. Fuit Bernardi temporibus, qui diceret abſq; actuali Baptiſmo ſaluari poſſe nemi nem. Cuius errorem ad Hugonem ſcribens grauiter confutauit. Eſt itaq; baptiſmus omnibus ad ſalutem neceſſarius, quem niſi re paruuli receperint, ab ingreſſu regni cœlorum arcentur. In adultis tamen (modo contemptus abſit) ſi baptizantis poteſtas non datur, voluntas prompta ſufficit. Indulgentius autem agitur in eo cum paruulis, quàm cum adultis, quod illis hoc regenerationis beneficium nõ ſolum non libentibus, verumetiam reluctantibus quandoq; datur, nec fides in eis propria requiritur, ſed ſatis ad ſalutem eſſe fides Eccleſię creditur. Nam quod aſſerunt quidam, propria fide, quam ex auditu verborum formæ baptiſmatis concipiunt, iuſtificari paruulos, commentum id abſurdius eſt, quàm vt refelli oporteat: quandoquidem ſenſus etiam ipſe communis ſatis refellerę videtur: ac veriſsimum illud eſſę conſtat, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Eius muneris meritò iuſtificari paruulos, quod eis cum profuit neſcierunt. Vſq; adeò autem neſcierunt, vt vocibus etiã quibus poſſent & motibus reluctari viſi fuerint. Quam etiam cauſam eſſe ſcribit Auguſtinus, quod eis non imputatur, atque omnis hic eorum reniſus nihili

Hom. 7. in lib. Iudicũ.

In Pſal. 103. concione. 1.

2. Cor. 8.

Ambro. in oratione funebri de obitu Valentiniani.

Bern. Epiſtola. 77.

Epiſt. 106.

Epiſt. 57.

nihili penditur, donec in eis Sacramenta peragantur, quibus id, quod de originali damnatione tractum eſt, expietur. In tantum enim neſciunt quid faciunt, vt nec facere iudicentur. Quamobrem cum fides in voluntate ſit, paruuli autem rationis & voluntatis arbitrio non vtantur, portentoſum quiddam eſſe videtur, fidem illis, quæ ex auditu eſt, tribuere, cum quęcunq; fiunt in paruulis, in Eccleſiæ non in eorum propria fide fiant. Mater enim Eccleſia, cuius brachiis ad baptiſmum feruntur infantes, cor maternum, vt eſt apud Auguſtinum, eis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur: quia nondum poſſunt corde ſuo proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Sicut autem cor ad credēdum, ita aures ad audiendum, intellectum ad capiēdum, linguam accommodat ad confitendum. Neq; verò id rationi & æquitati conſentaneum non eſt. Nam cum aliena prȩuaricatione peccatum paruuli contraxerint, vt iræ filii naſcerentur, non iniquū viſum eſt, vt aliena quoq; fide intercedente mundarētur, quo filiæ gratiæ regenerarentur. Credit infans in altero, dicit Auguſtinus, quia peccant in altero. Enarrans illum locum Euangeliſtæ, Beda venerabilis, vbi dixit Chriſtus mulieri Cananitidi: Propter hunc ſermonem vade, exiit dæmonium à filia tua. Propter humilem, inquit, matris fidelemq; ſermonem, filiam deſeruit dæmonium, vbi datur exemplum catechizandi & baptizandi infantes, quia videlicet per fidem & confeſsionem parentum in baptiſmo liberantur à diabolo paruuli, qui necdum per ſe ſapere aut aliquid agere poſſunt boni aut mali. At in adultis, & propria fides requiritur, & ea pœnitentiæ pars, cuius cauſa fides eſt, quam contritionem vocamus. Nam per baptiſmum veteri vitȩ peccati moritur homo, & nouam vitam inchoat: Conſepulti enim ſumus Chriſto per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Is autem veteri vitæ peccati mori dicitur, quem illius pœnitet, quiq; deinceps à peccatis abſtinere deliberatum habet, neq; ad nouam vitam cuius principiū eſt ipſa baptiſmi ſuſceptio, niſi per veteris vitæ pœnitentiam cuiquam ingreſſus patet. Hoc eſt quod ab Auguſtino dictum eſt. Nullus voluntatis ſuæ arbiter conſtitutus poteſt nouam vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœniteat. Propterea Petrum admonuiſſe baptizandos legimus, prius

De peccatorū meritis & remiſſione. Lib. 1. cap. 25.

De verbis Apoſtoli ſermo. 14.

Mat. 7.

Rom. 6.

In tractatu de vtilitate pœnitentiæ.

Act.2. vt pœnitentiam agerent. Quod etiam ab Auguſtino in ca
In eodem techizando factum eſſe diligenter videmus. Hæc autē pœ-
quo ſupra nitentia quæ requiritur in adulto baptizando, nihil eſt
libro. aliud, quàm odiū & deteſtatio vitæ prioris. Atq; hæc quidem de ſuſcipientibus baptiſmi Sacramentum.

CAPVT XXXVI.

De Miniſtro huius Sacramenti.

QVod autem ad miniſtrum attinet, proprius eſt huius Sacramenti miniſter Sacerdos, niſi neceſſitas aliud poſtulauerit, quo tempore cuiuis baptizare licet. Hinc eſt quod de Eunucho ſcribit
In pſal.67 Hilarius, quòd Sacramentum baptiſmi adeò impatientis cupiditate deſiderii præuenerit, vt à Diacono miniſteriū Apoſtolici officicii ſalutis ſuę cupidus exigeret. Baptiſmū Apoſtolici, hoc eſt Sacerdotalis officii miniſteriū vocat. Neq; verò ad integritatem baptiſmi quicquam refert, qua
1.Cor.3. vita ſit præditus qui baptizat: Nam neq; qui plantat eſt
Ioan.1. aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremētum dat Deus: Hic eſt qui baptizat: huius inſtrumentum eſt Sacerdos. Cæterum qui ſanctificat, qui lauacro aquæ in verbo, vbi miniſter videtur corporaliter operari, ipſe abluit, ipſe mundat,
In Prologo librorū de ſpiritu ſancto. non niſi Chriſtus eſt. Præclara ſunt Ambroſii verba: Non mundauit Petrus, non mundauit Ambroſius, non mundauit Gregorius, noſtra enim ſeruitia, ſed tua ſunt ſacramenta. Neq; enim humani operis eſt diuina conferre, tuū domine munus & patris eſt, qui loquutus eſt per Prophetas dicens: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnē.
In oratione in ſanctum lauacrum. Et qui fuit æqualis Ambroſii Gregorius Nazianzenus: Ita conſydera, inquit: ſint annuli duo: aureus hic, ferreus alius, vterq; eadē regia imaginē ſculptus, ceræ ambo imprimātur, quid inter ſignum hoc & illud intererit? nihil, Diſcerne materiā in cera, etiāſi ſapientiſsimus exiſtas, dic quodnā ferri, quodve ſit auri ſignaculum? Sed quo pacto vnum eſt, quia inter materiam nō characterum eſt diuerſitas: ita & tibi ſit omnis baptizator, qui tametſi cōditione excellat, æqualis tamen baptiſmatis vis eſt, ac vnuſquiſq; tibi æqualis ſit expurgator, qui fide eadē eſt formatus. Et ad Anaſtaſium Auguſtum ſcribens Anaſtaſius Papa: Baptiſmum quod procul ſit ab Eccleſia, ſiue ab adultero, ſiue à fure fuerit datum, ad percipientem munus peruenit illibatum, qua vox illa, quæ per Columbam ſonuit, omnem maculam humanę pollutionis excludit, qua declaratur & dicitur:

dicitur: hic eſt qui baptizat. Nam ſi viſibilis Solis iſtius radii cum per loca fœtidiſsima tranſeunt, nulla contactus inquinatione maculantur, multo magis illius, qui iſtum viſibilem fecit, virtus miniſtri indignatione cõſtringitur. Quamobrem ſiue à fideli, ſiue à perfido diſpenſatore baptiſmi Sacramentum aliquis perceperit, ſpes ei omnis in Chriſto eſſe debet, cuius baptiſmum percipit, non in homine à quo percipit. Nam maledictus homo qui ſpẽ ſuam ponit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus vir qui cõfidit in domino, & erit dominus fiducia eius. Quid Ioanne Baptiſta fuit ſanctius, cui propter ſingularem virtutem & ſanctimoniam hoc à Chriſto tributum elogium legimus: quod inter natos mulierũ non ſurrexit maior Ioãne Baptiſta? Quid contrà Iuda proditore ſceleratius? Et tamen poſt Ioannis baptiſmum baptizaſſe Paulum ſcribitur: poſt Iudæ baptiſmum baptizaſſe quenquam non comperimus. Quid ita? Quoniam ille baptiſmus hominis erat Ioãnis, per hominem autem gratia remiſsionis peccatorum & renouationis, quod Chriſti munus eſt proprium, cõferri non potuit. Quo verò baptizauit Iudas, fuit baptiſmus Chriſti, agni illius immaculati, qui tollit peccata mundi. Porrò Chriſti baptiſmum cuiuſcunq; tandem miniſterio ſemel datum iterari fas nõ fuit, adeò vt etiam ſi ab hæretico datus eſſet, eum repeti non liceret: quodq; maius eſt, etiãſi nõ baptizatus baptizaſſet, modo formã debitam obſeruaſſet, valere baptiſmum, nec cum iterandũ eſſe viſum eſt. Verũ illud interea ſcire oportet, baptiſmum eſſe quidẽ extra Eccleſiam poſſe, prodeſſe non poſſe. Eccleſia enim paradiſo comparata, ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt, indicat nobis, poſſe quidẽ eius baptiſmũ homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradiſi, ſicut ſcriptura teſtatur etiam foras largiter manauerunt: nominatim quippe cõmemorantur per quas terras fluãt, & quia extra Paradiſum cõnſtituta ſunt, omnibus notum eſt. Nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quo illa flumina peruenerunt, eſt felicitas vitæ, quæ in Paradiſo cõmemoratur: ita fit, vt cum Paradiſi aqua ſit extra Paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra Paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autẽ beatæ vitæ non niſi intra Eccleſiam. Et ſicut in arca Noë, quæ & ipſa figura

Hier.17 *Mat.11.* *Act.19.* *Ioan.1.* *Lib. 4 de Vnico bap. cap.2.* *Gen.2.* *Gen.7.*

figura eſt Eccleſiæ, non alia ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fecit, & extra arcam poſitos interemit: ſic non alio, ſed eodem baptiſmo & boni Catholici ſalui fiunt, & mali Catholici vel hæretici pereunt. Communis itaq; nobis eſt cum hęreticis baptiſmus, ſicut & Euangelium cum illis eſt commune, verum illis extra arcam poſitis, & Euangelium, & baptiſmus in damnationẽ, nobis vero vtrunq; eſt in ſalutem. Quamobrem redeuntes ad Eccleſiam hæretici rebaptizandi non ſunt, verum poſt abiuratam hæreſim per manuum impoſitionem ſuſcipiendi, vt quod acceperant ad perniciem, habere iam incipiant ad ſalutem, ſicut copioſe de eo contra Donatiſtas ſcribens multis in locis diſſerit Auguſtinus.

CAPVT XXXVII.

De ritibus & cæremoniis baptiſmi.

ADhibentur autem huic Sacramento quædam cęremoniæ, non illę quidem adeò neceſſariæ, vt ſine illis baptiſmus perfici non poſsit, ſed quas tamen peccet ſi quis nulla vrgente neceſsitate ſolo contemptu prætermittat, cum earum vſum antiquiſsimũ eſſe conſtet: vt ſi quis ab ipſis Apoſtolis per longam Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſsionem nobis per manus eſſe traditas affirmauerit, minime à vero aberraſſe videatur: Meminerunt enim earum antiquiſsimi quiq; ſcriptores. Adhibentur autem ij ritus, maioris cuiuſdam ſolennitatis & decoris gratia, tribus potiſsimum ex cauſis. Primo, vt tanto maiore pietate ac reuerentia ad Sacramentũ hoc accedatur, néue communis ablutio quædam eſſe putetur, ſi citra ſolennitatem vllam fiat, atque ita Sacramentũ hoc contemni incipiat. Deinde, vt per benedictiones, orationes, & alia id genus vis dæmonis arceatur, qui nihil non facit vt impediat quominus fructum huius Sacramenti baptizandus percipiat. Poſtremò, quo per hæc exteriora, qui ſunt ex fidelibus rudiores, diligentius inſtruantur aut ſaltem excitentur ad hoc, vt inſtrui deſiderent, quid ſibi ritus iſti velint, atq; ita quæ gerantur in baptiſmo cognoſcant: nihil enim eorum vacat myſterio ſingulari. Quamuis autem hæc perſequi non eſt præſentis inſtituti, quoniam tamen inſtigante Satana factum videmus, vt & cæremoniæ vetuſtate conſecratæ à pleriſq; contemnantur, breuiter quid ſibi nonnullæ earum velint explicabimus. Principio non ſtatim baptizandus templum ingreditur: neq;

neq; enim ſe dignum iudicat,qui domum illam ingredia- *Pſal.92.*
tur,quàm decet ſanctitudo, cum non modo ſit expers om
nis ſanctitatis, verum adhuc diaboli poteſtati ſubiectus,
omni ſit ſpurcitia plenus.In hunc pro foribus templi con-
ſtitum inſufflat Sacerdos : neq; id ſine exemplo Chriſti,
cuius perſonam gerit,cuius virtute Sacramentum id con-
fert : qui & ipſe inſufflaſſe in diſcipulos legitur, Spiritum *Ioan.20.*
ſanctum eis daturus. Propterea autem exufflantur par-
uuli & exorcizantur,dicit Auguſtinus, vt pellatur ab eis *Auguſt.de*
diaboli poteſtas inimica,quæ decepit hominem,vt poſsi- *ſymbolo ad*
deret hominem,vt poſsideret homines. Quam alio loco *catechume-*
priſcam eſſe traditionem ſcribit: Ac recte: cum & Diony- *nos.li.1.ca.1*
ſius Areopagita Pauli diſcipulus exufflationis & exorciſ- *Aug.de gra*
mi meminerit. Inſufflatione facta,Sacerdos exorcizat:cu *tia et pecca-*
ius moris meminit etiam Chryſoſtomus.Eſt autem exor *to originali*
cizare, nihil aliud, quàm per diuina verba ſpiritum im- *cap.60.*
mundum adiurando expellere : quod Apoſtolorũ quoq;
temporibus factitatum legimus.Dum exorcizatur bapti- *Dion.Ecc.*
zandus,ſignat eum Sacerdos ſigno ſanctæ crucis in fron- *Hier.ca.1.*
te primum,vbi ſedes eſt pudoris,deinde in pectore, vt in- *In Homi-*
telligat diabolus,expelli ſe virtute eius,qui in cruce pepẽ- *lia de Adã*
dit,vnde ſuam virtutem crux contra eum accepit : neque *& Eua.*
impedimẽto ſit quominus qui baptizatur,& corde credat
ad iuſtitiam,& ore confiteatur ad ſalutem. Quantum au- *Rom.10.*
tem exorciſmo & catechiſmo,qui baptiſmum præcedunt,
ſancti patres tribuerint, vel ex eo Chryſoſtomi loco per- *Homil.40.*
ſpicuum eſſe cuiuis poteſt: vbi quę præcedunt baptiſmum *in Epiſt.ad*
vocat archana verba & metuenda,ac horribiles Canones *Corinth.*
dogmatum de cęlo tranſmiſſorum.Talia viſa ſunt priſcis
temporibus viris grauiſsimis:Nunc non deſunt homines
impii,qui cachinnis etiam ea proſequi non verentur.Poſt
exorciſmum leguntur ſuper baptizandum orationes, vt
fiat catechumenus,hoc eſt vt edoceri poſsit myſterium ſa
cræ fidei,quę cum Dei ſolius donum ſit,ab illo petendam *Mar.9.*
eam eſſe docemur, qui & adiuuat incredulitatẽ noſtram, *Luc.17.*
& fidem adauget: qui niſi docuerit intus,fruſtra vox ho-
minis docentis foris perſtrepit. Recte autem atq; ordine
fit, quòd præcedit catechiſmum exorciſmus : prius enim
eripi vaſa neceſſe fuit iniuſto poſſeſſori diabolo,at ita de- *Pſal.64.*
mum in poſſeſsionem victoris illius transferri, qui capti-
uam duxit captiuitatem.Quod verò ſal in os infantis im-
ponit Sacerdos, quòd aures & nares poſtea ſputo linit:

aurium

aurium linitio ſignificat receptionem doctrinæ fidei: na= rium approbationem: ſal miſſum in os, cõfeſsionem. Ape= riuntur aures ad audienda mandata Dei, nares ad perci= piendum odorem notitiæ eius, labia ad reſpondendũ Sa= cerdoti de fide interroganti. Facit autem & hæc Sacerdos

Ioan.9. ad imitationem Chriſti, quem legimus liniuiſſe lutum ſu

Mar.7. per oculos cæci, & iuſsiſſe abire vt ablueret: miſiſſe deinde digitos in auriculas ſurdi, dixiſſeq; Ephpheta, quod eſt ad= aperire: expuentem etiam tetigiſſe linguam muti. Huius autem linitionis minime recentem vſum eſſe vel ex Am=

De Sacra= mẽ. li. 1. c. 1 broſii ſcriptis videre licet. Legitur autem dum catechiza= tur baptizandus Euangelium: admonentur poſtea ſuſce= ptores ſiue patrini, vt manus imponant capiti paruuli ba= ptizandi, ac eius nomine profiteantur ſymbolum & ora= tionem dominicam. Tenentur autẽ ſuſceptores dare ope= ram, vt inſtruantur paruuli, cum ad vſum rationis perue= nerint, de iis quę ad fidem pertinent. Quos & Auguſtinus in ſermone quodam admonuit his verbis. Admoneo fra= tres chariſsimi, quicunq; viri, quæcunq; mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter exceperunt, agnoſcant ſe pro ipſis fideiuſſores apud Deum extitiſſe, & ideo ſemper illis ſolli= citudinem verę charitatis impendant. Quod autem bene= dictiones cum impoſitione manuũ inter catechizandum fiunt, cauſa hæc eſt, vt qui ſemel per exorciſmum pulſus iam eſt diabolus, ei reditus præcludatur. Introducitur po= ſtea baptizãdus in Eccleſiam, ac interrogatus à Sacerdote, reſpondet per ſuſceptores ſuos: niſi forte ſit adultus, tum enim ipſe loquatur neceſſe eſt, abrenuntiare ſe ſatanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius, ac Chri ſto ſe coniungi velle, in cuius etiã rei ſignum, ad ſingulos articulos fidei, de quibus interrogatur per Sacerdotẽ, cre= dere ſe reſpondet. De hac abrenuntiatione ita ſcribit Au= guſtinus. In veritate & non in falſitate poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eiq; renuntiant, quia per ſua non

De nuptiis & concup. li. 2 cap. 29 poſſunt, per corda & ora geſtantiũ, vt eruti à poteſtate te= nebrarum, in regnum ſui domini transferantur. Idem ad Valerium ſcribens: Antiquiſsimam Eccleſiæ traditionem

Hom. 21. ad populũ Antiochenum. eſſe dicit, qua exorcizantur & ſufflantur paruuli. Ioannes Chryſoſtomus nihil hac voce ſcribit eſſe tutius: Abrenun tio tibi Satana, ſi ipſam per opera exhibeamus. Hęc enim, inquit, vox, confœderatio cum domino eſt, & ſicut nos ſer= uos ementes ipſos qui venduntur prius interrogamus an

nobis

nobis ſeruire velint, ita facit & Chriſtus, quando debet te
in ſeruitutem capere, prius interrogat, an velis illum cru-
delem tyrannũ dimittere & immitem, & à te fœdera ſuſci
pit, non enim coactum eſt ipſius imperium. Hortatur itaq;
non modo cum in forum prodimus, verumetiã cum fue-
rimus egreſsi ianuæ veſtibulum, iis prius verbis vtamur:
Abrenuntio tibi Satana, & coniungor tibi Chriſte: nec
vnquam abſq; hac voce exeamus. Hæc ſit nobis baculus,
hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Poſteaquã abre
nuntiauerunt diabolo, & Chriſto nomen dederunt, vn-
git eos Sacerdos oleo, more athletarum, qui ſtadium iam
ingreſſuri ſunt, vt futuri iam Chriſti athletę deſignentur,
quibus colluctatio futura eſt, non aduerſus carnem & ſan *Ephe. 6.*
guinem, ſed aduerſus Principes & poteſtates, aduerſus
mundi Rectores tenebrarum harum, cõtra ſpiritualia ne-
quitiæ in cœleſtibus. Qua de re ita ſcribit Auguſtinus. *Tracta. 33.*
Chriſti nomen à Chriſmate dictum eſt, Chriſma autem *in Ioan.*
græce, latine vnctio nominatur. Ideo autem nos vnxit,
quia luctatores contra diabolum fecit. Sed & ante eũ Cy-
prianus. Vngi quoq; neceſſe eſt eum, qui ſit baptizatus, vt *Li. 1. epi. 12.*
accepto Chriſmate & vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere
in ſe gratiam Chriſti poſsit. Quin & vetuſtiſsimi Diony- *Eccl. Hier.*
ſius & Tertullianus vnctionis meminerunt. Vngitur au- *cap. 7.*
tem & in pectore, vt intrepidus Diabolo reſiſtat charitate *Tertul. de*
erga deũ inflammatus, cui nihil eſt difficile: & inter ſcapu *baptiſmo.*
las, vt ad ſuaue iugũ dñi ferendũ tãto fiat robuſtior. Vncti
one facta baptizatur, ac ter immergit: Quæ trina immer- *Mat. 11.*
ſio, vt eſt apud Damaſc. tres dominicę dies ſepulturę reprę *Damaſc.*
ſentat, vel etiã trinitatẽ perſonarũ. Ante Damaſcenũ autẽ *li. 4. ca. 10*
idem à Leone quoq; pontifice annotatũ eſt: ſepulturã, in- *Epi. 4. c. 3.*
quit, triduanã imitatur trina demerſio: & ab aquis eleua-
tio, reſurgentis ad inſtar eſt de ſepulchro. Neq; verò id ita
fieri neceſſe eſt, vt nõ vna immerſione baptiſmus abſolui
poſsit, qua & vnum eſſe Deum, qui trinus eſt in perſonis,
& ſemel tantum mortuum, nec deinceps amplius moritu
rum ſignificetur. Quod etiam in concilio quodam Tole-
tano in deteſtationem erroris cuiuſdam ita conſtitutum
eſſe legimus, vt vna tantum fieret immerſio. Quin & ipſa
immerſio prætermitti recte poteſt, ac vel ſola aſperſio, vel
perfuſio, qua multi nũc vtũtur, ſufficit, quẽadmodũ Cyp. *Li. 4. epi. 7*
etiã teſtis eſt. Baptizatũ puerum ſignat cruce cũ chriſma-
te in vertice capitis ſacerdos ſuper cerebrum, vt hoc ſigno
illum

Coll.3. illum admoneat, quandoquidem vetus homo crucifixus in illo eſt,atq; cum Chriſto conſurrexit,vt in nouitate vitæ ambulet, quæ ſurſum ſunt quærat,vbi Chriſtus eſt in gloria Dei ſedens,quæ ſurſum ſunt ſapiat, non quæ ſuper terram: quandoquidem ex terreno cœleſtis,ex Adæ filio, Dei filius factus eſt,vt iam non ad aliam illi magis,quàm ad cœleſtem hæreditatem aſpirare fas ſit. Poſtea dat illi veſtem candidam,vt ſit indicium,quemadmodum ſcribit *Li.de iis qui initiantur myſteriis cap.7.* Ambroſius,quod exuerit inuolucris peccatorũ, & induerit innocentiæ caſta velamina. Meminit etiam Socrates poſt Dionyſium in Eccleſiaſtica Hiſtoria candidæ veſtis huius,quæ dabatur baptizatis. Quin & adhuc durat nomen dominicæ in albis. Nam in primitiua Eccleſia fuit *Socr.lib.7. ca.17.Dionyſ. Eccle. Hier.ca.2.* mos,vt non baptizarentur niſi in vigilia Paſchæ, & Pentecoſtes. Qui itaq; baptizabantur in vigilia Paſchæ,incedebant veſte candida induti per octo dies, ac vocabantur albati, atq; octauo demũ die veſtem albam deponebant: vnde tractum nomen dominicæ. Quod autem ſuſceptores, quos Patrinos vocant, adhibentur in baptiſmo, qui quaſi ſponſores paruulorum voluntatis eſſe videtur, atq; inſtruere baptizatos de iis quæ ad fidem pertinent obſtricti ſunt,eſt & hoc,ſicut Dionyſius teſtatur,Apoſtolicæ tra*Eccl.Hier. lib.7.* ditionis. Contrahi autem cognationem ex baptiſmo,recens non eſt. Antiquiſsimus Origenes huius cognationis meminit, explicans illum Pauli locum, Lucius, & Iaſon,& Soſipater,cognati mei: Hanc,inquit cognationem vel conſanguinitatem, arbitror eſſe ex baptiſmo contractam. Datur extremo baptizato cereus ardens, vt memi*Rom.16.* nerit,quandoquidem ſponſauit eum ſibi Chriſtus in fide, *Oſeæ.2.* cum venerit Chriſtus ſponſus ad nuptias,quo ſe præparet *Mat.25.* ad occurrendum ei cum lampade non extincta, ſicut fatuæ illæ virgines, ſed ardente, hoc eſt cum fide, non illa mortua,ſed quæ igne charitatis accenſa,otioſa eſſe nõ poteſt. Hic perſpicere licet,quàm nihil nõ ſacrum,nihil non veneratione dignũ ſit in iis cęremoniis, in quibus recondita ſunt myſteria multa homini Chriſtiano cognita cũ primis neceſſaria, quæ vt ſcrutetur diligentius per exteriora hæc excitari videtur. Non ſunt itaque temere prætermittendæ, quas ipſis etiam Apoſtolorum temporibus obſeruatas, ac deinceps longo ſeculorum tractu nũquam intermiſſas, ad hæc vſque noſtra tempora ex vetuſtiſsimis quibusq; ſcriptoribus abunde liquere poteſt. Verum

nos

nos reliqua perſequamur.

CAPVT XXXVIII.

De Sacramento Confirmationis.

Baptiſmus intrantium eſt, vt diximus: confirmatio verò pugnantium. In baptiſmo Chriſto nomen damus, & eius milites efficimur, atque ad ineundum prælium cũ aduerſariis poteſtatibus præparamur, coronam accepturi, ſi victores euaſerimus. Neq; enim coronabitur quiſquam, niſi qui legitime certauerit. Eſt quidem ita, quod ſi qui baptizatur, paruulus præſertim, ex hac vita ſtatim vt baptiſmum accepit migrauerit, citra vllam dubitationem, non ſuis, verum Chriſti, quem induit, cuius corpori inſitus eſt, meritis, coronam gloriæ conſequitur. Sed cui iam vſum rationis adepto, poſt acceptum baptiſmum vitam Deus in hoc ſeculo propagare dignatur, non eſt quod exiſtimet is, nihil aliud ſibi reſtare poſt baptiſmum, quàm vt credat otioſus, imò perſuaſum ſibi hoc habere debet, ſed ad graue certamen vocari: quod niſi certauerit bonum hoc certamen, curſumq; conſumauerit, nihil eſt quod ſe iuſtitiæ coronam, quæ non eſt repoſita niſi legitime certantibus, aſſequi poſſe ſperet. Neque enim perinde oppugnat homines ante baptiſmũ ſatanas, atque poſt: Nam qui non ſunt baptizati, eos pro ſuis habet, & omnem in eos tanquam ſibi ſubiectos, poteſtatem exercet: Qui vero caſtra ſua deſeruerunt, atq; ad Chriſti vexillũ confugerũt, eos è poteſtate ſua ereptos dolet, atq; omni inſidiarum genere pertrahere rurſus in eam, in qua fuerunt antea, captiuitatem conatur. Ipſe etiam Chriſtus documento nobis eſſe poteſt, quem nõ prius aggreſſus eſt tentare ſatanas, quàm fuiſſet à Ioanne baptizatus. Quãobrem cũ in baptiſmo nõ ad fidem otioſam, ſed ad pugnam periculoſam vocati ſimus, ad quã recte gerẽdam vires noſtræ ſufficere nequaquã poſſunt, dare nobis remedium dignatus eſt Chriſtus in ſacramento confirmationis, in quo confertur nobis is, cuius ope adiuti, facile poſſumus & carnem, & mundum, & eũ cui ſemel in baptiſmo renuntiauimus diabolum ſuperare. Is eſt ſpiritus ſanctus, qui adiuuat infirmitatẽ noſtram: qui niſi præſto nobis adeſſet, turpiter nos ex acie fugere, atq; hoſtibus noſtris terga dare oporteret, quorum maior eſt vis, quàm vt ſolis humanis viribus ei reſiſtere queamus. Quamobrem ſicut in baptiſmo ſpiritum ſanctum accepimus in remiſsionẽ peccatorũ, ita in confirmatione

2.Tim.2.

2.Tim.4.

Mat.4.

matione datur nobis idem ſpiritus ſanctus in robur cōtra hoſtes noſtros, quo adiuti atq; animati facilius impetum eorū propulſare queamus. Sacramenti huius meminit Pe-
Epiſt.3. tri ſucceſſor Clemens, ac abſq; eo negat aliquē perfectum Christianum eſſe, aut ſedem habere inter perfectos poſſe, ſi non neceſsitate, ſed incuria aut voluntate remanſerit. (His enim ille verbis vtitur.) Ac mox ſubdit: Quod à Petro, inquit, accepimus, ac cæteri ſancti Apoſtoli præcipiēte domino docuerūt. Sententię Clementis Cornelius quoq; ſubſcribere videtur pontifex & martyr ad Fabiū ſcribens, cum de Nouato, qui iam baptizatus fuerat, dicit: Nec reliqua conſequutus eſt poſt morbum, quæ iuxta Eccleſiæ Canonem conſequi debebat, obſignationē videlicet ab Epiſcopo collatam. Cum autem illa potitus non ſit, quomodo ſpiritum ſanctum eſt conſequutus? Quæ Epiſtolæ il-
Li.6.ca.43 lius verba in libris Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Euſebii legere licet. Materia huius Sacramenti eſt Chriſma ex oleo oliuarum & balſamo confectum. Forma eſt hæc, quod pręmiſſo nomine eius qui confirmatur, dicit Epiſcopus. Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, vt replearis eodem ſpiritu ſancto & habeas vitam æternam. Simul vt ad ſignum & elementum viſibilé vnctionis, quæ fit in fronte Chriſmate, verbum acceſſerit, fit Sacramentum, hoc eſt ſacræ rei, nimirum inuiſibilis gratię qua confertur ſpiritus ſanctus, ſignum viſibile. Simul enim vt prolatis verbis vnctus fuerit confirmandus, è veſtigio datur ei ſpiritus ſanctus, qui tueatur eum aduerſus inſidias Diaboli, qui vires & robur ſuppeditet ad omnes aduerſarias poteſtates debellandas. Cum itaque tam ſacræ rei ſignum ſit confirmatio, & quidem efficax, nihil eſt quod quiſquam dubitare queat, ei Sacramenti nomen tribuere, cum ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad hæc vſque noſtra fuerit inter Sacramenta
Li.2.contra literas Petiliani ca.104 numerata. Certe Auguſtinus vocat Sacramentum Chriſmatis: quod quidem, inquit, in genere ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus: Non minus id quàm
Act.4. ipſum baptiſmum ſacroſanctum eſſe vult. Quod autem in hoc Sacramento ſpiritus ſanctus conferatur, aperta ſunt ſcripturæ teſtimonia. Legimus in actis de Petro & Ioanne, quod imponebant manus ſuper illos, qui Dei verbum in Samaria receperant, & erant baptizati in nomine domini Ieſu, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ac
rurſus

rurſus alio loco de Paulo : Quo facto impoſuit illis ma- *Act.19.*
nus. Neque verò quia Chriſmatis mentio non fit,ideo pu
tandum eſt eius vſum non fuiſſe tẽporibus Apoſtolorum.
Extat inter alia in libro conciliorum Epiſtola ſancti Fa-
biani pontificis & martyris,qui fuit à Petro decimus octa
uus,quam ſcripſit ad Epiſcopos orientales , in qua diſertis
verbis teſtatur,quod poſtquam cœnauit Dominus cum di-
ſcipulis ſuis,& lauit eorum pedes, Chriſma conficere do-
cuit, Sicut,inquit,à ſanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri
acceperunt, nobiſq; reliquerunt . Et ſubdit : Ipſa enim
lauatio pedum , noſtrum ſignificat baptiſmum , quando
ſancto Chriſmatis vnctione perficitur atq; confirmatur.
Hæc ille ante mille trecentos annos. Et eius æqualis Cy-
prianus librum etiam edidit de Chriſmate. Sed & vtroq; *Ca.4.eccl.*
vetuſtior Dionyſius Areopagita copioſe de eo multa ſcri- *Hierar.*
pſit,ſanctiq; doctores paſsim in multis locis meminerunt.
Ante mille centum annos in Carthaginenſi tertio et quar
to,& Toletano primo conciliis , poſtea verò in Anthiſio-
dorenſi & Bracarenſi fuit conſtitutum,vt ne quiſquã alius
præter Epiſcopũ chriſma conſecrare auderet.Quod etiam
à Leone pontifice cautum eſt, dum ad Germaniæ & Gal- *Epiſt.88.*
liæ ſcribit Epiſcopos. Eſt autem materia chriſmatis cum
primis idonea ad exprimendam ſignificationem eius rei,
quæ non modo ſignificatur , verumetiam confertur in
hoc ſacramento: Datur enim in hoc ſacramento plenitu-
do ſancti ſpiritus ad robur ſpirituale , quod perfectæ iam
ætati conuenit:ad quam cũ peruenit homo, incipit actio-
nes ſuas ad alios quoque communicare,cum antea ſibi ſo-
li viueret.Gratia itaq; ſancti ſpiritus deſignatur oleo. Vn-
de & Chriſtus dicitur vnctus eſſe oleo lætitiæ, propter ple- *Pſal.44.*
nitudinem ſancti ſpiritus quam habuit. Admiſcetur au-
tem balſamum propter fragrantiam odoris , quæ redun-
dat ad alios. Hoc eſt quod dicit Apoſtolus,Chriſti bonus *2.Cor.2.*
odor ſumus. Quamobrem non quia nõ eſt expreſſe quic-
quam in ſcripturis de eo traditum,idcirco vſum eius fuiſ-
ſe negandum eſt. Recte enim ab Auguſtino ſcriptum eſt. *Epiſt.108.*
Non omnia quæ facta ſunt ab Apoſtolis, etiã ſcripta inue
niuntur,veruntamen facta eſſe ex cęteris documentis pro-
bantur. Fit autem vnctio in fronte chriſmate ſigno cru- *Tract.118.*
cis,quod niſi adhibeatur ſiue frontibus credentiũ,ſiue ipſi *in Ioan.*
aquæ qua generantur,ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, *Auguſt. in*
nihil eorũ rite perficitur,dicit Auguſtinus. Fit itaq; ideo *Pſalm.30.*

 cõcione.2.

in fronte tanquam in ſede pudoris, ne Chriſti opprobrio Chriſtianus erubeſcat: quin illud potius præ ſe ferat, de illo glorietur, in illo fidat, ex illo animum ſumat viriliter contra hoſtes pugnandi. Inſtitutum autem eſt hoc ſacramentum à Chriſto, nõ exhibendo, ſed promittendo: Promiſit enim ille cum dixit: Ego mittam promiſſum patris in vos. Item: Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: Non ille per ſe, ſed per Apoſtolorum ora ſacramentum hoc patefacere nobis voluit, Neque id ſine cauſa: Nam cum ſacramentum hoc contineat in ſe plenitudinem ſancti ſpiritus, quæ confertur omnibus qui chriſmate conſignantur, quãdiu Chriſtus in hoc ſæculo verſabatur, hæc plenitudo ſancti ſpiritus dari non debuit. Sic enim ille dixerat: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Quamobrem antequã in cœlum Chriſtus aſcendiſſet, dari plenitudo ſancti ſpiritus nõ debuit: quod etiam ille locus indicat: nondum erat ſpiritus ſanctus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Neq; verò propterea minoris authoritatis eſſe debet hoc ſacramentum, quod à Chriſto promiſſum tantum, ab Apoſtolis vero eſt exhibitum: Nam non minus ratum eſt, dicit Cyprianus, quod dictante ſpiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, quàm quòd ipſe Chriſtus tradidit, & in ſui commemorationem fieri præcepit. Miniſter autem huius ſacramenti, quod vocat ſacramentũ manuum impoſitionis, Euſebius pontifex, non eſt niſi Epiſcopus, quod præter Apoſtolos nemo ſacramentum hoc contuliſſe legitur: quemadmodum etiam ab Vrbano, Damaſo, Innocentio, & Leone ſanctiſsimis põtificibus traditũ eſt. Quin & in Aurelianẽſi & Meldenſi concilijs idem eſt conſtitutum. Quo magis autem vis huius ſacramenti cognoſci poſsit, viſum eſt adſcribere quædam ex epiſtola Melchiadis papæ, quam ille ante mille ducentos annos ad epiſcopos Hiſpaniæ conſcripſit. De iis verò, inquit, ſuper quibus rogitaſtis vos informari, id eſt, vtrum maius eſſet ſacramentum manus impoſitio Epiſcoporũ, aut baptiſmus, ſcitote vtrunq; magnum eſſe ſacramentum: Et ſicut vnum à maioribus fit, id eſt à ſummis pontificibus, quod à minoribus perfici nõ poteſt, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum eſt. Sed ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramẽta, vt ab inuicem niſi morte præueniente nullatenus poſsint ſegregari, &

Luc.24. *Ioan.14.* *Ioan.16.* *Ioan.7.* *In ſermone de ablutione pedum.* *Epiſt.3.* *Epiſt.4.* *Epi.1.ca.2.* *Epiſt.88.*

vnum ſine altero rite perfici non poteſt: Nam vnum præueniente morte ſaluare ſine altero poteſt, aliud autẽ non poteſt: vnde ſcriptum eſt, In diebus illis, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem. Aduertamus ſummas diuitias bonitatis Dei, quòd in cõfirmandis Neophitis manus impoſitio tribuit ſingulis, hoc tunc ſpiritus ſancti deſcenſio in credentiũ populos donauit vniuerſis. *Ioël.2.*
Sed quia diximus, quòd manus impoſitio & confirmatio ad baptiſmi perfectionẽ pertineat, & qui iam regeneratus in Chriſto eſt, confirmare aliquid poſsit, forte cogitat ſibi aliquis, quid mihi prodeſt poſt myſteriũ baptiſmatis, myſterium confirmationis? aut quantũ video non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus? Non ita dilectiſsimi: attẽdat charitas veſtra. Sicut exigit militaris ordo, vt cum imperator quemcunque in militũ receperit numerum, non ſolum ſignet receptum, ſed etiam armis competentibus inſtruat pugnaturum, ita in baptizato, benedictio illa munitio eſt. Dediſti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodeſt ſi quiſquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in Chriſto cuſtos, & conſolator, & tutor eſt. Ideo dicit ſermo diuinus: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Ergo ſpiritus ſanctus qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcẽdit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiã: in confirmatione augmẽtum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendũ eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. Ac ſi continuo tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſæculi recipiendos: confirmatio autẽ armat & inſtruit ad agones mundi huius & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non poteſt peccare poſt mortem. Hic ſi forte illud etiam requirere velimus, poſt paſsionem et reſurrectionẽ Chriſti quid Apoſtolis profuerit aduẽtus ſpiritus ſancti? Ipſe dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, vobis nõ poteſtis ea portare modo, cum autẽ venerit ille ſpiritus veritatis, *Pſal.126.* *Ioan.16.*

 ipſe

ipſe docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur. Itaq; ante diſcenſionẽ ſpiritus ſancti, vſque ad negationem Apoſtoli deterrentur, poſt viſitationem vero eius vſq; ad martyrium contemptu ſalutis armantur. Secundum hoc per Chriſtum redimimur, per ſpiritum vero ſanctum dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, inſtruimur, cõſumamur, vt illam ſancti ſpiritus vocem audire poſsimus: Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac, qua gradieris. De ſpiritu ſancto accipimus vt ſpirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea quę Dei ſunt: de ſpiritu ſancto accipimus vt ſapiamus inter bonũ malumq; diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, vt malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuerſis illecebris & fœdis indignisq;
Pſal. 31. cupiditatibus reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus vitę
1. Cor. 2. amorem, & gloriæ ardorem, vt accenſi diuinitus erigere à terrenis mẽtem ad ſuperna & diuina valeamus. Hæc ideo viſum eſt ex epiſtola ſancti pontificis adſcribere, vt & dignitas & effectus huius ſacramenti iuxta eam doctrinam quæ fuit ante tot ſæcula, cognoſci poſſet.

CAPVT XXXIX.

De Sacramento Eucharistiæ.

PEr baptiſmum exuto veteri homine, nouam quandam vitam ingredimur, & Chriſti militiæ adſcribimur. Quo fortius autem ac virilius hoſtium impetum propulſare queamus, in ſacramento confirmationis chriſmate vngimur, in quo nobis datur ſpiritus ſanctus, qui & fiduciam ad pugnandum, & robur præſtet ad hoſtes ſuperandos. Cæterum cui non modo viuendum, verumetiam pugnandum eſt, is alimonia ſi deſtituatur, neque viuere diu, neque vires ad reſiſtendum habere poteſt. Quare cum & vita, quam ingreſsi ſumus baptizati, & pugna, quam gerimus chriſmatis vnctione confirmati, vtraq; ſit ſpiritualis, pater ille miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, vt ne vires noſtræ deficerent, de ſpirituali nobis alimonia prouidendum eſſe putauit: Qua in re ſingularem ſuam erga nos charitatem maioremq; quàm vt vlla vis orationis eam ſatis explicare queat, nobis declarauit. Neque enim vulgari aliquo & vſitato cibi genere, ſed ſui ſanctiſsimi corporis, ſui pretioſiſsimi ſanguinis alimento nos reficiendos eſſe putauit:
quod

quod angeli videntes tremunt,nec abſque pauore propter fulgorem,qui inde reſilit,aſpicere poſſunt,eo vt aleremur nos dignos iudicauit:quo ſic in vnam cum illo maſſam re duceremur, vnum Chriſti corpus omnes, vna Chriſti ca= ro effecti. Quis loquetur potentias Domini? auditas fa= *Pſal. 105*
ciet omnes laudes eius? Quis paſtor vnquam ſuis mem= bris oues ſuas nutriuit? Quàm multas matres videmus, quæ non ſuis vberibus quos pepererunt infantes lactaue= runt,ſed eos nutricibus alendos dederunt. At non ita do= minus noſter Ieſus Chriſtus: Nulla dilectio non dicam verbis explicari, ſed neque cogitatione concipi tanta po= teſt,quæ ſit cum hac illius dilectione conferenda. Proprio ille corpore ſuo,proprio ſanguine ſuo nos alere,ſibiq́ꝫ cõ= iungere & conglutinare dignatus eſt:illud ipſum corpus quod pro nobis in cruce pependit,illum ipſum ſanguinẽ, qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorũ noſtrorum, nobis in cibum & potum dedit. Ipſum quidem,ſed non eo ipſo modo quo fuit in cruce: Nam neq; ſub illa ſpecie viſibili qua pependit in cruce,ſed ipſum quidem inuiſibile ſub vi= ſibilibus panis & vini ſpeciebus: neq; quale fuit tum,quũ eſſet cruci affixum, corruptioni & morte obnoxium, ſed prorſus incorruptibile iam,& immortale. Chriſtus enim *Rom. 6.*
reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi amplius non dominabitur.Illud corpus nobis manducandum de= *Ioan. 20*
dit,quod clauſo tumulo reſurrexit,quod per clauſas ianu as in eum locum vbi erant Apoſtoli,ingreſſum eſt,corpus ſpirituale,corpus incorruptibile,corpus glorificatũ. Aliud eſt igitur in hoc ſacramento quod oculis cernitur, aliud quod ſola fide comprehenditur. Et propterea vocatur ſa= cramentum,ſacræ rei ſignum,& quidem efficax. Sacra res cuius eſt ſignum hoc ſacramentum, eſt viuum & verum corpus, eſt viuus & verus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod ita per ſpecies iſtas viſibiles panis & vini ſignificatur, vt ſimul ſub illis re ipſa quamuis inuiſibili= ter contineatur. Eſt præterea ſignum inuiſibilis gra= tiæ, quæ confertur digne accedentibus ſub iſtis panis & vini viſibilibus ſpeciebus: qua de re poſtea diſſeremus. Nam illud admonendum prius duximus, eſſe quoddam diſcrimen inter hoc ſacramentum, & alia, quæ & ipſam materiam habent ſenſibilem. Nam Euchariſtia conti= net in ſe rem ſacram abſolute, nimirum Chriſtum ipſum, quo nihil magis eſt ſacroſanctum: aqua verò bap=

tiſmi cōtinet rem ſacram, quatenus ad alium illa refertur & alii communicatur:continet enim virtutem ad abluendum, ad ſanctificandum, ad iuſtificandum. Eadem eſt & chriſmatis & ſimilium ratio. Quamobrem ſacramentum Euchariſtiæ perficitur in ipſa materiæ conſecratione, alia verò non perficiuntur niſi in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum. Exempli gratia: Si benedicatur aqua baptiſmi,manet nihilominus aqua: Neque enim fit vlla ipſius tranſmutatio,neq; ſacramentū dicitur,niſi cum homo abluitur. At in hoc ſacramento ſimul vt ad elementum panis & vini verbum acceſſerit, fit ſacramentum, fit, vt Chryſoſtomus dicit, tranſmutatio, vel vt Theophylactus,tranſelementatio, vel vt in magno illo concilio Lateranenſi, in quo & Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus patriarchæ præſentes adfuerunt, definitum eſt, fit tranſubſtantiatio panis & vini in corpus & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti. Quamobrem audiendi non ſunt,qui negant eſſe Chriſti corpus niſi cum ſumitur. Fuit hic error etiam Cyrilli temporibus (cuius etiam Thomas meminit) qui ſcribens ad Caloſirium epiſcopum Arſenoiten,his verbis vtitur: Audio,inquit,quod dicāt,myſticam benedictionem ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ,ad ſanctificationem inutilem eſſe: ſed inſaniunt hęc dicentes. Non enim alius eſt Chriſtus,neque ſanctum eius corpus immutabitur,ſed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetuo manet in illa. Hæc ille ante mille ducentos annos. Quæ autem per Deum immortalem hæc eſt audacia atq; amentia,Chriſti præſentiam in ſacramento temporibus & momētis circumſcribere velle? denique tanquam finium regundorum ſis arbiter cōſtitutus, inter ſacramentum & non ſacramētum fines & terminos diſtinguere? Verbi gratia: Si ſumpſerit communicaturus, ſit ita demum ſacramentum,ne ſit autem ſi nō ſumpſerit. Quid ſi eo animo cōmunicaturus accedat,vt ſtatim ſumat: quoniam verò non temerè dictum eſt illud, Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra, ſubito ac repentino caſu aliquo ne ſumat impediatur, aut animi paſſus deliquiū, aut comitiali morbo correptus, aut quicquam tādem eiuſmodi eueniret,quod impedimento ſit,quominus ſumere queat, quid dicent iſti finium regundorum arbitri à Satana conſtituti? continuove Chriſtum à ſacramento diſcedere, an expectare pauliſper dum ad ſe redeat communicaturus,

Chryſoſt. in miſſa.

Theop. in cap. 14. Marci.

Thom parte. 3. quæſt. 76. art.

turus,dum reſpiret, dum vires colligat ad ſumendum?
Quod ſi pro ſua benignitate Chriſtus expectet aliquan-
tiſper, ſcilicet iſti præſcribent moræ terminum? vt vnam
horã,mediã,aut quartã cõmunicaturũ impeditũ expectet,
duas ne expectet. Quis eſt qui ſtatuere poſsit, abſurdane
magis an impia ſint hæc ſataniſtarum commenta,quæ nõ
modo cum verbo dei,verumetiã cum ipſo communi ſen-
ſu pugnare videntur? Et quam ſcripturam proferunt iſti,
qui ſcripturas erroribus ſuis libenter prætendunt, ex qua
poſsint oſtendere non eſſe ſub ſpeciebus iſtis corpus Chri
ſti,niſi cum ſumitur ſacramentum? Dixit Chriſtus, hoc
eſt corpus meum:Nunquid addidit quãdo ſumitur?quod
certe addidiſſet ille qui tantopere fuit ſalutis noſtrę ſitiẽs,
nec nos reos idololatriæ fieri paſſus eſſet, ſi extra ſumptio
nem Chriſtum in hoc ſacramento adoraremus.Poſſet his
recte dici, quod illi populo dictum eſt quondam ab Elia:
Vſquequo claudicatis in duas partes,Si dominus eſt Deus *3.Reg.18.*
ſequimini eum,ſi autẽ Baal ſequimini illum. Si Chriſtum
Deum agnoſcitis,ſequimini illum,credite illi dicenti,Hoc
eſt corpus meum,non ſolum cum ſumitur,ſed ſtatim etiã
vt verbo dei conſecratur, cuius verbi dei,non ſumptionis
meæ aut alterius virtute, quod erat ante conſecrationem
panis, fit corpus Chriſti. Neque enim manducatio mea,
ſed ſermo Chriſti panis & vini ſubſtantiam conuertit in
ſubſtantiã corporis & ſanguinis Chriſti. Sin autem non
creditis Chriſto dicenti,hoc eſt corpus meum,quod reue-
ra facitis,cur non aperte confitemini vos Baal ſequi, & il-
lius Prophetis credere,qui dicunt,hoc non eſt corpus me-
um?non eſt verum quod dixit Chriſtus : non eſt corpus,
ſed ſignificat corpus:non eſt corpus, ſed eſt figura corpo-
ris Chriſti. Si ſic detecta perſona rem ageretis, quis non
ſtatim agnoſceret angelos Satanæ? quis non quo ſummo
poſſet ſtudio ab illis ſibi caueret? Sed verum eſt quod di-
cit ſcriptura : Erat ſerpens callidior cunctis animanti- *Gen.2.*
bus. Nulla eſt aſtutia, quæ cum illius aſtutia poſsit com-
parari. Intelligit ille,qui non aliunde conſtat, niſi ex do-
lo & fallaciis, ſi ſe ſubito talem exhiberet qualis reuera
eſt, nihil ſe profecturum : Nam ſi ſtatim prorumperet per
membra ſua & diceret : Non eſt corpus Chriſti, ſicut ipſe
dixit,ſed ſignificat modo corpus:eſt figura corporis:quis
eſſet qui quos tam impiam vocem proferre audiuiſſet, eos
ferendos, ac non auferendos potius atque extremis ſup-

plicijs afficiendos cenſeret? Quamobrem pedetentim
callidiſsima beſtia in mentes hominum illabendum, ac
per gradus quoſdam ad extremam hanc impietatem eos
adducendos eſſe putauit. Principio verbi dei ſpeciem præ-
texens (neque enim ad homines decipiendos alia magis
apta & expedita via eſt) de ſpeciebus huius ſacramenti diſ
ceptationem induxit, vt ſic, cuius rei ſymbolum eſt hoc ſa
cramẽtum, charitatem ex animis hominum tolleret, vna-
nimitatemq; ſcinderet. Deinde corpus exangue dari no-
bis ad manducandum, neque verum ſanguinem, ſed cruo
rem dari bibendum perſuadere conatus eſt, affirmando
ſub ſpecie panis & corpus tantum ſine ſanguine, ſub ſpe-
cie vini ſanguis tantum ſit ſine corpore. Hac ille arte cum
effeciſſet, minus vt iam reuerenter ad hoc ſacramentum
homines accederent, quod fruſtra ab eo vita expectetur,
in quo vita non eſt, progreſſus eſt vlterius: neque tamẽ ſta
tim negauit eſſe corpus Chriſti, ſed panem in ſacramento
ſimul eſſe cum corpore Chriſti docuit, iampridẽ ſopitam
Ioan. Vicleffi, & Ioan. Huſsi hæreſim renouans: cum ta-
men Chriſtus nõ dixerit, hic panis eſt corpus meum, ſed,
In pſal. 30 hoc eſt corpus meum. Explicans Auguſt. illam inſcriptio-
nem pſalmi, pſalmus Dauid, cum mutaret vultum coram
1. Reg. 21 Abimelech, & dimiſit eum & abiit: ac locum illum ex li-
bris Regum, ſecundum editionẽ ſeptuaginta, pertractãs,
Ferebatur in manibus ſuis: Hoc verò fratres, inquit, quo-
modo poſsit fieri in homine quis intelligat? quis enim
portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum portari po-
teſt homo, ſuis manibus nemo portatur. Quomodo in-
telligatur in ipſo Dauid ſecundum literam non inueni-
mus, in Chriſto autem inuenimus: Ferebatur enim Chri-
ſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus
ſuum ait: Hoc eſt corpus meum, Ferebat enim illud cor-
pus in manibus ſuis. Seipſum itaque ferebat Chriſtus in
manibus ſuis, quando dixit, hoc eſt corpus meum,
non panem cum corpore, quod nunc per membra ſua fal-
ſo docet ſatanas? Qui poſteaquã id perſuaſit hominibus,
manere panem cum Chriſti corpore, neque parum venera
tionis huic venerabili ſacramento falſa hac doctrina ſua
detraxit, ſerpit beſtia longius: Neque tamen adhuc audet
profiteri quod ſentit, verum concedit eſſe ibi corpus Chri
ſti, ſed non alio tamẽ tempore, quàm quo ſumitur: qui ve-
rò extra ſumptionẽ adorauerit, eum idololatriæ reũ pro-
nuntiat.

nuntiat. Hoc poſito & conceſſo, tollit ſacerdotium, tollit ſacrificium, omnem Chriſti beneficiorum memoriam prorſus obliterare conatur, atque omni ratione diligenter cauet, ne qua in eccleſia Dei ſummi illius & immenſi beneficii, quo ſemetipſum Chriſtus dedit redemptionem pro nobis, fiat repræſentatio. His ex animi ſui ſententia confectis, tum demum eò peruenit quo tendebat initio, vt dicat impius, dicat inſipiens in corde ſuo, nō eſt Deus: Non eſt Deus in hoc ſacramento, non eſt in eo corpus Chriſti, merus eſt panis piſtorius, cui diuinos honores tribuere, eſt idololatram eſſe. Hoc ſi callida & truculenta illa beſtia ſtatim initio per membra ſua dixiſſet, nullo negotio, ſemota quauis cunctatione fuiſſet obſtructum os loquentium iniqua, neq; facilè quenquam in naſſam ſuam pertraxiſſet, vt tam impiæ voci auſcultaret, eiq; fidem haberet: verum, vt dictum eſt, paulatim irrependum in animos hominum, atq; iis gradibus, qui iam enumerati ſunt, incedendum eſſe putauit, quod ſciret extremè impiam doctrinā non ita ſubitò Chriſtiano homini perſuaderi poſſe. Quamobrem quicunq; catholicam & orthodoxam fidem amplectitur, diligenter ſibi caueat ab his ſerpentis inſidiis, qui nunquàm calcaneo noſtro inſidiari ceſſat. Cauendi autem hæc eſt ratio, ſi omnem diſputationem fugerit de hoc ſacramento, in quo ſtultam Deus fecit ſapientiam huius mūdi. Nuſquàm enim Dei maior eſt tentatio, quàm in hoc ſacramento, in quo tentat nos Deus, vtrum credamus illi. Noluit Adam credere Deo dicenti: In quacunq; die comederitis ex hoc ligno, morte moriemini: credidit ſerpenti decipienti cum diceret: Aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii. Credidit quod non videbat: nam in illo fructu ligni virtutem tantæ rei effectiuam, quā ſerpēs promiſit, oculis non cernebat. Credidit ſerpenti diabolo, nō credidit creatori ſuo Deo, quo illius peccato facti ſumus omnes rei mortis æternę. Sacrilegium illud per iſtud euchariſtię ſacramentū emendari Deus voluit, vt ſine vlla dubitatiōe crederemus filio dicēti: Accipite & comedite: hoc eſt corpus meum: non autē crederemus ſerpēti dicenti, hoc non eſt corpus Chriſti, ſed figura eius. Sicut cibum à Deo vetitū Adā guſtādo è vita beata excidit, ſic nos quē Chriſtus precepit cibū mādu cātes, & verbo eius credētes, ad vitā per illū amiſsā redire oportet. Quāobrē nō quęrat homo chriſtian⁹ cū Capharnaitis, quomodo hic poteſt no-

bis

Marginal notes: Pſal. 13. & .52. — Pſal. 62. — 1. Cor. 1. — Gen. 2. — Ex Rup. Ab. — Ioan. 6.

bis carnem ſuam dare ad manducandum? ſed captiuet intellectum ſuum in obſequium Chriſti. Dicat quicquid velit: omnis homo mēdax, nos credamus ei qui ſolus eſt verax, Deo. Ipſe dixit & facta ſunt. Ipſe dixit, hoc eſt corpus meum: ipſe dixit, Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita. Credamus veritati de veritate ſui corporis nos admonenti, nec deinceps quęramus quomodo. Non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum. Etiamſi angelus de cęlo nobis aliud annuntiaret, q̃ quod Chriſtum Dei filiū dicentem audimus, anathema ſit: non ei credamus. Nō poteſt mentiri veritas. Verbum domini manet in æternum. Senſus noſtri falli poſſunt, Chriſtus qui eſt veritas neque falli poteſt, neq; fallere. Viderat Petrus Chriſtum in monte transfiguratū, audiuerat vocem de cęlo allatā, Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipſum audite, & tamen habemus, inquit, firmiorē propheticum ſermonē. Certius illi viſum eſt & firmius, ꝙ à Propheta ſcriptum legerat, q̃ vox de cœlo allata, quā auribus audierat. Si propheticus ſermo tam illi certus viſus eſt, quanto nobis certior videri debet Chriſti ſermo, qui Prophetas inſpirauit? Qua de re ſic aliquando ſcripſit Ambroſ. Sermo Chriſti conficit hoc ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? Nempe is, quo facta ſunt oīa. Iuſsit dn̄s, & factum eſt cęlū: iuſsit dominus, & facta eſt terra: iuſsit dominus, & facta ſunt maria: iuſsit dominus, omnis creatura generata eſt. Vides ergo quàm operatorius ſit ſermo Chriſti? Si ergo tanta vis eſt in ſermone dn̄i Ieſu, vt inciperēt eſſe quæ nō erant, quanto magis operatorius eſt vt ſint quę erant, & in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat: ſed audi dicentem: Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Ergo tibi vt reſpondeam: Nō erat corpus Chriſti ante conſecrationem, ſed poſt conſecrationem dico tibi quod iam corpus eſt Chriſti. Ipſe dixit & factum eſt, ipſe mandauit & creatum eſt. Et alio loco: Fortè dicas: aliud video, q̃ tu mihi aſſeris quod Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis iam ſupereſt vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis vt probemus nō hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio cōſecrauit, maiorēq; vim eſſe benedictionis quàm naturę? quia benedictione etiā natura ipſa mutatur. Virgā tenebat Moſes, proiecit eam & facta eſt ſerpēs. Rurſus apprehendit caudā ſerpētis, & in virgę naturā reuertitur. Vides igitur prophetica

Pſal. 115. Rom. 3. Pſal. 143. Luc. 1. Gal. 1. Eſa. 40. Lib. 4. de ſacra. cap. 4. Pſal. 148. De iis qui initiantur myſteriis, cap. 9. Exo. 4.

tica gratia bis mutatam eſſe naturam, & ſerpentis & virgæ. Ac poſt multa alia exempla eius generis ex veteri Teſtamento producta, ſubiungit: Quod ſi tantum valuit humana benedictio vt natura conuerteret, quid dicemus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa domini ſaluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tãtum valuit ſermo Heliæ, vt ignẽ de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod nõ erat, nõ poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? Non enim minus eſt nouas rebus dare, quam mutare naturas. Sed quid argumẽtis vtimur? ſuis vtamur exemplis, incarnationiſq; aſtruamus myſterii veritatem. Nunquid naturæ vſus præceſsit, cũ Ieſus dominus ex Maria naſceretur? Si ordinẽ quærimus: viro mixta fœmina generare conſueuerat. Liquet igitur, quod præter naturę ordinem virgo generauit: & hoc quod cõficimus corpus ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe dominus Ieſus factus ex virgine? Neq; diſsimilia iis apud Ioannẽ Damaſcenum in quarto libro de fide orthodoxa reperire licet. Sed & Auguſt. in ſermone quodã: Hoc accipietis, inquit, in pane, quod pepẽdit in cruce: & hoc accipietis in calice, quod effuſum eſt de Chriſti latere. Erit enim illi mors & non vita, qui mendacẽ putauerit vitam. Neq; multo ſecus Ioannes Chryſoſtomus, qui fuit Auguſtini æqualis. Num vides, inquit, panem? Num vinum? Num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadunt? Abſit ne ſic cogites. Quemadmodũ enim, ſi cæra igni adhibita illi aſsimilatur, nihil ſubſtãtiæ remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantiæ. Atq; Ioannes Damaſcenus cum pleraq; ſcripſiſſet in eandem ſententiã, ſicut ex Ambroſio citauimus, ſubiungit poſtea. Nõ eſt figura panis & vini corporis ac ſanguinis Chriſti, abſit enim hoc, ſed eſt ipſum corpus domini deificatum, ipſo domino dicente: hoc eſt meum, non figura corporis, ſed corpus: & non figura ſanguinis, ſed ſanguis: Et ante hoc, ipſis Iudæis, quoniam niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem nõ habebitis vitam æternam. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Et rurſus: Qui manducat

4. Reg. 1.

Cap. 14. Ad Neophitos.

Hom. de euchariſtia in Encenus.

Li. 4. ca. 14.

Ioan. 6.

In ca.6. Ioã. ducat me, viuet. Ac Damaſceno poſterior Theophilactus. Attende, inquit, quod panis qui à nobis in myſteriis manducatur, non eſt tantũ figuratio quædã carnis domini, ſed ipſa caro domini. Non enim dixit, panis quẽ ego dabo, figura eſt carnis: ſed caro mea eſt. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per myſticã benedictionẽ & acceſſi-
In ca.6. Io. onem ſancti ſpiritus, in carnem domini. Et hoc aliquot ſeculis poſterior vir doctiſsimus Rupertus abbas Tuitienſis, qui vixit ante annos quadringentos. Nonne hic idem
Apoc. vlti. Euangeliſta Ioan. dicit in Apocalypſi? Si quis appoſuerit ad hęc, apponat ſuper illum Deus plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis prophetię libri huius, auferat Deus partẽ eius de libro vitæ. Nunquid verò minus timenda eſt hic illa maledictio, vt nõ detrahamus vel apponamus quicquã verbis dicẽtis, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur? Hic eſt ſanguis meus? Cũ enim illo dicente, hoc eſt corpus meũ nos ſubaudirionem appoſuerimus, dicẽtes figuratiuũ, vel per ſimilitudinẽ dictum, cum inquã illo dicente hoc eſt corpus, nos dixerimus hoc ſignificat corpus, nõne multum eſt quod apponimus, vel parua demutatiõe detrahimus, & ſenſum generamus quẽ tantus author Deus & homo nunquàm eſt loquutus, nec aſcẽdit vnquã in cor eius? Nempe cum obiicit quis ſuiſq́ ſcriptitat in ſchedulis, quod itidem dixerit eadẽ veritas:
Ioan. 15. Ego ſum vitis, tã audacter quàm imperitè in argumẽtum mendoſum illud attrahit: cũ ſtatim ſubſequẽtia verba dicentis, ſicut palmes non poteſt fructum ferre à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me mãſeritis, manifeſtè per ſimilitudinẽ dictum compellant intelligi, preſertim cum non ſignanter dixerit, ego ſum hæc vitis, ſicut ſignanter dixit, hoc eſt corpus meũ, hic eſt ſanguis meus, appoſita proximè deſcriptione veræ proprietatis de corpore inquiens quod pro vobis tradetur, de ſanguine autem, qui pro multis effundetur. Igitur ne veniant ſuper nos plagæ nouiſsimæ, neq; apponimus, neq; diminuimus quicquã diuinę definitioni vel deſcriptioni, quæ incarna-
1. Ioan. 4. tum verbum ore proprio deprompſit. Imò quia perfecta charitas foras mittit timorem, nõ tam plagarum timore, quàm veritatis amore confitemur, quòd panis iſte corporeus poſtquã ſignauerit eum pater, & vinũ hoc expreſſum acinis pręſentibus, mox vt eodem ſigno ſignatum eſt per manus Eccleſię dicentis: vt nobis corpus & ſanguis fiat di-

lectiſsimi

lectiſsimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti: vſq; in mei memoriã facietis, corpus & ſanguis eius, qui huius tractationis author eſt, & hoc ſacrificiũ ipſe Chriſtus eſt, cuius paſsione & ſacrificiũ fieret à Deo patre in veritate ſignatũ eſt. Docet idem, tres modos eſſe eſſentiæ, quibus Chriſti corpus eſt in euchariſtia, quarto autem differre. Eſt enim nomine, re, atq; effectu. Eſt nomine, quia ſummus cœlorũ pontifex, qui cum ſit ipſa veritas, nomina nõ vana rebus imponere ſolet, adeò fortiter hoc nomen impreſsit, vt nõ ſolum diceret hoc vocetur corpus meum, hic vocetur ſanguis meus, ſed hoc eſt, inquit, corpus meũ: hic eſt ſanguis meus. Eſt etiam re, quia nimirum ſanctum ſanctorum eſt, quam vera in illa ſpecie qua traditus & lanceatus eſt, ipſe ſanctus ſanctorum eſt. Eſt nihilominus effectu, quia quã verè in illa ſpecie qua pependit in cruce, remiſsionem peccatorum operatus eſt omnibus, qui illam expectabant ab origine mundi cum fide, ſine legalibus fidei ſacramentis à iuſto Abel vſq; ad latronem, quem in cruce confitentem ſuſcepit: tam verè in iiſdẽ ſpeciebus panis & vini eandem remiſsionẽ operatur omnibus qui ſunt ingreſsi vel ingrediuntur ad eam fidem, poſtquã illa ſpecies hinc tranſiuit, & in cœlum ſeſe recepit. Quarto idẽ ſpecie differt, quod & plurimum prodeſt: non modo ne color & ſapor humani ſanguinis horrorẽ ſumentibus illum faciat, ſed vt competenti antidoto nimia parẽtum noſtrorum curatur credulitas. Crediderunt enim deceptori diabolo in eo quod non videbant, videlicet quod illi ſigno cõſequendæ diuinitatis effectiua virtus ineſſet, & comedẽtes mortui ſunt. Credamus econtra fideli ſaluatori Deo, in eo quod non videmus, ſcilicet panem & vinum in verã corporis & ſanguinis tranſiuiſſe ſubſtantiam: vt comedentes atq; bibentes viuamus in æternum. Ac reperiuntur quidem veteres, figuram, ſignum, ſimilitudinem, exemplar, ſacramentum hoc appellaſſe: verum non ita vt ideo veritatem in eo corporis & ſanguinis Chriſti negarent. Nam & Paulus quòd Chriſtus à morte ad vitam reſurrexit, noſtri à morte peccati ad vitam gratiæ reſuſcitationis ſimilitudinem eſſe vult. Nunquid ideo veram fuiſſe mortem, veram Chriſti reſurrectionem negauit? Dicit idem Paulus de Chriſto, quod ſit in ſimilitudinem hominum factus, num ideo non eum verum hominem eſſe dicimus? Vocat idẽ Chriſtum imaginem inuiſibilem Dei, & figuram ſubſtantiæ

patris,

patris,erit autem quiſquã tam excors,vt propterea Chriſtum Deum inuiſibilem, & eiuſdẽ eſſe cum patre ſubſtantiæ negare audeat? Itaq; nihil impedit quo minus idem myſterium & ſit veritas,vt figura dicatur. Quemadmodũ pluribus id verbis Rabanus in ſuo libro quem de ſacramento Euchariſtiæ inſcripſit, oſtendere conatur. Proferunt Auguſtini verba Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus & Algerus, Corpus Chriſti & veritas & figura eſt. Veritas dum corpus Chriſti & ſanguis virtute ſpiritus in verbo ipſius ex panis viniq; ſubſtantia efficitur. Figura verò quod exterius ſentitur. Ex quibus Auguſtini verbis apertè videre licet id quod ipſi quoque ſenſus nobis renuntiant,aliud eſſe quod videtur,aliud quod intelligitur. Neq; enim quæ videtur ſpecies panis & vini,ſunt ipſum Chriſti corpus quod ſub illis realiter cõtinetur,ſed rectè dici poſſunt figuræ quędam ſiue exemplaria Chriſti corporis. Repræſentant enim nobis illud Chriſti corpus exangue,quod in cruce pro nobis pependit:ſimul & ſanguinem qui fuſus eſt ibidem in remiſsionem peccatorum noſtrorum,quod exangue corpus,& cruor ab illo ſeparatus, nequaquam ſub iſtis ſpeciebus continetur, ſed eſt ibi verus & integer Chriſtus,cum carne,ſanguine,anima, & diuinitate ſua. Repręſentant præterea iſtæ ſpecies myſticum Chriſti corpus quæ eſt colligatio Chriſtianorum ad inuicem,velut mẽbrorum ſub vno capite. Vocauit etiam Damaſcenus hæc myſteria exemplaria futurorum,verum quo ſenſu ipſe interpretatur, dicens: non quod non verè exiſtãt corpus & ſanguis Chriſti,ſed quod nunc quidem per ipſa participes reddimur Chriſti diuinitatis,tunc autem videbimus eum ſicuti eſt,facie ad faciem. Hoc & Cyprianus indicat dicens: Panem angelorum ſub ſacramento manducamus in terris,eundem ſine ſacramento maniſeſtius edemus in cœlis,non miniſterio corporali,ſępè repetitis actionibus ad eundem reuertentes,ſed conſummatio ſacerdoti noſtro, erit & permanebit perpetua & ſtabilis,implens & reficiens nos ſufficientia,qua proferet ſe palàm abſq; vllis integumentis,omnibus conſpicabilis,ſummi præſentia ſacerdotis. Itaque ante quadringẽtos etiam annos illa fuerunt Auguſtini verba Catholicis obiecta, quæ ex libro ſententiarum Proſperi citant idem illi quorum ſuprà meminimus. Sicut ergo cœleſtis panis qui verè Chriſti caro eſt ſuo modo vocatur corpus Chriſti, cum

Cap.12. *Li.4.ca.14.* *In ſerm.de cœna domini.*

re vera ſit Sacramentum corporis Chriſti,illius videlicet, quod viſibile,palpabile,mortale in cruce poſitum eſt, vocaturq́ ipſa carnis immolatio quæ Sacerdotis manibus fit,Chriſti paſsio,mors,crucifixio,non in rei veritate,ſed ſignificante myſterio,ſic Sacramẽtum fidei quo baptiſma intelligitur, fides eſt . Vnde idem beatus Auguſtinus ad Bonifacium,Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo,& tamen in Sacraménto,non ſolum per omnes paſchę ſolennitates,ſed omni etiam die,pro populo immolatur, nec vtiq; mentitur qui interrogatus,cum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum quarum ſunt Sacramenta non haberent,omnino Sacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine, pleraq; etiam ipſarum rerum nomina accipiunt . Sicut enim ſecundum quendam modum Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt , Sacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt, ita Sacramentum fidei fides eſt . Quibus vt in hanc ſententiam reſpondet Algerus. Notandum inquit eſt,immolationem quam non rei veritate dixit fieri,ſola ſimilitudine Sacramẽti veram immolationem Chriſti repræſentantis mortem,paſsionem,crucifixionem ipſo myſterio ſignificante debere intelligi : ſicq; baptiſma quod eſt Sacramentum fidei,non in rei veritate,ſed ſola ſimilitudine fidem dici:Quod verò veram carnem Chriſti ſuo modo corpus Chriſti dixit vocari, cum re vera ſui ipſius Sacramẽtum ſit, non ita intelligendum,quaſi nõ verè dicatur corpus Chriſti,ſed ſuo modo, id eſt, ſibi ſingulariter proprio , quia quum omne corpus ſit viſibile atque palpabile, ſolum corpus Chriſti poſt reſurrectionem mutata natura non ſubſtantia,non eſt corporale , ſed ſpiritale , inuiſibile , vt dictum eſt ſuperius. Quod verò dixit ad Bonifacium, ſicut Sacramẽtum corporis Chriſti: ſecundum quendam modum corpus Chriſti eſt,ita Sacramentum fidei fides eſt , intelligendum eſt de forma panis & vini,quæ non verè ſed figuratè & nuncupatiuè dicitur corpus Chriſti . Quia igitur Auguſtinus ad comprobandum quod Sacramentum fidei , fides diceretur duas ſimilitudines dedit , vna actualis Sacramenti immolationis ſcilicet imaginariæ : altera verò realis, formæ ſcilicet panis & vini : vt ſicut immolatio imaginaria figuratè vocatur,mors,crucifixio Chriſti,& ſicut forma panis & vini figuratè vocatur corpus Chriſti , ſic

Lib.1.de Sacramento Euchariſt.cap.18.

Sacramentum fidei ſcilicet baptiſma figuratè vocatur fi-
des. Notandum,quod in altera harum ſimilitudinum cœ
leſtem panem qui verè Chriſti caro eſt,non communi ſed
ſuo & quaſi proprio modo corpus Chriſti vocari dixit:
Quia ſignificat corpus illud non corporale ſed ſpiritale
& diuinum præ omnibus corporibus ſingulariter vidit.
In altera autem Sacramentum corporis Chriſti id eſt for
mam panis, abſolute ſecundum quendam modum cor-
pus Chriſti dixit, quia communi figura non exiſtentium
quod dicuntur, illud dici corpus Chriſti notauit. Quod
autem inuiſibile corpus Chriſti Sacramentum viſibilis
corporis Chriſti dixit, intelligibiliter tantum per exte-
riorem aliquam actionem,& nō ſenſualiter accipiendum
eſt. Quomodo enim more cæterorum Sacramentorum
viſibilium, id quod videri non poteſt rei viſibilis eſſe po
terit ſignum,niſi exterioris alicuius actionis circa ſe ima-
ginem habuerit. Hæc Algerus. Quimundus verò eadem
Auguſtini verba adferens:Hoc inquit libera facultate in-
telligere poſſumus dictum eſſe de manna vel de pane vel
vino Melchiſedech,vel de aliquo veterum ſacrificiorum,
quæ ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti fuerunt.
Poſſunt enim quodammodo per figuram corporis & ſan
guinis Chriſti appellari, ſicut petra vocatur Chriſtus, Et
ideo nō ſatis attendit homo quid apponat, Nā ſi ex abun
dantia de Sacramentis quoque altaris noſtri id velimus ac-
cipere,fidelis & facilis intelligentia patet. Cum enim Sa-
cramenta noſtra ſint ſubſtantiuè corpus illud quod eſt fi-
lii Dei proprium, ſunt quodammodo per figuram ipſum
corpus Chriſti, cuius Sacramenta ſunt, id eſt Eccleſia.
Quod in expoſitione ſuper Ioannem confirmat Augu-
ſtinus iis verbis: Hunc itaque cibum & potum ſocietatem
vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt
Eccleſia. Huius rei Sacramentum id eſt vnitatis corporis
& ſanguinis Chriſti alicubi quotidie,alicubi certis inter-
uallis dierum in dominica menſa pręparatur,& de domi-
nica menſa ſumitur. Idem in quodam ſermone de Sacra-
mentis. Quia paſſus eſt inquit pro nobis commendauit
nobis in iſto Sacramento,ſanguinem ſuū & corpus,quod
etiam fecit & nos ipſos, nam & nos ipſius corpus facti ſu-
mus per miſericordiam ipſius, & quod accepimus nos ſu-
mus. Ecce quomodo cibum & potum altaris, dixit eſſe
quodammodo ſocietatem corporis quod eſt Eccleſia.

Contra Berengarium lib.2.

Non

Non quod ipſe cibus & potus ſit ipſa ſocietas, ſed ipſius ſocietatis Sacramentum, Et hoc quod accepimus dixit quodammodo eſſe nos, quia noſtri Sacramentum. Ita ergo corpus Chriſti proprium eſt quodammodo per figuram illud corpus Chriſti, cuius eſt Sacramentum, quod eſt Eccleſia. Nec mirum, cum ipſe dominus per Prophetam dicit: Indumento iuſtitiæ circundedit me, quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Se dicit ſponſum, quia ipſe ſponſus eſt, ſe dicit ſponſam, quia ipſe eſt quodammodo illud corpus ſuum quod eſt Eccleſia cuius ipſe eſt Sacramētum, Hanc intelligentiam nobis aptiſsimè ſimilitudo ſequuta commēdat, ſicut enim dicimus proprium corpus domini, alterius ſui corporis quod eſt Eccleſia, Sacramentum, ſic baptiſmum viſibilē, alterius inuiſibilis ſcilicet baptiſmi cognoſcemus Sacramentum. Eſt namq; baptiſmus interior, fides inuiſibilis animam ſimili modo purificās teſte beato Apoſtolo qui ait: Fide mundans corda eorum. Et iterum, ſic & nos ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Proinde ſatis conuenienti & ſana fide intelligere poſſumus dixiſſe Auguſtinum, ſicut Sacramētum corporis Chriſti, id eſt, ſicut illud proprium filii Dei corpus, quod eſt Sacramentum corporis Chriſti quæ eſt Eccleſia, ſecundum quendam modum corpus, Chriſti eſt, illud ſignificat cuius eſt Sacramentum, id eſt Eccleſia ipſe enim ſponſus, ipſe ſecundum quendam modum & ſponſa: ita Sacramentum fidei, id eſt exterior baptiſmus pro eo quod fidei ſignum eſt, ſecūdum quendam modum fides eſt. Ex iis patrum ſententiis cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quæ fuerit Eccleſiæ catholicæ per vniuerſum orbem diffuſæ iam inde ab Apoſtolorum temporibus ad hæc vſq; noſtra tempora conſtans fides de veritate corporis & ſanguinis Chriſti: cōtra quam ante Berengariū qui vixit ante annos quingentos, nemo venire auſus eſt. Primus ille fuiſſe perhibetur, qui Chriſto aduerſari non dubitaret dicēti, hoc eſt corpus meum, ac figuram ſignificationemq; corporis eſſe affirmaret. Cuius hic error in concilio Vercellenſi primum fuit condemnatus: in quo cum ipſe perſiſteret nihilominus, quod in eo concilio præſens non adfuerat, Turonis iterum generale concilium cōgregatum eſt, in quo præſidente tunc venerabili Papa Gregorio Romano tunc Archidiacono,

Eſa.71.
Eſa.61.
Act.15.
1.Pet.3.

panem & vinum in ſacrificio domini non vmbraticè, ſed verè Chriſti carnem & ſanguinem fieri, dato propria ma: nu Sacramento, confirmauit. Sed accidit illi quod eſt in

2.Pet.2. prouerbio: canis ad ſuum vomitum reuerſus eſt, & ſus lo ta in volutabro luti. Itaque denuò Romæ concilio con: gregato, cum eſſet apertiſsimis rationibus conuictus, li: bellos ſuos propria manu ſub præſentia Papæ Nicolai co ram omni Synodo cremauit, errorem anathematizauit, & confeſsionem bonam, quam Turonis fecerat, præbito identidem propriæ manus Sacramento renouauit, illis verbis quę in decretorum libro videre licet: ac moriturus ingentem dolorem præ ſe tulit, quòd multos mortalium in hunc tam impium errorem adduxiſſet. Contra hunc extat libellus Lantfranci Epiſcopi Canthuarienſis, & piè & doctè ſcriptus: Guimundi Epiſcopi Auerſani libri tres: Petri Abbatis Cluniacenſis liber vnus: Sed & ante ſeptingentos annos ſcripſerunt de veritate huius Sacra: menti non pauca Rabanus, Bertramus, & Paſchaſius. Sed neq; ſequutus poſtea quiſquam eſt errorem hunc, donec ad hoc noſtrum infœlix ſeculum ventum eſt, in quo nihil non audent homines, licereq́; ſibi quiſq; vult quamlibet occulta fidei myſteria pertractare, ac ore in cœlum poſito ſecreta cœleſtia rimari. Qua vna re nihil eſſe poteſt ma: gis perniciosum: Siquidem homini Chriſtiano creden: dum eſt, non diſputandum, non diſcutiendum, non quæ:

Aba.2. rendum, quomodo. Iuſtus ex fide viuit, dicit ſcriptura, non ex argumentis aut rationibus. Cœleſtibus myſteriis fidem adhibendo, fit vt ad fidei præmia perueniamus, ſi: cut ſcriptum eſt: Credite & intelligetis. Fide autem omiſ

Eſa.7. ſa in ratione comprehendendis iis, quæ ſenſum omnem & intellectum humanum ſuperant, fruſtrà laboramus. Hoc eſt quod Sapiens nos admonet. Altiora te ne quæſi:

Eccl.3. eris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ tibi præce: pit Deus ea cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus: Non eſt enim tibi neceſſarium ea quę ſunt abſcondita videre oculis tuis. Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Hæc de veritate corporis & ſangui:

Pro.25. nis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ dicta ſufficiant.

CAPVT XL.

De materia huius Sacramenti.

Materia

MAteria huius Sacramenti panis eſt & vinũ aqua mixtum. Neq; enim aliter illud conficere licet, cum ita ſit inſtitutũ à Chriſto,cuius inſtitutionem ab homine violari fas non eſt.Quam etiã ita firmiter obſeruauit ſemper & obſeruat etiamnum Eccleſia Dei, nunquam vt ab ea ſibi diſcedendum eſſe putauerit.Quamobrem nec licuit per eam aliquando,nec licebit cuiquam aliter:aut cõſecrare,aut poſt conſecrationem offerre, aut oblatione facta ſumere : nihil vt ſit, quod arguere quiſquã Eccleſiam inſtitutionis Chriſti violatæ iure poſsit. Verum hic videre licet miram ſerpentis calliditatem, qui cum intelligat inuictam eſſe rem concordiam ſimul iunctam, omnia facit vt illam rumpat, vt vnitatem ſcindat,vt coniunctos diuidat ac ſeparet,quod non aliter *Cant.6.* ſuis inſidiis eos opportunos fore perſpicit. Nam caſtrorum hanc aciem ordinatam perrumpere nulla ratione poteſt : ſed qui deſeruerint ordines, in his debellandis nihil eſt ei negotii. Huc ergo vt adducat homines, quo ſegregent ſemetipſos,nihil curæ,diligentiæ,laboris prætermittit. Quamobrem non ſtatim orditur ab eo,quod ſolum habet maximè propoſitum,vt Chriſtum tollat ex Euchariſtiæ Sacramẽto, vt corporis eius & ſanguinis veritatem negare doceat : neque enim non intelligit verſipellis iſta beſtia,quod hac ratione facile deterreret omnes. Quamobrem captat initio beneuolentiam, cum ſit in artis Rhetoricæ præceptis diligenter exercitatus : fingit ſe Chriſti cauſam agere,illius iniuriã dolere : queritur huc audaciæ progreſſos homines,vt illius inſtitutioni denegare,vt cõtra illam plebi calicem adimere veriti non ſint: Eſſe diſerta Chriſti verba,Bibite ex hoc omnes: contra hæc vẽtum *Mat.26.* eſſe,cum populo calix eſt ſubtractus. Non eſſe ferendam tyrannidem hanc Pontificum, qui tantum ſibi licere volunt,vt Chriſti etiam inſtitutionẽ violent. Vides lupum, à quo vt caueremus monuit Chriſtus,veſtimentis ouium *Mat.7.* indutum ? vides Satanam in angelum lucis transfiguratum ? Dolet ſcilicet iniuriam Chriſti, qui ſtudium ſuum *1.Cor.11.* omne in hac vna re conſumit,vt Chriſtum tollat,non ex hoc modo Sacramento,verum ex omni etiam hominum memoria. Quid nos ad hæc ? Vellera quibus obuoluit ſe lupus,hoc eſt è lege Dei prolatam ſentẽtiam,libenter amplectimur:grata nobis eſt lanarũ hæc mollicies,verum interea cauendum nobis eſt ab aculeis dentiũ lupi ferocis.

Diximus hac de re non pauca,cum de Eccleſia ſermo nobis eſſet.Quoniam verò temporum horũ peruerſitas hoc in primis poſtulare videtur, inculcandum eſt etiam diligentius. Libet autem hic adſcribere grauiſsimi doctiſsimiq; viri,cui perpetuum fuit cum hęreticis certamen,ſententiam. Memento,inquit, neminem hæreticorũ eſſe,qui ſe nunc non ſecundum ſcripturas prædiçare ea,quæ blaſphemat,mentiatur. Hinc enim Marcion verbum dei cum legit neſcit:hinc Photinus hominem Ieſum Chriſtum cũ loquitur ignorat: hinc & Sabellius dũ quod ego & pater vnũ ſumus nõ intelligit, ſine Deo patre, & ſine Deo filio eſt:hinc & Montanus per inſanas fœminas ſuas Paracletum alium defendit:hinc & Manichęus & Marcion legẽ odit:quia litera occidit,& mundi Princeps Diabolus eſt. Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur,& fidem ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt,ſed in intelligendo:nõ in præuaricatione ſunt,ſed in charitate.

Hilarius in libro ad Conſtantium.

Ioan.10.

2.Cor.4.

Ex his Hilarij verbis illud diſcimus, vt non ſtatim quicquid verbum eſſe Dei prætẽditur,id verbum eſſe Dei credamus. Non enim quod ſcriptum in libris Canonicis reperitur,ſed quod ſanè in illis intellectum eſt,hoc verbum Dei cenſendum eſt. Diximus de Arrio, quod ſcripturam protulit, Pater maior eſt me: ſed quo ſenſu ille protulit, non erat verbum Dei. Neq; verò ſolus id Arrius:Omnes propemodũ hæretici ſcripturarum teſtimoniis ad errores ſuos cõfirmandos vſi ſunt.Nulla enim eſt ad fallendũ via facilior,quàm ſi vbi nefarii erroris ſubinducitur fraudulentia,ibi diuinorum verborum prętendatur authoritas.

Ioan.14.

Scripturam proferebat Nouatus, Impoſsibile eſt eos,qui ſemel ſunt illuminati,guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti,& prolapſi ſunt,rurſus renouari ad pœnitentiam: Si hoc ſenſu protuliſſet, negari vt diceret per hæc verba ſecundam baptiſmum, quod ſicut ab Ambroſio, & Auguſtino animaduerſum eſt,ipſum etiam renouationis verbum ſatis indicat, quæ in baptiſmo non in pœnitentiæ Sacramento confertur, Dei verbum erat, neque fas eſſet cuiquam homini Chriſtiano contradicere: Quoniam verò non ſecundum baptiſmum per hæc verba, ſed lapſis negari pœnitentiam intelligi voluit, tuum hoc verbum erat ô ſatana per Nouatum loquentis,non erat Dei verbum. Nunquàm enim, quo dictante ſcripſit hæc Apoſtolus, ſpiritus ſanctus,qui

Heb.6.

Ambr.li.1. de pœnitentia cap.2.

Auguſt.in epiſt.ad Rom.

ſumma bonitas eſt, qui ſpem in nobis erigit, hoc ſenſu verba hæc accipi voluit, vt omnem veniæ ſpem præcideret, ſi poſt baptiſmum in peccatum prolapſi eſſemus. Profertur & nunc ſcriptura. Qui crediderit & baptizatus *Mar.vlt.*
fuerit, ſaluus erit. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. *Mat.vlt.*
Si hoc ſenſu profertur, vt quicunque rationis compos eſt, cum ad baptiſmum acceſſerit, fidem adferat, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, quam niſi attulerit, *Heb.11.*
ſalutem conſequuturus non ſit, Dei verbum eſt, omni veneratione amplectendum. Sin autem per hæc verba paruulos à baptiſmi Sacramento velis excluſos, quod ii fidem non habent quæ eſt ex auditu, tuum eſt hoc verbum Satana, qui ſaluti mortalium inuides, & quibus potes modis eam impedire conaris, non eſt verbum Dei: Nam qui *1.Tim.2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, qui guſtauit mortẽ pro *Heb.2.*
omnibus, qui ſanguinem ſuum æque pro paruulis fudit atque pro adultis, nunquam eos excluſos à regno ſuo voluit, ad quod extra baptiſmum aut baptiſmi votum aditus mortalium patet nulli: cum præſertim etiam in terris verſatus, teſtatam omnibus voluntatem ea de re ſuã fecerit, dicẽs: Sinite paruulos venire ad me. Et: Niſi conuerſi *Mat.19.*
fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in re- *Mat.18.*
gnum cœlorum. Quanuis illi ſuam fidem propriam ad baptiſmum non afferant, ſufficere tamen illis voluit benignus & miſericors Dominus Eccleſiæ fidem, in qua cum baptizantur quoniã fidei Sacramentum baptiſmus eſt, habitum in eo fidei conſequũtur, & iam deinceps fideles vocantur & ſunt, vt ſi eo ipſo momento quo baptizati ſunt deceſſerint, in fide & cõfeſsione Chriſti nominis deceſsiſſe credantur. Nam etſi propter defectum rationis actu fidem adhuc exercere non poſſunt, ſi tamen vita ſuppeditauerit, cum ad vſum rationis peruenerint, exercebũt. Profertur ab aliis quoq; ſcriptura. Non in manu facta ſancta *Heb.9.*
Ieſus introiuit exemplaria verorum: ſed in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno (alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.) Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum

Heb.10. exhaurienda peccata. Et iterum: Hic autem vnam pro pec catis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei: de cætero expectans, donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius. Vna enim oblatione cõſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Si, quæ ſcripta ſunt ab Apo ſtolo ſic accipiantur, vt viſibiliter & ſenſibiliter ſemel tantum Chriſti corpus in ara crucis oblatũ fuiſſe dicatur, eo genere oblationis, quo inſpectante populo vniuerſo mortẽ pro nobis oppetere dignatus eſt, quodq́; deinceps eiuſdem generis alia oblatio non ſit expectanda (nam neque neceſſaria eſt, cum ad redimendum genus humanum vniuerſum, ad abluendos omnes à peccatis, ad ſanctificãdos, ad iuſtificandos omnes, vna illa hoſtia abunde ſuffecerit) Dei verbum eſt: certum enim eſt & indubitatum, quod
Rom.6. Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. Sed ſi ita hæc verba interpreteris, vt incruentũ illud ſacrificium (ſic enim, non à Gregorio modo Nazianzeno, verum & à patribus in ſacroſancto concilio Epheſino congregatis appellari legimus) in quo memoria fit & repræſentatio ſacrificii pro nobis in cruce peracti per Pontificem noſtrum dominum Ieſum Chriſtum, vt illud in Eccleſia deinceps amplius non eſſe celebrandum exiſtimes: tuum eſt hoc verbum ô Satana, qui per impium Caluinum, & eiuſdem farinæ non paucos alios id populo perſuadere conaris, non eſt Dei verbum. Nunquam enim ſpiritus ſanctus, quo ſuggerente Paulus hæc ſcripſit, ſic ea verba intelligi voluit. Cuius rei, ne cæteros cõmemorem, vel ſolus Ioannes Chryſoſtomus, Pauli germanus interpres, locuples teſtis eſſe poteſt: qui ſcri-
Homil.17. bens in illud caput ad Hebræos: Quid ergo nos, inquit? Nónne per ſingulos dies offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius: Et vna hæc eſt hoſtia, non multæ. Quomodo vna eſt & non multæ? Quia ſemel oblata eſt, oblata eſt in ſancta ſanctorum: hoc autem ſacrificium, exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus. Nec nunc quidem aliũ agnum, craſtina alium, ſed ſemper eundem ipſum. Proinde vnum eſt hoc ſacrificium, hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Chriſti ſunt? Nequaquam, ſed vnus vbique Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbiq; offertur, vnũ corpus eſt, & non multa

multa corpora:ita etiam & vnũ ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt qui hoſtiam mundantem nos obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem, conſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, in meam cõmemorationem. Non aliud ſacrificiũ, ſicut Pontifex, ſed idipſum ſemper facimus: magis autem recordationem ſacrificii operamur. Quid dici potuit clarius ad quotidiani ſacrificii noſtri rationem explicãdam? & ad Pauli vel ſpiritus ſancti potius per Paulum loquẽtis ſententiã explanandam? Primum diſcrimen oſtendit inter ſacrificium quod offertur à nobis in altari quotidie, & quod in cruce ſemel eſt oblatũ à Chriſto, nunquã ad eundem modum amplius offerendum: quod illud in mortem oblatũ ſit, hoc fiat in mortis recordationem. Deinde eandem hanc & illam hoſtiã eſſe demonſtrat: idem enim verum & viuum corpus immolatur in altari, quod ſemel in ara crucis fuit immolatum, quanuis immolationis veritas eadem non eſt. Propterea ſacrificiũ hoc vocat exemplar illius quod in cruce peractum eſt. Ibi enim verè oblatus, verè paſſus, verè mortuus eſt Chriſtus: hic nihil aliud quàm eorum, quæ ibi acta ſunt, fit repræſentatio. Docet ad extremum, quicquid eius facit Eccleſia, eam ex Chriſti præcepto facere, qui quod ipſe corpus ſuũ in mortem ſemel obtulit, à nobis in ſuæ mortis recordationem iugiter offerri iuſſerit. Verum hac de re paulò poſt pluribus differemus, nam nunc ideo tantum iſta cõmemorare viſum eſt, planum vt omnibus faceremus, nõ eſſe ſtatim tanquam Dei verbum accipiendum, quicquid è ſcripturis in prauũ aliquem ſenſum detortũ profertur: Scriptura fuit ea quoq;, quam contra Chriſtum ipſum tentãs eum ſatanas adduxit, Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabũt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed quo ipſe ſenſu produxit, nõ Dei, ſed ipſius fuit ſatanæ verbum, qui ſi ſe transfigurat in angelũ lucis, non eſt magnum, ſi miniſtri eius transfigurẽtur velut miniſtri iuſtitiæ: non eſt magnum ſi fuerunt ſemper & ſunt etiam nunc Pſeudoapoſtoli & operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Etiam ante natum Chriſtum non niſi ſub verbi Dei prætextu Satanas per Pſeudoprophetas populum ſeducebat. Quoties enim id apud Prophetas legimus de illis dictum: quod currebant cum

Luc. 22.
Pſal. 90.
Mat. 4.
2. *Cor.* 11.
Hier. 23. 24. 27. & 29.

eos non miſiſſet Dominus: quod ſubinde vociferabãtur, verbum Domini:os Domini loquutum eſt: Hęc dicit Dominus: cum tamen hæc Dominus loquutus non eſſet, quæ ipſi dicerent. Iam qui Galatis aliud annuntiabant,
Gal.1. quàm quod à Paulo acceperant, ſub Euangelii titulo doctrinam ſuam populo venditabant. Sic enim ad eos Paulus loquitur: Miror quòd ſic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium, quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti. Quem locum enarrãs Ioannes Chryſoſt. Huiuſmodi, inquit diaboli fraus eſt, haudquaquam nudos proponere laqueos, quibus venetur homines. Etenim ſi dixiſſent, deſciſcite à Chriſto, Galatæ vitaſſent eos velut impoſtores & corruptores. Nunc verò, ſinentes eos in fide manere, & interim fraudi prætexentes Euangelii nomen, impune ſummaq́ audacia perfodiebant domum, videlicet, iis quæ dixi obtentis velamentis, per hæc nomina celantibus parietum perfoſſores. Quoniam igitur illi ſuam impoſturam appellabant Euangeliũ, ipſe etiã aduerſus nomen repugnat, &c. Quid? An tibi non videtur iis verbis eos graphice depingere, qui Euangelium, qui Dei verbum noſtro ſæculo ſic ſibi ſolis arrogauerunt, vt eius poſſeſsione Chriſtianos omnes excluderent? adeo, vt niſi Lutheri quis amplectatur impoſturam (hanc enim bona pars eorum, qui diſceſſerunt ab Eccleſia, vocat Euangelium) Chriſtianũ cenſeri nolint, quamlibet is Chriſti ſe doctrinam & eius Apoſtolorum ſequi profiteatur & præ ſe ferat. Quibus nos rectè
1.Cor.14. cum Paulo dicere poſſumus, An à vobis Dei verbum proceſsit, aut in vos ſolos peruenit? Sed expendamus nunc & hanc ſcripturam, cuius gratia iam alias aliquot excuſsimus. Scriptum eſſe aiunt: Bibite ex hoc omnes. Hunc ſi ſenſum eſſe vis, vt quibus hoc dictum eſt, non licere putes Sacerdotibus aut conficere, aut offerre, aut oblatione facta Chriſti corpus & ſanguinem ſumere, niſi ſub vtraque ſpecie, Dei verbum eſt, quod obuis, quod aiunt, vlnis reuerẽter amplectimur: Sic enim Chriſtus inſtituit, ſic vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica ſemper obſeruauit Eccleſia, neq; faciet vnquam, vt iſtud Chriſti mutet inſtitutum. Sin autem illud ex iis verbis colligere conaris, quod eis tanquam Chriſti pręcepto cuncti cõpellantur ad vtriuſq; ſpeciei cõmunionem, quod aliter ſaluo eſſe nemini liceat,
tuum

tuum eſt hoc verbum ô Satana,qui per hanc viam & opi-
nionum, & animorum in Eccleſia Dei diſsidium excitare
conaris,nō eſt verbum Dei. Legantur quæ præcedunt ver
ba,totus ille locus accuratius expendatur, cuius erit per-
ſpicuum,cum in domo Simonis leproſi, vbi Paſcha cum
diſcipulis ſuis Chriſtus manducauit,alii quoque nonnul-
li fuerint, neminem tamen in illa cęna præſentem adfuiſ-
ſe præter duodecim Apoſtolos,ac ſolis illis hæc verba di-
cta eſſe. Dicit Matthæus: Veſpere autem facto,diſcumbe- *Mat.26.*
bat cum duodecim diſcipulis. Dicit Marcus : Veſpere au- *Mar.14.*
tem facto,venit cum duodecim. Dicit Lucas : Et cum fa- *Luc.22.*
cta eſſet hora diſcubuit,& duodecim Apoſtoli cum eo.Pu
tas ne temere factum eſſe, quod numerus iſte duodecim
ita diligēter ab omnibus Euangeliſtis expreſſus eſt? Præ-
uidebant illi ſpiritu ſancto pleni,futuros nouiſsimis tem-
poribus,qui ex verbis ipſorum tanquã à Chriſto pręceptũ
eſſe defenderent, quod ab ipſo præceptum eſt nunquam:
atq; ideo in exprimendo numero tam cauti fuerunt & di
ligentes, ad ſolos vt duodecim Apoſtolos, quos etiã tum
Sacerdotes inſtituit Chriſtus,verba hæc pertinere demon
ſtrarent : vt illi neceſſario ſumerent ſacris operantes, cæ-
teri vero, quin & illi ipſi extra ſacrificium, Euchariſtiam
ſub vtraque ſpecie ſumendi,nulla eſſent neceſsitate adſtri-
cti. Quamobrem nihil adferunt iſti ad inſtitutum ſuum
probandum ex eo loco, vbi cœna Domini deſcribitur.
Nam quod præceperat Chriſtus, id ab Apoſtolis factum *Ioan.6.*
eſt,atteſtante Marco, quod biberunt ex eo omnes, & fit
etiam nunc ab iis, qui ſacris operantur. Intellexerunt
hoc, qui ante centum annos vetuſtum Eccleſiæ morem,
quo ſub altera tantum ſpecie communicatur, mutantes,
priuata ſua authoritate ſibi calicem vſurparunt, ex his
verbis,bibite ex hoc omnes,errorem ſuum cõfirmari non
poſſe: quamobrem ad aſtruendum illum, verba potius
Chriſti,quæ ſunt apud Ioannem, producenda putauerint,
Niſi manducaueritis carnem filii hominis,& biberitis ſan
guinem eius,non habebitis vitam in vobis: Quæ tamen
verba, qui triginta iis annis prodierunt, de ſpirituali
non de Sacramentali manducatione intelligi volunt:
Quæ etiamſi de Sacramentali manducatione accipian-
tur (ſicut accipi recte poſſunt de vtraque) tamen in toto
illo capite neque calicis, neque vini fit vlla mentio, ma-
gis vt ad receptum Eccleſiæ morem, quàm ad iſtorum
erro-

errorem probandum, facere videantur. Quamobrem non modo prçceptũ vbi dari iuſſerit, ſed nec exemplum vbi dederit ſub vtraq; ſpecie Chriſtus aliis quàm Apoſtolis, quiſquã in ſcripturis reperiet, cum oſtendi econtra poſsit à nobis, qui non erant ex Apoſtolorum numero, duobus illis in Emaus euntibus, hoc ſacramentũ ſub altera tãtum ſpecie datum eſſe. Nam quem illis fregerat panem Chriſtus, non ſimplicem panem, ſed ſacramentum fuiſſe corporis & ſanguinis Chriſti teſtantur vno ore Chryſoſtomus, Auguſtinus, Beda, Theophylactus. Quin & Hieroſolymis vnius tantũ ſpeciei communionẽ in vſu fuiſſe, ex his, quę de fractione panis in Actis Apoſtolorũ ſcripſit Lucas, diſcimus. Totum prẹterea Ioannis caput ſextum, ſicut pauló ante commemorauimus, nullum neque calicis, neque vini facit mentionem: nec obſcure indicat, ſufficere ſolam ſpeciem panis, cum dicit, Qui mãducat panem hunc, viuet in æternum. Quod ſi ſpectes figuras, quibus hoc ſacramẽtum in lege fuit prçſignatum, agnum illum Paſchalem, & manna quod de cęlo Iudæis fuerat ſuppeditatum, figuram illius geſsiſſe reperies: De iis comedebant omnes, de liquore verbum nullum. Quin illud in Leuitico potius legitur, quæ libamina iuxta ritum illius temporis oblata, conſiſtebant in liquidis, in vſum Sacerdotum omnino ceſsiſſe, neq; ſibi portionem eorũm aliquam offerentes laicos vſurpaſſe: vt hæc quoque figura ad eum, quem retinet Eccleſia Catholica, morem confirmandum pertinere videatur. Ad quem abrogandum non modo nihil profertur é ſcripturis, verumetiam ex iis ſané intellectis cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, vtramq; ſpeciem ab iis tantum qui ſacris operantur, alteram extra ſacrificium ab omnibus recte ſumi. Quid ergo quiritaris ô Satana præceptum Chriſti violari, quod hac quidem de re nullum eſſe conſtat? Quid ſi ille ipſe, quo tu quaſi flabello quodam vſus es ad iſtos in Eccleſia dei ventos & tempeſtates excitãdas, cuius opera tam multos à Chriſto, & à corpore eius eccleſia ſegregaſti, teſtimonium contra te feret, nihil eſſe de vtraque ſpecie ſumenda à Chriſto præceptum? Lege quę ſcripſerit ad Boëmos nõdum in reprobum ſenſum datus, hęc illius verba reperies. Quoniam pulchrum quidem eſſet vtraque ſpecie euchariſtiæ vti, & Chriſtus hac in re nihil tanquam neceſſarium præcepit, præſtaret pacem & vnitatem, quàm vbiq; Chriſtus præcepit, ſectari, quàm de ſpeciebus ſacramenti cõtendere.

Luc.24

Chryſ. Homil. 17. in Matthæũ.
Aug. lib.3. de conſenſu Euangeliſt. cap.25.
Beda in Lucam lib.6.
Theophyl. in Lucam.
Act.2.
Exo.12.
Exo.16.
Leui.4.6 &.16

dere. Lege quę ſcripſit idem in Euchariſtiæ declaratione. Non dixi,inquit,neque conſului, neque eſt intentio mea, vt vnus aut aliquot Epiſcopi propria authoritate alicui incipiant vtramque ſpeciem porrigere, niſi ita conſtitueretur & mandaretur in concilio generali. Sic ille non prorſus adhuc odio erga Catholicam Eccleſiam excæcatus. Sed & poſtquam argumēta illi per te Satana ſuppeditata ſunt, quibus ſacroſanctum miſſæ ſacrificium euertere, atque ita redemptionis noſtræ per Chriſtum in cruce factæ memoriam omnem abolere penitus conaretur, ſcripſit his verbis in libro, qui de formula miſſæ inſcribitur: Si quo caſu concilium ſtatueret,minime omnium nos vellemus vtraq; potiri: & planè eos anathema habere,quicunque authoritate talis concilii potirentur vtraque. Hæc iuratus ille tuus, æſtro tuo percitus,in cuius ſcriptis,vt facile mendacem agnoſcere liceat, vix vlla pagina reperitur,in qua ſecum ipſe non pugnet. Quum itaque ſcripturæ pro recepto magis Eccleſiæ more, quàm contra illum facere videantur, cauſæ nihil eſt, quamobrem tanta contentione calix nunc exigatur. Sed fuit, aiunt,eius vſus in primitiua Eccleſia.Fuit,ſed non in vniuerſa. Dedit vtramque ſpeciem Corinthiis Paulus : dedit alteram tantum Hieroſolymitanis Iacobus : Qua de re nullum extabat Chriſti præceptum,abundabat vnuſquiſque in ſenſu ſuo. Etiam infantulis mox vt lauacro regenerationis ſanctificati ſunt, Euchariſtia dabatur in Eccleſia primitiua, ſicut ex Dionyſio Areopagita,Cypriano,Auguſtino,Innocentio,& Sozimo Pontificibus abunde liquet. Neque id ſine obtentu verbi dei fiebat. Nam ſiue illud proferas: Bibite ex hoc omnes, ſi ad alios etiam, quàm ad quos dictum eſt Apoſtolos,referendum exiſtimas: ſiue illud,niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis ſanguinem eius,non habebitis vitam in vobis,vtrunque æquè ad paruulos atque ad adultos pertinere videtur. Nam qui dicit omnes,neminem excludit: excluſi ſunt nihilominus infantes ab vtriuſque ſpecici, vel potius ab ipſius corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentali participatione, neque tamen quiſquam eſt ex nouatoribus iſtis, qui propterea cœlum terræ miſcendum putet. Quid autem cauſæ eſt, quamobrem qua authoritate fecit Eccleſia,vt ab omni ſacramentali Chriſti corporis manducatione paruulos excluderet, eadem authoritate non liceat illi iuſtis & graui

Diony. Eccle. Hierar. cap.7. Cypr.tract. de lapſis. Aug. epiſt. 107.& de peccatorũ meritis & remiſſione lib.1.ca 20 & contra Iulianũ,li.3 ca.11. & cõtra Pelag.

bus

Hipognoſti con, lib. 5. bus ex cauſis, non ab ipſius Chriſti corporis & ſanguinis, ſed à ſpeciei tantum alterius vſu, eos, qui ſacris non operantur, arcere, cum ſub vna æquè ſit integer Chriſtus, atque ſub vtraque: neque ſit in ſpecie ſalus, ſed in eo, qui ſub ſpecie continetur, domino noſtro Ieſu Chriſto, extra cuius nomen aliud non eſt, in quo nos fieri ſaluos oporteat, neque vel de altera, vel de vtraque ſpecie extra ſacrificium ſumenda, Chriſti præceptū extet vllum, verum Eccleſiæ poteſtas conceſſa ſit, quod ratio temporis poſtularet, ea de re ſtatuendi. Quanquam & eius rei licet exempla proferre, vbi cum ratio poſtulabat, non modo ventum eſt, ſine peccato contra dei præceptum, verumetiam illud ipſum ſine expreſſo dei mandato eſt abrogatum. Circunciſio & ſabbatum, quin à Deo præcepta ſint, inficias ire poteſt nemo, & tamen etiam ſub lege, & circunciſio in deſerto, & ſabbati ſanctificatio bello ingruente ſine peccato fuit à Machabæis intermiſſa: Quin etiam vtrunque fuit paulò poſt quàm Chriſtus fuit mortuus Eccleſiæ auctoritate abrogatum: Non quòd vtrunque obſeruare malum eſſet, ſed quod ſolicita de ſalute noſtra mater Eccleſia, nihil nobis cum Iudęis eſſe commune voluit. Sed ad noſtra ſacramenta veniamus. Nónne Chriſtus formam baptizandi pręſcripſit? In nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, formam tamē hanc Apoſtolos non obſeruaſſe legimus, quos in ſolius Ieſu nomine baptizaſſe ſcribit Lucas, neque tamen vociferabatur quiſpiam Chriſti inſtitutionē violari, contráque præceptum eius veniri. Quod apertius certe eſt de hoc ſacramento, quàm de euchariſtia ſub vtraque ſumenda. Poſtulabat hoc illorum temporum ratio, vt Ieſu nomen & eius virtus quàm maxime inculcaretur fidelium mētibus: tum & illud intelligebatur, quod ſolius huius nominis appellatio, totius eſſet deitatis confeſsio, ſicut à Baſilio ſcriptum & ab Ambroſio legimus repetitum. Quare nō hoc ipſum cogitatur in alterius ſpeciei ademptione? quandoquidem vnius ſumptio, totius eſt Chriſti communicatio. Factum eſt tamen poſtea, vt quam Chriſtus pręſcripſit formam, ad eam eccleſia redeundum eſſe putaret. Deinde verò, Nōne præceptum à Chriſto videtur, prius vt doceantur qui baptizandi ſunt? Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos. Et alio loco: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Velle videtur, vt fides quæ ex auditu eſt, baptiſmum præcedat. His ſcripturæ locis vrgent maxime

Innocen. epi. 16.
Act. 4.
Gen. 17.
Exo. 20
Ioſue. 5.
1. Mac. 2
Mat. vlt.
Act 8.
Baſilius ad Amphilochium, c. 12.
Ambr. lib. 1 de ſpiritu ſancto. ca. 3.

Ana:

Anabaptiſtæ, clamant & ipſi, violari præceptum Chriſti baptizandis paruulis, qui doceri non poſſunt: Et tamen ab iis, qui malūt Euangelici q̃ Chriſtiani vocari, quod cuiuſuis potius quàm Chriſti Euangelium amplectuntur, illi ipſi Anabaptiſtę pro hæreticis habentur: Neque videtur eis, & quidem recte (nam hac in parte cum Eccleſia ſentiunt) quicquam fieri contra Chriſti præceptum baptizandis paruulis, quum ad ſolos adultos hęc verba pertineant. Iam verò quid eſt baptizare? Nõne immergere, & in aquã deprimere? Quem immergendi ritum religioſe tenuit, & ad poſteros etiam tranſmiſit Eccleſia primitiua, neque tamen continuauit poſteritas. Quãta autem religione mos hic in Eccleſia primitiua fuerit obſeruatus, vel ex eo colligi poteſt, quod cum Clinici, hoc eſt lecto propter ægritudinem decumbentes, aſpergi ſiue perfundi cępiſſent, dubitatum eſt de perfuſione illa, quæ nunc etiam in vſu eſt, vtrum pro baptizatis habendi eſſent, qui perfuſi tantum ſiue aſperſi fuiſſent. Quam dubitationem diſcutiens Cyprianus, nihil referre ſcripſit, perfunderentur ne an mergerentur: quod in ſacramentis ſalutaribus neceſsitate cogente, & Deo ſuam indulgentiam largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia. Non putauit ille diuinam benignitatē externis rebus alligatam eſſe, ſed fide potius excipi cœleſtem munificētiam. Ecce in vno baptiſmi ſacramento quàm multa mutata ſunt, non dicam contra præceptum Chriſti, ſed quod negari certe non poteſt, contra ſcripturę verba, nullos tamen ea res in Eccleſia dei motus peperit, neque eſt aliquis, qui tria verba cum quoquam hoc nomine commutanda eſſe putet. Quę mala eſt hæc amentia, quod de ſpeciebus, in quibus non eſt ſalus, tanta eſt altercatio, quum tamē neque recens, neque perpetuum ſit hoc Eccleſiæ de vtraque ſpecie ſumenda interdictum. Ante mille & centum annos in Epheſino concilio, quod eſt vnum ex quatuor illis, quæ tanquam quatuor Euangelia à Chriſtianis omnibus recipiuntur, decretum fuit, vt ſub ſpecie panis tantum à Laicis Euchariſtia ſumeretur. Inde traxit etiam nomen laica communio, cuius & in Sardicenſis, & in Agatenſis concilii decretis fit mentio. Decretum autem illud fuerat propter abolendum hæreſim Neſtorii, qui ſub ſpecie panis carnem ſine ſanguine, hoc eſt cadauer, ſub ſpecie vini ſanguinem abſque carne, hoc eſt cruorem, contineri blaſphemabat.

Li.4.epi.7

conc. ephes.

Hic

Hic error durat etiam nunc. Scimus enim vtriuſque ſpeciei vſum permiſſum à Paulo tertio pontifice quibuſdam, cætera Catholicis, hac verò ſola in re ab Eccleſia ſegregatis fuiſſe, modo confiterentur, ſub ſpecie panis corpus & ſanguinem, ſub ſpecie vini ſanguinem & corpus contineri. Quorum ſacerdotes cum deliberandi ſpacium ſibi dari petiuiſſent, poſtridie in templis populum è ſuperiore loco admonuerunt, dixiſſe Chriſtum accepto pane, hoc eſt corpus meum, non addidiſſe & ſanguis: accepto verò calice, hic eſt ſanguis meus, nō addidiſſe & corpus: hominem verò velle vt dicatur, hoc eſt corpus & ſanguis: hic eſt ſanguis & corpus. Quæſiuerunt deinde, vtri magis credendum ſit, Chriſto ne Deo deiq; filio, an homini? magnosq; motus excitarunt, atq; irritos Pontificis conatus in reducendis illis ad vnitatē Eccleſię fecerūt. Non videtur autem hic error eſſe diſsimilis errori Lucianiſtarum, Qui quum legerent, verbū caro factum eſt, negabāt animam in Chriſto fuiſſe, quod nude ſcriptum eſſet, verbum caro, non autem, caro & anima factum eſt. Quos reprehendens Epiphanius: Ecce, inquit, dicit ſcriptura, Formauit Deus hominem: & nō dixit, fecit ipſi epar, aut pulmonem, aut cor, aut venas, aut neruos, aut alia quæ ſunt in corpore. Per hoc intelligamus, vnum quid eſſe ex toto fabrefactū hominem ipſum, eo quòd non particulatim compoſitionem totius animalis ſcriptura explicat. Porrò ſublata cauſa, nō multo poſt ceſſauit hoc interdictum, & vtraq; ſpecies vſur pari rurſus cœpit. Qua tamen in re nō idem apud omnes mos obſeruabatur, quod apud alios vtriuſque, apud alios alterius tantum ſpeciei fuit vſus, donec ad Gregorii tertii pontificis Romani tempora ventum eſt, quo ad Eccleſiæ gubernacula ſedente, Germania Chriſti recepit Euangelium, ac ducentis poſt annis Polonia, & ſuccedente tempore nonnullæ ſeptentrionales aliæ nationes, apud quas vini vſus prorſus fuit incognitus. Nam & in Germania non multo amplius quàm trecenti anni interceſſerunt, cum excoli vineæ cœptæ ſunt, quæ tamen & ipſa non vbique vini ferax eſt. Apud nos verò nunc quidem frequentior, parentum verò noſtrorum & auorum memoria, rarus & perexiguus vini fuit vſus, ac minor etiam, quò tempore primum noſtris maioribus Euangelii lumen affulſit. Hoc itaque Gregorio tertio Eccleſiæ vniuerſali præſidente ante octingentos plus minus annos, tacito quodam popu-

Epipha. in Ancora.

populorum omnium conſenſu vtriuſque ſpeciei commu=
nio videtur abrogata. Nam qui vino abundabant, cum
alios nuper ad Chriſti fidem conuerſos propter vini pe=
nuriam vtraque ſpecie vti non poſſe viderent, ne quid ea
res pareret offendiculi, quod non vnus & idem apud om=
nes ritus obſeruaretur in hoc præſertim ſacramento, quod
proprie ſymbolum eſt vnitatis, ab vtriuſque ſpeciei vſu ab
ſtinendum ſibi eſſe putauerunt, altera tantum contenti.
Ac durauit hæc ſub vna tantum ſpecie communicãdi con
ſuetudo ſine cuiuſquam interpellatione vſque ad tempo=
ra concilii Conſtantienſis, quod fuit habitum ante annos
centum trigintaſex: in quo etiam præſentes adfuerunt ex
prouincia noſtra Nicolaus Archiepiſcopus Gneſnenſis,
Andreas Poſnanienſis, & Nicolaus Plocenſis Epiſcopus,
qui fuit Iudex commiſſarius ad audiendas omnes cauſas
nomine nationis Germanicæ conſtitutus: ex terris Bruſ=
ſiæ Ioannes Varmienſis, Procurator Pomeſanienſis, Cul=
menſis, & Sambienſis Epiſcoporum. Ibi primum exorti
ſunt qui dicerent, populum ſub vtraque ſpecie, etiam ſum=
pto prandio, vel cœna, ſuſcipere euchariſtiam debere. Qua
de re quum eſſet ad patres concilii relatum, qui ex toto or *Seſsione. 13.*
be conuenerant viri ſacrarum literarum peritiſsimi, poſt
maturam deliberationem habitam, decretum eſt, quod
conſuetudo ab Eccleſia & ſanctis Patribus rationabiliter
introducta communicandi populum ſub vna ſpecie tan=
tum, & diutiſsime obſeruata, habenda eſt pro lege, quam
non licet reprobare, nec ſine Eccleſiæ authoritate pro libi-
to mutare: quódq; hanc conſuetudinem obſeruare ſit ſa=
crilegum aut illicitum, cenſeri debeat erroneum, & perti=
naciter aſſerentes oppoſitum, tanquam hæretici ſint arcen
di. Decem & ſeptem annis poſt, habitum eſt aliud conci=
lium Baſileæ, cui & ipſi Andreas Poſnanienſis Epiſcopus
tunc à ſacro concilio nationis Germanicæ præſidens deſi=
gnatus, & Franciſcus Epiſcopus Varmienſis interfuerunt.
In quo cum itidem de vtraque ſpecie diſceptaretur, decre= *Seſsione. 30*
tum eſt & declaratum, quod fideles laici communicantes,
non aſtringantur ex præcepto Domini ad ſuſcipiendam
Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie: ſed Eccleſia, quæ regitur
ſpiritu veritatis, & cum qua Chriſtus eſt vſque ad con= *Mat. 28.*
ſummationem ſeculi, ordinare habet quomodo ipſis non
conficientibus miniſtretur, prout pro reuerentia ipſius
ſacramenti & ſalute fidelium viderit expedire. Siue au=

tem ſub vna ſpecie, ſiue ſub duplici quis communicet (ſe=cundum ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ) profi=cit digne communicantibus ad ſalutem. Nec vllatenus ambigendum eſt, quod non ſub ſpecie panis caro tantum, nec ſub ſpecie vini ſanguis tantum, ſed ſub qualibet ſpecie eſt integrè totus Chriſtus. Laudabilis quoque conſuetu=do, communicandi laicum populum ſub vna ſpecie, ab ec=cleſia & ſanctis Patribus rationabiliter introducta, & ha=ctenus diutiſsime obſeruata, & à doctoribus diuinę legis, ſacrarum ſcripturarum ac canonum multam peritiam ha=bentibus, iam à longęuo tempore commendata, pro lege habenda eſt, nec alicui licitum eſt eam reprobare, aut ſine auctoritate Eccleſiæ ipſam immutare. Ecce duorum conci=liorū decreta, quibus vſus hic Eccleſię ſub vna ſpecie com=municandi confirmatus eſt: in quibus pręſentes etiam ad=fuerunt ex hac prouincia noſtra Epiſcopi, à regno miſsi, qui regni totius nomine ad ea quæ ſunt in illis conſtituta ſuum aſſenſum præbuerunt. Fingamus autem controuer=ſum adhuc eſſe, num adſtringamur ex præcepto domini ad euchariſtiam ſub vtraque ſpecie ſuſcipiendam, tibi ſic, mihi ſecus videbitur: quis erit contentionis huius noſtræ finis? Iudex vt ſit aliquis oportet. Poſtulari nunc à multis audimus concilium, atque id liberum: Quæ potuerunt autem eſſe concilia magis libera: quàm hæc duo fuerunt in Germania congregata, in quibus ipſos etiam Pontifi=ces loco ſuo motos legimus. Vt admiranda ſit eorum vel inſcitia, vel impudens comminiſcendi quiduis audacia, qui pontificia tyrannide calicem ademptum populo voci=ferantur, cum non modo nullum oſtendere queant Pon=tificis alicuius de eo abrogando eo decretum, verum con=*Ser. 4. in Quadrag.* trarium à nobis doceri poſsit. Nam poſt Epheſinum con=cilium, quum interdicti cauſa ceſſaſſe videretur, ad inter=miſſum ſub vtraque ſpecie communicandi morem à Leo=ne pontifice populus inuitatus fuiſſe videtur. Sed iſti ve=rum an falſum dicant, nihil ſua referre putant, dum Pon=tifices quibuſcunque confictis criminationibus exoſos *Lib. 1. epi. 3* populo reddant. Intelligit enim Satanas, quod à Cypri=ano ſcriptum antea commemorauimus, gubernatore ſub=lato facilius circa Eccleſiæ naufragia ſe graſſari poſſe. Quamobrem hoc laborat per membra ſua, vt illius au=thoritatem eleuet, vt ab illius obedientia homines abſtra=hat. Cæterum quæ tyrannis eſt tueri concilii decreta,

neque

neque permittere quæ ſunt Eccleſiæ totius authoritate conſtituta, vt abſque eiuſdem authoritate abrogentur? Si quæ per Principem in comitiis de cunctorum regni ordinum aſſenſu conſtituta ſunt, contra eorum aliquid Princeps ipſe venerit, quàm durum id multis videtur? Si verò contraria conſtitutione aliqua, quod in maioribus regni comitiis ſumma voluntate omnium ſancitum eſt, id extra comitia ſolus ipſe, paucis in conſilium adhibitis, antiquare conaretur, qui non æderentur clamores? qui motus non excitarentur? Et quod Principi licere nolūt, id licebit monacho apoſtatæ, vt excæcatus erga monacham libidine, ac propterea ſurſum ac deorſum miſcere volens omnia, tyrannidem hanc ſibi vſurpet, vt quæ non de vnius alicuius regni aut prouinciæ, ſed quæ de totius orbis Chriſtiani, de tot regnorum, prouinciarū, populorum, nationum aſſenſu, doctiſsimis, grauiſsimis, ſanctiſsimis viris, in conſilium adhibitis, in generali concilio, & eo quidem duplici, conſtituta ſunt, ea priuata ſua authoritate, quid dicam authoritate, quam nullam habet, quin potius affectata tyrannide quadam, abrogare conetur? Si quæ paulò grauior eſt cauſa, dicitur hic eſſe comitialis articulus, neque Principi fas eſſe putatur extra comitia quicquam de ea decernere: & de euchariſtia ſtatuere articulus eſt monachalis, vt ipſe cum ſua nonna decernat, num Conſtantienſis & Baſilienſis concilii decreta rectè ſe habeant necne? Quæ eſt ſi non eſt hęc extrema dementia, tantam aut monacho apoſtatæ, aut rhetorculo alicui tyrannidem permittere? vt is mihi de conciliorum decretis, deue ſanctorum Patrum ſcriptis ferat ſententiam: vt hoc rectum, illud minus rectum: hoc amplectendum, illud reiiciendum eſſe pronuntiet? Certe ſi quis hoc de regni comitiorum ſtatutis facere tentaret, aut pro inſano haberetur, aut ſibi debitas pœnas nō effugeret. Quid autem cauſæ eſt, cur ſanctior eſſe debeat comitiorum quàm conciliorum authoritas? Cur non liceat in illa, quod licere volunt in hac? Dicat quiſpiam, Legem in comitiis non rectè latam eſſe, ac ſuum iudicium omnium eorum, qui legem hanc ſciuerunt in comitiis, iudicio anteponendum (neque enim deerunt illi rationes, modo non prorſus ingenio ſit deſtitutus, quibus eam infirmare conetur, fortaſsis etiam contra vitam & mores eorum, qui legem ſanxerunt, declamabit, vero, an falſo, non multum ſua intereſſe

exiſtimans:Neque enim fuit maior vnquam modo dicen-di,verum etiam mentiendi quiduis impunitas & licentia, quàm ſub iſto Euangelio, atque ita ſeditionem conciteť) num ferendus videbitur? Scilicet. Quod contra terræ ali-cuius comitia factum fuerit, nemo tolerandum putabit: quod verò contra totius orbis comitia factum erit, id fer-ri poterit? Merito commendatur ab Euſebio pręclara Platonis illa ſententia: Vobis quidem, inquit, ſi recte conſtitutæ ſunt leges, vna certe lex erit præclariſsima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, recte ne an contra ſe leges habeant, ſed vno omnium ore, vnaq́ voce, recte tanquam à diis poſitas concedi pręcipiat: nec vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari. Senem autem ſi quid excogitarit, Principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. Ne quærere quidem vir ille ſapientiſsimus adoleſcētibus permittit, num Laconum, aut Cretenſium lex recte ſe an contra habeat: ſeni verò non plus concedit, quàm vt Principibus referat: quo ſi iuſtas & graues aliquas cauſas attulerit, per quos condita lex eſt, per eos aut declaretur, aut mutetur, aut prorſus abrogetur. Vult autem id à ſene fieri, nemine iuuenum audiēte, quod hæc ætas affectionibus magis quàm rationis magiſterio gubernari conſueuerit. Quam etiam ob cauſam Ariſtoteles, humanæ quoque philoſophiæ minus eos idoneos auditores eſſe cenſet. Notum eſt illud quoq; ex Næuii ludo, Percunctantibus enim, Cædo, qui veſtram rempublicam tantam amiſiſtis tam cito? reſpondetur. Proueniebant oratores noui, ſtulti, adoleſcentuli. Temeritas videlicet eſt florentis ætatis, prudentia ſenectutis. Nunc non alii de conciliorum decretis iudicant audacius, ne dicam an impudentius, quàm oratores noui, ſtulti, adoleſcentuli: qui ſimul vt alicuius locos cōmunes perlegerint, ſtatim ſe Theologos profitentur: ac eiuſmodi Theologos, vt non illud modo, ſuper ſenes intellexi, verum & id quod proxime pręcedit, ſuper omnes docentes me intellexi, ſibi arrogare audeant. Adeò verum eſt quod prouerbio dicitur: Inſcitia confidentiam, eruditio cunctationem parit. Dicit ſcriptura: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi. Et alio loco de Chriſti præcurſore, Helia propheta: Conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres. Nunc à filiis diſcunt parentes male credere aut nihil credere: illos interrogant, ab illis docentur,

Plato, lib. 1. de legibus.
Euſe li. 12. de præpar. Euangelica. cap. 1.
Lib. 1. Ethi.
Pſal 118
Deut. 32
Luc. 1.

centur, & per Antichriſti præcurſorem corda filiorum in patres, & patrum in filios conuertuntur: vt non hoc filii quod patres quondam eorum,ſed hoc credant ſuperſtites patres,quod ab imperitis ſæpe adoleſcentulis filiis ſuis do centur. Quid eſſe poteſt magis abſurdum ac præpoſterũ? Laconum aut Cretenſium leges haberi Plato vult tanquam à Deo ſancitas, vt neque mutire quiſquam contra eas audeat:& quæ citra omnem dubitationẽ à ſpiritu ſancto latæ ſunt, qui conciliis præſidet,afflatuq́; ſuo fouet ac vegetat Eccleſiam,nec eam in errorem vllum labi permittit,non modo quærere de iis, verumetiam eas conuellere & labefactare velle,rerum imperito adoleſcenti licebit? Atqui in temporalibus etiam legibus, dicit Auguſtinus, quanquam de iis homines iudicant cum eas inſtituunt,tamen cum fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudici de ipſis iudicare,ſed ſecundum ipſas:Quãto magis id obſeruandum eſt in legibus diuinis, cuius generis ſunt,quæ feruntur in generali concilio legitime congregato, vt ne cuiquam de illis iudicium permittatur. Atque hæc quidẽ de vtraque ſpecie. Hortamur autem, oramus,& per viſcera miſericordiæ dei obſecramus fideles omnes in prouincia noſtra conſtitutos,quandoquidem in hoc ſacramento varia eſt & multiplex Satanæ tentatio, fortiter vt illi reſiſtant.Neque enim aliud ille agit,quàm vt hac de ſpeciebus altercatione, à Chriſto & ab eius corpore Eccleſia ſegreget homines, quod ſegregatis facile ſe cætera quæ velit omnia perſuadere poſſe credit.Decet autem fideles omnes expendere, quod ſicut in hoc ſacramento verum eſt & viuum Chriſti corpus, ſic qui volunt illud ſumere ad vitam æternam & non ad mortem æternam, eos & ipſos oportet eſſe Chriſti corpus.Conſyderẽt quid ſit quod agatur in hoc Sacramento.Quid enim aliud,niſi quod dicit Paulus,mors domini annuntiatur? Quare autẽ mortuus eſt? Vt filios Iſrael qui erant diſperſi,congregaret in vnũ. Ipſe mortuus eſt ideo vt congregaret, tu propterea ſub vtraq; ſpecie ſumendum aſſeris,vt ſegreges,vt diuidas, vt diſpergas,quod illo pretioſo ſanguine ſuo collegit.Quid eſt,ſi hoc non eſt Antichriſtum eſſe? Quid hic eſt niſi Sacramentũ pietatis,niſi ſignum vnitatis,niſi vinculum charitatis? Qua tu fronte audes illud facere cauſam diſsidii, materiam diuiſionis,fomitem odii? Saltem ſigna ipſa attende,neque aliud eſſe velis, quàm quòd per illa notatur.

De vera religione, c.31

1. Cor. 11.

Ioan. 11.

Neque enim ſine cauſa Chriſtus in ſpecie panis hoc ſacra-
1. Cor. 10 mentum eſſe voluit: Vnus enim panis, & vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane participamus. Nos ergo deſignauit in hoc ſacramento dominus, nos ad ſe pertinere voluit, myſterium pacis & vnitatis in hac menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non pro ſe myſterium, ſed contra ſe teſtimonium accipit, indigne enim ſumit, ac reus erit corporis & ſanguinis domini: occiſor Chriſti reputabitur: nec minus peccabit, quàm ſi Chriſtum ipſum crucifixiſſet, ſi ſanguinem eius fudiſſet. Ex multis granis vnus efficitur panis:
1. Cor. 11. & nos ex multis membris efficimur vnum corpus, corpus autem Chriſti. Hoc ergo corpus ſi lanias, ſi diuidis, quid aliud quàm denuo flagellas, denuo crucifigis, denuo Chriſtum interficis? Qua crudelitate quæ poteſt maior excogitari? Quamobrem iterum atq; iterum obteſtamur per eum ipſum, cuius viuum corpus in hoc ſacramento continetur, vt ab hac tanta crudelitate ſibi temperent, quin potius, quod mortis Chriſti beneficio facti ſumus omnes, id eſſe & permanere velint. Fecit ille nos corpus ſuum, tradito pro nobis in mortem corpore ſuo, ſimus & permaneamus huius, & quidem vnius corporis membra. Erimus autem vnius corporis membra ſub Chriſto capite, ſi nos ab Eccleſiaſtici ædificii compage auelli non permiſerimus: ſi idipſum omnes dixerimus: ſi non fuerint in nobis ſchiſmata: ſi in eadem fidei regula permanſerimus: ſi cum aliis de rebus ad fidem pertinentibus, tum de hoc venerabili ſacramento vnanimes idem omnes ſenſerimus. Quamobrem non contendamus de ſpeciebus, in quibus nihil eſt quod aliquid fiduciæ quiſquam collocet: in illo ſolo ſpes nobis eſt omnis defigenda, qui ſub ſpeciebus iſtis viſibilibus inuiſibilis ipſe latet vereq; continetur. Neque enim quod videmus ſalutem nobis adfert, ſed quem oculis carnis huius cernere non poſſumus, quem ſola fide comprehendere licet, dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſub his quæ videntur ſpeciebus inuiſibilis ipſe & immortalis vere
Act. 4 continetur, ipſe eſt & non alius, in cuius nomine nos omnes fieri ſaluos oportet. Qui cum æquè ſit integer ſub vna atque ſub vtraque ſpecie, quorſum attinet de ſpeciebus diſceptare, ex quibus non eſt ſalus? Etiam atq; etiam nobiſcum reputemus, quid aliis acciderit, qui cum de vtraque ſpecie primum inter ſe contendiſſent, Chriſtum ex

vtraque paulò poſt amiſerunt. Neque enim credit iam bona pars eorum quicquam in hoc Sacramento, niſi merum panem, & merum eſſe vinum. Quæ quàm ſit horrenda blaſphemia, quis non intelligit homo Chriſtianus? Verum eſt quod dixit quidam quamuis Ethnicus. Nimium altercando veritas amittitur. Amiſerunt illi veritatem, amiſerunt Chriſtum de Sacramento, dum altercationi ſtudentes magis quàm dilectioni mutuæ, non credunt veritati, de veritate ſui corporis diſertè dicenti, hoc eſt corpus meum. Huc perduxit miſeros priuatus ſpiritus, cui plus fidendum eſſe putauerunt, quàm ei qui publicè promiſſus & miſſus Eccleſiæ vniuerſæ. Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra. Quamobrem cum nullum Chriſti inſtitutum, nullum præceptum videamus de calice cuiquam extra miſſæ ſacrificium dando, quum Chriſtum etiam ipſum & Apoſtolos abſq; calice ſub ſpecie panis tãtum Euchariſtiam dediſſe legamus: cum certo nobis perſuaſum ſit, nihilo plus ſub vtraque, quàm ſub vna ſpecie cõtineri, ſub qua æquè vt ſub vtraq; integer Chriſtus accipitur, ac eadem gratia cõfertur: non altercemur cum inimicis crucis Chriſti, qui quæ pacificauit ille per ſanguinem crucis, quæ per mortem ſuam congregauit, ea ſpargere conantur: non contendamus de ſpeciebus, ne quod illis accidit, & ipſi Chriſtum amittamus, verum ad quod peruenimus, iuxta Pauli conſilium, in eo permanentes, idem ſapiamus omnes. Ita futurum eſt, vt ipſi facti corpus Chriſti myſticum, non ad mortem æternam corpus Chriſti verum ſumamus, ſed ad vitam æternam. Verum ad reliqua pergamus.

Mat.26. *Col.1.* *Phil.3.*

CAPVT XLI.

Quòd hoc ſacramentum rectè dicatur ſacrificium.

INter omnia Sacramenta nullum eſt hoc vno Euchariſtiæ Sacramento excellentius: quam etiam ob cauſam à Dionyſio Sacramentum Sacramentorum & hoſtia vocatur hoſtiarũ. Nam cum tria ſunt, quibus ritè Deus colitur, fides, ſpes, & charitas, baptiſmus fidei, ab eo enim fideles appellamur: confirmatio ſpei, per illud enim erigitur ſpes noſtra, tutore nobis dato ſpiritu ſancto: Euchariſtia verò charitatis eſt Sacramentum, quod in eo recolimus, quanta fuerit charitas Dei & domini noſtri Ieſu Chriſti erga nos, qui dilectam animam ſuam dedit in manus

Eccl. Hier. lib.3. *Hier.12.*

Heb.9. nus inimicorum ſuorum,ac ſemetipſum tradidit oblatio-
nem & hoſtiam Deo patri pro nobis,vt ſanguine ſuo nos
emundaret ab operibus mortuis, ac viciſsim charitate er-
ga tam pium & beneficum ſeruatorem noſtrum accendi-
mur,omnia & facere, & pati parati, dū gratos nos & me-
mores tanti beneficii præſtare poſsimus. Quare quanto
eſt excellentior charitas, quàm ſit fides & ſpes,tanto præ-
ſtat hoc Sacramentum aliis omnibus, quod non modo
ſignificat & confert gratiam ſicut alia Sacramenta, ſed
eum ipſum, qui fons eſt & largitor omnis gratiæ verè in
ſe continet,dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Intelli-
git hoc Satanas, quod nullius Sacramēti dignitas maior
eſt vel vtilitas: proinde nuſquàm etiam grauius quàm in
hoc Sacramēto fideles tentat, quod aut ſublatum ex om
ni hominū memoria, aut certè debito honore ſpoliatum
ac prorſus contemptum eſſe cupit. Qua tamen in re, vt
paulò ante diximus,nihil agit feſtinanter,ſed illud moli-
tur ante omnia, vt à Chriſto, & ab eius corpore Eccleſia
ſegreget homines, quo ſegregatos facilius eo quo cogi-
tat perducat. Itaq; primum iniicit altercationem de ſpe-
ciebus,vt perſuadeat hominibus, nō hoc amplectendum
eſſe,quod viſum eſt Eccleſiæ vniuerſæ, neq; illius, ſed pri-
uato ſenſu ſcripturas interpretari oportere: quod poſtea-
quàm obtinuit, iam reliqua minore negotio perſuadet.
Nihil autē æquè conatibus eius obſtat,atq; iugis recorda-
tio ſacrificii illius,quo ſemetipſum patri ſuo cœleſti Chri-
ſtus in ara crucis hoſtiam obtulit pro peccatis noſtris:vi-
det illius virtuti ſe reſiſtere nequaquā poſſe, quamobrem
illud oppugnat maximè: Neq; tamē apertè,verum aſtutè
prorſus & callidè.Prædicationem illius permittit,à repræ
ſentatione tamen abſtineri prorſus vult, quod ea ſublata,
fore intelligit,vt prædicatio quoq; ſuccedēte tempore lan
gueſcat.Quamobrem hic neruos ſuos omnes exerit:neq;
ſatis habet omnia dixiſſe, quibus perſuadeat non eſſe à
Chriſto aut Sacerdotiū, aut ſacrificium vllum inſtitutū,
verum affingit Eccleſiæ multa, quaſi ea ſentiat & doceat
de hoc tremēdo ſacrificio,quæ ne cogitare quidem illi in
mentem venit vnquā.Quare quę ſit Eccleſię hac de re ſen
tentia,& quàm multa,quàm falſo illi per membra ſua Sa-
tanas impingat, de eo nonnihil diſſerendum eſſe putaui-
mus. Illud itaq; ſcire inprimis oportet,quòd cum diuerſę
ſint res, quarum per hoc Sacramentum admonemur, di-
uerſæ

uerſę ſunt etiam illius appellationes. Nam quorum admo
nemur, partim pręterita ſunt, partim præſentia, partim fu
tura. Admonemur præteritæ Chriſti paſsionis, quæ fuit
longè gratiſsimum Deo ſacrificium, quo nos illi Deo pa=
tri ſuo reconciliauit, pro peccatis noſtris morte ſua ſatisfe
cit, ac non modo remiſsionem peccatorum noſtrorũ no= *Col.1.*
bis meruit, verumetiam dignos nos fecit in ſortem partis
ſanctorum, dignos fecit, qui in filios eius & hæredes ad=
optaremur. Atq; hac ratione vocatur hoc Sacramentum
ſacrificium. Sic enim à Cypriano dictũ eſt. Paſsio Chriſti, *Li.2.epi.3.*
eſt ſacrificiũ quod offerimus. Vocatur etiam Euchariſtia,
hoc eſt gratiarũ actio, quod in hoc ſacrificio grata quadã
recordatione proſequimur, cum alia omnia, tũ præſertim
immenſum illud redemptionis noſtrę beneficium. Admo
nemur præſentis vnitatis, quam hoc Sacramẽtum efficit,
atq; ita vocatur Synaxis græcè, latinè cõmunio, quod per
illud, ſicut à Damaſceno traditum eſt, Chriſto communi= *Li.4.ca.14.*
camus, carnis eius & diuinitatis participes efficimur, ac ſi=
cut cum illo, ita ipſi etiam inter nos vnum reddimur, vt
ſimus omnes vnum corpus ſub vno capite Chriſto, iuxta
illud quod à Paulo dictum eſt: Vnum corpus, vnus panis
multi ſumus, qui de vno pane participamus. Admone= *1.Cor.10.*
mur poſtremò eius quod futurum eſt, quod ſicut in hoc
Sacramento Chriſto coniungimur & eo fruimur, non in
ſua, ſed in panis & vini ſpecie, ita poſteaquàm qui non ha *Heb.13.*
bemus hic manentem ciuitatem, verum aduenę ſumus & *1.Pet.2.*
peregrini, ex huius vitæ diuerſorio in cœleſtem illam pa=
triam, ad quam anhelamus, peruenerimus, non iam am=
plius per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem vi= *1.Cor.13.*
debimus eum ſicuti eſt, atq; illius aſpectu ſatiabimur, iux= *1.Ioan.3.*
ta illud quod ſcriptum eſt, Satiabor cum apparuerit glo= *Pſal.60.*
ria tua. Hac ratione vocatur viaticum, quod viam nobis
præbet eò perueniendi, quandoquidem in ſe verè conti= *Ioan.14.*
net eum, qui via noſtra eſt, dominum noſtrum Ieſum *Ioan.10.*
Chriſtum: Qui etiam eſt oſtium illud, per quod ſolum,
& non per aliud, ad cœleſtem illam gloriam ingreſſus no
bis patet. Vt autem intelligi poſsit qua ratione ſacrifi=
cium vocetur, paucis non capitis noſtri ſomnia, neque
cordis noſtri viſiones, verum quæ doctiſsimis grauiſsi=
miſq; viris iam inde à tot ſeculis ea de re viſa ſunt, enar=
rabimus. Inter quos quum Principem locum teneat Au=
guſtinus, is vbi ſacrificium definit, in hæc verba ſcribit:

Lib.10.de ciuita. Dei cap.5. Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificii Sacramentum, id eſt ſacrum ſignum eſt. Quoniam verò erant ipſius quoque ſeculo, qui nullum externum & viſibile ſacrificium eſſe oportere in Eccleſia Dei dicerent, contra hos quoque his verbis loquitur: Qui verò putant hæc viſibilia ſacrificia diis aliis congruere, illi verò tanquàm inuiſibili inuiſibilia, & maiori maiora, meliori'que meliora, qualia ſunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia: profectò neſciunt hæc ita eſſe ſigna illorum, ſicut verba ſonantia ſigna ſunt rerum. Quocirca ſicut orantes atque laudantes, ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas in corde quas ſignificamus offerimus: ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificium offerendum eſſe nouerimus, quàm illi, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus. *Cap.20.* Ac paulò poſt, de noſtro ſacrificio mentionem faciens: Verus, inquit, ille mediator (in quantum formam ſerui accipiens mediator effectus eſt Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus) quum in forma Dei ſacrificium cum patre ſumat, cum quo & vnus Deus eſt, tamen in forma ſerui ſacrificium maluit eſſe, quàm ſumere: per hoc & Sacerdos eſt, ipſe offerẽs, ipſe & oblatio: cuius rei Sacramentum quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium: quum ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Huius veri ſacrificii multiplicia varia'que ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquàm multis verbis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multum commendaretur. Huic ſummo vero'que ſacrificio, cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt. Ex his Auguſtini verbis docemur, quale ſit hoc Eccleſiæ ſacrificium, de quo nunc diſſerimus. Eſt enim Sacramentum, hoc eſt ſacrum ſignum, illius nunc quidem nobis inuiſibilis ſacrificii, quo Chriſtus in cruce ſemetipſum viſibiliter obtulit hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Hoc eſt quod apertius *Contra Fauſtum lib.20. Cap.18.* alio loco ſcribit idem Auguſtinus: Hebręi, inquit, in victimis pecorum, quas offerebãt Deo, multis & variis modis, ſicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant, futuræ victimæ quam Chriſtus obtulit: vnde iam Chriſtiani, peracti eiuſdem ſacrificii memoriam celebrabant, ſacroſancta oblatione & participatione corporis & ſanguinis Chriſti. Ac apertius etiam paulò poſt, diſcrimen oſtendit *Cap.21.* inter ſacrificia Iudęorũ, & quod in cruce Chriſtus obtulit, & quod

& quod ex illius inſtitutione nũc offertur in Eccleſia: Loquens enim de eo: Huius, inquit, ſacrificii caro & ſanguis ante aduentum Chriſti per victimas ſimilitudinum promittebatur, in paſsione Chriſti per ipſam veritatẽ reddebatur: poſt aſcenſum Chriſti per Sacramentum memorię celebratur. Quod ergo per figuras fuit ſignificatũ & promiſſum, & naturę & legis tempore, hoc in cruce redditum in altari nunc repræſentatur, & oculis noſtris ſubiicitur, vt iugis tanti beneficii ſit memoria. Sacrificia priſcorum figura tantum fuerunt & adumbratio quædam: in cruce vere fuit in mortẽ oblata pro nobis victima noſtra, Dominus noſter Ieſus Chriſtus: qui poſteaquam in cęlum aſcendit, nihil nunc aliud fit in Eccleſia, quàm illius oblationis quæ in cruce facta eſt, memoria quædam & repræſentatio. Hinc intelligimus quale ſit ſacrificiũ hoc de quo nunc agimus. Eſt enim ſacrum ſignum quo admonemur illius ſacrificii, quod nõ videmus, quod in cruce pro nobis peractum eſt. Docemur prærerea ex iis, quæ ex Auguſtino adduximus, quod ita demũ ſacrificium hoc viſibile recte Deo offertur, cum illius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium ipſi facti fuerimus. Qua de re, qui fuit quadringentis plus minus annis Auguſtino poſterior Amalarius Treuerenſis Archiepiſcopus, his verbis admonet. Illud intendendum eſt, inquit, in omnibus officiis: immolationis, tali nomine cenſendum eſſe viſibile altare, quale eſt cor offerentium. Quare falſum eſt quod fingunt inimici crucis Chriſti, docere eccleſiã, quod ceremonia miſſæ ex opere operato ſine fide nos Deo reconciliat. Quin quod à Bucero ſcriptum fuit aliquando priuſquam ſegregaſſet ſemetipſum, id docuit, docet, & docebit ſemper Eccleſia, quod miſſa ex opere operato, id eſt, ex eo quod inſtitutũ domini eſt, id quod geritur, non ex opere operantis, hoc eſt ex merito miniſtri prodeſt, ſed his qui in illa communicant per fidem & charitatem. Hoc eſt quod ex Auguſtino adduximus, Sacramentum quotidianum in cruce peracti ſacrificii, eſſe ſacrificium eccleſiæ, cum ipſius corporis ipſe ſit caput Chriſtus, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Quo in loco nõ obſcure illud indicat, & eccleſiam per Chriſtum: & Chriſtum offerri per eccleſiam: quę niſi capiti ſuo Chriſto fide ſit & charitate connexa, ex ea oblatione cuius repræſentatio fit in altari, fructus percipi poteſt nullus.

Sacri-

Sacrificium itaq; noſtrũ non eſt aliud quàm illud, de quo
1.Cor.5. dicit Paulus. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.
Nam quod Paſchæ nomine non ſolum illa dici ſolenni-
tas,verum & agnus ille ſignificatus fuerit, qui tum iuxta
ritum legis immolabatur, & immolatus manducabatur,
14. indicare videtur ille Marci locus, vbi vis eamus & pare-
mus, vt manduces paſcha? Et alius apud Lucam, Venit
22. dies azimorum,in quo neceſſe erat occidi paſcha. Paſcha
Hier.15. itaq; noſtrum eſt ipſemet Dei filius: Hic eſt ille agnus,de
quo dixerat Hieremias: Ego quaſi agnus manſuetus,qui
portatur ad victimam: de quo prædixerat Eſaias: Sicut
Eſa.53. ouis ad occiſionem ducetur,& ſicut agnus corã tondente
ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum: Hic eſt ille agnus
quem venientem ad ſe quaſi digito Ioannes Baptiſta de-
Ioan.1. monſtrabat dicens:Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata
mundi:Hic eſt ille agnus immaculatus,cuius pretioſo ſan-
1.Pet.1. guine nos redemptos eſſe ſcribit Petrus:quem in Apoca-
Apoc.13. lypſi ab origine mundi occiſum eſſe legimus. Quotquot
enim ab origine mundi ſalutẽ conſequuti ſunt,quotquot
deinceps etiam ad finem vſq; ſeculi ſalutem cõſequentur,
non per alium cõſequuti ſunt & conſequentur,quàm per
1.Pet.2. agnum hunc pro nobis immolatum, qui peccata noſtra
1.Pet.3. ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ. Agnus innocens
pro nocẽtibus,iuſtus pro iniuſtis fudit ſanguinem ſuum,
crudelemq; & ignominioſam crucis mortem obiuit,atq;
iſto corporis & ſanguinis ſui ſacrificio mundum Deo re-
cõciliauit.Hoc eſt illud ſacrificium,illud inquam vnicum
& ſingulare ſacrificiũ,quod adumbrabant, cuius figuram
gerebant,varia illa patrum ſacrificia,quæ & naturæ,& le-
gis tempore fuerunt, incipiendo ab Abel iuſto, deinde
per Noë, Melchiſedech, Abraham, ad ſacrificia legalia
Aaron & filiorum eius tranſeundo: quibus non aliud
actum eſt, quàm vt fixum hoc in hominum memoria
permaneret, quòd à mundi exordio nulli ſalus aliter,
quàm per huius hoſtiæ, quàm illa ſacrificia figurabant
fiduciam, contigerit. Sicut autem illa ſacrificia Deus pa-
tribus tradiderat, vt per ea magni huius quod futurum
expectabant, ſacrificii memoriam in animis ſuis renoua-
rent,fidem confirmarent,& credendo atque orando fru-
ctum eius in ſe transferrent, ac per eorum oblationem
Dei beneficia, grata recordatione perſequerentur: ſic ec-
cleſiæ ſuæ Chriſtus mundam & ſalutarem ſui corporis &
ſanguinis

ſanguinis oblationem ſub ſpeciebus panis & vini cōmen-
dauit, qua corporis eius in cruce pro nobis appēſi & effuſi
ſanguinis memoriam in animis noſtris ſubinde renoua-
remus, & fructum illius oblationis in cruce factæ percipe-
remus, eam nobis applicantes. Cæterum quod obiicitur
ab inimicis crucis Chriſti, nuſquam præcepiſſe Chriſtum
offerri, ſed manducari tantum carnem, & bibi ſanguinem
ſuum iuſsiſſe, ac idololatriā eſſe extra verbum & ſine ver-
bo cultus inſtituere. Si verum eſt quod ab illis dicitur, er-
go idololatra fuit Abel. Quod enim præceptum habuit
de ſuis primogenitis & eorum adipibus offerendis? & ta-
men dicit ſcriptura, Quòd reſpexit Deus ad Abel & ad *Gen.4.*
munera eius: Idololatra fuit Noë: Nam & ille quod præ- *Gen.8.*
ceptum, aut quod habuit Dei verbum de altari ædifican-
do, & holocauſtis in eo offerendis? Idololatra fuit Abra- *Gen.12.*
ham, idololatra fuit Iob, idololatræ fuerunt & alii nōnul *Iob.1.*
li, quos obtuliſſe Deo ſacrificia, atq; ea illi grata & accepta
fuiſſe legimus. Quod dicere quàm ſit abſurdum, quis non
intelligat? Quàm falſum autem eſt, idololatriam & im-
pium atq; ingratum Deo cultum eſſe, qui ſine certo & ex-
preſſo Dei mandato ſit inſtitutus, tam falſum eſt, eum cul-
tum, quem vocamus miſſæ ſacrificium, ſine verbo Dei &
citra mandatum eius inſtitutum eſſe: Clarum enim eſt &
apertum Dei verbum, Hoc facite in meam commemora-
tionem: quo non illud modo præcipit Deus, vt diſtribua-
tur ſacramentum corporis & ſanguinis eius, verumetiam
vt benedicatur ſiue conſecretur, ac deinde immoletur, im
molatum verò manducetur. Habet autē hoc Hebræorum
idioma, vt facere pro offerre dicat: ſicut etiam à Marone
legimus vſurpatū. Sic facere agnos anniculos in Exodo:
facere hircum pro peccato in Leuitico: facere turtures in
Numeris: facere hœdum in libro Iudicum: facere holo-
cauſtum in libris Regum: facere ſeptem arietes & ſeptem
vitulos in Ezechiele: legimus. Quod vſque eo non eunt
inficias illi ipſi, qui miſſam ſacrificium eſſe negant, vt cum
aliter elabi ſe non poſſe videant, hoc genere cauilli vtan-
tur. Eſſe quidem apud Hebræos idem facere quod offerre,
ſed cū additamento, ſicut dictum eſt, facere holocauſtum:
facere hircum, facere hœdum: Quaſi vero non legatur
apud Lucam: vt facerent pro eo iuxta legis præſcriptum,
ſine additamento. Sed demus hoc illis, quod non aliter
apud Hebræos facere ſignificet quàm offerre, cum addita-
mento.

mento. Quid hoc ad eam rem facit,de qua nunc eſt ſer=
mo? Nunquid hic additamentũ non eſt cũ dicitur: Hoc
facite. præmiſerat: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis
datur,ſubiunxit eueſtigio: hoc facite,corpus meũ offerte:
Qua de re ergo quiritaris? cum additamentum videas.
Porrò nemini dubiũ eſt,fuiſſe Chriſtum ſacerdotem ſecũ=
Heb.7. dum ordinẽ Melchiſedech,quod & Paulus teſtatur,& an=
Pſal.109. te illum Propheta dicens: Tu es ſacerdos in æternum ſe=
cundum ordinẽ Melchiſedech. Vbi autem hoc ſacerdotio
functus ſit,in Euangelio nuſquã reperimus,præterquã in
nouiſsima illa cœna. Nam quale fuit ſacerdotium, quale
ſacrificium Melchiſedech? Scribitur in Geneſi: quòd pa=
nem & vinũ obtulerat,erat enim ſacerdos altiſsimi. Nõn=
ne Melchiſedech Chriſtum ſacerdotem adumbrabat? qui
& ipſe ſub ſpeciebus panis & vini corpus & ſanguinẽ ſuũ
obtulit,in qua oblatione ſe ſacerdotem eſſe ſecundum or
dinẽ Melchiſedech declarauit. Nam in ea oblatione,quæ
facta eſt in ara crucis,magis fuiſſe videtur ſacerdos ſecun=
dum ordinem Aaron, quàm ſecundum ordinem Melchi=
ſedech:ibi enim cruentã victimam obtulit,& ſemetipſum
verè morti tradidit: Tales autem victimas offerrebant ſa=
cerdotes ſecundum ordinem Aaron. At in nouiſsima cœ
na eandem illam hoſtiam corporis ſui & ſanguinis obtu=
lit,ſed ſub iis quæ Melchiſedech obtulerat antea,panis &
vini ſpeciebus. Nihil aliud Melchiſedech, quàm panem
ipſum & vinum:at Chriſtus corpus et ſanguinem ſuũ ſub
Rom.10. panis & vini ſpeciebus obtulit. Et ſicut in ara crucis, qui
finis legis eſt Chriſtus,ſacrificiis quę ſacerdotes Aaron of
ferebant,finem impoſuit,ita in nouiſsima cœna nouũ ſa=
cerdotium,nouum ſacrificiũ inſtituit ſecundum ordinem
Melchiſedech. Conſtat etiã,quod in illa cœna paſcha cum
ſuis diſcipulis manducabat:paſcha autẽ non veruecinum,
Li.4.aduer ſed multo præſtantiſsimum: Quemadmodum etiã Ter=
ſus Marcio tullianus teſtatur dicens: Profeſſus,inquit,Chriſtus ſe cõ=
nem. cupiſcentia concupiſſe edere paſcha vt ſuum, indignum
Mat.26. enim vt quid alienum concupiſceret Deus: Acceptum pa=
nem & diſtributum diſcipulis corpus ſuum illum fecit. Si
Mat.5. autem quod in confeſſo eſt paſcha cum ſuis diſcipulis cele
Exod.21. brabat, proculdubio, qui non venerat ſoluere legem ſed
implere,iuxta ritum legis celebrabat, iuxta quẽ immola=
batur prius agnus,deinde comedebatur. Quare vt figurę
veritas reſponderet,neceſſe fuit vt quod paſcha cum diſci=
pulis

pulis ſuis manducaret Chriſtus, prius offerret corpus ſuũ & ſanguinem Deo patri, poſtea verò manducandũ traderet. Nam & illud certum eſt & indubitatum, agnus ille paſchalis in veteri lege figura fuit agni incontaminati domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſemetipſum in ara crucis oblaturus erat hoſtiam Deo patri. Atqui ea figura nõ omnĩ ex parte reſpõdet rei geſtæ in ara crucis, ſed magis ei quæ geſta eſt in cęna. Nam agnum ab Hebræis immolatũ legimus in reconciliationem eius beneficii, quo liberatus erat populus Iſrael de ſeruitute Pharaonis, & eductus de Ægypto: ac immolatio agni immaculati, qua ſemetipſum obtulit hoſtiã pro nobis in ara crucis, non fuit facta in recordationẽ alicuius beneficii, ſed fuit ipſum beneficium, fuit ipſa liberatio à peccatis: fuit ipſa redemptio de duriſſimo iugo diabolicæ captiuitatis. Quamobrem neceſſe fuit, vt per illam immolationem agni paſchalis, alia quædam præter illam in cruce peractam immolatio ſignificaretur, quę per Chriſtum in nouiſsima cęna facta eſt, quam etiam à ſacerdotibus fieri deinceps in ſuam commemorationem, in paſsionis & mortis recordationẽ inſtituit. Præcepit Deus, cum eſſent agnum illum immolaturi Iudæi, filios vt ſuos docerẽt, quid ſibi vellet hęc immolatio. Cum dixerint, inquit, vobis filii veſtri, quæ eſt iſta religio? dicetis eis, Victima tranſitus domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorũ Iſrael in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans. Huius beneficii ſui perpetuam memoriã in immolatione illa celebrari Deus voluit. Non diſsimile quoddam fit in hoc altaris ſacrificio. Nam & hic interrogentur filii Iſrael (non ſecundũ carnem, ſed ſecundum promiſsionem) quænam eſt iſta religio? quid ſibi vult quod ſacroſanctum corpus & ſanguis Chriſti ſub panis & vini ſpeciebus offertur in Miſſa? recte reſpondere poſſunt? Grata quædã fit cõmemoratio immenſi illius beneficii, quo Dei filius homo factus, corpus ſuũ ex virgine aſſumptũ pro nobis in mortem tradidit, ſanguinem ſuum in cruce fudit, vt mundũ vniuerſum à peccato, & ab æterna damnatione liberaret. Hic videre licet agni immolationem, magis repræſentare eam quæ fit in altari, quàm quæ facta eſt in cruce. Nam ſicut in paſchate Iudæorũ, ita & hic præteritę redemptionis fit recordatio. Quod etiam Chryſoſtomus indicat, enarrans illa verba, Hoc facite in meam commemorationem. Vides, inquit, quomodo ab Iudaicis

Exod.14.

Exod.12.

Hom.13.in Matth.

Iudaicis abducit & auocat moribus? Nam ſicut illud in rememorationem miraculorum, quæ in Ægypto patres veſtri viderunt, faciebatis, ſic & hoc in meam facite commemorationem. Quamobrem cum & mandatum Chriſti habeamus dicentis, hoc facite in meam commemorationem, & conſtet Chriſtum ſacerdotem fuiſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, neq; reperiatur in ſcripturis, vbi ſit fructus hoc ſacerdotio, præterquam in cœna: illud præterea manifeſtum ſit, quod in illa cœna paſcha cum diſcipulis manducauerit, quod offerri priuſquam manducari iuxta ritum Iudæorum conſueuerat, quis eſt qui dicere iam audeat, ſine Dei verbo cultum hunc inſtitutũ eſſe? quem non in his modo ſcripturę teſtimoniis, verumetiam

Malach.1. Prophetarum oraculis aſtrui legimus. Apud Malachiam Prophetam ad ſacerdotes Iudæorum loquitur Dominus: Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio mũda. Quibus in verbis tria nobis cõſyderanda veniunt. Primum, quod abolitum Deus voluerit vetus illud ſacerdotium, quod erat ſecundum ordinem Aaron, quo ſolus vtebatur populus Iſrael. Deinde, quod illi ſuccedere voluerit nouum & æternum ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech, non ex vna Aaron familia, ſed ex omnibus gentibus eligendum. Tertio, quod oblatio per ſacerdotes nouos offerenda, futura erat munda, & quæ in omni orbis totius loco offerretur. Si quis prophetæ locum hunc ad eã, quæ in cruce facta eſt, oblationem referre velit, conſtat, nec inter gentes, nec in omni orbis loco, ſed in vna Iudæa Chriſtum in mortẽ ſemetipſum obtuliſſe: vt hic ſenſus ei prophetæ loco quadrare non poſsit. Si autem de contriti & humiliati cordis ſacrificio, deq; puræ mentis & bonæ voluntatis officiis intelligendum exiſtimet, quæ in omni orbis loco offerri Deo dubium non eſt: ne id quidem procedet. Etſi enim dubium nõ eſt, huius generis ſacrificia Deo

Prou.20. accepta eſſe, quis tamẽ erit, qui gloriari poſsit ſe mundum cor habere, atq; illius oblationem mundam eſſe? cum om

Eſa.64. nes iuſtitias noſtras eſſe dixerit alius propheta velut pannum menſtruatæ, nulla vt alia munda oblatio rectè intelligi poſsit, præter illam quæ ſemel in cruce oblata eſt, cuius in eccleſia iugis ſit commemoratio. Deinde cordis con

trıti

triti ſacrificium non magis huius eccleſiæ quę ſequuta eſt Chriſti paſsionem & mortem, quàm illius quæ præceſsit, proprium eſſe videtur, vt æque in lege atque nunc offerri potuerit. Quin etiam non ad ſacerdotes magis eiuſmodi oblatio pertinet, quàm ad alios cuiuſcunque tandem ordinis fideles. Iam & iuge ſacrificium illud, quod nouiſsimis temporibus per Antichriſtum ſublatũ iri Daniel prædixit, quid aliud intelligi recte poteſt, quàm iſtud Chriſti corporis & ſanguinis ſub ſpeciebus panis & vini ſacrificium? quod vſq; ad conſumationem ſęculi duraturũ eſſe, dubitandum non eſt, quantumlibet nunc etiam illud per ſuos præcurſores oppugnare conatur Antichriſtus. Habemus itaque iam ita clara & aperta ſcripturæ teſtimonia, de quotidiano hoc Chriſti corporis & ſanguinis ſub panis & vini ſpeciebus Eccleſię ſacrificio, nihil vt magis perſpicuè dici ſcribiue potuerit. Facit nihilominus omnia Satanas, vt clarum etiã ſcripturarum intellectum obſcuret, ac pretium redemptionis noſtræ ex omni hominum memoria deleat. Ac primum quidem quod ad Melchiſedech attinet, aiunt miniſtri Satanæ, Apoſtolum, vbi de ſacerdotio illius tractat, ſingula accuratè ac propemodum ſcrupuloſè excutere: nomen hominis: ſedem regni: perpetuitatem vitæ: ius decimarum: benedictionem perſequi, in quibus omnibus minus momenti ſit, quàm in oblatione panis & vini, de qua tamen verbum nullum fecerit. Nunquid exiſtimandũ ſit obliuione lapſum eſſe Dei ſpiritum, vt dum rebus minutis immoratur, quod erat pręcipuum, & ad cauſam maxime valebat, id omiſerit? Quàm ineptum autem hoc eſt argumentandi genus? non ſcripſit Paulus, ergo non eſt? Non ſcripſit in tota illa epiſtola eſſe Chriſtum conceptum de ſpiritu ſancto, eſſe natum ex Maria virgine, nunquid ideo negabimus ita eſſe? Non eſt obliuione lapſus Dei ſpiritus ô Satana, quin eo potius vſus eſt conſilio, quo Chriſtus olim, cum diceret: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis ea portare modo. Clare hoc ipſa Pauli verba indicant, ſtatim enim vt fecit Melchiſedech mentionem: De quo nobis, inquit, grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendũ, quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Illorum itaque imbecillitas in cauſa fuit, quod lacte adhuc opus habebant, nec ſolido cibo vti poterant, quod non omnia ea præſertim quæ captum illorum excedebant, de Melchiſedech, Apo-

Dan. 8.

Ioan. 16.

Heb. 6.

Ad Euagrium. ſtolus fuit perſequutus. Quod etiam teſtatur his verbis Hieronymus: Super quo multus nobis ſermo eſt & ininterpretabilis: Non quia Apoſtolus non potuerit id interpretari, ſed quia illius temporis non fuerit. Hebræis enim,id eſt Iudæis perſuadebat non iam fidelibus,quibus paſsim proderet ſacramentum. Verumetiam, ſi vas electionis ſtupet ad myſterium, & de quo diſputat ineffabile confitetur,quanto magis nos vermiculi & culices, ſolam debemus ſententiam inſcitiæ confiteri, & ampliſsimam domum paruo quaſi foramine oſtendere: vt dicamus duo ſacerdotia inter ſe ab Apoſtolo comparari, prioris populi, & poſterioris: & hoc agit tota diſputatione, vt ante Leui & Aaron ſacerdos fuerit Melchiſedech ex gentibus, cuius tantum prædicat meritum, vt futuris ſacerdotibus Iudæorum lumbis benediceret Abraham, totumq́ quod ſequitur in laudes Melchiſedech ad Chriſti typum referri, cuius profectus eccleſiæ ſacramenta ſunt. Extat oratio Gregorii Nazianzeni, digna quæ teratur manibus omnium, in qua præclare de eo diſſerit, quod non omnia,nec omnibus,nec ab omnibus, nec omni loco & tempore dici oporteat. Tum enim vnaquæq; res bona dicitur, ſi bene fiat. Neque tam eſt rectum aliquid, quod ſi deſit prudentia, non æque pernitioſum euadat, atque ſapienter adminiſtratum futurum fuerat ſalutare. Docere nos hoc vel Chriſti poteſt exemplum: qui de ſua morte, qua vna re nihil eſſe potuit humano generi vniuerſo ſalubrius,verba facturus, eam cum diſcipulis tantum ſeorſum communicandam eſſe putauit, quod vulgo myſterium hoc recte committi non poſsit. Permultum in eo poſitum eſt, quam opportuno loco & tempore fiat aliquid: cum etiam Deum ipſum ſi quis conſyderet diligentius, opportunitatem quandoq; ſpectaſſe videamus, præſertim dum ſe mortalibus aperire,dum luce ſuæ veritatis mentes eorum illuſtrare conatur. Nonne vetus Teſtamentum patrem aperte prædicauit, de filio vero loquutum eſt obſcurius? At non lex Deum filium palam eſt profeſſa: ſancti vero ſpiritus diuinitatem non ita late patentibus argumentis explicauit: quæ poſtea tamen intellecta & ipſa eſt. Neque vero non maxima ratione id ita factum eſt: ſicut à Gregorio quoq; Nazianzeno legimus annotatum. Nam nondum patres diuinitate confeſſa, manifeſte filium Deum prædicare: ac rurſus nondum Deo

Mat. 20.

Li. 5. Theologiæ.

filio

filio declarato, ſpiritui ſancto diuinitatem apertè tri-
buere, quid futurum erat aliud, q̃ infantibus lacte alendis
ſolidum cibum manducandum dare? Fecit itaque Pau-
lus quod Propheta faciendum admonet, diſpoſuit ſermo- *Pſal.111.*
nes ſuos in iudicio, vt ea tantum proferret, quæ profutu-
ra putaret. Cætera quamuis cognitu digniſsima atq; adeo
neceſſaria in tempus aliud magis opportunum reſerua-
ret. Quod idem feciſſe legitur, cum ſermonem apud
Athenienſes habuiſſet. Neque enim ſtatim à primo de-
ſtruendas putauit ceremonias idolorum, ſtatim namq; ſer
monem eius aures gentilium reſpuiſſent: verum ab vno
Deo operatore mundi incipit dicens: Deus qui fecit mun-
dum, & cuncta quæ ſunt in eo. Negare non potuerant
vnum operatorem eſſe mundi, vnum Deum, vnum om-
nium creatorem. Adiunxit eò quòd cœli & terræ Domi-
nus in manufactis non dignetur habitare. Deinde quòd
intra auri argentiq; caſſam materiam, nequaquam veriſi-
mile ſit artificio hominis vim diuinitatis includi: erroris
remedium docens eſſe ſtudium pœnitendi. Tunc venit ad
Chriſtum, nec tamen Deum maluit quàm hominem nun
cupare, dicens: In viro quo definierit omnibus fidē, ſuſci-
tans eum ab inferis. Qui enim tractat, inquit Ambroſius, *Lib.6.in*
debet audientiū conſyderare perſonas, ne prius irridea- *Lucam.*
tur q̃ audiatur. Quando enim Athenienſes crederēt, quia
verbum caro factum eſt, & de ſpiritu virgo concepit, qui
irridebant quia reſurrectionem audierant mortuorum?
Tamen & Dionyſius Areopagites credidit, & alii credide
runt in virum, vt in Deum crederent. Quî intereſt quo
quiſq; credat ordine? Non in principiis perfecta quærun
tur, ſed de principiis ad ea quæ perfecta ſunt peruenitur.
Neq; verò Paulus modo, verū & alii Apoſtoli, ſicut à Baſi *Li. de ſpiritu*
lio ſcriptum legimus, myſteriorum reuerentiam & autho- *tu ſancto,*
ritatem ſilentio conſeruandam eſſe putauerūt, ne ſi vulgo *cap.27.*
eſſent omnibus cognita, in contemptum venirent. Inde
etiā vocata ſunt myſteria, quod ea occulta eſſe, neq; in vul
gus prodi oporteret. Quæ etiam cauſa fuit, quod literis
non mandabantur, ſed per manus tantum tradebantur:
ſicut de hoc ipſo ſacrificio loquens dicit Baſilius. Inuoca- *De ſpiritu*
tionis, inquit, verba, dum Euchariſtiæ panis oſtenditur, *ſancto,*
& poculum benedictionis, quis ſanctorum ſcripto nobis *cap.27.*
reliquit? Quin etiam illum locum explicans, Tu es ſa- *Pſal.109.*
cerdos in æternum, Auguſtinus: Vident Iudæi periiſſe

iam ſacerdotium ſecundum ordinem Aaron, & nõ agno-ſcunt ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Fidelibus loquor: ſi qui non intelligunt cathecumeni, au-ferant pigritiam, feſtinent ad notitiam. Non ergo opus eſt myſteria promere: ſcripturæ vobis intiment, quid eſt ſa-crificium ſecundum ordinem Melchiſedech. Si Auguſti-nus nõ putauit omnibus prodenda myſteria, quo tempo-re terrarum orbis magna ex parte Chriſtum agnoſcebat, quanto minus id factum oportuit à Paulo, quum ad eos qui recens ad fidem Chriſti conuerſi fuerant, neque tan-ta myſteria capere adhuc poterãt, ſcriberet. Non recte ita-que colligitur, non meminit ſacrificii panis & vini Pau-lus, male igitur ad Chriſti ſacrificium refertur. Quod verò dicũt, Melchiſedech panem & vinum obtuliſſe non Deo, ſed Abraham, & comitibus eius ad eos reficiendos, Hebræorum opinionem ſequuti: ſi fidem illis habendam putant potius, quam toti cœtui ſanctorum Eccleſiæ do-ctorum, qui Deo dicunt oblatum in ſacrificium, non Abrahæ in refectionem: credant eiſdem affirmantibus, quod Abraham ſuſceperit à Melchiſedech decimas diui-tiarum eius, non Melchiſedech ab Abraham decimas ſpo-liorum: & incogitantiæ damnent Dei ſpiritum, à quo non fuit hoc animaduerſum. Saltem veriſimile aliquid comminiſcerentur: Nam quod aut Abraham poſt deui-ctos hoſtes & opima ſpolia deportata, neceſſe habuerit pa-nem & vinum mendicare, vt ſe ſuosq; reficeret, aut ſa-cerdos Melchiſedech tantum panis & vini in promptu habuerit, quantum ad alendos trecentos decem & octo ſufficere poſſet, nullam habet veriſimilitudinem. Quam-obrem commentum hoc nõ ſuccedit, Quemadmodum

Heb. 5. nec illud, quod adferunt ex epiſtola ad Hebræos. Neq; vt ſæpe offerat ſemetipſum, alioqui oportebat eum frequen-ter pati: ſemel oblatus eſt ad exhaurienda multorum pec-cata: vna oblatione conſummauit in ęternũ ſanctificatos.

Heb. 10. Nam quod à Paulo dictum eſt, libenter accipimus: quod verò per hæc verba Satanas intelligi vult, reiiciendum eſſe putamus. Quotquot enim ſanctificati & iuſtificati ſunt aut erunt, per vnam oblationem illam in ara crucis factam, ſanctificatos non obſcure ferimus: quin illi ve-terum omnia ſacrificia ceſsiſſe, quæ typum huius immo-lationis geſſerunt, & vmbram eius fuiſſe, ab Eccleſia do-

cti con-

cti confitemur. Siquidē oblatione, hoc eſt morte ſua Chri
ſtus illud ipſum perfecit & conſummauit, quod hoſtiæ, vi
ctimæ, ſacrificia veterum promittebant. Promittebant au
tem fore, vt aliquando Dei filius in aſſumpta carne mor-
te ſua & profuſo pretioſo ſanguine ſuo, genus humanum
redimeret: quod vna illa oblatione perfectum eſt, quæ
quamuis peracta ſemel, ſemper viget nihilominus: adeoq;
perpetua eſt, quo ad efficaciam, atque illius virtute nun-
quam excidit, æternum Chriſti ſacerdotium, quo mini-
ſtros etiam ſuos fungi voluit, fulcitur. Quamobrem cum *Hom. 17. in*
Ioanne Chryſoſtomo vnam hanc eſſe dicimus hoſtiam *epi. ad Heb.*
cum illa quæ in cruce peracta eſt: vnum ſacrificium & nō
aliud, niſi quod offerendi modus non eſt idem. Ibi facta
eſt oblatio in mortem, hic fit in mortis recordationem: il
la fuit immolatio ſanguinea, hæc verò eſt incruenta, ſic
enim appellatur non modo à Gregorio Nazianzeno, Cy *Naz. in li*
rillo in interpretatione anathematiſmi decimi, Euſebio, *bris carmi*
Athanaſio, verumetiam à patribus in ſacroſancto conci- *num.*
lio Epheſino congregatis, tum ab Iſchirione diacono in *Athan. lib.*
Chalcedonēſi cōcilio. Quod ſi quid loquātur vetuſti ſcri- *de varus*
ptores, miniſtri ſatanę morari ſe negāt: minus morari nos *quæſtioni*
debemus, quid ipſi heri & nudiuſtertius, q̄d aiunt, nati bla *bus, quæſt.*
terent. Neq; verò ſecus Auguſt. ſenſit Latinus, quā Chryſo *34. & 38.*
ſtomus Græcus, Cuius hęc verba legimus: Sępe ita loqui- *Act. 3.*
mur, vt paſcha propinquāte dicamus, craſtinam vel peren *Epiſt. 23*
dinam eſſe domini paſsionē, quū ille ante tam multos an- *A*
nos paſſus eſt, nec omnino niſi ſemel illa paſsio facta ſit.
Nempe ipſo die dominico dicimus: Hodie Dominus re-
ſurrexit: quum ex quo reſurrexit, tot anni tranſierint.
Cur nemo tam ineptus eſt, vt nos ita loquentes arguat
eſſe mentitos? niſi quia iſtos dies ſecundum illorum, qui-
bus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus, vt dica-
tur ipſe dies, qui non eſt ipſe, ſed reuolutione temporis
ſimilis eius: & dicatur illo die fieri propter ſacramenti ce-
lebrationem, quod non illo die, ſed iam olim factum eſt.
Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen
in ſacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolennita-
tes, ſed omni die populis immolatur: Nec vtique menti- *De ſacrifi*
tur, qui interrogatus reſponderit eum immolari. Paſcha- *cio altaris,*
ſius inquit: Iteratur autem hæc oblatio in conſpectu pa- *cap. 9.*
tris, interceſsione pro peccatis noſtris filii eius, ſummi ac
veri pontificis, quotidie: licet Chriſtus ſemel paſſus in car

N 3 ne,

ne, per vnam eandemq́; mortis paſsionem ſemel ſaluauerit mundum, ex qua morte idem reſurgens ad vitam, iam non moritur, mors illi vltra nō dominabitur. Quia profectò ſapientia Dei patris pro multis cauſis neceſſariū hoc

Cap.22.de ſacramētis altaris. prouidit. In eandem ſententiam ſcripſit propemodum æqualis Paſchaſii, vel qui paulò eum præceſsit Rabanus, quiq; ſubſequutus eſt poſtea Algerus. Ex eo facile colligi-

Li.1.ca.16. mus, quale ſit hoc ſacrificium de quo tractamus. Eſt enim idem cum eo, quod in cruce peractum eſt, niſi quod non eodem modo fit: In cruce cruento modo oblatus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus: in altari incruento: Ibi paſsibilis & mortalis: hic impaſsibilis & immortalis: ibi viſibilis, hic inuiſibilis: ibi in humana ſpecie, hic ſub ſpeciebus panis & vini: ibi oblatus, credentibus omnibus remiſsionem peccatorum, & plenam redemptionem obtinuit, hic non vt peccatorum remiſsionem, & animarū ſalutem iam primum ex eo quod per ſacerdotem fit promereamur, ſed vt pridem promeritam per Chriſtum in cruce pendētem, per hoc ſacrificium quod paſsionem & mortem eius repræſentat, ac memoriam eius nobis refricat, fide & deuotione nobis applicemus. Quamobrem extremo hoc, quod in Eccleſia celebratur, ſacrificio non modo non obſcuratur illud quod in cruce peractum eſt, verumetiam illuſtratur magis. Neque enim alio confugimus, quàm ad vnicum illud, quo defunctus eſt pontifex noſter Chriſtus in

Rom.5. cruce, quo corpus ſuum tradidit in mortem, per quam

Mat.26. nos, qui inimici eramus, Deo patri ſuo reconciliauit: quo ſanguinem ſuum fudit in remiſsionē peccatorum noſtrorum. Hic iterum obganniunt iſti, Si credis te reconciliatum, peccataq́; tibi per ſacrificium in cruce peractum eſſe remiſſa, quid ergo denuo te reconciliari, peccataq́; tibi remitti poſtulas, ac Deum iratum fingis, quem credere potius oportuit filii morte placatum? an illa tibi parum ſufficiens videtur oblatio: aut de promiſsis Chriſti dubitas? Minime verò dubitamus: quin illud potius libenter cum

Rom.3. & Pſal.115 Paulo confitemur, quòd omnis homo mendax, Deus autem verax, atque adeò veritas ipſa: Neq; poteſt quicquam eſſe certius, quàm quod ab illo dictum aut promiſſum eſt. Cæterum qui dixit, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur, nimirum in redemptionem veſtram: idem

Mat.19 dixit, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Quoniam verò conſcii nobis ſumus nos ea ſæpe tranſgreſſos eſſe,

à facie

à facie peccatorum noſtrorum non eſt nobis pax, & à fa- *Pſal.37.*
cie iræ eius ſpiritum timoris concipimus,& cum Prophe- *Eſa 26.*
ta à iudiciis eius timentes, qui reddit vnicuique iuxta *Pſal.118*
opera ſua, etiam de verbo otioſo rationem exacturus,illi *Pſal.61.*
reconciliari poſtulamus per Ieſum Chriſtum, quem po- *Mat.12.*
ſuit propitiatorem pro peccatis noſtris per fidem, in ſan- *Rom.3.*
guine eius. Quamobrẽ profuſi ſanguinis illius & corpo-
ris pro nobis traditi memoriam ſubinde renouamus: ac
quam ille obtulit in cruce hoſtiam,eam patri ſiſtimus,ſup
plices orantes,vt illius contemplatione nobis placatus &
propitius eſſe,ſuæq; promiſsionis,ac fructus illius quem il
la mundo attulit vniuerſo,nos participes eſſe velit. Scili-
cet ignorabat Chriſtus remiſsionẽ omnium totius mun-
di peccatorum ſacrificium illud crucis allaturum? & ta-
men,etiam poſt obtentam illam ſuę mortis beneficio,cun
ctos orare docuit, Dimitte nobis debita noſtra. Quod
quorſum attinebat petere ſecundum iſtos, quãdoquidem
ſemel illam per ſacrificium crucis remiſsio nobis eſt ob-
tenta? Deinde verò,ignorabat Paulus per ſacrificium il-
lud in ara crucis oblatum, eſſe mundum Deo reconcilia-
tum? & tamen clamat ad Corinthios, obſecramus pro *2.Cor.5.*
Chriſto, reconciliamini Deo. An ille parum illi in cruce
factæ recõciliationi fidebat? Imò verò fidebat plurimum:
ſicut & nos omnem & fiduciam noſtram non alia in re,
quàm in vnica illa oblatione collocamus, per quam Deo
mundum Chriſtus reconciliauit. Cæterum intelligebat
ille ſpiritu Dei plenus, adferri aliquid à nobis oportere,
quo fructum illius conſequi poſſemus. Quamobrem non
ſunt audiendi, qui dicunt: oblatus eſt ſemel Chriſtus ad
exhaurienda peccata noſtra, & fuit illa oblatio ſufficiens
pretium redemptionis noſtræ,non eſt igitur vlla in eccle-
ſia deinceps oblatio facienda. Nam ad eundem modum
argumentari licebit. Orauit pro nobis Chriſtus, & fuit
eius oratio ſufficiens ad obtinenda omnia ad ſalutem no-
bis neceſſaria, nam exauditus eſt pro ſua reuerentia, ni- *Heb.5.*
hil itaque neceſſe eſt nos orare: tulit crucem Chriſtus pro
nobis,nihil opus eſt vt nos crucem feramus. Quæ quàm
ſit abſurda collectio, quis non intelligit? Verum vt pla-
num fiat omnibus, quid illi ſemel in cruce peracto, quid
huic quotidiano ſacrificio tribuat eccleſia, paucis de eo
diſſeremus: Sic enim rem accipi volumus. In CHRI-
STO latere, quod in cruce pro nobis apertum eſt,

fontem eſſe aquæ vitalis ſalientis in vitam æternam. Ex hoc fonte quiſquis haurit, quiſquis aqua illius abluitur, ab
Ioan. 4 omnibus iniquitatibus ſuis mūdatur: per hunc enim fontem abluti, per hunc ſanctificati, per hunc redempti, per hunc vitam æternam ſumus cōſequuti. Cæterum qui vult hoc fonte irrigari, & quę ſalus ex eo permaneat ad omnes, eius particeps fieri, ad eum accedat neceſſe eſt. Patet hic quidem fons omnibus, & eſt ita copioſus, vt ad abluendas ſordes omnium, ad ſalutem omnibus conferēdam abunde ſufficiat, Sed niſi accedas ad illum, niſi haurias ex illo, nihil eſt quod alicui vſui fore tibi ſperes. Quàm multi ſunt Turci, quàm multi hæretici & infideles, quàm multi mali Chriſtiani, quos neq; abluit fons iſte, neq; ſalutem illis adfert. Atqui apertus eſt omnibus. Guſtauit
Heb. 2. enim Chriſtus mortē pro omnibus: dedit redemptionem
1. Tim. 2. ſemetipſum pro omnibus: factus eſt ſaluator omnium: fa-
1. Tim 4 ctus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nō pro noſtris autem
1. Ioan. 2 tem tantum, ſed etiam pro totius mundi: Interea tamen
Tit. 1. pereunt multi, non ſolum infideles, verumetiam mali fideles, qui confitentur quidem ſe noſſe deum, ſed factis abnegant, Vident menſam apparatam: vident delicatiſsimis epulis inſtructam: vident fontem aquæ ſalientis in vitam æternam, fame nihilominus & ſiti moriūtur. Quam eius rei cauſam eſſe dicemus? quam aliam? Niſi quod nō attingunt id quod non vident, non eo fruuntur. Quamobrem confitemur, & quidem libenter cum eccleſia dei confitemur, quod ſolus Chriſtus per illud in ara crucis oblatum ſacrificium Deo patri ſuo cumulatē ſatisfecit: peccatorum noſtrorum remiſsionem: cum Deo patre reconciliationē: filiorum eius adoptionem: regni cęleſtis hæreditatem nobis ſufficienter promeruit. Addimus & hoc, quod ad hæc omnia denuo promerenda, nullis ſacramentis, nullis ſacrificiis, nullis operibus noſtris opus nobis eſt: quod hęc omnia, tradēs ſemetipſum pro nobis hoſtiam & oblationem Deo in odorem ſuauitatis, abunde nobis Chriſtus promeruit: Hæc eſt clara & aperta confeſsio noſtra. Dicet hic aliquis è Satanæ miniſtris. Ergo tu ſententiam noſtram confirmas: neque vlla eſt eius pro quo tantopere pugnas ſacrificii vtilitas? Abſit à nobis vt impiam Satanæ & miniſtrorum eius ſententiam confirmemus: verum hoc dicimus: Non in hoc aut ſacramentis, aut hoc tremendo ſacrificio nos vti, q̄d noui aliquid nos promereri per hūc vſum per-

perſuaſum habeamus: verum vt quod pridem promeruit Chriſtus in ara crucis, id in nos trăsferre, & eius fructum nobis applicare poſsimus. Hăc ad rem opus eſt nobis operibus: opus eſt nobis ſacramentis: opus eſt nobis quotidiano ſacrificio quod in eccleſia celebratur. Quo magis autem intelligi poſsit quod dicimus, exemplo id illuſtrabimus. Eſt fons in medio ciuitatis collocatus, omnibus expoſitus, à quo nemo arcetur quin eo libere vti poſsit: tam eſt autem copioſus & redundans, vt ad ſordes omnium abluendas, ad ſitim omnium ſedandam, ad reliquas neceſſitates omnium explendas, abunde ſufficiat. Num ideo tu ſitim tuam expleuiſti, aut ſordes abluiſti, quod hic fons eſt in medio omnibus expoſitus tam copioſus? Certe niſi ad eum acceſſeris, niſi ex eo hauſeris, neq; ſordes ablueris, neque ſitim ſedaueris, neque vllum ex eo fructum perceperis, quamlibet ſit copioſus & redundans. Proinde qui vult ex eo fonte fructum capere, non ſpectat illum otioſus, ac illius tantum copiam & abundantiam admiratur: verum illud agit, vt quod videt omnibus communicatũ, eius ad ſe quoq; partẽ aliquam deriuet: fiſtulas admouet, ſiue tubos aut canales, per quas communem aquam in ſuum quoque priuatum & proprium vſum transferat. Non diſsimilis eſt ratio fontis huius vitæ perennis, qui in latere Chriſti in cruce pendẽtis apertus eſt. Eſt fons perennis, fons copioſus & redundans, qui ad abluenda totius mundi peccata, ad ſalutem omnibus mortalibus conferendam prorſus ſufficit. Sed ſi vis vſum aliquem huius fontis habere, ſi vis fructum ex eo conſequi, neceſſe eſt vt ad Chriſti latus in cruce pendentis fiſtulam applices, & per eam qui ſolus peccata noſtra abluit, ſalutemq; nobis confert, Chriſti ſanguinem ad te deriues atque attrahas: vt per eũ ablutus & ſanctificatus, æternam beatitudinem adipiſci queas: non ipſius fiſtulæ ſiue canalis, verum Chriſti ſanguinis te per canalem irrigantis, virtute. Hinc videre licet, quod omnia quæcunque ad ſalutem noſtram pertinent, non niſi illi ſoli ſacrificio in cruce peracto, non niſi fonti qui apertus eſt in Chriſti latere, tribuuntur: verum fructum ex illo fonte capere non poſſumus, niſi qui fuſus eſt ex Chriſti latere, ſacroſanctus Chriſti ſanguis, eum per inſtrumenta, & quaſi canales quaſdam ad nos deriuemus. Eiuſmodi canalis eſt baptiſmus: eiuſmodi canalis eſt quotidianum hoc ſacrificium, quam vocamus Miſſam,

per quam illius in cruce peracti ſacrificii, & fuſi pro nobis pretioſi ſanguinis fructum in nos transferimus, nobis applicamus & appropriamus. Falſo itaque nobis impingunt Satanæ miniſtri, quod per quotidianum hoc ſacrificium, illud in cruce peractum obſcuretur, quum illuſtretur magis. An non abſurdè facere cenſeretur, ſi quis baptizare ſe volentem inſimularet, quod is per baptiſmum obſcurare velit redemptionis beneficium in cruce nobis obtentæ? & redemptionem ſuam in aqua baptiſmi collocare potius, quàm in Chriſti ſanguine, quo ſolo redempti ſumus? cum baptiſmo nihil aliud agatur, quàm vt redemptionis in cruce nobis obtentæ particeps fieri, qui baptizatur, & eius fructum in ſe transferre queat. Atqui non minus abſurde faciunt qui nobis obiiciunt, quod per quotidianum iſtud ſacrificium, illud quod in ara crucis peractum eſt, obſcuremus, & eius dignitati ac merito detrahamus: cum nihil aliter agatur, nihil aliud quæratur à nobis in hoc quotidiano ſacrificio, quàm vt quod Chriſtus nobis promeruit vnica illa oblatione in cruce facta, id in nos transferre, & eo ad ſalutem noſtram vti queamus. Cæterũ ne quis exiſtimet nos cordis noſtri viſiones loqui, quæ fuerit patrum de hoc ſacrificio ſententia, paucis adſcribendum eſſe putauimus. Ac primum quidem, quod his verbis, hoc facite in meam commemorationem, Chriſtus hoc in Eccleſia fieri ſacrificium præceperit, teſta-
Homil. 17 tur Ioannes Chryſoſtomus, epiſtolam ad Hebræos enarrans, quemadmodum antea commemorauimus. Ac vetu-
Li. 2. *epi.* 3 ſtior etiam illo Cyprianus. *Si Ieſus Chriſtus, inquit, dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos dei patris, & ſacrificium Deo patri ipſe primum obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, vtique ille ſacerdos vice Chriſti vere fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur. Et ſacrificium verum & plenum tunc offert in Eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe.* Ac vtroque vetuſtior Ire-
Li. 4. *ca.* 32 næus. *Suis, inquit, diſcipulis dans conſilium primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed vt ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt accepit, & gratias egit dicens, hoc eſt meum corpus: & calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui Teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab*

Apo-

Apoſtolis accipiens,in vniuerſo mundo offert Deo,ei qui alimenta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo Teſtamento : de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit. Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris: quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificiũ purum: quoniam magnum eſt nomen meũ in gentibus, dicit Dominus omnipotens : manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniã prior quidem populus ceſſauit offerre Deo : omni autem loco ſacrificiũ offertur ei,& hoc purum. Euſebius quoq;. Poſt omnia quaſi mirabilem quandam victimã ſacrificiumq́; eximium patri ſuo operatus, pro noſtra omnium ſalute obtulit, eiuſq; rei memoriam vt nos ipſi Deo pro ſacrificio offerremus inſtituit. His autẽ omnibus paulò poſterior Leo : Ieſus,inquit,diſcumbentibus ſecũ diſcipulis ad edendam myſticam cœnam corporis & ſanguinis ſui ordinans ſacramentum,docebat qualis hoſtia deberet offerri Deo. Et qui ſequutus eſt eum Theophylactus, manifeſtum eſſe ſcribit, quod Chriſtus tunc immolauerit ſeipſum,ex quo tradidit diſcipulis corpus ſuum: tunc enim functus eſt ſacerdotio ſecundum ordinem Melchiſedech. Teſtatur hoc Hieronymus, dicens : Poſtquam typicum paſcha fuerat impletum,& agni carnes cum Apoſtolis comederat,aſſumit panem qui confortat cor hominis,& ad verum Paſchæ tranſgreditur ſacramentum : vt quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos panem & vinum offerens fecerat,ipſe quoq; veritatem ſui corporis & ſanguinis repræſentaret : Teſtatur Auguſtinus cum ait : Tunc benedictus eſt à Melchiſedech, qui erat ſacerdos Dei excelſi,de quo in epiſtola, quæ inſcribitur ad Hebræos,multa & magna conſcripta ſunt.Ibi quippe primum apparuit ſacrificium,quod nunc à Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum : impleturq; illud quod longe poſt hoc factũ per Prophetã dicitur ad Chriſtum, qui fuerat venturus in carnem,Tu es ſacerdos in æternũ, ſecundum ordinem Melchiſedech:non ſcilicet ſecundum ordinem Aaron,qui ordo fuerat auferendus, illuceſcentibus rebus,quæ illis vmbris prænotabãtur.Complura ſunt autem Auguſtini loca, in quibus figurã fuiſſe docet Melchiſedech ſacrificium,eius quod nunc offertur in eccleſia.

Lib.1. de monſtra. euãgelicæ cap.10.

Serm.7.de paſsione.

In cap.28. Matth.

In cap.17. Matth.

Li.16 de ciuitate Dei, cap.22.

Li.17. de ciuitate Dei, c.4.17.et.20.

Verum

Epi.95.in Pſal.33.106. Lib.5.de monſtr. Euãgelicæ cap.3.

Verum adducere ſingula lōgum foret, neq; neceſſarium. Vtroq; autem vetuſtior Euſebius: Et ſanè oraculi exitus admirabilis, ei qui contempletur, quemadmodum ſaluator noſter Ieſus, qui eſt Chriſtus Dei, ipſius Melchiſedech ritu, ea quę ad ſacerdotium in hominibus gerendum ſpectat, per ſuos miniſtros perficiat. Nam quemadmodum ille qui ſacerdos gentium erat, nuſquàm videtur ſacrificiis corporalibus functus, ſed vino ſolo & pane dū ipſi Abraham benedicit: ita ſanè primus ipſe ſaluator ac dominus noſter, deinde qui ab ipſo profecti ſunt ſacerdotes in omnibus gentibus, ſpirituale ſecundum Eccleſiaſticas ſanctiones ſacerdotii munus obeuntes, vino ac pane & corporis illius, & ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentat: quæ ſanè myſteria Melchiſedech tanto antè ſpiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vſus fuerat, ſicut etiam Moyſi ſcriptura teſtificatur, vbi ait: Et Melchiſedech rex Salem protulit panem & vinum: Erat autem ſacerdos Dei altiſsimi. Vide eundem libro octauo, capite ſecundo. Epiphanius. Viſum eſt vt in veteri ſacerdotio ſacerdotalis dignitas ne conſtituatur, verū ad id, quod ante Leui, & ante Aaron fuit ſecūdum ordinem Melchiſedech ſacerdotem transferatur: quod ſanè nunc in eccleſia viget à Chriſto & hucuſq;. Ioannes quoq; Chryſoſtomus Melchiſedech typum geſsiſſe ſcribit noſtri ſacerdotii. Ioannes Damaſcenus. Pane & vino ſuſcepit Melchiſedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat ſacerdos Dei altiſsimi: illa cauſa, hanc myſticam præfigurauit menſam: ſacerdos ille, Chriſti veri ſacerdotis figuram prę ſe ferebat & imaginē. Tu es, inquit, ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Arnobius ante mille trecentos annos, explicans illum locum, Tu es ſacerdos in æternū, ita de Chriſto loquitur. Hic qui per myſticam panis ac vini ſacerdos factus eſt in ęternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui panem & vinum ſolus obtulit in ſacerdotibus, dum Abrahā victor reuerteretur de prælio. Qui verò præceſsit hos omnes Cyprianus: Significata, inquit, olim à tempore Melchiſedech prodeunt ſacramenta, & filiis Abrahæ facientibus opera eius, ſummus ſacerdos panem profert & vinum. Hoc eſt, inquit, corpus meum: Ex recentioribus Rupertus. At verò Chriſtus rex Salem, id eſt pacis, rex inquā idem'q; Pontifex magnus, illorū talium hominū diebus natus, ſacerdotio ſuo functus eſt

Lib.2.contra hæreſ. Hæreſi.55.

Oratione 4.contra Iudæos.

Li.4.ca.4.

Sermo.de cœna domini.

Li.5.de trinitate, cap.12.

eſt ſecundum ordinem Melchiſedech: protulit enim panem & vinum dicens, hoc eſt corpus meũ, hic eſt ſanguis meus: & ſic obtulit ſemetipſum pro fideli Abraham verũ ſacrificium. Ac ne Iudæorum quoq; teſtimonia deeſſe putentur. Ante quingẽtos quinquaginta annos ſcripſit Rabbi Samuel ad Iſaac in hæc verba: Secundum quod Dauid dicit de eo (Chriſtum intelligit) ipſe eſt ille, cuius ſacerdotium in æternum erit ſecundũ ordinem Melchiſedech, qui fuit rex & ſacerdos Dei altiſsimi ante Aaron. Et attende domine mi, quanta ſit differentia inter ſacerdotiũ Aaron, & domini iuſti illius. Dixit dominus domino meo, tu es ſacerdos in æternum. Sacrificium Aaron fuerũt carnes: & ſacrificiũ iſtius iuſti domini, fuit panis & vinum, quod eſt ſecundũ ordinẽ Melchiſedech. In quibus verbis Deus per Prophetam manifeſtè oſtẽdit, quòd ſacrificium fineretur quando inciperet iſtud ſacrificium in æternum, & ordinatio ſacrificãdi ſecundũ ordinem Aaron ex toto ceſſaret, quando inciperet ſacrificiũ in pane & vino æternaliter duraturũ. Malachiæ quoq; locũ quem adduximus de hoc ſacrificio interpretatur, præter antiquiſsimum Irenæum, Auguſtinus his verbis: Hæc quippe eccleſia eſt Iſrael ſecundum ſpiritũ, à quo diſtinguitur ille Iſrael ſecundum carnem, qui ſeruiebat in vmbris ſacrificiorũ, quibus ſignificabatur ſingulare ſacrificiũ quod nunc offert Iſrael ſecundum ſpiritum, cui dictum atq; prædictum eſt, Audi populus meus, & loquar tibi, Iſrael & teſtificabor tibi, & cætera, quę iam ſuprà cõmemoraui. De huius enim domo non accipit vitulos, neq; de gregibus eius hircos. Iſte immolat Deo ſacrificium laudis non ſecundũ ordinem Aaron, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech. De eo enim dictum eſt, Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Nouerunt qui legũt quid protulerit Melchiſedech quãdo benedixit Abraham, & ſi iam ſunt participes eius, vident tale ſacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarum: Dei autẽ iuratio, incredulorum eſt increpatio, & quod Deum non pœnitebit, ſignificatio eſt, quia hoc ſacerdotium non mutabit. Mutauit quippe ſacerdotium ſecundũ ordinem Aaron: Vnde alius Propheta dicit ad eum qui carnaliter eſt Iſrael. Non eſt mihi voluntas in vobis dicit dominus omnipotens, & hoſtiã non accipiam de manibus veſtris. Ecce quod eſt ſecũdum ordinem Aaron. Cur autem hoc accipiat,

Mal. ca. 1. *Contra aduerſariũ legis & prophetarum, lib. 1. ca. 20.*

accipiat, addit & dicit: quia ab ortu ſolis vſq; ad occaſum glorificatum eſt nomen meũ in gẽtibus, & in omni loco offertur incenſum nomini meo, & hoſtia pura. Ecce quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech. Euſebius. Hæc omnia quæ ab initio diuinitus prędicta ſunt in præſenti tempore per Euangelicam Saluatoris noſtri doctrinam, ab omnibus gentibus celebrantur, propheticæ voci teſtimonium afferente veritate, per quam vocem Deus Moſaicis reiectis ſacrificiis, quod futurum erat, noſtrum ipſorum inſtitutum nuntiat dicens: Quoniam ab ortu ſolis vſq; ad occaſum nomen meum glorificatum eſt in gentibus, & in omni loco offertur incenſum nomini meo, & hoſtia munda. Sacrificamus igitur Deo altiſsimo ſacrificium laudis: ſacrificamus Deo plenum, & odorem afferens, & ſacroſanctum ſacrificium: ſacrificamus nouo more ſecundum nouum Teſtamentum, hoſtiam mundam. Ac paulò poſt: Sacrificamus & incendimus aliàs quidem memoriã magni illius ſacrificii, ſecundum ea quæ ab ipſo tradita ſunt myſteria celebrantes, & gratias Deo pro ſalute noſtra agentes. Ioannes quoque Chryſoſtomus hunc ipſum Malachiæ locũ adferens: Vides quàm luculenter, quàmq; dilucidè myſticam interpretatus eſt menſam, quæ eſt incruenta hoſtia. Ac paulò poſt: Vides quod vbiq; cõceſſum eſt angelicum illud ſacrificium inclareſcere: vides nullis finibus circunſcriptum: neq; altare, neq; canticum: non in omni loco thimiama offertur nomini meo. Eſt igitur hoſtia pura prima quidem myſtica menſa, cœleſte ſummeq; venerandum ſacrificium. Copioſius etiam àc magis diſerte in ſecunda contra Iudæos oratione, cum eundem Prophetæ locum adduxiſſet. Quando, inquit, hæc euenerunt. Quando, inquit, hæc euenerunt Iudæe? Quando in omni loco incenſum oblatum eſt Deo? Quando ſacrificium purum? Non poſsis aliud tẽpus proferre, quàm hoc, poſteaquam Chriſtus aduenit. Quod niſi de hoc tempore prædixit, niſi de noſtro ſacrificio vaticinatus eſt, ſed de Iudaico, etiam legi repugnat prophetia. Nam cum Moſes vetet vllo alio in loco ſacrificium fieri, præterquam quem elegit dominus Deus, quumq; ille in vnum locũ ſacrificia illa concluſerit: nimirum Propheta dicens, quod in omni loco incenſum adolendum ſit, ac ſacrificium purum, aduerſatur ac repugnat Moſi. Verum nulla eſt inter eos pugna, neque diſſentio. Ille de alio loquutus eſt ſacrificio,

Lib. 1. de monſtrat. Euangel. cap. 10.

In Pſal. 115.

crificio,& hic de alio poſt vaticinatus eſt. Vnde hoc decla ratur? Tum ex his quæ dicta ſunt, tum ex aliis plurimis ſignis. Ac primum ex ipſo loco. Non enim in vna ciuitate,quemadmodum ſub Iudæis, ſed ab exortu ſolis vſq; ad occaſum prædixit hanc culturã eſſe celebrandam. Præterea ex ſacrificiis modo, ſiquidem puram illam appellans,declarauit de qua loqueretur. Deniq; à perſonis offerentium.Non enim dixit,in Iſrael,ſed in gentibus. Ac ne putares, quòd in vna duabuſue aut tribus ciuitatibus hoc culturæ genus inſtaurandum eſſet, non ſimpliciter dixit in omni loco: ſed ab ortu ſolis vſque ad occaſum: demonſtrans quòd quantum ſol terræ aſpicit,tantundem Euangelium eſſet occupaturum.Purum autem dicit ſacrificium,quaſi prius illud fuiſſet impurũ, nõ quidem ſuapte natura,ſed iuxta voluntatem offerentium. Et ideo dixit: Incenſum abominatio eſt mihi. Quanquam & alioqui ſi quis ipſum hoc ſacrificium conferat cum illo, ingens diſcrimen inueniet, vt iuxta comparationis rationem ſolum hoc purum dici mereatur.Quodq; de lege & gratia dixit Paulus,ne glorificatum quidem fuit, quod erat glorificatum propter eminentem gloriam:idem & hic iure dixerimus,videlicet quòd hoc ſacrificium cum illo collatum ſolum dici debeat purum. Non enim per fumum ac nidorẽ, non per ſanguinem ac redemptionis pretia, ſed per ſpiritus gratiam offertur. Remigius Antiſiodorenſis Epiſcopus ante ſeptingentos prope annos locum hunc explicãs, Mundam oblationem eſſe dixit ſacrificium, quod nunc frequentat Eccleſia. Rupertus ſimiliter eum locum enarrans. Et offerent, inquit,nomini meo oblationem mundam, oblationem panis & vini, ſacramentum corporis & ſanguinis redemptoris ſui. Hæc oblatio ſic eſt munda, vt exterius nullum habeat cruoris horrorem,& interius ſiue inuiſibiliter mundet cruentam omnis peccati pollutionem. Itaque in gentibus talem oblationem offerentibus magnum eſt nomen meum, &c. Rabbi Samuel ad Iſaac ſcribens cap. xx. Timeo domine mi, quod Deus elongauit nos à ſe, & ſacrificium noſtrum: ſed & acceptauit ſacrificium gentium, ſicut ipſe dicit per os Malachiæ prophetæ: Non eſt mihi voluntas in vobis dicit Deus, neque recipiam ſacrificium veſtrum, quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum eius,magnum eſt nomen meum in gentibus, quæ offerunt nomini meo ſacrificium mundum.

In Malachiam.

Ergo

Ergo apud Deum ſacrificium gẽtium eſt mundius, quàm ſacrificium noſtrum. Et inſuper quia Deus priuauit nos omni ſacrificio, & mundo ſacrificio, vt alios doceret Chriſtianos, vt ipſi vitarent nos, vt non contaminarẽtur, ſicut nos vitamus gentes omni tempore, quo ſacrificium noſtrum fuit mundum apud Deum & acceptum. Sed quid opus eſt omnium ea de re ſentẽtias adferre? cum veterum ſcriptorum plenæ ſint omnes paginæ. In ſacroſancto Nicæno concilio, ſimul & in Epheſino, quæ non minoris authoritatis habita ſunt, quàm ipſa Euangelia, fieri ſacrificij huius mentionem legimus. In illo enim hæc verba reperiuntur: Peruenit ad ſanctum conciliũ, quod in locis quibuſdam & ciuitatibus presbyteris ſacramẽta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, vt ii qui offerendi ſacrificii non habent poteſtatem, his qui offerunt corpus Chriſti porrigant. Ex Epheſino verò ſcribunt ad Neſtorium patres concilii: Annuntiantes ei ſicut ſecundum carnem mortem vnigeniti filii Dei, id eſt Ieſu Chriſti & reſurrectionem eius, & in cœlos aſcẽſſionem pariter confitentes, incruentam celebramus in eccleſiis ſacrificii ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur, participes ſancti corporis & pretioſi ſanguinis Chriſti, omnium noſtrum redemptoris, effecti. Fuerunt Auguſtini temporibus, qui non putarent viſibilia Deo ſacrificia offerenda. Centum annis poſt fuerunt hæretici, qui ſacrificium hoc corporis & ſanguinis Chriſti, quod in eccleſia celebratur, ſoli patri immolandum exiſtimarent. Quorum ſententiam ad Monimum ſcribens grauiter Fulgentius confutauit. Et qui videtur eũ præceſsiſſe Idacius Clarus aduerſus Varimundũ Arrianum ſcribens, vbi docet, quod ſicut patri, ita etiã filio non ſolum Chriſtianis temporibus, verumetiam à priſci temporis ſacerdotibus multis variiſq; modis ſacrificiũ fuerit oblatum. Prolatiſq; ex Daniele, ex Pſalmis, & Euangelio Matthæi teſtimoniis, tandem ita concludit. Sacrificium itaq; quod à Chriſtianis ſacris altaribus admouetur, non ſolum Deo patri, ſed etiam filio communi deuotione offertur, quoniã nec patri ſine filio poteſt offerri, nec à filio ſine patre ſanciri. Ante quadringẽtos verò annos, fuerũt, quemadmodum anteà meminimus, Henriciani & Petrobruſiani, qui & veritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia negarent, & miſſam nihil eſſe, nec celebrari debere

Auguſt. li. 10. de ciuitate Dei. cap. 9.

Lib. 2.

debere contenderent. Contra quos quæ ſcripta ſunt à Petro Abbate Cluniacenſi, viro & eruditione, & vitæ ſanctimonia præſtanti, quoniam digna ſunt quæ legantur ab omnibus, viſum eſt pauló altius repetita inſerere: Loquens enim de ſacrificio in cruce peracto. Hoc eſt, inquit, noſtrum ſacrificium, hoc legis Euangelicæ, hoc noui Teſtamenti, hoc noui populi holocauſtum, quod tunc ſemel in cruce à Dei & hominis filio Deo oblatum eſt, & quod ſemper in altari ab ipſius populo offerendum, ab eodem præceptum & inſtitutum eſt. Non enim aliud tunc oblatum, aliud nunc offertur: ſed quod (vt dictum eſt) ſemel Chriſtus obtulit, hoc ſemper Eccleſiæ ſuæ offerendum reliquit. Et quia iam expeditior via ſe præbuit per quam liberior ſermo ad oſtendendum & confutandum ſtultiſsimum errorem decurrat: audite, non me, ſed dominum: non Chriſtianum, ſed Chriſtum: non hominem tantum, ſed Deum: audite eum, quem qui non audierit, exterminabitur de populo ſuo. Dic domine Ieſu, Deus noſter, ſaluator noſter, ſacerdos noſter, hoſtia noſtra: dic: reſponde aduerſariis Teſtamenti tui, qui volunt reſcindere quod ſtatuiſti, eradicare quod plantaſti, deſtruere quod conſtituiſti: Dic, forſan acquieſcent tibi, qui eccleſiæ tuę reſiſtũt, verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant mandatis, & ſi oues tuæ ſunt, vocem tuã audient. Ignoſce & mihi præſumptuoſè interroganti, ſed tamen pro eccleſia tua, columba tua, ſponſa tua, quam iſti violare conãtur zelanti. Planè iſti redemptorem te negant, qui pretium redemptionis humanæ, quod nobis & pro nobis dediſti (corpus dico tuum) redemptis auferre contendunt. Volunt rurſum vincire à te olim ſolutum nodum captiuitatis, dum largitorem reſpuunt libertatis. Dic ergo domine, teſtator noui & æterni Teſtamenti, vtrum Teſtamentum hoc vnius diei, ſicut iſti dicunt, eſſe volueris, an potius æternum eſſe decreueris. Audiant iſti, non me, ſed te, vt conuertantur non ad me, ſed ad te. Quid ergo? In cœna vltima quam cum diſcipulis tuis vetus paſcha nouo commutans celebraſti, accepiſti panem, gratias egiſti, fregiſti, dediſti diſcipulis tuis. Sed quid dixiſti? Accipite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et quid addidiſti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquàm cœnaſti dicens: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis

Deut. 19.

Ioan. 10.

Mat. 26.
Luc. 22.

effundetur in remiſsionem peccatorum. Audiſtis? Nolite
Pſal. 113 fieri ſimulachra, quæ oculos habent & non vident, aures
habent & non audiunt. Auditis hoc non à quolibet do-
Mat. 17 ctore, ſed ab illo, de quo pater clamans præcipit: ipſum
audite. Auditis eundem dantem corpus: Sed quod cor-
pus? Sunt enim corpora cœleſtia & terreſtria,& quicquid
viſui,auditui, olfactui,guſtui,tactui hic ſubiacet, corpus
eſt:vnde ne quis putaret animalis cuiuslibet, aut hominis
cuiuslibet hoc eſſe corpus, ad excludendum omnē aliud
ſenſibile vel inſenſibile corpus, poſtquam dixit, accipite
hoc eſt corpus,adiunxit meum. Suum ergo non alterius
corpus diſcipulis dedit. Rurſum,ne forte alicui cogitatio
occulta ſubreperet: Potuiſſe creare in manibus corpus
quod ſuū quidē eſſet,ſed tamē quod ipſe erat nō eſſet,addi
dit,q̄d pro vobis tradetur. Ac ſi diceret:Nolite dubitare,
nolite hoc vel illud vobis fingere,nolite illud & aliud co
gitare:quia hoc eſt corpus,nō alterū,nō alterius,ſed meū:
nō permutatū vel nouiter creatū,ſed q̄d pro vobis tradet,
pro vobis crucifigetur,pro vobis morietur. Sic & de cali-
ce:Hic eſt,ait,ſanguis.Non bouis aut arietis,non agni aut
cuiuslibet hominis,ſed meus:non alius,vel noua creatio-
ne productus,ſed qui pro vobis fundetur,flagellis prouo-
catus, clauis extortus,lancea excuſſus. Quid ad demon-
ſtrandam veritatem corporis & ſanguinis domini dici po
tuit clarius, lucidius,manifeſtius? Nónne & longe ante
paſsionem commendans magnificum & ſalutare ſacra-
Ioan. 6. mentum diſcipulis & Iudæis ſæpe dicebat: Niſi manduca-
ueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem,
non habebitis vitam in vobis. Et: Panis quem ego dabo,
caro mea eſt.Et:Caro mea verè eſt cibus,& ſanguis meus
verè eſt potus. Hoc quare? Vt dum nomine corporis circa
diuerſa corpora cogitando vagaris, audito carnis nomi-
ne,ab innumera corporum multiplicitate reuoceris:Rur-
ſum audito nomine filii hominis,nō alterius alicuius car-
nem exiſtimes,niſi illius,qui cum eſſet dei filius,ſingulari
gratia,ſolitaria operatione factus eſt hominis filius. Vnde
quia tenaciſsimè recolendum, quia amicè complecten-
dum eſt tantum tantæ miſericordiæ opus, tacito ſæpe no
mine filii dei,quod pro ſe eſt,nomē filii hominis frequen-
tat, quod pro nobis eſt. Idcirco vocat carnem, ne quod-
libet corpus putetur: idcirco filii hominis, ne alterius
quàm ſua exiſtimetur. Ac paginis aliquot interiectis,

quibus

quibus tranſubſtantiationem probat, quod panis in carnem, vinum commutetur in ſanguinem, poſtquam de iugi quoque ſacrificio multa præclara dixerat, de iteratione illius his verbis vtitur. Iam illud quod non modo ab incredulis apponitur, ſed & à fidelibus quæritur, cur hoc ſacrificium toties iteratur, quum Chriſtus ſemel in cruce oblatus ad tollenda totius mundi peccata ſufficiat? maxime quum non hic aliud, & ibi aliud, ſed hic & ibi idem prorſus ſacrificium, hoc eſt, idem Chriſtus offeratur, videndum eſt: Si enim illud in cruce ſufficit, ſuperfluum hoc in altari videtur. Sed non eſt ſuperfluum: quia certa de cauſa à Dei filio, qui eſt iuxta Apoſtolum Dei ſapientia, factum & traditum eſt: quæ ſapientia quia ſumme rationabilis, imò totius rationis fons & perfectio eſt, nihil agere, nihil iubere irrationabiliter potuit. Vnde quum hoc dixit, quum hoc ſacramentum ſuis tradidit, non abſque certa ratione vt certum eſt fecit, quæ ſola omnibus ratio ſatisfacit, quicunque Chriſtum huius ſacramenti authorem Deum & Dei eſſe ſapientiam credunt. Placuit tamen largitori tanti muneris cauſam reddere tantæ largitionis, quam cauſam dando ipſum ſacramentum aperuit. Nam poſtquam dixit, Hoc facite, ſtatim addidit, in meam commemorationem. Hæc eſt ergo cauſa ſacramenti, commemoratio Chriſti: Nouerat Saluator quid fecerat, quid facturus erat propter hominem: nouerat ſingulare opus quod geſſerat induēdo hominē: nouerat ſtupendū quod geſturus erat moriēdo propter hominē: Sciebat ſe opere ſaluaturum hominem, ſed abſque huius operis dilectione nullum ſaluari poſſe hominem. Sciebat quia humanitatis & mortis ſuæ opus, ſicut ſuper omnia opera ſua ſumme celebratum, ſic mortalibus pro quibus fiebat, ſumme erat commendandum. Commendandum erat, vtpote cuius caro pro illis torquebatur, cuius anima pro iſtis triſtabatur, cuius nouiſſime mors, illorum vitæ miniſtrabatur. Hoc certe ſolenniter commendandum erat, vt CHRISTVS diligeretur, dilectus haberetur, habitus nunquam perderetur. Sed hæc eius dilectio ab hominibus ſeruari non poterat, memoria pereunte, nec fugax memoria diu retineri valebat, niſi ſigno congruo apparente.. Nè igitur à corde fugeret quod maxime cordi ineſſe oportebat, ſigno rei congruente, veluti fune inſolubili, colligata eſt cordi memoria, qua fortiter vinciente,

1. Cor. 1.

ſemper redemptus redẽptionis pretium cogitaret, indeq́ʒ redemptori agens gratias, fide quæ per dilectionem operatur, nequaquam ſe ingratum tantæ gratiæ demonſtraret. Et poſſet quidem mentibus humanis huius rei vtcunque abſque ſigno viſibili ineſſe memoria, ſicut multarum rerum tam diuinarum quàm humanarum recordatio, fama, lectione, doctrina, in eis aut gignitur, aut cõſeruatur: ſed quia iuxta quendam, Segnius irritãt animos demiſſa per aurem, quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus: & res tanta erat, vt ad eam cogitandam, amandam, amplectendam, non ſegniter, ſed inſigniter humani animi mouendi eſſent, dignum & iuſtũ fuit, vt humanitatis & mortis Chriſti memoria non tantum auditu per aures, ſed etiam viſu per oculos iuuaretur. Ea de cauſa ſignum hoc à Chriſto propoſitum eſt, quod ita ſignum eſt, vt ſit tamẽ idem quod ſignat. Hoc autem contra veteris ſacrificii multiplicitatem, quæ in nullo erat idem quod ſignabat, præter hoc, quod illud ſacrificiũ erat, & iſtud ſacrificium eſt: & illud Deo offerebatur, & iſtud eidem Deo offertur: Signabat verò (addo illud) hoc, noſtrum noſtri temporis ſacrificium, ſed non erat hoc, quod iſtud: quia illud vmbra, hoc corpus: illud figura, hoc veritas: illud de cadaueribus & cruore animalium, hoc de corpore & ſanguine filii Dei. Idcircò non erat idem quod ſignabat: ſed iſtud noſtri ſacrificii ſignum non aliud, ſed ipſum eſt quod ſignat. Ita verò eſt idem quod ſignat, vt quantum ad corpus, id eſt ad veritatem carnis & ſanguinis Chriſti pertinet, ſit idem quod ſignat. Neque enim ibi Chriſtus vt olim dolorem & mortem patitur, quum tamen immolari dicatur. Dicitur autem immolari, quum licet inuiolabiliter in altari frangitur, diuiditur, comeditur: cum iis & quibuſdam aliis ſignis, in quantum fieri poteſt, mors domini maximè repræſentatur. Vnde, ſicut dixi, quantum ad veritatem corporis & ſanguinis Chriſti pertinet, eſt idem quod ſignat, quam tamen maximè ſignat: maximè autem dixi, quia hoc apertiſsimè Apoſtolus dicit in verſu quem ſuprà commemoraui: Quotieſcunque, ait, mãducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis. Quare hoc? Quare non ſimiliter ô Apoſtole Dei dixiſti, incarnationem domini, natiuitatem domini, circuncifionem domini, baptiſmum domini, vel quod magis videretur reſurrectionem domini,

Horat. in arte poëtic.

1. Cor. 11.

aſcenſionem domini? Quando dixiſti mortem domini, quare illa quæ glorioſa videntur diminſti, & quod erat ignominioſius elegiſti? Vt, inquit, oſtenderem, in morte domini ſingulariter conſtare ſalutem mundi: vt oſtenderem iſtud opus eius præponderare omnibus operibus eius: vt oſtenderem tormento illo requiem, ignominia illa gloriam, morte illa mortuis redditam vitam. Ita planè & iuxta Apoſtolum, quando manducatur panis domini, hoc eſt corpus domini: quando bibitur calix domini, id eſt ſanguis domini, annuntiatur, hoc eſt repræſentatur mors domini, quam paſſa eſt in cruce, non alia, ſed eadem quæ eſt præſens, caro domini: qua fuſus eſt non alius, ſed idem qui ſumitur ſanguis domini. Quod quum fit, ad hoc vtiq; fit, vt mens longe vehementius excitata corporis domini ſuſceptione, quam poſsit excitari verbi domini admonitione, in amorem eius, quem non tantum audit, ſed etiam videt & ſuſcipit, inardeſcat, & videns verbum carnem factum vt habitaret in nobis, habitans etiam corporaliter & in ſe obliuiſci iam nullatenus poſſet, quem fide credit, amore amplectitur, manu contrectat, ore ſuſcipit, quem quondam pro ſe mortuum ipſa ſuſceptione recolens, & morte illa vitam ſibi paratam agnoſcens, à mortis operibus abſtineat, & ſic eidem Chriſto domino ſuo immortaliter iam viuenti in ſempiternum conuiuat. Hoc igitur eccleſiæ ſacramentum, quoniam ſic aſsidua ſui repræſentatione memoriam innouat, fidē auget, ſpem roborat, charitatem cōfirmat, non ſuperfluum ſed valde neceſſarium eſt. Ea propter vt dictum eſt, dominus hoc in ſui commemorationem fieri iuſsit, ea de cauſa mortē domini iſto ſacramento denuntiari Apoſtolus docuit, vt Chriſti & mortis eius memoria auelli de cordibus humanis nulla mundi inquietudine, nulla temporum prolixitate valeret. Quæ memoria amorem excitans de animi receſsibus mala omnia effugeret, virtutibus vniuerſa repleret, ſicq; quotidie per hoc ſacramētum innouans redemptionem, quotidianam pœnitētibus peccatorum gigneret remiſsionem. Soluit quidem & plenè tollit peccata mundi agnus Dei in cruce immolatus, nec tamen idcircò, vt dixi, ſuperfluus eſt in altari oblatus. Et vt in te ipſo, à te [illegible] hoc diſcas, aduerte quicunq; hæc legis, teq; ipſum interroga, quando magis mouearis (ſi tamen quod profiteris firmiter credis) vtrū quando dicitur,

Ioan. 1.

Chriſtus olim inter homines apparuit,aut quādo dicitur, Chriſtus nunc inter homines conuerſatur? quando dicitur,olim in cruce pependit,an quando dicitur,nunc in altari offertur? Vtrum,inquam,te magis moueat, & ad admirandum,& amandum accendat, eius prædicata abſentia,an demonſtrata præſentia? Sed ſcio,quia nō diffiteris quod verū eſt,magis humana corda moueri præſentibus, quàm abſentibus rebus: mouetur igitur magis ad præſentem quàm ad abſentem,mouetur magis ad viſum, quàm ad auditum Chriſtum,mouetur ad admirandum, mouetur ad amandum,quo amore amanti generatur remiſsio peccatorum. Cui quantus erga Chriſtum amor eſt,tanta

Luc.7. eſt & indulgentia,ipſo domino atteſtante,qui de peccatrice Maria ſic ait:Dimiſſa ſunt ei peccata multa,quoniam dilexit multum. Et cum rurſus ſcriptum ſit: Charitas operit multitudinem peccatorum. Quantam multitudinem

1.Pet.4. peccatorum operit charitas in Chriſtum,ſi tantum operit charitas in proximū? Non eſt ergo, vt dictum eſt,ſuperfluum Chriſti corporis & ſanguinis ſacramentum,quo viuacior memoria excitatur,quo feruentior dilectio prouocatur,quo plenior peccatorum remiſsio comparatur.Non eſt ſuperfluum,quia non tantum per id quod Deus eſt,ſed etiam per id quod homo eſt, nobiſcū eſt vſq; ad conſummationem ſeculi.Non eſt ſuperfluum,quia qui per corpus ſuum redemit nos, per idem corpus ſuum reficit nos, vt redēpti per corpus eius,& refecti corpore eius, nutriamur & paſcamur humanitate eius, donec ſatiemur deitate & gloria eius. Hactenus Petrus Cluniacenſis. Quid autem dici potuit magis pie, magis religiosè, magis etiā disertè, vel ad rationē huius Sacramēti & ſacrificii explicandam, vel ad immenſum illud redemptionis noſtræ beneficium illuſtrandum,vel ad mētes hominum amore tam benefici redemptoris inflammandas,quàm quod ab hoc venerabili patre ſpiritu Dei pleno dictum eſt? Ex cuius nos libello propterea tam multa deſcribenda, atque huic loco inſerenda curauimus, vt quæ fuerit Eccleſiæ fides de hoc Sacramento ante quadringentos annos, planum omnibus fieret:ſimul intelligi poſſet,quàm impudens commentum ſit eorum, qui quadringentis iis & amplius annis extinctam Euangelii lucem in Eccleſia Dei, Chriſtiq; beneficia omnia obſeruata eſſe,literarum monumentis prodere veriti non ſunt: Cum ſi vnquam antea, illo tempore vel maxime,

maxime, clara, aperta, teſtataq; fuerint omnibus: quemadmodum ex eorum ſcriptis videre licet, qui vixerunt illo ſæculo, quod ferax doctiſsimorum hominum fuiſſe conſtat. Nam intra centum annorum ſpacium tulit ætas illa viros inſignes Anſelmum & Lantfrancum Canthuarienſes Archiepiſcopos, Guimundum Epiſcopũ Auerſanum, Algerum Presbyterum, & Petrum Abbatem in monaſterio Cluniacenſi, Bernardum Claræuallenſem, Hugonem de ſancto Victore, Richardum de ſancto Victore, Petrum Lombardum fratrem eius, Gratianum, & alios nonnullos non doctrina magis, quàm vitæ ſanctitate claros & illuſtres. Atqui horum omnium, & cum ea quæ præceſsit, quæ fuit ab ipſis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, & cum ea quæ ſequuta eſt Eccleſia, vſque ad hæc noſtra tempora, cum de rebus aliis omnibus, tum de iuge hoc ſacrificio mirus concentus, & incredibilis quędam eſt conſenſio. Nam quod Arnobio, Cypriano, Auguſtino, Fulgentio in Aphrica, idem viſum fuit Irenęo, Remigio Antiſiodorenſi, & Petro Cluniacenſi in Gallia, idem patribus in ſacroſanctis Nicęno, & Epheſino conciliis, ex toto orbe Chriſtiano congregatis, idem Ambroſio in Italia, Chryſoſtomo in Thracia, Theophylacto in Mœſia, Hieronymo & Ioanni Damaſceno in Syria, Cyrillo in Ægypto, Euſebio in Paleſtina, Lantfranco in Anglia, Epiphanio in Cypro, Amalario, Rabano, Bertramo, & Ruperto Tuitienſi in Germania, Adalberto Gneſnenſi Archiepiſcopo, & Staniſlao Cracouienſi Epiſcopo, qui noſtræ gentis Apoſtoli fuerunt in Polonia, qui Euangelium ſanguine ſuo ſignatum nobis reliquerunt. Quod ergo iſti omnes, & qui eos vſq; ad hæc noſtra tempora ſequuti ſunt, vnanimiter ſenſerunt, prædicauerunt, literis etiam conſignauerunt, atq; ad nos tranſmiſerunt, vicisſim à nobis ad poſteros noſtros tranſmittendum: iſti inquam omnes in tam diuerſis regionibus commorati, tanto & locorum & ſæculorum interuallo diſiuncti, quod nos tanto conſenſu docuerunt, non hominum hanc magis, quàm Dei per os Eccleſiæ ſuæ loquentis, doctrinã exiſtimare debemus. Quominus ferendus eſt inflatus ille ſenſu carnis ſuę, qui nihil morari ſe ſcribit, quid tãto conſenſu loquantur vetuſti ſcriptores. Scilicet tu ille es incircuncíſus Philiſteus, qui exprobrare audes aciei Dei viuentis? qui Eccleſiam vniuerſam, quę columna eſt & firmamentũ veritatis, 1. Tim. 3. 1. Reg. 17.

erroris arguere: qui grauiſsimum etiam idololatriæ cri-
men illi impingere nō vereris? Sed qua alia ratione agno-
Eſa. 14. ſci poſſet illius miniſter, qui dixit: In cęlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, aſcendam ſuper al titudinem nubium, & ero ſimilis altiſsimo: Qui poſtea ad infernum detractus eſt in profundum laci. Niſi quod impius hic non vult eſſe ſimilis altiſsimo, ſed vult eſſe ſupra altiſsimum. Altiſsimus enim promiſit ſe miſſurum ſpiritum ſuum, qui doceret Eccleſiam ſuam & cum ea maneret in æternum: & iſte neſcio quis Sataniſta audet altiſsimum arguere mendacii, dum tot ſeculis Eccleſiam ſpiritu Dei deſtitutam, ac in idololatria verſatam eſſe impudenter aſſerit. Percurre Eccleſiam totius orbis vniuerſam: Italiam, Hiſpaniam, Galliam, Germaniam, Poloniam, Vngariam, Boemiam, Inſulas in mari Oceano, Angliam, Scotiam, Hiberniam, Suetiam, Noruegiam, deinde quæ ſunt mediterranei maris, Siciliam, Cretam, Cyprũ, Rhodum, Sardiniã, Corſicam: Adde Gręcos, Ruthenos, Moſchos, tametſi iam ſchiſmaticos: adde quotquot in Syria & Armenia Chriſti nomen profitentur: adde poſtremo numeroſiſsimos Indiæ populos, toto propemodum orbe à nobis diſiunctos: in omnibus iis regnis & prouinciis (præterquam ſi qui alicubi ſe viginti aut triginta his annis à Chriſto & ab eius corpore ſegregauerunt) iuge hoc ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, & nunc Sacerdotes celebrare, & ex quo tempore omnes iſti populi Chriſtum cognouerunt, nunquam celebrare intermiſiſſe reperies: quod à Chriſto vt diximus inſtitutum, ab eius Apoſtolis per longam Sacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem, per manus traditum, & obſeruatum in Eccleſia fuit ad hæc vſq; tempora, & non prius intermittetur, quàm finis mundi aduenerit. Et huic totius orbis Chriſtiani conſenſui vnius alicuius hominis fanatici, nihil ſibi non arrogantis, omnia ſanctis patribus detrahentis, omnem omnium conciliorum authoritatem eleuantis, ſenſum anteponemus? O Chriſte qui es via noſtra, veritas noſtra, vita noſtra, prius fortunas noſtras omnes, prius vitam hanc noſtram mortalem, priùs omnia quæ ſunt in hoc ſeculo mortalibus chariſsima nobis eripe, quã in hanc nos mentem impelli patiaris. Nullum eſt tantum diſcrimen, quod non alacriter ſubire: nulla tanta difficultas, quam nõ conſtanter perferre: nullum tantum certamen, cui non intre-

pide nos prius offerre ſumus,& eſſe parati debemus,etiam ſi eundem illum guſtare nos calicem oporteat,quē tu pro nobis amariſsimum bibere dignatus es, te vires ſuppeditante non modo non fugiendum nobis, veruınetiam expetendum eſſe putamus,priuſquam id faciamus,quod nos impii iſti facere iubent, vt te redemptorem negemus, vt redemptionis noſtræ pretium ſacroſancti corporis & ſanguinis tui iuge ſacrificium per Satanam & miniſtros eius auferri nobis patiamur. Verum quod ſæpe monuimus, nihil eſt hoc virulento ſerpente callidius. Nam verbo quidem ille redemptionis noſtræ pretium auferre ſe negat, quin illud potius prædicari velle ſimulat, cum tamen re ipſa nihil agat aliud, neq; alia in re curas ſuas & cogitationes conſumat omnes, quàm vt omnem tanti beneficii memoriā ſempiterna quadam obliuione prorſus obruat. Contendere quidem primum illud modo videtur, vt ne ſit externum vllum ſacrificium: ſcriptum eſt enim: Vna oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos. Verum poſteaquam hoc obtinuerit, ſerpet eueſtigio longius, ſimul & prędicationem externam abolendam eſſe docebit. Scriptum eſt enim in eadem epiſtola,& ex Propheta citatum, Non docebit vnuſquiſq; proximum ſuum, & vnuſquiſq; fratrē ſuum,dicens,cognoſce dominum: quoniam omnes ſcient me,à minore vſque ad maiorem. Sed fanatici tibi videntur, qui per hunc ſcripturæ locū externum verbi miniſterium abolere conantur? Atqui eadem hoc authoritate,qua tu,faciunt,& ęque tu fanaticus videri debes,qui per ea,quæ & in hoc & in proxime inſequenti capite ſcripta ſunt,& Sacerdotium,& ſacrificium externum abrogare niteris: vnde occaſionem iſti ſumpſerunt, idem de externa quam vos in Eccleſia ſolam eſſe vultis prædicatione ſentiendi. Qui magis autem vobis veſtro, quàm illis, quos merito fanaticos vocatis, ſuo iudicio ſcripturas interpretari licebit? Eſtis autem vtrique fanatici, qui vos à Chriſto & ab eius corpore Eccleſia ſegregaſtis, atq; ideo tanta errorum caligine oppreſsi eſtis. Verum eſt enim, quod vt diceres dum fanaticos iſtos inſectaris,ipſa abs te inuito veritas extorſit, ſanæ intelligentiæ lucem Eccleſiæ promitti ac recte admones peculiariter id notandum eſſe. Non eſt enim extra illam ſanæ intelligentię ſcripturarum lux,cui promiſſus & miſſus eſt ſpiritus ſanctus,à qua cum vltro ipſe te præcideris,mirandum non eſt, ſi ſanæ intelli-

Heb.9.

Heb.8.
Hier.31.

gentiæ lux à te receſsit. Scit ſatanas, quemadmodum ab Auguſtino quoq; ſcriptum legimus, extremũ ſacrificium Deo deberi, atque hoc vno ſigno diuinam ſeruitutem ab humanis obſequiis diſcerni. Nam obſequia cętera quę diuinitati debentur, auſi ſunt ſibi etiam ſuperbiæ faſtu homines arrogare, rariſsimi autem cõmemorantur, qui ſibi vt ſacrificaretur, cum poteſtate poſſent, auſi fuerint imperare: quicunq; tamen auſi ſunt, per hoc ſe deos haberi voluerunt. Quamobrem vt ne quod eſſet diſcrimen inter diuinam maieſtatem, & inter mundi principes, vt nullus peculiaris illi cultus tribueretur, hoc ſummo ſtudio contendit & elaborat, vt externũ tollat ſacrificium, quo nulla vnquam ętas ab orbe condito caruit, etiamſi nunc apud plures, nunc apud pauciores vſus eius fuerit: quo ſic tandem dicat impius, dicat inſipiẽs in corde ſuo, nõ eſt Deus. Hic eſt ſcopus ad quem tendit Satanas, cuius ſi nouã hanc doctrinam de externo ſacrificio abrogando, (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertere dignabitur) mundus exaudiat, faciet, quod nunquam fecerat, & more captiuitati illius populi ſedebit abſque Lege, abſq; Rege, abſq; Sacerdotio, abſque Ephot & Theraphin: cumq; Deo ſacrificare ceſſauerit, & ipſe Dei eſſe ceſſabit. Erit iis temporibus gratiæ, quod nunquam fuit nec tempore iræ, vt Chriſtianis Deo ſacrificare ceſſantibus, cultus qui ſemper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: & qui Deum ritu ſuo colens, Deo ſubditus eſſe probatur, cultum eius abiiciens abſque aliquo Deo prorſus eſſe videatur. Cum itaque detectæ iam ſint ſatanæ fraudes, cum quorſum tendat ſerpens hic aſtutus planum & manifeſtum factum ſit (neque enim aliud illi propoſitum eſt externo ſacrificio abolendo, quàm vt redemptórem, vt redemptionis noſtræ pretium auferat, denique vt nos ſine Deo eſſe faciat) viriliter illius conatibus reſiſtamus, ac quantò magis ille cultum hunc Deo debitum, & ab ipſo Deo inſtitutum oppugnare fuerit adortus tantò nos eum maiore pietate frequentemus, tantò crebrius iuge ſacrificium hoc, per quod reconciliationem in cruce factam, & peccatorum noſtrorum remiſsionem ibidem nobis obtentam, in nos transferre conamur, in Eccleſia celebremus. Neque moueat quenquam, quod non ea lingua peragatur, quæ ab omnibus intelligi poſsit. Iam enim antea ſatis docuiſſe videmur, nõ in eo quantum intelligamus, ſed in eo quàm

Lib. 1. contra aduerſariũ legis & Prophetarũ. ca. 18.

Oſeæ. 3.

pie Deum colamus, ſalutem noſtram poſitam eſſe. An exiſtimandum eſt, intellexiſſe pueros Hebræorum quid agerent, cum in templo clamarēt, Oſanna filio Dauid: Atqui adeo non fuit hæc eorum quamlibet imperitorum pietas ingrata Chriſto adeo non aſpernatus eſt non intelligentium laudem, vt cum Principes Sacerdotum & Scribæ indignati dixiſſent, audis quid iſti dicunt? nō obſcure tulerit, ſe laude eorū delectari, ac iam pridem à propheta fuiſſe prædictum admonuerit: Ex ore infantiū & lactentiū perfeciſti laudē. Qui vel ſolus ſcripturæ locus docere nos poteſt, non quæ ab eorū ſupercilio proficiſcitur, qui ſibi nihil non arrogant, ſed infantium & lactentiū laudem gratam eſſe Deo. Iam verò, quotuſquiſque fuit in populo Iſrael, qui quid ſibi vellent ritus, ceremoniæ, ſacrificia veteris legis, perſpectum habere? Certe præter Sacerdotes, Scribas, & Phariſæos, vix milleſimus quiſque, quid ea ſibi vellent aſſequebatur, vt nō temere dictum fuerit à Phariſæis: Turba hæc quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Et tamen ex hac turba quæ legem ignorare viſa eſt, non ex ſapientibus ſecundum carnem, elegit Chriſtus, per quos Euangelii ſui luce mundum illuſtraret: cum interea qui de verbo Dei, de ſcripturarum, de legis peritia tantopere gloriabantur, & ſibi ſolis earum intelligentiam arrogabant, ſibi cum ſua arrogantia relicti, filii gehennæ facti ſunt. Non ſciſcitabantur curioſè qui fuerant è turba, quid in ſacrificiis iſtis fieret: illud ſcire contenti erant, venturum aliquando mediatorem, per quem ſalutem ipſis conſequi liceret: illum expectabant, illum coli, & adumbrari ſacrificiis iſtis perſuaſum habebant. In cæteris omnibus, maiorum ſuorum, hoc eſt eorum, ex quorum ore legem requirere iuſſi fuerant, fidem ſequebantur, in qua non pauciores proculdubio ex imperita multitudine & ſimplici plebecula, quā ex illis, qui diuinæ legis præ cæteris eſſe periti videbantur, ſalui facti ſunt. Non alia ratio exiſtimanda eſt eorum, qui Chriſtum ſequuti ſunt, etiam ſi non omnia vulgus intelligat, quæ gerūtur in hoc altaris ſacrificio, ſaltem nouerit Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, atque illud ſacrificium quo ſemetipſum in cruce Chriſtus obtulit hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, in altari repræſentari intelligat, tum facile, ac facilius etiā in hac ſua ſimplici fide ſaluari poterit, quàm qui anxie diſputāt, vtrum ea iuſtitia qua Chriſtus ipſe iuſtus eſt, an ea quam nobiſcum communi-

Mat. 21. *Pſal. 8.* *Ioan. 8.* *Mala. 2.*

municat,& ſuo modo noſtram facit, nobis eam imputãs, an (quæ eſt Eccleſiæ ſana doctrina) ea quæ Chriſti merito nobis communicata, nobis inhæret, iuſti efficiamur.

Homil. 20. in Ioſue. Cum locũ illum produxiſſet Origenes ex Paulo, in quo ſpiritum in nobis ita orare docet, vt ſenſus ſine fructu ſit: intellige, inquit, ex hoc, quia fit aliquando noſter quidem ſenſus ſine fructu: Spiritus autem, id eſt, virtutes illę quæ animæ noſtræ in adiutorium datæ ſunt, paſcuntur & reficiuntur ex auditu animæ ſanctæ, velut ex diuinis & rationabilibus cibis. Quid dico? quia diuinæ ſcripturæ proferamus ex ore, ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſi nos inueniat his vacantes, non ſolum paſci & refici dignatur in nobis, veruntetiam ſi has epulas apud nos viderit apparatas, patrem ſecum dignatur adducere. Ac paucis interiectis: Etiam malignorum virtutum inſidias effugari ſermonibus eiuſmodi docet, haud aliter atq; precationibus ſopitus ſerpens portatur in manibus. Si legis, inquit, ſcripturam quam non intelligis, interim hanc primam ſuſcipe vtilitatem, quod ſolo auditu velut in cantatione quadam noxiarum virtutum quæ tibi inſidiantur, virtus depellitur. Et iterum poſt pauca: Hæc idcirco diximus, ne faſtidium capiamus audientes ſcripturas, etiam ſi non intelligimus, ſed fiat nobis ſecundum fidem noſtram credentibus, quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt, etiam ſi non ſentiamus vtilitatem, credere tamen debemus quia vtilis eſt. Solent medici præbere interdum cibum aliquem vel potum (verbi gratia) ad diſcutiendam caliginem viſus: nec tamen in edendo ſiue potando ſentimus quia vtile eſt & prodeſt oculis, ſed cum tranſierit viſum, cibi illius aut potus virtus, paulatim purgat aſpectum, & tum demum ſentire incipimus, quia cibus ille aut potus profuit oculis. Hoc ergo modo credendum eſt etiam de ſcriptura ſancta, quia vtilis eſt, & animæ prodeſt, etiam ſi ſenſus noſter ad præſens intelligentiam non capit, quoniam vt diximus, & bonæ virtutes reficiuntur, & malæ torpeſcunt & effugantur.

Quamobrem recte populum inſtitutum fuiſſe videmus à maioribus noſtris, cum Euchariſtiam Sacerdos eleuat, quod eſt ſacrificii ſignum (nam & in lege quæcunq; ſacrificabantur, eleuari conſueuiſſe docemur ex Leuitico) vt *Leuit. 23.* in genua procidentes, Chriſtum in Euchariſtia præſentem adorent: ſimul in memoriam redeant illius ſacrificii,

quo

quo ille in crucē ſublatus, ſe pro nobis hoſtiā obtulit deo: Recogitent etiam ſecum, quàm acerbos cruciatus, quàm ignominioſam mortē ſuſtinuit, quodq́; his illius tam grauibus ſuppliciis non niſi peccata noſtra cauſam dederunt. Quare iuſtum de commiſsis illis dolorem concipiant, atque modis omnibus ea ſibi odio eſſe, ſeq́; vel maxime ea deteſtari declarent, & pectorum tunſionibus, & quibuſcunque rebus aliis externis. Quoniam verò tam pretioſa morte ſua pro peccatis noſtris omnibus Chriſtus plenè ſatisfecit, nulla vt eſſe poſsint flagitia tanta, quæ per illam abolita non ſint, cōcepta inde fiducia, adeāt ad thronum gratiæ dei, & cum noſtra merita non habeamus, quæ allegare poſsimus, allegent Chriſti merita, hoc ipſum corpus quod pro nobis in cruce pepēdit, hunc ipſum ſanguinem qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorum noſtrorum, Deo patri ſiſtentes: ac ſupplices illum precentur qui protector noſter eſt, vt auertat faciem ſuam à peccatis ſuis, & reſpiciat in faciem Chriſti filii ſui vnigeniti: qui cum eſſet ſpecioſus forma præ filiis hominum, factus eſt noſtra cauſa deſpectus, & nouiſsimus virorum, vir dolorum, & ſciens infirmitatē, & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus: Ipſe lāguores noſtros tulit, ipſe dolores noſtros portauit: ipſe vulneratus eſt, propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: ipſe oblatus eſt quia ipſe voluit, & nō aperuit os ſuum: Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit. In huius itaque faciem reſpiciat, huius merito peccata remittat: atque concedat, vt quem fructum crucis illud ſacrificium quod in altari repręſentatur, toti mundo attulit, eum in ſe tranſferre queant. Sic à maioribus noſtris vulgus fuit inſtitutum. Quod ſi nihil pręterea de hoc ſacrificio intelligeret, vel hoc ſolum intellexiſſe ſatis illi foret ad ſalutem. Quoniam tamen hoc iſtorum temporum ratio poſtulat, dabitur à nobis opera, vt è ſuperiore loco doceatur populus de omnibus iis, quæ ad Miſſæ ſacrificium pertinere videbuntur. De quo conſcripti ſunt ſermones aliquot viri cumprimis docti & pii, vereq́; Catholici Michaelis epiſcopi Merſburgenſis, quos interim omnibus commendatos eſſe atque manibus omnium teri cuperemus, quod pro eo vt hæc tempora poſtulabant, nemo diligentius eſt omnia quæ ad hoc argumenti genus pertinent perſequutus. Neque tamen exiſtimet aliquis temerè ac ſine cauſa factum eſſe,

Heb. 4.

Pſal 86

Pſal. 44

Eſa. 53.

eſſe, quod vna & ſola latina lingua in occidentali Eccle‐
ſia ſacra peragũtur, in qua ſicut vna eſt fides, ita viſum eſt
æquum, vt vna eſſet quaſi Catholica lingua communis
omnium gentium & nationum, qua res diuina fieret, per
quam vnitas etiam fidei retineretur. Non eſt in orbe Chri‐
ſtiano gens vlla, in qua non multos reperire liceat, ex iis
præſertim, qui ſunt liberalius educati, qui linguam lati‐
nam ſi minus exacte, vtcunque tamen calleant. Ac ſi qua
gens alia, noſtra præcipue permultos habet eius linguæ
non omnino rudes: quum etiam colonos & agricolas re‐
perire liceat in Eccleſia laudes Deo decantantes, ac verba
latina vtcunque ſonantes, eaq; præſertim, quæ cantantur
in Miſſæ ſacrificio intelligentes. Quam pulchrum autem
& decorum eſt, quum peregrinus venerit aliquis, ſi ea lin‐
gua ſacra peragi audiat, cuius & ipſe rudis non ſit? cum ea
Rom.15 quaſi propria ſit gentis Chriſtianæ: ſi vnanimes, vno ore,
vna etiam lingua glorificantes omnes Deum & patrẽ do‐
mini noſtri Ieſu Chriſti, ſi eoſdem ritus, eaſdem ceremo‐
nias obſeruantes videat: vt vel ea res documento eſſe que‐
Act.4. at, totius quæ eſt in orbe Chriſtiano multitudinis creden
tium, eſſe cor vnum, & animam vnam: Cum longe diuer‐
ſum cernere liceat apud eos, qui ab Eccleſia diſceſſerunt,
apud quos ſicut fides inſtabilis eſt neq; vna, ſic ritus quo‐
que & ceremoniæ, quæ cum doctrina ſimul quotannis va‐
riantur. Neq; tamẽ ſuis locis & temporibus etiam in tem‐
plis vernacula lingua cantari prohibuit Eccleſia. Iam an‐
tea commemorauimus, quemadmodum etiam vulgari‐
bus cantilenis quàm maxime voluerit inculcata nobis
Chriſti beneficia ſitiẽs noſtræ ſalutis mater Eccleſia: quod
in feſtis Chriſti natalitiis, feſtis etiam Paſchæ, & Penteco‐
ſtes dudum recepto more fieri videmus, vt hac quaſi noui
tate mentes hominum magis etiam excitentur ad ſpiri‐
tualem lætitiam, & cuius beneficii ſit in Eccleſia comme‐
moratio, eius memoria tenacius eorum animis infigatur.
Cæterum illud ferendum non eſt, priuatus vt aliquis, cui
nulla mandata eſt authoritas, quin decet eum potius, ei
qui poteſtatem hanc à Deo conceſſam habet in omnibus
dicto eſſe audientem, is hoc ſibi ſumat, aliquid vt in Eccle‐
ſia ſuo iudicio mutare, aut ritus nouos, nouas etiam can‐
tilenas inducere licere ſibi putet, quũ ne ipſis quidem Epi‐
2.Reg.6 ſcopis eius rei plena poteſtas conceſſa ſit. Vel Ozæ regis
exemplum deterrere prophanos debet, ne quid eiuſmodi
ſibi

ſibi arrogent. Longum autem foret omnia perſequi, quę ad Miſſę ſacrificium explicandum pertinere videntur, neque eſt hoc præſentis inſtituti. Quamobrem hic finem faciemus. Quoniam verò quęrunt hoc tempore multi, num dei verbum è ſuperiore loco prædicantem, an ſacris operantem ſacerdotem audire præſtet: viciſsim ab illis rectè quæri poteſt, ſcire ne præſtet an facere voluntatem domini? Non auditores, dicit Paulus, ſed factores legis iuſtificabuntur. *Rom. 2.* Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, *Luc. 12.* dicit Chriſtus, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit plagis multis: qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porrò cum ſacerdotem audis è ſuperiore loco ſcripturas enarrãtem, fit vt intelligas quæ ſit voluntas Domini, vt autem facias, id ab eo præſtari non poteſt, qui prædicat: ſed neque tu quicquam potes viribus tuis ſolus, opus eſt eius auxilio, à quo tanquam à fonte quodam perenni manat quicquid eſt rerum bonarum. Nam neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Hoc eſt quod ille dixit Sapiens: vt ſciui, quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſumma ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum, adii dominum & deprecatus ſum illum. Huius exemplum diuinitus inſpirata ſequi nos docuit Eccleſia, ſimul vt cognouiſſemus è ſuperiore loco voluntatem domini, ſtatim vt adiremus ad dominum, ac deprecaremur illum, quo tempore illius in cruce factæ oblationis fit repræſentatio, vt eam explendi facultatem nobis concederet: cum Auguſtino dicentes, Da quod iubes, & iube quod vis: Da non noſtro merito, ſed eius qui corpus ſuum pro nobis tradere, qui ſanguinem ſuum pro nobis fundere dignatus eſt, cuius rei nunc repræſentatio fit in altari. Huius meritis concede nobis, vt iuxta voluntatem tuam, quam è ſacerdote verbum tuum annuntiãte cognouimus, vitam noſtrã inſtituere, & quę fructum acerba mors tua toti mundo attulit, eius participes eſſe queamus. Sic olim factitatum eſt in eccleſia dei, nõ vt hoc infelici ſeculo noſtro, quo ſimul vt audita eſt cõcio, ſtatim pro ruunt oẽs è templo, quaſi vel ſufficiat noſſe voluntatẽ dei, neq; facere ſit neceſſe, vel ſi neceſſe ſit facere, quaſi ipſe ex ſe ſatis viriũ habeat homo ad faciẽdum, nec opem diuinam implorare oporteat. Libet hic adſcribere verba, quæ fe-

cit ad

De incõprehenſibili dei natura contra Anomæos Homilia.3.

cit ad populum hac de re Ioannes Chryſoſtomus. Ingentem, ait, & penè inauditam hanc populi multitudinẽ, quæ modo affluxit, tantaq; cum attentione ſermonem audit meum, ſæpenumero tempore illo perhorrendo requiſiui, & tamen nunquam videre potui, atque ita me vehemens cœpit ſuſpitium, quod cum ego diſputo veſter conſeruus, ſtudium adhibetis & ingenium, contenditis animum, alter alterũ impellit & iactat, vt ipſe propius adſit, frequẽtes ad finem vſque dicendi patientiſsime perſeueratis. Cum autem ipſe Chriſtus communis magiſter & dominus, ſemet in ſacris myſteriis oſtenſurus eſt, vacua deſertaq; eccleſia redditur. Proh fidem hominum Chriſtianorum, quo pacto iſthæc veniam conſequantur? Facit profectò veſtra iſta ſiue deſidia, ſiue negligentia, vt laudem ſtudii auſcultandi illius omnem amittatis. Quis enim non tam vos, quàm me damnet ac reprobet, cum fructum omnem audiendi delapſum cernat & vanidum? Nam ſi cum diligẽtia his quæ docuiſſem attenderitis, facto palam ſtudium faceretis veſtrum, non verbis tenus, corde habere monſtraretis. Sed quod ſtatim cum audiſtis diſceditis, & fugam quaſi vos hoſtis inſectaretur arripitis: coniectari omnino licet, nihil vos recepiſſe & recondiſſe animo vtilitatis. Nam ſi quæ præpoſita ſunt, recõdita in animis veſtris ſeruarentur: prorſus vos illa in templo tenerent, & ad rem horribilem maiore cum deuotione hortarentur & mouerent. Nunc verò quaſi fidicinam audiretis aliquam, ſic omni vtilitate vacui, ſimul ac factus finis dicendi eſt, diſceditis. Sed ô frigidam excuſandi rationem, quam à compluribus red di audio. Orare vel domi poſſumus, dicunt, ſed homiliam doctrinamq; audire non niſi in Eccleſia poſſumus. Te homo decipis, & magno in errore verſaris. Nam ſi & domi quoque datur orandi facultas, tamen fieri non poteſt, vt domi tam bene ores quàm in Eccleſia, vbi tot patres, vbi clamor felici ſocietate excitus, ad Deum immortalem refertur, non pariter exoras cum ſolus domi num obſecras, atque tuis cum fratribus. Eſt enim in hoc plus aliquid, videlicet concordia, conſpiratio, copula amoris & charitatis, ſacerdotum clamores: præſunt enim ob eam rem ſacerdotes, vt populi orationes, quæ infirmiores per ſe ſunt, validiores illas complexæ ſimul in cœlum euehantur. Adde quod nihil fructus capi ex homilia poteſt, niſi oratio adiungatur. Porrò ſermoni oratio debet anteire. Sic Apo-

ſtoli

ſtoli dicunt. Nos in oratione & ſermonis doctrina perſeuerabimus. Sic Paulus facit, quum in exordiis ſuarum epiſtolarum oret, vt perinde quaſi lumen lucernæ, lux ipſa orationis regat ſermonem ac dirigat. Profecto ſi orare cũ diligẽtia inſueſcas, nihil eſt quod doctrinam tui conſerui deſideres, quum ipſe Deus ſine vllo interprete, mentem tuam abunde luce afficiat. Quod ſi omnis oratio tantã vim habeat, longe magis eam, quæ ore multorum proueniat valere conſentaneum eſt. Plus enim neruorum in ea eſt, & multo audientia maior, quàm in domeſtica illa & priuata. Vnde id conſtet, Paulum ipſum dicentem audi: Qui ex tantis periculis eripuit nos, & eruit, etiam ſperamus quòd adhuc eripiet: vobis quoque in oratione pro nobis ſubuenientibus, vt dono in vos collato, à multis perſonis gratiæ agantur pro nobis. Sic etiam Petrus carcerem euaſit. Oratio enim pro eo ab Eccleſia ſedulò agebatur ad deum. Quod ſi Petro oratio Eccleſiæ profuit, & columnam illam ac ſtabilimen noſtræ religionis carcere liberauit: cur eius vim tu contemnis & negligis? qua te poſsis purgare ratione? Deum quoque dicentem audi, quam populo cum beneuolentia inuocante placetur, & parcat. Quippe qui ſe excuſans apud Ionam prophetam, fruticis argumento cucurbitę, verba ad hunc modum faciat: Tu doles ſuper cucurbita, in qua non laboraſti, neque feciſti vt creſceret. Ego non parcam Niniue ciuitati meæ magnæ, in qua habitãt plures quàm centum viginti millia hominũ? Non ſine re, amplum populi numerum proponit, ſed vt intelligas plurimum eam pollere orationem, quæ cum cõſenſu agitur, & iugi cõcordia plurium hominum. Quod exemplo quoq; rei humanæ libet explanare. Nam decem ante hos annos capti nonnulli ſunt, tyrannidem appetentes, cuius rei vos etiam meminiſſe arbitror. Fuit inter eos quidam, dignitate ac principatu præditus, qui quum damnatus capite ad ſupplicium duceretur, populus motus miſericordia, vniuerſus prętorem adiit, & deprecãdi communi opera efficere potuit, vt reus ille venia nulla dignus, liberaretur ab ira Imperatoris. Quod ſi cùm iram terreni Imperatoris velitis extinguere, vniuerſi cũ liberis & vxoribus feſtinatis: cur quoties ad cœleſtem illum Imperatorem placandum, reddendumq́; propitium ire pergitis, vt eius iræ eximatis nõ vnum, vt tunc: nec duos, aut tres, aut centum, ſed omnes orbis terrarum peccatores, omnes dæ-

Act. 1. & 2

1. Cor. 5.

Act. 12.

Ion. c. vlt.

mone agitatos, à flagello liberetis diaboli : foris ſedetis, non vniuerſi concurritis, & eccleſiam penetratis, vt Deus veſtram reueritus atque exoſculatus concordiam, & illis pœnam dimittat, & vobis peccata abſoluat? Si in negotiis neceſſariis non omni leone vehemẽtius, diſruptis omnibus vinculis, curriculo is & te confers ad ſupplicationẽ communẽ, quam ſpem habere poſsis ſalutis, ni ita facias? Tempore illo mi frater chariſsime, non ſolum homines clamorem illum horribilem reddunt, ſed etiam angeli domino genu flectunt, & archangeli rogãt, habent ſibi tempus id idoneum, habent ſacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes, mouere Reges conſueuerunt, eoq; arboris genere miſericordiam commemorãt & humanitatem: ſic angeli tunc pro ramis oleaginis, corpus domini ipſum protendentes, rogãt pro genere humano, quaſi dicant: Pro his domine rogamus, quos tu adeò dilexiſti, vt pro eorum ſalute mortem obires, animam cruce efflares: pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinem, pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti. Agitatos quoque ob eam rem Diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare. Cum eos vna cum fratribus orare non liceat, adducit eos, vt tu miſeratus, & quia tã acerbe vexantur: & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defenſionem & auxilium. Et alio loco: Hæc ego dixerim ad eos, inquit, qui ſanctorum communionem & cõgregationem relinquunt, & ſub horum terribilis myſticæ menſæ in vaniloquentiæ conuenticulis occupati ſunt. Quid facis homo? Non promiſiſti ſacerdoti qui dixit: Surſum mentem & corda, Et dixiſti, habemus ad dominum? Non reuereris & erubeſcis? Et illa ipſa hora mendax inueniris. Papè, menſa myſteriis inſtructa eſt, & agnus dei pro te immolatur, ſacerdos pro te angitur, ſanguis ſpiritualis ex ſacra menſa refluit. Seraphim adſtant ſex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutes pro te cum ſacerdote intercedunt: ignis ſpiritualis de cœlo deſcendit, ſanguis in cratere in tuam purificationem ex immaculato latere hauſtus eſt. Et non erubeſcis? non revereris? non confunderis? neque Deum tibi propitium facis? non conſcientia tua te iudicat ô homo? Centum ſexaginta horas habente hebdomada, vnam & ſolam horam ſibipſi ſegregauit Deus, & hanc in opera ſecularia, & in ridicula, & in conuentĩ

Chryſoſt. tomo. 3. ſer. de euchariſtia.

uenticula inſumis: cum qua poſtea fiducia ad myſteria ac-cedes? ô quàm polluta conſcientia. Et paulò poſt: Quocirca fratres oro vos & obſecro, ne abſimus ab Eccleſiis, neque in aliis colloquiis occupati ſimus. Stemus trementes & timidi, demiſsis oculis, renata autem anima, gementes ſine voce, iubilantes corde, &c. Ante mille & centum annos in Agathenſi concilio fuit ſancitum, vt miſſas die dominico ſeculares audirent, & ante benedictionem ſacerdotis egredi populus ne præſumeret: Quod ſi feciſſent, ab Epiſcopo publice confunderentur. Quod ipſum etiam in Aurelianenſi Concilio tertio paulò poſt fuit repetitum. *Cano. 47.* *Cano. 28.* Ac fuerūt illo tempore & auditores & factores legis plurimi: nunc auditores multos, factores raros admodum videre licet, quod ad eum nō confugitur, qui ſolus faciendi quod audimus, vires ſuppeditat. Verum de his ſatis.

CAPVT XLII.

De effectu Sacramenti Euchariſtiæ.

CVm eſu ligni vetiti parens noſter prolapſus eſſet in mortem, quam vnà cum peccato propagauit ad vniuerſum genus humanum, ſeipſum Chriſtus in nouiſsima cœna cibum fidelibus inſtituit, per quem in vitam reſurgere, & illam amiſſam recuperare liceret, vt quemadmodum per vetitum cibum lethaliter ſumus ſauciati, ita per hunc nobis præceptum ſanaremur, & vnde vulnus eſt ortum, inde medicina prodiret: vnde ſubrepſit mors inde vita veniret. De illius cibi guſto dicitur: Quacūq; die comederitis, morte moriemini: cōtra verò de hoc: Si quis comederit ex hoc pane, viuet in æternū. *Gen. 3.* *Ioan. 6.* Hoc ergo primum nobis præſtat hoc ſacramentum, vt viuamus. Vita porrò duplex eſt. Eſt enim vita gratiæ, quæ nobis re ipſa confertur euchariſtiam ſumentibus: eſt vita gloriæ, quam ſpe quidem conſequimur, manducantes corpus & ſanguinem domini, re ipſa verò non prius adipiſcemur; quàm corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. *1. Cor. 15.* De vita gratiæ dicit Chriſtus: Qui manducat me, viuet propter me. De vita gloriæ: Qui manducat meam carnem; & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Tanta eſt igitur huius cibi vis, vt ſi quis eum digne manducauerit, nō ſpirituali modo coniunctione, verumetiam naturali qua-

dam & ea arctiſsima Chriſto copuletur, particeps effectus verè viuificatricis, quæ verbi propria, facta eſt carnis, & pretioſi ſanguinis Chriſti: quæ ſumpta faciunt, vt & Chriſtus in nobis ſit, & nos in Chriſto, non animum tantum reformante, ſed carnem etiam noſtram ad vitam, incorru-
Hil.li.8. de trin. ptionem, & immortalitatem præparante: ſicut & ab Hilario, & à Cyrillo ante mille ducentos annos traditum le-
Cyril.li 10. in Ioan.c.13 gimus. Hoc ergo prior eſt vita, quàm qui vita noſtra eſt Chriſtus, qui præſens adeſt in hoc ſacramẽto, ſub alia quidem forma, ſed in propria tamen ſubſtantia, nobis confert, cum corpus illius & ſanguinem dignè ſumpſerimus,
1.Pet.2. vt iam viuamus propter Chriſtum, hoc eſt, vt mortui peccatis, viuamus deinceps iuſtitiæ, quæ Chriſtus eſt: vt cum
Philip.1 Paulo dicere poſsit vnuſquiſq; noſtrum, Mihi quidem viuere Chriſtus eſt, mori autem lucrum. Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Hanc vitam poſtea-
Gal.2. quam conſequuti fuerimus per Dei gratiam (illius enim donum eſt) fieri non poteſt, quin qui viuit in nobis Chri-
2.Tim.2 ſtus, cuius ſpiritu agimur, poſteaquam bonum certamen in hoc ſeculo certauerimus, curſum conſummauerimus, fidem ſeruauerimus, concedat nobis coronæ loco vitam gloriæ, vtq; ipſi tanquam ei, qui natura eſt filius dei, regni cœleſtis hæreditas debetur, eam nos ex huius vitæ diuerſorio migrantes, per adoptionis gratiam conſequamur. Atque hic primus eſt effectus huius ſacramẽti. Quoniam verò quum illud ſumimus, Chriſti paſsionis & mortis recordari iuſsi ſumus, fit vt quem illa toti mundo fructum attulit, eius per ſumptionem Euchariſtiæ participes efficiamur. Fuſus enim eſt de Chriſti latere in cruce pendentis ſanguis in remiſsionem peccatorum noſtrorum. Hanc nobis confert iſtud ſacramentum. Quamobrem
Homi.84 Ioan.19 enarrans illum locum Ioannes Chryſoſtomus, Et continuo exiuit ſanguis & aqua. Sciunt, inquit, hoc initiati, per aquam enim regenerati, ſanguine & carne nutriti: hinc myſteria ortum habuerunt, vt quoties ad admirandum calicem accedis, tanquam ab ipſo latere haurieris accedas. Neque tamen, quod de remiſsione peccatorum diximus, id ita accipi velimus, quaſi eundem effectum Euchariſtiæ, quem baptiſmi & pœnitentiæ ſacramento, tribuamus. Remittuntur quidem in eo peccata, ſed venialia tantum. Cum enim in hoc ſacramento inſignis illa Chriſti charitas ante oculos noſtros ſubiiciatur, qua adductus ſemetipſum

ipſum redemptionem dedit pro nobis, fit vt viciſsim erga illum charitate inflammemur, quæ operit multitudinem peccatorum: Charitas autem cum peccato mortali 1. Pet. 4
conſiſtere non poteſt. Quamobrem prius id expiatum oportet per pœnitentiæ ſacramentum, quàm ad menſam hanc terribilem accedatur: ad quam ſi quis venerit criminis alicuius capitalis reus, non vitam, ſed mortem habe- 1. Cor. 11
bit æternam: reus erit, vt dicit Apoſtolus, corporis & ſanguinis domini. Quare monet ille, vt probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Verum hac de re copioſius in proxime ſequenti capite diſſeremus. Tertius effectus huius ſacramenti eſt, quod ſumentes verũ & viuum Chriſti corpus, efficimur & ipſi corpus Chriſti myſticum, de quo dicit Paulus: Vos eſtis corpus Chriſti, & membra 1. Cor. 12
de membro. Ac ſignificãtius alio loco: Vnus panis & vnũ corpus multi ſumus, qui de vno pane participamus. Hu- 1. Cor. 10
ius rei quædam indicia ſunt ſpecies illæ, ſub quibus latet hoc ſacramẽtum, ſicut & ab Auguſtino, & ante eum à Cy- *Tract. 26. in Ioan.*
priano ſcriptum legimus. Nam dominus noſter corpus & ſanguinem in iis rebus commendauit, quæ ad vnum ali- *Cyp. lib. 1. epiſt. 6.*
quid rediguntur. Nam panis ex multis granis in vnũ conſtat, & vinum ex multis racemis in vnum confluit, vt vel ex hoc quid ſignificet hoc ſacramentum admoneri poſsimus. Significat eum quod & nos ad eundem modũ cum ſimus multi, vnum tamen corpus ſumus in Chriſto, ſingu- *Rom. 12*
li autem alter alterius membra. Neq; verò ſignificat magis, quàm efficit hoc ipſum. Hæc eſt enim huius ſacramẽti virtus & efficacia, ſi dignè ſumptum à nobis fuerit, vt vnũ cum capite noſtro Chriſto, vnum etiam ipſi inter nos efficiamur. Quod enim ex hoc mundo migraturus patrem *Ioan. 17*
ſuum cœleſtem precatus eſt Chriſtus, vt quos dederat ſibi, eos ſeruaret, vt omnes vnum eſſent, ſicut pater in ipſo, & ipſe in patre, vt & ipſi in vtroq; vnum eſſent, hoc perficitur in hoc ſacramẽto. Vnum enim efficimur cum Deo patre, cui voluntate adhæremus: vnum cum Chriſto, cui tanquam vnius corporis membra capiti connectimur: Ipſum *Ephe. 1.*
enim dedit Deus caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius: vnum etiã ipſi inter nos quum ſimus membra multa, quæ corpus vnum efficiunt, cuius caput eſt Chriſtus. Ad hoc autem Chriſti corpus non ii modo

pertinent, qui ſunt in hac vita ſuperſtites, verum & pii omnes, qui cœleſtibus iam gaudiis perfruuntur, & ii ſimul qui felicitatem quidem eandem expectant, ſed quoniam purgationis indigẽt, abditis adhuc receptaculis continentur, ex quibus niſi purgatis illis egredi, regniq́ue cœleſtis, quo nihil coinquinatum introibit, potiri non licet. Quæ cauſa eſt, quod cum tremendum illud corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificiũ peragitur, quo facilius obtineri poſſit quod illius immolationis merito quæ in cruce facta eſt, concedi nobis petimus, corpus hoc vniuerſum ſimul quaſi congregatur. Adeſt enim in eo caput huius corporis Chriſtus, vnum cum illo manens cui offertur, vnum ipſe faciens, pro quibus offertur, vnus ipſe qui offert & quod offertur: ipſe & ſacerdos & ſacrificium. Cuius paſsio & mors in altari repræſentatur, quam ille propterea dignatus eſt oppetere, vt filios dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Eſt itaque inter alios fructus, quos nobis attulit Chriſti mors, etiam hic, quod per illam cõgregamur in vnum. Quamobrem congregantur in hoc ſacrificio, non modo qui corporibus præſentes adſunt, & hac vita mortali fruuntur: verum & ii qui iam in cœlis cum Chriſto triumphant, & qui purgatione adhuc opus habent, ſuperſtitum precibus adiuuãtur, quo celerius ad illorum ſocietatem peruenire poſsint. Terribilis eſt hæc quaſi caſtrorum acies ordinata, Satanæ. Videt enim præſentem in altari Chriſtum cum omnibus corporis ſui membris, cuius ipſe caput eſt: quare cũ aperto Marte nihil ſibi profici poſſe intelligat, quibuſcunq; poteſt artibus & inſidiis, vt ſolui poſsit hæc acies contendit & elaborat. Ac primum quidem caput ipſum petit: quod quanuis adeſſe in altari non ignoret, aliud tamen perſuadere membris ſuis conatur, vt aut eſſe omnino neget, aut non alio tempore, quàm quo manducatur eſſe cõcedat: oblationis etiam nomen ipſum ferre non poteſt. Deinde verò nec membris parcit, quæ & ipſa grauiter oppugnat. Diximus hoc antea quoque, quod nihil obſtat æquè conatibus eius, atque vnitas. Quare ſicut Chriſtus omnia fecit, ac mortem etiam acerbam & ignominioſam oppetiit, vt congregaret diſperſos: ſic iſte contra nihil non facit, vt congregatos diſpergat. Vult ab iſto corpore, quod in terris adhuc militat, diuiſos & ſegregatos eos, qui quum & ipſi membra ſint

Ioan. 11.

eiuſdem

eiuſdem corporis, deuictis hoſtibus noſtris ſempiternis, carne, mundo, & diabolo, iam cum Chriſto triumphant in cęlis. Vult & eorum memoriam prorſus abolitam, qui quamuis in fide & confeſsione Chriſti nominis obdormiuerint, non ita tamen in hoc ſeculo vixerunt, vt ſtatim ex eo migrantes, ad ſedes beatorum recipi mererentur. Atqui non heri, quod aiunt, & nudiuſtertius, ſed iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus, vt & ſanctorum martyrum & aliorum in Chriſto defunctorum in ſacrificio Miſſæ fieret memoria, per manus nobis traditum accepimus. Meminit huius conſuetudinis Auguſtinus his verbis: Habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles nouerunt, quum martyres eo loco recitantur ad altare dei, vt non pro ipſis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur: Iniuria eſt enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. Et rurſus alio loco: Ideo quippe ad ipſam menſam non ſic eos commemoramus, quemadmodū alios qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus: ſed magis vt ipſi orent pro nobis, vt eorum veſtigiis adhęreamus, quia impleuerunt ipſi charitatem, qua dominus dixit non poſſe eſſe maiorem. Et clarius etiam contra Fauſtum ſcribens: Populus, inquit, Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit: apud memorias eorum quos coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat, & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti dei homines, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate paſsionem paratum eſſe ſentimus: ſed illos tanto deuotius, quanto ſecurius poſt incerta omnia ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc vſque pugnantes: & illo cultu, qui Græcè Latria dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, quum ſit quædam diuinitati propriè debita

Hom. 17. de verbis Apoſtoli.

Tracta. 84. in Ioan.

Ioan. 15.

Lib. 20. cap. 21.

bita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi vnum Deum. Quum autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificii, vnde idololatria dicitur eorum qui hoc etiam idolis exhibēt, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus vel cuiquam martyri, vel cuiquam ſanctę animæ vel cuiquam angelo. Neque diſsimilia ſcribit in libris de ciuitate dei. Atque iis verbis abunde declarat, quod ſit diſcrimen inter cultum qui ſanctis tribuitur, & eum qui Deo ſoli debetur. Illos enim vt pro nobis intercedant orare poſſumus & debemus, ſacrificium autem præterquam ſoli Deo offerre fas non eſt. Quod propterea tantopere cupit abrogatum Satanas, vt ne ſit aliquod diſcrimen inter Deum & homines, quo ſine Deo nos eſſe faciat. Neque verò ſolus Auguſtinus, verum & ante eum Cyprianus commemorationis huius ſanctorũ quę ſit ad altare per ſacerdotem, mentionem facit, vt longe vetuſtiſsimum morem hunc fuiſſe facile cuiuis coniicere liceat. Quemadmodum & illum, quo cæterorũ quoque qui in Chriſto defuncti ſunt, ſit memoria, de quo & ipſo iis verbis meminit Auguſtinus. Neque enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quę etiam nũc eſt regnum Chriſti: alioqui nec ad altare dei fieret eorum memoria in communione corporis Chriſti. Et alio loco, quum protuliſſet illud ex Machabæorum libris, de oblato pro mortuis ſacrificio: Sed etſi, inquit, nuſquam in ſcripturis veteribus omnino legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quę in hac conſuetudine claret authoritas, vbi in precibus ſacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Chryſoſtomus verò Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutum aſſerit, dicens: Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum memoria fiat eorum, qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum vtilitatis. Stante ſiquidem vniuerſo populo, manus in cœlos extendente, cœtu item ſacerdotali, verendoq; poſito ſacrificio, quomodo Deum non placaremus pro iſtis orantes? Verum iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerũt. Eadem repetit in homiliis ad populum Antiochenum ſcriptis. Sed & ante illum idem proditũ eſt memorię per Dionyſium Areopagitam, qui & ipſe commemorationẽ defunctorũ in Miſſæ ſacrificio Apoſtolicam vult eſſe traditionem.

Li.8.ca.17. & lib.22. cap.10

Cyp. lib.3. epi.6. & li. 4. epi.5.

Lib.10. de ciuit. dei cap.9.

In lib. de cura pro mortuis geren. cap.5.

2. Mac.12

In epi. ad Philemo. hom.3.

Hom.69

Eccl. hier. cap.7.

Ioannes vero Damaſcenus vtroq; poſterior, librum etiam ſcripſit de iis, qui in fide hinc migrarunt, quod ſacris operationibus & viuorum orationibus multum iuuentur. quem Ioannes Oecolampadius cum adhuc eſſet Catholicus, in latinam linguā tranſtulit. In eo, illud ipſum quod Chryſoſtomus, atteſtatur his verbis. Diui autem Apoſtoli diſcipuli Saluatoris, qui totum mundi circulum viuum cepere prædicando verbum, quod ſuis oculis viderant, in tremēdis vitalibusq; Sacramentis, memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Extat Miſſa Baſilii: extat & Chryſoſtomi: In vtraq; ſanctiſsimæ & intemeratæ, ſuper omnes benedictæ dominatricis noſtræ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ; ſancti Ioannis præcurſoris & baptiſtæ, ſancti etiam cuius dies celebratur, & omnium ſanctorum, ſimul & dormientium in ſpe reſurrectionis vitæ æternæ, ſit memoria. Hactenus de Scramenti huius effectu.

CAPVT XLIII.

Quemadmodum affectos ad hoc Sacramentum accedere oporteat.

QValiter autem affectum eſſe oporteat, qui digne manducare corpus, & bibere vult Chriſti ſanguinem, indicat Paulus cū dicit: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Quod ſi in veteri lege, vbi figura tantum fuit, nō permittebatur accedere ad altare, qui maculam haberet, quanto minus illud licere debet in hoc Sacramento, in quo verum corpus, & verus eſt Chriſti ſanguis? Quamobrem ſuam quiſq; conſcientiam diligēter examinet, priuſquam ad hanc menſam accedat, ne quod bonum eſt male malus accipiat. Hoc eſt quod fideles admonet Auguſtinus. Videte, inquit, fratres, panem cęleſtem ſpiritualiter manducate, innocētiam ad altare apportate, peccata etſi ſunt quotidiana, vel non ſint mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite quod dicitis: dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi, ſecurus accede, panis eſt non venenum: ſed vide ſi dimittis: Nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere non potes. Nouit ille quid agas, intus

1. Cor. 11.

Tract. 26. in Ioan.

te videt, intus te examinat, intus inſpicit, intus iudicat, intus aut damnat, aut coronat. Et alio loco, indigne dicit
*Epiſt.*118. *cap.*3. eum accipere, ſi eo tempore accipiat quo debet agere pœnitentiam. In ſumma, quiſquis ad ſalutem vult accipere corpus & ſanguinem Chriſti, hoc imprimis eum contendere & elaborare oportet, vt ſit membrum Chriſti, hoc eſt, vt
*1.Cor.*6. per fidem & charitatem Chriſto adhæreat. Neſcitis, dicit Paulus, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur. Erunt enim, inquit, duo in carne vna. Qui autem adhæret domino, vnus ſpiritus eſt. Ex hoc Pauli loco diſcimus, eius quemq; membrum eſſe, cui adhæret. Qui adhæret Chriſto, membrum eſt Chriſti: qui adhæret meretrici, membrum eſt meretricis: qui adhæret Satanæ, membrum eſt Satanæ. Quamobrem niſi quis hoc egerit, vt ſit membrum Chriſti, nihil eſt quod
*2.Cor.*16. communicet corpori & ſanguini Chriſti. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Non eſt autem Chriſti membrum, qui plus diligit creaturam, & ei magis adhæret quàm creatori redemptoriq; ſuo Chriſto. Non eſt membrum Chriſti, qui fratrem ad Chriſti corpus pertinentem odio habet. Non eſt membrum Chriſti, qui ſegregat ſemetipſum à corpore Chriſti. Denique quicunq; criminis alicuius capitalis reus eſt, non eſt membrum Chriſti. Quamobrem ſi quis eius rei ſibi conſcius eſt, non prius ad ſumendum viuum & verũ Chriſti corpus accedat, quàm corporis eius myſtici membrum factus fuerit, atq; vnde auulſus eſt peccatis ſuis, Chriſti corpori ſe rurſus inſeri curauerit. Quod ita demum futurum eſt, ſi & cum Deo, & cum proximo, qui eiuſdem corporis membrum eſt, reconciliari ſtuduerit, & offenſam ipſe remittens, & remitti ſibi viciſsim poſtulans. Nam cũ omni immunditia atq; omni crimine vacare oporteat ad menſam hanc acceſſurũ, nihil tamen æque illi aduerſatur, atq; diuiſio, atq; voluntatis alienatio, atq; ira, odium, æmula-
*Homil.*26. *in Ioan.* tio. Recte enim vocatur hoc ab Auguſtino Sacramentum pietatis, ſignum vnitatis, vinculum charitatis: Recte idem admonet, quod qui accipit myſterium vnitatis, & non ſeruat vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe. Annuntiatur in hoc Sacramento

Chriſti mors, dicit Paulus. Porrò Chriſtus mortuus eſt, vt morte ſua, nos Deo patri ſuo cœleſti reconciliaret, vt recõciliatos vnum cum illo, vnum ſecum, vnum nos ipſos inter nos faceret. Quiſquis igitur hanc vnitatem rumpit, & vel à Chriſto ſe lethaliter peccãdo ſeparauit, vel ab eius corpore quæ eſt Eccleſia, ſuo plus quàm illius iudicio tribuendo, ſegregauit, vel à quocunq; eiuſdẽ corporis membro per odium & maleuolentiam ſe diuiſit, quid aliud quàm rurſus crucifigit ſibimetipſi filium Dei, & oſtentui habet? dum eadem illa deſignat, propter quæ Chriſtus crucifigi & mori dignatus eſt: quem peccata noſtra de cœlo detraxerunt, ac tam acerbis illius cruciatibus cauſam dederunt. Atq; ita fit, vt non ad vitam, ſed ad mortem ſumat vitam: Reus enim efficitur corporis & ſanguinis domini. Quapropter quiſquis vel Deum, vel proximũ ſe offendiſſe ſibi conſcius eſt, non prius ad hanc menſam accedat, quàm reconciliatus fuerit: ne illud ei eueniat, quod à Propheta dictum eſt. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in tribulationem, & in ſcandalum. Quoniam vero reconciliatio eiuſmodi, fit per pœnitentię Sacramentum, de eo nobis dicendum deinceps reſtat. 1. Cor. 11. Heb. 6. Pſal. 68.

CAPVT XLIIII.

De Sacramento Pœnitentiæ.

PEr lauacrum regenerationis nouam quandam vitam ingredimur. Non in eo vetus homo noſter crucifigitur, neque viuit iam in nobis, niſi is qui propter nos & propter noſtrã ſalutem homo fieri dignatus eſt, Deus & dominus noſter Ieſus Chriſtus, quem baptizati induimus. Ingredimur autem in hanc vitam, non vt otio vacemus & delitiis, ſed vt contra mundum, carnem, & diabolum in acie ſemper ſtemus. Ad quos hoſtes noſtros ſuperandos datur nobis in Sacramento confirmationis adiutor ſanctus ſpiritus, cuius virtute facilius impetum eorum propulſare poſsimus. Datur etiam ad ſuſtentandos nos in Euchariſtia, non quiuis cibus, ſed pretioſi corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti. Fit nihilominus, quod in prælijs vſu venire ſolet, vt ſæpe grauiter ab hoſtibus noſtris ſauciati corruamus, & quam per lauacrum regenerationis adepti vitam fueramus, eam morte commutemus. Sed ne ſic quidem oblitus eſt miſericordiæ ſuæ pater ille miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis. Ipſe enim eſt qui alleuat omnes qui corruũt, & 2. Cor. 1.

erigit

Pſal.144. erigit omnes eliſos: Cuius tanta eſt benignitas & clemen tia, omnem vt humanā affectionem longo interuallo ſuperet. Magna eſt matris erga puerum ſuum infantem benignitas, ſed hanc ſuperat patris noſtri cœleſtis bonitas. Quod hæc ipſius per Prophetam loquentis verba teſtantur. *Eſa.19.* Nunquid obliuiſci, inquit, poterit mulier infantem ſuum, vt non reminiſcatur filii vteri ſui? etſi illa oblita fuerit, ego tamen, inquit, non obliuiſcar tui. *Ioël.2.* Non vult ille benignus & miſericors, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia, quenquam de venia lapſum deſperare, ſed huic quoq; rei remedium inſtituit, pœnitentiæ Sacramentū, per quod lapſo reſurgere liceret. Quamobrem ſicut Baptiſmus intrantium, confirmatio pugnantium, Euchariſtia vires reſumentium: ſic hoc reſurgētium *Ephe.6.* Sacramentum eſſe dicitur, cuius virtute fit, vt cum corruerimus eleuemur, vt ſi in iſta colluctatione, quæ nobis eſt aduerſus principatus & poteſtates tenebrarū harum, nos proſterni contigerit, non propterea ſtatim animum abiicere, verum ad hoc pœnitentiæ remedium confugere nos oporteat, per quod erigi proſtrati, ac vires ad pugnādum *Mat.9.* recuperare poſsimus. Nam qui non venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam, non vult mortem impii, ſed magis vt conuertatur & viuat. Sic enim per Prophe*Ezech.18.* tam loquitur. Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, & non vt conuertatur à viis ſuis & viuat? Ac paulò poſt. Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum & ſpiritū nouum. Et quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis dicit dominus Deus, reuertimini & viuite. Adeò ipſe nos inuitat pius & miſericors pater, & reuertamur potius & viuamus, quàm vt in peccata prolapſi, de illius benignitate deſperemus. Pronior eſt ad miſerendum, quàm nos ad miſericordiam ab eo petendam. Iucundius *In oratione in ſanctum lauacrum.* enim dat Deus, ait Gregorius Nazianzenus, quàm alii acceptant. Simul vt dereliquerit impius viā ſuam, ac vir iniquus cogitationes ſuas, ac ad dominum conuerſus fuerit, *Eſa. 55.* obuiis, quod aiunt, manibus eum ad ſe reuertentem excipit. Eſtq; maius gaudium in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis.

De ma-

CAPVT XLV.

De materia & forma huius Sacramenti.

Neque vero dubitandum eſt, quin hoc ipſum pœnitentiæ Sacramentum ab ipſo Chriſto fuerit inſtitutum: cuius hæc clariſſima verba ſunt ad Petrum, Dabo tibi claues regni cęlorũ, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cœlis: tum & ad reliquos Apoſtolos: Amen dico vobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terram, erũt ligata & in cœlo, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Ac poſt reſurrectionem ad eoſdem: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quibus verbis & materiam & formam huius Sacramẽti ſatis expreſsiſſe videtur. Eſt autem duplex materia, propinqua & remota. Sicut ſtatuæ propinqua materia eſt metallum, remota verò aqua: ſic & in hoc Sacramento, remota materia ſunt peccata, non quatenus amplectenda, ſed quatenus deteſtanda, ac quàm longiſsime propulſanda ſint, quorum fit à Chriſto mentio. Proxima autem materia, ſunt actus ipſius pœnitẽtis. Cum enim aliquis iuſto dolore concepto de peccatis admiſsis, firmo etiam propoſito non modo cauendi deinceps, verumetiam ſatisfaciendi pro illis, ea Sacerdoti cõfeſſus fuerit, hæc ipſa confeſsio ad hunc modum facta, ſignum eſt viſibile ſacrę rei, hoc eſt inuiſibilis gratiæ, qua ſic confeſſo peccata remittuntur: & quidem efficax ſignum. Nam ſimul vt ad confeſsionem huiuſmodi verbum acceſſerit à Sacerdote prolatum, Ego te abſoluo, ſtatim peccata omnia contrito & confeſſo remittuntur. Eſt autem in huius & aliorum Sacramentorum materia, nonnullum diſcrimen. Nam in aliis ſubſtantiæ quædam exteriores materię locum obtinent, ſicut in baptiſmo aqua, in confirmatione Chriſma, in Euchariſtia panis & vinum, in extrema vnctione & in ordine vnguentum olei: in hoc ipſa hominis actio materię loco eſt, quodq; fieri videmus in medicinis, quibus corpus curatur, idem etiã vſu venit in Sacramentis, quæ medicinæ quædam ſunt animarum. Sicut enim quædam ſunt medicinæ, quæ in ſola illius qui curatur paſſione conſiſtunt, cuius generis eſt ſectio vulneris: quędam verò in actione, cuiuſmodi eſt exercitatio corporis: ſic in Sacramentis cernere licet alia, quæ conſiſtunt in eius paſſione qui ſanctificatur, & non actione niſi per accidens, vt

Mat. 16.

Mat. 18.

Ioan. 20.

illa quinq;,quorum antea meminimus: Alia vero in actu eius qui ſanctificatur,cuiuſmodi ſunt hoc pœnitentię matrimoniiq; Sacramentum. Quamobrem actus iſti,materiæ locum obtinent,qui ſunt tres. Contritio,confeſsio,ſatiſfactio. Formæ autem abſolutio. Neque verò propterea reiici debet ea forma abſolutionis qua vtitur Eccleſia, quod ea à Chriſto inſtituta aut præcepta eſſe non legitur: nam eadem ratione baptiſmi quoque formam reiiciendam eſſe diximus. Neque enim alia authoritate dicit Sacerdos: Ego te abſoluo,quàm qua dicit, Ego te baptizo. Sicut baptizandi formam ex Chriſti verbis mu-

Mat.vlt. tuatur, Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos,&c. ſic & abſoluendi formam ex eiuſdem Chriſti verbis mu-

Mat.16. tuatur,dicentis ad Petrum: Quodcunque ſolueris ſuper terram,erit ſolutum & in cœlis: Et ad Apoſtolos omnes. Quorum remiſeritis peccata. Cæterum in pœnitenti vera-

Lib 6.ca.1. in primum Regum. citer tria conſyderari ſcribit oportere Gregorius: conuerſionem mentis, confeſsionem oris, & vindictam peccati: quæ vulgo vocant contritionem,confeſsionem,& ſatisfactionem. De ſingulis ordine diſſeremus.ac primū de contritione,ſiue conuerſione mentis.

CAPVT XLVI.

De Contritione.

CONtritionem rectè diximus iuſtum eſſe dolorem de peccatis conceptum, cum eorum deteſtatione. Dolere autem de peccatis nemo poteſt, niſi prius ab illis ceſſauerit.Propterea monet ſcri-

Gen.4.ſecundum. Lxx. ptura: Peccaſti, quieſce. Et in alia ſcriptura prius illud legitur, Derelinquat impius vias ſuas, & vir iniquus cogitationes ſuas: poſtea adiicitur, & reuertatur ad Domi-

Eſa.55. num. Atque apud eundem Prophetam: Quieſcite agere

Eſa.16. peruerſè: deinde: Diſcite benefacere. Paulus etiam cum

Rom 13. eſſet hortatus Romanos vt induerent arma lucis, prius

Ephe.4. admonuit, vt abiicerent opera tenebrarum. Et Epheſios prius deponere iuſsit ſecundum priſtinā conuerſationem veterem hominem: deinde dixit: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ,& induite nouum hominem. Qui reconciliari vult amico, quibus eū antehac iniuriis afficiebat, ab iis deinceps iam abſtinet,quo facilius redire poſsit in gratiam. Quæ autem eſt alia pœnitentię ratio,quàm vt reconciliemur Deo, remiſsione peccatorū noſtrorū impetrata? Ceſſemus itaq; à peccatis neceſſe eſt,in quibus quādiu perſtat

ſtat aliquis, dolere de illis, eaq; ex animo deteſtari nõ poteſt. Primum itaq; ceſſandum eſt à peccatis: quod tamẽ ſolum non ſufficit. Doleamus inſuper oportet, quod ea patrauerimus aliquando: ac ſicut ea placuerunt antea, ſic deinceps deteſtemur & odio habeamus. Eſt quidẽ ita, quod optima pœnitẽtia eſt, noua vita, verum & illud verum eſt, quod ab Auguſtino dictum exiſtimatur. Neminẽ nouam vitam inchoare, quem veteris non pœnituerit. Qui namq; fieri poteſt, vt proponat deinceps aliquis, nihil ſe niſi benefacere velle, cui quæ præterierunt malefacta non diſplicuerint? Quam Latini pœnitentiam, eam Græci vocant Μετάνοιαν quæ latine dici poteſt mentis mutatio ſiue reſipiſcentia: ipſo etiam Tertulliano teſte, qui ſcribit in Græco ſono pœnitentię nomen non ex delicti confeſsione, ſed ex animi demutatione cõpoſitum eſſe. Quę autem eſſe poteſt animi demutatio, vbi quæ prius placuerunt, ea deinceps non diſplicent? Quomodo mutaſſe priorem affectionem animi dici poterit, cui placet aliena rapuiſſe? verum in poſterum nihil eiuſmodi patrare deliberatum habet. Quamobrem vel cõmunis ipſe ſenſus indicat, ad nouam vitã inchoandã opus eſſe deteſtatione vitę prioris & diſplicentia. Etiam homini ſi quis reconciliari vult, oſtendit ſibi diſplicere quod eum aliquando offenderit. Quod ſi delectari ſe offenſionibus iſtis indicauerit, atq; eo nomine ſibi placuerit, tantum abeſt, vt in gratiam redeundi poteſtas illi fiat, maiorem etiam vt iram ſibi cumulet. Si ad hunc modum agi par eſt cum homine, æque vt nos mortali, quo ore ad Deũ accedemus? qua fronte ei reconciliari poſtulabimus, nullũ de eo quod offenderimus, quodq; iuſtam illius contra nos iram prouocauerimus, dolorem præ nobis ferentes? Quamuis autem ineptũ ſit ad hunc modum colligere, non eſt ſcriptum, ergo approbandum non eſt: tamen & res & nomen ipſum contritionis è ſcripturis oſtendi poteſt. Nam quod vnus ex Prophetis auerſionis ab impietate meminit, quid aliud ſignificare vult hoc nomine, quàm odium eorum & diſplicentiam, quæ prius placuerunt? Nam quæ odimus, ab eo libenter nos auertimus. Iam verò ille locus: Poſtquam conuertiſti me egi pœnitentiam, & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſsi cor meum: confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ: nónne aperte vim contritionis demonſtrat? in quo conteritur & percu-

Lib. de vtilitate pœnitẽtiæ, cap. 1.

Lib. 2. cõtra Martionẽ.

Eze. 18. 23.

Hier. 31.

percutitur cor, fitq́ vt confundamur & erubeſcamus de
his, quæ patrata ſunt per nos. De hoc genere confuſionis
Conc.1.in dicit Auguſtinus. Eſt quædam confuſio temporalis, vtilis
Pſal 30. perturbatio animi reſpiciẽtis peccata ſua, reſpectione per-
horrentis, horrore erubeſcentis, erubeſcentia corrigentis.
Rom.6. Vnde dicit Apoſtolus: Quam enim gloriã habuiſtis tunc
in iis, quibus nunc erubeſcitis? Ergo erubeſcere eos dicit
iam fideles, nõ de præſentibus donis, ſed de præteritis pec
catis. Hanc confuſionem non formidet Chriſtianus, imò
ſi hanc non habuerit, æternam habebit. Neque minus cla-
rus & manifeſtus eſt ille locus, quo Dominus non conten
Ioël.2. tus dixiſſe: Conuertimini ad me in toto corde veſtro: ad-
dit inſuper, in ieiunio, in fletu, in planctu, & ſcindite cor-
da veſtra, & non veſtimenta veſtra. Quando flere, quan-
do plangere, quando ſcindere cor iubet, quid aliud quàm
contritionem præcipit, ſine qua in toto corde noſtro con-
uerti ad Deum non poſſe videmur? Sed non hoc modò
quod ſignificatur eo nomine, verum ipſum etiam contri-
tionis nomen in ſcripturis reperire licet. Quod apertè il-
Pſal.50. la verba indicant: Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus,
cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Et illa
Eſa.60. alterius Prophetæ: Ad quem reſpiciam, niſi ad paupercu-
lum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?
Et apud eundem alio loco: Euangelizare pauperibus mi-
ſit me, ſanare contritos corde. Ex quo vel ſolo diſcere poſ-
ſumus, qui ſanari vult per pœnitentiam, eum contrito cor
de eſſe oportere. Sanctorum verò doctorũ vix quiſquam
eſt, qui ad contritionem compunctionemq́ cordis nõ in-
uitet. Inter Auguſtini opuſcula, etiam vnum illum inſcri-
Ser.5.de ptum videre licet, de contritione cordis. Certè Cypria-
lapſis. nus grauiter eos obiurgat, qui pœnitentiæ partem hanc
ſublatam voluerunt. Agite, inquit, pœnitentiam plenam
doloris, ac lamentantis animi probate mœſtitiam. Neque
vos quorundã moueat aut error improuidus, aut ſtupor
vanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percuſsi
ſunt animi cæcitate, vt neq; intelligant delicta, neq; plan-
gant. Ac aliquanto poſt: Qui pœnitentiam criminis tol-
lunt, ſatisfactioni viam præcludunt: ita fit, vt dum teme-
ritate quorundã promittitur ſalus falſa vel creditur, ſpes
veræ ſalutis adimatur. Sed & vetuſtior Cypriano Ter-
tullianus, ſcripſit librum de pœnitentia, in quo inter cæte-
ra de exomologeſi in hunc modum loquitur. Exomolo-
geſis

geſis proſternendi & humilificādi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ ilicem: de ipſo quoque habitu atque victu mandat. Sacco & cinere incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit triſti tractatione mutare. Cæterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa. Plerunque verò ieiuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad dominum Deum tuum: presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari: Scripſit Ambroſius quoque de Pœnitentia libros duos. Et inter Auguſtini libros recenſentur, vnus de vtilitate pœnitentiæ, alius de medicina pœnitentiæ. Chryſoſtomi verò complures de ea ſunt Homiliç: de compunctione verò cordis libri duo: ac itidem etiam eadem de re libri beati patris Ephrem, quem ad tantam veniſſe claritudinem ſcribit Hieronymus, vt poſt lectionem ſcripturarum, publice in quibuſdam eccleſiis eius ſcripta recitarentur: qui de pœnitentia quoque libros duos, & ſermonem vnum conſcripſit: neque alia in re magis occupatur, quàm in mentibus hominum ad compunctionem excitandis. Cuius etiam hæc verba ſunt. Proiice abs te onera peccatorum, offer munera obſecrationum, ſuppone lachrymas in putredine vulnerum. In tantum enim cœleſtis medicus bonus eſt, vt lachrymis & gemitibus, donet vulneribus ſanitatem. Accede peccator, & procidens huic benigniſsimo medico offer lachrymas, quç ad huiuſmodi medicamentum proficiunt. Sic enim vult cœleſtis medicus, ſanare vnumquemq;, medicamentum diligens lachrymarum. Nihil eſt enim quod non cedat & ſanetur medicamento pœnitentiæ. Hoc enim medicamentum non vſquequaq; detinet ægrotum, ſed ſtatim ſanat. Expectat ergo medicus videre lachrymas tuas: accede, noli timere. Oſtende ei vulnus, & offer medicamentum lachrymarum & fletum. Ecce enim apertum eſt oſtium pœnitentiæ. Feſtina peccator priuſquam claudatur. Et alio loco: Beatus homo qui habet compunctionem iugiter ſecundum Deum. Compunctio fratres ſanitas animæ eſt, illuminatio mentis eſt: compunctio fratres remiſsionem delictorum nobis conquirit: compunctio fratres Ieſum vnigenitum facit in nobis habitare, cum eum deſyderamus & quærimus. Volo vobis fratres enarrare potentiam lachrymarum. Anna per lachrymas à Deo Samuelem prophetam

De viris illuſt.

De pœn. cap. 1.

De extremo iudicio cap. 5.

1. Reg. 1.

Luc.7. phetam accepit, ſed ſublimitatem & gloriationem animæ ſuæ. Mulieris etiam peccatricis debita in domo Simonis à Chriſto domino dimiſſa ſunt, quę lachrymis pedes eius rigabat, & crine tergebat. Grandis virtus eſt lachrymarum, multumq; prævalent lachrymæ, quæ ſecundum Deum ſunt. Fiduciam domini ſemper acquirunt lachrymæ, ſordidas cogitationes expellunt, nec proximare eas permittunt animæ compunctionem cordis habenti. Gregorius quoque Nazianzenus vocat pœnitentiam Baptiſmum lachrymarum. Quamobrem & è ſcripturis, & ex conſenſu doctorum omnium eccleſiæ, pars hæc pœnitentiæ probari poteſt. Quantum autem temporis ad eam requiratur, non videtur hominis eſſe definire. Præclare enim ſcripſit Leo Pontifex, quod miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venire moras conuerſio, dicente ſpiritu Dei per Prophetam: Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas vt iuſtificeris. Et iterum: Quia apud dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio. Sed & ante eum Cœleſtinus Papa. Salutē, inquit, homini adimit, quiſquis mortis tempore pœnitentiam denegauit, & deſperat de clementia Dei, qui eum ad ſubueniendum morienti ſufficere vel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum vnius horæ pœnitentia non iuuiſſet. Cum eſſet in pœna promittit, & per vnius ſermonis promiſſionem, habitaculum paradiſi promeruit. Vera ergo ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potius eſt exiſtimanda, quàm tempore: Propheta hoc taliter aſſerente, Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Et æqualis eius Auguſtinus: Pœnitentia quamuis ſit exigui temporis, ſi intima cordis amaritudine agitur, non deſpicitur apud iudicem iuſtum Deū, qui cordis ſecreta conſyderat. Non enim longitudinem temporis tantum requirit Deus, quantum affectum ſynceritatis pœnitentis penſat. Et qui præceſſit hos Ioannes Chryſoſtomus, cum eſſet hortatus populum vt ablueret peccata tum maxime, cum adhuc relicta eſſet quadrageſimæ pars, ſubdit. Hoc autem dixi, non quod ſolum tanto tempore opus habet peccatorum correctio, ſed quia Dominū habemus miſericordem & benignum, & non indigent magno tempore, tantum magno fer-

In ſerm. de ſanctis lumini bus Epiphaniarū.

Epiſt.98.

Ezech 18.

Eſa.43.

Pſal.129.

Ad epiſcopos Galliæ, epiſt.2.ca.2.

Luc.23.

Serm.66.de tempore.

Hom.17.in cap.8. Gen.

uore

tiore & ſobrietate ad ipſum accedamus, reiectis ſæcularibus curis omnibus, & ſupernæ gratiæ innitamur. Nam & Niniuitæ tanta peccatorũ multitudine aggrauati, quià magnam & veram pœnitentiam egerunt, non indigebant ampliori quàm trium dierum tempore ad prouocandam Dei bonitatem, & irritandam quæ aduerſus ſe lata erat ſententiam. Et quid dico Niniuitas? Latro in cruce neq; vno die opus habebat, & quid dico die vno? neque breui hora. Tanta eſt ergo nos Dei miſericordia. Nam vbi viderit voluntatis noſtræ firmum propoſitum, & feruenti nos deſiderio ad ſe accedere, non retardat, neque differt; ſed accelerat, ſuamq; ſolitam liberalitatem exhibens dicit: adhuc loquente te dicam, ecce adſum. Ac qui fuit omnibus iis vetuſtior Cyprianus: Sed & in eodem articulo *Serm. de cœna domini.* temporis cum iam anima feſtinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, pœnitentiam clementiſsimi Dei benignitas non aſpernatur, nec ſerum eſt quod verum, nec irremiſsibile quod voluntarium, & quæcunque neceſsitas cogat ad pęnitudinem, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitę enormitas, ſi vera cõtritio, ſi pura fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia, ſed in amplitudine ſinus ſui, mater charitas prodigos ſuſcipit reuertentes, & velit nolit Nouatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pęnitentes. Ac latronis mentionem faciens: Latrocinium, inquit, damnationem meruerat & ſupplicium, ſed cor contritum pęnam mutauit in martyrium, & ſanguinem in baptiſmum. In momento impietas religionem, crudelitas induit pietatem, & ſtatim conſummatus ciuis ſanctorũ & domeſticus Dei permiſſus eſt in regnum.

CAPVT XLVII.

De Confeſsione & quæ illi reſpondet abſolutione.

CÆterum pęnitentia hominis Chriſtiani poſt lapſum, non ſolum à peccatis ceſſatio continetur, & eorũ deteſtatio, aut cor contritũ & humiliatum, verum etiã eorundem ſacramẽtalis confeſsio, ſaltem in voto ſuo tempore facienda: & ſacerdotalis abſolutio: Nam cum ſacramentũ hoc medicina ſit à ſummo medico Chriſto inſtituta, qui ſanitatem quidem ipſe confert, ſed in ea conferenda ſacerdotis vtitur miniſterio, quemadmodum etiam Origenes admonet, oportet nos mor- *Hom. 2. in Pſal. 37.* bum noſtrũ coram eo, quo miniſtro Deus in curando eo

 vtitur,

vtitur,non celare. Fortaſsis enim,inquit,ſicut ii, qui habent intus incluſam eſcam indigeſtam, aut humoris vel flegmatis,ſtomacho grauiter & moleſti imminentia,ſi vomuerint,releuantur: ita etiã ii qui peccauerunt,ſiquidem occultant & retinent intra ſe peccatum,intrinſecus vrgentur, & propemodum ſuffocantur à flegmate vel humore peccatorum. Si autem ipſe ſui accuſator fiat,dum accuſat ſemetipſum & confitetur,ſimul euomit & delictum,atque omnem morbi digerit cauſam. Ac ne quis hoc de ea accuſatione confeſsioneq́; dictum interpretaretur, quæ coram Deo fit, ſubdit mox. Tantummodo circunſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere: qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente: qui & condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam,vt ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias & ſequaris. Si intellexerit & prouiderit talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſsis & cæteri ædificari poterint, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt. Neque diſsimilia ſunt quæ ſcribit Hieronymus, illud enarrans ex Eccleſiaſte. Si momorderit ſerpens in ſilentio, non eſt amplius habenti linguam. Si quem, inquit,ſerpens Diabolus occultè momorderit,& nullo conſcio eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri, magiſter qui linguam habet ad curandum, facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat. Et æqualis eius Auguſtinus. Quomodo poteſt medicus vulnus ſanare quod ægrotus oſtendere erubeſcit? Deus confeſsionem noſtram deſyderat, vt iuſtam habeat cognoſcendi cauſam. Ante quem etiam Baſilius. Confeſsio,inquit,peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis vel paſſio,quæ medico demonſtranda eſt. Si ergo non omnibus qui vitia vel vulnera corporis ſui reuelat,nec quibuſlibet, ſed iis tantummodo ſummæ peritiæ teſtimoniũ habent, & curæ ac medelæ diſciplinam, ita confeſsio peccatorum fieri debet apud eos tantummodo,qui curare hæc præualent,

Eccl. 10.

Ser. 66. de tempore.

In regula Monachorum, ca. 98.

lent,& emendare ſecundum quod ſcriptum eſt: Vos qui fortiores eſtis,infirmitatem infirmorum portate, hoc eſt auferte & exportate per curationem. Et in eodem libro aliquanto ante.Neceſſarium,inquit,videtur iis,quibus diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata. Sic enim & ii,qui antiquitus pœnitebant, inueniuntur apud ſanctos confeſsi eſſe peccata ſua. Scriptum eſt in Euangelio,Quia Ioanni Baptiſtæ confitebantur populi peccata ſua: & in Actis Apoſtolorum Apoſtolis iis qui baptizabantur. Ex quibus verbis colligere licet,quanta ſit confeſsionis antiquitas,quam à domino inſtitutam eſſe ſcribit Tertullianus,ac Eccleſię conſenſus obtinet. Videtur autem illis verbis inſtituta, quibus Petro cæteriſq; Apoſtolis ligandi ſoluendiq́;,remittendi retinendiq́; peccata,poteſtas à Chriſto conceſſa eſt. Qua vti quemadmodum potuerint Apoſtoli, vel etiam nunc poſsint eorum ſucceſſores, intelligi non poteſt, niſi prius cognouerint, cuius generis ea peccata ſint, & quę medicina ſit illis adhibenda. Recte dicitur à Sapiente: Qui iudicat quod nouit, iuſtitiæ iudex eſt. Verum eſt & illud,quod ex Hieronymo proxime citauimus, quod ignorat medicina non curat. Cum itaque ſacerdos & iudex vice Chriſti ſit, & medicus ab ipſo conſtitutus, quomodo aut iudicabit de incognitis,aut morbum, quem cuiuſmodi ſit ignorat,curabit? Deinde verò non ſola remittendi,verumetiam retinendi,neq; ſola ſoluendi, verumetiam ligandi poteſtas illi data eſt. Quid autem retinere,quid remittere,quid ligare,quid ſoluere debeat,quis ſcire poterit,ſi non fuerit illi vulnus indicatum, ſi peccatum non fuerit manifeſtatum? Ac fatendum quidem eſt, quod ab ignotis etiam nonnunquã ſacerdos abſoluit,ſed non ab his tamen, quæ ſciens aliquis proferre nolit,verum ab iis,quæ vel peccata eſſe neſcit,vel eorum reminiſci nõ poteſt. Verum eſt enim quod ait Propheta: Delicta quis intelligit? Neq; raro fit, vt etiam grauia peccata per ignorantiam committantur. Quin & illud ab eodem Propheta non ſine cauſa dictum eſt: Ab occultis meis munda me. Quamobrem ad ea manifeſtanda quæ vel eſſe peccata neſcimus,vel memoria nõ tenemus nemo fuit vnquam obligatus. Non eſt itaq; dubitandum,quin ſicut abſolutio à Deo inſtituta,ita & confeſsio, quæ fit per peccatorum enumerationem, Dei miniſtro ſacerdoti factam. Quæ duo ita ſibi mutuo reſpon-

Rom.15. *Cap.21.* *Mat.3.* *Act.19.* *Lib.1. de trinitate.* *Mat.16.* *Mat.18.* *Ioan.20.* *Prou.12.* *Pſal.18.* *Ibidem.*

dent,vt vbi non eſt confeſsio, ibi nulla eſſe poſsit abſolu-tio. Sed ſi quis alium ſcripturarum locum à nobis exege-rit,vbi Chriſtus confeſsionẽ præceperit,præter ea quę per nos adducta ſunt,ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos di-cta,ab eo viciſsim exigere licebit,vt & ipſe locũ oſtendat, vbi primum eccleſia confeſsionem præceperit. Quod cum graue multis onus videatur, certe nemine præcipiente ſu-ſceptum à fidelibus vltro fuiſſe,veriſimile non eſt. Quin & illud difficile eſt creditu, hominis alicuius authoritate ad hanc rem tam graueẽ fideles adigi potuiſſe. Atqui oſten di non poteſt,quod ea fuerit ab eccleſia inſtituta, cum ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad hæc vſq; noſtra in vſu ſemper fuerit. Ex quo colligere licet,quod viua voce pro-culdubio fuerit à Chriſto tradita, cuius multo maxima dictorum & factorum pars mandata ſcripturis non eſt.

Epiſt.1. Clemens Petri ſucceſſor, hanc Petri doctrinam fuiſſe re-fert,quam illum à magiſtro ſuo Chriſto accepiſſe dubium non eſt: vt ſi forte alicuius cor, vel liuor, vel infidelitas, vel aliquid malum letanter irrepſerit, non erubeſcat qui animæ ſuæ curam gerit,confiteri hæc ei qui præeſt, vt ab ipſo per verbum Dei & conſilium ſalubre curetur. Quo facilius autem perſpici poſsit, eum de occultis peccatis lo-qui, ſubiungit hæc verba. Abiicienda prorſus è corde eſt omnis intrinſecus latẽs amaritudo peccati,ſi qua forte ex deſideriis iniquis velut ex cibis noxiis cõgregata eſt. Iam

Iac.5. illis verbis, Confitemini alterutrum peccata veſtra, non tam inſtitutam à Iacobo & præceptã ſacramentalem con-feſsionem,quàm eam quæ pridem inſtituta eſſet & præce-pta promulgatum,recte viri quidam pii & docti exiſtima-uerunt. Neque mouere quenquam debet vox hæc alteru-trum, vt putet eam ad ſacramentalem confeſsionem quæ ſacerdoti fit referri non poſſe. Vir fuit excellens & doctri

Lib.2.de ſa-cramentis, parte.14. cap.1. na & vitæ ſanctimonia Hugo de ſancto Victore Bernar-di æqualis: is cum adduxiſſet hunc Iacobi locum. Quid eſt, inquit, alterutrum? Ac mox reſpondet: non ſolum homo deo,ſed inter vos alter alteri,homines hominibus, oues paſtoribus,ſubiecti prælatis,ii qui peccata habent, ii qui peccata dimittere poteſtatem habent. Et certe commu nis hoc loquendi mos obtinet, vt dicatur aliquando ab Epiſcopo,ſiue eius Vicario,Confiteare cui vis. Quæ tamẽ verba non ita accipiuntur, quaſi non ſacerdotibus etiam confitendi poteſtas permiſſa ſit: verum illud concedi ver-

bis iis

bis iis videtur, vt non proprio ſacerdoti cui iure tenetur, verum cuicunq; velit alii, modo ſacerdoti confiteri poſſit. Inter opuſcula quæ adſcribuntur Auguſtino, extant etiam duo de viſitatione infirmorum. In eorum altero ſcribit his verbis. Sunt quidem qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia ſua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubeſcunt ſiue dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit Dominus. Sed nolo vt ipſa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini vicario, tabeſcens præ rubore, vel ceruicoſus præ indignatione. Nam ipſius humiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi nō dignatur vicarium. Ergo ad te venire roges ſacerdotem, & fac ipſum conſcientiarum tuarum penitus participem. Nolo ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio, quæ in viſitando confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad Deum peccatorum confeſsio. Nos autem non denegamus quin ſit ad Deum frequenter conferenda peccatorū confeſsio: Beatus enim qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram, Petra autem Chriſtus eſt: ſed teſtatur, & teſtatur illud ſana doctrina. Ne tibi applaudentium faucas auribus, quoniā prius eges ſacerdotis, qui mediator ſit ad Deum tuum, ſalubri iudicio. Alioquin & ſub lege & ſub gratia, ite & oſtendite vos ſacerdotibus, reſponſum domini quomodo cōſummaretur? Confitemini alterutrum peccata veſtra quomodo compleretur? Ergo cicatricū tuarum arbiter Dei vice presbyter adhibeatur, & reuela ei vias tuas, & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Beda quoq; diligens Auguſtini ſectator, verba hæc Iacobi itidem de ſacramentali confeſsione interpretatur, quam eſſe neceſſariam cum alio quodam in loco, tum in libro quinquaginta Homiliarum, teſtatur Auguſtinus dicens: Qui poſt vxores veſtras vos illicito concubitu maculaſtis, ſi præter vxores veſtras cum aliqua concubuiſtis, agite pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia. Nemo ſibi dicat, occulte ago, apud deū ago, nouit Deus qui mihi ignoſcit, quia in corde ago: Ergo ſine cauſa dictū eſt, Quę ſolueris in terra, ſoluta erūt in cęlo? ergo ſine cauſa ſunt claues datę eccleſię Dei? fruſtramus Euangeliū dei, fruſtramus verba Chriſti, promittimus vobis quod ille negat, nonne vos decipimus? Sed

Cap. 4. — *Deut. 17.* — *Pſal. 136.* — *1. Cor. 10.* — *Luc. 17.* — *Iac. 5.* — *In Iacobū.* — *Hom. 49.* — *Mat. 19.* — *Mat. 16.*

hæc de neceſsitate, vtilitateq́ꝫ confeſsionis, aut re, aut ſaltem voto, deq́ꝫ eo quod à Chriſto ſit inſtituta, dicta ſufficiant. Cæterum confeſsioni reſpondet abſolutio. Ac illa quidem præcepta eſt omnibus, ſiue ii è clero ſint ſiue è populo. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Ius autem ligandi & ſoluendi, ſicut ab Ambroſio quoq; ſcriptum legimus, permiſſum eſt ſolis ſacerdotibus. Quamobrem craſſus eſt error eorum, qui dicunt non magis abſoluere ſacerdotem, aut Epiſc[illegible]ũ, aut Papam, quàm vel mulierem vel puerum, addere debebant quoq; pſitacum, nam & is æque vt puer aut mulier doceri poteſt vt dicat, ego te abſoluo. At non ita Ioannes Chryſoſtomus, vir nō doctrina magis quàm vitę ſanctitate conſpicuus, qui vel hoc nomine ſacerdotii dignitatem cuiuis alteri anteferendam eſſe cenſet, quod terreſtres dignitates habent quidem vinculi poteſtatem, ſed in corpora tantum: at ſacerdotũ vinculum ipſam etiam animam attingit, atq; ad cœlos vſque peruadit, vſqueadeo, vt quæcunq; inferne ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſuperne rata habeat, ac ſeruorũ ſententiam Dominus confirmet: Quam poteſtatem non modo nullis regibus & principibus, verum ne ipſis quidem angelis aut archangelis datam eſſe dicit. De qua Hylarius quoque Petrum alloquens ita dicit: O in nuncupatione noui nominis fœlix eccleſię fundamentum, dignaq́ꝫ ædificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret: ô beatus cœli Ianitor, cuius arbitrio claues ęterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata authoritatis ſit in cœlo, vt quæ in terris aut ligata ſint aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem contineant & in cœlo. Ex quibus verbis illud ſimul diſcere poſſumus, quæ ſit abſolutionis vis, neq; enim hoc eſt abſoluere, quod nonnulli ſomniant, abſolutum oſtendere, ſed quod dixit Chriſtus peccata remittere, ſimul etiã à pœnis quæ illis debentur ſoluere. Quod prius in terris quàm in cœlis fieri etiam Cyprianus indicat dicens: Cum permiſerit ipſe qui legem dedit, vt ligata in terris etiam in cęlis ligata eſſent, ſolui autem poſſent illic quæ hic prius in eccleſia ſoluerentur. Quos ſequutus Bernardus de Petro ſcribens, ait, quod claues regni cœlorum tam ſingulariter accepit: vt præcedat ſententia Petri, ſententiã cęli. Ac ipſe quidem hoc authoritate ſua Deus efficit, ſed in ea tamen re miniſterio ſacerdotis vtitur.

Rom.3. *Li.1.de pœnit.cap.2.* *Li.1.de ſacerdotio.* *Canone.16. in Matth.* *Li.1.epi.2. ad Cornel.* *Ser.1. in die Petri & Pauli.*

Itaque quicquid eius ſacerdos facit, non ſua propria, ſed à Deo ſibi conceſſa poteſtate facit. Hunc errorem notaſſe videtur Ioānes Chryſoſtomus his verbis: Corporis lepram purgare, ſeu verius dicam non purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat. Neq; neſcis quanta cum ambitione, quanto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquirebatur. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verum animę ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt. Ante quadringentos plus minus annos fuerunt, qui abſoluere interpretarentur, abſolutos oſtendere: ſed eos viri pii & docti Hugo, & Richardus de ſancto Victore grauiter admodum reprehendunt. Ille quidem his verbis: Non dicit quodcunque ſolueris, hoc eſt, vt illi aiunt, ſolutum oſtenderis, fuit ſolutum, ſed erit ſolutum: quia ſententiam Petri non præcedit, ſed ſubſequitur ſententia cœli. Ac interiectis nonnullis, de eo quod cōmune fuerit hoc omnibus Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, quoniam omnibus ipſis dictum eſt, Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c. continenter ſubdit. Vbi dixit ſi oſtenderis fuit? Nuſquam dixit hoc: ſed dixit, ſi feceritis erit. Richardus autem etiam acrius: Extat, inquit, quorundam de poteſtate ligandi atque ſoluendi ſententia, vt ridenda videatur potius, quàm refellenda. Putant enim & prædicant, ſacerdotes non habere poteſtatem ſoluendi & ligandi, ſed oſtendendi homines eſſe ſolutos ſiue ligatos. Sed nunquid dominus dicit, Quodcunq; ligatū oſtenderis, erit ligatum, & quodcunque ſolutum oſtenderis, erit ſolutum? non oſtendendi aliquem ligatum aut ſolutum, ſed ipſa ligandi ſoluendiq; poteſtas ſacerdotibus à Chriſto data eſt, quæ clauium nomine appellatur. Scimus autem quod clauis inſtrumētum eſt quo oſtium aperitur & clauditur. Regni autem cœlorum oſtium per peccatum clauditur, & quoad maculam, & quoad pœnæ reatū. Clauium itaq; nomine poteſtas ſignificatur, qua obſtaculum eiuſmodi remouetur. Hæc poteſtas eſt in ſumma trinitate per authoritatem, vt rectè penes illam dicatur eſſe clauis authoritatis: in Chriſto homine fuit hæc poteſtas ad remouendum prædictum obſtaculum per meritum paſſionis, quæ etiā dicitur ianuam aperire, & ideo dicitur à quibuſdam habere claues excellentiæ. Quoniam verò ex latere Chriſti dormientis in cruce ſacramēta fluxerunt, qui-

Lib. 3. de ſacerdotio.

Lib. 2. de ſacramentis, part. 14. c. 8

Ioan. 20

Cap 12. de poteſtate ligādi & ſoluendi.

Q 5 bus

bus Eccleſia fabricata eſt, ideo in ſacramentis Eccleſiæ manet efficacia paſsionis: propterea miniſtris etiam Eccleſiæ, qui ſunt diſpenſatores ſacramẽtorum, aliqua poteſtas ad prædictum obſtaculum remouendum eſt collata, nõ propria ſed diuina virtute, & merito paſsionis Chriſti: & hęc poteſtas metaphorice clauis Eccleſię dicitur, quæ eſt clauis miniſterii. Clauis authoritatis eſt penes Deum trinum & vnum: clauis excellentię penes Chriſtum hominem, cuius paſsionis merito, quæ cauſa fuerat antea, nobis ianua regni cęleſtis eſt aperta. Clauis miniſterii eſt penes ſacerdotes, qui poteſtate vtuntur ligandi & ſoluendi ſibi à Chriſto conceſſa. Sed hac de re ſatis.

CAPVT XLVIII.

De ſatisfactione.

TErtia pœnitentię pars eſt ſatisfactio: quam ſi quis malit ſequelam appellare, nulla eſt litigandi cauſa. Nam quæ præcedebat olim abſolutionem, nũc ſequi plerunq; cõſueuit. Fit autem ſatisfactio per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia: nõ quidem pro pœna æterna, quę vel ſacramento, vel ſacramenti voto vnà cum culpa remittitur, verum pro pœna temporali, quæ vt ſacræ literæ docent, non tota ſemper (vt in baptiſmo fit) dimittitur illis, qui gratiæ dei quam acceperunt ingrati, ſpiritum ſanctum contriſtauerunt, & templum dei violare non ſunt veriti. Diximus initio quum de ſacramentis agere cępiſſemus, quod Baptiſmus fidei, Cõfirmatio ſpei, Euchariſtia charitatis eſt ſacramentum, pœnitentia verò refertur ad iuſtitiam, maxime in ea parte quæ dicitur ſatisfactio, quæ videtur iniuriæ illatæ quædam eſſe recompenſatio. Iam enim baptizatis nõ perinde facilis, neque tam liberalis & gratuita via patet ad miſericordiam diuinam, quàm fuit ipſis baptiſmus, quem qui ſuſcipiunt, nulla requiritur ab eis ſatisfactio. Contra autem eſt in hoc pęnitentiæ ſacramento. Quanto enim grauius peccat homo fidelis per baptiſmũ Chriſto ſemel incorporatus, tanto maior illi difficultas impe-
Li.4.ca.10. ſuæ Theologiæ. det in miſericordia diuina impetranda: Vt iure merito Ioannes Damaſcenus verè laborioſum Baptiſmum, pęnitentiam appellauerit. Iuſtum itaque eſt, vt ipſe à ſe peccatĩ
Deut.25 pœnas exigat, vt illud impleatur quod ſcriptum eſt: Pro menſura peccati erit plagarum modus. Et alio loco,

Quan-

Quantum ſe glorificauit & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Si magnus eſt lapſus tuus, dicit Chryſoſtomus, maior ſit lachrymarum tuarum torrens. Et æqualis eius Euſebius Emiſenus: Non putemus tam facile remitti poſſe inuſta ſemel crimina,& profundo vulnera in aiæ ipſius impreſſa viſceribus. Multo opus eſt fletu,multo gemitu,multo dolore cordis,ad ſanãdos ipſius cordis dolores. Tota inſiſtendũ eſt ſpiritus cõtritione, vt vetuſta mala tanquã ſagittæ de conſcientia euellantur. Non ſufficit ſummis labiis dicere: Peccaui:parce,remitte. Saul dicebat,peccaui,ſed non obtinuit illam veniam,quã Dauid vna pœnitẽtię voce promeruit.Et hoc quare? Quia confeſsionem nuda magis verba, quàm veri gemitus exprimebant. Quia nõ compenſabat cum magnitudine criminis lenta humiliatio ſupplicantis. Non leui agendum eſt contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur. Nec tranſitoria opus eſt ſatisfactione pro malis illis, propter quæ paratus eſt ignis æternus. Et iterum homilia decima:Ieiunia ac vigiliæ,ac ſanctæ afflictiones,humiliata corda macerant,ſed maculata corda purificant, membris ſubtrahunt fortitudinem, ſed conſcientiis addunt nitorem. Nihilominus de contritione animi redimuntur crimina voluptatum.Per duræ crucis exercitia,decepta dudum carnis gaudia puniuntur. At ſic mortificatione præſenti, futuræ mortis ſententia præuenitur, & dum culpæ author humiliatur,culpa cõſumitur,dumq́ exterior afflictio voluntariæ diſtrictionis infertur,tremẽdi iudicii offenſa ſedatur, & ingentia debita labor ſoluit exiguus,quæ vix conſumpturus erat ignis æternus. Tractantes ergo cauſam ſalutis noſtræ, faciamus intra nos, quod circa nos facere ſolent medici, ſi læſura aliqua vel querela in prima corporis cute ſentitur, curatio medicamenti blandioris apponitur: ſi verò in oſsibus vulnus abſconditum, aut in viſcera profunda immerſum eſt,auſteriorem & fortiorem poſcit vis occulta medicinam, vt vlceris magnitudo aut ſectione, aut exuſtione ſupercuretur, & dolor dolore pellatur. Similis ratio eſt in ægritudine hominis interioris adhibenda,ſi leuia ſunt fortaſſe delicta. Verbi gratia: Si homo vel in ſermone,vel in aliqua reprehenſibili voluptate:ſi oculo peccauit,aut corde, verborum & cogitationum maculæ quotidiana oratione curandæ,& priuata compunctione tergendæ ſunt.

Apoc.18.

Hom. 22. ad populũ Antiochenum.

Hom. 5.

Si ve-

Si verò quiſquis conſcientiam ſuam intus interrogans, facinus aliquod capitale commiſerit, aut ſi fidem ſuam falſo teſtimonio expugnauerit, ac ſacrum veritatis nomen periurii temeritate violauerit: Si verã baptiſmi tunicam cœno commaculati pudoris infecerit, ſi in ſeipſo nouum hominem nece hominis occiderit, ſi per augures & diuinos atq; incantatores captiuum ſe diabolo tradiderit. Hæc atque huiuſmodi cõmiſſa, expiari penitus communi & mediocri, vel ſecreta ſatisfactione nõ poſſunt, ſed graues cauſæ, grauiores & acriores publicas curas requirunt, vt qui cum plurimorum deſtructione ſe perdidit, cum plurimorum ędificatione ſe redimat. Homo enim ſeipſum decipit, ſi quum in medullis feruere ſibi ſentiat morbum, per ſuperficiem corporis molle deducat vnguẽtum. Sic & The-

Ca. de pœnitentia. odoritus in præclaro illo libello, quem inſcripſit diuinorum decretorum Epitome. Sunt ergo medicabilia etiam quę poſt baptiſmum fiunt, vulnera, medicabilia autem nõ vt olim per ſolam fidem data remiſsione, ſed per multas lachrymas & fletus & luctus & ieiunium & orationem & laborem facti peccati quãtitati commoderatũ. Qui enim ſic affecti ſunt nec admittere quidem didicimus, nec diui-

Mat. 7. na ſunt eis manu impartiẽda. Nolite, inquit, ſanctum dare canibus, nec margaritas porcis. Fit autem eiuſmodi ſatisfactio non ad culpam vel pœnam ęternam expiandam, hæc enim ſatisfactio ſoli Chriſto tribuenda eſt. Solus ille

1. Ioan. 6 factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, verum & totius mundi. Solus ille mortem moriendo deſtruxit, per eam pro peccatis noſtris abundè ſatisfecit, per eam patri ſuo cœleſti nos reconciliauit. Non de hac itaque ſatisfactione nunc loquimur, ſed de ea quæ in

Mat. 6. iis maximè pœnitentiæ fructibus conſiſtit, quos iuſtitiæ nomine Chriſtus dignatur, in ieiunio, oratione, & eleemoſyna, ſiue à nobis ea ſuſcepta, ſiue per parochos noſtros ſacramentorumq; diſpenſatores nobis iniuncta ſit: quæ quum ex fide & charitate peragitur, peccatorum cauſas excindit, peccati reliquiis medetur, ac temporalem pęnam vel tollit, vel mitigat, deniq; & in exemplum adhibetur. Eſt quidem ita, quod Chriſtus pro peccatis noſtris abundè ſatisfecit, pro nobis tot cruciatus, ac mortem etiam ipſam perferendo, ſed non ideo paſſus eſt, non ideo ſatisfecit, vt nos nihil iam patiamur, nihil faciamus pro peccatis noſtris, poſteaquam ſemel à gratia illa exciderimus,

quam,

quàm illi commortui, per baptiſmum conſequuti fueramus. Quin ille nobis exemplum dedit potius, vt eius veſtigia ſequamur, vt ſicut ipſe tulit crucem ſuam, carnem noſtram indutus, verum ab omni peccato prorſus immunis, ita & nos tot peccatis contaminati, tollamus & ipſi crucem noſtram. Hoc eſt quod nos admonet dicens, Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Explicans illa verba Samuelis ad Saulem Gregorius: Ecce quod remãſit, pone ante. Remanſit quidem, inquit, quia non omnia noſtra Chriſtus expleuit. Per crucem quidem ſuam omnes redemit, ſed remanſit: vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò reſiduum viderat qui dicebat: Si compatimur & conregnabimus. Quaſi dicat: quod expleuit Chriſtus, non valet, niſi ei, qui id quod remanſit adimplet. Hinc beatus Petrus apoſtolus dicit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ deſunt paſsionū Chriſti in corpore meo. Dicit hic aliquis: Quid ergo mihi contulit crux Chriſti, ſi nihilominus opus eſt aſsidue portare me crucẽ propriã, quaſi illa nõ ſuffecerit? Multum adeò contulit. Nullus enim eſſet noſtræ crucis vſus, neq; fructũ ex ea caperemus vllum, niſi Chriſti crux præceſsiſſet, cuius merito valet noſtra crux, quicquid valet. Ad eundem modum & ſatisfactionis noſtrę pro peccatis nulla eſſet prorſus vtilitas, niſi Chriſti ſatisfactio præceſsiſſet, per cuius mortem & ſanguinem efficacia redduntur, & Deo grata, quæ fiunt à nobis in ſatisfactionẽ pro peccatis noſtris. Quid ergo prodeſt nobis noſtra ſatisfactio? non aliter prodeſt, niſi virtute, merito, & efficacia Chriſti paſsionis, quę fons & fundamentum eſt omnium bonorum operum noſtrorum, quæ iam non noſtra magis ſunt, quàm eius qui viuit in nobis, qui operatur in nobis, Chriſti. De quo dicit Propheta: Domine, omnia opera operatus es in nobis. Hunc itaq; paſsionis, crucis & ſanguinis Chriſti fructum habemus, quod quæ opera noſtra quamlibet in ſpéciem bona, nihil nobis autẽ fuerant profutura, ea poſteaquã Chriſti ſanguine tincta ſunt prodeſſe nobis incipiunt ad placandã iram Dei, & ad ſatisfaciendũ pro peccatis noſtris. Noluit Chriſtus paſsionẽ & mortem ſuam operculũ eſſe turpitudinis & aſylum iniquitatis noſtræ, vt quoniã ille ſatisfecit pro nobis, licere nobis exiſtimemus,

1. Pet. 2.

Mat. 16

Eſa. 26.

memus, vt deinceps venire iam liberè ſeruiamus, in omni peccatorum cęno volutemur, atque omnia quæ libido noſtra fert faciamus. Non propterea paſſus eſt, nō propterea
1.Pet.2. ſatisfecit pro nobis: ſed ſicut Petrus docet, ideo peccata noſtra, hoc eſt, pęnam nobis pro peccatis noſtris debitam, ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum crucis, vt peccatis mortui, non modo non peccemus deinceps, verumetiā iuſtitiæ viuamus, & exhibeamus nos Deo tanquā ex mor
Rom. 6. tuis viuentes, vt ſicut exhibuimus antea membra noſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita deinceps exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitię in ſatisfactionem, ne tanti redemptoris mortem & ſanguinē, quo ſumus à peccatis noſtris abluti, pro nihilo habuiſſe videamur. Et hoc eſt quod nos ſatisfactionem vocamus, exhibere membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſatisfactionem, ſicut antea exhibuimus ea ſeruire immunditiæ & iniquitati ad
Baru. 4 iniquitatem, vt fiat illud quod eſt apud Prophetam, *Sicut fuit ſenſus veſter vt erraretis à Deo, decies tantum iterum conuertentes requiretis eum.* Hoc eſt enim ſatisfacere, quantum offendiſti Deum peccādo, tantum dare operam, vt eum tibi placatum reddas, non tantùm à peccatis abſtinendo, verumetiam indebita quædam bona opera faciendo, vt quoad eius fieri poſsit, infectum reddere coneris, quod perperam factum eſt, & præcedentis vitæ ſtudia in
Ephe. 4 diuerſum mutes. Qui furabatur iam nō furetur, dicit Paulus, magis autem laboret operādo manibus quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſsitatem patienti. Non furari eum qui furatus antea fuerat, ſed honeſtis operibus ſe alere, eſt reſipiſcentiæ: ſuis verò laboribus etiam indigenti victum parari, ſatisfactionis eſt: non illius qua dominis ablata reſtituuntur, nàm hęc reſtitutio vocari proprie conſueuit, ſed huius quam veræ pœnitentię partem eſſe dicimus. Quamobrem Chriſtianus homo non ſolum aliena non tollere iubetur, ſed & de labore ſuo penuriam patientibus ſubminiſtrare, vt bonis operibus deditus, rependat quæ prius abſtulerat, & de cætero theſaurizet ſibi in futurum. Quid enim magnum, aut cuius meriti eſt ab alienis temperare? Faciunt hoc etiam ethnici viri boni: illud verò ad meritum proficit, quum quis de proprio tribuit egenis. Talis fuit ſatisfactio Zachæi, qui vere & ex ani
Luc.19. mo pœnitens dixit: Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui,

reddo

reddo quadruplum:quæ tam grata Chriſto fuit, vt mox ei diceret,Hodie ſalus huic domui facta eſt. Ad talem ſatisfactionem inuitat nos Ambroſius,dicens: Nos quoque ſi tam graue peccatum fuerit, vt minime ſuis fletibus abluatur,addamus miſericordiæ oleum,acrimoniamq́ ieiunii. Nullum enim tam graue delictum eſt, quod non purgetur abſtinentia, eleemoſynis extinguatur. Ait enim ſanctus Propheta, Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccata. Magna eſt ergo eleemoſyna, quæ ardentium criminum globos,beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum,vt quamuis offenſus Deus,quamuis criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemóſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodammodo, dum compellitur pro actibus noſtris mutare ſententiam,& in vno eodemq́ homine nunc ſeueritate iudicis permoueri,nunc patris pietate blandiri. Pater enim nobis Deus eſt quum bene agimus,iudex noſter eſt quum peccamus. Compellitur ergo operibus noſtris dominus, vt nobis miſericordiam ſuam largiatur:atque ideo ipſe in Euangelio ſancto dicit,A diebus Ioannis Baptiſtæ regnũ cęlorum cogitur.Hinc perſpicuum cuiuis eſſe poteſt,quantum ei ſatisfactioni tribuat Ambroſius, quę fit per ieiunium & eleemoſynam. Neque verò ſolus ille:Nam & Baſilius, Per ieiunium,inquit, ſatisfacite. Et Euſebius Emiſenus:Omnia,inquit,quę illic finiri non potuerunt,hic rediмi poſſunt,per emendationem prioris vitæ, per eleemoſynas,per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis caſtitatem, per exercitia iuſtitiæ & miſericordiæ. Nullus eſt ſanctorum,qui non idem cum ipſo ſentiat. Eſt autem admirabilis eorum cæcitas,qui nõ verentur affirmare,per hæc opera ſatisfactoria meritis & ſatisfactioni Chriſti derogari. Nõne ſicut ille pro peccatis noſtris copioſe ſatisfecit,ita copioſe quoq; nos ab illis redemit, perfecte nos patri ſuo reconciliauit,omnia peccata noſtra pertulit in corpore ſuo,ac ex cõdigno meruit omnibus vitam ęternam? Atqui non obſtantibus iis, fatentur iſti,qui nihil iudicio ſuo non tribuunt,atque illud eccleſiæ totius iudicio antepomũt,naſci nihilominus paruulos irę filios, & niſi baptizati fuerint,cõdemnari, quin & adultos vt iuſtificẽtur,& fide & baptiſmo opus habere:iuſtificatis autem,præcepta decalogi,lapſis pęnitentiam interiorem eſſe neceſſariam.

Serm.25.

Eccle.3.

Mat.11.

In.1. oratione de laudibus ieiunii.

Si ni-

„Si nihil derogat pleniſsimæ Chriſti ſatisfactioni fides, ſi nihil derogat baptiſmus, ſi nihil derogat interior pœnitentia, cur ſecus iudicant de exteriore pœnitentia, quæ interioris index eſt, deq; iis operibus, quæ Chriſtus ipſe, qui eſt iuſtitia noſtra, iuſtitiæ nomine dignatur, quibus etiam mercedem pollicetur, quæ tamen & ipſa, quod iam toties admonuimus, nō aliunde pretium habent, quàm ex Chriſti ſanguine, quo reſperſa ſunt: ad quem ſi referantur, non poſſunt Deo grata non eſſe. Quemadmodū rurſus ſi quis alio referat, nihil aliud ſunt omnes iuſtitiæ noſtræ, quàm pannus menſtruatæ. Verum & illud ineptū eſt, quod propterea ſatisfactionem reiiciendam putant, quod nomen hoc in ſcripturis non reperiri dicant. Non diſsimili ratione reiiciebant vocem homouſion Arriani, quod eam in ſcripturis non reperiri dicerent. Ac fuit hoc proprium & perpetuum hæreticorum, vt nihil reciperent, quod in ſcripturis non eſſet: quemadmodum fuſius à nobis antea ſcriptum eſt. Quaſi verò de nomine magis, quàm de re laborandum ſit. Atqui reperitur ipſa res. Quid enim aliud ſibi volunt digni fructus pœnitētiæ, ad quos faciendos hortatur Ioannes? Quid aliud ſibi vult, quod annuntiabat Paulus, vt pœnitentiam agerent & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? Quid aliud hęc ſignificant, quàm eam, de qua nunc loquimur, ſatisfactionem? Dignos fructus pęnitentiæ facimus, dicit Chryſoſtomus, ſiue quiſquis ille fuit author operis imperfecti in Matthæum, cum commiſsis peccatis aduerſa facimus. Aliena rapuiſti, incipe donare propria: lōgo tempore fornicatus es, à legitimo quoque coniugii vſu ſuſpendere, ac perpetuam continentiam paucorum dierum caſtitate ſæpius meditare: iniuria vel opere quenquam vel ſermone affeciſti, refer benedictionis verba: conuitiis te percutientem, nunc officiis, nunc beneficiis placare contende. (Neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia vulneribus oportet adhibere.) Delitiis antea & temulētia diffluebas, ieiunio & aquę potu vtrumque cōpenſa, vt famem ſuperes imminentem: Vidiſti impudicis alienum decorem oculis, fœminam omnino iam non videas, maiore tactus cautione poſt vulnera. Quid autem aliud eſt ſatisfacere, quàm quod his verbis exprimitur, quodque Ioannes admonuit, dignos pœnitentię fructus facere? Quem locum de hoc genere ſatisfactionis

Mat. 6. *Eſa. 64.* *Mat. 3.* *Ho. 10. operis imperfecti.* *Hom. 41. et 80. ad populum Antiochenum* *Baſi. in ethicis, & in regulis cōtractionibus, q. 287.* *Aug. li. 21. de ciui. dei, c. 27. et ſer. 50. cap. 66.*

factionis rectè intelligi, non modo Ioannes Chryſoſto= *Greg. hom. 20. lib. 4. in c. 14. Leuit. In c. 3. Mat. Irenæ li. 3. cap. 35.*
mus, verumetiam Baſilius, Auguſtinus, Gregorius, Iſichi=
us, Chriſtianus, Ruthmarus, & alii ſcriptum reliquerunt.
Irenęus de primo parente noſtro ſcribit in hunc modum:
Per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuam pœnitentiam,
foliis ficulneis ſemetipſum contegẽs, exiſtentibus & aliis
foliis multis, quæ minus corpus eius vexare potuiſſent:
condignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conteri=
tus amore dei, & retundens petulantem carnis impetum,
velut tale quid ſignificans, quoniam quam habui à ſpiritu
ſanctitatis ſtolam, amiſi per inobedientiam, & nunc co=
gnoſco, quoniam ſum dignus tali tegumento, quod dele=
ctationem quidem nullam præſtat, mordet autem & pun
git corpus. Ex quo loco licet illud colligere, etiam in para
diſo quodam genere ſatisfactionis primum parentum no
ſtrum vſum eſſe. Cyprianus quoque lapſos ad ſatisfactio= *Cypr. tract. 5. de lapſis.*
nem inuitat his verbis: Ne ceſſet, inquit, in agenda pœni=
tentia atque in domini miſericordia deprecanda, ne quod
minus eſſe in qualitate delicti videtur, in neglecta ſatisfa=
ctione cumuletur. Confiteantur ſinguli quæſo fratres de=
lictum ſuum, dum adhuc quo deliquit in ſeculo eſt, dum
admitti confeſsio eius poteſt, dum ſatisfactio & remiſsio
facta per ſacerdotem, apud Dominum grata eſt. Conuer=
tamur ad Dominum tota mente, & pœnitentiam crimi=
nis veris doloribus exprimentes, dei miſericordiam depre
cemur: illi ſe in anima proſternat, &c. modumq́; ſatisfaci=
endi pluribus verbis poſtea perſequitur. Quod autem ſe=
mel & iterum admonuimus, ſatisfactionem hanc non ita
velimus accipi, quaſi culpæ propitiatoria, & æternæ pœnæ
ſit abolitoria: ſoli Chriſto tribuendum eſt hoc, ſolus eſt il *Eſa. 53.*
le qui delet iniquitates noſtras, ſolus eſt ille qui factus eſt *1. Ioan. 2.*
propitiatio pro peccatis noſtris, ſolus eſt ille qui mortem
æternam moriendo deſtruxit: Sed ſolet Deus in hac vita
temporariam pœnam æternę loco peccatis noſtris infliger
re, ſic enim ait per Prophetam: Viſitabo in virga iniquita= *Pſal. 88.*
tes eorum, & in verberibus peccata eorum, miſericordiam
autem meam non diſpergam ab eis. Qui locus non ob=
ſcure indicat, quod quam pœnam comminatus eſt Domi=
nus, ea nõ ad internecionem, ſed ad correptionem vti vo=
luerit. Multa in ſcripturis eius rei exempla reperire licet.
Remiſſum eſt peccatum diffidentiæ Moſi & Aaron, non *Num. 11.*
tamen eſt remiſſa pœna temporaria: neque enim ingreſsi

ſunt in terram promiſsionis. Hoc de reliquo populo Iſrael, hoc de Maria ſorore Moyſi, hoc de Dauid factum legimus: quibus omnibus remiſsis peccatis, non ſunt remiſſæ pœnæ temporariȩ: quas effugere nobis licet, quando ieiunio, oratione, eleemoſyna Deum nobis placatum reddere conamur, ſicut Niniuitas, ſicut Ezechiam, ſicut Achab, & alios feciſſe legimus. Hoc eſt quod ab Eucherio Lugdunenſi epiſcopo ſcriptum eſt. Si peccatum Dauid tam deteſtabile dominus tranſtulit, quid eſt quod omnia quæ de eodem peccato per Prophetam ei à domino dicta ſunt, poſtmodum tolerauit? ſed procul dubio dominus delet illud, ſed ſine vltione non deſerit: aut enim ipſe hoc homo in ſe pȩnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcit, quod nullatenus ſine vindicta dimittit. Sic enim Dauid audire poſt conuerſionem meruit, Dominus tranſtulit peccatũ tuum, tamen & multis poſt cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum quem perpetrauerat exoluit. Si nos ſalutis vnda à culpa primi parentis abſoluit, ſed tamen reatum eiuſdem culpæ diluentes, abſoluti quoq; adhuc carnaliter obimus: quia delicta noſtra, ſiue per nos, ſiue per ſeipſum reſecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim ſuis iniquitatũ maculas ſtupet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Quod iiſdem prope verbis in moralibus à Gregorio ſcriptum legimus, qui fuiſſe videtur ducentis plus minus annis poſterior. Verum & Auguſtinus contra Fauſtum ſcribens in eadem eſt ſententia. Qui recte colligit, ſi dimiſſa culpa nullus reliquus eſſet ad pȩnam reatus, quod neque mortuus Adam, neq; fuiſſet aliis miſeriis & huius vitæ calamitatibus obnoxius futurus, poſteaquam, teſte Salomone, eduxit eum Deus à delicto ſuo. Quin & nos morti & multis aliis ærumnis huius vitæ ſubiecti non eſſemus, poſteaquam originale peccatũ nobis in baptiſmo remiſſum eſt, ſi omnes in vniuerſum pȩnæ inflictæ pro peccatis ſimul cum culpa delerentur. Cæterum videre licet, quod ipſi ſibi non conſtant, quodq; ipſi ſecum pugnant, qui volunt dimiſſa culpa ſimul dimitti pȩnam omnem etiã temporariam. Cum enim agunt de peccato originali, quod aliena voluntate contraximus, ſic nobis illud remitti per baptiſmum aſſeuerant, vt concupiſcentia carnis, quæ pȩna ipſius eſt, ſemper nihilominus in nobis manet, neque vlla

Nume.14
Nume.20.
2.Reg. 12.
Ionæ.3
Eſa.38
3.Reg.21
In li.2. Reg. cap.8.
2.Reg.12.
Li.9.ca.17
Li.22.c.67
Sap.10.

ſatisfactione, etiam Chriſti, poſsit impediri, quominus proprie ſit peccatum. Interea tamen illi ipſi ex his ſceleribus & flagitiis, quæ re ipſa voluntariè patrantur, nullum ſequi reatum contendunt, qui nõ ſimul cum ipſis per ſatisfactionẽ Chriſti deleatur, vno actu fidei peccatoribus applicatæ. Quid autẽ hoc eſt aliud ꝙ peccatum originis grauius facere, quàm actuale? & pœnitentiã vel fidem magis efficax remedium ad abolenda peccata exiſtimare quàm baptiſmum? Quæ ꝙ ſint abſurda, quis eſt qui nõ videat? Indicat hoc etiam ille Pauli locus: quod ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur, ita demum fore, ſicut etiam ab Ambroſio traditũ eſt, vt nobis parcat deus ſi nobis ipſi non pepercerimus. Hoc Tertullianus quoq; teſtatur dicens: Inquantum non peperceris tibi, intantum tibi Deus (crede) parcet. Et qui fuit propemodum eius æqualis Origenes: Non expectes, inquir, vt humiliet te Chuſarſaton, & inuito neceſsitas extorqueat pœnitentiã, ſed ipſe præueni tortoris manus: quia ſi te ipſe emendaueris, ſi te ipſe correxeris, pius eſt Deus & miſericors, qui vindictam temperet ab eo qui illam pœnitendo præuenit. Ac qui fuit eiuſdem cũ Tertulliano gentis Auguſtinus: In hac, inquit, pœnitentia maiorem in ſe ſeueritatem vnuſquiſque debet exercere, vt à ſeipſo iudicatus non iudicetur à Deo, ſicut Apoſtolus ait, Si enim nos iudicaremus, à domino non iudicaremur. Ioannes quoque Chryſoſtomus eundem illum locũ adferens, ſi nosipſos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Vides, inquit, quomodo hic inflicta pœna, liberat à pœna quæ illic eſt. Et in ea homilia quæ proximè ſequitur, poſt adducta eadem illa verba, vt igitur, inquit, neque puniamur, neque pœnas demus, in ſuam quiſque conſcientiam ingrediatur, vitamq; explicet, cunctisq; commiſsis diligenter excuſsis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniatq; cogitationem, affligat, cruciet q; ſuam ipſius mentem, ſuppliciumq; à ſeipſo exigat pro peccatis, per condemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confeſsionem, per ieiunium, per eleemoſynam, per continentiã & charitatẽ, vt poſſimus oẽs omni modo hic depoſitis peccatis multa cũ fiducia illuc proficiſci. Bernardus quoq; Vnũ eſt, inquit ſi noſmetipſos iudicauerimus, nõ vtiq; iudicabimur. Bonũ iudiciũ quod me illi diſtricto diuinoq; iudicio ſubducit & abſcõdit: prorſus horreo incidere in manus dei viuẽtis

1. Cor. 11.

Ad virginẽ lapſã, ca. 8.

Li. de pœni.

Homil. 3. in lib. Iudicũ

De pœnitentiæ medicina cap. 2.

De Lazaro concione. 3.

Serm. 55. in Cãtica.

Heb. 10.

1. Cor. 2.

volo vultui iræ, iudicatus præſentari, non iudicandus: ſpiritalis homo omnia diiudicat, & ipſe à nemine iudicatur. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona: mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, cæteriſq; ſanctæ laboribus diſciplinę: in bonis de me humiliter ſentiam, & iuxta præceptum Domini

Luc.17. ſeruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui tantum feci. Dabo operā nec lolia pro granis, nec paleas cum

Zoph.1. granis offerre. Scrutabor ego vias meas, & ſtudia mea,

Nahum.1. quo is qui ſcrutaturus eſt Hieruſalem in lucernis, nihil inſcrutatum in me ſiue indiſcuſſum inueniat, neque enim iudicaturus eſt bis in idipſum. Ex iis & aliis multis, quorum verba longum foret recenſere, colligere licet, remiſſa culpa ſupereſſe adhuc reatum ad pœnam temporariam.

Eccle.21 Quamobrem rectè Sapiens admonuit: Fili peccaſti, ne adiicias iterum. Et ne hoc ſolo ſecurum ſe quiſquam eſſe putaret: & de priſtinis, inquit, deprecare, vt tibi dimittantur: parum eſſe iudicans recedere à peccatis, ſi præterita curare neglexerimus. Neque verò pœna tantum remanet dimiſſa culpa, verum & ipſa culpa nō ita per pœnitentiam aboletur, vt non illius aliquę maneant reliquiæ quibus pœna debetur. Hoc Dauid exemplo diſcimus, cui dixerat qui-

2.Reg.12. dam Nathan, Dominus trāſtulit peccatum tuum, ſed quia remiſſo peccato reliquiæ peccati remanſerant, orat nihilominus Deum Dauid, vt ſecundum multitudinem miſera-

Pſal.50. tionum ſuarum deleat iniquitatem eius, atque amplius lauet eum ab iniquitate, & à peccato mundet. Non ſatis ha-

Hom.2.in Pſal.50. bet curatum eſſe vulnus (ait Chryſoſtomus) etiam cicatricem ſanari, priſtinum etiā decorem reſtitui petit. Quod fieri videmus in baptiſmo, vt remiſſo originalis peccati reatu, reliquiæ tamen eius maneant, fomes ille concupiſcentiæ, quem tota vita piis exercitiis oportet mortificare, hoc & in pœnitentiæ ſacramento euenit. Manet quaſi fomes quidam quædam reliquiæ peccati quas purgare ſatisfactione ſalubri neceſſe eſt: Quum præſertim præteritum peccatum in conſuetudinem abiit, quod quanto fixerat radices altius, tanto maiore & longiore purgatione opus

In ſerm. de cœna domini. habet. Nam lauari quidem cito poſſumus, dicit Bernardus, ad ſanandum verò opus eſt curatione multa. Athanaſius hoc intereſſe ſcribit inter baptiſmum & pœnitentiam, Quod quum pœnitet homo, ceſſat quidem à peccando, ſed habet vulnerum cicatrices. Cæterum qui ba-

ptiza

ptizatur, veterem quidem hominem exuit, renouatur au= *In li. de blaſphem. in ſpiritū ſanctum.*
tem vt denuo renatus per ſpiritus gratiam. Et Baſilius in
homilia de pœnitentia. Eſt ſpes etiam poſt peccatum, eſt
ſanatio etiam poſt vlcus, ſed manet cicatrix. Et his omni=
bus vetuſtior Origenes: Tranſi nunc ab iſta legis vmbra *Hom. 8. in Leuiticum*
ad veritatem eius, & intuere quomodo anima quæ pecca=
ti vulnus accepit, etiam ſi curetur, tamen habet in loco ci=
catricem vulneris reſidentem, quæ cicatrix non ſolum à
Deo videtur, ſed ab iis qui acceperint ab eo gratiam, per
quam videre poſsint animæ languores, & diſcernere quæ
ſit anima ita curata, vt omni genere veſtigium illati vul=
neris abiecerit: & quæ curata ſit quidem, ſed ferat adhuc
veteris morbi ipſo veſtigio cicatricis indicia. Et Cypria= *Serm. 1. de eleemoſy.*
nus: Quàm neceſſaria, quàm benigna eſt diuina clemen=
tia, quæ cum ſciat non deeſſe ſatis quædam poſtmodum
vulnera, dedit curandis ſanandisq́ue denuo remedia ſaluta=
ria. Gregorius Naziãzenus in actione qua ad baptiſmum
cohortatur: præſertim cum alia non detur regeneratio,
neque refectio, neque priſtinum in ſtatum reſtitutio, licet
ea maximis gemitibus & lachrymis, ex quibus vt ego qui
dem ſentio atque ſtatuo, vix cicatricis obductio ſequitur,
inquiramus. Neque verò tantum in viuentibus, verum
etiam in vita functis manent & cicatrices quędam ac ma=
culæ peccatorum per ignem purgandæ, & pœnæ per quas
pro peccatis ſatisfit, venialibus tantum, pro quibus debi=
ta pęnitentia in hoc ſeculo peracta nō eſt. Quorū vtrum=
que neceſſario credi oportere, grauiſsimis rationibus di
ſcimus. Primum enim illud conſtat, quod illa cum Chri=
ſto triumphantium eccleſia, ſicut Apoſtolus teſtatur, ſine *Ephe. 5.*
macula eſt & ruga: de qua ſcriptum etiam legimus, quod *Apoc. 21.*
non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Nam & illud
ad eam referri poteſt, quod via ſancta vocabitur, nec trāſi= *Eſa. 35.*
bit per eam pollutus. Quamobrem purgari neceſſe eſt ci=
catrices & maculas peccatorum, priuſquam ad Eccleſiam
illam, quæ eſt ſine macula & ruga, peruenire liceat. Quod
ex illo Eſaiæ liquet loco: Abluet Dominus ſordes filiarū *Eſa. 4.*
Sion, & ſanguinem Hieruſalem lauabit de medio eius, in
ſpiritum iudicii & ſpiritu ardoris. Et ex altero Malachiæ
loco: Ecce venit, dicit Dominus omnipotens, & quis ſuſti= *Malac. 3.*
nebit diem introitus eius? aut quis ferre poterit vt aſpi=
ciat eum? ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba
fullonum, & ſedebit quaſi conflans & emundans argen=

tum,& purgabit filios Leui,& colabit eos,quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia.Ex vtroque hoc loco recte id colligit Auguſtinus. Qui ſimul ex illis verbis, vbi dicitur, peccatum in ſpiritum ſanctum non dimitti neq; in hoc ſeculo,neque in futuro,docet eſſe quædam peccata,quæ ſi non in iſto,tamen remittantur in futuro ſeculo,quod non tam de pœna peccati,quàm de ipſo peccato recte intelligi,quum ipſe Auguſtinus, tum ſequuti illum Gregorius,Beda,& Bernardus, atque alii complures,authores ſunt.Deinde vero ita miſericors eſt Deus,vt ſit iuſtus nihilominus:neque boni quicquam eſt,quod non remuneretur,neque mali,quod pœna aliqua non proſequatur. Remittit itaque pœnam æternam pro ſua miſericordia,ſed exigit nihilominus temporalem pro ſua iuſtitia,ne ſit malum prorſus impunitum.

Li.20. de ciuit.dei,c.25 *Mat.12* *Li.21 ca.24 de ciui.dei.* *Greg. li. dialo.4.ca.39* *Beda in c.3 Marci.* *Bernard.homil.66. in Cant.*

Quamobrē certo perſuaſum eſſe debet piis omnibus, reſtare poſt hanc vitam pœnas ignis purgatorii, quibus expiantur leuiora peccata eorum, qui dum viuerent ipſi pœnas de illis ſumere conati non ſunt. Hic eſt ille ignis, de quo dixiſſe Apoſtolum, ſaluus erit tanquam per ignem, vetuſtiſsimus Origenes,& eum ſequuti Auguſtinus,atque Gregorius memoriæ prodiderunt.Hunc eſſe carcerem,de quo Chriſtus loquitur,non exibis inde,donec reddas nouiſsimum quadrantem,intelligi vult Ambroſius.Iam illa Apoſtoli verba,vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium,terreſtrium,& infernorum.Et illa rurſus ex Apocalypſi,quod nemo inuentus eſt,nec in cœlo,nec in terra, nec ſubtus terram, qui dignus eſſet aperire librum,nunquid non aperte purgatorium indicant? Cui enim dubiū eſſe poteſt,qui ſubtus terram in gehenna ſunt,eos in Ieſu nomine genua non flectere,quem iugiter potius blaſphemant? ſed nec aperiendi libri vlla de eis eſt probabilitas, vt non de aliis intelligi locus hic poſsit rectius, quàm de iis,quorum in purgatorio delicta expiantur. Sed & ex illo Machabæorum libri loco, ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluātur,recte colligi poteſt,eſſe quædam abdita receptacula, in quibus eorum animæ detinentur, qui cum ſigno fidei in confeſsione Chriſti nominis ex hac vita deceſſerunt. Nam pro his qui ſunt in cœlo nihil attinet Deum precari,qui cum ſumma beatitudine perfruantur, gratiæ potius agendæ ſunt Deo,qui tantę beatitudinis eos participes facere dignatus eſt,

1.Cor.3. *Orig.hom.6 in Exod.& 8. in Leuit.* *Aug.li.21. ca.26. de ciuit.dei, & in pſal.37. ſer.38.et.41 de ſanctis.* *Greg. li.dialo.4.ca.7.* *Amb. in c. 12. Luc.li.7* *Philip.2.* *Apoc.5.* *2.Mac.12*

eſt, quàm vt orare pro illis neceſſe ſit. Iniuriam facit martyri, dicit Aug. qui pro illo orat. Qui verò ſunt ignis æterni ſuppliciis deſtinati, pro eis ſuperuacanea eſt omnis oratio. Nam in inferno nulla eſt redemptio. Si itaq; ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, neque neceſſe eſt orare pro iis, qui ſunt in cęlo, quo nulli patet aditus, niſi prius omni peccati reatu ſit ſolutus, ſuperuacaneum autē ſit pro iis orare qui ſunt in gehēna, quid reſtat aliud niſi tertium eſſe locum aliquem, in quo pœna quadam temporaria purgentur ii, qui nō ſatis purgati ex hac vita migrauerunt? Legimus in Geneſi flammeum gladium atq; verſatilem ante paradiſum eſſe collocatum. Quid autē ſibi vult flammeus iſte gladius? niſi quod quicunq; deinceps admittendi ſunt, illos tranſire per examinatorium ignem oporteat, ſicut Ambroſius, & eum ſequutus Rupertus, locum hunc interpretatur. Quod ſi ſcripturis etiam probari purgatorium non poſſet, quum tamen vnanimes vno ore ſancti doctores omnes à Chriſto nato ad hæc vſque noſtra tempora, vel pęnarum ignis purgatorii, vel orationum & ſacrificiorum pro defunctis meminerint, cum pleriq; eorum, nominatim verò Auguſtinus & Ioannes Damaſcenus etiam libros de cura pro mortuis gerenda conſcripſerint, quis eſt qui dubitare queat Apoſtolicam hanc eſſe traditionem, quæ tanto omnium conſenſu tot ſeculis in Eccleſia ſemper fuit obſeruata. Cui qui contra dixit Aerius ante mille ducentos annos, pro hęretico habitus eſt, quod ſuperuacaneas eſſe diceret orationes & oblationes pro defunctis, ſicut apud Philaſtrū, Epiphaniū, Auguſt. legimus. Ante quadringētos etiā annos fuerūt Henriciani quidā & Petrobruſsiani, qui cum ad eundē lapidē offendiſſent, per Petrum Cluniacēſem, & Bernardum Abbatem Clareuallenſem cōfutati ſunt. Verum nobis de hoc propoſitum nō eſt hoc argumenti genus tractare, obiter tantum illud ſignificandum eſſe duximus, ſi volumus pęnas effugere temporarias, vel in hoc vel in futuro ſeculo pro peccatis noſtris nobis infligendas, opus eſſe vt ipſi nos iudicemus, vt ipſi ſuppliciū de nobis ſumamus, vt per ieiuniū, orationē, & eleemoſynā peccata noſtra expiantes, Deū nobis placatum reddamus, vt cum ipſi nobis non pepercerimus, parcat ille nobis, atque à pęnis quas longe grauiores eramus commeriti, nos liberet. Atque hæc eſt ſatisfactionis ratio,

Gen. 4.

Ambr. in pſal. 118. ſer. 20.

Rupert. li. 3. ca 32. in Geneſin.

tio,quæ inter partes ſiue actus pœnitentiæ tertio loco nu-
meratur,quæ tollitur tamen nonnunquam per indulgen-
tias,quæ & ipſę valent ad peccatorum remiſsionem. Quo
magis autem intelligi poſsit quæ ſit indulgentiarum vis,
ſic accipi rem oportet. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi-
In pſal.61. cut ab Auguſtino traditum legimus, vnus eſt homo cum
& 86. capite & corpore ſuo,ſaluator corporis & membrorũ cor
poris,duo in carne vna,& in voce vna,& in paſsione vna,
& quum tranſierit iniquitas in requie vna. Paſsiones itaq;
Chriſti non in ſolo Chriſto,imò paſsiones Chriſti nõ ni-
ſi in Chriſto. Si enim Chriſtum intelligas caput & cor-
pus,paſsiones Chriſti non niſi in Chriſto:ſi autem Chri-
ſtum intelligas caput tantum,paſsiones Chriſti non in ſo
lo Chriſto. Si enim paſsiones Chriſti in ſolo Chriſto,ſi-
Col.1. ue in ſolo capite, vnde dicit quoddã membrum eius Pau-
lus Apoſtolus, vt ſuppleam quæ deſunt paſsionum Chri-
ſti in carne mea? Nunquid aliquid paſsionum deerat in
Chriſto capite? an non paſſus eſt quicquid pati debuit?
Ioan.19 nonne ipſe dixit, Conſummatum eſt? Quibus verbis ſi-
gnificauit iam de menſura paſsionum ſuarum nihil deeſ-
ſe,quia omnia quæ dicta de ſe fuerant,completa eſſent. Ni
hil ergo deerat paſsionibus Chriſti, quatenus caput eſt,
ſed reſtabant adhuc & reſtant Chriſti paſsiones in corpo-
1.Cor.12 re,in eo corpore, de quo dixit alibi Paulus: Vos eſtis cor-
pus Chriſti,& membra de membro. In huius ergo corpo-
ris membris, hoc eſt, in piis hominibus, qui tanquam ca-
put ſemel paſſus eſt, paſſus eſt ſæpe, & patitur Chriſtus.
Nam vnuſquiſque piorum pro modulo ſuo exoluit quod
debet, & pro poſſe virium ſuarum quaſi canonem paſsio-
num infert, quarum non erit finis, niſi cum ſeculum fini-
tũ fuerit. Sic patiebatur Chriſtus à Saulo,quãdo dixit illi:
Act.9. Saule,Saule quid me perſequeris? Mẽbra perſequebatur,
& tamẽ ſe in membris ſuis pati Chriſtus interpretabatur.
Quomodo ſolet lingua dicere calcato pede, calcas me:
Linguam nullus tetigit,cõpaſsione clamat,nõ attritione.
Ita Chriſtus, ſi quis mẽbro ſuo faciat iniuriã, ſi quis illud
perſequatur,ſibi fieri,quicquid illi fit,imputat. Hãc qui ca
pitis cũ corpore coniunctionẽ intelligit, facile perſpicere
poteſt,quæ ſint Chriſti capitis, quæ ſint corporis & mem-
brorũ eius merita. Nã ſicut viuit Chriſtus in mẽbris ſuis,
ita patitur in membris ſuis, ita meretur in mẽbris ſuis,ita
ſatisfacit in membris ſuis. Hoc eſt quod dicit Paulus,
adim-

adimplere ſe quæ deſunt Chriſti paſsionum in carne ſua: non quod congeries Chriſti paſsionum, quas tãquam caput pertulit, non fuerit ſufficiens ad exolutionem pœnarum, quæ totius eccleſiæ peccatis debebantur, ſed quod multa pars paſsionum eius adhuc corpori eius, quæ eſt eccleſia, deeſt, priuſquam perſequutionum Chriſti ſit finis, quia vſque in finem ſæculi patitur Chriſtus in ſuis membris. Hinc colligere licet, quod meritum paſsionis & mortis Chriſti, ac ſanctorum eius, in quibus patitur & patietur Chriſtus vſque ad conſummationem ſæculi, multo fuerit & ſit abundantius, quàm fuerint & ſint & eſſe poſsint omnia totius orbis flagitia, ad illa abluenda, pro quibus vel vna gutta ſanguinis ſui ſatisfacere poterat. Nam ſi potuit dicere beatus Iob. Vtinã appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera, quaſi arena maris grauior hæc appareret: certe multo rectius de Chriſto dici poteſt, quod calamitas, quam pertulit iuſtus pro iniuſtis, multo grauior eſt ſi in ſtatera appendatur, quàm ſint omnia peccata in vnum collecta, non vnius, verumetiàm ſi dici poſsit multorum mundorum, pro quibus eam ſuſtinere dignatus eſt, meritum vt illius infinitis partibus omnes iniquitates & ſcelera totius orbis ſuperata videatur. Ex hac itaque ſuperabundantia meritorum & ſatisfactionum Chriſti & ſanctorum eius, hoc eſt capitis & corporis, pendet & conſtat indulgentiarum theſaurus, cuius diſpenſatio cum ad alios Epiſcopos, tum ad ſummum Pontificem præcipuè pertinet, qui totius eccleſiæ ſub Chriſto capite caput eſt, cui Chriſtus ipſe peculiariter claues regni cœlorum commiſit. Hoc eſt quod dicit Apoſtolus: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Et iterum: Diſpenſatio mihi credita eſt. Et rurſus alio loco: Cui donaſtis aliquid, & ego. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti. Effectus ergo ſiue fructus indulgentiarũ hic eſt: quod per eas illius, quæ ſit per opera pœnitentiæ, & per ſacerdotem alicui in ſacramento pœnitentiæ iniungitur & præcipitur, ſatisfactionis fit remiſsio ſiue condonatio. Quoniam verò per iniunctam ſatisfactionem, quam verè pœnitens exequitur, ſoluitur & aufertur pœna temporalis, quę peccato, quod patratum eſt, ex iuſtitia diuina debetur, cõſequens eſt per indulgentias veluti ſatisfactorias pœnas (tantum enim valent, mo

Iob.6. *Mat.16.* *1.Cor.4.* *1.Cor.9.* *2.Cor.2.*

do digne ac rectè adminiſtrentur ac exquirãtur) tantundem remitti pœnæ temporalis apud iuſtitiam diuinam, quantum apud eam ipſę, quas aliquis accipit, valent indulgentiæ. Ac ne cui nouum videatur, quod etiã ſanctorum paſsiones & merita valere dicimus ad remiſsionem peccatorum, libet hic adſcribere, quid ea de re vetuſtiſsimus & idem doctiſsimus vir ſenſerit Orige. Quod dominus noſter Ieſus Chriſtus venerit, vt tolleret peccatũ mundi, & morte ſua peccata noſtra deleret, nullus qui Chriſto credit ignorat. Quomodo autem & filii eius auferant peccata ſanctorũ.i. Apoſtoli & martyres, ſi poterimus ex ſcripturis diuinis probare tentabimus. Audi primũ Paulum dicẽtem: Libenter enim, inquit, expendã & expendar pro animabus veſtris. Et in alio loco: Ego enim iam immolor, & tempus regreſsionis ſiue reſolutionis meæ inſtat. Pro his ergo quibus ſcribebat expẽdi ſe & immolari dicit Apoſt. Hoſtia autẽ cum immolatur, ad hoc immolatur, vt eorum pro quibus iugulatur peccata purgentur. De martyribus autẽ ſcribit Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi: Quia animæ eorũ qui iugulati ſunt propter nomẽ domini Ieſu, adſiſtant altari, oſtenditur fungi ſacerdotis officio. Sacerdotis autem officium eſt pro populi ſupplicare peccatis. Et in eodem libro. Vide, inquit, ne forte ſicut Dominus & Saluator noſter quaſi agnus ad occiſionem ductus, & in ſacrificium altaris oblatus peccatorum remiſsionem vniuerſo præſtitit mundo, ita fortaſsis cęterorũ ſanctorum ac iuſtorum ſanguis fuſus eſt ad expiandum pro parte aliqua populum. Ac interiectis nonnullis, poſteaquã docuit, quod etiam Paulus hoſtiam ſe obtulerit iugulandam, ſimiliter & alii ſancti: Sed in his omnibus, inquit, vnus eſt agnus, qui totius mundi potuit auferre peccatum, & ideo ceſſauerunt cæterę Hoſtiæ, quia talis hæc fuit Hoſtia, vt vna ſola ſufficeret pro totius mundi ſalute. Cæteri enim precibus peccata, hic ſolus poteſtate dimiſit. Dicebat enim: Fili remiſſa ſunt tibi peccata tua. Detrahere itaq; meritis ſanctorum, nihil eſt aliud quàm detrahere meritis Chriſti. Chriſtus eſt enim qui viuit in illis, Chriſtus eſt qui patitur in illis, Chriſtus eſt qui meretur in illis, cuius fuſo pretioſo ſanguine fit, vt illorum quoq; fuſus pro Chriſto ſanguis valeat nobis ad remiſsionẽ peccatorum, quãuis hæc remiſsio non per aliũ detur, quàm per Chriſtum. Sed hæc obiter de ſanctorũ meritis, quæ miro quodam conſenſu

Nota

Hom 20. in Numer.

Hom. 24. in Numer.

ſemper fuerũt ab omnibus & doctrina & pietate viris prę-
ſtantibus omnibus ſæculis in eccleſia celebrata, deq; pœni-
tentia & eius partibus dicta ſufficiant. Nunc de ſacramen-
to extremæ Vnctionis dicendum nobis reſtat.

CAPVT XLIX.

De ſacramento extremæ Vnctionis.

MEdiator Dei & hominũ, qui cum veniſſet ſaluũ
facere quod perierat, dedit ſemetipſum redẽptio- *1. Tim. 2.*
nem pro omnibus, non ſolũ Ieſus, verumetiam *Luc. 19.*
Chriſtus vocari voluit. At illud quidem nomẽ
inde ſortitus eſt, Matthæo etiã Euãgeliſta teſte, quod ipſe *Mat. 1.*
ſaluũ facturus eſſet populũ à peccatis eorum. Neq; enim eſt *Act. 4.*
nomẽ aliud ſub cęlo datũ hominibus, in quo nos fieri ſal-
uos oporteat, præter nomen Ieſu. Chriſtus vero ex eo ap-
pellatus eſt, quod cũ regia ſimul & Sacerdotali dignitate
fungeretur, vnctus erat nõ ab hominibus, verum ab ipſo
Deo, non confecto oleo, ſed diuino ſpiritu. Sic enim dicit
de eo Propheta: Spiritus dñi vnxit me. Neq; vero propte-
rea tantũ Chriſtus nominari voluit, quod vnctus ipſe, ve-
rumetiã quod vnctionis gratiam in alios diffuſurus eſſet.
Legimus Dauid regẽ tribus vicibus vnctum eſſe. Primum *1. Reg 16.*
in domo patris ſui. Hæc vnctio ſignificabat illam, quæ fit
in baptiſmo, quæ & ipſa ſignũ eſt, futuros nos regni illius
participes quod expectamus, regni ſempiterni, regni cu-
ius non erit finis, regni quod parauit nobis Deus à conſti- *Luc. 1.*
tutione mũdi. Secũdo vnctus eſt in Hebrõ, vt regnaret ſu- *2. Reg. 2.*
per domũ Iuda, poſt quã vnctionẽ mala & aduerſa multa
paſſus eſt. Hæc ſignificabat vnctionẽ in Sacramẽto confir-
mationis, per quã nobis cõfertur ſpiritus ſanctus ad reſi-
ſtendũ diaboli tẽtationibus, qui nos per omne vitę noſtrę
tempus grauiter oppugnare nunquã intermittit, nihil vt *Ioh. 7.*
aliud ſit vita hominis ſuper terram, ꝙ militia. Tertio iterũ *2. Reg 5.*
vnctus eſt in regem ſuper omnẽ Iſrael. Poſt hanc vnctio-
nem in pace regnauit. Hæc ſignificabat vnctionem iſtam
extremam de qua nobis nunc ſermo eſt. Poſt hanc enim
ſuperatis hoſtibus diuino beneficio nobis datur, vt in re-
gno illo, ad quod in baptiſmo inuncti ſumus & inaugu-
rati, pace fruamur ſempiterna. Quemadmodum autẽ ba-
ptiſmus eſt intrantium, ſic hoc extremæ vnctionis Sacra-
mentum eſt ex hac vita mortali exeuntium. Nam cum cal
caneo noſtro ſerpens callidiſsimus inſidietur maxime,
neq; vllo alio tempore nos oppugnet grauius, quàm cum
ex hac

ex hac vita migrandum eſt, quod eam etiam ob cauſam agon vocatur, quod tum pugna validiſsima, tũ certamen inſtat grauiſsimum, noluit Chriſtus in extremo periculo noſtro ſua nos ope deſtitutos eſſe, verum Sacramentum hoc extremæ vnctionis inſtituit, per quod non ſolum ad ſuſtinendos, verumetiam ad propellendos dæmonis impetus firmiores efficeremur. Quamobrem ſicut pœnitentia ad iuſtitiam, ſic hoc extremæ vnctionis Sacramentum ad fortitudinem refertur, quod in eo & animæ & corporis robur nobis confertur: Nam vtriuſq; morbus propulſatur, animæ cum peccata remittuntur, quibus nulli poſſunt eſſe morbi grauiores, corporis cum alleuiatur homo: quod tamen non ſemper euenit. Rectè igitur inter Sacramenta hoc quoq; extremę vnctionis numeratur. Eſt enim ſacræ rei ſignum efficax: eſt viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ, nimirum peccatorũ remiſsionis, quæ confertur in hoc Sacramento, cuius principalis iſte fructus eſt, vt auferatur
Eſa.27. peccatum eius, qui ſacro oleo inungitur: Secundarius au-
Mar.6. tem eſt corporis quoq; ſanitas. Legimus apud Marcum, quod exeuntes diſcipuli prædicabant, vt pœnitentiã agerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabantur. Quem locum explicans Beda, adducto Iacobi quoq; ea de re teſtimonio, Vnde patet, inquit, ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctæ Eccleſiæ morem eſſe traditum, vt Energumeni, vel alii quilibet ægroti, vngantur oleo pontificali benedictione conſecrato. Theophylactus quoque locum eundem enarrans: Quod vnxerant, inquit, oleo Apoſtoli, ſolus Marcus narrat. Quod & fra-
Iac.5. ter domini Iacobus in Catholica Epiſtola dicit. Infirmatur quis inter vos, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper illum, vngentes eum oleo. Eſt igitur oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, ſignificatq; Dei miſericordiam, per quam à labore liberamur, & lucem ac gaudium, ac hilaritatem ſpiritualem accipimus. Expreſsius autem Iacobus effectum huius Sacramenti demonſtrat, cuius hæc verba ſunt. Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſię, & orent ſuper eum vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: etſi in peccatis ſit, remittetur ei. Ex quibus Iacobi verbis diſcimus, nihil extremæ vnctioni deeſſe, quod ad Sacramenti rationem pertinet. Eſt enim elementum ſiue ſignum viſibile,

quod

quod materiæ locum obtinet, oleum pontificali benedi- ctione conſecratum, valde accommodatū ad demonſtrandum id quod perficitur in hoc Sacramento. Quod enim olei natura præ ſe fert, hoc in huius Sacramenti diſpenſatione in homine ægroto diuina virtute per fidei efficaciam efficitur. Nam ſicut oleum conducit ad labores & lucis fomētum, & hilaritatem, ita extrema vnctio conducit ad liberandum hominem à labore corporis ex morbo, ex animæ, ex peccatis contracto, lucem'q; gaudium, & ſpiritualem hilaritatem confert, modo fides ægrotantis accedat. Ad hoc olei elementum cum accedit verbum, fit Sacramentum: Verbum autem eſt oratio fidei, quando Preſbyter vngens dicit: In nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, adiunctis piis & ſuccinctis precationibus ab Ambroſio & Gregorio compoſitis, vt quicquid illicito viſu, auditu, cæteriſq; ſenſibus ægrotus deliquit, per huius olei vnctionem expietur, cum imprecatione pacis. Atque hæc eſt gratia quæ confertur accedente verbo ad elementum, expiatio remiſsio'q; peccatorū. Qui vero ſecundarius eſt effectus huius Sacramenti, eum quod non ſemper ægrotus conſequitur, vel ideo fit, quod animæ non ſemper expedit, vel quod oratio non ex firma fide proficiſcitur. Vbi enim fides magna eſt & ardens, facile quiduis à Deo impetrat, vbi vero modica fides eſt aut nulla, nihil obtinet. Legimus quod in ſua patria Chriſtus nullam potuit facere virtutem, propter incredulitatem eorum. Quamobrem non quæuis oratio ſed fidei oratio, quando quis orat in fide nihil hæſitans, ea demum quiduis obtinet. Vbi ergo eſt oratio fidei, modo ne quid ea res ægrotantis animæ ſaluti officiat, nihil dubitandum eſt, quin corporis quoq; ſanitatem per vnctionem hanc ſit adepturus. Scribit Sulpitius Seuerus in vita ſancti Martini, quod oleo ſanctificato puellam quandā dira paralyſis ægritudine correptam, vt iam nullo ad humanos vſus corporis officio fungeretur, ſanitati reſtituit. Commemorat Ruffinus quoq; non diſsimilia de diſcipulis Antonii, quod multos infirmos oleo perunctos curabant. Meminit huius Sacramenti Chryſoſtomus, vbi tractat de Sacerdotio. Meminerunt Hieronymus quoq; ad Ruſticum ſcribens, & Auguſtinus in locis aliquot: & eius Synchronus Innocentius Epiſtola prima quam ſcripſit ad Decentiū cap. 8. vbi inter cætera ſcribit: Pęnitentibus iſtud fundi nō poteſt, quia genus eſt

Mat. 13.
Iac. 1.
Cap. 21.
Lib. 2. ca. 4.
Eccl. Hiſt. Lib 3.
Auguſt. de viſita. infirmo. lib. 2. cap. 4. et de rectitudine Catholicæ conuerſationis.

Sacra-

Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo genus vnum putatur poſſe concedi? Sed iam ad Sacramentum ordinis accedamus.

CAPVT L.

De Sacramento Ordinis.

Rom.13. CVm quæ ſunt, à Deo ordinata ſint, non alibi magis requiri videtur, vt ſint ordinata omnia, quam in Eccleſia, quam à Deo eſſe dubium non eſt. Ipſe enim Deus & dominus noſter Ieſus Chriſtus collegit eam, & ædificauit ſanguine ſuo, qui propterea mori *Ioan.11.* dignatus eſt, vt filios Iſrael qui erant diſperſi congrega*Ioan.10.* ret in vnum, & eſſet vnus paſtor, & vnum ouile. Quam*Cant.6.* obrem rectè in Canticis caſtrorum acies ordinata vocari legitur, neque alia magis re eſt aduerſariis poteſtatibus terribilis, quàm eo ipſo quod eſt ordinata. Eſt igitur ordo cumprimis in ea neceſſarius, de quo præclarè ſcriptum eſt *Lib.1. de ordine cap.9.* ab Auguſtino. Ordo eſt quem ſi tenuerimus in vita, perducet ad Deum, & quem niſi tenuerimus in vita, non perueniemus ad Deum. Si ergo non peruenitur ad Deum niſi ſit ordo retentus, omnia prius & facere & pati nos oportet, quàm vt eum deſeramus, ne ſi, quod abſit, deſeru*Iob.10.* erimus, eo (quod abſit) nos venire contingat, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Rectè autem ordinem, quatenus eſt Eccleſiæ Sacramentum, de quo nunc à nobis oratio ſuſcepta eſt, ſignaculum quoddam eſſe dicimus, per quod ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, ad quam exercendam non licet cuiquam ſeipſum ingerere, verum vocationem expectare neceſſe eſt, quæ nihil aliud eſſe videtur, quàm ordinatio. Hoc eſt *Heb.5.* quod Paulus admonet. Ne quiſquā ſibi ſumat honorem, *Rom.10.* ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Et rurſus alio loco: Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? quomodo vero prædicabunt niſi mittantur? Quod autem ordo, vel quod rectius dici poteſt, ordinatio ſit Sacramentum, vel ex eo liquet, quod eſt ſacræ rei ſignum efficax. Eſt enim viſibile ſignum, ſiue forma viſibilis inuiſibilis gratiæ, quæ multiplex in hoc Sacramento cōfertur, cum etiam ipſe ſit ordo multiplex, quemadmodū paulò poſt docebimus. Signum ſeu elementum huius Sacramenti, ſiue quis materiam vocare malit, eſt in Sacerdotibus vnctio, ſiue manuum impo-

ſitio,

ſitio, in reliquis attactus eorum quæ tangenda ſunt. Ad quod elementum cum accedit verbum, fit Sacramentum. Nam non ſignificatur modo, verumetiam re ipſa confertur inuiſibilis gratia, per quam ſit vt tradita ſibi ſpirituali poteſtate rectè fungi poſsit ordinatus. Quod autem conferatur in hoc Sacramento gratia, teſtis eſt Paulus, cũ Timotheum ſuum iis verbis alloquitur. Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii. Et iterum ad eundem dicens: Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum. Meminit hoc loco Paulus elemẽti viſibilis manuum impoſitionis, meminit ſimul inuiſibilis gratiæ, quæ per eam confertur. Quiſquis enim eo quo debet affectu ad hoc Sacramentum percipiendum accedit, is virtute diuina ad ardui muneris quod ei mandatur exequutionem præparatur & inſtruitur, ſimul etiam datur ei diuinitus authoritas & poteſtas, rata vt ſint & efficacia, quæcunq; ſic ordinatus in eo quod ſuſcepit officio iuxta Chriſti capitis & eius corporis Eccleſiæ inſtitutionem ritè geſſerit. Non enim perſona Sacerdotis attendi debet, qui eadem eſt qua cæteri infirmitate preditus, verum eius à quo miſſus eſt poteſtas, eius qui dixit, Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: qui baptizandi, qui ligandi & ſoluendi, qui conſecrandæ, diſtribuendæ, & offerendæ Euchariſtiæ, quiq; cæterorum myſteriorum ſuorum diſpenſandorum poteſtatem tradidit. Recte itaq; inter Sacramenta ordo numeratur. Quod nomen illi ab Auguſtino quoque tribui legimus, cuius hæc verba ſunt. Nam illud quod quidam eorum veritate conuicti dicere cęperant, baptiſmum quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit, multis modis apparet fruſtra & inaniter dici. Primo quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmũ amittere nõ poteſt, ius dandi amittere poſsit, vtrunq; enim Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrunq; homini datur, illud cum baptizatur, illud cũ ordinatur, Ideoq; in Catholica vtrunq; non licet iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte venientes etiã præpoſiti prò bono pacis correcto ſchiſmatis errore correcti ſunt, & ſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi, ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat vitium, quod vnitatis pace corre-

1.Tim.4.

2.Tim.1.

Heb.5.

Ioan.20.

Lib.2. contra Epiſtolam Parmeniani ca.14.

correctum eſt,non in Sacramẽtis,quæ vbicunq; ſunt, ipſa vera ſunt. Et cum expedire hoc videatur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum venientes ad Catholicam ſocietatem honores ſuos ibi non adminiſtrent,non eis tamen ipſa ordinatione Sacramenta detrahuntur,ſed manẽt ſuper eos. Itaq; non eis in populo manus imponitur, ne non homini,ſed ipſi Sacramento fiat iniuria. Ex quo loco illud diſcimus, æque ordinationem Sacramentum eſſe vt baptiſmum. Et ſicut baptiſmus nõn iteratur, ita neque ordinatio, quod æquè in illa atq; in baptiſmo character ſiue ſignum imprimitur,quo diſcernuntur fideles ab infidelibus,ſic in ordinatione character imprimitur, quo diſcernuntur clerici à

Epiſt.81. laicis. Leo quoque Pontifex primus eius nominis, Sacramenti nomen tribuit ordinationi dicens. Præter authoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina,etiam ſacra ſcriptura manifeſtat,quòd cum

Act.13. Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto ſpiritus ſancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus, vt intelligamus,quãta & dantium & accipientium deuotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. His verbis docemur non modo Sacramentum eſſe ordinationem, verumetiam gratiam in ea cõferri. Quid enim opus eſſet ieiunio,oratione,tantaq; deuotione dantium & accipientium, niſi gratia conferretur? Inde illud inſtitutum videmus,quod non ordinantur Sacerdotes,niſi præcedente ieiunio,vel quadrageſimæ, vel eo quod vocatur quatuor temporum, quod ea etiam ex cauſa inſtitutum eſſe videtur, vt vno animo, vnoq; conſenſu,placato per ieiunium & eleemoſynas do-

Luc.10. mino,precẽtur Deum omnes,quod dignos operarios mittat in meſſem ſuam.

CAPVT LI.

De diſtinctione Ordinum.

Diuiduntur autem ordines in minores & maiores. Minores quatuor nominantur, Oſtiarii ſiue Ianitores,Lectores,Exorciſtæ,Acolythi. Maiores tres,Subdiaconi,Diaconi, Sacerdotes. Præcedit autem hos omnes prima tonſura, quæ non eſt ordo, ſed magis diſpoſitio quędam ad ſuſcipiendos ordines. In qua quod capillorum in modum coronę quædam fit reſectio, illud ſignificat, eum cui capilli reſecantur, in illius miniſterium

ſterium aſſumi, cui ſeruire regnare eſt, atq; in regnũ quodam ſpirituale transferri. Ianitorum ſiue Oſtiariorum officium eſt, ſtare ad oſtia templi, quos dignos eſſe ſciunt admittere, quos indignos nouerit, eos repellere. Hos Ignatius cuſtodes appellat ſanctarum portarum. Cenſebantur autem indigni Pagani ſiue Ethnici, Catechumeni, Hæretici, excommunicati, Energumeni, flagitioſi, pœnitentes, qui excludebantur ab adytis templorum: ſicut apud Chryſoſtomum & Ambroſium videre licet. Videtur hic ordo etiam Apoſtolorum temporibus fuiſſe, & ab ipſis inſtitutus eſſe: quandoquidem Synchronus Apoſtolorum Dionyſius, & qui non magno interuallo eos ſequuti ſunt, Ignatius & Tertullianus huius ordinis meminerunt. Dantur oſtiario cum ordinatur claues Eccleſię, ſimul admonetur ab Epiſcopo, ſic agat quaſi rationẽ Deo redditurus de rebus, quæ clauibus iis recluduntur. Officium hoc expreſsiſſe videtur Seruator noſter, quando flagello de funiculis facto ementes & vendentes eiecit de templo: Qui etiam oſtium ſeipſum appellare dignatus eſt. Per me, inquit, ſi quis introierit, ſaluabitur. Ex hoc ordine prouehitur ordinandus ad officiũ Lectoris, vt ex Eccleſiæ traditione legat in ea Prophetias & lectiones Apoſtolicas. In cuius rei ſignum traditur illi codex diuinarum ſcripturarum, ſimul admonetur ab Epiſcopo, vt accipiat & ſit verbi Dei relator, habiturus ſi officium ſuum impleuerit partem cũ iis, qui bene miniſtrauerunt. Quod officium exhibuit Dominus noſter in propria perſona, quando in medio ſeniorum librum Eſaiæ aperuit atq; in eo legit, Spiritus domini ſuper me, &c. Functos officio lectorum legimus apud Cyprianũ, Aurelium, Celerinum, & Satyrum: apud Gregorium Nazianzenum, Baſilium, apud Socratem in Eccleſiaſtica Hiſtoria, Ioannem Chryſoſtomum. Tertius eſt exorciſtarum ordo, cuius eſt officium eiicere dæmones, & dicere populo, vt qui non communicat, det locum, ac aquam in miniſterio fundere. Datur huic per Epiſcopũ codex, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi. Dicitur illi vt accipiat & commendet memoriæ, & habeat poteſtatẽ imponendi manus ſuper Energumenos, ſiue baptizatos, ſiue Catechumenos. Hoc officio ſæpe Chriſtum & Apoſtolos eius functos eſſe legimus, quando dæmonia ex obſeſsis corporibus eiecerunt. Quarto loco ordinantur Acolythi, qui Latine ceroferarii, quod accenſos

Epiſt. 8.
Chry. Ho. 60. et 41. ad populũ Antiochenũ.
Am Ep. 33.
Dio. cap. 3. ecc. Hierar.
Igna. Epi. 8.
Tertul. adauerſus hæreticos.
Mat. 21.
Ioan. 10.
Luc. 4.
Eſa 61.
Cypr. li. 2. Epiſt. 5.
Li. 4. epi. 5.
Li. 3. epi. 22.
Li. 6 cap. 3.
in monodia in Baſilium

cereos ferunt cum legitur Euangelium, vel cum offertur ſacrificium:non vt propellant tenebras has viſibiles, ſed vt ſicut lumen viſibile geſtant manibus,quo noctis tene=
Mat. 5. bræ propulſantur,ſic luceat lux illorum corã hominibus vt videant opera illorum bona, & glorificent patrem no ſtrum qui in cœlis eſt. Hi cum ordinantur, accipiunt ab Epiſcopo candelabrum cũ cereo, ſimul ab eo audiunt, vt accipiant ceroferarium cũ cereo, & ſciant ſe ad accenden= da Eccleſiæ luminaria mancipatos in nomine domini. Accipiunt ſimul vrceum ad ſuggerendum vinũ & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti. Hoc officium ſe teſta= tur habere Dominus,dicens: Ego ſum lux mundi,qui ſe= quitur me non ambulat in tenebris. Huius officii formã illi gerebant in veteri Teſtamento, qui lucernas candela= bri componebant,& accendebant igne cœleſti ad illumi= nandas tenebras Aquilonares. In argumento vtriuſque Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes fit Oneſimi Acolythi men= tio.Vnde colligi poteſt fuiſſe hunc ordinem,ſicuti de aliis quoq; rectè creditur,Apoſtolorũ tẽporib.Extat epiſt.Gaii Papæ & martyris,qui vixit Diocletiani tẽporib.i qua mo net,ne aliter ordinandi ad ordines Eccleſiaſticos accedãt, q̃ vt ſi quis primo Oſtiarius,deinde Lector, poſtea Exor= ciſta,inde ſacretur Acolythus,demum Subdiaconus, de= inde Diaconus,& poſtea Presbyter, & exinde ſi meretur Epiſcopus ordinetur. Sic gradatim ad Epiſcopi dignitatẽ proueniendum eſſe decreuit. Quæ etiam ratio eſt,quod Sacramentũ hoc,ordo vocatur. Æquum enim eſſe viſum eſt,quod in gubernatore nauis obſeruatur,id multo dili= gentius obſeruetur in Eccleſiæ naui gubernanda. Sicut enim in illa nõ ſtatim alicui gubernacula creduntur, ſed primum adhibetur ad remos, poſtea in proram deduci= tur, inde paulatim ad vlteriora procedit, ac vbi multarũ rerum maritimarum experientiã cõſequutus eſt, tandem ad gubernacula admittitur.Sicut etiam in rebus bellicis, militis primum officio fungitur aliquis, poſtea decurio fit,deinde centurio, ac poſteaquã ordines duxit aliquan= diu,tandem ſi ſit repertus idoneus,Dux & Imperator mi litum deſignatur : Ita fieri oportet in Eccleſia , vt ne quis ad ſummum gradum ſubito proſiliat, verum in mi= noribus aliquandiu ſe exerceat, ac pedetentim ad maio= res progrediatur : Quod etiam ita fieri oportere in Mo nodia Baſilii docet Gregorius Nazianzenus. Soſimus

verò

verò Pontifex, qui fuiſſe videtur Auguſtini Synchronus, etiam interuallum temporis deſcribit inter vnumquenq; gradum, ita vt inter lectores ſiue exorciſtas quinquennio teneatur, exinde Acolythus vel Subdiaconus quatuor annis, & ſic ad benedictionem Diaconatus ſi meretur accedat, in quo ordine quinque annis ſi inculpatè ſe geſſerit hærere debebit: exinde ſuffragantibus ſtipendiis per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyterii Sacerdotium poterit promereri. De quo loco ſi eum exactior ad bonos mores vita perduxerit, ſummum pontificatum ſperare debebit. Hinc videre licet, quod ſuo quiſque fungebatur ordine in primitiua Eccleſia, & erant certo numero ex vnoquoque ordine conſtituti: Sicut etiam ab Euſebio ſcriptum legimus, vbi recenſet Epiſcopum vnum, Presbyteros quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolythos quadraginta & duos, exorciſtas & lectores cum oſtiariis quinquaginta & duos. Epiphanius vbi ordines enumerat, meminit Epiſcopi primo loco, deinde Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectorum, Laboratorum, & Ianitorum. Ignatius vero ſalutari iubet primum Presbyterum, deinde Diaconos, mox Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oſtiarios, Laborantes, Exorciſtas, atq; Confeſſores, extremo vero loco cuſtodes ſanctarum portarum. Cæterum ordines ii minores inter ſacros non numerabantur, ſed ii tres tantum ad ſacros ordines pertinere creduntur, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium.

Ad Iſichiū cap. 3.

Li. 6. ca. 26. Eccl. Hiſt.

In fine libri ſui de hæreſibus.

Epiſt. 8.

CAPVT LII.

De ſacris ordinibus, qui maiores vocantur.

Inter ſacros ordines qui maiores appellantur, primum locum obtinet Subdiaconatus. Eſt autem officium Subdiaconi, aquam ad miniſterium altaris præparare, ac tantum de oblationibus in altari ponere, quantum ſufficere poſsit populo Dei, tum Epiſtolam cantare: In cuius rei ſignum accipit patenam & calicem vacuum de manu Epiſcopi, & admonetur vt videat cuiuſmodi miniſterium ſibi tradatur, atque ideo ita ſe exhibeat, vt Deo placere poſsit. Datur etiam liber Epiſtolarum, diciturq; ei ab Epiſcopo, vt eum accipiat, & habeat poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine patris & filii & ſpiritus

Ioan.13. ſancti. Hoc officio Dominus vſus eſt, quando facta cœna cum diſcipulis linteo ſe præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo exterſit. Qui ſcripſit hunc ordinem, ei continentiæ lex indicitur, *Eſa.52.* vt impleatur illud quod à Propheta dictum eſt: Mundamini qui fertis vaſa domini. Æquum enim eſt, vt ſeipſos exhibeant vaſa in honorem non in contumeliam, atq; ab omni carnis inquinamento ſe cōtineant, qui altari appropinquantes vaſa illa ferunt, in quibus corpus & ſanguis *Li.2 epi.10.* Domini conficitur. Meminit Cyprianus qui fuerunt in Eccleſia Carthaginenſi Subdiaconorum, Meſsiæ, & Cle- *Li.3. epi.21.* mentis, per quos ad Corneliũ Papam literas dedit. Quin *Li.3. epi.22.* ipſum Cyprianum ordinaſſe legimus Subdiaconũ Optatum. Hunc ordinem ſequitur ordo Diaconorum, qui latine *Num.3.* poſſunt dici miniſtri. Hic ordo leuitarum appellaba- *Leuit.8.* tur in veteri Teſtamento. Præceperat enim Dominus Moſi, vt poſt ordinationem Aaron & filiorum eius, tribus Leui ad diuini cultus miniſteriũ ordinaretur, & conſecraretur domino, & ſeruirent pro Iſrael in tabernaculo *Act.6.* Dei coram Aaron & filiis eius. Legimus in Actis Apoſtolorum, ſeptem viros boni teſtimonii ſpiritu ſancto plenos ad hoc officium electos, & oratione præmiſſa manus eis impoſitas eſſe. Fuit inter eos Stephanus prothomartyr, fuit & Nicolaus author ſectę vnius omnium flagitioſiſsimæ. Inde mos inoleuit, quin etiam decretum intercesſit, vt in omni matrice Eccleſiæ ſeptem Diaconi circa Chriſti aram ſubliminori gradu tanquam columnæ ſeptem Epiſcopo aſsiſtant, habitiq; ſunt Diaconi tanquam oculi Epiſcopi, oberrãtes & circumluſtrantes cum verecundia actus totius Eccleſiæ: perſcrutantes diligentius, ſi quem videant vicinum fieri præcipitio & proximum eſſe peccato, vt referant hæc ad Epiſcopum, vt commonefieri ab eo poſ- *Epiſt. 1. ad Iacobũ fratrē domini.* ſit, ſicut à Clemente ſcriptum eſt: Qui cuſtodiebãt etiam Epiſcopum à maleuolis hominibus, & conſenſum eius præbebant ſacrificio. Origenes autem Sacerdotes mauult oculos Eccleſiæ dici: quod ſpeculatores vocentur: *Tractat. 5. in Matth.* Diaconos autem cæteroſq; miniſtros mauult exiſtimari manus, quoniam per eos opera ſpiritualia vniuerſa geruntur populum vero pedes. Temporibus Apoſtolorum, ſicut in Actis legimus, menſis miniſtrabant, hoc eſt *Orig. tract. 25. in Mat.* pecuniam diſpenſabant, quæ dabatur Apoſtolis, & in pauperum vſus conuertebant: ſicut ex eodem Origene, Chry-

Chryſoſtomo, & qui præceſsit eum Cypriano diſcimus. Ordinantur autem per manuum impoſitionem, daturq́; illis Euangeliorum liber, & poteſtas legendi illud conceditur: Neque legendi modo, verumetiam prædicandi: Quamuis æuo ſuo ſcribat Ambroſius prædicandi poteſtatem Diaconis ademptam fuiſſe. Hos Apoſtolus vult eſſe pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes myſterium fidei in conſcientia pura, quos primum etiam probare iubet, & ſic miniſtrare, nullum crimen habentes. Officio Diaconi functus exiſtimatur Chriſtus, quando poſt cœnam proprio ore & propriis manibus Sacramenta confecta diſpenſauit, & quando dormientes Apoſtolos ad orationem inuitauit dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

Chryſoſt. in Homilia contra concubinarios.
Cyp. lib. 2. Epiſt 8.
In 4. caput ad Ephe.
1. Tim. 3.
Mat. 26.
Ibidem.

CAPVT LIII.

De Sacerdotio.

Vnus autem omniū excellentiſsimus eſt ordo Sacerdotum, cui reliqui omnes ſubſeruiunt. Verſatur eius officium circa corpus Chriſti. Eſt autem corpus Chriſti duplex. Verum, quod à Sacerdote conſecratum offertur in altari, ac ſumere volentibus diſtribuitur. Myſticum, eſt Eccleſia, ſicut iam antea non vno loco copioſe diſſeruimus: Vnus enim panis, vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane participamus. Circa vtrunque verſatur Sacerdotis officium, cui varia & multiplex poteſtas conceditur. Nam quod attinet ad verum & viuum Chriſti corpus, datur illi poteſtas cōſecrandi, offerendi, & iis qui ſumere voluerint diſtribuendi: idq́; ex inſtitutione Chriſti, qui in cœna illa nouiſsima Sacerdotes inſtituens ſecundum ordinem Melchiſedech, dicens: hoc facite in meam commemorationem, poteſtatem hanc illis largitus eſt, quemadmodum vbi de ſacrificio Miſſæ ſermo nobis fuit, pluribus verbis teſtimonio ſanctorum patrum confirmauimus. Quod vero attinet ad myſticum Chriſti corpus Eccleſiam, datur illis poteſtas baptizandi: Sic enim Chriſtus dixit Apoſtolis: Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: Datur poteſtas abſoluendi, quod illa Chriſti verba indicāt, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: Datur poteſtas prædicandi, Dicit enim idem Chriſtus: Euntes in mundū vniuerſum, prædicate

1. Cor. 10.
Mat. 26.
Mat. 16.
Ioan. 20.
Mat. 28.

1.Cor.4. dicate Euangelium omni creaturæ. Paulus Apoſtolus vocat Sacerdotes miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Quale ſit autem Sacerdotis miniſterium, 2.Cor.5. docet idem alio loco, cum dicit, quod Deus nos reconciliauit ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis, quoniã quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & non reputans illis delicta ipſorum: & poſuit in nobis verbũ reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur: tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Hoc legationis munus tunc mandauit Chriſtus Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, cum poſt iteratã ſalutationem Pax vobis, ſicut me miſit pater, inquit, & ego mitto vos. Quomodo enim vel ad quid miſit filium pater, niſi vt inter Deum & homines pacẽ faceret? Ad hoc igitur ipſum ſuos in vniuerſum orbem filius miſit Sacerdotes & Epiſcopos, vt eorum miniſterio reconciliarentur Deo, ſi qui ſe ab illo diſiunxiſſent, peccatisq; ſuis eum offendiſſent. Quod ergo dixit Chriſtus: Miſit me pater, idem eſt cum eo quod dicit Apoſtolus: Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Quod vero ſubiungit: ita & ego mitto vos, idem eſt cum eo quod idem dicit Apoſtolus, poſuit in nobis verbum reconciliationis, pro Chriſto legatione fungimur, & obſecramus pro Chriſto recõciliamini Deo. Quamobrem nõn contentus ſemel dicere, repetita vice dixit: Pax vobis, vt inſinuaret & pacem ſe feciſſe illis, & pacẽ ſe per illos mittere nobis. Ex quo loco colligitur, ſacerdotem nihil aliud eſſe, quàm Chriſti legatum, qua etiã ex cauſa dictus eſt à Propheta angelus domini exercituũ. Mala.2. Quando autem Chriſti legatum dicimus eſſe Sacerdotem & capitis & corporis intelligi volumus. Totus enim Chriſtus & caput eſt & corpus. Pro Chriſto capite legatione fungitur Sacerdos, quando ex loco ſuperiore verba facit ad populum, & voluntatem eius explicat, ſimul obſecrat nomine Chriſti, vt vitia ſua deteſtati, atque ab illis auerſi Deo reconcilientur. Pro Chriſti corpore, hoc eſt Eccleſia legatione fungitur, quando ſtans ad altare, eam quæ per fuſum pro nobis Chriſti ſanguinem in cruce facta eſt recõciliationem, Deo patri offerens, atq; illius eum cõmonefaciens, ſupplex rogat in perſona totius Eccleſiæ, vt illius reconciliationis virtute, populo ſuo propitius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redundare velit. Hoc

eſt

eſt quod Hieronymus Sacerdotem Dei vocat ſequeſtrum & hominum. Hoc eſt quod Chryſoſtomus medium ſtare dicit Sacerdotem inter Deum & humanam naturam, illinc venientia beneficia ad nos deferentem, & noſtras petitiones illuc perferentem, Dominum iratum vtrique naturæ reconciliantem, & nos qui offendimus ex illius manibus eripientem. Hoc eſt quod idē aſio loco, Sacerdotem pro vniuerſo terrarum orbe legatum intercedere, deprecatoremq́; eſſe apud Deum dicit, vt hominum omnium non viuentium modo, ſed etiam mortuorū peccatis propitius fiat: itaque quaſi mundus vniuerſus illi concreditus, atque omnium ſit pater, ſicq́; ipſum ad Deum accedere. Ac pauló poſt. Cum autem ille & ſpiritum ſanctum, inquit, inuocauerit, ſacrificiumq́; illud horrore ac reuerentia pleniſsimum perfecerit, communi omnium domino manibus aſsidue pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus & angeli Sacerdoti aſsident, & cœleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Hoc eſt quod Ambroſius quoq; Ieſum alloquens. Quoniam, inquit, me peccatorem inter te & eundem populum medium eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes, nec per me indignum famulum tuum eorum ſalutis pereat pretium, pro quibus victima factus, ſalutaris dignatus es eſſe redemptio. Hoc eſt quod Gregorius quoq; Nazianzenus ſcribit, eſſe ſpeciale Sacerdotis officium populi mediatorem apud Deum effici. Qui & Baſiliū vocat mediatorem inter Deum & hominem. Et eius cognominis Gregorius Romanus Pontifex: Quid antiſtes, inquit, ad dominum, niſi pro delictis populi interceſſor eligitur. Et qui fuit his omnibus vetuſtior, quartus à Petro Pontifex Romanus Anacletus: Sicut, inquit, ipſe filius Dei mediator fuit Dei & hominum, ita & vos eius vice in Eccleſia eſtis conſtituti, vt inter deum & homines legatione fungamini. Hæc ille ſcribens ad Epiſcopos per diuerſas regiones conſtitutos. Hoc eſt quod à Celeſtino quoq; primo ſcribitur: Cum ſanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecū congemiſcente Eccleſia poſtulant & precantur, vt infidelibus donetur

In ca. Malachiæ.

De verbis Eſaiæ Homilia.

Lib. 6. de Sacerdotio.

In oratione priore præparatoria ad Miſſam.

In apologetico.

Ad ſimplicium hæreticum epiſtola 88.

Epi. 1. ca. 11.

Lib.1.epi.3. fides,&c. Et à Cypriano multo ante ſcriptum eſt: Sacerdotibus maior labor incumbit in aſſerenda, propitianda, & procuranda Dei maieſtate. Sacerdos igitur nihil aliud eſſe videtur, quàm, ſicut Paulus dicit, reconciliationis miniſter. Fungitur autem hoc miniſterio, primum quando annuntiat populo per Chriſtum in cruce pro nobis mortuum remiſsionem peccatorum nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos: Deinde cum eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quę ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, nihil vt ex illius parte deſit hominibus ad ſalutem conſequendã, vt ne ſibi deeſſe ipſi velint, ſed pro ſe quiſque reconciliari Deo conetur. Neque enim exiſtimare quenquam oportere, quod hoc ſolum ſufficiat ſcire & credere, quod cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius; verũ neceſſe eſt, vt ipſi quoque adferamus aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructum in nos transferendum, vt peccata deteſtemur, quæ diuiſerunt inter nos, & inter dominum Deum noſtrum, quę nobis illum offenſum rèddiderunt, atque ab illis auerſi, con-
Joël.2. uertamur ad dominum Deum noſtrum in toto corde noſtro, illi nos credamus, in illo ſpem & fiduciam noſtram omnem collocemus, illius amore inflammemur, ac per fidem viuam & per Sacramentorum ſuſceptionem, quæ ab illo ſunt inſtituta, tanquam inſtrumenta quædam ſalutis noſtræ, denique per orationem ardentem, ac paſsionis & mortis illius iugem commemorationem, cuius in altari per Sacerdotem ſacris operantem repræſentatio fit, illud efficere conemur, vt quẽ fructum vniuerſo mundo mors Chriſti attulit, eius participes eſſe queamus. Quamobrem non ſolum cum prædicat Euangelium Sacerdos, miniſter eſt reconciliationis, verumetiam cum baptizat, cum pœnitentem abſoluit, cum Euchariſtię Sacramentum porrigit, cum orat pro peccatis populi, cum corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert, in omnibus iis nihil aliud eſt, quàm reconciliationis miniſter, quam non modo verbis prædicat, verumetiam habitu & actione repræſentat, ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi ſubiicit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſsit. Quam ad rem non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinẽ
offerę

offert Deo patri, ac tanti pretii, quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, Eccleſiæq́; totius nomine ſupplex petit, vt propter fuſum filii ſui ſanguinem, cuius rei commemoratio fit in altari, oculis clementiæ ſuę eam reſpicere atq; recôciliationis in cruce factę fructum ad eam redundare velit. Qua tamen in re nihil aliud, quàm miniſter eſt ſacerdos. Nam verus ſacerdos, verus mediator & reconciliator non eſt, niſi ille, cui dictum eſt, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: ille de quo ſcriptū eſt, q̃d factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: ille eſt q baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt q recôciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui conſecrat euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volentibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium in altari, ipſe & ſacerdos & ſacrificium, vnum cum eo cui offertur, vnum pro iis quibus offertur. Sicut igitur in prædicando euangelio nô eſt ſacerdotis niſi miniſterium, non enim ſacerdos eſt qui loquitur, ſed ſpiritus patris cęleſtis qui loquitur in illo: Quod etiam teſtatur Paulus dicens: An experimentum quęritis eius qui loquitur in me Chriſti? ſicut in baptizando nô eſt ſacerdotis niſi miniſterium: ſolus enim vere baptizat, & à ſordibus abluit peccatorum, de quo dictum eſt in euangelio, Hic eſt qui baptizat, Dominus noſter Ieſus Chriſtus: quod & Paulus indicat, cum reprehendens eos qui baptiſmum ex miniſtrorum dignitate metiebantur, dicentes, Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: Quid igitur eſt, inquit, Apollo? quid verò Paulus? Ac mox ſubdit: Miniſtri eius cui credidiſtis, & vnicuiq; ſicut dominus dedit. Ego plātaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Sicut in remittendis peccatis, non eſt ſacerdotis niſi miniſterium: Recte enim illi dixerunt, Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus? ſicut in aliis quoque functionibus nô eſt ſacerdotis niſi miniſterium: nam quod virtutis eſt & efficaciæ, non præſtat niſi ſolus Deus: ſic in conſecratione, ſic in oblatione, ſic in euchariſtiæ diſtributione, non eſt ſacerdotis niſi miniſterium. Teſtatur hoc Chryſoſtomus quoque, qui poſteaquam duriter eos increpauerat, qui poſt admiſſa peccata non contriti, neq; confeſsi ad euchariſtiam accedebant, (quod tamen ita faciendum eſſe docent noſtri

Pſal. 119 *1. Ioan.* 2 *Mat.* 10 *2. Cor.* 13 *Ioan.* 1. *1. Cor.* 3. *Luc.* 5. *Hom.* 60. *ad populū Antiochenum.*

& in Matthæum. 51 ſtri temporis hæretici) cum illa verba dixiſſet, Dæmonium patiente peior eſt, qui poſtquam peccauit accedit: Verum & laice, inquit, cum ſacerdotem videris offerẽtem, ne vt ſacerdotem eſſe putes hoc facientem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam. Sicut enim cũ baptizaris ipſe te non baptizat, ſed Deus eſt qui tuum caput inuiſibili poteſtate continet, & nec angelus, nec archangelus, nec vllus alius accedere & tangere audet, ita nunc quoq;. Ac alio loco: Non ſunt humanæ virtutis hæc opera. Qui tunc in illa cœna confecit, ipſe nunç quoque operatur, ipſe perficit, miniſtrorum nos ordinẽ tenemus, qui verò hæc ſanctificat & trãſmutat, ipſe eſt. Ac rurſus in ſuis in Paulum commentariis. Sacra ipſa oblatio ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadẽ eſt quã dedit Chriſtus ipſe diſcipulis, quamq; ſacerdotes modo quoq; conficiunt. Nihil habet iſta quàm illa minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificãt homines, ſed Chriſtus qui illam antea ſacrauerat. Quemadmodum cum verba, quæ loquutus eſt Chriſtus, eadẽ ſunt quę ſacerdotes nũc quoq; pronuntiãt, ita & oblatio eadem eſt. Oecumenius, qui vixit ante noningentos annos, enarrans illum Pauli locũ, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech: ſignificat, inquit, ſermo, quod licet Chriſtus non obtulerit carentem ſanguine hoſtiam, ſiquidem ſuum ipſius corpus obtulit, attamen qui ab ipſo fungentur ſacerdotio, quorũ Deus pontifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerent, nam hoc ſignificat, in æternum. Neque enim de ea, quæ ſemel à Deo facta eſt oblatio & hoſtia, dixiſſet in æternum, ſed reſpiciens ad pręſentes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur, qui etiã in myſtica cœna modũ illis tradidit huiuſmodi ſacrificii. Hinc vel cęco perſpicuum eſſe poteſt, quã ſit eorũ ſacrilega audacia, qui ſacerdotiũ, qui ſacrificiũ ex Eccleſia ſublatũ eſſe volũt. Quid enim aliud illi, q̃ Chriſti ſacerdotium, Chriſti ſacrificium ex ea tollere, ac redemptionis noſtræ pretiũ nobis auferre conãtur? Manus quidem mortalis, lingua mortalis, miniſterium hominis eſt mortalis, verum conſecratio, verum oblatio non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immortalis, dñi noſtri Ieſu Chriſti. Quemadmodum autem non propterea non rectè dicitur baptizare miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt qui baptizat. nõ propterea nõ recte dicitur peccata remittere miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt qui pec-

Hom. 83. in Matth.

In poſteriorem ad Timoth. epiſt. Hom. 2.

peccata remittit:nõ propterea nõ rectè dicitur docere miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt vnus magiſter noſter qui docet nos:non propterea nõ rectè dicitur interpellare miniſter, quia Chriſtus ipſe eſt, cuius ſanguis interpellat pro nobis: ita nõ propterea nõ rectè dicitur ſacerdotio fungi miniſter,quia ſacerdotio fungitur in altari Chriſtus,quia ſeipſum hoſtiam offert Deo patri, ſacerdos ille nunc quidem nobis inuiſibilis,& immortalis, ſecundum ordinem Melchiſedech. Neq; iuſtior eſt cauſa externum in ſacrificando, ꝙ in prædicando verbo miniſterium abrogandi. Nam plures magiſtros prohibet ſcriptura: ſacrificare non modo nõ prohibuit vnquam,verumetiam præcepit Chriſtus dicens,hoc facite in meam commemorationẽ.Quare minus etiam ferendi ſunt, qui ſacrificandi,quàm qui prædicandi Euangelii miniſterium externum abolitum cupiunt:Habent enim ii,quas errori ſuo prętendãt ſcripturas. Nolite plures magiſtri fieri, vnus eſt enim magiſter veſter:Nõ neceſſe habetis,vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Non docebit vnuſquiſque proximum ſuum,& vnuſquiſq; fratrem ſuum,dicẽs, cognoſce dominum,quia omnes ſcient me à minore vſq; ad maiorem. Has illi cum ſcripturas proferant tam apertas, habere tamen videntur aliquem erroris ſui prætextum,quum & illud prę ſe ferãt, pati ſe nõ poſſe, vt obſcuretur Chriſti gloria,vt illius qui verus eſt magiſter noſter dignitati derogetur, quaſi parũ idoneus ille ſit ad docendos nos, neq; citra miniſterium hominis id præſtare queat. Iſti verò quam ſcripturã proferunt,qua ſit ſacrificium abrogatum? Certe Paulus non ſublatum,ſed translatum eſſe dicit ſacerdotium. Sic enim loquitur:Translato ſacerdotio, neceſſe eſt vt & legis trãſlatio fiat. Chriſtus autem dicit,ſe non veniſſe legem ſoluere,ſed adimplere. Ad eundem modum,non venit ſacerdotium abrogarę,ſed conſummare: Venit quod erat imperfectum perficere.Quid enim fuit ſacerdotium Iudæorum? quid aliud quàm vmbra quædam & figura. Quid autem Chriſti ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech, quo nunc ille fungitur in Eccleſia, ſacerdos æternus & immortalis per miniſtros ſuos mortales? quid niſi corpus ipſum & veritas: Vmbræ corpus, figuræ ſucceſsit veritas. In vmbratico illo ſacerdotio & ſacrificio fuſus victimarum ſanguis, fundendum pro nobis Chriſti ſanguinem in ara crucis ſignificabat.

Iac.3. *Mat.26* *Iac.3.* *Mat.23.* *1.Ioan.2.* *Heb.8.& Hier.31.* *Heb.7.* *Mat.5.*

In hoc

In hoc autem vero ſacerdotio & ſacrificio verum corpus & ſanguis Chriſti fidelium oculis ſub panis & vini ſpecie bus exhibetur, ac quemadmodum corpus illud in crucem actum, quemadmodum de pendentis latere ſanguis in remiſsionem peccatorum noſtrorum fuſus fuerit repræſentatur. Non igitur ſublatum ſacerdotium, ſed translatum: non abrogatum, ſed conſummatum, ſed in aliud multo auguſtius & excellentius eſt mutatum, craſſa vt ſit eorum impudentia, qui ex Apoſtoli verbis illud colligere conantur, ac omne ſacerdotiũ & ſacrificiũ funditus ac radicitus euerſum & euulſum cupiũt, nullũ vt inter laicos & ſacerdotes diſcrimẽ eſſe velint, quod quicũq; in Chriſto baptizati ſunt, eos eſſe ſacerdotes dicant. Neque verò deſunt illis diuinæ legis oracula. Scriptũ eſt enim, aiunt, & ad om
1. Pet. 2. nes in Chriſto credẽtes dictum. Vos autem genus electũ,
Apoc. 1. regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Et rurſus: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in
Apoc. 5. ſanguine ſuo, & fecit nos regnum & ſacerdotes Deo. Et iterum apud eundem: Redemiſti nos in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Adeò non deſunt Satanæ diuinę legiș oracula, nõ tam de abrogato, quàm de exæquato & profanato ac in ordinem redacto ſacerdotio, quibus in prauum ſenſum
Mat. 24. detortis, tenebras offendit imperitis, vt in errorem inducat ſi fieri poſsit etiam electos. Sed nunquid in veteri quo
Exo. 19 que lege ſcriptum non eſt, & ad filios Iſrael dictum. Vos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gẽs ſancta? Atqui num ideo nullum fuit ſacerdotium ſecũdum ordinem Aaron? num ideo nullum fuit inter plebem & ſacerdotes diſcrimen? Quamobrem ſancta quidem ſunt ſcripturæ verba quæ adferunt, nihil eis certius, nihil eſt eis verius. Cœlum & terra prius peſſum ierint, quàm vel apex vnus ex illis pereat: Sed ſi hoc ex illis colligere vis, ex æquo ſacerdotes eſſe omnes, æquè baptizare, æquè prædicare, æquè abſoluere poſſe mulieres, pueros, adde etiam pſitacos & graculos, atque pontificem quemuis aut ſacerdotem, tuum eſt hoc verbum ô Satana, non eſt dei verbum. Tu enim ille es, qui diuina cum humanis confundere, qui cęlum terrę, qui ſacra profanis, qui ſurſum & deorſum miſcere conaris om
Cant. 6. nia. Quoniã verò conatibus iiſce tuis opponit ſe caſtrorum acies ordinata, quæ non alio nomine tibi magis terribilis

ribilis eſt,quàm quod eſt ordinata, in hoc totus es,in hoc omnes curæ & cogitationes tuæ conſumuntur,vt ordinẽ ex ea tollere poſsis, vt ne ſit illud quod Paulus præcepit, omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant in vobis. Atqui non hoc per Petrum, non hæc loquitur per Ioannem ſpiritus ſanctus quod tu vis,non hoc dicit,quod cuiuis de fece vulgi,quod cuiuis baiulo,zonario,quinetiam carnifici,quod apud iſtos, qui hęc à te docti tradiderunt, vſu veniſſe ſcimus,prędicare,conſecrare,baptizare,abſoluere,ſacris operari, & quocunq; alio reconciliationis miniſterio fungi liceat, verum illud iis verbis ſignificare voluit, qui Chriſto nomen dederunt, atque illius corpori per baptiſmum inſiti ſunt,eos rectius vocari genus electum,& regale ſacerdotium,quàm Hebræos,qui nō aliunde magis gloriari ſolebāt, quod ſecundum carnem ex Abraham eſſent propagati,qui neque rex fuit, neq; ſacerdos,quum nos in Chriſtum credentes, qui & ſacerdos, iuxta ordinem Melchiſedech dictus eſt, & rex manſuetus,iuſtus,& ſaluos faciens, multo rectius id nobis vendicare poſsimus,ſacerdotis illius & regis membra facti, quando per lauacrum regenerationis corpori eius ſumus inſiti. Sic Dydimus, ſic Baſilius, ſic Oecumenius, ſic Auguſtinus, ſic qui libenter eum ſequitur Beda, ſic qui non multo fuit illo poſterior Rabanus,ſcripturarum hæc loca interpretantur. Ac libet Auguſtini verba adſcribere:ſic enim ſcribit.Quod autem quum dixiſſet, in iſtis ſecunda mors non habet poteſtatem,adiunxit atque ait, ſed erunt ſacerdotes dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis : non vtique de ſolis Epiſcopis & presbyteris dictum eſt, qui propriè iam vocantur in Eccleſia ſacerdotes, ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum chriſma , ſic omnes ſacerdotes,quoniam membra ſunt vnius ſacerdotis:de quibus Apoſtolus Petrus, plebs,inquit,ſancta, regale ſacerdotiū. Quibus in verbis duo nobis conſyderanda veniunt, primum, quod quum vocat nos Petrus regale ſacerdotium, non hoc vult quod omnibus reconciliationis miniſteriis æquè cuiuis è plebe fungi liceat, atq; iis,qui legitime ſunt ad eam rem ordinati, ſed illud modo indicat, omnes in Chriſtum credentes fieri per baptiſmum vnius ſacerdotis Chriſti membra : deinde quod non alii propriè vocentur ſacerdotes, quàm epiſcopi & presbyteri, ad quos propriè miniſteria reconciliationis pertinent, cum aliis è vulgo

hæc

1.Cor.14
Pſal.109.
Zach.9
Baſ ſer.2. de baptiſ. cap.8.
Aug li. 20. de ciui. dei cap.10.
Raba c.24. de ſacramẽto altaris.
Apoc.20

hæc appellatio nō conueniat,niſi per metaphoram quandam. Tractat hac de re Hieronymus quoq; contra Luciferianos ſcribens,quærit enim, qua re laicum venientem ab Arianis recipiat,Epiſcopum nō recipiat? Reſpondet Luciferianus,recipio laicum,quia erraſſe ſe confitetur. Hieronymus contra. Recipe & Epiſcopum,quia erraſſe ſe confitetur. Adhæc Luciferianus: Si erraſſe ſe confitetur,cur Epiſcopus perſeuerat?deponat Sacerdotium,cōcedo veniam petenti. Hieronymus verò. Reſpondebo tibi, inquit, & ego ſermonibus tuis. Si laicus erraſſe ſe confitetur,quomodo laicus perſeuerat? deponat Sacerdotium laici, id eſt baptiſmum,& ego do veniam pœnitenti. Scriptum eſt

Apoc.1. enim: Regnum quippe nos & Sacerdotes Deo patri ſuo

1.Pet.2. fecit. Et iterum: Gentem ſanctam,regale Sacerdotium,populum acquiſitum. Hic quoq; non obſcure ſignificat Hieronymus,longe diuerſum eſſe Sacerdotium, de quo Petrus & Ioannes loquuntur, ab eo quo presbyteri tunguntur & Epiſcopi: loquuntur enim illi de Sacerdotio laico,quod eſt baptiſmus. Nam ſimul vt quiſque baptizatus eſt, ex iræ filio Dei filius efficitur, inde fiduciam accipit orandi,ac leuandi puras manus ad Deum, vt præceptis ſalutaribus monitus,ac diuina inſtitutione forma-

Mat.6. tus,dicat confidenter,Pater noſter qui es in cœlis, ac ex-

Rom.12 hibeat corpus ſuum hoſtiam viuentem,ſanctam,deo placentem,in odorem ſuauitatis. Atq; hoc eſt Sacerdotium laici,nō aūt ē prædicare,baptizare, abſoluere, conſecrare, & ſacris operari,quę ad ſolos pertinēt Epiſcopos & Preſbyteros. Cæterū quis eſt qui nō intelligit,ſi ita ſint accipienda ſcripturarum iſta verba, vt quotquot baptizati fuerint, veri ſacerdotes cenſeri debeant omnes, futurum vt illud neceſſario ſequatur, reges quoque vt ſint omnes. Nam qui dicti ſunt Sacerdotium,idem & regnum,& regnaturi dicuntur. Erunt itaq; Reges omnes, neque ſubiectum eſſe quenquam cuiquam oportebit. Hoc eſt quod maxime laborat Satanas,vt ſublato ordine, quàm maxime fieri poſsit perturbet omnia. Neque verò non pulchrè illi proceſſerunt conſilia ſua apud vicinos noſtros: quibus ſimul vt perſuaſit nihil Pontifici, nihil Epiſcopis & ſacerdotibus eſſe tribuendum,quod omnes regale ſumus Sacerdotium, excuſſo iugo Pontificis & Epiſcoporum, quandoquidem non Sacerdotes modo, verum & Reges eſſe omnes eadem ſcriptura docet,facile perſuaſit, vt Prin

cipum

cipum quoque legitimæq; ſuæ poteſtatis iugum excuterent, ſeruili bello concitato, neque multo poſt eo quoque perduxit amentiæ miſeros, vt Chriſtianiſsimi Imperatoris iugum excutere molirentur, quem iam ſcriptis ſuis de Imperio deturbatum, non amplius Imperatorem, verum Carolum à Gandauo appellare auſi ſunt. Sic illi nihilo fuerunt mitiores erga legitimum dominum ſuum, virum inter alias heroicas virtutes quibus excellit, incredibili ſimul erga Deum pietate religioneq; præditum, verbiq; illius propugnatorem acerrimum, quàm antea fuerant erga Romanum Pontificem, cæterosq; Epiſcopos & ſacerdotes. Adeò videre licet, quod mutuo ſibi cohæret vtraque dignitas, regalis & ſacerdotalis, ruere vt altera non poſsit, quin eodem motu labefactata concidat altera. Neque alios in Regum & Principum fama libellis, quos famoſos vocant, proſcindendis magis audaces eſſe, quàm qui prius in laceranda pontificum & ſacerdotum exiſtimatione calamos ſuos & linguas exacuerunt, dubium erit nemini, ſi modo rem diligentius explorare velit. Hi ſunt præclari ſcilicet fructus iſtius, quemadmodum ipſi vocant, Euangelii. Si Turcæ Germaniam quamlibet numeroſo exercitu peruaſiſſent, maiorem cladem & exitium adferre non potuiſſent, quàm quantum cacangelium iſtud attuliſſe videmus. Cognitos habebat iſtorum mores vir excellenti doctrina & ſingulari quadam dicendi ſuauitate præditus, Eraſmus Roterodamus, vt qui complures annos inter eos fuerat commoratus. Is in libro quem ſcripſit in hos Pſeudoeuangelicos, hoc de illis præbet teſtimonium: At iſte, inquit, populus tam Euangelicus, etiam Turcarum Principi dicitur deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum, quos ſubinde tumultus excitat? quoties quàm leuibus de cauſis procurrit ad arma? non ſuis quidem Eccleſiaſtis ſatis obtemperans, niſi dicant blanda auribus: profligandi etiam, ſi liberius in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione diſſentiant. Initio tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc iiſdem prorſus delirat, quod nouum de Euchariſtia dogma non recipiat. Nouam verò libertatem Euangelicam, impune facere, ſentire quod cuiq; libitum eſt. Huc nimirum tendunt artes Satanę, vt rupta acie ordinata, perturbationem inducat, vt fiat illud quod ſcriptum eſt in libro Iudicum, In diebus illis *Iudi. 17*

non

non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur hoc faciebat. Vult vt ſimus ſine lege, ſine rege, ſine ſacerdotio, ſine ſacrificio: quod cum perfecerit, ſimul & illud nullo negotio perfecerit, vt ſimus ſine Deo. Nam vbi non eſt ſacerdos & ſacrificium, ibi nullus Deus agnoſcitur: ſicut antea quoq; copioſius de eo diſſeruimus. Ac ſatis iam planum feciſſe videmur, quādoquidem eſt dei cultus in Eccleſia, eſſe in ea ſacerdotium, eſſe & ſacrificium.

Quod verò iſti dicunt, nuſquam reconciliationis miniſtros in libris noui Teſtamenti Sacerdotes appellari, ſed Presbyteros tantum, demus hoc illis. Fieri enim poteſt quandiu durabat ſacerdotium Iudęorum, vt ne quid cum illis habere commune Chriſtiani viderentur, quod ſuos appellari Sacerdotes noluerint, ſed Presbyteros, hoc eſt antiquiores, ſiue digniores, vt auguſtius quoddam Chriſtianorum quam Iudæorum ſacerdotium eſſe demonſtrarent, & cuius maiorem haberi rationē æquum foret. Hoc enim Gręci Presbyteron, Latini vocant antiquius. Quod autem hoc eſt collectionis genus? miniſtros reconciliationis ſiue presbyteros non reperimus in nouo Teſtamento vocari ſacerdotes, ergo non ſacerdotes? Nonne ad eundē modū argumentari viciſsim licebit? Nomen perſonę non modo in noui, ſed ne in veteris quidem Teſtamenti libris de Deo dictum reperimus, non ſunt ergo tres perſonæ Deus vnus? Quin & ipſum trinitatis nomen in ſcripturis nuſquam inuenitur, non eſt ergo ſancta Trinitas. Quis non videt quàm hæc abſurda ſint? Sit ita, non fuerit appellatio ſacerdotū inter Chriſtianos ante euerſum Hieroſolymam, & prorſus abolitum Iudæorum ſacerdotium, ac ſimul vt illud eſt deletum, ſtatim à Clemente Petri ſucceſſore, à Dionyſio Areopagita Pauli diſcipulo, ab Ignatio, & deinceps ab omnibus aliis ad hęc vſque noſtra tempora ſacerdotum nomen in Eccleſia frequentari cœpit. *Eſa. 66.* Cum autem Eſaias futurum prædixit, vt ex gentibus aſſumeret Dominus ſacerdotes & Leuitas, qui quomodo ſolebant filii Iſrael dum eorum ſtaret religio, & templi ceremoniæ ſeruarentur, offerrent victimas cum pſalmis in domo domini, nonne clarè de Chriſti ſacerdotibus eſt loquutus? Verū quorſum attinet de vocula diſceptare? Vbi fuit ſacrificium, ibi ſacerdotium quoq; fuiſſe nemo ſanus dubitat: nam hæc duo ſic inter ſe coniuncta ſunt, vt ab inuicem ſeparari nō poſsint: neque ſacerdos ſine ſacrificio,

neque

neque ſacrificium eſſe poteſt ſine Sacerdote.Fuiſſe autem ſacrificium Apoſtolorum temporibus ſi quis ambigit,vel ille in Actis locus omnem illi dubitationem ademerit, vbi ſcribitur: Sacrificantibus illis domino, & ieiunantibus,dixit illis ſpiritus ſanctus &c. Quanuis enim vulgata interpretatio habeat miniſtrantibus, Eraſmus tamen quod eſt in Græco Liturgouton, ſignificantius vertit cū ſacrificarent. Siquidem Liturgos non ſimpliciter ſonat miniſtrum,ſed plerumq; ſacrorum miniſtrum,& qui fungitur officio Sacerdotis pro aliis: & Liturgicin non ſimpliciter miniſtrare, ſed ſacrum miniſterium peragere, ſacris operari,ſiue ſacrificare: & Liturgia non quoduis miniſterium,verum illud vocatur, quod nos Miſſiam vocamus. Hinc eſt quod Baſilius & Chryſoſtomus Miſſas ſuas inſcripſerunt Liturgias. Sic autem appellatur Miſſa Catexochin tanquam vnum omnium excellentiſſimum Deoq; gratiſſimū miniſterium, qua ratione Tullius orator,Ariſtoteles philoſophus, Paulus vocatur Apoſtolus: ad hunc modum Sacerdos quoque miniſter: & ſacrificiū quod offert vocatur miniſterium, Non quod alii quoque non recte miniſtri dicantur, nam & Principes Dei ſunt & Eccleſiæ miniſtri,ſic enim de illis Paulus loquitur:Miniſtri enim Dei ſunt,in hoc ipſum ſeruientes,ſed quod illud longe præſtantiſſimum omniū eſt miniſterium, quo funguntur Sacerdotes. Quod autem Liturgia ſacrū miniſterium ſiue ſacrificiū ſignificet, indicat ille locus apud Lucam:vt impleti ſunt dies officii eius. Liturgiam tranſtulit interpres officium, nihil aliud intelligere volens q̃ ſacrificium: loquitur enim de Zachariæ ſacerdotis officio.Pontifices autem & Sacerdotes ex hominibus aſſumptos, pro hominibus conſtitutos veteri lege fuiſſe in his quæ ſunt ad Deum,vt offerrent dona & ſacrificia pro peccatis, cū à Paulo ſcriptum ſit, nemo eſt tam proterue improbus,qui negare audeat (quanquam illud temerè nonnulli negant)ad noſtri quoque temporis Sacerdotes hæc Pauli verba recte referri poſſe. Cæterum apte atq; appoſite admodum etiam nunc ſacrificium vocatur officium: ſic enim dici ſolet,celebratur nunc officium. Nam cū officium recte factum dicatur, nos autem nulla recte facta proferre poſſimus,quæ quatenus noſtra ſunt,ad iram dei placandam,& remiſſionem peccatorum obtinendam ſufficere nobis queant, proferimus illud quod omnium re-

Act. 14

Luc. 1.

2.Cor.5. Phil.2. ctiſsime factum eſt à ſaluatore noſtro pro peccatis noſtris abolendis,proferimus corpus illius & ſanguinem, qui factus eſt nobis iuſtitia & ſanctificatio,& redemptio,factus pro nobis obediens patri vſq; ad mortem, mortē autem crucis:ſimul ſupplices deprecamur, vt auertat faciem ſuā à peccatis noſtris,& reſpiciat in faciem Christi ſui,pro nobis in cruce pendentis & morientis: vt non faciat nobis ſecundum peccata noſtra,nō iudicet nos ſecundum actus noſtros, non retribuat nobis ſecundum iniquitates noſtras,ſed faciat nobis, iudicet nos, retribuat nobis ſecundum iuſtitiam filii ſui,quam ille luens obedientia ſua peccatum inobedientiæ noſtræ pro ſua ineffabili miſericordia nobiſcum cōmunicare,nobis impartiri,& noſtram facere dignatus eſt, poſteaquam ſemel ipſum per fidem & baptiſmum induti ſumus. Eſtne quod officii nomine rectius appellari queat, quàm vnum hoc? quæ enim ſunt officia?quæ ſunt recte facta noſtra? quæ corā oculis Dei & Domini noſtri proferre, quibus illum qui iuſte peccatis noſtris iraſcitur, propitiū nobis & placatum reddere poſſimus? Certè niſi vni illi officio,quod ille nobis pro ſua immenſa bonitate in cruce moriens præſtitit,innitantur,nulla ſunt. Qui igitur ſunt iſti tam impii,tam à Christo auerſi,qui nobis hoc quod ſolum vere dici meretur officium, eripere conantur? Qui alii quàm iurati ſatanę miniſtri, quorum omne ſtudium vna hac in re conſumitur, vt immenſum illud redemptionis noſtræ beneficium, in quo ſolo confidimus, in quo ſolo gloriamur, ſempiterna quadam obliuione obruatur. Nobis verò extrema quæque perferre prius contingat, quàm vt tantum hoc flagitium patrari permittamus, quod ne ſol quidem ipſe æquis oculis aſpicere poſsit. Verum iuſto dolore commoti ab inſtituto ſumus nonnihil digreſsi. Nunc eo vnde cœpit redeat oratio. Illud enim orſi eramus dicere, quandoquidem ſacrificaſſe conſtat Apoſtolos, quemadmodum clare liber Actorum docet, ſacerdotes re ipſa fuiſſe:etiam ſi detur illud,quod propter diſcrimen ſacerdotum legis. ante euerſam Hieroſolymam & extinctum Iudæorum ſacerdotiū, presbyteri, quàm ſacerdotes appellari maluerint. Obiter autem explicauimus, quid ſibi velit Liturgiæ nomen:ſignificare enim miniſterium ſiue officium per excellentiam quandam, id quod nos Miſſam vocamus, ſiue ſacrificium,vnde & ſacerdotes alicubi vocari officiantes audimus,

Pſal 50. Pſal. 84

mus, quod illorum proprium eſt munus & officium ſacris operari, hoc eſt Miſſas celebrare, quod ante mille quoque trecentos annos his verbis teſtatur Fabianus martyr & pontifex: Sacerdotes dominus ſibi elegit, vt ſacrificent ei & offerant oblationes domino. In quam ſententiam ſcripſit etiam pleraq; Chryſoſtomus, epiſtolam ad Corinthios explicans. Nam etſi prædicare quoque præclarum ſit ac Deo maxime gratum officium, non tamen hoc ſacerdotum quondam proprium fuiſſe videtur: quod ex Poſsidonio colligi poteſt, qui quum fuiſſet auditor Auguſtini, vitam illius conſcripſit. Narrat is, Valerium Hipponenſem epiſcopum, ordinato in presbyterum Auguſtino, exultaſſe & deo gratias egiſſe, ſuas exauditas à domino fuiſſe preces, quas frequentiſsime fuderat, vt ſibi diuinitus homo concrederetur talis, qui poſſet verbo dei & doctrina ſalubri Eccleſiam dei ædificare, cui rei ſe, homo natura Græcus, minusq; Latini lingua & literis inſtructus, minus vtilem peruidebat. Dedit igitur poteſtatem eidem Auguſtino presbytero coram ſe in Eccleſia euangelium prædicandi ac frequentiſsime tractandi, cōtra vſum quidem & conſuetudinem Aphricanarum Eccleſiarum, vnde etiam ei nonnulli Epiſcopi detrahebant. Clarius etiam hoc indicat Socrates in ſua Eccleſiaſtica hiſtoria, cauſam etiam explicans, quamobrem verbi miniſterio presbyteris fungi non liceret: Presbytero, inquit, Alexandriæ non committitur verbi miniſterium, quod ab eo tempore cœpit, quo Arrius eccleſiam turbauit. Ex his Poſsidonii & Socratis verbis cernere licet, quàm craſſa ſit iſtorum inſcitia, qui putant ad hoc ordinari potiſsimum presbyteros, vt ſint verbi miniſtri, quum verbi miniſterium proprium olim fuerit in multis Eccleſiis epiſcoporum, ad quod ſacerdotibus aſpirare non licuerit: non quod maior in eo ſit dignitas quàm in altaris miniſterio, quod omnia alia excellere, ſatis iā docuiſſe videmur: verum quod ad prędicādi munus non æquè quiuis eſt idoneus, atque ad ſacrificandum. Nam in ordinando ſacerdote non tam ſpectabatur excellens doctrina, quàm pietas & vitæ ſanctimonia. In eligendo autem Epiſcopo minime ſufficere viſum eſt, ſi vitæ eſſet inculpatæ, ſi ætatem ſuam omnem ſine crimine tranſegiſſet, ſed requirebatur præterea, potens vt eſſet exhortari in ſana doctrina, & eos qui contradicunt arguere. Sed hæc de proprio Sacerdotum officio dicta ſufficiant.

Epiſt 2. ad orientales Epiſcopos.
In. 2. ad Corint. ho. 13
Cap. 5. de vita Auguſtini.
Lib. 5. c. 22.
1. Tim. 3

Quod autem ordo ſacerdotii ſacramentum ſit, vel ex eo cuius perſpicuum eſſe poteſt, quod quę requiruntur ad ſacramenti rationem, eorum ipſi deeſt nihil. Eſt enim ſacræ rei ſignum, & quidem efficax: eſt viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ. Signum autem elemētum viſibile, ſiue quis materiam dicere malit, eſt manuum impoſitio. Neque tamen ea ſola, præcedat enim illam benedictio & inunctio, ſequitur autem calicis porrectio. Pręcipuum tamē in hoc ſacramento ſignum eſt manuum impoſitio: Nam per benedictionem ordinandus diuinis officiis mancipatur, per vnctionem ad Chriſti corpus tangēdum idoneus redditur, per calicis porrectionem officii miniſteriiq; ſui admonetur, per impoſitionem verò manuum, omnis ei gratię plenitudo confertur, accedente verbo, quod profertur ab epiſcopo ordinante, quę eſt forma huius ſacramenti: Nam ſimul vt accedit verbum ad elementum, fit ſacramentum, ac omnis ordinando gratiæ plenitudo confertur, vt quæcunque pertinent ad officium ſacerdotis, ea efficaciter exequi poſsit omnia. Hinc eſt, quod non in conferendis modo ſacramentis efficax eſt ſacerdotis miniſterium, verumetiam ſi præoccupatus in delictis fuerit, & oratio tamen eius magis efficax eſſe creditur, quàm cuiuſuis alterius nō ſacerdotis, quantalibet is fuerit vitæ integritate præditus. Etſi autem nulla ſit in libris noui Teſtamenti inunctionis mentio, ſed ſolius manuum impoſitionis, non ideo tamen exiſtimandum eſt recens hoc inuentum eſſe, vt ordinandi ſacerdotes oleo inungantur. Apoſtolorum hanc eſſe non ſcriptam traditionem teſtis eſt Anacletus Petri ſucceſſor. Ordinationes, inquit, Epiſcoporum authoritate Apoſtolica ab omnibus qui in eadē prouincia fuerint Epiſcopis ſunt celebrandæ, qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant, ieiuniumq́; cum omnibus celebrent precibus, & manus cum ſanctis Euangeliis quæ prædicaturi ſint imponentes, dominica die hora tertia orantes, ſacraq́; vnctione, exemplo Prophetarū & regum capita eorum, more Apoſtolorum & Moſi vngētes, quia omnis ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis ſancto Chriſmati eſt permixta: & hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem. Clemens quoque: Omnis, inquit, pontifex ſacro Chriſmate perunctus, & in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & pretioſus hominibus oppido eſſe debet, quem quaſi Chriſti locum tenentem

Epiſt. 2. (margin, beside "ceſſor. Ordinationes")

Epiſt. 2. ad Iacobū fratrem dñi. (margin, beside "brent ordinationem. Clemens")

rem honorare omnes debēt, eiq; ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere: ſcientes, quod ſiue honor, ſiue iniuria, quæ ei defertur, in Chriſtum redundet, & à Chriſto in Deum. Scripſit de eo copioſe Pauli diſcipulus Dionyſius Areopagita: ſcripſit & Cyprianus libello de Chriſmate edito: meminit Tertullianus. Neq; quiſquam eſt veterum penè ſcriptorum, qui non cum quadam etiam honoris præfatione meminerit. Quominus ferendi ſunt, qui noſtro hoc æuo ſine quadam ſubſannatione ſacri huius vnguenti meminiſſe non poſſunt. Quod ſi propterea putant eſſe reiiciendum, quod Iudæorum quondam fuerit ceremonia genus hoc vngendi, reiiciant & manuum impoſitionem, quæ & ipſa traxiſſe videtur ab Hebræis originem, quibus admodum ea fuit familiaris, cum aliquid commendabatur, aut offerebatur Deo. Sic Iacob imponit manus duobus filiis Ioſeph: ſic ſuper caput hoſtiæ immolandæ manus ponebatur. Verum hæc de ſacramento Ordinis dicta ſufficiant, quod miniſtrantium eſt, nam pertinet ad miniſterium recōciliationis. Quatenus autem hæc reconciliatio docendo fit aut prædicādo, rectè referri poſſe videtur ad eam virtutem, quæ prudentia dicitur: quandoquidem ſcriptum eſt, quod labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem ex ore eius requirent: quem etiam in euangelio vocat dominus ſeruum fidelem & prudentem, quem cōſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore. Hoc eſt quod Dionyſius quoq; ſacerdotum ordinem vocat illuminatiuum & luciducum, quod eorum proprium eſt munus luce doctrinæ per ſalutis iter ducere proximos.

Dion. eccl. Hiera. ca. 4
Tertul. de carnis reſurrect.
Gen. 48
Leuit. 1.
Mala. 2.
Mat. 24.
Eccl. Hierar. cap. 5.

CAPVT LIIII.

De miniſtro huius Sacramenti.

Miniſter huius ſacramēti eſt Epiſcopus, cuius hoc ſolius proprium eſt munus ordinare. Eſt autem epiſcopatus nō ordinis nomen, quatenus ordo ſacramentum eſt, verum dignitatis & officii. Nam quemadmodum paulò ante commemorauimus, ex presbyteris qui multi erant in vna aliqua eccleſia, vnus eligebatur, qui non reliqui magis gregis totius, quàm ipſorum etiam presbyterorum curam gereret. Ac in ſacramentis quidem conficiendis & miniſtrandis, excepta ordinatione & confirmatione, nihilo maior eſt epiſcopi, quàm

ſacerdotis authoritas, niſi quod ligandi ſoluendiq; poteſtas tanto maior eſt penes Epiſcopum, quāto plus ad eam rem doctrinæ iudiciiq; requiritur, quibus præ cæteris Epiſcopum abundare præſumitur, qui vel ipſe reliquis rebus iis præſtat, vel adiunctos habet ſaltem lateri ſuo viros eruditione iudicioq; præſtantes, vt quod vulgus ſacerdotum de grauioribus peccatis perinde facere non poteſt, quid ligandum quidve ſoluendum ſit, facile diſcernere queat. Inde eſt illa caſuum, vt vocant, reſeruatio, quorum nonnulli ad ordinarii cuiuſuis, alii verò qui ſunt grauiores, non niſi ad ſummi Pontificis iudicium ſpectant; Quod ad reliqua attinet, æquè baptizat, æquè conſecrat, æquè ſacerdos abſoluit vt Epiſcopus: In hoc ergo pares ſunt Epiſcopus & ſacerdos. Cæterum quod in humano corpore fieri vi-
Rom. 12 demus, vt ſit corpus quidem vnum, membra verò multa, omnia autem membra non eundem actum habeant, idem & in Chriſti corpore, quæ eſt eccleſia, cernere licet:
1.*Cor.* 12 Multi namq; corpus vnum ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Hæc connexio totius corpo-
Epiſt. 84 ris vnanimitatem requirit, ſed præcipuè concordiam exigit ſacerdotum, quibus, vt à Leone pontifice verè maximo ſcriptum eſt, etſi dignitas non eſt communis, eſt tamē ordo generalis: quoniam & inter beatiſsimos Apoſtolos, in ſimilitudine honoris, fuit quædam diſcretio poteſtatis, & cum electio par eſſet omnium, vni tamen datum eſt, vt cęteris præemineret: De qua forma Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio, & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia vendicarent, ſed eſſent in ſingulis prouinciis ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſus quidam in maioribus vrbibus conſtituti, ſolicitudinem ſuſciperēt ampliorem, per quos ad vnam Petri ſedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil vnquam à ſuo capite diſsideret. Ex quibus verbis, quæ apud Iulium quoque Papam in Epiſtola ad Orientales ſcripta reperiuntur, illud diſcimus, qui non diſſentionis, verum pacis & dilectionis Deus eſt, cum vt pax & vnitas in Eccleſia ſua retineri poſsit, hanc rationem conſtituiſſe, vt non modo diſcretus eſſet ordo ſacerdotum ab ordine laicorum, verum & inter ipſos etiam ſacerdotes & epiſcopos, quamuis ordo generalis, nō eſſet tamē dignitas communis: Non eſt enim alius epiſcoporū, quàm ſacerdotū ordo, verum dignitas maior eſt Epiſcoporū. Inter Epiſcopos

pos autem honoris quidem eſt ſimilitudo, verũ diſcretio poteſtatis. Idem honos, eadem eſt dignitas Epiſcopi, qui infimo loco ſedet, atq; vel Archiepiſcopi, vel Patriarchæ, vel ſummi etiã Pontificis, qui Papa, hoc eſt pater patrum appellatur, qui nõ magis eſt Epiſcopus, quàm quiuis alius ex aliis, qui ſunt extremo loco: Hoc tantũ differt ab aliis, quod illi in partem ſunt vocati ſolicitudinis, penes hunc verum eſt plenitudo poteſtatis. Nam ſi ex æquo poſſent omnes omnia, retineri vnitas non poſſet. Quare, ſicut antea docuimus, à Chriſto fuit inſtitutum, vt de maioribus fidei præſertim cauſis, ad vnum illum, qui ſedet in Petri cathedra, Pontificem Romanum referretur, quod ab Apoſtolorum temporibus ad hæc vſq; noſtra ſemper quidem à Catholicis, ſæpe etiam fuit ab hæreticis obſeruatũ. Si quis autem ſecum diligentius expendat, quàm admirabili conſilio hic in Eccleſia ſit ordo conſtitutus, facere non poterit, quin dicat, à Domino factum eſt iſtud. *Pſal.117.* Neque enim humani ingenii, verum diuinæ res eſt ſapientię. Principio, nemo illud ibit inficias, res ſacras non oportere niſi reuerenter tractari. Quæ autem adhiberi poterit reuerentia, ſi promiſcuè cuiuis è fece vulgi ad tractandas illas aditus patebit? ſi baiulis & zonariis, ſi carnificibus etiam, quod apud iſtos factum videmus, qui volunt ordinem ex Eccleſia ſublatum, ſi denique fœminis, quas ne loqui quidem in Eccleſia permittit Apoſtolus, verbum Dei prædicare, baptizare, abſoluere, conſecrare licebit? *1.Cor.14.* De Marcione ſcribit Epiphanius, quod is mulieribus fecerit poteſtatem baptizandi: mox ſubdit: Apud ipſos enim omnia ſunt ludibrio plena, & nihil aliud. *Lib.3.contra hæreſ. Hæreſi.42.* Reuera nihil aliud ſunt apud iſtos quàm ludibria ſacramenta omnia, diuinaq; omnia, dum ita peruulgantur ac profanantur, quæ non niſi maxima cum reuerentia tractari oportebat. Ac rectè de hoc generis hæreticis ſcripſit Tertullianus. *De præſcriptione aduerſus hæreticos.* Ipſæ mulieres hæreticæ quàm procaces? quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconſtantes. Nunc neophitos collocãt, nunc ſeculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros, vt gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquàm facilius proficitur quàm in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe illic promereri eſt, & laicis ſacerdotalia munera iniungunt. Quamobrem ſumma quadam, neque hu-

mana ſed diuina ratione inſtitutum eſt, vt eccleſiæ miniſtrorum ordo diſtinctus eſſet à Laicis. Iam inter ipſos Eccleſiæ miniſtros & hoc prudenter admodum eſt excogitatum, vt nę derepentę cuiuis ad ſacerdotii gradum proſilire liceret: Prius in minoribus exercebatur, ad oſtia ſtabat aliquandiu, quo munere cum recte functus eſſet, dabatur ei poteſtas legendi prophetias, ac paulò poſt dæmonia expellendi. In quibus officiis cũ diligenter verſatus fuiſſet, iam admittebatur intra cancellos vbi myſteria peragebantur, non excludebatur cũ cæteris: quin Epiſcopis & presbyteris præſto ſemper aderat, & eos continue ſequebatur, qua etiam ex cauſa Acolythos dictos exiſtimant. Poſteaquam verò ex diuturna cum Sacerdotibus conſuetudine, ritum ſacrorum peragendorum aliqua ex parte cognouiſſe viſus eſt, tum primum ad ordines, qui ſacri vocantur promoueri licebat. Neq; ſic tamen ſtatim ſacerdos ordinabatur, verum Subdiacono facto, dabatur ei tantum poteſtas vaſa ſacra, calicem, & patinam contrectandi, & ad ſacerdotis vſum ferendi, ac epiſtolam cantandi. Ad Euangelium verò cantandum & prædicandum non admittebatur, niſi prius Diaconus eſſet ordinatus: Cum verò Lector in ſcriptis Prophetarum, Subdiaconus in epiſtolis Apoſtolorum, Diaconus autem in Euangeliis legendis iuſtum tẽpus potuiſſet, ac per ſupraſcriptos gradus omnes ritum omnem ſacrorum peragendorum diligenter inſpexiſſet, tum primum ad conficiendum & offerendum Chriſti corpus & ſanguinem, ad verbum eius annuntiandum, & ad ſacramenta fidelibus miniſtranda admittebatur. Atq; ita omni ex parte perfectus tandem eſt ordo, quatenus eſt ſacramentum, nondum tamen perfectus eſt, quatenus facit ad vnitatem Eccleſiæ tuendam & conſeruandam, quæ ſine ordine conſtare non poteſt.

Nam ſi par eſſet ſacerdotum omnium authoritas & poteſtas, effugere ſchiſma non liceret: Futurum enim eſſet, quod hoc infelici ſeculo noſtro eueniſſe videmus apud ęos, qui ſemetipſos ſegregantes, Euangelici quàm Chriſtiani dici maluerunt, vt ſecundum ſuum quiſque ſenſum ſcripturas interpretaretur, ſuo quiſque iudicio atq; arbitrio ſacrorum peragendorum ritus veteres abrogaret, ac nouos inſtitueret, atque ita non eſſet iam Eccleſia terræ vnius labii & ſermonum eorundem, ſed futura eſſet Babylon quædam, confuſis prędicantium linguis, vt non

Gen.11.

audiat

audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui, qualis reuera eſt apud eos, apud quos omnis Epiſcoporum iuriſdictio & authoritas eſt abrogata. Miſerandum ibi videre licet Eccleſiæ faciem, non ſolum quod ſecus in vna ciuitate docetur quàm in alia, quodq́; fidibus luditur, non fides vna retinetur, verumetiam quod in vna & eadem ciuitate aliud hic in templo, aliud ille è loco ſuperiore denotat: Huic ille Suermerus, ille contra huic hæreticus eſt, atque ita præclarũ iſtud, ſi diis placet, Euangeliũ ſecum ipſum pugnat. Interea verò, ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus: Hic dicit, ego ſum ſancti Lutheri, alius, ego verò ſancti Zuinglii, alius, ego verò ſancti Caluini, alius, ego verò ſancti Balthaſaris Anabaptiſtæ, alius, ego verò ſancti Schuenckfeldii, alius, ego verò ſanctorum omnium Suermerorum. Sic huic ſanctum videtur quod Lutherus, illi quod Caluinus, vel alius quiſquam hæreticorum ſcripſit, neq; minus habere id vult authoritatis, quàm ipſum Apoſtolorum ſymbolum: neq; iam ſcripturarũ canonicarum, ſed alicuius ex hæreticis authoritate ſententiam ſuã confirmare conatur. Quid hic aliud expectandum eſt in hac ipſorum inter ſe, qui ſe à Chriſti corpore auulſerunt, dimicatione? quàm quod à Propheta dictum eſt, Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt. Vtinam autem ſaluis iis qui errauerunt primo quoq; tẽpore error ipſe intereat. Huius itaq; generis ſchiſmata ne orirentur in Eccleſia, aut ſi quę orta eſſent, vt priuſquam radices altius agere cępiſſent, extirpari tempore poſſent, prouidere volẽs ſpiritus ſanctus, poſuit Epiſcopus regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo: qui ex eo nomen ſortiti ſunt, quod omnes inſpiciant, cunctaq́; ſpeculentur, ac diligenter attendant non modo de populo, verumetiam de clero, quomodo vitam quiſque ſuam inſtituat: ac inprimis de doctrina cuiuſque accuratius inquirant, quæ ſi ſana non ſit, nihil vita proderit quamlibet laudata. Nam ſicubi fidei firmum & ſtabile fundamentum iactum non eſt, quicquid ſuperſtruxeris, corruet. Quamobrem hęc prima & pręcipua Epiſcoporum cura eſt & eſſe debet, ſana vt in Eccleſia doctrina conſeruetur, neque fas cuiquam ſit ſomnia ſui capitis pro Euangelio populo venditare. Planum id antea fecimus, verbi miniſteriũ peculiariter ad Epiſcopos pertinere, quare non eſt cuiquam licitũ illud ſibi ſumere, niſi mandatum ab Epiſcopo fuerit. Neq; enim alicuius profani magiſtra-

Oſeæ.10

Act.20.

tus munus eſt arbitratu ſuo verbi ſacrorumq́; miniſtros inſtituere, multo minus autē vulgi, de quo præclarè ſcripſit quidam, quod non eſt in eo conſilium, non ratio, non diſcrimen, non diligentia: ſemperq́; ſapientes ea quæ feciſſet populus ferenda, non ſemper laudanda duxerunt: ad ſolos Epiſcopos ea cura propriè pertinet. Legimus Timotheum & Titum à Paulo conſtitutos Epiſcopos. Tito verò mandatum ab illo fuiſſe, vt ipſe, non vt populus, qui docendus non ſequēdus eſt, aut profanus magiſtratus aliquis conſtitueret per ciuitates presbyteros. Legat qui volet & acta, & epiſtolas Apoſtolorum omnium, nuſquàm reperiet quod quicquam in hac parte ſibi iuris vel populus, vel profanus magiſtratus vſurpauerit. Sed fuit aliquādo penes populum electio. Fuerit: verum hoc nunquam fuit, vt ipſe ſibi conſtitueret ſacerdotem aut Epiſcopum: oſtendebat quidem quem ſibi dari vellet, verum inſtitutio ſacerdotis non fuit niſi penes Epiſcopum, Epiſcopi verò penes Romanū Pontificem. Meminit Chryſoſtomus electionis quæ fiebat per populum, verum ita, minimè vt laudandam quin reprehendēdam potius exiſtimaret: his enim verbis vtitur: Ito iam hinc, ac publica feſta ſpectato, ea dico, in quibus dignitatum Eccleſiaſticarum electiones de more fiunt, & tam multis videbis ibi criminationibus lacerari Epiſcopum quanta eſt tota illa ſubditorum multitudo, quibus eligendi poteſtas conceſſa eſt. Hos omnes tam in multas factiones ſcindi, neq; inter ſe conſentire, neque cum eo, cui ſorte Epiſcopatus delatus eſt, conuenire videas, ſed vnuſquiſque à ſuis vnius partibus ſtat, alius hunc, alius illū eligens: cuius rei cauſa hæc eſt, quod idipſum non ſpectant, quod ſolum ſpectandum fuerat, nempe animi virtutem, ſed aliæ ſunt cauſę, quibus honor is conciliatur. Verbi gratia: Hic quod claro genere natus ſit in Epiſcopatus, inquit, ordinem cooptetur: ille quod opibus abundat, neque indigeat alimentis ex Eccleſiæ prouentibus quæſitis: alius quod ab aduerſariis ad nos transfugerit: alius ſibi genere propinquum ac neceſſarium, alius adulatorem cæteris anteponere mauult: Nemo eſt qui eum qui idoneus ſit ſpectare velit, aut animi partes explorare curet. Hæc fuit eligendi per populum ratio Chryſoſtomi temporibus. Neque diuerſa fuit Auguſtini ſeculo: Qua etiam ex cauſa faciendum putauit, vt quemadmodum ipſe non ſucceſſerat, ſed acceſſerat

Cicero pro Plantio. *Tit. 1.* *Li. 3. de ſacerdotio.* *Auguſt. epiſt. 110.*

ceſſerat

ceſſerat Valerio, ſic viuens Eccleſiæ ſuæ de ſucceſſore pro-
uideret, quod ſciret per ambitioſos & contentioſos ho-
mines Eccleſias perturbari ſolere. In quadam ad Corne- Li.1.epi.3.
lium Epiſtola Cyprianus de Epiſcopi electione mentio-
nem faciens, diuini primum iudicii, deinde populi ſuffra-
gii, poſtremo coëpiſcoporum conſenſus meminit. In ea
verò quæ proximè ſequitur, de vniuerſæ fraternitatis ſuf
fragio, deq; Epiſcoporum qui in præſentia conuenerant
iudicio, Sabino delatum epiſcopatum ſcribit: Neque du-
bium eſt, quin quo tempore vigebat perſequutio Chriſti-
anorum, cum epiſcopatum deſiderare nihil tum fuerit
aliud, quàm velle martyrem fieri, & ambitio minor, & in
eligendo maior fuerit populi grauitas & conſtantia. Po-
ſteaquam verò ſecundis Chriſtianorum rebus paulatim
irrepſit ambitio, corrupto iam Eccleſiæ ſtatu, commutata
fuit ea ratio, ita vt ſacerdotum quidem electio, fidelis ve-
rò populi conſenſus tantum adhiberetur, quemadmo- Stepha. ad
dum ex Stephani, & Nicolai pontificum Epiſtolis doce- Rom. Ar-
mur, ita tamen vt penes pontificem Romanum, Epiſco- chiepiſco.
pum aut certè Metropolitanum conſtituendi poteſtas Rauennat.
eſſet, qui niſi quid impediret, non inuitus cleri plebiſque Nicola. ad
conſenſum & deſiderium ſequebatur. Morem hunc de- Ioan. Ra-
ſcribit Leo Pontifex his verbis: Vota, inquit, ciuium, te- uennat. Ar
ſtimonia populorum, honoratorũ arbitrium, electio cle- chiepiſco-
ricorum, in ordinationibus ſacerdotum conſtituantur. pum.
Origenes requiri ſcribit in ordinando ſacerdote & præ- Epiſto.84.
ſentiam populi, vt ſciant omnes & certi ſint, quia qui præ- Hom.6. in
ſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, ſanctior, qui in Leuiticum
omni virtute eminentior, ille eligitur ad ſacerdotium, &
hoc aſtante populo, ne qua poſtmodũ retractatio cuiquã,
ne quis ſcrupulus reſideret. Sic in veteri quoq; lege coram
omni ſynagoga iubet Deus cõſtitui ſacerdotem. Hoc eſt, Numer. 10.
inquit Cyprianus, inſtruit & oſtendit, ordinationes ſa- Epi.4.li.1.
cerdotales non niſi ſub populi aſſidentis conſcientia fieri
oportere, vt plebe præſenti vel detegantur malorum cri-
mina, vel bonorum merita prædicentur, & ſit ordinatio
iuſta & legitima. Quamuis autem hoc noſtrum ſeculum
ſit longè corruptiſsimum, obſeruari tamen etiam nunc vi-
demus, vt ordinationes fiant præſente populo, cuius etſi
ſuffragia nõ requiruntur, admonetur tamen is, vt ſi quid
habeat quod obiicere poſsit contra ordinandum, dicat
intrepidus. Quod ſi tacuerint, omnes ſenſiſſe iam in

ordinan-

ordinandum videntur. Quod autem attinet ad aliquem huic vel illi Eccleſię præficiendum, non tam imperitę multitudinis, quàm patronorum voluntatis & deſiderii ratio nunc habetur, Hi quem dignum eſſe cenſuerint ad gerendum in Eccleſia ſacerdotium, offerunt Epiſcopo, qui ſi cognouerint idoneum, nihil iam impedit quominus ipſius authoritate Eccleſiæ illius miniſterio fungatur. Si fieri videmus, vt de minoribus Eccleſiæ miniſtris penes Epiſcopos, de Epiſcopis verò conſtituendis iudicium & poteſtas penes eum ſit, qui pater eſt patrum, Romanũ Pontificem. Sic vnitas in Eccleſia retinetur, ſic ſchiſmatibus obuiam itur, ſic vt idipſum ſapiant, idipſum dicant, idem ſentiant omnes, prouidetur, dum vnius diœceſeos vnus eſt Epiſcopus, cui tanquam patri nõ reliquus modo grex à Deo ſibi concreditus, verũ & ſacerdotes omnes dicto ſunt audientes. Omnium autem Epiſcoporum in omnibus totius orbis Chriſtiani prouinciis, vnus tanquam communis pater eſt Romanus Pontifex, ex quo pendent, cuius authoritatem ſequuntur, ad quem de cauſis maioribus omnibus referunt omnes. Hac ratione viſum eſt ſpiritui ſancto concordem in Eccleſia Dei doctrinam conſeruare. Nam ſi vel magiſtratui, vel populo cuiuſcunq; ciuitatis aut oppidi, iudicio ſuo, nõ relata prius re ad Epiſcopum, citra ipſius authoritatem conſtituere ſibi presbyteros liceret, tot eſſent ſchiſmata, quot ſacerdotes, ad ſua quiſq; deſideria coacervarent ſibi magiſtros prurientes auribus: cum præſertim idem nunc de pleriſq; in prouincia hac noſtra dici poſsit,
2.*Tim* 4 quod de Athenienſibus in Actis Apoſtolorum ſcriptũ le-
Act.17. gimus, quod ad nihil aliud vacant, quàm aut dicere, aut audire aliquid noui. Iudicium itaque de verbi miniſtris, deq; doctrina eorum, non aliorũ eſſe quàm Epiſcoporum adeo certum eſt & indubitatum, vt illi ipſi, qui non tam eorum, quàm Chriſti ſuaue iugum per eos eccleſiam ſuam regentis excuſſerunt, in confeſsione ſua Auguſtana diſerte ſcripſerint, hanc Epiſcoporum eſſe iuriſdictionem, de doctrina cognoſcere, & doctrinam ab Euangelio diſſentientem reiicere, ſimul etiam impios quorum nota eſt impietas excludere à communione eccleſiæ. Tanta eſt vis veritatis, vt vel inuitis etiam & repugnantibus iis, qui eam oppreſſam cupiunt, per ipſorum nihilominus iugulum erumpat. Verum hic iſti cauſificantur, eſſe pleroſque indoctos Epiſcopos, vt de ſana doctrina iudicare non poſsint.
Quid

Quid ſi cauſificatores iſti, nihil non ſuo iudicio tribuen=tes, multo ipſi ſunt indoctiores? Neq; enim neſcimus, qui ſint iſti, qui res nouas in hac prouincia moliuntur, adeo li terarum omnium rudes plerięq; omnes, vt vix etiam pau=lum aliquid vltra prima elementa progreſsi videantur. Eſt autem, Deo gratia, cuius hoc eſt ſolius beneficiũ, quod nullum fuit vnquam tempus, ex qua lux Euangelii nobis affulſit, quo non habuerit Epiſcopos hęc noſtra prouincia viros & prudentia, & doctrina inſignes. Verũ demus hoc illis, reperiri nonnunquam inter eos aliquem non doctiſ-ſimum: atqui prouidit huic quoq; rei ſpiritus ſanctus: ma=gna enim ex parte ita videre licet eccleſias dotatas, vt mi=nime deſint Epiſcopis facultates, quibus viros doctos in comitatu ſuo alere queãt. Deinde verò ſunt in vnaquaq; Cathedrali eccleſia ſacerdotum collegia conſtituta, quos Canonicos vocant qui ſunt à conſiliis Epiſcoporum, in quibus & ipſis reperiuntur ſæpe non pauci doctrina præ=ſtantes. Quamobrem ſicut Moſes cum ſolus haberet po= *Exod.* 18. teſtatem præeſſe populo, ſeptuaginta presbyteros elegit, quibus cum populum iudicaret: ſic Epiſcopus quãuis prin cipem in eccleſia locum teneat, adſciſcit tamẽ & ipſe preſ=byteros, quoties de re aliqua grauiore ſuſcipi deliberatio=nem oportet, ſine quorum conſilio etiam nihil agi fuiſſe ſolitum in eccleſia ſcribit Ambroſius. Sed tanta nunc eſt morum in quibuſdã peruerſitas, vt cuiuſuis potius quàm *In c. 5. epiſt. ad Timoth.* Epiſcopi ſui iudicium de doctrina requirant. Aquæ furti=uæ dulciores, & panis abſconditus illis eſt ſuauior. Sit *Prou.* 10. alius quiſpiã neq; doctus, neq; virtute vlla præditus, quin ex omni vitiorum genere conflatus, modo noui proferat aliquid, quod cum ſanctæ catholicæ Eccleſiæ recepta do=ctrina pugnet, ſtatim audiunt, & in oculis ferunt quamli=bet improbum & indoctum. Atqui non hoc habet Augu=ſtana confeſsio, quam iſti ſe tanquam Chriſtianam ample=cti non obſcure ferunt, & in eam ſe nõnulli conceptis ver bis iuraſſe profitentur: quæ certe iuriſdictionem concedit Epiſcopis de doctrina cognoſcendi, & doctrinam ab Euã=gelio diſsidentem reiiciendi, Atq; hic neceſſario & iure di uino debere dicit eis Eccleſias præſtare obediẽtiam, iuxta illud, Quis vos audit me audit. Verum diſsidet, aiunt, Epi- *Luc.* 10. ſcoporum doctrina ab Euangelio. Quam autem ſibi iſti non conſtant, quamq; ſecum ipſi pugnant. Docent Epiſco pis iuriſdictionem competere de doctrina cognoſcendi,

& in=

& interea doctrinam eorum tanquam ab Euangelio diſſidentem reiiciunt & condemnant. Eſtne hoc de doctrina iudicium Epiſcopis permittere, ac nō tibi potius hanc authoritatem arrogare, tu vt iudices illum, cuius de iudicio ſubiectum, quem haud aliter quàm ſeipſum te Deus audire voluit? Vnde autem ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, Dicit Cyprianus, niſi dum Epiſcopus qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur? Quis enim hic eſt ſuperbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio, ad cognitionem ſuam prpoſitos & ſacerdotes vocare, ac niſi apud te purgati fuerimus, & ſententia tua abſoluti, etiam ſex annis nec fraternitas habuerit Epiſcopum, nec plebs præpoſitum, nec grex paſtorem, nec Eccleſia gubernatorem, nec Chriſtus antiſtitem, nec Deus ſacerdotem? Subueniat Pupianus & ſententiam dicat: Iudicium Dei & Chriſti in apertum referat, nec tantus fidelium numerus qui ſub nobis accerſitus eſt, ſine ſpe ſalutis & pacis exiſſe videatur, ne nouus credentium populus nullam per nos conſecutus eſſe baptiſmi gratiam & ſpiritus ſancti iudicetur, ne tot lapſis & pœnitentibus pax data, & communicatio noſtra examinatione conceſſa iudicii ſui authoritate ſaluatur. Annue aliquando & dignare pronuntiare de nobis, & Epiſcopatum noſtrum cognitionis tuæ autoritate firmare, vt Deus & Chriſtus eius agere tibi gratias poſsint, quod per te & antiſtes & rector altari eorum pariter & plebi reſtitutus ſit. Apes habent regem & iudicem, & ei fidem ſeruant. Latrones mancipi obſequio pleno humiliatis obtemperant. Quanto ſimpliciores & meliores vobis brutæ pecudes, & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atque inter arma prædones? Præpoſitus illic agnoſcitur & timetur, quem non ſententia diuina conſtituit, ſed in quem factio perdita & nocens caterua conſenſit.

Li. 4. epi 9.

Quod Pupiano ſanctus Pontifex & martyr Cyprianus, hoc ſibi quoque dictum ſibi iſti putent, in quibus tantus eſt ſuperbiæ tumor, tanta animi arrogantia, tanta mentis inflatio, vt ad cognitionem ſuam Epiſcopos vocare audeant, ac niſi apud eos purgati, ac eorum ſententia ſint abſoluti, non ſex, quemadmodum ſcribit Cyprianus, ſed ſexcentis annis, neque Sacerdotes, neque Epiſcopos, neque

ſanari

ſanam Euangelii doctrinam Polonia habuerit, neque Chriſtum vnquam agnouerit.Non fuerit epiſcopus Adalbertus,non fuerit Staniſlaus,qui Chriſti Euangelium ſanguine ſuo ſignatum nobis reliquerūt. Quid autem aliud illi docuerunt? quàm quod ſucceſſores eorum docuerunt, quod nunc etiam docent illi, qui loca eorum tenent, nimirum de quo initio ſcripſimus Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum. Hunc non modo ſermonibus & ſcriptis, verum & certorum dierum obſeruationibus, & ſignis, & imaginibus,& habitu,& geſtu, actione, variisq; ceremoniis, denique omni quacunque fieri potuit ratione, non tantum animis fidelium infigere, verum & rudium oculis ingerere conati ſunt, vt ſi quis mente comprehendere non poſſet, vel manibus ei contrectare liceret. Iſtorum ne doctrina diſsidet ab Euangelio, ac non veſtra potius? qui ſicut antea per nos fuit demonſtratum, Chriſti crucifixi memoriam omnem ex omnium animis euellere,ſempiternaq; obliuione obruere nixi eſtis,externis illis ſignis quibus ea rudiorum animis inſculpebatur abolendis: vnde etiam anſa data eſt aliis, quandoquidem externa omnia in contemptum adduxiſtis, externum etiam verbi miniſterium abrogandi. Quid autem aliud eſt ab Epiſcopo ſe ſegregare, nouamq; ſibi cathedram conſtituere, quàm à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia ſeparari? Recte enim præclarus idem Pontifex & martyr Cyprianus. *Li.4. epi.9.* Illi ſunt, inquit, in Eccleſia, & plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vnde ſcire debes, Epiſcopum in eccleſia eſſe, & eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in eccleſia non eſſe. Cæterum quàm graue ſit crimen ab Epiſcopo ſe velle ſecernere, docet idem alio loco Cyprianus, (Libenter enim ſanctiſsimi martyris vtimur teſtimonio) cuius hæc verba ſunt. *Tract. 3. de ſimplicitate prælatorū.* Auerſandus talis, inquit, atque fugiendus quiſquis fuerit ab eccleſia ſeparatus. Peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat, & à ſemetipſo damnatus. An eſſe ſibi cum Chriſto videtur, qui aduerſus ſacerdotes Chriſti facit? qui ſe à cleri eius vel plebis ſocietate ſecernit? Arma ille contra eccleſiam portat,contra Dei diſpoſitionē repugnat: Hoſtis altaris aduerſus ſacrificiū Chriſti rebellis,pro fide perfidus, pro religione ſacrilegus,inobſequēs ſeruus, filius impius, frater inimicus, contemptis Epiſcopis & Dei ſacerdotibus derelictis conſtituere audet aliud altare, precem alteram

illi:

poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum,amen.Nam ſi qui cõiugium ita ſuſci-piunt,vt Deum à ſe & à ſua mente excludant,& ſuæ libi-dini ita vacent ſicut equus & mulus,quibus non eſt intel-lectus,habet poteſtatem dæmonium ſuper eos : ac formi-dare debent,ne idem illis eueniat,quod ſeptem illis viris, qui cum luxuriæ cauſa Saram vxorem ducere voluiſſent, ordine omnes prima ſtatim nocte propter incõtinentiam ſuam à dæmonio ſunt ſuffocati.Libet hic adſcribere ſan-cti Pontificis & martyris Euariſti verba, de eo, quo ritu legitimum matrimonium cõtrahi oporteat.Legitimum, inquit, vt à patribus accepimus & ſanctis Apoſtolis eo-rumq; ſucceſſoribus, nõ eſt matrimonium,niſi ab his qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur,vxor petatur, & à parẽtibus, pro-pinquioribus,ſponſetur,& legibus doretur, & ſuo tempo re ſacerdotaliter vt mos eſt,cum precibus &oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à Paranymphis vt conſuetu-do docet cuſtodita & ſociata à proximis tempore con-gruo petita legibus detur, & ſolenniter accipiatur, & bi-duo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſto-diant, vt bonæ ſoboles generẽtur,& domino ſuis in acti-bus placeant. Taliter enim placebunt,& filios non ſpu-rios,ſed legitimos atq; hæreditabiles generabunt.

Tobiæ.6.

Pſal.31.

Epiſt.1.

CAPVT LVI.

De impedimentis matrimonij.

SVnt quædam de eſſentia matrimonii, ſunt alia quę ſicut in cæteris Sacramentis, ità & in hoc magis àd ſolennitatem quandam pertinent. Quæ ſunt po-ſterioris generis, cõtrahendum quidem impediunt matrimonium,ſed non dirimunt contractum: quæ veró prioris, non ſolum impediunt contrahendum, verum-etiam dirimunt contractum : De vtriſq; quo facilius me-moriæ commendari poſſent hos verſiculos ante aliquot ſecula conſcriptos legimus.

Eccleſiæ vetitum,nec non tempus feriatum
Impediunt fieri,permittunt iuncta teneri
Error,conditio,votum,cognatio,crimen
Cultus diſparitas,vis,ordo,ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.
Hæc ſocianda vetant coniugia,facta retractant.

X Nobis

Nobis de duobus tantum dicere nunc eſt propoſitum, de quibus hoc tempore controuerti maxime videmus, de voto & de ordine. Venerem noſtę fuiſſe incontinentiæ fœminam, adeo peruulgatū eſt apud omnes, vt inde nomen etiam traxerit omnis obſcœnitas & libido. Hæc prima fuiſſe dicitur in Cypro author mulieribus, vt vulgò quę-

Li.1.ca.19. ſtum corpore facerent. Quod ideo ſcribit eam imperaſſe Lactantius Firmianus, ne ſola præter alias mulieres impudica, & virorum appetens videretur. Huius exemplo duo Martini, quo & ipſi poſſent inter hæreticorum nomina referri, nominis huius æſtro perciti, violato iureiurando quod præſtiterunt, vt inceſtam libidinem ſuam explerent, non quibuſuis mulieribus, verum eiuſdē, cuius & ipſi fuerant ordinis, hoc eſt, Nonnis, ſiue quis ſanctimoniales appellare malit, quaſi matrimonio coniuncti, authores fuerunt omnibus, qui corpora ſua domino conſecraſſent, & perpetuam profeſsi continentiam, ſe voto caſtitatis obſtrinxiſſent, quo & ipſi contra iuriſiurandi ſui religionem perfractis pudoris repagulis, ac ruptis pudicitiæ clauſtris, eadem ſe nefaria turpitudine contaminarent.

Socr.lib.4. cap.31. Quamuis autem non par crimen, non omnino tamen diſsimilis cauſa fuiſſe videtur Imperatoris Valentiniani, qui quum alteram vxorem duxiſſet priore ſuperſtite, nec repudiata, quo leuius videri poſsit facinus à ſe patratum, ſi plures eiuſdem culpæ affines facti eſſent, legem tuliſſe, ac eam promulgari paſsim iuſsiſſe legitur, per quam cuiuis ſimul duas vxores habere licet. Martinorum itaque ſacrilega audacia factum eſt, vt in dubium illud reuocari cœptum ſit, liceat ne voto ſe caſtitatis obſtringere, aut ſi quis obſtrinxiſſet ſe, matrimonium nihilo minus contrahere. Quamuis autem nemini, qui catholicæ fidei eſt dubium ſit, quin & licitum ſit vouere caſtitatem aut continentiam, & quod ſemel quis vouerit, id ab eo præſtari oporteat. Quo tamen magis id perſuaſum eſſe queat, etiam his, qui vacillare nonnihil videntur, paucis de eo diſſerendum eſſe putauimus. Quòd eſt vouere pium, & quod voueris præſtare neceſſarium ſit apertiora ſunt ſcripturæ teſtimonia, quàm vt negari poſsit. Sic

Pſal.75. enim per Prophetam Deus loquitur: Vouete & reddite domino Deo veſtro. Et iterum: Cum votum voueris do-

Deut.23. mino Deo tuo, non tardabis reddere. Quod autem cœlibatus votum, pium Deoq́ gratum ſit, vel ex eo cuiuis

perſpi-

perſpicuum eſſe poteſt, quod & à Chriſto laudantur Eunuchi, qui ſe propter Dei regnum caſtrauerunt. Et apud Eſaiam ſempiternum ſe illis daturum nomen Deus promiſit, quod non peribit. Et de virginibus conſilium dat Paulus, qui ſimul indicat ad Timotheum ſcribens, quod quæ viduæ & Eccleſiæ ſtipe alebantur, voto ſe perpetuæ continentię obſtringebant. Et Philo teſtatur (quanquam Iudæus) qui fuit Apoſtolorum æqualis, fuiſſe tum inter Chriſtianos, qui ſuam Deo caſtitatem deſponderent. Quamobrem quod aſſerunt caſtitatis hoſtes & continentiæ, votum cœlibatus fieri contra mandatum Dei, tam apertè vanum eſt, vt refellere neceſſe nō ſit. Nullum enim Dei mandatum proferre poſſunt, de non vouendo continentiam, quam Deo gratam & acceptam eſſe, tot locis non obſcurè ſcripturæ teſtantur. Sed hic illi aliam æquè friuolam rationem adferunt, quæ votũ cœlibatus parum eſſe pium demonſtret. Diſplicere, inquit, Deo infidelem & ſtultam promiſsionem, eſſe autem infidelem & ſtultam promiſsionem, vouere quod præſtare non poſsis, cuius generis eſſe volunt continentiam: de qua non dubitauit alter ex eis dicere, æquè non eſſe arbitrii ſui, vt ſe à fœminæ commixtione ſeruaret, quam non eſt arbitrii ſui, mas ſit an fęmina: adeò nihil puduit impudens iſtud os orbi toti ſuam incontinentiam teſtatam facere. Quis autem non videt, ſi nihil vouendum ſit, quod à nobis tanquam à nobis pręſtari non poſsit, omnē iam vouendi rationem prorſus eſſe ſublatam? Nam non modo facere, verum ne cogitare quidē aliquid ex nobis tanquā ex nobis idonei ſumus, vt rectè in altero cōcilio Arauſicano ante mille & cētum annos habito ſcriptum ſit: Nemo quicquā domino rectè vouerit, niſi ab ipſo acceperit, ſicut legitur: Quæ de manu tua accepimus, damus tibi. Locum illū ex Pſalmis enarrans Auguſtinus, vouete & reddite, monet vt quiſq; quod poteſt voueat & reddat. Non ſitis, inquit, pigri ad vouendum, non enim viribus veſtris implebitis: deficietis, ſi de vobis præſumetis: ſi autem de illo cui vouetis, vouete ſecuri, reddetis. Quo in libro cum de aliis votis, tum de voto caſtitatis & continentiæ, tanquàm pio Deoq; grato copioſè diſſerit. Quod etiam ad Pollentium ſcribens inter ea numerat, quæ rectiſsimè vouentur. Ac inter cætera; Non eos, inquit, terreat ſarcina continentiæ, leuis erit ſi Chriſti erit; Chriſti erit ſi fides aderit, quæ

Mat. 19. *Eſa. 56.* *1. Cor. 7.* *1. Tim. 5.* *In libro de viris Apoſtolicis.* *Eccl. 5.* *2. Cor. 3.* *Cap. 11.* *Li. 1. ca. 14. de adulterinis coniugiis.*

X 2 impetrat

Li.2.ca.19. impetrat à iubente quòd iuſſerit. Non eos frangat quòd videtur eorum continentia neceſsitatis eſſe non voluntatis, quia & illi qui eam voluntate delegerunt, fecerūt eam eſſe neceſsitatis, quoniam vam ſine damnatione ab ea deuiare non poſſunt, & qui in eam neceſsitatē contruſi ſunt, faciunt eam eſſe voluntatis, ſi non de ſeipſis, ſed de illo à quo eſt bonum omne confidunt. Qui etiam in confeſsionum libris ad Deum orationem couertens, ait: Tota ſpes mea in magna valde miſeratione tua: da quod iubes & iube quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cum ſcirem, ait quidam, quia nemo poteſt eſſe cōtinens niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ ſcire cuius eſſet hoc donum, adii dominum & deprecatus ſum illum. Qui verò ſequutus eſt Auguſtinum, Fauſtus, Ordinatio nuptialis, inquit, ex benedictione cœpit. Interim nuptiarum munus adhuc in Paradiſo à creatore conceſſum, & earum vius extra Paradiſum iam ſumpſit exordiū. Peccatum in medio fuit inter generationem & concupiſcentiam. Quicquid præceptio diuina conſtituit, hoc laudo: quicquid humana præuaricatio adiecit, hoc reprobo. Quomodo ſi aliquis atro inquinamento candorem veſtis aſpergat, non diſplicet factura ſed macula, veſtimenti non amiſit vſum, etſi perdidit dignitatem, futura enim erat indubitāter caſta & ſyncera generatio, ſi non interceſsiſſet inimica tranſgreſsio. Sed immaculatos thoros caro maledictioni addicta maculauit, & per ſuperbiæ ſpiritum, ſimplicem corrupit affectum. Et ſicut immortalitatis Priuilegiū, ita donum perdidit puritatis. Non in querelam vocatur nuptialis gratia, ſed obſcœnæ paſsionis iniuria. Non aurum in culpam venit, ſed quicquid auro obriſo adulterinū, fraus iniquitatis admiſcuit. Quamobrem non modò non impoſsibile, verumetiam facile, iucundum, ſuaue nobis futurum eſt continere, illo adiuuāte qui dixit: Iugum meum ſuaue eſt. & onus meum leue. Verum eſt quod dixit Comicus: Nihil eſt tam facile quin difficile fiat, ſi inuitus facias. Sed & illud verum eſt, quod à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Nihil eſt quod non ſuperet amor cum deſiderio: neq; poteſt tam eſſe quicquam difficile, tam durum, tam moleſtū, quod nō facile, iucundum. & ſuaue fit amanti. Sicubi vera eſt fides, nō illa ſola quę triginta his annis prædicari cœpta eſt, quam Iacobus vocat mortuā: ſed illa de qua dicit Paulus, quò per charitatē operatur, nihil credenti

Sapient.8. *Lib.1.de libero arbitrio, cap.2.* *Mat.11.* *Homil.64. ad populu Antiochenum.*

denti & amanti difficile, atq; adeò nihil non erit cumpri- mis leue & ſuaue. Qui Pythia cantat, ſcripſit quidam, abſtinuit Venere & Baccho. Deinde vero, qui ferarũ capiendarum deſiderio tenentur, & eorum quanta ſæpe ſit abſtinentia, vel Hypoliti docemur exẽplo. Poſtea verò, quàm iidem in frigore & æſtu perferendo patientes ſunt? quæ non adeunt vitæ pericula? Ab equis, à foſsis, à præcipitiis, à fluminibus, à ferris, quibus aliquando temere ſeſe committentes, immaturam quandoque mortem obcunt, nullam tamen ex eo ſentiunt moleſtiam, quin magis voluptatem maximam. Quæ verò faciendæ rei tenet ſtudium, dum impiger extremos currit mercator ad Indos per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes, nónne & illius videre ſæpe licet abſtinentiam ſingularem? qui plurimis præterea vitam ſuam exponit periculis & moleſtiis. Si tantum poteſt amor & deſiderium pecuniæ cumulandæ, quam tamen relinquat homo neceſſe eſt, cũ ex hac vita migrauerit, ſicut ſcriptum eſt: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis: non multò poterit amplius amor & deſiderium illius, qui vita noſtra eſt, & quidem vita ſine fine beata? Quo cum eſſent inflammati ſancti Apoſtoli & martyres, non ab vxorum complexu tantum abſtinuerunt, verumetiam cum cæſi eſſent ibant gaudentes à conſpectu concilii, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Quibus vſque eo durum non fuit, aut, quod iſti volunt, impoſsibile, ſuaue iugum Chriſti in continendo, vt non modo carnis concupiſcentias frenarent, verumetiam vltro pro Chriſto mori expeterent. Sic Andreas cum crucem ſibi paratam eſſet conſpicatus exclamaſſe legitur: O bona crux diu deſiderata, & iam concupiſcenti animo præparata, ſecurus & gaudens venio ad te, ita & tu exultans ſuſcipe me, diſcipulum eius qui pependit in te. Sic Laurentius vltrò Sixto commori cupiens: Quo progredieris, inquit, ſine filio pater? quo Sacerdos ſine miniſtro properas? cumq; extrinſecus arderet beatus martyr tyrãni ſæuientis incendiis, maior enim intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat, & quamuis rex improbus ligna ſubiiceret, ac grauioribus incendiis cruciaret, tamen ſanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſenſit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt ei omne quod patitur. Sic Paulus cum quinquies

Iac.2. *Gal.5.* *Pſal.75.* *Act.5.* *2.Cor.11.*

quadragenas à Iudæis accepiſſet, ter virgis cæſus, ſemel la-
Rom.8. pidatus eſſet, quis ergo nos, inquit, ſeparabit à charitate
Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an
Pſal.43. periculum, an perſecutio, an gladius? Sicut ſcriptum eſt:
quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſi-
cut oues occiſionis: ſed in his omnibus ſuperamus pro-
pter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque
mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neq;
virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo,
neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia po-
terit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in CHRISTO
IESV domino noſtro. Hic mihi reſpondeant iſti delicati
martyres, qui ſiue animi, ſiue corporis aliquo morbo labo-
rent, nullum ſciunt aliud remedium, præter fœmineas car-
nes, aut quadrupedum & volatilium: vtrum ſit difficilius,
vtrum ab homine præſtari minus queat, carnis vt ſtimulis
reſiſtat, an imminentis mortis terrorem ſuperet, ac illos
cruciatus non difficulter ferat, quos tot millia ſanctorum
martyrum etiam ex fragili fœmineo ſexu, tanta animo-
rum alacritate legimus pertuliſſe. Certè ceſſare ſtimulos
carnis fateamur neceſſe eſt, vbi vel metus tantum grauio-
ris alicuius periculi impendet, adeò motus huius eſt & im-
pulſio vehementior. Et tamen potuerunt illi quæ ſunt
multo grauiora, potuerunt non ſolum viri, verumetiam
Philip.2. fœminæ & ſexus & ætatis tenerioris: potuerunt autem
in illo, qui confortat omnes in ſe ſperantes, Chriſto. Qui
cum viuat in nobis, cum operetur in nobis & velle & per-
ficere, quid eſt quod illo faciente vt faciamus facere non
poſsimus? Ipſe enim eſt qui in pugna noſtra congre-
Tomo.3.in ſermon. de martyribus ditur. Conſydera, inquit Chryſoſtomus, præſente Deo
te cum hoſte pugnare, fauet ille vt vincas, fauet vt obti-
neas. Ac paulò poſt: In tua pugna Dominus congredi-
tur, Dominus dimicat, Dominus præliatur, & victoria
tibi adſcribitur: certamen tuum, Dei certamen eſt: præ-
lium tuum, Chriſti prælium eſt. Quid trepidas? Quid
formidas? quaſi tua virtute deuincas. Prehende arma,
procede in bellum, fortiter dimica, vt dimicanti adſit ille
Hom.43.de verbis domini. qui vinci non poteſt. Quem ſequutus Auguſtinus: Non
enim, inquit, non habes vnde pugnes, Deus tuus in te eſt,
ſpiritus bonus datus eſt tibi, ſpiritus Dei eſt, qui pugnat
in te aduerſus te: aduerſus illud quod eſt in te contra te.
Hunc igitur quum habeamus qui adiuuet infirmitatem

noſtram,

noſtram, confidenter dicat quilibet homo Christianus, claraq; voce pronuntiet, omnia poſſum in eo qui me confortat. Continentiam iubes Chriſte? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes vt non modo carnis, verumetiam oculorum concupiſcentiam ſuperem? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes vt à faſtu quoq; me contineam? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes vt cruciatus pro tuo nomine perferam, vt vitam etiam cum ſanguine profundam? da quod iubes, & iube quod vis: Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo: Omnia poſſum in te, qui confortas me. Sic dicat, ſic faciat ſtrenuus Chriſti miles: neq; cum in acie fuerit, cōtra hoſtem collocatus, ſimul vt leuis aliqua impreſsio facta fuerit, abiecto fidei ſcuto, ſtatim fugiat & clamet: non poſſum, non habeo Dei donum. Mulier quædam filium in prælium euntem dato illi clipeo, ſic adhortata legitur: Fili, aut hunc, aut ſuper hunc. Laconica breuitate filium inſtruēs, ita rem in bello gerendam, vt aut victor clipeum referret, aut mortuus in eo domum reportaretur. Hoc ſibi quoque Chriſti miles, contra carnem, contra mundum, contra diabolum prælium initurus dictum exiſtimare debet, vt aut cum fidei ſcuto vincat hoſtes, aut in fide moriatur intrepidus: neq; dicat non poſſum, ſed Chriſto dicenti credat, omnia poſsibilia ſunt credenti: & iterum atq; iterum repetendo dicat cum Paulo, claraq; voce pronuntiet, omnia poſſum in eo qui me confortat. Neque diſpiciat in qua re confortetur à Deo, qua non: impium eſt hoc de Deo cogitare, quod aut nolit is, qui fons eſt totius bonitatis & liberalitatis, omnes in omnibus æquè confortare, aut non poſsit, quem omnipotentem in fidei noſtræ ſymbolo profitemur. Omnibus ad omnia ſemper præſto adeſt gratia Dei Saluatoris noſtri, qui dat donum caſtitatis coniugibus, qui confortat eos, vt quo ſe Sacramento inuicem obſtrinxerunt, id inuiolatum obſeruent, etiamſi vel per abſentiam, vel per aduerſam valetudinem alter alterius corporis poteſtatem habere non poſsit: idem & cælibatum profeſsis continentiæ donum dat, & aduerſus carnem pugnantes confortat, modo poſtulent ab eo qui dat omnibus affluenter: poſtulent autem in fide nihil hæſitantes. Quod ſi non impetrant, non Deo culpam aſsignent, quaſi vel noluerit is,

Rom. 8. Phil. 4. Ioh. 17. Pſal. 26. Plutarchus in Apophthegma Laconicis. Mar. 9. Iac. 1.

vel non potuerit,cum & velit omnia,noſtra cauſa,& poſ-
ſit omnia, ſed ſe potius non eam fidem ad poſtulandum
1.Cor.7. attuliſſe putent, quæ potuerit impetrare. Paulus cũ hanc
materiam tractaret,noluit dicere: Qui non poſſunt con-
tinere nubant,ſed qui non continent:idq; Christi exẽplo,
qui & ipſe non dixit: non omnes poſſunt capere, ne quis
Orig. tract. 7.in Mat. fati rem eſſe putaret,ſicut Origenem ſecuti, Hieronymus
& Chryſoſtomus annotarũt,ſed non omnes capiunt ver-
Hier. li.3.in Matth. bum hoc. Poſſumus enim in eo qui nos confortat,ſed nõ
volumus omnes,non adhibemus illud ſtudiũ quod opor-
Chryſoſto. Hom 63.in Matth. tet,non accedimus ea fide qua oportet, ad eum precan-
dum,cuius hoc miſericordia poſſumus. Non enim ſumus
ſub lege bonum quidem iubente,non tamen dante,ſed ſu
mus ſub gratia quæ id quod lex iubet faciens nos amare
Auguſt. de cõtinentia. cap.3. poteſt liberis liberare. Gregorius Nazianzenus explicans
illum locum,Non omnes capiunt verbum hoc,ſed quibus
datum eſt,adde, datum quidem his qui volũt & qui aſſen-
Orat. 31. tiuntur. Quem præceptorem ſuum ſecutus Hieronymus,
Mat.7. datum eſt,inquit,his qui petierunt, qui voluerunt, qui vt
acciperent laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, &
quærens inueniet,& pulſanti aperietur. Omni inquit,pe-
tenti non coniugato tantũ, ſed & cælibi cuiuſcunq; ſexus,
cuiuſcunq; ſit ordinis,omni petẽti dabitur. Ac ne quis pu-
taret hoc aut illud petenti datũ iri,dicit alio loco: Quod-
Ioan.15. cunq; volueritis petetis,& fiet vobis. Quodcunq; petieris
Mar.11. patrem in nomine meo,dabit vobis. Omnia quæcunque
orantes petitis credite quia accipietis, & euenient vobis:
nihil prorſus excludendo,cum omnia quæ habemus do-
na ſunt illius,neq; boni quicquam niſi dona illius habere
poſsimus. Etiam pudicitiam coniugalem Dei donum eſſe
beatiſsimus Paulus oſtendit, vbi de hac re loquens, ait:
volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum,ſed vnuſ-
quiſq; proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic,
De nuptiis & concupiſcentia.ad Valerium lib.1. alius verò ſic. Ecce & hoc,inquit Auguſtinus,donũ eſſe di-
xit à Deo,& ſi inferius quàm illa continentia,in qua vole
bat omnes eſſe ſicut ſeipſum,tamen donũ à Deo. Vnde in-
telligimus, cum hæc præcipiuntur vt fiant, nihil aliud
oſtendi, quàm ineſſe nobis oportere ad hæc accipienda &
Et de bono perſeuerantiæ,cap.14 habenda,etiam propriam voluntatem. Non ſolum carnis
deſideria frenare,ſed oculorum etiã concupiſcentiam do-
mare,faſtum quoq; calcare, deniq; à quocũq; alio crimine
abſtinere Dei donum eſt. Quid ergo? nõ poſſe me dicam,
quia

quia nō eſt mihi datum? Non ergo penes me culpa erit, ſed penes Deum qui mihi donum hoc non eſt impartiri dignatus. Huc tandem impietatis prolapſi ſunt iſti, vt Deum malorum authorem, quin etiam impulſorem facere non dubitent: dum nihilo plus in nobis libertatis eſſe aſſerunt, quàm in ſtipite vel in trunco: quorum etiā hæc eſt blaſphema vox, non minus proprium opus eſſe Dei Iudæ proditionem, quàm Pauli vocationem. Sic error alius ex alio gignitur, & illa vetus ac pridem iam ſopita, Simonis hæreſis & Manichęi reſuſcitatur. Interea tamen qui hæc tam impia dicere veriti non ſunt, tanquam idola quædam coluntur à multis, & quod ſcriptum ab illis eſt, quamlibet pugnat cum Euangelio, Dei tamen verbum & Euangelium vocatur, neque alio iam loco, quàm quo ſcriptura Canonica habetur: adeo ſunt, proh dolor, mentes hominum excęcatæ. Sed nos ad inſtitutum redeamus. *Blaſphemia.*

Planum iam feciſſe videmur, neque aduerſari Dei mandato votum cœlibatus, nec eſſe eiuſmodi quod homo Deo fretus præſtare non poſſet. Eſt quidem ita, ſi noſtras ipſorum ſpectemus vires, nos non poſſe, ſed poſſumus, ſi fiduciam omnem in illo collocemus, qui paratior eſt ad præſtandum, quàm ſimus nos ad petendum cum vera fide. Quem autem offendit quod continere facile, iucundum & ſuaue eſſe dixerimus Deo adiuuante, quid is diceret, ſi Chryſoſtomi locum illum inſpexiſſet, vbi contra nos declamans qui ſimiliter cōcubitum, voluptatis quiddam habere, continentem autem voluptatem habere non poſſe, vt qui bellum cum naturæ tyrannide ſine intermiſsione gererent, vociferabantur. Imò contra, inquit, res eſt, violentia namq; & turba penes impuros eſt maior, tumultus ingens & qualibet tempeſtate ſęuior: ſic ille habet, vt nunquam ad cupiditatis congreſſum conſiſtat, victus aſsiduè cadat, quemadmodum dęmoniaci malignis ſpiritibus agitati. Continens autem ille, prælio victor, hanc aſsiduè proſternit, nobiliſsima & infinities præſtantiore voluptate potitur, ſimul ipſa victoria & cōſcientia bona, & ſplendidiſsimis trophęis perpetuo fulgens. Itaque dici non poteſt, quanta continentium hominum voluptas ſit, vt qui coronam ſibiipſis concinnent, & præmia, conſuetudinem angelorum, & toto orbe terrarum præconium, libertatē, ſpem certam & immortalem. Certè quod cum tanta voluptate coniunctum eſt, id non poteſt eſſe non facile, iu- *In priorē ad Cor. ho. 37.*

In libro de vera virginitate. cundum & ſuaue. Quid diceret ſi Baſilium legiſſet his verbis ea de re diſſerentem? Ne dixeris, quomodo aſcendam in cœlum, vt virginitatis meæ integritatem inde
Rom. 12. deducam? aut quomodo deſcendam in abyſſum, vt eam dudum à Diabolo corruptam mihi ipſi recuperem? Sed quid? prope te eſt, inquit, & ſecundum naturam tibi ingeneratur virginitas: neque igitur maria transfretare, vt eam acquiras tibi opus eſt, neque aërem immenſum peruolare, neque terrarum tractus hanc inueſtigando circuire, aut è terris euolare, cœlumq́ pro ea inueniendа luſtrare, ſed omiſſa cura ſuperflua locorum ſpatia & interualla peragrandi, teipſam vt te habeas diligentius inſpice, atque hanc in te per naturam opertam abditamq́ reperies. Quod ſecundum naturam eſt, ſicut ſcribit Baſilius, quid in eo difficultatis, quid eſſe poteſt laboris & moleſtiæ? quid non voluptatis potius? Nos ta-
Rom. 5. men quicquid eſſe facilitatis in ea re diximus, illius gratiæ tribuimus qui adiuuat infirmitatem noſtram: qui ſimul vt ſui charitatem diffuderit in cordibus noſtris, nihil poteſt eſſe tam difficile quod non facile ſtatim fiat, iucundum & ſuaue: Quam facilitatē qui nondum eſt con-
In collationibus patrū coll. 12. ca. 15 ſecutus, extat apud Caſsianum Ioannis Chryſoſtomi diſcipulum Cheremonis cōſilium, quemadmodum ad eam perueniri poſsit, id ſequatur licebit. Interrogatus Cheremon, quanto tempore poſsit acquiri & perfici caſtitas? Temerarium eſt, inquit, ſuper conſummatione caſtitatis in tanta præſertim vel voluptatum diuerſitate vel virium, certam temporis definire menſuram, rationem tamen obſeruanti & temporis modum quomodo eius poſsibilitas agnoſcatur. conſtantiſsime poſſumus præfinire. Quiſquis abſtractus à cunctis otioſis confabulationibus, & mortificatus ab omni ſolicitudine, curaq́ mundana, duobus tantum paximaciis fuerit quotidiana refectione cōtentus, & aquæ facietate ſubtracta, quietem ſomni trium, vel vt alii ſtatuerunt, quatuor horarum ſpatio terminauerit, nec tamen laborum aut continentia huius merito, ſed miſeratione domini eam ſe crediderit adepturum, quia ſine hac fide vana eſt omnis laboris humani intentio, nō amplius quàm ſex menſibus perfectionē ipſius impoſsibilem ſibi
Homil. 6. in Leuit. eſſe cognoſcat. Sed eſt ante Cheremonem Origenes: Nutrimenta ſpiritus ſunt, diuina lectio, orationes aſsiduę, ſermo doctrinæ: his alitur cibis, his conualeſcit, his victor effici-

efficitur. Quod quia non facitis nolite queri de infirmitate carnis: nolite dicere quia volumus ſed nõ poſſumus: volumus continenter viuere, ſed carnis fragilitate decipimur, & impugnamur ſtimulis eius. Tu das ſtimulos carni tuæ: tu eam aduerſus ſpiritum tuũ armas, & potentem facis cum eam carnibus facias, vino nimio inundas, omni mollicie pulpas & ad illecebras nutris. Verũ adduci multi creduntur, vt ſe voto cœlibatus implicent, non vt quod vouerint præſtent, ſed vt, cuius rei cauſa vouerint, honoribus & opibus potiantur. Sed hac de re ſolius rei iudicium eſt, qui ſcrutatur corda & renes. Vtinam autem non multi ſint, de quibus id non verius quàm Eccleſiæ expedit, exiſtimari poſsit. Vetus eſt autem illa Dei querela, quod nemo vel oſtia claudat, vel incẽdat altare gratuito: Quin & quo tempore quot Epiſcopi & Presbyteri, tot fuerunt prope martyres, à Paulo ſcriptum ad Philippenſes legimus his verbis: Spero, inquit, Timotheum me cito mittere ad vos, vt & ego bono ſim animo cognitis quæ circa vos ſunt: neminem enim habeo tam vnanimem qui ſyncera affectione pro vobis ſolicitus ſit, omnes enim quę ſua ſunt quęrunt, non quæ Ieſu Chriſti. Quod ſi vere dictum eſt illo tempore, noſtro hoc ſæculo multo verius dici poteſt, quo mercenarios multos, raros admodum paſtores videre licet. Apud eos etiam, qui Euangelici malunt appellari, quàm Chriſtiani, quorumquemq; reperire licet qui gratis prædicet Euangelium? Quorundam ex his tanta fuiſſe fertur cupiditas, vt expleri non poſſet, quàm inflammauit magis vxorum: & qui ſunt ex inceſto coniugio procreati liberorum frequentia, vt inter alias cauſas, quamobrem interdicta ſunt Sacerdotibus matrimonia, videri poſsit hæc non poſtrema, ne magis etiam accenderetur auaritia. Cæterum quo quis animo Sacerdos fieri velit, aut voto ſe cœlibatus obſtringat, Dei ſolius eſt iudicium, cuius oculis nuda & aperta ſunt omnia: homo videre non poteſt, niſi ea quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Verum & demus hoc, eſſe non neminem, qui dum furiis ambitionis actus ad Sacerdotium aſpirat, hac ſola de cauſa cœlibatum vouerit, num idęo tollendus eſt cœlibatus? Etiam ad matrimonium accedunt multi, longe alia affectione, quàm qua ſuſcipi tantum hoc Sacramentum oporteret: nam quotumquemque reperire licet qui illud ſpectet in matrimonio contrahendo quod

Hier. 17.

Malach. 1.

Phil 2.

Heb. 4.

ſpectari

ſpectari ſolum debet,ac non ad dotem,ad formã,aut alio quocunq; reſpiciat: num ideo dicemus, ne ſit matrimonium? Sed nequit,aiunt,pręſtare quod vouit. Hoc dicere Simonis eſt,& Marcionis,ac Manichęi hæreſim profiteri.
Mar.9. Chriſtiano dicere fas nõ eſt,niſi quod dixit Chriſtus:omnia poſsibilia ſunt credenti:quod dixit imitator eius Paulus, omnia poſſum in eo qui me confortat: Quod dixit *Phil.4.* Auguſtinus, lenis erit ſarcina continentiæ ſi Chriſti erit, Chriſti erit ſi fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iuſſerit. Verum non præſtant multi. Nunquid in baptiſmo quoque Sathanæ & pompis eius non abrenuntiamus? Pręſtatur ne id ab omnibus? an ideo abroganda erit hæc Apoſtolorum traditio? quæ mille quingentis annis in eccleſia duraſſe videtur? Moſi legem nunquid omnes obſeruabant Iudæi? num ideo fuit abroganda,quia præuarica-
Rom.10 tores eius erant plurimi,priuſquã veniſſet finis legis Chriſtus? An ideo tollemus præceptum de non concupiſcendo? quod magis videtur accendere concupiſcẽtiam quàm extinguere,ſi dei ſimus auxilio deſtituti? Nõ ita nos Pau-
Rom.7. lus docuit: Lex quidem,inquit,ſancta,& mandatum ſanctum,eſt iuſtum,& bonum: ſic & cœlibatus lex ſancta eſt, iuſta eſt,bona eſt, etiamſi neque ſancti, neque iuſti,neque boni ſunt,qui profeſsi cœlibatum, ventri nihilominus &
Hom.1.& 71.ad populum Antiochenum. Et Ho. 58. in Matth. libidini ſeruiunt. Pręclare Ioãnes Chryſoſtomus: Calumniantur, inquit, ebrioſi fructum à Deo factum, dicentes: non ſit vinũ. At nos ipſis dicamus: non ſit ebrietas. Vinum enim dei, ebrietas diaboli opus eſt. Non vinũ ebrietatẽ facit,ne dei creaturam accuſes,ſed conſerui inſaniam argue. Totidem verbis reſpondere licet his qui dicunt, non ſit votum cœlibatus, vt dicamus illis, non ſit ſcortatio, non ſint inceſtę nuptię: votum enim cęlibatus dei: ſcortatio & inceſtæ nuptiæ diaboli opus eſt. Non cœlibatus votum ſcortationem facit, ne quod à Deo laudatum eſt accuſes, verum illius infamiam argue,qui quod promiſit non pręſtat,non quia non potuit, ſed quia noluit,quia nõ ea qua oportuit fide Deum precatus eſt,vt ſibi continentiæ donũ
1.Cor.10 impartiret. De quo Paulus quoque teſtatur: Quod fidelis eſt Deus, qui non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus,ſed faciet etiam cum tentatione prouentum,vt poſsimus ſuſtinere. Non ſunt laudandi qui ſe temerè votis obſtringunt,pręſtat enim longe non vouere,quàm quod ſemel voueris,in eo nõ perſiſtere. Sed cum animi cuiuſque

con-

coniectura ſit difficilis, etiã ſi quis anteacto vitæ ſuæ tem-
pore parum ſit continenter vixiſſe viſus (quamuis haberi
delectum oporteat, vt ne cito manus cuiuis imponatur, *1.Tim.5.*
ne peccatis alienis communicetur) prohiberi tamen vix
poterit quominus quod ſanctum eſt voueat, neſcit enim *Luc.5.*
tarda molimina ſpiritus ſancti gratia : vno momento ex *Act.9.*
publicano Euangeliſtam, ex perſecutore Apoſtolum, ex *Luc.7.*
meretrice vas electum, ex latrone paradiſi ciuem factum *Luc.23.*
eſſe legimus: Hæc eſt mutatio dextræ excelſi. Optandum *Pſal.76*
tamen foret, vt quæ regula præſcripta eſt ab Apoſtolo in *1.Tim.3*
conſtituẽdis Epiſcopis & presbyteris ea ſeruaretur. Eſt au- *Cicer.epi.1.*
tem Chriſtianę charitatis, non cogitare malum, nec teme *ad Q. fra-*
rè ſecus aliquid de proximo ſuſpicari. Vere dictum eſt à *trem.*
quodam ethnico, & à Gregorio Nazianzeno repetitum,
quod vt quiſq; optimus eſt, ita difficillime alium impro- *Eccle.10*
bum eſſe ſuſpicatur. Contra verò ſcriptum à Sapiente legi *In oratione*
mus: In via ſtultus ambulans, quum ipſe inſipiens ſit, om- *funebri in*
nes ſtultos æſtimat. Ex ſuis quiſque moribus libenter fin- *Athanaſiũ*
git alios. Sic Nero ſcribitur, quum vnus eſſet omnium im *Suetonius*
puriſsimus, animum inducere nõ potuiſſe, vt quenque pu *in Nerone*
dicum eſſe crederet. Verum vtcunque res ſe habeat, reperi-
ri videmus non paucos, qui quum ſe voto cęlibatus obli-
gauerint, non præſtent tamen. In hos iuxta Canonum
præcepta potius animaduertendum foret, quàm vt ſancta
lex propter homines non ſanctos antiquaretur. Sed hic à
Bucero Cypriani nobis authoritas obiicitur, qui ſcriptũ
alicubi reliquerit quum de virginibus Deo dicatis loque-
retur: Si perſeuerare nolunt aut non poſſunt, melius eſt vt
nubant. Fingamus hoc, ſicut iſti volunt, ſenſiſſe Cypria-
num. Quod autem eſt iſtud ſingularitatis ſtudium, velle
ſolitariam alicuius opinionem ſequi potius, quàm totius
Eccleſiæ Catholicę ſenſum & conſenſum? Congregatum
fuit vnius omnium ſanctiſsimi, doctiſsimi, grauiſsimiq;
Pontificis Leonis authoritate Chalcedonẽſe Concilium,
ſexcentorum triginta Epiſcoporum, aliquanto poſtquam
ad Chriſtum Cyprianus migrauerat, quod inter quatuor
illa numeratur, quæ nec ab ipſis noſtri temporis hæreticis
reiiciuntur, à Catholicis verò non aliter quàm ſicut qua- *Actio.14*
tuor Euangelia recipiuntur, in eo diſertis orbis contra- *cap.16.*
rium eſt ſancitum. Nonne totius orbis Chriſtiani potius
quàm vnius alicuius ſequi ſententiam oporteret? Quem
tamen & ipſum exiſtimandum nõ eſt id ſenſiſſe quod iſti
volunt,

volunt, vt quæ votum continentiæ ſolenniter eſſet pro-feſſa, Deo dicatæ virgini nubere licitum exiſtimaret. Sed ſcripſit is de deo dicata. Scripſit: ſed quo ſenſu ſcripſerit videamus. Poſtulauerat à Cypriano Pomponius, vt ſibi reſcriberet, quid ei de virginibus his videretur, quæ quum ſemel ſtatum ſuum continenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ ſunt poſtea in eodem lecto pariter manſiſſe cum maſculis, ex quibus vnus fuerit Diaconus. Quid huic reſcribēs Cyprianus, nunquid ait nubant? Nihil minus: verum conſultè feciſti, inquit, abſtinēdo Diaconum: virgines autem inſpiciantur ab obſtetricibus diligenter, & ſi virgines inuentæ fuerint, accepta communicatione ad eccleſiam admittantur: ſi autē de his aliquæ corruptæ fuerint deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam, quia quę hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Chriſti adultera eſt, & ideo æſtimato iuſto tempore, poſtea exomologeſi facta, ad Eccleſiam redeant: quod ſi obſtinatè perſeuerant, nec ſe ab inuicem ſeparant, ſciant ſe cum hac ſua impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in eccleſiam poſſe. Hoc eſt reſcriptū Cypriani. Quæ verò interiecta ſunt, doctrinam quandam in ſe continent, quemadmodum aſſeruari virgines oporteat: ibi inter cætera verba ſunt hæc: Si perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant. Quæ nequaquam ita accipienda eſſe tanquam eis poſteaquam ſe ſemel Deo deſpondiſſet, nubere licere vellet, ſed retro potius trahenda, ad id tempus quo nondum ſe Deo dicauerant, vel ſequentia quæ iam commemorauimus Cypriani verba manifeſtè declarāt, vbi Chriſti ſponſam Deo dicatam virginem, ſi cum viro reperta fuerit, nō hominis mariti, ſed Chriſti vocat adulteram. Eſt ne autem credibile in hunc errorem tam impium lapſum eſſe Cyprianum, vt virgini Deo dicatæ permittendum adulterium eſſe cenſeret? Deinde verò ſi quæ nupſit homini marito, fas non eſt vt alii nubat, quomodo fas eſſe poterit ei cum aliquo mortalium nuptias contrahere, quæ ſemel Deo nupſit immortali? Certe prius illud Auguſtinus nō matrimonium quod eſt cum altero ſuperſtite priore marito contractum, ſed adulterium appellat, ſicut à nobis paulò ante commemoratum eſt, quanto magis adulterium dici meretur, & quidem longe grauiſsimū adulteriū quod à Chriſti ſponſa cōmittitur, vbi nō homini mortali, ſed Deo data fides immortali violatur? Quamobrem longe ab ea ſententia Cypri-

De nuptiis & concupiſcent. lib. 1. cap. 10.

Cyprianus abfuit, vt virginibus Deo dicatis nubere licitum eſſe vellet. Quin ille potius nõ diuerſum ea de re ſenſiſſe credendus eſt ab eo, quod Hieronymum & Ambroſium latinos, Baſilium & Chryſoſtomum græcos alioſq; qui ſecuti ſunt eum, ſanctos doctores ſcripſiſſe legimus, qui quæ virgines poſt conſecrationem nupſiſſent, eas nõ vxores legitime iunctas, verum adulteras & inceſtas eſſe dixerunt. Paulus viduas continentiam profeſſas, quæ ſaltem vellent nubere, damnationem habere ſcribit, & eſt veriſimile Cyprianum contra Pauli doctrinam hanc, Deo dicatis virginibus nuptias ad æternam earum damnationem permittere voluiſſe? Nihil itaque ſuffragatur iſtis Cypriani quod adferunt teſtimonium. Vtrum autem diſpenſari poſsit votum cœlibatus necne, nihil eſt quod in præſentia verba multa faciamus. Thomæ quidem Aquinatis, quem pro ſua ſententia confirmanda teſtem citant nonnulli, verba ſunt hæc: In voto ſolenniſato per profeſsionẽ religionis, non poteſt per Eccleſiã diſpenſari. Et rationem aſsignat decretalis, quia caſtitas eſt annexa regulæ monachali. Atqui tale eſt votum virginum ſolenniter Deo dicatarum. Sed non eſt præſentis inſtituti, poſsit necne diſpenſari, de eo differere: ſatis fuerit illud ſcire, quod per ſe licitum eſt diſpenſationis non egere. Verum hæc de voto dicta ſufficiant. Quod autem ad ordinem attinet, eum non repugnare matrimonio, quatenus vtrunq; ſacramentum eſt, à ſanctis patribus didicimus, cæterum quæ fiunt à matrimonio iunctis, quæ citra ruborem nominari non poſſunt, ea cum ſacerdotio pugnare vehemẽter ab Origene, Ambroſio, Hieronymo, Beda, cęteriſq; viris non doctrina magis quàm pietate præditis excellenti, docemur. Neque verò mirum id alicui videri debet, ſi matrimonii ſiue nuptiarum bonum à malo concupiſcẽtiæ diſcernimus, quod aliquando feciſſe Auguſtinum, Pelagius, Iulianus, Cœleſtinus, hæretici reprehendebant, cæterum is, non ſolum ratione ſubtili, verumetiam vulgatiſsimo iudicio naturali, quod in primis illis hominibus apparuit, hodieq; tenetur etiam ab hominibus coniugatis illud diſcerni docuit. Quod enim, inquit, illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt connubii bonum: quod verò prius confuſione texerunt, hoc eſt concupiſcentiæ malum. Proinde nuptiæ quia etiam de illo malo aliquid boni faciunt, gloriantur, quia verò ſine illo fieri nõ poteſt, erubeſcunt. Tanquam ſi quiſpi

1. Tim. 5.

22. q 88. art. 6.

De nup. & concup. ad Valeriũ, li. 1. cap. 7.

quiſpiam pede viriato ad aliquid bonū etiam claudicans perueniat, nec propter claudicationis malum, mala eſt illa peruentio, nec propter illius peruentionis bonum, bona eſt claudicatio, ita nec propter libidinis malum nuptias condemnare, nec propter nuptiarū bonum libidinem laudare debemus. Bonæ ſunt itaq; nuptiæ, ſed ſine qua bonū nuptiarum fieri nō poteſt, mala eſt libido. Atq; hæc eſt cui repugnat ordo, quæ tam turpis eſt, vt eam etiam ipſi turpes turpitudinem vocent: cuius licet ſint amatores, oſtentatores eſſe non audent. Cuius tanta eſt fœditas, vt etiam copulatio coniugalis, quæ ſecundū matrimonialium præſcripta tabularum, procreandorum fit cauſa liberorum, latebras ad ſubterfugiendum hominum conſpectum, & remotum ab arbitris cubile conquirat. Certe non qui bene, *Ioan.3.* ſed qui male agit, odit lucem, dicit Chriſtus, omnia verò recte facta in luce collocari volunt. Hæc igitur opera tenebrarum pugnant cum ſacerdotio maxime, cuius opera in luce collocari volunt. Quod ſi illa ſic exerceri poſſent, quē admodum ante peccatum ea primi noſtri parentes exercuiſſent in paradiſo, nihil vt aliud quàm liberorum procreatio ſpectaretur, cum ſacerdotio non pugnaret. Nunc illorum peccato factum eſt, vt ſine peccato, quod tamē niſi modum excedat non imputatur, opera nuptiarum exercere non liceat. Et hoc eſt illud peccatum quod vocatur *Pſal.10.* originis, de quo dixit etiam Propheta: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum & in peccatis concepit me mater mea. Quod ſi ſacerdotem eſſe nihil eſſet aliud quàm Prophetam eſſe, verbiq; miniſterio fungi, ne ſic quidem licitum *Hæreſi 78. con. Antidicomarianitas.* illi futurum exiſtimat Epiphanius, vt mariti officio fungitur: ſic enim ille ſcribit: Nunquid inhoneſtæ ſunt nuptiæ? num impurum cubile? at à Prophetis & Pontificibus prohibentur propter manus miniſteriū. Nam poſtquam prophetauit Moſes, non amplius vxori coniunctus eſt, non amplius liberos genuit, non amplius gignit talis, habet enim vitam domino vacantem: vacare autem domino nō poteſt, qui mariti officio fungitur. Multo minus licitum *Hom.23. in Numeros.* eſſe videtur ei, qui ſacrificium indefinens oblaturus eſt, quod impediri certum eſſe ſcribit Origenes his qui coniugalibus neceſsitatibus ſeruiunt. Ac videtur ei quod illius *Contra Iouinianum, lib.1.* ſolius eſt offerre ſacrificium indefinens, qui indefinenti & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati. Si laicus & quicunq; fidelis, dicit Hieronymus, orare non poteſt, niſi careat officio

coniugali, ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerēda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt: ſemper carēdum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolum in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus ab vxoribus ſeparati, & vinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem prouocare. Et alio loco: Quod ſi indignè, inquit, accipiunt mariti, non mihi iraſcantur, ſed ſcripturis ſanctis, imò Epiſcopis, Preſbyteris, & Diaconis, & vniuerſo choro ſacerdotali & leuitico, qui ſe nouerunt hoſtias offerre non poſſe, ſi operi ſeruiant coniugali. Sic & Ambroſius enarrans illa verba: Diaconos ſint vnius vxoris viri. Veteribus idcirco cōceſſum eſt laicis aut ſacerdotibus, vxores ad vſum habere, quia multum temporis otio vacabant à miniſterio aut ſacerdotio, multitudo enim erat ſacerdotum, & vnuſquiſq; certo tempore ſeruiebat diuinis ceremoniis. Nunc autē ſeptem diaconos eſſe oportet, aliquantos presbyteros, vt bini ſint per Eccleſias, & vnus in ciuitate Epiſcopus, ac per hoc omnes à conuentu fœminæ abſtinere debere, quia neceſſe eſt eos quotidie præſto eſſe in Eccleſia, omni enim hebdomada offerendū eſt, etiam ſi nō quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada. Si plebeis hominibus orationis cauſa abſtinere ſe præcipit, vt vacent orationi: quanto magis Leuitis aut ſacerdotibus, quos die nocteq; pro plebe ſibi commiſſa oportet orare? Mundiores ergo eſſe debent cæteris, quia actores dei ſunt. Beda quoque Venerabilis, vicis ſuo tempore Pontifices templi tantum officiis mancipati, non ſolum à complexu vxorum, ſed ab ipſo quoq; domorum ſuorum abſtinebant ingreſſu, vbi noſtri temporis ſacerdotibus quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuo ſeruādę caſtitatis exemplum datur. Quia enim tum ſacerdotalis ex ſtirpe Aaron ſucceſsio quærebatur, neceſſario tempus ſubſtituendæ ſoboli procurabatur, at quia nunc non carnalis ſucceſsio ſed perfectio ſpiritualis inquiritur, conſequenter ſacerdotibus, vt ſemper queant altari aſsiſtere, ſemper ab vxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur. Non pugnat igitur maritum & ſacerdotem: ſed pugnat inter quotidianos vxoris amplexus verſari, & cœleſtia myſteria tractare, quum præſertim ſui corporis maritus poteſtatem non habeat, ſed vxor, quam quoties id exigit, ei fraudare fas non eſt. Porrò diuina myſteria liberum hominem requi-

In apologia pro libris aduerſus Iouinianū ſcriptis.

In. 1.c. Luc.

runt,qui ſuæ ſit non alienę poteſtatis. Quamobrem non apud orientales modo, verum in noſtra hac occidentali eccleſia nihil impedit,quominus qui maritus eſt,fiat idem ſacerdos, modò quę mariti ſunt, ea præſtare deſinat: his enim præſtandis ita totus animus & corpus impenditur, vt ſubmergi mens & caro tota fieri videatur,ſicut ab Auguſtino quoque legimus annotatum. Corpus autẽ Chriſti quod ſacerdos conficit,quũ ſit ſpirituale,nihil eſt quod magis refugiat quàm carnem, quod vel illa dei verba ſatis indicant: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quoniam caro ſunt. Qui ſemel vxorem duxit, quoad illa vixerit, etiam ſi diuortium factum ſit, maritus tamẽ illius eſſe nunquam deſinit: caro viri, caro ſemper vxoris eſt: caro vxoris, caro viri eſt, neutrius vt poteſtatem tertius aliquis habere poſsit. Sed ſi ceſſerit vltro cõiunx iure ſuo quod habet in viri carnem ac ſuam quoque Deo carnem conſecrauerit, iam & marito licebit ad eundem modum ſe Deo dicare ſacerdotioq́ꝫ fungi. Sic Petro non fuit vxor impedimẽto, quo minus Chriſti fieret Apoſtolus, ſed quod eam tamen reliquerit Chriſtum ſecutus, vel hæc ipſius verba teſtantur cum dicit: Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Clarius autem id ex reſponſo Chriſti colligitur: Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem propter nomen meum, centuplum accipiet. An autem reliqui Apoſtoli coniuges habuerint, quoniã hoc de illis relatum non eſt, videtur Hieronymo veriſimilius eſſe quod non habuerint. Quod autem eſt nouum hoc Apoſtolorũ genus, qui cum veri Chriſti Apoſtoli ductas vxores reliquerint Euangelii ſtudio, nec duxerint quum nulli fuerit interdictum, non putant ſe ſuum Euangelium profiteri poſſe, niſi contra Eccleſiæ interdictum vxores duxerint? inter ſeptuaginta diſcipulos, maritos fuiſſe nonnullos credibile eſt, quos tamen & ipſos poſteaquam Chriſti diſcipuli facti ſunt, Petri exemplo cum vxoribus commertii deinceps nihil habuiſſe dubitandum non eſt. Ea res occaſionem dedit Corinthiis ex Paulo ſciſcitandi, quandoquidem videbã. iſti diſcipulos vxores ſuas relinquere, neq́ꝫ deerant qui id ab omnibus in Chriſtum credẽtibus fieri oportere dicerent, num ſibi quoque relinquendæ vxores eſſent, poſteaquam ſemel in Chriſtum credere cœpiſſent. Quibus reſpondens Pau-

Lib.4.cont. Iulian.c.14 & de ciuit. Dei, lib.14. cap.16.

Gen.6.

Mat.19

Lib.1.cont. Iouinian.

Paulus: De quibus,inquit,ſcripſiſtis mihi,quærẽtes an ad fidem conuerſis cum vxoribus commertium habere mari tis liceret: bonum eſt homini mulierem non tangere,hoc eſt ab vxore abſtinere, propter fornicationem autẽ vnuſquiſque habeat vxorem ſuam,& vnaquæque maritum ſu um. Non dixit,ait Hieronymus, vnuſquiſque ducat, ſed vnuſquiſque habeat vxorem ſuam, ſuam,inquit,habeat, ſua vtatur quam habebat antequam crederet. Neque ſolus Hieronymus, verum & ante eum.1. Tertullianus, & æqualis eius, 2. Ambroſius &.3. Auguſtinus, & qui ſecuti ſunt vno & altero poſt ſeculo.4. Gregorius & Fulgentius latini, tum autem.5. Ioannes Chryſoſtomus, 6. Epiphanius,7. Theodoritus,8. Oecumenius,9. Theophylactus græci,Pauli locum hunc de coniugatis intelligunt. Sed momenta rationum ait quidam pluris facimus in diſputando quàm authoritates. Quaſi verò fuerint iſta tot tam præclara totius orbis Chriſtiani lumina rationibus deſtituta,ac ſolus tu ſis,qui monumẽta rationũ adferas. Quis eſt hic ſuperbiæ tumor,quæ arrogantia animi? quæ mentis inflatio? Sed ipſum verba ſua Paulum explicantem audiamus, Quum enim dixiſſet, propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem ſuam,& vnaquaque ſuum virum habeat, vt ne cui dubium eſſe poſſet quid ſibi vellet dicens, habeat vxorem, habeat virum, ſtatim ſubiungit: Vxori debitum reddat,ſimiliter autẽ & vxor viro. Quaſi diceret, ſi non intelligis quid ſit, habeat vir vxorem, habeat vxor virum: ecce dicam clàrius,vxori debitum reddat, & vxor viro. Quominus autem ambigi queat de quo debito dicat,ſubdit eueſtigio: mulier ſui corporis poteſtatem non habet,ſed vir,ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet,ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, Dic cædo quiſquis es,qui te ſolum ſapere,te ſolum videre putas, cœlebs habeat ſui corporis poteſtatem necne? Tum autem quem fraudet cœlebs, ſi non faciat alteri ſui corporis poteſtatem? quum eius rei nemini ſit debitor? Vel cæco appareat, non de aliis hæc verba dici quàm de coniugibus, hic vt ſit germanus Pauli verborũ ſenſus,cõmodũ quidẽ illud foret, quãdoquidẽ tẽpus breue eſt, neque procul iam dies ille ſupremus abeſt, vt aut relinqueretis vxores Apoſtolorũ exemplo,aut eas haberetis tanquam nõ habentes, nec alio quàm quo ſorores eſſent apud vos loco, ita vt in totũ ab earum carnali commertio vobis temperaretis.

1. Cor. 7.

Li. 1. cont. Iouinian.

1. In lib. de exhortat. caſtitatis.

2. In Paulũ ad Cornel.

3. In epi. 100 & in lib. 1. de ſerm. dñi in monte.

4. Li. 4. c. 1 in li. Reg. 1.

5. In cõmentariis.

6. Hær. 78.

7. In Epitome decret.

8. In cõmentariis.

9. Ibidem.

Fulgẽt. epi. 1. ad Gallã de ſtatu viduarum. Et in ea quæ proxime ſequitur ad probam de virginitate.

Quoniam verò periculum eſt ne qua detur occaſio fornicandi, vnuſquiſque maritus habeat, hoc eſt, retineat vxorem ſuam, non dimittat illam, vtatur ea, reddat ei quod ex lege coniugii debet, neque enim hactenus eſt ſui corporis dominus, vt quod ad vſum coniugalem attinet, eius copia fraudare poſsit vxorem. Ad eundem modum vnaquaque vxor habeat, hoc eſt, retineat virum ſuum, non diſcedat ab eo, quin reddat potius quod illi debet ex iure matrimonii. Nam quod ad vſum pertinet matrimonii, ius vxorii corporis penes maritum eſt, nō penes vxorem, quæ ſui copiam negare marito non debet. Ex eo videre licet, quanta ſit illorum cæcitas, qui ex his Pauli verbis longe diuerſam ſententiam colligere conantur, quaſi præcipiat is omnibus qui ſunt cœlibes, vt vxores ducant, quum tamen etiam Eraſmus ipſe Roterodamus quamuis cum primis iniquus cœlibatui paraphraſi locum hunc explicans, de coniugatis eum interpretur, ſic enim ſcribit: Ad quæſtiones de quibus me per literas cōſuluiſtis, paucis reſpondebo, quid faciendum pro his qui matrimonio ſunt irretiti, quid his qui in cœlibatu degunt, & viduis, item his qui matrimonio ſunt moleſto aut impari impliciti, poſtremo quid virginibus elocandis aut non elocandis. Quam obrem, quo quaſi fortiſsimo telo vſi ſunt, rerum nouandarum cupidi, ad cœlibatum oppugnandū, id magis adeo contra ipſos facere manifeſtum eſt. Tantum enim abeſt, vt his Pauli verbis vocentur cęlibes ad nuptias, vt ne his quidem, qui matrimonio iám irretiti ſunt vſquequaque liberum eſſe velit Paulus quouis tempore præſtare quæ debent ex lege matrimonii, ſeq; magis indulgere quàm pręcipere ſcribat, vt mutuum ſibi præſient debitum, ſic enim loquitur: Nolite fraudare inuicem, niſi forté ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram: hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Quæ verba non ita ſunt intelligenda, quaſi permittat vt ne precum tempore ſeſe coniuges attingant, ſicut quidam ſomniat non intelligens neque quæ loquatur, neque de quibus affirmat, ſed hoc (ait) dico per indulgentiam, vt exacto precum tempore, ne fraudetis deinceps inuicē, ſed ad intermiſſum vſum coniugii reuertamini. Non hoc dico præſcribens aut præcipiens, quum aut carere vos prorſus vxoribus, aut eas loco ſororum

rum

rum habere cupiam, ſed dico hoc infirmitati veſtræ con-
deſcendens. Quamobrem ex his verbis colligit Hie-
ronymus nuptias, indulgentiam vocari debere, non præ- *Lib. 1. cont.*
ceptum. Auguſtinus verò, Poſſet, inquit, putari, non eſſe *Iouinian.*
peccatum miſceri coniugi non filiorum procreandorum *In Encheri-*
cauſa, ſed carnalis etiã voluptatis, niſi addidiſſet, hoc au- *dio, cap 78.*
tem dico ſecundum veniam, non ſecundum imperium. *Amb. de in-*
Quis autem iam eſſe peccatum neget, quum dari veniam *ſtitut. virgi-*
facientibus Apoſtolica authoritas fateatur? Datur igitur *nis, cap. 6.*
venia reddendi debitum, non abſtinendi. Quamuis au- *Chryſ hom.*
tem vel prolis procreandæ vel ſtupri vitãdi cauſa rectum *32. operis*
ſit vxorem ducere, rectius tamen eſt, ſine periculo peccati *imperfecti.*
grauioris vel relinqui vxorem, vel cum ea tanquam ſoro- *De ſer Do.*
re habitare. Et hoc eſt quod monet Paulus quum dicit: *in monte,*
Tempus breue eſt, reliquum eſt vt qui habent vxores tan- *lib. 1.*
quam non habentes ſint: nam & abſq; vſu coniugali con- *Mat. 19.*
ſtare poſſe matrimonium, non ſolum Ambroſius & Chry-
ſoſtomus Chriſtiani, verumetiam Ethnici docuerunt: Nõ
enim defloratio virginitatis facit coniugium, ſed pactio
coniugalis, deniq; quum iungitur puella coniugium eſt,
non cum virili admixtione cognoſcitur, niſi forte nõ fuit
inter Mariam & Ioſeph coniugium, vbi nihil interceſſiſſe
carnalis commertii certum eſt. Certe beatiora coniugia
iudicãda ſunt, inquit Aug. quæ ſiue filiis procreãdis, ſiue
etiam iſta terrena prole contempta, continentiam inter ſe
pari conſenſu ſeruare potuerint, quod neque contra illud
præceptum ſit, quo dominus dimitti coniugem vetat: nõ
enim dimittit qui cum ea non carnaliter ſed ſpiritualiter
viuit, & illud ſeruatur quod per Apoſtolum dicitur: Reli-
quum eſt vt qui habent vxores, quaſi non habentes ſint.
Ad huiuſmodi ergo cõiugii maritos inuitat Paulus, quo-
ad per vxores licuerit, quibus vt reddatur debitũ permit-
tit, maioris peccati vitandi cauſa. Verum vt vnde deflexit
eò redeat oratio, non eſſe pugnãtia docuimus matrimo-
nium & ſacerdotium, ſed eſſe pugnãtia reddere debitum
vxori, & reddere debitum Deo, iuge ſacrificium offerẽdo.
Quare cui debitum hoc per vxorem fuerit remiſſum, ei
& fuiſſe ſemper & eſſe nunc etiam licitum non in orienta-
li modò, verum & in hac Eccleſia noſtra ſacerdotio fun-
gi. Obſeruatum autem hoc fuiſſe legimus & in orientali
Eccleſia, vt maritus quum ſacerdos eſſet factus, aſſentien-
te vxore, mariti officium facere deſineret, adeò viſum id

eſt ex diametro, quod aiunt, cum ſacerdotis officio pugnare. Quod hoc ita ſit, docet Hieronymus, quum de Vigilantio loquitur, his verbis: Proh nefas, Epiſcopos dicitur ſui ſceleris habere conſortes, ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos niſi primum vxores duxerint, nulli cœlibi credentes pudicitiam, imò oſtendentes quàm ſanctè viuant, qui male de omnibus ſuſpicantur, & niſi prægnantes vxores viderint clericorum, infanteſque de vlnis eorum vagientes, Chriſti ſacramenta non tribuunt. Quid facient orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, aut ſedis Apoſtolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt aut continentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſinunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini frena permittens, & naturalem carnis ardorem, qui in adoleſcentia plerunque ferueſcit, ſuis hortatibus duplicans, imò extinguens coitu fœminarum, vt nihil ſit quo differamus à porcis, quo differamus à brutis animantibus, quo ab equis, de quibus ſcriptũ eſt: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi. Docet qui videtur æqualis Hieronymi fuiſſe Socrates quoque Græcus: Si quis, inquit, in Theſſalia clericus factus cum vxore, quam ante clericatum legitimè duxit, dormierit, abdicator, quum omnes qui præclari ſunt in oriente abſtineant, præcipue verò Theſſalonia, Macedonia, & Helàde. Cui ſuffragatur ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum ſcribẽs Leo pontifex: Quum extra clericorum, inquit, ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietate & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continẽtiæ puritatem, ne ſubdiaconibus quidem carnale connubium cõceditur, vt & qui habent ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine qui quartus à capite eſt, dignum eſt cuſtodiri, quanto magis in primo, aut ſecundo, aut tertio ſeruandum eſt? ne aut Leuitico miniſterio, aut presbyterali honore, aut epiſcopali excellentia quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à voluptate vxoria necdum frenaſſe detegitur. Clarius autem Epiphanius Conſtantiæ Cypri Epiſcopus, qui adducto eo loco: Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum. Reuera, inquit, non ſuſcipit ſancta dei prædicatio, poſt Chriſti aduentum eos, qui à nuptiis mortuæ ipſorum vxoris ſecundis nuptiis coniuncti ſunt, & hoc certe ſancta Dei eccleſia cum ſynceritate obſeruat, ſed & adhuc

Hiere 5.

Li.5.c.12. Eccl.hiſt.

Epiſt.84

Hæreſi.59

adhuc viuentem & liberos gignentē vnius vxoris virum non ſuſcipit,ſed eum qui ſe ab vna cōtinuit, aut in viduitate vixit,diaconum,& presbyterum, & epiſcopum,& hipodiaconum,maximè vbi ſynceri ſunt canones eccleſiaſtici.At dicis mihi.Omnino in quibuſdam locis adhuc liberos gignere presbyteros,diaconos, & hipodiaconos: at hoc non eſt iuxta Canonem,ſed iuxta hominum mentē, quæ per tempus elāguit.Quamobrem etiam apud orientales vbi ſynceri fuerunt Canones eccleſiaſtici,fuiſſe legimus obſeruatum,vt ſacerdotes mariti deinceps à maritorum officiis abſtinerent. Quod verò ſcripſit alicubi Stephanus Papa, orientalium ſacerdotes matrimonio copulari,id ibi factū intelligi debet,vbi ſynceri Canones non ſunt. Et quamuis rideat Philippus gloſſatorem quod is interpretetur copulantur, id eſt, copulato vtuntur, hunc tamen quem gloſſator Stephani verborum ſenſum eſſe vult, certum eſt & indubitatum. Quamuis enim cuius Papæ Stephani verba ſint hæc, quæ in decretorū librum retulit Gratianus, non ſatis liqueat (nouem enim eius nominis fuiſſe conſtat) neque reperiuntur inter decreta Stephani Papæ,cuius Epiſtola libris Conciliorum eſt inſerta, nequaquam tamen credendum eſt quicunque tandem fuerit iſte Papa Stephanus, adeò rudem eum & rerum omnium imperitum fuiſſe,vt illud ignoraret,in nulla vnquam orbis Chriſtiani parte matrimonia contrahere ſacerdotibus licuiſſe. Ac ex aliis nonnullis locis, quæ per Gratianum proferuntur, cuiuis manifeſtum eſſe poteſt, copulantur,hoc loco aliter accipi non poſſe,quàm ſicut intellectum eſt à gloſſatore, nimirū copulato vtuntur,ac lege matrimonii,quod pridem initum eſt,carnaliter commiſcentur. Adfertur ab eodem Gratiano reſcriptum Nicolai Pontificis ad Salonitanum Epiſcopum,cuius hæc verba ſunt:Noſſe deſideras,vtrum mulier quæ viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte leuauit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. Quis non videt,copulari hoc loco,nō pro eo accipi,quod eſt matrimonio iungi, quod iampridem factum fuiſſe verborum cōtextus indicat,ſed carnaliter miſceri. Qua ſignificatione vſus etiam eſt verbo copulationis Auguſtinus dicens: Copulatio maris & fœminę generandi cauſa bonū eſt naturale nuptiarū,ſed iſto bono malè vtitur, qui beſtialiter vtitur,vt ſit eius intētio in voluptate libidinis,nō in volū

30 quæſt. 1. Noſſe.

De nup. & concupiſc. li. 1. cap. 4.

*Lib.9.epi*ſ*to.44.* tate propaginis. Et eum ſecutus Gregorius: Poſtquam copulatione coniugii viri atq; mulieris vnum corpus efficitur, non poteſt ex parte cõuerti & ex parte manere in ſeculo. Et alio loco: Dum vnum vtrorumq; corpus cõiugii ſit factum copulatione, incõgruum eſt partem conuerti, & partem in ſeculo remanere. Ad eundem modum Anianus interpres Chryſoſtomi: Habitare cum ſponſis nondũ ſibi copulatis lege coniugii. Certè, copulatio & copulari, in his locis non contractum, ſed vſum ſignificant matrimonii, quod etiam illa verba cõcilii Aurelian. declarant, vbi vis dictionis eius, copuletur, ſic eſt explicata: Nec ipſi adultero vnquàm in coniugio copuletur, hoc eſt, nec propriæ vxori ſibi licet reddere debitum, quam ſibi reddidit illicitam ſororem eius cognoſcẽdo. Nónne manifeſtè hic oſtenditur, coniugio copulari non aliud eſſe quàm reddere debitum? Hic itaque germanus eſt verborum Stephani ſenſus, quod orientalium ſacerdotes maritorum officiis funguntur, & præſtant vxoribus ea quæ debent ex lege matrimonii, occidẽtalium verò nequaquam: verùm ſi qui ſint etiam quos vxores habere cõtingat, ſunt iuxta Pauli conſilium tanquàm non habẽtes, deinde quicquam eis cum vxoribus eſt commercii. Hic ſanus cum ſit Stephani verborum intellectus, facilè apparet quàm nihil Philippum hic locus adiuuet, quo probare nititur ſacerdotibus aliquando matrimonium contrahere licuiſſe, cùm etiam Apoſtolorum canonibus id vetitum eſſe legamus, extat enim inter alios hic quoque: Qui cum cœlibes eſſent clerici facti ſunt, ex his ſolis lectoribus & cantoribus, ſi modo ſic eis viſum ſit matrimonium contrahere licere volumus. Quo canone quid aliud ſtatuitur, quàm quod hipodiaconis, diaconis, & presbyteris poſteaquã ordinati fuerint vxorẽ ducere fas non eſt? tales enim nuptias, vocant patres ſub Iuſtiniano Imperatore in Trullo regii palatii Conſtantinopoli congregati ducenti viginti ſeptem, illegitimas, & illegitimum eiuſmodi contubernium ſolui iubent. Qua ſynodo ante annos prope noningẽtos habita, cum poſterior fuiſſe videatur Stephanus hic põtifex, quicunq; tandem is fuerit (nam primum nõ fuiſſe liquet) eſt ne veriſimile eum aut canonem Apoſtolicũ, aut iſtorum patrum decretum ignoraſſe? quorum ſynodum, ſextam quidem ſynodũ vocat Gratianus cum eius decreta nõnulla producit, ſed ex Nicœna ſecunda ſynodo, tum ex actis quoq;

Marginal notes: *Lib ſ.epi*ſ*to.149.* *Hom.4.in Matth.* *27 quæſt. 2. Qui dormierit.* *Cano.25.* *Cano.3.* *Diſt.28.ca. Presbyterum. & 31. Quoniam. et.32.diſt.ca pi Si quis.* *Actione.6 tomo.1.* *Seſsione.5.*

quoq; Florentini concilii, & ex præfatione Anaſtaſii Abbatis in octauam ſynodum liquere poteſt, quod quatuor aut quinq; poſt annis fuerit congregata. Quam cum præceſſerint aliquanto interuallo Socrates, Hieronymus, Epiphanius, Leo, qui non vxores modò ducere, verumetiam cum his quas duxiſſent ante ſuſceptos ſacros ordines rem habere ſacerdotibus etiam orientalibus licitum non eſſe ſcripſerunt: nō poteſt oſtendi tempus vllū, quo vel orientalium, vel quarumcunq; aliarum eccleſiarū ſacerdotibus matrimonium inire fas fuerit, ficulneum vt planè ſit præſidium hoc Philippi, quo nititur ad inceſtas magiſtri ſui nuptias defendendas. Iam illud quàm ridiculum, quàm ineptum, quàm prorſus puerile, quod adfertur ex Nicolao Papa de matricida quodam, cui dum pœnitentia præſcribitur, à propria & legitima coniuge nō ſeparari iubetur, quem fuiſſe ſacerdotem ex eo colligere volūt, quòd oblationes facere prohibetur. Quaſi verò ſoli ſint ſacerdotes qui oblationes offerant, aut quaſi non ſit oblatio præter eā de qua ſuperius ſcripſimus, qua ſemetipſum in ara crucis Chriſtus obtulit, cuius repræſentatio fit per ſacerdotem in altari. Poterat iſte Theologus, iuris vtriuſque conſultus, Grammaticus, Rhetor, Medicus, Geometer, Alyptes, Augur, Schænobates, & quid nō? poterat ex illo ipſo decretorum libro, in quo tam diligenter verſatus eſſe videri vult, hoc quoque legiſſe, quod profert Gratianus ex Gregorio: Quod omnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriā quod Deus per Moſen dixit: Non apparebis in conſpectu meo vacuus: atque inde diſcere, ſuas etiam Laicos oblationes habere, quas offerant ad altare, quas etiam apud Catholicos nunc offerri videmus, & fuit hic vſus offerendi antiquiſsimus. Ab hoc genus oblationibus offerendis repellebantur pœnitentes, qualis fuit iſte matricida, repellebantur fratres diſsidentes, tum qui pauperem oppreſsiſſent, qui ſacrilegium commiſiſſent, & vi ſeruum ſuum ad eccleſiam profugum extraxiſſent, raptores, vſurarii, meretrices, & aliorum atrocium criminum affines, quemadmodum XC. diſtinctione, multis canonibus allegatis, gloſſator indicat. Non ergo ſtatim ſacerdos eſt, ſi quis oblationē offert, quod non viris magis quàm fœminis licet, modò ne ſint ex earum numero quarum oblationes recipere vetitum eſt. Hinc videre licet quàm anxiè quærendo,

33. quæſt. 2. Latorem.

De conſecrat. diſt. 1. Omnis.

Exod. 34.

Capi. Oblationes.

quàm nihil inuenire poſsint nouatores iſti quo demon‑ſtrent, aliquando ſacerdotibus matrimonia contrahere li cuiſſe. Quanta eſt autē iſta temeritas, quod per mille quin gentos annos nunquam in Eccleſia catholica licuiſſe le‑gitur, id nunc demum licitum vt ſit ſacerdotibus, conten dere? cum tempus multò iam ſit breuius, quàm fuit illud quo Paulus etiam eos qui haberēt vxores voluit eſſe tan‑quàm non habentes. Manifeſtum ergo iam eſt ſacerdoti‑bus in Eccleſia Catholica neq; licuiſſe vnquā neq; nunc etiam licere matrimonia cōtrahere. Quod verò adfertur ex Paulo: Oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum, id ad excludendos bigamos à Sacerdotio dictum eſſe ſancti patres omnes vno ore teſtantur, quemadmodū apud Ter tullianum, Origenem, Chryſoſtomum, Epiphanium, Hie ronymum, Ambroſium, Auguſtinum, Leonem, Theophy lactum, & alios videre licet: Illud autē perridiculū, quod ex his Pauli verbis colligere volunt, non fuiſſe ſed eſſe oportere Epiſcopum vnius vxoris virum, atq; eum libe‑ros etiam actu habentē, vt niſi ſe ſtrenuum vereq; maſcu‑lum in illis procreandis præſtiterit, parum ſit idoneus qui Epiſcopi munus obeat. Quorum ſi ſentētiam recipimus, non erit Sacerdos & Epiſcopus Chriſtus, nō Paulus ipſe qui hæc ſcripſit, non Ioannes Euangeliſta, de quo indubi‑tatum eſt virginem fuiſſe, non alii quidam Apoſtoli, qui cœlibes fuiſſe leguntur, non Titus, non Timotheus, non Dionyſius, nō Ignacius, non Baſilius, nō Chryſoſtomus, non innumeri alii Sacerdotes & Epiſcopi, quos omnes vt aliarum virtutū, ita caſtitatis & cōtinentiæ laude cumpri‑mis celebres fuiſſe legimus. Quid hac vna re dici poteſt abſurdius? Reclamant huic ſententiæ omnes omnis ætatum viri doctiſsimi ſanctiſsimiq; nō Latini magis quàm ipſi Græci. Ac primùm Euſebius: Oportet enim, dicit ſer‑mo diuinus, Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe: verunta men eos qui ſacrati ſunt, atq; in Dei miniſterio occupati, continere deinceps ſeipſos ab vxoris commercio decet. Epiphanius contra Montaniſtas ſcribens: Vnas, inquit, nuptias honorat Eccleſia, etiamſi maximè Sacerdotii do‑na per eos qui ab vnius etiam nuptiis ſe continuerunt, & in virginitate vitam degunt ſe ornaſſe præexpreſsit, velut etiam Apoſtoli ipſius Eccleſiaſticam Sacerdotii regulam ordinatè ac ſanctè conſtituerunt. Et alio loco; Vertex au‑tem horum omnium aut mater, vt ita dicam, eſt ſanctum Sacerdo‑

1. Tim. 3. Tertul. lib. priore ad Vxorem de exhortatione caſtitatis et de monogamia. Orige. hom. 17. in Lucā Chryſ. ho. 10. ad Timotheum & Titum. Epipha. hæreſi. 59. Hiero. li. 1. contra Iouinianum, & ad Titū. Ambr. li. 1. de officiis cap. 50. & epiſtola. 82. Leo epiſtola. 45. et 49. 1. Timo. 3. Demōſtra. Euangelicæ li. 1. ca. 9. Hæreſi. 48.

Sacerdotium, ex virginibus quidem vt plurimum proce= *In cōpendia*
dens, ſi verò non ex virginibus, at ſolitariam vitam de= *ria doctrina*
gentibus, ſi verò non ſuffecerint ad miniſterium ſolita= *de fide Ca=*
riam vitam degentes, de hîs qui cōtinent à propriis vxo= *tholica.*
ribus, aut ab vnis nuptiis viduitatem ſeruantibus: nam
eum qui ſecundas nuptias contraxit, non licet ad ſacer=
dotium ſuſcipere. Ioannes Chryſoſtomus: Tito dicit *Hom.2.de*
Paulus, conſtitue Epiſcopos ſicut ego diſpoſui tibi, ſi quis *patiētia Iob*
eſt ſine crimine, & vnius vxoris vir: non ea ratione quod
id nunc in Eccleſia obſeruetur, oportet enim omni pror=
ſus caſtitate Sacerdotem ornatum eſſe. Idem in epiſto= *Homil.10.*
lam ad Timotheum: Non hoc velut ſanciens dicit Apo=
ſtolus, quaſi non liceat abſque vxore Epiſcopum fieri, ſed
eius rei modum conſtituens. In eandem ſententiam Græ=
cus ille ſcholiaſtes: vnius vxoris virum. Non de hoc le=
gem fert, vt vxorem omnino habeat Epiſcopus: ſed ſi ſit,
inquit, ex mundanis, ne ſit tamen is qui ſecundis ſe nup=
tiis implicauerit, vel vt nouerit vnam vxorem eſſe legiti=
mam ad ea præſtanda, quæ debent inuicem coniuges iu=
re matrimonii. Poſteaquam verò vocatus ad Epiſcopa=
tum fuerit, illud impleat quod à Paulo ſcriptū eſt, vt ſint *1.Cor.7.*
qui habent vxores tanquam non habentes. Et: Volo om=
nes eſſe ſicut & ego. Neq; diſsidet ab his Theophilactus,
quinetiam ducenti viginti ſeptem patres, de quibus paulò
ante meminimus, qui in Trullo conuenientes Canones *Can.48.*
ediderunt, inter cæteros hunc etiam conſcripſerunt: Vxor
eius qui ad Epiſcopalem dignitatem promotus eſt, ſimul
vt is electus & conſecratus fuerit, communi ſui viri con=
ſenſu prius ſeparata, poſtquàm in Epiſcopum ordinatus
eſt ac conſecratus, monaſterium ingrediatur, quod ab
ædibus Epiſcopi procul abſit. Quid hi tot ſancti patres,
tam excellenti doctrina præditi, nunquid Pauli locum
hunc, de eo quod Epiſcopus vnius vxoris vir ſit, non in=
tellexiſſe iudicandi ſunt? per quos nulli vnquam Epiſco=
po eſſe licuit, niſi aut virgini, aut cuius vxor communi
conſenſu Deo continentiam ſuam dicaſſet, quod etiam=
num apud Græcos & Ruthenos obſeruari videmus, qui
quamuis plus aliquid Sacerdotibus permittant, neq; eos
ab vxoribus ſuis ſeparent, quas ante Sacerdotium duxe=
runt, tamen Epiſcopos nō ordinant, niſi vel virgines, vel
continentes. Quorſum autem attinet Latinorum quoq;
ſuper hunc Pauli locum interpretationes adducere? quos
nunquam

nunquam cum aliter intellexiſſe recepta totius Eccleſiæ conſuetudo manifeſtum facit: Ne quis tamen de eo ambigat, ex multis paucorũ teſtimonia proferemus. Extat epiſtola Syricii, ante annos mille ducentos propè ſcripta, cuius hæc verba ſunt: Fortè quæritur, quia ſcriptum eſt vnius vxoris virum: non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram, neq; enim integros non admiſit qui ait, vellem autem omnes homines ſic eſſe ſicut & ego. Quæ verba repetit ad Exuperium ſcribens, qui poſt Anaſtaſium ſucceſsit Innocentius. Hieronymus quoq;: Non dicit Apoſtolus Paulus: Eligatur Epiſcopus qui ducat vnam vxorem & filios faciat, ſed qui vnam habuerit: vxorem. Et aliquãto poſt: vnius vxoris virum, qui vnam vxorẽ habuerit, non habeat. Et Ambroſius ad Vercellenſem ſcribens Eccleſiam, vnius vxoris virum eſſe præcipit Epiſcopũ, non quo exortem excludat coniugii, nam hoc ſupra legem præcepti eſt, ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam, neq; iterum vt filios in Sacerdotio creare Apoſtolica inuitetur autoritate, habentem enim dixit filios, non faciẽtem. Ex eo apparet, Apoſtolicam hanc eſſe traditionem, continentes vt ſint Sacerdotes, præſertim autem Epiſcopi: ac totis mille quingentis annis nũquàm aliter in vniuerſa totius orbis Chriſtiani Eccleſia obſeruatum fuiſſe. Quis igitur dubitabit, qui quidem ſanæ ſit mentis, quin totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequatur potius, quàm vt Martinos audiat, ventris & Veneris impudentiſsimos patronos? qui dum ſuos inceſtos ac neſarios concubitus, omni religione ſpreta & conculcata, defendere moliuntur, ne ipſi in pietatẽ peccaſſe videantur, in idem in quod ſe præcipitauerunt impietatis baratrum, reliquos etiam quos poſſunt omnes, remis, velis, manibus ac pedibus obnixè pertrahere conantur. Verùm adfertur aliud ex Paulo teſtium: Qui non cõtinent nubant: melius eſt enim nubere quàm vri. Sed hoc quoq; modò ſanus adſit verborum intellectus facilè retunditur. Hoc dictum, ait Ambroſius, ad non pollicitam pertinet, ad nõdum velatam: Cæterũ quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen aſſumpſit, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro, & iã ſi voluerit nubere cõmuni lege coniugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Photius enarrãs illud: Si nupſerit virgo non peccat. Virginem, inquit, hic intelligit, non illã Deo conſe-

Epiſtola. 4.
Innocenti. epiſtola. 3.
Hiero. li. 1. contra Iouinianum.
Epiſtola 82.
1. Cor. 7.
Ad virginem lapſam ca. 5.

conſecratam, ſed innuptam puellam : illa enim quæ Deo iam conſecrata ſit, ſi nupſerit, adulterum introducit Chriſto cui nupta eſt. Ad eundem modum hæc Pauli verba interpretati ſunt ante Photium Epiphanius Græcus, & Hieronymus atq; Auguſtinus Latini, vt ad Sacerdotes & eos qui continentiam ſuam Deo vouerũt minime referri poſſint. Cum dixiſſet, inquit Auguſtinus, quod ſi ſe non continet nubat: melius eſt enim nubere quàm vri: non dixit, melius eſt mœchari quàm vri. Mœchatur autem quiſquis poſt votum factum continentiæ, ducit vxorem. Quamobrem neceſſe eſt vt alia quærant remedia, nimirũ ea quibus vſus eſt Paulus, qui caſtigauit corpus ſuum, & in ſeruitutem redegit, neceſſe eſt vt occaſiones omnes fugiant, vt vigiliis, ieiuniis, laboribus carnem atterant. Poſtquam vero fecerint omnia, quæ ad frenanda carnis deſideria pertinere viſa fuerint, nihil ſibi tribuant, verũ omnem de ſuis viribus fiduciam prorſus abiiciẽtes, in eo ſolo ſpem ſuam poſitam & defixam habeant, cuius hoc donum eſt, de quo cum ſcripſerit Propheta : Quod prope eſt omnibus inuocantibus ſe, cum ipſe etiam dixerit : Petite & dabitur vobis, omnis qui petit accipit, quoniam impoſsibile eſt mentiri Deum, accedant cum fiducia ad thronum gratię eius, precentur eũ ſupplices in fide nihil hæſitantes, facere non poterit benignus & miſericors Deus, quin ita precantes exaudiat. Sic feciſſe Paulum legimus, cui & ipſi cum datus eſſet ſtimulus carnis qui eum colaphizaret, nõ ad nuptiarum remedium ſibi confugiendum eſſe putauit, ſed cum ter eſſet dominum deprecatus, poſteaquam audiuit, ſufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur, illius gratia fretus fortiter contra ſtimulum carnis pugnauit, & in ea pugna ſuperior euaſit. Sic Hieronymum, ſic Benedictum, ſic Bernardum, ſic ſexcentos alios quos enumerare longũ foret, feciſſe nobis narrant hiſtorię. Quamobrem non hoc ſolum remedium datum eſt his qui tentantur libidine, ſtatim vt vxores ducant. Quid enim ſi quam ſemel duxerunt, eius propter diuturnam & inſanabilem ægritudinem nullus ſit vſus ? Quid ſi longius maritus abeſſe cogatur, vel quod legatione fungatur, vel militiæ, vel mercatus gratia, vel captiuitate ſeparatus, vel quacunque tandem alia ex cauſa, num ſtatim ſibi dictum putabit, melius eſt nubere quàm vri, & ad quamcunq; ciuitatem peruenerit, aliam atq; aliam vxorem ducet ? Quid ſi il-

Epiph. hæreſi. 61.
Hiero. li. 1. contra Iouinianum.
Auguſt. de bono viduitatis cap. 8. & ad Pollentiũ de adulterinis coniugiis lib. 1. cap. 15.
Aug. lib. 2. de adulterinis cõiugiis cap. 12.
1. Cor. 9.
Pſal 144.
Luc. 11.
Heb. 6.
Heb. 4.
Iac. 1.
2. Cor. 12.

ſi illicita animoſitate vxor continere voluerit, nunquid erunt admittenda incontinentiũ murmura,& permittenda adulteria? Scimus hoc permiſſum ab iſtis inceſtarum nuptiarũ authoribus & propugnatoribus,à quibus etiam libelli ſcripti ſunt,polygamiã approbantes. Verùm ea res in Eccleſia Chriſti magnę ſemper fuit abominationi. Cæterum quorum Deus venter eſt, & qui diligentèr colunt quæ ſub ventre ſunt,nihil penſi habent: non eos religio, non eos honeſtatis publicæ ratio mouet quicquam,dummodo libidinem ſuam inceſtam expleant. Fuerunt Auguſtini temporibus qui dicerent: Si quis dimiſiſſet vxorem cauſa fornicationis,licere ſibi ſuperſtite illa aliam ducere, quod melius foret nubere q̃ vri. Ceterum Auguſtinus nequaquam id licere contendit,& eiuſmodi non eſſe coniugia ſed adulteria dicit. Quamobrẽ nõ vult,vt nuptiis incontinentiæ ſuæ medeãtur,ſed ſuadet,vt toto potius continentię facto ſupplicent Deo,quo donũ eis præſtet continentiæ. Neq; carnalis infirmitatis excuſationem admittit, ſed muliebrẽ illis caſtitatem imitandã proponit,quæ cum æquè carnem habeant vt viri, tale tamen aliquid illis viri licere nolunt? Cum,inquit,à fœminis vtrīq; carnẽ habentibus tantam flagitant caſtitatem,vt quando ab vxoribus diutiſsimè peregrinantur,velint eas ab adulterino concubitu intaminatas feruorem tranſire iuuentutis,& plurimę pudiciſsimè tranſigunt,& maxime Syræ,quarũ mariti negotiandi quæſtibus occupati,iuuenes adoleſcentulas deſerunt,& vix aliquando ſenes ad aniculas reuertuntur: eo ipſo euidentius conuincunt,non eſſe impoſsibile,quod ſe non poſſe cauſantur. Si enim hoc nõ poſſet infirmitas virorum, multominus id poſſet ſexus infirmior fœminarũ. Vnde iſtos qui virilem excellentiã non putant niſi peccandi licentiã quando terremus ne adulterinis coniugiis hærendo pereant in æternũ: ſolemus eis proponere etiã continentiã clericorum, qui plerunq; ad eandem ſarcinã ſubeundam capiuntur inuiti,eamq; ſuſceptã vſq; ad debitum finẽ domino adiuuante perducũt. Dicimus ergo eis: Quid ſi & vos ad hoc ſubeundum populorum violentia caperemini? nónne ſuſceptũ caſti cuſtodiretis officium? Sed hic quæritur ab iſtis,vtrum ſit melius,alligatũ voto continentię fornicari,an matrimoniũ contrahere? Quaſi verò vbi vtrunq; malum eſſet,ibi poſsit alterutrum eſſe melius,aut quaſi nõ multos videre liceat,qui cũ alligati voto cõtinen

Aug. lib. 2. ad Pollentiũ de adulteriis coniugiis, cap. vltimo.

tiæ

tiæ matrimoniũ cõtraxiſſent, nihilo cõtinentiores fuerũt quàm videre nõnullos licet, in Catholica cęlibatũ profeſſos. Poſſemus nos quoq; non pauca iſtorũ incontinentiæ exempla producere, ſed qui vixit inter eos Eraſmi Roterodami teſtimoniũ adferre malumus, ſic enim ille loquitur ſcribens ad fratres inferioris Germaniæ. Eſſerunt honorabile coniugiũ & thorũ immaculatum, ſed innui nõnullos Euangelicos (nam in genere loquutus ſum) nihilo caſtius colere coniugium q̃ catholicos. Iubent me proferre fabulas. Quid attinet cum vulgo narrentur, negat eſſe notiſsima cum falſa ſint, & tamẽ ipſe fatetur de duobus. Ego noui monachum qui pro vna duxerit tres, noui ſacrificũ, virum alioqui probum, qui duxit vxorem, quam poſt cõperit alteri nupſiſſe. Similia permulta de monachorũ & monacharũ coniugiis referuntur, qui ductas repudiarunt eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an nõ minus ſit adulteriorũ? Quid Argentorati fiat neſcio, quid alibi cõpertum ſit, mecũ nouit populus: Iam vt donemus iſtis Euangelii præconibus eſſe fas vxores ducere, quis non iure admiretur ouiculas mactationi deſtinatas nihil in hoc mundo quærẽtes præter Chriſti gloriam, tot curis diſtrictos, tot afflictionibus obnoxios, quibus accedit & paupertas, onus tum miſerũ, tum graue, nõ poſſe viuere ſine vxoribus, quos tam multi ob leuiores cauſas, aut non ducunt, aut ductas nollent. At iſtis omnis tragœdia exit in cataſtrophen comicã, vbi contigit vxor, occinitur, valete & plaudite. Quæ malũ eſt iſta tanta ſalacitas, quam tot mala nõ poſſunt excutere? vnde tãta rebellio in his, qui ſe iactant agi ſpiritu Chriſti? Hęc Eraſmus. Reprehenditur à Philippo Pighius, qui non verè magis quàm piè ſcriptum reliquit: minus peccare ſacerdotem, qui ex infirmitate carnis in fornicationem ſit prolapſus, quàm qui nuptias contraxit. Turpis illi videtur hæc oratio: contra catholicis honeſtiſsima. Probat autem hoc Pighius verbis his à ſimili: Tu vide, inquit, quis peior ſeruus eſt, an qui grauatus ſeruitio fortaſſe, negligentius aut incautius agens cadit ſub onere, an qui iugũ in totum proiicit? Qui peior diſcipulus, an qui ex præſcripto ediſcit non quidem vniuerſum, quod forte potuiſſet niſi crapulæ & ſomno ſecurius indulſiſſet, tamẽ partem: an qui ſcholã prorſus deſerit? Quid in hac oratione turpe? quid nõ piũ potius & honeſtũ? Non dicit Pighius, bonũ eſt fornicari:

quod

quod ſi diceret,turpis eſſet oratio, ſed dicit minus malum eſſe,quàm ſpreta & conculcata iuris iurandi religione nu-
1.Tim.5. bere. Quod non modò Pighio,ſed Paulo etiam Apoſto-lo tam graue viſum eſt flagitium, vt etiã velle nubere voto obligatis damnabile eſſe diceret. Quid reſtat igitur aliud,quàm vt Pauli orationem turpem eſſe dicat Philippus, qui quod iſti fingunt prohibendo nubere doctrinas dæmoniorum docuerit,docens nõ modo nubere, verumetiam velle nubere contra fidem iureiurando interpoſitam,eſſe damnabile? Sed quid in re ſit qua de agitur videamus. Quærunt,plus ne mali ſit in nuptiis,an in fornicatione eorum, qui ſe voto continentiæ alligarunt? An iſtis non rectè Comici verbis reſponderi poterit? Quas tu credis eſſe has,non ſunt veræ nuptiæ:ſunt inceſta adulteria. Sic à Cypriano,ſic ab Hieronymo,ſic ab Ambroſio, ſic à Baſilio,Chryſoſtomo,Photio,ſic ab aliis viris piis & doctis vocari legimus. Quam igitur boni rationẽ habere poteſt inceſtum adulterium? Contrahat nuptias qui nul-
Heb.13. la eſt voti religione obſtrictus, libenter cum Paulo dicemus,honorabile connubium & thorus immaculatus:ſed ſi contrahat ſacerdos aut monachus,quid aliud rectè dicere poſſumus,quàm abominabile adulterium,& thorus inceſtu contaminatus? ſic enim appellant eiuſmodi nuptias ſancti doctores quorum ſupra meminimus. Ac ne quis de eo dubitet, libet etiam eorum verba ſubſcribere: ac Cypriani quidem Ambroſii,Photii,iam commemorauimus. Hieronymi verò verba ſunt hæc: Virgines quæ poſt conſecrationes nupſerunt,non tam adulteræ ſunt quàm ince-
Lib.1. cõtra Iouinianũ. ſtæ. Baſilius verò pluribus ea de re verbis diſſerit,quę vel ob hanc cauſam huic libello viſum eſt inſerere,vt planum
De vera virginitate. omnibus fieret,quod fuerit ſanctorum patrum de Martinorum nuptiis iudicium. Horrendum vocat ille ſacrilegium,ſi quis ſub miniſtri nomine & habitu,Chriſti ſponſæ adulter efficitur. Cum enim,inquit, virginitatem domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate male blandæ,delinitę ac deuictæ,ſtupri ſcelus honeſto coniugii nomine obtegere cupiunt. Non ignorãt huiuſmodi,quæ ſponſi dextram & fœdera præuaricata ſit,eam nec illius vltra eſſe ſponſam, quem nequitiæ dans manus dereliquit, neq; eius vxorem per vllas leges dici poſſe, cui ſe deſerto ſponſo libidine incitata coniunxit. Ac paulò poſt: Non ſe fallat,inquit,qui à virginitatis curriculo ad carnis vitia

deflexit, coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem, quia peſsimum huius coniunctionis fundamentũ voluptatem fecit prçuaricationisq; malum: deinde, quia cauſa non eſt libera, neque eſt enim mortuus vir eius vt cuiuis nubat, viuente immortali viro, meritò cenſetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia domini talamis intulit. Nam quod ſolẽne legitimumq; connubium ſponſus ille occuparit, & virginitatis habitus, & fœdera, & conuenta cum illo, & preterea proceſſus ipſe teſtatur, huiuſmodi quippe nobilitata viro proceſsit in publicum. Porrò ſi connubium iſtud & proceſſu, & teſtibus, cunctis denique iudiciis illuſtre & apertum eſt, nec eſt vir eius mortuus, mœchatur quæ huiuſmodi admittit ſcelus, viuẽte viro ſemper adultera. Nec ſanè video qua ratione, imò quo ſacrilegio ipſa pro immortali viro Dei filio mortalem hominem in malum ſuum ambire præſumat, ante viri oculos in ipſum impuris ac nequiſsimis ſemper amplexibus impia? quo item furore homo ille cubile domini conſcenderet, ac violare non metuat? Nempe ex rebus humanis eorum qui ſic delinquunt pœnas coniectare poſſumus. Quæſo, quo cruciatu digna cenſeretur mulier, quæ nobili cõiuncta viro, ſeruo ſuo ſeipſam violandam impudicè ſubſterneret, ac ſeruum inſidioſè nequiterq; domini thoris inueheret? Qua verò pœna dignus eſt ſeruus, qui in dominã ſuam dominiq; cubile ſeipſum petulanter immiſit? Sed enim vafræ iſtæ quid faciunt? quæ tantũ impietatis contra ſeipſas per carnis flagitia admittere nõ metuerunt? Non modò non lachrymantur aut ingémiſcũt, vt vel lachrymis remittant peccatũ ſuum, leuioresq; ſuſcipiant pœnas, verũ virginitatem inſuper quam antea profeſſæ fuerant, abnegant, quippe virginitatis limites tranſgredi, vt voluptatibus inſeruiatur turpiſsimum eſſe, plenumq; dedecoris non ignorantes huiuſmodi negatione, maiore ſcilicet ſcelere, virginitatem ſolari ſeſe arbitrantur amiſſam, homines miſerè & infeliciter eligũt, ſub quibus ad excuſationem præuaricationis abnegent quod fuerãt ante pollicitæ, nec dominum metuunt cum quo fœdera caſtitatis inierant, cuique dederant dextras, eo quod in malorum profunda deciderint. Ignorant miſeræ, quia apud Deũ & apud homines contra ſe crimen exaggerant, cum hi quidẽ ex præcedente cunctiſq; cognito virginitatis inſtituto, quod ſe illæ profeſſas eſſe negant, veſaniam

ſummam'q; impudentiam auerſentur atq; oderint. Chriſtus verò præter violata virginitatis fœdera huiuſmodi negationem,quam vice pœnitētiæ patrocinium criminis ſumunt,acrius ac ſeuerius ſuo illo iudicio vindicet.Itaq; ne ſpecioſo charitatis nomine virgo in hoc peccati baratrum corruat,charitatem puram omni'q; mortali affectione liberam ſumat. Neque enim prolapſæ ad voluptatem quicquam ad excuſationem proderit vmbra ſolatium'q; connubii:neque viuentem virum ſub prætextu coniugii nō ſoluta circumuenire aut fallere poterit, cui mortalem hominem poſt eximios illos quos ab illo perceperat honores impiè per adulterii nefas in honore prætulerit.Nec ſanè incongruè his qui ſunt eiuſmodi illud apoſtolicum
1.Tim.5. aptari poteſt: Quoniam quum fornicatæ à Chriſto fuerint,nubere volunt,habentes damnationē, quoniam primam fidem irritam fecerunt:non coniugium,ſed adulterium malè conſummātes.Nullus itaq; ſeruus ad id impietatis erumpat, vt ſponſam domini contingere audeat: nullus adeò inſanus ac ſacrilegus ſit,vt immaculatam hoſtiam impudicis manibus tractet:nemo in tantum audaciæ temeritatis'q; proſiliat, vt eiuſmodi vltionem ſacrilegis impendere conſyderans,non vaſa in anima ex auri argenti'q; materia elaborata,ſed animata ipſa & viua donaria latronis more profanis manibus temerare atque inceſtare præſumat: imò verò nullus adeò impius,atrox,impurus'q; ſit, vt non inanimata templi vaſa, ſed ipſum domini templum, virgineum ſcilicet corpus,ipſam'q; omnium pretioſiſsimam animam in templo Dei ſacratiſsimi donarii vice locatam, libidinis facibus barbarica immanitate ſuccendat.Verùm & ſi ſponte ſua ſe virgo ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat,cuncta'q; ſimul & templum,& donaria,& charitatem ſponſi, communionem'q; ac ſocietatem regni,pernitioſæ voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur, noli huiuſmodi ad ſcelus vti, neq; te peccati communione commacules. Quòd ſi te renuente alii ſe virgo in matrimonii conſortium tradiderit,ille pœnas ſceleris luat,tu te mundum atque integrum ſerua, ne
Mat.26. ſceleris impii in dominum particeps fias.Oportet,inquit, filium hominis tradi,væ autem illi per quē tradetur,vtile illi eſſet ſi natus non fuiſſet.Nónne de illa pari ratione iudicabitur,quæ virginitatem antè profeſſa, poſtmodū pœnitēs, fruendæ voluptatis gratia mortali ſe viro immunda

da coniunxit? Et ſi dixerit, oportet me viro coniungi in matrimonium, quemadmodum oportebat filium hominis tradi, verum væ illi per quem illa ſponſi fœdera tranſgreſſa, ſuam impleuerit impura libidinem: vtilius fuerat (audeo dicere) homini illi non eſſe natum, quàm ſocium tanti in dominum flagitii damnari. Non audis quoniam qui dimiſſam duxerit mœchatur. Etſi enim, inquit, pro culpa dimiſſa eſt, viuit tamen vir eius. Quid ergo dimiſſam perturbas? cur & ſpatium non das, vt & de his agat pœnitentiam, quorum gratia dimiſſa eſt, & vir à ſe dimiſſæ pœnam emendationemq́; miſeratus ad ſe rurſus proprium reuocet membrum? Quid emendandi ſe ſpatium præripis viuente viro ſic dimiſſam ducens? Permitte aut ad viuentem virum remeare meliorem factam mulierem, aut certè cum neq; vidua, neq; vxor ſit, pro remiſsione culpæ qua peccauit in virum, ſemper pœnas dare. Tu cur antequam peccatũ ſuum, pro quo dimiſſa eſt, planè intelligere poſsit, eam ad coniugium rapiens, impudentiorem ad ſcelera deinceps facis? nempe viuente viro alienã adulteras coniugem, facilemq́; illi ad nequitiam reditum per cõnubium pandis. Si autem qui dimiſſam à mortali viro ducit, adulter atq; impius eſt, qui immortalis viri ſponſam nunquàm dimiſſam violare præſumit, multo profectò funeſtius adulter atq; impius erit. Hæc aduerſus Martinos Baſilius, ac plura etiam, niſi quod lõgum eſſet omnia adſcribere, quæ ideo pluribus verbis in hunc locum tranſſcribenda duximus, vt quæ fuerit ſanctorum patrum de inceſtis eiuſmodi nuptiis ſententia, cunctis cõſtare: ſimul illud planum omnibus fieri poſſet, non primum fuiſſe Pighium, qui tolerabilius eſſe peccatum dixerit, voto obligatum ex infirmitate carnis cadere, quàm nuptias cõtrahere: cùm hoc expreſsis verbis à Baſilio dictũ videamus, qui maius eſſe ſcelus dicit, negationem virginitatis, nuptiasq́; contractas quã lapſum virginis. Sed Ioannẽ quoq; Chryſoſtomũ eadem de re diſſerẽtem audiamus: Bonum quidẽ, inquit, nuptias & ipſe cõfiteor: honorabiles nuptię & cubile immaculatũ, fornicatores autem & adulteros iudicat Deus: ſed te iam ſeruare nõ conuenit priuilegia nuptiarum, angelorũ enim ſocietate ſemel iunctũ illud relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterii crimen incurrere eſt, quãuis frequẽter hoc ipſum nuptias voces, ego tamẽ & adulterio illud tãto peius affirmo, quãto maior ac

Mat.19.

Epiſtola.6. ad Theodorum monachum.

melior mortalibus angelus. Neq; vllus tibi fortè perſuaſerit licens, nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor quod adulteriũ interdixit, non nuptias vetuit: verum in te adulterii nomẽ accipiet, ſi volueris vnquam, quod abſit, nuptias cogitare. Et quid mirum ſi nuptię tales vbi offenditur Deus, adulterio cõpa

Num. 25. rantur? maius longè audies. Homicida, iuſtorũ laude donatur: & miſericors pluſquam homicida punitur, quoniã hoc vetante fit domino, illud volente. Et Phinees quidem ad iuſtitiam reputatum eſt, quod impudicum cum turpi

1. *Reg.* 15. fœmina virum vno gladio percuſsiſſet. Saulem autem Sa

& 16. muel ſanctus Dei, in luctibus, lachrymis, precibusq; pernoctans, damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare non potuit, quando hoſtium ducem, quem debuerat trucidare inuitò parcendum credidit Deo. Cum hæc ita ſint, ſtupere deſiſte: ſi nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Chriſtus offenditur. Sed Auguſtinus, aiunt, vitæ ſanctitate & doctrina iſtis minime inferior, nec adulteros vocari vult, qui poſt votum nupſerint, & qui tales diuidant grauiter peccare aſſerit. Cuius hæc verba proferuntur non ſicut ab illo ſcripta, ſed ſicut à Gratiano ſunt in decretorum librum relata: qui citat hæc verba ex

27. *diſtin.* Auguſtino de bono coniugali: Quidam nubentes poſt

Quidam. votum aſſerũt adulteros eſſe: ego autem dico vobis quod grauiter peccant, qui tales diuidunt. Quid ſi in eo libro ſcripta non reperiuntur? Quid ſi ne in libro quidem de bono viduitatis his verbis? Quid ſi liber is de bono viduitatis Auguſtini non eſt, verũ Iuliani potius, quemadmodum annotatũ ab Eraſmo legimus? quid ſi palam Auguſtini ſententiæ aduerſatur locus hic? cuius hæc verba

In Pſal. 83. alibi leguntur: Virgo quæ ſi nuberet non peccaret: ſanctimonialis ſi nupſerit Chriſti adultera reputabitur. Nũquid ipſe ſibi contra dicit Auguſtinus? nunquid vnius huius ꝙ omnium aliorum, quàm etiã ſua ipſius alio in loco valere debet authoritas? Sed nos tamen dabimus hoc Gratiano, cuiuſcunq; ſit authoris liber hic, vt parem tamen ac ſi ab Auguſtino ſcriptus eſſet authoritatẽ & pondus habeat, modò vt verba illius, non truncatim excerpta, ſed quò melius cognoſci ſententia poſsit, paulò altius repetita di-

Cap. 8. ligẽtius excutiãtur. Dixerat is in præcedente capite: Quæ ſe non continent nubant, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voueant, quod niſi reddant iure

dam-

damnantur, Alio quippe loco de talibus dicit, quum enim in delitiis egerint, in Chriſto nubere volũt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerũt, id eſt, voluntatem ad nuptias à propoſito continentiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerũt fidem quam prius vouerant, quod perſeuerantia implere noluerunt. Mox paucis interiectis in proxime ſequenti capite: Quoniam, inquit, ſicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc: quæ poteſt ergo capere capiat, quæ ſe non continet nubat, quę nõ cœpit deliberet, quę aggreſſa eſt perſeueret, nulla aduerſario datur occaſio, nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio. In coniugali quippe vinculo ſi pudicitia cõſeruatur, damnatio non timetur: ſed in viduali & virginali continentia, excellentia muneris amplioris repetitur, qua expetita & electa & voti debito oblata, iam non ſolum non capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubatur, nubere velle damnabile eſt. Nam vt hoc demõſtraret Apoſtolus, non ait, cum in delitiis egerint in Chriſto nubunt, ſed nubere volunt, habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, etſi non nubendo, ſed tamen volendo, non quia ipſæ nuptiæ vel talium damnandę iudicantur, ſed damnatur propoſiti fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur nõ ſuſceptio à bono inferiori, ſed ruina ex bono ſuperiori. Poſtremò damnantur tales, non quia coniugalem fidem poſterius inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt: quod vt breuiter inſinuaret Apoſtolus, noluit eas dicere habere damnationem quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt, non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarentur. Sed cum dixiſſet, nubere volunt, cõtinuo addidit, habentes damnationem, & dixit quare: Quoniã primam fidem irritam fecerunt, vt voluntatem quæ à propoſito cecidit appareat eſſe damnatam, ſiue ſubſequantur nuptiæ, ſiue deſint. Ac paucis interiectis: Quapropter non poſſum quidem dicere à propoſito meliore lapſas fœminas ſi nupſerint, adulteria eſſe non coniugia: ſed planè nõ cogitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore quæ vouetur Deo, adulteriis eſſe peiores. Si enim quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet cum membrum eius fidem non ſeruat marito, quanto grauius offenditur in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Nunquid autem hæc cuiuſcunque tandem

1. Tim. 5

Mat. 19

Cap. 11.

Cap.10. ſcriptoris verba pro te faciunt? qui falli putat eos,qui talium nuptias non eſſe nuptias,ſed potius adulteria dicũt, & fieri per opinionem hanc non paruum malum,vt à maritis ſepararẽtur vxores. Dedimus hoc Gratiano,vt quanuis hęc Iuliani potius,Pelagii ſectatoris,contra quem ſcripſit Auguſtinus,quam Auguſtini cenſeri poſsint,non minus tamen authoritatis habere patiamur, quàm ſi citra dubitationem vllam ab ipſo Auguſtino eſſent prolata. Da tu viciſsim eidem Gratiano, quem toties in libro tuo teſtem citas, vt quo ille ſenſu hæc dixiſſe vult Auguſtinum, eo accipi velis, & erit omnis controuerſia ſublata. Sic autem prolatis in vtramq; partem authoritatibus nõnullis,loquitur Gratianus: Hic diſtinguendum eſt, quod vouentium alii ſunt ſimpliciter vouentes, de quibus Auguſtinus & Theodorus loquuti ſunt: alii ſunt quibus poſt votum benedictio accedit conſecrationis,vel propoſitum religionis, de quibus Hieronymus, Nicolaus,& Calixtus ſcripſerunt. Neque verò ſolus Gratianus,verum & Petrus Lombardus, quem omnis poſtea Theologorum eſt ſchola ſequuta, hoc inter ſimplex ſiue priuatum & ſolenne votum diſcrimen poſuerunt, vt hoc matrimonium contractum dirimeret,illud verò non. Vides igitur,quod qua tu vis ex parte,nihil hæc verba pro te faciunt? Vbi verò dicitur, lapſus & ruinas eiuſmodi eſſe adulteriis peiores,aperte Pighii ſententia confirmatur. In quem dum tu facis impetum, clariſsima dei ciuitatis lumina ſub illius nomine lacerare, & quæ ſectari fideliter debebas, ea non dubitas hoſtiliter inſectari,dum non contentus cum Philippo turpem hanc eſſe Pighii orationem dicere, minus malum eſſe ſi fornicetur alligatus voto continẽtiæ quàm ſi nuptias contrahat,blaſphemam inſuper vocas. Scilicet, blaſphemi ſunt Cyprianus,Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus,Baſilius, Chryſoſtomus, de quibus non doctrinæ magis quàm ſanctimoniæ tam excellens eſt apud omnes opinio, quam latè patet orbis Chriſtianus? His tu talibus viris ore blaſphemo tam horribile crimen obiicere audes? Fortaſſe vim vocis huius ignoras? Si ſcholam Xenocratis ſicut Polemo ex antelucano conuiuio temulentus intraſſes,non tanta,quanta in iſto cœtu tot ſanctorum deberes verecundia coërceri. Hic enim certè tantò maior debet eſſe verecundia, quantò verior addiſcitur ſapientia. Tantò amplius reuerendi ſunt tot venerabilium

Diſtin. 17. presbyteris

Lib. 4. ſenten. diſt 38. cap. 1.

lium Epiſcoporum, quàm vnius Xenocratis vultus: quanto Platone Xenocratis doctore, doctor iſtorum maior eſt Chriſtus. Nunc tu vide quam illis reuerentiam tribuas, qui non tam antelucano conuiuio temulentus, quàm inſano conuitio turbulentus eos blaſphemos vocare non vereris, in quibus Chriſtum ipſum loqui dubitandum non eſt. Neque enim Pighii, verum iſtorum eſt, quam tu blaſphemam vocas, ſententia: qui iam inde à mille & amplius annis pro columnis Eccleſiæ ſunt habiti, ipſi ſunt qui nuptias eorum qui continentiæ voto ſunt alligati, & adulteria vocant, & adulteriis eſſe peiores affirmant. Quis autem qui non grauius eſſe crimen iudicet adulterii quàm fornicationis? Sed fac vtrumque eſſe adulterium, ſiue ducat vxorem alligatus voto continentiæ, ſiue fornicetur. Nunquid non grauius eſt quod quis ex propoſito dataq; opera committit, quàm id quod ex humana fit infirmitate prolapſus? Nunquid quod perpetuũ, quàm quod intermittitur tamen, magis flagitioſum non eſt? Nõ ſumus hi, qui ſacerdotum & monachorum incontinentiæ patrocinari velimus: procul à nobis abſit hæc tam impura cogitatio, quin eos diſciplina ſeueriore iuxta ſanctorum Canonum ſanctiones coërcendos eſſe cenſemus. Quæ quidem diſciplina, per iſtud nuper natum Euangelium ſic eſt multis in locis abolita, vix vt vllum iam illius veſtigium appareat. Quamobrem clara voce pronuntiamus ingens eſſe flagitium & graui animaduerſione puniendum fornicationes & concubinatus ſacerdotum & monachorum: ſed interea tamen, non poſſumus Auguſtini, Baſilii, Chryſoſtomi, ac aliorum ſanctorum doctorum ſententias non probare, qui nuptias iſtorum eſſe multò ſceleratiores affirmant. Nam qui peccat ex prolapſione carnis, agnoſcit perſæpe peccatum ſuum, & eius admiſſi pœnitet, quo fit, vt à patre miſericordiarum, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat, facilius miſericordiam impetrare poſſit. At qui ducit vxorem, tantum abeſt, vt ſe peccaſſe confiteatur, vt aliquem ex eo dolorem animo concipiat, vt etiam tanquam Sodoma prædicet peccatum ſuum, vt glorietur in malitia qui potens eſt in iniquitate, vt virtutis etiã nomine palliare conetur. Niſi forte nõ palliat ſuum flagitiũ virtutis nomine, qui, quod præclara illa ciuitatis dei lumina non modo adulterium, verum & inceſtum & ſacrile-

Ezec.18 *Eſa.3.* *Pſal.51.*

gium appellarunt, id honorabile connubium & thorum immaculatū dicere non pertimeſcunt. Quid eſt hoc aliud
Eſa.5. quàm cum his quibus Propheta væ ſempiternum commi natur, dicere malum bonum, & ponere tenebras lucem?
Mat.12 Quid eſt hoc aliud, quàm in ſpiritum ſanctum peccare, quod peccatum etiam ipſe Chriſtus tam graue eſſe dicit, vt nec in hoc, nec in futuro ſeculo remittatur. Sed excutia mus adhuc rem diligentius. Quærunt quid mali ſit in nu ptiis, quibus ipſe Chriſtus etiā intereſſe, & eas primo ædi to miraculo honeſtare dignatus eſt, quibus tot tam pręcla ra Paulus tribuit elogia? Viciſsim ab eis quæramus licet: Quid eſt mali in ſalutando? quum hic communis vſus ſit
Luc.10. gratiæ, & tamen dixit Chriſtus: Neminem ſalutaueritis
Lib.7.in in via. Nō hic ſalutationis officium & ſedulitas aufertur,
Lucam. inquit Ambroſius, ſed obſtaculum impediendæ deuotio nis amouetur, vt quando diuina mandantur, pauliſper ſe queſtrentur humana. Pulchra eſt ſalutatio, ſed pulchrior quò maturior diuinorum exequutio, quæ per moram ſæ pe traxit offenſam. Ideo autem & honeſta prohibentur, ne ſolennis gratia obrepat officii, & impediat miniſteri um, cuius mora culpa ſit. Quod de ſalutatione dixit Am broſius, hoc totidem verbis de nuptiis dici poteſt. Quæra mus adhuc ex illis, quid mali fuit in arca ſuſtentanda, quę minari ruinam viſa eſt? an nō pietatis id potius videri po
2.Reg.6 terat? & tamen qui ſuſtentauerat Oza indignante Domi no multatus eſt. Sic quod natura ſua pium erat, ratione perſonæ factis eſt impium. Quid mali eſt in adolendo in
Epiſt.8. cenſo? Certe ſcribens ad Demophilum Dionyſius, nihil
2.Par.26 inconueniens feciſſe regem exiſtimat, & tamen qui facerę id aggreſſus erat Oſias rex, cùm quod ſacerdotum munus erat proprium, id vſurpare ſibi conaretur, lepra percuſſus moritur. Quid mali eſt in ſacrificando? Proprius hic eſt
Num.16 dei cultus, & illi ſoli debitus: Core tamen, Dathan, & Abi ron, cùm id facere ſeorſim tentaſſent, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit eos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcende runtq; viui in infernum operti humo: quin & ignis egreſ ſus à domino interfecit ducētos quinquaginta viros, qui
In regulis offerebant incenſum. Qua de re ſic aliquando ſcripſit Ba
cōtractiori ſilius: Fieri poteſt, vt ſit aliquid propria ſua ratione, &
bus q.176 voluntas dei, & bonum: quando verò præter perſonæ vel temporis rationem vſurpatur, iam Deo acceptum non ſit. Vt

ſit. Vt exempli gratia: Voluntas dei erat, & bonum erat, incenſum offerre Deo: verùm acceptum illi non erat, cum fieret à Dathan & Abiron. Nihil igitur in arca ſuſtentanda, nihil in adolendo incenſo, nihil in ſacrificando mali fuit, ſed quoniam non ab his fiebat, à quibus factum oportuit, quoniam in diuiſione fiebat, à quæ per ſe bona, quæ ſancta fuit res, quia non bene facta eſt, malè facta eſt, & in perniciem ceſsit his, à quibus fiebat. Sic & nuptiæ bonæ ſunt, ſed bonum quoque malum fit, ſi non bene fiat, ſi fiat ab his, à quibus fieri nõ oportet. Quòd ſi verum eſt quod à Gregorio ſcriptum legitur, quod peccata carnalia, maioris quidem infamiæ, ſed minoris culpæ ſunt quàm ſpiritualia, quod adeò verum eſſe credit Auguſtinus, vt audeat dicere, quod ſuperbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipſo in quo ſe extollunt humilientur. Chryſoſtomus autem inuidum ſcortatore, fure, homicida deteriorem eſſe ſcribat. Quis dubitat affirmare, plus in nuptiis eorum eſſe culpæ, qui voto continentię ſunt alligati, quàm in fornicatione? Hoc enim carnis tãtum eſt vitium, ibi verò carnis vitio ſimul adiunctum eſt illud, quod è ſpiritus vitiis vnum eſt omnium grauiſsimum, nimirum arrogantia, ſiquidem abominatio domino eſt omnis arrogans. Quæ maior autem eſſe poteſt arrogantia, quàm ſi quis hoc ipſe ſibi tribuat, vt ſe plus intelligere putet, quàm omnes omnium ætatum homines, qui fuerunt ex eo tempore quo Chriſtus homo fieri dignatus eſt, quibus viſum eſt vnanimiter omnibus, neque licere ſacerdotibus vxores ducere, neque deeſſe alia præter nuptias incontinentiæ remedia? Hæc arrogantia vna omnium maxime eſt Deo abominabilis, hæc primum hominem de paradiſo deiecit, neque enim guſtando pomo grauiſsime peccauerat, ſed in hoc erat maximum, quod contra dei pręceptum venerat. ꝙ eſſe ſicut Deus volebat, quod ſerpentis conſilium ſequutus, quid è re ſua foret, ſe melius q̃ Deum intelligere ſibi perſuadebat, Hæc Luciferum quoq; de cœlo deturbauit: Hæc eſt quæ ſchiſmata ſemper generauit, & nunc generat. Huius fons eſt cæcus amor ſui, quando quis ita ſe, ita ſua idola, hoc eſt, commenta ſuarum opinionũ amat, ita ſibi ipſi placet, vt contemptis patrum ſanctorum theorematis, ſua illis theoremata nõ dubitanter anteponat. Hinc hæreſes & ſchiſmata oriri Petrus etiã indicat cũ dicit, eos eſſe maxime cruciãdos, qui poſt carnẽ in concupiſcẽtia immunditiæ

Serm 51. de verbis dñi.
Hom. 30. in Ioan.
Prou. 16
Gen. 3.
Eſa 14.
2. Pet. 2.

diti ambulant, dominationemq́; ſiue poteſtatem contemnunt, audaces, inquit, ſibi placentes, ſectas nō metuunt introducere. Cùm enim ſibi placeāt, cùm adeò ſeipſos amēt, vt nihil niſi quod ipſi ſentiūt rectum eſſe putent, ita fiunt in ſententia ſua pertinaces & præfracti, vt ab eo quod ſemel in animum induxerūt, nulla ratione deduci poſſe videantur. Hinc exiſtunt poſtea ſectæ, ſequuntur enim qui ſunt hoc ingenio præditi, nō quod vniuerſæ Eccleſiæ, ſed quod ſuo capiti videtur. Hinc ædificatur Babylon, quam ædificat, ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt, amor ſui. Nam dum quiſq; opinionem ſuam ſolitariam amat, & eam tuetur mordicus, nec dimoueri ſe de ea patitur, fit Babylon, fit cōfuſio linguarum & opinionum tanta, quantam nūc videre licet in ea Babylone, cuius primus architectus fuit Lutherus. Quando igitur quæritur, plus ne vitii ſit in nuptiis an in fornicatione voto continentiæ alligatorum: illud in quæſtionem venire videtur, maior ne ſit ſchiſmatis an fornicationis culpa. Neq; dubitandum eſt, quin multo maior ſit in ſchiſmate: quod Cyprianus tam graue crimē eſſe ſcribit, vt ne ſanguine quidem expietur. Dauid adulterio iunxit homicidium, vtrumq; tamen crimen remiſſum eſt illi, ſimul vt confeſſus eſt: de Core, Dathan, & Abiron, nihil eius generis commemoratur, nullius criminis affines fuiſſe leguntur, quin vt ſcribit Cyprianus, eundem cum ſacerdote Aaron & Moſe Deum nouerant, pari lege & religione viuentes, vnum & verum Deum, qui colendus atque inuocandus fuerat, inuocabant, ob hoc ſolum facinus quòd ſeorſum ſacrificabant, quodq́; loci ſui miniſterium tranſgreſsi, contra ſacerdotem Aaron & Moſen inſurgentes, ſe ab illis ſegregauerant, diuinitus percuſsi, pœnas ſtatim pro illicitis conatibus penderunt. Itaque quod olim Donatiſtis dixit Auguſtinus: Nō in ſacramentis, ſed in præciſione vitium eſt: hoc & nos iſtis rectè dicere poſſumus: non tantum in nuptiis voto continentiæ alligatorum, quantum in ſeparatione crimen eſſe, quando quis ſeipſum ſeparat à Chriſto: ſeparat autem ſeipſum à Chriſto, quiſquis ab eius corpore, quæ eſt Eccleſia, ſe ſegregat. Etenim totus Chriſtus, quemadmodum ab Auguſtino ſcriptum legimus, caput & corpus eſt. Caput eſt vnigenitus Dei filius, & corpus eius Eccleſia: ſponſus & ſponſa duo in carne vna. Quicunque de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiam ſi in omnibus locis inueniantur in

Lib.14. de ciuit. dei, cap. vlt.

De ſimpli. prælatorū.

2. Reg. 11

Num. 16

Li. 1. epi. 6.

Contra epiſtolam Parmeniani, li. 2. cap. 13.

De vnitate eccleſiæ, c. 4

Ephe. 5.

in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. Et rurſus: Quicunq; de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt, & vnitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in eccleſia, quia de Chriſti corpore quod eſt eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de virgine Maria ex ſemine Dauid, quod apertiſsime ſcriptura dei loquitur, aut in corpore ipſo reſurrexiſſe, in quo crucifixus & ſepultus eſt: etiam ſi per omnes terras inueniantur, per quas eſt eccleſia, non vtique ſunt in eccleſia, quia ipſum caput eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Ieſus, nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſsimis & apertiſsimis earum teſtimoniis contradicunt. Item, quicunque credunt quidem, quòd Chriſtus Ieſus, ita vt dictũ eſt, in carne venerit, & in eadem carne, in qua natus & paſſus eſt, reſurrexerit, & ipſe ſit filius dei, Deus apud Deum, & cum patre vnum & incommutabile verbum patris, per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius corpore, quod eſt eccleſia ita diſſentiunt, vt eorum cõmunio non ſit cum toto, quacunque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in eccleſia. Ex his Auguſtini verbis diſcimus, quòd quiſquis vnitati eccleſiæ non communicat, Chriſto non communicat: quòd à Chriſto ſe ſeparat, quiſquis ab eius corpore ſancta Catholica Eccleſia ſe ſeparat. Nunquid autem is communicat vnitati eccleſiæ, qui, quod vno ore affirmant omnes, iam inde à mille quingentis annis, continentiæ voto alligatis nuptias contrahere fas non eſſe, contra id venire, & contrarium aſſerere audet? Nunquid non aperte à Chriſti corpore ſe præcidit, qui quod tam conſtãter Chriſti membra ſancti Catholici & Orthodoxi doctores omnes tot ſeculis docuerunt, id oppugnare non dubitat? Eſt non nemo, qui propterea minus peccare putat ſacerdotem ſi ducat vxorem, quòd non in aliud peccet, quàm in legem Eccleſiæ. Et citatur Auguſtinus, qui dixerit Gratiano referente: Copulam ſacerdotalem vel conſanguineorum, 26. q. 2. nec legali, nec Euangelica, vel Apoſtolica authoritate Sorſ. prohiberi: quum tamen neque ſcripſerit hoc alicubi Auguſtinus, neque ex Auguſtini, verum ex ſua ipſius ſententia hæc verba proferat Gratianus. Sed nos, ſi quis dixerit Eccleſiaſticã lege copulam ſacerdotalem interdici, cum eo tria verba non commutabimus. Nunquid autem qui

contra

cõtra legem eiuſmodi venit ideo minus peccat, quia non in aliud quàm in Eccleſiæ legem peccat? Vis audire quantum committat flagitium? Audi non Auguſtinum, non Hieronymum, non hominum quenquã, ſed ipſum Deum & hominem Chriſtum huius peccati grauitatem demonſtrãtem: Si non audierit, inquit, Eccleſiam, ſit tibi tanquã Ethnicus & Publicanus. Nunquid leue tibi videtur crimen Ethnicum eſſe? nunquid non multò grauius quàm fornicatorem aut adulterum eſſe? Quid eſt autem Ethnicum eſſe, niſi infidelem eſſe? in Chriſtum non credere? Poteſt autem extra Chriſtum ſpes eſſe ſalutis vlla? Certè peccatum infidelitatis tãtum eſſe vult Auguſtinus, vt ſub hoc vno, quaſi generali nomine, putet peccata omnia contineri. Et ſicut cum dicimus, Apoſtolus, etiamſi nõ exprimatur quis Apoſtolus, non intelligitur tamen niſi Paulus: ita cum dicimus, peccatum, etiamſi non exprimatur quod peccatũ, non intelligitur niſi infidelitas. Quod etiam illa Chriſti verba videntur indicare quum dicit de ſpiritu ſancto: Ipſe arguet mundum de peccato. Ac mox quaſi exponens: de peccato quidem, quod non crediderunt in me. Itaque tantum eſſe crimen infidelitatis vult Auguſtinus, vt etiam quæ bona videntur opera, ſi fiant ab infideli, peccata eſſe doceat, quod omnis infidelium vita peccatum ſit. Quod cùm ita ſit, cùm Eccleſiam non audire ſit Ethnicum & infidelem eſſe, nunquid eſſe dubiũ cuiquam poterit, quin multò ſit flagitium grauius in Eccleſiæ contemptum, continentiæ voto alligatis nubere quàm vri? Certè nullum eſt vitium hæreſi, ſchiſmate, infidelitate deterius. Congerãtur, inquit Eraſmus, in vnum ſacerdotem luxus, libido, ambitio, auaritia, & ſi quid præterea criminum eſt, omnem hanc vitiorum lernam vna ſuperat hæreſis. Eadem eſt & ſchiſmatis, & infidelitatis ratio. Sed hac de re, cùm de traditionibus humanis agemus dicendi locus erit vberior. Nunc illud ſcire ſufficiat, honorabile connubium & thorum immaculatum, nos cum Paulo prædicare: ſed Eccleſiæ contemptum, ſed ſchiſma, ſed infidelitatem ſiue ethniciſmum execrari. Quare quicunque non ita credit ſanctam Catholicam Eccleſiam, vt eam tanquam parentem audiendam, vt eius legibus tanquam à ſpiritu ſancto latis obtemperandum eſſe putet, ſchiſmaticus eſt, hæreticus eſt, ethnicus eſt & publicanus. Nec eſt quod exiſtimet, non in aliud ſe peccare quàm in legem

Mat. 18. *Tracta. 89. in Ioan.* *Contra duas epiſtolas Pelagianorum lib. 3. cap. 3.* *Ioan. 16.* *Lib. 4. contra Iulianũ cap. 3.* *Ad fratres inferioris Germaniæ.*

gem Eccleſiæ,peccat in Chriſtum ipſum. Neq; enim ſpon
ſus à ſponſa ſua, neque caput à corpore ſuo diſiungitur.
Qui vos audit,dicit Chriſtus,me audit: qui vos ſpernit, *Luc.10.*
me ſpernit. A Chriſto itaq; ſeparatur,quiſquis ab eius cor
pore ſeparatur,&quantumlibet laudabiliter viuere ſe exi
ſtimet,hoc ſolo ſcelere,quod à Chriſti vnitate diſiunctus *Epiſt.150.*
eſt,non habebit vitam,ait Auguſtinus,ſed ira Dei manet
ſuper eum: cōtrà,qui permanet in Eccleſiæ vnitate,quam-
libet grauibus ſit flagitiis coopertus,quacunq; tamen ho
ra ingemuerit, nihil eſt quod dubitet, quin poſteaquàm
ex animo patratorum criminum eum pœnituerit, remiſ-
ſionem peccatorum conſequutus,ad vitam peruenire poſ
ſit æternam. Neq; enim eſt alibi remiſsio peccatorum &
æternæ vitæ conſequendæ ſpes, quàm in ea quæ corpus
eſt Chriſti,ſancta Catholica Eccleſia.

CAPVT LVII.

De iis quæ reſtant ex ſymbolo, Peccatorum remiſſione, Carnis reſurrectione, & Vita æterna.

Atque hæc eſt cauſa quamobrem in ſymbolo,po-
ſteaquam credere nos profeſsi ſumus ſanctam Ec
cleſiam Catholicam,ſanctorum communionem,
mox ſubiungimus peccatorum remiſsionem,car
nis reſurrectionem,& vitam æternam. Nulla eſt vitæ æter
næ ſpes, niſi remiſsis peccatis, ſine quibus nemo naſcitur
mortalium: quibus cum inquinetur anima (nihil autem *Apoc.21.*
coinquinatum intrare poſsit in illam ciuitatem,in qua eſt
vita æterna) neceſſe eſt ab inquinamentis eiuſmodi mun
dari per peccatorum remiſsionem,quam aſſequi nō licet,
niſi in ſancta Catholica Eccleſia,idq; per ſanctorum,hoc
eſt ſacramentorum communionem. Remiſsis autem pec-
catis, non eſt dubitandum homini Chriſtiano, quin ſit
compos futurus vitæ æternæ. Atq; hic eſt ſcopus ad quem
omnes tendimus: hic eſt finis, propter quem omnia illa
credimus,quæ ſunt in hoc libro cōmemorata. Quoniam
verò totum Deus hominem ſaluandum ſuſcepit, conſtat
autem homo ex anima & corpore,& ex eo factum eſt, vt
carnis prius,hoc eſt corporum reſurrectionem,poſteriore
verò loco vitam æternam nos credere profiteamur. Quæ
carnis reſurrectio cùm in Chriſto præceſſerit, licet ſpera-
re corpori,quod præceſsit in capite. Caput eccleſiæ Chri-
ſtus eſt,Chriſti corpus Eccleſia: caput noſtrum ſurrexit,
in

in cœlum aſcendit: vbi caput, illic & membra. Carnis autem nomine, corpus humanum, reſurrectionis reuiuiſcentia intelligitur, de qua nemini Chriſtiano dubitandum eſt: quandoquidem, vt à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt, qui docendus eſt eſſe reſurrectionem, is profectò non eſt Chriſtianus. Quamobrem inconcuſſa fide tenenda eſt: Cuius fidei magna eſt vtilitas. Nam & piis in hoc mundo afflictis præcipuum ſolatium, & impiis terrorem adfert: qui ſine modo in omnia collaberentur vitia, ſi poſt hanc vitam non ſua cuiuſque factis merces tribueretur. Hæc eſt baſis totius fidei noſtræ, quam ſolidam eſſe oportet: quæ ſi vacillet, reliqua penè fruſtrà creduntur. Cur autem vacillet cauſa non eſt, quandoquidem reſurrectionem hanc vel reuiuiſcentiam quotidie videmus in ſeminibus quæ ſpargimus in terram, à quorum ſimilitudine probat etiam Paulus carnis reſurrectionem. Sic enim loquitur: Sed dicet aliquis, Quomodo reſurgent mortui? Quali autem corpore venient? Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur. Et quid ſeminas? non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus. Stultum vocat Paulus eum, qui miretur ſemel id poſſe præſtare Deum in reſuſcitandis corporibus, quod quotidie natura facit in eliciendo ſemine. Tu, inquit, ſemen aridum aut mortuum coniicis in terram, ibi rurſus putrefactum interiiſſe videtur, atque ita demum exiliens è terra velut renaſcens & reuiuiſcens, nec aliter reuiuiſcit granum frumenti, niſi cadens in terram mortuum fuerit, ac alia multò ſpecie renaſcitur, quàm in ſcrobe conditum fuerat. Puſillum, vile, nigrum, ac ſiccum granulum infoditur humo, id putrefactum in limo, ſuo tempore velut reuiuiſcens in teneram herbam erumpit, mox culmi, dein ariſtæ. At nihil horum apparebat in illo granulo quod terræ tradidiſti. Sua cuique ſemini vis ineſt, ea ſe profert, vbi rurſus emerſerit, vt iam aliud omnino videatur quum idem conſpicias, ſed renatum in meliorem formam. Ex quantulo grano quantam arborem enatam vides? quod ſtirpis robur, quæ radicis ambages, quàm latè ſparſi rami, quæ pompa frondium, quæ florum amœnitas, quæ fœtuum vbertas? Nihil horum erat quum tu vile illud ac minutum granum inſepe-

Homil. 44. in Ioãnem.

1. Cor. 15.

Ioan. 12.

inſepelires humo, & tamen hæc omnia audebas ſperare naturæ viribus fretus, & non audes idem à Deo ſperare fretus illius omnipotentia? Hac ſimilitudine carnis reſurrectionem probat Paulus, quæ euidentior eſt, quàm vt de ea dubitari debeat. Eſt autem duplex reſurrectio: *Ioan.5.*
Nam procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala fecerunt, in reſurrectionem iudicii, id eſt condemnationis. Quod & Daniel teſtatus eſt dicens: *Daniel.12.*
Tunc reſurgent qui ſunt in terrę puluere, ii quidem in vitam æternam, ii autem in opprobrium & confuſionem ſempiternam. Vnde Athanaſius ita ſymbolum ſuum concludit: Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis propriis rationem: Et qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum. In Apoſtolorum autem ſymbolo neque ignis, neque opprobrii, neque iudicii ſit vlla mentio, ſed poſt carnis reſurrectionem mox concluditur, & vitam æternam. Etſi autem animæ impiorum æquè vitam æternam habebunt atque piorum tamen immortalitas mors potius æterna, quàm vita æterna in ſcripturis dicitur. Vnde & Paulus: Stipendia autem peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Neque *Rom.8.*
vnquam in ſcripturis vita æterna niſi in bonam partem accipitur: in qua quid non ſit, quàm quid ſit dicere facilius eſt. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt laſsitudo, non eſt infirmitas, non eſt fames, non ſitis, non æſtus, non corruptio, non indigentia, non triſtitia. Vis noſſe quid ibi ſit? Dicit Eſaias: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Si in cor hominis non aſcendit, cor hominis illuc aſcendat: mundetur cor ab omni immunditia, vt poſsit eum videre qui eſt vita æterna. Hæc eſt autem vita æterna, dicit dominus, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Ea cognitio hic incipit per fidem, ibi conſummabitur cum reuelata facie gloriam Domini ſpeculabimur. Quod vt nobis contingat gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, dicamus omnes Amen.

Eſa.64. *2.Cor.3.* *Ioan.17.* *2.Cor.3.*

CAPVT LVIII.

De Spe.

POrrò ad Deum piè colendum non eſt quod quiſquam exiſtimet ſolam fidem ſufficere. Hęc eſt enim qua credimus. Credimus autem non modo promiſſionibus, verumetiam comminationibus Dei. Quoniam verò peccatorum noſtrorum nobis conſcii ſumus, fieri non poteſt, quin ea nobis timorē incutiant, qui tum ſalubris eſt, quando ſpe miſericordiæ ſuſtentatur. Hæc igitur indiuidua fidei comes eſſe debet. Hæc eſt enim quæ accipit, quod fides credit. Adeò ſunt hæc duo ſibi inuicem coniuncta, vt altera ſine altera ſtare non poſsit. Nam, quē-admodum à Chryſoſtomo pręclare ſcriptum eſt, fides gloriam inchoat, ſpes ſuſtinendo cōſummat. Illa fundamentum ponit, hæc ipſum hominem conſtruit. Illa dat principium, hæc Chriſtianum perducit ad ſummum. Illa initia credulitatis aggreditur, hæc ad conſummationem virtutis meditatur. Illa quod promittitur credit, hæc quod ſperat iam cernit. Videmus nunc, inquit Apoſtolus, per ſpeculum & in ænigmate, tunc autē facie ad faciem. Nec enim quiſquam poterit fidei fructum percipere, niſi qui ſpei gloriam voluerit conſummare. Vt enim ſine fide non habet firmitatem ſpes, ita ſine ſpe fides non habet mercedē. Hæc eſt quæ filium prodigum ad pœnitentiam erexit. De hac per Prophetam dicit dominus: Quoniam ſperauit in me, liberabo eum. De hac ſcripſit Paulus: Spe ſalui facti ſumus. Hanc vocat galeam ſalutis: quod quemadmodum galea præcipuum corporis noſtri membrū tuetur & conſeruat, dum caput circundat & vndiq; tegit, ita & ſpes cogitationem noſtram nō ſinit concidere, ſed capitis inſtar erigit, nihil extraneum in illam incidere permittēs. Hanc alibi comparat anchoræ, quod ſicut anchora iacta de naui, non permittit eam circumferri, licet innumeri venti commoueant, ſed iactam fixam reddit & immobilem, ita ſpes fixam reddit animam in Deo, quantiſcunq; tentationum procellis ac tempeſtatibus ea iactetur atq; agitetur. Hæc eſt quæ nos petere facit vt accipiamus. Neque enim ſatis eſt credere daturum Deum quæ promiſit, ſed oratione contendendum eſt, vt accipere queamus. Orandi autem formulā præſcripſit nobis magiſter noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius explicationem non ita multò poſt ex Cypriano ſubiungemus. Verum ita Deus à nobis orandus eſt, nihil vt hæſitemus, ac plenam in eo ſpem ac fiduciam collocemus. Cum enim pater noſter ſit, procul dubio

Margin notes: *Tomo.4. iuxta finē. Homil de fide, ſpe, & charitate.* — *1.Cor.3.* — *Luc.15.* — *Pſal.90.* — *Rom.8.* — *1.Theſſ.5.* — *Hebr.6.* — *Mat.6.* — *Ioan.1.*

culdubio non committet vnquam, aliquid vt neget à ſe petentibus, iis, quos nimia charitate in filios adoptauit: quum præſertim Chriſti promiſſum habeamus dicentis: Petite & accipietis. Et: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Impoſsibile autem eſt mētiri Deum, qui veritas eſt: Deinde cùm ſit omnipotens, nihil eſt quod dubitemus, quin præſtare queat quæ petiuerimus. Quando itaq; certo nobis cōſtat, quod & vult & poteſt ea præſtare nobis omnia, quæ precati fuerimus, accedendum nobis eſt ad thronū gratiæ & miſericordiæ eius, indubitata ſpe certaq; fiducia quæ petiuerimus obtinendi. Quo plures autem acceſſerimus, hoc facilius impetrabimus. Verè enim ſcripſit Hieronymus, quod impoſsibile eſt multorū preces non exaudiri. Quamobrem non ipſi modo Deum deprecemur, verumetiam ſicut Iob admonitum legimus, vt conuerteretur ad aliquem ſanctorū, ſicut Paulum quoque non ſemel feciſſe videmus, vt ſe fratrum orationibus peteret adiuuari: ſic & nos adiuuari nos ſanctorum interceſsionibus poſtulemus: non eorum tantum qui in hac lachrymarum valle nobiſcum degunt, ſed magis etiam illorum qui cum Chriſto feliciſsimè viuunt. Nam qui corpus hoc mortis circumferunt, cùm & ipſi non ſint abſque peccato, vt neceſſe habeant nobiſcum vna dicere, Dimitte nobis debita noſtra, non poſſunt ipſi de ſe quoq; non eſſe ſolliciti. Quare fieri nequit, vt pari ſint erga nos affectione, ſimiliterq; res illis noſtræ curæ ſint atque iis, qui cùm ſint abſq; macula iam & ruga, omni cura & ſolicitudine de ſe vacui, eā iam ad quam nos anhelamus cœleſti patriā ſunt potiti. Qui cùm fratres noſtri, quum eiuſdem cuius nos corporis membra ſint, atq; ideo nos nō diligere non poſsint, cùm præſertim fides & ſpes ceſſatura ſint in patria, charitas autem non modò nō ceſſatura, verumetiam tum demum perfecta ſit futura, facere nulla ratione poterint, vt ſalutis noſtræ cura ne tangantur. Preces autem eorum tāto plus apud Deum ponderis obtinere dubium non eſt, quanto certius exploratum habemus, eos apud illum gratia valere plurimum: quod de iis certo ſciri vix poteſt, qui nondum ſunt de corpore mortis huius liberati. Quapropter ferendi nō ſunt, qui dicunt cum Vigilantio, pridem Eccleſiæ iudicio condemnato, quod dum viuimus, mutuo pro nobis orare poſſumus: poſteaquàm verò mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda eſt oratio.

Mat. 7. Ioan. 15. Heb. 6. Ioan. 14. Heb. 4. In cap. 18. Matth. Iob. 5. Rom. 15. Coloſ. 4.

tio. Nam ſicut verè ſcriptum eſt ab eo, qui duobus libris errorem hunc illius confutauit, Hieronymo. Si Apoſtoli & martyres adhuc in corpore cõſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe debent adhuc eſſe ſoliciti: quanto magis poſt coronas, victorias & triumphos? Si piè dicebatur Paulo in terris degenti, ora pro me dominum: cur impius habeatur, qui totidem verbis eum nunc appellet in cœlis agentem? Verum nec eos audiamus, qui mortuorum hanc vocant inuocationem: Quin ipſum potius

Mat.21. Chriſtum veritatis magiſtrum audiamus dicẽtem: Deus Abraham, Deus Iacob, Deus Iſaac, non eſt mortuorum Deus, ſed viuorum. Scilicet eos mortuos rectè dicemus, per quos dæmones pelluntur, morbi fugantur, & qui mortui ſunt, vitæ reſtituũtur? Noſtra hæc, mors potius quàm vita dicenda eſt. Nam quotidie morimur, neque eſt hora vlla, qua non fiat aliqua vitæ noſtræ diminutio: illorum autem vita ſempiterna cùm ſit, nulli iam eſt morti deinceps obnoxia, nos vt præ illis verè mortui dici poſſimus. Iam verò quod dicunt, inuocatione ſanctorũ Chriſti gloriam obſcurari, tantum abeſt vt ita ſe res habeat, magis etiam vt illuſtretur, quãdo non in aliũ tota fiducia quàm in Chriſtum transfertur. Niſi fortè ſi quis parum ſibi bene conſcius, atq; ideo regis conſpectum reueritus, deprecatores ad eum allegauerit, quos apud eum eſſe gratioſos exiſtimet, is quoniam ipſe nõ adiit, regis gloriæ detraxiſſe ſit putandus. Certè & pudor hominis, quo cùm ſuam indignitatem agnoſcit, tum regis magnitudinem reueretur, adeò non offendit regem, vt reddat illum ei commendatiorem. Et fit non rarò, vt Princeps per alios dare malit quod petitur, nimirum ſi qui ſunt quibus gratiam & authoritatem apud populum hoc pacto velit conciliare. Quod facere nõnunquàm ipſum etiam regem regum &

1.Tim.6. dominum dominãtium non eſt incredibile, qui vſq; adeo ſuæ gloriæ iacturam nihil metuit, vt diſcipulis ſuis dicere

Ioan.14. non dubitauerit: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Sic viſum eſt illi gloriam ſuam cõmunicare cum his, quibus dignatus eſt cõmunicare regnum ſuum, quorum non eſt dedignatus fieri miniſter, quos vt naturæ ſuæ di-

2.Pet.1. uinæ conſortes faceret, ideo non exhorruit formam ſerui

Phil.2. ſuſcipere, carnem noſtrã indutus. Neq; verò non prœſtitit,

Mat.9. quòd credentibus in ſe pollicitus eſt. Contactu fimbriæ

Chriſti ſanata eſt mulier profluuio laborans. Magnũ fuit
hoc: ſed maius illud, quod vmbra Petri ſanabat ægrotos: *Act.5.*
quod ſudariis & ſemicinctiis, quę Pauli corpus cõtigiſſet,
à dæmoniis pleriq; liberabantur. Quæ res tãtum abeſt vt
aliquid Chriſti gloriæ detraxerit, magis etiam vt illuſtrẽ *Act.19.*
eam reddiderit. Neq; enim ad alium, q̃ ad ipſum Chriſtũ
omnis gloria trãſferebatur, in cuius nomine hęc ab Apo-
ſtolis miracula fiebãt. Sed hic obiicitur nobis Dei verbũ.
Scriptum eſt, aiunt, Gloriam meam alteri non dabo. Soli *Eſa.42.*
Deo honor & gloria. Scriptum eſt: Dominum Deũ tuum *1.Tim.1.*
adorabis, & illi ſoli ſeruies. Quamobrem impiè faciunt, *Deut.6.*
qui cõtra Dei verbum ita clarum & manifeſtum, Deo de- *Mat.4.*
bitum cultum in homines transferunt. Scriptum eſt ô ſa-
tana: ſed non hoc eſt Dei verbum, quod tu perſuadere
membris tuis conaris. Neq; enim ſecum ipſe pugnat Dei
ſpiritus, qui per Paulum alibi locutus eſt. Gloria & honor *Rom.2.*
omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco: non
enim eſt acceptio perſonarum apud Deum. Scriptum eſt *Gen.33.*
& illud, quod Iacob adorauit ſepties obuiantem ſibi fra-
trem: quod Iudith Holofernem in conopæo ſedentem: *Iudith.10.*
quod Nathan, quod Berſabeæ regem Dauid: quod Nabu- *3.Reg.1.*
chodonoſor Danielem: quod Abraham & Ioſue angelos *Daniel.2.*
adorauerunt. Audebis ne ſanctos hos Patriarchas & Pro- *Gen.19.*
phetas idololatriæ reos pronuntiare? audebis ne, quod *Ioſue.5.*
Paulus ipſe ſibi contraria ſit loquutus, affirmare? Qui
cũ dixerit vno loco, ſoli Deo honor & gloria, dixit alio,
Gloria & honor omni operãti bonum. Vides igitur non
de verbo Dei, non de ſcriptura controuerti inter nos, ſed
de eo, quemadmodum quod Dei digito ſcriptum eſt, in-
telligi oporteat. Abſit opinio ſciẽtiæ, quæ inflat: adſit cha *1.Cor.8.*
ritas quæ ædificat, nõ deerit nobis, ſicut aliarum, ſic & ha
rum ſcripturarũ ſanus intellectus. Quod ſi verba captioſè
ſcrutatus fueris, cùm dicitur, Dominum Deum tuum ado
rabis & illi ſoli ſeruies, nunquàm ex illis colliges ſolum
Deum eſſe adorandum, verum illud potius, ſoli Deo eſſe
ſeruiendum. Ex quo conſequens illud erit, hominem ho-
mini ſeruire nõ debere. Nullus ergo ſeruiet alteri, niſi qui
velit idololatrię reus pronuntiari. Atqui Paulus adeò nõ
prohibet hominem homini ſeruire, vt etiam de eo, quem-
admodũ ſeruire oporteat, præcepta dederit. Serui, inquit,
obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in *Ephe.6.*
ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non ad ocu-

lum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti. Tam longè Paulus ab eo abſuit, vt ſeruire hominibus prohiberet, vt haud aliter etiam ſeruos Dominis carnalibus quàm ipſi Chriſto voluerit obedire. Quæ verba ſi quis inflatus ſenſu carnis ſuæ remota charitate interpretari voluerit, quid aliud ex illis, quàm idololatriam docuiſſe Paulum colliget? qui non alio loco dominos à ſeruis haberi voluerit, quàm quo Chriſtum ipſum. Verba ſunt clara & aperta, ſed nunquàm id vel cogitare Paulo in mẽtem venit, vt diuinum honorem ad homines tranſlatum vellet. Quid igitur dicemus? patiemur ne notam hanc inuri Paulo? patiemur hac eum aſpergi infamia, qua nunc Eccleſiam vniuerſam ab his qui ſegregauerunt ſemetipſos aſpergant videmus? quæ vel errare cum Paulo ſatius ducit, quàm cum iſtis rectè ſentire. Certa enim eſt, quod neque Paulus errare, neque poſſunt iſti rectè ſentire, qui ſe à compage Chriſti corporis auulſerunt, atque ita ex membris Chriſti facti ſunt membra diaboli, qui *Joan.* 8. mendax eſt & pater eius. Qui quemadmodum iam ante docuimus, quo facilius incautis ouibus obrepat, ſeſe diuinæ legis ſententiis velut quibuſdam velleribus obuoluit, ſubinde vociferans, ſcriptum eſt enim. Sed de eo quin ſcriptum ſit, nõ eſt vlla nobis dubitatio, de eo verò quemadmodum quod ſcriptum eſt accipi oporteat, cõuertitur. Rident iſti qui nihil ſibi nõ arrogant, nihil Eccleſiæ non detrahunt, tanquàm à ſcholaſticis Theologis inuentum, quod de duplici cultu, ſiue adoratione, ſeu ſeruitute, traditum ab illis legimus: cum tamen id non trecentis iis annis, quod iſti volunt, ab illis excogitatũ, ſed ante mille prope ducentos annos ab Auguſtino literis mandatum eſſe legamus. Ac niſi diſtinctionem hanc ad lucem ſcripturis afferendam attulerimus, quemadmodum defendi poſsint, quin ipſæ ſibi contradicant, inueniri ratio vix poterit. In ſcholis itaque Theologorum hæc à priſcis eis per manus tradita didicimus, neque fuit ferè quiſquam liberalius educatus, cuius aures iis vocibus non perſonuerint, eſſe duplicem cultum, adorationem, ſeruitutẽ: vnam latriæ, duliæ alteram: illam ſoli Deo deberi, hanc etiam hominibus rectè tribui. Hanc ſeruitutem, hunc honorem duliæ Paulus hominibus præſtari voluit, latriæ verò nequaquam. De quo duplici cultu in ſecunda Nicœna ſynodo multa ſcripta ſunt, vbi inter cætera etiam hæc leguntur:

Lib. 8. de ciuita. Dei cap. 27. & lib. 10. ca. 1. & 3.

In epiſtola Taraſij & vniuerſa

tur: Cum crucem viuificam ſalutamus,conuenieñter ca= nimus: Crucem tuam adoramus domine: quæ ſanè ado= ratio nihil aliud eſt quàm ſalutatio,ſiue amplexum malis dicere, & eſt vox multæ ſignificationis. Adoratio enim eſt cum venerationem,deſyderium,& timorem ſignifica= mus. Ita nos veſtrum victorioſum & placidiſsimum im= perium adoramus. Eſt adoratio quæ tantummodo timo= rem ſignificat, quemadmodum Iacob adorauit Eſau: eſt quæ gratiam notat, quomodo Abraham pro agro quem accepit à filiis Heth in ſepulchrum Saræ vxoris ſuæ,ado= rauit illos. Rurſus qui ſperant beneficium ſe accepturos à potentioribus,eos adorant,quemadmodum Iacob ado rauit Pharaonem. Sumitur etiam pro cultu adorationis in ſpiritu,qui Deo tribuitur. Hinc diuina ſcriptura dicens Deum tuum adorabis,& illi ſoli cultum exhibebis,quod græcè eſt latreuſeis Adorabis,abſolutè ponit, neque adii= cit ſoli,vt ſignificetur vox diuerſæ notionis & æquiuoca, cultum autem exhibebis & ſeruies,quod græcè eſt latreu= ſeis ſoli adiicit, quam ob cauſam latriam ſoli Deo tribui= mus,ad illumq́ referimus. Et in ſecunda actione: Qualis verò eſt iſte adorationis honor? profectò non alius quàm is quo nos peccatores quoque inuicem proſequimur,ſalu= tantes nos inter nos per honorationem & dilectionem. Sunt autem verba Stephani Epiſcopi Boſtrorum. Et in ea epiſtola quam propoſuit actis ſynodi Taraſius: Soli Deo latriam exhibentes,poſcimus interceſsionem intemeratæ dominæ noſtræ ſanctæ Deiparæ, ſanctorum item ange= lorum,omniumq́ ſanctorum. Et in duodecimo Conci= lio Toletano, quod ſecundam Nicœnam ſynodum præ= ceſsit, vbi forma præſcribitur orandi: Solo Deo creatore ſuo adorato, inuocet ſanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinam dignentur. Verum vt res omnis vel cæco perſpicua eſſe queat, neque ſit quiſquam qui non in= telligat, quàm falſo iſti, qui quod ne milites quidem im= pii,qui Chriſtum in crucem egerũt,facere auſi ſunt,Chri= ſti tunicam inconſutilem in tot iam particulas conſcide= runt, vnam, ſanctam,catholicam,apoſtolicam Eccleſiam idololatriæ vnius omnium grauſsimi criminis inſimu= lant,propter eum quem ſanctis tribuendum eſſe docet ho norem, libet de cultu Deo debito, quatenus is ad homi= nes rectè trãsferri queat,paucis diſſerere. Triplicem Deo cultum deberi, mater nos Eccleſia docuit: imitationem,

ſanctæ Synodi ad Imperatores, quæ eſt in fine 7. actionis.

Cap. 7.

Ioan. 19.

honorem,& inuocationem. Ex iis præcipuus & Deo gra-
Seneca. tiſsimus cultus eſt imitatio. Vidit hoc etiam ethnicus ille, qui dixit. Vis deos propitiari, bonus eſto: ſatis illos coluit, quiſquis imitatus eſt. Hunc adeò requirit à nobis Deus,vt filium ſuum vnigenitum de cœlo deſcendere, & in terris cum hominibus verſari voluerit, quo in illo homine facto,quemadmodum nos imitari Deum oporteret diſceremus. Neq; enim propterea tantum incarnari Chriſtus voluit, vt eſſet vita noſtra, verumetiã vt eſſet via per quam ad vitam peruenire nobis liceret:Non ideo tãtum homo factus eſt,vt (quod ſolum vrgeri videmus hoc tempore) pro peccatis noſtris ſatisfaceret,mortemq́; noſtram moriendo deſtrueret, verum etiam vt ſeipſum viam nobis & exemplum viuendi proponeret: vt ſicut ipſe ambulauit,& nos ambularemus,neq; ſatis eſſe putaremus,ſi crederemus quod vita noſtra factus eſt, quodq́; ſatisfaciendo pro peccatis noſtris, nos à morte liberauit, atque ita omni cura ſoluti,in vtramq;,quod aiunt,aurem dormientes,otio iam & voluptati vacaremus: verum & aſpicien-
Hebr.12. tes in authorem fidei & conſummatorem Ieſum, eadem qua ille via incederemus,ſi veritate cognita vitam conſe-
Gen.1. qui vellemus. Condiderat Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: hanc ille cùm amiſiſſet vitio ſuo, Deus homo fieri dignatus eſt, vt eam amiſſam in nobis reſtauraret. Quantum igitur eum eſſe cultum exiſtimare debemus, propter quem Deus de cœlo deſcendere, & in hac lachrymarum valle carnem noſtram indutus cum hominibus verſari dignatus eſt? Ad hunc nos cultum
Ephe.5. inuitat Paulus dicens:Eſtote imitatores Dei,ſicut filii chariſsimi, & ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit
1.Pet.2. nos. Inuitat Petrus ita ſcribens: Chriſtus paſſus eſt pro nobis,relinquens vobis exemplum,vt ſequamini veſtigia eius. Inuitat Ioannes quum ait: Qui dicit ſe in domino
1.Ioan.2. manere,debet ſicut ipſe ambulauit & ille ambulare. Inuitat ille ipſe, qui via noſtra, qui ſimul & oſtiũ & oſtiarius
Ioan.14. noſter fieri dignatus eſt,dominus Ieſus Chriſtus:ſic enim
Mat.16. loquitur: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetip-
Ioan.10. ſum,& tollat crucem ſuam,& ſequatur me. Ac rurſus alio loco: Ego ſum oſtiũ,per me ſi quis introierit,ſaluabitur. Quid igitur? Nunquid nefas eſſe putabimus,præcipuum cultum hunc propter quem Deus homo fieri,ad quem toties & ipſe per ſe,&per Apoſtolos ſuos nos inuitare dignatus

tus

tus eſt,ad homines transferre? Hoc ſi nefas eſt,nefarium *1.Cor.7.*
ſcelus commiſit Paulus, qui dixit: Volo autẽ omnes vos *1.Cor.4.& Galat.4.*
eſſe ſicut meipſum. Ac rurſus clarius in eadem Epiſtola repetitis vicibus: Imitatores mei eſtote. Et in alia: Eſtote ſicut ego. Quid ais ô Paule. Chriſtus ideo venit in mundum, vt imaginem & ſimilitudinem Dei, quã inobedientia ſua primus parens noſter amiſerat, non tuam, aut alicuius alterius hominis, in nobis reſtauraret, Chriſtus dicit: Ego ſum via: ego ſum oſtium: qui vult venire poſt me, ſequatur me, non Petrum, non Paulum, nõ Dominicum, non Franciſcũ: & tu dicis, Eſtote ſicut ego, Volo omnes eſſe ſicut me: Imitatores mei eſtote. Quẽ temetipſum facis? Nunquid tua in nobis imago reſtaurari debet? nunquid tu es via noſtra, qua nobis incedendum, nunquid tu es oſtium noſtrum, per quod nobis ad vitam ingrediendum eſt? Quid eſt, ſi hoc non eſt Dei ſibi gloriam vendicare? ſoli Deo debitum cultum in ſe trãsferre velle? qui præcipuus Deoq; multo gratiſsimus in imitatione conſiſtit. Hic facilè quiuis perſpicit, ſi quis verbo vrgeat (quod hoc tempore fieri, proh dolor, videmus) à nefario ſcelere defendi Paulum non poſſe. Sed non ita ſoli Deo debetur imitatio, vt nõ rectè hominem etiam imitari liceat. Non itaque tranſtulit in ſe Dei gloriam Paulus, neq; ſoli Deo debitum ſibi cultum arrogauit, quin potius, quemadmodum hanc ad quam inuitat imitationem ſui vellet intelligi, declarauit, quum poſtea ea verba, Imitatores mei eſtote, ſtatim ſubiunxit, ſicut & ego Chriſti. Hactenus imitari ſe quemq; voluit, quatenus ipſe Chriſtum imitatus eſt: non quatenus fuit perſequutor, blaſphemus, contumelioſus, verum quatenus miſericordiam Dei conſequutus, non ipſe iam viuebat, ſed in ipſo Chriſtus, quatenus ipſi mundus & ipſe mundo fuit crucifixus: vt imitari *1.Tim.1.* *Galat.2.*
Paulum, nihil aliud fuerit, quàm Chriſtum in Paulo viuentem imitari. Vides igitur quod rectè cultus hic ſanctis tribuitur, quos quum imitari iubemur, nihil aliud ꝙ Chriſtum in ſanctis imitari iubemur, omnis vt honos ad ſolum illum, qui via noſtra, qui oſtium noſtrũ eſt, dominum Ieſum Chriſtum, redundare videatur. In illo perfectiſsimum nobis pietatis exemplar editum eſt. Sed quoniam dicere poſsit aliquis, Quid eſt homo vt poſsit ſequi regem factorem ſuum? Quomodo præſtare poſſum ego puluis & cinis, vt incedam veſtigiis creatoris mei? Vt *Galat.6.* *Eccle.2.* *Gen.8.*

ne quis exiſtimaret ſibi non eſſe poſsibile, quod propter nos homini facto Deo fuit poſsibile, puri proponuntur homines, vt in illis Chriſtum viuentem & operãtem imitemur, neque deſperemus ea nos præſtare poſſe, quæ eadẽ qua nos infirmitate præditi viri ſancti quandoq; præſtiſſe commemorantur. Sic à Baſilio ſcriptum legimus: Reſpicientes igitur in Chriſtum animi noſtri alacritatem glorioſo imitandi ſtudio intendamus, vbi verò ſanctos conſyderamus, docemur ſtudium hoc imitãdi Chriſti non eſſe impoſsibile, vt per illorum conſyderationem alacriores facti, ſyncerum & immaculatum omne mandatum Domini ad mortem vſque ſeruemus, atque ita in vitam æternam ingrediamur, regnum cœlorum hæreditate poſsideamus, quemadmodum pollicitus eſt qui mentiri neſcit, Dominus ac Deus noſter Ieſus Chriſtus vnigenitus Dei viuentis filius. Nihil ergo detrahitur perfectiſſimo exemplari, quod eſt in Chriſto Ieſu, ſanctis imitandis, ac augetur potius illius gloria, quàm minuitur. Sed hæc de primo & præcipuo cultus genere dicta ſufficiant.

Serm. 2. de baptiſmo ca. vltimo.

Secundum genus in honore conſiſtit ac veneratione. Dicit itaq; Paulus, Soli Deo honor & gloria. Dicit idẽ alio loco: Gloria & honor omni operanti bonum. Nunquid ipſe ſibi contradicit? Minimè gentium. Non adeò fuit hebes Paulus, vt ignoraret ſummum illum cultum & gloriam omnem ſoli Deo deberi, atque ad ſolum illum eſſe referendum: ſed non propterea ſua quoq; gloria & honore fraudandos eſſe putabat eos, qui bonum eſſent operati, per quos nomen Dei ſanctificabatur, ſicut contra per eos, qui perperam agũt, quiq; nequiter viuunt, nomen Dei polluitur & blaſphematur. Quid autem aliud honoramus & veneramur in ſanctis niſi Dei dona, niſi Chriſtum ipſum viuentem & operantem in illis? Athanaſium laudans, dicit Gregorius Nazianzenus, virtutem laudo: virtutem autem laudans, Deum laudo. Dei nanque donum eſt virtus omnis, à quo proficiſcitur omne datum optimum, & omne donum perfectum. Qui honorat Dominum, inquit Epiphanius, honorat etiam ſanctum: qui verò ignominia afficit ſanctum, ignominia afficit etiam ipſum Dominum. Ad eundem modum Baſilius: Honos ergà bonos conſeruos (ſanctos intelligit vita iam functos) collatus, beneuolentiæ ſignificationem apud communem Dominum habet. Quod totidem prope verbis & à Ioanne

Ezech. 36. & Rom. 2.

In oration. in Athan.

Iaco. 1.

Hæreſi. 26.

In 40. martyres.

à Ioanne Damaſceno,& in decretis Synodi ſanctæ ſecundæ Nicænæ repetitum legimus. Neque diſsimiliter Auguſtinus: Oſtendatur, inquit, mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ego ibi oſtendo memoriam Petri. In Petro quis honoratur? niſi ille defunctus pro nobis: ſumus enim Chriſtiani non Petriani. Tolle à Petro, tolle à Paulo, tolle ab Adalberto & Stanislao, quod Apoſtoli, quod martyres, quod imitatores Chriſti fuerunt, non plus illis honoris debebitur, quàm vel Ariſtidi iuſto, vel Photioni, vel Zenoni, quorum vitę ſanctimoniam ab his qui Græcorum hiſtorias conſcripſerunt, plurimum eſſe legimus commẽdatam. Chriſtus igitur in ſanctis honoratur, ac tantum abeſt, vt honorandis illis obſcuretur Chriſti gloria, nihil vt magis ad eam illuſtrandam pertinere videatur, quàm ea quæ ſanctis præſtatur veneratio. Sed hac de re dicunt iſti, qui ſegregauerunt ſemetipſos: non eſt nobis vobiſcum controuerſia, de inuocatione contendimus, quam ſoli Deo deberi cenſemus: atque ea qua fungimur vſurpata nobis authoritate, ſi quis inuocet mortuum, eum idololatriæ reum pronuntiamus. Atqui quæ imitationis, quæ venerationis, eadem eſt & inuocationis ratio. Si nullum eſt crimen in imitãdis ſanctis, cum ſe Chriſtus, non Petrum, non Paulum ſequi iuſſerit, ſe, nõ ſanctorum aliquem, viam & oſtium eſſe docuerit: ſi nullum eſt crimen in glorificandis illis, cum diſertis verbis Deus dixerit, Gloriam meam alteri nõ dabo: quid eſſe criminis poterit in illis inuocandis? non tanquam largitoribus, hoc enim ſolius dei proprium eſt, ſed tanquam deprecatoribus. Quomodo inuocabunt, aiunt, in quem non crediderunt? in ſanctos autem non credimus. Quid ſi in illos quoque recte credi docet Paulus. Verba ſunt illius ad Philemonem: Fidem quã habes in domino Ieſu & in omnes ſanctos. Ex quo etiam loco nonnulli colligunt recte in ſymbolo dici poſſe: Credo in ſanctam catholicam Eccleſiam. Quo genere loquendi vſus eſt Hieronymus quoque dicens: Quum ſolenne ſit in lauacro, poſt Trinitatis confeſsionem interrogare, credis in ſanctam eccleſiam? In quam eccleſiam credidiſſe eum dicis? In Arrianorum? ſed non habent. In noſtram? ſed extra hanc baptizatus nõ potuit in eam credere quam neſciuit. Qui etiam Pauli locum hunc exponens, adfert illud, quod eſt in Exodo ſcriptum, Credidit populus Deo & Moſi ſeruo eius. Vna,

Damaſ. li. 4
Action. 4
In pſal. 44
Eſa 42.
Rom. 10
Aduerſus Luciferianos.
In epiſt. ad Philemonẽ.
Exo. 14

inquit, atque eadem credulitas in Moſen refertur & in Deum: vt populus qui credebat in dominum, æquè credidiſſe dicatur in ſeruum. Hoc autem non ſolum in Moſe ſed in omnibus eius ſanctis eſt, vt quicunque credidit Deo, aliter eius fidem recipere nequeat, niſi credat & in ſanctos eius. Non eſt enim in Deum perfecta dilectio & fides, quæ in miniſtros eius odio & infidelitate tenuat. Sed & Chryſoſtomus eundem Exodi locum adferens, negat imminui dei dignitatem, quod ei coniunctus eſt Moſes: coniunctus eſt enim, inquit, non vt honore par Deo, ſed vt miniſtri dei. Origenes quoque recitante Pamphilo in Apologia eius. Eſt, inquit, fides noſtra, primo quidem omnium in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: conſequenter verò etiã in omnes ſanctos Patriarchas, vel Apoſtolos Chriſti. Si ergo recte credimus in ſanctos, recte etiam inuocamus ſanctos. Quemadmodum autem aliter in ſanctos credimus quàm in Deum, ſic aliter etiam eos inuocamus quàm Deum, Deum inuocantes dicimus, concede quæſumus, da quæſumus, præſta quæſumus, largire quæſumus, tribue quæſumus: ſanctos inuocãtes nihil aliud dicimus, quàm, ora pro nobis. Neque plus illis tribuimus inuocatione noſtra in cęlis cum Chriſto triumphantibus, quàm cuiuis è fratribus in terris nobiſcum adhuc militantibus. Quæ malum igitur intemperiæ agunt iſtos, qui ſoli Deo debitum honorem in mortuos homines à nobis transferri quiritantur? Scilicet ita Deum inuocare fas eſt, ora pro nobis ſancte dei genite? Eſt quidem ita, quod aduocatus noſter Chriſtus etiam nunc ad dexteram ſedens patris, interpellat pro nobis: verum hoc inuocationis genere nemo pius, nemo Catholicus Chriſtum inuocauit vnquam, ne cum Arrio creaturam eſſe Chriſtum ſentire, aut aliquid eius poteſtati detrahere videretur, quaſi non æquè largitor ipſe ſit vt pater, aut ſpiritus ſanctus. Etenim quatenus eſt homo, Pontifex eſt noſter pro nobis interpellãs, quatenus enim æqualis eſt patri, non tam preces fudit, quàm precantes exaudit. Quum enim ſit vnus ex diuerſa ſubſtantia, ipſe eſt, inquit, Claudianus, qui quodam modo petit, ipſe eſt qui ſe quodam modo pro nobis exaudit. Quamobrem vt omnibus manifeſtum faceret mater Eccleſia, nullum ſe diuinum honorem in ſanctos transferre, in illa ſolenni ſupplicatione, quam Litaniam vocant, quid creatori, quidque creaturæ tribuendum ſit, diſertè docet,

Tomo. 3. in ſer. de fide et lege naturæ.

1. Ioan. 2

De ſtatu animæ, li. 1 cap. 3.

docet, dum aliter Deum vnum in ſubſtantia, trinum in perſonis, qui creator eſt omnium, aliter ſanctos, qui Dei creaturæ ſunt, inuocat. Ad Deum enim ita loquitur: Pater de cœlis Deus, miſerere nobis. Fili redemptor mundi Deus, miſerere nobis. Spiritus ſancte Deus, miſerere nobis. Ad ſanctós vbi ventum eſt, non miſericordiam ſed interceſsionem tantum ab illis poſtulat, ſicut ab aliis in hoc ſeculo nobiſcum degentibus. Sic enim illos alloquitur: Sancta Maria, ora pro nobis: Sancte Petre, ora pro nobis Vides iam quiſquis es, qui cum Saulo Chriſtum in membris ſuis perſequi, quam eorum quæ pro nobis ſollicita ſunt ad Chriſtũ interceſsione cum Paulo vti mauis, quod nullus diuinitati proprius honos in litania ſanctis tribuitur, nec plus ab illis petitur in beatorum ſedes translatis, quàm ab alio quouis adhuc mortis corpus hoc circumferente. Sed in hoc, ais, Chriſti gloriæ derogatur, quod alius à Chriſto mediator quæritur, dum à ſanctis interceſsio poſtulatur. Derogabat igitur Chriſti glorię Paulus, quem toties ad ſanctorum interceſsionem confugiſſe legimus. *Rom.15.* *2.Cor.1.* Alios ſcilicet ille præter Chriſtum mediatores agnoſcebat? *Col.4.* Quid magis abſurdũ dici poteſt? Sciebat verò Paulus, *1.Theſ.5.* quod ab eo docta confitetur Eccleſia, vnum eſſe mediatorem Dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum: ſed tantum abfuit, vt propterea ſanctorum inuocationem eſſe putauerit excludendam, vt in eo ipſo capite, vbi mediatoris vnius facit mentionem, pro regibus & pro omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt obſecrationes fieri voluerit. Quid eſt autem obſecrare pro aliquo, niſi mediatorem inter eum eſſe, quem petis, & eum pro quo petis? *Deut.5.* Qualem ſe fuiſſe Moſes teſtatur inter Deum & populum *Tomo.2.* Iſrael, quum dicit: Ego medius & ſequeſter fui. Sic in Cõ- *Cõciliorũ,* cilio Oecumenico Conſtantinopolitano, quum præſcri- *cap.7.* pſiſſent patres quibus verbis Deus eſſet adorandus, mox ſubiunxerunt: His actis, & ſolo Deo creatore ſuo adorato inuocet ſanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinam dignentur. Talem vt mediatorem non eſſe niſi ſolum Chriſtum diceret, nunquam ne cogitare quidem in mentem venit Paulo. Sed qualem vnum & ſolum mediatorem Chriſtum intelligi vellet, ipſe mox explicauit poſt ea verba, Vnus eſt mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, mox illa ſubiiciens, qui dedit redemptio-

nem

nem ſemetipſum pro omnibus. Vides nullam hic interceſſionis, verum ſolius redemptionis fieri mentionem. Talis ergo mediator, qui pretioſo ſanguine ſuo nos redemerit, nõ eſt niſi ſolus Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Sic enim docti ſumus à Leone pontifice, quod quamuis in conſpectu domini multorum ſanctorum pretioſa ſit mors, nullius tamen inſontis occiſio propitiatio fuit mundi. Acceperunt iuſti, non dederunt coronas, & de fidelium fortitudine exempla nata ſunt patientiæ, non dona iuſtitiæ, ſingulares quippe in ſingulis mortes fuerunt, nec alterius quiſquã debitum ſuo funere ſoluit, quum inter filios hominum ſolus dominus noſter Ieſus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etiam ſunt ſuſcitati, de quibus ipſe dicebat: Quum exaltatus fuero, omnia traham ad meipſum. Sic & ante Leonem à Cyrillo ſumus inſtituti, quod vnum mori oportuit ſufficientem pro vita omnium redemptionem, vt & mortuorum & viuorum imperium acciperet, ne quis illud ridiculum verum eſſe putaret, Apoſtolorum mortem ad deſtructionem interitus aliquid contuliſſe, cum liberatis enim ab interitu etiam Apoſtoli iure connumerantur, vnius enim nobiſcum illos naturæ fuiſſe conſtat, in quos imperium mors ſuum exercuit. Sic & qui præceſsit vtrunque Hilarius: Domino, inquit, ſeculi, motus tempeſtatesq; calcanti, non eſſe quiſquã paſsionis particeps poterat, ſolus enim paſſurus pro omnibus, omnium peccata ſoluebat, nec ſocium admittit quicquid vniuerſitati præſtatur ab vno, ita quum eſſet ipſe redemptio vniuerſorum: erat etiam Petrus ante redimẽdus ad redemptionis iſtius fidem, quum in Chriſti martyrum reſeruatur. Sic poſt hos aliquot ſeculis docuit quoq; Petrus Lombardus: quem authorẽ quadringentis iis annis ſequuti ſunt, quotquot ſacræ Theologię profeſſores dici & eſſe voluerunt. Chriſti paſsio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſsio alicuius ſancti, nullius enim paſsione redempti ſumus niſi Chriſti. Profuerunt quidem nõ modo iis, qui paſsi ſunt, verumetiam aliis fidelibus ipſorum paſsiones, veruntamen noſtra redemptio non ſunt, hoc enim paſsio illius ſola potuit, qui Deus eſt & homo. Ambroſius lib. 7. in Lucam. Nullius ſanguis profuit, ſicut ſanguis Chriſti, neq; enim redimere potuit ſanguis prophetarum. Mediator dei & hominum Ieſus Chriſtus eſt, non ſolum quia reconciliauit homines Deo,

Ser. 12. de paſsione domini. Epiſt. 83. & 97.

Cyril. li. 11. in Ioan. cap. 34

Can. 14. in Mat.

Lib. 1 ſent. diſt. vlt.

Cyril. li. 12

Deo, verumetiã quia naturaliter & ſubſtãtialiter & Deus & homo in vna ſubſtantia eſt. Hoc enim modo naturam noſtram ſibi Deus recõciliauit, nam aliter quomodo vnũ mediatorẽ Chriſtum Paulus dixiſſet, multi enim ſanctorum mediatiõis miniſterio vſi ſunt, & ipſe Paulus clamat: Rogamus pro Chriſto reconciliamini Deo. Moſes quoq; mediator fuit, miniſtrauit enim filiis Iſrael legem datam à deo. Mediator etiã fuit beatus Hieremias, prȩcipue quando clamabat ad Deum: Recordare mei ſtãtis coram te, ad loquendum pro ipſis bona. Quid multa? ſinguli Prophetarum mediatores fuerũt, Apoſtolorum quoque ſinguli. Quomodo igitur vnicus mediator dei & hominũ Chriſtus? niſi noua inauditaq; in aliis mediatio ſua ſit? Sed modum quoq; perſtringere nõ alienum eſt. Quod igitur duo quædam ſicut medium coniungit, ab vtroq; neceſſario tangitur, & hoc modo diuerſa per medium cõiunguntur. Eſt autẽ Chriſtus mediator dei & hominum, quia in eo vno Deus & homo coniunguntur. Neq; enim redemit nos Petrus aut Paulus. Chriſti ſolius paſsione redempti ſumus, ſolus ille nos redimere morte ſua potuit, qui & Deus eſt & homo: quod qui purus homo fuiſſet, prȩſtare nunquam valuiſſet. Vtcunq; ſanctorum quoq; paſsiones nobis, verum iam redemptis, proſunt. Quamobrem qui redemerit nos, mediatorem, eum nunquam agnouit alium, vna ſancta, catholica, apoſtolica Eccleſia, quàm vnum & ſolum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in cruce pro nobis mortuum: à quo docta, vt in ipſius nomine patrem peteret ſimul à Paulo admonita, vt per Chriſtum hoſtiã laudis offerret Deo, omnes orationes ſuas, quas collectas vocant, ad patrem ferè dirigens, concludit, non per Petrũ, neq; per Paulum, neq; per alium quempiam ſanctorum, ſed per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per ſolius illius paſsionis & mortis meritum, qua nos redemit, quæ petit, omnia cõcedi ſibi poſtulat. Vides ergò Satana quod non ignorat mediatorem Chriſtum Eccleſia, quemadmodum tu rudi plebeculæ heu nimium credulæ perſuadere conatus es: quodq; iuxta ſanam Pauli doctrinam non alium redemptorem agnoſcit & cõfitetur, quàm dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, etiamſi cum eodem Paulo ſanctorum ſibi putat interceſsionibus vtendum. Sed Paulus, inquit, ad viuorum non mortuorum interceſsiones confugit. Atqui Deo viuunt illi cuius conſpectu fruuntur, prȩ quibus

Ioan. 15.
Heb. 13.

quibus nos recte mortui eſſe cenſeri poſſumus. Tum au-
tem,vbi Paulus,vbi ſcriptura aliqua,ſanctos cœlo iam po
titos inuocare & eorum interceſsione vti prohibet? Sed
nuſquam id faciendum eſſe præcipit,neque vllum eius rei
in ſcripturis extat exemplum. Non præceperit. Verum il-
Gen.48 le tamen ſcripturæ locus, quo benedictus Iacob filiis Io-
ſeph,ait,Inuocetur ſuper eos nomen meum,nomina quo-
que patrum meorum Abraham & Iſaac:quid aliud quàm
ſanctorum,qui de corpore mortis huius liberati iam ſunt,
inuocationem confirmare videtur? A qua non abhorret
Exo 32. etiam illud, quod à Moſe dictum eſt: Quieſcat ira tua &
eſto placabilis ſuper malitia populi tui. Recordare Abra-
ham,Iſaac,& Iacob,ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per
Dan.3. temetipſum dicens,&c. Quodq́; dixit Daniel: Ne aufe-
ras à nobis miſericordiam tuam domine Deus noſter,pro
pter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, &
Hom.5.in Iacob ſanctum tuum. Chryſoſtomus diuinæ humanita-
hom. de vir tis exemplum adducens,Quando,inquit,inter viuos ho-
tutibus & mines quibus loquendi fiducia ſit, quiq́; peccatores reſti-
vitiis. tuere poſsit,nullos prorſus inuenerit: tunc verò ad mor-
tuos ille profugiens,per eos,inquit,peccata remitto. Quo
4.Reg.20 modo enim fatur? Hanc ego,inquit, mea ipſe gratia tu-
tor vrbem,Dauid etiam filii mei cauſa,qui ab hac iampri
dem vita diſceſsit. Aſpice, ſanctorum quanta ſit virtus:
neque enim ſua verba tantum aut corpora, ſed ipſa etiam
corporum tegmina ſemper omni poſſeſsione ſunt augu-
4.Reg.2 ſtiora. Heliæ ſiquidem leonina pellis Iordanem diſcinde
Dan.3. re fecit: Trium puerorum calcei per ignes ambulauerunt.
4.Reg.7 Heliſæi potuit vndarum mutare naturam, quas quidem
Exo.24 ſuperficie ſua quaſi tergo ferrum ſuſtinere coëgit: Moſis
Exo.17. virga mare rubrum dehiſcere iuſsit, petram dirumpere
Act.19. valuit: Pauli veſtes morbos fuderunt: Petri vmbræ mor-
Act.5. tem fugarunt: ſanctorum martyrum cinis improbos dæ-
1.Theſ.2 mones expulit. Non deſunt itaque ſcripturæ teſtimonia,
quibus & intercedere pro nobis ſanctos, & ad eos recte
nos confugere doceri poſsit. Verum fac ita eſſe quòd nuſ-
quam id ſcriptum ſit. At ſi nihil niſi quod ſcriptum eſt re-
cipiendum putaueris, ne ſymbolum quidē recipi debebit,
quod in ſcripturis nuſquam continetur. Enumerauimus
autē iam antea pleraq; de voce homouſios: de diuinitate
ſancti ſpiritus: de perpetua Mariæ virginitate: de baptiſ-
mo paruulorum: deque aliis nonnullis, quæ Arrius, Mace
donius,

donius, Eluidius, Donatus, reiicienda eſſe putauerunt, quod è ſcripturis probari non poſſent. Nunquid igitur eadem hac ratione & nos explodemus hæc omnia? Quin nos potius genus iſtud collectionis, non eſt ſcriptum, igitur amplectendum non eſt, cum ipſis illius authoribus hęreticis, quorum ſemper proprium fuiſſe videtur, explodemus, & quod Paulus admonet, non ſcriptas etiam traditiones vetuſtate conſecratas, ac totius Eccleſiæ perpetuo conſenſu comprobatas, mordicus retinebimus. Non eſt quiſquam ferè ſanctorum patrum, qui à Chriſto in cęlum tranſlato ad hæc vſque noſtra tempora vixerunt, cuius calculo ſanctorum cum Chriſto triumphantium interceſſio non fuerit appobata. Neque fuit illis inuſitata hæc interpellãdi formula, qua nos in litaniis vtimur. Origenem longe vetuſtiſsimum ita legimus orantem: O beate Iob, viuens in perpetuum, & victor permanens in conſpectu regis Domini, ora pro nobis miſeris. Et alio loco: Incipiã me genibus proſternere & inuocare omnes ſanctos, vt mihi, non audenti petere Deum propter nimietatem peccati, ſuccurrant. O ſancti Dei, vos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordiis eius pro me miſero. Beatus Ephrem Ediſſenæ Eccleſiæ diaconus, ante mille trecentos annos in ſermone de laudibus ſanctorum martyrum. Precamur, inquit, beatiſsimi martyres, qui pro domino tormenta ſubiiſtis, atque ideo familiarius domino coniuncti eſtis, vt pro nobis miſeris dominum interpellare dignemini, &c. Idem in Treno Mariam alloquẽs: Eſto, inquit, noſtra conciliatrix & aduocata in hora iudicii, libera nos à futuro igne & tenebris: tu namq; es ſpes apud Deum Chriſtianorum. Gregorius quoque Nazianzenus, quem Theologum Græci vocant: Tu autem, inquit, Baſili ſacrum ac diuinum caput, ex alto nos reſpice, & carnis ſtimulum, inſtructionem noſtram à Deo nobis datam, aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter nos ferre perſuade. Et eius diſcipulus Hieronymus: Vale, inquit, ô Paula, & tui cultoris vltimam ſenectutem orationibus iuua: Fides & opera tua Chriſto te ſociant, præſens facilius quod poſtulas impetrabis. Ac ſynchronus huius Auguſtinus: Orate dominum, orate piiſsimi, orate omnia agmina ſanctorum. Et qui ſequutus Auguſtinũ eodẽ dixit ſeculo, Victor. Deprecamini patriarchę, de quorũ ſtirpe nata eſt, quę nũc laborat in terris eccleſia, orate ſancti Prophetę cognoſcentes

Lib. 2. in B. Iob.

In lamẽta.

In monodia Baſilii

In epitaphio Paulæ.

In meditat. cap. 23.

Li. 3. de pſe. Vandalica.

ſcentes afflictam, quam antea vaticinante præconio ceciniſtis. Eſtote Apoſtoli ſuffragatores eius, quam vt congregaretis vniuerſum orbem, aſcendente in vobis domino, velut equi velociſsimi curſitaſtis, pręcipuè tu Petre beate, tu ſancte Paule Gentium magiſter, vniuerſiq; ingemiſcite ſancti ſimul pro nobis Apoſtoli, ſed ſcimus quia indignũ eſt vobis pro nobis orare, quia iſta quæ venerunt nobis, non ad probationem quomodo ſanctis, ſed malis meritis ſupplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filiis, quia & Chriſtus orauit pro inimicis Iudæis: proſtrati rogamus, vt non ſpernatis veſtros miſeros peccatores, per eum, qui vos ad Apoſtolicum culmen prouexit humiles piſcatores. Et æqualis eius Antonius epiſcopus Conſtantienſis ad Arcadium ſcribens: Qualis eris, inquit, cum Petrum & Paulum, quos rogare ſolebas vt patronos, habebis amicos? Et qui præceſsit hos Prudentius, ad Laurentium verba faciens. O Chriſti decus, inquit, Audi poëtam ruſticum, cordis fatentem crimina, & facta prodẽtem ſua: Indignus agnoſco & ſcio, quem Chriſtus ipſe exaudiat, Sed per patronos martyres, poteſt medelam cõſequi. Porrò Baſilius adeò non reprehendendam putat ſanctorum inuocationem, vt ſcribens de quadraginta martyribus dicat: Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret: Ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Quos etiam ipſe poſtea inuocat. Sed & Ioannes Chryſoſtomus in laudibus ponit Imperatoris, ꝙ is purpura indutus, accedit martyrum ſepulchra complexurus, & faſtu depoſito ſtat ſanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Deum intercedant: & ſcænarum fabrum, & piſcatorem etiam mortuos vt protectores orat, quia diademate redimitus incedit. Quid ergo, dicemus idololatras fuiſſe Origenem, Gregorium Nazianzenum, Ioannem Chryſoſtomum, Hieronymum, Auguſtinum, beatum Ephrem, Prudentium, qui ad ſanctorum intereeſsionem & confugerunt ipſi & aliis vt confugerent authores fuerunt? Nos verò multo rectius eos idololatras eſſe cenſebimus, qui cõmenta opinionum ſuarum ſic adorant, & quod ſemel in animum induxerunt, id mordicus adeò tuentur, vt Eccleſiæ totius conſenſum, quæ columna eſt & firmamentum veritatis pro nihilo ducãt, & ei ſui cordis viſiones antepo nant: Cui cum reſiſtunt, non hominibus reſiſtunt, ſed ipſi ſpiritui ſancto, qui cum ea manens in æternum, per eam & in

Hom. 66. ad populũ Antioch.

& in ea docet nos omnem veritatem, ac relicto Deo, qui vult in ſanctis ſuis coli, ſequuntur deos alienos: ſic enim in veteri Teſtamento nouas & peregrinas atque alienas ab Eccleſia doctrinas legimus appellari, quod nō ſecus ab hæreticis ipſorum commenta quam ab Ethnicis dii ſui obſeruentur. Tanta fuit priſcis illis ſeculis ſanctorum & eorum reliquiarum veneratio, vt ad martyrum ſepulchra non niſi cum tremore quodam & horrore homines accederēt. Quemadmodum cùm aliis in locis, tum vbi vitam beati Babilæ perſequitur, à Chryſoſtomo memoriæ proditum legimus. Cuius etiam alio quodā loco verba ſunt hæc, loquitur autem de ſanctis. Qui ducebātur & circumducebantur: qui contempti erant & vincti: qui innumera patiebantur dum viuebant, vbi defuncti ſunt, regibus ipſis erant magis venerabiles. Etiam Romæ, quę vrbium eſt regaliſsima, relictis omnibus, ad ſepulchra piſcatoris & pellionis currūt & reges, & præſides, & milites. Et in Conſtantinopoli reges noſtri magnam gratiam putant, non ſi prope Apoſtolos, ſed ſi vel extra eorum veſtibula corpora ſua ſepeliātur, fiantq́; piſcatorum oſtiarii reges: neq; hinc in morte confunduntur, ſed honeſtantur, & ipſi & eorum nepotes. De Theodoſio narrat Ruffinus, quod is cōtra Eugenium prælium initurus, circumibat cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat, cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum interceſsione poſcebat. De reliquiis Geruaſii, Protaſii, ac Stephani martyrum, quantus ad ea fuerit hominum concurſus, quot & quanta per eos miracula Deus ediderit, ſcribit Auguſtinus. Quo etiam in loco moris fuiſſe ſcribit, vt recitaretur in templo quid quiſq; beneficii accepiſſet. Suo quoq; tempore factum eſſe refert Theodoritus, vt votorum rei dona perſoluerent: atq; alii oculorum, alii pedum, alii manuum ſimulachra ſuſpenderēt, ex auro argentove cōfecta. Deniq; ſub ipſa propemodum Apoſtolorum tempora tantus fuit honor ſanctorum martyrum reliquiis habitus, vt beati Polycarpi corpus Chriſtianis petentibus concedere iudex noluerit, ne defunctū illum pro Deo colerent, quemadmodum ab Euſebio memoriæ proditū legimus. Itaque non eſt nouum hoc, quod infelici æuo hoc noſtro fieri videmus ab hæreticis, vt qui Chriſtum in ſanctis adorāt, & eorū precibus adiuuari petunt, idololatrię inſimulentur. Iam inde à multis ſeculis

Hier 3. & Oſee.3.

Tomo.3 in demonſt. aduerſus gēt. quod Chriſtus ſit deus

Li. 2. ca. 32. Eccl. Hiſt.

Li. 22. de ciuit. dei, c. 28

Li. 8. de curatio. Græcarum affectionum.

Li. 4. ca. 15. Eccl. Hiſt.

Aug. cont. Fauſt. li. 21. cap. 21. factitatum id eſſe narrat Auguſtinus, cùm à Fauſto Manichæo, tum à Maximo Madaurenſi, tum ab aliis nonnullis, qui idololatriæ Chriſtianos affines eſſe dixerint, propter ſingularem cultum, quo ſanctos martyres proſequi *Lib. 8. de ciuit. dei, cap. vlt.* videbantur. Quorũ errorem refellens Auguſtinus: quamuis reuerenter colerentur ſancti, negat illis tamen vllum honorem diuinum tribui. Sic enim loquitur contra Fau- *Li. 10. ca. 1.* ſtum ſcribens: Populus Chriſtianus memorias martyrum *epiſt. 43. inter epiſtolas Auguſtini.* religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum (quamuis in memorias martyrum) conſtituamus altaria. *Li. 20. c. 21.* Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari aliquando dixit, offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorũ quos coronauit: vt ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuãte poſſumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo et in hac vita coluntur ſancti homines dei. Sed illos tanto deuotius, quãto ſecurius poſt incerta omnia ſuperacta: quanto etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc pugnantes. At illo cultu qui græce Latria dicitur, latinè vno verbo dici non poteſt, quum ſit propriè quædã diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendũ docemus niſi vnum Deũ. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificii, vnde idololatria dicitur eorum qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, vel offerendum præcipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam ſanctę animæ, vel cuiquam angelo. Nunquid non perſpicuè ſatis declarauit Auguſtinus hoc loco, qui cultus, quæve ſeruitus proprie diuinitati debeatur, quæ contra mortalibus quoque tribui recte poſsit. Imitatio, honor, inuocatio, debentur quidem Deo, verum non ita proprie vt non etiam ad homines recte transferri poſsint. Cæterum offerre ſacrificium ita eſt proprie diuinitati debita ſeruitus, vt qui homini eam tribuerit, idololatriæ crimen effugere non poſſit. Sicut etiam ex quarta et ſexta actione ſecundæ Nicenæ Synodi colligere licet. Hic ergo cultus, hæc ſeruitus non tribuitur in Eccleſia niſi ſoli Deo. Imitari verò ſan-

ctos,

ctos, honorare ſanctos, dicere ſancte Petre ora pro nobis, et licuit in Eccleſia dei ſemper, et licebit. Neque alii ſunt qui cultum hunc deberi ſanctis negant, quàm qui ſacrificium propriè diuinitati debitam ſeruitutem ex Eccleſia ſublatum prorſus eſſe cupiunt. Sic ſuum prius miniſtris vel amicis, aut filiis potius dei honorem auferre conantur, quo facilius poſtea, qui ſoli Deo cultus debetur, ſacro ſancti corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium abrogare queant, vt omni ſacrificio atque ſacerdotio ſpoliatos, nos abſque Deo eſſe faciant. Et hoc eſt quod paulatim Satanas molitur, Primum vt amicos filiosq; dei, & membra Chriſti corporis: Deinde vt Deum ipſum nos contemnere faciat, & omnem beneficiorum eius memoriam ſempiterna quadam obliuione obruat. Verum hoc, aiunt, eſt diuinum honorem in homines transferre: quod ſolius dei proprium eſſe videtur, qui dixit: Ego dominus ſcrutans corda, & probans renes id hominibus tribuere, quaſi poſſint aut audire ſancti petitiones noſtras, aut motum cordis eius qui precatur, iudicare. Cæterum ſi quis nefas eſſe putat hoc homini tribuere, ſcripturam arguat, quę tribuit Eliſæo, quod is abſens cognouerit, quæ Gieſi diſcipulus eius fecerat, quū à Naaman Syro munera accepiſſet, quod omnia verba quæcunque locutus eſſet in conclaui ſuo Syriæ rex, cognita habuerit: nec illud ignorauerit, miſſum eſſe ab rege Iſrael, qui caput ſuum præcideret. Tribuit eadem & Petro quod ſciuerit is Ananiam & Saphirã fraudaſſe de pretio agri. Quod ſi diuini latine vocantur, qui vel præterita vel futura cognoſcunt, cur hoc diuinitatis genus non recte tribuatur ſanctorum ſpiritibus, quando corpus etiam Eliſæi mortuum, oſſa Ioſeph quæ viſitata fuerant, poſt mortem propheta ſſe legimus? Quid autem aliud eſt prophetia, quàm quod à Caſſiodoro ſcriptum eſt, inſpiratio ſiue reuelatio diuina. Eſtne autem veriſimile, quod pleraque reuelata ſunt Eliſæi cadaueri, reuelata ſunt oſsibus Ioſeph, reuelata ſunt Eliſæo, reuelata ſunt Petro, reuelata ſunt aliis quoque ſanctis in terris adhuc agentibus, & non reuelabitur eorundem, aut aliorum etiam ſanctorum ſpiritibus, in beatorum ſedes receptis, quid à ſe petant, quæ degũt adhuc in hac vita membra corporis eiuſdẽ, de quorum ſalute cumprimis illos cõſtat eſſe ſolicitos? Sepultus in inferno diues, quid ſui fratres agerent, quos in hoc ſeculo reliquerat, non ignora-

Hier.17
4.Reg.5.
4.Reg.6.
Act.5.
Eccle.48
Eccle.49
Luc.16.

bat: & ignorabunt ſpiritus cœleſtes, quid agunt, quid à ſe precentur fratres, corruptibile corpus hoc adhuc circumferentes? eruntq́ meliore conditione dæmones, quos non omnino latere cordis noſtri cogitationes & ſingulari quadam rerum ſcientia pollere (vnde etiam nomen traxerũt) Auguſtinus, & apud Caſsianum Serenus memoriæ prodiderunt, quam animæ beatorum ſuauiſsimo dei conſpectu fruentium. Ipſam animarum vim ſubtilitate ſua pleraque præuidere, maxime quum à ſenſibus corporis abſtrahuntur, Gregorius & ante eum Auguſtinus teſtantur: Quanta plura præuiſuros certum eſt cum eum videbunt, qui videt omnia, in quo videbunt omnia, quæcunq; Deo viſum fuerit eis reuelare? Quod ſi verum eſt quod dixit veritas, quæ mentiri neſcit, quod in reſurrectione erimus ſicut angeli in cœlo: angelos autem non modo ſcire quod precentur in hoc ſeculo degẽtes, verumetiam deo preces eorum offerre manifeſte ſcriptura docet, quid eſt quod iam dubitet quiſquam, quin animæ piorum deſideratiſsimo dei cõſpectu fruentes, non ignorent quid à ſe petant fratres in terris agentes, ſiue reuelantibus angelis, quod Dionyſio viſum eſt: ſiue quod Hieronymo placuit, celeritate quadã percipiẽdi, quum ſimiles angelis facti ſint: ſiue quia videntes videntem omnia, in eo & per eum vidẽt omnia. Quid enim eſt, inquit Gregorius, quod ibi ſanctorũ animæ neſciant, vbi ſcientem omnia ſciũt. Quis ibi aliquid neſciat, ait ante Gregorium Dionyſius, vbi omnes fontem ſcientiæ Deum vident? Certe qui intus omnipotentis dei claritatẽ vident, nullo modo credendũ eſt, quia foris aliquid ſit quod ignorent. Verum vt qui ſemel à via recta deflexerunt, eos in alium atq; alium errorem incurrere videre licet, ſic in iis qui à vero ſemel aberrauerunt, error alius alium tradit. Neq; enim deſunt qui cum falſam opinionem ſuam de nõ inuocãdis ſanctis alia ratione confirmare nõ poſsint, eo tandem audaciæ atq; amentiæ prorumpant, vt aſſeuerare nõ dubitent, nondum eſſe potitos ſanctos eius conſpectu ſuauiſsimo, in quem angeli proſpicere deſiderant, ſed adhuc in abditis quibuſdam receptaculis, extremum expectare generalis iudicii diem, in quo redditurus vnicuiq; ſit Deus iuxta opera ſua. Hoc verò eſt mediatorem Chriſtum negare, hoc eſt alium cũ Iudæis Meſsiam expectare, qui de nouo quodam limbo defunctorum animas iterũ educat: hoc eſt dicere, Ergo Chriſtus gratis eſt mor-

Lib. 9. de ciuit. dei, cap. 20. & 2. Colla 7. cap. 1. Greg. lib. 4 dialo. ca. 25. Aug. li. 12. de gener. 26 Mat. 22 Zach. & Tob. 1. & Apoc. 5. Cap. 4. cœleſt. Hier. cont. Vigilant. Li. 4. dialo. ca. 32. & li. 2. moral. Cap. 11. cœleſt. Hier. 1. Pet. 1. Gal. 2.

mortuus. Nam ſicut ſuperius à nobis dictum eſt, quis erit fructus paſsionis & mortis Chriſti, ſi non melior nunc eſt noſtra cōditio, quàm fuit patrum, qui Chriſti paſsionem & mortē præceſſerunt? ſi æquè vt illis clauſa nobis adhuc eſt cœli ianua, quam nos illius morte nobis apertam eſſe perſuaſum habemus? Quæ autem fuit cauſa quamobrem vel illi tantopere deſiderarent venturi Meſsiæ incarnationem, vel nos de eo quod is tandem aduenerit, vnà cum illis adeò lætaremur, ſi carendum nihilominus, & illis, & nobis eſt eius viſione, neque prius ea perfruendum, quàm extremus ille generalis iudicii dies aduenerit? Quid autem? nunquid non huic iſtorum inſaniæ manifeſte ſcriptura reclamat & veteris & noui Teſtamenti, quæ ſimul vt homo fuerit mortuus, vel pœnas eũ debitas perſoluere, vel ſi nihil in eo ſit quod purgandum reſtet, euestigio cœleſtis regni præmia conſequi docet? Ducunt, inquit, in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt. Mortuus eſt diues, ait Chriſtus, & ſepultus eſt in inferno. Latroni contra in cruce pendenti dicit ipſe quoque cruci affixus, Hodie mecum eris in paradiſo. Rurſus alibi ſcriptura loquitur: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. Porrò Paulus quum dixiſſet, Id quod in præſenti momentaneum eſt & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quę videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia ſunt: quæ autem nō videntur, æterna, Subiungit ilico: Scimus autem, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. Quibus verbis an non clare indicat, quod ſimul vt ex diuerſorio corporis huius anima migrauerit, ad æternam illam cęleſtem domum eueſtigio transfertur? Quod ſi quis contenderit, ſpe tantum id fieri tum, non autem re, quid aliud ex eo conſequetur, quàm quod nihilo melior futura ſit animę cōditio iam à corpore ſeparatæ, quàm eiuſdem adhuc in corpore permanētis? Quorſum igitur attinebat dicere, Si terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur: quandoquidē etiam illa non diſſoluta per æquè ſperare nobis domũ illã cęleſtem licet? qui (quod ab eodē Paulo dictũ eſt alibi) ſpe ſalui facti ſumus. Verum & hunc ſcrupulum exemit nobis Paulus, &

Iob.21. *Luc.16.* *Luc.23.* *Apoc.2.* *2.Cor.4* *Rom.8.*

omni prorſus nos dubitatione liberauit, cum paucis in-
2.Cor.5. terie&ctis ita loquitur. Audentes igitur ſemper & ſcientes,
quoniam dum ſumus in hoc corpore peregrinamur à do-
mino: (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem)
audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis
peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad dominũ. Quid
magis dilucide dici poſsit ad id quod volumus oſtenden-
Iob.7. dum? Sicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſi-
Pſal.41. cut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ſic ſitiebat anima
Pauli ad Deum fontem viuum, atq; ideo cupiebat ab iſto
corpore peregrinari, vt illius præſentia frui poſſet, quem
tanto ardore videre geſtiebat. Hoc eſt quod alio quoq; lo-
Phil.1. co dixit: Habere ſe deſideriũ diſſolui & eſſe cum Chriſto.
Quorſum autẽ peregrinari à corpore, quorſum diſſolui
cupiebat, ſi nihilominus tam deſiderato Chriſti aſpectu
fruendum illi non erat: ſi diſſolutione facta, fuit nihilomi
nus expectandus extremus generalis iudicii dies, quo pri-
mum ei videndi Chriſti poteſtas fieret. Quis non videt
quàm inepta, quàm abſurda ſit hæc opinio, etiamſi Græci
quidam non ignobiles in ea fuiſſe videtur. Quamuis Cy-
rillus contrariũ nõ obſcurè ſenſerit, ſic ſcribẽs ad reginas
libro ſecundo de recta fide. Olim, inquit, liberatæ à corpo
ribus animæ hominum in ſubterranea receptacula demit
tebantur implentes mortis promptuaria, vbi autem Chri
ſtus ſpiritum ſuum patri commendauit, etiam hanc nobis
præparauit viam, non enim ingredimur in infernum, ab-
ſit, ſequemur autem potius, ſecundum hoc ipſi & fideli cõ
ditori noſtras commendantes animas in bona ſpe, ſuſcita
De ſpiritu ſancto ad Amphilochium. bit enim omnes Chriſtus. Item & Baſilius: An non extre-
mi ſtuporis eſt, inquit, ſanctos fateri cũ Chriſto eſſe, quan-
doquidem Paulus peregrinans à corpore præſens eſt apud
dominũ, & reſolutus iam eſt cum Chriſto, iſtos verò non
concedere ſpiritui ſancto quantum in ipſis eſt, vt vel eodẽ
modo, quò homines cum Chriſto ſit. Verum hic iſti quæ-
runt, quis generalis iudicii ſit vſus futurus, ſi ante illud
Li.4.dial. cap.24. mercedem quiſq; ſuã recepturus eſt? Reſpondet huic quæ-
ſtioni Gregorius, quod hoc animabus creſcit in iudicio,
quod nunc animarum ſola, poſtmodum verò etiam cor-
porum beatitudine perfruuntur, vt ipſa quoq; carne gau-
deant, in qua dolores pro domino cruciatusq; pertulerũt.
Pro hac quippe geminata earum gloria ſcriptum eſt, In
terra ſua duplicia poſsidebunt. Hinc etiam ante reſurre-
ctionis

ctionis diem de ſanctorum animabus ſcriptum eſt, Datæ ſunt illis ſingulis ſtolæ albæ,& dictũ eſt illis,vt requieſcerent tempus adhuc modicum,donec impleretur numerus conſeruorũ & fratrũ eorũ.Qui itaq; nunc ſingulas accepe runt,binas in iudicio ſtolas habituri ſunt:quia modo ani marum tantum, tunc autem animarũ ſimul & corporum gloria lætabuntur. Sed hæc ad probandum ſanctorum inuocationem, ſimul ad oſtendendum quod orationes noſtras ſancti cognoſcãt,dicta ſufficiant. Nunc Cyprianum orationem dominicam explicantẽ audiamus: cuius hunc librum commendãs Auguſtinus,hortatur vt eum diligenter legant, & quantũ dominus adiuuerit intelligant, memoriæq; commendent. *De gratia & libero arbitrio, ca.13*

CAPVT LIX.

Expoſitio Dominicæ orationis authore B. Cypriano martyre.

EVangelica præcepta fratres dilectiſsimi nihil ſunt aliud quàm magiſteria diuina,fundamenta ædificandæ ſpei,firmamenta corroborandę fidei,nutrimenta fouendi cordis,gubernacula dirigendi itineris, præſidia obtinendæ ſalutis : quæ dum dociles credentium mentes in terris inſtruunt,ad cœleſtia regna perducunt.Multa & per Prophetas ſeruos ſuos dici Deus voluit & audiri,ſed quanto maiora ſunt quæ filius loquitur, quæ dei ſermo, qui in Prophetis fuit, propria voce teſtatur?non iam mandans vt paretur venienti via,ſed ipſe veniens,& viam nobis aperiens & oſtendens,vt qui in tenebris mortis errantes improuidi & cæci prius fuimus, lucis gratia illuminati,iter vitæ,duce & rectore domino teneremus.Qui inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina,quibus populo ſuo cõſulit ad ſalutẽ,etiã orandi ipſe formã dedit,ipſe qd precaremur monuit & inſtruxit. Qui fecit viuere,docuit & orare,benignitate ſcilicet & cætera dare & cõferre dignatus eſt,vt dum prece & oratione quã filius docuit, apud patrẽ loquimur, facilius audiamur. Iam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarẽt:patrem in ſpiritu & veritate,& impleuit quod ante promiſerat, vt qui ſpiritum & veritatẽ de eius ſanctificatione percepimus, de traditione quoq; eius vere & ſpiritaliter adoremus. Quæ enĩ poteſt magis ſpiritalis eſſe oratio,q̃ quę à Chriſto nobis data eſt,à q̃ nobis & ſpũs ſanctus miſſus eſt? Quę vera magis apud patrẽ precatio, *Oratio dominica cæteris anteferenda.*

 quàm

quàm quæ à filio,qui eſt veritas,de eius ore prolata eſt?vt
aliter orare,q̃ docuit non ignorantia ſola ſit,ſed & culpa,
quando ipſe poſuerit & dixerit: Reiicitis mandatũ dei,vt
Mat.15. traditionẽ veſtram ſtatuatis? Oremus itaq; fratres dilectiſ-
ſimi ſicut magiſter Deus docuit. Amica & familiaris ora-
tio eſt Deum de ſuo rogare,ad aures eius aſcendere Chri-
ſti orationẽ. Agnoſcat pater filii ſui verba,quũ precem fa-
cimus. Qui habitat intus in pectore, ipſe ſit & in voce.
Et quũ ipſum habeamus apud patrem aduocatum pro pec
catis noſtris, quando peccatores pro delictis noſtris peti-
mus,aduocati noſtri verba promamus. Nam quum dicat:
Ioan. 16 Quia quodcunq; petieritis à patre in nomine meo dabit
vobis, quanto efficacius impetramus quod petimus in
Chriſti nomine,ſi petamus ipſius oratione? Si autẽ oran-
tibus ſermo & precatio cum diſciplina, quietem cõtinẽs
& pudorem. Cogitemus nos ſub conſpectu dei ſtare. Pla-
cendum eſt diuinis oculis & habitu corporis & modo vo
cis. Nam vt impudentis eſt clamoribus ſtrepere,ita contra
congruit verecundo modeſtis precibus orare. Deniq; ma-
giſterio ſuo dominus ſecrete nos orare præcepit, in abdi-
tis & ſecretis,vel ſemotis locis,in cubiculis ipſis, quod ma
gis conuenit fidei,vt ſciamus Deum vbiq; eſſe præſentem,
audire omnes & videre, & maieſtatis ſuæ plenitudinem
Hier.23 abdita quoq; & occulta penetrare, ſicut ſcriptum eſt: Ego
Prou.15 Deus approximans,& non Deus de longinquo. Si abſcon
ditus fuerit homo in abſconditis, ergo ego non videbo
eum? Nõne cœlum & terrã ego impleo? & iterum: In om-
ni loco oculi dei ſpeculantur bonos & malos. Et quando
in vnum cum fratribus conuenimus, & ſacrificia diuina
cum dei ſacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ
memores eſſe debemus: Non paſsim ventilare preces no-
ſtras incõditis vocibus, nec petitionẽ commendandã mo-
deſte,deo tumultuoſa loquacitate iactare. Quia Deus nõ
vocis ſed cordis auditor eſt. Nec admonendus eſt clamori
bus, qui cogitationes videt, prouocante domino & di-
Luc.5. cente: Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris? &
Hier.17 alio loco; Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcru-
Anna ty- tator renis & cordis. Quod Anna in primo regnorum
pus Eccle- libro Eccleſiæ typum portans cuſtodit & ſeruat, quæ do-
minum non clamoſa petitione, ſed tacite & modeſte in-
ſiæ. tra ipſas pectoris latebras precabatur. Loquebatur
prece occulta, ſed manifeſta fide. Loquebatur non
voce,

voce, ſed corde, quia ſic ſciebat Deum audire, & impetrauit efficaciter quod petiit, quia fideliter poſtulauit. Declarat ſcriptura diuina, quæ dicit: Loquebatur in corde ſuo & labia eius mouebantur, & vox eius non audiebatur, & exaudiuit eam deus. Item legimus in pſalmis: Dicite in cordibus & in ſtratis veſtris & tranſpungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem ſpiritus ſanctus ſuggerit & docet dicens: In ſenſu autem tibi debet adorari Deus. Adorans autẽ fratres dilectiſsimi nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Phariſæo & publicanus orauerit: non alleuatis impudenter ad cęlum oculis, nec manibus inſolenter erectis, pectus ſuũ pulſans, & peccata intus incluſa conteſtans, diuinæ miſericordiæ implorabat auxilium. Et cùm ſibi Phariſęus placeret, ſanctificari hic magis meruit, qui ſic orauit, qui ſpem ſalutis non in fiducia innocentiæ ſuæ poſuit, quum innocens nemo ſit, ſed peccata confeſſus humiliter orauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoſcit. Quæ dominus in Euãgelio ſuo ponit & dicit: Homines duo aſcenderunt in templum adorare, vnus phariſæus & alter publicanus: Phariſęus cũ ſtetiſſet, talia apud ſe precabatur: Deus gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri homines iniuſti, raptores, adulteri, quomodo & publicanus iſte, ieiuno bis in ſabbatho, decimas do de omnibus quæcunq; poſsideo. Publicanus autem de longinquo ſtabat, & neq; oculos volebat ad cęlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum dicẽs: Deus propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis deſcendit hic iuſtificatus magis in domum ſuã, quàm ille phariſæus. Quia omnis qui ſe extollit humiliabitur, & qui ſe humiliauerit exaltabitur. Quæ nos fratres dilectiſsimi de diuina lectione diſcentes, poſtquàm agnouimus ad orationẽ qualiter accedere debeamus, cognoſcamus, docente domino, & quid oremus. Sic, inquit, orate; Pater noſter qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuũ. Fiat volũtas tua ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianũ da nobis hodie, & remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne patiaris induci nos in tentationem, ſed libera nos à malo, Amen. Ante omnia pacis doctor atq; vnitatis magiſter ſingulatim noluit & priuatim precem fieri, vt quis quum precatur, pro ſe tantũ precetur. Non dicimus pater meus qui in cœlis es; nec, panem meum da mihi hodie. Nec di-

1. Reg 1. *Pſal. 4.* *Hier. 29.* *Orãdi adorandiq; modus.* *Innocens nemo.* *Luc. 18.* *Orandum quid.* *Pater noſter.*

mitti ſibi tantum vnuſquiſque delicta poſtulat, aut vt in tentationem non inducatur,atq; à malo liberetur, pro ſe ſolo rogat. Publica eſt nobis et cõmunis oratio: et quando oramus, non pro vno, ſed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum ſumus. Deus pacis et concordię magiſter, qui docuit vnitatem,ſic orare vnum pro omnibus voluit,quomodo in vno omnes ipſe portauit. Hanc orationis legem ſeruauerunt tres pueri in camino ignis incluſi,conſonantes in prece,et ſpiritus conſenſione concordes. Quod declarat ſcripturæ diuinæ fides,et cùm docet quomodo orauerint tales,dat exemplum quod imitari in precibus debeamus,vt tales eſſe poſsimus. Tunc,inquit,illi tres quaſi ex vno ore hymnum canebãt, et benedicebant dominum. Loquebantur quaſi ex vno ore, et nondum illos Chriſtus orare docuerat,et idcircò orantibus fuit impetrabilis et efficax ſermò,quia promerebatur dominum pacifica, et ſimplex, et ſpiritalis oratio: ſic et Apoſtolos cum diſcipulis poſt aſcenſum domini inuenimus oraſſe. Erant,inquit, perſeuerantes omnes vnanimes in oratione cum mulieribus et Maria, quæ fuerat mater Ieſu, et fratribus eius. Perſeuerabãnt in oratione vnanimes,orationis ſuę et inſtantiam ſimul et cõncordiã declarantes. Quia Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo,non admittit in diuinam et ęternam domũ,niſi apud quos eſt vnanimis oratio. Qualia autem ſunt fratres dilectiſsimi orationis dominicæ Sacramenta, quàm multa, quàm magna,breuiter in ſermone collecta,ſed in virtute ſpiritaliter copioſa? vt nihil omnino prætermiſſum ſit, ꝙ non in precibus atq; orationibus noſtris cœleſtis doctrinæ compendio comprehendatur. Sic ait,orate: Pater noſter qui es in cœlis. Homo nouus renatus,et Deo ſuo per gratiam eius reſtitutus,pater primo in loco dicit, quia filius eſſe iam cępit. In ſua,inquit,propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot eum receperunt,dedit illis poteſtatem,vt filii Dei fierent, qui credunt in nomine eius. Qui ergo credidit in nomine eius,& factus eſt Dei filius, hinc debet incipere, vt & gratias agat, & profiteatur ſe Dei filium,dum nominat patrem ſibi eſſe in cœlis Deum: conteſtetur quoque inter prima ſtatim natiuitatis ſuæ verba renuntiaſſe ſe terreno & carnali patri et patrem ſolum noſſe ſe & habere cœpiſſe, qui ſit in cœlis ſicut ſcriptum eſt: Qui dicunt patri & matri non noui te,& filios ſuos

Oratio ſit communis & publica.
Dan.7.
Act.1.
Pſal.67.
Mat.6.
Ioan.1.

ſuos non agnouerunt, hi cuſtodierunt præcepta tua, & *Deut.*33.
Teſtamentum tuum ſeruauerunt. Item dominus in Euangelio ſuo præcepit, ne vocemus nobis patrem in terra, quod ſit ſcilicet nobis vnus pater qui eſt in cœlis. Et *Mat.*23. *Mat.*8.
diſcipulo, qui mentionem defuncti patris fecerat, reſpondit: Sine, mortui mortuos ſuos ſepeliant: dixerat enim patrem ſuum mortuum, quum ſit credentium pater viuus. Nec hoc ſolùm fratres dilectiſsimi animaduertere & intelligere debemus, quod appellemus patrem, qui ſit in cœlis: ſed coniungimus & dicimus: Pater noſter, id eſt, eorum qui credunt, eorum qui per eum ſanctificati, & gratiæ ſpiritalis natiuitate reparati, filii Dei eſſe cœperũt. Quæ vox etiam Iudæos perſtringit & percutit, qui Chriſtum ſibi per Prophetas annuntiatum, & ad ſe prius miſſum non tantum ſpreuerunt infideliter, ſed & crudeliter necauerunt. Qui iam non poſſunt patrem Deum vocare, quum dominus confundat & redarguat dicens: Vos de *Ioan.*8.
diabolo patre eſtis, & concupiſcentias patris veſtri vultis facere. Ille enim homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in illo. Et per Eſaiam Prophetam Deus clamat indignans: Filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt. Agnouit bos poſſeſſo- *Eſa* 1.
rem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem me non cognouit, et populus me non intellexit. Veh gens *Ibidem.*
peccatrix, populus plenus peccatis, ſemen nequam, filii ſceleſti. Dereliquiſtis Dominum, et in indignationem miſiſtis illum ſanctum Iſrael. In quorũ exprobrationem Chriſtiani, quando oramus, pater noſter dicimus, quia noſter eſſe cœpit, et Iudæorum (qui eum reliquerunt) eſſe deſiit: nec peccator populus poteſt eſſe filius, ſed quibus remiſſa peccatorum datur, eis filiorum nomen aſcribitur eis et æternitas repromittitur, Domino ipſo dicente: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Seruus *Ioan.*8.
autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum: quanta autem Domini indulgentia, quanta circa nos dignationis eius et bonitatis vbertas, qui ſic nos voluerit orationem celebrare in conſpectu Dei, vt Deum patrem vocemus, et vt eſt Chriſtus Dei filius, ſic et nos Dei filii nuncupemur. Quód nomen nemo noſtrum in oratione auderet attingere, niſi ipſe nobis ſic permiſiſſet orare. Meminiſſe itaque fratres dilectiſsimi et ſcire debemus, quia quando Deum patrem dicimus, quaſi

filii dei agere debemus vt quomodo nos nobis placemus de deo patre,ſic ſibi placeat & ille de nobis. Cõuerſemur quaſi dei templa,vt deum in nobis conſtet habitare. Nec degeneret actus noſter à ſpiritu, vt qui cœleſtes & ſpiritales eſſe cœpimus, non niſi ſpiritalia & cœleſtia cogitemus

1.Reg.2. & agamus,qui & ipſe deus dixit. Eos qui clarificant me, clarificabo : & qui me ſpernit,ſpernetur. Beatus quoque

1.Cor.6. Apoſtolus in epiſtola ſua poſuit: Non eſtis veſtri,empti enim eſtis pretio magno clarificate & portate deum in corpore veſtro. Poſt hoc dicimus : Sanctificetur nomen tuum,nõ quod optemus deo vt ſanctificetur orationibus noſtris,ſed quod petamus ab eo vt nomen eius ſanctificetur in nobis. Cæterum à quo deus ſanctificatur, qui ipſe

Sanctificetur nomen tuum.

Leuit.20. ſanctificat? Sed quia ipſe dixit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum:ideo petimus & rogamus,vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus,in eo quod eſſe cœpimus perſeueremus.& hoc quotidie deprecamur.Opus eſt enim nobis quotidiana ſanctificatione, vt qui quotidie delinquimus delicta noſtra ſanctificatione aſsidua repurgemus. Quæ

Delinquimus quotidie.

1.Cor.6. autem ſit ſanctificatio, quæ nobis de dei dignatione confertur, Apoſtolus prędicat dicens: Neq; fornicarii,neque idolis ſeruientes,neq; adulteri,neq; molles,neq; maſculorum appetitores,neq; fures,neq; fraudulenti,neq; ebrioſi, neq; maledici,neq; raptores regnum dei conſequentur.Et hæc quidem fuiſtis,ſed abluti eſtis, ſed iuſtificati eſtis,ſed ſanctificati eſtis,in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,& in ſpiritu Dei noſtri. Sanctificatos nos dicit in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Hæc ſanctificatio vt in nobis permaneat oramus, & quia deus & Iudex noſter ſanato à ſe & viuificato,comminatur iam non delinquere, ne quid ei deterius fiat, hanc continuis orationibus precem facimus,hoc diebus ac noctibus poſtulamus,vt ſanctificatio & viuificatio quam de dei gratia ſumitur, ipſius protectione ſeruetur. Sequitur in oratione (Adueniat regnũ tuũ) Regnum etiã dei repręſentari nobis petimus,ſicuti & nomen eius,vt in nobis ſanctificetur poſtulamus. Nam deus quando nõ regnat,aut apud eum quando incipit, quod & ſemper fuit, & eſſe non deſinit? Noſtrum regnũ petimus aduenire à deo nobis repromiſſum,Chriſti ſanguine & paſsione quæſitum, vt qui in ſeculo ante ſeruiuimus, poſtmodum Chriſto dominante

Mat.25. regnemus,ſicut & ipſe pollicetur & dicit: Venite benedicti

cti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Poteſt verò fratres dilectiſsimi & ipſe Chriſtus eſſe regnũ Dei, quem venire quotidie cupimus: cuius aduẽtus vt cito nobis repręſentetur optamus. Nam cùm reſurrectio ipſe noſtra ſit, qui in ipſo reſurgimus, ſic & regnum Dei poteſt ipſe intelligi, quia in illo regnaturi ſumus. Bene autem regnum Dei petimus, id eſt, regnũ cœleſte, quia eſt & terreſtre regnum. Sed qui renũtiauit iam ſeculo, maior eſt & honoribus eius & regno, & ideo qui ſe Deo & Chriſto dedicat, non terrena, ſed cœleſtia regna deſiderat. Continua autem oratione & prece opus eſt, ne excidamus à regno cœleſti, ſicut Iudæi, quibus hoc promiſſum prius fuerat, exciderunt, domino manifeſtante & probante: Multi, inquit, veniẽt ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, in regno cœlorum. Filii autem regni expellentur in tenebras exteriores, illic erit ploratio & ſtridor dentium. Oſtendit quia ante filii regni Iudæi erant, quando & filii Dei eſſe perſeuerabant. Poſtquàm ceſſauit circa illos nomen paternum, ceſſauit & regnum. Et ideo Chriſtiani qui oratione appellare patrem deum cœpimus: nos & vt regnum Dei nobis veniat oramus, addimus quoq; & dicimus. (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra) nõ vt deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus quod deus vult. Nam deo quis obſiſtit, quo minus quod velit faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur, quo minus per omnia noſter animus atq; actus deo obſequatur, oramus & petimus vt fiat in nobis voluntas dei, quæ vt fiat in nobis, opus eſt dei voluntate, id eſt, ope eius & protectione, quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed dei indulgentia & miſericordia tutus eſt. Deniq; & deus infirmitatem hominis, quem portabat, oſtendens ait: Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. Et exemplum diſcipulis ſuis tribuens, vt nõ voluntatem ſuã, ſed dei faciant, addidit dicens: Veruntamen nõ quod ego volo, ſed quod tu. Et alio loco dicit: Non deſcendi de cœlo vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui me miſit. Quod ſi filius obaudiuit vt faceret patris voluntatem, quanto magis ſeruus obaudire debet vt faciat dei voluntatem? ſicut in epiſtola ſua Ioannes quoq; ad faciendam dei voluntatem hortatur & inſtruit dicẽs: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis dilexerit mundum, non eſt dilectio patris in illo, quia omne quod in

Regnum cœleſte, Terreſtre.

Mat. 8.

Mat. 26.

1. Ioan. 2.

in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex concupiſcentia mundi, & mundus trāſibit & concupiſcentia eius. Qui autem fecerit voluntatē Dei, manet in æternum, quomodo & Deus manet in æternum, qui in æternum manere volumus, Dei qui æternus eſt, volūtatem facere debemus. Voluntas autem Dei eſt, quam Chriſtus & docuit & fecit. Humilitas in conuerſatione, ſtabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis iuſtitia, in operibus miſericordia, in moribus diſciplina, iniuriā facere non poſſe, & factam tolerare poſſe, cum fratribus pacē tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo quod pater eſt, timere quod Deus eſt, Chriſto nihil omnino preponere, quia nec nobis illi quicquam prepoſuit, charitati eius inſeparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter aſsiſtere, quando de eius nomine & honore certamē eſt, exhibere in ſermone conſtantiam qua confitemur: in quæſtione fidutiā, qua congredimur: in morte patientiam, qua coronamur: hoc eſt cohæredem Chriſti velle eſſe, hoc eſt præceptum Dei facere, hoc eſt voluntatem patris adimplere.

Voluntas Dei.

Fieri autem petimus voluntatem Dei, vt in cœlo & in terra, quod vtrunq; ad conſummationem noſtræ voluntatis pertinet & ſalutis. Nam cūm corpus è terra, & ſpiritū poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cęlum ſumus, & in vtroq; i. corpore & ſpiritu, vt Dei volūtas fiat oramus. Eſt enim inter carnem & ſpiritum colluctatio, & diſcordantibus aduerſus ſe inuicem quotidiana congreſsio, vt non qua volumus ipſa faciamus, dum ſpiritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecularia concupiſcit: & ideo petimus impenſè inter duo iſta ope & auxilio Dei concordiam fieri, vt dum & ſpiritu & carne voluntas Dei geritur, quæ per eum renata eſt, anima ſeruetur. Quod apertè & manifeſtè Apoſtolus Paulus ſua voce declarat: Caro, inquit, cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim inuicem aduerſantur ſibi, vt non quæcunq; vultis ipſa faciatis. Manifeſta autem ſunt facta carnis, quæ ſunt adulteria, fornicationes, immunditiæ, ſpurcitiæ, idololatria, veneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, prouocationes, ſimultates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniā qui talia agunt, regnum Dei non poſsidebunt. Fructus autem ſpiritus eſt

Sicut in cœlo & in terra.

Colluctatio carnis & ſpiritus.

Gala. 5.

charitas,

charitas,gaudium, pax, magnanimitas, fides, manſuetudo, continentia,caſtitas. Et idcircò quotidianis,imò continuis orationibus hoc precamur, & in cœlo & in terra voluntatem circa nos Dei fieri, quia hæc eſt voluntas Dei, vt terrena cœleſtibus cedant, ſpiritalia et diuina præualeant. Poteſt etiam ſic intelligi fratres dilectiſsimi, vt quoniam mandat & monet Deus etiam inimicos diligere, et pro iis quoque qui nós perſequuntur orare, petamus & pro illis qui adhuc terreni ſunt, et necdum cœleſtes eſſe cœperunt, vt et circa illos voluntas Dei fiat, quam CHRISTVS hominem conſeruando et redintegrando perfecit. Nam quum diſcipuli ab eo non iam terreni appellentur, ſed ſal terræ, et Apoſtolus primum hominem vocet de terræ limo, ſecundum verò de cœlo, meritò et nos qui eſſe debemus patri Deo ſimiles qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, et pluit ſuper iuſtos et iniuſtos, ſic monente Deo oramus et petimus, vt precem pro omnium ſalute faciamus, vt quomodo in cœlo, id eſt, in nobis per fidem noſtram voluntas Dei facta eſt, vt eſſemus de cœlo, ita in terra, hoc eſt in illis credentibus fiat voluntas Dei, vt qui adhuc ſunt prima natiuitate terreni, incipiant eſſe cœleſtes ex aqua et ſpiritu nati. (Procedente oratione poſtulamus et dicimus (Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie) Quod poteſt ſpiritaliter et ſimpliciter intelligi, quia et vterque intellectus vtilitate diuina proficit ad ſalutem. Nam panis vitæ Chriſtus eſt, et panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt, et quomodo dicimus pater noſter, quia intelligentium et credentium pater eſt, ſic et panem noſtrum vocamus, quia Chriſtus noſter qui corpus eius contingimus, panis eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus,et Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti et non communicantes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur, ipſo prædicante et monente: Ego ſum panis vitæ qui de cœlo deſcendi. Si quis ederit de hoc pane, viuet in æternum. Panem autem quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi vita. Quando ergo dicit in æternum viuere, ſi quis ederit de eius pane, vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt,et Euchariſtiam iure cõmunicationis accipiũt: ita

Mat.5.
1.Cor.15.

Panem noſtrũ quotidianum interpretatio.

Ioan.6.

ita contra timendum eſt & orãdum,ne dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore,procul remaneat à ſalute, comminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.Et ideo panem noſtrũ,id eſt, Chriſtum dari nobis quotidie petimus,vt qui in Chriſto manemus & viuimus,à ſanctificatione & corpore eius non recedamus.Poteſt verò & ſic intelligi, vt qui ſeculo renuntiauimus, & diuitias eius & pompas fidei gratia ſpiritalis abiecimus, cibum nobis tantum petamus & victum, quum inſtruat dominus & dicat: Qui non renuntiauerit omnibus quæ ſunt eius,non poteſt meus diſcipulus eſſe.Qui autẽ Chriſti cœpit eſſe diſcipulus,ſecundum vocem magiſtri ſui renuntians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum deſideria petitionis noſtræ extẽdere,ipſo iterum domino præſcribente & dicente: Nolite in craſtinum cogitare:Craſtinus enim dies ipſe cogitabit ſibi,ſufficit diei malitia ſua. Meritò ergo Chriſti diſcipulus victum ſibi in diẽ poſtulat, qui de craſtino cogitare prohibetur, quia & contrarium ſibi fit & repugnans,vt quęramus in ſeculo diu viuere,qui petimus regnum Dei velociter aduenire.Sic & beatus Apoſtolus monet, formans & corroborans ſpei noſtræ ac fidei firmitatem: Nihil,inquit,intulimus in hunc mundum,verum neque auferre quid poſſumus.Habentes itaq; exhibitionem & tegumentũ his contenti ſimus. Qui autem volunt diuites fieri,incidunt in tentationem & muſcipulas diaboli,& deſideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem & in interitum. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes naufragauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Docet non tantum contemnendas,ſed & periculoſas eſſe diuitias,illic eſſe radicẽ malorum blandientium,cæcitatem mentis humanæ occulta *deprecatione fallentium. Vnde & diuitem ſtultum ſecu lares copias cogitantem,& ſe exuberãtium fructuum largitate iactantem redarguit Deus dicens: Stulte hac nocte expoſtulatur anima tua, quæ ergo paraſti cuius erunt? Lætabatur ſtultus in fructibus nocte moriturus,& cui vita iam deerat,victus abundantiam cogitabat. Contrà autem dominus perfectum & cõſummatum docet fieri, qui omnibus ſuis vẽditis atq; in vſum pauperum diſtributis, theſaurum ſibi condit in cœlo. Eum dicit poſſe ſe ſequi,& gloriam

Ioan.6. — *Alia interpretatio.* — *Luc.14.* — *Mat.6.* — *1.Tim.6.* — *Cupiditas malorum radix.* — **Aliàs deceptione.* — *Luc.12.* — *Mat.19.*

gloriam dominicæ paſsionis imitari, qui expeditus & ſuccinctus, nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, ſed ſolutus ac liber, facultates ſuas ad dominum ante præmiſſas ipſe quoq; comitatur. Ad quod vt poſsit vnuſquiſque noſtrum parare ſe, ſic diſcit orare, & de orationis lege qualis eſſe debeat noſcere. Neq; enim deeſſe quotidianus cibus poteſt iuſto cùm ſcriptum ſit: Non occidit dominus fame animam iuſti, & iterum: Iunior fui & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, neq; ſemen eius quærens panem. Item dominus promittat & dicat: Nolite cogitare dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quid veſtiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater veſter quia horum omnium indigetis. Quærite primum regnum & iuſtitiã Dei, & hæc omnia apponentur vobis. Quærentibus regnum & iuſtitiam Dei, omnia promittit apponi. Nam cùm ſint Dei omnia, habẽti dominum nihil deerit, ſi Deo ipſe non deſit. Sic Daniele in leonum lacu iuſſu regis incluſo, prandium diuinitus procuratur, & inter feras eſurientes & parcentes homo Dei paſcitur. Sic alitur Helias in fuga: & in ſolitudine coruis miniſtrantibus, & volucribus cibum ſibi apportantibus in perſecutione nutritur. Atq; ô humanæ malitiæ deteſtanda crudelitas: feræ parcunt, aues paſcunt, homines inſidiantur & ſæuiunt. Poſt hæc & pro peccatis noſtris deprecamur dicentes: Et remitte nobis debita noſtra ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Poſt ſubſidium cibi petitur & venia delicti, vt qui à Deo paſcitur, in Deo viuat, nec tantum præſenti & temporali vitæ, ſed & æternę conſulatur, ad quam venire poteſt, ſi peccata donentur. quæ debita dominus appellat, ſicut in Euangelio ſuo dicit: Remiſi tibi omne debitum, quia me rogaſti. Quàm autẽ neceſſe, quàm prouidenter & ſalubriter admonemur, quod peccatores ſumus, qui pro peccatis rogare compellimur, vt dum indulgẽtia de Deo petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Ne quis ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollẽdo plus pereat, inſtruitur & docetur peccare quotidie, dũ quotidie pro peccatis iubetur orare. Sic deniq; & Ioannes in epiſtola ſua monet dicens: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Si autẽ confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt dominus, qui nobis peccata dimittat. In epiſtola ſua vtrumq; cõplexus eſt, quod & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus

Pro.10. *Pſal.36.* *Mat.6.* *Dan.14.* *3.Reg.17.* *Remitte nobis debita.* *Mat.18.* *1.Ioan.1.*

indulgentiam cùm rogamus. Ideo & fidelem dixit dominum ad dimittenda peccata, fidem pollicitationis ſuæ reſeruantem. Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam miſericordiam promiſit & veniam ſecuturam. Adiunxit planè & addidit legem, certa nos conditione & ſponſione conſtringens, vt ſic nobis dimitti debita poſtulemus, ſecūdum quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus: ſcientes impetrare non poſſe, quod pro peccatis petimus, niſi & ipſi circa debitores noſtros paria fecerimus. Idcircò & alio loco dicit: In qua menſura menſi

Mat.7. eritis, in ea remetietur vobis. Et qui ſeruus poſt dimiſſum

Ibid.18. ſibi à domino omne debitum, cōſeruo ſuo noluit ipſe dimittere, in carcerem religatur. Quia indulgere conſeruo ſuo noluit, quod ſibi à domino indultum fuerat, amiſit. Quæ adhuc fortius Chriſtus in præceptis ſuis maiore

Mar.11. cenſuræ ſuæ vigore prædixit: Cùm ſteteritis, inquit, ad orationem, remitte ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater noſter qui in cœlis eſt, remittat peccata vobis: ſi autem vos non remiſeritis, neq; pater veſter qui in cœlis eſt remittet peccata vobis. Excuſatio tibi nulla in die iudicii ſupereſt, cùm ſecundum tuam ſententiam iudiceris: & quod feceris, hoc & ipſe patiaris. Pacificos enim & concordes atq; vnanimes eſſe in domo ſua deus præcipit, & quales nos fecit natiuitate ſecūda, tales vult renatos perſeuerare, vt qui filii Dei eſſe cœpimus, in die pace maneamus: & quibus ſpiritus vnus eſt, vnus ſit & animus & ſenſus, ſic nec ſacrificium Deus recepit. Diſſidentem ab altari reuertentem prius fratri recōciliari iubet, vt pacificis precibus & Deus poſsit eſſe pacatus. Sacrificium Deo maius eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de vnitate patris

Gen.4. & filii & ſpiritus ſancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis, quæ Abel & Chain primi obtulerunt, munera eorum Deus ſed corda intuebatur, vt ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & iuſtus, dum Deo ſacrificat innocenter, docuit & cæteros quando ad altare munus offerunt, ſic venire cum timore Dei, cum ſimplici corde, cum lege iuſtitiæ, cum concordiæ pace. Meritò ille dum in ſacrificio Dei talis eſſet, poſtmodum ſacrificium Deo factus eſt, vt martyriū primus oſtendens, initiaret & ſanguinis ſui gloria dominicam paſsionem, qui & iuſtitiam habuerat, & pacem. Tales deniq; à domino vindicabuntur. Cæterum diſcordans & diſsidens, & pacem

pacem cum fratribus non habens, ſecũdum quod beatus Apoſtolus & ſcriptura ſancta teſtatur, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimẽ diſſenſionis poterit euadere, *1.Ioan.3.* quia ſicut ſcriptum eſt: Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt, nec ad regnum cœlorum peruenit, vt cum Deo viuat homicida. Non poteſt eſſe cum Chriſto qui imitator Iudę maluit eſſe quàm Chriſti: quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari? Illud quoq; neceſſariè admonet dominus vt in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationem. *Ne nos inducas in tẽtationem.* Quia in parte oſtenditur nihil contra nos aduerſariũ poſſe, niſi Deus antè permiſerit, vt omnis timor noſter & deuotio atq; obſeruatio ad Deum conuertatur, cùm in tentationibus noſtris nihil malo liceat, niſi poteſtas inde tribuatur, probat ſcriptura diuina, qua dicit, venit Nabuchodonoſor rex Babilonię in Hieruſalẽ, & expugnabat eam, & dedit eam deus in manu eius. *4.Reg.24.* Datur autẽ poteſtas aduerſus nos mala, ſecundum noſtra peccata, ſicut ſcriptum eſt: Quis dedit in direptionem Iacob & Iſrael eis, qui prędãtur illum? nõne deus cui peccauerunt, & nolebãt in viis eius ambulare, neq; audire legẽ eius, et ſuperduxit ſuper eos irã animationis ſuę? *Eſa.42.* & iterũ: Salomone peccãte, & à pręceptis et à viis domini recedẽte ſic poſitũ eſt: excitauit dominus ſathan ipſi Salomoni. *3.Reg.11.* Poteſtas verò aduerſus nos dupliciter datur, vel ad pœnã, cũ delinquimus, vel ad gloriã, cùm probamur: ſicuti de Iob factum videmus, manifeſtante deo et dicente: Ecce omnia quæcunq; habet, in manus tuas do, ſed ipſum caue ne tangas. *Iob.1.* Et dominus in Euangelio loquitur tẽpore paſsionis: Nullã haberes, inquit, aduerſum me poteſtatem, niſi data tibi eſſet deſuper. *Ioan.19.* Quãdo autẽ rogamus ne in tentationẽ incidamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogãmus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbè atq; arroganter aliquid aſſumãt, ne quis aut cõfeſsionis, aut paſsionis gloriã ſuã ducat, cũ dñs ipſe humilitatem docẽs dixerit: Vigilate & orate, ne veniatis in tẽtationem. *Mar.14.* Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſummiſſa cõfeſsio, et datur totũ dño, quicquid ſuppliciter cũ timore & honore Dei petitur ipſius pietate pręſtetur. Poſt iſta oĩa in cõſummatione orationis venit clauſula, vniuerſas petitiones

Sed libera nos à malo & preces noſtras collecta breuitate concludens. In nouiſſimo enim poſuimus: Sed libera nos à malo: Comprehendentes aduerſa cuncta, quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus poteſt eſſe fida & firma tutela, ſi nos deus liberet, ſi deprecantibus atque implorantibus opẽ ſuam præſtet. Quando autem dicimus: libera nos à malo, nihil remanet quod vltrà adhuc debeat poſtulari, cùm ſemel protectionem Dei aduerſus malũ petamus, qua impetrata contra omnia quæ diabolus & mundus operantur, ſecuri ſtamus & tuti. Quis enim ei de ſeculo metus eſt cui in ſeculo deus tutor eſt? Quid mirũ fratres dilectiſſimi ſi oratio talis eſt quã deus docuit, qui magiſterio ſuo omnem precem noſtram ſalutari ſermone breuiauit? Hoc iam per Eſaiam Prophetam fuerat ante prędictum, quum plenus ſpiritu ſancto de Dei maieſtate ac pietate loqueretur: Verbum conſummans, inquit, & breuians in iuſtitia, quoniam ſermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ. Nam cũ Dei ſermo dominus noſter Ieſus Chriſtus omnibus venerit, & colligẽs doctos pariter & indoctos, omni ſexui atque ætati præcepta ſalutis ediderit, præceptorum ſuorum fecit grande compendium, vt in diſciplina cœleſti diſcentium memoria nõ laboraret, ſed quod eſſet ſimplici fidei neceſſarium, velociter diſceret. Sic cùm doceret quid ſit vita æterna, ſacramentum vitæ, magna & diuina breuitate complexus eſt dicens: Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum & verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Item cùm de lege & Prophetis præcepta prima & maiora decerperet. Audi inquit, Iſrael, dominus deus tuus dominus vnus eſt, Et diliges dominũ deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota virtute tua: hoc eſt primum, & ſecundũ ſimile huic: Diliges proximum tuum tanquàm te. In his duobus pręceptis tota lex pendet & Prophetæ, & iterum: Quæcunque volueritis vt faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis. Hęc enim lex & Prophetæ. Nec verbis tantùm, ſed & factis orare nos dominus docuit ipſe orans frequenter & deprecans, & quid facere nos oporteret exempli ſui conteſtatione demonſtrans, ſicut ſcriptum eſt: Ipſe autem fuit ſecedens in ſolitudine & adorans, & iterũ: Exiuit in montem orare, & fuit pernoctans in oratione Dei: Quod ſi ille orabat, qui ſine peccato erat, quanto magis peccatores oportet orare? Et ſi ille per totam noctem iugiter vigilans

Eſa. 10. *Ioan. 17.* *Deut. 6.* *Mat. 7.* *Luc. 9.* *Mat. 14.* *Mar. 6.*

lans continuis precibus orabat, quanto nos magis in frequentāda oratione debemus nocte vigilare? Orabat autem dominus & rogabat non pro ſe (quid enim pro ſe innocens precaretur?) ſed pro delictis noſtris, ſicut & ipſe declarat cùm dicit ad Petrum: Ecce ſathanas expetiuit vt vos vexaret quomodo triticum, ego autē rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Et poſtmodum pro omnibus patrem deprecatur dicens: Non pro his autem ſolum rogo, ſed & pro his qui credituri ſunt per verbum ipſorum in me, vt omnes vnū ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, vt & ipſi in nobis ſint. Magna domini propter ſalutem noſtrā benignitas pariter & pietas, vt non contentus quod nos ſanguine ſuo redimeret, adhuc pro nobis amplius & rogaret. Rogantis autem deſideriū videte quod fuerit, vt quomodo vnum ſunt pater & filius, ſic & nos in ipſa vnitate maneamus, vt hinc quoq; poſsit intelligi quantum delinquat qui vnitatem ſcindit & pacem, cùm pro hoc & rogauerit dominus volens ſcilicet plebem ſuam vnire, cùm ſciret ad regnum Dei diſcordiam non venire. Quando autē ſtamus ad orationē fratres dilectiſsimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis ſecularis & carnalis abſcedat, nec quicquam tunc animus q̄ id ſolum cogitet quod precatur. Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes dicendo, ſurſum corda, vt dum reſpondet plebs, habemus ad dominum, admoneatur nihil aliud ſe quàm dominū cogitare debere. Claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli deo pateat, nec de ſe hoſtem dei tempore orationis adire patiatur: Obrepit enim frequenter & penetrat, & ſubtiliter fallens preces noſtras à deo auocat, vt aliud habeamus in corde, aliud in voce, cum intentione ſyncera dominum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare. Quæ autem ſegnitia eſt alienari & capi ineptis cogitationibus & profanis, cùm dominum deprecaris, quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare, quàm quod cū deo loquaris? Quomodo te audiri à Deo poſtulas, cū te ipſe non audias? Vis eſſe deum memorem tui cùm rogas, cùm tu ipſe memor tui non ſis? hoc eſt ab hoſte in totum nō cauere, hoc eſt quando oras dominū, maieſtatem dei negligentia orationis offendere, hoc eſt, vigilare oculis, & corde dormire, cū debeat Chriſtianus & cum dormit oculis, corde vigilare. Sicut ſcriptū eſt ex perſona Eccleſiæ loquentis

Luc.22

Ioan.17.

Cogitatio carnalis abiicienda.

Surſum corda.

Cant.5. quentis in Cantico canticorũ: Ego dormio & cor meum
Coloſſ.4. vigilat: quapropter ſolicitè & cautè Apoſtolus admonet dicens: Inſtate orationi vigilantes in ea: docens ſcilicet & oſtendens eos impetrare quod poſtulant de deo poſſe, quos deus videat in oratione vigilare. Orãtes autem non infructuoſis nec nudis precibus ad deum veniamus. Inefficax petitio eſt, quum precatur deum ſterilis oratio: Nam
Mat.3. quum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur, vtiq; & ſermo non habens fructum, promereri deum non poteſt, qui nulla operatione fœcundus eſt. Et ideo ſcriptura diuina inſtruit dicens: Bona eſt ora-
Tobiæ.12. tio cum ieiunio & eleemoſyna. Nam qui in die iudicii præmium pro operibus & eleemoſynis redditurus eſt, ho die quoq; ad orationem cũ operatione venięti benignus
Cornelius auditor eſt. Sic deniq;: Cornelius centurio quum oraret
centurio. meruit audire: Fuit faciens multas eleemoſynas in plebẽ,
Actuũ.10. & ſemper orans deum, huic circa horam nonam oranti aſtitit angelus teſtimonium reddens ſui operis & dicens: Corneli orationes tuæ & eleemoſynæ aſcenderunt ad memoriam coram deo. Citò orationes ad deum aſcendunt, quas ad deum merita noſtri operis imponunt. Sic
Tob.12. & Raphael angelus Tobiæ oranti ſemper, & ſemper operanti teſtis fuit dicens: Opera Dei reuelare & confiteri honorificum eſt. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis veſtræ in conſpectu claritatis Dei. Et cùm ſepelires tu mortuos ſimpliciter, & quia non es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum, & abiſti & condidiſti mortuum, & miſſus ſum tentare te, & iterum: miſit me deus curare te & Saram nurum tuam.
Raphael Ego enim ſum Raphael vnus ex ſeptẽ angelis iuſtis, qui
angelus. aſsiſtimus & conuerſamur ante claritatẽ Dei. Per Eſaiam quoq; dominus ammonet & docet ſimilia cõteſtans: Sol-
Eſa.54. ue, inquit, omnem nodum iniuſtitiæ, reſolue ſuffocationes impotentium commerciorum. Dimitte quaſſatos in
** Alias co-* requiem & omnem * conſignationem iniuſtam diſsipa.
gitationem Frange eſurienti panem tuum, & egenos ſine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum veſti, & domeſticos
Eſa.58. ſeminis tui non deſpicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & veſtimenta tua cito orientur, & præibit ante te iuſtitia, & claritas Dei circundabit te. Tunc exclamabis & deus exaudiet te, dum adhuc loquèris, dicet: ecce adſum. Adeſſe ſe promittit, & audire & protegere ſe

cos

eos dicit, qui iniuſtitiæ nodos de corde ſoluentes, & eleemoſynas circa domeſticos dei ſecundum eius præcepta facientes, dum audiunt quod Deus præcepit fieri ipſi quoq; à deo merentur audiri. Beatus Apoſtolus Paulus in neceſſitate preſſuræ adiutus à fratribus opera quæ fiunt, ſacrificia dei dixit eſſe: Saturatus ſum, inquit, recipiens ab Epaphrodito ea quæ à vobis miſſa ſunt, odorem ſuauitatis, ſacrificio accepto & placente deo. Nam quando quis miſeretur pauperis, deo fœnerat & qui dàt minimis deo donat, ſpiritaliter deo ſuauitatis odorẽ ſacrificat. In orationibus verò celebrandis inuenimus obſeruaſſe tres cum Daniel pueros, in fide fortes, & in captiuitate victores horam tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet trinitatis, quę in nouiſsimis temporibus manifeſtari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens conſummatum numerum trinitatis oſtendit. Itemq; ad ſextam quarta procedens, declarat alteram trinitatem: Et quando à ſeptima nona cõpletur, per ternas horas trinitas perfecta numeratur, qua horarum ſpatia iam pridem ſpiritaliter determinantes adoratores dei ſtatutis & legitimis ad precem tẽporibus ſeruiebant & manifeſta poſtmodum res eſt, ſacramentum olim fuiſſe, quod ante ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tertia deſcendit ſpiritusſanctus, qui gratiam dominicæ repromiſsionis impleuit. Item Petrus hora ſexta in tectum ſuperius aſcendens ſigno pariter & voce Dei monentis inſtructus eſt, vt omnes ad gratiam ſalutis admitteret, cum de emundandis gentibus ante dubitaret. Et Dominus hora ſexta crucifixus ad nonam, peccata noſtra ſanguine ſuo abluit, & vt redimere & viuificare nos poſſet, tum victoriam ſuam paſsione perfecit. *Phil.4.*

Sed nobis fratres dilectiſsimi præter horas antiquitus obſeruatas orandi, nunc & ſpatia & ſacramenta creuerunt. Nam & manè orandum eſt, vt reſurrectio domini matutina oratione celebretur: quod olim ſpiritusſanctus deſignabat in Pſalmis dicens: Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine mane, & exaudies vocem meam, mane aſsiſtam tibi, & contemplabor te, & iterum per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominũ Deum noſtrum. Recedente item ſole ac die ceſſante neceſſario rurſum orandum eſt. Nam quia CHRISTVS ſol verus, & dies verus eſt ſole ac die ſeculi recedente, quando ora-

Mane orandum. *Pſal.5.* *Orandum veſperi.*

mus & petimus vt ſuper nos lux denuo veniat, Chriſti precamur aduentum lucis æternæ gratiam præbiturum. Chriſtum autem diem dictum, in pſalmis declarat ſpiritusſanctus : Lapis,inquit,quem reprobauerunt ædificantes,hic factus eſt in caput anguli : à Domino factus eſt,& eſt admirabilis in oculis noſtris. Iſte eſt dies quem fecit Dominus ambulemus & iocundemur in eo : Item quod ſol appellatus ſit,Malachias propheta teſtatur dicens: Vobis autem qui timetis nomẽ Domini orietur ſol iuſtitiæ, & in alis eius curatio eſt. Quod ſi in ſcripturis ſanctis ſol verus & dies verus eſt Chriſtus, hora nulla à Chriſtianis excipitur, quo minus frequenter ac ſemper deus debeat adorari,vt qui in Chriſto,hoc eſt in ſole & in die vero ſumus, inſiſtamus per totum diem precibus & oremus, & quando mundi lege decurrens vicibus alternis nox reſoluta ſuccedit,nullum de nocturnis tenebris eſſe orantibus damnum poteſt,quia filiis lucis & nocte dies eſt. Quando enim ſine lumine eſt, cui lumen in corde eſt ? Aut quomodo ſol ei & dies non eſt,cui ſol & dies Chriſtus eſt ? Qui autem in Chriſto,hoc eſt, in lumine ſemper ſumus, nec noctibus ab oratione ceſſemus. Sic Anna vidua ſine intermiſſione rogans ſemper & vigilans perſeuerabat in promerendo deo : ſicut in Euangelio ſcriptum eſt : Non recedebat,inquit,de templo,ieiuniis & orationibus ſeruiens nocte ac die. Viderint vel gentiles,qui necdum illuminati ſunt:vel Iudæi,qui deſerto lumine in tenebris remãſerunt. Nos fratres dilectiſſimi, qui in domini luce ſemper ſumus, qui meminimus & tenemus quid eſſe accepta gratia cœperimus,computemus noctem pro die. Ambulare nos credamus ſemper in lumine: non impediamur à tenebris quas euaſimus. Nulla ſint horis nocturnis precũ damna,nulla orationum pigra & ignaua diſpendia. Per dei indulgentiam recreati ſpiritaliter & renati, imitemur quod futuri ſumus,habituri in regno ſine interuentu noctis ſolum diem. Sic nocte quaſi in lumine vigilemus, oraturi ſemper & acturi gratias Deo hic quoque orare & gratias agere non deſinamus.

Pſal.117 *Mala.4* *Luc.2*

CAPVT LX.

Explicatio Salutationis Angelicæ.

SIC

SIC moribus receptum eſt in ſancta Catholica Eccle
ſia, neque recẽs fuiſſe videtur hoc inſtitutum, vt ora-
tioni dominicæ, virginis Mariæ ſalutatio ſubiunga
tur, quam etiam in Liturgia ſua Ioannes Chryſoſto
mus, non ſine præfatione quadam inſerendam eſſe puta-
uit. His enim verbis Mariam affatur, Vt verè dignum &
iuſtum eſt, glorificare te Deiparam, & ſemper beatiſsimã,
& penitus incontaminatam dei noſtri matrem: honora-
tiorem Cherubin, & glorioſiorem incomparabiliter Sera
phin, quæ citra corruptionem Deum peperit: verè Deipa-
ram te magnificamus. Aue gratia plena Maria, Dominus
tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus
vẽtris tui, quoniam ſaluatorem animarum noſtrarum pe-
periſti. Quid ni glorificemus autem? quid ni magnifice-
mus eam? quam electam à ſeculo, quam ab altiſsimo præ-
cognitam, ſibiq; præparatam, quam longe ante patribus
noſtris cœlitus promiſſam, quam typis myſticis adumbra-
tam quam Prophetarum oraculis videmus eſſe prænun-
tiatam. Hæc eſt enim illa, de qua in ipſis adhuc rudis mun
di primordiis, conditor ipſe primum edidit vatici-
nium: olim fore mulierem, quæ calcaneo lethiferi ſerpen- *Gen.3.*
tis caput protereret, Hæc eſt noui Adæ noua Eua: non no
uerca, quod illa vetus, quæ ſuos fœtus, prius etiam quàm
pareret, extinxit, ſed mater: neque mater morientiũ quod
illa, ſed reuiuiſcentium: quæ myſterio quodam ineffabili,
quod nulla poſsit humana mens comprehendere, de cu-
ius oſſe genita fuerat, eum ipſa de ſua carne viciſsim ge-
nuit, nec ab alio fœcundata, quàm quem peperit, vt inex-
tricabili quodam ænigmate, ſimul eadem fuerit, & filia,
& ſponſa, & mater. Quid autem nobis aliud illa virga *Num.17*
ſacerdotalis adumbrabat, quæ ſine radice germinauit?
quàm huius virgineam fœcunditatem, quæ neque morta-
li manu conſita, neque terreno ſucco irrigata, & cœlitus
concipiendo floruit, & ſine cruciatu pariendo viuificum
fructum edidit. Iam & niueũ illud Gedeonis vellus, quod *Iudi.6.*
in areæ ſiccæ medio maduit, cuius alius præfigurabat ſi-
mulacrum niſi Mariæ? quæ procul quidem à carnis con-
tagio ſemota, verum cœleſti rore ter compluta, trinitatis
opificio deum pura concepit, pura enixa eſt, pura poſt ędi
tum partũ permãſit. Cuius obtinebat imaginem niſi Ma- *Ezec.44.*
riæ diuini vatis inſignis illa porta, nõ ad Aquilonem vn- *Apoc.21.*
de panditur omne malum, ſed ad exortum ſpectans, vnde

ſol oritur nouus, & nouator omnium? cuius integritatis clauſtra princeps pacis, non modo non violauit, vel ingrediens vel egrediens, verumetiā conſecrauit. Verba Prophe-
Eſa.9. tæ ſunt: Porta quæ proſpiciebat ad orientē clauſa erit, &
Eſa.44. vir non tranſibit per eā, quoniā Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq; clauſa. Clauſa, fuit in Maria virginitatis porta per quā intrauit Dominus Deus Iſrael, & per ipſam, proceſsit, & in æternū porta virginis clauſa ſeruata virginitate permanſit. Hanc denotabat ſignum illud
Apoc.12. magnū, quod in cœlo ſcribit apparuiſſe Ioannes: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarū duodecim. Fuit enim reuera Maria amicta lumine tanquā veſtimento, fuit induta iuſtitiæ ſolem, cum de
Pſal.103. quo ſcribit Apoſtolus. Induimini dominū Ieſum Chriſtū,
Rom.13. in illo manebat, & ipſe in ea: veſtiuit illū, & veſtita eſt ab illo, veſtiuit illum ſubſtantia ſuę carnis, & veſtita viciſsim eſt ab eo, gloria Maieſtatis eius, veſtiuit nube ſolem, & eſt ipſa veſtita ſole. Certè ſignum hoc magnū eſt, mulier illęſa manēs amicta ſole: ſed nō eſt hæc mulieris potentia, nō modo non humana, verum ne angelica quidem, ſed ſubli-miore quadā virtute factum eſt, ea nimirum de qua dixit
Luc.1. angelus. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Quoniā verò
Ioan. 4. poterat reſpondere: Spiritus Deus eſt: Deus autem noſter
Deut.4. ignis conſumens eſt, quaſi occurrens ait: virtus non mea,
Exod. 3. non tua, ſed virtus altiſsimi obumbrabit tibi: Nihil vt ſit mirum, ſi ſub tali vmbraculo, talis à muliere ſuſtineatur amictus. Myſticus quoq; Moſi rubus, falsò flagrare viſus, pregnantem huius virginitatē prętendebat, quæ ſola mortalium nomen eſt puerperę promerita, cū vxoris officium
Hier.3. nunquā præſtitiſſet: Hanc præludebat & mulier illa pro-
Pſal.109. phetica, quæ nouo quodā & inaudito miraculo, zona ſui
2.Paral.2. corporis illibata, virū circundedit, citra virilem operam. Siquidē Ieſus Chriſtus ante luciferū genitus, ex hac ſumpſit carnis initium, & quem cęli cęlorum non capiunt, qui implens omnia, cū ſit in omnibus, ab iis tamen non capitur, nec tenetur: is intra virginis huius viſcera claudi di-
Ser.de Nat. gnatus eſt. Reuera nouū & inauditū ait Cyprianus, quòd
Chriſti. in vteri materni anguſtia circūdedit intra ſe fragilis caro virtutem altiſsimi, & ordinē rerum, curſumq; naturæ mutauit ſapientia dei, & vbiq; eſt dilatata plenitudinem ſui, vaſi infundens exiguo: ſic eſt circundata vtero muliebri, vt tamen vniuerſa ambiret, implens omnia, excedens cuncta,

ſta, intra ſe omnia cõtinens, extra vniuerſa complectens. *Dan. 2.*
Mons etiã ille magnus, quem vidit Daniel, vnde ſine manibus exciſus eſt lapis, lapis angularis ille, qui fecit vtraq; vnum, cui nititur omnis ædificatio, nõ ceſſura tempeſtatibus huius ſeculi, in quem quiſquis ceciderit, collidetur, mons, inquã, ille magnus, cuius niſi Mariæ typũ gerebat? quam præ cæteris Eſaias quoq;, nunc de radice Ieſſe virgã *Eſa. 11.* orituram, nunc euidentius virginem parituram eſſe prędixit. *Eſa 7.* Quam & Salomon requirere viſus eſt, cum diceret: *Prou. 31.* Mulierem fortem quis inueniet? Non ignorabat vir ille ſapiens, quanta ſexus huius eſſet imbecillitas, quàm fragile corpus, quàm lubrica mens: quoniã tamen & Deũ promiſiſſe legerat, & ita congruere videbat, vt qui per fęminã vicerat, per fęminam vinceretur, cum ſtupore quodam & admiratione prorũpit in hæc verba: Mulierem fortẽ quis inueniet? quaſi diceret, Si de manu fœminæ ſic pendet & ſalus noſtra omnium, & innocentiæ reſtitutio, & de hoſte victoria, cumprimis eſſe fortẽ oportet, quæ tantũ ad opus hoc eſſe queat idonea. Quam ergo ſic & oracula Prophetarum præcinuiſſe & myſticæ Synagogæ typicas imagines deliniaſſe, & ſacrũdos Eccleſiæ doctores ſuis poſtea virtutibus exornaſſe, ſuiſq; coloribus depinxiſſe videmus, quid in laudes illius decantemus? quid ni quoties vſus venerit, ſupplices opem illius imploremus? Quod ſi qui *Bern. in ſer. de virgine Maria.* ſunt qui nobis obſtrepant dicentes: Nunquid non ſufficit vnus Chriſtus? Reſpondet illis vnus ex præcipuis huius virginis amatoribus: Sufficere poterat Chriſtus, *2. Cor. 3.* ſiquidem omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, ſed nobis *Gen. 2.* bonum non erat hominem eſſe ſolum: congruum magis vt adeſſet reparationi noſtræ ſexus vterq;, quoniam cor- *1. Tim. 2.* ruptioni neuter defuiſſet. Fidelis planè & potens media- *Heb. 12.* tor Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus, ſed diuinã in eo homines reuerẽtur maieſtatem, Deus autem noſter ignis conſumens eſt. Quid ni vereatur peccator accedere, ne *Pſal. 57.* quemadmodum fluit cera à facie ignis, ſic pereat ipſe à facie Dei? Opus eſt itaq; mediatore ad mediatorem iſtum, nec alius nobis vtilior quàm Maria. Crudelis nimirum *Gen. 3.* Eua, per quam ſerpens antiquus peſtiferum etiã ipſi viro virus infudit, ſed fidelis Maria, quæ ſalutis antidotum & viris et mulieribus propinauit. Illa miniſtra fuit ſeductionis, hęc propitiationis: Illa ſuggeſsit præuaricationẽ, hæc iniecit redẽptionẽ. Ac in alio ſermõe. Quicquid illud eſt,

quod

De natiuit. Mariæ vir- ginis. quod offerre Deo paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo, ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo influxit, Neque enim impotens erat Deus, & ſine hoc aquæ ductu infundere gratiam prout vellet, ſed tibi vehiculum voluit prouidere, Fortè enim manus tuæ aut ſanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quod non eas ab omni munere excuſsiſti, ideo modicum illud, quod offerre deſideras, gratiſsimis illis, & omni acceptione digniſsimis manibus offerendum tradere cura, ſi non vis ſuſtinere repulſam. Neque verò ſolus hoc Bernardus ita ſenſit. Nam & multis ante ſeculis beatus Ephren Deiparam virginem, conciliatricem, & aduocatam vocat, Andreas quoque Hieroſolymitanus, qui vixit ante annos prope mille, in ſermone, quem ſcripſit in hanc ipſam ſalutationem Deiparæ virginis, vocat eã diuinam cum hominibus reconciliationem. *Lib. 5. cont. hæreſes.* Et qui fuit proximus Apoſtolorum temporibus Irenæus. Quemadmodum Eua per Euangelicum ſermonē inquit, ſeducta eſt, vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius, ita Maria per Angelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret Deum, obediens eius verbo, Et ſicut illa ſeducta eſt, vt effugeret Deum, ſic hæc ſuaſa eſt, obedire Deo, vti virginis Euæ, virgo Maria fieret aduocata, Et quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ſoluatur per virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam, *Lib. 1.* Quæ poſtrema verba citantur etiam ab Auguſtino cõtra Iulianum ſcribente. Quin & alii plerique ſancti patres Deiparam virginem, & inuocarunt ipſi, & cæteris vt inuocarent authores fuerunt, quemadmodum vbi nobis de ſanctorum inuocatione ſermo fuit, pluribus verbis demonſtratum eſt. Cæterum ſi quis alius, certè Bernardus, is fuiſſe videtur, qui cum aliis in rebus, quod illi ipſi confitentur, qui ſegregauerunt ſemetipſos, tum quod ad honores attinet vel Deiparæ virgini, vel ſanctis tribuendos, præclaro ſemper vſus fuerit iudicio. *Epiſt. 174* Indicat hoc vel Epiſtola, quam ſcripſit ad Canonicos Lugdunenſes, vel ſermones, quos de ſanctis non paucos ædidit, in quibus omnibus adeò non transfert in homines dei gloriam, vt minus etiam virgini Deiparæ tribuere videatur, quàm à multis tribui videmus. Quamobrem nihil eſt quod huius authoritatem quiſquam ſequi dubitet in re præſertim tam vetuſta, receptoq; totius Ec-

cleſiæ

eccleſiæ more confirmata. Si quis diuos colit Chriſtum in Diuis colit: qui ſanctos laudat, Chriſtum laudat in ſanctis: qui ſanctos inuocat, Chriſti per ſanctos auxilium inuocat: qui ſanctos imitatur, Chriſtum imitatur in ſanctis: qui ſanctos adorat, dei dona in ſanctis adorat: quanto magis idem quiſque facere credendus eſt, in ea colenda, laudanda, inuocanda, adoranda, ex cuius vtero proceſſit is, per quem ſancti ſunt, quotquot ſancti ſunt, affectus in matrem, pietas eſt in filium, quandoquidem in matre filium & matrem ob filium veneramur, vt omnis honos matri præſtitus, in ipſum redundet filium. Hic eſt enim in omnibus & ſuper omnes colendus, glorificandus, imitandus, inuocandus, adorandus: Quæ quidem omnia ſi ſuo modo quodam ſanctis tribuantur, manet nihilominus Deo ſua gloria, nulli communicabilis: Verum nos ad ſalutationem Angelicam, de qua nobis initio ſermo fuit, redeamus, quæ tantò nobis debet eſſe commendatior, quòd non ab hominis ingenio profecta, verum de cælo per angeli præconium in terras eſt delata: tum autem, ita breuis eſt & ſuccincta, vt in ea ediſcenda nihil eſſe queat negotii, & verborum in ea numerum, ſententiarum ſuperat vbertas. Huc accedit, quod quoties hac vtimur ſalutatione, felicis illius horæ ſtatim admonemur, quæ prima poſt infelicem parentis noſtri caſum humano generi læta cumprimis illuxit, qua Deus afflictionem populi ſui miſeratus, miſſo angelo, fœminam ſibi delegit cuius miniſterio quam per fœminam diabolus inuexerat mortem aboleret, eamq́; vita ſempiterna cõmutaret. ¶ Sed iam ipſum Angelum loquentem audiamus. Is ad Mariam virginem ingreſſus ait: AVE GRATIA PLENA. Noua quidẽ hæc tum fuit ſalutandi formula, quam in omni ſcriptura negat Origenes ſe inuenire potuiſſe. *Homil. 6. in Lucam* Græca vox quæ legitur apud Lucam, non ſaluere tantum vel auere, verumetiam gaudere ſignificat & valere: nec vlla potuit Angelus vti voce magis apta & appoſita. Si quidem quæ veræ voluptatis authorem conceptura, & quem Eua miſeris mortalibus mœrorem ingentem inuexerat, cum erat ſempiterno gaudio commutatura, quo nam alio quàm gaudii vocabulo ſalutatã eam oportuit? Quamobrem rectè Chryſologus: In hac voce, inquit, *Ser. 140.* oblatio eſt, oblatio muneris, nõ ſimplex ſalutationis officium. Quod munus nato Chriſto paſtoribus obtulerat

Ange-

Luc.2. Angelus dicens: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie ſaluator. Idem hoc munus, idem gaudium obtulit tum virgini Mariæ, cum ex ea natum iri ſaluatorem renuntiauit. *Act.6.* Legimus autem & de Stephano, quod fuerit plenus gratia & fortitudine, de Ioāne quoq; Baptiſta: de Elizabeth: *Luc.1.* de Zacharia: de Apoſtolis dicit ſcriptura, quod repleti fue *Act.2.* runt ſpiritu ſancto, neq; tamen propterea credendum eſt, *& 4.* quod ſimiliter vt Deipara gratia vel ſpiritu ſancto repleti fuerint: nam neq; conceperunt illi de ſpiritu ſancto, ſicut Maria, nec habitauit in illis plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria, cui quæ per partes aliis eſt præſtita ſingulis, totum ſe ſimul infudit gratiæ plenitudo, quæ deſcēdit in eam ſicut pluuia in vellus. Vellus cum ſit de corpore, neſcit corporis paſsiones: ita virginitas cum ſit in carne, carnis ignorat vitia. Cœleſtis igitur imber in virgineum vellus Mariæ placido ſe fudit illapſu, & tota diuinitatis vnde bibulo ſe noſtræ carnis celauit in vellere, donec per patibulū crucis expreſſum, terris omnibus pluuiam ſalutis effunderet: Hac igitur ratione, plena gratia dicitur, quod ſola eſt Maria, de qua propter honorem domini, nullam prorſus quū de peccatis agitur, haberi quæſ*De nat. & gratia, c.36* tionem, non modo Auguſtinus, verumetiam vniuerſa voluit Eccleſia: quod vel inde ſcire poſsit, ad vincendum ex omni parte peccatum plus ei gratiæ collatum eſſe, quia cōcipere & parere meruit, quem cōſtat nullum habuiſſe peccatū. Etenim hac vna virgine excepta, ſi ſanctos alios omnes & ſanctas quum hic viuerent congregare licuiſſet, & interrogare, num fuerint abſque peccato, quantalibet fuerint in iſto corpore excellentia ſanctitatis, incunctanter *1. Ioan.1.* vna voce cuncti clamaſſent. Si dixerimus quia peccatū nō habemus, ipſi nos ſeducimus & veritas in nobis non eſt: nec humilius id, quàm verius reſpōdiſſent. Plenior ita gratia fuit Maria, quàm omnes alii, quum ſola ſit quam om*Ioan.1.* ni peccato fuiſſe vacuam perſuaſum habemus. Scriptū autem eſt de Chriſto quoque, quod ſit plenus gratia & veritate: verum ab hac plenitudine tanto longius abfuit Maria, quàm abfuerunt à Mariæ plenitudine ſancti reliqui, quanto maius inter creaturam & creatorem, inter hominem mortalem & Deum diſcrimen eſt immortalem. Si quidē Chriſtus, ipſa eſt plenitudo, Maria ſicut alii ſancti,

ſed

ſed plus tamen quàm alii ſancti: quicquid habet gratię, de Chriſti plenitudine accepit. Poſteaquam Angelus Mariam gratia plenam ſalutauit: ſubdit DOMINVS TECVM. Quid autem aliud Angelus quàm à Domino miſſus eſt nuntius? Erat ergo cum virgine, qui miſit ad virginem: præceſsit nuntium ſuum Deus, ſed à Deo non receſſit, Locis teneri non poteſt, qui locis habetur in omnibus, & vbique totus eſt ſine quo nihil totum eſt. Gedeonem quoque legimus iiſdem verbis ab Angelo ſalutatum, ſic enim eſt eum alloquutus: Dominus tecum virorum fortiſsime, verum aliter cum Gedeone fuit Dominus, aliter cum virgine Deipara. Gedeonem elegit Dominus, vt eſſet ſaluator Iſraëlis de manu Madian: Mariam elegit, vt non Iſraeli tãtum, verum orbi ſaluatorem æderet vniuerſo, qui eſſet propitiatio totius mundi, qui nos morte ſua reconciliatos, ac de Sathanæ poteſtate ereptos, ex inimicis amicos, ex iræ filiis dei patris ſui filios & hæredes faceret. Hunc talem virgo ſacratiſsima, virginali vtero ſuo complexa, cęlo maior, terra fortior, orbe eſt latior. Quem enim nõ modo terrarum orbis vniuerſus, ſed nec cœli quidem cœlorum capiũt, eum ſola clauſum intra viſcera ſua geſtare meruit. Non dixit autem Angelus, Dominus in te: Nam quum in omnibus quæ ſunt, quatenus ſunt Dominus ſit, ſoli tamẽ boni ſunt, in quibus ita eſt Dominus, vt etiam in eis ſit propter concordiam voluntatis, cæterũ cum virgine Deipara, magis peculiari modo quodã fuit, quàm cum ſanctis aliis omnibus, cum qua tanta fuit conſenſio, vt eius non modo voluntatem, verum & carnem ſibi copularet, ac ſic de ſua, deq; virginis ſubſtantia Chriſtum vnum efficeret, vel potius Chriſtus vnus efficeretur, qui etſi nec totus de Deo nec totus de virgine, totus tamẽ dei, & totus virginis eſſet, nec duo filii ſed vnus vtriuſque filius. Subdit Angelus, quę verba repetiuit etiam Elizabeth, eodem ſpiritu ſancto repleta, BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS. Quæ verò ſequũtur: ET BENEDICTVS FRVCTVS VENTRIS TVI, non iam ab Angelo, ſed à ſola dicta ſunt Elizabeth. Non quia tu benedicta dicit Elizabeth, ideo benedictus fructus ventris tui, ſed quoniam ille te præuenit benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Fructus ventris tui verè benedictus, in quo benedictæ ſunt omnes

Iudic. 6.

1. Ioan. 2.

Pſal. 20

Gen. 22.

omnes gentes, de cuius plenitudine tu quoq; benedictionem accepiſti cũ cæteris,etſi differentius à cæteris. Ac propterea benedicta quidẽ tu,ſed in mulieribus: ille verò benedictus,nõ in hominibus, non inter angelos,verũ vt ait
Rom.11. Apoſt.ſuper omnia benedictus in ſecula. Vere itaq; benedictus qui fons eſt benedictionis, & autor oĩs gratiæ fructus eſt ventris tui, qui te ſuæ benedictionis,ita fecit participem,nullus vt mortaliũ ſimiliter vt tu fuerit benedictus. Siquidẽ ſola maledictionẽ illã generalem effugiſti,de qua dictũ eſt:In triſtitia paries filios:Et aliã,de qua ſcriptũ eſt;
Gen.3. Maledicta ſterilis in Iſrael,& es benedictionẽ conſequuta ſingularẽ:vt quãuis eſſe virgo, & propterea ſterilis elegeris,ſalua tamen virginitate, neq; ſterilis permaneres,neq; cũ dolore pareres. Ac nõ ipſa modo maledictionẽ effugiſti,verũ & à nobis eam repuliſti,ædito in lucem fructu ventris tui,qui nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictũ.Fructus autẽ iſtius nomen nõ expreſsit Elizabeth,verũ addidit Eccleſia, IESVS CHRISTVS. Ieſus,quoniã ipſe ſaluum fecit populũ ſuum à peccatis eorũ.
Gal.3.
Mat.1.
Pſal.44 Chriſtus,quoniã cum ſit rex noſter & pontifex noſter,vnctus eſt à Deo,non oleo cõmuni,ſed oleo lætitię:nec ſicut participes ſui,id eſt,illi,qui in imagine præceſſerũt,ſed prę participibus ſuis,virtute ſpiritus cęleſtis cõſecratus. Cuius vnctionis nos quoq; facti participes, à Chriſto Chriſtiani vocamur. Nam qui rex & ſacerdos noſter eſt,qui,quæ nunq̃ ſatis eſt prędicanda bonitas illius, nõ ſua tantũ oĩa nobiſcum cõmunicare,ſed ſe etiã ipſum nobis eſt impẽdere dignatus, poſteaq̃ nos redemit in ſanguine ſuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, fecit nos quoq;
Apoc.5. regnũ & ſacerdotes deo,vt regnantes ſuper terrã,& animi noſtri cunctis effectionibus imperãtes, exhiberemus noſ-
Rom.12. metipſos hoſtiam viuentẽ,ſanctam, Deo placentẽ in odorem ſuauitatis,ac nomen illius laudaremus ac glorificaremus in ſecula ſeculorũ,Amen.Quod ſi quis diligẽtius explicatã videre voluerit, horum nominũ rationẽ IESVS
Li.4.ca.15 CHRISTVS,legat Euſebiũ in libris Euangelicæ demon-
&.16. ſtrationis,qui prę cæteris accuratius id feciſſe videtur.

Finit Tomus primus Confeſsionis Catholicæ Regni Poloniæ.

Tomus ſecundus

CONFESSIONIS CATHOlicæ Eccleſiaſticorum procerum Regni Poloniæ.

Quod iuſtitia noſtra non ſit ſola fides.

CAPVT LXI.

IVſtitiam qua ſola rectè colitur, qui factus eſt nobis iuſtitia, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſolam eſſe fidem arbitrati ſunt, eorum ab vna, ſancta, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, iampridem eſt exploſa ſententia. Si quidem ante mille ducentos plus minus annos, fuiſſe ſcribuntur. Anomæi quidam hæretici, quorum principes commemorãtur Aëtius & Eunomius, qui nihil aliud à nobis requirere Deum docuerunt, quàm vt ipſum ſolum cognoſceremus: cuius etiam adeò ſibi notitiam arrogarunt, vt nõ ſibi ſe magis eſſe notos dicerent, quàm ipſi dei naturam perſpectam, & exploratam haberent: ac tantum illi, cuius authores ipſi fuerũt, fidei, tribui volebant, vt ſi quis eam eſſet amplexus, etiam ſi grauiſsima quæq; ſcelera patraſſet, ac non modo patrare nõ intermitteret, verum ſubinde grauiora patratis adiungeret, nihil ex eo detrimẽti foret accepturus: quemadmodum ab Epiphanio & Auguſtino, memoriæ proditum legimus. Quin multo etiam ante quum adhuc eſſent Apoſtoli ſuperſtites fuiſſe refert Auguſtinus, qui non intelligentes, quod ait Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis: putauerunt eum dicere, ſufficere homini fidem, etiamſi male viuat & bona opera non habeat. Cum vt hæc ſentiret, ei qui vas fuit electionis, ne in mentem quidem venerit vnquam: qui nõ aliud his verbis intelligi voluit, quàm vt ſe per fidem iuſtificari quiſque ſciret, etiamſi legis opera nulla præceſsiſſent. Hoc eſt quod alio loco dicit, quod magno cum applauſu audiri à nonnullis videmus: Gratia ſaluati eſtis per fidem, &

1.Cor.1.

Lib.3.hære. 76. de hæreſi.hær.54. De grat. & libero arbi. cap.7. & de fide & ope. cap.14.

Ephe.2. hoc non ex vobis,Dei enim donum eſt,non ex operibus, vt ne quis glorietur.De quibus nos recte dicere poſſumus quod à Cypriano ſcriptum legimus,corruptores Euangelii,atque interpretes falſi,extrema ponũt,& ſuperiora prætereunt, partim memores & partim ſubdole corrumpentes: vt ipſi ab Eccleſia ſciſsi ſunt, ita capituli vnius ſententiam ſcindunt.Niſi quod ipſi ſuperiora ponunt,& quę proximè inſequuntur prætereunt. Nam quemadmodum Auguſtinus quoq; monuit,vidit Apoſtolus, putare poſſe homines hoc ita dictum, quaſi neceſſaria non ſint opera bona credentibus,ſed eis fides ſola ſufficiat,quod iſtis tã perſuaſum eſt,quàm quod maximè: quam etiam ob cauſam, cantando toties illud ingeminant: Non ex nobis,non ex operibus:vt in eam opinionẽ homines adducant,nullum eſſe bonorum operum fructum. Vidit hoc ſpiritu ſancto plenus Apoſtolus:vidit ſimul & hoc,poſſe homines de bonis operibus extolli, velut ad ea facienda ſibi ſufficiant. Itaque mox addit,quod iſti ſilentio prętereũt,ipſius enim ſumus figmentum,creati in operibus bonis,quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Quid eſt hoc,inquit Auguſtinus, quod, cum dei gratiam commendans dixiſſet: Nõ ex operibus:ne forte quis extollatur:cur hoc dixerit, rationem reddens:Ipſius enim ſumus,inquit,figmentum, creati in Chriſto Ieſu,in operibus bonis.Quomodo ergo non ex operibus, ne fortè quis extollatur? Sed audi,inquit,& intellige: Non ex operibus dictum, tanquam tuis ex te ipſo tibi exiſtentibus, ſed tanquam iis,in quibus te Deus finxit,id eſt formauit & creauit.Hoc enim ait:ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, non illa creatione, qua homines facti ſumus, ſed ea de qua ille dicebat, qui vtique iam homo erat:Cor mundum crea in me Deus: Et de qua dicit Apoſtolus: Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, & ecce facta ſunt omnia noua. Fingimur ergo,id eſt,formamur, & creamur in operibus bonis, quæ non præparauimus nos,ſed præparauit Deus,vt in illis ambulemus. Itaque chariſsimi vita noſtra bona, nihil aliud eſt, quàm dei gratia:ſine dubio,& vita æterna,quæ bonę vitę redditur: Dei gratia eſt: & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodo gratia eſt,hæc autem quæ illi datur,quoniam præmium eius eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam merces pro iuſtitia, vt verum

De ſimplicitate prælatorum.

De grat. & libe. arbitr. cap.8.

Pſal.50.

2.Cor.5.

rum ſit, (quoniam verum eſt) Quoniam reddet vnicuiq; Deus ſecundum opera eius. Ex his Auguſtini verbis, facile perſpicimus, quæ ſint opera, quæ Paulus à iuſtificatione voluerit excluſa: nimirum ea quæ fiunt extra fidem: quæ etſi diſponere nonnihil ad iuſtificationis gratiam videntur: quoniã tamẽ ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, mereri primam gratiam non poſſunt, quæ propterea gratia vocatur, quia gratis datur, nullis præcedentibus meritis, Si enim gratia, dicit Paulus, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non eſt gratia, Nulla igitur merita noſtra præceſſerunt, ſed ſola dei beneficia iuſtificationẽ noſtram præuenerunt. Hoc eſt quod à Fauſto ſcriptum legimus, cum eundem ex Pauli ad Epheſios epiſtola locũ produxiſſet: prima, inquit, vocatio compendium fidei à nobis, ſequentis verò gratia redemptis, ablutis, innouatis, ſedulitatis operis & curam laborioſæ ſeruitutis indicit, vt quod ſine labore accepimus, opitulante adiutorio, cum labore ſeruemus, Apoſtolo commonente: Videte ne in vacuum gratiã dei recipiatis. Agnoſce diſtinctos eſſe gradus vocationis & conſummationis. Fidem expectat à paruulis, opera autem cum fide à confirmatis requirit. Ita tamen vt ſedulitatis affectum proficientibus augeat, & laborantibus adiutor quotidianus exiſtat. Quamobrem non ad ea opera, quæ præparauit Deus, vt ambularemus in illis, poſtquam cor mundum creauit in nobis, poſtquam nouæ creaturæ facti ſumus: verum ad ea quæ nondum exuto veteri homine fecimus excludenda, hæc à Paulo dicta interpretatus eſt Auguſtinus, qui etiam ad refellendam eorum opinionem, qui bona opera omnia, in quibus creati ſumus in Chriſto Ieſu, reiicere voluiſſe Paulum exiſtimabant; alios Apoſtolos, Petrum, Ioannem, Iacobum, Iudam, Epiſtolas ſuas ſcripſiſſe putat. quodq; meminit Petrus, eſſe quędam in Epiſtolis Pauli difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cęteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem, id ad hunc Pauli locum, in quo de ſidei iuſtitia tractat, referendum eſſe putat, quod nunquam ea Pauli mens fuerit, quam iſti corruptores Euangelii fuiſſe volunt, nihil ad iuſtitiam, nihil ad ſalutem conſequendam opera bona facere. Sunt enim vel ipſa luce clariora, quæ huic errori aduerſantur Pauli verba. Quod compati oportet, ſi conglorificari, commori, ſi conuiuere, ſuſtinere, ſi conregnare volumus, quodque non coronabitur,

Rom. 2. *Heb. 11.* *Rom. 11.* *Li. 1. de lib. arb. cap. 7.* *Pſal. 50.* *2. Cor. 5.* *Rom. 8.* *2. Tim. 2.*

niſi legitimè certauerit. Declarat autem ipſe Paulus alio loco, quàm fidem intelligi velit, qua vel iuſtificamur, vel
Gal. 5. coronam illam immarceſsibilem aſſequimur. Nam ad Galatas ſcribens, diſertis verbis illud planum facit, quod nõ de qualicunq; fide loquatur, qua creditur, peccata nobis propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſed de ea quæ per dilectionem operatur. Illam verò ſolam fidem, quam pleriq; cum ad iuſtitiam, tum ad ſalutem ſufficere volunt, adeò nihil
1. Cor. 13 prodeſſe aſſeuerat, vt non dubitanter dixerit: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. In quam ſententiam à Iaco-
Iac. 2. bo quoq; dictum eſt: Quid proderit fratres mei, ſi fidẽ dicat quis ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? Quamobrem quàm volent iſti ſibi placeant, deq; ſola fide glorientur, quòd ea iuſtitiam, quòd ſalutem adferat, nobis illud certum & indubitatum eſſe debet, quod per organũ ſuũ ſpiritus ſanctus loquitur:
1. Cor. 6. Nolite errare, neq; fornicatores, neq; idolis ſeruiẽtes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorũ concubitores, neque fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; raptores, regnum dei poſsidebunt.

CAPVT LXII.

Quod peccato quolibet mortali, fides non amittatur.

VErum hic iſti quo rimam habere queant, per quã elabi liceat, fieri poſſe negãt, vt hæc inſint fidem habenti, quàm amitti mortali peccato quolibet aſſeuerant. Quod ſi ita eſt, cur igitur operarios
Mat. 7. iniquitatis vocat Chriſtus eos, qui in ipſius nomine prophetabant, dæmonia eiiciebant, virtutes multas faciebãt:
Ibidem. quæ tam eximia, ſine fide certe præſtare non poterant.
Rom. 10. Cur idem viro ſtulto comparat eum, qui verba ſua audiret & ea nõ faceret: quum fides ex auditu ſit. Cur multos
Ioan. 12. ex principibus in Chriſtum ait crediſſe ſcriptura, verum eos magis hominũ, quàm dei gloriam dilexiſſe? Cur alio
Luc. 12. loco dicit: Seruus ſciens voluntatem domini, & non faci-
Iac. 4. ens, plagis vapulabit multis? Cur à Iacobo ſcriptum eſt, ſcienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi: Quid autem eſt aliud ſcire voluntatẽ domini, ſcire bonum, niſi credere ſpiritui ſancto, per amanuẽſes ſuos, Prophetas, Apoſtolos, & Euangeliſtas nos docenti, hãc eſſe do-

mini voluntatem. Et cum hac tamen fide, peccatum dicit eſſe ſcriptura, quando nō fit quod creditur. Quare falſum eſt quod ab iſtis aſſeritur, per peccatum fidem amitti, aut ſi remaneat non eſſe veram fidem, aut eum qui fidem habeat ſine charitate, nō eſſe Chriſtianum: Falſum eſt quod ſolam incredulitatem eſſe peccatum, ſolam fidem eſſe iuſtitiam, tam peruicaciter aſſerunt. Nam ſi nullum eſt peccatum, niſi incredulitas, ſi nulla eſt iuſtitia niſi fides: quorſum igitur illud extremum erit iudicium? quod non eſſe futurum de infidelibus, illa Chriſti verba non obſcurè videntur indicare: Qui non credit, iam iudicatus eſt. Futurum eſt ergo iudicium de fidelibus, quos non ideo collocatos à ſiniſtris, incorruptus ille iudex viuorum & mortuorum, in ignem æternum ire iuſſurus eſt, quia non crediderunt, ſed quia pietatis opera facere neglexerūt. Hoc eſt quod à Sapiente dictum eſt: Omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum. Hoc eſt quod à regio Propheta ſcriptum, & eſt ab Apoſtolo repetitum: Tu reddes vnicuiq; ſecundum opera ſua. Ad Corinthios quoque ſcribens idem Apoſtolus ait: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis: nō dicit prout credidit, ſed prout geſsit, ſiue bonum ſiue malum. Sed & in Apocalypſi legimus: Ego venio cito & merces mea mecum eſt, reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. Quin & ipſe Chriſtus: Procedent, inquit, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui verò male egerunt, in reſurrectionem iudicii. Plena eſt ſcriptura hoc genus ſententiis, futuram eſſe retributionem, futurum eſſe iudiciū, non ſecūdum fidem, ſed ſecundum opera. Quorum autem opera? num infidelium? minime gentiū, nam ii, Veritate ipſa atteſtante, eo ipſo, quod non credunt, iam iudicati, iam cōdemnati ſunt. Fidelium igitur opera ea ſunt, ſecundum quæ retributio, ſecundum quæ futurum eſt iudiciū. Quamobrem longe alia fidei & ſpei, alia charitatis, per quam fides operatur eſt ratio, hæc enim indiuidua comes eſt gratię, nec vnquam ab illa deſtituitur. Sic enim loquitur patris æterna ſapientia: Ego diligentes me diligo. Et alio loco: Qui diligit me, diligetur à patre meo. Quamobrem quam ſunt inter ſe pugnantia, peccatū & gratia, tam pugnāt inter ſe peccatū & charitas: fides autem & ſpes, etiā iis ineſſe queunt qui cū Deo non ſunt in gratia. Quemadmodū igitur, ſi quis furtū admiſit,

Ioan.3. *Mat.25* *Eccle.16.* *Pſal.16.* *Rom.2.* *1. Cor.5.* *Apoc.22.* *Ioan.5.* *Ioan.3.* *Prou.8.* *Ioan.14*

1.Cor.13. excluſit is quidem charitatem, quæ non modo non concupiſcit aliena, verumetiam pro eo, vt benigna eſt, libenter impertit ſua: ſed interim nihil impedit, quo minus in eo maneat habitus caſtitatis: Ita nulla eſt ratio, quæ impediat, quo minus qui fur eſt, idem amiſſa charitate, fidei retineat habitum, & ſpei, quamuis & fides & ſpes, quarum vita eſt charitas, nullum habenti fructum ſint allaturæ, ſi vita ſua fuerint deſtitutæ. Sola igitur eſt hæreſis, aut apoſtaſia, per quam excluditur habitus fidei, ita vt ſi quis in vno aliquo articulo fidei diſcrepet ab vnius, ſanctę, catholicæ, apoſtolicæ Eccleſiæ ſenſu & cõſenſu, is habitum amiſiſſe fidei rectè dici poſsit. Eſt igitur vera fides etiam in iis, qui peccatis aliquibus grauioribus obſtricti tenentur, ſi cùm alios articulos fidei, tum ſanctam credāt Eccleſiam
1.Reg.11. catholicam. Neque credendus eſt Dauid rex, poſtquàm adulterio commiſſo, cædem quoque patrauit, eueſtigio fidem ſimul amiſiſſe ſiue qua reuelatis à Deo credimus, ſiue qua nobis eum propitium fore, propter Chriſtum confidimus, quo tamen alterum ſpei magis, quàm fidei eſſe videtur. Nam niſi crediſſet Dauid, eſſe Deum grauem peccatorum vltorem, non ita grauiter animo perculſus, non tantum de ſceleribus patratis dolorem concepiſſet. Rur-
Ioel.2. ſus, niſi benignum eundem & miſericordem, patiētem & multæ miſericordię ac præſtabilem eſſe ſuper malitia perſuaſum habuiſſet, niſi certam ſpem & fiduciam concepiſ-
Pſal.24. ſet, fore vt propter nomen ſuum, propter vnigenitum filium ſuum propitiaretur peccato ſuo, nunquàm ad cinerem, ad lachrymas, ad ieiunium confugiſſet, nunquā ſupplici prece, placatum eum ſibi reddere ſtuduiſſet. Petrum
Mat.26. negaſſe Chriſtũ legimus: non deſunt tamen, qui illo ipſo
Amb.li.10. in Lucam. paſsionis tempore fidem eum in Chriſtum habuiſſe contendant. Non excluditur itaque per mortale peccatũ vera
Petr.Lōb. li.3.diſt.24. fides, etiamſi viua fides cum eo conſiſtere non poſsit: quæ non propterea vera non eſt, quoniā à Iacobo mortua vocatur: cũ qui mortuus eſt, verus homo dici nequeat. Nam ſi verba Iacobi diligentius expendas, longè diuerſum re-
Iaco.2. peries. Non enim dixit Iacobus, ſicut homo, ſed ſicut corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt. Eſt quidē ita, quod & homo moritur extincto ſpiritu, & fides moritur extincta charitate, per quam qui vita noſtra eſt Deus habitat in nobis, qui ipſe Deus. verum fides habet ſe inſtar corporis, charitas inſtar animæ, eſt

enim

enim anima fidei,charitas.Quamobrem ſicut cùm ex cor
pore migrauerit anima,verũ nihilominus corpus perma=
net,etiamſi ſpiritu deſtitutum ſit, neq; deeſt illi quicquã,
quod ad eſſentiam ſpectet corporis & proprietatem : ſic
amiſſa charitate remanet nihilominus vera fides, neque
deeſt illi quicquam eorum,quę ad rationem,ſubſtantiam,
& proprietatem fidei pertinere videntur,nimirum vt Dei
dictis & omnibus ab eo reuelatis aſſentiatur.

CAPVT LXIII.

*Quod Fides à Spe & Charitate,non modò vocabu-
lo,verũetiam rationabili differentia diſtinguatur.*

SVnt igitur,diſtincta inter ſe Fides,Spes & Charitas,
neq; ita ſibi tres hę virtutes cohęrent,vt ab inuicem
ſeparari non poſsint,quas non modò vocabulo,ve=
rumetiam rationabili differentia diſtingui , in En=
chiridio ſuo docet Auguſtinus, Verum quis poteſt huius
rei locupletior eſſe teſtis,quàm ipſe Paulus,qui cùm dixiſ *Cap.8.*
ſet:Si habuero omnem fidem,charitatem autem non ha= 1.*Cor.*12.
buero,nihil ſum ? nonne videtur apertè fidem à charita=
te ſecreuiſſe ? Nam quod hæc Pauli verba de fide miracu 1.*Cor.*12.
lorum accipienda putant,fidem hanc miraculorũ in ſcri= *Hom.*29.*in*
pturis nuſquam legimus : Gratia ſanitatum,donum lin= *primam. &*
guarũ legimus in ſcripturis,fides ſanitatum aut linguarũ 23.*in ſecun.*
nuſquã reperimus:Verum de verbo nihil eſt quod diſcep= *ad Cor. &*
temus,ſcimus enim vno atq; altero loco ſignorũ atq; mi= 23.*in epiſt.*
raculorum fidei meminiſſe Ioannem Chryſoſtomũ & eo *ad Epheſ.*
multò poſteriorem Bernardum. Sed quæ tandem eſt iſta *In paruis*
fides,de qua Paulus loquitur,certè perfectior quàm quæ= *ſermonib.*
cunq; alia,nimirum ea,qua nõ ſolũ aſſentimur omnibus,
quę nobis tradita ſunt ad ſalutem æternã conſequendam *ſerm.*1.
neceſſaria:quaq; certam fiduciã de miſericordia Dei, deq; *In tract.*4.
promiſsis eius cõcipimus:Verumetiam qua tanta ferimur *in Matth.*
in Deum,vt eam etiam ſigna ſequãtur & miracula. Certè *In regula*
Origenes,Baſilius, Gennadius,Theophylactus,de perfe= *de inſtituti*
cta,deq; ſolida atq; integra fide,Pauli verba hæc interpre *onibus mo*
tantur,quæ ſatis eſſe queat etiã ad montes transferendos. *nachorum,*
De qua etiam dictum eſt à Chriſto : Si habueritis fidem *cap.4. In*
& non hæſitaueritis, etiam ſi monti huic dixeritis, tolle *ſcholis.*
& iacta te in mare,fiet,Quam idẽ Chriſtus alio loco ſina
pis grano cõparauit,non propter exilitatem ſui,ſed prop= *Mat.*21.
ter vim & acrimoniam,qualem in modico ſinapis grano *Mat.*13.

videre licet. Certum eſt igitur ibi Paulum loqui, de vera, firma, & nihil hæſitante fide, qua non modo reuelatis à Deo creditur: verumetiam certa fiducia concipitur, quod petitur, eum omnino liberaliter conceſſurum. Cæterum quorſum attinet, qua de fide loquatur Paulus ambigere? cùm in extrema capitis eiuſdem parte, tria doceat eſſe diſtincta, fidem, ſpem & charitatem maiorem aut horum charitatem. Poteritne cuiquam eſſe dubium, quin loquatur de chariſmatibus deq; ea fide, qua Chriſtiani ſumus, quę ſi ſola fuerit, ac quæ vita ipſius eſt, charitate deſtituta, fructum adferre queat nullum. Quamobrē iſtorum commentis reiectis, cum Auguſtino dicamus, quod ſine charitate fides, poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe.

Lib. 15. de Trin. ca. 18. & in ſer. ſuper geſtis eū emerito.

CAPVT LXIIII.

Quod fidei vt prodeſſe queat Spem & Charitatem iungi neceſſe eſt.

CÆterum quo prodeſſe queat, ſpes vt illi iungatur neceſſe, quam quidem eiuſmodi eſſe oportet, nihil vt nobis ipſi fidamus, verum ſpem omnem & fiduciam noſtram, in Deo poſitam habeamus, cuius vnigeniti filii paſsione & morte acerbiſsima peccatorum noſtrorū remiſsionem conſequuti ſumus. Ad hanc igitur Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionem & mortem, quæ prora quod aiunt, & puppis eſt ſalutis noſtræ, confugiamus: per hanc remitti nobis peccata noſtra, cum Deo patre nos reconciliari: ſimul æternæ vitæ concedi nobis hæreditatem, accedentes ad thronum illius gratiæ, ſupplices precemur. Quæ tamen & ipſa ſpes, vana prorſus erit & inutilis, ſi non ad eam opera charitatis acceſſerint: nam fruſtrà crediderit aliquis, peccata ſibi propter Chriſtum eſſe remiſſa, niſi iuſtum de patratis illis dolorem cōceperit, niſi deteſtatus illa fuerit: niſi dignos fructus, digna opera pœnitentiæ fecerit: quare coniuncta ſint oportet, ſperare, & bene agere, vel ſaltem ſtudium aliquod ingens ad bene viuendum adhibere. Cuius rei non vno in loco nos admonet ſanctus Dauid: Spera, inquit, in domino, & fac bonitatem. Ac rurſus: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ & ſperate in domino: ſic demum ſpes in domino nobis eſt profutura ſi fecerimus bonitatem, ſi ſacrificauerimus ſacrificium iuſtitię, ſi charitatem fides in nobis fuerit

Mat. 3. *Pſal. 36.* *Pſal. 4.*

rit operata. Sin autem nihil aliud quàm credere nos & ſperare profeſsi, charitatis opera neglexerimus, & à iuſtitia longè remoti fuerimus: & ad illam vitã nobis aditus non patebit, ad quam ſi vellemus ingredi, mandata ſeruare iuſsi ſumus. Neque enim exiſtimare quiſquam debet, datum nobis eſſe à Deo Chriſtum, vt redemptorem tantum cui fidamus, & nõ ſimul vt legiſlatorem cui obediamus. Aperta ſunt Eſaiæ verba, dicentis: Ex Sion exibit lex & ſermo Domini ex Hieruſalem. Quæ in libro qui inſcribitur de cognitione Dei, cuius author eſſe fertur Gregorius Niſſæ Pontifex ſic explicata legimus. Dominus inquit noſter Ieſus Chriſtus, nunc in monte Sion ſedens & docens, nunc in ciuitate Hieruſalem verſans, legem & doctrinam Euangelicam tradidit. Neque enim de Moſaica lege Propheta nunc loquitur. Quomodo enim id fieri queat, quum ea non in Sion nec in Hieruſalem, ſed in monte Sinai fuerit data multò ante, quàm natus eſſet Eſaias: quemadmodũ Euangelica multò poſt ipſum Eſaiam tempore promulgata fuit quapropter appoſitè dixit, Exibit, quoniam antiqua lex iam exierat. Apertius autem idem Propheta Eſaias alio loco de Chriſto loquens: Dominus enim iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter, Dominus ipſe ſaluabit nos. Et per alium Prophetam dicit dominus: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, Quin & Iacobus de Chriſto: Vnus eſt, inquit, legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & laborare. Docet hoc pluribus verbis, vbi de Trinitate ſcribit Cyrillus, nõ redemptorem tantum, verum & legiſlatorem eſſe Chriſtum, Qui factus obediens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis, factus eſt omnibus obtemperantibus causa ſalutis æternæ. Nunquid autem omnibus credentibus tantum in ſe? Non hoc dicit Paulus: verum omnibus, inquit, obtemperantibus ſibi, omnibus legem ſuam cuſtodientibus, omnibus mandata ſua ſeruantibus. De iis verò qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, tantum abeſt vt eis Chriſtum factum eſſe dicat cauſam ſalutis æternæ, vt non dubitet etiam affirmare, quod pœnas dabunt in interitu æternas. Errat igitur ſi quis putat Euangeliũ eſſe nudam & abſolutam vitæ æternę promiſsionem, ſine conditione mandatorum obſeruationis. Omnis huic ſententiæ ſcriptura reclamat: Com-

Mat. 10. *Eſa. 33.* *Hier. 31.* *Iaco. 4.* *Lib. 3.* *Philip. 2.* *Hebr. 5.* *Rom. 8.*

2.*Tim*.2. pati nos oportere, ſi conglorificari:commori, ſi conuiue=
Matt.19. re:ſuſtinere,ſi cõregnare volumus,monet Paulus: verum
Ioan.13. apertius multò Chriſtus ipſe:Si vis ad vitam ingredi, ſer=
Luc.24. ua mandata. Et alio loco:Si hæc ſcitis,beati eritis,ſi fece=
ritis ea. Quod ſi oportuit pati Chriſtum & ita intrare in
gloriam ſuā, multo magis oportet pati nos, vt intremus
in alienam,ſupernaturalem videlicet,ac nobis indebitam
& longè meritis noſtris imparem.Præclare vir ille ſingu=
lari pietate prẹditus nomine tantùm idiota,regulas quaſ
dam deſcribens vitam Chriſtianam complectentes, po=
ſteaquàm non minus laborioſam vitam docuiſſet quæ eſt
ſecundum mundum quam ſit via virtutis:ſtultum eſſe di=
cit credere ad cœlum poſſe perueniri niſi per pugnam ad=
uerſus carnem,diabolum & mundum,quandoquidem &
caput noſtrum Chriſtus non aſcendit in cœlum niſi per
crucem, nec debet ſerui conditio melior eſſe conditione
In natali Domini. Quem ſequutus aliquot poſt ſeculis Bernar=
ſancti Vi- dus. Non recti planè ſed peruerſi eſt animi, ante quærere
ctoris, ſer- gloriam, quàm exercere virtutem, & velle coronari qui
mo.1. legitimè non certauerit. Vanum eſt vobis inquit,ante lu=
cem ſurgere. Ita & fruſtrà ad celſitudinem nititur glo=
riæ, qui prius non claruit virtute: fruſtra fatuæ virgines
ſponſo obuiam ſurgunt, quarum lampades extinguun=
tur, & ideo vacuæ, quia vacuis gloriantur lampadibus,
virtutis oleum non habentes. Abſit mihi gloriari niſi
in gloria illorum,quibus Propheta congratulans ait:Do=
Pſal.88. mine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine
tuo exultabunt tota die & in iuſtitia tua exaltabuntur.
Et infert. Quomodo virtutis eorum tu es: pulchrè non
eorun, ſed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ
enim ſine virtute eſt gloria, profectò indebita venit, prę=
properè affectatur,periculoſè captatur: virtus gradus ad
gloriam, virtus mater eſt gloriæ, Fallax gloria, & vana
eſt pulchritudo, quam illa non parturiuit: ſola virtus eſt
cui iure gloria debetur,& ſecurè impenditur. Sed & Am=
Li.5.*in Lu*. broſius, Tenera, inquit, corporis cura,luxuq; & laſciuia=
rum cupiditate mollitos, nequaquam cœleſtis aula ſuſci=
pit, ad quam duris laborioſæ virtutis gradibus aſcendi=
tur. Hic verò quibus fluida delitiis membra ſoluuntur,
regni cęleſtis extorres,intra mundi huius habitacula con
ſeneſcunt. Neque minus eleganter Hieronymus, ad Iu=
lianum ſcribens: Difficile,imò impoſſibile eſt,inquit, vt
&

& præſentibus quis & futuris fruatur bonis, & hic ventrem,& ibi mentem impleat,vt de deliciis tranſeat ad delicias. Ad eundem modum Baſilius quoque, Quomodo cum vitæ ſecundum mandatum Domini inſtituendæ, eam, quæ voluptatum eſt perferamus, æternæ vitæ facultatem & conuerſationem ei quæ ſanctorum eſt conformem, & angelica gaudia in facie Chriſti nobis pollicemur: Stolidi certe animi ſunt talia phantaſmata, Quomodo ergo cum Iob, qui nec vulgarem quidem afflictionem, cum gratiarum actione complector? Quomodo cum Dauide, qui erga inimicum nullo ſum, lenitatis affectu præditus? quomodo cum Daniele, qui non aſsidua continentia & deprecatione ſedula Deum quæſiui? quomodo cum ſingulis ſanctis, qui veſtigia illorum non ſum ſecutus? Quis Athleta ita iudicii expers eſt, vt iiſdem velit dignari coronis, & victorem & eum qui nihil certauit? Quis dux ad parem vnquam ſpoliorum partem, cum iis,qui vicerunt,eos vocauit,qui in pugna ne comparuiſſent quidem? Bonus eſt Deus: verum & iuſtus. Iuſti verò eſt retribuere pro dignitate factorum, ſicut ſcriptum eſt, Bene fac Domine bonis, Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. Miſericors eſt, at & iudex, Diligit enim miſericordiam,inquit,& iudicium Dominus, quapropter dicit, Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Similiter & Auguſtinus. Manducant homines fungum malum & moriuntur. Ecce in qua fragilitate eſt vita humana, quam quandoque relicturus es? Noli pro illa ſic pugnare, vt tu relinquaris, vita noſtra Chriſtus eſt. Chriſtus attende, pati venit, ſed & glorificari: contemni, ſed etiam exaltari: mori, ſed etiam reſurgere, Opus te terret, mercedem vide. Quare vis peruenire delicatus ad eam rem, ad quam non perducit niſi labor? Sed times ne perdas argentum tuum, quia ad argentũ tuum cum labore magno perueniſti. Si ad argentum tuum, quod quandoque vel moriens amiſſurus es, nõ perueniſti ſine labore, ad vitam æternam ſine labore vis peruenire. *Serm. 6. de verbis dñi.*

CAPVT XV.

Quod nihil impoſsibile Deus præceperit.

Verum

virginitatem, neq; paupertatem Deus vnquam mandauerit, minime tamen defuerunt, qui iniuſsi, vltro vtrunque amplecterentur. Quin & illud non vno in loco, perſuadere populo conatur, multo grauius eſſe iugũ ſæculi, quàm ſit iugum Chriſti: quod illud iugum eſt ſeruitutis, iugum carnis & peccati: hoc verò iugum eſt libertatis, iugum ſpiritus & gratiæ. Origenes, Qui dicit, implere nõ poſſum, quę mandantur à Deo, quid tibi videtur aliud quàm inter mulieres, quæ nihil virile poſſunt, eſſe numerandus? Locum illum enarrans Hylarius: Latum mandatum tuum nimis: Latum, inquit, mandatum Dei eſt, & in omnia ſpei noſtræ genera diffunditur, vt non difficile ſit, ſi voluntas adſit, præcepto Domini obtemperare: cum & latum & diffuſum ſit ad placendum, officioſæ religionis varietate: neque ſolum latum ſed vehementer latum. Etiam Prophetis longe grauiſsimum viſum eſt onus iniquitatis: quàm ſedere quidam ait, ſuper talentum plumbi: ſub quo gemebat alius quoq; dicens: Iniquitates meæ, ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Quamobrem duriora multo ſunt, quemadmodum etiam à Baſilio ſcriptum legimus, quæ vel inſanus amor, vel inexplebilis habendi cupiditas, mortalibus imperat, quàm quæ Chriſtus præſcribit: vt non inepte dictum ſit à Ioanne Gerſone, quod plures videre licet, qui maiorem pœnam habent, ad infernum acquirendum, & ad male agendum, quàm requiratur pœna, ad regnum paradiſi lucrandum, Siue quis obſcœno ſit amore captus, ſiue rei faciendæ ſtudio teneatur immodico, ſiue miſera vexetur ambitione, quas non perfert moleſtias? quæ non adit pericula? quos non tolerat corporis & animi cruciatus? vt non defuerunt, qui mortem etiam indubitàter oppeterent, dum eo, quod amant potiri ſtudent. At in Deo pie colendo, atque illius contemplationi vacando, quid tandem eſt moleſtiæ? quid periculi? quid laboris? aut quę non voluptas potius, cum animi ſumma tranquillitate coniuncta? qua fruuntur in cœlis animæ piorum vita beata, ea degentibus adhuc in terris, atque in fragili corpuſculo, repręſentari videtur. Initia fortaſsis aliquid habent difficultatis & moleſtiæ, quo lõgius autem progreſſus fueris, hoc faciliora, iucundiora, ſuauiora ſunt omnia. Sic priſci populum inſtituebant, ſic de ſuperiore loco, mentes eorum, ad virtutum ſtudia, quæ amplecti Chriſtus voluit, oratione ſua inflam-

Hom 39. in Mat. & hom. 2. ad Phil.
In Ioſue hom. 9.
Pſal. 118.
Zach. 5.
Pſal. 77.
Parte quarta in ſer. de omnib. San.

inflammabant, A quibus quid aliud iſti, quàm deterrere prorſus videntur? dum non difficilia modo, quod ferri tamen poſſet: verumetiam prorſus impoſsibilia Deum præcepiſſe blaſphemant, Ex quorum hac impia doctrina, quam ipſi nihilominus verbum Dei vocari volunt, hoc eſſe conſecutum cernimus, nullo vt vnquā tempore quam
Mat. 24. hoc magis refrixerit charitas, magis abundauerit iniquitas, Quis enim adduci facile poſsit, vt aut eum deum colat, quē impoſsibilia præcepiſſe perſuaſum habeat, aut ad ea præcepta animum adiiciat, quæ impleri non poſſe credat?

CAPVT. LXVI.

Quod non tam natura mandatorum, quàm noſtra fiat ignauia, vt implere mandata non poſsimus, cùm quæ timori grauia ſunt, leuia ſint amori.

SEd hic iſti nobis obiiciūt: Si tam leuia ſunt Chriſti præcepta, quā ea tu videri vis, cur igitur dixit Chri-
Mat. 7. ſtus, ꝙ anguſta eſt porta, & arcta via, quę ducit ad vi-
Pſal. 16. tam, & pauci ſunt qui inueniunt eam: Cur vias domini duras appellat Propheta? Nos verò non noſtris, verum eorum qui totius orbis iudicio, grauiſsimi, doctiſsimi, ſanctiſsimiq́; ſunt habiti, verbis ad hæc reſpōdebimus. Ac primo quidem loco, quod laborioſa via dei, quod eius
Hom. 8. de pœnit. mandata videntur eſſe difficilia, dicit Ioannes Chryſoſtomus, non tam id fieri natura mandatorum, quàm noſtra
Hom. 2. in ep. ad Phil. ignauia. Quid enim eſſe poteſt melle dulcius? ægroto tamen amarum perſæpe videtur: Num quod natura tale ſit? minime gētium, ſed eſt id morbi vitium. Ad eundem mo-
Hom. 15. in epi. ad Heb. dum lex oneroſa, non tam ſua natura, quàm noſtra ſit pigritia. Ac vt inſit etiam aliquid, in ipſius legis natura difficultatis & moleſtiæ: tamen ſi nautis minaces pelagi fluctus: ſi tempeſtates & hyemes agricolis: ſi vulnera cędesq́; militibus: ſi pugilibus ictus plagæq́; grauiſsimæ, leues adeo videntur & tollerabiles vt voluntarii magna cū alacritate, ſe diſcriminibus iſtis & difficultatibus offerāt, ſpe temporalium cōmodorum, quæ mox peritura ſunt: quanto magis homini Chriſtiano, videri leue debet ac tollerabile, ſi quid etiam aduerſi ferendum ſit, cui præmium in cœlo poſitum eſt, non momentaneum, ſed æternum: cum nec oculus viderit, nec auris audierit, nec in cor hominis
1. Cor. 2. aſcenderit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum: vt vere

vt vere dictum ſit à Paulo. Quod in præſenti momentaneum eſt, & leue tribulationis noſtrę, ſupra modũ in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ nõ videntur, quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna. Leue Paulus vocat momentaneũ, quod eſt in præſenti tribulationis: at iſti non ſatis habent, ſi dicant eſſe difficile, verum prorſus impoſsibile, prorſus volunt eſſe onus importabile, cui ferendo nemo ſit mortalium. Interea tamẽ purum putum Dei verbum haberi volunt, quod iſti loquuntur & ſentiunt, quãuis ex diametro, quod aiunt, cum dei verbo pugnare videatur. Diuus Auguſtinus, cum & ipſe locum hunc enarraret ex Euãgelio: Iugum meum ſuaue eſt & onus meum leue, pluribus verbis laborioſiorem eſſe docet huius mundi amorem. Et in Pſalmos commentatus, Bonum opus, inquit, nõ multum laborat, malum opus habet laborem. Ac alio quodam loco, adducens illud ex Pſalmo: Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodiui vias duras: Duræ ſunt, inquit, timori, leues amori, Omnia quippe ſunt facilia charitati, cui vni Chriſti ſarcina leuis eſt: quin ea potius eſt, ipſa illa ſarcina quæ leuis eſt. Itaque quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus. Nam quæ ſæua ſunt etiam & immania, prorſus facilia & prorſus nulla efficit amor. Quem ſecutus Gregorius quoque loquens de peccato dilectionis: Hoc eſt, inquit, præceptum domini, hoc iugum eſt diuinæ ſuauitatis: quid enim leuius aut vnquã gratius, quàm amor fertur? quid præterea graue non leuiter tollerat qui amat? Quicquid enim diligitur cum magna deuotione portatur. Poteſt hoc amor huius mundi, vt etiã quę videntur difficilia, facilia videri faciat, & nõ poſsit multo magis, quò nihil eſt fortius amor Chriſti? Quod ſi ſoli nos eſſemus, ſi noſtris ipſorum viribus, lex nobis implenda foret, fortaſſe noſtræ nobis imbecillitatis conſcii, de difficultate, atque adeo impoſsibilitate ipſius non immerito quæri poſſemus. Nunc autẽ qui viuit in nobis Chriſtus, qui per fidẽ habitat in cordibus noſtris, ipſe eſt qui operatur omnia in omnibus: ipſe eſt qui operatur in nobis & velle & perficere: ipſe eſt qui facit in nobis, quod placeat coram ſe. Hoc eſt, quod cum ſcribens ad Corinthios gloriatus fuiſſet Paulus, quod plus aliis omnibus laboraſſet, ne ſibi ſuæq́; virtuti bona tribuere videretur, quæ

2.Cor.4. *Lib. 5. de Muſi.ca.14 & ſer.9.de verbis dñi.* *In Pſal.92.* *De natu.& gra. ca.pen. & vlti. & ſerm.48. de tempore.* *Li.9.ca.2.in 1.lib.Reg.* *Ephe.3.* *1.Cor.12.* *Phil.2.* *Heb.13.* *1.Cor.15.*

quę per ipſum Deus operatus fuerat, ſubiunxit e veſtigio: Non ego autem, ſed gratia Dei mecum. Quæ tamen verba, nequaquam ita ſunt accipienda, quaſi cum dixerit, nō ego autem, hoc intelligi voluerit, nihil ſe laboraſſe, nihil proſſus operatum eſſe: non enim adiecisset mecum, ſi prę-ueniente gratia, ſubſequens liberum arbitrium non habuiſſet: Poterat dicere per me, quemadmodū annotatum eſt à Bernardo, ſed quia minus, inquit, erat, maluit dicere mecum, præſumens ſe non ſolum operis eſſe miniſtrum per effectum, ſed operantis quodāmodō ſocium per conſenſum. Ac ſi diceret, abundantius laboraui, non ego, ſed & ego: in eo enim quod ſolo Dei dono præuentus ſum, non ego: in eo autem, quod donum voluntate ſubſecutus ſum, & ego.

In li. de gratia & libero arbit.

CAPVT LXVII.

Quod operatur bona Deus in nobis, nō ipſis nihil agentibus, verū conſentientibus, & ſimul operātibus nobis.

QVamobrem execrādus eſt eorum impius error, qui nihilo plus hominem aſſerunt in bonis agere, quàm agat ſecuris in manu fabri, aut lutum in manu figuli: atq; ita Deum per filium ſuum legem in credentibus implere docent, nihil vt agant ipſi. Quos etiam ad ea blaſphemiarū portenta deueniſſe tandem videmus, vt eū qui ſolus bonus eſt, de quo dicit Propheta: Non Deus volēs iniquitatem tu es, cum etiam malorum authorem faciant, neque bona magis, quàm ipſa etiam in nobis opera mala impudenter affirmant: quod haud aliter habere ſe dicant facinoroſos, ad ea quæ patrāt crimina, quàm habet ſe gladius, quo iugulatur proximus. Neq; minus eſſe proprium opus Dei Dauidis adulterium aut Iudæ proditionē, quàm Pauli vocationem. Nunquid potuit aliquid dici peſtilentius? Quid autē eſt aliud hoc docere, q̄ omnem ordinem, omnem bene agendi curam, omnem ſolicitudinem, prouidentiam ac induſtriam, diſciplinam omnem euertere, religionem ex mortaliū animis, radicitus omnem euellere, deniq; proſcriptam ab hominibus velle vitam humanā, & pro illa pecuinam ac feralem quandam ſecuritatem ac licentiam introductam? Quorſum enim leges? quorſum magiſtratus? quorſum bonis præmia, malis conſtituta ſunt ſupplicia? Deniq; quorſum illud pertinet, quod Deus etiam ipſe mercedem regni

Mat. 19.
Pſal. 5.

cœleſtis piis promittit, gehennæ verò pœnas impiis comminatur, ſi omnia, ſiue bona ſiue mala, ſine nobis, operatur in nobis? ſi abſoluta neceſsitate & ineuitabili, patimur magis, quàm agimus, aut velut ſerræ quædam, ab illo acti agimus? Sed nobis illud in præſentia refutare propoſitum non eſt, à quo non aures modo, verumetiam & cogitationes piorum abhorrent omnium, quod quæ facinoroſi patrant ſcelera, eorum ſit author Deus. De eo tantum breuibus differendum eſſe putauimus, quomodo bona Deus operatur in nobis. Aperta ſunt ſcripturæ verba, quod à Deo greſſus noſtri diriguntur, quodq́ue omnia opera noſtra Deus operatur in nobis: qua quidem ſcriptura nihil eſt certius. Verum intereà non minus certum eſt & hoc, nos facere cū facimus, quāuis ille faciat vt faciamus, præbendo vires efficacíſsimas voluntati, qui dixit: Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis ea. Quem Prophetæ locum adducens Auguſtinus: Cum dicit, inquit, faciam vt faciatis, quid aliud dicit, niſi auferam à vobis cor lapideum, vnde non faciebatis, & dabo cor carneū, vnde faciatis? Et hoc quid eſt? niſi auferam cor durum, vnde non faciebatis & dabo cor obediens, vnde faciatis. Ille facit, vt faciamus, cui dicit homo: Pone domine cuſtodiam ori meo: quod beneficium Dei iam fuerat conſequutus, qui dixit: Poſui cuſtodiam ori meo. Quando igitur legimus in ſcripturis, quod omnia opera noſtra operatur Deus in nobis, quod operatur et velle & perficere, quod operatur omnia in omnibus, quod facit in nobis, quod placeat coram ſe, nequaquam in eo ſenſu accipiendum eſt, vt ſic agi nos cum agimur ſpiritu Dei putemus, quemadmodum faber agit ſerram, ſed potius quemadmodum ſeſſor agit equum. Operatur quidem in nobis Deus, verum non otioſis nobis, ſed ipſis etiam & voluntatem & conatū adhibentibus. Quanquam vt velimus ſine nobis operatur, inquit Auguſtinus: ab ipſo enim præparatur voluntas noſtra: cū autem volumus & ſic volumus vt faciamus, nobiſcū cooperatur: ſine illo tamen, vel operante vt velimus, vel cooperante cū volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. Præclarè Guilelmus Pariſienſis, Opera, inquit, noſtra, opera ſunt etiam Dei, quæ ipſe operatur in nobis & etiam per nos. Non quidem tanquā per organa quædam aut inſtrumentum, tunc enim, nec ad laudem, nec ad vituperium, nec

Pſal.36. *Eſa.26.* *Ezech.36.* *De gratia & libero arbit. cap.16.* *Pſal 140.* *Pſal 38.* *Eſa.26.* *Phil.2.* *1.Cor.12.* *Heb.13.* *De gratiâ & lib.arb. cap.12.* *Lib. de meritis.*

ad culpam, nec ad meritũ imputanda eſſent nobis opera bona: Sicut Citharæ & Tibiæ nihil imputatur ad culpã aut meritum de citharizantibus & tibicinantibus. In nobis igitur operatur Deus, bona opera ſua & noſtra: non tam præſtando virtutem, facultatem, & oportunitatem: quàm etiam excitando, & foris doctrinis & prædicationibus & beneficiorum conſolatione, flagellorum quoq; ſtimulationibus, & interdum cõpulſionibus, & interius inſpirationibus, ac reuelationibus, terroribus, & aliis modis multiplicibus, qui ſibi ſoli noti ſunt. Æquum eſt autẽ vt illius adſcribamus omnia diuinę bonitati, non quod nihil agamus ipſi, ſed quod nihil poſſumus, nihil volumus, agimus aut ſumus, quod non illius beneficio poſsimus, velimus, agamus aut ſimus, à quo ſolo proficiſcitur, omne da-
Iac. 1. tum optimum, & omne donum perfectum. Neq; enim ſuf
2. *Cor.* 3. ficiẽtes ſumus, vel cogitare ſaltem aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Quemadmodũ
1. *Cor.* 4. igitur à Paulo dictum eſt. Viuo autẽ iam nõ ego, viuit au-
& 11. tem in me Chriſtus: ita qui cum Paulo per fidem & baptiſmum, eidem Chriſti corpori ſumus inſiti, cuius etiã ſpiritu vegetamur, ſi quod ſubinde nos monet, imitatores illius facti fuerimus, dicere quiſq; noſtrũ cum illo poterit: viuo autẽ iam non ego, viuit autem in me Chriſtus: laboro autem iam nõ ego, laborat autem in me Chriſtus: operor autẽ iam non ego, operatur autẽ in me Chriſtus: mereor autẽ iam non ego, meretur autẽ in me Chriſtus, modo ſanus adſit horũ verborum intellectus: Neq; enim ea ſic oportet accipi, quaſi non viuamus, nõ laboremus, non operemur, nõ mereamur ipſi quoq;: quinimò nos ſumus, quia viuimus, nos ſumus qui laboramus, qui operamur, qui meremur: ſed vt viuamus, facit vita noſtra Chriſtus: vt operemur, facit qui & voluntatem inſpirat, & vires ad operandũ ſuppeditat, adiutor noſter Chriſtus: vt mereamur facit, qui merita ſua nobiſcũ communicat, redemptor
Cont duas noſter Chriſtus. Sic Auguſtinus ad Bonifacium ſcribens.
epiſt. Pelagiorum Nos quidẽ ambulamus, verũ eſt, nos obſeruamus, nos facimus, ſed ille facit vt ambulemus. vt obſeruemus, vt facia-
Lib. 4. mus. Hæc eſt gratia Dei, bonos faciens nos, hæc miſericor
Pſal. 50. dia eius præueniens nos. Quando itaq; dicit homo Chri-
Ioan 3. ſtianus, Viuo autẽ iam non ego, viuit autẽ in me Chriſtus, hoc dicere videtur: viuo autem ego: non iam ille, qui con
Gal. 3. ceptus in iniquitatibus ex carnis meę parentibus, irę filius natus

natus:verũ qui ſum ex aqua & ſpiritu ſancto,Dei filius renatus,qui ſum in baptiſmo veterem exutus,& nouum hominem indutus,Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,in cuius fide viuo,cuius etiam agor ſpiritu.Hic meã infirmitatem adiuuat: hic ad operandũ & voluntatem impellit, & facultatem ſuggerit,hic efficit pro ſua inenarrabili bonitate,vt qui dum natura filius eſſem iræ,nihil mereri poteram,niſi gehennæ ſupplicia, factus per adoptionis gratiam dei filius & hæres,frater autem ipſius & cohæres,iam deinceps mereri poſſim ea, quæ Dei filio & hæredi, quæ Chriſtum induto debentur,vt quicquid mereor,non tam meo,quàm ipſius quẽ indui Chriſti merito merear. Meũ namq; meritum quatenus pure meum, extra Chriſtum factum,non erat niſi meritum ſupplicii: Poſtquam autẽ viuo in fide filii dei, iam illud qualecunq; à me profectum, illius aſperſum ſanguine pretioſo, pretium ex eo mutuatur,vt fiat meritum cœleſtis præmii,non ſua quidẽ ipſius, verum Chriſti viuentis,operantis & merentis in me, virtute dignitateq;, qui,quæ eſt illius immenſa benignitas, merita mea quæ ſunt ipſi dona nõ tanquã merita mea,ſed tanquam dona ſua coronat. Nam & ab ipſo manant,& ex ipſius morte pretium acquirunt. Hic ſanus eſt & pius horum verborum intellectus. Nos ergo ſumus qui viuimus, nos ſumus,qui operamur,nos ſumus,qui viuentes in fide filii Dei legẽ implemus, qui quæ mandata ſunt ab eo perficimus: verũ non ſine eo qui dicit: ſine me nihil poteſtis facere. Illius deſtituti gratia,nihil poſſumus, illius adiuti gratia,nihil non poſſumus,qua fretus nemo eſt,ex his qui credunt in Chriſtum, qui non confidenter dicere queat: Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Rom. 8. Ioan. 15. Phil. 4.

CAPVT LXVIII.

Quod ſemel iuſtificatum gratia ſua Deus non deſerat, ſi non ab ipſo deſeratur: quodq; charitati non modo non impoſsibile,verum nec difficile quicquam eſt.

EST autẽ,quod ab Auguſtino quoq; legimus annotatum,Dei tanta bonitas,vt quẽ ſemel iuſtificauit impium,gratia ſua nunquam deſerat,ſi nõ ab ipſo deſeratur, nihil vt ei deſit, quo minus pie ſemper iuſteq; viuere queat.Quod etiã ab Ambroſio,aut quiſquis ille fuit author libri,qui inſcribitur de vocatione gentiũ,

De nat. & grat. ca. 26. 2. Par. 18. li. 2. ca. 4.

animaduerſum legimus. Qui certiſsimum eſſe vult, nullum fidelium à Deo diſcedētem relinqui, neq; cuiuſquam ruinam ex diuina eſſe diſpoſitione diſpoſitam, ſed multis qui iam iudicio rationis vtuntur, ideo liberū eſſe diſcedere, vt non diſceſsiſſe ſit pręmiū & vt quod non poteſt niſi cooperante ſpiritu Dei fieri corū meritis deputetur, quorum id potuit voluntate nō fieri. Verū teſtatur hoc etiam Propheta, dicens: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo: ſi quæſiueritis eum, inuenietis, ſi autem dereliqueritis, derelinquet vos. Sic ille fons totius bonitatis & miſericordię, nunquam nos deſerit, niſi prius à nobis deſeratur.
Rom. 8. Cæterum ſi nobiſcum & pro nobis Deus, quis cōtra nos? quid erit quod præſtare non poſsimus, illo per fidem in cordibus noſtris habitante, illo viuente in nobis, illo operante in nobis, vt velimus, & cooperāte, vt quod recte volumus, faciamus. Etenim à Domino præparatur voluntas noſtra, quę ſi magna eſt, charitas vocatur: nulla namq; voluntas maior eſſe poteſt, quàm ſit voluntas charitatis, quæ tanta eſt, nihil vt ſit, quod ei reſiſtere queat: quandoquidem non ſolum fortis eſt, vt mors, dilectio, quemadmodum à Sapiente ſcriptum eſt: verum etiā fortior ipſa morte: non ea re tantum, quia quos diuidit mors, non diuidit charitas, Verumetiam quod cum ea corpore per mortem anima ſeparatur, tum verò quæ fuit in corpore mortis huius tantum inchoata charitas, ſit perfecta. Senſit vim huius magnæ voluntatis ille qui dixit: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculū? an perſecutio? an gladius? Sicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus, ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quod neq; mors neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura vlla, poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Hæc igitur magna voluntas, quæ charitas dicitur in cuius corde diffuſa eſt per ſpiritū ſanctum, huic iugum Domini vere ſuaue: huic onus eius vere leue eſt. Quamlibet enim aſperum aliquid & durum eſſe videatur, ſi tamen hæc magna voluntas acceſſerit, non modo non impoſsibile: verum ne difficile quidem, quin potius iucundum erit & ſuauę. Verum enim eſt, quod ab Auguſtino

Cant. 8.

Rom. 8.

Pſal. 43.

Rom. 5.

ſcri-

ſcriptum eſt, ſarcina illa quæ grauis eſt infirmitati, leuis eſt charitati. Documento ſunt, tot tam ſæui terribilesq́ cruciatus, quos tot millia ſanctorum martyrum, etiam ex fragili fœmineo ſexu: deinde tenuioris etiam ætatis amore ſponſi ſui, domini noſtri Ieſu Chriſti inflammati, non maiore conſtantia, quàm animorũ alacritate pertulerunt. Qua in re ſe tales præſtiterunt, minus vt alacres ad epulas pleriq́, quàm iſti ad vitam ſuam pro Chriſti nomine, cum ſanguine profundendam feſtinarẽt. Vt nullam nunc Origenis mentionem faciamus, quem tanto martyrii ſtudio flagraſſe, puerulũ adhuc, Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, multum vt negotii mater habuerit in eo domi detinendo, ne vitam ſuam in apertum diſcrimẽ offerret: Vt multos etiã alios ſilentio prætereamus, vnum in præſentia recenſuiſſe contenti erimus, quod in eadem hiſtoria legitur Ædiſſenæ mulieris exemplum, quę cum eſſet facta certior, ciuitatis Ædiſſenæ præfectum, ad campum in quem Chriſtiani conuenerant proficiſci, poſteaquam vidit, frequentiorẽ ſolito Chriſtianorum populum eo tendere, currere præcipites, ac feſtinare, tanquam vererẽtur ne quis deeſſet ad mortem: & ipſa ſuis ex ædibus properè prorupit, quũ nec oſtium clauſiſſet, nec vt mulierum habitum decet, ſe diligentius operuiſſet, infantem quoque paruulum ſecum attrahens, ac rapido curſu, irrupto etiam officii agmine feſtinauit, quam cum ita feſtinãtem præfectus vidiſſet, apprehendi, & ad ſe deduci iuſsit, ſimul percunctatus eſt: quonam infelix mulier tam feſtina properaret. Illa verò, Ad campum, inquit, quo catholicorum populus conuenit. Tum ille, non audiſti quod præfectus eò pergit, vt omnes interficiat quos inuenerit? Audiui, inquit mulier, & ideo feſtino, vt ibi inueniar. Et quò inquit præfectus, paruulum iſtum trahis? Vt & ipſe, ait illa, martyrium conſequi mereatur. Tantum potuit amor Ieſu Chriſti, nõ ſolum apud viros, verumetiam apud fœminas, vt non modo non cederent periculis, nec infringerentur doloribus, nec formidarent res aſperas, nec vllos mortis terrores extimeſcerent: verumetiam quam natura mortales omnes mortem refugiunt, ea ſit illis adeò non fugienda, adeò non horrenda viſa, vt expetendam etiam vltro ducerent, nec magis dulce quicq̃ & iucundũ eis accidere poſſet, q̃ ſi cuius morte, ſe ſalutẽ aſſecutos, & ab æterna morte liberatos eſſe meminiſſent, pro eius noĩe mortẽ viciſsim oppetẽdi facultas &

De grat. & libe. ar. c. 17

Euſe. li. 6. cap 3.

Ruffi. li. 2. cap 5.

Sacr. li. 4. cap. 18.

Theodor. li. 4. ca. 17

occaſio daretur, cuius amore ſic inflammati pleriq; fuerũt, vt ſenſum etiã doloris omnẽ amitterent, & cum carbonibus incenſis, nudis pedibus inſiſtere cogerentur, nihil affirmarent intereſſe, vtrũ per carbones illos, an per humi ſparſas roſas ſibi eſſet ambulandum: Cumq; flagris & neruis cederentur: vt triticũ niſi bene exculcatum & purgatũ in horreo: ſic animã in cœlo, niſi ſic excuſſam & perpurgatã, digne ſtare non poſſe dictitarent. Scilicet iis durũ fuit aliquid ex iis, quæ multitudinis iudicio ſunt multo duriſsima, quos ex ſummis corporis ſui cruciatibus voluptatem quandam animi nõ mediocrẽ percepiſſe legimus? iis fuit aliquid impoſsibile, qui plus etiam vltro præſtiterunt, q̃ à

Deut.6. Deo mandatũ fuerat: Nam vt exigat hoc à nobis lex cha-
Mat.22. ritatis, qua Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente noſtra diligere iubemur, vt cum deprehenſi fuerimus, mortem prius in eius nominis confeſsione ſimus occumbere parati, quàm vt eũ negemus, hoc certe quod ab iſtis factum eſt nõ exigit, vt vltro ſe diſcrimini quiſquam

Orat.6. in Monodia Baſilij. offerat, quemadmodum à Gregorio Nazianzeno diligenter legimus animaduerſum. Quid autem eſt quod præcipit nobis Deus? Quid aliud quàm id quod ipſe eſt. Deus

1.Ioan.4. charitas eſt, dicit Ioannes. Charitas igitur charitatẽ nobis præcipit: & quod iubet, ipſe nobis præſtat Deus charitas. Prior ipſe diligit nos, ac ad ſe diligendũ accendit nos, ſeipſum impertit nobis, manſionẽ facit apud nos, ita vt nos in ipſo maneamus, & ipſe in nobis. Quamuis autẽ prior diligit, nunquã tamen prior deſerit nos, niſi prius deſeratur à nobis. Quod nos deſerit noſtra culpa: quod manſionem in nobis facit, ipſius ſit gratia, qui paratior eſt ad eã nobis impartiendam, q̃ ſimus nos ad recipiendam: tam eſt illius obuia bonitas, tam eſt noſtra ſupina negligentia.

CAVPT LXIX.

Quod Chriſtiana iuſtitia charitas eſt ex corde puro & conſcientia bona & fide non ficta.

VErum vt vnde cœpit eo redeat oratio. Non ſola fides iuſtitia noſtra eſt, neq; ſi ſpes ad eam acceſſerit, abſoluta eſt iuſtitia noſtra: dæmones quoq; fidem habent & contremiſcunt, neq; enim non

Mat.8. credebant cum Chriſtum confeſsi dicerent. Quid nobis eſt & tibi Ieſu fili Dei. Hæretici quoq; ſpem habent & fiduciam, neq; ſoli Lutherani, verum & reliqua fex hæreticorum,

tum. Sacramentarii, Anabaptiſtæ ac quibuſcunq; aliis no minibus appellantur, ſe certos eſſe gloriātur, ſibi propter Chriſtum eſſe peccata remiſſa, ſeq; eſſe apud deum in gratia, ac citra dubitationem vllam, promiſſam ſibi regni cœleſtis hæreditatē conſecuturos. Attamen quamuis habeāt fidem dæmones, quamuis habeant inanem fiduciam hæretici, iuſtitiam tamen habere dici non poſſunt, quæ extra charitatem haberi nequit. Tribuit Auguſtinus Donatiſtis ſacramenta, non detrahit Euangelium, nō adimit fidem, ſed quemadmodū hæc illis ineſſe poſſe confitetur, ſic prodeſſe poſſe negat. Quid ita? Quia ſola charitas eſt quæ facit, vt hæc prodeſſe queant, extra quam, ſi quis habeat omnia ſacramenta, ſi prophetiam omnem, ſi ſcientiam omnē, ſi fidem omnem, ita vt montes transferat, ſi facultates ſuas omnes in vſum egētium diſtribuat, ſi corpus etiam tradat ita vt ardeat, tantum abeſt vt propterea iuſtus cenſeri debeat: vt eum nihil eſſe Paulus indubitanter affirmat. Quem Pauli locum, diligenter in quarto libro Stromatū tractat Clemens Alexandrinus. Hac ergo charitate, quum ſicut omnes alii hæretici, ſchiſmatici, deſtituti fuerint Donatiſtæ (nam alioqui non diuiſiſſent vnitatem) negat Auguſtinus, alia quæ habebant omnia, quicquam illis vel ad iuſtitiam vel ad ſalutem profuiſſe: nam cætera fruſtra habet omnia, qui vnam charitatem non habet: quicunq; totam legem ſeruauerit, offendit autē in vno charitatis præcepto, factus eſt omnium reus, quia contra præceptum illud facit, in quo pendet omnia. Siquidem hæc eſt plenitudo legis: hic eſt finis præcepti, hoc eſt vinculum perfectionis, hæc via dei ad homines, hæc via hominum eſt ad deum, Per hanc è cęlo deſcendit Deus in terram: per hanc ex iſta valle lachrymarum aſcendere nos oportet in cœlum, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedēs: vt ſit, vbi dominus ibi & miniſter eius. Charitatem habeto, dicit Aug. & cuncta habebis, quia ſine illa nihil proderit, quicquid habere potueris, extinguit delicta & ab ea pendent vniuerſa. Sola eſt quæ vincit omnia, & ſine qua nihil proſunt omnia, & quæ vbicunq; fuerit ad ſe trahit omnia. Hęc omnium arx eſt virtutum, hæc promiſsio regni, hæc præmiū eſt ſanctorum: abſq; hac nihil eſt ꝙ ſe quiſquam bonū aut iuſtum fieri poſſe ſperet. Hinc eſt quod cū quęritur vtrum quiſquā ſit homo bonus: nō quęritur, dicit Aug. quid credat aut quid ſperet, ſed quid amet, nam qui recte amat,

In ſer. ſuper geſtis cum Emerito to mo. 7.

1. Cor. 13.

Iac. 2.
Mat. 22
Rom. 13.
1. Tim. 1.
Col. 3.
Ibidem.
Ioan. 12
Tract. 32. in Ioan.

Aug. ſer. 53 de tempor.
In Enchir. cap. 117.

proculdubio recte credit & ſperat:qui verò non amat,inaniter credit, etiamſi ſint vera quæ credit, inaniter ſperat, etiamſi ad veram felicitatem doceantur pertinere,quę ſperat. Qui etiã alio loco:Interrogat ſe quiſque,inquit,quid amet, & inueniet vnde ſit ciuis. Verbi gratia: Amat aliquis mundum,& ea quę ſunt in mundo,carnem,pecuniã, honores,ciuis eſt Babyloniæ,nihil ei cum iuſtitia commune. Amat aliquis Deum, ciuis eſt Ieruſalem,bonus eſt,iuſtus eſt,neq; dubitare debet,quin redditurus illi ſit Deus, in illa die coronam iuſtitiæ.Itaque propria piorum & bonorum virtus eſt charitas, ſine qua cæteræ virtutes & bonis ineſſe poſſunt & malis, Habere baptiſmum, & malus eſſe poteſt:habere prophetiam,& malus eſſe poteſt:accipere ſacramentum corporis & ſanguinis domini,malus eſſe poteſt: habere nomen Chriſti,id eſt,Chriſtianus vocari, & malus eſſe poteſt:habere virtutes alias & malus eſſe poteſt:Sola charitas eſt,quam habere,& malus eſſe poteſt nemo. Hæc eſt proprius & ſingularis ille fons,cui nemo cõmunicare poteſt alienus:ad ſolos hæc virtus pertinet catholicos,quam ſi habere poſſent hæretici, hæretici eſſe nõ poſſent, neque enim ſcinderent vnitatem cuius vinculum eſt charitas.Ex quo facile perſpici poſſet,falſum eſſe,quod vulgo nonnulli perſuadere conãtur hoc tempore, ſolum fidem iuſtificare, quam æquè malis atque bonis ineſſe poſſe conſtat. Charitas autem,inquit Auguſtinus,ea demum veriſsima,pleniſsima,perfectiſsimaq; iuſtitia eſt:Charitas inchoata,inchoata iuſtitia eſt:charitas prouecta,prouecta iuſtitia eſt:charitas magna,magna iuſtitia eſt:charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt. Qui etiam contra duas epiſtolas Pelagianorum ſcribens, negat pium quenquam dubitare quod quanto amplius diligimus in hac vita Deum, tanto ſumus iuſtiores,ac tum demum piam veramq; iuſtitiam perfici,cum fuerit dilectio dei perfecta.Omniũ ſumma virtutum, & totius plenitudo iuſtitiæ de illo naſcitur amore, inquit Leo Magnus, quo Deus proximuſq; diligitur.Quærit Rupertus cum & pater ſpiritus & filius ſpiritus,& pater ſanctus & filius ſanctus ſit:quam ob cauſam vocabulum hoc quod eſt ſpiritus ſanctus proprie adſcribitur perſonæ huic. Et mox reſpondet,nimirum quia tota perſonæ huius operatio, nihil aliud, niſi ſanctificatio eſt:Hæc operationum diſtinctio,diligẽter animaduertenda, quia Deus pater, omne quod factum eſt,per filium fecit:&

In pſal. 64

Aug. tract. 7. in epi. Io.

De nat. & grat. ca. 41. & cap. 78.

Li. 3. ca. 7.

In ſer. de S. Laurentio,

li. 1. in Mat.

cit:& omne quod ſanctum eſt, per ſpiritum ſanctum ſanctificauit. Quid enim eſt ſpiritus eius, niſi amor eius, & quomodo creatura rationalis aliter, niſi amando creatorem, potuit vnquam vel poteſt ſanctificari? Igitur quamuis & pater ſpiritus, & filius ſpiritus: & pater ſanctus, & filius ſanctus ſit, recte tamen hæc ſola perſona, ſpiritus ſanctus, debuit nuncupari: cuius operatio propriæ creaturæ ſanctificatio eſt: ſine quo nec angelus ſanctus, nec homo ſanctus eſt: quem non habens angelus, diabolus eſt, quem non habens homo, Antichriſtus eſt vel membrum diaboli eſt. Hic ſanctificationem, quæ eadem iuſtificatio dici poteſt, Rupertus tribuit ſoli charitati. Charitatem autem cũ dicimus, non eam hoc loco volumus intelligi, qua prior Deus perpetuo dilexit nos & miſerans attraxit nos: quæ cauſa noſtræ iuſtificationis eſt efficiens: nos autem nunc de formali loquimur, nimirum de ea quam Paulus diffuſam eſſe ſcribit in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Datus autem nobis, vt habitet in nobis, tanquam in templis ſuis, nõ corporaliter, hoc eſt, non ſecundum ſubſtantiam ſuam: ſolus eſt enim Chriſtus, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: Verum per fidem & charitatem, quam diffundit in cordibus noſtris. Quemadmodum etiam Hilarius teſtatur dicens: Habitat enim Deus in religioſorum mentibus, non corporali aditu, neq; naturæ grauioris ingreſſu, vt alibi non degens, illic tantum quo ſe intulerit inſiſtat: Sed ſpirituali virtute, in vacua ſe à terrenis labibus corda permittit, ſeſeq; luminis modo, in patentibus innocẽtiæ foribus, mentes illuminaturus infundit. Sic & à Cyrillo ſcriptum eſt: Etiamſi habitauit in nobis verbum, dictum tamen etiam hoc eſt, quod in Chriſto habitet omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed cum ſentimus quod caro factũ ſit, non eodem modo ſicut in ſanctis habitare dicitur, & in Chriſto iſtam factã eſſe habitationẽ definimus, ſed quod ſecundum naturam vnitum, non tamen in carne conuerſum, talem effecerit habitationem, qualem & hominis anima cum proprio habitare dicitur corpore. Quamobrem cum in omnibus iis quæ creata ſunt, quatenus & ſunt, & creata ſunt, per prẹſentiam, potentiam, & eſſentiam ſuam, Deus eſſe dicatur: ſolæ ſunt mentes piorum, in quibus nõ ſolum eſſe: verumetiam habitare per gratiã: Solus autem eſt Chriſtus, in quo per vnionem ſubſtantiæ eſſe dicitur.

Hier.31. *Rom.5.* *Col.2.* *In pſal.131.* *Li.10.c.14. in Ioan.*

Epiſt.57. ad Dardanum Hoc eſt quod ab Auguſtino ſcriptum legimus. Fatendum
eſt, Deum vbiq; eſſe per diuinitatis præſentiam, ſed non
vbique per habitationis gratiam. Deus enim vbique ęqua
liter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiã, aliter tamen
Hom.3 ſuper miſſus eſt. in rationalibus creaturis eſt, inquit Bernardus, quàm in
cæteris, & ipſarum, aliter in bonis eſt, quàm in malis per
efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, vt tamẽ
non capiatur ab ipſis, à rationalibus autem omnibus qui-
dem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantum ca-
pitur etiam per amorẽ. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam
ſit cum ipſis, propter concordiam voluntatis. Tunc igitur
nobis dari ſpiritusſanctus intelligitur, qui patris amor eſt
& filii, quando ſui nos huius amoris reddit participes, vt
quemadmodum ipſe cum patre & filio vnus eſt Deus, vna
1.Cor.6. ſubſtantia, Sic nos adhærentes deo, vnus cum eo ſpiritus
efficiamur. Atque hoc eſt, quod iuſtificari quod iuſtum fie
ri dicimus, neque enim id aliud eſſe videtur, quàm quod à
Pſal.72. Propheta dictum eſt: Mihi autem adhærere Deo bonum
eſt. Deus eſt enim iuſtitia noſtra, ipſe iuſtus, ipſe iuſtificãs
nos, cui quanto magis adhæſerimus, tanto magis partici-
Epiſt.83. pes iuſtitiæ fuerimus. Hoc eſt, quod ab Auguſtino quoq;
ſcriptum legimus: Ea iuſtitia, quę viuit in ſeipſa, proculdu
bio Deus eſt. Sicut autem quũ ſit in ſeipſa vita, etiam no-
bis fit vita quum eius efficimur participes, ita quum in ſe-
ipſa ſit iuſtitia etiam nobis fit iuſtitia, quum ei adhæren-
do iuſte viuimus, & tanto magis minuſve iuſti ſumus,
quanto magis illi, minuſve cohæremus. Adhæremus autẽ
Li.10.c.14 in Ioan. illi charitatis vinculo copulati, quod etiam Cyrillus teſta
tur iis verbis: Voluntaria eſt noſtra cum Chriſto conglu-
tinatio, & charitate ac fide perficitur: Et fides quidem in
animo noſtro conſiſtit, veram dei cognitionem efficiens,
charitas verò mandatum eius ſeruare facit. Qui enim me
diligit, is inquit, mandata mea ſeruabit. Qui ergo per fi-
dem Chriſto solummodo coniunguntur, ſola illi confeſ-
ſione inhærentes, nec charitatis vimine ſe colligantes, pal-
mites quidem ſunt, ſed non fructuoſi. Nam fides abſque
operibus mortua quædam res eſt. Huiuſmodi autem pal-
mites agricolæ falx ſeueriſsime amputat, & igni tradit:
Hoc enim modo de infructuoſis arboribus fieri ſolet. Si
igitur iuſtitia eſt, per quam adhæremus Deo: Deo autem
per charitatẽ adhæremus, cui dubium eſſe poteſt, quin cha
ritas noſtra ſit iuſtitia noſtra? quę quãto perfectior eſt, tan

to per-

to perfectior erit iuſtitia noſtra. Qua de re ſic à Bernardo quoq; ſcriptũ legimus. Quis eſt, qui perfectè adhæret deo, niſi qui in deo permanens, tanquã dilectus à deo. Deum nihilominus in ſe traxit, vicißim diligẽdo? Ergo cum vndiq; inhærent ſibi homo & Deus, inhærent autẽ vndique intima mutuaq; dilectione, inuiſcerati alterutrũ ſibi, per hoc deum in homine, & hominẽ in deo eſſe, haud dubie dixerim. Quamobrem diligendo deum, quodammodo trahimus illum ad nos, vt ipſe viciſsim diligat nos, qui dixerit: Ego diligentes me, diligo. Si quis diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum. Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Porrò vbi manſionẽ facit Deus, ibi neceſſe eſt remiſſa peccata, quorũ charitas multitudinem operit, ibi neceſſe eſt iuſtitiam omnem infuſam eſſe. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quod autem dicimus diligendo deum effici viciſsim vt ipſe diligat nos, nequaquam ita velimus accipi, quaſi priores nos dilexerimus deum, quin cum Ioanne potius libenter profitemur, quod in hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus deum, ſed quoniã ipſe prior dilexit nos, ipſe elegit nos, ante mundi conſtitutionem: ipſe miſit filiũ ſuum propitiationẽ pro peccatis noſtris. Nam niſi prior ille dilexiſſet nos impios, vt faceret pios, niſi dilexiſſet iniuſtos, vt faceret iuſtos: niſi dilexiſſet ægrotos, vt faceret ſanos: niſi in ſe nimia quadam noſtri charitate flagrans miſiſſet filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris, qui & immenſis beneficiis præſtandis, nos ad viciſſim diligendũ excitaret, & verbo doceret, & exemplo nobis præiret, nos eum diligere nequaquam poſſemus. Ipſius itaque miſericordia fit, vt diligentes viciſsim ab eo diligamur. Ipſius miſericordia præuenit nos, ipſius miſericordia ſubſequitur nos. Hoc eſt quod ab Aug. quoq; ſcriptum legimus, Qui venẽũt, inquit, ad deũ, amore ducũtur: dilecti enim ſunt & dilexerũt, quęſiti ſunt & quęſiuerũt, & quod eos voluit Deus velle, voluerũt. Præclara ſunt ea de re Bernardi verba, quæ viſum eſt adſcribere. Nemo ſe, inquit, amari diffidat, qui iam amat. Libenter dei amor noſtrum quẽ præuenit ſubſequitur: nam quomodo redamare pigebit, quos amauit, & necdũ amãtes? Amauit, inquã, amauit: habes enim dilectionis pignus ſpiritum, habes & teſtem

Hom. 71. in Cant.
Cant. 8.
Ioan. 14.
2. Cor. 6.
1. Ioan. 4.
Ephe. 1.
Pſal. 58.
Pſal. 22.
Epi. 107. de vocat. gent. lib. 2. cap. 9.

teſtem fidelem Ieſum & hunc crucifixum. O geminum ipſumq́ firmiſſimum Dei erga nos amoris argumentum: Chriſtus moritur & meretur amari: Spiritus afficit & facit amari. Ille facit cur ametur, iſte vt ametur: ille ſuã multam dilectionem in nobis commendat: iſte & dat: & in illo cernimus quod amemus: ab iſto ſumimus vnde amemus. Charitatis igitur ab iſto occaſio, ex iſto affectio. Quanta confuſio Dei filium ingratis oculis cernere morientem? quod quidem facilè contingit, ſi deſit ſpiritus.
Rom.5. Nunc autem quia charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, amati amamus,
Rom.13. amãtes amplius amari meremur. Eſt itaq; iuſtitia noſtra,
1.Tim.1. quæ legis plenitudo, quæ finis præcepti, quę vinculum eſt
Coloſ.3. perfectionis charitas. Charitas autẽ non nummi ſed Dei,
1.Tim.1. charitas non terræ, non cœli, ſed eius qui fecit cœlum & terram, charitas vt eſt apud Paulum, ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Quo loco ſicut animad-
In Pſal.31. uerſum ab Auguſtino legimus, conſcientiam pro ſpe poſuit: ille enim ſperat, qui bonam cõſcientiam gerit, quem verò pungit mala conſcientia, retrahit ſe à ſpe, & non ſibi ſperat niſi damnationẽ. Hæc igitur vbi adſunt, fides, ſpes, & charitas, ibi demum perfecta eſt & abſoluta iuſtitia. Quod Paulus etiam ſignificare viſus eſt, qui cùm Timo-
2.Tim.2. theo ſuo dixiſſet. Sectare iuſtitiam, quaſi volens indicare quibus in rebus iuſtitia ſita ſit: ſubiunxit mox fidem, ſpem, & charitatem.

CAPVT LXX.

Quod per fidem, ſpem, & charitatem, quæ propemodũ obſoleuerat in nobis, imago dei reſtauratur.

Gen.1. LEgimus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem Dei factum eſſe, quam quoad incontaminatam retinuit, iuſtus erat: ſimul vt verò poſt admiſſum peccatum, hæc in eo imago, non quidem prorſus abolita, verum obſoleta tamen eſt, & deformata, iuſtus eſſe deſiit, atque ſuam hanc iniuſtitiam, ex inobedientia contractam, in vniuerſam poſteritatem ſuam, primus parens noſter propagauit, ac per eius vnius delictum diuinum iudicium proceſsit in omnes homines in cõdemnationem. Eſt autem non ſecundum formam corporis, ad imaginem
Rom.5. Dei factus homo, ſed ſecundum rationem mente præditam. Quod cùm alii pleriq; omnes, tum longe vetuſtiſsimus

mus ille Philo in eo libro quem ſcripſit in opificio mun-
di pluribus demõſtrat. Sed & Clemens presbyter Alexan
drinus his verbis indicat: Eſt enim Dei imago, eius verbũ
& filius mentis germanum, diuinum illud verbum, lucis
lux exemplaris & archetipo, verbi autẽ imago eſt homo,
vera mens quæ eſt in homine, qui ad Dei imaginem & ſi-
militudinem propterea factus eſſe dicitur, prudentia quæ
eſt in corde diuino verbi aſsimulatus, ea ratione verbi ra-
tioniſq́; particeps. In oratione adhortatoria ad gentes. *Ioan.4.*
Verum indicat hoc etiam ipſa ratio: nam quum Deus ſpi-
ritus ſit, non alibi conſentaneum eſt imaginem eius eſſe,
quàm in ſpiritu hominis. Sed ipſius etiam Apoſtoli decla
rat hoc authoritas, cùm dicit: Renouamini ſpiritu mẽtis *Epheſ.4.*
veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecũdum Deum
creatus eſt. Quod dixit, induite nouum hominem, illius *Coloſ.3.*
videtur explicatio eſſe, quod antè dixerat, renouamini
ſpiritu mentis veſtræ: Quod mox addit: qui ſecundum
Deũ creatus eſt, id alio loco quaſi declarans, dixit, ad ima-
ginem Dei: quum aliis verbis idipſum præcipiens. Expo-
liantes vos, inquit, veterem hominem cum actibus eius &
induentes nouum, cùm qui renouatur in agnitionẽ Dei,
ſecundum imaginem eius qui creauit eum. Ibi ſecundum
Deum, hic verò ſecundum imaginem, inquit, eius qui cre-
auit eum: vt creatum eſſe ſecundum Deum, nihil aliud
intelligi poſsit, quàm eſſe creatum ſecundum imaginem
Dei creatoris, quemadmodum etiam annotatum ab Au- *Lib.12. de*
guſtino videmus. Factus eſt igitur homo ad imaginẽ Dei *Trinit.ca.2*
in ſpiritu, quæ mens noſtra eſt: factus eſt autem ad imagi *& lib. 12.*
nem totius Trinitatis, quod ex voce, noſtrã, colligit Au- *ca.16.*
guſtinus. Quæ cùm ſit pluralis numeri, non rectè dicere- *Lib.12. de*
tur, ſi homo ad vnius perſonæ fieret imaginẽ: ſiue patris, *Trini.ca.6.*
ſiue filii, ſiue ſpiritus ſancti. Habet itaque mens noſtra, ſi- *Lib.14. de*
cut ab eodem annotatum eſt, ſuam quoq; trinitatem, eſt *Trin.ca. 8.*
enim in ea memoria, eſt ratio ſiue intellectus, eſt & volun *& li.15.*
tas. Hæc ante peccatum ita fuerant in primo homine ſana *cap.20.*
& integra, vt neq; memoriam quicquã impediret, quo mi
nus in recolenda Dei potentia, ſapientia, bonitateq́; ver-
ſari ſemper poſſet, nec rationi deeſſet aliquid ad diſcernen
dum inter bonum & malum, verum & falſum, cõmodum
& incommodum, nec eſſet quod obſtaret voluntati, quo
minus quæ ſola eſt Chriſtiana iuſtitia per charitatem ad-
hærere Deo poſsit. Cæterum poſt infœlicem eius caſum,

in

in contrarium omnia reciderunt: nam non ipſius magis primi parentis noſtri, quàm vniuerſæ poſteritatem eius, memoria ſic eſt labefactata, vt in cuiuſuis alius rei cogitatione cõſumeretur potius, quàm cuius gratia à Deo facta fuerat. Ratio verò tanta demerſa eſt caligine, vt vmbras rerum pro rebus ipſis, noxia pro ſalubribus, falſa pro veris amplecteretur. Voluntas autem vſq; eò à creatore ſuo auerſa, & ad omnem vanitatem fuit conuerſa, vt nõ Deo, qui facit cœlum & terram, ſed ipſi tantũ terræ viſa ſit adhærere, nihil vt aliud propè mens humana tota, quàm terra, quàm caro eſſe videretur. Hinc illæ Dei voces: Terra es, & in terram ibis: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quoniam caro eſt. Quid multis? eò redacta fuit humana mens, vt in qua fuerat imago Dei, quaſi pecudis imaginem in ea cernere liceret. Quod etiam Propheta deplorat dicens: Homo cùm in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Tantam hanc ſuæ creaturæ deformitatem, quam pulchram & decoram, nimirum ad imaginem ſui fecerat, ferre nõ potuit pater ille miſericordiarũ Deus: qui memor miſericordiæ ſuæ, immemor culpæ noſtræ, rationem inuenit, qua ſic obſoleta imago Dei in homine renouari poſſet. Venit igitur à patre Dei filius, verbum caro factum, & fidem dedit purificantẽ corda. Poſt filium ſpiritus quoque ſanctus miſſus eſt, per quem in cordibus noſtris charitas eſt diffuſa, quam qui habet ei munda ſunt omnia. Per hæc duo fidem & charitatem, ad patrem redeundi ſpes facta eſt: atque ita per hæc tria, purgata ſunt illa tria, quæ fuerant in mente noſtra deformata. Fides illuminauit rationem, ſiue intellectũ: Credite namq; & intelligetis, dicit ſcriptura, Spes erexit memoriam: charitas purgauit affectum, ſiue voluntatem. Sic imago illa Dei, quæ tam fuerat in nobis obſcurata, vix vt vllum iam illius veſtigium appareret, renouari cœpta eſt? quæ renouatio ad iuſtitiam quæ nobis datur à Deo, pertinere videtur. Tunc autem renouari dicimur, quando Dei beneficio fit, vt qui prius portaueramus imaginẽ hominis terreni, portemus deinceps imaginem cœleſtis. Nam quemadmodum antea quoq; dicere nos meminimus, errãt qui iuſtitiam noſtram non aliud eſſe putant, quàm peccatorum remiſſionem: quandoquidem non ſolum remittuntur nobis peccata, quando iuſtificamur, ſed renouamur præterea

Marginal notes: *Gen.3.* *Gen.6.* *Pſal.48.* *Act.15.* *Luc.11.* *Eſa.7.*

præterea ſpiritu mentis noſtræ, induimur nouum hominem, illum qui de cœlo venit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in illius imaginem trāſformamur & fit in nobis ea, de qua Paulus meminit noua creatura, quam alibi dicit eſſe fidem, quæ per charitatem operatur. Nam quod dixerat, in Chriſto Ieſu, neq; circuncifio valet aliquid, neque præputium, ſed noua creatura, id in proximè præcedenti capite, totidem prope verbis dixit: In Chriſto Ieſu, neq; circuncifio valet aliquid, neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur, facilè vt appareat, quod per nouam creaturam, non aliud intelligi voluerit, quàm fidem non otioſam, non ſolam vt noſtri temporis contendūt hæretici, ſed quæ per charitatem operatur, per quam, quæ ſic obſoleta fuerat, vt nulla propemodum eſſe videretur, imago Dei in nobis reparatur. *Ephe.4. Rom.13. Gala.6.*

CAPVT LXXI.

Quod iuſtitia Dei iuſti ſumus, non qua Deus iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit.

CONſtitutum itaque iam eſt, quod iuſtitia noſtra charitas eſt ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta, per quam quæ deformata fuit in nobis, imago Dei reformatur, per quam etiam in filiorum Dei numerum cooptamur, & à filiis diaboli diſcernimur. Charitatem autē, Auguſtinum ſecuti, non eam intelligi volumus hoc loco, qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſui, qua nos amati à Deo, amamus Deum, & amplius amari meremur. Quamobrem audiendi nō ſunt, qui iuſtitiam noſtram eſſe quiddam extra nos affirmāt, nihil vt in nobis eſſe velint, vnde iuſti dicamur: ſed ea ſola iuſtitia nos iuſtos eſſe putent, qua Deus ipſe iuſtus eſt, nō qua nos iuſtos facit: ea ſola charitate nos Deo charos & gratos eſſe, qua nos ipſe charos habet, non qua dilecti ab illo diligimus illum, & diligentes amplius diligi meremur: Quaſi dicat aliquis, parietem album eſſe, nō ea quæ ipſi parieti, ſed quæ mihi, vel meæ veſti inſit albedine: Aquam feruentē calidam eſſe, non ea quæ ipſi aquę, ſed quæ igni inſit, caliditate. Poteſtne dici quicquā abſurdius? Quis vnquam ita delirantem audiuit aliquē, vt alicuius rei formā eſſe diceret, quę ipſi rei nō ineſſet? Pugnat itaq; cum ipſa ratione, ſi quis dicat iuſtitiā Dei, quæ nobis non ineſt, cauſam eſſe formalem iuſtificationis noſtræ, *1. Ioan.3. De ſpiritu & litera cap.32.*

neq;

neque minus pugnat cum recepta tot ſæculis, totius Eccleſiæ doctrina: quæ docuit nos quidem, quod iuſtitia Dei iuſti ſumus, ſed non hoc ſenſu, quaſi nihil ſit in nobis, quo iuſti ſimus: verũ quod hoc ipſum, quod in nobis eſt, quo iuſti ſumus, non ex nobis eſt, verũ Dei donum eſt. Quod in libro de ſpiritu & litera, quem falſo pro ſe facere nouatores iſti cõtendunt, aliquot in locis inculcat Auguſtinus:

Cap. 9. 11. & 13. & 31. Sed apertius etiam hanc ſententiam aſtruit, enarrãs illud ex Pſalmo: In tua iuſtitia erue me. Eſt, inquit, iuſtitia Dei, quæ & noſtra fit, cum donatur nobis: Ideo autem Dei iuſtitia dicitur, ne homo ſe putet à ſeipſo habere iuſtitiam.

Pſal. 30.

Et eadem verba in alio Pſalmo explicãs: Cum ero iuſtus, inquit, tua Deus iuſtitia erit, quia iuſtitia mihi abs te data, iuſtus ero, & ſic erit mea vt tua ſit, id eſt, mihi abs te data.

Pſal. 70.

Lib. 14. de Trini. ca. 12

Et alio loco: Dicitur iuſtitia Dei, nõ ſolum qua ipſe iuſtus eſt, ſed quam dat homini, cũ iuſtificat impium. Et iterum alibi: Ignorantes Dei iuſtitiam, id eſt, quam dat hominibus Deus, qui ſolus eſt iuſtus & iuſtificans: & ſuam volentes cõſtituere: id eſt, velut à ſe ſibi paratam, non ab eo impartitam, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Et in alio quodã libro loquens de virga Aaron: Nunc, inquit, virga Dei dicitur, quæ primum virga dicta eſt Aaron, poſtea verò virga Moyſi: ſicut dicitur Spiritus Eliæ, qui eſt Spiritus Dei, cuius particeps fuit Elias, ſic illa potuit dici. Dicitur etiam Dei iuſtitia quæ noſtra eſt, ſed donata à Deo, de qua loquens Apoſtolus Iudæos arguit dicens: Ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam conſtituere volentes, tanquàm à ſe ſibi paratam, cõtra quales dicit: Quid enim habes quod non accepiſti? Eundem etiam Pauli locum explicans alibi: Quid eſt hoc, inquit, iuſtitia Dei, & iuſtitia hominis? Iuſtitia Dei dicitur, non qua iuſtus eſt Deus, ſed quã dat homini Deus, vt ſit iuſtus homo per Deum. Et ad Bonifaciũ ſcribens: Non enim propterea iuſtitia Dei dicitur, quoniã Deus iuſtus eſt, ſed quia homini ex Deo eſt, Et producens illum ex Pſalmo locum. Exaudi me Domine in tua iuſtitia, hoc eſt, inquit, non in mea: Si diceret, exaudi me in iuſtitia mea, tanquàm meritum vocaret. Vocat quidem in nonnullis locis & ſuam iuſtitiam, ſed ſic melius diſcernit quia & ſuam quando dicit, datã dicit: quomodo dicimus panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: quomodo noſtrum: quomodo da. Ne verò poſſet videri negare merita, poſt interiecta quædam ſubiungit: hinc cùm exieris, recipieris

Rom. 10. *Quæſtion. ſuper Exo. cap. 25.* *Exod. 7.* *Rom. 10.* *1. Cor. 4.* *Tracta. 26. in Ioãnem.* *Contra duas Epiſtolas Pelagianorum li 3. cap. 7.* *Sermõe 69. de tempore.*

recipieris pro meritis, & reſurges ad recipienda quæ egi-ſti: tunc Deus coronabit, non tam merita tua, quàm dona ſua. Atque iterum alio loco, qui crediderit in eum, non habebit ſuam iuſtitiā, qua ex lege eſt, quamuis ſit bona lex: ſed implebit ipſam legē non ſua iuſtitia ſed data ex Deo, ita enim non confundetur. Charitas enim eſt plenitudo legis: Et vnde iſta charitas? diffuſa eſt in cordibus noſtris, non vtique à nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Hic quod aliis quoque locis ſemel & iterum fecit, iuſtitiam noſtram vult eſſe charitatem, nón à nobis profectam, ſed per Spiritum ſanctum in cordibus noſtris diffuſam, qua legem impleri dicit. Ac paucis interiectis, cùm dixiſſet noli velle habere iuſtitiam tuam: Iuſtitia, inquit, ſit, ſed ex gratia ſit, à Deo tibi ſit, non tua ſit: Sacerdotes, inquit tui, induantur iuſtitia: veſtis accipitur non cum capillis naſcitur; pecora de ſuo veſtiuntur: hanc prædicat Apoſtolus Paulus, à Deo tibi ſit, geme vt impetres, plora vt impetres, crede vt impetres. Ac iterum poſt pauca: Totum inquit, ex Deo, non tamen quaſi dormientes, non quaſi vt non conemur, non quaſi vt non velimus: ſine voluntate tua, non erit in te iuſtitia Dei: Voluntas quidem non eſt niſi tua iuſtitia non eſt niſi Dei, eſſe poteſt iuſtitia Dei ſine voluntate tua ſed in te eſſe non poteſt, mei per voluntatem tuam, demonſtratum eſt quid debeas: iuſsit lex, non facias illud aut illud, fac hoc aut illud: demonſtratum eſt tibi, iuſſum eſt tibi, apertum eſt tibi, ſi tibi eſt cor, intellexiſti quid facias, roga vt facias. Et iterum paucis interiectis. Qui fecit te ſine te, non te iuſtificat ſine te: ergo fecit neſcientem, iuſtificat volentem: tamen ipſe iuſtificat: ne ſit iuſtitia tua, ne redeas ad damna, ad detrimenta, & ſtercora: inueniare in illo non habens iuſtitiam tuam quæ ex lege eſt, ſed iuſtitiam per fidem Chriſti, quæ eſt ex Deo, iuſtitiam ex fide, ad cognóſcendum eum & virtutem reſurrectionis eius, & communicationem paſsionum eius, & ipſa virtus tua erit: communicatio paſsionum Chriſti virtus tua erit. Quid autem erit in communicationibus paſsionum Chriſti, ſi charitas non erit? Ac paulò poſt: Non poteris communicare Chriſti paſsionibus ſine amore: ſed quæro, quo amore? Non ſit cupiditas, ſed ſit charitas: Si enim tradidero, inquit, corpus meum vt ardeam, & charitatem non habeam: nihil mihi prodeſt: Vt proſit

Sermo. de verbis Apoſtoli.
Rom. 13.
Rom. 5.
Pſal. 131.
Philip. 3.
1. Cor. 13.

tibi communicatio paſsionum Chriſti, charitas adſit. Vnde tibi charitas? ô mendacißima infirmitas? Vnde tibi charitas Dei? vis oſtendi tibi vnde ſit tibi? ipſum interroga. Horrearium dominicum: ſi enim fuerit in te charitas Dei, communicabis Chriſti paſsionibus, & eris verus martyr: in quo charitas coronatur, ipſe erit verus martyr, vnde ergo tibi? Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ait ipſe Apoſtolus, vt eminentia virtutis Dei ſit, & non ex nobis. Ergo vnde tibi charitas? niſi quia diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Ex his & aliis pleriſque locis hanc Auguſtini ſententiam eſſe cognoſcimus, quod noſtra quidem iuſtitia iuſti ſumus, ſed ita noſtra, donata nobis vt ſit à Deo, non à nobiſipſis parata. Neque enim nati, ſed facti ſumus iuſti, facti autem non à nobis, verum ab eo qui creauit nos: Ipſe fecit nos, & non ipſi nos, vt non minus ipſius opus ſit, quod iuſti ſumus, quàm quod homines ſumus, melius enim eſt iuſtum eſſe, quàm hominem eſſe. Quod ſi nos homines facit Deus, & iuſtos ipſi nos facimus, melius aliquid facimus nos, quàm fecit Deus, quod cùm vel cogitare cumprimis abſurdum ſit, tenendum eſt illud firmiter, quemadmodum quod homines ſumus, ita & quod iuſti ſumus, Dei donum eſſe. Ipſius opus eſt vt credamus, ipſius opus eſt, vt amemus: Atque hæc eſt iuſtitia noſtra, fides quæ per charitatem operatur: hæc eſt renouatio noſtra: hæc eſt imaginis Dei, quæ fuit in nobis obſoleta, reſtauratio. Hanc & non aliam Auguſtini de iuſtificatione noſtra ſententiam eſſe, quum ex his quæ per nos adducta ſunt, tum ex aliis nonnullis locis, manifeſtius eſt, quàm vt quiſquam inficias ire queat. Neque diuerſum ſentire videtur, qui fuit æqualis eius Hieronymus, cuius hæc verba leguntur. Hæc hominis eſt ſumma iuſtitia, quicquid potueris habere virtutis, non tuum eſſe putare, ſed domini qui largitus eſt. Quamobrem nemo ſe palpet, inquit Auguſtinus, de ſuo Sathanas eſt, de Dei beatus eſt. Quid eſt enim de ſuo, niſi de peccato ſuo. Tolle peccatũ quod eſt tuum, iuſtitia inquit de meo eſt. Quid enim habes, quod nõ accepiſti? Nunc videamus num ſecus ea de re Græci ſenſerint. Neque verò neceſſarium eſſe putamus, omnium proferre ſententias. Cyrilli maximè viſum eſt authoritate niti, viri longè doctißimi grauißimique, cui cũ Arrianis, Eunomianis, Neſtorianis perpetua fuit.

Pſal. 99. *Lib. 1. con. Pelag.* *Tractatu 49. in Ioannem.*

fuit conflictatio,cui tributum etiã hoc Eulogium ab Euagrio legimus,quod clariſsimus præco, & fortis rectorum dogmatum propugnator decantetur atque prædicetur. Is Pauli locum adducens:Eum qui non nouerat peccatũ, Deus pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei. Sicut,inquit,vnigenitus Dei filius,in ſimilitudine carnis peccati factus, ipſe peccatum eſſe factus dicitur: ſic & nos reformati ad ipſum per fidem,iuſtitia Dei dicimur facti,quæ propriè filius eſt: nos enim naturalium bonorum Chriſti per Spiritum ſanctum participes ſumus, ipſe autem rurſus in ſeipſo humana ſuſcipit ad diuinam pulchritudinem, naturam noſtram in ſeipſo reducens. Ac non ita multò poſt: Omnia quæ naturaliter diuinæ inſunt naturæ, non poſſunt naturaliter ac propriè creaturis ineſſe,ſed per gratiam innata ſunt: Quid enim habes quod non accepiſti? Paulus clamat. Quare ſanctitas quoque ſoli Deo ineſt naturaliter, in aliis per gratiam, à Deo enim ſanctificata, quaſi à fonte ſanctificationem accipiunt, & ideo ſanctificare non poſſunt:id autem Chriſtus facit, ſanctificauit enim Eccleſiam. Nunquid non pulchrè cum Auguſtino Latino conuenit Cyrillo Græco? Quid enim hic aliud,quàm negat natura nos eſſe iuſtos, negat naſci nos, verum fieri dicit iuſtos, atque id non à nobis, verum ab eo qui ſolus iuſtus eſt & iuſtificans,cui quod eſſe, hoc ipſum eſt iuſtum eſſe: ab eo qui factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia, ſanctificatio & redemptio, Domino noſtro Ieſu Chriſto: in quo plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter, de cuius plenitudine omnes nos accepimus, de plenitudine miſericordiæ eius, de abundantia bonitatis eius. Ipſe eſt enim ita bonus,vt ſit ipſa bonitas:ipſe eſt ita iuſtus,vt ſit ipſa iuſtitia. Videtur autem hoc natura boni flagitare, quemadmodum in eodem libro Cyrillus,& ante eum aliquot in locis author eſt Dionyſius, vt omnibus ſe proponat,& frui ſe velit omnes,prout ſinguli poſſunt: quod certè facit:habitaturum enim ſe in nobis promittit,& nos in filios adoptaturum. Ita ergo clemẽs, & bonus eſt Deus,vt bonitas ſua per filium,in Spiritu ſancto,ad omnes tranſeat, & nemo à participatione ſuę bonitatis repellatur: Patris verò participatio per filiũ in ſpiritu decenter & propriè fit:nam & ſole per ſplendorẽ,qui ex eo emittitur,nec ſine calore participamus,qui operationis Spiritus ſancti imaginẽ gerit.

Lib.1.ca 7. Eccle.hiſt. Li.12.Theſauri ca. 3. 2.Cor.4. Cap.5. Ephe.5. 1.Cor.1. Coloſſ.2. Ioan.1. Lib.4.ca.1. Cœleſtis Hierarchiæ cap.4.& de diuinis nominibus cap.4. Leuit.26. Ioan.14.

Lib.7.Teſaur.cap.4. Et iterum alio loco: bonus, Sanctus, cæteraq; huiuſmodi de hominibus quandoq; per participationem veri boni & ſancti dicuntur. Ex his & aliis Cyrilli locis, non dubie colligitur, quod nos ſumus qui boni, qui ſancti, qui iuſti ſumus: verum non natura, ſed per participationem tantum, hoc eſt, quatenus Dei participes efficimur, qui non tam bonus, quàm ipſa bonitas, non tã ſanctus, quàm ipſa ſanctitas, non tam iuſtus quàm ipſa eſt iuſtitia. Cæterum ad hanc participationem ſolis illius iuſtitiæ, qui lucem habitat inacceſsibilem, nos qui ſedebamus in tenebris, & in vmbra mortis, viribus ipſi noſtris peruenire nullâ ratione potuimus. Fecit igitur qui diues eſt in miſericordia, Dominus Deus noſter, non pro meritis noſtris, quę nulla erant niſi mala, & æterno ſupplicio digna, ſed propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, vt eum qui ſplendor eſt ipſius gloriæ, filium ſuum vnigenitum è ſublimi cœlo demitteret, qui carnis noſtræ particeps factus, & eam indutus, qua ratione ſuæ diuinitatis ipſo largiente, participes fieri poſſemus, in hac lachrymarum valle nobiſcum verſatus, ac per omnia ſimilis nobis factus illuminans tenebras noſtras, ac ſplendore ſuæ lucis, omnem ex animis noſtris caliginem depellens, nobis demonſtraret. Neq; enim in hunc mundum veniendi, ſola Chriſto cauſa fuit hæc, vt pro peccatis noſtris morte ſua ſatisfaceret, ac nos per hunc modum patri ſuo cœleſti reconciliaret: verumetiam vt quemadmodum nos iam reconciliatos, in nouitate vitæ ambulare, hoc eſt in ſanctitate & iuſtitia, omnibus diebus noſtris, Deo ſeruire oporteret, in corpore mortis noſtræ, ſe nobis exemplum proponeret. Quod quidem corpus propterea geſtauit, ſicut Baſilius quoque ſcriptum reliquit, vt nos ipſius vitæ conuerſationem, quantum poſsibile eſt imitaremur. Factus homo, inquit Fauſtinus, obſeruare voluit quodcunque docuiſſet, vt cæteros inuitaret, magis autem dixerim, vt cæteros ſubleuaret. Itaque vita eius nobis viuendi regula, mors à morte fuit redemptio: Illa vitam inſtruxit, mortem iſta deſtruxit: Mors Chriſti, mors fuit mortis noſtræ, quoniam ille mortuus eſt, vt nos viueremus. Quemadmodum autem peccatis mortuos, iuſtitiæ nos viuere deinceps oporteret, inter nos aliquandiu verſatus, exemplo ſuo nos docuit. Idcircò namq; in carne apparuit, dicit Gregorius, vt non ſolum nos per paſsionem

Marginalia: *1.Tim.2.* *Luc.1.* *Ephe.1.* *Hebr.1.* *Rom.6.* *Luc.1.* *De vita ſolitaria ca.1.* *In lib.de fide contra Arrianos cap.3.* *Oſeæ.13.* *1.Pet.2.* *Paſtoral. curæ lib.1. cap.3.*

nem redimeret, verumetiam per cõuerſationem doceret, exemplum ſe ſequentibus præbens. Quamobrem cauſa meritoria iuſtificationis noſtræ, morte ſua nobis factus eſt Chriſtus: omni autem vitæ ſuæ genere, factus eſt cauſa noſtræ iuſtificationis exemplaris: vt veriſsimè dicatur, ipſius nos iuſtitia iuſtos eſſe. Nam ſiue quis meritum ſpectet, mortis ipſius merito fit vt iuſti ſimus: niſi enim dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum, nos iuſti ſectatoresq́; bonorum operum, nullo modo eſſe potuiſſemus: Siue quis ipſam conſyderet iuſtitiam, non eam aliundè, quàm ab ipſo Chriſto habemus, qui niſi factus eſſet nobis iuſtitia, niſi nobis & verbo & exemplo, iuſtitiæ viam commonſtraſſet, nobis ad eam aſpirare nunquàm licuiſſet: in tenebris adhuc verſaremur, omniq́; prorſus orbi lumine, in via iniquitatis errantes, à via iuſtitiæ procul abeſſemus, niſi nos paternæ ſplendor glorię CHRISTVS illuminaſſet. Huius itaque ſplendoris qui CHRISTVS eſt, quiſquis particeps eſt, is demum iuſtus eſt: vt nihil ſit aliud iuſtum eſſe, quàm Chriſti participem eſſe: Quemadmodum etiam à Paulo dictum eſt: Participes Chriſti facti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ eius, vſque ad finem firmum retineamus: Quicunque in nouitate vitæ ambulauerit, dicit Hilarium ſecutus Ambroſius, quicunque tramitem iuſtitiæ tenuerit, Chriſti particeps eſt: Chriſti autem participem eſſe, eſt Chriſtianum eſſe: à Chriſti enim participatione Chriſtiani vocamur. Porrò fiunt non naſcuntur Chriſtiani, ſicut à Tertuliano ſcriptum, ab Hilario & Hieronymo legimus repetitum. Quantò magis autem aliquis Chriſti particeps fuerit, tanto magis Chriſtianus, hoc eſt, iuſtus dici meretur. Præclara ſunt Leonis Magni verba: Crux Chriſti quæ ſaluandis eſt impenſa mortalibus, & Sacramentum eſt: & exemplum. Sacramentum, quo virtus impletur diuina: exemplum, quo deuotio incitatur humana: quoniam captiuitatis iugo erutis, etiam hoc præſtat redemptio, vt eam ſequi poſſit imitatio. Nam ſi mundana ſapientia, ita in ſuis gloriatur erroribus, vt quem ſibi quiſque Ducem elegerit, eius opiniones & mores atque omnia inſtituta ſectetur: quæ nobis erit communio nominis Chriſti? niſi vt ei inſeparabiliter vniamur, qui eſt vt ipſe inſinuauit,

Tit. 2.

Heb. 3.

In Pſal. 118. ſermo. 8.

Tertulian. In Apologetico.

Hila. li. 12. de Trinit.

Hier. in epiſtola ad Lætam.

Sermo. 2. de reſurr. domini.

Ioan. 14.

nuauit, via, veritas, & vita? Via ſcilicet conuerſationis ſanctæ: veritas doctrinæ diuinæ,& vita beatitudinis ſem-
Li.3.in fine. piternæ. Sed & à Saluiano rectè ſcriptum eſt: Nihil pro-deſt nomen ſanctum habere, ſine moribus, quia vita à profeſsione diſcordans, abrogat illuſtris tituli honorem, per indignorum actuum vilitatem. Hoc eſt igitur Chri-ſtianum & iuſtum eſſe, Chriſti participem eſſe: quod
In hexame-ron. Ho.11. tum efficitur quiſque, quando Chriſtum induit. Quid eſt Chriſtianiſmus quærit Baſilius? ac mox reſpondet: Similitudo Dei, quo ad eius humana capax eſt natura: Si Chriſtianiſmum amplexus es, ſtude ſimilis fieri Deo: indue Chriſtum. Quomodo illum indues? qui Baptiſ-mum non accepit, quiq; veſtem incorruptionis non in-duit, ſimilitudinem Dei repudiauit. Ac paulò ſuperius: Aſſume viſcera miſerationis, bonitatem & comitatem,vt
Cap.43. Chriſtum induas: quibus enim modis ſympatiam aſſum-pſeris, iiſdem & Chriſtum indues, & per Chriſti cogna-
Lib.5.de ba-ptiſ.paruu-lorū, ca.25. tionem Deo quoque coniunctus eris. Et in Aſceticis: Chriſtianiſmi,inquit,finis hic eſt, vt Chriſtum pro men-ſura incarnationis, iuxta quod cuiuſque vocationi com-petit, imitemur. Ex quibus Baſilii verbis colligere licet, quod ab Auguſtino quoque ſcriptum eſt: duobus modis nos Chriſtum induere: per Baptiſmi ſuſceptionem & per morum eius imitationem. De priore genere dicit Apo-
Gal.3. ſtolus ad Galatas ſcribens: Quotquot in Chriſto bapti-zati eſtis, Chriſtū induiſtis: De poſteriore meminit cum Romanos iam proculdubio credentes, & per baptiſmum
Rom.13. Chriſtum indutos,hortatur, vt induantur dominum no-
Rom. 6. ſtrum Ieſum Chriſtum. Priorem igitur iuſtitiam,creden-tes in baptiſmo conſequimur, vbi complantati facti ſimi-litudini mortis Chriſti, vetere ſimul homine crucifixo nouum induimus, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate. Quo quidem tempore non ſolum peccata nobis omnia remittuntur, paſsionis & mortis Chriſti merito, quod nobis credentibus in baptiſmo communicatur, haud aliter, quàm ſi eadem ipſi pro pec-catis noſtris paſsi, atque ad eundem modum mortui eſ-ſemus: verumetiam infunditur omne gratiarum genus, ipſo gratiarum largitore Chriſto, per fidem in cordibus noſtris habitante: vt ſi quem, ſimul atque lauacro rege-nerationis ablutus eſt, & ſanctificatus, ex hac vita mi-grare ſtatim contigerit, dubium eſſe debeat nemini,quin

is Chri-

is Chriſtum indutus & quod CHRISTVS eſt natura, per adoptionis gratiam filius Dei factus, hæreditatem regni cœleſtis è veſtigio conſequatur: etiam ſi non modo nulla bona, verumetiam opera nulla mala baptiſmum eius præceſſerint. Cæterum, ſi poſteaquam fidem eſt & baptiſmum conſecutus, aliquod ei viuendi ſpacium Deus ſuppeditare ſit dignatus, nequaquam ſuffecerit, quod per gratiam adoptionis, quam adeptus aliquis eſt, credens & baptizatus, Chriſtum indutus, filiusq́; Dei factus eſt. Neque enim ſine cauſa dictum eſt à Ioanne: Chariſsimi, filii dei ſumus, & nondũ apparuit quid erimus: fieri enim poteſt, vt qui per baptiſmum & fidem Chriſtum indutus, filius dei per adoptionis gratiam factus eſt, poſteaquam guſtauit ſemel donum cœleſte, particepsq́; factus eſt ſpiritus ſancti: & contriſtet voluntarie peccando ſpiritum ſanctum quem accepit, & quod ipſe factus, templum eius violet, atque ita duplo quàm antea gehennæ filius efficiatur, quod melius illi fuerat nõ cognoſcere viã iuſtitiæ quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti. Neſcimus igitur, inquit, quid erimus: ſed ſi conformes illi facti fuerimus, imaginem ipſius hic portando, crucem eius ferendo, membra noſtra, quæ ſuper terram ſunt mortificando: quum apparuerit, ſimiles ei erimus in gloria: ſi cõpaſsi illi fuerimus, & conregnabimus. Hunc eſſe Ioannis verborum ſenſum, vel ex eo colligi poteſt, quod ſtatim ſubiũgit: Omnis qui habet hãc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Quod verbum diligenter eſt obſeruandum. Neque enim dixit Ioannes, qui habet hanc ſpem, Deus illum ſanctificat, aut pro ſancto & iuſto habet, non imputando ei peccata ſua, propter fidem & ſpem: nam non loquitur ibi de ſanctificatione & iuſtitia, quam ſuperne accepimus, mundati lauacro aquæ in verbo vitæ: ſed de ea qua ſanctificati iam & abluti per lauacrum, exercemus nos ad omnem pietatem, & quem induti ſumus Chriſtum per ſacramenti ſuſceptionem, cum induimus per vitæ ipſius imitationẽ: vt quemadmodũ ei ſimiles eſſe cupimus in gloria, ſic prius ei pro modulo noſtro, ſimiles eſſe contendamus in ſanctitate & iuſtitia, ea iuſtitia de qua ſcribit idem Ioannes alio loco: Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. Tunc autẽ iuſtificatur qui iuſtus eſt, cum qui per lauacrum regenerationis, non ablutus tantum à ſordibus peccatorum ſuorum,

1. Ioan.3. *Heb.6.* *2.Pet.2.* *Rom 8.* *Apoc.22.*

Heb.12. verumetiam iuſtificatus eſt & ſanctificatus, aſpiciens in au thorem fidei & conſummatorem Ieſum, quod cum baptizaretur profeſſus eſt, omni genere vitæ ſuæ præſtat, ſacris Ieſu veſtigiis incedit, ac quemadmodum ille ambulauit, ambulat ipſe quoque. Quam ad rem hortatur nos Paulus cum dicit: Eſtote imitatores Dei, ſicut filii chariſsimi & ambulate in dilectione. Hoc eſt igitur iuſtũ eſſe, Chriſtum induere Deiq́; filium fieri: non modo per Suſceptionem Sacramenti: verumetiam per imitationem illius vitæ ſanctiſsimæ, citra quam ſalui eſſe non poſſumus. Hoc eſt quod à Dionyſio quoq; Areopagita ſcriptum eſt: Deus maxime deſiderat ſalutem noſtram, quæ nobis niſi deificatis contingere nõ poteſt: Deificatio autem eſt ad deum quantum poſsibile eſt, & ſimilitudo & vnitas, quæ quidem ſimilitudo, reddit creaturam Deo amabilem & dilectam: ſi quidem ſimilitudo, cauſa dilectionis, ſicut contra diſsimilitudo, cauſa eſt diſplicentiæ, & diſiunctionis.

Ephe.5.

Cap.1. Eccl. Hierar.

Quid autem eſt in quo Chriſtum imitari, in quo nos illi pro noſtro modulo eſſe velle ſimiles oporteat? Nunquid in virtute, quam oſtendit in faciendis miraculis? num in ſapientia, num in potentia & maieſtate? Nihil horum dicit Paulus: verum quando Dei nos imitatores eſſe iubet: Ambulate, inquit, in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos: vt omnis imitatio dei, hoc eſt omnis iuſtitia noſtra, non aliud eſſe videatur, q̃ dilectio: Verum in hac quoque deum imitari perdifficile eſt. Quid eſt enim homo, vt poſſit ſequi regem factorem ſuum? Infirmiores revera ſumus, quàm vt exemplo Chriſti in dilectione ambulare, atque ita iuſti eſſe queamus. Verum data eſt tibi diuinitus poteſtas, inquit, Chryſoſtomus, imitari Chriſtum pro viribus & ſimilem fieri. Noli expaueſcere hoc audiens: timendum enim tibi potius eſt, ſi ſimilis illi fieri negligas. Adiuuat infirmitatem noſtram Chriſti ſpiritus, & ad omnia nos fortes ac validos reddit, ſimul vt ignẽ ſui amoris, in mentibus noſtris accenderit. Ex quo videre licet, quam appoſitè dictum ſit à Cyrillo: quod iuſtitia, ſiue bonitas patris, per filium in ſpiritu ſancto, tranſit ad omnes: Qui etiam alio loco, ſanctificationem noſtrã eſſe vult in ſpiritu participationem filii, quod exemplo quoq; planũ facit, dicens: Nam & ſole per ſplendorem qui ex eo emittitur, non ſine calore participamus, qui operationis ſpiritus ſancti imaginem gerit. Sol iuſtitiæ Deus pater eſt, ſplendor filius,

Eccl.2.

Hom. 79. in Matth.

Lib.4.Theſauri, cap 5.

Lib.6 de Trinit.

filius,qui tenebras noſtras illuminauit,quiq; nobiſcum in terris degens, viam iuſtitiæ nobis commonſtrauit: calor ſpiritus ſanctus, qui ſimul vt charitatem in cordibus noſtris diffuderit, & eius igne mentes noſtras inflammauerit,iam ſumus iuſtitiam conſecuti. Et Cyrillo vetuſtior Athanaſius in Epiſtola ad Serapionem de Spiritu ſancto: *Sicut ex patre per filium eſt gratia quæ tribuitur,ſic largitionis communio in nobis eſſe non poteſt, niſi in ſpiritu ſancto. Huius enim compotes, habemus patris charitatem,& filii gratiam,& ipſius Spiritus communionem.* Ex his cuiuis perſpicuum eſſe poteſt,quomodo Dei, quomodo Chriſti,quomodo noſtra dicitur eſſe iuſtitia, Dei dicitur, quoniam à Deo proficiſcitur, à Deo nobis donatur, Deus eſt qui eam efficit, qui eam operatur in nobis, qui gratuito nos abluit & ſanctificat: Chriſti dicitur,non ſolum quia Chriſti merito fit,vt iuſti ſimus, qui niſi lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi nos per mortẽ ſuam,Deo patri ſuo cœleſti reconciliaſſet,non modo nulla iuſtitia, ſed mera eſſet in nobis iniuſtitia, & omne genus iniquitatis abundaret:verumetiam quia non aliter iuſti efficimur,quàm ſi ſplendoris illius paternæ gloriæ,qui Chriſtus eſt participes reddamur,cuius cum nobis lux eſſet inacceſsibilis,(quæ bonitas illius eſt, & miſericordia nunquam ſatis prædicanda) dignatus eſt ſe nobis exhibere verbum in carne,ſolem in nube,lumen in teſta,cęreum in laterna, quominus difficulter ſuſtinere ſplendorem lucis illius poſſemus. Porrò noſtra dicitur iuſtitia,quoniam cum à Deo nobis donatur, ſpiritu mentis noſtræ renouamur,& non modo reputamur, ſed vere iuſti nominamur & ſumus, iuſtitiam in nobis accipientes, de plenitudine iuſtitiæ quæ Chriſtus eſt pro modulo noſtro,quemadmodum dicit Auguſtinus tanquam particulas noſtras, ſecundum menſuram, quam ſpiritus ſanctus partitur ſingulis ſicut vult, & ſecundum propriam cuiuſq; diſpoſitionem, & cooperationem, diffuſa in cordibus noſtris charitate, quæ quanto maior fuerit,tanto maior erit iuſtitia noſtra. Quæ quamuis à Deo nobis infunditur per Chriſti merita,noſtra tamen eſt,quia nobis inhæret,quia non ſine nobis eam Deus operatur in nobis, iam præſertim adultis, quia poſteaquã ſemel abluti,ſanctificati,iuſtificati ſumus, nos etiam ipſi deinceps in Deo ſpem habentes, ſanctificamus nos & iuſtificamus, ambulantes in dilectione, ſicut

Apoc.1. *Rom.8.* *Ephe.4.* *De gratia & lib. arb. cap.9.* *1.Cor.12.*

Chriſtus dilexit nos, in qua qui ambulat, omnem virtu-
tem, omnem eſt iuſtitiam conſecutus. Noſtra ergo eſt iu-
ſtitia, non qua Deus iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit.
Neque enim propterea noſtra non eſt, quod ab illo do-
nata eſt: Niſi forte quis dicat & veſtem propterea noſtram
In li.50.ho non eſſe, quod eam ab amico donatã habemus. Noſtrum
miliarum. eſt, inquit, Auguſtinus quod à nobis habetur, noſtrum eſt
Hom.14. & quod nobis donatur. Hoc eſt quod à Bernardo quoq;
Epiſt.190. ſcriptum legimus, quem nouatores iſti ſecum facere glo-
riantur, Iuſtum, inquit, me dixero, ſed illius iuſtitia: Quę-
Rom.10. nam ipſa? Finis legis, Chriſtus ad iuſtitiam omni creden-
1.Cor.1. ti: Denique qui factus eſt nobis, inquit, iuſtitia à Deo pa-
tre. Quæ ergo mihi iuſtitia facta eſt, mea non eſt? Si
mea traducta culpa, cur non & mea indulta iuſtitia? Et ſa
nè multò tutior donata, quàm innata: nam iſta quidem
gloriam habet, ſed non apud Deum: illa autem cum ſit
ſalutis efficax, materiam gloriandi non habet, niſi in Do-
Iob.10. mino. Nam etſi iuſtus, inquit, fuero, non leuabo caput;
ne videlicet reſponſum accipiam: Quid enim habes,
1.Cor.4. quod non accepiſti? quod ſi accepiſti, quid glorиaris quaſi
non acceperis? Quid aliud his verbis Bernardus, quàm
illud ipſum aſſerit, quod ab Auguſtino, quodq; à Cy-
rillo ſcriptum antea retulimus? negat innatam, ſed eſſe
nobis donatam dicit iuſtitiam: negat naſci, ſed fieri di-
cit Chriſtianos, hoc eſt, iuſtos: Non quia factus eſt mi-
hi iuſtitia Chriſtus, ideo, inquit, iuſtitia mea nõ eſt, etiam
vita factus eſt nobis Chriſtus: ſic enim loquitur Paulus.
Coll.3. Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra: ſic loquitur ipſe
Ioan.11. Chriſtus: Ego ſum vita & reſurrectio: Ego ſum via ve-
Ioan.14 ritas & vita: nunquid ideo noſtra non erit vita? In Deo
Act.17. viuimus, mouemur & ſumus: Nunquid ea vita viui-
mus, qua viuit Deus? Nunquid eo motu mouemur, quo
mouetur Deus? ſi modo rectè dici poteſt moueri Deum?
Poſſet ne dici quicquam abſurdius? Viuimus igitur vita,
quæ eſt in nobis, verum quam Deus produxit in nobis,
ſicut aër clarus eſt, nõ ea luce quæ eſt in ſole, ſed ea, quam
accepit à ſole: ſicut aqua feruet, non eo calore, qui eſt in
igne, ſed quem recipit ab igne. & ineſt illi: ſic & nos non
ea iuſtitia iuſti ſumus, quæ eſt in ſole iuſtitiæ Deo, ſed quã
accepimus à ſole iuſtitiæ Deo & ineſt nobis. Qua de re ſic
Li.33.mo à Gregorio quoq; ſcriptum legimus. Iuſtitia noſtra dici-
ral.cap.2. tur, nõ quæ ex noſtro noſtra eſt, ſed quæ diuina largitate

ſit no-

fit noſtra. Sicut in dominica oratione dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce, & noſtrum dicimus, & tamen vt detur oramus: noſter quippe fit cum accipitur, & tamen dei eſt, quia ab illo datur: Et dei ergo eſt ex munere, & noſter fit veraciter per acceptionē. Hoc ergo ſentiendum eſt de noſtra, & de dei ſiue Chriſti iuſtitia, quod nos iuſtitia iuſti ſumus quæ eſt in nobis, ille verò eſt ipſa iuſtitia: nos capaces tantum iuſtitiæ ſumus: ille, ſicut ex Dydimo vertit Hieronymus, nō capax, verum capabilis: nam qua iuſtitia nos iuſti ſumus, eam ab illo accepimus: ille contra à ſemetipſo habet quod iuſtus eſt: & eſt (quo verbo libēter Victorinus vtitur,) fontana quædam iuſtitia. Deus, inquit Ambroſius, vniuerſitate bonus eſt, nos ex parte. Deus, inquit Gregorius, eſt iuſtitia iuſtificās, in nobis eſt iuſtitia iuſtificata. Nos iuſtitiam ſimilitudine tantum, Chriſtus æqualitate comprehendit: in illo corporaliter inhabitat plenitudo iuſtitiæ, nos non plenitudinē, ſed gratiæ portionem accepimus: mentes noſtræ de plenitudine acceperūt: mens Chriſti plenitudinem ipſam comprehendit: Quin ipſe Chriſtus plenitudo eſt, nam hoc ei nomen Cyrillum tribuiſſe legimus. Siquidem homo non eſt capax omnium, inquit Chryſoſtomus, ideo dicit Paulus, Num omnes Apoſtoli? num omnes Prophetæ? num omnes habēt dona ſanationum? in carne autem Chriſti, omnia dona fuerūt ſecundum ſubſtantiam carnis: Cuius æqualis Baſilius. Filius, inquit, dei iuſtitia vocatur, nos verò participatione illius iuſtitię iuſti ſumus. Quod ante Baſilium quoq; quum alibi tum in libro de diuinis nominibus, frequēter inculcat Dionifius. Alio verò loco Baſilius. Quemadmodū in igne eſt caliditas, quæ ſimul cum ipſo igne exiſtit, & quaſi conſubſtātialis illi eſt: eſt & caliditas, quam cōmunicat aquæ, aut alteri cuipiam conſimili: ſic & ſpiritus ſanctus, & in ſe vitam habet, & qui participes ipſius fuerint, vitam agunt deo dignā, vitam diuinam & cœleſtem conſecuti. Ac mox virtutes oēs perfectas apud deū eſſe docet, nihil in ipſo acquiſititiū, ipſum fontē eſſe bonorum omnium, ſpiritū ex deo promanantem eiuſdem cum eo ſubſtantiæ: quæ verò ex ſpiritu profluūt, ipſius eſſe operationis. Leo quoq; Magnus, Nemo hominum veritas, inquit, nemo ſapiētia, nemo iuſtitia eſt, ſed multi participes ſunt veritatis, & ſapiētiæ, atq; iuſtitiæ: ſolus autem Deus nullius participationis indignus eſt, de quo quicquid indi gnè

Li. 1. de ſpiritu ſancto.
Lib. 1. & 3. con. Arriū,
li. 8. ca. 17. in Luc.
Li. 18. moral. cap. 33.
Col. 2.
Li. 1. ca. 3. in Ioan.
In hom. 85.
ſancto & adoran ſpiritu, tom. 7
1. Cor. 12.
Hom. de pœniten.
Hom. de ſpiritu ſancto.
Epi. 93. cap. 5.

gnè vtcunque ſentimus, non qualitas eſt, ſed eſſentia, incommutabili enim nihil accedit, nihil deperit, quia eſſe illi quod eſt ſempiternum, ſemper eſt propriũ. Ante quem Ioannes quoque Chryſoſtomus, explicans illud ex pſalmo. Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo domine: non aliunde docet aſcẽdere virtutes, niſi à bonitate boni: nec aliam vult eſſe bonitatem Chriſtianorũ, niſi quam Deus infundit bonis, vt ex malis eſſent boni. Et ante Chryſoſtomum Origenes. Sola Trinitatis ſubſtantia eſt, quæ non extrinſecus accepta ſanctificatione, ſed ſui natura fit ſancta. Omnis verò creatura, vel dignatione ſancti ſpiritus, vel meritorum ratione ſanctificata, ſancta dicitur. Sic ergo & ſcriptum legimus: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Non continuo ſimilitudo ſanctitatis in deo atque hominibus ponenda, de deo enim dicitur, quia ſanctus eſt: homines autem quaſi qui nõ ſemper fuerint, iubentur vt ſancti fiant. Ac paucis interiectis. Manifeſtum ergo eſt, quod qui ſanctificat, ſanctus eſt, quia ſemper ſanctus eſt, qui autem ſanctificantur, non ſimpliciter ſancti, ſed ſanctificati ſancti dicendi ſunt. Proſper etiam Aquitanicus diligens Auguſtini ſectator Leonis æqualis, vbi de libero arbitrio differit: Virtus, inquit, principaliter Deus eſt, cui nõ aliud eſt habere virtutem, quàm eſſe virtutem: cuius quum participes ſumus, habitat Deus in nobis, qui eſt dei virtus & dei ſapientia: habitat fides, ſpes, & charitas, continentia, intellectus, conſilium, fortitudo, cæteræq; virtutes, quum verò ab hoc bono recedimus, omnia nobis è contrario oriuntur ex nobis: diſcedente enim pulchritudine, quid ſuccedat niſi deformitas? abeunte ſapientia, quid reſideat niſi inſipientia? nõ regnante iuſtitia, quid dominetur niſi iniquitas? Virtutũ itaque ſemina, quæ beneficio creatoris inſerta ſunt præuaricatione primi parentis euerſa ſunt: nec haberi queunt, niſi eo reſtituente qui dedit: reformabilis enim eſt natura humana formatori ſuo, & eorum bonorum, quæ habuit, capax eſt, vt per mediatorẽ dei & hominum Ieſum Chriſtum, in eo ipſo quod ei remanſit, poſſit recuperare, quod perdidit: remanſit autem ei rationalis animus, qui non virtus, ſed virtutis habitaculum eſt. Ex participatione enim ſapientiæ, & iuſtitię, & miſericordiæ, non ſapientia, neque iuſtitia, neque miſericordia, ſed ſapientes & iuſti miſericordes ſumus: quæ bona, quamuis rationale noſtrum vitiis occupatum ſit, & præuaricantibus

Hom. 11. in Numeros.

nobis

nobis dei templum ſpiritus immundus inuaſerit, poſſunt tamen rurſum ipſum rationale confluere, per eũ qui mundi principem foras mittit, & ligans fortem, vaſa eius rapit, fugataq́ mundi huius ſpiritu, dat ſpiritum, qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Et qui videtur non multo fuiſſe poſterior Fauſtus, quum Deus inquit iuſtus ac iuſtitia, miſericors ac miſericordia, pius & pietas ſit, homo iuſtus eſſe poteſt, iuſtitia eſſe non poteſt, miſericors eſſe poteſt, miſericordia eſſe non poteſt, pius eſſe poteſt, pietas eſſe non poteſt, quia nõ naturaliter habet iſta, ſed largiter. Verbi gratia: Ille aurum eſt, homo autem deauratum vas videri poteſt, & in homine gratia eſt, quod in deo natura eſt, & in hoc creatum eſt, quod in illo probatur ingenitum. Ex his omnibus liquet, hoc quod diximus, nõ ea nos iuſtitia iuſtos eſſe, qua Deus iuſtus, ſed qua nos iuſtos facit, dum ſuæ iuſtitiæ participes reddit. *Li. 2. de libe. arb. c. 7.*

CAPVT LXXII.

Quod non ſola iuſtitiæ Chriſti imputatione, ſed vere realiter inhærente nobis iuſtitia iuſti ſumus.

VErum hic alios audire licet, qui nolunt videri ſe prorſus negare noſtram eſſe iuſtitiam, qua iuſti ſumus: eſſe enim aiunt, & Chriſti & noſtram: Chriſti quod in ipſo non in nobis ſita ſit: noſtrã autem imputatione fieri, quoniam accepta nobis fertur. Ita non vere nos iuſtos eſſe, ſed imputatione, vel non eſſe iuſtos, ſed pro iuſtis imputatione haberi, quatenus Chriſti iuſtitiam per fidem poſsidemus: hanc enim ſolam eſſe volunt noſtram iuſtitiam, non quatenus ea nobis à Chriſto communicatur, ſed quatenus in Chriſto ipſo reſidens poſteaquam per fidem eam apprehendimus, nobis perinde ac ſi noſtra eſſet imputatur. Docet igitur nos reputari iuſtos, hoc eſt acceptos, non propter propriam qualitatem, hoc eſt, non propter gratiam, quam de plenitudine Chriſti accepimus, ſed propter aliud extra nos, ſcilicet propter mediatorem filiũ dei per miſericordiam. Verum hęc quoq; non minus quàm illa prior abſurda eſt opinio, & eodem propemodũ recidere videtur. Quid enim aliud affirmãt hi quoq;, quàm quod ea quà Chriſtus iuſtus eſt, non autẽ ea, qua nos verè iuſtos facit, iuſtitia iuſti ſumus, quando-

quandoquidem extra nos eſſe volunt id,quo iuſti ſumus?
1.*Tim.*6 Quod ſi Paulus audiendus eſt,qui prophanas vocum nouitates deuitare iubet:noua certe vox eſt, & his quæ nos
*Gen.*15. præceſſerunt ſeculis inaudita,imputatiuæ iuſtitiæ.Nam re
*Rom.*4. putari nobis fidem ad iuſtitiam. Beatum eſſe,cui non im=
*Pſal.*31. putauit dominus peccatum:propter Chriſtum non repu=
2.*Cor.*5. tare nobis deum delicta noſtra legimus in ſcripturis:iuſtitiam verò Chriſti nobis ad iuſtitiam reputari,ac ſi noſtra eſſet,nec in Canonicis,nec in veterum Orthodoxorum libris,temerè quiſquam ſcriptum inueniet. Communicationis,participationis,diffuſionis, deriuationis,appellatiõis, coniunctionis,copulationis nominibus, vſi quandoq; patres reperiũtur: verum imputatiuæ iuſtitiæ vox,noua eſt, & catholicorum auribus hactenus inaudita. Neque verò eunt hoc inficias ipſi nouatores, nouam hanc eſſe vocem, nec à Catholicis vſurpatam,ſed ſicut veteres licere ſibi voluerunt, eſſentiæ, perſonæq; nominibus vti, quamuis in ſcripturis ea non legantur : ſic iſti concedi ſibi poſtulant, vt imputatiuam vocent iuſtitiam,quamuis ab orbe condito,hoc præſertim ſenſu, quo ab ipſis profertur, hæc vox nunquam fuerit à quopiam vſurpata. Vti ſe dicunt hoc locutionis genere,quò planioribus verbis ediſſerant,ea quę captui noſtro in ſcripturis perplexa impeditaq; ſunt. Interea tamen quam ſibi dari poſtulant, eam catholicis veniam non concedunt,à quibus ſimul vt aliquid prolatũ fuerit, quod illis ipſis verbis in ſcripturis non legitur, vſitato hæreticis collectionis genere,quia non eſt ſcriptum,reiiciendum eſſe cenſent. Noſtras autem aures,vocis hæc nouitas non offenderet, ſi quod iſti ſe facere videri volunt, explananda ea,quæ ſunt in ſcripturis abſtruſiora, illa vterentur. Verum tantum abeſt,vt per has nouas voces ediſſerentur ea,quæ ſunt in literis ſacris perplexa contrarium
*Rom.*5. vt potius illis afferatur. Aperta ſunt ſcripturæ verba: per obedientiam vnius Chriſti, iuſtos conſtitui multos : An cum hac ſcriptura non pugnat,qui nõ conſtitui,ſed reputari tãtum nos iuſtos aſſeuerat? Quid autem hoc eſt aliud quàm Chriſti meritis derogare? quàm gloriam illius imminuere velle? Scilicet peccati tãta fuit vis,quod à primo Adam patratũ eſt,vt vere nos peccatores & miniſtros conſtitueret,vt illius peccato,nõ ſolum per imputationẽ damnemur, ac ſi alieni peccati exigeretur à nobis pœna : ſed ideo pœnam illius ſuſtineamus, quia & culpæ rei ſumus.

Et non

Et non erit ſecundi Adam Chriſti iuſtitiæ, tanta vis, vt ea nos vere iuſtos conſtituat? Vbi eſt igitur quod dixit Paulus: Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. *Rom. 5.* Et paulò ante: Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia dei & domini, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in plures abundauit. Quin dicat confidẽter homo Chriſtianus quod à Bernardo ſcriptum ſupra commemorauimus. Si mea traducta culpa, cur non & mea indulta iuſtitia: ſi peccato primi Adæ, non per ſolam imputationẽ damnor, ac ſi alieni peccati exigeretur à pœna: ſed ideo pœnam illius ſuſtineo, quia & culpæ reus ſum: cur & iuſtitia ſecundi Adam, nõ per ſolam imputationem iuſtificor, ac ſi alienæ iuſtitiæ merces mihi daretur, ſed ideo præmium illius fero, quia iuſtitiæ particeps ſum, quæ mihi non innata, ſed per Chriſti meritum eſt à deo donata? Dicat cum eo qui multis ante ſeculis præceſsit Cyrillo. Abſurdum eſt, nos quidem hæredes factos ſupplicii primi parẽtis, corruptione per inobedientiam immiſſa, non autem fieri participes iuſtitiæ ſecundi, qui ad vitam nos reuehit, per maximam illius obedientiam. *Li. poſterio ri ad Reginas de recta fide.* Eſt ne autem veriſimile, propterea dei filium de cœlo deſcendiſſe, propterea carnem indutum, propterea factum eſſe patri obediẽtem vſque ad mortem, mortem autem crucis, vt nos imputatione tantum, non autem vere iuſtos faceret? *Philip. 2.* Atqui quum eſſet ad mortem iturus, patrẽ pro ſuis diſcipulis, proq; omnibus qui eſſent in ſe crediturí precatus, Pater, inquit, ſanctifica illos in veritate: *Ioan. 17.* Iſti verò non veritate, ſed imputatione ſanctificari nos dicunt & iuſtificari: non vere nos iuſtos eſſe, & ſanctos, ſed imputatiue: vel non iuſtos eſſe potius & ſanctos, ſed pro iuſtis & ſanctis imputatione haberi. Dicit idem Chriſtus. Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis, *Ioan. 8.* At iſti: non eritis, aiunt, vere liberi, ſed hactenus tantum eritis à peccatis liberi, quod ea vobis non imputabuntur. Sic dixit dilectus Chriſto diſcipulus, Qui facit iuſtitiã, iuſtus eſt: *Ioan. 3.* Iſti, ſi diis placet Euangelici, non qui facit iuſtitiam, aiunt, ſed cui imputatur Chriſti iuſtitia, iuſtus. Dixit idem in eodem capite, Videte qualem charitatẽ dedit nobis Deus, vt filii dei nominemur & ſimus: Iſti verò, non eſt verum, aiunt, quod dicit ſpiritus dei per Ioannem: nõ ſumus filii dei, verum nominamur tantum & reputamur: Niſi fortè poſſunt eſſe filii Dei, qui iuſti non fuerint.

ex ea dignitate, quam regeneratis nobis, preter omne meritum noſtrum conferre dignatus eſt. Quæ autem eſt iſta dignitas? quod Chriſtum induimus, quod filii Dei facti ſumus. Magna revera dignitas eſt, eſſe Chriſtum, eſſe dei filium. Nunnquid autem illam, vlla merita noſtra præceſſerunt? Præceſſerunt, ſed merita gehennæ, quæ enim impiorum alia eſſe merita potuerunt? Quamobrem quod per lauacrum generationis Chriſtum induimus, quod filii Dei facti ſumus, meræ gratiæ, meræq; bonitatis & liberalitatis eſt diuinæ. Hanc gratiam, nulla merita præceſſerunt, niſi quis forte diſpoſitiones & præparationes ad illam, vocare merita voluerit. Tolle gratiam hanc, tolle dignitatem, quam ex ea conſequuti ſumus, nullum opus noſtrum, quantacunq; laude & admiratione dignũ fuerit, futuræ gloriæ præmio dignũ iudicabitur. Sed poſteaquam ſemel gratuita Dei bonitate, dignitatem iſtam conſequuti, Chriſtum induti, filii dei facti ſumus, dummodo, quod facti ſumus, eſſe non deſierimus, iam incipiunt merita noſtra, iam digni cenſemur, qui vocem illam omnibus exoptandam audiamus. Gaudete & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cęlis. *Mat.5.* Non quod quæ facimus opera, quatenus à noſtra voluntate profecta ſunt, tanti ſint, ſed quod qui viuit in nobis, qui operatur in nobis, qui patitur in nobis, qui meretur in nobis, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vnus eſt omnium digniſsimus, cuius operibus tanta merces hæc tribuatur, cum præſertim propter hoc ipſum paſſus ſit & mortuus, vt ea quæ natura ſua tanti non ſunt opera paſsioneſq; noſtræ, paſsionis & mortis ipſius merito tanti eſſe poſſent. Neq; verò quoniam operatur & meretur Chriſtus in nobis, ideo nõ operamur neq; meremur nos, dixit Chriſtus: Non enim eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis, *Mat.10.* dixit Paulus: An experimentum eius quæritis, qui loquitur *2.Cor.13.* in me Chriſtus: de Stephano quoq; ſcriptũ legimus. quod *Act.6.* qui cum eo diſputabant, non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur: Nunquid quia ſpiritus, quia Chriſtus in Stephano loquebatur & in Apoſtolis, ideo non ipſi loquebantur? Atqui legimus in eodẽ libro. Tunc *Act.4.* repletus ſpiritu ſancto Petrus, dixit ad eos. Quin & Stephani & Pauli, & aliorũ Apoſtolorum orationes multas ibidẽ inſertas videre licet: Quid igitur? Pugnant hæc inter ſe? tu non loqueris, ſed ſpiritus? & Petrus loquutus

HH eſt

eſt plenus ſpiritu ſancto? Nequanquã pugnant, loquebatur enim ſpiritus ſanctus in Apoſtolis, verum ſic, vt ſimul ipſi loquerentur obtemperantes ſpiritui. Quos cũ non loqui dixit Chriſtus, nõ ideo dixit, quod nihil agerent ipſi, ſed quod ipſi non fuerint principalis ſermonis authores, quodq; quicquid efficaciter & cum audientium fructu lo-
Pſal. 80. quebantur, id omne fuit illius qui dixit: Aperi os meũ & ego adimplebo illud: Cuius niſi præſens virtus adfuiſſet, niſi per eorũ ora ſpiritus ipſe Chriſti loquutus fuiſſet, nunquam duodecim homunculi, omni humano præſidio deſtituti, tam breui temporis curriculo, tantam terrarũ orbis partem ſub imperium Chriſti ſubiunxiſſent. Sicut igitur non propterea non loquebantur Apoſtoli, quia Chriſtus loquebatur in illis, ita non propterea non operamur aut meremur nos, quia Chriſtus operatur & meretur in nobis. Alioqui nec viuere diceremur nos, quia Chriſtus viuit
Abac. 2. in nobis, cũ tamen digito dei ſcriptũ ſit; Iuſtus ex fide viuit. Operamur itaq; nos, ſed quod fructum aliquem operũ noſtrorũ conſequimur, illo fit operante, illius paſsionis & mortis merito intercedente, qua ſi non operaretur, ſi non mereretur in nobis, opera noſtra, qualiacunq; tandem eſſent, gehennæ ſtipendio digna eſſe poſſent, ad futurã gloriam condigna eſſe non poſſent. Quamobrem non tã noſtræ, quã ipſius paſsiones ſunt, quibus in cęlo copioſa merces eſt repoſita, vt quod illis detrahitur, ipſi Chriſto detrahi videatur. Ipſe enim eſt, qui & patitur adhuc & coronatur in nobis: ipſe caput noſtrum eſt, nos membra ſumus eius: ipſe dolet in membris ſuis: ipſe gaudet in membris ſuis: Vis videre, vbi doleat? vbi patiatur in membris ſuis?
Act. 9. Quando Saulo dixit Chriſtus: Saule Saule, quid me perſequeris? nunquid non patiebatur tum? nunquid nõ dolebat in membris ſuis? Neq; enim Chriſtũ tum perſequebatur Paulus, ſed membra Chriſti: ſe tamen in membris pati Chriſtus interpretabatur. Ipſius ergo paſsiones, ſunt paſsiones noſtræ, quæ tanquam noſtræ, condignæ non ſunt, tanquam Chriſti paſsiones condignæ ſunt ad futuram gloriã. Neq; quia Chriſti ſunt, propterea noſtræ non ſunt, ſed Chriſti ſunt, quoniam ipſe & præparat ad paſsiones voluntatem, & confert illis dignitatem: noſtræ ſunt,
Ad Iulian. quia non fiunt niſi volentibus nobis. Sic Auguſtinus
Epiſt. 143. cum de iuſtitia, continentia, pietate, caſtitate loqueretur: Hæc, inquit, Dei dona ſunt, & veſtra quidem ſunt: ſed
non

non ex vobis, habetis enim theſaurum iſtum in terrenis corporibus, & adhuc fragilibus, tanquam in vaſis fictilibus, vt eminentia virtutis dei ſit, & nō ex vobis. Ne miremini, quia dicimus, & veſtra eſſe, & ex vobis nō eſſe: nam & panem quotidianum dicimus noſtrum, ſed tamen addimus, da nobis, ne putetur eſſe ex nobis. Si cui verò reprehendendæ locutiones hoc genus eſſe videntur. Chriſtus viuit, Chriſtus operatur, Chriſtus loquitur in nobis, is quem alium quàm ſpiritum ſanctum per Paulum loquentem reprehendit? Nunquid autem ſicut rectè dicimus, viuere Chriſtū, operari, mereri, quin & conari in nobis, ita rectè dicere queamus, credere Chriſtum, amare Chriſtum in nobis? Scripſit aliquādo Auguſtinus: Dicit Apoſtolus. Idem Deus qui operatur omnia in omnibus: nuſquam autem dictum eſt: Deus credit omnia in omnibus. Quod ergo credimus, noſtrum eſt, quod autem bonū operamur, illius eſt, qui credentibus in ſe dat ſpiritū ſanctum. Quem locum retractauit dicens, Profectò inquit, ſic non dicerem niſi ſcirem, etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Et alio loco: Vt ames Deum, habitet in te Deus, & amet ſe de te. i. ad amorem ſuū moueat te, accendat te, illuminet te, excitet te. Cęterū cum dixit Paulus, Non ſunt condignæ paſsiones, videtur dicere voluiſſe, quod non ſunt æquales vel comparabiles. Quis autem eſt, qui hoc ire inficias audeat, inter paſsiones ſiue merita noſtra, quatenus noſtra ſunt: & à libero arbitrio noſtra profecta, & futuræ gloriæ præmium, æqualitatem eſſe nullam, cum hæ leues & momentaneæ, & propterea vocat eas Paulus, huius temporis: illud contra ſit æternum. Cæterùm ſicut iuſtitiam duplicem eſſe legimus, ſic & æqualitatem eſſe duplicē intelligimus. Eſt iuſtitia commutatiua, eſt & iuſtitia diſtributiua. Illa eſt inter contrahentes, vt emptorem & venditorem: hæc pendet ex liberalitate diſtribuentis, Illa reſpicit æqualitatem Arithmeticam, quæ eſt quantitatis, hæc Geometriam quæ eſt proportionis. Si quis iuſtitiam ſpectet commutatiuam, certum eſt, neque iuſtum eſſe, neque dignum, vt pro paſsionibus huius temporis detur æterna gloria, cum inter leues & momentaneos labores & premium illud æternum, nulla ſit æqualitas, ſitq; hoc quàm illud infinitis partibus maius & præſtantius. Si quis verò ſpectet diſtributiuam, eſt aliqua tamen æqualitas, quæ vocatur proportionis,

In expoſitione quorundā propoſitionum in epiſt. ad Rom.

Ca 23. primi lib. retract.

Serm. 43. de verbis dñi.

inter opera, quæ charitate ſunt informata, & futuram glo riam, quæ merces eſt charitatis, quæ licet quantitate ma ius quiddā ſit, quàm gratia & charitas, quibus meremur, non eſt tamen maius virtute. Quod vel exemplo planum facere poſſumus. Semen arboris multò minus eſt, quàm ſit arbor ipſa, ſi quātitatem ſpectes: ſi virtutem minus non eſt: quandoquidem in virtute ſeminis arbor tota contine tur. Ad eundem modum gratia ſancti ſpiritus, quam nunc habemus, quamuis actu vel quantitate non ſit ęqualis glo riæ, eſt tamen æqualis virtute, quia ſicut in ſemine tota eſt arbor virtute: ſic in nobis per gratiā ſpiritus ſanctus, quia

Ioan.4. cauſa eſt efficiens vitæ æternæ, cum ſit fons aquæ ſalientis

Ephe.1. in vitā æternam, & ideo vocatur a Paulo pignus hæredi tatis noſtræ. Summa doctrinę de operibus hæc in Eccleſia ſemper fuit, & eſt, & erit: Quod ſi ſubſtantia ſpectetur ope rum noſtrorum, ac ipſa tantum in ſe conſyderentur, fieri poſſe mortem vt mereantur ęternam: vt mereantur vitam æternam, fieri non poſſe. Quamobrem vt hanc mereri queant, illud requiri neceſſario putauerunt, vt & à Chri ſto proficiſcerentur & ad Chriſtum referrentur. Si viuit Chriſtus in nobis (viuere autem non poteſt, niſi & opere tur id nobis) ſi nihil ad oſtentationem, ſed ad illius glo riam referimus omnia: ſi illius amore facimus quicquid fe cimus: quæ ad hunc modū facimus, non poſſunt non eſſe digna vita æterna: non propter ipſorum operum, ſed pro pter eius, qui viuit & operatur in nobis dignitatē, & pro pter finem ad quem referūtur Chriſtum, cum idem eſt &

Li.4.cont. Iulianum. effector & finis eorum. Verum eſt enim, quod ab Auguſti no ſcriptū eſt. Non actibus, ſed finibus officia penſari. Et

Centuria.2. cap.37.& centuria.3. cap.48. præclarè ſcriptū eſt à Maximo, quod non ad opera, ſed ad ſcopum operū diuinum iudiciū intentos habet oculos, & in omnibus quę fiunt à nobis actionibus, ſcopus apud deū quæritur, nunc propter illum, aut aliud quiddā quod agi mus facimus. Quamobrem admiranda eſt iſtorum homi num cæcitas, qui tantopere bona opera impugnant, qui negant Euangelium pati poſſe, vt prædicetur de illis: oui culam Chriſti horrere, vbi prędicari ea audet: fidē nullum opus bonū poſſe iuxta ſe ferre, eos qui bonis operibus coo perti ſunt, vix poſſe cęlum penetrare, ꝙ ea iuſtificationem etiam conſequentia impura ſint, cum opus optime factum peccatum ſit: peſtilentes eſſe magiſtros & radicem germi nantē fel, qui in nouo Teſtamento, operibus conſcientias

vexat

vexat: non eſſe in eccleſia ſimul magiſtratum fidei & operum: Deum non reſpicere opera, non curare, non valere, non placere coram deo opera, nihil ea prodeſſe, nec amari quenquã à deo propter ea. Hæc tam abſurda qui docēt, admirabilis eſt eorũ cæcitas: quandoquidem de Chriſtianorum operibus loquũtur: quod non intelligunt, ſe nō operibus noſtris detrahere, ſed illa à quo hauriuntur, illi ad quem tanquam ad finem referuntur, domino noſtro Ieſu Chriſto, quem ſi tollas ex operibus noſtris, revera tanquã pannus menſtruatæ ſunt, vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Quandoquidem, ſicut ex Alberto paulò ante cõmemorauimus, in ſanctorum virtutibus, non fulget niſi meritorũ Chriſti iuſtitia, ſicut ſol in gemmis, quæ magis rutilant in præſentia ſolis, in abſentia autem contenebrantur. Chriſtus eſt, qui virtutes in nobis operatur, Chriſtus eſt, qui per eas in nobis coronatur. Sicut explicans illum Zachariæ locum, ſcribit Hieronymus, & eum ſequutus Rupertus. Ab iſtis ſumes argentum & aurum, & facies coronas, & pones in capite Ieſu Ioſedech ſacerdotis magni: Quia videlicet, inquit, per ſingulas virtutes electorum ſuorũ Dominus coronatur, imò in illis omnibus coronatis, ſaluator in ſingulis coronam accipit, quia videlicet ipſius gratia, ipſius eſt opus, omnis omnium ſanctorum corona. Sed cum ſola ſit Eccleſia catholica, cui ſanæ intelligentiæ lux promiſſa eſt, non eſt adeo mirandum, ſi qui ſegregauerunt ſemetipſos ab ea, percuſsi ſunt à domino amentia & cæcitate, ac furore mentis, vt palpent in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & in ſumma errorum caligine verſentur. Hæc autem eorum improbitas ferenda nō eſt, quod Eccleſiam Dei docuiſſe fingunt, propter opera noſtra, non autem propter Chriſtũ remitti nobis nobis peccata: propter opera noſtra, non autem propter Chriſtum, donari nobis vitam æternam. Nonne vidētur iſti quoq; dicere: Poſuimus mendaciũ ſpem noſtram & mendacio protecti ſumus, qui cum iſta tam aperte falſa comminiſcuntur, non aliunde, quàm ex mendaciis & calumniis eſſe conflati vidētur? Vel vnum aliquem proferant ex Eccleſiæ doctoribus, quamlibet etiã recentibus, qui docuerit opera extra Chriſtum facta, aut alio quàm ad Chriſtum relata, vel remiſsionē peccatorum, vel vitã æternam nobis mereri: extra Chriſtum, inquam, cuius non fuerit inuincibilis ignorãtia. Nos contra vel ex his libellis, qui puerorum manibus aliquando

In li. 3. ſent. diſtinct. 10.

Zach. 6.

Lib. 2. in Zach.

Deut. 28.

Eſa. 28.

terebantur, quos hortulos animæ vocant, docere poſſumus, etiam nouiſsimis his temporibus, quibus iſti extinctam euãgelii lucẽ fuiſſe mentiuntur, nõ aliter in Eccleſia fideles inſtitutos fuiſſe, quàm ꝙ ea ſola opera prodeſſe nobis queunt, quorum & initium & finis ad deum refertur, cætera verò æternę vitę retributionem non mereri. Et in eo libello, qui hortulus animæ inſcribitur, quem pueri legebamus modus confitendi deſcriptus. Enumerantur in eo ſpecies & filię peccati cuiuſcꝫ mortalis. Superbiæ quatuor ſpecies ex Gregorio recenſentur, quarum prima eſt, ſi quis à ſemetipſo ſe bonum habere iactat: ſecunda, ſi datum ſibi quidem deſuper eſſe credat, pro ſuis tamen hoc ſe meritis accepiſſe putet: Enumerantur & filię, inter quas recenſentur hypocriſis, & inanis gloria. Quid aliud ex his pueri didicimus, quàm iuſtitiam quam habemus, non eſſe nobis ex nobis, non eſſe viribus noſtris partam, non eſſe meritis noſtris præcedentibus datam, quæ ante fidem nulla eſſe potuerunt, ſed ex mera gratia, liberalitateꝗ dei patris, per Chriſti meritum nobis communicata, vt & acceptum referamus deo quicquid boni agimus, & in agendo nihil aliud, quàm dei gloriam ſpectemus. Quod ſi ſecus à nobis factũ ſit, ea ipſa qua bona nõ videretur, nõ eſſe nobis bono futura, ac mortem potius, quàm vitam ſempiternam allatura. Nunquid malum eſt habere bonum? quis vſque eò eſt ab omni mente deſertus, vt hoc exiſtimet? & tamen ſi hoc ipſum, quod habet bonum, non ad authorem deum referas, qui mentem bonam donat, vt recta conetur, & vires, vt conata perficiat: ſi non dei gloriam, ſed humanam laudem vel commodum aliquod ex eo vitę degendæ quæſieris, iam hoc ipſum quod habebas bonum, factum eſt tibi malum, factum eſt tibi crimen capitale. His ergo præceptis pueri ſumus imbuti, nõ propter ſe, ſed propter Chriſtum, opera noſtra deo placere: non propter operum noſtrorum, quatenus à nobis proficiſcuntur, dignitatem, ſed propter Chriſtum operibus noſtris vitam æternã donari, à quo cum authore proficiſcuntur, cumcꝫ non ad alium finem, quàm ad ipſum pertendũt, quod leue & momentaneum eſt tribulationis noſtræ ſupra modũ in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur. Sic docuit, ſic docet, ſic docebit ſemper, vna ſancta catholica Apoſtolica Eccleſia. Sic ab Auguſtino quocꝫ ſcriptum legimus, quod vita æterna merces eſt bonorum operum. Nunquid autem

Margin notes: *Li. 27. moral. cap. 7.* (beside "Superbiæ quatuor ſpecies"); *2. Cor. 4* (beside "mentaneum eſt tribulationis"); *In Enchir. cap. 107* (beside "docet, ſic docebit ſemper").

tem hæc merces propter opera datur? minime gentium: Datur quidem operibus, verum propter Chriſtum, qui viuens & habitans in nobis operatur ea: propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus: propter Chriſtum qui dixit: merces veſtra copioſa eſt in cœlis: procedent quia bona egerunt in reſurrectionem vitę: propter Chriſtum, de quo ſeculis iam aliquot cantatū fuit ab omnibus in Germania, materna gentis lingua, quod niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo, lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum: quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? Quæ eſt igitur iſtorum hominum audacia? quæ tam perfrictæ frontis impudentia? qui populo perſuadere conantur, Eccleſiam tot ſeculis nunquam docuiſſe de fide intuente non noſtram dignitatem, ſed mediatorem, & accipiente remiſsionem peccatorum & hæreditatem æternæ vitę propter Chriſtum. Quod cum dixerunt, Paulum iuſtum eſſe propter ſuas virtutes, & afflatum diuinum, nihil addiderunt de mediatore, de promiſsione ſiue Euangelio, & de fide ſeu fiducia mediatoris. Aut iſti nunquam Eccleſiæ doctores legerūt, aut ita malitia cor eorum excæcauit, vt videntes non videant, & audientes non audiant, neque intelligant. Quis enim vnquam Theologorum, non iam dico veterum, ſed eorum qui quadringentis his annis floruerunt, qui ſententiarii ſiue Scholaſtici vocantur, aliter docuit, ꝙ quod illa ſola opera deo placent, ſolis illis merces datur æterna, quæ in fide mediatoris facta ſunt? Nonne pater ſcholaſticæ Theologiæ fuiſſe videtur Petrus Lombardus? atqui is vbi de fide tractat, quam diligenter illud inculcat, & Auguſtini & Gregorii pleriſque ſententiis in medium productis, quod ſine fide mediatoris, vel ante vel poſt aduentum eius, nullus mortalium ſaluus factus fuerit, in quem quum commentati ſint omnes ferè qui poſtea ſequuti ſunt Theologi, idem vno ore ſcripſiſſe ſenſiſſeꝗ; cunctos, nemo qui quenquam eorum legerit, dubitabit: apud quos etiam illas diſtinctiones de explicita, de implicita fide, deque vincibili & inuincibili ignorantia reperire licet. Sed quo magis omnes intelligant, quanta ſit iſtorum hominum in his aſſerendis temeritas, & impuden

Mat. 5. *Ioan. 5.* *Apoc. 1.* *Tit. 2.* *Eſa. 16.* *Li 3. ſent. diſt. 25.* *Eſa. 57.* *Hom. 17. in Ezech.*

pudentia, aliquot locos adferemus, ex eorum libris tantum, quos Theologiæ ſcholaſticę principes fuiſſe conſtat vt quæ fuerit eorum de meritis operum ſententia, cuiuis perſpicuum eſſe queat. Ac primo quidem loco, eum qui

Prima ſecũdæ q. 114. artic. 3. cum primis celebris habetur. Thomam Aquinatem collocabimus, qui ante annos prope trecentos, in hãc ſententiam ſcripſiſſe legitur. Si conſyderetur opus hominis meritorum, ſecundum ſubſtantiam operis, & quatenus ex libero proficiſcitur arbitrio, vita æterna dignum eſt: Sin autem ſpectetur, quatenus procedit ex gratia ſpiritus ſancti, dignum eſt, non propter ſuam, ſed propter ſpiritus ſancti dignitatem, mouentis nos in vitam æternam, ficut ſcri-

Ioan. 4. ptum eſt: Erit in eo fons aquę ſalientis in vitam æternam. Addit & hoc: Attendi pretium operis, ſecundum dignita-

2. Pet. 1. tem gratiæ, per quam homo diuinæ naturæ conſors fa-

Rom. 8. ctus, adoptatur in filium dei, cui debetur hæreditas, ex ipſo adoptionis iure, iuxta illud Pauli: Si filii & hæredes.

Quæſt. 3. in 27 diſt. Petri Lomb. lib. 2. Scribit præterea. Deum ex promiſſo debitorem nobis fieri, quod ipſe bene agentibus præmium promiſit, vt mereri dicamur, quoniam promiſit. Nunquid hic de promiſsione tacuit, aut de fide intuente non noſtram dignitatem, ſed mediatoris, qui cum reconciliauerit nos Deo patri per

Rom. 8. mortem ſuam, factus eſt primogenitus in multis fratri-

Art. 3. q. 2 in. 29. diſt. Petri Lom. lib. 2. bus, & per eum adoptionem filiorum dei conſecuti, atque ita hæreditate regni cœleſtis digni facti ſumus? Sed & præceptor eius Albertus Magnus, an oblitus eſt mediatoris? quum dixit: Iuſtitia meritorum Chriſti fulget in vir-

Myſteriorũ miſſæ Li. 1. ca. 63 tutibus ſanctorum. Ante quem etiam Innocentius tertius Romanus Pontifex, Quatuor, inquit, cruces purpureæ, ſunt quatuor virtutes politicæ, Iuſtitia, fortitudo, pru-

Art. 3. q. 2. in. 29. di. Petri Lombardi ſecundi. dentia, temperantia: quæ niſi crucis Chriſti ſanguine purentur, fruſtra ſibi virtutis nomen vſurpant, & ad veram beatitudinis gloriam non perducunt. Æqualis autem Alberti Bonauentura, quum demonſtrare conatur, quod

Heb. 5. nobis lapſis, incarnato Chriſto, maius gratiæ munus tri-

Heb. 9. buitur, quàm tributum fuiſſet, ſi in ſtatu innocentiæ primus homo permanſiſſet: quia mediator, inquit, & interceſſor pro vobis interpellat, quem in omnibus decet exaudiri, pro ſua reuerentia, vnde quum appareat vultui dei ſemper ad interpellandum pro nobis, & pro nobis oblatus in cruce fuerit, & offeratur quotidie: valde probabile videtur, quod maius munus gratiæ tribuatur nobis, quàm

ſi non

ſi non fuiſſet incarnatus, vel pro nobis oblatus. Ac præter,ea quæ ſcribit copioſius,in vigeſimamſeptimam diſtinctionem ſecundi libri Petri Lombardi, in eo libro quem inſcripſit Compendium Theologicæ veritatis, octo cauſas enumerat,quamobrem ex condigno mereamur vitam æternam. Prima, inquit, eſt efficacia doni ſpiritus ſancti cooperantis in meritum. Secunda veritas dei promittentis. Tertia, perſuaſibilitas liberi arbitrii conſentientis & finaliter perſeuerantis. Quarta, difficultas ſtatus merendi. Quinta, dignitas Chriſti noſtri capitis interuenientis,quod glorificari debet in membris ſuis. Sexta,liberalitas dei tribuentis,quem non decet parua reddere. Septima,obſequium ſibi fideliter obtemperantis. Octaua,nobilitas operis,quod ex charitate procedit,quod tantum ponderatur in conſpectu iudicis, quantum amor ex quo procedit, & ideo non poteſt ſufficienter, niſi à ſummo bono remunerari. Num & hic nullam Chriſti mediatoris,nullam promiſsionis fecit mentionem ? Et æqualis horum Guilhelmus Epiſcopus Pariſienſis : Diligens deum & ſeruiens ei, deum ſibi facit reuera debitorem : nō quidem ex virtute vel bonitate huius amoris vel ſeruitii, ſed magis ex promiſsione diuina,qua ſe obligauit bene negotiantibus in talentis ſibi commiſsis. Ac nonnullis interiectis. Noſtris meritis ſolis deum nobis in aliquo facere non poſſumus debitorem, ſed meritis noſtris, & promiſsione ſua ſimul. Qui verò centum annis poſterior fuiſſe videtur Guilhelmus Durandi : Quia in iuſtificatione, plura & nobiliora ſunt à Deo ſeu à Chriſto,tum quia etiam illud, quod à nobis eſt,potius haberet rationem mali quàm boni,niſi quodam modo eſſet à Deo per gratiam præuenientem elicitum, regulatum, & acceptum. Et eius æqualis Ioannes Scotus,poſteaquam docuit,nullum actum hominis,ſecundum ſtrictam iuſtitiam eſſe dignum æternæ beatitudinis præmio, extrinſeca bonitate, quam habet ex ſuis principiis, atque ideo recte dici, quod Deus ſemper præmiat vltra meritum condigni vniuerſaliter quidem vltra dignitatem actus qui eſt meritum: demonſtrat ſimul, quomodo actus aliquis condignum meritum cenſeatur, dicens quod ille actus eſt, condignum meritum, hoc eſt, vltra meritum & bonitatem actus intrinſecam, ex mera gratuita diuina acceptatione, ita vt omnis ratio meriti, non aliunde magis proficiſcatur, quàm ex ordinatione

Li.5.ca 15.

In lib. de meritis.

In rationali diuinorū officiorū, li. 4. cap. 38

Diſt. 17. li. 1. ſent.

Li.2.di.22 diuinę voluntatis illius actus ad præmium. Quem ſecutus Gabriel Biel, parẽtum noſtrorum memoria, meritum condigni quiddam in eo, qui operatur, quiddam in ipſo opere, quiddam in eo requirere dicit, à quo præmium exſpectatur. In eo qui operatur, vt ſit amicus requiri, nam inimicus non eſt dignus præmio, ſed pœna. Quamobrem, quandiu peccato fuerit aliquis obnoxius, non eſt, quod præmium expectet, ſed pœnam, eſt enim inimicus

Sap.14. dei, cum ſcriptum ſit: Similiter odio deo ſunt, impius & Sap.4. impietas eius: Fructus impiorum inutiles. In opere requiritur, vt referatur ad honorẽ dei: nam ſi quis etiam in gratia exiſtens, alio referat opus, quàm ad honorem dei, præmium non meretur. In eo qui dat præmium, requiritur acceptatio, ſiue ordinatio actus, ſic eliciti, vel imperati ad tale præmium, ita vt præmiũ iuſtitiæ in pręmiante actum ex gratia procedentem tali præmio æterno dignum, non innitatur bonitati actus, quam habet ex bonitate intrinſeca, & principiis ſuis naturalibus, ſed diuinæ ordinationi, quę eſt quædam conuentio ſiue promiſsio & pactum: debent autem pacta & promiſſa ſeruari. Quam Scotus ordinationem diuinæ voluntatis alicuius actus ad præmiũ, eam exponens Gabriel promiſsionem vocat, ſiue conuentionem & pactum, vt quod opus ex ſe dignum non erat, æternę vitę præmio, dignum fiat propter promiſsionem dei, ſic illud ex liberalitate ſua tanquam dignum acceptan-

Heſt.6. tis, quemadmodum in libro Heſter legimus, Hoc honore dignus eſt, quemcunq; rex voluerit honorare. Nunquid

Lect.86. & hic nullam fecit de promiſsione mentionem? Idem Gabriel Biel Miſſæ Canonem explicans, Nullum, inquit, foret noſtrum meritum, ſi non per Chriſti meritum fieret pręmio dignum. Nunquid hic Chriſti mediatoris oblitus eſt? Dioniſius verò Carthuſienſis, qui non ita mul-

In li.2. ſen. diſt.27.q.2. tis annis Gabrielem præceſsit, his verbis vtitur: Actio virtuoſa, ex motione actuali ſpiritus ſancti, & ex ſupernaturalibus præſtantiſsimis gratiæ donis, & charitatis procedens, talis eſt dignitatis, quod nullum temporale bonum poteſt eſſe condigna aut ſufficiens merces eius: ideo ſecundum valentiores Doctores Scholaſticos, Alexandrum, Albertum, Thomam, Bonauenturam & alios; imò & ſecundum Auguſtinum, Gregorium, Bedam & alios ſanctos, in omnibus promiſsionibus Moſaicæ legis, in quibus temporalia bona, pro præmio actuum

virtu

virtuoſorum promittuntur, ꝑ ſub promiſsionibus tempo-ralibus intelliguntur ſpiritualia gratiæ bona, ac gloriæ dona. Quamuis autem omnia bona quæ habemus, ſint dona Dei: attamen bene & laudabiliter vti eiſdem eſt meritorium. Et quoniam quæ à Deo ſunt ordinata ſunt, & ipſe ſupergloriofiſsimus Deus omnia in ſapientia fe-cit, atque in cunctis operibus ſuis miſericordiam iuſti-tiamq; ſuam contemperat, ipſemet ſic ordinauit, & ita in-ſtituit, vt rationalis creatura, per viam non ſolum miſeri-cordiæ, ſed etiam iuſtitiæ ad ſummam & ęternalem illam fœlicitatem pertingat. Ad incitandum quoque & confir-mandum nos in fide, ſpe, & charitate, & ad laborandum idoneè, indefeſſè & feruidè, dignatus eſt hominibus ſuis dona beatifica ac diuina, non ſolum aſſerendo, ſed & promittendo, & iurando prænuntiare, ſicq; ſe quodam-modo ad id agendum conſtrixit, & debitorem conſti-tuit: vnde ad Abraham loquebatur: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem, benedicam tibi: Propter quod Zacharias in Cantico ſuo deprompſit: Iuſiuran-dum quod iurauit ad Abraham Patrem noſtrum datu-rum ſe nobis. Hinc & Iacobus dixit Apoſtolus: Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam quum probatus fue-rit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Dominus di-ligentibus ſe. Iterumq; Apoſtolus Paulus: Quam pro-miſit qui non mentitur Deus. In Apocalypſi etiam: Am-bulabunt mecum, inquit, in albis, quoniam digni ſunt: ſicq; de condigno hoc meruerunt: nihilominus totum originaliter ex mera bonitate & munificentia ſuperbea-tiſsimi Dei fluxit. Hactenus Dionifius. Nunquid autem & hic de promiſsione tacuit? Sed quorſum attinet alio-rum omnium teſtimonia producere, quos videre licet, aut Thomam, aut Bonauenturam, ſiue Scotum eſſe ferè ſecutos? vt ab horum duorum ſententia minimè diſcre-pare videantur. Libet nihilominus hic adſcribere, verba Ioannis Gerſonis, qui vixit ante centum quadraginta an-nos. Spes, inquit, ad certam beatitudinis expectationem ſic ſe habet. Ponit ſibi per fidem, quod eſt aliqua talis beatitudo: iungit, quod ad illam pura liberalitate & gratia Deus ab æterno quoſdam prædeſtinat, & eligit: addit, quod ad conſequutionem eiuſmodi finalis beati-tudinis, ordinauit media conuenientia, variis modis, ſi-ne numero, inter quæ medium præcipuum eſt gratia, quæ

Rom. 3. Pſal. 103. Gen. 22. Luc. 1. Iaco. 1. Tit. 1. Apo. 3. De conſolatione Theologiæ li. 1. Proſa 4.

quę ideo dicitur vita æterna,quia pignus eſt vel arra. Hāc autem gratiam nulli daturus eſt,niſi per medium mediatoris Dei & hominum,quā gratiam pro omnibus meruit ad ſufficientiam,ſed non efficaciam,niſi incorporatis ſibi per fidem habitualem, vt in paruulis,vel actualem & habitualem, quæ per dilectionem perſeueranter operatur. Quæ fides minus explicita fuit in Prophetis tempore legis ſcriptæ,quàm in Apoſtolis tempore gratiæ. Et alio loco: Si obſiſtat fortaſsis antiquus ille aduerſarius,& calumniabitur,iniuſtum eſſe,vt alienis precibus,&non propriis operibus quiſquam ſaluetur: ad verbū illud fateor expaueſcerem,niſi magna merita mea recognoſcerem. Habeo autem duo merita magna & valida, & merito pro iis ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei. Et primum quidem eſt Domini mei paſsio: ſecundum verò,mei eſt & ipſius operatio: etiamſi vel minimum quid operatus fuero, etiamſi vel vnum in fine vitæ gemitum ædidero: Quacunq;,inquit, hora peccator ingemuerit,ſaluus erit. Primū opus operatus eſt Dominus meus pro me, & ſine me, & quia merito eius ipſe non eguit, mihi dedit. Secundum opus operatur mecum, & in me,& eius meritum mihi totum dat, ac pro eo & præmium dabit:atquę ita verum eſt,quod electi Deo dicunt: Omnia enim opera noſtra operatus es in nobis. Primum meritum ianuam mihi regni cœleſtis reſerat, ſecundum in beatitudine ſedem collocat. De primo ſcriptum eſt: Occiſus es,& redemiſti nos Deo in ſanguine tuo,et feciſti nos Deo noſtro regnum & Sacerdotes, & regnabunt ſuper terram. Item Chriſtus pro peccatis noſtris mortuus eſt,iuſtus pro iniuſtis,vt nos offerret Deo. Et magiſter Petrus in ſentētiis: Non potuit patefieri regni aditus,& fieri ſalus,niſi per mortem vnigeniti, cuius tanta fuit humilitas & patientia,vt merito eius patuerit in eū credentibus regni aditus. De ſecundo ſcriptum eſt: vnuſquiſque propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem. Et alibi: Cuius miſericordia locum vnicuique tribuit,ſecundum meritum operum ſuorum,& ſecundum intellectum peregrinationis eius. Bene autem dicitur,ſecundum intellectum peregrinationis eius,quia ſecundum quod magis aut minus ſe hic peregrinum eſſe quiſquam intelligit, & iuxta intellectum veram patriam inquirit,ſecundum hoc maius aut minus in regno claritatis habebit. Attamen

In ſermone de verbis Domini. Venite ad me omnes. parte. 2. *Pſal.41.* *Eze.18.* *Eſa.26.* *Apoca.15.* *1.Pet.3.* *Lib.3.diſtinct.18.* *1.Cor.3.* *Eccl.16.*

qui vel vltimus erit in regno, vtpote qui illud ſibi conqui ſierit vno ſolo gemitu, vel vno aquæ frigidæ potu, ſcimus quod tantam gloriam habebit, quãtam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Et iterum alio loco loquens inimicis animam in deſperationem inducere volentibus: Nec opus eſt, inquit, vt mihi mea peccata cõmemoretis inferentes hinc, me cœleſtibus pręmiis eſſe penitus indignum: id enim ſcio: ſed ſcio, quod pius ille meus pater Ieſus Chriſtus meum debitũ ſoluit, & mea omnia, quotieſcunque mihi diſplicuerint delebit peccata, mihiq́; ſuo precioſiſsimo ſanguine cœleſte regnum lucri fecit & emit, & hoc titulo & nullo alio poſſeſsionem eius rei præſtolor. Et paulò poſt ad eoſdem. O nequam & deſperati, non quidem dico mihi hanc adeſſe fiduciam, vt abſque obſeruantia diuinæ legis ſaluari pręſumam: eſſet hoc in dubiè non ſpes, ſed præſumptuoſa temeritas. Huiuſmodi ſunt quamplures, qui ſine pœnitẽtia & correctione malæ vitę Deum eos ſaluaturum arbitrantur, dicẽtes, non ideo eos Deum feciſſe vt cõdemnet. Abſit vt ſic ſpem meam inſtituam: quinimò ſummè cupio in melius reformari, & legem totam adimplere ſine qua impoſsibile eſſe ſcio me ſaluari. Ad id autem faciendum, mihi cõfido præſtari vires à Domino. Sit igitur hæc vobis mea reſponſio, quod cœleſtium bonorum retributionem peto, ſub titulo, & in ſpe mei glorioſi redẽptoris Ieſu Chriſti, qui mihi ius in illis vendicauit, & ob id ſuam mihi impertiri miſericordiam precor, qua in primis à peccatis meis ex mera ſua gratia ſuam auertat faciem, & omnes meas deleat iniquitates, & exinde me faciat ſuæ legis factricem & mandatorum eius. Hæc Ioannes Gerſon. Quoniam verò, vt ſuprà diximus, hos ferè Scholaſtici Doctores reliqui ſecuti ſunt: nec aliud ſcripſerunt, aut ſenſerunt omnes ſancti Monachi, Dominicani, Franciſcani, Carthuſiani, & cuiuſcunq; tandem alterius ordinis, quin & quotquot alii fuerunt ſcriptores, qui Petrum Lombardum ſequuti ſunt ad hæc vſque noſtra tempora: quis eſt incircuncifus iſte Philiſtæus, qui ſic audet aciei Dei viuentis exprobrare, quaſi nihil in ea tot ſeculis de mediatore, nihil de promiſsione ſeu Euãgelio, nihil de fide ſeu fiducia mediatoris dictum ſit? Videtur hic non modo Theologos non legiſſe vnquam, ſed ne templa quidem Chriſtianorum ingreſſus aliquando: vidiſſet in his Ieſu Chriſti mediatoris noſtri ſimulachra,

Mat. 10.

1. Cor. 2.

De mendicitate ſpirituali parte. 2.

mulachra,per quæ templum ingredientes,vt in hoc vno mediatore ſpem noſtram omnem defixam habeamus, admonemur : & quum alia pleraque animaduertiſſet, de quibus initio libri huius ſcriptum eſt à nobis : tum illud audiuiſſet,quod in iis orationibus,quæ funduntur ad altare,(vulgo collectas vocant,) preces omnes ad Deum patrem ferè dirigimus:neq; per aliuṃ concedi nobis ea quę petimus,poſtulamus,quam per vnicum Dei & hominum mediatorem,Dominuṃ noſtrum Ieſum Chriſtum:vt dicere fuiſſe mediatorem orbi Chriſtiano tot ſeculis ignotum,non ſit aliud quàm dicere:nil intra eſt oleam,nil extra eſt in nuce duri.Verum iſti qui dici volunt (ſi diis placet) Euangelici,verum an falſum dicant,nihil ſua referre putant, dum quos Chriſtus pretioſo ſanguine ſuo collegit,eos diſpergere,& à corpore ipſius, quæ eſt Eccleſia, ſegregare, Sathanæq; lucrifacere queant. Quam ad rem cùm non aliam eſſe viam commodiorem intelligerent, hoc illis commẽtum placuit, ignoratum tot ſeculis fuiſſe mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, nihil de promiſsionibus, nihil de beneficiis eius dictum eſſe, verùm hoc actum potius, vt ea quàm maximè obſcura eſſent omnibus. Atque interim hæc ab imperitis,nõ leguntur modo,magna cum admiratione:verumetiam non minore leuitate creduntur. Sed iam quæ ſit Eccleſiæ ſententia de meritis operum,& quàm ſint ab omni veritate longè remota, quæ matri noſtræ per filios deſertores affinguntur,ſatis planum feciſſe videmur.Ex his autẽ quæ iam dicta ſunt, ad ea quæ per iſtos obiiciuntur, facilè fuerit reſpondere: Nam & nos cũ Paulo non inuiti fatemur,quod non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam:quin & illud addimus,Si fieri poſſet, vt quis ab eo die quo conditus eſt orbis, ad extremum vſq; iudicii diem viueret,ac per omne tẽpus id non modo laboraret, verũetiam extrema quæq; ſupplicia pro Deo pateretur, nondum eſſent labores illius & cruciatus digni,quibus æternæ vitæ pręmium redderetur. Quamobrem ipſa quidem operum natura, ſiue ſubſtãtia, digna non eſt:verum dignus eſt Deus,qui operatur ea in nobis: digna eſt Chriſti paſsio,per quam quæ indigna fuerãt ex ſe, digna facta ſunt opera noſtra æternæ vitæ retributione : digna eſt denique charitas quę diffuſa eſt in cordibus

noſtris

noſtris per ſpiritum ſanctum, quę cùm finem neſciat, non
eſt huius temporis: atq; ideo nullum temporale, ſed æter-
num præmium illi pro dignitate tribui poteſt. Sed nec il-
lud inus inficias, quod facti ſumus, vt immundi omnes,
& quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitię noſtræ. Sed
quid ſi ſanguis Ieſu Chriſti emundauit nos ab omni pec- *1. Ioan. 1.*
cato? ſi propterea dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos re- *Tit. 2.*
dimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum
acceptabilem, ſectatorem bonorum operum? nunquid
euacuabo crucem eius? nunquid mortis illius beneficium
abolebo? nunquid non agam potius gratias infinitæ bo-
nitati illius & miſericordiæ? per quam factum eſt, quod
iuſtitiæ meæ, quæ natura ſua tanquàm pannus menſtrua-
tæ fuerunt, ſanguine illius ablutæ, factæ ſunt mundæ, fa-
ctæ ſunt acceptæ Deo, factæ ſunt per hanc illius accepta-
tionem dignæ præmio vitæ æternæ: quod fulget in illis
iuſtitia meritorum Chriſti: quæ ſi non adeſſet, ſi non ful-
geret in illis, eſſent adhuc quales fuerũt, tanquàm pannus
menſtruatæ. Sic à Ruperto Abbate ſcriptum legimus: *Lib. 2. in*
Quem tu erudieris Domine, ille ſcit quod iuſtitia nulla *Matth.*
ſit, quod omnis ex operibus iuſtitia vana ſit, niſi teſtimo-
nium habeat ex fide huius filii hominis Ieſu Chriſti: cu-
ius ſanguis cum aqua fluens de latere eius, niſi iuſtos om-
nes emundaſſet, immundæ, & ſordidæ eſſent omnes iu-
ſtitiæ. Confitemur & illud non magis humiliter, quàm
& veraciter & libēter: quod quum fecerimus omnia, quæ
nobis pręcepta ſunt, ſerui ſumus inutiles, quod debuimus
facere, fecimus. Sed quid ſi ille iam non dicit nos ſer- *Ioan. 15.*
uos, ſed amicos? quid ſi non tantum amicorum, ſed etiam *Rom. 8.*
filiorum ſuorum honore nos & appellatione dignatur,
quibus omni iure cœleſtis regni debetur hæreditas? quid *De verbis*
ſi tanta liberalitas eius eſt, qui fons eſt perennis totius bo *Apoſtoli.*
nitatis, vt vltrò ſe obliget, vt cui nos debitores ſumus, ipſe *Homil. 16.*
ſe nobis ex promiſsione debitorem conſtituat? Debitor *& in enar-*
enim factus eſt, inquit Auguſtinus, non aliquid à nobis *ratione*
accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo. Illo ergo *Pſalmi. 109.*
modo poſſumus exigere Dominum noſtrũ, vt dicamus: *In prologo*
redde quod promiſiſti: quia fecimus quod iuſsiſti, & hoc *librorum*
tu feciſti, quia laborantes iuuiſti. Quem ſequutus Ful- *quos ad*
gentius, Eccè qualis eſt, inquit, dominus noſter, vt donan- *Moninũ*
do debeat: & quanto magis donat, tanto magis eum de- *ſcripſit.*
bitorem eſſe non pigeat. In quantũ enim gratis largitur,

in

Pſal.15. in tantum debitor inuenitur, nec eum poteſt aliquis debitorem habere, niſi in eo, quod ipſe dignatus fuerit gratuita largitate conferre. Hanc igitur illius, inenarrabilem beneficentiam nunquid non obuiis vlnis amplectar potius, quàm vt parum illi me gratum præſtem? Scio quod
1.Cor.4. *1.Paral.vltimo.* bonorum meorum non eget: ſcio me nihil habere, quod ab eo non acceperim: ſcio quod illius ſunt omnia, neque poſſum illi dare quicquam, quod de manu eius non acceperim: ſcio, quod illius munera ſunt, ſi quæ ſunt merita mea: ac ſi quid valet opus aliquod meum, Chriſti paſsionis & mortis merito valet, quod iuſtitia meritorum eius fulget in virtutibus meis ſi quæ ſunt: omne meritum il-
Mat.20. lius vt ſit proprium, neque debere mihi quicquam poſsit. Sed quid faciam illius immenſæ bonitati? Nunquid oculus tuus nequam eſt, quoniã ille bonus eſt? Agnoſco quæ dicis omnia, vera eſſe confiteor, cũ digito Dei ſcripta ſint. Sed quis ego ſum, qui modum ponam diuinę benignitati, quæ tanta eſt, vt etiam pro iis, quorum nomine ipſe debeo, ſe mihi debitorem Deus conſtituat, vt ſuis ipſe donis mercedem promittat, vt ſuis ipſe muneribus coronam tribuat, quæ mihi certè iam debetur, non ex operis mei per ſe conſyderati dignitate, ſed ex immenſa promittẽtis Dei liberalitate. Quis vnquam prædicare ſatis poterit admirandam hanc illius bonitatem? quam quantò mihi Sathan magis inuidet, tanto magis de illa gloriabor, tantò maiores illius authori gratias agam, tãto ſum in illa perpetuo prædicanda futurus diligentior, & cum Propheta
Pſal.88. dicam: Miſericordias Domini inæternum cantabo. Qui
Pſal.142. cùm & illud canam lubens: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis
Sermone ſuper verba Chriſti, Venite ad me omnes. viuens. Nam, quemadmodum etiam Ioannes Gerſon admonuit, aliter cum Sathana loquimur, ſi quando ille nos in deſperationẽ adducere, aut ſi quando opera quæ Deus operatur in nobis, eleuare, ac omne meritum illis detrahere conatur, quo ſegniores nos ad bene operandum reddat: aliter agimus cùm ſiſtendi ſumus in conſpectu diui-
Gen.18. næ maieſtatis: Tunc enim nos cum ſancto Abraham cinerem & puluerem eſſe recognoſcimus: tunc nos miſerrimos peccatores & omni ſuppliciorum genere dignos profitemur, tunc qua ſumma poſſumus animorũ noſtrorum ſubmiſsione, veniã deprecamur, tum quaſi ſuper terram ſtamus, alas ſubmittentes, quas in altercatione cum

Diabolo,

eum eſſe,in quo ſic peccatum deletur,vt eius etiam omnis memoria,prorſus extinguatur,quaſi nunquam admiſſum fuiſſet, vt fiat illud,quod per Ezechielem dicit Dominus: Omnium iniquitatum quas operatus eſt, nõ recordabor. *Ezec.18* Videtur enim Propheta quaſi gradus quoſdam conſtituere,quiddam vt amplius eſſe velit tegere peccata, quàm remittere:rurſus maius quiddam non imputare,quàm tegere:quemadmodum à doctiſsimo Origene,& ab Eutimio legimus annotatum. Tunc enim non imputari peccatum interpretatur Origenes, quando mens hominis ad perfectum venerit,ita vt omnis malitię radix ex ea penitus amputetur, euſq; vt nullum in eo veſtigium poſsit reperiri nequitiæ. *Li.4.in epi. ad Rom.* Hieronymus quoque pſalmum hunc enarrans, *In pſal.31.* remitti dicit peccata per baptiſmum, tegi per charitatem, de qua ſcriptum eſt, quod operit multitudinem peccatorum:non imputari, per martyrium. *1.Pet.4* Quibus verbis non obſcure videtur indicare,maius quiddam ſignificari,cum non imputari,quàm cum vel remitti,vel tegi peccatum dicitur. Quamobrem quum legimus, non imputari nobis peccatum,ſic accipere debemus, vt cum puluiſculo,quod aiunt, ablatum, nec vel veſtigium vllum deinceps eius in nobis reliquum eſſe factum perſuaſum habeamus. De iuſtitia verò Chriſto potius & Apoſtolis eius fidem habeamus,qui vere nos ſanctos,vere liberos,vere iuſtos eſſe cõſtitutos,ac filios dei non modo nominari,verumetiam eſſe dixerũt,quã nouatoribus iſtis, per quos nõ aliã ob cauſam,hanc de ficta & imputata iuſtitia,quã ipſe commẽtus eſt, Sathanas doctrinam diſſeminauit, quam vt homines veræ iuſtitiæ prorſus expertes faceret. Veniſſe nunc reuera tempus illud videtur,de quo ſcripſit Apoſtolus,in quod ſe quoq; incidiſſe,quæſtus eſt olim Hilarius. *2.Tim.4.* Erit,inquit Apoſtolus, tempus cum ſanam doctrinam nõ ſuſtinebunt,ſed ſua deſideria, coaceruabunt ſibi magiſtros,prurientes auribus. *Li.10.de Trinit.* Quid enim?non videntur nunc quoque dicere:Loquimini nobis placentia,quorũ nimis aures delicatę,ferre non poſſunt, vt retributio fieri dicatur ſecundum opera, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſsit, ſiue bonum,ſiue malum, ſed volũt vt retributio fieri dicatur: *2.Cor.5.* ſecundum illa non quæ geſſerunt ipſi mala,ſed quæ geſsit Chriſtus in corpore ſuo bona, vt ſi ipſi probi non ſunt, ſufficiat Chriſtum tamen probum fuiſſe, quamuis de recens baptizatis, ſi ſubito ex hac vita eos migrare contin-

gat,fortaſsis non abſurde dici queat, retributionem futu ram,ſecundum ea quæ Chriſtus geſsit in corpore ſuo bo na:de his verò nequaquam, qui poſt baptiſmum aliquan diu ſuperſtites, in peccatorum cœno ſunt volutati. Fuit ne tempus vllum, quo maior eſſet magiſtrorum aceruus, auribus hominum prurientium, quàm ſit iſtud in quod incidit ætas hæc noſtra? Niſi forte non titillat,hoc aures noſtras, non eſt auditu mortalibus vel maxime gratum & iucundum cum dicitur:nulla noſtra ſed ſola Chriſti iu ſtitia nos iuſtos, ſola Chriſti iuſtitia nos ſaluos eſſe, quic quid ſit de noſtris operibus vnumquenq; certum eſſe de bere, quod gratis propter Chriſtum peccata ſibi remiſſa, quodq; deo acceptus & vitæ ſit hæres æternæ. Ac videtur hic eſſe temporum horum ſtatus,haud facile vt quicquam ſtatuere poſsit: in magiſtris ne linguarũ, an in diſcipulis aurium ſit pruritus ardentior, neq; enim in iis audiendi, quàm in illis placentia loquendi,maius eſt ſtudium,adeò ſe vltro ingerunt auribus,etiam auſcultare nolentium,vt vel inde facile quiſquam perſpiciat,quod ex eorum nume

Hier.23. ro ſunt de quibus Propheta ſcribit: Non mittebam Pro phetas & ipſi currebãt,nec loquebar ad eos & ipſi prophe

Hier.5. tabãt.Et planè impletũ eſt quod ab eodẽ Propheta ſcriptũ eſt, ſtupor & mirabilia facta ſunt in terra, Prophetæ pro phetabãt mẽdaciũ, ſacerdotes applaudebãt manibus ſuis, & populus meus dilexit talia.Quem autem fructum attu lerit hæc eorum doctrina,quam iſti parum ſani,ſanam ha beri volunt,quamq; ſub ſpecioſo verbi dei titulo rudi po pulo venditant,rerum exitus declarat.Non eunt hoc infi cias ipſi prurientes auribus magiſtri, eos vitam agere im probam & contaminatiſsimam, nihiloq; meliores nunc eſſe quàm ante receptum nouum hoc doctrinæ genus fue runt, quin etiam maiore audacia ſequi mundum, & eius cupidates,omniaq; ſibi permittere. Qui bonam vitæ ſuæ partem inter eos traduxit, qui malunt Euangelici, quàm Chriſtiani vocari, vir amœno cumprimis ingenio, neque mediocri iudicio, dicendiq; ſuauitate quadam admirabili

In epi.cont. pſeudoeuã. gelicos. præditus Eraſmus Roterodamus, Circunſpice mihi, in quit,ſodalitatem iſtam Euangelicam, quot habet adulte ros,quot temulẽtos,quot aleatores,quot decoctores,quot aliis vitiis infames? Ac nonnullis interiectis: Dices,in quit, nihil tam felix vnquam fuit in rebus humanis,quin malorum admixtu viciaretur:Ad bonos verte oculos:Fie ri poteſt vt mea ſit hæc infelicitas, mihi adhuc neminem

con-

contigit noſſe, qui non videatur ſeipſo factus deterior. Et iterum paulò poſt: Euangelica pietas à minimis initiis paulatim creuit in maius ac melius, ac optimus quiſque ſe illi iungebat: hanc doctrinam non ferè niſi leuiſſimus quiſque amplectitur. Et ad fratres inferioris Germaniæ ſcribens, de quodam ſacerdote narrat, qui cum virgis cæſus, & ex vrbe eiectus eſſet, & in carcere & extra portam, quum à carnifice dimitteretur, publice teſtatus eſt, ſe poſteaquam illi ſe ſectæ addixerat, in omne flagitiorum genus proruiſſe. Et in alio quodam libro, adeò per hoc quod ipſi vocant Euangelium, non corrigi ſcribit homines, vt potius videantur deteriores, nec fieri vt peccare deſinant, ſed vt peccent impunitius. Ac vere quidem ille, quis non peccet impunitius, quum ab iſtis hominum ſceleribus blandientibus & prurientibus auribus magiſtris, non noſtris, in immenſum exaggerari vim peccati originalis audiuerit, adeò vt etiam renati ex aqua & ſpiritu ſancto, non poſſumus non peccare, quũ cuius impulſu fit vt peccemus, ab iſtis edoctus, fortiorem eſſe credit vnum dæmonem, quàm omnes homines, Quaſi non contra fortior ſit vnus Deus, quo adiuuante peccatum effugere poſſumus, quam omnes dæmones: Quem tamen & ipſum, quæ cacangelicorum iſtorum inſignis eſt & horrenda blaſphemia peccati faciunt authorem, vt ab eo nos ad peccatum agi blaſphement. Quis non peccet impunitius, cum nulla ſua, ſed ſola Chriſti iuſtitia, ſe ſaluum fore perſuaſum habuerit? Quis non peccet impunitius, ſi nullum eſſe meritum bonorum operum arbitretur, etiam eorum, in quibus à Deo creati ſumus? quæ Deus ipſe operatus eſt in nobis, quæ non aliunde pretium, non aliunde meritum habent, quàm ex pretioſo Chriſti ſanguine quo reſperſa ſunt: quemadmodum à viro quodam docto præclare ſcriptũ eſt: Quod iuſtitia meritorum Chriſti, fulget in virtutibus ſanctorũ, ſicut ſol in gemmis, quæ magis rutilant in præſentia ſolis, in abſentia autem obtenebrantur. Quis non peccet impunitius, cũ omnẽ iuſtitiã & ſanctitatẽ noſtrã, merũ eſſe peccatũ & rem damnatã crediderit? atq; adeò nihil valere bona opera ad diuinã gloriã demerendã, vt quo quiſq; turpior eſt, eo citius illi Deus gratiã impartiatur? Sed quorſum attinet aliunde quærere teſtimonia: modo nõ ædita voce clamat hoc res ipſa, quod ipſe quoq; princeps & architectus

Hyperaſpiſtæ ſecundo.

Alber. Magno diſt. 20 in 3. li. ſent.

huius temporis hæreſcon fatetur, ſe corruptiores expertum eſſe mores Germanorum, poſteaquã quod ab eo traditum eſt, quintum Euãgelium, acceperunt, quam fuerint ſub regno (ſic enim ipſe vocat) Romani Pontificis, hoc eſt in Eccleſia dei, quæ quatuor tantum recipit Euangelia, quę tamen quatuor vnum ſunt. Qui etiam alio loco ſuos increpans, decies eos dicit Sodomitis eſſe peiores. Interea tamen, quæ miſeranda eſt iſtorum hominum cæcitas, dei verbum vocatur, quod ad omne genus nequitiæ feneſtrã patefecit quod ex bonis improbos, ex improbis multo reddit improbiſsimos. Nos verò aduerſus iſtorum voces, tanquam Syrenum cantiones, dulces illas quidem, verum certam perniciem adferentes, aures noſtras obturemus. Nam pręterquam quod omne ſtudium virtutis eneruant, dum ſi minus ipſi probi ſumus, ſufficere docẽt, quod Chriſtus probus fuerit, atq; illius nos ſola iuſtitia contentos eſſe oportere, etiamſi minus ipſi iuſtè viuamus: nondum inter ipſos, qui de via regia declinauerunt, hoc eſt, ab Eccleſiæ ſana doctrina aberrarunt, de ratione iuſtificandi ſatis conuenit, nec ipſi modo diſsident inter ſe, & inuicem ſibi ſunt hæretici, ſeq́; mutuo iudicio condemnant, verumetiã ſecum ipſi non rarò pugnant. Annotauit hoc vir quidam doctus, quamuis ex eorum numero, qui ſegregauerunt ſemetipſos, Philippum Melanchthonem in iuſtificationis negotio quaterdecies variaſſe. Sic iſtorum oratio, ſicut alicubi ſcribit Baſilius, videtur neſcio quomodo, cum ſemel extra veritatem deducta ſit, ad multiplicia periculoſaq́; inconuenientia, per quandam ſeductionis conſecutionem efferri. Nam qui ſemel de rectæ fidei religioniſq́; curriculo deflexerunt, haud aliter atque ii qui à recto itinere aberrarunt, alias ex aliis ſemitas ingredientes vagantur & errãt, nullum peritũ regionis ducem ſequuti. Sic iſti duce carentes eccleſia quã relinquerunt, alia ex aliis erroris & impietatis diuerticula ingreſsi, nullum errandi finem faciunt.

Lib.2.cont. Eunomium

Eſa.19. Miſcuit enim Deus in medio eorum ſpiritum vertiginis, & immiſit illis operationẽ erroris: Obſcuratũ eſt inſipiens

2.Theſ.2. cor eorum, vt non intelligant, neq; quę loquuntur, neque

Rom 8. de quibus affirmãt. Sic fit vbi ſuo quiſq; præfidit ingenio,

2.Tim.3. ſibiq; hoc arrogat, vt proprio ſuo, non cõmuni totius Eccleſiæ ſenſu, ſcripturas interpretur, vt cæteros oẽs, quamlibet pios & doctos viros, talpis fuiſſe cæciores, ſe verò ſolum videre, ſe ſolum ſapere, perſuaſum habeat.

Quamobrem iſtos cum imputatiua ſua iuſtitia miſſos faciamus, & Auguſtino credere potius animũ inducamus, qui vere nos & realiter eſſe iuſtos docet, cum per illum, in quo omnes viuificabuntur, præterquam quod ſe ad iuſtitiam exemplum imitantibus præbuit, dari etiam dicit ſui ſpiritus occultiſsimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & paruulis: ſicut & ille in quo omnes moriuntur, præterquam quod eis qui præceptum domini voluntate tranſgrediuntur, imitationis exemplum eſt, occulta etiam tale carnalis concupiſcentię ſuę tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venientes, Itaq; iuſtificari in Chriſto qui credunt in eum, dicit Auguſtinus, propter occultam communicationem & inſpirationẽ gratiæ ſpiritalis, qua quiſquis adhæret domino vnus ſpiritus eſt. Hæret autẽ quiſq; domino per charitatem, qua vna ſicut in alio libro dicit idem Auguſtinus, vere iuſtus eſt, quicunq; iuſtus eſt, cuius charitatis habitus ineſt etiam paruulis, vt cum adulti fuerint, actu eam exercere poſsint. Non igitur ſola peccatorũ remiſsione, verumetiam cuius toties Paulus meminit, interioris hominis renouatione, noſtra conſtat iuſtitia, quę renouatio fit, quemadmodum ex Auguſtino iam docuimus, per occultam quandam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritalis, Quam etiam alio loco, vocat interioris hominis pulchritudinem, cum ſcribit ad Conſentium. Quid eſt aliud iuſtitia in nobis, quàm interioris hominis pulchritudo? Neq; verò diſsidet ab Auguſtino latino, Græcus author Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus, ſiue quis Emiſſenũ eſſe malit quod ex hoc libello pleraq; citant Petrus Lombardus & Gratianus ſub Emiſſeni nomine, qui vti docet quod nemini nouum & impoſsibile videri debeat, quod in Chriſti ſubſtantiã terrena & mortalia nimirum panis & vini cõmutantur, teipſum, inquit, qui iam in Chriſto renatus interroga, dudum alienus à vita, peregrinus à miſericordia, à ſalutis via intrinſecus mortuus exulabas, ſubito initiatus Chriſti legibus & ſalutaribus myſteriis innouatis in corpus Eccleſiæ non videndo, ſed credendo trãſiſti, & de filio perditionis, adoptiuus dei fieri, occulta puritate meruiſti. Quod Auguſtinus, occultam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritalis, hoc Euſebius vocat occultam puritatem: Et mox ſubdit, in menſura viſibili permanens, maior factus es teipſo inuiſibiliter ſine quantitatis augmento, cũ idem

De peccatorum meritis & remiſſ. lib. 1. ca. 9.

Ibidẽ. ca. 10.

De nat. & grat. ca. 38.

Epiſt 83.

De corpore et ſanguine domini.

atq; ipſe effici multo alter fieri fidei proceſsibus meruiſti. In exteriore nihil additum eſt, & totum in interiore mutatum eſt, ac ſic homo dei filius effectus, & Chriſtus in hominis mẽte formatus eſt. Sicut ergo ſine corporali ſenſu, preterea vilitate depoſita, ſubito nouam indutus es dignitatem, & ſicut hæc quæ in te Deus læſa curauit, infeſta diluit, maculata deterſit, non oculis ſed ſenſibus ſunt credita: ita & cum reuerendum altare cibis ſaciandus accedis, ſacrum dei tui corpus & ſanguinem, fidem reſpice, honore mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maxime hauſtu interiori aſſume. Quàm clare docet hic Euſebius, non imputatione iuſtitiæ nos iuſtos, dei'q; filios nominari & eſſe, ſed occulta quadam puritate, ſed mutatione virum alium. Quemadmodum etiam ſcriptura dicit,

1.Reg.10. Mutaberis in virum alium. Quæ verba Gregorius expli-
Li.4.ca.4 cans: Amor, inquit, electæ mentis, quid eſt aliud, quàm im-
in li.Reg. mutatio vetuſtatis? natura enim noſtra per lapſum primi hominis ſic damnata eſt, vt quotidie labendo deficiat, & deficiendo veteraſcat: Sed qui in nobiſmetipſis deficimus, cũ in nos ille ſpiritus inſilit, renouamur, quia ſtatim quod non eramus efficimur. Tepidus erat quis, ſed repente viſitatus à ſpiritu feruens efficimur, incipit ardere per deuotionem, fortiter exerceri in bono opere. In virum ergo alium mutatus eſt, quia eſſe cœpit quod ante inſilientem ſpiritum in ſe, eſſe non potuit. Vtrum autem præcedat ea gratia qua quis renouatur, culpæ remiſsionem, an ſequatur, curioſe magis quàm fructuoſe quæritur. Scribit quidem

Eccl.hiera. Dioniſius, quod quibus inſinuat ſe diuinitas, eorum ani-
cap.3. mos purgat primum, deinde illuminat, poſtea conformat ad deiformem perfectionem. Cæterum ſi quis hæc omnia ſimul & eodem puncto temporis fieri dixerit, à vero nihil aberrauit, neſcit ergo tarda molimina ſancti ſpiritus gratia, ac tria hæc nõ tam re ipſa, q̃ ratione diſtingui videtur. Si quidem vnus & idem actus, quatenus repurgat mẽtem hominis ab inquinamentis & peccatis, dicitur purgatio: quatenus eam agnitione veritatis illuſtrat, vocatur illuminatio, quatenus verò ſic amore dei accendit, vt præ illo terrena contemnat omnia, perfectio nuncupatur. Quanquã ſi cauſa prior eſt effectu ſuo, gratiæ communicatio prior eſſe videtur, quàm ſit culpæ remiſsio. Sic enim Deus per gratiã expellit culpã, ſicut ſol per ſuos radios tenebras propulſat. Quãuis itaq; natura ſit inſpiratio gratię poſterior,

quod

quod ea locum non habet, niſi propulſa ſint peccata: quoniam tamen cauſa eſt peccatorum propulſionis, prior eſſe dicitur: ſicut infuſio radiorum, prior eſt effugatione tenebrarum, quamuis non prius incipiunt radij ſplendeſcere, quàm tenebræ fuerint propulſatæ. Quamobrē anxia diſquiſitione omiſſa præcedat ne an ſequatur gratia culpæ remiſsionem, an quod veriſimilius eſt, ſimul vtrunque fiat perſuaſum illud habeamus, eſſe in nobis iuſtitiam. Quemadmodum etiam alio loco ſcriptum eſt ab Auguſtino: Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, noſmetipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt: Item ſi dixerimus, quia iuſtitiæ nihil habemus, aduerſum Dei dona mentimur. Si enim iuſtitiæ nihil habemus, nec fidem habemus: ſi autem fidem habemus, iam aliquid habemus iuſtitiæ. Ipſum aliquid, vis noſſe quantum eſt: Iuſtus ex fide viuit. Et paulò poſt: Beati prædicti ſumus, & de iuſtitia nihil habemus? Venit dominus carnaliter ad Iudæos, & occiſus eſt, non venit ad nos, & acceptus eſt. Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi, nos ſumus, & de iuſtitia nihil habemus? Omnino habemus, grati ſimus ex eo quod habemus, vt addatur quod non habemus, & non perdamus quod habemus. Et iterū paucis interiectis, ne quis cùm de ſola fide loqui putaret: Ad fidem, inquit, quid pertinet? credere. Sed ait Apoſtolus Iacobus: Et dæmones credunt & contremiſcunt. Si tantum credis & ſine ſpe viuis, vel dilectionem non habes & dæmones credunt & contremiſcunt. Quid magnum eſt? Dicis Chriſtum filium Dei, hoc dixit Petrus, & audiuit, Beatus es Simon Bar Iona: hoc dixerunt demonia & audierunt obmuteſcite: Ille beatus, dicitur ei, quia non reuelauit tibi caro & ſanguis, ſed pater meus, qui in cœlis eſt: Illi autem audiſit, obmuteſcite, & hoc ipſum dicunt & repelluntur, vna vox eſt, ſed dominus radicem interrogat, non florem. Vnde dicitur ad Hebræos: Ne qua radix amaritudinis, ſurſum germinans moleſtet, & per illam contaminentur multi. Prius ergo diſcerne fidem tuam à fide demonis. Vnde eam diſcernis? Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando: adde ergo fidei ſpem, & quæ ſpes eſt, niſi de aliqua conſcientiæ bonitate? ſpei, ipſi adde charitatem: Diſcernite fidem veſtram, iam eſtis de prædeſtinatis, vocatis, iuſtificatis. Paulus Apoſtolus dicit: Neque circuncïſio aliquid valet,

Ser. 16. de verbis apoſtoli.
1. Ioan. 1.
Abac. 2.
Pſal. 17.
Iaco. 2.
Mat. 16.
Luc. 4.
Hebr. 12.
Galat. 5.

neque præputium,ſed fides : Dic adhuc Apoſtolo, adde, diſcerne,quia & dęmones credunt & contremiſcunt,ergo adde; Dæmones enim credunt & cōtremiſcunt quod oderunt. Diſtingue Apoſtole & circuncide fidem meam, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta:Planè diſtinguit,diſcernit,circuncidit : Sed fides,inquit,quæ per dilectionem operatur. Vnuſquiſque ergo fratres mei inſpiciat ſe intus,appendat ſe,probet ſe, in omnibus factis ſuis,bonis operibus ſuis,quæ faciat cum charitate,non expectās retributionem temporalem, ſed promiſſum Dei, faciem Dei. Fides ergo quæ per dilectionem operatur,ſi eſt in vobis,iam pertinetis ad prædeſtinatos,vocatos, iuſtificatos: Ergo creſcat in vobis. Quibus verbis quàm iis Auguſtini,potuit apertius demonſtrari,quod ſit in nobis iuſtitia, quodq́ꝫ ea iuſtitia ſit fides noſtra, non ſola, ſed quæ per charitatem operatur?

CAPVT LXXIII.

Eorum confutatio, quæ contra verè & realiter inhærentem nobis iuſtitiam à quibuſdā producuntur.

VErum hic iterum reclamant iſti,qui iuſti & ſalui eſſe volunt,iuſtitiam autem habere nolunt: Si nos ad noſtram remittis iuſtitiam, quo nos alio quàm ad gehennę pœnas remittis? Siquidē non
Rom.8. ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram glo
Eſa.64. riam. Nos verò cum Propheta libenter profitemur,quod
Pſal.13. facti ſumus vt immūdi omnes,& quaſi pannus menſtrua-
Luc.16. tæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Omnes declinauimus,ſimul inutiles facti ſumus,non eſt qui faciat bonum,nō eſt vſq; ad vnum. Nam & magiſter noſter nos docuit: Cum feceritis omnia,quę pręcepi vobis,dicite,ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere,fecimus. Occinitur hic & illud ex
Pſal.142. Pſalmo:Non intres in iudicium cum ſeruo tuo,quia non
Li.9.con. iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis viuens. Producitur
cap.13. & Auguſtini ſententia,qui dixerit alicubi. Væ etiam laudabili vitę hominū,ſi remota miſericordia diſcutias eam. Gregorij quoq; quāuis &Romani pontificis & monachi, hac in parte multū valet authoritas, quo tamen eccleſiæ pręſidente,iam inde à mille propemodum annis extinctā Euangelii lucem,de vera fide, deq́ꝫ veris cultibus eſſe volunt:quē etiam,quæ eſt eorum ſacrilega audacia:manifeſtam ethnicorū idololatriam,in eccleſiā introduxiſſe mentiuntur,

tiuntur, neq; dubitant ei viro impietatis notam, impii nephariiq; hominis inurere, cuius pietas vitęq; ſanctimonia ſingularis, totius eſt orbis Chriſtiani teſtimonio cõprobata. Sed hic nihilominus plurimum authoritatis illi tribuũt, quod ſcriptũ ab eo legatur: quantalibet iuſtitia polleant, nequaquã ſibi ad innocẽtiam vel electi ſufficiunt, ſi in iudicio diſtrictè requirãtur. Et alio loco: Omnis humana iuſtitia, iniuſtitia eſſe deprehenditur, ſi diuinitus diſtrictè iudicetur. Hic & alterius monachi Bernardi vox laudatur: Æternã vitã nullis potes operibus promereri. Quod ante eum totidẽ prope verbis ab Auguſtino ſcriptũ legimus. Neq; verò noua ſunt hęc, quæ ab iſtis obiiciũtur: ſuo quoq; tempore, quæſitum fuiſſe ſcribit Algerus, ante quingentos & amplius annos, qui fieret, quod æternitas fœlicitatis vel pœnæ, retribuatur tẽporalibus meritis reatus vel iuſtitię? Ac reſpõdet iis verbis, Gregorii & Auguſtini ſententiã ſecutus: Deus non temporalẽ actionem, ſed perpetuã boni vel mali remunerat, vel damnat voluntatẽ, quę, ſi in æternũ viueret, in æternũ in ſuo propoſito maneret. Ideo iuſtè æternitatẽ retributionis æternitati voluntatis appẽdit: vnde etiã cum, vt ait Apoſtolus, paſsiones huius temporis non ſunt condignę ad futurã gloriam, quę reuelabitur in nobis: quia ſi ab initio mundi vſq; ad finẽ, non modo quis pro Deo laboraret ſed & pateretur, nõ tamen eſſet cõdignum, vt hoc temporali cõmercio æternitatem mercaretur. Ne tamẽ malo diutius liceret peccare, ad maiorem ſui pœnam, ne etiam bonos in mũdi exilio tederet viuere, ſi nimia fieret illis dilatio ad gloriã, breuiauit Deus humanę vitę dies propter electos, ne prauorũ afflictione, vel nimio ſuo labore deficerent, & ne minutio temporalis laboris, aliquod æterni pręmii videretur diſpendiũ. Ipſius præcurſoris ſui vitam, quo nemo maior, ipſo teſte, ſurrexit, triginta duorum & ſemis annorum eſſe voluit: ſuam etiam ipſius qui ſuper omnes eſt, eodẽ numero conſummauit, vt quia Deus non curat ex quãto tempore, ſed ex quanto corde ſibi ſeruiatur, perfectionem meriti, non tempori adſcriberet ſed virtuti. Ante Algerum verò multis ſeculis Euſebius Emiſſenus: Totis licet animæ & corporis laboribus deſudemus: totis licet obedientię viribus exerceamur, nihil tamen condignum merito pro cœleſtibus bonis compenſare & offerre valebimus: non valent vitæ præſentis obſequia, æternæ vitæ gaudiis comparari:

Lib. 8. moral. ca. 23. *Li. 21. moral. ca. 15.* *Ser. de annunciatio.* *Li. 2. de ſacram. Eucharistiæ, cap. 7.* *Lib. 4. dialog. ca. 44.* *Epiſt. 44.* *Rom. 8.* *Mat. 11.* *Hom. 3.*

Laſſeſcant licet membra vigiliis, palleſcant licet ora ieiuniis, non erunt tamen condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Pulſemus ergo chariſsimi in quantum poſſumus, quia non poſſumus quantum debemus: futura beatitudo acquiri poteſt, æſtimari non poteſt. Niſi enim cum auiditate, niſi cum bona voluntate, cum lætitia, opera Dei egerimus, Deo nos perire nouerimus. Ex his Euſebii Emiſſeni & Algeri verbis, facilè quiſque perſpexerit, in renumerando vel puniendo, diſcutere Deum quid quiſque voluerit, non quid potuerit, non attendere facultatem, ſed voluntatem: Coronat Deus intus voluntatem, inquit Auguſtinus, vbi non inuenit facultatem: ſola voluntas eſt, quod etiam à Bernardo ſcriptum eſt, quæ retributionem meretur, cuius alio quoque loco, digna vox eſt quæ celebretur: Sola voluntas, quoniam pro ſui ingenita libertate aut diſſentire ſibi aut præter ſe in aliquo conſentire, nulla vi, nulla cogitur neceſsitate, non immeritò iuſtam vel iniuſtam beatitudine ſeu miſeria dignam ac capacem creaturam conſtituit, prout ſcilicet iuſtitiæ iniuſtitiæve conſentit: cuius æqualis etiam Petrus Abbas Cluniacenſis. Sola creaturæ rationalis effectus, creatoris gratia adiutus vel deſertus, ſemper aut remuneratur aut condemnatur. Et qui vixit iiſdem temporibus, Anſelmus Hauelburgenſis Epiſcopus. Intentio, inquit, bona ſiue mala, operi nomen imponit, & ſiue meritum ſiue ſupplicium iuſtæ retributionis acquirit: Sed ante vtrunque Chryſoſtomus, Voluntas remuneratur non opus. Quia voluntas ex noſtro arbitrio procedit, opus autem per gratiam Dei conſummatur. Auguſtinus quoque, Voluntas, inquit, omnium factorum meritorumque menſura eſt. Ex qualitatibus quippe voluntatum, non ex temporum ſpatiis ſiue rectè facta, ſiue peccata metimur. Alioqui, maius peccatum haberetur arborem deiicere, quàm hominem occidere. Illud enim fit longa mora, actibus multis, Hoc vno ictu, breuiſsimo tempore, pro quo tamen exigui temporis tam grandi peccato, ſi perpetua deportatione homo punitur, etiam mitius cum illo actum quàm dignus fuerat diceretur: Quamuis in ſpatio temporali longitudo pœnæ cum breuitate facinoris nullo modo ſit comparanda. Et qui præceſsit hos omnes Hilarius: quid dico Hilarius? vniuerſa ſemper Eccleſia docuit,

Auguſt. in Pſal. 61.
In Pſal. 83.
In Pſal. 103.
De præcepto et diſpenſatione.
De gratia & libero arbitrio.
De veneratione ſanctæ crucis.
Lib. 1. contra politor. cap. 10.
Hom. 26. imperf. in Matt.
Epiſt. 49. quaeſt. 6.
In Pſal. 118.

docuit, vnius cuiuſq; aut pœna, aut pręmiis affici electionem. Falſò igitur ſibi perſuadent nouatores, quod cum illis Bernardus faciat. Quamuis enim dixerit alicubi: Æternam vitam nullis potes operibus promereri: quo tamen ſenſu dixerit, ex his quæ proximè citata ſunt verbis, liquere cuiuis poteſt, non enim opus eſt quod meretur, ſed voluntas in credētibus, quę ſi mala eſt, mortem æternam, ſi bona eſt, meretur vitam æternam: Non virtus, dicit Auguſtinus, ſed cauſa virtutis apud Deum mercedem habet. Hoc eſt quod Hugo quoq; dixit, ęqualis Bernardi, ſententiam Auguſtini ſequutus, in quo tam diligenter verſatus eſt, vt ſui ſeculi Auguſtinus vocaretur, Totū, inquit, meritum in voluntate eſt, quantum vis tantum mereris. Si ergo magnum habere meritum vis, magnam habe voluntatem, magnam fiduciam: Tantum mereris, quantum vis. Poſſunt eſſe voluntate pares, qui ſunt facultatibus impares. Multum dedit Zachæus qui diues erat & multum habebat: Vidua illa quæ duo minuta miſit, parum habuit & parum dedit: imò tantum dedit, quantum Zachæus: minores facultates habebat, ſed parem volūtatem habebat. Si attendas quid dederint, diuerſa inuenies: ſi attēdas vnde dederint, paria inuenies: Non autē penſat Deus, quantum detur, ſed ex quanto detur. Si ergo vbi plus datur, & vbi minus differens meritum non eſt, ſi ęqualis vtrinq; voluntas habeatur, ergo vbi aliquid datur, & vbi nihil datur, ibi differens meritum eſſe non poteſt, ſi æqualis vtrinq; voluntas habeatur. Ideo dixi tibi, vt non deſperes: Si facultas deeſt, adſit bona voluntas, quantum vis, tantum mereris. Fac ergo voluntatem magnam, ſi vis habere meritum magnum. Bene hoc ſciuit peccatrix illa, quæ quia multum habuit, quod dimitteretur, non attulit ſubſtantiam magnam, ſed dilectionem magnam, multum contra multum. Si multa pecunia magis quàm charitate multa, iniquitas multa redimeretur, fœliciores diuites eſſent, quā pauperes, & ſecurè peccare poſſent, quandiu vellent, & quantum vellent, in ipſis enim eſſet redemptio peccatorum ſuorum: quomodo vellent, darent pecuniam & haberēt iuſtitiam. Nunc autem bene fecit Deus, quia in eo poſuit redemptionem noſtram, vbi nullus niſi ipſe velit egere poteſt. Amare poſſunt æqualiter diues & pauper etiā ſi pecuniā æqualiter dare non poſſunt: Dilige multū, ſi vis vt multū tibi remittatur: Remittūtur, inqt, ei peccata

De tempore ſerm. 59.

Li. 2. de ſacrament. parte 14. cap. 6.

De libero arbit. lib. 2. cap. 14.

Luc. 19.

Luc. 2.

Luc. 7.

Hom. 16. in Mat. cap. 1. peccata multa, quoniā dilexit multum. Et ante hunc multis ſæculis, Ioannes Chryſoſtomus, explicans illum ex Euangelio locum. Qui dederit calicem aquę frigidæ. Non quia aliquid eſt inquit, quod dat, ideo habet mercedem, ſed ob id quia magnus eſt propter quem dat. Quid enim ſi aliquis voluit dare & nō potuit? Nunquid iuſtum eſt, vt ſecundum modicum anguſtetur larga voluntas? Melius eſt ergo vt opus oſtendatur ſecundum voluntatem, quàm larga voluntas anguſtetur ſecundum opus. Ex his Hugonis & Chryſoſtomi quoq; verbis diſcimus, quod tā

Rom. 6. Phil. 2. operi, quàm voluntati merces tribuitur, quæ ſi mala eſt, à nobis eſt, & ſtipendium illius mors eſt. Si bona eſt à domino præparatur qui operatur in nobis & velle & perficere, per quem diffunditur in cordibus noſtris charitas, atq; *In Anago. de verbo et hym. gloriæ partit. 4.* huic retributio datur æternæ vitæ: vt rectè Ioannes Gerſon admoneat, tenendum eſſe pro regula, quod qualis eſt in cognoſcendo & amando Deū Chriſtianus, talis eſt ſibi in retribuendo Deus: Dilectus meus mihi, dicit ſponſus *Cant. 2.* & ego illi, & ad me conuerſio eius. Quamobrem nemo *In Pſal. 103* dicat, non habeo, nō poſſum: charitas non de ſacculo erogatur dicit Auguſtinus, quia quicquid dicimus, & quic- *Li. 4. ſtromatum.* quid diximus, & quicquid dicere poterimus, vel nos vel poſt nos vel qui ante nos, finē non habet, niſi charitatem. *Li. 2. in Zachar. cap. 8.* Sic à Clemente quoq; Alexandrino ſcriptum eſt. Quod eundem honorem conſequentur, hi qui voluerunt cū iis qui potuerunt, quorum eſt voluntas æqualis: etſi alii ſuperent facultatibus. Quo magis autem intelligi poſsit, quæ de meritis operum eccleſiæ doctrina ſit operępretium nos facturos eſſe putauimus, ſi paucis ea de re diſſereremus.

2. Paral. 15. Hier. 31. Primum igitur hoc ſemper in eccleſia catholica docebatur, docetur & docebitur, quod ab Hieronymo quoq; legimus annotatum: priuſquā fidem Chriſti quis recipiat, & in eo ſpiritus ſancti fundamenta iaciantur, nullum audire poſſe: eſt merces operi tuo: Siue ille Iudæus ſit, ſiue hæreticus, ſiue gentilis, quicquid boni operis fecerit, niſi in nomine Chriſti fecerit, mercedem eum ſui boni operis non habiturum: Poſteaquā verò conuerſus ad Chriſtum & templum eius effectus aliquis fuerit, tunc eum ſtatim *1. Cor. 3.* auditurum Apoſtolū proclamantem. Vnuſquiſq; accipiet *De nat. & grat. ca. 68.* propriam mercedem iuxta opus ſuum. Proinde & illud ſemper obſeruatum, obſeruatur etiam nunc, & deinceps obſeruabitur, quod Auguſtinus monuit. Si volumus ani-

mos

mos ad recte viuendū frigidos & pigros Chriſtianis exhortationibus excitare, & accendere, primitus exhortemur ad fidem, qua Chriſtiani fiant & eius nomini ſubiiciantur, ſine quo ſalui eſſe non poſſunt. Si autem iā Chriſtiani ſunt & recte viuere negligunt verberentur terroribus & præmiorum laudibus erigantur. Ita ſanè vt non ſolum ad bonas actiones, verumetiam ad pias orationes, adhortari meminerimus, atque hac inſtruere ſanitate doctrinæ, vt & illi gratias agant: cum inſtituerint bene viuere, quod aliquid ſine difficultate fecerint: & vbi difficultatem aliquam ſentiunt, fideliſsimis & perſeuerantiſsimis precibus & miſericordiæ promptis operibus, facilitatem à domino impetrare perſiſtant. Et eum ſequutus Fauſtus, difficultatem, quæ in Paulinis Epiſtolis, ita demum tolli poſſe docet, ſi perſonarum vel operum intellecta fuerit diſtinctio. Ad Iudæos, inquit, dicitur: Non iuſtificabitur in conſpectu eius omnis caro. Ad Chriſtianos autem, iam in Chriſto renatos ita inſtructionis ſermo dirigitur. Operamini bonum ad omnes. Itaq; ſecus in Eccleſia fidelibus: ſecus eſt prædicatum infidelibus. iis nihil eſt inculcatum præter fidem, extra quam impoſsibile eſt placere Deo, quamlibet multa in ſpeciem bona opera feceris: Illi contra ſunt admoniti, quandoquidem Chriſtianā fidem iam ſemel eſſent profeſsi, vt ſe Chriſtianos eſſe, non tam verbis, quam factis oſtenderent: neq; lingua magis quàm moribus & bonis operibus Chriſtum confiterentur, quod fides ſine operibus mortua ſit. Quod verò ad ipſa opera attinet, diſcrimen inter ea factum eſt, quod quædam eorum præcedant, quædam ſequantur gratiam. Gratiam autem vocare viſum eſt, reconciliationem, ſiue amicitiam cum Deo, quæ fidelibus contingit per baptiſmi vel pœnitentię ſacramentum. Hanc gratiam quæcunq; præceſsiſſent opera, nullius apud Deum eſſe meriti. Quamobrem ne bona quidem ea vocare dignatur Auguſtinus, quamlibet recte laudabiliterq; facta videri poſsint. Quid enim eſt, inquit, boni operis ante fidem? cū dicat Apoſtolus. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: Et iterum. Non ſunt bona opera, niſi ex fide: Iuſtus enim ex fide viuit, et omne quod non eſt ex fide, peccatū eſt, & ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, & alio loco: Nemo computet bona opera ſua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum enim opus, intentio facit, intentionem fides dirigit. Non

Li.1.de lib. arb.ca.5.
Heb.11.
Iac.2.
Tract.88. in Ioan.
Rom.14.
De prædeſtinat. ſanctorū, ca.10
Heb.11.
In Pſal.31.

Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid cum facit aſpiciat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat. Ac paucis interiectis: Crede in eum, qui iuſtificat impium, vt poſsint & bona opera tua eſſe bona opera. Nam nec bona illa appellauerim quamdiu de radice nõ bona procedunt. Et iterum: Per fidem etiã peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide viuit, Sine ipſa verò etiam quæ videntur bona opera, in peccata vertuntur. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et ſectator eius Proſper. Non ſunt bona opera, niſi quæ per fidem & dilectionẽ fiunt. Et Paulinus Aquileienſis Epiſcopus contra Fœlicem & Eliphandum ſcribens, Nihil eſſe boni docet omne quod videtur bonum niſi fuerit ſuper fidei fundamentum firmiter radicatum. Et tamen alio loco dicit Auguſtinus: ad ſalutem æternam nihil proſunt bona opera aliqua impio. Hieronymus quoq; Abſq; fide quamuis bona opera ſint, mortua computãtur. Quid igitur dicimus. Num inter ſanctos doctores parũ hac de re conuenit? aut num ſecum ipſe pugnat Auguſtinus, qui nõ diuerſis, verumetiam eodem aliquando in loco, impii, hoc eſt, infidelis, & bona & non bona opera eſſe dicit. Nulla diſſenſio, nulla pugna eſt: verum quod alicubi dicit Auguſtinus: Vbi fides non erat, bonũ opus non fuiſſe: nequaquã ſic intelligere voluiſſe credendus eſt, quaſi quod hæretici noſtri temporibus faciũt, opera omnia infidelium eſſe verè peccata iudicauerit. Quos huc etiam dementiæ prolapſos videmus, vt in omni bono quoq; opere iuſtũ peccare contenderent. Non hæc fuit Auguſtini ſententia: verũ ipſe declarat, quomodo intelligere voluerit, ea non eſſe bona, cũ ait. Ea ipſa opera, quæ dicuntur, ante fidem, quamuis videãtur hominibus laudabilia, inania ſunt. Ita mihi videntur eſſe vt magnæ vires & curſus celerrimus præter viam. Senſit igitur Auguſtinus, eſſe quidẽ ea bona, hoc eſt, laudabilia apud homines, non eſſe autem bona, hoc eſt, eſſe inania, cum neq; gratiam ſiue iuſtificationem, neq; vitam æternam nobis mereri poſsint. Quod eodem Pauli loco allato: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, pluribus etiã verbis demonſtrat Origenes, aut quiſquis fuit author Commentariorũ in Iob. Sic & Ioannes Chryſoſtomus, Cornelii opera, bona quidem vocat & admirabilia, ſed mortua tamen, eo quod fidẽ non haberet. Mittit igitur Deus, inquit, angelum, operibus ad acquirenda prẽmia miniſtrantem, ita vt bene certando ob fidem

In ſentent. ex Auguſt. collectis.

De ſpiritu & litera, cap. 28.

Lib. 1. De fide & lege naturæ

Ioan. 3.

fidem coronari poſſit. Quid dicit ei: Corneli preces tuæ aſcenderunt in memoriam coram Deo. Si igitur exaudita eſt petitio, & eleemoſynæ meæ acceptę ſunt, quid mihi de eſt ad iuſtitiam? Mitte igitur in Ioppen, dicit, & acceſſe Simonem qui agnominatur Petrus, qui vbi venerit, loquetur tibi verba, in quibus ſaluaberis tu, & tota domus tua. Itaq; non poterant opera ſaluare. Nam ſi his, quæ Petrus prędicat ſaluatur, & ipſe & domus ſua, nondū habuit Cornelius ex operibus ſalutē, donec operibus ſuis fides acquirendum pręmiū offerret. Quid aliud his verbis Chryſoſt. quoq; quàm quod Auguſtinus, ciuiliter quidē bona fuiſſe, dicit, opera, bonitate moris, vt aiunt ſcholaſtici, quæ reprehendi non poſſent, quin laudem potius apud homines mererentur, quoniam verò fides non aderat, fuiſſe inania, vt quæ nihil ad ſalutē & vitam æternā conſequendā prodeſſent. Si quidē vita æterna & gratia, & ex gratia dei eſt, hoc eſt, meritis datur ex gratia dei profectis: gratiam verò nulla pręcedunt merita: quoniā verò legitur apud veteres non raro mereri peccatores iuſtificationē, mereri peccatorum remiſsionem: inde natę ſunt illæ ſcholaſticorū diſtinctiones, de merito congrui deq; merito condigni quod in impiis, hoc eſt, in iis, qui nondum per lauacrum regenerationis credētes abluti, vel iam abluti crimine ſe aliquo capitali contaminaſſent, meritū eſſe congrui dicerent, ſi feciſſent quod in ſe eſt, hoc eſt, ſi nihil eorū prętermiſiſſent, quę ad conciliandā dei gratiā pertinere putaſſent. Nam quod eorū opera fidem præcedentia digna eſſent, quibus Deus placaretur, ſed quod congrueret bonitati diuinæ, nō prorſus eos aſpernari & reiicere, qui tāto ſtudio demereri ſibi gratiam eius contendiſſent. Tale meritū ſunt, qui putent etiam in Cornelio fuiſſe: quin ab Eraſmo quoq; cōtra Lutherum ſcribente, meritum iſtud congrui defenditur. Loquitur enim ibi non de piorum, ſed de meritis impiorum. Neq; tamen defuerūt viri docti, qui meritū hoc, quod congrui vocatur, prorſus reiiciendū eſſe putarēt, ne quid habere cum Pelagianis cōmune videremur. Quod bis iam eſt inchoatum Tridenti concilium (vtinam perfectū aliquādo videamus) in eo diſertis verbis illud eſſe ſancitum legimus, iuxta patrum decreta, quod nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiā promeretur. Veriſsimū enim eſt, quod ab Auguſtino dictū eſt. Sciat quiſq; per fidem iuſtificari, etiam ſi legis

Act.10.

Non

Hiperaſpiſtæ. 2. in fin.

De fide & operibus, cap.14.

Diabolo,quaſi in cęlo volantes,extenſas tenemus,vt ſemper & erecti coram Diabolo,& humiles coram Deo repe-riamur: Quod etiam Bernardum feciſſe ſcribit Guilhielmus,qui cum extremum iam ſpiritum trahere videretur, in exceſſu mentis ſuæ ante tribunal Domini ſibi viſus eſt præſentari. Affuit autem inquit,& Sathanas ex aduerſo improbis eũ accuſationibus pulſans. Vbi verò ille omnia fuerat proſequutus, & viro Dei pro ſua fuit parte dicen-dum:nihil territus aut turbatus ait:Fateor,non ſum dignus ego,nec propriis poſſum meritis regnum obtinere cęlorum. Cæterum duplici iure illud obtinens Dominus meus,hęreditate ſcilicet Patris & merito paſsionis.Altero ipſe contentus,alterum mihi donat,ex cuius dono iure illud mihi vendicans non confundor.In hoc verbo confuſus inimicus,conuentus ille ſolutus,& homo Dei in ſe reuerſus eſt. Sed & Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis interrogationes quaſdam pręſcripſiſſe dicitur infirmus in extremis conſtitutis:inter quas extrema eſt: Credis tę non poſſe niſi per mortem Chriſti ſaluari? Reſpondet infirmus,Etiam.Tum illi dicitur:Age ergo,dum ſupereſt in te anima, in hac ſola morte fiduciam tuam cõſtitue, in nulla alia re fiduciam habe,huic morti te totum cõmitte, hac ſola te totum contege,totũ immiſce in hac morte,totum confige,in hac morte totum inuolue.Et ſi Dominus Deus voluerit te iudicare,dic:Domine,mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti obiicio inter me & tuum iudicium, aliter tecum non contendo. Et ſi tibi dixerit, quia peccator es,dic: Domine, mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti pono inter te & peccata mea. Si dixerit tibi,quod meruiſti damnationem, dic: Domine mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti obtendo inter me, & mala merita mea, ipſiusq́ meritum offero pro merito, quod ego debuiſſem habere nec habeo. Si dixerit, quod tibi eſt iratus, dic: Domine mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti, oppono inter me & iram tuam. Quamuis exempla Sanctorum commemorare liceat, qui quum iam eſſent morti proximi, non omnino ſuis operibus diffidere viſi ſunt,ſic Ezechias rex, quum dixiſſet illi Dominus: Diſpone domui tuæ,quia morieris & non viues: conuerſa facie ſua ad parietem, orauit Dominum & dixit: Obſecro Domine, memento quæſo,quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto & quod bonum eſt in oculis

In vita D. Bernardi cap.12.

Eſa.34.

2. *Tim.* 4 tuis fecerim. Ac maiore cũ fiducia Paulus, cùm deliberatur, & tẽpus reſolutionis iam eius inſtaret; Bonũ, inquit, certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex. Quibus verbis etiam cognominem eius Paulum Eremitam, iamiam ex hac vita migraturũ, vſum fuiſſe ſcribit Hieronymus: Qui de Hilarione quoq; narrat, quod cùm iam modicus calor reperet in corpore, nec pręter ſenſum quicquam viui hominis ſupereſſet, hæc verba protulerit: Egredere quid times? egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta annis ſeruiuiſti Chriſto & mortem times? atq; in hæc verba ſpiritum exhalauit. Sed quorum quenquã reperire licet, his pręſertim temporibus, quibus abundauit iniquitas, refrixit charitas multorũ, qui ſic vitam ſuam tranſegerit, vt peræquę cõfidenter vt iſti loqui poſsit, ex diuerſorio corporis huius æternã illam in domum migraturus? Quamobrem tutius fuerit, vt cũ ſancto Iob vereamur omnia opera noſtra, cũ nõ ſine cauſa videamus in Eccleſia Catholica ſemper obſeruatum, vt qui morti iam ſunt proximi, diligẽter admoneantur, etiã ſimulachro Chriſti crucifixi ante oculos poſito, quo propriæ iuſtitiæ diffiſi, in vna Chriſti iuſtitia, ſpem ſuam & fiduciam omnem habeant collocatam; illam patri cœleſti repræſentent, illi vni innitantur. Sic enim futurum eſt, vt inanem gloriã fugiamus, dum præcipuum authorem & conſummatorem noſtræ iuſtitiæ Chriſtum profitemur, & ipſius merita denuò nobis applicari promereamur, ad eas quę tunc occurrunt tentationes ſuperandas. De Ambroſio ſcribit Poſsidonius, quod moriturus dixerit: Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere, ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus; Quę verba ſenex Auguſtinus, tanquã elimata ac librata, ſit admiratus ac vehementer laudauerit. Ideo enim eum dixiſſe: nec mori timeo, quia bonum dominũ habemus, ne crederetur præfidens de ſuis purgatiſsimis moribus præſumpſiſſe. Quod verò præceſsit: Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere, ad illud reſpicientẽ dixiſſe, quod homines de homine noſſe poterant. Nam ſciens examen æquitatis diuinę, de bono Domino, quàm de meritis ſe dixit magis conf dere. Quanquã illa Pſalmographi verba non ita doctores ſancti accipienda putauerunt, vt negari per ea crederẽt iuſtificari quenquam in extremo iudicio: certum

In vita eius

Iob. 9.

De vita Auguſt. cap. 27.

certum eſt enim quod omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, quódq; iudicium ibi futurum ſit de operibus, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſsit, ſiue bonum ſiue malũ. Quamobrem ſi nemo tum iuſtificaretur, ſi nemo referret propria corporis, prout aliquid boni geſsit, neq; glorificaretur quiſquam, nec eſſent quibus rectè dici poſſet: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnũ à conſtitutione mundi. Quæ verba proferens Auguſtinus, quærit: Quibus meritis? Et ſtatim ſubiungit: Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare &c. Erit igitur iudicium & retributio ſecundum opera, erit iuſtificatio ſecundum opera cuiuſq;. Ibunt qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ. Cæterum expendamus Prophetæ verba diligentius. Non dixit ſimpliciter: Quia non iuſtificabitur omnis viuens, verum addidit in conſpectu tuo. Hoc itaque dixiſſe videtur, quod in libro Iob ſcriptum legimus: Nunquid homo, Dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir? Ecce qui ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles & in angelis ſuis reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum conſumentur velut à tinea. Et alio loco: Verè ſcio, quod ita ſit, quod non iuſtificabitur homo cõpoſitus Deo. Et iterum alio loco: Nunquid iuſtificari poteſt homo cõpoſitus Deo aut apparere mundus natus de muliere? ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius: quanto magis homo putredo, & vermis, & filius hominis vermis? Quę loca enarrans Gregorius. Humana, inquit, iuſtitia, diuinę iuſtitiæ comparata, iniuſtitia eſt: quia & lucerna in tenebris lucere cernitur, ſed in ſolis radio poſita tenebratur. Et rurſus, Homo quippe Deo non compoſitus, iuſtitiam percipit, compoſitus amittit: quia quiſquis authori bonorum ſe comparat, bono ſe quod acceperat, priuat. Nunquid negat Gregorius habere nos noſtram iuſtitiam? percipit, inquit, iuſtitiam, non compoſitus, amittit compoſitus Deo. Quid aliud his verbis, quàm hoc indicare videtur, quod non comparata Deo eſt aliqua iuſtitia noſtra, comparata illi mera eſt iniuſtitia? Sicut eſt aliquis lucernæ ſplendor in tenebris, cæterum ſi ponatur in ſolis radio, meræ ſunt tenebræ. Quod indicat etiam Origenes, explicans illud ex Annæ Cantico: Non eſt ſanctus, ſicut Dominus. Si ſcriptũ eſſet, inquit, non eſt ſanctus, niſi

Mat.25.
Sermõe.49. de verbis Domini.
Ioan.15.
Iob.4.
Iob.9.
Iob.25.
Lib.4.moral.ca.16.
Li.9.ca.5.

Dominus, conſequens erat omnes nos renuntiare nobiſmetipſis,ab hac ſpe, vt ſancti efficeremur,nunc autem neceſſaria diſtinctione vtitur,& dicit: Non eſt ſanctus ſicut Dominus,hoc eſt:Etſi ſint ſancti multi,ſed nullus ita ſanctus eſt vt Dominus. Poſſunt ergo multi ſancti fieri,ſicut & mandatum Dei dicit: Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum, ſed quantumcunq; quis in ſanctitate proficiat, quantumlibet puritatis & ſynceritatis acquirat, ita eſſe ſanctus homo non poteſt, ſicut Dominus: Quia ille largitor ſanctitatis eſt,iſte ſuſceptor: ille ſanctitatis fons eſt,hic autem ſancti fontis potator,ille ſanctitatis lux eſt, hic ſanctæ lucis inſpector,& ideo nō eſt ſanctus,ſicut Dominus. Hoc & ab Hilario dictum aliquot ante ſeculis his verbis legimus: Quanquam verò eam eſſe infirmitatem humanæ naturæ meminerimus, vt ex comparatione diuinæ bonitatis bonus nemo ſit: ſed incomparabilis illa diuinitatis exceptio, non intercluſit bonitatis officium, vt ſecundum comparationem hominum inter homines,bonus nemo ſit. Ad eundem modum Ioannes quoq; Chryſoſtomus: Quemadmodum hora veſpertina, quis ſtellam aliis comparatam lucidam vocat, quam ſole fulgente lucidam nemo diceret, quod excellens ſplendor ſolis, fulgorem ſtellæ obtegit: ita & hominem veracem ac bonum eſſe dicimus,quando eum cum aliis hominibus conferimus: cæterum quando eum cum Deo comparamus, non eſt verax: Omnis enim homo mendax. Et qui fuit vtroq; poſterior Beda Presbyter explicans locum Euangelii; Vos quum ſitis mali, noſtis bona data dare hominibus: Apoſtoli,inquit,qui electionis merito bonitatem generis humani,multis exceſſerunt modis,ſupernę bonitatis intuitu mali eſſe dicuntur,quia nihil eſt per ſemetipſum ſtabile,nihil immutabile,nihil bonū niſi Deitas ſola. Omnes verò creaturę, vt beatitudinē æternitatis,vel immutabilitatis obtineant, nō hoc per ſuam naturā, ſed per creatoris ſui participationē & gratiam cōſequuntur.Non modo iuſtitiam nō habere,ſed ne eſſe quidē dicimur comparati Deo,ſicut in libro de diuinis nominibus non vno loco docet Dionyſius,& poſt eū Origenes,explicans illud ex Annæ Cantico:Non eſt pręter te. Sed & Auguſtinus: Omnia quę creata ſunt,quamuis ea Deus fecerit bona valde,creatori tamē comparata,nec bona ſunt, cui cōparata, nec ſunt: Qui Prophetæ locū hūc adducēs in eodē libro:

In Pſal.52.

In Pſal.115.

Li.3.in.ca.11.Lucæ.

De perfectione iuſtitiæ.

Hoc

Hoc eſt, inquit, ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, noli me iudicare ſecundum te, qui es ſine peccato, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens: Quod ait, non iuſtificabitur, ad illam perfectionem retulit, quæ in hac vita non eſt. Neque ſecus interpretatus eſt Arnobius, qui centum plus minus annis Auguſtinum præceſſiſſe videtur: Non intres, inquit, in iudicium cum ſeruo tuo: hoc ergo voluiſti dicere, iuſtitia tua eſt, vt Dominus in iudicium intrare cum ſeruo contemnat: quis enim ad comparationem tuam iuſtificabitur homo? quamuis ſanctum & electum & mundum, & laudabilem, in conſpectu tuo, id eſt, ad comparationem tuam, ſiue diuina iudicia, ſiue humana probare non poſſunt. Omnis enim pulchritudo te præſente deformis eſt, omnis fortitudo te præſente infirma, omnes diuitiæ te præſente mendicitas, omnis iuſtitia te præſente iniuſtitia. Ad eundem modum Euthimius quoque, non dixit ſimpliciter, inquit, non iuſtificabitur, ſed, in conſpectu tuo non iuſtificabitur, hoc eſt, ſi ad ſummam iuſtitiam tuam comparetur, & iuxta illam exquiratur. Eandem interpretationem adferunt, Bernardus, Hilarius & Hieronymus & alii Pſalmorum interpretes. Quo magis autem intelligi queat, ita rem accipiamus. Eſt iuſtus Deus, eſt iuſtus Dei filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quatenus homo, ſunt iuſti Angeli, ſunt iuſti & alii Spiritus beatorum in cęlis degentium, ſunt iuſti & homines in terris agentes. Deus ita iuſtus eſt, vt ſit ipſa iuſtitia: Chriſtus quatenus homo, plenitudo eſt iuſtitiæ: In angelis cæteriſque ſpiritibus beatis, eſt quidem perfecta iuſtitia, ſed quæ longius abeſt à perfectione, ſi cum Dei iuſtitia comparetur: Nos autem in hac vita degentes, de plenitudine Chriſti, ſi qui iuſti ſumus, accepimus omnes pro modulo noſtro, tanquam particulas noſtras perexiguas, quę ſi examinentur quales ipſæ ſunt in ſe, certum eſt quod immundæ ſunt, quod nomen iuſtitię non merentur, quod æternæ beatitudinis præmio dignæ non ſunt. Sed quoniam de plenitudine Chriſti ſunt, quoniam opera manuũ ipſius ſunt, quoniam illius precioſo ſanguine conſperſæ ſunt, ex eo fit, quod acceptantur à Deo, tanquam æternæ beatitudinis præmio digna, totum vt ſit bonitatis & miſericordiæ diuinæ. Illa eſt quę præuenit nos, illa eſt quę ſubſequitur nos, illa eſt, quę nobis adhæret, ſiue cum conuertimur, ſiue cum prœliamur, ſiuę cum coronamur, quem-

In Pſal.

De verbis Eſa. ſer. 7.

Lib. 1. cõtra Pelagianos

Pſal.78. admodum à Dauide ſcriptum legimus: miſericordia eius præueniet me. Et iterum: miſericordia eius ſubſequetur me. Præuenit nos eius miſericordia, quando qui prior dilexit nos, fidem nobis largitur; quæ per charitatē operatur: Subſequitur nos, quando, quæ munera nullis noſtris meritis præcedentibus, ex mera ſua liberalitate largitus eſt, ea quoniam non ſumus aſpernati, tanquàm noſtra

Pſal.102. merita coronat: coronat autem in miſericordia & miſera-

Lib.5 in.1. Reg.cap.2. tionibus. Huc reſpexiſſe videtur Gregorius dicens, non bonitate noſtrà ſed Dei fit, vt homo terrenus bonis cœleſtibus perfruatur: donum quippe Dei eſt, non ex nobis. Et

In ſept.Pſ. pœnitentialem. alio loco: Illam ſanctorum fœlicitatem miſericordiam eſſe dicit, quoniam & ex hoc miſericordia iure poteſt, inquit, nominari: quia pro illis operibus datur, quę ſine præuentu diuinæ miſericordiæ nemo aſſequitur, quia quibus miſericorditer tribuit, vt in hac vita bene operentur, eis miſericordius largitur, vt in æterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc eſt gratia quam pro gratia dandam ſanctus Apoſtolus perhibet, vt quibus in hac vita diuinitus datur gratia ſanctificationis, eis in futuro detur gratia æternæ fœlicitatis. Et tamen hæc ipſa bonitas, hæc ipſa miſericordia Dei iuſtitia eſt: iuſtum eſt enim, quod miſericordia motus per Prophetam dixit, pater ille miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: In qua-

2.Cor.1. cunq; hora ingemueris, ſaluus eris, vt illud præſtet, pro-

Ezech.18. miſsiq; ſui memor, vel extremum peccatoris gemitum coronet in miſericordia & in miſerationibus ſuis multis: quod etiam in latrone præſtitit, propter facinora ſua in

Luc.23. crucem acto, qui ſimul vt dixit: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum, ſtatim audire meruit, Hodie mecum eris in Paradiſo. Atq; hoc eſt fortaſsis, quod

Zacha.4. à Propheta ſcriptum legimus: Exequabit gratiam gratiæ eius: hoc eſt, quod Ioannem quoq; dicere voluiſſe ſcribit

Tract.3.in Ioannem. Ioan.1. Auguſtinus, qui poſteaquàm dixit: de plenitudine eius accepimus omnes: mox adiecit, & gratiam pro gratia: pro gratia fidei, ſpei & charitatis, in quibus per gratiam eius proficientes ambulamus, accepimus iam ſpe, accepturi deinceps etiam re, gratiam illam de qua loquitur Paulus:

Lib.12.in Apoc. Gratia autem Dei vita æterna. Quem ſequutus Rupertus: Prius, inquit, in hac vita gratiam dat, diuerſa credentibus in ſe tribuens chariſmata, & poſt in illo ſeculo, de quo nunc ſermo eſt, pro gratia bene expēſa, retributionis

æterna præmia recompenſat. Et æqualis Ruperti Bernardus, eadem illa Ioannis verba explicans: Gratiam pro gratia? Triplicem, inquit, gratiam diuinitus accepimus. Vnam qua conuertimur, aliam qua in tentationibus adiuuamur, tertiam qua probati remuneramur. Et prima quidem beneplacitum eſt: ſecunda meritum, tertia præmium; de prima dictum eſt, de plenitudine eius omnes accepimus, de duabus reliquis dictum eſt, & gratiam pro gratia, id eſt, munera gloriæ æternæ pro merito temporalis militiæ. Vocatur autem vita æterna gratia, non ob aliud ſicut ſcribit Auguſtinus, niſi quod gratis datur, nec ideo quia meritis non datur, ſed quia data ſunt & ipſa merita quibus datur, vt cum Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronet quàm dona ſua, quàm ea quæ non deſpicit opera manuum ſuarum. Cuius etiam alio loco verba ſunt hæc: Quia & ipſa vita æterna, quam certum eſt bonis operibus debitam reddi, à tanto Apoſtolo gratia Dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis detur: ſine vlla dubitatione confitendum eſt, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Recte quippe ipſa intelligetur, quæ gratia in Euangelio legitur, gratiam pro gratia, id eſt, pro his meritis, quæ contulit gratia. Qua de re ſic ante Auguſtinum quoque ſcripſit Baſilius: Quis adeò rudis eſt, vt non audiuerit de bonis quæ Deus præparauit dignis, vt ignoret quod corona iuſtorum eſt, ſpiritus ſancti donum ſiue gratia, quæ largior tum ac perfectior exhibebitur, cum iuxta proportionem recte factorum ſpiritualis gloria fuerit vnicuiq; diſtributa. Neq; hac vna in re illuſtris eſt illius gratia & miſericordia, quod ſua dona coronare in nobis dignatur, magis etiam in hoc inſignis eſt, quod vnigenito ſuo filio nòn pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: tradidit autem ad illudendum, flagellandum & morte turpiſsima condemnandum, vt paſsionis & mortis illius merito mereri nobis vitam æternam liceret. Atque hæc illa videtur eſſe miſericordia, de qua dicit Auguſtinus: Væ etiam laudabili vitæ hominum ſi remota miſericordia diſcutias eam. Nam niſi Chriſti miſericordia interceſsiſſet, qui ſemetipſum tradidit pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo, niſi ſanguis eius interpellaret, niſi vultui Dei pro nobis appareret, cicatrices illi ſuas oſtentans, væ foret quamlibet

Ser. 5. de aſſumptione.

Ad Sixtũ Epiſt. 105.

Pſal. 37.

De correptione et gratia. cap. 13.

De ſpiritu ſanct. ca. 16.

Rom 8.

Lib. 9. confeſſ. cap. 13.

Ephe. 5.

Heb. 9.

laudabili vitæ noſtræ, ſi remota hac miſericordia diſcu-
tienda veniret. Ad hanc igitur miſericordiam confugia-
mus, ſecundum hanc miſericordiam iudicari petamus, vt
in illa die tremenda, quando cœli mouendi ſunt & terra,
non iudicētur opera noſtra qualia ſunt in ſe: actum enim
erit de illis, ſi ſecundum naturam, ſiue ſubſtantiam ipſo-
rum, iudicium factum fuerit, ſed iudicentur tanquam à
Deo data, tanquam opera manuum illius, tanquam (quæ
nunquam ſatis eſt prædicanda bonitas illius & miſeri-
cordia) Ieſu Chriſti ſanguine reſperſa, & per eum in ho-
norem adducta, vt iam non poſsint æternæ vitæ præmio
digna non cenſeri. Si quis nos tanquam Adæ ſpectet fi-
lios, ſi quis opera noſtra tanquam ex nobis profecta con-
ſyderet, re vera digni non ſumus, quibus tam excellens
præmium detur, & ſunt omnes iuſtitiæ noſtræ, tanquam
Coll. 1. pannus menſtruatæ. Sed quid ſi pater ille miſericordia-
Rom. 5. rum, dignos nos fecit, in partem ſortis ſanctorum in lu-
Ephe. 1. mine? quid ſi propterea filius eius vnigenitus, pati, cruci-
figi, mori dignatus eſt, vt nos qui eramus inimici, & na-
tura filii iræ, efficeremur ciues ſanctorum & domeſtici
Dei, efficeremur membra eius, efficeremur non amici mo
Rom. 8. do, verumetiam filii Dei: ſi filii & hæredes, hæredes qui-
dem Dei, fratres autem & cohæredes Chriſti: vt quæ ope-
ra noſtra, per ſe fuerunt immunda, ea ſanguine ipſius ab-
luta, munda & grata redderentur in conſpectu Dei, æter-
næq; beatitudinis præmio digna. Præclarè Athanaſius:
Quemadmodum verbum caro factum eſt, ſic & homo,
quæ Dei ſunt per verbum accepit. Omnia enim quæ ho-
mo accepit, verbū dicitur accepiſſe: vt quamuis indignus
ſit homo, quantum ad naturam eius pertinet qui talia ac-
ciperet, tamen propter verbum carnem factum accepiſſe
monſtretur. Diſcutientur igitur in extremo iudicio ope-
ra noſtra, ſed non remota miſericordia Chriſti, qui non
ſolum author eorum & effector eſt, verumetiam quæ na-
tura ſua fuerunt immunda, ſanguine ſuo mundare digna-
Ser. 1. in tus eſt. Simul illud effecit, vt quod illis deeſt, ſuæ paſsio-
Epipha. nis & mortis precio compenſetur: vt rectè cum Bernardo
dicere poſsimus. Pauperes ſumus, parum dare poſſumus,
attamen reconciliari poſſumus pro paruo illo ſi volumus:
Totum quod dare poſſum miſerum corpus iſtud eſt, id ſi
dedero ſatis eſt: ſi quo minus, addo & corpus ipſius, iam
Eſa. 9. illud de meo eſt, & meum eſt: Paruulus enim natus eſt
nobis,

nobis,& filius datus eſt mihi,de te domine ſuppleo,quod minus habeo in me. Cuius alió loco de meritis, hæc eſt ſententia: Sufficit ad meritum ſcire,quod non ſufficiant merita: ſed vt meritum ſatis eſt, de meritis non præſumere, ſic carere meritis, ſatis ad iudicium eſt: Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, ſed Chriſti habere merita, quibus ſe tamen indignos reddunt, ſi ſua iungere non nequiuerint, ſed neglexerint, quod quidem periculum iam adultæ ætatis eſt. Merita proinde habere cures, habita data noueris, fructum ſperaueris Dei miſericordiam, & omne periculum euaſiſti, paupertatis,ingratitudinis, præſumptionis. Periculoſa paupertas penuria meritorum: Præſumptio autem ſpiritus fallaces diuitiæ, & ideo: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, ait Sapiens. Fœlix Eccleſia, cui nec merita ſine præſumptione, nec præſumptio abſque meritis deeſt: habet vnde præſumat,ſed non merita: habet merita,ſed ad promerendum non ad præſumendum, ipſum non præſumere nónne promereri eſt? Ex quibus Bernardi verbis colligimus, alia eſſe merita paruuli, ſiue cuiuſcunque tandem alterius recens baptizati,alia adulti,poſt Baptiſmum aliquandiu ſuperſtitis: ille non habet ſua, ſed ſola Chriſti merita, & ſecundum illa iudicabitur dignus vita æterna: adultus verò, Chriſti meritis iungit ſua quoque,quę ſi bona ſunt, pronuntiabitur & ille dignus in extremo iudicio, qui poſsideat regnum patris ab æterno ſibi præparatum,iuxta merita ſuâ Chriſti meritis innitentia. Simul & illud perſpicuum eſt ex his Bernardi verbis, quod non merita, ſicut nouatores contendunt, ſed præſumptionem de meritis excludere videtur, ſicut & ille qui dixit: Quantum detrimentum eſt non laborare, tantum periculi de labore præſumere. Quam frequens autem illud eſt apud Chryſoſtomum, vt ne aliis in rebus vllis, quàm in bonis operibus confidamus. Sic in Matthæum ſcribens monet, vt vnuſquiſque noſtrum nulla in re ſpem ſuam, niſi poſt Dei miſericordiam, in ſanctitate morum conſtituat. Cuius in his quoque Commentariis, quæ in Geneſin ædidit, hæc verba ſunt. Habenda eſt ſalutis expectatio,in omni virtutis operatione, & neque in appellatione, ſublime ſapere, neque in cognatione ſanctorum virorum, neque in aliquo, ſed in fiducia bonorum operum, imò neque in illis multum de ſe ſentire, ſed tunc ma-

In Cant. ſerm. 68.

Prou. 30.

Fauſtus li. 1 de lib. arb. cap. 1.

Hom. 5.

Hom. 21.

gis humilem & modeſtum eſſe oportet, cum magnas vir‑
tutum diuitias congerere poſſumus: ſic enim & ipſi colle‑
ctas diuitias cuſtodiemus & gratiam Dei nobis concilia‑
bimus. Enimuerò propter hoc & Chriſtus diſcipulis ſuis
dicebat: Cum omnia feceritis, dicite ſerui inutiles ſumus.
Igitur in omnibus inflationes & faſtus noſtros humilie‑
mus, & diſcamus modeſti eſſe, & non extolli in bonis ope
ribus, & ſcire maximam virtutem eſſe, in bonis operibus
modeſte atq; humiliter ſe habere. Non repræhendit hic
Hom. 1. fiduciam operum Chryſoſtomus: qui ſuper eundem librū
commendatus opera multæ nobis fiduciæ eſſe fulcimen‑
Hom. 11. in Ioannem. ta ſcribit. Et in alio quodam libro, vnum duntaxat apud
Chriſti tribunal patrocinium eſſe dicit operum, quo qui
Hom 2. in poſteriorem ad Cor. epi. caruerit, aliunde nuſquam, inquit, ſaluti locus eſt. Et rur‑
ſum in Paulum ſcribens: Oramus, inquit, vt poſt baptiſ‑
mum etiam vitam honeſtam habemus. Tu contra ſtudes,
vt hinc migres abſq; bona vita: Quid autem refert ſi iu‑
ſtus fias, ſed ſola fide? at nos optamus, vt & ex benefactis
habeas fiduciam. Non repræhendit igitur ſobriā operum
Hom 41. in Matthæū. fiduciam Chryſoſtomus, ſed ſicut ab eodem ſcriptum eſt,
aut quiſquis ille fuit author operis imperfecti: In omni re
ex ipſa re naſcitur, quod exterminet rem, vtputa in ligno,
ex ipſo ligno naſcitur vermis, qui exterminat lignum:
ex veſtimento naſcitur tinea, quæ comedit veſtimentum:
ex oleribus naſcitur vermis, qui olera vniuerſa corrūpit.
Sic & in ſpiritualibus ex ipſo propoſito eorum ſpirituali,
accipit occaſionē inimicus, vnde eis retia texit, ita vt cum
cætera vitia tantum in malefactis valeant, ſola ſuperbia
etiam in recte factis cauenda ſit: hanc à nobis amoliri ſtu
Hom. 3. in Matth. det his verbis Chryſoſtomus. Quod apertius etiam alio
loco demonſtrat, dicens: Caueamus de nobiſmetipſis di‑
cere glorioſe, hoc enim nos & hominibus & deo facit ab‑
ominabiles. Et idcirco quanto maiora fecerimus bona,
tanto de nobis minora dicamus: Hoc enim modo maxi‑
mam, & coram Deo & coram hominibus gloriam conſe‑
quemur: nec ſolum gloriam quæ à Deo eſt, verumetiam
mercedem retributionemq; pleniſsimam. Noli ergo mer
cedē repoſcere, vt merearis accipere: tu ſaluari te Dei gra‑
tia confitere, vt ſe ille tibi debitorem fateatur: nec modo
pro operibus tuis, verumetiam pro hac grata humiliq; ſen
tentia: quando enim aliqua fecerimus, habemus eum pro‑
culdubio debitorem, quando verò nihil arbitramur nos
opera‑

operatos,amplius etiã de tali meremur affectu,quàm propter opera ipſa quæ facimus. Minimum itaq; de ſe ſenſiſſe, tam magnum eſt,quàm maximas res feciſſe, quod ſi non adſit, nec ille poterint eſſe laudabiles: nam nos quoq; famulos habentes, tum eos maxime comprobamus, quando cum bona gratia in omnibus obſequuti, nihil ſe grande arbitrantur egiſſe. Itaq; ſi bona tua magna vis facere, noli ea magna putare,aliter enim magna eſſe nõ poſſunt. Sic enim Centurio dixit: Non ſum dignus,vt intres ſub tectum meum: & propterea dignus effectus, ſupraq́; omnes Iudæos iure mirabilis. Sic etiam Paulus ait:Non ſum dignus vocari Apoſtolus: & omnium primus inuentus eſt. Sic & Ioannes: Non ſum,inquit,dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius,& idcirco amicus factus eſt,& manum Chriſtus quæ indignam ſe calciamentis eſſe ducebat,à pedum obſequio ad caput ſuũ ſubleuauit. Sic etiam Petrus ait: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum, & propterea factus eſt Eccleſię fundamentum. Nihil enim ſic eſt amicum Deo, quàm ſi quis ſe minimis annumeret: hoc eſt enim caput totius Philoſophiæ atque faſtigium. Et iterum explicans illum locũ ex libro Paralipomenon. Elatum eſt cor Oziæ: Nihil,inquit,perinde gignit ſuperbiam,vt bona conſcientia, niſi aduigilemus; vnde Chriſtus ſciens quod poſt benefacta nos hic morbus adoritur, dicebat diſcipulis ſuis: Cum omnia feceritis,dicite inutiles ſerui ſumus. Cum enim hæc noxia beſtia parat inuadere vos, tunc,inquit, per hæc verba fores illi occludite: neque dixit,cum omnia feceritis inutiles eſtis, ſed vos dicite,inutiles ſumus. Dic,ne metuas,non ex tuo iudicio fero ſententiam: nam ſi tu teipſum dixeris inutilem,ego te vt vtilem coronabo. Explicans eundem locũ Fauſtus,qui non multò fuit Chryſoſtomo poſterior. Aduerte,inquit, quia non excluſit operis ſtudium,ſed operãtis requirit obſequium, nec laborem ſeruitutis recuſat, ſed humilitatem mentis inſinuat. Vitium ergo quod laborem fugiendum imperitiſsime putas non in opere, ſed in corde conſiſtit. Totis ergo laboribus laboro,ſed quicquid de ſuperna largitate percepero, gratiæ non induſtriæ deputabo. Beneficium vocabo non pretium: donum teſtabor eſſe,non meritum,remunerationem nõ retributionem. Ex his Chryſoſtomi & Fauſti locis videre licet, quemadmodum quæ Chriſti verba noſtri temporis hæretici producunt, ad exte-

Mat.8. *1.Cor.15.* *Ioan.1.* *Luc.5.* *2.Paral.26.* *Hom.3.* *Lib.1.de lib. arb.cap.4.*

extenuanda merita operum:iis non modo non extenua=
ri,verum amplificari potius ea ſunt interpretati, modo vt
quæ ſequi ſolet in recte factis,periculoſa vitetur arrogan=
tia:aliud enim loquitur homo,aliud loquitur Deus. Ho=
mo dicit:Seruus ſum,& ſeruus inutilis.Quid Dominus?
Mat.25. Euge,inquit,ſerue bone & fidelis. Et,Iam nō dico vos ſer=
Ioan. 12 uos,ſed amicos:quin & pro ſeruis fratres appellat, & qui
Ioan.20 ſe vocant ſeruos inutiles,Deus appellat filios ſuos : atque
ipſi qui ſe nunc vocāt ſeruos inutiles,audient à Domino:
Ioan.1. Venite benedicti patris mei : & audiēt commemorari ſua
Mat.25. benefacta,quæ ipſi ſe feciſſe neſciebant. Neque verò ſolus
In ſerm. de Chryſoſtomus, verumetiam æqualis eius Baſilius, vſque
grat. actio- eo non reprehendit fiduciam operū,vt diſertis etiam ver=
ne. bis ſcriptum reliquerit: Mulctaris,ſed diuitiis cœleſtibus
& theſauro quem per bona opera tibi repoſuiſti,intende.
Et alio loco:Exhibe opera,& tum demum exige retribu=
tionem . Iterum alio loco : hominem ſaluum fieri dicit,
In ſer. ad per iuſtitiam operum. Et in Homilia quam ſcripſit in ini=
diuites. tium Prouerbiorum: Omnes,inquit, qui viam Euangeli=
De ſpir. ſan cam incedimus, mercatores ſumus, per opera mandatorū
cto,ad Am nobis poſſeſsionem cœleſtium comparantes. Quo ſenſu
phil. ca.24. dictum etiam eſt ab Auguſtino: Auaritia te ad Indos mi=
Ser. de ver ſit,ad deportandū aurum,ego tibi ante oſtium Chriſtum
bis Apoſt. poſui,à quo emeres regnum cœlorum. Et ab Ambroſio:
ſer.22. Habemus plura ſubſidia quibus peccata noſtra redima=
De Helia mus,ſed tu ipſe venalis es, peccatis tuis venundatus es,re=
& ieiunio, dime te operibus tuis,redime te pecunia tua,vilis pecunia
cap.20. ſed pretioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna,inquit,à pecca=
Hom.9. de to liberat. Et alibi dicit, Redemptio viri diuitiæ eius. Et
pœnitent. in Euangelio dominus dicit,Facite vobis amicos de mam
mona iniquitatis. Et à Ioanne Chryſoſtomo,Pretium nō
appono,ne obiicias inopiam: quanti potes,tanti eme:ha=
bes denarium,eme cœlum,non quod venale ſit cęlum,ſed
quod clemens eſt dominus: non habes denarium,da cali=
Mat. 10 cem aquæ frigidæ:inquit enim, Quicunq; dederit vni ex
minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ propter me, non per=
det mercedem ſuam. Mercatura negotiatioq; cœlum eſt,
atque ipſi pigritamus,da panem & accipe paradiſum,par
ua da & magna ſuſcipe: da corruptibilia,& incorruptibi=
Hom.12. lia accipe. Et alio loco : Pro paucis iugeribus,& exiguis
in Mat. habitaculis, non modo aurum, ſed proprium quoq; ſan=
guinem frequenter impendimus : vt verò cœlum nobis
ema=

emamus ipſum, ne hæc quidem, quæ noſtris vſibus ſupe-ſant, erogamus: & hoc cum & exiguo illud pretio emere poſsimus, & in perpetuum poſsidere, ſi ſemel emerimus. Et iterum alio loco: Deus tibi pecuniam tradidit, vt cœ-lum merceris. In quam ſententiam & à Gregorio Nazian zeno, & à Petro Chryſologo pleraq; ſcripta legimus. Pre-clare autem Chryſoſtomus, Eme, inquit, cœlum, nõ quod venale ſit cœlum, ſed quod clemens ſit Dominus. Quis enim neſcit, quod nõ ſunt condignę paſsiones huius tem poris ad futuram gloriam, quodque noſtris operibus, qua tenus noſtra tantum ſunt, ea comparari nõ poſsit? verum tanta eſt dei clementia, vt per ſe digna non ſunt, ea inter-cedente filii ſui ſanguine, quo reſperſa ſunt, pro dignis ha beat, quibus regni cœleſtis præmium largiatur. Cæterum numiſma noſtrum charitas eſt, quæ pretium imponit acti-bus noſtris: per quam, ſicut à Ioanne Gerſone ſcriptum le gimus, non ex illorum dignitate, ſed ex digniſsima ſeu dignantiſsima condeſcenſione dei mereamur cum eodem de regno cęlorum, cum fauore multo. Et quamuis omnia quæ damus ſint de ſuo, & ſuſcepimus ea de manu ſua, & ita dare proprie nequimus, quid pro quo, nihilominus ip-ſe totus deſiderabilis, acceptat bona noſtra ex valore hu-iuſmodi numiſmatis tanquam noſtra eſſent appropriatè & non ſua: reddit quoque abſq; vlla commutatione ciui-li, ſed emptione gratuita vinum compunctionis, lac deuo-tionis, imò & ſeipſum, & regnum cœlorum. De hoc nu-miſmate charitatis ita ſcribit vetuſtiſsimus author Orige nis præceptor Clemens presbyter Alexandrinus: Ne ſi pa-ctolum quidem, qui totus aureo, vt eſt in fabulis, fluit flu-ento, quis dederit, pro ſalute iuſtum pretium numeraue-rit. Ne vos ergo laboraſſe pigeat: licet vobis ſi velitis pre-tioſiſsimam ſalutem emere proprio theſauro, charitate, & fide vitæ: quod quidem eſt iuſtum pretium. Iuſtum pre-tium ſalutis eſſe dicit Clemens charitatem. Cum autem dicit Ioannes Gerſon numiſma noſtrum eſſe charitatem, cumq; multis ante ſeculis iuſtum ſalutis noſtræ pretium eandem charitatem vocat Clemens Alexandrinus, non ita accipi oportet, quaſi ſola charitate nõ autem ſimul ope ribus ex illa procedentibus, regnum cœlorum nobis com paremus. Cæterum quemadmodum vis comburendi pe-nes ignem quidem eſt omnis, non tamẽ effectus ipſe com buſtionis, qui penes ignem eſt & materiam lignorum: ſic

habe-

Hom. 78. in Mat.

In oratione de baptiſ. ſer. 8.

De vita ſpi rituali ani mæ lect. 3.

In oratione exhortato ria ad gẽtes

habere ſe videtur charitas,tanquã ignis,quæ radix eſt merendi, opera verò ex illa procedẽtia,ſunt tanquam ligna. De quibus & ipſum etiam Auguſtinum, qui ſunt,præcipuus gratiæ fuit prædicator, ita differentem audiamus.

In pſal.101. Nemo,inquit, habitabit in terra viuentium niſi per opera ſua:nemo glorietur ſe habitaturum ibi, ſi dicit ſe ſeruum dei,& opera non habet:non enim habitabunt,niſi filii.Filii tui te deducant ad terram promiſsionis, terram viuentium & non morientium. Præcedant filii tui,præcedant te opera tua. Quales filios præmiſeris, talis & ſequeris.

In li.50.Homiliarũ Homil.13. Qui etiam enarrans illud ex Euangelio, Qui dederit calicem aquæ frigidæ,&c. Regnum cœlorum,inquit,venale propoſuit,& pretium eius calicem aquæ frigidę eſſe voluit. Scripſit ante mille & amplius annos,libros quatuor contra auaritiam, quibus magna quadam orationis vehementia mortales ad impartiendam eleemoſynam accendit, Saluianus,Epiſcopus Maſsilienſis, vbi inter cætera ſic loquitur. Si opes non damus ob peccatorum redemptionem,demus ſaltem ad emendam beatitudinem:ſi non damus,ne damnemur, demus ſaltem vt muneremur: ſi non habent ſancti quæ redimant,habent tamen quæ emant. Atque hæc quidem ſecundo libro. In eo autem qui præceſsit, Neque homo, inquit, Deo præſtat beneficium, in his quæ dederit, ſed Deus in his homini, quæ acceperit, quia etiam quod homo habet, Dei ac Domini ſui munus eſt,ac per hoc in his quæ offeruntur ab homine, homo nõ ſuum reddit, dominus ſuum recipit. Itaque quum offert deo quiſquam facultates ſuas, non offerat quaſi præſumptione donantis, ſed quaſi humilitate ſoluentis, nec abſoluere ſe peccata ſua credat, ſed abluere, nec offerat cum redemptionis fiducia,ſed cum ſupplicationis officio : nec quaſi totum debitum reddẽs,ſed quaſi vel paruum de magno reddere cupiens, quia etiamſi tradat quod habet,pro modo rerum, non reddit quod debet pro magnitudine peccatorum. Videmus igitur,quod non fiduciam omnem operum prorſus excludendam,ſed arrogantiam repellendam,quæ ſequi ſolet in recte factis,veteres exiſtimauerũt, qui meritis operum plurimum tribuiſſe videntur.

Lib.3.ſent. diſt.26. Quamobrem immerito reprehẽditur à quibuſdam Petrus Lombardus,qui dixerit alicubi,Spes certa eſt expectatio futuræ beatitudinis,veniens ex gratia & meritis pręcedẽtibus,

ſine

ſine meritis enim ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt. Quę tamen ſpei definitio, non Petri Lombarbi, ſed Haymonis eſt, qui Petrum quadringentis & amplius annis præceſsit, vir minime vulgari doctrina præditus. Ante quem etiam iis verbis ab Auguſtino ſcriptum legimus. Ille ſperat qui bonam conſcientiam gerit, quem verò pungit mala conſcientia, retrahit ſe à ſpe, & non ſibi ſperat, niſi damnationem: vt ergo ſperet regnum habeat bonam conſcientiam: & vt habeat bonam conſcientiam, credat & operetur: quia quod credit fidei eſt, quod operatur charitatis eſt. Sed ante Auguſtinum Hilarius, enarrans illud ex pſalmo. Feci iudicium & iuſtitiam, non tradas me nocentibus me. Fecit, inquit, placentia deo opera, & quia fecit, ne nocentibus ſe tradatur, orat: opus merendi antefertur, & dehinc meriti præmium poſtulatur: fit enim primum quod placeat, & tum dignatio eius, cui per opera placetur orat. Idem in Matthæum ſcribens, Diuinę bonitatis præmium atque honos, præſentis, inquit, vitę operibus eſt merendus, atque ita per hanc ſpiritus humilitatem, qua à deo nobis meminerimus & indulta omnia, & deinceps potiora ſperanda, regnum cœlorum erit noſtrum. Et in eo qui proxime ſequitur Canone, Regnũ, inquit, dei vitę noſtræ ſtipendiis quæramus. Et iterum, De noſtro eſt beata illa æternitas promerenda. Et iterum enarrans parabolam de theſauro abſconſo. Per ſimilitudinem, inquit, theſauri in agro, ſpei noſtræ opes intra ſe poſitas oſtendit, quia Deus in homine ſit repertus, in cuius pretiũ omnes ſeculi vendendæ ſunt facultates, vt veſtitu, cibo potuq; indigentiũ æternas cœleſtis theſauri diuitias comparemus. Ad eundem modũ Ioannes Chryſoſtomus, aut quiſquis fuit author operis imperfecti. Sicut oleum, inquit, accendit lumen lucernę, ita & bona opera excitant fidẽ cordis, & dant confidentiam animę apud deum orandi. Sed & Ambr. opus eſt, inquit, vt creſcat in nobis fiducia bonis actibus parata. Itaq; non Petrum Lombardum, ſed Haymonem, ſed Auguſtinum, ſed Ambroſium, ſed Hilarium, ſed Chryſoſtomũ, ſed reliquum Orthodoxorum ſcriptorum chorum omnem reprehendunt, qui ſpei definitionem hanc reprehendunt.

In Præfatione, Pſal. 38

Pſal. 118

Can. 4.

Can. 6.

Can. 13.

Hom. 15.

In cõmentariis in Pau. 2. Cor. 3.

CA-

CAPVT LXXIIII.

Quod præceptum charitatis, quæ eſt iuſtitia noſtra, in hac vita expleri poteſt.

HActenus veterũ Orthodoxorum teſtimoniis demonſtratum à nobis eſt, quod dei quidem iuſtitia, ſed non ea qua ipſe iuſtus eſt, verum qua nos iuſtos facit, quodq́ non ſola iuſtitiæ Chriſti imputatione, ſed verè, & realiter inhærente nobis iuſtitia iuſti ſumus, quæ quidem iuſtitia noſtra charitas eſt & dilectio, quam ſolam præcepiſſe nobis Chriſtus videtur, ita vt omnia mandata ſint vnum charitatis mandatum: hinc *Mat.22.* pendet vniuerſa lex & Prophetæ. Ac hoc vno præcepto *De ſpir & lite. cap. 36.* dilectionis impleto, vniuerſam omnino iuſtitiã impleri, ſcribit Auguſtinus, qui præceptum etiam dilectionis, vocat præceptum iuſtitiæ: Cæterum ſunt qui negant, in hac vita mandatum hoc expleri poſſe, quod qui non dubitãt affirmare, quid aliud quàm impoſsibilia deum præcepiſſe blaſphemant? Nos verò Chriſto potius credamus dicen- *Mar.9.* ti: Omnia poſsibilia ſunt credenti. Et cum Paulo quiſque *Philip.4.* noſtrum glorietur, dicens: Omnia poſſum in eo qui me confortat Chriſto. Incredulis dubium non eſt, quin ea *Rom.8.* quæ Chriſtus præcepit, factu ſint impoſsibilia: Cæterum qui fidem habemus in Chriſtum, qui regenerati ſpiritum ſanctum accepimus, qui adiuuet infirmitatem noſtram, dicere quod nihilominus explere Chriſti præcepta non poſſumus, quid fuerit aliud quàm ſpiritum ſanctum imbecillitatis arguere? quàm virtuti paſsionis & mortis Chriſti detrahere? quaſi parum efficax ea fuerit ad promerendum nobis vt poſsimus? Si quidem hoc nobis præſtat re- *Ser.2. de re ſur domini.* demptio ex captiuitatis iugo erutis: quemadmodũ à Leone Magnò ſcriptum eſſe iam ante commemorauimus, vti *De ſpir. & lite. cap.5.* eam ſequi poſsit imitatio. Teſtatur hoc Auguſtinus quoque iuſtitiæ perfectionẽ etiam in hac vita eſſe poſsibilem, quia omnia poſsibilia ſunt Deo, ſiue quæ facit, ſola ſua voluntate, ſiue quæ cooperantibus creaturæ ſuæ voluntatibus, à ſe fieri poſſe conſtituit. Quanquam illud interea fateri neceſſe eſt, quoddam eſſe dilectionis genus, quod in hac vita non poteſt expleri: Verum non eſt ita crudelis Deus, vt exigat à nobis quod præſtare nequimus, facile in eo acquieſcit, ſi quod facultas noſtra fert faciamus. Eſt quędam perfectio viæ, eſt alia perfectio patriæ: cuius duplicis perfe-

perfectionis Ambroſius quoq; meminit, In his libris quos de officiis inſcripſit: & eum ſequutus Auguſtinus in libris de doctrina Chriſtana. Non requirit à nobis Deus in his diebus peregrinationis vitæ noſtrę paruis & malis, eam iuſtitiæ ſiue charitatis perfectionem, quam habēt ſpiritus beatorum in cœleſti patria degentium, vbi eſt Eccleſia illa glorioſa, de qua Paulus meminit, ſine macula & ruga. Nos quoad corpus hoc quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſus noſtros multa cogitantes, non poſſumus ab officii religione quandoque non declinare, quin ſępe potius in multis offendimus omnes, atq; ideo neceſſe habemus quotidie dicere, ſicut nos magiſter noſter docuit, Dimitte nobis debita noſtra. Nā ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt. Quamobrem ſicut ab Auguſtino ſcriptum legimus, etiam perfecta noſtra iuſtitia imperfecta eſt: præcipuè, ſi vel cum dei, vel cum hominis Chriſti, vel cum ſpirituum beatorum in cœleſti patria commorantium iuſtitia comparetur: Neque tamen propterea iuſti non ſumus, quod peccato non caremus. Nullus ſanctus & iuſtus caret peccato dicit Auguſtinus, nec tamen ex hoc deſinit eſſe iuſtus & ſanctus, quum affectu teneat ſanctitatem: ſiquidem diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum: vſque adeò prorſus omnia, quemadmodum idem ſcribit Auguſtinus, vt etiam ſi qui horum deuient & exorbitent, hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, qui humiliores redeūt atque doctiores: diſcūt enim quod in ipſa vita iuſti cum tremore debeant exultare, nō ſibi arrogando tanquam de ſua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia ſua non mouebor in æternum, propter quod eis dicitur: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Neq; enim ait, Et ne veniatis ad viam iuſtā, ſed ne pereatis, inquit, de via iuſta: quid oſtendens, niſi eos eſſe commonitos qui iam ambulant in via iuſta, vt in timore deo ſeruiant? id eſt, non altum ſapiant, ſed timeant. Non ergo ſtatim iuſtus eſſe deſinit, ſi quis paululum de recto curriculo deflexerit. Sicut de Ezechia ſcribit Hieronymus: Non ex eo quod parua peccauit iuſtitiæ nomen amiſit, ſed ex eo quod multa bona fecit iuſti vocabulum poſsidet. Septies in die cadit iuſtus dicit ſcriptura. Iuſtum vocat etiam, cum ceciderit: Cum ceciderit, inquit,

Li. 1. ca. 43. & li. 3 ca. ... li. 7 ca. 39. Gen. 42.

Ephe. 5.

Sap. 9.

Iac. 3.

Mat. 6.

1. Ioan. 1

De pec. meritis & remiſ. li. 2. c. 13

De Eccl. dogma. ca. 86.

Rom. 6.

De grat. & correct. c. 9.

Prou. 2.

Pſal. 2.

Rom. 11.

Li. 2. aduerſus Pelag.

Prou. 24.

Pſal. 36.

inquit, iuſtus, non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam. Præclare Hieronymus: Si cadit, quomodo iuſtus? ſi iuſtus, quomodo cadit? ſed iuſti vocabulũ, inquit, non amittit, qui per pœnitētiam ſemper reſurgit. Ad eundem modum Theonas quoque referente Caſsiano. Quid enim aliud eſt, inquit, cadere quàm peccare? & tamē cum dicatur ſepties cadere, nihilominus pronuntiatur iuſtus, nec iuſtitiæ eius pręiudicat lapſus fragilitatis humanæ. Vbi poſteaquam quædam interpoſuit, de eo quantum interſit inter ſancti & hominis peccatoris lapſum, ſubiungit ad extremum. Nec enim ſanctus eſſe deſinit poſt ruinam, qui cum ſe fiducia operum ſuorũ iuſtificari non poſſe cognoſcat, & à tantis peccatorum nexibus credat ſola domini gratia liberandum, cum Apoſtolo proclamare nō deſinit, Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Gregorius quoque: Iuſtorum caſus, quodammodo ſtatus eorum eſt: quia aliquando permittũtur cadere, vt ſemper valeant fortius ſtare: permittuntur vt in malis corruant, ne ſumma virtutum dona per elationem perdant: hi profectò, & ſi verba domini quandoque non implent, à domino nō recedunt, quia ad tempus relinquuntur, vt æternaliter teneantur, & in modico deſipiunt, ſed poſt modicum reſipiſcunt. Non igitur omni prorſus iuſtitia vacui ſtatim ſumus, etiam cum in leuiora peccata prolapſi ſumus modo ne capitalis alicuius criminis affines ſimus. Quod ſi nec illud fortaſsis effugerimus, modo lapſi per pœnitentiam reſurgamus, non ideo ſtatim iuſti nomē amittimus: & erit iuſtitia noſtra, ſi pręſertim nullius fuerimus rei criminis capitalis in ſuo nihilominus genere perfecta, etiamſi collata cum iuſtitia ſpirituum beatorum, valde futura ſit imperfecta: cum dei verò iuſtitia comparata, mera erit iniuſtitia. Quod ab Hieronymo quoque contra Pelagianos ſcribente videre licet annotatum. Vidit hoc ille Propheta qui dixit: Iudica me domine ſecundum iuſtitiam meam. Cum enim intelligeret eſſe iuſtitiam dei, quæ mentem omnem excedit quam tantum abeſt, vt vlla creatura poſsit exequare, vt non modo non imitando, verum ne cogitando quidem, vim eius, comprehendere queat. Eſſe deinde iuſtitiam ſpirituum beatorum, ſiue ii ſint angeli, ſiue ex hominum piorum cœtu, in ſedes beatorum recepti, ad quam & ipſam nulli mortalium ita accedere liceret,

In epiſt. ad Ruſticum. *Collat. 22. cap. 13.* *Rom. 7.* *Li. 6. ca. 2. in. 1. Reg.* *Pſal. 7.*

teret, vt eam aſſecutus iudicari poſsit: noluit neque ſecundum priorem illam, neque ſecundum poſteriorem hanc iudicari: ſed iudica, inquit, me ſecundum iuſtitiam meam, hoc eſt, ſecundum eam iuſtitiam, quam humana natura per dei gratiam adiuta, poteſt apprehendere. Addit deinde, & ſecundum innocentiam meam ſuper me. Innocentiam interpretatur Baſilius, pſalmum hunc enarrans, ſimplicitatem, inexperientiam & ignorationem eorum quæ neceſſaria ſunt cognitu, ſicut in Prouerbiis dicitur, Innocens omni verbo credit. Quoniam itaque nos mortales, per ignorantiam & inexperientiã noſtram, in multis offendimus, rogat Propheta Deum ſuper innocentia veniam. Iudica me, inquit, ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam in me exiſtentem, id eſt, ſecundum iuſtitiam humanæ fragilitatis, & ſecundum morum meorum ſimplicitatem. Quaſi diceret: Scio me parum eſſe conſyderatum, neque ſatis in mundi negotio circunſpectum. Quamobrem noli me iudicare ſecundum iuſtitiam tuam, hoc eſt, qua tu iuſtus es: nam ſi ſecundum illam iudicaueris, actum eſt de me, ſiquidem omnis humana iuſtitia, cum tua comparata, mera iniuſtitia. Sed neque iudica me ſecundum iuſtitiam ſpirituum beatorum, nam & hãc, quoad corpus hoc mortis circunfert, humana fragilitas aſſequi non poteſt, ſed iudica me ſecundum iuſtitiam imbecillitatis & ignorantiæ humanæ, quę non poteſt ab omni prolapſione prorſus eſſe libera, ita vt ſæpe cadere, ſæpe etiam reſurgere neceſſe habeamus. Sic ferè locum hunc Pſalmi Baſilius interpretatur. Dicitur itaque iuſtus in hac peregrinatione, non qui comprehendit illam patriæ iuſtitiam, quæ vere perfecta eſt, ſed qui quo maximè poteſt ſtudio contendit & elaborat, vt eam quàm proximè accedat. Quemadmodum in libro de perfectione iuſtitiæ pluribus verbis docet Auguſtinus. Qui negat etiam alio loco, iuſtum impedire peccata quædam venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur, quominus ad vitam æternam peruenire queat. Eſt igitur perfecta iuſtitia, hoc eſt perfecta charitas etiam in hac vita, ſed eo perfectionis genere, quod in hac via requiritur. Quàm verò perfectionem in cœleſti patria nos conſequuturos eſſe ſperamus, eam in hac peregrinatione noſtra, Deus à nobis exigere non videtur. Eſt quidem eadem numero viæ charitas quæ patriæ: ſicut idem nume-

Prou.14

De ſpir. & lite. ca. 28.

ro eſt homo, qui cùm puer fuerit, factus eſt poſtea vir, neque alius eſt factus vir, quàm fuit puer: ſic & nos in hac vita degentes paruuli ſumus, loquimur vt paruuli, ſapimus vt paruuli, cogitamus vt paruuli, diligimus vt paruuli: quando autem facti fuerimus viri, tunc euacuabimus ea, quæ erant paruulorum, & perficietur in nobis quę fuit in hac vita degentibus inchoata charitas. Quamobrem
Pſal.118 nihil impoſsibile præcipitur, cum ex toto corde noſtro di
Eſa.38. ligere iubemur: quãdoquidem & Propheta dicit: In toto
3.*Reg.8.* corde exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Et Ezechias rex: Memento, inquit, quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto. Sic Salomonem quoque dixiſſe legimus: Domine Deus, qui cuſtodis pactum & miſericordiam ſeruis tuis, qui ambulãt coram te, in toto corde ſuo. Si tales nulli ſunt, pro quibus orat Salomon? aut nũquid mentitos eſſe dicimus Dauidem & Ezechiam reges, qui ſe exquiſiuiſſe dominum in toto corde, & ambulaſſe in corde perfecto gloriantur? Quamobrem in hoc præcepto, quo iubemur diligere Deum, ex toto corde noſtro, & ex tota anima noſtra, eſt quiddam quod à nobis recte perfici poteſt, etiam in hac via: eſt aliud quod nõ poteſt niſi cũ ad patriã noſtrã, cęleſtẽ illã Ieruſalẽ peruenerimus. Nã ſi quis ita verba hæc accipiat, vt illis præcipi putet, ſic deum vt diligamus & colamus, ſic in eo ſpem & fiduciam noſtrã omnem collocatam habeamus, vt ne partem vllam cultus & amoris illi ſoli debiti, in alienos & factitios deos impendamus, quis eſt, qui non videat hoc nullo negotio ab homine Chriſtiano præſtari poſſe? Atq; hunc eſſe verborum horum ſenſum, pręter alia multa ſcripturę loca, vel ex hoc vno ſatis colligi poteſt, vbi Samuel populum Iſraëliticũ
1.*Reg.7* hortatus fuiſſe legitur his verbis: Si in toto corde veſtro reuertimini ad dominum, auferte deos alienos de medio veſtri. Tunc igitur ex toto corde deum diligimus, quum nullam cultus illi debiti partem idolis tribuimus, neque nobis præter vnum deum alium conſtituimus vllum, nec in alio quoquam ſpem noſtram defixam habemus. Et hoc eſſe quod à nobis hoc præcepto Deus exigit, vel ex eo Deuteronomii capite, quod proxime præceſsit liquere poteſt, vbi prohibet Deus, ne faciamus nos deos alienos, ne adoremus neue colamus ſculptilia, ſed ſolum illum adoremus, ſoli illi ſeruiamus: quod credenti præſtare, non modo non impoſsibile, verum ne difficile quidem
eſſe,

eſſe,quis eſt qui non intelligat? Cæterum ſi quid amplius etiam exigatur hoc præcepto,nimirum ſummus amor dei comparatione rerum cæterarum,vt is diligat deum ex toto corde, anima, & viribus, qui illum anteponat omnibus rebus conditis, etiam vitæ & morti ſi caſus inciderit, vt aut ſit offendendus Deus, aut mors oppetenda, ne ſic quidem adhuc impoſsibile præcipitur aliquid, cum quod à tot myriadibus martyrum factum eſſe legimus, fieri adhuc à credentibus & amantibus deum poſsit. Quod ſi verò quis hunc eſſe verborum horum ſenſum velit, vt præcipi nobis exiſtimet, quo ſic amore diuino inebriemur,vt obliti noſtri, factiq; nobisipſis tanquam vas perditum,toti pergamus in deum,& inhærentes deo,vnus cum eo ſpiritus efficiamur, vt cum Propheta dicere nobis liceat: Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei,& pars mea Deus in æternum: hoc verò quin arduum ſit & difficile negare non poteſt. Te enim quodammodo perdere,tanquam qui non ſis,& omnino non ſentire teipſum, & à temetipſo exinaniri, & penè annullari, cœleſtis,inquit,Bernardus, conuerſationis, non humanæ res eſt affectionis: videtur enim id eſſe hominem exuere & Deum induere. Nam quemadmodum exigua aquæ gutta,multo vino infuſa,deficere in ſe tota videtur, dum vini & ſaporem induit & colorem: quemadmodum ferrum ignitum & candens,igni ſimillimum fit, priſtina propriaq; forma exuta: quemadmodum ſolis luce perfuſus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, adeò vt non tam illuminatus,quàm ipſum lumen eſſe videatur. Sic in eiuſmodi hominibus humanam affectionem, quodam ineffabili modo, neceſſe eſt à ſemetipſa liqueſcere, atque in dei penitus transfundi voluntatem: alioqui quomodo omnia in omnibus erit Deus,ſi in homine de homine quicquam ſupererit? Quamobrem fateri neceſſe eſt,cumprimis id eſſe magni negotii. Neque tamen propterea vel ſemel in vita præſtari non poteſt: Niſi fortè nõ fuit ab illo præſtitum, qui poſteaquam ſe Christo confixum eſſe cruci dixerat,exclamauit: Viuo autem iam non ego,viuit autem in me Chriſtus: qui propter Chriſtum omnia detrimentum fecit, & arbitratus eſt vt ſtercora, vt eum lucrifaceret,qui tanto in eum amore ferebatur,vt deſiderium haberet diſſolui,& eſſe cum Chriſto: Mihi enim,inquit,viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum: qui deniq; quaſi numine correptus,& totus

Pſal. 30. *1. Cor. 6.* *Pſal. 72* *In lib. de diligen. Deo.* *Col. 3.* *Gal 2.* *Philip. 3.* *Philip. 1.*

Igne diuini flagrans amoris, in has tandem voces prorū pit: Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribula- *Rom. 8.* tio, an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? cer- tus ſum quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; princi patus, neq; virtutes, neq; inſtantia, neq; futura, neq; forti- tudo, neq; altitudo, neq; profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro: Nūquid aliquid huic defuit ad iuſti tiæ charitatiſq; perfectionem, quæ à mortalibus in hac la chrymarum valle peregrinantibus, vel maxima requiri *Li. 4. Stro.* poteſt? Certe Clemens Alexandrinus cum dixiſſet Pau- lus, Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chri- ſtus, hoc eum dicere voluiſſe ſcribit: quòd cum eſſet in car ne, ſic viueret, vt in cœlo verſari videretur, cœleſtemq; vi- tam in terris adhuc degēs repræſentaret. Qua in re ne cæ teri quidem Apoſtoli multo videntur inferiores fuiſſe, quorum etiam ſectatoribus, hoc teſtimonium tribuit Phi *In lib. de vita contempla. ſiue de Eſſenis.* lo Iudæus, quod vſque eo fuerunt diuinarum rerum con- templationi dediti, vt abieciſſe curam carnis omnem, ac reficiendi etiam corpuſculi, per continuos dies aliquot obliti prorſus eſſe viderentur, vix vt quandoq; ſexto aut ſeptimo die cibum caperent. Et quidem ita eos decebat, quos Chriſtus lumina mundi conſtituerat, quiq; vniuer- ſum orbem diuinæ ſapientiæ ſale condire debebant. Neq; verò ipſi ſoli fuere diuinitatis contemplatores, ſed quos in fide Chriſti inſtituerant, eos quoq; ſpiritualium dono- *Hom. 70. & 71. in Mat.* rum ſpeculatores eſſe cupiebant. Tales etiam ſuo tempo- re fuiſſe Monachos narrat Chryſoſtomus, qui carnis il- lecebras reſpuentes, ab omni ſtudio mundanarū rerum auerſi, ſuos amores in cœleſtibus optandis, ac in illa cum Deo gratia coniunctioneque ponentes, nullis vel carnis deſideriis, vel quarumcunq; aliarum affectionum moti- bus perturbarentur, quæ ex mundanis curis excitari ſo- lent, ſed cœleſtium vitam in terra & in fragili adhuc cor- pore repræſentantes, ad iuſtitiæ diuinæ ſimilitudinem, quamproxime accederent. Tales nullo vnquam ſeculo defuiſſe, ac ne nunc quidem deeſſe credendum eſt. Verum hic dixerit aliquis: Si autem iuſtitiæ perfectionem Pau- lo tribuis, cur ergo queritur ille, quod videat aliam legē in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & capti- *Philip. 3.* uantē ſe in lege peccati, quæ eſt in membris ſuis? Cur ſe vocat infœlicem & liberari cupit, de corpore mortis hu- ius?

rus? Cur alio loco negat ſe iam accepiſſe, aut ſe iam perfectum eſſe, ſed ſe ſequi tantum dicit, ſi quo modo comprehendat? Quod ad priorem Pauli locum attinet, quid ſi veteres Orthodoxi complures negent illic eum loqui de ſe, ſed ſub ſua perſona de quouis homine, qui victus à concupiſcentia, iam ſeruiat peccatis? Nec enim Apoſtolus quum hæc loqueretur, per legem erat mortuus, nec illi mandatum inuentum eſt ad mortem, qui legis fuit obſeruantiſsimus: neque carnalis erat, neque venundatus ſub peccato, neque malum quod non volebat, faciebat, neque erat infœlix, vt optaret à corpore mortis liberari, per q̃d cogebatur facere quod nollet: verum docendi gratia peccatoris in ſe perſonam recipit, vt oſtenderet à peccatis neminem poſſe fieri liberum niſi per gratiam Euangelij.

Quid ſi iidem veteres, non de peccato originis, quod omnes contraximus, ſed de conſuetudine peccandi, qua deprauatur hominis & ratio, & voluntas, verba hæc Pauli interpretantur? aut ſi quem locum tribuunt peccato naturæ, maximam certe portionem adſcribunt aſſuetudine vitiorum, quam in Paulo fuiſſe dici verè non poteſt. Verum demus hoc iſtis, vt à qua ſentẽtia non abhorruit Auguſtinus, ſub ſua perſona Paulus dixiſſe credatur: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: non ideo tamen ab ea perfectione iuſtitiæ ſiue charitatis, remotus fuiſſe putandus eſt, quę à nobis in hoc fragili corpore noſtro exigitur, quæ certè tanta non exigitur, vt perpetuo ſimus in ſolius Dei contẽplatione defixi, nihil vt præterea cogitemus, vnquam, nullã vt carnis noſtræ, nullam amicorum noſtrorum, nullam rerum ad vitã hanc ſuſtentandam pertinẽtium curam habeamus, nulla rei cuiuſquam cupiditate ſeu deſiderio tangamur. Nam etſi dictum eſt: non concupiſces: quemadmodum tamen intelligi dictum hoc oporteat, docet nos Paulus dicens: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis cõcupiſcentias eius. Docet & Sapiens, cùm ait, poſt concupiſcentias tuas non eas. Non concupiſcere, non eſt noſtræ fragilitatis, qui, dum ſumus in iſto corpore, peregrinamur à domino, ſed eorum eſt, qui cœleſti iam patria potiti, præſentis eius aſpectu fruuntur, in quem angeli proſpicere deſiderant. Cęterum non ire poſt concupiſcentias, non obedire concupiſcentiis, noſtrum eſt, & à nobis præſtari poteſt, ſpiritu noſtram infirmitatem adiuuante.

Con. duas epiſt. Pelagianorum ad Bonifacium, lib. 1. cap. 10.

Exod. 20. Deut 5. Rom. 6. Eccl. 18. 2. Cor. 5. 1. Petr. 1.

Vt non concupiſcat aliquis, ad cœleſtis patriæ perfectio-
nem pertinet: in hac verò lubrica via,quam inſiſtere aut
ingredi,ſine caſu aliquo & prolapſione non poſſumus,nō
alia perfectio requiritur à nobis,quàm vt non eamus poſt
concupiſcentias noſtras, vt non obediamus illis. Quam
etiam ob cauſam Paulus,cùm nondum ſe perfectum eſſe,
Philip.3. paulò ante dixiſſet,ſubiunxit eueſtigio; Quicunq; ergo
perfecti ſumus: duplicem nobis perfectionem inſinuans,
vnam patriæ, quam ſe nondum accepiſſe confeſſus eſt,al-
teram vitæ, quam ſibi cum aliis optimo iure vendicat;
Cont.duas Epiſt Pelagianorū ad Bonifaciū.li.3.ca.5. Oſtendit,inquit Auguſtinus,ſecundū iſtius vitæ modum
eſſe quandam perfectionem, eiq; perfectioni hoc deputa-
ri,ſi ſe quiſque nouerit, nondum perfectum eſſe. Et in eo-
dem libro: Licet non immeritò in aliquibus iuſtis pro
huius vitæ capacitate iuſtitia perfecta dicitur: parua ta-
Cap.7. men eſt ad illam magnam, quam capit æqualitas Ange-
lorum. Quam quia nondum habebat Paulus,& propter
illam quæ iam inerat perfectum:& propter iſtam quę ad-
huc deerat imperfectum ſe eſſe dicebat. Ac aliquando ſu-
perius,in eodem capite,Tunc eſt ſecundum hanc infirmi
tatem pro ſuo modulo perfecta iſta parua iuſtitia, quādo
etiam quid ſibi deſit,intelligit.Ideoq; Apoſtolus & imper
fectum &perfectum ſe dicit.Imperfectum ſcilicet cogitan
do,quantum illi ad iuſtitiam deſit, cuius plenitudinē ad-
huc eſurit & ſitit:Perfectum autem quod & ſuam imper-
fectionem confiteri erubeſcit,& vt perueniat,bene proce-
De peccatorum meritis & remiſſione, Li.2.ca.13. dit:Et in alio libro: Paulum dicit fuiſſe perfectum viato-
rē,& ſi nondū fuerit ipſius itineris perfectione peruentor.
Sic in Euāgelio perfectus dicitur diſcipulus,ſi fuerit ſicut
magiſter eius: nō quòd quiſquā par ſit Chriſto,ſed quòd
in eodem virtutis genere, quamuis lōgè impari ſucceſſu,
verſetur.Ibidem iubemur eſſe perfecti,ſicut pater cœleſtis
Luc.6. perfectus eſt:non quòd vllus hominum aut etiam Ange-
lorum ad perfectionem Dei poſsit accedere, ſed quòd in
aliquo virtutis genere,nihil impedit quominus aliqua ex
parte referre patrem cęleſtem queat,nimirum in benignè
faciendo non amicis modo,verumetiā inimicis. Clemens
quoq; presbyter Alexandrinus in pędagogo ſuo Pauli lo
cum hunc explicans. Ego me nondum exiſtimo compre-
hendiſſe,&c. Seipſum,inquit,perfectum exiſtimat quod à
priore vita liberatus ſit;meliorem autem perſequitur: nō
tanquàm in cognitione perfectus, ſed tanquàm id quod

eſt perfectum deſiderans,& ideo ſubiungit. Quicunque ergo perfecti hoc ſentimus.: perfectionem dicens renunciaſſe peccatis, & in fidem eius qui eſt perfectus, eſſe regeneratos,poſteriorum peccatorum oblitos.Atque hæc quidem libro primo capite ſexto in fine : Non procul autem ab initio eiuſdem capitis. Solum,inquit,credidiſſe & regeneratum eſſe,eſt in vita perfectio.Libet autem Gregorii verba adſcribere ex quibus planum fieri poſsit,quis ſit verborum Pauli ſenſus : explanans enim illa: velle adiacet mihi , poſſe autem bonum non inuenio , non enim quod volo bonum hoc ago , ſed quod odi malum id facio:quaſi dicat,inquit, vellem eſſe in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt, ſed ſicut Angeli Dei in cœlo: ſed hoc poſſe nō inuenio,quia quandiu mors quoq; peccati abſorpta in futura reſurrectione non fuerit, illud quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me. Videtur autem Gregorius Auguſtini ſententiam ſequutus quam his verbis recitat Proſper.Iuſtitia ſecundum quam iuſtus ex fide viuit:quoniam per ſpiritum gratiæ homini ex Deo eſt;vera iuſtitia eſt,quę licet nō immeritò in aliquibus iuſtis pro huius vitę capacitate perfecta dicatur, parua tamē eſt ad illam magnam quam capit æqualitas angelorum.Quam qui nondū habebat,& propter illam quæ iam inerat, perfectum,& propter iſtā quæ adhuc deerat,imperfectū ſe eſſe dicebat. Sed planè minor iſta iuſtitia,facit meritum,minor illa,facit præmiū. Vnde qui iſtam non ſequitur,illam non aſſequitur.Ex his facilè cuiuis liquere poteſt, fuiſſe Paulum perfectum ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt,non autem ea quam deſiderabat,qua angeli in cœlo perfecti ſunt.Ac vt ſenſerit aliquando Paulus legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ:dubiū tamen non eſt quin adeò fuerit ab omni ſenſu eiuſmodi perſæpè remotus vt iam non ipſe viueret,ſed viueret in ipſo Chriſtus,in quem tota mente cunctisq; animi ſui viribus ferebatur : Quod ſi vel ſemel ab homine Chriſtiano fieri contingat , iam ad ſummam præcepti , de diligendo Deo perfectionem perueniſſe videtur . Cuius quidem præcepti non continuò tranſgreſſor exiſtimandus eſt , qui non ad plenum fortè præſtitit:cùm ſemper augendæ dilectioni ſupereſſe locus videatur : ꝙ ſi nos quod in nobis eſt præſtamus,amplius à nobis Deus non exigit.Quamobrē audiendi non ſunt,

Li.5.cap 1. in lib.Reg.

Senten.313.

qui mandatum hoc dilectionis,in hac vita negant exple-
ri poſſe:nam quatenus præceptum eſt,expleri poteſt:qua-
tenus autem expleri non poteſt, nobis adhuc à domino
peregrinantibus, minimè præceptum,verùm quò conten
dere,quòue currere non oporteat, via tantum eſt cõmon-
ſtrata:quemadmodum in libro quoque de perfectione iu
In Pſal.44 ſtitiæ docet Auguſtinus: Certè grauis author Baſilius,
adeò non impoſsibile putat,vt ne difficile quidem eſſe di
cat, his qui volunt ſuſcipere dilectionem erga iuſtitiam,
& odium aduerſus impietatẽ: Omnem,inquit,potentiam
Deus animæ rationis participi, ſicut amandi, ſic odio ha-
bendi vtiliter dedit, vt ratione directi, virtutem quidem
In Aſcetio amemus, odio autem habeamus iniquitatẽ. Et alio loco,
cis cap.2. vbi propriè de hoc ipſo diligendi Deo præcepto tractat:
Qui mandatum,inquit,diligẽdi Deum accepimus, iidem
ſtatim in prima noſtri cõſtitutione,& diligendi facultatẽ
vna nobis inſitam adepti ſumus. Vſq; eo Baſilius non eſſe
difficile vult præceptum hoc,vt naturę maximè conſenta
In cap.1 ad neum & animis ab illa noſtris inſitũ eſſe dicat:Quod plu
Galat. ribus verbis in eo loco probare nititur. A cuius ſententia
nec Hieronymus abhorrere videtur, qui natura omnibus
ineſſe dicit Dei notitiam, nec quenquã ſine Chriſto naſci
& non habere ſemina in ſe ſapientiæ & iuſtitiæ reliqua-
rumq; virtutum. Vnde multi abſque fide & Euangelio
Chriſti vel ſapienter faciunt aliqua,vel ſanctè,vt parenti-
bus obſequantur,vt inopi manum porrigant,non oppri-
mant vicinos, non aliena diripiant, magiſq; iudicio Dei
obnoxii fiant, quod habentes in ſe principia virtutum &
Dei ſemina,non credunt ſine eo ſine quo eſſe nõ poſſunt.
Quamobrem etiam in hac via pręceptum hoc dilectionis
perfici poſſe, perſuaſum habeamus, quamuis nõ ita plenè
ſicut in patria:ſiquidem viſio,ſicut à Philoſopho quoque
traditum legimus,amoris eſt cauſa. Porrò nunc in terris
10.Ethico- degentes, non videmus niſi per ſpeculum & in ænigma:
rum. Cùm ventum erit ad cœleſtem patriam, videbimus facie
1.Cor.13. ad faciem:Quanto tunc eum plenius cognouerimus,tan
to plenius & perfectius amabimus. Quamobrem quan-
diu peregrinamur à domino, imperfecta eſt dilectionis
noſtræ perfectio, vt rectè cum Propheta dicere queamus:
Imperfectum meum viderunt oculi tui domine. Hoc eſt
Lib 5.in quod à venerabili quoque Beda ſcriptum legimus. Hæc
Luc.ca.17. eſt in hominibus ſola fidei perfectio,ſi omnibus quę præ-
cepta

cepta ſunt,impletis,imperfectos eſſe ſe nouerint,& quam-diu peregrinantur à domino, ſemper ineſſe ſibi mala quæ defleant, ſemper meminerint deeſſe bona, ad quæ gratia eius iuuante proficiant. Eſt igitur quædã etiam imperfecta mandatorum expletio:verbi gratia:Si dux militibus, vt pugnent,imperet: quiſquis hoſtem pugnando vicerit, perfecte ducis imperiũ expleuit: huc enim ſpectabat dux dum inire prælium iuberet, vt pugnando miles vinceret. Itaque plene per militum eius eſt imperio ſatisfactum. Si verò ſtrenuè quidem pugnauit miles, neq; quicquam eorum quæ ſunt artis & diſciplinæ militaris prætermiſit,nõ eſt nihilominus quod cupiebat aſſecutus, vt hoſtem prælio ſuperaret, nunquid is non expleſſe Ducis mandatum exiſtimandus eſt? etiamſi per aduerſam fortunam, non per aliquam inertiam ſuam ad optatũ illum finem quem non modo dux, verum ipſe miles etiam ſibi propoſitum habebat,non peruenit? Ad eundem modum recte dici poterit de dilectionis præcepto, quo videtur à nobis exigi, vt vnus cum deo ſpiritus efficiàmur, quod quoad corpus iſtud mortis circunferimus,à nobis plene præſtari nequaquam poteſt. Nam vt omnibus curis aliis vacui,ſolius dei contemplationi perpetuo vacemus,& in eum hac ratione quodammodo transformati vnus cum eo ſpiritus efficiamur,humana fragilitas noſtra non permittit. Cæterum ſi omnia fecerimus,vt quàm proxime ad iſtam cũ Deo coniunctionem accedamus, iam de diligendo Deo mandatum expleuimus,quatenus expleri potuit in iſto corpore. Nam vt verè cum Deo coniũgamur, & vnus verè cum eo ſpiritus efficiamur,non in hoc,verum in illo ſæculo futurum ſperamus,quando Deus erit omnia in omnibus: qui tamen interea tolerat infirmos,donec proficiant, & adiuuat proficientes,ac prout quiſq; profecerit,ſic eum poſteaquam ex hac vita migrauit,coronat in miſericordia & miſerationibus ſuis multis. 1.Cor.15.

CAPVT LXXV.

Explicatio præcepti de diligendo Deo & proximo.

HAbemus ergo iam quæ ſit iuſtitia noſtra:eſt enim fides,ſpes & charitas, aut ſi quis cõpendio vti, & vno verbo rem expedire malit, iuſtitia noſtra eſt charitas,quæ vbi eſt,quid eſt quod poſsit deeſſe? vbi non eſt,quid eſt quod poſsit prodeſſe? Nam fides haberi

Iac.2. beri poteſt abſque charitate, cum dæmon credat nec diligat: venia quoque, quamuis fruſtra ſperari tamen poteſt ab eo qui non diligit. Cæterum qui ex animo diligit, facere non poteſt, quin & credat, & ſpem atq; fiduciã ſuam in eo collocatam habeat quem diligit. Cum autem iuſtitiam noſtram, charitatem eſſe dicimus, quemadmodum antea quoq; ſemel & iterum dicere nos meminimus, non eam intelligi volumus, qua Deus diligit nos, ſed qua nos amari à Deo, viciſsim amamus eum, & amantes amplius amari meremur. Illorum quoque iam eſt refutata per nos opinio, qui iuſtitiam hanc in hac vita expleri à nobis poſſe negant: Siquidem propterea Deus miſit filium ſuum, *Rom.5.* in ſimilitudinem carnis peccati, vt quod legi præſtare fuit impoſsibile, poſteaquam de peccato damnauit peccatum in carne, iuſtitia legis impleretur in nobis: Quomodo autem impleretur? impleretur, inquit, in nobis, non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulantibus. Hoc *Li.5.ſtromatum.* eſt quod dicit Clemens presbyter Alexandrinus de Chriſto ſcribens. Non id quod erat viſus eſt iis, qui non potuerant capere propter imbecillitatem carnis: Cum ergo carnem accepiſſet ſenſilem, venit oſtenſurus hominibus ſufficientes eſſe eorum vires, vt poſsint obedire mandatis. Lex præcipere poterat: cæterum infirmior fuit caro noſtra, quàm vt quod ab illa præceptum fuit, præſtare poſſet: indutus carnem noſtram Dei filius, quod in ea corruptum fuit, reparauit, ac abolito per mortẽ peccato, nobisq; Deo patri reconciliatis, tulit ea cuncta de medio, quæ impedimento eſſe poſſent, quo minus iuſtitia legis in nobis impleretur, quæ iam in nobis ex aqua & ſpiritu renatis impletur, Chriſto non modo & verbis docente, & exemplo nobis præeunte, verumetiam ipſo in nobis operante, ipſo faciente, vt iuſtitiam faciamus, ipſo diligente nos, vt viciſſim eum ipſius amore prouocati diligamus. Etenim omnis iuſtitia legis eſt vna dilectio, & hoc vno præcepto continetur, quo diligere Deum iubemur, ex toto corde noſtro, & proximum ſicut noſipſos: quod præceptum vnum quidem eſt, ſed duo tamen in ſe complecti videtur: iube- *Deut.6.* mur enim Deum, iubemur & proximum diligere. Deum *Mat.22.* diligere iubemur, ex toto corde, ex tota anima, ex omni *Mar.12.* mente, ex omnibus viribus, ex omni virtute & fortitudi- *Luc.18.* ne noſtra, ita vt prę illius amore poſtputemus omnia, neq; ſit in hoc mundo res vlla, in quam pari noſtræ voluntatis

incli-

inclinatione propendeamus, non honores, non aurũ aut argentum, non poſſeſsiones, aut vineas, non pecora aut mancipia, non vlla veſtium ornamenta, non amicos, non parentes, non liberos, deniq; ne vitam quidem noſtrã tanti faciamus, vt non & hanc & reliqua omnia ſimus alacri animo deſerturi propter Chriſtum, ſi forte vſus veniat: quin & potius vt ſtercora reputemus, modo lucrifacere Deum liceat: Deinde verò non alia vlla in re, præſidium nobis conſtitutum, ſed in illo ſpem & fiduciam noſtram omnem poſitam habeamus: Non ſperemus in incerto diuitiarum: non in curribus & in equis, non in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus, Verum ex Dei ſolius benignitate toti pendeamus, inde ſalutem, inde rebus noſtris afflictis præſens auxilium expectemus: Poſtremo cõtemplando illi toti vacemus, omnes vt ſenſus noſtri, cogitationesq; noſtræ, non alio referantur, quàm ad illius bonitatem, ſapientiam, maieſtatem perpetuo contemplandam. Hoc eſt ex toto corde, ex tota anima, ex omni mente, ex omnibus viribus, ex omni virtute & fortitudine Deum diligere. Sunt qui tunc ex toto corde diligi Deum interpretantur, quando rationem ſiue intellectum noſtrũ omnem captiuamus in obſequium Dei, ita vt nõ quod ratio noſtra dictat, non quod intellectus noſter aſſequitur, ſed quod in ſcriptura diuinitus inſpirata continetur, id ſolum verum, id ſolum rectum eſſe perſuaſum habeamus, quamlibet etiam pugnare cum ratione ſiue intellectu noſtro videatur: Ex tota verò mente tum Deum diligi, cum in memoria noſtra non alia res verſatur magis, quàm vel Deus ipſe, vel quod ad honorem Dei pertinet, ita vt in eius ſolius meditatione omnis noſtra cogitatio conſummatur: Ex tota verò anima, quando ſic voluntas noſtra omnis, citra contradictionem vllam, Deo addicta eſt, vt ſumma cum alacritate, iuſsis eius omnibus obtemperet, vt nec vel proſperis rebus elata, nec aduerſis fracta committat vnquam aliquid, quo voluntas eius offendi poſsit, quin potius in eo tota ſit, vt eius mandata pro virili ſua expleat. Meminimus in ſuperioribus nos de eo differere, quemadmodum ad imaginem & ſimilitudinem Dei facti ſimus, quæ quidem imago, cum peccato primi Adæ deformata fuiſſet, virtute ſecundi Adæ rurſus eſt in nobis reparata: vt ſicut portaueramus antea imaginem terreni, ſic portare deinceps poſsimus imaginem cœleſtis hominis. Hanc autem

Philip.3.
1.Tim.6.
Pſal.19.
1.Cor.15.

tem imaginem in anima noſtra eſſe docuimus, ac ſicut in Deo, ſic in illa quoque trinitatem quandam. Deus vnus eſt, tres perſonæ, pater, filius & ſpiritus ſanctus: ſic animæ cuiuſque noſtrum vna eſt, tres autem vires, ſiue potentiæ: intellectus, memoria, voluntas. Ex patre naſcitur filius, ex patre & filio procedit ſpiritus ſanctus: Ita ſuo modo ex intellectu naſcitur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria. Hæc trinitas in homine, valde fuit, vt diximus, primi parentis noſtri vitio deformata: nam intellectus & memoria & voluntas, à Deo creatore ſuo vehementer auerſa fuerunt, ad quam viciſsim conuertuntur, quando quod nobis præcipit Deus, ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima Deum diligimus, ita vt & ratio illi noſtra tota ſubiecta, & memoria in eius contemplatione perpetuo defixa, & voluntas ad omnem illius nutum ſemper ſit conuerſa, mihi vt magis ex animo cupiat homo, quàm omnia dei mandata pro virili ſua explere. Hac ratione recuperamus imaginem dei, quæ fuit in nobis obſoleta & deiformes efficimur. Eſt enim animæ ratione præditæ forma, Deus, cui haud aliter eam imprimi oportet, quàm ſigillo quod ſignatum eſt imprimitur. Hæc autem impreſsio non fit, niſi per charitatem, per quam ſolam deo ſimiles efficimur. Charitatem autem perfectam erga Deum habere non poſſumus, niſi collectis in vnum tribus his animę viribus, & à creatura auerſis, in ſolum autem deum conuerſis. Hęc ſi videntur apud homines impoſſibilia, certe apud deum nihil eſt impoſsibile, modo prompta voluntas adſit, ſpemq; noſtram omnem in Deo poſitam habuerimus, ac deinde ipſi quoque manum admouerimus, & quod in nobis eſt, fecerimus: cito ſentiemus per gratiam eſſe facile, quod per naturam non modo difficile, verumetiam impoſsibile fore videbatur. Eſt aliquo prodire tenus, ſi non datur vltra: nec ille tantum perfectus homo dicitur, qui tanta eſt mole corporis, quanta in homine eſſe maxima poteſt, quales aliquando Gigantes fuiſſe feruntur. Perfectus & ille iudicatur, qui quamuis magnitudine Gigantem æquare non poſsit, nihil tamen ei deeſt eorum quæ hominis natura requirit. Eadem eſt & dilectionis ratio, ſi non poſſumus ad eam aſpirare, qua Gigantes ardent in cęlo. (Nam & caro noſtra, cum ſpiritu noſtro bellum gerit implacabile, vt nō quæ volumus, ea faciamus, nec toti Deo dediti eſſe queamus. Et in multis oſ-

tis offendimus omnes, & ſæculi domeſticarumq́; rerum curis impediti, cor in ſolum Deum intentum habere, & actu ſemper in eum ferri, & quod maxime proprium dilectionis eſt, vnus cum eo ſpiritus effici non poſſumus.) Si non poſſumus quod Gigantes in cœlo: faciamus quod vel pumiliones ſaltem in terris: quantominus nobis ſatiſfecerimus, tanto ſibi magis illc ſatisfactum eſſe iudicabit, etiam ſi ſit minime ſatisfactum. Porrò proximum iubemur diligere, tanquam noſipſos, ita vt Dei dilectio ſuperet, proximi autem exequet noſtram ipſorum dilectionem. Proximus autem eſt omnis homo, fidelis præſertim, qui cum ſit imago Dei, quiſquis eum diligit, Deum diligit. Sicut enim rex in imagine ſua vel hortatur vel contemnitur: ſic Deus in homine vel diligitur, vel odio habetur. Non poteſt hominem odiſſe qui Deum amat, nō poteſt Deum amare, qui hominem odit: ſcriptū eſt enim, ſi quis dixerit, quoniam diligo Deum & fratrem ſuū odit, mendax eſt: qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quē non videt quomodo poteſt diligere. Quis honorat regem & eius contemnit imaginem? aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? Sic igitur alterum dilectionis præceptum pendet ex altero, primum vt ſeruare nemo queat, niſi ſeruet ſimul & ſecundum. Quamobrem proximi dilectioni tantum tribuit Paulus, vt non dubitauerit dicere: Qui diligit proximum legem impleuit. Et in alia Epiſtola: Omnis lex in vno ſermone impletur: Dilige proximum tuum ſicut teipſum: Dixit autē hoc à magiſtro ſuo doctus, qui cū alibi duobus in mandatis de diligendo Deo & proximo, pendere legem vniuerſam & Prophetas affirmaſſet: alio loco quaſi explicās quid ſit proximum diligere, iis verbis vſus eſt: Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Ac mox addit: hæc eſt enim lex & Prophetæ: Vbi tantum tribuere videtur vni huic, quantum alibi vtriq; dilectionis mandato; ſiquidem vnum abſque altero conſtare non poteſt, atque in dilectione proximi, haud aliter includitur Dei dilectio, atque cauſa in ſuo effectu. Hinc enim apparet, quod Deum diligas, ſi propter Deum proximo bene velis, & in eum ſuauiter ſis effuſus. Iubetur autem quiſq; diligere proximum tanquam ſeipſum. Porrò qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Quemadmodū itaq; non diligit ſeipſum, qui diligit iniquitatem

honoratur *1. Ioan. 4.* *Rom. 13.* *Gal. 5.* *Mat. 22.* *Mat. 7.* *Pſal. 10.*

iniquitatem,ita non diligit proximum, qui diligit iniquitatem in proximo. Duo igitur cum ſint in proximo, homo & peccator: diligendus eſt homo, odio habendus eſt peccator. Si bonus eſt homo, diligendus eſt in eo Chriſtus, cuius bonitate bonus eſt. Si malus eſt, corripiendus eſt malus,ſed nihilominus diligendus eſt homo, verũ in hoc tantum,vt conuertatur ad Chriſtum.Quiſquis aliud ſpectat in proximo,non diligit proximum,qui tum recte diligitur,cum propter Deum diligitur, vt in proximo non niſi Deus diligatur,& ad Deum omnis dilectio noſtra referatur. Sicut medicus cum diligit ægrum, non morbum diligit,quem venit propulſare,ſed ſalutem,quam cupit reuocare: ſic enim diligere proximum iubemur,non peccatum diligere iubemur, qui morbus eſt animi, qui modis omnibus propulſandus nobis eſt pro virili noſtra: ſed ſalutem proximi,quam ille tunc adipiſcitur, quando Deo, qui ſalus noſtra eſt,coniungitur.

CAPVT LXXVI.

De præceptis Decalogi.

NVnc videamus quomodo lex in duobus iis mandatis pendet vniuerſa. Duas legis tabulas,digito Dei ſcriptas Moſi datas eſſe legimus. Ac Ioſephus quidem, quinque præcepta in vna tabula, quinq; in altera conſcripta refert. Origenes autem, cuius hanc ſectionẽ ſequutus eſſe videtur Rupertus Abbas Tuicienſis, quatuor in priore (nam primum præceptũ in duo diuidit) ſex in poſteriore: (nam vltima duo vno comprehendit.) Auguſtinus verò,quem vt in aliis ferè omnibus, ita in hoc quoq; ſequitur ſchola Theologorum, tria vult prioris,ſeptem autẽ poſterioris eſſe tabulæ præcepta: quæ tamen omnia ad duo,de quibus iam diximus, dilectionis mandata ſpectant. Nam tria quidẽ prioris,ad Dei,ſeptem verò tabulæ poſterioris, ad proximi dilectionem pertinent: quemadmodum Auguſtinũ ſequutus Petrus quoq; Lombardus annotauit,qui neque impleri,niſi per charitatem, neq; ad alium finem præterquam ad charitatem, ea recte referre docet. Quamobrem in vtriuſq; tabulæ præceptis, non tam quid exterius geratur, quàm quid intus fiat,& ex qua radice,quod fit,proficiſcatur,attẽditur. Sunt enim in cordibus hominum radices duæ: charitatis vna, quam plantat agricola Chriſtus, cupiditatis altera,quam plantat Diabolus: Nihil ex illa mali, nihil ex hac boni naſci-

Lib.3.antiquitat.ca.6.
Hom.8.in Exod.
Lib.3.in Exod. cap.32.
Sup Exod. quæſt.71.
Lib.3.diſtinct.37.
Diſtinct.36. lib.3.

naſcitur. Hoc docuit, hoc docet, hoc docebit ſemper ſanctа catholica Eccleſia. Quæ malũ igitur intemperiæ iſtos agitant? qui eam inſimulare audent, quod tot ſæculis, ſecundam tabulam tantum & opera polytica ſic intuita, primam nihil curauerit: quaſi nihil pertineret ad rem, aut certe tantum externos cultus requiſiuerit: illam æternam legem: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, prorſus non conſyderauerit? Cum non obſcuræ falſitatis hoc arguat Petri Lombardi, quàm paulò ante commemorauimus, ſententia, quem authorem ſequuti videntur Doctores omnes, quos vulgo vocant Scholaſticos. Etiam pueri didicimus in Eccleſia, non quid, ſed propter quid faciamus aliquid, Deum attendere: adeo, vt ſi quid ex radice charitatis profectum non ſit, nihil ſit nobis vtilitatis allaturum. Hanc enim excellentiorẽ viam eſſe docet Apoſtolus, quæ per ſe ambulantes ducit ad patriam. Et ſicut ſine via nullus peruenit eo quo tendit, ita ſine charitate, non ambulare poſſunt homines, ſed errare. Hæc enim eſt ſumma bonarum actionum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum. Sine hac nemo Deo placuit, cum hac nec potuit aliquis peccare, nec poterit: quemadmodum diligens Auguſtini ſectator, Proſper Aquitanicus, vbi de laude charitatis tractat, ſcriptum reliquit: Ad hanc ergo Dei charitatem ſiue dilectionem, referimus cætera præcepta omnia, adeo perſuaſum habeamus, proximos quoque diligendo, niſi propter Deum, & in Deo, charos eos habeamus, non modo nos officio noſtro functos non eſſe: verumetiam peccati grauis reos factos. Hoc eſt quod à Thoma quoq; ſcriptum Aquinate legimus: Quod omnium actuum humanorum regula, lex eſt charitatis diuinæ. Sicut enim videmus in artificialibus, quod vnumquodq; opus, tunc bonum & rectum dicitur, quando regulæ coæquatur: Sic etiam quodlibet opus humanum, tunc rectum eſt & virtuoſum, quando regulæ diuinæ dilectionis concordat, quando verò diſcordat ab hac regula, non eſt bonum nec rectum.

1. Cor. 12.

Li. 3. de vita cõtemplat. cap. 3.

Opuſcul. 4.

CAVPT LXXVII.

De primo præcepto.

LL Prioris

PRioris tabulæ tria tantum vt eſſent præcepta, propterea viſum eſt Auguſtino congruentius,quod trinitatem diligenter intuentibus,inſinuare vidētur. Primum enim quod Deum vnum colere iubemur, ad patrem: Secundum de iuramenti veritate, ad filium: Tertium de ſpirituali vacatione ad ſpiritum ſanctum pertinere videtur, ita vt tribus iis præceptis tres perſonas

Rom.13. vnum Deum colere iubeamur. Quoniam verò ſicut prin-
1.Pet.2. cipes non ſunt in terrorem bene operantium, ſed male-
1.Tim.1. mittuntnr enim ad vindictam malefactorum,laudem verò bonorum: ita lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis & non ſubditis,impiis & peccatoribus, ſceleratis & non contaminatis:eſt enim poſita,propter tranſgreſsionem. Deus autem quoniam cum iuſtum in terris reperiret neminem, & iniuſtos & omni vitiorum genere contaminatos curandos ſuſceperat,Quod facere ſolet diligens agricola,ſi malis radicibus terram videt occupatam, primum vt eas euellat, ad meliorem deinde plantationem terram præparet: Hoc ſibi quoq; faciendum eſſe putauit,vt non prius charitatem præcipiendo in mētibus hominum infereret, quàm radicitus extirpaſſet omnia quæcunq; videntur impedire, quominus ea radices agere queat. Cum itaq; de diligendo Deo præceptum, tribus modis tranſgredi nos contingat, corde, ore, & opere: tribus etiam præceptis tranſgreſsionem hanc prohibet: Primò eam quæ fit corde: ſecundo quæ fit ore,tertio quæ fit opere.Corde de colendo vno Deo legē tranſgredimur, ſi deos habeamus alienos, ſi faciamus nobis ſculptile, aut ſimilitudinem aliquam.

Exod.20. Hæc tria primo præcepto Deus fieri vetat dicens: Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem,quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra.non adorabis ea neque coles. Cultus quem ſibi præſtari Deus vult, eſt illa, de qua iam ita multa dicta ſunt à nobis,dilectio, ſine qua nullus Deo gratus cultus exhibetur. In hac totum ſibi cor hominis vendicat, nullam vt eius partem alicuius alterius amor occupet. Eſt enim dominus Deus noſter Zelotes: non modo non præferri,ſed nec exequari ſibi quicquam in amore patitur: Quod ab

Eſa.20. Eſaia dictum eſt: Coanguſtiatum eſt ſtratum: ita vt alter decidat.& pallium breue vtrunq; operire non poteſt: de cordis humani ſtrato rectè dici poteſt, quod tam anguſtum

ſtum & arctum eſt, vt ipſum etiam Deum ſolum, pro eo vt debet, capere nō poſsit. Quamobrem excidit is eueſtigio de ſtrato cordis noſtri, ſimul vt alius admiſſus fuerit: Hoc eſt, quod Apoſtolus dicit: Non poteſtis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ domini eſſe participes, & menſæ idolorum: Quod à Chriſto quoque dictum eſt: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Atque hac de cauſa dicit hoc loco Deus: Non habebis deos alienos, non facies tibi ſculptile, aut aliquam ſimilitudinem. Sunt qui inter deos alienos & inter ſculptile diſcrimen hoc faciunt, vt ſpiritualem per illos & internam, per hoc verò craſſam & externam idololatriam ſignificari velint. Eſt enim duplex idololatria, lapidum vna, cordis altera. Cæterum de vtraque rectè vtraq; verba accipi poſſunt. Nam etiam vitia, ſiue peccata noſtra, nunc deos alienos, nunc idola vocari, vel ea Pauli loca planum faciunt, vbi de iis quorum Deus venter eſt, vbi de Deo huius ſæculi, vbi de diis, & dominis multis, mentionem facit. Denique vbi auaritiam ſemel & iterum idolorum ſeruitutem vocat. Hinc eſt quod ab Hieronymo quoque ſcriptum legimus: vnuſquiſque adorans vitia ſua atque peccata, Deum habere cœpit à quo victus eſt, dicente Petro Apoſtolo: A quo enim quis ſuperatur huius & ſeruus eſt. Auarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus penem & Beelphegor colit, laſciua mulier, quæ cum ſit in delitiis viuens, mortua eſt, adorat Venereas voluptates. Qui etiam alio loco non ea tantùm, quę manu fiunt artificis, de quibus ſcriptum eſt: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, rectè vocari idola: verumetiam hæreticorum peruerſam doctrinam, quæ quodcunque ſimulauerit, vertit in idolum, & pro Chriſto facit adorari Antichriſtum. Illum quoq; locum enarrans Eſaiæ: Repleta eſt terra idolis, opera manuum ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum, & incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir: Idola interpretatur, dogmata veritati contraria. Neque ſecus intelligi vult quod ab Ozea ſcriptum eſt: Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent. Auguſtinus quoque, poſteaquam de ſimulachris manu factis pleraque dixerat: Eſt, inquit, alius deterior, & inferior cultus ſimulachrorum, phantaſmata ſua colunt, & quicquid animo errante, cum ſuperbia & tumore errante imaginati

1. Cor. 10. *Mat. 6.* *Philip. 3.* *2. Cor. 4.* *1. Cor. 8.* *Gal. 5.* *Ephe. 5.* *In Amos cap. 2.* *2. Pet. 2.* *1. Tim. 5.* *In Zach. cap. 13.* *Pſal. 113.* *Eſa. 2.* *Oſeæ. 8.* *De vera religione, cap. 38.*

ginitati fuerint,religionis nomine obſeruant. De cuius ge-
Quæſt. 29. neris phantaſmatibus, illum etiam Ioſue locum exponit:
ſuper Ioſue Auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda
Ioſue. 13. veſtra ad dominum Deum veſtrum. Vincentius quoq; Li-
rinenſis,aliena ab Eccleſia dogmata,vetus Teſtamentum
Deos alienos appellare ſcribit,quod ab hęreticis ipſorum
opiniones haud aliter obſeruentur,quàm à gentilibus dii
Deut. 13. ſui. Quod itaque legitur in Deuteronomio: ſi ſurrexerit
in medio tui Prophetes, & prædixerint ſignum, atq; por-
tentum & euenerit quod locutus eſt & dixerit tibi: Ea-
mus & ſequamur deos alienos, quos ignoras, non audies
verba Prophetæ illius,quia tentat vos dominus Deus ve-
ſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an non, in toto
corde, & in tota anima veſtra, Per deos alienos, extra-
neos errores, dicit ſignificari, nouos quoſdam & inau-
ditos, quos propterea ſpargi nonnunquam patitur Deus,
vt probet conſtantiam noſtram in diligendo ſe, & in ad-
hærendo ſanæ doctrinæ. Quemadmodum etiam à Pau-
1. *Cor.* 2. lo ſcriptum eſt: Oportet & hæreſes eſſe, vt qui probati
ſunt, manifeſti fiant, Ob hoc (ait Vincentius) hæreſeon
non ſtatim eradicantur authores, vt probati manifeſti
fiant,id eſt, vt vnuſquiſque quàm tenax & fidelis & fixus
Catholicæ fidei ſit amator, appareat. Et revera cum
quæq; nouitas ebullit, ſtatim cernitur frumentorum gra-
uitas, & leuitas palearum, tunc ſine magno molimine
excutitur ab aere, quod nullo pondere intra aream tene-
batur. Namq; alii prorſus euolant, alii verò tantummo-
do excuſſi, & perire metuunt, & redire erubeſcunt, ſau-
cii, ſemineces & ſemiuiui: quippe qui tantam hauſerint
veneni quantitatem, quæ nec occidat,nec digeratur, nec
mori cogat, nec viuere ſinat. Ex iis perſpicuum eſſe po-
teſt: quod non tunc ſolum peccatur contra præceptum
hoc, quando vel planetæ, vel aſtra, vel reliqua gentium
dæmonia coluntur,aut cum adorantur idola manu facta:
verumetiam cum adorantur idola vitiorum, multoq; de-
teriorem eſſe ſimulachrorum cultum, quo ſua quis phan-
taſmata colit, & quo ſuas impoſturas pro verbo Dei po-
pulo venditat, quàm ſit is, quem ſuis gentes præſtant ſi-
mulachris. Nam quod primo hoc pręcepto prohiberi qui-
dam putant ſanctorum inuocationem, & imaginum ve-
nerationem: Quandoquidem non alia ratione ſancti,
qui cum Deo viuunt, quàm qua ii qui conſtituti ſunt ad-
huc in

huc in corpore mortis huius inuocantur, hoc eſt, non tanquam largitores, ſed tanquam interceſſores: quemadmodum vbi de ſpe diſſeruimus, pluribus verbis planum fecimus: deinde verò qui tribuitur honos imagini, non alio, quàm ad prototypum refertur, ſicut etiam à Baſilio legimus annotatum: cum nemo nõ tam ſit lapis, vt lapidibus & lignis ineſſe putet ſenſum: nihil contra præceptum hoc peccatur, ſi ſanctis & eorum imaginibus, debita veneratio præſtatur, modo ne in homine, neue in ſtatua, aut depicta tabula aliqua, ſed in ſolo Deo ſpes omnis & fiducia collocetur. Vnde ſanctam Synodum ſeptimam exclamaſſe legimus. Quicunq; ſententias ſacræ ſcripturæ de idolis contra venerandas imagines adducũt, anathema. Qui venerandas imagines idola appellant, anathema. Qui dicunt, quod imagines Chriſtiani vt deos adorent, anathema. Quod ſimiliter in octaua factum reperitur. Cęterum hominis alicuius verbum, cõtra receptum Eccleſiæ totius doctrinam pleraq; omnia docentis, tanquam dei verbum amplecti, & adorare illud quod ab eo ſcriptum eſt, ſeq; coram eo incuruare, quæ eſt, ſi hæc non eſt ipſiſsima idololatria? Quid enim aliud faciũt hoc genus homines, quàm quod ſcribit Hieronymus, pro Chriſto adorant Antichriſtum? Dicit Lutherus: Quod ego doceo, dei verbum eſt, & purum euangelium: ſtatim adorant, & incuruantur coram idolo. Dicunt idem Zuinglius & Caluinus, dicunt Anabaptiſtæ, dicunt alii quoq; hæretici, mox hominis, vel diaboli potius per hominem loquentis verbum, pro dei verbo, proq; Chriſti euangelio, miſere amplectuntur, & adorant. Horrenda hæc eſt idololatria, ac velis, quod aiũt, remiſq; fugienda. Quid enim ex eo conſequitur aliud, q̃ cùm vnaquæque ſecta ſuum verbum, verbum eſſe dei iactet, vt iſti tot deos habeant, quot ſunt hæreſiarchæ? quos videre licet, neglectis veterum Orthodoxorum ſcriptis, in quibus cum doctrina certabat vitæ ſanctimonia, non aliunde iam ferè, quàm ex impuriſsimi alicuius hæretici libris opinionem ſuam confirmare, nec minore authoritate, quæ ab illo dicta, quàm quæ in Canonicis libris ſcripta ſunt proferre. Huc idololatriæ cæcas hominum mentes, præſtigiis dæmonum, adductas eſſe videmus. Peccant igitur contra præceptum hoc, qui & colunt ipſi ſua fantaſmata, & coli volunt ab iis, tanquam idola, & quod ipſi ſentiunt, Dei verbum vocant, & Euangelium: vt ſic

In lib. de ſpiritu ſancto ad Amphilochiũ, c. 18.

Actione. 7.

Actio. 10.

Pſal.48 eueniat, quod à Propheta ſcriptum eſt: Vocauerunt in terris nomina ſua. Haud aliter enim iſti diuinitatis opinionem affectant, quàm feciſſe ſcribit olim in Lybia Pſaphonem quendam, Tyrius ille maximus, qui quamplurimas aues cœpiſſe dicitur, vocales & humani ſermonis dociles, casq; ſonare docuit hæc verba: Magnus Deus Pſaphon, atque ita doctas emiſit in montes: illæ verò quæ didicerant, canebant, ac reliquas item aues eadem ſonare docebant. Porrò Lybes, cum ignorarent commentum, credentes id diuinitus accidere, Pſaphoni rem diuinã facere decreuerunt, & eum in deorum numerum retulerunt. Sic iſti, cupientes & ipſi in deorum numerum referri, verbo ſuo verbi dei titulum prætenderunt, atque vt verbum dei vocaretur à rudibus, perfecerũt: à quibus iam pro diis quibuſdam eos coli videmus. Neque verò ipſi tantum hæretici, ſed & qui dogmata eorum recipiunt, atque ea tanquã dei verbum amplectuntur, violati pręcepti huius rei ſunt. Nobis verò propoſitum non eſt, omnes modos, quibus cõtra præceptum hoc venitur, enumerando recenſere: quandoquidem non paucorum extant de ea re commentarii: ab illis hæc peti poſſunt. Verum hoc tamen ſilentio prætereundum non eſſe duximus, grauiſsime contra præceptum hoc peccare, qui miſſæ ſacrificium, proprie diuinitati debitam ſeruitutem, ſicut ex Auguſtino docuimus, abrogare conantur. Quid enim iſti aliud quàm Deum in ordinem cogere volunt? Siquidem omnes alii cultus, ſiue iĩ conſtent imitatione, ſiue adoratione, ſiue inuocatione, nõ ita deo proprie debentur, vt nõ etiam ad homines, quanquam diuerſo modo, ſicut alibi docuimus, recte transferri poſsint: ſolus hic eſt, quo diuina ſeruitus ab humanis obſequiis diſcernitur, neque poteſt alius vllus Deo præſtari gratior. Nam quod de Deo ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus diligendo præcipitur, id aut hic, aut nuſquam alibi, quatenus in hac peregrinatione fieri poteſt, perfecte præſtatur. Hic enim ſacerdos mentem ab omnibus aliis cognitionibus abſtractam, & in diuinorum beneficiorum contemplatione defixam habens: eorum recordatione prouocatus, tanto erga Deum amore inflammatur, vt ſui prorſus oblitus, in illum totus rapiatur. Ex quo fit, vt cum agendis deo gratiis, pro hac immenſa illius beneficentia, mentem ad eum cogitationemq; tollit, ilico mentis hanc Deum ſublationem, vultus,

Ser. 19. quis ſit finis philoſophiæ.

tus,oculi,manusq; ſequātur, vt quod mens cogitat, idem vultus,oculi,manus,totum denique corpus actione repręſentet. Quibus rebus ad idem faciendum,qui præſentes adſunt, omnes inuitantur, quo & ipſi cum ſacerdote in eorundem beneficiorum cogitatione Deo gratias pro illis agētes verſentur,ſimul patrem illum miſericordiarum ſupplices deprecētur:vt quod filius eius dilectus pro mundi totius dilectione, ſacroſancti corporis & ſanguinis ſui ſacrificium in cruce pendens obtulit,cuius rei fit in altari repræſentatio,eius in ſe fructum faciat redundare. Neque minus grauiter contra præceptum hoc peccant,qui bonis operibus Deum colendum eſſe negant:quum & hic ſit cultus Deo longe gratiſsimus. Non enim qui dicit mihi domine domine,introibit,inquit,in regnum cœlorum, Sed qui facit voluntatem patris mei,qui in cœlis eſt,ipſe intrabit in regnum cęlorū. Opera Deus à nobis exigit,non verba: Si filii Abrahæ,inquit,eſtis,opera Abrahę facite. Ac dilectus illi diſcipulus : Filioli mei,nō diligamus verbo,neque lingua,ſed opere,& veritate. Quamobrem vocem euangelii negant,qui Deum operibus colendum eſſe negāt, cum à Paulo quoque ſcriptum legamus. *Heb.13.* Beneficentiæ & communicationis nolite obliuiſci : talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Etiam ab Ethnico quodam pio dictum eſt: Vis deos propitiari? bonus eſto. Clamat aliquis ad rauim vſque: Credo in Deum,ac nō modo iactet habere ſe, verumetiam habeat re ipſa fidem, qua vel montes transferre queat : quin & tantam in Deo fiduciam ſibi collocatam eſſe dicat,quanta maxima haberi poteſt : niſi dilexerit Deum in proximo ſuo,niſi dilectionem hanc ſuam nō verbo magis, quàm opere declarauerit, inanis erit cultus omnis,quo ſe Deum proſequi gloriatur.

CAPVT LXXVIII.

De ſecundo præcepto.

PRimo loco,corde, ſecundo,prohibemur ore tranſgredi pręceptum de diligendo Deo. Sic igitur dicit Dominus:Non aſſumes nomen domini Dei tui inuanum:nec enim habebit inſontem Deus eum,qui aſſumpſerit nomen domini Dei ſui fruſtra. Qui diligit & colit aliquem,nō meminit illius niſi reuerenter,& cum quadā etiam honoris pręfatione. Cum itaq; præ cunctis

aliis diligere nos, & colere Deum oporteat: committere non debemus, quin & ipſi ſumma cum reuerentia nomen eius vſurpemus, neque id in alios, quàm tantam decet maieſtatem vſus, conferamus. Quod faciunt ii qui nigromātiis, incantationibus, ſortilegiis, diris deuotionibus, & id genus aliis rebus impiis dei nomen, & ſanctę ſcripturę verba ſeruire faciunt, qui per iocum deum aliquando nominant, qui ſcripturis iculariter vtuntur, qui mendacii ſui

Ioan.14 teſtem deum nonnunquam citant. Is autem cum ſit veritas, nulla poteſt ei fieri maior contumelia, quàm ſi quis eū ſui mendacii teſtem inuocet. Quare prohibetur hic omne iuſiurandum, quod non vel dei gloria, vel fructum vſus neceſſario poſtulet. Peccat igitur contra præceptum hoc,

Hier.4. quiſquis voluntarie iurat. Nam ſi quis iuret exigente ma-

Mat.5. giſtratu, ſibiq; iuramentum deferente, modo id faciat in

De mendacio, cap.15. & de ſer. domini in mõte, lib.1. veritate & in iudicio, & in iuſtitia, non peccat. Nam quod prohibuit Deus ne iuretur, illud Auguſtinus prohibuiſſe vult intelligi, ne quiſquam, ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſsiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur. Quamobrem non eſt appetenda ſicut bona, iuratio, nec tamen fugiēda tanquam mala, cum eſt neceſſaria. Cum igitur non in bonis, ſed in neceſſariis, iuratio ſit habenda: refrenet ſe quiſque quantum poteſt, vt ea non vtatur, niſi cum neceſsitas poſtulauerit: ſi quando videt difficiles homines ad credēdum, quod eis expedit credere, niſi quod dicitur, iurando firmetur. Quoties autem vel ad dei gloriam, vel ad proximi vtilitatem in veritate, iudicio & iuſtitia iuſiurandum præſtatur, non modo contra præceptum hoc nihil fieri, verum illud magis imple-

Deut.6. ri credendum eſt, quod in Deuteronomio ſcribitur: Deum tuum timebis & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis.

CAPVT LXXIX.

De tertio præcepto.

Diligere Deum & colere corde, ore, & opere iubemur. Quemadmodū id corde fiat & ore, quemadmodum etiam vtroque contra præceptum peccetur, paucis iam à nobis demonſtratum eſt. Reſtat nunc vt quemadmodū opere Deus diligēdus & colendus ſit, breuibus de eo diſſeramus: Hac enim de re, tertiū hoc eſt mandatum, cuius hæc verba ſunt: Memento vt diem ſabbathi ſanctifices. Sex dies operaberis & facies omnia

opera

opera tua, ſeptimo verò die ſabbathũ domini Dei tui eſt: nõ facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentũ tuum & aduena, qui eſt intra portas tuas. Eſt in eo præcepto quiddam quod ad cęremoniam, eſt quod ad mores quoq; pertinet. Quod ſeptimus dies vacationi fuit aſsignatus, erat cęremoniæ: ſic enim loquitur Dominus: Videte vt ſabbathum meũ cuſtodiatis, quia ſignũ eſt inter me & vos, in generationibus veſtris. *Exo.31.* Quod autẽ in contemplandis dei beneficiis, in hymnis, precationibus, & ſacrificiis dies ille conſummabatur, morale fuit: ſublata cęremonia remanſit quod ad mores pertinet. Nos enim ne offendamus in id quod vetat Apoſtolus, ne videamur obſeruare cum Iudæis dies, annos, & tempora, *Gal.4.* non iam ipſa tempora, ſed res quarum illa ſigna ſunt obſeruamus: repudiamus cum illo temporũ obſeruationem, interea tamen temporalium ſignorum intelligentiam, cum eodẽ Apoſtolo, ſicut Auguſtinus quoq; ſcribit, retinemus. *Cont. Adimantum, cap.16.* Triplicem autem habebat ſabbathum Iudæorum ſignificationem: Vnam quæ ad mores pertinet, ceſſationem à peccatis, & ab iis omnibus, quę ſunt impedimento, quominus aliquis ex toto corde diligere Deum, & colere poſsit: Aliam quæ ad Allegoriam, quietẽ Chriſti corporis in ſepulchro: Tertiam quæ ad Anagogen, æternam requiem in cœlo. Ac primum quidem, illud præceptum nobis modis omnibus obſeruandum eſt, vt quieſcamus perverſe agere. *Eſa.1.* Secundum expletum iam eſt in Chriſto. Tertium expectatur & ſperatur à nobis, vt liberati de corpore mortis huius, ac ſoluti graui peccatorum onere, quo premimur in hoc mundo, poſt multas tribulationes & anguſtias, poſt varios exantlatos labores, quo caput noſtrum Chriſtus præceſsit, ingrediamur & nos in requiem illam, *Heb.4.* in qua ſabbathum eſt ex ſabbatho, Sabbathũ delicatum & ſanctum Domino. *Eſa.66.* *Eſa.58.* Cum igitur figuræ ſucceſſerit veritas, quod'q; fuerat terrena ſabbathi obſeruatione ſignificatum, Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, & ſiti & inedia, & multis moleſtiis grauiſsimis'q; corporis cruciatibus, quos vltro noſtra cauſa pertulit, vehementer fatigatum, ad extremum acerbiſsima, turpiſsima'q; morte confectum, die ſeptimo tandem in ſepulchro quieturum, id re ipſa ſit expletum: nihil fuit neceſſe, figuram deinceps amplius obſeruari: Sicut enim adueniente ſole ceſſat vmbra, ſic adueniente veritate, ceſſare debet figura. Itaque ſeptimus

mus dies in octauũ eſt mutatus : nam pro ſabbatho diem feriatum agimus eum, qui proximè ſabbathum ſequitur. Mutatus eſt autem Apoſtolorum authoritate,ne quid ha-
Cano.8. bere commune cum Iudæis videremur.Quemadmodum eorundem authoritate conſtitutum eſt, ſi quis ante æquinoctium vernale,ſanctę Paſchæ diem,cum Iudęis celebraret,Epiſcopus aut presbyter,vt abiiceretur. Quin & illud cautum eſſe videtur,quandiu durabat ſacerdotium Iudęorum,vt qui miniſterio reconciliationis,Apoſtolorum temporibus fungebantur,non ſacerdotes,verũ presbyteri tantum vocarentur. Quod etiam deinceps diligenter ſancti Patres cauerunt ſemper, ne quid Chriſtiani Catholici, non modo cum Iudæis, ſed ne cum hæreticis quidem,ha-
Tomo.3. aduerſus Iudæos oratione.1. berent commune. Sic Ioannes Chryſoſtomus, grauiter eos reprehendit,qui ieiunarent iiſdem diebus,quibus à Iudæis ſolenniter ieiunabatur. Sic in Epheſino cõcilio,cum Neſtorius Chriſtotocon,non autem Theotocon eſſe Mariam virginem aſſeueraret, ſub anathematis pœna fuiſſe legimus interdictum ne quis eam Chriſtotocon auderet appellare:Non quod hoc nomine recte vocari non potuerit aut poſsit, ſed quod obuiandũ errori putauerunt, quo Neſtorius purum hominem Chriſtum, non autem deum & hominem peperiſſe Mariam virginem contẽdebat. Sic in Toletano quoque quarto, propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum,decretum eſt, vt ſimpla teneretur baptiſmi merſio:ne viderentur qui ter tio mergũt, hæreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Quod autem in octauum & non in alium,dies hic mutatus eſt, propterea factum eſt, quod is præ cæteris multis eſt dei beneficiis inſignis, cuius præco-
Epiſt.81. nia Leo pontifex iis verbis recenſet:Tantis eſt,inquit,hęc dies diuinarum diſpenſationum myſteriis conſecrata, vt quicquid à domino eſt inſignius inſtitutum,in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium, in hac per Chriſti reſurrectionem & mors interitum , &
Mar.16. & Mat.28. Ioan.20 vita ſumpſit initium:in hac Apoſtoli à Domino prędicandi omnibus gentibus euangelii tubam ſumunt,& inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt.In hac ſicut Beatus Ioannes euangeliſta teſtatur,cũ congregatis in vnũ diſcipulis,clauſis ianuis ad eos Dominus introiiſſet,inſufflauit & dixit : Accipite ſpiritum ſanctum. In hac denique promiſſus à Domino ſpiritus ſan-

ctus

ctus aduenit. Tot igitur beneficia cùm hoc die acceperimus, quem vocant Euangeliſtæ vnam ſiue primam Sabbathi, meritò recolendis illis diligentius, eum aſsignauit Eccleſia. Magnum fuit beneficium, quod creati ſumus qui nō eramus: ſed multo maius illud, quod reſtituti ſumus, qui perieramus, per eum ipſum per quem creati ſumus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Quapropter meritò diem hunc celebramus, meritò Dominicum appellamus, in quo verè ſe Dominum Chriſtum declarauit: non ſolum quando per eum totus hic orbis ex nihilo creatus eſt, verumetiam, quando reſurgens ex mortuis, manifeſtum fecit omnibus, quod poteſtatem haberet ponendi animam ſuam & ſumendi eam: Meritò cantat in eo chorus Eccleſiaſticus: hæc eſt dies quam fecit Dominus. *Ioan.10.* Eſt quidem ita quod nullo non die, quin potius nulla non hora, nullo non temporis momento vacandum nobis eſſet tantorum Dei beneficiorum contemplationi, ad quam ipſe nos inuitat, dicens: *Pſal.45.* Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus: vacate à curis & ſeculi negotiis, & in ſancto otio & quiete videte, quod ego ſum qui creaui vos: Ego ſum, qui, cum vitio veſtro, quod eratis per me creati, perdidiſſetis, dato pro vobis in mortem filio meo, denuò *Gala.6.* per eum vos quaſi creaui, vt iam in filio meo, ſitis noua *1.Cor.15.* creatura, & ſicut portaſtis quondam imaginem terreni, ita nunc portetis imaginem cœleſtis hominis: neque ſitis iam deinceps Adæ filii, ſed ſitis mei filii, ſitis & vocemini filii Dei, fratres autem & cohæredes Chriſti. Hæc tanta beneficia, per me vobis multis quidem offenſionibus, nullis autem veſtris meritis præcedentibus præſtita, vobiſcum recogitate, & à quo tātopere vos eſſe dilectos videtis, me viciſsim ex toto corde veſtro diligite. Quod igitur à nobis exigit ipſe Dominus, qui nos etiam laborantes, & one- *Mat.11.* ratos ad ſe venire iubet, q̄d in eo ſimus animabus noſtris requiem inuenturi: hoc nobis nunquam non faciendum, ac ne reſpirandum quidem toties, quoties illius eſſet reminiſcendū. Nihil aliud mentē noſtram cogitare, nihil aliud linguam ſonare, nō alio cunctas animi noſtri vires, & ſenſus noſtros omnes oportuit referri, quàm ad videndum & contemplandum Deum tam beneficum, tam liberalem, tam noſtri amantem: qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. *Rom.8.* Cæterum tale Sabbathum celebrare, ſic totos Dei & beneficiorum

eius

Sap. 9. eius contemplationi vacare, non eſt huius ſeculi, non eſt huius corporis, quod corrumpitur, quod aggrauat animam, quod deprimit ſenſum, ea quę ſurſum ſunt cogitare volentem: haud aliter, quàm ſi quis paſſerculum pede alligatum, in ſublime ſe tollere cupientem in terram funiculo detrahat. Sabbatiſmus hic ſiue vacatio hæc, & requies, non huius peregrinationis, ſed cœleſtis erit illius patriæ. Nam in hac quidem peregrinatione, non eſt quiſquam tanta firmitate animi præditus, tanto virtutis robore munitus, tamq́ſibi admirabiliter & inuictè conſtans, qui non aliquo lapſu aliquando, aliquoq́ deflexu ad carnem, & carnis deſideria protrahatur, quem nulla vnquam animi affectio, nullus cupiditatum motus perturbet, vt in vna illa Dei conſyderatione perpetuo conſiſtere humanæ menti datum non ſit: quam ſæpè cum Deo rationem omnem habere meditantem, terrenæ iſtæ induuiæ de cœlo ipſo deducunt, atque eiiciunt, ac fidei complexu in Chriſto Ieſu hærere cupientem, proturbant inde tamen, diuelluntq́ à beata cura, & ad inquinatas &
Exo. 8. ſordidas cogitationes detrahunt. Cùm nec Scyniphes Ægyptiis perinde moleſtæ fuerint, ſubitò in oculos eorum incurſantes, & quoties abactæ fuerant, iterum atque iterum recurrentes, quàm ſunt ſæpè nobis moleſtæ ſeculi curæ carniſq́ noſtræ deſideria, quibus non poſſumus quandoq́ non à Dei contemplatione auocari. Non ignorauit hoc, qui vt miſericors fieret, ac fidelis pro nobis Pontifex ad Deum, ad impetrandam delictorum noſtro-
Heb. 2. rum veniam, per omnia ſimilis nobis fieri dignatus eſt, ac omnes infirmitates noſtras (quę modo peccatum non im portarent) aſſumpſit. Quamobrem quaſi digito commonſtrare contentus, quo nobis contendendum eſt, non tam exactè Sabbathum hoc ſempiternum, hoc eſt perpetuam animi tranquillitatem, ac in ſe quiſque beneficiis contemplandis vacationem à nobis exegit, vt non auocari nos quandoque ab eo, vel corporis noſtri, vel eorum qui nobis aut genere coniuncti, aut quocunque tandem alio neceſsitudinis genere ſunt deuincti, cura & ſolicitudine ſine aliqua ſui grauiore offenſione patiatur. Quamobrem non imperauit, quod à nobis minimè præſtari poſſe videbat: ſed optandum, inquit, foret, vt ab omni aliarum rerum cura, ſolicitudineq́ remoti, ſoli numinis mei contemplationi vacaretis, in eaq́ perpetuò mentem

veſtram

veſtram omnem defixam haberetis: Quoniam verò carnem veſtram, peccati tamen expertem indutus, quæ ſit illius fragilitas didici, non exigo, quod præſtare non poteſtis: Eſt aliquo prodire tenus, ſi non datur vltra: Prima ſequentem, etiam in ſecundis & tertiis conſiſtere honeſtum eſt. Non ſemper vobis eſt otium, animum ad ea quæ ſunt pietatis, colligendi, non poteſtis hymnis, precationibus, ſacræ doctrinæ, ſacrificiis, eleemoſynis, & id genus aliis exercitamentis, quæ fidem & charitatem excitant, toti perpetuò vacare, vt ſic vos me ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus veſtris diligere declaretis, ſaltem quotidie ſepoſitum tempus aliquod ad iſta habeatis, ſin & hoc difficile eſt, ſaltem ſeptimũ quemq; diem iis rebus proprie dicetis. Scio quòd non omnino eſt ſui iuris maritus, aliquam ſui partem debet vxori: non eſt ſui iuris & vxor, aliquam ſui partem debet marito, neuter vt vacare mihi ſemper totus queat, dum in diuerſas vterq; curas diſtrahitur, quomodo ſocero, ſocrui, quomodo cæteris affinibus, quomodo coniugi ac liberis ſatisfaciat: vnde victum indies creſcenti familiæ ſuppeditet, vnde dotẽ euincat. Non prohibeo matrimonii legitimum vſum, nõ piam minimeq; anxiam de ſeipſo cuiq;, deq; liberis ac domeſticis ſuſtentandis ſollicitudinem. Licet vobis qui matrimonio iuncti eſtis, liberis procreandis operam dare, licet agros, licet vineas colere, licet manibus operari, licet artificio victum quærere: nihil ea me res offenderit, non propterea violatum eſſe præceptum meũ exiſtimabo, de diligendo me ex toto corde, ex tota mente, ex omnibus viribus veſtris: modo ne ſic in harum rerum ſollicitudine toti ſitis occupati, vt vos mei cui debetis omnia, capiat obliuio. Poteſtis etiam in mediis laboribus veſtris mei meminiſſe: poteſtis meum nõ manuum veſtrarum beneficium agnoſcere, ſi quid recte proceſſerit, poteſtis mihi ſemper gratias agere. Cæterum ad recolenda diligentius beneficia mea, ad cultum qui mihi debetur, præſtandum, ſi vacare ſemper non poteſtis, tempus tamen aliquod ad cã rem ſepoſitum habetote. Sex dies conſummatis licet, in iis quæ ad liberorum procreationem, quæ ad eorum ſuſtentationem, quæ ad rem veſtram familiarem tuendam pertinere videbuntur: ſaltem ſeptimum diem, vel ſi qui ſunt alii non ita multi feſti dies, mihi totos dicetis: vt in iis à mutuo congreſſu, & ab aliis quibuſcunque curis vobis

bis temperetis, quo magis defecatis animis ſacris precibus,ac cœleſtium rerum meditationi vacare queatis: Hoc ſi feceritis, erit mihi ſatisfactum. Quamobrem vel ex hoc præcepto ſatis liquet,quod antea quoque dictum eſt, nihil nobis impoſsibile Deum præcepiſſe, nec exigere, vt mandatum de ſe ex toto corde diligendo, ita iugiter impleamus, vt curis omnibus aliis reiectis, in illo contemplando, ac omni pietatis genere colendo, perpetuò mentes cogitationesq; noſtras occupatas habeamus: ſaltē præſtemus aliquando, quod præſtari iugiter à fragilitate noſtra non poteſt: ſaltē dies huic rei,propter imbecillitatem noſtram peculiariter dicatos obſeruemus: Deniq; vel ſemel in vita:ſaltem conuertamur ad dominum Deum noſtrum in toto corde noſtro, neq; Deum aliquem alienum occupare deinceps cor noſtrum patiamur,ſiue is Deus venter ſit,ſiue Mammona, ſiue quocunq; tandem alio nomine vocetur. Si ſic conuerſi,nec à Deo noſtro poſt eiuſmodi conuerſionem auerſi poſtea, migrauerimus ex hac vita, etiamſi per omne vitæ præteritæ tempus, Deos alienos coluiſſemus:ſi ventri atq; iis quę ſub ventre ſunt,ſi auaritiæ, ſi quibuſcunq; vitiis aliis mancipati fuiſſemus, nihil nos ea res impediet, quominus æterna gaudia conſequamur,
Ezech.18. illius gratia & miſericordia,qui dixit:Quacunq; hora ingemueris ſaluus eris. vel eo ipſo tēpore, ille nos impleuiſſe interpretabitur, quod à ſe de diligendo ſe mandatū nobis datum eſt.Vt vel ex hoc perſpicuū cuiuis eſſe queat,falſum eſſe quod à Blaſphemis iſtis dicitur, præceptum hoc ab homine Chriſtiano expleri non poſſe.Perpetuum Sabbathum fatendum eſt à nobis obſeruari non poſſe:verum vt ſemel in hebdomada,vel ſemel in anno,vel ſemel in vita tantum obſeruemus, adiuuante ſpiritu infirmitatem noſtram,non eſt nobis impoſsibile. Cæterum ſempiterni iugiſq; Sabbati obſeruatio, non exigitur à nobis in hac
Heb.13. peregrinatione noſtra: cum ventum erit ad cœleſtem patriam, ad manentem illam ciuitatem, quam futuram inquirimus,ibi Sabbatum erit ex Sabbatho,ibi requies erit ſempiterna, ibi vacabimus, & videbimus, & amabimus, amabimus & laudabimus,abſque vllo faſtidio,abſque vlla fatigatione, eum qui & legis & deſideriorum noſtro-
1.Cor.15. rum finis eſt, dominum Deum noſtrum: vt ſit Deus omnia in omnibus, quemadmodum ab Apoſtolo ſcriptū eſt, & inter eos numerabimur, de quibus in Pſalmo dicitur:

Beati

Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſecu- *Pſal.83.*
lorum laudabunt te. Videmus igitur iam, quid ſibi velit præceptum hoc de ſanctificando Sabbatho: quod expediret quidem iuge vt eſſent, verum infirmitati noſtræ largitur hoc Deus, vt qui cunctos non poſſe videmur, certos tamen dies obſeruemus, quos ſanctificemus, hoc eſt, in ſanctis operibus tranſigamus, nec vllis Deo parum dignis actionibus prophanemus. Quæ autem ſint ſancta iſta opera, in quibus dies feſtos tranſigere nos opor- *Cano.47.*
tet, ex Agatenſi Concilio diſcimus: in quo cunctis præcipitur, vt populus Miſſas die Dominico totas audiat, nec ante benedictionem Sacerdotis egredi præſumat. Apo- *Cano.10.*
ſtolorum quoque Canonibus cautum eſt, vt communione priuentur, qui ſolennibus ſacris non perſeuerauerint in oratione, vſque dum miſſa peragitur: quo tempore conuenire etiam ad Eccleſiam, & ſcripturas Apoſtolorum ac Euangelium audire iubentur. Hoc eſt igitur ſanctificare Sabbatum, ſacrificiis, concionibus, & aliis diuinis officiis, non corpore magis quàm animo intereſſe. Nam ſi mens peregrinata fuerit, nihil profuerit, ſi quis corpore præſens adſit: illam itaque tunc Deo maximè vacare, beneficia illius recolere, & pro illis gratias aliis agere oportet. Atque hæc eſt cauſa, quamobrem aliis operibus omnibus tum interdicitur, non quod per ſe malum ſit arare, ſeminare, rem familiarem curare: ſed quod quæ potiora ſunt, iis vt rectius vacari queat, ab aliis operibus abſtinendum eſt, ne quid contemplationi noſtræ impedimenti adferant. Maximè verò abſtinendum tum eſt ab omni opere ſeruili. Nulla autem grauior eſt ſeruitus, quàm ſit peccatum. Quare ſi quid per dies reliquos peccatum eſt, recogitare debemus in amaritudine, quum dies feſtus aduenerit, & omnia facere, vt reconciliari Deo poſsimus, atque ab omni deinceps peccato cauere, ita vt neque ventri ſeruiamus, neque mammonæ, neque cuiquam alii vitio. Nam qualia nunc à multis ſabbata celebrantur, non ſanctificari, ſed prophanari videntur: neque enim ad potationes, ad choreas, ad luxus inſtituta ſunt ſabbata, cùm rectè ſcriptũ ſit ab Auguſtino: Melius eſt arare quàm ſal- *In Pſal.91.*
tare: nulla ſunt opera magis ſeruilia, q̃ ſint hęc: ſed vt tanto tranquilliori mente contemplando Deo, & beneficiis eius recolẽdis vacare queamus. Quãobrem ab iisquę verè ſeruilia ſunt opera, ſemper abſtinere oportet. Cæterum

labores

labores manuum fieri quandoq; poſſunt, etiam die feſto, ſi vel neceſsitas euidens poſtulet: ſicut dominum excuſaſ-
Mat.12. ſe legimus diſcipulos euellentes ſpicas in ſabbatho: vel
Ibidem. Eccleſiæ commodum: ſicut in Euangelio Sacerdotes feciſ- ſe dicuntur omnia, quæ erant neceſſaria in templo, in die ſabbati: vel proximi vtilitas, ſicut Dominus curauit in die ſabbati habentem manum aridam, & Iudæos qui factum id reprehenderant, confutauit exemplo adducto de oue:
Ioan.17. vel ſuperioris authoritas: ſicut idem præcepit Iudæis, vt circunciderent in die ſabbati. Extra hos caſus ſi quis ma- nibus laborauerit, tranſgreſsi præcepti de ſanctificando
Parte.1. de promiſ. & prædictio- nibus, ca.36 ſabbato reus erit. Proſper Aquitanicus: Qui votũ, inquit, vouentes ſeſe offerunt Deo, eiusq; verbo vacantes, ſpirita- le ſabbatum obſeruant, vt Maria quæ meliorem partem elegit: à quo declinantes in ſtrangulatione, dum munda-
Luc.10. nis curis innodantur, morſu peſtifero tertiæ plagæ Ægy- ptiorum lęduntur in anima. Ex quibus verbis etiam illos venire contra præceptũ hoc de ſabbato ſanctificando ma- nifeſtum eſt, qui cum ſemel Deo ſe deuouerint, primam fidem irritam facientes, matrimonium contrahunt, cuius generis ſunt Sacerdotes & monachi, quibus non propte- rea nuptiis interdictum eſt, quod malæ ſint nuptiæ, ſed quod cum perpetuum illis ſabbatum obſeruandum & iu- ge ſacrificiũ ſit offerendum, ac in lege Domini die noctéq; meditandum, abſtinendum eſt eis ab iis omnibus, per quę poſsint à continua ſabbati obſeruatione auocari.

CAPVT LXXX.

De quarto Præcepto.

EDocti ſumus in prima tabula, quemadmodum di- ligere, piéq; colere Deum & ea fugere, quæ à vero ipſius cultu auocare poſſent, oporteat: In poſte- riore, quomodo ſit proximus diligẽdus, docemur. Proximum autem exiſtimare debemus omnẽ hominem:
In Pſal.14. ſicut præter alios à Baſilio quoq; legimus annotatum: Si- quidem omnes inuicem proximi ſumus, omnes cognati, fratres omnes ex eodem patre prognati ſumus omnes. Si ſpiritualem quæris, pater noſter ille eſt, quem vno ore in-
Mat.5. uocantes dicimus omnes: Pater noſter qui es in cœlis. Sin autem terrenam quęris originem, Pater noſter Adam, ma ter noſtra terra eſt, ex eodem luto fabricati ſumus omnes. Itaq; natura fratres ſumũs ſecundũ carnem: ſed & ſecun- dum ſpiritum fratres nati, vel potius regenerati ſumus,

eundem

eundem à primo homine ſanguinem ducimus, eandem à Domino gratiam accipimus. Quæ cùm ita ſint, non ea quæ noſtra ſunt ſinguli, ſed ea quæ ſunt aliorum conſyderare, non quod nobiſipſis, verũ quod multis eſt vtile quærere debemus. Reputet homo ſecum nomen ſuum vnde traxerit: ab humo vtiq;, quæ nihil cuiq; accipit, ſed omnia largitur omnibus, non hominibus modo, verum & brutis, dum in vſum omnium animantium diuerſos fructus miniſtrat. Inde appellata humanitas, ſpecialis & domeſtica virtus, quam vel ipſa nos docere debet noſtri corporis forma, membrorumq́; vſus. Nam & nos omnes vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius membra. Sicut igitur ipſa pro ſe inuicem ſolicita ſunt membra, ac non modo non lædit vnum alterum, verumetiam pro viribus ſua ſuccurrere læſo conatur. Sic & nos alterum pro altero ſolicitos eſſe, ac quoties neceſsitas poſtulat, inuicem ſubuenire oportet. Omnes itaq; diligendi ſunt, ſed quoniam copiæ ſingulorum paruæ ſunt, eorum autem qui iis egent, infinita eſt multitudo, delectus habendus eſt eorũ, quibus benignè facias. Nam vt quiſq; nobis fuerit cõiunctiſsimus, ita plurimum eſt in eum benignitatis conferendum. Quapropter hanc probandam eſſe putat liberalitatem Ambroſius, vt proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, inquit, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitati. Paulus quoq;: Si quis, inquit, ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Inter ſuos autem & domeſticos iure ſuo primum locum, ſibi parentes vendicant, per quos factum eſt, vt lucem hanc aſpiceremus. In hos ergo cumprimis nos eſſe beneficos oportet, vt gratos nos, quæ ab illis accepimus, beneficiorum eſſe declaremus. Et hoc eſt quod præcipit Dominus, dicens: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus dabit tibi. Quo quidem præcepto, non ſolum vt parentes debita veneratione proſequamur, & eis dicto ſimus audientes, admonemur: verumetiã ſi quibus rebus opus habuerint, vt illis benignè ſuppeditemus, & eos viciſsim alamus, quorum cura ſingulari nutriti ſumus & educati, iubemur. Honos enim in ſcripturis, quod annotauit etiam Hieronymus, nõ ille ſolus intelligitur, qui in ſalutationibus & officiis deferendis,

Phil. 2. *1. Cor. 10.* *Lib. 1. offi. cap. 30.* *1. Tim. 5.* *In Matth. cap. 15.*

verum & ille, qni conſiſtit in eleemoſynis ac munerum oblationibus: vt honorare ſit idem, quod liberalitate proſequi. Sic in Prouerbiis legimus. Honora Dominum de tua ſubſtantia, Et apud Tobiam: Cùm ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talenta. Et apud Paulum: Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt. Ac paulò poſt: Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, hoc eſt, non ſolum illis debita veneratio præſtari, verumetiam vitæ neceſſaria debent ſuppeditari. Parentum autem nomine, non ii ſolum accipiendi ſunt, ex quibus prognati ſecundum carnem ſumus, verumetiam omnes qui præſunt, ſiue ſint paſtores & Epiſcopi, ſiue Reges & Principes, aut quicunque tandem alii magiſtratus. Omnis enim poteſtas à Deo eſt, & qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Quamobrem vtriq; poteſtati duplex hic honos debetur, & venerationis & ſubſidii. Cui tributum, tributum, dicit Paulus, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Peccant igitur contra præceptum hoc; qui vel decimas negant Epiſcopis & Paſtoribus, vel tributis & vectigalibus Principes ſuos fraudant, vel vtriſq; dicto audientes non ſunt, quum etiam illis diſcolis obedire Petrus iubeat. Magis etiã peccant, qui non ipſi modo non honorãt, verum & alios ab honorandis illis auocant, dum illos iudicant, à quibus ipſos iudicatos oportuit, dum eorum exiſtimationi detrahunt, dum falſis etiam plerunq; criminationibus famam eorum proſcindunt & lacerant, dum quicquid ab illis ſtatuitur, id ſecus interpretantur, & quæ non intelligunt, ea ſæpè reprehẽdunt, neq; ferre poſſunt ſi qui cum poteſtate verſantur, fuerint in aliquo delicto præoccupati, cũ ſi ipſi eodem loco eſſent, multò fortaſſe grauiora patrarent. Ferenda ſunt à ſubditis, eorum qui præſunt errata: Non eſt ab oue iudicandus paſtor: diuino pleraq; iudicio ſunt reſeruanda: Dominus enim eſt, cui ſtat aut cadit, Multò grauiſsime verò peccant contra præceptũ hoc, qui eos, ex quibus interrogare ſunt iuſsi de ſemitis antiquis, cũ ipſi contemnunt, tum in aliorum contemptum adducere conantur: quicquid ſancitum ab illis, & tot ſeculorum vſu in Eccleſia Dei receptum eſt, & approbatũ, id vno traditionum humanarum nomine reiiciẽdum eſſe docent. Sanctos patres omnes pro nihilo ducunt, ſibiipſis nihil nõ tribuunt,

Marginal references: Pro.3. Tob.1. 1.Tim.5. Rom.13. Ibidem. 1.Pet.2. Rom.14.

illis contra nihil nō detrahunt. Rident ieiunia, rident vota, rident ſacrificia, quin & ipſa ludibrio ſunt Sacramēta. Deniq; quæcunq; mille quingentis annis & deinceps, per Apoſtolos, & eorum ſucceſſores, & per œcumenica Concilia piè ſunt inſtituta, cachinnis omnia proſequuntur. Atqui non ita nos docet ſcriptura. Interroga, inquit, patrem tuū, & annuntiabit tibi, maiores tuos & dicent tibi: Ne tranſgrediaris terminos, quos poſuerunt patres tui. Qui diſsipat ſepem, mordebit eū coluber. Quā grauiter autem iſtos momordit coluber, qui diſsipare ſepē, hoc eſt omnia Eccleſię dogmata, omnes inſtitutiones ab Apoſtolis & Apoſtolicis viris fundatas, conuellere ſunt & labefactare conati, qui pleraq; non aliā ob cauſam contemnunt & reiiciunt, quā quod ita ſunt à ſanctis patribus quamuis ſumma ratione cōſtituta? verbi gratia: viſum eſt patribus & ab ipſis etiam Apoſtolis inſtitutum, vt ſextis feriis à carnibus abſtineretur, quo grata fieret eius rei recordatio, quomodo verbum caro pro nobis factum, ſexta feria gratię crucis pertulit ſupplicium, & mortem acerbiſsimā oppetiuit. Illi in contemptum patrum, nulla prorſus neceſsitate cogente, eo die carnibus veſcuntur. Deniq; quicquid à ſanctis patribus, quacunq; tandem de re, quamlibet piè conſtitutum eſt, contra id omne pedibus & manibus obnixè venire conantur. Quid eſt, ſi hoc non eſt grauiſsimè contra præceptum iſtud peccare, quo patrem & matrem honorare iubemur? Audi fili mi, dicit Spiritus Dei, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Pater noſter Deus eſt, huius diſciplinam vt audiamus præcipit. Sed nunquid hoc ſatis fuerit, ſi nos diligere Deum, ſi præceptis eius obtemperare, ſi diſciplinam eius audire dicamus? Minimè gentium. Mater noſtra Eccleſia eſt: huius legem ſi dimiſerimus, ſi morem illi non geſſerimus, ſi nos ab illius vnitate ſegregauerimus, fruſtrà nos audiuiſſe patris diſciplinā gloriabimur. Erimus enim ii, quos vocat Propheta filios deſertores, de quibus etiam alio loco ſcriptum eſt: Filii alieni mentiti ſunt mihi: Nam vt alia omnia, ſic hoc quoque præclarè Cyprianus: Eccleſia, inquit eſt, quæ nos Deo ſeruat, quæ filios regno, quos generauit, aſsignat: quiſquis ab Eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promiſsis Eccleſiæ ſeparatur. nec pertinet ad Chriſti præmia qui relinquit Eccleſiam Chriſti. Alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt, habere iam non

Deut. 32. *Prou. 22.* *Eccl. 10.* *Prou. 1.* *Eſa. 30.* *Pſal. 17.* *De ſimplicitate prælatorum.*

poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Sic igitur patrem noſtrum Deum honoremus, vt ſuo maſtrem Eccleſiam honore non fraudemus. Sic patris noſtri diſciplinam audiamus, vt matris quoq; legem ne dimittamus: Quam qui non audit, cum Deus haberi vult tanquàm Ethnicum & Publicanum, non agnoſcit eum pro filio, qui quam ſibi ſanguine ſuo mundatam copulauit, ſponſæ ſuæ Eccleſiæ non obtemperat, cuius contemptus, ad patris cõtemptum redundat. Sic enim loquitur Deus: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Et ad Samuelem: Non te ſpreuerunt, ſed me, ne regem ſuper illos. Nunquàm à diſciplina patris, lex matris, nunquàm à lege matris diſciplina patris diſsidet. Non eſt Euangelium vbi non eſt Eccleſia: Non eſt Eccleſia, vbi non eſt Euangelium. Non quod ſcriptura non haberi poſsit extra Eccleſiam, de qua Iudęos gloriatos, cuius teſtimonio Diabolum & membra eius hæreticos & ſchiſmaticos, ita frequenter vſos legimus, vt eam eiusq; ſanum intellectum ſibi ſolis propriè vendicare conati fuerint: Sed quod viuum Euangelium ipſa eſt Eccleſia, extra quam pelles haberi, ſiue chartæ poſſunt, atramentum haberi poteſt, literę ſiue characteres quibus conſcriptum eſt Euangelium, haberi poſſunt: cæterum ipſum Euãgelium extra Eccleſiam non habetur, nec haberi poteſt. Quæ cauſa eſt, quod Apoſtoli Spiritu ſancto pleni, cùm ſymbolũ tradidiſſent, nuſquã propoſuerunt; credo ſancta Biblia, aut ſanctum Euangelium, ſed credo dixerunt ſanctam Eccleſiam. In ea ſunt Biblia, in ea eſt Euangelium, in ea ſanus eſt Euangelii intellectus, quin ipſa potius eſt Euangelium ſcriptum non atramento, ſed Spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus: Hoc eſt illud verbum Domini, quod Propheta manere dixit in æternum, de quo Chriſtus loquitur: Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt: Nam quæ calamo ſunt in charta ſcripta, tranſire poſſunt, poſſunt aliquo caſu perire: quemadmodum libros legis Dei combuſtos legimus, quos tamen Eſdras poſtea, qui eodem ſpiritu quo ante ſcripti fuerant, plenus fuit, reſtituit, ſicut a Euſebius, b Chryſoſtomus, c Auguſtinus, d Beda, & alii memoriæ prodiderunt. Quæ verò ſcripta ſunt Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, vel in chartis papyraceis, aut pecorinis, verum in tabulis cordis carnalibus, ea nulla ratione

Mat. 18. *Luc. 10.* *1. Reg 8.* *2. Cor. 3.* *Eſa. 40.* *Luc. 21.* *a. In Chronicis.* *b. In opere imperfecto in Matthæum. Ho. 49. & Hom. 8. in Epiſt. 3. ad Hebræos.*

tione poſſunt interire. Quamobrem honoremus patrem noſtrum Deum, honoremus & matrem noſtram Eccleſiam, vtriq; morem geramus, vtriq; dicto ſimus audiētes. Etenim cum Dei filio, carnem noſtram induto, corpus vnum Eccleſia mater noſtra facta eſt. Quare qui non audit hanc, Deum non audit, Deo detrahit, quiſquis illi detrahit: ſi quidem duo ſunt in carne vna, Chriſtus & Eccleſia. Mentitur quiſquis audire ſe patris diſciplinam iactat, ſi matris legem dimittit: nam niſi doctus à matre fuerit Eccleſia, quæ patris diſciplina ſit, ignorabit. Teneamus igitur illam, quæ firmamentum eſt, & columna veritatis, neque cuiuſquam authoritate nos ab ea auelli patiamur, quamlibet is ſibi cautus & prudens videatur, quamlibet etiam multa ſcripturarum proferat oracula, quæ non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtunt. Sathanæ ſunt illę voces: Deponite quicquid armaturæ ſuppeditant. Orthodoxi veteres, Theologorum ſcholæ, authoritas conciliorum & pontificum, conſenſus tot ſeculorum, ac totius populi Chriſtiani: nihil recipimus, niſi ſcripturas, ſed ſic, vt penes nos ſolos ſit certa authoritas interpretandi: quod nos interpretamur, hoc ſenſit Spiritus ſanctus, quod adferunt alii, quamuis magni, quamuis multi, à ſpiritu Sathanæ & alienata mente profectum eſt: Quod Orthodoxi docuerunt, quod authoritas Eccleſiæ tradidit, quod populus Chriſtianus amplexus eſt, quod ſcholæ defendunt, exitiabile venenum eſt Sathanæ, quod ego doceo ſpiritus eſt vitæ. Credite in ſcripturis nihil prorſus eſſe obſcuritatis, vel quod egeat iudice: aut vt omnes cæcutiant, ego non cæcutio, nam conſcius mihi ſum me habere Spiritum Chriſti, quo poſſum de omnibus iudicare, nemo de me: Nolo iudicium, ſed requiro obſequium: Neque quenquam vel tantillum moueat multitudo, magnitudo, latitudo, profunditas, miracula ſanctitas, Eccleſiæ ſanctorũ, omnes perierunt, ſi ſenſerunt vt ſcripſerunt, niſi qui fortè reſipuerunt ante ſupremum vitę diem: Qui meis probationibus diffidunt, aut carēt ſenſu communi, aut blaſphemiam committunt in Spiritum ſanctum. Et tamen per quod idolum hæc Sathanas loquutus eſt, non continua quidem oratione, ſed ſparſim in multis locis, in illo omni impiæ doctrinæ genere referto libello, De ſeruo arbitrio, illud nunc pro Deo colit magna pars Germanię: quod ille ſentit, Dei verbũ & purũ Euãgeliũ vocatur.

c. De mirabilibus ſacræ ſcripturæ. lib. 2. cap. 33.
d. De ratione temporum ca 21.
Ephe. 5.

CAPVT LXXXI.

De quinto Præcepto.

QVemadmodum nihil eſt magis ſecundum naturam, quàm vt homo homini, quicunq; ſit, ob eam ipſam tamen cauſam, quod homo ſit, conſultum velit: Sic è cõtrario detrahere aliquid alteri, violare alterum, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera quæ poſsint, aut corpori accidere, aut rebus externis. Inter omnia autem incommoda, quæ per hominem homini poſſunt importari, multò grauiſsimũ habetur, & longe facinus atrociſsimum exiſtimatur, ſi quis alicui lucis huius vſurã eripiat, ſi quem vita priuet. Quamobrem rectè primo loco Deus id prohibet dicens: Non occides. Quod tamen interdictum non ita latè patet, vt minimè nobis per id licere putemus animalia terræ, volucres cœli, piſces maris, ac quæcunq; tandem bruta animantia, quę in vſum hominis creata ſunt, occidere. Nam ſi quicquid viuit occidendum non eſt, viuunt & herbæ, viuunt & plantæ. Non ergo fas fuerit virgultum vellere, aut herbis etiam veſci: Cum tamen diſertis verbis ſcriptum ſit: Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quaſi olera virentia, tradidi vobis omnia, vt feras, & quaſcunque tandem beſtias, & pecora, non alio loco habere debeamus, quàm quo vel herbas vel fructus alios. Cum præſertim à Paulo quoque ſcriptum ſit: Omne quod in macello venit, manducate. Tantum autem abeſt, vt beſtias & pecora Deus occidi prohibuerit, ipſum etiam vt hominem occidi iuſſerit, idq; in eiuſdem libri capite mox ſequẽti: Qui percuſſerit, inquit, hominem volens occidere, morte moriatur. Et proxime inſequenti: Maleficos non patieris viuere. Et rurſus in Leuitico: Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur. Et in Deuteronomio: Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdoti, ex decreto iudicis moriatur homo ille.

Gen. 9. *1. Cor. 10.* *Exod. 21.* *Exod. 22.* *Leuit. 24.* *Deut. 17.*

Quod ergo dicit hoc loco, Non occides, ad priuatos homines pertinere voluit. Nam ſi qui magiſtratu fungũtur, ſupplicium capitis de nocente ſumpſerint, non ipſi hoc, ſed ille facere videtur, qui dixit: Ego occidam & viuere faciam. Ipſe enim eſt per quem reges regnant, & legũ conditores iuſta decernunt. Quid enim aliud eſt rex, aut iudex quicunq;, quàm Dei miniſter, bonis in bonum? ſi autẽ ma-

Deut. 32. *Prou. 8.*

lum feceris, inquit Paulus, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, & vindex in iram, ei qui male agit. Ipſius miniſterio Deus plectit ſontes, quos propterea vult occidi, vt vel metu adactus quiſque, quod de non occidendo præceptum eſt, tanto diligentius obſeruet. Quamobrem non modo non peccat iudex, cum de ſonte pœnas ſumit: verumetiam ſi id facere intermittat, nō minus in vitio eſt, quàm ille ipſe qui facinus patrauit, cuius cauſa mortis reus erat pronuntiatus. Homicida eſt, quiſquis iuriſdictionem ſibi datam habens, homicidā impunitū relinquit: de quo cum debitas pœnas exegerit, non iam homicida, verum Dei miniſter eſt, vindex in iram ei, qui male agit. Præclare quidam dixit, quamuis Ethnicus: Sæuit in bonos, qui parcit malis. Impunitatis enim ſpes maxima eſt peccandi illecebra, qua furor hominum alitur effrenatus. Non igitur violati præcepti huius reus eſt iudex, ſi hominē occidi faciat, ſed qui priuata ſua & propria authoritate occiderit hominem, is demū violaſſe mandatum hoc exiſtimandus eſt: non ſolum ſi manu id faciat, verumetiam ſi ſit ex eorum numero de quibus dicit ſcriptura: Filii hominum, dentes eorū arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Quare ſiue quis conſiliū det alicui, vt occidat, ſiue prouocet aliquē ad interficiendum vel accuſando proximū, vel detrahendo, ſiue quodcunque præſtet auxilium, aut aſſenſum ſaltem ſuum præbeat, reus erit huius præcepti violati: Siquidem digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.. Conſentire autem videtur & is, qui non obſiſtit ſi poteſt, cum ſcriptū ſit: Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes. Qui videt igitur fame morientem, neque paſcit, ipſe occidiſſe iudicatur. Paſce fame morientem, dicit Ambroſius, ſi non paueris, occidiſti. Ac peccant quidem grauiter, qui corpus hominis occidunt, ſed grauius etiam illi, qui animas in gehennam mittunt. De Diabolo dicit Chriſtus, quod homicida erat ab initio. Atqui ille non gladio armatus, nō ferro accinctus ad hominem venit. Verbum malum ſeminauit, inquit Auguſtinus, & occidit. Noli ergo putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo male perſuades. Graue genus id eſt homicidii, ſi quis oratione ſua hominem ad peccandum inuitat, atque ita gehennæ reum facit, ſi doctrinis variis & peregrinis mentem alicuius abducere,

Rom. 13.
Pſal. 56.
Rom 1.
Prou. 24.
Ioan. 8.
Tract. 42. in Ioan.

& in aliud Euangelium transferre conatur, ab eo, qui vocauit nos in gratiam Chriſti. Graue eſt & illud homicidii genus, ſi quis vita ſua contaminata corrumpit alios, dum ſua in eos vitia infundit, ac plus etiam exemplo quàm peccato nocet: ſi præſertim ſit ex eorum numero, quibus di-

Mat. 5. ctum eſt: Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Vos eſtis lux mundi, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cęlis eſt. Qui ſi præierint aliis flagitioſe viuendo, tot eos mortibus dignos eſſe, ſcribit

In paſtorali parte. 3. admonitiõe. 5. Gregorius, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Quamobrem tanto diligentius cauere eos oportet, vt non modo crimine, verumetiam ſuſpitione criminis vacare queant, quanto pluribus æternæ mortis authores fiunt, cùm ſua in illos vitia infundunt.

CAPVT LXXXII.

De ſexto Præcepto.

GRaue crimẽ eſt homicidium, ſed non minus graue, quod ſexto loco prohibet Deus: Non mœchaberis. Quamobrem non Romanorum modo, verum & Hebræorum & Barbarorum legibus, in adulteros capitis pœna fuit conſtituta. Furti manifeſti reũ, quadrupli: nec manifeſti, dupli pœna abſoluebat: ſcelus adulterii ſecuris expiabat. Apud Hebræos autẽ populi manibus lapidabatur, quod is violaſſet, ſine quo populus non eſſet. Nec hoc contenta legum ſeueritas, illud etiam permiſit, deprehenſum adulterum ſine iudicio, ſine legibus confodere: nimirum id maritali donans dolori, quod grauatim concedit vim à capite propellenti: quaſi lædat atrocius, qui coniugem adimat, quàm qui vitam. Nunc, proh dolor, apud Chriſtianos ludus ac iocus eſt adulterium. Qui ſemel furtum admiſit, non audet faciem attollere: qui multis adulteriis nobilitatus eſt, principem inter alios ſæpe locum obtinet: atq; adeo non pudet facti pleroſq;, vt glorientur etiam in malitia ſua, lætentur cum ma-

Pſal. 51. le fecerint, & exultent in rebus peſſimis. Si quis veſtẽ ſub-

Prou. 2. legerit, in crucem agitur: ſi pudicitiam vxoris alienæ furatus, omni eam honeſtate ſpoliauerit, non modo nulla pœna, ciuilibus quidem legibus, dignus exiſtimatur, verumetiam idoneus dicitur, cui honores mandentur. In vxore tantũ crimen habetur adulterii, maritus etiam commendatiorẽ inde ſe fore perſuaſum habet: Quem tamen, ſicut ab Au-

ab Auguſtino ſcriptū legimus, tanto puniri grauius oportuit, quanto magis ad eum pertinet, & virtute vincere fœminam, & exemplo moderari. Caput mulieris eſt vir: itaq; ducem illum, vxorem comitem eſſe decet. Quo diligentius illi cauendum eſt, ne illac eat viuendo, qua timet, ne ſequatur vxor imitando. Virum, ſunt qui putent à veritate dictum, quod plus in eo quàm in fœmina virtutis inſit. Quod ſi ita eſt, æquum eſt, vt virtutis exemplo præeat vxori, neq; quod illi nolit, ſibi licere velit: prior ipſe præſtet, quàm ab illa coniugii fidem exigit. Cæterum adulterii ſiue mœchię nomen latius patet. Quamobrem omnis illicitus concubitus, hoc præcepto prohibetur. Licitus autem cenſetur ſolus ille, qui eſt inter matrimonio iunctos. Ex quo manifeſtum eſt eos errare, qui fornicationem eius generis peccatum eſſe negant, quod æternæ mortis reum hominem faciat. Quamuis enim leuius ſit ſimplex fornicatio, quàm adulterium, vtroq; tamen coniunxit Apoſtolus, dicens: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et alio loco: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hęreditatem in regno Chriſti & Dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis, propter hoc enim venit ira Dei, in filios diffidentiæ. Et rurſus in alia Epiſtola, Fornicationē inter alia carnis opera recenſens: Prædico vobis, inquit, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Certe quod peccatum excludit à regno Dei, mortis æternæ reum facit. Ridiculum autem eſt, quod hoc præcepto nonnulli ſanciri putant, & confirmari legitimum coniugium: qui ſi hoc dicerent, ſancire Deum, vt à lege matrimonii coniuges non diſcedant, néue quid indignum cōmittant honeſtate temperantiaq; coniugali, ne illi recte ſentirent. Vult enim Deus, vt coniuges alter alteri coniugii fidem ſeruent inuiolatam. Cæterū hoc iſti perſuadere velle videntur, præceptum hic eſſe cunctis, vt vxores ducant: quæ ſcripturæ mens nunquam fuit. Nam quod ait Deus, nō mœchaberis, non tam ad eos qui cœlibem vitam agunt, quàm ad eos qui matrimonio ſunt irretiti, proprie dictum eſſe videtur. His præcipitur, vt inuicem ſibi fidem ſeruent, vt thorum immaculatū cuſtodiant, néue maritus alicui præterquam vxori, néue vxor alicui præterquam marito ſui corporis poteſtatem faciat. Ad vxorem autem ducendam nemo per hoc præceptum adigitur. Eſt quidem ita, quod inter

De adulterinis nuptiis, lib. 2. cap. 8.

Heb. 13.

Gal. 5.

alias inſtituti matrimonii cauſas,& hæc recenſetur, quod hac ratione facilius, & fornicationem & quemuis alium illicitum concubitum effugere liceat:ſed ſi quis putat,vnicum hoc eſſe vitandæ fornicationis remedium, is à vero longe aberrat. Multa millia virginum, multæ myriades continentium fuerunt in Eccleſia,qui aliis, quàm contrahendi matrimonii remediis vſi,pudice & caſte vitę ſuæ tẽpus omne tranſegerunt.Scilicet quod potuerunt tot ſæculis tot myriades hominum, hoc nunc vix quenquã poſſe

Eſa.59. dicemus? Non eſt abbreuiata manus domini,idem nunc Deus eſt qui fuit ſemper,neq; cępit vnquam, nec idem eſſe deſinet,æquè nunc potens,æquè nunc benignus eſt & miſericors:non exaruit fons ille bonitatis,æquè nunc etiam copioſus eſt,& redundans.Quamobrẽ qui negat rectè dici hodie nos dei auxilio adiutos,omnia poſſe,negat Euan

Mat.9. gelii vocem. Omnia poſsibilia ſunt credenti. Omnia poſ

Philip.4. ſum in eo,qui me confortat. Quamobrẽ ſicut nemo prohibetur,ita nemo iubetur hoc præcepto,matrimoniũ contrahere:neq; ſe ſubducit vocatione ſua contra Dei voluntatem,ſi quis vitam cęlibem agere firmiter deliberatũ ha-

1.Cor.7. buerit. Quamuis enim qui matrimonio iungit virginem ſuam,benefacit:tamen qui non iungit,melius facit. Ad id ergo quod melius eſt vocati ſumus omnes,cum per ipſum

Mat.19. Chriſtum dicentem: Qui poteſt,hoc eſt,qui vult,capere,

1.Cor.7. capiat: tum per Apoſtolũ eius ad Corinthios ſcribentem: Volo autem omnes eſſe ſicut meipſum: hoc præcipue tempore,quod cum breue ſit, etiam qui habent vxores, vult Apoſtolus eos eſſe,tanquam non habentes:hoc eſt,vt neglectim eas habeant, & in Deo pie colendo potius occupati,quàm rei ſint vxorię mancipati,Quare vocati ſumus ad ea quæ ſunt optima.Nam ſi Ethnicus ille dixit: Optimam vitę rationẽ elige,eam tibi iucundam reddet conſuetudo: nõ eſt veriſimile,non multò magis id voluiſſe Deũ, qui nos ad perpetuũ quendam ſabbatiſmum vocaſſe videtur: Sed nõ ita tamen,vt non fecerit cuiq; poteſtatẽ,ſi dura illi videtur & difficilis perpetua cõtinentia (ſicut natura ſua virtus omnis eſt difficilis)quin quod proximũ eſt ſequeretur. Prima ſequentẽ,ſicut antea quoq; diximus,honeſtũ eſt in ſecũdis & tertiis conſiſtere.Quin optima ſit virginalis caſtitas,proxima cęlibum continentia,nemo eſt tã proterue improbus,qui negare audeat. Sed ſi cui vitæ genus hoc arduum videtur, bonum eſt & matrimonium inire,

& ſe-

& ſecundas & tertias & quartas nuptias contrahere, malum non eſt, verum ei qui nulla ſe voti religione obſtrinxit. Neq; propterea deum tentat, qui dei fretus auxilio cœlibatum vouet, vt maxime verum ſit, cõtra naturam eum niti. Siquidem ſi quis naturam ſpectet corruptam, & vitio primi parentis deprauatam, non modo carnis, verũ & oculorum, & honoris concupiſcentia, maxime ſecundum naturam eſt. Omnes enim natura & voluptate frui, & diuitiis affluere, & honoribus potiri cupiunt. Nunquid igitur non erit nitendum, cõtra corruptam naturam hanc? nunquid deum tentare putandus eſt, ſi quis fortiter ei fuerit reluctatus? Atqui hæc eſt militia noſtra. Militia enim eſt vita hominis ſuper terram. Quid aliud in baptiſmo factum eſt, quàm quòd Chriſto nomen dedimus, quàm quod illi ſtipendia nos facturos, & contra omnẽ & carnis & oculorum, & honoris concupiſcẽtiam fortiter eſſe pugnaturos nos obſtrinximus? Ne propterea deſpondere nos animum ſtatim oportet, ſi victi quandoq; fuerimus. Vir fugiens, dixit ille, iterum pugnabit. Præclare Baſilius, Non angeli ſumus, inquit, ſed homines, & cadimus & reſurgimus, id'q; ſæpe eadem hora. Ambroſius verò contra eos, qui propter infirmitatem non eſſe putabant vouendam continentiam, ne quis forte non præſtet quod vouiſſet. Ergo nemo militet, inquit, ne aliquando vincatur: nec pedis vtatur obſequio, qui gradiẽdi periculum reformidat: nec oculi intendat officio, qui concupiſcentiæ timet lapſum. Quid, ipſi coniuges, nunquid omnes caſtitatem obſeruãt coniugalem? Etiam in ipſo coniugio adulterium committi poſſe, vel illa Xiſti ſententia ab Hieronymo & Auguſtino producta, nos docet: Adulter eſt in ſuam vxorem amator ardentior. Quam multos autem reperire licet, quibus quod eſſe debebat fornicationis remedium, peccati grauioris fit occaſio, apud quos adulterium ludus & iocus eſt. Nunquid ideo malæ ſunt nuptiæ? nunquid ab illis abſtinendum eſt propterea, quod alteruter, aut vterque coniugum non raro illicito concubitu miſcetur? Et certe quum non diſpar ſit admiſſum, non par tamen culpa fuerit adulteri cœlibis, & coniugati. Nam quo ſanctior eſt res coniugium, eo grauioris piaculi reus tenetur, qui rem tam ſanctam adulterio temerauerit. Non propterea tamen non eſt honorabile coniugium, & thorus immaculatus: non propterea peccat, ſi quis fidem ſuam con-

Iob.7.

In hom. de pœniten.

Li. 1. de viduis.

Li. 1. cont. Iouinian.

Li. 1. cont. Iulianum.

coniugi obſtringit, ſi corporis ſui poteſtatem, penes coniugem tantum fore promittit, etiamſi non paucos reperire liceat, qui quod promiſerint non præſtent. Quod ſi difficilius cōtineat, qui coniugis vti commertio conſueuit, ſi quo caſu longius abſit à coniuge, aut ſi non modico tēporis interuallo nullus illius propter diuturnā infirmitatem ſit vſus: nunquid credendus erit deum tentare, qui contra concupiſcentiam à natura ſibi inſitam niti, ac ne quid contra fidem coniugi datam cōmittat, ſui corporis poteſtatem alteri facere noluerit? Scilicet ſi iſtos audiemus, ſuperſtite coniuge, quandoquidem illius eſſe non poteſt, ad ſecūdas ac tertias aut quartas etiā nuptias tranſibit, ne ſi continere voluerit, deum tentare videatur, cōtra naturam, quæ ab eo nobis indita eſt, nitēdo. Quis non videt quanta ſit in iis abſurditas? Et tamen cauti ſibi videntur, qui hæc magno cum ſupercilio pronuntiant, ſeq; prudentiores eſſe deierauerint, quàm vel Apoſtolos ipſos, qui tam fuerūt rerum omnium imperiti, vt ſimul atque Chriſtum ſequi cœperant, vxores relinquerent, neq; ſui corporis poteſtatem deinceps illis vnquam facerent, vel eos qui per mille quingentos annos, illos ſequuti ſunt omnes. Verum huc iſtos cæcitatis & dementiæ perduxit mœchia ſpi-

2.Cor.11. ritualis, quę multo grauior eſt quàm illa carnalis. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto, dicit,

Oſee.2. Paulus, per quem qui loquutus eſt, idem etiā per Prophetam multo ante dixerat: Et ſponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia & in iudicio & in miſericordia & in miſerationibus. Sumus ergo ſponſæ Chriſti, quodquod maxime ſtipendium eſt, & omnes vna ſponſa, & ſingulę ſponſæ ſumus. Hactenus autem ſinguli Chriſti ſponſæ ſumus, quatenus illius vnius ſponſæ ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ membra ſumus. Sponſus

Pſal.46 noſter ille eſt de quo ſcriptum eſt, Rex omnis terræ Deus: ipſe ſponſus noſter totam tenet, quia totam emit. Vide autem quanti emerit, vt intelligas quid emerit. Quod pre-

1.Cor.6. tium dedit? Empti eſtis, dicit Paulus, pretio magno. Sed quodnam eſt illud pretium magnum? ediſſerit hoc alius

1.Pet.1. Apoſtolus, dicens: Non corruptibilibus, auro & argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti. Sanguinē ergo ſuum fudit, ſanguinis ſui pretio nos emit. Vbi fudit ſanguinem ſuum? in paſsione cru-

Pſal.21. ci affixus, quam prædixit Propheta dicens, Foderunt ma-

nus

nus meas & pedes meos, dinumerauerũt omnia oſſa mea. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Habet ergo veſtem ſponſus noſter. Qualis ea fuerit, docet Ioannes dicens, quod erat deſuper contexta per totum. Quid ea res niſi charitatem? quid ſignificat niſi vnitatem? Hanc tunicam non diuiſerunt impii milites, Chriſti perſequutores: interea diuidunt Eccleſiam, qui volunt haberi Chriſtiani. Cæterum quiſquis hanc diuidit, milites qui Chriſtum, in crucem egerunt, impietate ſua ſuperat. Quiſquis à toto, quiſquis à ſponſa Chriſti ſancta Catholica Eccleſia ſemetipſum ſegregat, is à ſponſo quoq; Chriſto, à quo tanto emptus fuit pretio, ſegregatus eſt, atq; illius eſſe ſponſa deſinit, tantoq; grauius mœchatur, quàm qui cõiugio irretitus: alienum thorum inuadit, quanto maior eſt Chriſtus, Deus & homo, quàm quiuis alius purus homo. De hoc genere mœchiæ ſcribit Clemẽs presbyter Alexandrinus. Eſt autem adulterium, ſi quis relicta Eccleſiaſtica & vera cognitione, & de deo perſuaſione accedat ad falſam quæ non conuenit opinionẽ. Et eum ſequutus Hieronymus Ezechielem enarrans; Eſt & alia, inquit, fornicatio ſpiritualis, quando deſerẽtes eccleſiam hæreticis iungimur, & ædificamus lupanar noſtrum in capite omnis viæ: quibus pręcipit ſermo diuinus, State in viis & quærite ſemitas domini ſempiternas, & videte quæ ſit via bona & ambulate in ea, Moſi videlicet, Ieſu, Iudicum & Regum libris, Eſaiaq; & Hieremia & aliis Prophetis. In omnibus viarum principiis fabricatur lupanar ſuum, qui ad peruerſitatem doctrinæ teſtimoniis male abutitur ſcripturarum, & dicit: hæc ait Eſaias, hæc dicit Ozea, hoc loquutus eſt Moſes, hæc Daniel. Et pulchre, non in mediis viis, nec in viarum terminis, ponit lupanar ſuum, ſed in principio. Si enim ad ſcientiam & profunda diuinorũ venerit librorum, errare non poteſt. Et paucis interiectis, Quicquid de Hieruſalem diximus, refer ad Eccleſiam, animasq; credentium, quæ munera maritalia, aurum videlicet in ſenſu, argentum in eloquio, & veſtimẽta quibus fœditas noſtra, ac turpitudo velatur, dant amatoribus ſuis vel contrariis fortitudinibus vel magiſtris dogmatũ perverſorum: quando aſſerunt nihil nocere luxuriã, cibis omnibus indifferenter vtendum, quia ad hoc facti ſunt vt ſumantur, &c. Hanc fornicationẽ ita grauem eſſe dicit Hieronymus, vt exponens illum locum, Et poſt te nõ erit fornica

Ioan. 19.

Li. 6. Stromatum.

Li. 5. ca. 16

Hier. 6.

Hier. 6.

nicatio, collocatione illius omnem deinceps fornicationem leuiorem exiſtimari debere dicat. Vocant eiuſmodi, Prophetæ, mulieres adulteras, vocant & meretrices, ſicut
Hier.2. apud Hieremiã legimus: In omni colle ſublimi & ſub omni ligno frondoſo, tu proſternabaris meretrix. Hoc enim ingenio ſunt, qui ſemel à Chriſto ſponſo noſtro ſe diuiſerunt & ſponſæ ipſius Eccleſiæ membra eſſe deſierunt, vt quanto ſemel ei fidem datam fefellerunt, eam ſubinde mutent, ac ſimul ac viderint collem aliquem ſublimam, aut lignum frondoſum, hoc eſt, qui ſcientiæ habet opinionem, quæ inflat, quique verbis ornatis & amplis, ea quæ praua ſentit, ediſſerere queat, ſtatim illi adhæreant. Ex quo fit, vt nunc huic, nunc illi ſectæ ſe tradunt, dum nihil apud eos ſtabile eſt & diuturnum. Sed neque apud magiſtros eorum, ſectarumq́ principes, conſtans eſt aliquid & perpetuum, cum quotannis, & ritus & dogmata ſua variant. Pleroſq; videre licuit, qui cum nati vel renati potius fuiſſent Chriſtiani, facti Lutherani, deinde Sacramentarii, poſtea temporis cauſa finxerũt ſe Lutheri de Euchariſtia dogma, quamuis falſum, amplecti, vt ne prorſus veritatem Chriſti corporis ex euchariſtia tollere viderentur, ad extremum tamen, mortui ſunt Sacramentarii. Alii verò Iconomachi, alii Anabaptiſtæ facti ſunt, & ſubinde nouum aliquod dogma ſequuti: nullus vt apud eos legitimus thorus, ſed vagi ſint concubitus. Ab hoc mœchiæ genere cum primis cauendum eſt homini Chriſtiano, cui perſuaſum eſſe debet, ſpẽ ſalutis in diuiſione nullã eſſe. Quãobrẽ prius oĩa & facere & pati paratus eſſe debet, q̃ vt ab eccleſia, quã ſibi ſpõſam Chriſtus elegit, in cuius communione Chriſti ſpõſa & ipſe efficitur, ſe diuelli quacũq; tandẽ ratione patiatur: quin illud potius contẽdat & elaboret modis omnibus, ne vnquam ſe à ſpõſo Chriſto ſeparet, & fidem ſemel illi datam inuiolatam ſeruet, quo poſsit ad præmia, quæ ſponſis ſuis Chriſtus pollicitus eſt, peruenire. Ne verò durius alicui videatur, quod à nobis dictum eſt: Qui poteſt, hoc eſt qui vult capere capiat: veterum Orthodoxorum interpretationem hanc eſſe ſciat. Nam & Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus ſæpe ſcripturam poſſe pro velle vſurpare docet. Libet autem Chryſoſtomi verba adſcribere, qui enarrans illum Euangelii locum: Propterea non potuerunt credere: quia dixit Eſaias. Non potuerunt, inquit, hoc eſt, noluerunt. Neque te admira

Li.4. Theologiæ & homil.67. in Ioan.

miratio capiat:alibi enim inquit: Qui poteſt capere,capi-
at:ita nonnunquam poteſtate pro voluntate vtitur. Et ite-
rum, Non poteſt mundus vos odio habere, me autẽ odio
habet. Hoc & communi ſermone vſurpatũ videmus, cum
quis dicit, Non poſſum aſperum hominem diligere:vehe-
mentiam voluntatis, poteſtatem appellans. Et iterum, Nõ
poteſt ille fieri bonus. Et Propheta, Si mutabit Æthiops
pellem ſuam & pardus varietatẽ ſuam,& populus hic po-
terit benefacere,qui didicit male. Non dicit,quod impoſ-
ſibile eis ſit bene operari, ſed quia noluere, ideo non poſ-
ſunt. Et in Matthæum, Non omnes capiunt,ſed quibus da-
tum eſt,vt ſingulare iam eſſe certamẽ perdiſcas,non vt ſor-
te datam neceſsitatem ſuſpiceris:his enim datum eſt, qui
ſponte id eligunt. Quod ita dixit,vt oſtenderet ſuperiore
nobis auxilio opus eſſe, quod quidem omnibus paratum
eſt,ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Et in
opere imperfecto, Non dixit non omnes poſſunt, ſed non
omnes capiunt, id eſt,omnes quidem capere poſſunt, ſed
non tamen omnes capere volunt. Palma propoſita eſt,qui
concupiſcit gloriam,non cogitat de labore. Nemo vince-
ret ſi omnes periculum pugnæ timerẽt. Hieronymus quo-
que ſententiam ſequutus Origenis, Matthæi locum eun-
dem explicans, Non omnes capiunt verbum iſtud. Nemo
putet ſub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci,
quod hi ſunt virgines quibus à Deo datum eſt:ſed his da-
tum eſt qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent la-
borauerunt. Omni enim petenti dabitur,& quærens inue-
niet,& pulſanti aperietur. Ad eundem modum interpre-
tatur & Euthimius,explicans illa verba:qui poteſt capere, *In Epitome*
capiat. Relinquit rem,inquit, in hominum voluntate,di- *diuinorũ de*
cens:qui poteſt capere hoc, aut peruenire ad hoc,capiat. *cret. cap.de*
Neque diuerſa eſſe videtur interpretatio Theodoriti, qui *virginit.*
priuſquam hunc ex Euangelio locum adferret iis verbis
vtitur. Dominus Deus,non tulit quidem leges de virgini-
tate, intellexit enim eſſe rem ſupra naturam, eam tamen
laudibus proſequendo eos qui vellent ad certamen adhor-
tatus eſt. Auguſtinus quoque eundem,quem Chryſoſto- *Tract.53.*
mus, Ioannis locum explicans: Sic dictum eſt, non pote- *in Ioan.*
rant, vbi intelligendum eſt, quod nolebant: quemadmo-
dum dictum eſt,de domino Deo noſtro, Negare ſeipſum
non poteſt:de omnipotente dictum eſt non poteſt. Sicut
ergo quod Dominus ſeipſum negare non poteſt, laus
eſt vo

eſt voluntatis diuinę, ita quod illi non poterant credere, culpa eſt voluntatis humanæ.

CAVPT LXXXIII.

De ſeptimo præcepto.

QVod ſeptimo loco ponitur, Non furtum facies, vel hoc nomine non debęt aliis leuius videri, quòd cùm abſq; ſatisfactione & pœnitentia peccatum non remittatur, de furto difficilior eſt, quàm de aliis quibuſcunq; ſatisfactio. Nam ſi quis cædem patrauerit, ſi thorum alienum inuaſerit, modo iuſtum animo dolorem accipiat, ieiunio, oratione, eleemoſyna placatum ſibi deum reddere, peccatiq; ſui veniam impetrare poteſt. Cæterum ſi rem alienam contrectauerit, nihil ei ieiuniũ, nihil orationes, & lachrymæ, nihil profuerint eleemoſynæ: ſi non vult quadruplum cum Zachęo reſtituere, ſaltem id quod furatus eſt reſtituat oportet, ei cui furatus eſt, ac poſteaquam reſtituerit, tum demum de ſuo det pauperibus. Neque enim gratæ deo ſunt eleemoſynæ, quæ fiunt de alieno. Si verò fiant ex iis, quæ pauperibus erepta ſunt, nihil eſt quod magis abominetur Deus. Nam qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Hinc eſt quod propheta quidam, ea, quæ furto ſiue rapina congregata ſunt, vocat denſum lutum, dicens: Væ ei, qui multiplicat non ſua, vſque quo aggrauat contra ſe denſum lutum? Nam & grauant & polluunt vt lutum, & hau[illegible] morantur ac retardant hominem, quominus e[illegible] ſit, quàm ad profundum lutum eùm, qui in ipſ[illegible] Non eſt autē exiſtimandum ſolùm illud furti genus hic prohiberi, quod occultè fit, quin illud multo grauius eſt, ſi quis alicui per vim aliquid eripiat. Quamobrem furti nomine, quamuis alienæ rei illicitam vſurpationem intelligi vult Auguſtinus. Neque putãdus eſt, inquit, rapinam permiſiſſe, qui furtum prohibuit, quin à parte potius totũ id ſignificare voluiſſe videtur, quod illicite de proximi rebus aufertur. Sed etſi quid inueniſti, inquit, & non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti: quia plus non potuiſti, ideo non plus feciſti. Qui alienũ negat, ſi poſſet & tolleret: deus cor, non manum interrogat. Vſuram etiam ſi quis accipiat, furti vel rapinæ potius reus eſt: quod etiam apud Ethnicos tam graue facinus exiſtimatum eſt, quàm hominem occidere.

Eccl. 34. *Abac. 2.*

In quæſt. in Exod. cap. 71. *De verbis Apoſtoli, Hom. 19.*

dere. Nec is à furto immunis eſt, qui rerum imperitum ali quem in negotiis & contractibus circumſcribit, aut pluris vendendo, aut iuſto vilius emendo, ab iis qui pretia rerum ignorant. Quacunque quis arte fuerit vſus in fallendis hominibus contrahendo, furtum commiſit. Qui nouis & inſuetis vectigalibus præter neceſsitatem vllam ſuos grauant, in eadem cauſa eſſe videntur, de quibus dicit Propheta. Principes tui inobedientes, ſocii furum: qui cum per rapinas, miſerorumque lachrymas diuitias congregent, ſi minus fures, certe ſocii furum recte vocãtur. Sunt enim ex eorum numero, de quibus ſcribitur: Videbas furem & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Neque verò ſi ipſi non rapiant, crimine vacant, ſed ſi non prohibent eiuſmodi facinora, eiuſdem criminis affines iudicantur. Qui enim prohiberi poteſt eum, qui iniuriam facit, & non prohibet, is non minorē, ſcribit Chryſoſtomus, luet pœnam, quàm qui iniuriam fecit. Contra verò qui dominos ſuos debitis fraudant vectigalibus, & ipſi fures meritò dicuntur. Vix vllum autem crimen eſt, quod latius quàm hoc pateat. Nam & qui mercedem non ſoluit operario, non eſt alienus ab hoc crimine. Deinde verò qui non intrant per oſtium in ouile ouium, hoc eſt magiſtratus & honores. Eccleſiaſticos præſertim, pecunia cõparant, eos fures & latrones ipſe dominus appellat. Numerant quidam & hæc inter furti genera, Si quis Eccleſiæ præſertim bonis per luxũ abutatur, ſi maiores quàm pro cenſu ſumptus faciat: conſequitur enim neceſſario, vt omnes corradendæ pecuniæ rationes excogitet, non ſine magno eorum quibus præeſt, grauamine. Cæterum inter omnia furti genera, multo pernicioſiſsimum illud eſt, cuius Prophetas quoſdã arguit dominus, qui furabãtur verba ſua. Quem locum enarrans Hieronymus. Semper, inquit, imitatur mendacium veritatem, & niſi habuerit aliquam ſimilitudinem recti, decipere nõ poteſt innocentem. Quomodo igitur in priori populo mentiebantur Prophetæ atque dicebant, Hæc dicit Dominus. Et, Vidi dominum. Et, Verbum domini, quod factum eſt ad illum, ſiue illum: ſic hæretici aſſumunt teſtimonia ſcripturarum, de vetere & nouo Teſtamento, & furantur verba Saluatoris, vnuſquiſque à proximo ſuo, Prophetis & Apoſtolis & Euangeliſtis, & aſſumunt linguas ſuas vt cordis venena ore pronuntient. Neque enim competit hæreticis ſcripturarum poſſeſsio,

Eſa.1. *Pſal.49* *In Gene. Hom.33.* *Ioan.10* *Hier.23.*

NN quam

quam quoties inuadunt, ſyluam alienam cædunt, fontes alienos tranſuertunt, limites alienos commouent, in alieno ſeminant, & paſcunt: quemadmodum pluribus ea de re verbis, Tertullianus diſſerit. Et propterea recte dicuntur furari verba dei, quorum poſſeſsio nō pertinet niſi ad Catholicos. Hinc etiam eſt, quod ſcriptura doctrinā hæreticorum aquas furtiuas vocat, & panem abſconditum.

Lib. de præſcri. aduerſus hæret.
Prou. 9.

CAPVT LXXXIIII.

De octauo præcepto.

Octauo præcepto, prohibetur omne genus mendacii, quemadmodum etiam alio loco dicit ſcriptura. Noli velle mentiri omne mendacium, aſſiduitas enim illius non eſt bona. Quantum autem ſit crimen mendacium, vel ex eo colligi poteſt, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt. Quomodo Deus pater genuit filium veritatem, ſic diabolus lapſus, genuit quaſi filium mendacium. Quare qui veritatem loquitur, dei, qui veritas eſt: qui verò mentitur, filius eſt diaboli: qui ſicut ipſa dicit veritas, mendax eſt, & pater eius, intellige mendacii. Verum & ſcriptura quàm graue ſit hoc facinus, demonſtrat dicēs, Os quod mentitur occidit animam. Et rurſus, Perdes omnes qui loquuntur mendacium, peccat igitur quicunq; mentitur. Quum autem tria ſint mendacii genera, pernicioſum quod obeſt, officioſum quod prodeſt, iocoſum quod delectat: peccatur quidem omni genere, ſed eo grauiſsime quod perniciem adfert proximo: ſiue quis eum doctrinis variis & peregrinis in aliud Euangelium transferre, dei verbum adulterando, ſiue capitis aut fortunarum, aut quę vita charior eſt, exiſtimationis ei periculū creare conetur, falſum contra eum teſtimonium dicendo. Quod ſi iuſiurandi accedat religio, tunc verò duplicatur peccatū. Nullum enim eſſe poteſt facinus magis capitale, quàm teſtem citare mendacii veritatem. Quamobrem cū graue ſit crimen mendacium, longe grauiſsimum eſt periurium. In veteri lege contra falſum teſtem, pœnam hanc fuiſſe conſtitutam legimus. Quum diligentiſsime perſcrutantes, inquit, inuenerit falſum teſtem contra fratrem dixiſſe mendacium, reddent ei ſicut fratri facere cogitauit, & auferes malum de medio tui vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non mi

Eccl. 7.
Tract. 42 in Ioan.
Ioan 8.
Sap. 1.
Pſal. 9.
Deut. 19

ſereberis eius, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manũ pro manu, pedem pro pede exiges. Eadem videtur falſo teſti pęna propoſita, quam aduerſus homicidas in Exodo ſancitam legimus. Neq; enim leuius eſt, falſo teſtimonio, quàm ferro, quenquam lædere. Exo.21.
Videtur autem ſub hoc falſi teſtimonii titulo, cõtineri noxa omnis qua proximus per linguam afficitur, quæ nonnunquam eſt omni ferro nocentior. Quamobrem impingunt in hunc ſcopulũ detractores deo odibiles, qui quod Deus in hominibus amat præcipue, amorem inter eos, beneuolentiamq́ mutuam euertere conantur, qui ſimiles eſſe videntur ſerpentibus. Quemadmodum enim illi occultè mordentes venenum inferunt, ſic iſti clam detrahentes virus ſui pectoris infundunt in fratrem, cumq́ lingua hominis ad benedicendum deum & ad ædificationem hominis ſit creata, iſti eam ſerpenti faciunt ſimilem, dum virtutibus eius in peruerſum abutuntur. Neq; verò modo ipſi qui detrahunt alienæ famę, verum & ii qui detrahentibus aurem accommodant, ad eundẽ lapidem offendunt, quos monet ſcriptura dicens, Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequã noli audire, & ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis. Offendunt & ſuſurrones qui ſeminant diſcordias inter fratres, qui multos turbant ſæpe pacem habẽtes. Offendunt & palpones, qui laudant peccatores in deſideriis animæ ſuæ, qui dicunt bonũ malum, & malum bonum, dum nihil non loquuntur ad gratiam, cõtra quos dicit Propheta: Popule meus qui beatum te dicũt, ipſi te decipiunt. Offendũt & murmuratores, quibus nunquã ſatisfieri poteſt. Offendunt vt vno verbo complectamur omnia, quicunq; vel vitam proximi, vel exiſtimationem, vel fortunas, lingua ſua vocant in diſcrimẽ, quæ ſæpe muratas etiam diuitum ciuitates deſtruxit, ſicut dicit ille Sapiens: & domos magnatorum effodit, virtutes populorum concidit & gentes fortes diſſoluit, plures vt per linguam interiiſſe, quàm in ore gladii cecidiſſe videantur, vt rectè eam Iacobus vniuerſitatem iniquitatis vocauerit, inquietum malum, plenam veneno mortifero.

Rom.1. Eccl.10. Eccl.28. Prou.6. Eccl.18. Pſal.9. Eſa.5. Eſa.3. Eccl.18. Iac.3.

CAPVT LXXXV.

De nono & decimo præceptis.

HVmanarum & diuinarum legum inter alia diſcrimen & hoc eſſe putatur, quod illis aut facta puniuntur, vt furta cædesq́ꝫ : aut dicta, vt conuitia, & in fide aduocationes : aut ſcripta, vt falſa charta, & famoſi libelli: aut conſilia, vt coniurationes & conſcientię latronum. Cæterum cogitationis pœnam nemo patitur, modo ſuis terminis ea ſit contenta. Deus verò de malis etiam cogitatis pœnas perſequitur. Siquidem homo videt quę foris ſunt, atque ea ſola punit quæ videt. Deus autem, cuius oculis nuda & aperta ſunt omnia, cor intuetur, cor non manum interrogat: Solaq́ꝫ voluntas eſt, ſicut ex Bernardo quoqꝫ docuimus antea, quæ, quoniam pro ſui ingenita libertate, aut diſſentire ſibi aut præter ſe in aliquo conſentire, nulla vi, nulla cogitur neceſsitate, non immerito iuſtam vel iniuſtã, beatitudine ſeu miſeria dignã, & capacem creaturam conſtituit, prout ſcilicet iuſtitiæ iniuſtitięve conſentit. Quamobrem apud deum, qui hominem occidere diſponit, antequam occidat, quaſi homicida habetur: & qui peierare paratus eſt, antequam peieret iam periurus habetur: & qui adulterium committere viſus eſt, antequam committat, iam adulter eſt, ante deum. Deus enim, inquit Ioannes Chryſoſtomus, non ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus cordis. Voluntas eſt, quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo: opera autem teſtimonia ſunt voluntatis. Hanc igitur voluntatem, vt radicitus omne malum ex animis noſtris euellat, prohibet Deus extremis duobus iis præceptis. Nõ concupiſces domum proximi tui. Non deſiderabis vxorem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum nec omnia quæ illius ſunt. Falluntur autem qui prauam inclinationem fomitemq́ꝫ peccati, qui primi parentis noſtri vitio nobis inſitus eſt, hoc loco prohiberi cẽſent. Nam ſicut antea quoqꝫ fuit à nobis demonſtratũ, nõ exigit à nobis Deus, quod in poteſtate noſtra nõ eſt. Verum iſti nihil non comminiſcũtur, quo poſsint blaſphemã ſuam ſententiam de eo quod impoſsibilia prçceperit Deus, cõfirmare. Nos verò cũ Aug. dicamus, quod nec impoſsibile aliquid potuit imperare, qui iuſtus eſt, nec dãnaturus eſt hominẽ, pro eo quod nõ potuit vitare, qui pius eſt. Quamobrẽ primos illos concupiſcẽtię motus, non prohibuit Deus, cũ diceret, Nõ cõcupiſces: Fomes iſte nobis inſitus eſt à natura: quę verò ſunt à natura, nec laudẽ nec vituperationẽ merentur.

1. Reg. 16 *Heb. 4.* *Hom. 46.* *Ser. 61. de tempore.*

rentur. Quamobrem ne peccatum quidem eſt in renatis concupiſcentia: ſiquidem baptiſma, quemadmodum ab Auguſtino ſcriptum legimus, dat nobis omnium indulgentiam peccatorum,& aufert crimina, non radit,nec vt omnium peccatorum radices, in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum,vnde creſcant iterum reſecanda peccata. Sed vocat,aiunt, concupiſcentiam peccatum Apoſtolus.Etiam Chriſtum vocat peccatum:Nunquid ideo Chriſtum,aut culpæ alicuius affinem,aut damnationi dicemus obnoxium, Quamobrem quamdiu nō conſentimus illi, concupiſcentia peccatum tale non eſt, quod nos æternæ damnationis reos faciat. Nam dicere peccare aliquem ſine voluntate, magnum eſſe deliramentum ſcribit Auguſtinus & peccati reum teneri quēquam, quia non fecit quod facere nō potuit, ſummæ iniquitatis eſſe putat & inſaniæ: vſq; adeò enim peccatum,voluntarium eſſe malum cenſet,vt nullo modo ſit peccatum,ſi nō ſit voluntarium. Quod itaq; concupiſcentiam peccatum vocat Apoſtolus,non ideo ſic vocat,quod propriè peccati culpæq; alicuius rationem habeat,ſed vocatur,inquit,peccatum,quia peccato facta eſt,cùm iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum: Sicut vocatur lingua,locutio quam lingua facit,& manus vocatur, ſcriptura quam manus facit, itemq; ſic vocatur peccatum,quia peccatum ſi vincit facit: Sicut vocatur frigus pigrum, non quod à pigris fiat, ſed quod pigros faciat. Nihil igitur aliud damnat hic Deus, quàm vitioſos affectus,ad quos accedit conſenſus,vt non concupiſces,idem eſſe videatur cum eo, quod alio loco dicit ſcriptura: Poſt concupiſcentias tuas non eas,quodq; dixit alibi idem Apoſtolus: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore,vt obediatis concupiſcentiis eius. Ioannes Chryſoſtomus aliud eſſe vult cōcupiſcere, aliud velle: Concupiſcere,inquit, paſsionis: velle autem arbitrii eſt: frequenter enim concupiſcimus, etiam quod nolumus. Si ergo concupiſcentiæ non conſentit voluntas, concupiſcentia ſola non damnat,magis autem glorioſiorem facit virginitatis coronam. Qui diſertis etiam verbis alio loco concupiſcentiam non eſſe peccatum affirmat.Quo magis autē intelligi res poſsit,illud ſcire oportet. Concupiſcentiam nonnunquàm eſſe nomen fomitis, & quandam ad malum inclinationem: factum enim eſt peccato primi parentis noſtri, quod ſenſus & cogitatio

Cōtra duas Epiſtolas Pelagianorum lib.1. cap.13.

Rom.7.

De duabus animabus contra Manich.

De vera religione. cap.14.

Eccl.18.

Rom.6.

Hom.52. operis im perfecti in Matth.

Hom.13.in Epiſtolam ad Rom.

Gen. 8. humani cordis in malũ prona ſunt ab adoleſcẽtia ſua. Hāc
Rom. 7. Paulus vocat legem in membris noſtris, repugnantem le-
Iac. 1. gi mentis noſtræ. De hac ſcribit Iacobus: vnuſquiſque ten
tatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Hæc non
ſolum peccatum non eſt, verumetiam occaſio perſæpe co-
ronæ. Beatus enim qui ſuffert tentationem, quoniam cum
Ibidem. probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Porrò cõcupiſcen-
tia hæc cum conceperit, parit peccatum. Concipit autem
delectando, qua quidẽ re iam offendimus, ſed lapſum ta-
men mortis nondum incurrimus. Eſt itaq; iam hic ſecun-
dus ſtimulus, qui & ipſe concupiſcentia vocatur. Nam pri-
mus eſt, leuis quidam punctus ſenſuum & incentiuum vi
tiorum. Secundus eſt cogitatio quæ cõcipit peccatum de-
προπαθείας lectationis. Hos duos ſtimulos, quos Græci Propadeias
In ca. 18 vocant, ſcribit Hieronymus Deum nõ punire, ſine quibus
Ezech. nullum hominum eſſe poſſe dicit. Cæterum peccatũ cum
conſummatum fuerit, hoc eſt, cum quis facere decreuerit
cogitata, aut quum opere perpetrauerit, tum demum gene
rat mortem. Ex eo colligere licet, quod concupiſcẽtia qua
tenus vel vrit, vel etiam delectat, nihil aliud q̃ bellũ, quam
pugna, q̃ rixa quædã eſt, in qua ſi quis victor euaſerit, æter
nę vitę pręmia meretur: Sin autem ſuperatus fuerit, ſtipen
diũ illius mors erit æterna. Nihil igitur peccati, nihil dam
nationis eſt in eo quod vrimur, quod delectamur, ſed ſi
ſuccumbimus delectationi, tum demum peccati, tum æter
næ mortis rei efficimur. Caro concupiſcit aduerſus ſpiri-
tum, in eo nihil eſt peccati: nam & ſpiritus concupiſcit ad-
uerſus carnẽ. Suggerit caro, fac adulterium: ſuggerit ſpiri
Hom. 41. tus, non fac. Luctam video, dicit Auguſtinus, victũ non vi
de verbis deo. Pugna eſt, Concupiſcit caro aduerſus ſpiritum, dele-
domini. ctat adulterium. Fateor quia delectat: ſed ſpiritus ex ad-
uerſo concupiſcit aduerſus carnem: delectat & caſtitas. Er
go vincat ſpiritus carnem, aut certe non vincatur à carne.
Adulteriũ tenebras quærit, caſtitas lucem deſiderat: quo-
modo vis innoteſcere, ſic viue: quomodo vis hominibus
innoteſcere, etiam præter oculos hominum, ſic viue. Quo
niam qui fecit te, & in tenebris videt te. Quare laudatur
caſtitas publicè ab omnibus? quare non laudant adulteri-
um, nec adulteri. Qui ergo quærit veritatẽ, venit ad lucẽ.
Sed delectat & adulterium: contradicatur, reſiſtatur, repu-
gnetur: nõ enim non habes vnde pugnes: Deus tuus in te
eſt, ſpiritus bonus datus eſt tibi, & tamen permittitur ipſa

caro

caro concupiſcere aduerſus ſpiritum ſuggeſtionibus prauis & delectationibus genuinis. Fiat quod ait Apoſtolus: non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Non dixit, non ſit: iam enim eſt ibi: quod ideo peccatum vocatur, quia merito peccati contigit. Non enim in Paradiſo caro concupiſcebat aduerſus ſpiritum, aut erat ibi iſta pugna, vbi pax erat ſola, ſed facta tranſgreſsione, poſtquam homo noluit ſeruire Deo, & donatus eſt ſibi, nec ſic donatus ſibi vt poſſet ſaltem poſsidere ſe, ſed ab eo poſſeſſus à quo deceptus, cœpit caro concupiſcere aduerſus ſpiritum. Cæterum ſpiritus Dei eſt, qui pugnat in te aduerſus te, aduerſus illud quod eſt in te contra te. Quod autem aliud ſit cōcupiſcere, aliud velle, explicans illa verba Pauli vt non quæcunque vultis illa faciatis, docet Auguſtinus quoque: Velle enim dicit, hominem caſtum pacem, vt nulla omnino ſurgat in membris eius cōcupiſcentia aduerſaria caſtitati. Sed nihilominus velimus, nolimus, concupiſcentias habemus: velimus, nolimus, titillāt, blandiuntur, ſtimulant, infeſtant: neque prius illis liberabimur, quàm cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria: Tunc audientur voces illæ triumphantium: Vbi eſt mors contentio tua? Vbi eſt mors aculeus tuus: percuſsiſti, vulneraſti, deiecisti, ſed vulneratus eſt propter me, qui fecit me: O mors ô mors vulneratus eſt pro me, qui fecit me, & de morte ſua vicit te. Voces illæ ſunt triumphantium: pugnantium verò vox eſt; Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum, ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea: & anima mea turbata eſt valde; & tu Domine vſquequo? Hanc vocem emittebat & Paulus, cui & ipſi, ne magnitudo reuelationum extolleret eum, datus fuerat ſtimulus carnis, angelus Sathanæ, qui eum colaphizaret, propter quod ter Dominum rogauit clamans: Et tu Domine vſquequò? Et reſponſum accepit à Domino: Sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur. Vel ex iis verbis perſpicuum eſſe cuiuis poteſt, quod infirmitas hæc, pronitas hæc ad peccatum, non modo peccatum non eſt: verumetiam facit ad virtutis perfectionem: quodq́; ea prohibita non ſit, neq; enim prohibetur pugna, ſed vt ne cedatur in pugna. Non poteſ efficere, vt omnino nullæ ſint in te concupiſcentiæ

De verbis Apoſtoli ſerm. 3. vbi ſupra.

Pſal. 6.

2. Cor. 12.

carnis,fac quod potes, vt non regnet peccatū in tuo mortali corpore ad obediēdum deſideriis eius. Ecce quod nolo,mala deſideria ſurgūt,ſed noli obedire. Arma te,ſume inſtrumenta bellorum : præcepta Dei, arma tua ſunt : Si bene me audis,& eo quod loquor armaris : Non,inquit, regnet peccatum in veſtro mortali corpore:Quid eſt,nō regnet? non obediatis concupiſcentiis ſuis:ſi enim cœperitis obedire,regnāt.Et quid eſt obedire? Exhibere membra arma iniquitatis peccato. Nihil hoc doctore præclarius.Quid vis vt exponam tibi? fac quod audiſti.Nō exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato : Dedit tibi Deus poteſtatem per ſpiritum ſanctum, vt membra tua teneas:ſurgit libido,tene tu membra:noli exhibere membra tua arma iniquitatis peccato: tene pedes ne eant ad illicita, tene manus ab omni ſcelere : tene oculos, ne malè attendant: tene aures ne verba libidinis libenter audiāt: tene totum corpus : tene latera : tene ſumma : tene ima. Spiritu ambulate,dicit Paulus, & concupiſcentias carnis ne perfeceritis. Quare non dixit concupiſcentias carnis ne habueritis? quia neceſſe eſt vt habeamus illas. Quare non dixit concupiſcētias carnis ne feceritis? quia facimus eas,quum concupiſcimus : ipſum concupiſcere facere eſt. Sed ait Apoſtolus:Iam nō ego operor illud,ſed quod habitat in me peccatum. Ergo quid tibi cauendum eſt, hoc ſine dubio ne perficias. Surrexit libido damnabilis,ſuggeſsit,non audiatur. ardet, non ſe compeſcit, & velles vt non arderes,& vbi eſt,vt non ea quæ vultis faciatis? Noli dare membra,ardeat ſine cauſa,& conſumit ſe. In te ergo fiunt ipſæ cōcupiſcentiæ,fatendum eſt,fiunt:ideo dixit ne perfeceritis. Decreuiſti facere,perfeciſti:perfeciſti etenim, ſi decernas faciendum eſſe adulterium , & ideò non facis, quia locus nō eſt inuentus, quia oportunitas non datur, quia fortè illa caſta eſt de qua videris eſſe commotus. Ecce iam illa caſta eſt, & tu adulteres. Quare? quia perfeciſti concupiſcentias. Quid eſt perfeciſti? in animo tuo faciendum eſſe adulterium decreuiſti. Hæc eſt concupiſcentia, quæ prohibetur iſto præcepto. Si quis vratur,ſi quis delectetur, non eſt adhuc reus præcepti huius violati, ſiquidem ſemina iſta cupiditatis, quemadmodum à Baſilio quoque ſcriptum legimus: primo motu compeſci nequeunt, quin etiam occaſio potius & materia ad Dei gratiam promerendam exercēdamq́; virtutem exiſtunt,

Rom.6. *Gala.5.* *Rom.7.* *In inſtitutione il'orū qui vitam cupiunt ducere perfectam.*

vt non ſine cauſa dixerit Origenes: Sicut caro ſi ſale non aſpergatur: quamuis ſit magna & pręcipua, corrumpitur, ita & anima niſi tentationibus aſsiduis quodammodo ſaliatur, continuo reſoluitur ac relaxatur. Si verò blandior aliquantulum in iis mora fuerit: humana tentatio. Cæterum ſi ad extremum certa ratione deliberatio: ſeq; firmentur, etiamſi in actum non prodeant, omnino letifera iam ſunt: tum enim demum ventum eſt contra præceptum Dei: Non concupiſces. Sic & Anſelmus exponens illum Pauli locum: Non regnet peccatum &c. Non ait, inquit, non ſit, ſed, ne regnet. Et ſi ſit peccatum, id eſt, fomes & delectatio peccati, tamen non regnet, id eſt, non faciat, quod illicitè cupit. Ineſt modo peccatum quum delectaris, regnat ſi conſenſeris. Sed quid Anſelmum commemoramus, virum excellenti quidem doctrina præditum, ſed qui quingentorum annorum ætatem non exceſſerit? Etiam ante mille prope ducentos annos, ſic Pauli locum hunc enarrauerunt, ante Auguſtinum Chryſoſtomus, & poſt Auguſtinum eius diſcipulus Primaſius, & qui propemodum fuit illius æqualis Petrus Chryſologus, poſt hunc Theophylactus, atque alij non pauci. Libet autem Petri Chryſologi verba adſcribere. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Non dixit, inquit, non veniat ad vos, non dixit, non prouocet, non titillet, ſed non regnet, non dominetur. Confligat, ad vincentis gloriam dimicet, & decidat ad triumphum victoris, & tandem ſe doleat impia peccati dominatio à ſeruis quondam ſuis tota ſecuritate calcari, & crudelis tyrannus ingemiſcat, ſubiectum ſe ſuorum pedibus captiuorum, & ad eorum triumphũ, de quibus diu triumphauerat ſe veteranus hoſtis, perueniſſe deploret. Sed & vetuſtior omnibus iis Hilarius, enarrãs illud ex Pſalmo: Non dominetur mei omnis iniuſtitia. Non, inquit, vt à ſe abſit, ſed ne dominetur ſui orat: ſcit per tentationes ad gloriam perueniri. Ac paulò poſt dominationẽ iniuſtitiæ Propheta metuit, tentationem verò eius non recuſat. Quæ malum igitur iſtos agitant intemperiæ? qui tanto priſcorum patrum conſenſui repugnare, ſuamq; opinionem, illorum ſententiæ anteponere audent? Nam quod Auguſtino & Primaſio in Africa, idẽ Ioanni Chryſoſtomo in Thracia, Petro Chryſologo in Italia, Theophylacto in Meſia, Anſelmo in Anglia, & qui ſequuti

Ho.27.in Numeros.

Serm.113.

In Pſal.118.

hunc ſunt, reliquis deinceps omnibus, idem viſum eſt,in varijs orbis Chriſtiani partibus. Sed ipſe ſenſus cõmunis indicat,non prohiberi à Deo pugnã carnis, in qua ſi quis ſtrenuè ſe geſſerit, coronam aſſequitur, ſed prohiberi,ne concupiſcentiæ carnis aſſentiamur,ne nos ab ea ſuperari

Iob.7. patiamur. Vita noſtra militia eſt: Si premit nos hoſtis, in eo peccatum nullum eſt, modò ne opprimi nos ab eo ſinamus. Cùm igitur prohibetur concupiſcentia,prohiberi videtur mala dilectio,qua diligitur quod diligi non oportet: vt cũ dicit lex: Non cõcupiſces, hoc velle dicere credenda ſit,non diligas quod diligi non oportet. Non oportet autem diligi,quod vel in Dei cædit iniuriam vel in proximi detrimentum.Quamobrem omnis iniuſtitia prohibetur hoc vno verbo: Non concupiſces: Nam etſi bona concupiſcentia quoque ſit,qua ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem,de qua ſcriptum etiam legimus:Concu

Sap.6. piſcentia ſapientiæ deducit ad regnum: tamen cùm non additur quid concupiſcatur,ſed ſola ponitur:non niſi ma

In pſal.118. la,ſicut ab Auguſtino traditum eſt,intelligitur.Itaq; non

Cõcione 8. ſolum opere quod non oportet ſi perfeceris: verumetiam animum ad perficiendum ſi adieceris,contra legem hanc peccatum eſt. Siquidem non tam operi, quàm voluntati præmia ſunt à Deo vel ſupplicia conſtituta. Ex hac & iuſtitia noſtra & iniuſtitia pendere videtur.Quod ſi voluntas magna eſt & bona, dilectio vocatur. Diligis quod oportet, iuſtus es: diligis quod non oportet, iniuſtus es:

1.Tim.6. Dilectio eius quod nõ oportet,vocatur cupiditas,vel concupiſcentia: dilectio eius quod oportet,vocatur charitas. Hæ ſunt duæ radices,quas attendit Deus:radix malorum omnium eſt cupiditas, radix bonorum omnium eſt charitas:ex hac nihil mali,nihil ex illa boni proficiſcitur:hãc in bonorum Chriſtus, illam in malorũ cordibus plantat Diabolus: Non attendit igitur Deus id,quod foris apparet,verum radicẽ intuetur,vtrum ex cupiditate an ex charitate facias,ſolum id ſpectãdum eſſe putat,vſq; eò etiam, vt homicidam laudatum,de eo verò qui miſericordia ductus abſtinuiſſet à cæde, pœnas expetitas eſſe legamus.

Num.25. Phinees vno pugione duos confecerat: commendatus à

1.Mach.2. Domino æterni ſacerdotii Teſtamentũ accepit: nõ quod ipſum bonum ſit per ſe homicidium, quod lege prohibitum eſſe ſcimus,ſed quod illud zelando zelum Dei patrauerat.Ita charitas rem per ſe malã,fecit eſſe bonam. Contra

tra

tra Saul non occidit Agag regem pinguiſsimum,& optimis gregibus ouium & armentorum,& veſtibus, & arietibus & vniuerſis quæ pulchra erant,pepercit, nec voluit ea diſperdere. At in tam grauem ex ea re Dei indignationem incurrit,vt cùm dies noctesq́ precibus & lachrymis iram eius placare conatus fuerit, nihil tamen proficeret, neque pœnam ſibi conſtitutã euadere potuerit:non quod malus eſſet affectus miſericordiæ,ſed quod cõtra Dei præceptum pepercit,deq́ rebus Amalec concupiuit. Non eſt in Phinees laudatum homicidium,ſed charitas,ſed zelus. Non eſt in Saule damnata miſericordia,ſed concupiſcentia,partim laudis, partim rerum optimarum Amalec, de quibus prohibuit Deus, ne quid concupiſceret, qui radicem,non quod foris apparet inſpicit. Abominatur omne id quod ex radice cupiditatis proficiſcitur: Contra quicquid ex radice charitatis procedit ,qualecunque ſit de eo mortalium iudicium , Deus tamen qui cor non manum interrogat,grato cumprimis animo id amplectitur. Porrò charitatis radix in hominis corde plantari non poteſt, niſi prius euecta ſit radix cupiditatis. Hanc euellit Deus cùm dicit:ne concupiſcas, quo facilius inſerere poſsit radicem illam,ex qua naſcitur,quicquid eſt rerum bonarũ: cuius meminit Chriſtus dicens : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua , & ex omnibus viribus tuis & proximum tuum ſicut teipſum. Ex iis colligere licet, quod antea quoque copioſe per nos demonſtratum eſt, quod ſicut iniuſtitia noſtra cupiditas, ſic iuſtitia noſtra non eſt niſi charitas. Quam ſi iuſtitiæ nomine non dignantur hæretici, mirandum non eſt. Quemadmodum enim ſcientia, ſicut à Philoſopho legimus, non habet inimicum niſi ignorantem, ſic non alii magis aduerſantur charitati,non alii plus illi modis omnibus detractum cupiunt, quàm qui ſunt omnis charitatis prorſus expertes : cuius generis omnes hæreticos & Schiſmaticos eſſe iam ex Auguſtino docuimus. Poſſunt enim hęretici loqui linguis, poſſunt habere prophetiam, poſſunt habere myſteria omnia & omnem ſcientiam,poſſunt habere fidem,ita vt montes transferant,poſſunt non modo ſuas facultates oẽs in cibos pauperum diſtribuere: verumetiã tradere corpora ſua ita vt ardeãt:ſola eſt charitas,quã ſi habere poſsẽt,heretici & ſchiſmatici eſſe nõ poſſent:ſola eſt charitas, quę ſicut dei filios à diaboli filiis,ſic ſecernit

1.Reg.15. *Deut.6.* *Matt.5.* *Mar.12.* *Luc.10.* *Ephe.4.*

1.Cor.13. ſecernit catholicos ab hęreticis: ſola eſt charitas, per quam retinetur ſpiritus vnitas in vinculo pacis. Hæc enim eſt quæ non modo non inflatur, verumetiam in mortalium animis eam parit modeſtiam, vt alteri ſe præferat nemo, quin alterum ſe quiſq; præſtantiorem exiſtimet. Hac ſe deſtitutos eſſe negare non poſſunt, qui poſteaquam ſegregauerunt ſemetipſos, inflati ſenſu carnis ſuæ nihil ſibi non arrogant, nihil aliis non derogant, ſibi lumen & intelligentiam ſcripturarum, ſibi pietatem ſolis ita vendicant, vt qui tot ſæculis in ſancta catholica Eccleſia magna cum pietatis & conſtantiæ laude vixerunt, eos aut cęcitatis, aut impietatis condemnent omnes, qui aut nihil viderint in tam clara ſcripturarum luce, aut agnitam veritatem, quod extremæ cuiuſdã eſt impietatis, amplecti noluerint. Hoc igitur ingenio præditi qui ſunt, nihil ab illo faciunt alienum, ſi, quo ſe defici dono charitatis intelligunt, ei iuſtitiæ nomen tribui, ferre non poſſunt. Verum de iis hactenus. Nunc quoniam de interno cultu, quantum præſens tempus poſtulat, dixiſſe ſatis videmur: ad ea quę de externo cultu dicenda reſtant, ſermonem noſtrũ conuertamus.

CAPVT LXXXVI.

De externo Cultu.

QVod ſi nuda mens eſſet noſtra, nec vllo membrorum inuolucro irretita, ſatis iam de ratione colendi Dei dixiſſe videri poteramus, nec erat quod plura ſcribendi laborẽ caperemus. Quoniam verò iuncta eſt implicata cum corpore, ac illius adminiculo perſæpe mouetur, & nititur ad ſummũ Deum: de eo quoque cultu paucis diſſerendum nobis reſtat, qui corpore, quiq; rebus externis exhibetur. Sic enim à Baſilio quoq; ſcriptum legimus: Si extra corpus conſtituti eſſemus, neceſſarium eſſet, ea tantum curare, quæ animę ſoli optime conducerent. Quòniam verò geminus eſt homo, conuenit geminum eſſe virtutum ſtudium, quod eſt corporis laboribus, & animæ exercitiis abſoluatur. Ac illud quidem homini Chriſtiano certum & indubitatum eſſe debet, quod omnis Dei cultus, omnis veræ pietatis & religionis vis, per quam cum Deo revera coniungimur, ac illius numini maieſtatiq; dediti ſumus in mente & ſpiritu, & in ipſa inteſtina voluntate conſiſtit. Quę voluntas cum bona & magna eſt, charitas vocatur, per quam adhærentes Deo, vnus cum eo ſpiritus efficimur. Hac ſola coli

De vita ſolitaria, ca. 5.

Deus

Deus maxime gaudet: qui cum ſit ſpiritus,in ſpiritu & ve 1.Cor.6.
ritate vult adorari. Nec eſt alia cauſa,quamobrem de ſub=
limi cœlo filium ſuum in hanc lachrymarum vallem de=
mittere, & hoc mortis noſtræ corpus indutum in terris
verſari cũ hominibus voluit,quàm,vt ſicut ipſe nobiſcum
vna caro,& vnum corpus fieri dignatus eſt, ſic nos viciſ=
ſim eius,qui prior dilexit nos, & ſemetipſum tradidit pro 1.Ioan.4.
nobis,amore inflammati,ex illo toti pendentes,in illo ac= Ephe.5.
quieſcentes,in illius beneficiorum contemplatione omni
mente cogitationeq́; noſtra defixi,voluntates & actiones
noſtras omnes ad illum,tanquam ad vltimum finem refe=
rentes, vnus cum eo ſpiritus efficeremur. Hic eſt cultus,
quem præcipue Deus à nobis exigit, quem quantum dili=
gimus,tantum colimus. Nam,ſicut ab Auguſtino quoq; Epiſt.120.
ſcriptum legimus,pietas Dei cultus eſt,nec colitur ille niſi cap.18.
amando. Cæterum vbi verus eſt amor, nequaquam ſic in Et Epi.26.
ipſa reconditus, & abſtruſus eſſe poteſt, vt non per ſigna
quædam & indicia ſe foras proferat,ac ad ſpectantiũ ocu=
los traducat. Hinc illæ ſublationes & deiectiones oculo=
rum, pectorum percuſsiones, capitum inclinationes, ge=
nuum inflexiones, & hoc genus externæ geſtiones aliæ,
quæ ceremoniæ vocantur,quæ, ſicut alia externa omnia,
ita demum ad promerendam gratiam, & miſericordiam
Dei,momẽti aliquid adferre videntur,ſi ex ea,de qua iam
diximus, intima erga Deum voluntate proficiſcitur,imi=
tationes vt ſint, & ſimulachra animi varios in ſe affectus
erga Deum ſuſcipientis. Sin autẽ falſo per ſimulationem
vſurpata fictaq́; fuerint & ementita,nõ eſſe poteſt vlla ma
gis nefaria conſceleratæ mentis improbitas, cum in rebus
huiuſmodi, ſicut ſummum bonum veritas, ita ſummũ ſit
flagitium ſimulatio. Rectè enim ab illo dictum eſt: Simu Auguſt.in
lata æquitas,duplex eſt iniquitas. Quamobrem talia cen= Pſal.63.
ſentur apud deum,qui ſcrutatur corda & renes,cuius ocu Apoc.2.
lis nuda & aperta ſunt omnia,iſta,quæ foris agũtur, qua= Heb.4.
lis eſt intus voluntas hominis. Hanc inſpicit iuſtus ille re=
rum æſtimator, non ea quæ fiunt externè: quæ ſi ſpiritu
ſint & veritate dilectionis deſtituta, plus adeo ad prouo=
candam, quàm ad placandã iram Dei facere videbuntur.
Verum eſt enim quod à Propheta ſcriptũ eſt: Omnis glo= Pſal.44.
ria filiæ regis ab intus. Intus videt Chriſtus, intus amat,
intus alloquitur,nec vel punit,vel coronat,niſi quæ fiunt
intus.

Cere=

CAPVT. LXXXVII.

Cæremoniarum diuiſio.

EST autem duplex ordo cęremoniarum. Quædam enim à veritate mentis profecta, in ipſo corpore ſtatim & in iis quæ vnita ſunt corpori, ſuſcipiuntur, cuius generis ſunt preces, Deiq; inuocationes, & ea quæ paulò ante recenſuimus: quædam non magis à veritate proficiſci, quàm ad illam aſpirare videntur, quales illæ ſunt, quæ in templis, ornatibusq; templorum, in varietate ordinum, in ritu quorundam ſacrorum, in cantibus, in veſtibus, in feſtorũ dierum celebratione ſitæ ſunt: quas qui ſumptu ſuo inſtituerunt, ſi non alia re quàm flagranti Dei amore adducti fecerunt, nec alium, quàm laudem illius & gloriam, finem ſibi propoſitum habuerunt, fieri non poteſt, quin hæc eorum præclara voluntas, cumprimis Deo grata ſit & accepta, ac ſuam apud illum mercedem habitura: Sin autem alio reſpexerunt, quadrabit in illos quod de hypocritis dicit Chriſtus: Acceperunt mercedem ſuam. Omnis autem tractatio cęremoniarum harum, ad inſtructionem populi ſumpta pręcipue videtur. Eſt enim eorũ pars multo maxima, qui cum ſenſibus magis, quàm intelligentia, menteq; mouentur, ſuis ipſi cogitationibus ad piè Deum colendum & eius eximiam benignitatem contemplandam, ac grata quadam recordatione proſequendam, non facile queũnt excitari. Quamobrem fit non raro, rebus vt iis externis, quæ in oculos incurrunt, quæq; ſenſibus offeruntur, pulſati ſæpius, & admoniti, curam tandem aliquam & meditationem homine Chriſtiano dignam ſuſcipiant. Horum igitur vtilitati, cęremoniarum hoc genus inſtitutione, proſpectum eſt maxime. Sumuntur autem cęremoniæ à perſona, re, loco, & tempore. Et ſunt quæ recta ad Deum ipſum referũtur, cui cultus exhibetur, vt ritus ſacrificii: ſunt quæ ad homines Deum colentes, vt ieiunia, eleemoſynæ, orationes, & eiuſdem generis exercitationes aliæ, quibus animus hominis ad colendum Deum præparatur: ſunt rurſus alia quaſi quædam inſtrumenta diuini cultus, vt ſacra vaſa, ſacræ veſtes, Chriſma, cereus, luminaria, & id genus alia. Nobis de ſingulis dicere, rationémue ſingulorum explicare propoſitum non eſt, verum quæ temporum iſtorum ratio poſtulare videbitur, paucis de quibuſdã diſſeremus.

Mat. 6.

De

CAPVT LXXXVIII.

De Cæremoniis quæ ſumuntur à perſonis.

QVæ ſumũtur à perſonis cęremonię,de iis,quo loco de Sacramẽto ordinis ſermo nobis fuit,cùm pleraq; dixerimus,tanto nunc futuri ſumus breuiores. Neq; enim omnibus in Eccleſia viſa ſunt omnia conuenire: neq; fas eſſe putatum eſt,vt ſibi quiſq;, quæ vellet,ſumeret,vtq; legitimè non vocatus,munus aliquod Eccleſiaſticum vſurparet. Verum,quod Paulus diligenter monuit,omni ſemper ſtudio laboratum eſt,vt non ſolum ordo, verumetiam ordinis ordinandi cura retineretur in Eccleſia, vt quid perſonas, quid loca, quid tempora deceret, etiam atque etiam circunſpiceretur. Non omnes voluit Paulus Apoſtolos, non omnes Prophetas, non omnes eſſe Doctores, non omnes Sacerdotes, non omnes Epiſcopos, non vt ſibi quiſquam honorem ſumeret, ſed vt vocaretur tanquam Aaron. Neque ſufficere exiſtimauit,ſi quis vocatus eſſet; manuum impoſitionem neceſſariam præterea iudicauit, de qua & ipſa nihil feſtinantius, minusq; conſyderate ſtatui præcepit. Cui verò manus eſſent impoſitæ, ſignum id erat, quod non iam vſurpauerit, verum approbatione Eccleſiæ,& Spiritu ſancto authore delatum ſibi publicum in Eccleſia miniſtrandi munus acceperit. Præcedebant autem impoſitionem manuum,ieiunia & orationes,quibus placatus Deus, gratiam per ea ſuam ordinandis largiretur: quem etiã nunc obſeruari morem videmus. Neque enim ordines, quos maiores vocant, conferuntur, niſi poſt triduanum ieiunium, in quorum collatione ſolennes etiam ritus præcationum, chriſmatum, prælectionum, examinum, teſtificationum & indumentorum adhibentur. Quæ ſi minus eodẽ omnia modo factitata ſunt ab Apoſtolis, magna tamen ex parte per manus ab illis tradita retinemus.Quod ſi ſucceſſu temporis adiectum eſt aliquid ad ea, quę temporibus Apoſtolorum in vſu fuerunt,factum id eſt,quò religioſiores & auguſtiores Eccleſiaſticæ functiones redderentur, atque vt ordini publico maieſtas quædam diuini ſpiritus adderetur,ne vel ii,qui manus imponunt, parum eſſent in legendis miniſtris circunſpecti, vel ii quibus imponuntur,cum ſe tanta vident obſeruatione receptos donum ſuũ cõtemnerent,& parui facerent. Quod verò non admittuntur ad miniſterium Eccleſiæ niſi cœlibes, non ideo

1.Cor.14. *1.Cor.12.* *Heb.5.* *1.Tim.5.* *Act.13.*

ideo fit,quod cęlibatus pro cultu Dei habeatur,ſicut quoſdam hoc tempore ſomniare videmus: nam & cęlibes reperire licet cuiuis potius quàm Deo ſeruientes,ſed quod qui

Mat.6. ſe propter Dei regnum caſtrauerunt,multo ſunt ad colendum Deum expeditiores,quàm qui matrimonio ſunt irretiti. Quamuis enim non eat quiſquam inficias, quin honeſta ſit res matrimonium: tamen ſæculi curis quamlibet nolentem inuoluit hominem, quibus quantum additur

1.Cor.7. ſtudii,tantum ſacris rebus deciditur. Teſtatur hoc Apoſtolus quoque, cum orationes impediri dicat vſu cõiugii: Quamobrem vult omnes eſſe ſine ſollicitudine. Qui ſine vxore eſt,inquit,ſollicitus eſt,quę domini ſunt,quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi,quomodo placeat vxori & diuiſus eſt. Et mulier innupta,& virgo,cogitat quæ domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu:quæ autem nupta eſt,cogitat quę ſunt mundi,quomodo placeat viro. Quoniam igitur qui ſunt matrimonio irretiti, partem eorũ occupat mundus, partem Chriſtus,dum ſic placere Chriſto ſatagũt, vt coniugi quiſquam ſuæ,cui debet obſequium, non diſpliceat, cuius cauſa mundi curis implicari neceſſe habet: ideo factum eſt, vt cœlibes tantum ad ſacerdotium admitterentur,quos nihil impedit,quominus omni ſtudio in eam cogitationem incumbãt, quomodo ſponſo ſuo Chriſto placere queant,nec eſt quicquam quod eos ab ipſius iugi cultu remoretur. Qua de re pluribus etiam verbis in Aſceti-

Et in lib. de vita ſolitaria, cap.1. cis diſſerit Baſilius, vbi qui Chriſti militiæ nomen daturus eſt,eum à matrimonio modis omnibus deterret,ac ad cœlibem vitam amplectendam inuitat. Quo quidem in loco,non modo coniugio interdicit ei,qui Chriſto ſtipendia facere decreuerit, verum & priuatarum facultatũ poſſeſſionem eum à ſe relegare,quin & voluntati ſuæ proprię renuntiare,ſeq́ue in poteſtatem alterius tradere vult, vt ſic nudus nudum Chriſtum ſequatur, ac non modo nullas facultates, ſed ne voluntatem quidem propriam habeat, quo ſic ab omnibus mundi curis liber totus Chriſto ſponſo ſuo vacare queat, illiusq́ue poteſtati ſe quantus quantus eſt,ſuaq́ue omnia ſubiiciat. Non eſt itaq́ue cultus Dei cęlibatus aut monachatus,ſed eſt ad colendum Deum via quædam expeditior. Quamobrem impudens eorum cõmentum eſt, qui monachatum, cęlibatum, votaq́ue caſtitatis, paupertatis,& obedientiæ, ad idololatriam pertinere dicunt:

cunt: cum nō aliam ſequantur colendi Dei rationem monachi, cœlibes, & votis quæ iam recenſuimus obſtricti, quàm reliqui Chriſtiani omnes. Vna cunctorum eſt religio, vnà fides, eadem fidei Sacramenta, eadem ſpes, eadem beatitudinis expectatio, eadem charitas, eadem orandi regula, idem miniſterium, non alius vt ſit monachi, & cœlibis cultus quàm coniugati, niſi quod magis ille cōtinuus eſt, & minus habet interpellationis. Nam quacunque tandem in re verum Dei cultum conſtitueris, non alius monachi quàm laici, non alius erit cultus cœlibis, quàm coniugati. Quod ſi fide, ſpe, charitate, recte coli Deum exiſtimaueris, non eſt alia monachi fides, alia coniugati, eundē Deum colunt, in eundem credunt, ab eodem ſperant, eundem diligunt. Sin autem in contemplando Deo, Pſalmis & Canticis, Hymnis & laudibus proſequendo, ſi in peccatorum agnitione, in corporis & ſanguinis Chriſti participatione, in eius ſeruitutis, quæ latria dicitur, exhibitionę cultum Dei ſitum eſſe iudicaueris: quicquid tandem illud fuerit, quo vere Deum coli dixeris, commune eſt monacho & laico, cœlibi & coniugato. Quod verò hic vxoris vſu ſibi ipſe interdixit, ille verò præter hanc cœlibatus, alias quoq; ſibi nouas leges adſciuit, in quas voluntaria primum animi indictione cum iuraſſet, earum poſtea ſeruandarum neceſsitate conſtringeretur: non alia de cauſa factum eſt, quàm vt iis, tanquam arctioribus vinculis, in ſtudiis pietatis teneretur, atq; curis aliis omnibus vacuus, tanto liberior & expeditior debitum Deo cultum præſtaret, reiectis omnibus iis, quibus à Deo retardari poſsit. Non eſt igitur alienus aliquis cultus cœlibatus, aut monachatus, neque peccat contra primum præceptum, quo deos alienos habere prohibemur, ſi quis aut cœlibatum, aut monaſticæ vitæ genus aliquod ſit amplexus. Nam hoc aſſeueranter dicere, quid aliud fuerit, quàm vniuerſam Eccleſiam iam inde ab Apoſtolorum temporibus adhęc vſq; noſtra, idololatriæ condemnare? Quis enim fuit ex primis illis Eccleſię luminibus, qui nō aut monachus ipſe fuerit, aut in ſumma veneratione monachos habuerit? Sunt qui ipſos etiam Apoſtolos cęnobiorum primos authores fuiſſe dicant. Certè Caſsianus à Marco Euangeliſta monachos normam ſuſcepiſſe viuendi ſcribit. Verum vt nihil dicamus de Apoſtolis, nihil de iis, qui in Ægypto, Thebaide, Syria, Scythia, ingenti numero fuere monaſticam

Lib. 2. ca. 5. De cœnobiorum inſtitutionē.

profeſsi,nihil de Antoniis,Paulis, Hylarionibus, & multis aliis eorum ſectatoribus: certe beatum Ephrem, Baſilium,Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, & quamplurimos alios,qui non doctrinæ magis, quàm ſanctitatis nomine cumprimis in Eccleſia celebres habentur, monachos fuiſſe dubium eſt nemini: qui vero alii monachi nõ fuerunt,monachos nihilominus recepiſſe, laudaſſe, ſuſpexiſſe. Ex quorum numero Athanaſius, quemadmodum à Gregorio Nazianzeno memoriæ proditum legimus,operæpretium ſe facturum eſſe putauit,ſi vitam Anthonii monachi conſcriberet. Ioannes vero Chryſoſtomus,prærerquam quod in quibuſdam locis monachorum inſtitutum in cœlum vſque laudibus vexit, ac è ſuperiore templi loco ſuos, vt eorum inſequerentur veſtigia, diligenter eſt hortatus, etiam tres libros aduerſus vitæ monaſticæ vituperatores ædidit. Quid igitur dicemus? Nunquid omnes hos idololatras pronũtiabimus,vt monachos aliquot apoſtatas noſtri tẽporis,à periurii crimine, cuius rei ſunt propter votum, quo Deo ſe obſtrinxerunt, violatum, liberemus? Nos verò potius hæreticos eſſe cenſebimus, quos à tam ſanctis patribus,inflatos ſenſu carnis ſuæ,tantopere diſſentire videmus, qui ſuo ipſorum iudicio condemnati,quod ab Eccleſia factum oportuit, vt eos è cętu piorum eiiceret, id priores ipſi fecerunt ſeq; vltro à Chriſti corpore,à ſancta catholica Eccleſia præciderunt. Qui verò peruerſas iſtorum hominum opiniones, tanquã Dei verbum ſuſcipiunt & adorant,atq; eorum potius, qui ipſi inter ſe diſsident, prauum ſenſum, quàm pium totius Eccleſiæ,tot ſeculorum conſenſum ſequuntur, quemadmodum ab idololatriæ crimine defendi poſsint, non videmus. Verum nos hic monaſticæ vitæ propugnationẽ non ſuſcepimus. Cum igitur quantum præſens poſtulat inſtitutum,de cæremoniis quæ ſumuntur à perſonis,ſatis multa dixiſſe videamur,ad alia properabit oratio.

In vita eius

CAPVT LXXXIX.

De Cæremoniis quæ ſumuntur à rebus.

A Rebus quoque ſumi cæremonias diximus: inter quas Principem locũ obtinet ſacrificium, quę vſq; eo proprie Deo debita ſeruitus eſt, vt neget eſſe quenquam hominum Auguſtinus, qui dicere audeat ſacrificium alii cuiquam deberi,ꝗ domino ſoli. Nam cum de diuino cultu multa ſint vſurpata, quæ honoribus defe-

Lib. 10. de ciuit. dei. ca. 4

deferuntur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera, ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines nihilominus habeantur, qui dicuntur colendi & venerandi, ſi autem eis multum additur, & adorandi: quis, ait, vnquam ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? Proprius igitur & peculiaris Dei cultus eſt ſacrificium: nam quicunque Deo cultus alii deferuntur, communes illi ſunt cum hominibus. Quæ cauſa etiam eſt, quod cum tantopere Satanas oppugnat, quod hac ſeruitute ſublata, ſublatum iri quicquid illud eſt ex rebus iis, quę ſub aſpectum hominum cadunt, quo propriè Deus colitur, intelligit: nullus vt eximius ei præ mortalibus honos habeatur, neq; maior illius, quàm aliorum quorumcunque, qui dignitate præſtant inter homines ratio ducatur. Etiam Auguſtini ſæculo perſuadere per ſua membra Satanas hominibus eſt conatus, viſibilia ſacrificia diis aliis congruere: vero autem Deo tanquam inuiſibili inuiſibilia, & maiori maiora, meliori'q; meliora, qualia ſunt puræ mentis, & bonæ voluntatis officia. Ac verum quidem eſt, quemadmodum ab Auguſtino dictum, & ab Algero legimus repetitum, quod inuiſibilia maiora melioraq; ſacrificia Deo debentur, ſed non propterea viſibile ſacrificium excludendum eſt, quod ita ſignum eſt illorum inuiſibilium, ſicut verba ſonantia ſigna ſunt rerum. Sicut enim orantes atque laudantes, ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas in corde quas ſignificamus offerimus: ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificiū offerendum eſſe ſcimus, quàm illi, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus, quod niſi facti fuerimus, fruſtrà viſibile ſacrificium offerimus. Eſt enim verum ſacrificium, ſicut ab eodem Auguſtino ſcriptum legimus, omne opus quod agitur vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo. Quicquid igitur non eo animo agitur, vt Deo ſancta ſocietate adhæreatur: quantum ad hominem ſacrificantem pertinet, verum Deoq; gratum ſacrificium non eſt. Cum autem ſacrificia multa ſint quibus hoc agimus, vt, quod ſibi ſolum Propheta bonum eſſe dixit, Deo adhærere queamus: nullo magis id efficitur, quàm eo, quod Miſſæ ſacrificium vocatur. In quo cum exacta fiat, & accurata cumprimis omnium Chriſti beneficiorum commemoratio, fieri non poteſt, quin eorum contemplatione mens hominis

Lib. 10. de ciuit dei cap. 19.

Lib. 10. de ciuit. dei. ca. 6.

Pſal. 72.

exardeſcat, & in eius ineffabilem incorporeumq́; comple-xum ſancto deſiderio feratur,à quo ſe tot & tantis benefi ciis immerentem quin extrema quæq; ſupplicia merẽtem potius,affectam eſſe perſpicit. Quamobrem celebraturus hoc ſacrificium Sacerdos, illud ante omnia curat,vt ſedato prorſus animo,cunctis perturbationibus & ſeculi curis omnibus vacuo,per ſummam quietem,ſabbatum agat ſpi rituale:quo vacare poſsit,& videre, quoniam Chriſtus eſt ille Deus, qui oblato in ara crucis pretioſi corporis & ſanguinis ſui ſacrificio, nos cœleſti patri ſuo per mortẽ ſuam reconciliauit, ex impiis pios, ex inimicis amicos, ex iræ filiis Dei filios & hæredes, fratres autem ſuos & cohæredes effecit. Qua cogitatione accenſus, & ſe, & adſtantes omnes,quin & Eccleſiam vniuerſam,cuius ad altare ſtans perſonã gerit,tam bono, tamq́; benefico Deo ſacrificium offert,atq; vt ab eo tantopere amata, tantiſq; beneficiis affecta,viciſsim illi per dilectionem adhærere, nec vnquam ab eo ſeparari queat,ipſius qui ſolus id præſtare poteſt,miſericordia perfici petit. Quo magis autem huic cogitationi tota mente vacare, & per eam adhærere Deo poſsit: membra quoq; corporis omnia per id tempus vt huic vni rei ſubſeruiãt,procurat,vt mentis iudicio voluntatiq́; parentia, & illius veritatem ac ſinceritatẽ conſequẽtia,eodẽ, quo mentis cogitatio,motu impellantur, mentemq́; tanquam dominam comitentur, ita vt mentis motum motio ſemper corporis aſſequatur, vt ſiue animus peccati & culpæ conſcius, proſternat ſe atque abiiciat coram Deo, corpus eundem geſtum,eundemq́; actum ſubeat, atq; conficiat: ſiue agendis pro acceptis beneficiis gratiis,mentem ad Deum cogitationemq́; ſuſtulerit, eandem ad Deum ſublationem,vultus,oculi,manuſq; ſequantur: ſiue quod quoquo modo ſtudeat animus, atque decernat, quod quidem ad colendum Deum pertinere videatur, repente tanquam in ſpeculo, ſic in corporis motu, illud inteſtinum animi conſilium voluntaſq; cernatur. Sicut autem Sacerdos, ad eundem modum affectus etiam eſſe debet è populo quiuis,qui præſens adeſt,quoties tremendum hoc à Sacerdote ſacrificium peragitur, vt & ipſe non aliis rebus vacet,quàm iis quæ per Sacerdotem aguntur contemplandis,atque illius exemplo omnibus & animi, & corporis motibus in Deum feratur: cumq́; verba illa dicentem audierit. Surſum corda,non ore magis quàm intimo corde re-

de reſpondeat: habemus ad dominum. Admonentur enim his verbis qui præſentes adſunt, vt quæ ſurſum ſunt quærant, vbi Chriſtus eſt ad dextram Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapiant, non quæ ſuper terram. Procul itaque tum faceſſat ex cordibus hominum carnalis omnis & ſecularis cogitatio, & in eo toti ſint, ad quod Sacerdos inuitat, vt quod verbo ſe facturos promittunt, re præſtent, ne ſi quis aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habuerit, quod Ananiæ dixit Petrus, ſibi quoque dici audiat: Cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te ſpiritui ſancto? Non enim es mentitus hominibus ſed deo: atque ita magis etiam Deus eum execretur, ſicut hypocritas illos de quibus ait: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Quamobrem quod lingua profitentur, corda reipſa ſurſum erigant, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens, ibi mens cuiuſque, ibi fixa ſit cuiuſq; cogitatio, vt cum Paulo dicere poſsint: Noſtra autem conuerſatio in cęlis eſt, vnde ſaluatorem expectamus dominum Ieſum Chriſtum. Ceſſent confabulationes, ceſſent curæ terrenarum rerum, in eo ſint hominum animi defixi, quod à Sacerdote poſtea geri vident, qui populo ad gratias Deo agendas inuitato, quid ſit illud pro quo Deo gratias agere debeamus oſtendit, cũ quemadmodum pro nobis paſſus, in crucem actus, mortuus & ſepultus ſit, tertia die reſurrexerit, in cœlũ aſcenderit, non verbis magis explicat, quàm totius corporis actione repræſentat, ac ſub aſtantium oculos ſubiicit. In horum igitur tantorum beneficiorum contemplatione defixas tum eſſe mentes hominum oportet, vt quod eſſe dignum & iuſtum fatemur, Deo pro illis gratias agamus, neque verbis modo gratam noſtram voluntatem declaremus, verumetiam ſicut Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo, in odorem ſuauitatis, ita nos eius hac tanta dilectione prouocati, viciſsim diligamus eum, & exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem: ea mente, vt ſicut ipſe poſuit animã ſuam pro nobis, & nos animas noſtras pro nomine illius ponere, ac omnia prius & facere & pati parati ſimus, quàm vt vnquam ab illius nos dilectione ſeparari permittamus. Hoc animo qui præditus eſt, ſiue ſit Sacerdos, ſiue ſit aliquis ex iis, qui rei diuinæ præſentes inter-ſunt, is demum in odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam

Coll. 3. *Act. 5.* *Eſa. 29.* *Philip. 3.* *Ephe. 5.* *Rom. 12.*

Deoq́; placentem offert. Nam externæ cæremoniæ nullus eſt vſus, ſi non ſit ex hac inteſtina voluntate profecta. Falſum eſt enim, quod filij deſertores de matre ſua quondam Eccleſia commenti ſunt, quaſi prędicatum in illa fuerit, valere coram deo ſacrificium ſacerdotis ex opere operato, ſine bono motu vtentis: cum Eccleſiæ doctrina, cum iſto commento pugnet ex diametro. Nam valere ſacrificium ſine bono motu vtentis, vel ſacerdotis, vel populi, nõ modo docuit in Eccleſia nemo, verum illud vno ore potius affirmarunt omnes, niſi quis per fidem, animiq́; deuotionem fructum illius in ſe transferre conatus eſſet, exitio potius illi futurum ſacrificium, quàm vtilitatis aliquid allaturum. Quorſum autem admoneret populum ſacerdos, vt corda ſurſum erigerent, ſi valere ſacrificium ſine bono motu vtentis perſuaſum haberet? vt vel hinc perſpicuum cuiuis eſſe queat, quàm ſint ab omni veritate auerſi, quos iſta comminiſci non puduit, quum tamen authorem huius commenti proferant neminem. At docuerunt Scholaſtici, Miſſam ex opere operato valere. Docuerunt: verum illud nuſquam addiderunt: ſine bono motu vtentis. Tum autem, longe alio ſenſu docuerunt, quam quem iſti ſibi cõfinxerunt. Quo magis autem dilucide cognoſci res queat, libet planioribus verbis ediſſerere, quid ſit illud quod Scholaſti docuerunt, vt ſic omnibus iſtorum impia calumnia detegatur. Scholaſtici doctores, rerum quàm verborum ſtudioſiores, hoc habuiſſe propoſitũ videntur, vt orationis ornatu neglecto, quo breuiſsimo poſſent verborũ compendio rem explicarẽt. Itaq; cum de eo foret diſceptatio, num & mali ſacerdotis Miſſa valeret: quoniam ad rem apertius intelligendam permultum lucis adferre diuiſio conſueuit, diſtinguendum inter opus & opus eſſe putauerunt, vt aliud eſſe dicerent opus operans, aliud opus operatũ. Opus operans appellare placuit ſiue ſacerdotis actionem, quòd Anthiſiodorenſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantem. (Sic enim loquitur Innocentius: Nõ ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramenti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operans aliquando ſit immundus, ſemper tamẽ opus operatum eſt mundum.) Opus autem operatum rem immolatam. Quid igitur docent cum ſcribũt, Miſſam ex opere operato valere? quid aliud quàm

In 1. part. ſummæ. Li. 2. myſte. Miſſæ, ca. 5.

non

non eſſe perſonam aut actionem ſacerdotis attẽdendam, verum ipſam quæ præſens eſt in altari, rem immolatam, ipſum verum corpus Chriſti, quod pro nobis traditũ eſt, ipſum verum ſanguinem Chriſti, qui pro nobis fuſus eſt in remiſsionem peccatorum noſtrorum? Huius enim corporis pro nobis traditi, huius ſanguinis pro nobis effuſi virtute, non autem merito ſacerdotis, aut actione fieri, vt cum Deo reconciliationem, peccatorum remiſsionem, & ea quæ petimus omnia conſequamur. Potuit ne dici magis pium aliquid, aut veritati Chriſtianæ magis conſentaneum? Quid enim? an non omnem hac ratione fiduciam ab homine transferunt, & in ſola Chriſti paſsione (hoc enim eſt ſacrificium quod offerimus,) collocari iubent, cum Propheta dicentes: Maledictus homo qui confidit in *Hier.17.* homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus vir qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius. Nolunt vt quiſquam in ſanctitate, aut in externo ſacerdotis opere, ſpem ſuam omnẽ defixam habeat, verum in agno illo immaculato, cuius pretioſo ſanguine redempti ſumus. *1.Pet.1.* Hic eſt qui tollit peccata mundi, hic eſt in cuius nomine ſi *Ioan.1.* quid petierimus patrem, dabit nobis: hic eſt vnus aduoca- *Ioan 15.* tus, mediator, & reconciliator noſter. Homo ſacerdos, miniſter tantum eſt reconciliationis: miniſterium enim recõciliationis dedit illi Deus, quemadmodum à Paulo ſcriptum legimus. Vera propitiatio pro peccatis noſtris, verus *2.Cor.5.* ſacerdos in æternum, ſolus ſanctus & immaculatus Pontifex, qui & exauditus eſt, & exauditur ſemper pro ſua re- *Heb.5.* uerentia, eſt ille qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, qui ſedens ad dexteram patris, etiam nunc *Heb.9.* interpellat pro nobis, dominus noſter Ieſus Chriſtus. Cu- *Rom.8.* ius corporis & ſanguinis ſacramentum, cum preſens adſit in altari, cumq; ſubiiciatur ſub oculos aſtantium, quemadmodum ille ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda *Heb.9.* peccata: in huius ſacramenti præſentia, ſicut à ſancto martyre Cypriano ſcriptum eſt, non ſuperuacue mendicant *Ser. de cœna Dñi.* lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam. Hoc ſenſu dixerunt Scholaſtici, Miſſam ex opere operato valere, non propter ſanctitatem, aut actionẽ ſacerdotis, ſed propter victimam illam ſalutarem, cuius tum fit immolationis repræſentatio.

Quis autẽ eſt qui ſenſum hũc cũprimis piũ eſſe negare audeat? Ne quis autem ita ſenſiſſe Scholaſticos dubitare

Part.3.q. 83.art.6 queat,ipſa eorum verba ſubiungemus. Ac ventilant qui-
dem hanc quæſtionem: Vtrum ſacerdotis mali Miſſa,tan-
Alb.lib.4. ſent.diſt.13. art.31. tundem valeat,quantum boni: Thomas de Aquino, præ-
ceptor eius Albertus, Bonauentura, Ioannes Gerſon,Ga-
briel Biel,& alii nonnulli. Quoniam verò longum eſſet
ſingulorum verba cenſere, breuitati ſtudentes ex Ioanne
Bona.in 4. ſent.diſt.13. qu.eſt.4. tantum Scoto quædam adſcribemus.Miſſa non ſolum va
let,inquit,virtute meriti,ſiue operis operantis,ſed etiã vir
tute ſacrificii & operis operati:vel,non ſolum valet virtu-
Ioan.ſer.2. de die mortuo. te meriti perſonalis ſacerdotis offerentis,verumetiam vir
tute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per mini-
ſtrum communem offertur ſacrificium.Alioqui,Miſſa ma
Scotus in quodli q.20 li ſacerdotis, qui in illo actu nõ meretur perſonaliter,ſed
demeretur,nulli valeret in Eccleſia, quod reputatur com-
In expoſ. ſacri Canonis Miſſæ. Lect.26 muniter incõueniẽs:& rationabiliter iuxta illud Ioãnis,
Panis quem ego dabo,caro mea eſt,pro mũdi vita.Quan-
docunq; enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert, panis
quem dat,id eſt,caro eius,eſt mundi vita : hactenus Sco-
Ioan.6 tus.Cum de ſacerdotio ſermo nobis eſſet, docere nos me-
minimus, quod ſacerdos nihil aliud eſt,quàm reconcilia-
tionis miniſter : fungitur enim legatione ſiue miniſterio
pro Chriſto,& capite,& corpore.In conſecrando ſiue ſan
ctificando,offerendo,diſtribuendo, manus, lingua,mini-
ſterium hominis eſt mortalis, verum ipſa conſecratio ſiue
ſanctificatio,oblatio,diſtributio, deniq; virtus omnis, &
efficacia , non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immorta-
lis,domini noſtri Ieſu Chriſti. Hoc igitur in loco Chriſti
capitis miniſtrum agit. Cum verò precatur Deum,vt ob-
lationis in cruce factæ,cuius ſit in altari repręſentatio,fru
ctum ad fideles omnes redundare faciat , miniſtrum agit
Chriſti corporis Eccleſiæ. Scotus igitur hoc dicere vide-
tur iis verbis,quę paulò ante per nos adducta ſunt,ſiue ſa
cerdotem cõſyderes tanquam Chriſti capitis, ſiue tanquã
Chriſti corporis miniſtrũ,vtroq; modo valet Miſſa. Nam
quod ad prius illud miniſterium attinet, non refert quo
ſit vitæ merito ſacerdos. Chriſtus eſt enim ſummus ille
ſacerdos,qui ſemetipſum offert : panis quem dat,id eſt ca-
ro eius,eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacer-
dotis actio, verum Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti ca-
ro, quam ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtu-
lit,illa eſt vita mundi,illa eſt per quam ſalutem conſequi-
mur: hominis autem ſacerdotis nihil aliud eſt,quàm mi-
niſte

niſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce pependiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis interpellare nunquam intermittit. Recte enim ab Auguſtino dictum eſt, qui fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo computatur, ſed non cõtaminatur donum Chriſti: quod per illum fluit purum eſt, quod per illum tranſit liquidum venit ad fertilem terram, puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt. Per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, ſed tamẽ hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti ita eſt, vt lux, & ab illuminãdis pura accipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos pro Chriſti corpore fungitur Eccleſia: cumprimis id optandum foret, vt quibus illa miniſtris vtitur, ad iram dei placandam, eſſent moribus inculpatis, ne, ſi ſicut populus, ita ſacerdos quoq; factus ſit, recte ad vtrũq; dici poſsit, quod à propheta ſcriptũ eſt, Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiat. Certum eſt enim quod multum valet deprecatio iuſti, neque temerè dictum eſt ab illo cæco nato, cui Chriſtus oculorum viſum reſtituerat. Deus peccatores non audit. Cæterum in homine ſacerdote ſacris operante, ſi nulla ſunt ipſius miniſtri merita: non deſunt tamen, eius, cuius eſt miniſter, Eccleſiæ merita, quę non à maiori quidem, ſed à meliore tamen ſui parte, ſancta dicitur, & regnum ſępe cœlorum à Chriſto vocatur. Quare cuius oratio priuata nullum pondus habitura, neque fructum erat vllum allatura, ſcriptum eſt enim: Qui declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: cum is orat in Eccleſiæ perſona, quæ in potiore ſui parte ſancta eſt, non poteſt eius oratio, non iis pro quibus orat eſſe fructuoſa, quamuis ipſi ſacrificanti ſit perniciosa. Malitia enim miniſtri, non impedit bonitatem, ſiue bonum opus perſonæ, quæ bona eſt: ſicut ſi bonus aliquis dominus per manus famuli ſui nequam eleemoſynam tribuat, non ideo perdit eleemoſynæ ſuæ meritum. Et hoc eſt quod orans dicit ſacerdos: Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis, pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, quæſo ne reſpicias peccata mea, ſed fidem Eccleſiæ tuæ. Videntur eiuſmodi non eſſe diſsimiles pro-

Tract. 5. in Ioan.

Eſa. 24.

Eſa. 59.

Iac. 5.

Ioan. 9.

Prou. 18

curatoribus hoſpitalium aut captiuorum, quibus eorum contemplatione pro quibus petunt, large datur eleemoſyna, quum tamen ipſis pro ſe petentibus, nihil daretur, forſitan etiam turpiter abigerentur: quum tamen ipſi nihilominus partem diſtributionis accipiant. Iam ergo quæ Scoti fuerit mens in iis verbis, quæ per nos producta ſunt planum ſatisfeciſſe videmur. Neque verò ſolum in hac ſententia fuiſſe Scotum aut Thomam exiſtimandum eſt. Fuerunt etiam Auguſtini ſeculo, qui ſacramenta & ſacrificia ex dignitate miniſtrorum eſſe metienda putarent, quique mali epiſcopi, aut ſacerdotis preces, obeſſe potius, quàm prodeſſe, pro quibus fierent, affirmarēt. Quos contra Parmenianum, Creſconium, Gaudentium, contráque Donatiſtas alios ſcribens Auguſtinus pluribus verbis confutauit. Proferebat Parmenianus locum ex Eſaia: Facinoroſus qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occidat, & qui ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus, quaſi qui benedicat idolo. Sed hæc Auguſtinus quum de ſchiſmaticis multo congruentius dici docuiſſet, iis deinde verbis vtitur: Si primis temporibus non obfuerunt mali ſacerdotes vel collegis bonis, ſicut fuit Zacharias, vel popularibus, ſicut fuit Nathanael, in quo dolus non erat: quanto magis nihil obeſt in vnitate Chriſtiana Epiſcopus malus, vel Coëpiſcopis, vel laicis bonis, quum iam ille ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, & Pontifex noſter, ſedens ad dexteram patris, interpellat pro nobis. Nec illud bonis obeſt, ſed offerentibus malis, quòd veriſsime dictum eſt: Dona iniquorum non probat Altiſsimus. Ac paulò poſt, quum obiectum eſſet ab eodem: Sacrificia impiorum execratio eſt domino. Sacrificia, inquit, impiorum eis ipſis oberunt, qui offerunt impii. Nam vnum atque idem ſacrificium, propter nomē domini quod inuocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum acceſſerit. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Non ait, aliis, ſed ſibi. Qui ergo manducat digne & bibit, gratiam ſibi manducat & bibit. Quid aliud iis verbis Auguſtinus innuit, quàm quod aliis verbis dictum eſt à ſcholaſticis: ex opere operato, non ex opere operantis, valere ſacrificium ſiue ſacramentum. Certum eſt enim, quod mali bona adminiſtrando, ſe tantummodo lædūt:

Creſco. li. 3. cap 6. Gaud. cont. ſecūdam epiſtol. Gaudēti, li. 2. ca. 9. Donat. li. 6. ca. 4. & ſequentibus.

Eſa. 66.

Cont. Parme. li. 2. c. 5.

Lib. 6.

Eccl. 34

ſicut

ſicut fax accenſa ſibi quidem detrimentum præſtat, aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat,& vnde aliis commodum exhibet,inde ſibi diſpendium præbet. Quum verò idem Parmenianus protuliſſet ex Euangelio: Deus peccatores non audit: An propterea dicunt hoc,inquit,vt intelligatur malus Epiſcopus non exaudiri, cùm pro populo rogat? quod etſi ita eſſet,non ideo tamē populus,ſi bonus atq; fidelis eſt,ſolicitus eſſe deberet:ſecuros enim illos facit illa ſcriptura,quæ ait: Etſi quis peccauerit,aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum,& ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris: cùmq; poſuiſſet de Balaam exemplum. Non mirum eſt,inquit,ſi verba bona,quæ pro populo dicuntur in precibus, etiamſi à malis dicantur Epiſcopis,exaudiantur tamen, non pro peruerſitate præpoſitorum, ſed pro deuotione populorū. Quid hic aliud dicit,quàm quod poſtea ſcriptum eſt aliis verbis à Scoto: Sacrificium ſiue preces non ſolum valere virtute meriti perſonalis Sacerdotis: verumetiam virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offeruntur, cuius fidem, non peccata miniſtri Deus reſpicit. Habemus igitur iam,quæ ſit ſcholaſticorum ſententia,cùm ex opere operato valere Miſſam dicunt,nimirum eadem quæ quondam Auguſtini, eadem quæ totius Eccleſiæ Catholicæ fuit,eſt,& erit ſemper. Qui verò ſenſum illis contrarium affingunt: aut non intelligunt ipſi, neq; quæ dicunt,neque de quibus affirmant,aut extremè ſunt improbi,qui dum quamplurimos à Chriſti corpore quę eſt Eccleſia, ſegregare ſtudent,quod veritate non poſſunt,eiuſmodi confictà calumnia perficere conantur,alienum prorſus & abſurdum, ac minimè pium illis ſenſum affingentes. Verùm hæc eſt poteſtas tenebrarum,quibus in hanc cæcitatem adducuntur. Sed & ſi quis viſus eſt eſſe de applicatione ſacrificii ſcrupulus, an ea pro aliis fieri poſsit, per hæc quæ dicta ſunt, iam ſublatus eſſe videtur. Cùm enim iſti concedant,tantum propiciatorium Chriſti ſacrificium applicari poſſe pro aliis, hoc eſt illud quod in Miſſa dicimus applicari. Neq; enim Sacerdos in Eccleſiæ perſona, cuius miniſter eſt,ſuum cuiquam opus applicat, verum applicat opus Chriſti, ſacrificiū illud applicat in ara crucis peractum,paſsionem applicat & mortē Chriſti,per quam cum patre cœleſti reconciliati peccatorū noſtrorū ſumus remiſsionem conſequuti:huius fructum vt fideles

Ioan.8.
1.Ioan.2.
Num.23.
1.Tim.1.
Luc.22.

fideles adipiſci,peccatorumq́ remiſsionis & ſalutis in cru ce nobis promeritæ participes fieri queant,Deum patrem precatur,per eum ipſum,qui ſacrificium pro nobis factus, morte ſua nobis hæc promeruit, Dominum noſtrum Ieſum,filium eius vnicum.Atq; hoc eſt,quod applicari dicitur,ſacrificium.Applicatur autem non viuis magis,quàm mortuis,neq; præſentibus modo,verũ & abſentibus:niſi fortè pro viuis tantum ſemetipſum Chriſtus obtulit, & pro iis qui præſentes tum adfuerunt, & non pro mortuis & abſentibus quoq;.Atqui cõtradicit ſcriptura,quæ mundi totius eum aſſerit propitiationem fuiſſe : & ex perſona
1.Ioan.2. Dei Propheta:Ero mors tua,inquit,ô mors,& morſus tu-
Oſeæ.13. us ero inferne. Quid igitur aliud,quàm Euãgelij vocem negant,qui cum impio Aërio pro mortuis rectè ſacrificiũ offerri negant?Non enim aliam oblationem,ſed eandem quam Chriſtus obtulit,offert in Eccleſię perſona miniſter eius Sacerdos,neque pro aliis,quàm pro quibus Chriſtus obtulit,& oblatione ſua Domini mortem annuntiat,qua redempti ſunt omnes:cui oblationi & participãt omnes, qui ſunt in vnitate corporis Chriſti myſtici,ſiue ſuperſtites in hac vita,ſiue iam ex ea migrauerint,ſiue præſentes, ſiue ſint abſentes. Quod ſi non redemit Chriſtus morte ſua Patriarchas, Prophetas, & ſanctos alios Patres in ſe credentes,qui mortem eius præceſſerũt, non rectè dicitur pretium hoc redemptionis pro mortuis offerre Sacerdos. Sin autem redemit omnes,quemadmodum certa fides eſt Eccleſiæ,qui ſunt iſti,qui cum eandem ſe lingua confiteri profitentur,negare tamen audent,quod Chriſtus obtulit in omnium redemptionem,æquè mortuorum atq; viuorum,id rectè mortuis applicari? Sed iſti putant ſuũ opus applicare Sacerdotem:videntur Eccleſiæ myſteriorum eſſe prorſus imperiti,ac vbiuis potius, quàm in Catholica,de iis quæ pertinent ad fidem Catholicam,inſtituti. Repetendum eſt igitur iterum atq; iterum,& inculcandum,vt ne ſint neſcii: Non ſuum opus,non ſuam oblationem applicat Sacerdos ; verum opus Chriſti, oblationem illam qua ſemetipſum obtulit Chriſtus, in odorem ſuauitatis, cuius fructus vt perueniat, cùm ad eos,qui nobiſcum adhuc in terris degunt,tũ ad illos qui nos pręceſſerunt cum ſigno fidei,& dormiũt in ſomno pacis, Deum patrem per eundem Chriſtum precatur.Quod verò ſeorſum huic applicat,aut illi,nec hoc nouum eſt: quin iam inde ab Apoſtolorum

ſtolorum temporibus vſurpatum. Auguſtinus oblatum eſſe ſcribit,pro matre ſua ſacrificium pretii noſtri.Cyprianus antiquior Auguſtino negat offerri pro eo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebrari debere, qui excedẽs ad tutelam aut curam clericum nominaſſet. Vtroq; vetuſtior Tertulianus,etiam anniuerſariorũ meminit,de vxore dicens: Marito ſuperſtite,pro anima eius ores,& refrigerium interim adpoſtulet ei, & in prima reſurrectione conſortium,& offerat annuis diebus dormitionis eius.Et in alio libro.Iam repete apud Deum,pro cuius ſpiritu poſtules,pro qua oblationes annuas reddas. Ambroſius & trigeſimum & quadrageſimum obitus diem obſeruari ſolitum ſcribit, atq; vtramq; obſeruationem habere authoritatem,qua neceſſariũ pietatis impletur officium. Et beatus Ephrem cùm trigeſimum diem compleſſet, ſui memoriam fieri petiuit. Quod igitur tanto conſenſu,tot ſeculis, quàm latè patet Chriſtianum nomen, obſeruatum ſemper vbique locorum fuiſſe videmus, quid aliud quàm Apoſtolorum hanc eſſe traditionem exiſtimare fas eſt? Sicut exiſtimaſſe iam ante docuimus,Dionyſium Areopagitam, Ioannem Chryſoſtomum, & Ioannem Damaſcenum. Verùm hæc de ſacrificio dicta nunc ſufficiant,quæ eſt vna omnium præſtantiſsima, Deoq́ longè gratiſsima cæremonia,cuius quaſi quædã ſunt inſtrumenta,ſacra vaſa, ſacræ veſtes, Chryſma, cereus, luminaria. Viſum eſt enim, ad honorem huius tanti ſacrificii pertinere, vt rei tam ſacræ, etiam inſtrumenta ſacra eſſent, quorum quædam non niſi legitimè cõſecratis attingere liceret. Quod & ipſum nouum non eſt quin ipſis etiam Hieronymi temporibus,& multò ante vſitatum. Sic enim ille ſcribit ad Theophilum Alexandrinum Epiſcopum, quæ Epiſtola libris eius Paſchalibus annexa eſt, in Latinam linguam à ſe conuerſis: Diſcant,qui ignorãt,eruditi teſtimoniis ſcripturarum,qua debeant veneratione ſancta ſuſcipere,& altaris Chriſti miniſterio deſeruire, ſacroſq́; calices & ſancta velamina & cætera,quæ ad cultũ dominicæ paſsionis pertinent,non quaſi inanima & ſenſis carentia ſanctimoniam non habere,ſed ex conſortio corporis & ſanguinis domini eadem, qua corpus eius, & ſanguis,maieſtate veneranda.Quę tamen verba non ita ſunt accipienda,quaſi res inanimæ,vaſa & veſtes.gratiam in ſe ſuſcipiant,quod in hominibus,qui conſecrantur,fieri dubium non eſt:ſed

Lib.9 confeſſ.cap.12.
Li.1.epi 9.
De monogamia.
De exhortatione caſtitatis.
De obitu Theodoſij.
In Teſtamento ſuo.

per

per conſecrationem tamen,vel benedictionem illud effi-citur,vt magis idonea reddantur, ad cultum diuinum in eis peragendum : ſanctaq́; propterea dicuntur, ſiue ſacra, quod poſteaquàm ſemel Deo dicata,diuinoq́; cultui deſti nata ſunt,iam deinceps in alios vſus quocunq; ea conuer-tere non licet. Hieronymi quoque præceptor Gregorius Nazianzenus : Ne ipſa quidem,inquit,indumenta Sacer-dotalia,vel miniſterii vaſa,cuilibet contingere ſaltem aut contrectare fas eſt.Neq; verò Hieronymi aut Gregorii ſe-culo primum, ſacris vaſis & veſtibus calici præſertim,pa-tinæ & pallæ hic honor eſt habitus: propè centum annis ante Stephanus Papa, idem & martyr, ad quem extant Cypriani quoq; martyris ſcripta,ad Hilarium ſcribens iis verbis vſus legitur : Veſtimenta Eccleſiaſtica, quibus do-mino miniſtratur, cultusq́; diuinus omni cum honorifi-centia & honeſtate, à Sacerdotibus, reliquisq́; miniſtris celebratur,& ſacrata debent eſſe & honeſta, quibus aliis in vſibus, cum Deo eiusq́; ſeruitio conſecrata & dedicata ſint, nemo debet frui, quàm Eccleſiaſticis & Deo dignis officiis:quæ nec ab aliis debent contingi,aut ferri, niſi à ſacratis hominibus, ne vltio quæ Baltazar regem percuſ-ſit,ſuper hæc tranſgredientes & talia præſumentes veniat diuina, & corruere eos faciat diuinæ vltionis iuſtum fla-gellum ad ima. Idem in Epiſtola Soteris ad Epiſcopos Italiæ multo ante. Idem à Sixto Papa,qui fuit ſextus à Petro,ſcriptum legimus,cuius verba hæc ſunt:In hac ſan cta ſede Apoſtolica,à nobis & reliquis Epiſcopis,cęterisq́; domini ſacerdotibus ſtatutum eſt, vt ſacra vaſa non ab aliis quàm à ſacratis, dominoq́; dicatis contrectentur ho-minibus:indignum enim valde eſt,vt ſacra domini vaſa, quæcunq; ſint,humanis vſibus ſeruiant,aut ab aliis,quàm à domino famulantibus, eiq́; dicatis tractentur viris, ne pro talibus præſumptionibus iratus dominus, plagam imponat populo ſuo, & ii etiam qui non peccauerunt, mala patiantur & pereant,quia perit iuſtus ſæpiſsimè pro impio. Cæreorum quoque & luminarium vſus vetuſtiſ-ſimus eſt in eccleſia. Cùm accenderentur pro martyrum honore cęrei,viſum eſt Vigilantio minimè ferendũ,quod idololatriam quandam reſiperet. Contra quem ſcribens Hieronymus : Cæreos,inquit,non clara luce accẽdimus, ſicut fruſtrà calũniaris,ſed vt noctis tenebras hoc ſolatio temperemus & vigilemus ad lumen, nec cæci tecum dor-

miamus

In apologetico. *Dan.5.* *Epiſt.2.* *Epiſt.2.*

mulamus in tenebris. Quòd ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſecularium hominum, vel certè religioſarum fœminarum, de quibus verè poſſumus dicere: Confiteor Zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: *Rom.10.*
hoc pro honore martyrum faciũt, quid inde perdis? Cauſabantur quondam & Apoſtoli, quòd periret vnguentum, *Mat.26.*
ſed domini voce correpti ſunt. Neq; enim Chriſtus indigebat vnguẽto, nec martyres lumine cæreorum: & tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, deuotioq; eius mentis recipitur: & quicunq; accendũt cæreos ſecundum fidem ſuam, habent mercedem, dicente Apoſtolo: vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat. *Rom.14.*
Idololatras appellas huiuſmodi homines: non diffiteor omnes nos, qui in Chriſtum credimus, de idololatriæ errore veniſſe: non enim naſcimur, ſed renaſcimur Chriſtiani. Et quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne ſimili eum videamur honore cum idolis venerari? Illud fiebat idolis, & idcircò deteſtandũ eſt: hic fit martyribus, & idcircò recipiendum eſt. Nam & abſq; martyrum reliquiis, per totas orientis Eccleſias, quando legendum eſt Euangelium, accenduntur luminaria iam ſole rutilante, non vtiq; ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitię demonſtrandum. Vnde & virgines illæ Euangelicæ ſemper *Mat.25.*
habent accenſas lampades ſuas. Et ad Apoſtolos dicitur: *Luc.12.*
Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. *Ioan.5.*
Et de Ioanne Baptiſta: Ille erat lucerna ardens & lucens: vt ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Pſalterio legimus: Lucerna pedibus *Pſal.118.*
meis, verbum tuum domine & lumen ſemitis meis. Malè facit ergo Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli ſecundum nos oſſa veneranda, ſecũdum te, vilem puluiſculum, offert domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria? Hactenus Hieronymus. Aquæ verò benedictæ vſus ab ipſis Apoſtolorũ temporibus, ortum habere videtur: ſiquidẽ qui fuit quintus à Petro Pontifex Romanus, Alexander his verbis illius meminit: *Epiſt.1.ad*
Aquam ſale conſperſam populis benedicimus, vt ea cuncti aſperſi purificentur, & ſanctificentur, *omnes Orthodoxos.*
quod & omnibus ſacerdotibus faciendũ eſſe mandamus. *Hebr.9.*
Nam ſi cinis vitulæ aſperſus ſanguine, populum ſanctificabat, atq; mundabat: multo magis aqua ſale aſperſa, diuiniſq; precibus ſacrata, populum ſanctificat atq; mundat,

Etſi

2.Reg.4. Etſi ſale aſperſo per Elizæum Prophetam, ſterilitas aquæ ſanata eſt: quanto magis diuinis precibus ſacrata, ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, atque mundat & expurgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias Diaboli auertit, & à phantaſmatis verſutiis homines defendit. Matt.9. Nam ſi tactu fimbriæ veſtimenti ſaluatoris, ſaluatos infirmos eſſe non dubitamus: quanto magis virtutē ſacrorum eius verborum diuinitus ſacrantur elementa, quibus ſanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? Sed nobis hoc loco de ſingulis cæremoniis quæ ſumuntur à rebus, dicere propoſitum non eſt, quum præſertim copioſè de iis multa ſint ab aliis perſcripta. Ante annos centū prope ſeptuaginta, ſcripſit octo libros ea de re, Gulielmus Duranti Epiſcopus Miniacenſis, quibus titulum dedit: Rationale diuinorum: quem totidem annis præceſsit, Rupertus Abbas Tuicienſis, cuius extāt de diuinis officiis libri duodecim. Æditus eſt etiam non ita pridem in lucem opera viri pii & docti, Ioannis Cochlæi, liber Amalarii Treuerenſis Archiepiſcopi, de officio miſſæ, ante annos ſeptingētos & amplius ſcriptus, in quo multa reperire licet, ad hoc argumenti genus pertinentia. Scripſit eadem de re ducentis ante Amalarium annis Iſidorus, cuius & duo libri extant de diuinis officiis. Inter eas autem res, à quibus cæremoniæ ſumuntur recenſere poſſunt & ea, quæ ad orationes, eleemoſynas & ieiunia pertinent. Verum alio loco ſtrictim ea de re breuiterq; nonnulla dicemus: neque enim huius eſt inſtituti, omnia quæ dici poſſunt perſcribere.

CAPVT XC.

De cæremoniis quæ ſumuntur à loco.

A Loco quoq; ſumuntur cæremoniæ: nam oraturi ad templa cōuenimus, quæ ſunt ædes Deo ſolenni ritu conſecratæ: Quin & corpora noſtra, non niſi in templis, aut certè in cæmiteriis, quæ & ipſa conſecrantur, ſepeliri volumus. Præcipuè verò, tremendū illud ſacrificium alibi quàm in æde domino ſacrata, peragi, per ſanctorum patrum Canones non licet. Neq; verò nouum hoc eſt inſtitutum: nam pręterquā quod in veteri Exod.26. quoq; lege, tabernaculi per Moyſen, ac tēpli per Salomo- 3.Reg 6. nem conſtructi fuit vſus: etiam Petrum & Ioannē, in tem- Act.3. plum Hieroſolymitanū aſcēdiſſe legimus, ad horam orationis

tionis nonam. Quibus autem in locis Euangelium Apo=
ſtoli prædicabant, nominatim autẽ in Aſiæ, Syriæ, Æthio=
piæ & Indiæ ciuitatibus, quin & apud ipſos Anthropo=
phagos, Philippum, Bartholomeũ, Thomam, Matthęum *Li.2.ca.39.*
& Andream, templa & quidem maxima conſtruxiſſe tra= *40.&.41.*
dit Nicephorus, quos eadem illa cõſecraſſe quoq; dubium *Eccle hiſt.*
non eſt, vt in alios vſus ea transferri fas non fuerit: etiam *Gratia. de*
ſi primus Higinus referente Gratiano, & ante eum Iuo= *conſecrat.*
ne, templum, vel vt ipſe vocat Baſilicarum conſecrationis *lib.1.cap.*
mentionem facere videatur, qui fuit octauus à Petro Pon *omnes.*
tifex Romanus, iuxta ſupputationem Euſebii in Chro=
nicorum libro, vt Apoſtolicum hoc inſtitutum fuiſſe mi= *Iuon lib.2.*
nimẽ ſit ambigẽdum. Philo quoq;, qui fuit Apoſtolorum *decret.*
æqualis, ſcribit hoc de viris Apoſtolicis, quod habuerint
ſacra domicilia, quæ ſemnia, ſiue monaſteria vocabant, in
quibus manentes, honeſtæ ac ſanctæ vitæ myſteria cele= *Vide Euſe.*
brabant, nihil illo inferentes, nec potum, nec cibum, nec *li.2.ca.17.*
aliud quicquam eorum, quæ ad corporis ſuſtentationem
neceſſaria ſunt, ſed leges & oracula Prophetarum & hym *Eccl.hiſt.*
nos, ac reliqua eiuſmodi, quibus ſcientia & pietas augeſ=
cunt & conſumantur. Ac illud quidem dubium non eſt,
quantum ad ipſum deum attinet, nihil referre, quo in lo=
co colatur: qui cùm ſit corporis expers, nullis finibus cir=
cumſcribitur, nec loco clauditur vllo: quod nec ille igno=
rabat, qui templum illi fabricatus: Si cœlum, inquit, & cœ *3.Reg.8.*
li cœlorum te capere non poſſunt: quanto magis domus
hæc quam ædificaui tibi? Cæterum quod in templis po=
tius orationes, præſertim verò ſacrificia peragũtur: homi=
num id cauſa conſtitutum eſt, quorum ingeniũ eſt, eorum
præſertim qui ſunt de vulgo, quæ peruulgata ſunt, mino=
rem vt eorum rationem habeant: quin ea deſpicatui du=
cunt. Si quæ verò ſolenni ritu, propriẽ diuinæ rei facien=
dæ, dicata ſunt, & cõſecrata: neſcio quomodo maiore qua
dam habentur à multis in veneratione. Sic videmus ad
regum & principum venerationem permultum facere, ſi
domus habitẽt, quàm reliqua multitudo, magnificentio=
res: ſi veſtes etiam induti ſint ſplendidiores. Viſum eſt
igitur ad multitudinis maiorem erga Deum reuerẽtiam
excitandam, nõ parum intereſſe, vt ædes certæ conſtitue=
rentur, in quibus res alia nulla fieret, præterquam quæ
ad colendum Deum pertineret: quin & vaſa, quemadmo
dum antea cõmemorauimus, & veſtes, & miniſtri quoque

peculiares ei rei deſignati ſunt. Deinde verò quum præci-
puus Dei cultus, in eo charitate proſequendo conſiſtat (ni
Lib. 10. de trinit. ca. 1. hil autem amatur, niſi cognitum, ſicut ab Auguſtino quo-
que ſcriptum legimus) omni certè ſtudio laboratum
oportuit, vt clarum omnibus & illuſtre Dei nomen red-
deretur, vt ne quem latere poſſet quantis ille beneficiis
mortalium genus affecerit, quo ſic illis commemorandis
ad colendum, hoc eſt amandum Deum, facilius homines
accēderentur. Poſtulabat itaque ratio, locus vt aliquis de-
ſignaretur, in quo beneficia Dei, quàm maximè clara te-
ſtataq; cunctis redderetur, cui rei non alia domus viſa eſt
magis idonea, quàm ea ipſa, quæ rebus diuinis faciendis
eſſet dicata, quarum non poſtrema pars eſt verbi Dei præ-
dicatio. Neq; dubitandum eſt, quin gratiores Dei ſint pre-
ces, & ad impetrandum quod velis efficatiores, quæ fiunt
3. Reg. 8. in templo Deo conſecrato: non ſolum propter loci reue-
rentiam: ſicut Salomon quoque petiuiſſe Deum legitur:
Sint oculi tui aperti nocte ac die, ſuper domum de qua
dixiſti: Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem ſer-
ui tui, & populi tui Iſrael, in loco iſto: verumetiam quod
cùm coiit cœtus omnis, & aggregatur ad Deum, quum
quaſi manu facta precationibus ambiunt orātes, grata eſt
In Apologetico, ca. 19. hęc vis Deo, ſicut ſcribit Tertullianus: quodq; ſingulis pe-
tentibus negaturus fortè fuerat, multorum vnanimitati
precātium ferè tribuit. Fieri namq; dicit Ambroſius Eccle-
Li. 5. in Lu. ſiæ contemplatione, vt quod alicui dominus negare poſ-
ſet, ignoſcat, certum vt ſit, quod maiore cum fructu Deo
ſupplicatur in Eccleſia, quàm quouis in alio priuato loco,
quod iis etiam verbis teſtatur Ioannes Chryſoſtomus. Et
Ad populū Antiochē. ho. 29. domi quidem orari poteſt, ſic autem vt in Eccleſia nō po-
teſt, vbi tanta patrū multitudo, vbi clamor ad Deum vna-
nimiter emittitur: nō ita dominum per te ſolus orans au-
dieris, vt cum fratribus tuis: hic enim maius aliquid eſt,
puta vnanimitas & cōſonantia, charitatiſq; vinculum &
ſacerdotum orationes. Propterea namque ſacerdotes pro-
poſiti ſunt, vt multitudinis orationes quum ſint infirmi-
ores, hiſce potentiores adiungentes, pariter cū illis in cœ-
Act. 12. lum aſcendant. Si namq; Petrum Eccleſię adiuuit oratio,
& illam ex carcere columnam eduxit: quomodo tu ipſius
potentiam contemnis? Quin & alio loco, vbi tractat de
Hom. 3. incomprehenſibili Dei natura, fieri non poſſe dicit, vt do-
mi tam bene quis oret, quàm in Eccleſia: quod pluribus
etiam

etiam verbis inibi perſuadere conatur. Beatus quoq; Baſilius æqualis eius, eadem de re diſſerens. Nobis quoq; periculum eſt, inquit, malè obitu mandati, ſi loci rationem neglexerimus, maximè ſi ſacerdotii myſteria in locis prophanis celebrauerimus: propterea quod ea res indicium haberet contemptus in celebrante, offendiculum quoque generaret pro varietate affectionum multifaria, propter variam multorum, in rerum diuinarum ſcientia, infirmitatem. Si verò quiſquam obiiciat. Quid igitur eſt quod Apoſtolus dixit: Volo viros precari in quouis loco, ob id quod dominus ipſe poteſtatē dedit orandi Deum in omni loco, vbi dixit: Neq; Hieroſolymis poſthac, neq; in mōte iſto adorabitur pater: hoc dicendum eſt, quod illud in omni loco, non comprehēdit eos locos, qui humanis vſibus, rebusq; immundis & prophanis deputati ſunt, ſed dilatat ac deducit ad orationem Dei, ab arcto Hieroſolymę ambitu, in omnem totius orbis locum. His verbis indicare Baſilius videtur, non ſic accipiendum illud eſſe, quod dicit Paulus in omni loco, quaſi paſsim in prophanis quibuſq; locis Deus adorandus, deoq; ſacrificia ſint offerēda, quod tamen vbiq; mente fieri poteſt: ſed quod nō ſolum in templo Hieroſolymitano, aut in mōte Garizin, verum in quouis alio loco, ad colendum Deum propriè deſignato, preces, ſupplicationes et ſacrificia fieri poſsint, vt quod à Chriſto dictum eſt: Venit hora, quando neq; in monte hoc, nec Hieroſolymis adorabitis patrem, & : Veri adoratores, adorabūt patrem in ſpiritu & veritate, nequaquam per hæc verba templa Deo deprecando dicata, videantur excluſa: ſed cùm Iudæi contenderent, nuſquàm adorari Deum oportere præterquā Hieroſolymis in templo, quaſi Deus alibi non audiret vota deprecantium: contra Samaritani negarent eum vſquā adorandum niſi in monte Garizin, quod is locus à Moyſe decretus eſſet, vbi patriarchę benedicerēt populo ſeruanti mandata Dei, hoc dicere voluiſſe Chriſtus intelligēdus ſit: futurū nō ita multò poſt, vt & Samaritanorū impius cultus aboleretur, & Iudęorū carnalis religio transferretur, ac antiquatis vtriſq;, pius & verus cultus, nempè ſpiritualis, in eorum locum ſuccederet, quo non in hoc monte, quaſi cōcluſus in eo credatur, qui nō ſolū huius montis, verumetiam totius orbis Deus eſt, & dominus: nec Hieroſolymis, quaſi non alius ad adorādum patrē ſit locus aptus & idoneus, verū quàm longe,

De Baptiſmo. ſer. 2. cap. 8.

1. Tim. 2.

Ioan. 4.

Deut. 27.

quamq́; latè pateat orbis vniuerſus,in omnibus terrarum
locis,templa Deo piè colendo fabricarētur, in quibus ipſi
pii templa Deo facti,non iam in externis tantum ritibus,
quemadmodum à Iudæis eſt factitatum , verum ſpiritu
Deum & veritate ſint adoraturi,nimirum fide vera, cha-
ritateq́; non ficta : vt quicquid externorum rituum adhi-
bitum fuerit, ii nihil aliud, quàm certa quædam indicia
Hier.38. ſint huius fidei,charitatiſq́; futuri . Eſt quidem ita quod
Dani.7. in omni loco Deum adorare fas eſt , qui non locum, ſed
Iob.2. mentem requirit feruidā. Sic Hieremiam in cœno,ſic Da
Ionæ.2. nielem in lacu,ſic Iob in ſterquilinio iacentem,ſic Ionam
Luc.23. in ventre ceti,ſic latronē in cruce pendētem,ſic Ezechiam
in lectulo decumbentem,ſic Paulum in carcere clauſum,
Eſaiæ.38. Deum deprecatos, & ab eo legimus exauditos. Sed ſi illā
Act.16. ipſam mentem feruidā ad locum ſanctū,ad congregatio-
nem ſanctā attuleris:certum eſt & indubitatum,quod ex
tali mēte profectæ preces,multo tum Deo gratiores,& ad
quiduis impetrandum futuræ ſint efficatiores.Quamob-
rem facere prorſus oportet hominē non Cyclopicum, vt
vel feſtis ſaltem diebus templa Deo conſecrata ingreſſus,
ad ſanctorū ſe cœtum aggreget,& cum illis puras manus
leuet,Deumq́; tum ſibi,tum Eccleſiæ vniuerſæ propitium
reddere conetur,ac quę ſit illius voluntas,ex ore ſacerdo-
tis accipiat:Neq; verò ſine cauſa,loca eiuſmodi Deo cōſe-
crata,vocantur Eccleſię.Etſi enim quę propriè dicitur Ec-
cleſia,cōſtat ex viuis lapidibus, ex hominibus in Deū cre-
1.Petr.2. dentibus:idem enim græcè ſonat vox hęc,quod latinè cę
tus vocatorum: tamen quoniā in eum locum cōueniunt,
qui vocati ſunt ad ſpem cœleſtis hęreditatis cōſequendæ:
locum ipſum eodē nomine, quo cœlum in eo congregari
ſolitū,appellare viſum eſt.Quiſquis igitur ex vocatis eſſe
vult,ædes eas vt frequētet neceſſe eſt,in quas cōuenire vo
catos videt,vt ad eandem vocationem ſe quoq; pertinere
teſtatū omnibus faciat. Quoniam verò nō eſt quod quiſ-
quā ſperet fore,vt inter electos cenſeatur,qui nō ſit è cętu
vocatorum:vel hoc ipſo nomine facere quiſq; debet,vt li
benter in hoc vocatorum cœtu verſetur,quo poſsit in ele-
ctorum numerum aggregari:cùm pręſertim cœtus in ter
ris adhuc militantium,ad agendas Deo gratias,& laudes
illius prædicandas coactus,imago quędā ſit, illius iucun-
diſsimæ,& eius quidem ſempiternæ conſolationis beato-
rum ſpirituum, in cœlo triumphantiū,& abſq; vlla inter-
miſsione

miſsione Deũ laudantium, vt qui ad eam peruenire vult, cætum hunc in terris agentium frequentare opus habeat, atq; hic illud incipiat meditari, quod erit illic ſine fine faciendum. Porrò congreſſus iſtos non eſt exiſtimandum tantum ad Euangelium audiendum fieri oportere, vt eo audito, ſubito quiſq; è templo ſe proripiat, neq; ſibi quicquam præterea in eo negotii eſſe putet: ſed ſic Euangelium audiendum eſt, vt ſimul orationi vacetur, cui rei magis etiam, quàm audiendo Euangelio, templa dicata videntur. Domus mea, dicit Dominus, domus orationis vocabitur: non prędicationis aut auditionis. Hinc eſt quod Græci quoq; tēpla vocant Euchiria, latinè dicere poſsis oratoria, nō prędicatoria vel auditoria. Non quod nō recte prędicetur & audiatur in illis Dei verbum, ſed quod orationibus Deo placando proprie ſunt deſtinata. Verum eſt quod à veritate dictum eſt, quod vnus eſt magiſter noſter in cœlis. Quos enim hic magiſter ſpiritus ſanctus intus non docet, indocti remanent: ſiquidem forinſecus magiſteria, ſicut ab Auguſtino ſcriptũ legimus, adiutoria quædam ſunt, & admonitiones: cathedram in cœlo habet, qui corda docet, qui niſi loquatur nobis intus, fruſtra foris verba perſtrepunt, quæ haud aliter ſe habent ad mentem hominis, quàm quemadmodum ad arborem agricola. Forinſecus is operatur, adhibet aquam & culturæ diligentiam: verum adhibeat ille forinſecus quæcunq; velit, nunquid poma format? nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra foliorum? nunquid tale aliquid intrinſecus agit? Sed quis agit hoc? docet nos Apoſtolus dicens: Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit: neq; qui plantat eſt aliquid neq; qui rigat, ſed qui incrementũ dat, Deus. Cum itaq; ſonos tantum verborum, ab homine magiſtro percipiamus, res autem ipſas veritate intus docente cognoſcamus: quid aliud faciendum nobis reſtat? quàm vt ad illum qui cathedram habet in cœlo, confugiamus, illum, vt nos intus doceat, precibus fatigemus, quò & cognoſcere voluntatem illius, & eam cognitã explere ſimul queamus. Quam autem cauſam eſſe dicemus aliam, quamobrem parentum noſtrorum memoria multos videre licuerit, non magis ad audiendum promptos, quàm ad obtemperandum Dei mandatis paratos, cũ nunc adiutores plurimi, factores verò prope nulli reperiantur: niſi quod illi, cum ſonum verborum hominis, è ſuperiore

Mat.21. *Mat.23.* *In Epiſt. Ioã hom.3.* *1.Cor.3.*

loco Dei voluntatē in eccleſia annuntiantis, percepiſſent, nequaquàm ea vna re contenti fuerint, verum ſicut antea quoque commemoratum à nobis eſt, ad eum qui cathedram in cœlo collocatā habens intus docet, ſupplices confugerunt, eiusq́; fidem implorarunt, vt & ſanum eorum, quæ à miniſtro verbi dicta eſſent, intellectum præſtaret, & ad explendam Dei voluntatem vires ſuppeditaret, illud quod ab Auguſtino in locis aliquot ſcriptum eſt, ſubinde repetentes: Da quod iubes, & iube quod vis. Atq; vt alibi quàm in templo preces ad Deum rectè fundi poſsint: probanda tamen eſt illa Fœlicis Papæ ſanctio, ante mille annos lata, quod ſicut non alij quàm ſacrati domino ſacerdotes debent Miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre, ſic nec in aliis quàm in ſacratis locis, Miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licebit. Ac paulò ſuperius: Satius eſt, inquit, Miſſam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis vbi fieri non oportet: niſi vt ſæpe dictū eſt, pro ſumma contingat neceſsitate: quoniam neceſsitas non habet legem. Vnde ſcriptum eſt: Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris, ſed in loco, quem elegerit dominus Deus tuus. Quem qui præceſsit eiuſdem nominis Pontifex prope ducentis annis: Mandamus, inquit, vt ſuper memorias martyrum Miſſæ celebrentur, ne memoria eorum à talibus extingui, aut veneratio poſsit prohiberi. Quod in Concilio quoque Laodicenſi inter hos duos Pontifices interiecto, ad eundem modum conſtitutum legimus, & poſtea in Concilio Cabilonenſi, vbi eiuſdem Laodicenſis Concilii fit mentio. In ſuis quoq; contractioribus regulis Baſilius: Quemadmodum, inquit, ratio nō admittit, vt commune vas in ſancta loca inferatur: ita neque permittit, vt ſacra in prophanis ædibus celebrentur: Veteri inſtrumento apertè ex præcepto Dei nihil tale fieri permittente dominoq́; dicente. Templo maius quid eſt hic. Et Apoſtolo: An domos non habetis ad manducandum & bibendum? Quid dicam vobis, laudabóne vos? in hac cauſa nón laudabo: & quæ ſequuntur. Nec commune conuiuium in eccleſiam conferendum, neque dominicàm cœnam in priuatis ędibus contemptui exponendam eſſe, ex his docemur, niſi quis in articulo neceſsitatis delegerit puriorem locum, aut domum tempore accommodo ſine peccato celebrationem fieri vix poſſe. Quamobrem qui nulla neceſsitate adacti, in illis ipſis locis vbi potatur

ſæpè,

Li.10.confeſſ.ca.20.

in Epiſt ad omnes Epiſcopos, cap.1.

Deut.12.

Epiſt.2.

Quæſt.301.

ſæpe,ſaltatur,pergręcatur,ſacrificiũ hoc tremendum pera-gi iubent, nulla ratione iuſtam repręhenſionem effugere poſſunt. Qui ſi hunc honorem habendũ deo non putant, vt domum dei, domũ orationis conueniant,quæ non alii rei, q̃ deo placando ſacrata eſt,neq; ſubmiſſum pii Centu-rionis illius animũ imitari volunt, qui ſe iudicabat indi-gnũ,ſub cuius tectum Chriſtus intraret, ſed quaſi pro im-perio Chriſtum ad ſe venire iubent: multo rectius facerẽt ſi ab audienda Miſſa abſtinerent,quæ prophanari certe vi detur,cum in prophanis ædibus extra neceſsitatẽ celebra-tur. Excuterent iſti pigritiã faſtumq; ſuum abiicerent po-tius,ac quantacunq; dignitate præditi ſint,ita tamen ſe ſu perioreẽ eſſe deum ſibi perſuaderẽt, vt cum illo comparati ne ſint quidem, aut ſi quid ſint,cinis & puluis ſint. Qui hanc animi ſubmiſsionem ad orandum deum nõ adfert, inane ſacrificium,inanis eſt illius omnis oratio.Ad quam vt inuitarentur homines,illud quoq; moribus eſt receptũ, & iam inde à multis ſæculis obſeruatum, vt pro foribus templorũ eos qui variis morbis confecti, membris etiam ſuis mutilati,ac ad extremam egeſtatem redacti ſunt, col-locarent,qui quaſi communes quidam hominũ præcepto-res eſſent, per quos vt nec ſecundis rebus efferentur, nec aduerſis frangerẽtur,admoneri poſſent. Nihil æquè Deus odit atque ſuperbiam,quam ſi ſecum aliquis templum in-grediens,adferat, tãtum abeſt,vt placatum ſibi deum red-dat, maiorem etiam vt illius indignationem prouocet. Aſsident igitur iſti foribus diuinarum ædium, vt cum oculos in eos noſtros defixerimus,admoneamur fragilita tis noſtræ, nos iiſdẽ quibus illos caſibus obnoxios eſſe re-cordemur.Placet ſibi quiſquam,quod ętate florenti,quod forma præſtanti, quod valetudine ſit firma: cum in hos aſpexerit in veſtibulis templorum iacentes,fieri nõ poteſt, quin criſtas demittat illico, animo ſecum repetens, ex iis fuiſſe quoſdam,quos cum æquè Deus iiſdem corporis bo-nis aliquando cumulauerit,nunc tamen ſqualidi ſint, de-formes, & grauibus totius corporis doloribus, miſeran-dum in modum oppreſsi. Tumet aliquis diuitiis & poten tia: fortaſſe inter eoſdem reperiet aliquem, qui cum & ipſe locuples aliquando fuerit,neq; ſecundas res moderatè ferre potuerit,eo tandẽ calamitatis recidit miſer, vt men-dicare ſtipem cogatur.Itaq; viciſsitudinis rerum humana-rum commonefactus, de faſtu ſuo permultum remittet,

Mat. 8.

dum quod huic accidit, ſibi quoq; euenire poſſe putabit. Atq; hæc quidem doctrinæ cuiuſdam ſunt & admonitionis · ſed & conſolationis ex illis plurimum capere licet. Accidit cuipiam prẹter voluntatem aliquid. At quam leue eſt illud, ſi cum iſtius caſu, ſtipem pro foribus tẽpli mendicantis, cõferatur. Non eſt eo loco quo velis valetudo tua: at huius miſeri morbus prorſus eſt incurabilis. Facultatũ tuarum grauem aliquam iacturam feciſti: at huius eſt mul to grauior, qui ne panem quidem habet, quo vitam ſuſten tare queat, niſi tua benignitate ſit adiutus, non murmurat tamen, non maledicit, non aliquod impatientis animi ſignum dat, ſed ærumnã ſuam æquo fert animo. Nunquid ea res non magnam dolori noſtro leuationem adfert, ſi quem ex rebus contra voluntatem noſtram fluentibus acce pimus? Ac nos ad agendas Deo gratias excitat? qui quãuis pro paterno ſuo in nos animo, caſtigandos nos eſſe putauerit, ſuæ tamen miſericordiæ non eſt oblitus, neq; nos extrema illa calamitate afficere voluerit, qua miſeros iſtos, pro foribus iacentes eccleſiæ, premi videmus. Admonet præterea nos calamitoſorũ hic aſpectus, vt & ipſi propenſo ſimus ad miſericordiam animo, & ſingularem Dei miſericordiam ac benignitatem admiremur. Nam ſi Deus iſtos non aſpernatur, neq; pudet eum ipſorum, quod ſuæ domus veſtibulis aſsident, multo minus te fas eſt carnem tuam & membra tua deſpicere, neq; eis qua poſsis ratione ſubuenire velle. Simul conſydera, quàm ſit longe diuerſa ratio eius, quam poſsidet rex mortalis, & eius aulæ, quam ſibi conſecratam habet immortalis ille rex regum, & dominus dominantium. Illic omnia factus, hic humilitas omnia: nõ licet illic videre, niſi auro & gemmis ornatos, & pretioſis veſtibus indutos: huius contra aulici pannoſi ſunt, ſitu ſqualoreq; obducti, quorũ ſedes & collectio modo non admonitio quædam eſt ad hominum genus, præclaram illam vocem ædens: nihil humana ſunt omnia, fumus & vmbra ſunt. Si bonũ eſſent diuitiæ, Deus ante veſtibula ſua pauperes non collocaſſet, quos propter eã cauſam ibi collocaſſe videtur, vt quemadmodũ qui ad hominem regem adire vult, prius ſe in alicuius, qui ſit ex illius comitatu, familiaritatẽ inſinuat, & eum officiis, obſequiis, liberalitateq; ſua ſibi demereri conatur, q̃ per eũ & aditus faciles, & aures principis benignas habere queat: ſic qui vult in Dei domum ingredi, ac orationem ab illo ſuã exaudiri,

audiri, prius aulicos ipſius, qui pro foribus eius aſsident, ſibi conciliet, ac memor illius quod ſcriptum eſt: Non apparebis in cōſpectu meo vacuus, eos muneribus deliniat, certo perſuaſum habens, quod ſibi factum Deus interpretatur, quicquid ex minimis iſtis vni factum fuerit: ac delinitis illis tum primum accedat cum fiducia ad thronum gratiæ Dei, qui cum dixerit: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur: non poteſt quod promiſit non præſtare. Cęterum fruſtra miſericordiā expectat à Deo, qui prior in proximum vſus ea nō fuerit erga quem qualem ſe quiſq; præſtiterit, talem Deum erga ſe vicisſim experietur, qui miſericordiam ſe velle non ſacrificiū diſertis verbis pronuntiat. Quiſquis igitur quod vult Deus, Deo negat, quod ipſe deſiderat, à Deo ſibi vult negari. Eſt in cęlis miſericordia, quemadmodum à Propheta dictum eſt: Domine in cœlo miſericordia tua: ad hanc non niſi per terrenas miſericordias peruenitur. Vocat igitur Chryſoſtomus, eos qui pro foribus Eccleſiæ ſedent, ſtipem à nobis mendicantes, medicos vulnerum noſtrorum, non ſolum quod faſtui plerunque noſtro medentur, quod graue vulnus eſt animæ, quodq; ſi quem ex rebus aduerſis dolorem accepimus, ei conſolationem adferunt: verumetiam quod per eos peccatorū noſtrorū remiſsionem conſequuti, grauibus eorum morbis liberamur. Verba Chryſoſtomi hæc ſunt: Niſi eſſent pauperes, peccatorum diffic[illegible] ſarcinam poneres, medici illi ſunt vulnerum tuorum, manus eorum tibi medicamenta præſtant. Non ita medicus, vt medicamenta imponat, extendens manum curationem exhibet, ſicut pauper abs te, vt accipiat porrigens manum. Dediſti pecuniam & peccata ſimul exuiſti. Ad eundem modum Petrus quoq; Chryſologus: Manus, inquit, pauperis eſt gazophilacium Chriſti: quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum, da nummum, vt accipias regnum, da micam, vt accipias totum. Sed quid horum opus eſt proferre teſtimonia, quibus referti ſunt ſanctorum omnium libri? Dixit ipſe Chriſtus: Date eleemoſynam, & ecce, omnia munda ſunt vobis. Omnia, inquit Baſilius locum hunc enarrans, quæ per rapinam & auaritiæ ſtudium peccamus, & male agimus. Addit paulò poſt: Non quod per ſe iſta ad mundationem ſufficiant: cum principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti, in quo & alio-

Exod.23. *Mat.25.* *Mat.5.* *Oſeæ.6.* *Mat.9.* *Pſal.35.* *In prima ad Tim. Hom.14.* *Serm.8.* *Luc.11.* *In regulis contract. quaſt.2.*

aliorum omnium redemptionẽ habemus, ſi in vno quoq;
dignos reſipiſcentiæ fructus fecerimus. Fructus autem re-
ſipiſcentiæ dignos intelligi vult idem in eodem libro Ba-
Quæſt. 281. ſilius, opera iuſtitiæ, peccato oppoſita, verbi gratia, Rapui-
ſti aliena, non modo rapere deinceps deſine, verumetiam
*Luc.*19. cum Zachæo dic: Ecce dimidium bonorum meorum do
mine do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo
quadruplum. Eſt igitur eleemoſyna cũprimis ad id quod
*Tob.*12. velis impetrandum neceſſaria: ſcriptum eſt enim: Bona
eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna. Oratio pulſat, ie-
iunium impetrat, eleemoſyna accipit. Hæc tria vnũ ſunt,
ac ſibi inuicem vitam dant. Orationis anima: ieiunium,
ieiunii vita eſt, eleemoſyna, ſiue miſericordia: ita ſibi con-
nexa hæc ſunt, vt recte ſeparari non poſsint. Quamob-
rem repræhendendi merito ſunt, qui, per quos ad miſeri-
cordiam prouocamur, pauperes & calamitoſos homines,
à templi, quæ domus eſt & aula Dei, foribus procul arcere
conantur: cum non hanc ex illis vtilitatem tantum ca-
piamus, quod nos ad præſtandam miſericordiam, quam
præſtari nobis à Deo velimus, inuitant: verumetiam & vi
ciſsitudinis rerum humanarum, caſuumq;, quibus ſubie-
cti ſumus, admonemur, & in rebus aduerſis nõ parum ex
eorum aſpectu conſolationis capiamus. Retinendus eſt
igitur laudatus Eccleſiæ mos, vt pro foribus domus Dei
pauperes excubent, atque ibi miſericordiam ab iis qui
Deum ſui miſereri cupiunt, expectent. Et quamuis recte
quouis in loco preces ad Deum funduntur, recte tamen
& illud creditur, quod quæ cum reliquo cętu piorum in
ſacris ædibus fiunt orationes, multo ſunt efficatiores. Re-
cte & illud à ſanctis patribus conſtitutum obſeruatur, vt
tremendum ſacrificium non alibi, quàm in Deo ſacratis
templis offeratur, ad quod celebrãdum, & homines & ve-
ſtes & vaſa & locus requiritur ſacer, vt nihil ibi ſit, quod
non verbo Dei ſanctificatum ſit, quo ſic maiore in venera
tione ſacrificium inter omnia maxime venerandum, à po-
pulo haberi poſsit. Eſt quidem ita, quod vbiq; Deus eſt: ve
*Pſal.*32. rum non vbiq; tamen æqualiter operatur. Miſericordia
3.*Reg.*8. domini plena eſt terra. Sed in ſcripturis tamen legimus,
quod certa loca ſuis operationibus delegerit: exauditioni
templum Hieroſolymitanum: arcam miraculis: piſcinam
probaticam ægrorum ſolatio. Templum quidem eo di-
gnatus eſt honore, vt ſi quis etiam exul ad illud verſa fa-

cie oraret, exaudiretur, quod priuilegium nulli alii loco conceſſum eſſe legimus. Arcæ porrò tantam virtutem eſſe *Ioſue.6.* voluit, vt ea pręſente funderentur hoſtes, Hiericho corrue- *Ioſue.4.* ret, & Iordanis retrorſum cõuerteretur. Piſcinæ verò pro- baticæ prærogatiuam hanc fuiſſe, nobis Euangelium in- *Ioan.5.* dicat, vt qui primus in eã deſcendiſſet, quocunq; tandem affectus eſſet morbo, ſtatim ab eo liberatus diſcederet. Nunquid parem vim ad ſanandum aliæ quoque vulgares aquæ habuerunt? Sic Deus cuius miſericordia pleni cęli, plena eſt & terra, nullo vt loco circunſcribatur, certa ta- men loca eſſe voluit, in quibus manifeſtius virtutem ſuam declararet. In templo Deus olim reſponſa dabat, in tem- plis angelos videre licuit, quos inibi etiam habitare vel il- lud nobis eſſe documento poteſt, quod à Ioſepho memo- riæ proditũ eſt, cum iam iam Hieroſolymitanũ excidium inſtaret, angelos auditos eſſe qui dicerent: Recedamus ex iis ædibus. Sed hæc dicet aliquis veteris Teſtamenti fuiſ- ſe, nec ad nouum pertinere quicquam, in quo Samaritanę diſertis verbis dictum legimus: Mulier, crede mihi, veniet *Ioan.4.* hora, quando neq; in monte hoc, neq; Hieroſolymis ado- rabitis patrem. Atqui ille ipſe qui hæc dixit, noui Teſta- *Mat.21.* menti mediator & auctor, templo tãtum honoris habuit, vt cùm eiiceret ex eo vendentes & ementes, domum illud ſui patris vocauerit. Nunquid non totus mundus domus *Hier.32.* eſt illius, qui dixit: cœlum & terram ego impleo. Cœlum *Eſa.66.* ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum. Et ta- men domum ſui patris peculiari modo quodam, tẽplum Chriſtus appellauit. Quin & in ipſis templis arcano quo- dam & inperſcrutabili Dei iudicio fieri videmus, hoc ipſo gratiæ tempore vt terribiliora in vno ſint, quàm in alio Dei opera. Sic ab Auguſtino factum legimus, cũ quidam *Epiſt.137.* ex eius ſodalicio iuuenis graue quoddam presbytero cri- men intentaſſet, nec res euidentibus argumentis aut refel- li poſſet, aut coargui, quod iuſſerit ambos ad locum ſan- ctum (iis enim verbis vtitur) peregrinari, nimirum eum vbi beati Fęlicis Nolenſis corpus conditum erat, vt ibi ad confeſſionem, vel pęnæ miraculo vel timore compelle- rentur. Ac mox ea verba ſubiicit Auguſtinus: Vbiq; qui- dem Deus eſt, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in ſpiritu & veritate oportet adorare, vt in occulto exaudiens, in oc- culto etiam iuſtificet, & coronet: verum tamen ad iſta, quę

homi-

hominibus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius conſiliũ perſcrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim notiſsima eſt ſanctitas loci, vbi beati Felicis Nolenſis corpus conditum eſt &c. Ac paucis interiectis, mentione facta de miraculis, quæ Mediolani fierent, apud memoriam ſanctorum, Nunquid, inquit, nõ & Africa ſanctorum martyrum corporibus plena eſt? & tamen nuſquam hic ſcimus talia fieri. Sicut enim, quod

1. Cor. 12. Apoſtolus dicit, Non omnes ſancti habent dona curationum, nec omnes habẽt diiudicationem ſpirituum, ita nec in omnibus memoriis ſanctorum iſta fieri voluit, qui diuidit vnicuique propria prout vult. Quare minime nouũ ac iam inde à multis ſeculis in orbe Chriſtiano receptum eſt, quod propter admirabiliores dei operationes, vnus locus alio ſanctior habitus, & à piis hominibus magis eſt frequentatus. Qui ſcripſerunt Eccleſiaſticam Hiſtoriam, Euſebius, Socrates, Zozomenus, Theodoritus & alii ante mille ducentos, quin & ante mille trecentos & amplius annos, & Hieroſolymam & ad martyrum ſepulchra, religionis ergo peregrinationes etiam ex voto ſuſceptas eſſe, memoriæ prodiderunt. Quas adeò non contemnendas putauit Ioannes quoque Chryſoſtomus, vt diceret, quum in vinculorum, quibus ligatus erat Paulus, laudem eruiſſet: vellem nunc locis in illis verſari, quibus vincula illa manent, & cathenas videre, quas timuerunt quidem dæmones, & horrent, & angeli venerantur. Si Eccleſiaſticis curis eſſem vacuus, corpuſq; robuſtũ haberẽ, nequaquã peregrinationem tantam facere recuſarem, quo cathenas ſaltem viderem, & carcerem, quo Paulus vinctus eſt. Ante annos plus minus ſeptingẽtos, fuit Claudius quidam qui peregre proficiſcentes ad ſepulchra ſanctorum martyrum ridebat, eum in eorum quos de cultu ſcripſit imaginum libro tertio grauiter confutauit vir doctus Ionas epiſcopus Aurelianenſis, verum in hoc genere, nõ tam labor ipſe peregrinationis attenditur à Deo, quàm affectus. Quemadmodum dicit ille: Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Si quis charitate erga ſanctum aliquem inflammatus, & virtutum illius amore ardens, viſat reliquias illius, & exoſculetur: non poteſt hic affectus Deo gratus non eſſe. Sed hæc obiter. De Chriſtianorum templis ſiue Baſilicis refert Auguſtinus, & in Eccleſiaſtica quoque Hiſtoria ſcriptum legimus, quod etiam ab immanibus barbaris tantus

Euſe. li. 1. cap. 11. Soc. li. 7. cap. 47. Zoz. lib. 2. ca. 14. & li. 4. ca. 5. Theod. li. 8 de cur. græcarũ affect. Hom. 5. de B. Iob. Aug li. 1. de ciuit. dei. Eccl. Hiſt.

tus olim illis honor habitus fuerit, vt quiſquis ad ea con- *Zozome.*
fugiſſet, is ab hoſtium inſultu liber eſſet. Nunc miſeran- *lib.9.ca.9.*
dum in modum ea prophanari paſsim cernimus, nec in
horrea modo pleraq; commutata, verum & equorum ex
eis ſtabula facta,& in quoſcunque tandem vſus,Deo dica
tas domos conuerſas:quodq; etiam dictu horrendum eſt,
neque facile creditura poſteritas videatur, in eo ipſo loco
vbi tremendum Deo ſacrificium nō ita pridem oblatum
fuit, furcam erectam videre licuit, ab iis qui Euangelici
quàm Chriſtiani dici malunt. Hi ſunt fructus præclari,ſi
diis placet,iſtius Euangelii. Sed hoc fortaſsis offendit nō-
nullos, quod templa diuis eriguntur. Verum hi cui tem-
pla conſtituerentur, vel ex Innocentio tertio, Pontifice *De myſterio*
Romano diſcere potuerunt, Cuius hæc verba ſunt: Duæ *Miſſæ,*
ſunt ſpecies ſeruitutis:vna quæ debetur ſoli Deo creatori *cap.11.*
& dicitur latria:& altera,quæ creaturis impenditur,& di-
citur dulia. Vtramque ſpeciem determinat Dominus di-
cens, Reddite quæ ſunt Cæſaris,Cæſari,& quæ ſunt Dei,
Deo. Ad latriam pertinent,templa,altaria,ſacerdotia,ſa-
crificia,& huiuſmodi, quæ ſunt ſoli Deo exhibenda, qui
glorificatur in concilio ſanctorum, magnus & metuen-
dus ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt.Non enim ſan
ctis ad honorem dei, ſed Deo potius ad honorem ſancto-
rum dedicantur templa, conſecrantur altaria, ſacerdotia
ſtatuuntur,ſacrificia offeruntur: ne fortè ſi ſecus agatur,
non Theoſebia,ſed Idololatria committatur. Quem qui
multis pręceſsit ſeculis Auguſtinus,quum ad eundem mo
dum, ſicut nunc fieri cernimus, idololatriæ Chriſtianos
argui videret, quod ad monumenta martyrum plerique
omnes confugerent maximo concurſu,atque illorum in-
terceſsione ſe facile quæ petiuiſſent impetraturos à Deo,
confiderent. Nec tamen, inquit, nos iiſdem martyribus, *Li.8.de ci*
templa,ſacerdotia,ſacra, & ſacrificia conſtituimus,quoni- *ui.dei,c.27*
am non ipſi,ſed eorum Deus,nobis eſt Deus. Honoramus
ſanè memorias eorum, tanquam ſanctorum hominum
dei, qui vſque ad mortem ſuorum corporum,pro veritate
certarunt,vt innoteſceret vera religio, falſis religionibus
fictisq; conuictis. Itaque videre licet paſsim apud Augu-
ſtinum, quod non alio ferè martyrum templa, quàm me- *Cont. Maxi*
moriarum nomine dignatur: cuius etiam hæc verba le- *minũ, li.1.*
guntur alicubi. Nonne ſi templum alicui ſancto angelo
excellentiſsimo de lapidibus & ligni faceremus, anathe-
mari

matizaremur à veritate Chriſti,& ab Eccleſia dei?qui cre aturæ exhiberemus ad ſeruitutem,quæ vni tantum debetur Deo. Sed quod nimia quadam religione dicere non fuit auſus Auguſtinus, dixit ante eum Ioãnes Chryſoſtomus,dixit natu grandior Hieronymus, dixere qui fuerũt eius æquales, Socrates,Zozomenus, nec ita multo poſterior Euagrius,ac alii multi,apud quos templa martyrum, Baſilicas Apoſtolorum & martyrum, Eccleſiam Apoſtolorum, Eccleſiam Theonæ, Eccleſiam Dioniſii, ſacrum Eufemiæ martyris templum, & aliorum ſanctorum legere licet. Quid igitur?num ignorabant iſti omnes,quod ex diuino præcepto ſciebat Auguſtinus, nõ eſſe creaturę ſeruitutem eam exhibendam,quę ſoli Deo debetur creatori?Minime gentium:æquè illi hoc atque Auguſtinus ſciebant,neq; ſecus faciebant,ſed in verbo nihil fuiſſe periculi iudicabant. Quis enim neſcit,etiã ſi templum Petri & Pauli, vel cuiuſcunq; ſancti tandem eſſe dicatur, non propterea Petro vel Paulo,ſed ſoli Deo dicatum eſſe, ſoliq; Deo ſacrificia in illo offerri,etiamſi Petri,vel Pauli, vel alterius cuiuſquam ſanctificat in eo memoria:vt recte Auguſtinus memorias martyrum,recte cæteri quoq; templa,ſiue Baſilicas, aut Eccleſias martyrum eiuſmodi loca vocauerint. Nam propriè quidem ſolius dei templa ſunt, quoniam verò vel ſunt in illis apoſtolorum aut martyrũ, reliquiæ,vel eorum freques̃ fit commemoratio:recte martyrum quoque, in quibus Deus habitabat, templa vocantur.Quanquam extat liber de Eccleſiaſticis dogmatibus, qui Auguſtino inſcribitur,in quo hæc verba legũtur:Sanctorum corpora,& præcipue beatorum martyrum reliquias,ac ſi Chriſti membra, ſynceriſsime honoranda,& baſilicas eorum nominibus appellatas,velut loca ſancta,diui no cultui mancipata,affectu piiſsimo,& deuotione fideliſſima adeundas credimus. Si quis contra hanc ſententiam venerit,non Chriſtianus, ſed Eunomianus & Vigilantianus creditur. Sunt igitur,quemadmodum ex hoc Auguſtini loco licet colligere,baſilicæ ſiue templa dei,ſed appellantur tamen ſanctorum nominibus, haud aliter, quàm nos fideles, quum & ipſi templa dei ſimus,ſuo tamẽ quiſque proprio nomine vocamur. Quanquam in eo quoque libro,qui ſine controuerſia Auguſtini eſt, quem inſcripſit de cura pro mortuis gerenda,iis ille verbis vtitur: Mater filii defuncti corpus deſiderauit in baſilicam martyris poni.

Chry. ho. 28 ad populum Antioch. Hieron. ad Ripariũ & aduerſus Vigilantiũ. Soc. li. 1. ca. 16. & vlt. & li. 2. c. 11. Zoz. li. 4. cap. 9. Euag. li. 2. cap. 3.

Cap. 73.

poni. Fuit ante mille ducentos & amplius annos Euſtatius quidam hæreticus, qui loca ſanctorum martyrum, vel baſilicas contemneret,& omnes qui illuc conuenirent & ſacramenta conficerent, reprehenderet. Contra eum in Gangrenſi Synodo, quæ fuit Nicenæ proxima, in hæc verba pronuntiatum eſt. *Si quis per ſuperbiam, tanquam perfectum ſe exiſtimans, conuentus, qui per loca, & baſilicas ſanctorum martyrum fiunt, vel accuſauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriasq́ ſanctorum contemnendas, anathema ſit.* Hic quoque dixere patres, loca & baſilicas ſanctorum. Zozomenus verò etiam ad honorem Stephani prothomartyris,& in honorem Thyrſi martyris,& aliorum, ædificatas Eccleſias ſcribere veritus non eſt. Non quod neſciret ad honorem dei conſtructas, qui ſacrificiis in illis Eccleſiis colebatur, ſed quod ſuus quoque honos in eis Stephano & Thyrſo tribueretur, dum & res ab eis geſtæ recitantur, & ad eorum imitationem homines accenduntur, & Deo gratiæ aguntur, cuius dona fuerunt ea omnia, quibus in hac vita excelluerunt. Neque verò Deo tantum precibus & ſacrificiis placando, verum & corporibus hominum ſepeliendis templa ſunt & cœmiteria conſecrata, quod qui corpora ſua viuentes Deo templa dicaſſent, eos mortuos, non niſi in ſacris locis recondi, æquum eſt putatum. Ac verum quidem illud eſt, quod vbicunq; ſepeliamur, Domini eſt terra & plenitudo eius, quodque ſepultura optima eſt, optima vita, ſicut à Ioanne Chryſoſtomo traditum legimus: Sed interea tamen etiam antiquorum iuſtorum funera, officioſa pietate curata, exequias celebratas, ſepulturas prouiſas, ipſosq́; dum viuerent de ſepeliendis, vel etiam transferendis corporibus ſuis filiis mandaſſe legimus: Et Tobias ſepeliendo mortuos, Deum promeruiſſe, teſte Angelo, commendatur. Ipſe quoque Dominus die tertio reſurrecturus religioſæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumq́; commendat, quod vnguentum pretioſum, ſuper membra eius effuderit, atque hoc ad eum ſepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendũ ſepeliendumq́; curarunt. Ioãnes quoq; Chryſoſtomus, cum laude quadã cõmemorat, quod Conſtantinopoli reges magnam gratiam putant, non ſi prope

Cap. 20. *Li. 8. ca. 24 Eccl. Hiſt.* *Lib. 9. ca. 2.* *Pſal. 23.* *Ho. 84. in Ioannem.* *Gen. 46. & 50.* *Tob. 2. et. 12* *Mat. 26.* *Ioan. 19.* *Tomo. 3. Hom. quod Chriſtus deus eſt, aduerſus gẽt.*

Apo-

Apoſtolos,ſed ſi vel extra eorum veſtibula corpora ſua ſepeliantur,fiantq; piſcatorum officiarii reges:neque hic in morte confunduntur,ſed honeſtãtur,& ipſi & eorum nepotes,& pronepotes. Et in alia quadam Homilia, quum docuiſſet quomodo ipſe, qui purpuram indutus eſt Imperator,accedit ſeruorum crucifixi complexurus ſepulchra, & faſtu depoſito ſtat ſanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Deum intercedant,& ſcenarum fabrum,& piſcatorem etiam mortuos & protectores orat, qui diademate redimitus incedit,mox ſubiungit. Audebis igitur quæſo eorum dominum appellare mortuum, cui ſerui vel mortui terrarum orbis ſunt protectores? Nec hoc tantum Romæ quis fieri viderit,verum & Conſtantinopoli.Nam & hic Conſtantinum Magnum ipſius filius honore magno cenſuit haberi,ſi pro foribus piſcatoris paternum corpus collocaret : & quod in regiis ſunt ianitores regibus, hoc ſunt in monumento piſcatoribus reges. Zozomenus quoque nõ reprehendit mulierem quandam Euſebiam , quod iuxta eum locum, in quo reliquiæ quadraginta militum fuerũt conditę,iuramenti religione obſtrictis monachis,ſe quoque condi curauerit? A Paulino quoque religioſa quædã vidua Flora petiuiſſe legitur, vt in beatiſsimi Felicis confeſſoris Baſilica , defuncti filii eius corpus poneretur, qui cum ea de re ad Auguſtinum retuliſſet, hoc ab eo reſponſum tulit:Prouiſus ſepeliendis corporibus apud memoriam ſanctorum locus , bonæ affectionis humanæ eſt ergæ funera ſuorum:quoniam ſi nonnulla religio eſt,vt ſepeliantur,non poteſt nulla eſſe,quando vbi ſepeliantur,attenditur. Sed cum talia viuorum ſolatio requiruntur,quibus eorum pius in ſuos animus appareat:non video quę ſunt adiumenta mortuorum, niſi ad hoc,vt dum recolunt,vbi ſunt poſita, eorum quos diligunt corpora, eiſdem ſanctis illos,tanquam patronis ſuſceptos , apud dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere poſſent , etiamſi talibus locis eos humare non poſſent . Sed non ob aliud vel memoriæ, vel monumenta dicuntur,ea quæ inſignita fiunt ſepulchra mortuorum, niſi quia eos, qui viuentium oculis morte ſubtracti ſunt, ne obliuione etiam cordibus ſubtrahantur, in memoriam reuocant, & admonẽdo faciunt cogitari. Cum itaque recolit animus, vbi ſepultum ſit chariſsimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam com-

Hom. 66. ad populũ Antioch.

Lib. 9. ca. 2 Eccl. hiſt.

Aug. de cura pro mor. geren. ca. 1. Cap. 4.

commendat recordantis & precantis affectus, qui cum de-functis á fidelibus chariſsimis exhibetur, eum prodeſſe nõ dubium eſt iis, qui cum in corpore viuerent, talia ſibi poſt hanc vitam prodeſſe meruerũt. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad ſolutionem potius, quàm ad maiorem damnationis cumulum, eorum corpora in eccleſiis poni, ſcribit Gregorius. Non enim eos ſacra loca liberãt, ſed culpa magis temeritatis accuſat, id quod productis etiam exemplis planum facit. Et propterea ſacra Canonibus cautũ, & in Eccleſia videmus obſeruatũ, quod qui ſibiipſi manus intulerũt, qui facultatibus alienis per fœnus expilatis, rem ſuam auxerunt, qui ſine pœnitentia ex hac vita exceſſerunt, qui vel cùm graue ſcelus aliquod patraſſent, é cœtu piorum ſententia iudicis eiecti, atq; á Chriſti corpore præciſi ſunt, vel qui ſeipſos vltro præciderunt, quales ſunt ſchiſmatici & hæretici, eorum corpora in ſacris locis humari non permittuntur: quod, quemadmodũ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum ſcribit verè magnus ille Pontifex Leo, quibus viuentibus non cõmunicauimus, eis mortuis quoq; communicare non poſſumus. Non eſt cũ iis ne mortuis quidem commune quicquam habendum, qui doctrinis variis & peregrinis abducti, ſuo ipſorum iudicio ſunt condemnati, dum quod iudicis fuerant ſententia paſſuri, id vltro ipſi fecerunt, ſeq; á Chriſti corpore præciderũt, & é cœtu fidelium exterminarũt, atq; ab eorum communione ſepararunt. Sed hæc de ſepultura deq; ſepulchris dicta ſufficiãt: neq; enim omnia nobis perſequi propoſitum eſt, quę fuſius ab aliis tractata ſunt.

Lib. 4. dial. ca. 50 & aliquot aliis ſequentib.

Epiſt. 92 cap. 6.

CAPVT XCI.

De cæremoniis quæ ſumuntur à tempore.

TEmporum in Eccleſia primitiua magis anxia fuit & diligens obſeruatio, quàm vel hoc noſtro ſeculo, vel iis quæ proximè præceſſerunt. Documento eſt ingens & inſignis illa de tempore celebrandi feſti Paſchatis, inter Orientis & Occidentis Eccleſias, concertatio, quæ vſque eò etiam progreſſa eſt, vt qui tunc fuit Romanus pontifex Victor, totius Aſiæ parœcias vna cum vicinis Eccleſiis, tanquam aliena ſentientes, á communionis vnitate præciderit, quod, vt monitis eius de feſto Paſchatis eodem cum Occidentis Eccleſiis die celebrando, pa-

Vide Euſe. lib. 5. cap. 25 Eccle. Hiſt. Socr. li. 5. cap. 25.

Nicephorũ lib. 4 ca. 36. & ſequent. rerent, adduci non potuiſſent. Ac non defuerunt quidem graues viri, quibus hæc tanta Romani Pontificis vehe- mentia nõ probaretur, quum præſertim traditum ſibiper manus ab ipſis Apoſtolis morem obſeruare ſe Aſiæ Epi- ſcopi dicerent, neque tanti eſſe hæc feſti celebrandi diſcre- pantia putaretur, vt illius gratia præcidendum ab Eccle- *Epiſt. 62* ſia quenquam exiſtimaret. Verum Leoni Pontifici non le uiter delinqui viſum eſt, quum de feſto Paſchatis tracta- ret, ſi in principio ſacramenti veritas & vnitas ab vniuer- ſa Eccleſia non teneretur. Sed & ante eum celebri ſcripto- *Hæreſi. 50.* ri Epiphanio tam graue viſum eſt, in hac obſeruatione diei Paſchatis, à more cæterarum orbis Eccleſiarum alios diſcrepare, vt non dubitauerit in album hęreticorum eos referre, qui quartadecima lunæ Paſcha celebraſſent: quos quidem quartadecimanos vocat. Ac inter alia multa, quæ *Hæreſi. 70.* præclare geſta ſunt à Conſtantino Imperatore, hæc duo vel maxime laude omnium, pręedicationeq́; digna eſſe cen ſet, quod is congregato Niceno Concilio, & Arrii dogma ſubuertendum, & diſceptationem ac diſcrepantiam hanc de celebrãdo Paſchatis die, de medio tollendam curauit. Fuitq́; Nicenum Concilium non magis propter eos habĩ tum, qui in Ægypto dogmatis gratia diſsidebant, quàm propter eos qui in Oriente, in celebrando Paſchate diſcre- pabant, conciliandos. Decretum itaque fuit à trecentis de- cem & octo patribus, qui tum Niceæ conuenerant, vt vno eodemq́; die ſanctiſsimi Paſchatis ferię peragerentur, vtq́; Orientis Eccleſiæ, quæ à Romana, & cæteris Occidentis Eccleſiis diſsidere viſæ ſunt, eundem quem eæ, diem obſer *Euſe. li. 3. de vita Con- ſtant.* uarent: idque duplici de cauſa (ſicut ab Eccleſiaſticæ Hiſto riæ, ſcriptoribus memoriæ proditum eſt.) Primum quod minimè fas eſſet Chriſtianis Iudæorum ſequi conſuetudi- nem, qui poſteaquã cõſceleratas manus ſuas nefaria Chri- ſti cæde contaminarunt, tanta ſunt animorum cæcitate percuſsi, vt videntes non videant, audientes non audiant, neque quod rectum, quodque ſalubre ſit, intelligant. Dein de quod graue cumprimis & indecorum eſſe putaretur, *Ephe. 4.* quãdoquidem vnum corpus, vnus ſpiritus ſumus omnes, vna vocationis noſtræ ſpes, vnus dominus noſter, vna fi- des, vnum baptiſma. vnus eſt Deus & pater omnium: non vno eodemq́; tempore, anniuerſarium redemptionis no- ſtrę, diem ab omnibus & ſingulis eiuſdem corporis mem- bris celebrari: ſed per eoſdem dies, alios quidem ieiuniis

exer-

exerceri, alios verò conuiuiis vacare, & hos quidem feriari & conquieſcere, illos verò corporis afflictionibus macerari, quemadmodum in ſua quadam ad Epiſcopos, qui ad Synodum Nicenam venire non poterant, & ad omnes vbique locorum Eccleſias, Epiſtola fuſius ab Imperatore Conſtantino, & in eo libro, quem aduerſus hæreſes conſcripſit, ab Epiphanio proditum legimus. Ex eo colligere licet, quæ ratio priſcis fuerit, vel obſeruandi certa tempora, vel mutandi: duplex nimirum. Vna, vt nequid vel cum Iudæis, quemadmodum de Paſchate, deq́ Sabbatho factum videmus, vel cum Gentibus commune haberemus: quæ quum ſextum hebdomadæ diem, tanquam Veneri ſacrum in ludis, epulis, & omnibus nequitiis conſumere ſolitę eſſent, viſum eſt Chriſtianis, vt quem illi diem cumprimis lætum, & hilarem ducebant, eum in mœrore luctu traducerent, nō ſolum acerbiſsimos cruciatus & mortem Chriſti turpiſsimam, verumetiam peccata ſua, quæ cauſam illis dederunt, deflentes. Altera, quod ſicut à ſanctiſſimo Leone ſcriptum eſt, non aliter vnus grex, & vnus paſtor ſumus, quàm ſi, quod iterum atque iterum monet Apoſtolus, idipſum dicamus omnes, ſi perfecti ſimus in eodem ſenſu, & in eadem ſententia, ſi eoſdem vno atque eodem tempore ritus obſeruemus. Fuit & hoc à priſcis obſeruatum, vt à feſto Paſchatis, vſque ad feſtum Pentecoſtes, non niſi ſtantes orarent, & vocabantur ii ſtationum dies, de militari exemplo nomine ſumpto, ſicut à Tertulliano ſcriptum eſt. Quin & die Dominico ieiunium, vt idem author eſt, nefas ducebatur, neque fas erat de geniculis adorare. Qua de re Niceni quoque Concilii decretum interceſsit, quo cautum eſt, vt die Dominico & in diebus Pentecoſtes, ne quiſque genua flecteret, ſed ſtantes ad orationem vota domino cuncti redderent: cuius ritus etiam rationem vt explicaret, dignum duxit Baſilius. Obſeruabantur ab iiſdem vigiliæ nocturnæ, quibus & à vino & à carnalibus abſtinebatur, & aqua ſola potum prębebat, obſonium verò fuit panis, cum ſale & aqua. In iis populus conſurgens, vt eſt apud Baſilium, antelucano tempore, domum pręcationis petebat, & curſitabatur ad ſepulchra martyrum, à pueris, puellis, viris, fœminis, omniſq́ generis ætatis & conditionis hominibus. Nunc & ſtationum, & vigiliarum, nomen ſolum ſupereſt: nam neque ſtantes oramus, neque nocturnas vigilias exercemus,

Epiſt. 4 cap. 2.

1. Cor. 1.

In libello de oratione.

De corona militis. Cap. 20.

De ſpiritu, cap. 27. ad Amphil.

Euſeb. li. 2. Eccle. Hiſt. cap. 17.

Epiſt. 36.

cemus, quorum tamen vtrunque apud Græcos adhuc in vſu eſt: ieiunamus tantum pridianis maiorum feſtorum diebus. Deinde verò ſanos priſci non baptizabant, niſi in Paſcha & Pentecoſte, qua de re Synodi quoque Romanę *Cap.12. in epiſtol. ad Imerin.* decretum, ante mille trecentos annos interceſsit. Contra quód cùm ventum à nonnullis fuiſſet, grauiter, à Syricio papa fuerunt obiurgati. Sed & Leo ſanctiſsimus, non leuiter eos reprehendẽs, qui in die Epiphaniarum baptizaſ- *Epiſt.4* ſent: quod ſola diceret eſſe legitima baptizandi tempora, Paſcha & Pentecoſte, ac nullos alios dies eis miſcere lici- *Cap.12. in epi. ad vniuerſos Epiſcopos per lucaniam.* tum eſſe putaret. Quod ad eundem quoq; modum à Gelaſio papa poſtea fuit conſtitutum. Nunc quouis tempore baptizare fas eſt. Vt vel ex eo perſpicuum eſſe cuiuis poſſit obſeruantiores fuiſſe veteres temporum, quàm ſit hoc noſtrum & proxima ſuperiora ſecula. In ſolis ordinationibus vetus Eccleſiæ mos obſeruatur. Neque enim fiunt, ni- *Ibidem cap.15* ſi quo tempore fieri debere ſcripſit Gelaſius, quarti menſis ieiunio, & ſeptimi, & decimi, ſed etiam quadrageſimalis initii, ac mediana quadrageſimæ die ſabbathi. Quartum menſem vocat Gelaſius Iunium, in quem ferè ſabbathum Pentecoſtes incidit (veteres enim annum à Martio auſpicabantur) ſeptimum ſeptembrem, decimum decembrem, initium quadrageſimale ſabbathum poſt Inuocauit: medianam, ſabbathum poſt Lætare, ác deinde ſabbathum ſanctum Paſchæ. Porrò quod ad Euchariſtiæ ſacramentum attinet, nullis id fuit, aut eſt vnquam temporum circulis circumſcriptum, neque eſt vllus dies anni, quo non ſit fas, cuiuis volenti ſacramentum euchariſtiæ percipere, quod qui fuerũt æquales Apoſtolorum, aut eorum temporibus proximi, quotidie feciſſe viſi ſunt. Nam quum quotidie mortem ſuis ceruicibus impendentem expectarent, quo paratiores eſſent ad eam pro Chriſti nomine fortiter oppetendam, quotidie mortis eius memoriam recolentes, ad ſacram Synaxim accedebant. Fuerunt poſtea, qui ſolis id *Cap.18.* diebus Dominicis facerent. Refrigeſcente verò paulatim pietate, quum rarius homines accederent, ante mille centum & amplius annos Agatenſis Concilii decretum interceſsit, quo cautum eſt, vt ſeculares qui in natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte, non communicaſſent, Catholici non crederentur, nec pro Catholicis haberetur. Quod tamen propè ducentis ante annis, itidem à Fabiano pontifice ſancitum, Burchardus, Iuo, Gratianus, in ſuos decretorum

cretorum libros retulerunt. Qui verò ſub iiſdem tempo ribus, quibus habitum eſt Agatenſe Concilium, vixerunt Ioannes Chryſoſtomus & Aurelius Auguſtinus, non obſcure in ſuis ſcriptis indicant, quod ſuo quoque ſeculo, ſic refrigeratus erat feruor ille Chriſtianorum, vt vix quo ſemel in anno vel etiam biennio communicarent, adducerentur, idque caſu magis & conſuetudine, ſiue lege, quàm ex animo: Quos illi quidem hoc nomine grauiter obiurgant. Communionis tempus, inquit Chryſoſtomus, non eſt feſtum neque celebritas, ſed conſcientia pura, vitaq́; à peccatis repurgata. Quemadmodum enim, qui ſibi nullius mali conſcius eſt, hunc oportet ſingulis diebus accedere, ſic qui peccatis occupatus eſt, nec pœnitet, eum, nec in feſtis quidem accedere tutum eſt. Neque enim ſemel in anno accedere, liberat nos à peccatis, ſi indigne acceſſerimus: quin hoc ipſum potius auget damnationem, quod cum ſemel tantum accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Ad eundem modum Auguſtinus quoque: Si quotidianus eſt panis, inquit, cur poſt annum illum ſumas? quemadmodum Græci in Oriente facere conſueuerunt. Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit, ſic viue vt quotidie merearis accipere: qui non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere. Quæ ſententia totidē verbis reperitur apud Ambroſium. Sic ſancti Patres, quum viderent elanguiſſe pietatem hominum, hortabantur eos ad frequentandum euchariſtię ſacramentum: non quod reprehenderent, ſi quis id ſemel in anno feciſſet, ſed quod vt crebrius fieret, ſatius eſſe ducerent. Quod illa quoque Chryſoſtomi verba non obſcurè indicant, quum in hunc modum loquitur: Hæc dico, non vno & annuo vos prohibens acceſſu? ſed vos ſemper ad facta accedere volens. Ac paulò ſuperius: Quos magis acceptabimus, inquit, eos ne qui ſemel, an qui ſemel, an qui ſæpius, neque qui raro accipiunt? Neque illos qui ſemel, neq; qui ſępius, neq; qui raro, ſed eos qui cū mūda cōſcientia, qui cū mundo corde, cum vita irreprehenſibili, iſti ſemper accedant: qui verò tales non ſunt, neque ſemel. Nec diſsimilia ſunt, quæ ſcribit hac eadem de re ad Ianuarium Auguſtinus: Optandum quidem foret, vt quoties tremendum illud ſacrificium peragit ſacerdos, toties non deeſſent, qui cum eo corpus & ſanguinem Chriſti, ſacramentaliter quoque manducarent: Sed ſi deſunt ſæpe, (ſicut hoc ſeculo

Bur.li.5. cap.17. Iuo,li.1. Gratian.de cōſec.diſt.1. Et ſi non.

In orat. de B.Philogomio.To.3.

Hom.28 de verbis Dñi, ſecundū Lucam.

Lib.5.de ſacramēt.c.4. Ser.3.in epi. Epheſ.10.

Epiſt.118.

deeſſe ferè videmus) non propterea iuge ſacrificium hoc intermitti debet. Satis eſt, ſi qui præſentes adſunt, ſpiritualiter manducẽt, ſuo tẽpore ſacramẽtaliter quoq; percepturi: ſatis eſt, ſi mãducent corde, etiãſi non premãt dente. Chryſoſtomi quoque ſeculo, ſæpe quotidiana fiebat hæc oblatio, quãuis nemo communicaret: Quod iis etiam verbis ipſe teſtatur, non ſine quadam querimonia: Fruſtra habetur quotidiana oblatio, fruſtra ſtamus ad altare, nemo eſt qui ſimul participet. Planum etiam id fieri poteſt ex eo quod in Agatenſi Concilio, quod Chryſoſtomi ſeculo celebratum fuiſſe videtur, ſicut paulò ante meminimus, ter in anno vt communicarent ſeculares, ſancitum eſt. Cum tamen iiſdem ibi præceptum ſit, vt die Dominica Miſſas audirent. Ad ſumendam Euchariſtiam ter tantum in anno, ad audiendam Miſſam ſingulis diebus Dominicis fuerunt obligati. Non ergo quoties audiebant Miſſam, ſacramentaliter euchariſtiam percipiebant. Quamobrem hortati quidem ſunt ſancti Patres ad crebram communionem populum, ſed neque cogendum quenquam, neque propterea ceſſandum à ſacrificio putabant, ſi nemo communicaſſet. Omnem Miſſam publicam eſſe dubium non eſt, cum vnicuique volenti, modò ſit è cœtui fidelium, ei intereſſe, & cum ſacerdote celebrante, Chriſti beneficia recolere, ac ſpirituale deo ſacrificium offerre liceat. Sed ſi priuata Miſſa dicẽda eſt, quæ in oratorio habetur, tales quoque habitas à mille & amplius annis in Eccleſiaſtica Hiſtoria reperire licet. Mille prope anni interceſſerunt, quum Leontius vitam deſcripſit Ioannis Alexandrini patriarchæ, qui propter inſignem liberalitatem, qua vſus eſt in pauperes, vocatus eſt miſericors, ſiue eleemoſynarius: Narrat de hoc, quod cum ſacris operaretur, videretq; populum lecto Euangelio è templo exiuiſſe, ac otioſis in cœmiterio fabulis vacare, exiuerit ipſe quoque, cumq; turba cõſederit, cumq; ſtupore affecti eſſent omnes, iis verbis eos affatus ſit. Filioli, vbi oues, illic & paſtor, aut intrate intro, & ingrediemur, aut manete hic, & ego quoque manebo. Ego propter vos deſcendo in ſanctam Eccleſiam, nam poteram facere mihi Miſſas in Epiſcopio. Sed & qui ducentis eum annis præceſſit Gregorius Nazianzenus, eum in paruo quodam oratorio ſacra celebraſſe, tripartita narrat Hiſtoria. Gregorium verò ducentis alliis annis præceſſit Soter Pontifex Romanus, eius quoque decretum

missa priuata

Lib. 9. ca. 8

refer-

refertur à Gratiano, vt nullus presbyterum, Miſſarum ſo- lennia celebrare, præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibiq́ reſpondentibus: non dicit communicantibus, ſed præſen- tibus tantum. Ac ſi priuata Miſſa eſt, quæ duobus tantum præſentibus celebratur, ipſis etiam Apoſtolorum tempori- bus priuatæ Miſſæ vſus fuiſſe videtur. Sed mouentur ali- qui verbis Anacleti dicentis: Perfecta autem conſecratio- ne omnes communicent, qui nolunt Eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Ro- mana tenet Eccleſia. Vtinam autem valeret apud iſtos Anacleti authoritas: Miſſam eſſe ſacrificium non nega- rent: ſic enim loquitur Anacletus: Epiſcopus Deo ſacrifi- cans, teſtes ſecum habeat, & plures quàm alius ſacerdos: In ſolennioribus, quippe diebus, aut ſeptem, aut quinque, aut tres diaconos, qui eius oculi dicuntur, & ſubdiaconos at- que reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti ve- ſtimentis, in fronte & à tergo, & presbyteri è regione de- xtra leuaq́ corde contrito & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent vultu, cuſtodientes eum à maleuolis hominibus, & conſenſum eius præbeant ſacrificio. Ac deinde ſequuntur illa verba: Peracta conſecratione, &c. Mira eſt iſtorum hominum cæcitas. Quod aperte ſcriptum eſt ab Anacle- to non vident, quod nos Miſſam vocamus, id ab illo dici ſacrificium. Vident id quod nunquam neque ſcripſit, neq́ ſenſit Anacletus: neque enim fuit vnquam hæc Anacleti ſententia, vt omnes præſentes communicarent, ſed ii tan- tum omnes, qui miniſtrant Epiſcopo, atque ii non niſi in ſolennioribus feſtis: quod ita certe fieri æquum eſt. Sed longe diuerſum eſt Sathanæ miniſtrorum ſtudium, à ſan- ctorum Patrum pia ſolicitudine. Nam ii, cum iuge ſacri- ficium, nullo vnquam die cenſerent intermittendum, vt Chriſti corpori & ſanguini frequentius communicarent, oratione ſua fideles inflammabãt. Illi contra, cum videãt refrixiſſe pietatem, nec eos adduci facile poſſe, vt crebro communicent: non hoc agunt, vt refrigeratam in illis pie- tatem accendant, verum illud potius contendũt & elabo- rant, vt abolere poſſint omne ſacerdotium & ſacrificium: quod ita fieri commode poſſe ſperant, ſi quod iuge debet eſſe ſacrificium, id vt eſſe iuge deſinat, ac paulatim in deſuetudinem quandam abeat, perfecerint. Sicut enim nõ vno loco ſcriptum à nobis eſt antea, nihil eſt quod mi- nus ferre poſſit Sathanas, quàm tremendum hoc ſacrifi-

De conſec. diſt. Hoc quoq;.

Epiſt. 1.

cium,in quo Chriſti beneficia ſimul vniuerſa,grata quædam recordatione recoluntur, & ſub eorum oculos, qui præſentes adſunt,ſubiiciuntur, quæ ipſe modis omnibus obliterata, & ex omni hominum memoria, prorſus eſſe cupit ſublata. Quamobrem nulla neceſsitate adiguntur, quoties ſacris operatur Sacerdos,hi qui præſentes adſunt, ſemper Sacramentaliter communicare, etiamſi crebrius
Cap.21. id ab eis fieri expediret. Verum illud neceſſarium iudicatum eſt,in Concilio Lateranenſi,in quo cùm alii compluꝛes Epiſcopi,ex variis totius orbis Chriſtiani prouinciis, tùm Hieroſolymitanus & Conſtãtinopolitanus,Patriarcha,præſentes adfuerunt: vt omnis vtriuſq; ſexus fidelis poſtquã ad annos diſcretionis perueniſſet,omnia ſua peccata confiteretur fideliter, ſaltem ſemel in anno proprio Sacerdoti,& iniunctam ſibi pœnitentiam,pro viribus ſtuderet adimplere,ſuſcipiens ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum:niſi fortè de conſilio proprii Sacerdotis,ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus, ab eius perceptione,duceret abſtinendum: alioqui viuens ab ingreſſu Eccleſiæ arceretur, & moriens Chriſtiana careret ſepultura. Non prohibetur iſta conſtitutione, quominus etiam quotidie,ſi quis velit,peccata ſua cõfiteatur, Euchariſtię́q; Sacramentum percipiat: ſed quoniam reperire pleroſq; licebat,qui vix ſemel in vita, ac ne ſemel quidem id facerent,pia quadam ſolicitudine, prouidendum eſſe ſancta Synodus in Domino congregata putauit, vt ſi crebrius non poſſent,aut nollent,ſemel tantum in anno fideles, & peccata ſua confiterentur, & euchariſtiæ ſacramentum perciperent. Sed negant iſti quenquam ad bonum eſſe cogendum,neq; enim placere deo coacta ſeruitia. Vetus hæc eſt hæreticorum cantilena,& à Donatiſtis Auguſtini ſeculo multum vſurpata: quemadmodũ ex iis quæ ſcripſit ad Vincentium,ad Bonifacium,ad Donatum,contra Creſconium, contra literas Petiliani, & contra ſecundam Gau-
Epiſt.204 dentii epiſtolam,videre licet. Sic enim ad Donatum loquitur: Diſplicet tibi quod traheris ad ſalutem,quũ tam multos noſtros ad perniciem traxeris. Neminem exiſtimas cogendum eſſe ad bonum:attende quod Apoſtolus dixerit:
1.Tim.3. Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus concupiſcit, & tamen tam multi vt epiſcopatum ſuſcipiant tenentur inuiti, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur,patiuntur, tanta quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi

operis boni: quãto magis vos ab errore pernicioſo, in quo nobis inimici eſtis, trahendi eſtis & perducendi ad veritatem, vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolum vt honorem ſalubriter habeatis, ſed etiam ne peſsime pereatis. Dicis Deum dediſſe liberum arbitrium, ideo non debere cogi hominem, nec ad bonum: quare ergo illi, de quibus ſupra dixi, coguntur ad bonum? Attende ergo quod conſyderare non vis. Ideo voluntas bona miſericorditer impenditur, vt mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat, nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis, nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo qui diliguntur, malæ ſuæ voluntati, impune & crudeliter permittendi ſunt, ſed vbi poteſtas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam ſi voluntas mala ſemper ſuę permittenda eſt libertati: quare Iſraëlitæ recúſantes & murmurantes, tam duris flagellis a malo prohibebãtur, & ad terrã promiſsionis cõpellebãtur. *In Exodo multis locis.* Si volũtas mala, ſuæ permittẽda eſt libertati, quare Paulus nõ eſt permiſſus vti peſsima volũtate, qua pſequutus eſt Eccleſiã? ſed proſtratus eſt vt excæcaretur: & excæcatus eſt, vt mutaretur: mutatus eſt, vt mitteretur: miſſus vt qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur. *Act. 9.* Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati: quare monetur pater in ſcripturis ſanctis, filium durum, non ſolum verbis corripere, ſed etiam latera eius tundere, vt ad bonam diſciplinam coactus, & domitus dirigatur? vnde idem, Tu quidem percutias eum virga, animã autem eius liberas à morte. *Eccl 30. & Prou. 23.* Si mala voluntas ſemper ſuæ permittenda eſt libertati: quare corripiuntur negligentes Paſtores, & dicitur eis: Errantem ouem non reuocaſti? perditã non inquiſiſti? *Ezec. 34* Et vos oues Chriſti eſtis, characterem dominicum portatis in ſacramento, quod accepiſtis: ſed erratis & peritis: non ideo vobis diſpliceamus, quia reuocamus errantes, & quęrimus perditos: melius enim facimus voluntatem domini monentis, vt vos ad eius ouile redire cogamus, quàm conſentiamus voluntati ouium errantium, vt perire vos permittamus. Ad Bonifacium verò ſcribens: *Epiſt. 50* Vbi eſt quod iſti clamare conſueuerunt: liberum eſt credere, vel non credere? Cui vim Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum: agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum & poſtea docentem: prius ferientem & poſtea conſolantem. Mirum eſt au-

tem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio laborauit? & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas, foras miſit timorem. Cur ergo non cogeret eccleſia perditos filios vt redirent, ſi perditi filii coëgerunt alios vt perirent, quamuis etiam illos, quos non cogerunt, ſed tantum modo ſeduxerunt, ſi per terribiles & ſalubres leges in eius gremio reuocentur, blandius pia mater amplectitur, & de illis multo amplius, quàm de iis quos nunquàm perdiderat, gratulatur. An non pertinet ad diligentiam paſtoralem, etiam illas oues, quæ non videntur ab alienis cœperunt poſsideri, inuentas, ad ouile dominicum, ſi ereptæ, ſed blandè leniterq́ʒ ſeductæ, à grege aberrauerint & ab alienis cœperint poſsideri, inuentas, ad ouile dominicum, ſi reſiſtere voluerint flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? Vbi verò ſcribit ad Vincentium: ſuam quoque primitus fuiſſe dicit ſententiam, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincẽdum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc, inquit, opinio mea, non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis. Nam prima mihi opponebatur ciuitas mea, quę cum tota eſſet in parte Donati, ad vnitatem Catholicam, timore legum imperialium conuerſa eſt, quam nunc videmus, ita huius veſtræ animoſitatis perniciem deteſtari, vt in ea nunquàm fuiſſe credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipſis rebus cognoſcerem etiam in hac cauſa rectè intelligi poſſe, quod ſcriptũ eſt. Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit. Quàm

Pro.9. multi enim, quod certò ſcimus iam volebant eſſe Catholici, manifeſtiſsima veritate commoti, & offenſionem ſuorum reuerendo, quotidie differebant, quàm multos non veritas, in qua nunquàm præſumpſiſtis ſed obduratæ conſuetudinis graue vinculum colligebat, vt in eis compleretur diuina illa ſententia: Verbis non emendabitur ſeruus

Pro.29. durus: ſi enim intellexerit, non obediet. Quàm multi propterea putabant, veram Eccleſiam eſſe partem Donati, quia eos ad cognoſcendam Catholicam veritatem, ſecuritas torpidos, faſtidioſos, pigros faciebat. Quàm multi nihil intereſſe credentes, in qua quiſq́ʒ parte Chriſtianus

ſit,

ſit,ideo permanebant in parte Donati, qui ibi nati erant, & eos inde diſcedere,atq; ad Catholicam nemo tranſire cogebat. His omnibus harum legum terror, quibus promulgandis,reges ſeruiunt domino in timore ita profuit, vt nunc alii dicant:Iam hoc volebamus,ſed Deo gratias, qui nobis occaſionem præbuit, iam'q; faciendi & dilationum morulas amputauit. Alii dicant:hoc eſſe verum iam ſciebamus, ſed neſcio qua conſuetudine tenebamur, gratias Domino, qui vincula noſtra dirupit, & nos ad pacis vinculum tranſtulit. Alii dicant: Putabamus quidem nihil intereſſe,vbi fidem Chriſti teneremus,ſed gratias domino,qui nos à diuiſione collegit,& hoc vni Deo cõgruere,vt in vnitate colatur oſtendit. Sic Leo quoq; Magnus cõmendare videtur Principes,qui ſacrilegã amentiã Priſcilianiſtarum hęreticorũ,ita deteſtati ſunt,vt authorẽ eius ac plerosq; diſcipulos,legum publicarũ enſe proſternerẽt, Et profuit,inquit,olim iſta diſtrictio Eccleſiaſticę lenitati, quę etſi Sacerdotali contenta iudicio,cruentas refugit vltiones,ſeueris tamen Eccleſiaſticorũ Principum conſtitutionibus adiuuatur,dum ad ſpiritale nonnunquàm recurrunt remediũ,qui timent corporale ſuppliciũ.Sic & Chryſoſtomus, dũ reſciuit in vicis aliquot, adhuc ſpirare Marcionis peſtem , ſcripſit eius loci paſtoribus vt ex Cæſaris Arcadii edicto qui Marcionis dogma ſequebantur aut reſipiſcerent, aut in exilium mitterentur. Contra literas verò Petiliani ſcribens Auguſtinus,cũ ille dixiſſet:Quod ſi cogi per legem aliquã vel ad bona licuiſſet, vos ipſi miſeri à nobis potiſſimum ad fidem cogi debuiſtis.Sed abſit à noſtra cõſcientia vt ad noſtram fidem aliquem compellamus. Reſpondet iis verbis:Ad fidem quidem nullus eſt cogendus inuitus,ſed & per ſeueritatem,imò & per miſericordiam Dei tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Nunquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideo mores peſsimi non legis integritate puniuntur? Sed tum malè viuendi vltrix diſciplina præpoſtera eſt,niſi quum præcedens bene viuendi doctrina contemnitur. Si quæ igitur leges aduerſus vos conſtitutæ ſunt,non eis benefacere cogimini,ſed malè facere prohibemini. Nã benefacere nemo poteſt,niſi elegerit,niſi amauerit quod eſt in libera voluntate.Timor autem pœnarũ, etſi nondum habet,delectationem bonæ cõſcientiæ, ſaltẽ inter clauſtra cogitationis coërcet malam cupiditatem.

Epiſto.93.

Li.10.ca.3. Hiſt. tripartitæ.

Li 2.ca.83.

Contra

Li.3.ca.51. Contra Creſconium vero: Reges cum in errore ſunt, pro ipſo errore leges contra veritatem ferunt: cum in veritate ſunt, ſimiliter contra errorem pro ipſa veritate decernũt. Ita & legibus malis probãtur boni, & legibus bonis emẽdantur mali. Et paulò poſt: Fruſtra dicis. Relinquar libero arbitrio. Cur enim non in homicidiis & in ſtupris & in quibuſcunq; aliis facinoribus, & flagitiis libero te arbitrio dimittendum eſſe proclamas? quæ tamen omnia iuſtis legibus comprimi vtiliſsimum ac ſaluberrimum eſt. Dedit quidem Deus homini liberam voluntatem, ſed nec bonam infructuoſam, nec malam voluit eſſe impunitam. Contra Gaudentium verò ſcribens idem Auguſtinus.

Li.2.ca.17. Quod autem vobis videtur inuitos ad veritatem nõ eſſe *Mar.12.* cogendos: erratis neſcientes ſcripturas, neque virtutem *Ionæ.1.* Dei, qui eos volentes facit, dum coguntur inuiti. Nunquid enim pœnitentiam Niniuitę inuiti egerunt, quia hoc rege ſuo compellente fecerunt? iam enim Propheta iram Dei vniuerſæ ciuitati eam triduo perambulans, prænuntiauerat. Quid igitur opus erat regis imperio, vt humiliter ſupplicaretur Deo, qui non intuetur ora, ſed corda? niſi quia erant in eis quidam, qui nec curarent, nec crederent prædicta diuina, niſi territi poteſtate terrena. Iſta igitur iuſſione regiæ poteſtatis, contra quam voluntarius fit veſter occaſus, multis ad ſalutem, quæ in Chriſto præſtatur occa*Luc.14.* ſio, qui etſi violenter adducuntur, ad cœnam tanti patrisfamilias, & compelluntur intrare, intus tamen inueniũr, vnde ſe lætentur intraſſe. Hæc nos ideo pluribus verbis, ex Auguſtino transſcribenda duximus: vt cognoſceret lector: iam inde à mille ducentis annis, eorum ſententiam eſſe refutatam, qui nec ad veritatem ab errore, nec ad vni*2.Cor.9.* tatem à ſchiſmate, metu reuocandum, nec ad bonũ opus vllum, quenquã eſſe cogendum affirmabant. Eſt quidem ita, ꝙ qui diligit hylarem datorem, non placent Deo coacta ſeruitia, ſed fit perſæpe beneficio dei ſingulari, vt qui coguntur inuiti, poſtea volentes faciant? ſicut exemplo Pauli docet Auguſtinus: qui cum pœna corporis ad Euangelium recipiendum compulſus fuiſſet, plus omnibus poſtea qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio laborauit, quemq; maior timor compulit ad charitatem eius perfecta charitas foras miſit timorem. Eſt enim timor quaſi ſeruus quidam charitatis, & locum illi perſæpe præparat. Cum enim per timorem ſe continet aliquis, fit conſuetudo

do iuſtitiæ: & incipit quod durum erat amari, & dulceſcit Deus, & iam incipit homo iuſtè viuere, non quia pœnas, ſed quia amat æternitatem, ac niſi timore Deum incipiat homo colere, non ferè peruenit ad amorem. Timor itaq; medicamentum, charitas eſt ipſa ſanitas. Pietas, inquit, Auguſtinus timore inchoatur, charitate perficitur. *De vera relig. cap. 17.* Qui etiã alio loco: Sicut videmus, inquit, per ſetam introduci linum quando aliquid ſuitur, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum, *Tract. 9 in epiſt. Ioan.* ſic timor primo mentem occupat, non autem ibi remanet timor, qui ideo intrauit, vt introduceret charitatẽ. Quam obrem non modo audiendi, verum etiam valde reprehendendi ſunt, qui volunt omnem diſciplinam, omnem coërtionem ex Eccleſia ſublatam, quæ tamen ea tanquam indulgens mater admodum vtitur moderate. Siquidem in hoc ipſo decreto Lateranenſis Concilii, quanto cum iudicio, quanta eſt adhibita moderatio? Neq; enim coguntur omnes, verum tantum qui peruenerunt ad annos diſcretionis, ac ne ij quidem quomodocunq; tandem affecti, ad Euchariſtiæ perceptionem adiguntur, verum hoc tantum præcipitur, vt ne ſua voluntate, ſuoq; iudicio ſe abſtineãt, ſed ſi iſtam aliquam eſſe cauſam exiſtimauerint, quã obrem à communione ſibi putent abſtinendum, ad Sacerdotem prius ea de re referant, neque niſi de conſilio illius quicq̃ ſtatuant. Cæterum ſi durum hoc videtur, quod qui ſemel in anno ſub feſtum Paſchatis Euchariſtiam nõ perceperit, is ab Eccleſiæ ingreſſu viuens, à Chriſtiana verò ſepultura mortuus arcetur, certè nihilo mitior videtur Elibertini, quod prope mille annis Lateranenſe præceſſit *De cõſe. diſtin. 2. omnis homo, cap. 18.* quodq; non ita multo poſt ſubſequutum eſt, Agatenſis Concilii ſanctio, qua decretum eſt, cum inter catholicos non habendum qui non ſemel, ſed ter in anno non communicaſſet. Quid eſt autem Catholicum non haberi, quã & ab ingreſſu Eccleſiæ viuum, & à Chriſtiana ſepultura mortuum arceri? Nam qui Catholici non ſunt, eis ad Catholicam Eccleſiam aditus patere non debet, quibus autẽ viuentibus non cõmunicamus, eis neq; mortuis eſſe communicandum, iam à ſancto Leone didicimus. Itaq; non modo nõn reprehendenda, verum etiam ſummis præconiis efferenda eſt, ſalubris hæc Lateranenſis Concilii ſanctio. Nam quod monet ſcriptura. *Prou. 17.* Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſq; greges conſydera ſemper id quidem à paſtoribus fieri, aut certe frequenter expediret, ſed

quo

quoniam homines ſumus etiam Paſtores, datum hoc eſt infirmitati noſtræ, quod fieri ſemper à nobis oportebat, vt vel ſemel tantum in anno facere teneremur. Quomodo autem cognoſcet quiſq; vultum ſui pecoris? quomodo conſyderabit greges ſuos? Dominus eſt qui cor intuetur. Cæterùm homo non poteſt videre, niſi ea quæ patent, quæ ſub aſpectum cadũt quæ ſunt oculis mortalium ſubiecta. Quæ ſit & quanta fides hominis ſoli Deo cognitum eſt, ſed ſunt interea quædam externa fidei ſigna, per quæ fideles, tanquàm per teſſeras quaſdam, ab infidelibus diſcernuntur, atque ea præcipua ſunt Sacramenta, quemadmodum in iis quæ ſcripta ſunt ſuperius, pluribus verbis docuimus: quæ ſi quis habet deſpicatui, nec Deum & Eccleſiam eius audit, eorum vſum præcipientem, quo nobis habendus eſt alio loco? quàm quo Chriſtus haberi præcepit eum qui non audit Eccleſiam: nimirum vt ſit nobis tanquàm ethnicus & publicanus? Eſt aliquis qui communicare cum Catholicis nõ vult: ne cenſeatur inter Catholicos, nihil ei cum ſacris noſtris, nihil cum templis aut cæmiteriis Deo conſecratis, vel viuo vel mortuo ſit commune. Quid habet iniditatis, hęc tam ſalubris Lateranenſis Concilii ſanctio? quid non ſummę potius æquitatis? Niſi fortè non eſt hoc æquiſsimum, vt qualis eſſe quiſque vult, talis cenſeatur, neq; commune cum eo quicquam habeant Catholici, qui cum Eccleſia Catholica cõmunicare recuſat. Fuit autem maiorum noſtrorum cumprimis laudatus ille mos, qui nunc à multis non perinde diligentes obſeruatur, quo non modo Paſtores, quos Paræcos, ſiue Parochos vocamus, ſedulò vultũ ſui pecoris agnoſcebãt: verumetiam Paterfamiliâs quiſque ſuis in ædibus, quos aleret, diligentius explorabat, ac ſi qui vel à pœnitẽtia vel ab Euchariſtiæ Sacramento, præter ſui Sacerdotis Conciliũ, ſub feſto Paſchatis abſtinuiſſent, eos è ſuis ædibus exigebat, nec vel cibum cum eiuſmodi ſumere dignabatur. Nunc quorſum res reciderit, quis eſt qui ſine lachrymis cõmemorare queat? adeò diſciplina omnis in Eccleſia diſſoluta, adeò frena ſunt laxata, tanta permiſſa licentia dicendi quiduis, & impura lingua Chriſtum blaſphemandi & cum alia quę cuiuſq; libido fert, blaterandi, tum ſanctiſsimi Chriſti corporis & ſanguis veritati detrahendi, mendaciiſq; veritatem ipſam arguendi, vt periculũ ſit, niſi nos Deus oculis miſericordiæ ſuę reſpexerit, aliamq; mentem

1.Reg.16.

Mat.18.

iniquitatis

Eccleſiæ

Eccleſiæ præſidibus & eis qui rerum potiuntur inſpirauerit ne ex Chriſtianiſmo redeatur ad paganiſmum. Sed eo vnde deflexit oratio reuertatur. Sicut Euchariſtiæ Sacramētum quouis tempore percipere fas eſt, ſic & orare quouis tēpore fas eſt. Docemur à Chriſto, quod oportet ſemper orare & non deficere: monemur & à Paulo, vt ſine intermiſsione oremus. Neque defuerunt qui Chriſti hęc & Pauli verba, ita accipienda putarent, vt nullum tempus à vocali oratione vacuum eſſe vellent: qui quidē propter perpetuum orandi vſum, Pſaliani ſiue Euchitę ſunt vocati, de quibus & Epiphanius & Auguſtinus pleraq; ſcripſerunt. Cæterùm quis eſt qui poſsit ita ſemper orare, & ſine defectu vel intermiſsione precibus inſiſtere, vt nec alimētum ſumendi, aut dormiendi tempus habeat? Quamobrem Auguſtinus & eum ſequutus Anſelmus, ſic hæc Chriſti & Apoſtoli verba accipienda putauerunt, vt nullo die intermitterentur certa tempora orandi, quæ ſi quotidie quiſpiam obſeruaſſet, iam ſine intermiſsione orare diceretur. Peculiarius tamen ad orādum ſine intermiſsione adſtricti ſunt Sacerdotes & Monachi, quorum proprium eſt officium iuge ſacrificium iugesq; Deo preces offerre, non pro ſuis tantum, verumetiā pro populi peccatis, cuius peccata comedere dicuntur quando ex eius viuunt eleemoſynis. Sunt hi tanquam publici quidam totius Eccleſię miniſtri, vt quod à ſingulis & vniuerſis præſtari ſemper non poteſt, eorum ſaltem expleatur miniſterio. Quid autem? Nunquid non eadem infirmitate præditus eſt Sacerdos, aut Monachus, qua quiſquā alius ex iis qui addicti ſeculo iudicantur? Eſt reuera. Et ille cibum quandoq; capiat, & ille ſomno temporis nonnihil tribuat, & ille corporis ſui curam nō prorſus abiiciat, neceſſe eſt. Quam ob rem & huius infirmitati proſpiciendum putauit pia mater Eccleſia: certas horas conſtituit, quas Canonicas vocāt, quibus non alii rei quàm precationi vacaret: has qui diligenter, iuxta ritum Eccleſiaſticæ traditionis obſeruaſſet, eum ſemper orare & non deficere, Beda venerabilis interpretatur, vt cum Propheta dicere poſsit: Benedicam dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Neque tamen ex traditione magis Eccleſiaſtica, quàm è ſcripturis authoritatem habere videtur, iſta certis temporibus orandi conſuetudo: quemadmodum id pluribus verbis oſtendere conati ſunt, Cyprianus, Baſilius, Hieronymus, & alii

Luc. 18. *1. Theſſ. 5.* *Epipha. Hæreſi. 18.* *Aug. Hæreſi. 57.* *Ibidem.* *In Epiſto. Pauli.* *Oſeæ. 4.* *In Lucam* *Pſal. 33.* *Cypr. In expoſitione*

Oratio dominicæ. Baſil in ſer. Aſcetico et in Aſceticis cap. 33. Hier. ad Euſtachiũ ec. m. 6 ca. Danielis. Ieiunandi, ieiuniũ gratiã promeretur orandi. Epiſt. 80.

& alii nonnulli, ad quos lectorem remittimus: nam exactius hæc omnia perſequi, nõ eſt præſentis inſtituti. Nunc de ieiunio pauca diſſeramus, quo plurimum orationem adiuuari, vel illa Chriſti verba documẽto ſunt, vbi genus quoddam eſſe dicit dæmoniorum, quod non eiicitur, niſi per orationem & ieiunium. Ieiunium orationi deuotionẽ & fiduciam donat: ac ſicut frater adiuuans fratrem, ambo conſolabuntur, ſic orationi ieiunium ieiunio multum adfert adiumẽti oratio. Oratio virtutem impetrat ieiuniũm orationem roborat, oratio ieiunium ſanctificat & Domino repræſentat: duas enim alas habet oratio, quibus ad cęlum facile perfertur, ieiunium & eleemoſynam. Ac præceptum quidem eſſe ieiunium, in euangelicis & apoſtolicis literis, videre ſe ſcribit Auguſtinus: quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apoſtolorum, nõ, inquit, inuenio definitum. Itaque quod ad ſabbathum attinet, ab Ambroſio doctus, ad quamcunq; venerit Eccleſiam homo Catholicus, eius morem obſeruare iubet, ſi non vult aut pati ſcãdalum, aut facere. Die verò dominico ieiunare, ſcandalum eſſe magnũ putat, maxime poſtquam innotuit deteſtabilis, multumq; fidei Catholicæ ſcripturisq; diuinis apertiſsime contraria hæreſis Manichæorum, qui ſuis auditoribus ad ieiunandum iſtum tanquam conſtituerunt legitimum diem: per quod factum eſt, vt ieiunium diei dominicæ horribilius haberetur. Ex quibus Auguſtini verbis colligimus, indifferens quondam ſabbahti ieiuniũ fuiſſe: ſed poſtea tamen, quàm late patet Eccleſia Catholica, ſabbathi ieiunium obſeruari cęptum eſt, cuius cauſam, ante mille ducentos annos hanc produxit Innocentius, quod cum illo die ſepultus iacuerit redemptor noſter, recte lugubris dies hic habeatur. Eſt & alia ratio, quod cum præcipue Iudæi ſabbathum habeant in honore, non eſt Eccleſiæ viſum, vt quicquam cum illis nobis commune foret. Habet aliam præterea rationem ſabbathi ieiunium, eandem nimirum, quã pridiani feſtorum dies, quas vigilias vocamus, quibus vt ieiunaremus, propterea videtur inſtitutum, quod rectum eſſe, decereq; cum primis exiſtimaretur, quem diem tribuere debemus laudibus, & commemorationibus beneficiorum ſummi Dei, quæ plena manu per eum nobis collata ſunt, ad eum nos diem pręcipue caſtos, & ſobrios accedere, vt exporrectiore & vigilantiore animo cogitemus,

In epiſt. ad Decennium

gitemus, quantum ipſe de nobis meritus ſit, quarum agendarum & ferendarum gratiarum illi ſumus debitores. Poteſt & hæc aſsignari cauſa, quod cum feſtos dies hilares agamus, propterea pridianos dies mœſtos ducimus, vt ex eo documentum capiamus, ad æterna illa gaudia, non niſi per multas tribulationes peruenire nos poſſe, ſociosq; nos fieri paſsionum oportere, ſi conſolationis & lætitiæ participes eſſe volumus. Sed ea de re Bernardi verba adſcribemus. Is in ſermone, quem habuit in vigilia ſancti Andreæ. Sanctorum, inquit, feſta, præcipua patrum ſanxit authoritas votiuis prçuenienda ieiuniis, vtiliter planè, & non ad inſipientiam nobis, ſi adfuerit qui aduertat. Multa ſiquidem quotidie peccata contrahimus & in multis offendimus omnes, nec tutum omnino eſt, celebrandas ſuſcipere feſtiuitates ſacras, niſi prius abſtinentiæ purificatione prçmiſſa, quo & digniores & capaciores inueniamur ſpiritualium gaudiorum: ſic enim iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui. Ac paucis interiectis: Diſcimus ex hoc, quænã vera ſit via feſtiuitatis æternæ. Quid eſt enim quod ieiuniis ſolennia præuenimus, niſi quod per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Indignus quippe ſolenni lætitia eſt, qui ſtatutam vigiliæ abſtinentiam non obſeruat. Planè in quam ſi renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure cenſeris requie & exultatione feſtiua. Eſt autem vniuerſum præſentis pœnitentiæ tempus vigilia quçdam ſolennitatis, magni & æterni ſabbathi, quod præſtolamur. Ac iterum poſt pauca: Hodierni ieiunii, & eius, quàm præſtolamur, ſolennitatis, & lætitiç cauſa eſt beata paſsio Andreç apoſtoli. Dignum eſt enim, vt ſi cum eo pendere non poſſumus, cum eo vel ieiunemus: nam & ipſum cum biduo penderet in cruce, ieiunaſſe quis dubitet? Inueniamur ergo vel in exiguo communicantes paſsioni eius, & ſi non ſimul affixi patibulo, ſimul afflicti ieiunio, vt miſerante Deo etiam coronæ participes ſimus, & in prçſenti quoque ſpiritualium ſocii gaudiorum. Cur autem quartis & ſextis quoque feriis à carnibus abſtineatur, iam ante docuimus ex Auguſtino, ante quem ab Epiphanio quoque cauſa eadẽ eſt allata. Quarta, inquit, & pro ſabbatho, ieiunium ſtatutum eſt. Nam illucefcente quarta, traditus eſt dominus, & pro ſabbatho, hoc eſt ſexta feria, crucifixus eſt: & tradiderunt Apoſtoli, vt in iis diebus ieiunium fieret, ita vt impleatur dictum

Epiſt. 86. In cõpendiaria doctrinæ fidei catholicæ.

RR hoc:

Mat.2. hoc: Cum ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non vt gratiam aut beneficium exhibeamus illi, qui pro nobis paſſus eſt, ieiunium cõſtitutum eſt, ſed vt confiteamur, ad noſtram ſalutem factam eſſe domini paſſionem, quam pro nobis ipſe ſuſcepit, & vt pro peccatis noſtris ieiunia nobis apud deum ſupputentur. Fuit itaq; longe vetuſtiſsimum hoc inſtitutum, quarta & ſexta feria ieiunandi, vt Apoſtoli quum eſſe nõ dubitet Epiphanius: ad cuius opinionem confirmandam plurimum ea faciunt videntur, quæ de hoc ipſo ieiunio ad Philippenſes *Epiſt.4.* ſcripſit Ignatius, qui tertius à Petro fuit Antiochenus Epiſcopus, & poſt Ignatium Origenes. Theophylactus quoq; *Hom.10. in Leui. In.14 cap. Mat.* propterea nos ieiunare ſcribit quartis feriis, quod Concilium quarta feria conuenit, quomodo per dolum comprehenſus occidi Chriſtus poſsit. Cæterum quod ieiunium quatuor temporum vocatur, & ſi non videtur ab Apoſtolis inſtitutum, eſt tamen & ipſum vetuſtum cumprimis. Nam quum aliquando ter in anno celebratum fuiſſet, viſum eſt Calixto papa conuenientius, ante mille trecentos *Epiſt.1. ad Benedict.* & amplius annos, vt per quatuor tempora obſeruaretur: vt ſicut annus per quatuor voluitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne ageremus ieiuniũ, per quatuor anni tempora, quæ quidem ſunt, Ver, æſtas, autumnus, hyems: quæ dicere viſum eſt, vt à dei immortalis honore auſpicaremur: ieiuniũ vernum in quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hyemale in decimo *Ser 9. de ieiunio ſeptimi menſis.* (ſic enim appellat Leo Septẽbrem & Decembrem.) Ideo autem ipſa continentiæ obſeruantia, quatuor eſt aſsignata temporibus, quemadmodũ ab eodem Leone ſcriptum legimus, qui complures de ieiuniis quatuor temporũ ſermones conſcripſit, vt in idipſum totius anni redeunte decurſu, cognoſceremus nos indeſinenter purificationibus indigere, ſemperq; eſſe nitendum, dum huius vitę varietate iactamur, vt peccatum, quod fragilitate carnis, & cupiditatum pollutione contrahitur, ieiuniis atq; eleemoſynis deleatur. Exiſtimatum eſt præterea, dei pręceptum, de perſoluendis deo primitiis, hoc ieiunio quadantenus impleri. Nam cum quatuor ſint anni tẽpora, & in quolibet tres menſes, nos in initio cuiuſq; tres dies ad gloriam trinitatis ieiunamus, atque ita cuiuslibet primitias deo perſoluimus, quemadmodũ hæc & alia pleraq; pluribus verbis ab Innocentio tertio ſunt pertractata. Porrò quadrageſimæ

ieiunium non ab hominibus conſtitutum; ſed diuinitus conſecratum, nec terrena cogitatione initiatum, ſed cœleſti maieſtate preceptum eſſe, tradidit, ante mille centum annos, Vir non Doctrina magis, quàm vitæ Sanctimonia clarus, Maximus Taurinenſis Epiſcopus, (niſi quis Ambroſio ſermonem hunc adſcribere malit, nam ei quoque legitur inſcriptus.) Nõ tã ſacerdotũ, inquit, hæc pręcepta, q̃ dei ſunt, atq; ideo qui ea ſpernit, nõ ſacerdotẽ ſpernit, ſed Chriſtũ, qui in ſuo loqtur ſacerdote. Hieronymus aduerſus errores Montani ſcribens, quadrageſimæ ieiunium, traditionem eſſe vult Apoſtolorum; de quo itidem vt de quartæ & ſextę ieiunio, vetuſtiſsimi meminerunt ſcriptores, Ignatius & Origenes. Sed & Canon extat Apoſtolorum iis verbis conſcriptus: Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor, ſacram quadrageſimam Paſchæ, aut quartam feriam, aut Paraſceue non ieiunauerit, deponitor, Præterquam ſi imbecillitate impediatur corporis: ſin Laicus ſit, communione priuator. Tribus autem ex cauſis, ieiunium hoc in Eccleſia celebratur, & propter trinum exemplum, & propter diuinum præceptum, & propter numeri myſteriũ. Exemplum habemus Moſis ante legem, Elię ſub lege, Chriſti poſt legem, quem nos qui ab illo nomen ducimus Chriſtianiq; vocamur, tanquam authorem & inſtitutorem huius ieiunii ſequimur. Præceptum autem nobis eſt, vt ex omnibus decimas pendamus: viſum eſt igitur, vt etiam annui temporis decimæ penderentur. Cum enim annus conſtet trecentis ſexagintaquinq; diebus, ſi quidem trigintaſex dies ieiunauerimus, nec ante rem diuinam abſolutam, in die Paſchatis cibum ſumpſerimus, iam totius anni dierum decimas perſoluimus, tot nanque ſunt dies quadrageſimę diebus Dominicis exceptis, ſi à prima Dominica numerare incipias: nam qui primam Dominicam antecedunt dies quatuor, ad imitationem quadragenarii ieiunij, quod Chriſtus in ſolitudine, continens & perpetuum ſeruaſſe legitur, inſtituti ſunt. Qua de re fuſius à Gregorio Magno ſcriptum legimus. Ante quem etiam eandem materiam copioſe tractauit, ex Abbatis Theonæ ſententia, Caſsianus, Ioannis Chryſ. diſcipulus. Deinde verò quadragenarium numerũ hunc in triſtitia, & mœroribus, à ſcriptura ferè ſemper adhiberi videmus: itaque vocat eum Hieronymus numerum afflictionis, pœnæ, ieiunii, luctus & doloris.

Ser. 1. in die Cinerum. — *Serm. 36.* — *Cano. 68.* — *Exo. 24.* — *3. Reg. 19* — *Mat. 4.* — *Exo. 32.* — *Hom. 16. in Euangel.* — *Collat. 21. cap. 25. & ſequentib.* — *Lib. 9. in Ezech. & Amos.*

Gen.7. Sic pluuiæ diluuii quadraginta diebus orbi naufragium
Exo.16. intulerunt: ſic in deſerto,populus Iſrael annis quadragin
Num.13 ta commoratus acerba multa tulit: ſic nuntii Moſis qua=
draginta diebus exploraſſe promiſſam terram leguntur.
Ionæ.3. Sic quadraginta dierum ſpatio, qui fuerunt Niniuitis ad
Ezec.29 pœnitendum præſcripti,ſubuerſam iri Niniuen Ionas præ
Ezec.4. dicauit: ſic poſt finem quadraginta annorum cõgregatos
iri qui diſperſi fuerant,Ægyptios,Ezechiel prædixit: ſic il=
le totidem dierum ſomnum in dextrũ latus, pro tribu Iu=
da obdormiuit: ſic quadringẽtis,hoc eſt decies quadragin
ta annis populus in Ægypto ſeruiuiſſe nuntiatur vt vel ex
iis antiquarum rerum exemplis & monumentis,facile ap=
pareat,hunc præcipue numerum,comprimendæ corporis
carniſq; luxuriæ,diuino conſilio imprimis,quaſi conſecra
tum fuiſſe, vt iure is in ieiunium quadrageſimale relatus
eſſe videatur. Neque ſine ratione factũ eſt,vt hoc anni tem
pore ieiunium hoc obſeruetur. Cum enim ſub hoc anni
tempus propter humorum abundantiam ad malum mem
bra laxentur,viſum eſt oportunum,vt per ciborum abſti=
nentiam,á malo refrenarẽtur, & ad bonum excitarentur.
Et ſicut hoc tempore per eſum illiciti cibi Adam in mor=
tem deſcendiſſe creditur, ita per abſtinentiam liciti cibi
Chriſtianus ad vitam aſcendat, cum patienti Chriſto pri=
Rom.8. us compaſſus fuerit: oportet enim compati,ſi volumus cõ
Cap.15.in regnare. Sic ab Hilario ſcriptum legimus, de his qui iu=
Matth. xta morem in Eccleſia tum obſeruatum, in Paſcha bapti=
zabantur: Venturi ad baptiſmum prius confitentur,crede=
re ſe in dei filium & in paſsione ac reſurrectione eius, &
huic profeſsioni ſacramento fides redditur, atque vt hanc
verborum ſponſionem quædã rerum ipſarum veritas con
ſequatur,toto in ieiuniis paſsionis dominicæ tempore de=
morantes,quãdam domino cõpaſsionis ſocietate iungun=
tur. Igitur ſiue ex ſponſionis ſacramento,ſiue ieiunio,om
ne illud paſsionis dominicæ cum domino agunt tempus.
Ser. de Sic á Chryſoſtomo ſcriptũ legimus,Eccleſia ſimul ob gra
ieiunio tiam ieiunat, Ieſu opus agnoſcens, vtpote cum crucifixo
crucifixa,& vt dum patitur cum domino,cũ domino glo=
rificetur, non vt dominum lugeamus, viuit enim viuen=
tis filius, ſed diſpenſationis confiteamur beneficium: & ſi
lugemus quod crucifixerunt ipſum, non propter ipſum,
ſed propter audaciam eorum qui auſi fuerunt. Ac paucis
interiectis: Ieſus crucifixus eſt,immortalis Dei filius per=
pendit

pendit corpore in cruce, non propter ſeipſum, ſed propter teipſum occiſus eſt à ligno: ieiunauit in ligno, accepit quę non debuit, poſuit corpus pro eo, quod accepiſti. Concupiſcentia victus es, fel bibit pro voluptate, ne ſis alienus à regno: Noſti quod crucifixus eſt, noſti quod pro te mortuus eſt, confitere, quod viuit pro viuente: fac martyr ſis pro eo, qui pro te martyr fuit: morere pro eo, qui pro tè mortuus eſt. Si autem ſic expoſcit mortem, paruum eſt ieiunium, habes magna, largire parua, cum gaudio ad feſta, cum lætitia ad ieiunium veni, delitiæ ſint ieiunium. Hieronymus quoque, Eccleſiæ conſuetudo, inquit, ad paſsionem Domini & reſurrectionem, per humilitatem carnis venit, vt ſpirituali ſaginæ, ieiunio corporis præparemur. *In Mat. cap. 9.* Habemus itaque iam, qua ratione, quæ nunc obſeruat Eccleſia, ieiunia fuerint ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus inſtituta, quæ quidem ex quo tempore Chriſtus terras reliquit, quam late patet nomen Chriſtianum, tanto ſemper ſtudio ſunt ab omnibus obſeruata, hoc præcipue quadrageſimale, nulla vt fuerit orbis pars, in qua prædicatum non fuerit. Non inſula, inquit Baſilius, non terra, non ciuitas, non gens, non denique locus vllus tam deſertus eſt, vbi prædicatio de quadrageſima non fuerit audita, ſed & exercitus, & iter facientes terra mariq́; mercatores quoque omnes ſimiliter audiunt libenterq́; ſuſcipiunt. *Ser. poſteriore de ieiunio.* Quod igitur tot ſeculis, tanto mortalium omnium conſenſu, quàm longe lateq́; Chriſtianus orbis diffuſus eſt vniuerſus, prædicatum, receptum, ac tanta cura diligentiaq́; ſemper ab omnibus fuiſſe videmus obſeruatum, id ad vnius aut alterius apoſtatæ nutum, qui nihil eſſe voluerũt, quod inceſtam eorum libidinem, cui nomen coniugii prætexunt, retardare poſsit, reiiciendum eſſe putabimus? Prius omnia nobis Deus eripiat, quàm vt in hanc nos à ſathana mentem impelli patiatur. Sed quas tandem illi rationes adferunt, quamobrem Apoſtolicas traditiones has à nobis reiici putent oportere? Quas alias, quàm veteres illas cantilenas, quas ante mille prope trecentos ânnos ab Aërio hæretico, cuius & Philaſter & Auguſtinus meminerunt, productas olim fuiſſe ſcribit Epiphanius: ſic enim inducit Aërium loquentem. *Hæres. 75.* Quid eſt paſcha quod apud vos perficitur? Iudaicis fabulis rurſus addicti eſtis? non enim oportet paſcha peragere: Paſcha etenim noſtrum immolatus eſt Chriſtus. *1. Cor. 5.* Sed neque ieiunium, inquit,

erit ordinatum: hæc enim Iudaica ſunt, & ſub iugo ſeruitutis. Iuſto enim lex non eſt poſita, ſed patricidis ac matricidis, ac reliquis. Si verò omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipſo, & ieiunabo propter libertatem. Vndę apud ipſos ſtudium eſt, vt potius in die dominica ieiunent, quarta verò & pro ſabbatho, hoc eſt, feria ſexta, edant: ſæpe verò etiam quarta ieiunant, non ex ſtatuto, ſed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem Paſchatis, quando apud nos fiũt humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, vigiliæ ac ieiunia, & omnes animarũ ſalutes, per ſanctas afflictiones: ipſi à ſummo mane obſonantur, carneq; & vino venas ſuas explentes, cachinnantur, ridentes ac ſubſannantes eos, qui ſanctum hunc cultum hebdomadis Paſchatis, perficiunt. Vocat autem Hebdomadam Paſchatis, ſanctam illam hebdomadam, quæ Feſtum reſurrectionis Dominicæ præcedit. Idem de Manichæis quoque ſcribit Leo Magnus: Dominicum, inquit, diem, quem nobis Saluatoris noſtri reſurrectio conſecrauit, exigunt in mœrore ieiunii, ſoli reuerentię hanc continentiam deuouentes, vt per omnia ſint à noſtræ fidei vnitate diſcordes, & dies qui à nobis in lætitią habetur, ab illis in afflictione ducatur. Nonne autem hæc ipſa & verba & facta audire & videre licet, apud eos, qui noſtro hoc infelici æuo cõtra quam ab Apoſtolis traditũ legimus, & tẽporũ & ciborũ diſcrimẽ omnę tollere ſunt & abrogare conati? non vt perpetua quędam eſſet abſtinentią, ſed ne quid impedimento eſſet, quo minus abdomini ſemper ſeruire, corporiſq; voluptatibus perfrui liceret. Itaque bacchanalium apud iſtos vſus durat nihilominus: cęterum qui perpetua vult eſſe bacchanalia, quadrageſimæ ieiunium Sathanas ferendum eſſe non putauit. Sed iam quas ab Aërio productas olim, noſtri quoque temporis adferunt hæretici, rationes excutiamus: Iudaicis nos fabulis addictos, aiunt, qui ieiunantes, vel ciborum vel temporum delectum habemus. Ac quod ad tempora attinet, enarrans illum Pauli locũ Hieronymus: Dies obſeruatis & menſes & tempora & annos, timeo ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis: Dicat, inquit, aliquis, ſi dies obſeruare non licet, & menſes & tempora & annos: nos quoq; ſimile crimẽ incurrimus, quartam ſabbathi obſeruãtes, & Paraſceuen, & diem Dominicam, & ieiunium quadrageſimæ, & Paſchæ feſtiuitatem, & Pentecoſtes lætitiam,

1.Tim.1. *Epiſt.93 cap.4* *Gal.4.*

titiam, & pro varietate regionũ diuerſa in honorem martyrum templa conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter dicit, Non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe quos noſtros: Nos enim non azymorum paſcha celebramus, ſed reſurrectionis & crucis: nec ſeptem iuxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte, ſed ſpiritus ſancti veneramur aduentum: & ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Chriſto, propterea dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum pariter omnes veniremus, nõ quod celebrior ſit dies illa, qua conuenimus, ſed quod quacunque die conueniendum ſit, ex conſpectu mutuo lętitia maior oriatur. Qui verò propoſitæ quæſtioni acutius reſpondere conatur, affirmat illud. Omnes dies ęquales eſſe, nec per paraſceuen tantũ Chriſtum crucifigi, & die Dominico reſurgere, ſed ſemper ſanctum reſurrectionis eſſe diem, & ſemper eum carne veſci dominica: ieiunia autem & congregationes, inter dies, propter eos, à viris prudentibus conſtitutos, qui magis ſeculo vacant quàm deo, nec poſſunt, imò nolunt toto in Eccleſia vitæ ſuæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrificia. Quotus enim quiſque eſt, qui ſaltem hæc pauca quæ ſtatuta ſunt, vel orandi tempora, vel ieiunandi ſemper exerceat? Itaque ſicut nobis licet, vel ieiunare ſemper, vel ſemper orare, & diem dominicam accepto Domini corpore indeſinenter celebrare gaudentibus: non ita & Iudæis fas eſt, omni tempore immolare agnum, Pentecoſten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidie. Et clarius aliquanto, qui non multo fuit Hieronymo poſterior, Leo Magnus: Cum vos, inquit, ad quædam quæ etiam in veteri Teſtamento inſtituta ſunt, cohortamur: non Iudaicæ vos obſeruantiæ iugo ſubdimus, nec conſuetudinem carnalis populi vobis indicimus: excellit ſuper illorũ ieiunia cõtinentia Chriſtiana, & ſi quid illis atq; vobis cõmune eſt in tẽporibus, non concordat in moribus: habeant illi nudipedalia ſua, & in triſtitia vultuum oſtendant otioſa ieiunia, nos in nullo ad habitus noſtri honeſtatem diſsimiles, nec à iuſtis & neceſſariis operibus abſtinentes, edendi licentiam ſimplici parcitate cohibemus, vt in vſu ciborum modus eligatur, non creatura damnetur. Quamuis enim vnicuique noſtrum liberum ſit, voluntariis caſtigationibus proprium corpus afficere, & nunc moderatius, nunc verò diſtrictius repugnantes

Ser. 4. de ieiunio ſeptimi menſis.

mantes ſpiritui, carnales concupiſcentias edomare: quibuſdam tamen diebus ab omnibus pariter oportet celebrari generale ieiunium, & tunc eſt efficacior ſanctiorq́ deuotio: quando in operibus pietatis totius Eccleſię vnus animus, & vnus eſt ſenſus. Et alio loco: Debebatur quidē, inquit, tantis myſteriis ita inceſſabilis deuotio, & continuata reuerentia, vt tales permaneremus in cōſpectu dei, quales nos in ipſo Paſchali feſto dignum eſt inueniri: ſed quia hæc fortitudo paucorum eſt, dum carnis fragilitate auſterior obſeruātia relaxatur dumq́ per varias actiones vitæ huius ſollicitudo diſtenditur, neceſſe eſt de mundano puluere etiam religioſa corda ſordeſcere; magna diuinæ inſtitutionis ſalubritate prouiſum eſt, vt ad reparandam mentium puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas, & pia opera redimerent & ieiunia caſta decoquerent. Ex iis & Hieronymi & Leonis Magni verbis videre licet: quod & ieiunandi & orandi certa tempora ſunt inſtituta, ad Iudaicas obſeruationes referri non poſſe, ſed quum ſemper nobis ieiunandum, & ſine intermiſsione ſit orandum, datum eſſe hoc fragilitati noſtræ, vt quod ſemper facere non poſſumus, certis tamen temporibus faciamus. Quemadmodum ab eodem quoque Leone ſcriptum eſt alibi: Quia ſemper, inquit, hanc intentionem neceſſariam non omnes habere poſſumus perpetuam, ſæpiusq́; per humanam fragilitatem à ſupernis in terrena recidimus: iſtis ſaltem diebus, qui nobis ad ſaluberrima ſunt remedia præſtituti, mundanis nos occupationibus ſubtrahamus, & aliquid temporis, quod proſit ad bona æterna furemur. Licet igitur Chriſtiano ſemper ieiunare, ſed qui ſemper non poſſunt, aut nolunt iis certa tamen tempora ſunt præſcripta. Neq; dubium eſt, quin multo ſit Deo gratius ieiunium, & ad quiduis impetrādum efficacius, quod ex Eccleſiæ præcepto ſimul celebratur ab omnibus, quàm ſi quis, quod noſtri temporis Aëriani faciendum cenſent hæretici, qualemcunq; diem eligat à ſeipſo, & ieiunet propter libertatem: ſi quidem publica quemadmodum ab eodem Leone ſcriptum eſt, præferēda ſunt, & ibi intelligenda eſt præcipua ratio vtilitatis, vbi vigilat cura cōmunis: Teneant, inquit, diligentiam ſuam obſeruantiæ ſingulorum, & contra nequitiæ ſpiritalis inſidias implorato diuinę protectionis auxilio, cœleſtia quiſque arma arripiat.

Ser. 4. de Quadrag.

Ser. 3. de ieiunio ſeptimi menſis.

Ser. 4. de ieiunio ſeptimi menſis.

Sed Eccleſiaſticus miles, etiamſi ſpecialibus prælijs poſsit fortiter facere, tutius tamen & facilius dimicabit, ſi contra hoſtem palàm in acie ſteterit, vbi nō ſuis tantum viribus certamen ineat, ſed ſub inuicti regis imperio, fraternis cōſociatus agminibus, bellum vniuerſale conficiat: minore enim diſcrimine plures confligunt cum hoſte quàm ſinguli: nec facilè patet vulneri, quem, oppoſito ſcuto fidei, non ſua tantum, ſed aliorū fortitudo defendit. Et in præcedenti ſermone: Diuinarum, inquit, reuerentia ſanctionum, inter quælibet ſpontaneæ obſeruantię ſtudia, habet ſemper priuilegium ſuum, vt ſacratius ſit, quod publica lege celebratur, quàm quod priuata inſtitutione defenditur. Exercitatio enim continentię, quam ſibi quiſque proprio arbitrio indicit, ad vtilitatem cuiuſdam pertinet portionis: ieiunium verò, quod vniuerſa Eccleſia ſuſcipit, neminem à generali purificatione ſeiungit, & tūc fit potentiſsimus Dei populus, quāto in vnitatem ſanctę obedientiæ omnium fidelium corda conueniunt, & in caſtris militiæ Chriſtianæ ſimilis ex omni parte præparatio, & eadem eſt vbique munitio. Ac paucis interiectis: Pleniſsima peccatorum obtinetur, inquit, abolitio, quando totius Eccleſię vna eſt oratio, & vna confeſsio. Si enim duorum vel trium ſanctorum pio conſenſui, omnia quæ popoſcerint, Dominus præſtāda promittit: quid negabitur multorum millium plebi vnam obſeruantiam pariter exequenti, & per vnum ſpiritum concorditer ſupplicāti? Magnum eſt in conſpectu domini, valdeq́ue pretioſum, cùm totus populus Chriſti, eiſdem ſimul inſtat officiis, & in vtroq; ſexu, omnes gradus, omnes ordines eodem cooperātur affectu, quum in declinando malo, ac faciendo bono par cunctorum & vna ſententia eſt, cùm in operibus ſeruorum ſuorum glorificatur Deus, & totius pietatis authori in multarum actione gratiarum benedicitur. Hinc videre licet, quid ſpectauerit Dei ſpiritus in certis temporibus pręſcribendis, quibus & ieiuniis & precibus, & quibuſcunq; aliis pietatis operibus, Deus propitius redderetur: hoc nimirū, vt quicquid eiuſmodi fieret à Catholicis, quod nomē etiā ipſum ſonare videtur, fieret ſimul ab vniuerſis, vno ore, vno animo, vno ſenſu, & cōſenſu, qui nō poteſt Deo non eſſe gratus, non poteſt ad quiduis impetrandum non eſſe cumprimis efficax. Male habet Sathanam conſenſus hic, qui nihil aliud magis laborat, quàm vt ſegreget, vt ſpar- *Mat.18.*

gat,vt diuidat. Sicut lupus ouem à grege ſecernere: ſicut accipiter columbam ab agmine volantium ſeparare conatur:ſicut ille, cùm ſibi non ſatis eſſe virium aduerſus omnes intelligat, circumuenire quærit ſolicitudinem ſingulorum. Quominus res bona ſit ieiunium,non facilè mortalibus perſuaderi poſſe videt,quum ab ipſo Chriſto commendatum etiam eſſe legamus. Quid igitur? vt ieiunos ferre poteſt:verum vt fructuoſum, vt ſit efficax ieiunium tuum,ferre non poteſt. Erit autem efficax & fructuoſum, ſi cum vniuerſis: minus vtile,ſi ſolitarius ieiunes. Quamobrem vis,inquit,Sathanas,ieiunare?ieiuna ſolitarius,elige tibi diem ipſe quem ieiunes,non ieiuna catholicè,non vniuerſe,non cùm alii pii ieiunant omnes. Ieiunant omnes per vniuerſum orbē feria ſexta, ieiuna tu (quod ſine offendiculo catholici fieri non poſſe putauerunt) die dominico:Ieiunant omnes quadrageſimam,quod hunc numerum in ſcripturis afflictioni tributū & pœnæ legimus: ieiuna tu quadrageſima,qui numerus in ſcripturis hilaritati cōſecratus eſt,animiq́; remiſsioni. Illud cumprimis diligenter obſerua, ne quid ex humilitate, ne quid ex obedientia feciſſe,neve vlla in re catholica cōſenſiſſe videare: non illa tibi,tu præſcribas illi:tuum iudicium illius iudicio præfer: omnes omnium ætatum quālibet pios,quamlibet prudētes,& doctos viros,præ te caudices fuiſſe puta, qui non intellexerint, ſe diebus & temporibus obſeruandis ad fabulas Iudaicas eſſe prolapſos. Videmus igitur, quod ſancti ſpiritus in certis diebus præſcribendis, quod contra Sathanæ cōſilium fuerit in iiſdem antiquandis & inducendis. Ab illo concordia quæſita eſt, & vnanimitas, vt quicquid eius fieret, concorditer ſimul ab omnibus in vnitate fieret & charitate : Ab hoc nihil aliud quęritur,ꝙ diſſidium,quàm vt diſpergi poſsint,quos precioſo ſanguine ſuo Dei filius congregare dignatus eſt. Neque verò id in hac re tantum : verumetiam in aliis pleriſq; omnibus, ſicut de Euchariſtia quoq; cū tractaremus, paucis à nobis commemoratum eſt,quemadmodum per mēbrum quoddam ſuum non ignobile Sathanas aliquando dixerit : Si quo caſu concilium ſtatueret,minimè omnium nos vellemus vtraq; ſpecie potiri : imò tunc primum in deſpectum concilii vellemus,aut vna,aut neutra,& nequaquā vtraq; potiri,& planè eos anathema habere,quicunq; authoritate talis concilii potirētur vtraq;. Non offendit Sathanam

Mat.6. & 17.

quinquag. vel à quadrag.

alterius tantū ſpeciei vſus, ſed hoc offendit, quod ex obedientia fit, quod ex humilitate, quod ex charitate, quod vnanimiter fit ab omnibus. Quamobrem ſi pii, & Catholici omnes vtantur altera tantum, cenſebit vtendū vtraq;: ſi per catholicam fit vſus vtriuſq; permiſſus cenſebit altera tantum vtendum: ideo ferre non poceſt, vt vniuerſe & catholicè fiat aliquid. Sed hæc de temporum diſcrimine dicta ſufficiāt. Quod verò ad ciborum delectum attinet, ne hac quidem in parte cum Iudæis commune quicquam habemus: nos enim ſicut dierum, ita ciborum quoq; nullam, ſed ſobrietatis tantum ac temperantię noſtræ & erga ſummum Deum honoris, rationem ducimus, cùm illa Iudæorum diſcrimina nihil ad ſanctam & ſpiritualem hanc abſtinentiam facere viderentur. Quid enim, aut ſolidis animantium vngulis, aut multifidis etiam? quid auibus rapacitas? quid ſquama non contectis piſcibus, cum ſpiritu, cum ſanctitate, cum abſtinentia negotii eſt? Quæ ſi Iudæis vetita ſunt, vt in moribus illi erudirētur, humanam redolent philoſophiam, non diuinam. Si verò quoniam inſalubria ſunt, idcircò fuerunt illis interdicta: quid aliud quàm Ægyptiorum fuiſſe artibus Moyſen imbutum indicant? Sin autem, id quod verius eſt, ſimulachra quædā illæ res fuerunt, & velut argumenta quædam ac vmbræ, ſicut Paulus loquitur futuræ veritatis: inducta iam veritate ſimulachris, & vmbris amplius non indigemus. Iudæi ergo in differentiis ciborum & temporum inſiſtebāt: nos ad Deum & ad ſpiritum omnia referimus, nec aliud in hoc abſtinendi vel obſeruandi genere ſequimur, quàm vt noſtrorum laborum interualla diuinorum beneficiorum commemorationi conſecremus, & ipſi nos domata carne noſtra, & ſub rationis imperium ſubiuncta, ad eadem illa Dei beneficia recolenda, vigilātiores ac paratiores per abſtinentiam reddamur. Sed magnum illum Leonem hac de differentem audiamus. Non ideo negligendū eſt, inquit, quia de obſeruātia veteris legis aſſumptum eſt, tanquàm hoc de illis ſit, quæ inter diſcretiones ciborum, inter baptiſmatum differētias & auiū pecudumq; hoſtias eſſe deſtiterūt: illa enim quę rerum futurarum figuras gerebant, impletis quæ ſignificauere, finita ſunt: ieiuniorum verò vtilitatem noui Teſtamēti gratia remouit, & continentiam corpori atq; animæ ſemper profuturā pia obſeruatione ſuſcepit. Quia ſicut permanet apud intelligētiam

Leuit. 2.

Coloſſ. 2.

Serm. 4. de ieiunio decimi mēſis.

Chriſti-

*Mat.*4. Chriſtianam: Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli
*Mat.*22. ſeruies: & diliges proximum tuum ſicut teipſum, & cæte-
ra talium mandatorum, ita quod in iiſdem libris, de ieiu-
niorum ſanctificatione & curatione præceptum eſt, nulla
interpretatione vacuatur. Quæ verò alia loca ex Apoſto-
lo per noſtri temporis hæreticos proferuntur, ea cum in
Manichæos à Catholicis olim torta fuiſſent, viciſsim à
Manichæis in illa retorta fuiſſe legimus. Sic enim Fauſtū
*Li.*30.*con-* loquentem inducit Auguſtinus: De vobis quid dicam, id
tra Fauſtū, eſt, de Chriſtianioribus apud vos, quorum nonnulli qui-
*cap.*3. dem porcina, plerique verò quadrupede omni, alii etiam
cuncto animali penitus abſtinent? fertque ob hoc in oculis
eos omnis Eccleſia, & ſumma veneratione ſuſcipientes, ſo
lum non Deos exiſtimat: nec videtis indociles, quaſi hoc
2.*Tim.*4. verum, & ab Apoſtolo dictum teſtimoniū eſt, dæmonio-
rum & ipſi ſunt ludificati doctrinis. Quid verò & de illo
dicemus, quod ſanè fruſtrari quis audeat, aut negare? cū
cōſtet hoc inter omnes, & æquè per orbem terrarum quo
tannis omni cum ſtudio celebretur in conuentu Catho-
lico: dico autem quadrageſimam, quam qui inter vos ritè
obſeruandam putauerit, abſtineat neceſſe eſt ab omnibus
iis, quæ capitulum hoc à Deo ad percipiēdum nobis crea-
ta dicit, & dæmoniorum inſuper doctrinam vocat abſti-
nentiam prædictorum. Quid ergo & vos chariſsimi, ritu
ne tunc dæmoniorum viuitis, cùm hæc à vobis paſsionis
Chriſti celebrantur myſteria, & seductorii ſpiritus frau-
de decipimini, & cauteriatam habetis conſcientiam ve-
ſtram? Ac rurſus: Vos verò, inquit, qua nunc excuſatione
*Li.*31.*ca.*2. vtimini, Paulo clamante, nihil eſſe non mundum & do-
*Tit.*1. ctrinas dæmoniorum appellante, ciborum abſtinentiam,
1.*Tim.*4. & mente pollutos vocante, qui aliquid putauerint inqui-
nari? non ſolum abſtinetis vt diximus, ſed etiam gloriam
captatis exinde, & eo acceptiores vos creditis Chriſto, q̄
eritis abſtinentiores à cibis, id eſt, ſecundum hanc ſenten-
tiam, quo mentibus inquinati magis, & magis cōſcientia
*Li.*30.*con.* polluti. Quibus Fauſti verbis, ad hunc modum reſpondit
Fauſtum, Auguſtinus: Audi ergo quod cōfiteris te non videre, qua
*cap.*5. mente & cōſilio, hoc aduerſum vos capitulū proferamus,
non quod à carnibus abſtineatis: nam & hoc primi patres
noſtri fecerunt, ſicut commemoras, non tamen ea dam-
nandi ſed ſignificādi gratia, quod nō intelligitis: & Chri-
ſtiani nō hæretici, ſed Catholici edomādi corporis cauſa,
propter

propter animã ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam, non quod illa eſſe immunda credant, non ſolum à carnibus, verum à quibuſdam etiã terræ fructibus abſtinent, vel ſemper ſicut pauci, vel certis diebus atq; temporibus, ſicut per quadrageſimam ferè omnes: vos autem ipſam creaturam negatis bonam & immũdam dicitis. Ac paulò poſt: Si ad virginitatẽ ſic hortaremini, quemadmodum hortatur Apoſtolica doctrina: qui dat nuptum benefacit, & qui non dat nuptum melius facit: vt bonũ eſſe nuptias diceretis, ſed meliorem virginitatem, ſicut facit Eccleſia quæ verè Chriſti eſt Eccleſia, non vos ſpiritus ſanctus ita pronunciaret, dicens: Prohibentes nubere: ille enim prohibet, qui hoc malum eſſe dicit, non qui huic bono aliud melius anteponit. Et in proxime ſequenti libro: Omnia, inquit, munda, mundis, ſecundum naturã in qua creata ſunt, non tamen omnia ſecũdum ſignificationem munda, primo populo Iudaico, nec vobis omnia, vel propter ſalutem corporis, vel propter conſuetudinem humanæ ſocietatis, apta ſunt, ſed quum ſua cuiq; redduntur, & naturalem ordinem ſeruant, omnia munda ſunt mundis, immundis autẽ & infidelibus (quales præcipuè vos eſtis) nihil eſt mundum. Et contra Adimantum ſcribens, quum eadem Apoſtoli verba produxiſſet: Hos, inquit, propriè deſignat, qui non propterea temperant à cibis talibus, vt aut concupiſcentiam ſuam refrenent, aut infirmitati alterius parcant, ſed quia ipſas carnes immundas putant, & earum creatorem Deum eſſe negant. Nos autem teneamus Apoſtolicam diſciplinam dicentem: quod omnia munda ſunt mundis, ſeruata moderatione Euangelica, vt non grauentur corda noſtra cruditate & vinolentia. Docet his verbis Auguſtinus, quod alia fuit cauſa cur abſtinerent Iudæi, alia cur Chriſtiani, alia cur hæretici Manichæi, Taciani, & quicunque tandem alii. Iudæi ſignificandi gratia: Chriſtiani domandi corporis cauſa: Hæretici quod ipſam creaturam bonam negarent, & immundam dicerent, quos notare videtur Apoſtolus, cum dicit: Venturos in nouiſsimis temporibus, qui prohibeant nubere, & abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione. Quod etiam Hieronymus annotauit, dicens, quum eadem Apoſtoli verba per Iouinianum obiicerentur: Reprobat, inquit, Apoſtolus eos, qui prohibebant nuptias & iubebãt cibis abſtinere, quos Deus

Cap.6. *1.Cor.7.* *1.Tim.4.* *Cap.4.* *Cap.14.* *Tit.1.* *Luc.21.* *Li.2.cont. Iouinian.*

deus creauit ad vtendum cum gratiarumactione,ſed Marcionem deſignat & Tacianum, & cæteros hæreticos, qui abſtinentiam indicunt perpetuam ad deſtruenda & contemnenda & abominanda opera creatoris. Nos autem & creaturam omnem laudamus dei,& maciem saginæ,abſtinentiam luxuriæ,ieiunia præferimus ſaturitati. Similiter quoq; Ioannes Chryſoſtomus,eundem Pauli locum enarrans: De Manichæis,inquit,& Encratiſtis,& Marcioniſtis omniq; illorum officina hic loquitur: Ambroſius quoque Marcioniſtas, Patricianos & Manichæos iis verbis notari ſcribit. Theodoritus quoq; in extrema eius libelli parte quem inſcripſit,Diuinorum decretorum Epitome,A vino inquit,& ab eſu carnium,& ab aliis eiuſmodi abſtinentiã, non ſimiliter vt hæretici amplectitur Eccleſia. Illi enim ab iis tanquam ab immundis abſtinendum eſſe cenſent. Eccleſia autem nihil horum decreuit. Ac poſt quædam interiecta: Encratitarum ergo errorem diuinæ literæ pulchrè conuincunt,Dei autem Eccleſia,aduerſatur quidem fabulis hæreticorum,diuina verò decreta ſequitur. Ante mille annos Iuſtinianum imperatorẽ feciſſe tradit Nicephorus, cum fames Biſancij increbuiſſet, vt ſecunda ſtatim ieiunij hebdomada carnes in foro venales proponendas promulgaret: & hoc quidem ſic per vim actum: populus autẽ,inquit,qui pietatem ſibi conſectandam ſtatuiſſet, neque eas emebat,neq; edebat,mortẽ ſibi potius adeundam eſſe cenſens, q̃ vt quicquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Ad Antiochenos autẽ ſic loquitur Ioannes Chryſoſtomus: Quid difficilius,non iurare,vel per totum diẽ inediam pati,& aquæ potu,& tenui victu ſiccari? certum eſt, quòd hoc illo grauius, ſed tamen conſuetudo res eſt tam facilis & expedita, quòd adueniente ieiunio, etiamſi millies quis exhortetur,& infinita crucient,& cogant vinum delibare, vel aliud quid ieiunij lege non conceſſum guſtare: omnia quis mallet pati,quàm prohibitum tangere nutrimentum, & hoc cũ non inuitè nos circa menſam habeamus: tamen propter conſuetudinem ex conſcientia omnia generoſe ferimus laborantes. Ante mille ducentos annos,fuit hæc in Antiochia conſuetudo, ex qua ciuitate Chriſtianum nomen ſumpſit originem: nam ibi primum diſcipuli dicti ſunt Chriſtiani,neque dubium eſt, quin eã ab Apoſtolis per manum traditam acceperint. Nam & Teleſphorus,qui ſextus fuit à Petro Romanus Pontifex, iam

Hom.12.in priorem ad Timoth. Epiſtol.

Ca.de abſtinentia.

Li.17.Eccleſ.hiſtor. cap.32.

Hom.6.ad populum Antioch.

Act.2.

iam ſuo tempore ſtatutum fuiſſe ſcribit, vt ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha, omnes clerici in ſortem Domini vocati, à carne ieiunent. Neque ſecus in Alexandria fuiſſe obſeruatum, teſtis eſt Theophilus eius vrbis Epiſcopus, Chryſoſtomi æqualis: qui grauiter eos inſectatur, qui clam vinum bibebant, & clauſis parietibus, carnibus diebus quadrageſimæ veſcebantur. Simul Danielis & trium puerorum exemplo, ad eorum continentiam imitandam ſuos admonet, ac diligenter hortatur, vt ieiuniorum tempore à vino & carnibus abſtineant. Quid igitur dicemus? doctrinas dæmoniorum docuiſſe Ioannem Chryſoſtomũ, qui tum verbum Dei prædicabat in Antiochia? doctrinas dæmoniorũ docuiſſe Theophilũ Alexandrinum epiſcopũ? doctrinas dæmoniorũ docuiſſe reliquos omnes totius orbis Epiſcopos, iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus qui conſuetudinem hanc à certis cibis, certis temporibus, abſtinendi, non modo non reprehenderunt, verumetiam ad mordicus eam obſeruandam, populum tam diligenter ſunt cohortati? Quid hoc eſſet aliud, quàm vniuerſam Eccleſiam Catholicam ſathaniſmi condemnare? cuius rectius arguuntur, ſathaniani noſtri temporis, quàm ſeculorum omnium à Chriſto paſſo ad hæc vſque noſtra tempora Chriſtiani: qui non ignorabant omnia eſſe munda mundis, ac multò melius intelligebant, quos notaret Paulus, quum doctrinas dæmoniorum appellauit, prohibentes abſtinere à cibis, quos Deus creauit &cæt. quàm qui noſtro ſeculo ſibi cornicum oculos confixiſſe videntur. Sed nec illud eos interea fugiebat, quod bonum eſſet etiam à licitis abſtinere, & cum caſtigatius viuendum eſt, ita diſcernere cibos, vt vſus eorum ſemoueatur, non natura damnetur. Etiam ante Chryſoſtomum & Theophilum in Ancitano Concilio legimus conſtitutum vt Presbyteri & Diaconi, qui à carnibus abſtinent, hoc eſt, ipſe ſibi à carnibus abſtinentiam indixerunt, non eas tanquàm immundas contemnerent, verum contingerent, & ita demum ſi vellent, abſtinerent: quod ſi in tantum eas abominarentur, vt ſi quando cum oleribus carnes eſſent coctæ, ab ipſis etiam oleribus abſtinerent, ordine ſuo mouerentur. In Gangrenſi quoq; Concilio, ſi qui carnem edentẽ cõdemnaſſent, anathema ſunt pronunciati: in quo tamẽ ipſo cautum eſt: Si quis

Cap.13.

Cap.2.

Cap.19.

quis eorum,qui continentię ſtudent,abſq; neceſsitate cor poiea, ieiunia communia totius Eccleſiæ putauerit cõtemnenda,perfectam in ſua ſcientia vindicans rationem, anathema ſit.Quod vtrumq; contra eos,qui ſequebantur Euſtachium hæreticum,ſancitum videtur.Nam is & ieiunia quæ prædicantur in Eccleſia,contemnenda cenſuit,& nonnullos cibos carnium, tanquàm illicitos reputauit. Sic igitur ieiuniorum eſt obſeruantia comprobata,vt extra ieiunii tempus, carnium eſus illicitus non eſſe putaretur. In Bracarenſi primo poſtea Concilio decretum eſt:

Cap.14.& *Cap.32.* Si quis immundos putaret cibos carnium, quas Deus in vſum hominum dedit,& non propter afflictionẽ ſui corporis,ſed quaſi immunditiam putans,ita abſtineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibus prægustet, ſicut Manichæus & Priſcilianus docuerunt,anathema ſit. Ac ne quis putet priſcis tantum illis temporibus ita creditum & obſeruatum eſſe,etiam Bernardi ſeculo, qui vixit ante quadringentos viginti quatuor annos,quo tempore Euangeliſtæ volunt & extinctam fuiſſe lucem Euangelii,fuerunt hæretici,qui doctrinas dęmoniorum docerent,prohibentes nubere & abſtinere à cibis, &cæt. quos ille grauiter

Hom.66. in Cant. inſectatur,dicens: Abſtinent, inquit,hi, vt prædixit ille, à cibis, quos creauit Deus ad percipiendũ cum gratiarum actione: hinc quoque hæreticos ſe probantes, non ſanè quia abſtinent, ſed quia hæreticè abſtinent: nam & ego interdum abſtineo,ſed abſtinentia mea,ſatisfactio eſt pro peccatis,nõ ſuperſtitio pro impietate. Num redarguimus

1.Cor.9. Ephes.5. 1.Tim.5. Paulum, quod caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit? Abſtineo à vino,quia in vino luxuria, aut ſi infirmus ſum, modico vtor, iuxta conſilium Pauli. Abſtineo à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, ſimul & carnis nutriant vitia. Hæreticus aliter: nempe horret lac.& quicquid ex eo conficitur,poſtremò omne quod ex coitu procreatur:rectè & Chriſtianè,ſi non idcirco quia ex coitu,ſed ne ad coitum prouocent. Cæterum quid ſibi vult, quod ita generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur:ſuſpitionem generat mihi abſtinentia iſta ciborum tam ſignanter expreſſa. Veruntamen ſi de regula medicorum hæc profers nobis,non reprehẽdimus curam carnis, quam nemo vnquam odio habuit,ſi tamen nõ nimia fuerit: Si de diſciplina abſtinẽtium,id eſt ſpiritualiũ medicorum ſchola etiam virtutem approbamus, qua carnem domas,

mas, frenas libidinem. At ſi de inſania Manichæi præſcribis beneficentiæ Dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modo ingratus, ſed & cenſor temerarius immundum decernas, & tanquam à malo abſtineas: non planè abſtinētiam collaudabo, ſed execrabor malitiam, & blaſphemiam: te magis immundum dixerim, qui immūdum quid putas. Omnia munda mundis, ait ille rerum optimus æſtimator, quia nihil immundum niſi ei qui immundū quid putat: immundis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed polluta eſt eorum & mens & cōſcientia. Væ qui reſpuitis cibos quos Deus creauit, iudicantes immūdos, & indignos, quos traiciatis in corpora veſtra. Et qui plus minus octoginta annis Bernardum præceſſit Anſelmus Cantuariēſis Archiepiſcopus, Agimnenſes hæreticos ſuo tempore feciſſe ſcribit, vt prohiberent nubere, & à cibis abſtinere iuberent. Quorſum autem attinet eos recenſere, qui poſtea ſequuti ſunt, Petrum Lombardum, Thomam Aquinatem, Nicolaum Lyrenſem, Hugonem Cardinalem & multos alios, qui ſunt in Paulum commentati? quos omnes eundem ſenſum retinuiſſe conſtat: vt miranda ſit eorum impudentia, qui fingunt Eccleſiæ fuiſſe præceptum, vt à certis cibis tanquàm immundis homines abſtinerent, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Sed in re clariore, quàm vt illius confutationis indigeat, nihil eſt quod ſimus longiores. Producunt & illud veteres ac noui Aëriani, quod à Paulo ſcriptum eſt. Iuſto lex non eſt poſita. *1.Tim.1.* Quin hoc digito Dei ſcriptum ſit, quis eſt qui negare audeat? verum interea quis eſt ille, qui ſe iuſtum audeat profiteri? Nos certè qui à magiſtro noſtro docti ſumus orare: Dimitte nobis debita noſtra, non inuiti verba ſancti Ioannis vſurpamus: *Mat.6.* Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nos ipſi ſeducimus, & veritas non eſt in nobis. *1.Ioan.1.* Dixit Chriſtus: Non ſe veniſſe iuſtos ſaluos facere, ſed peccatores. *Mat 9.* Glorientur hi de ſua iuſtitia, quorum cauſa Chriſtus non venit: nos peccatores & iniuſtos nos eſſe libēter agnoſcimus, atque ideo legem nobis eſſe propoſitā facilè ferimus, qua & à peccatis prohiberi, & in officio contineri queamus. Sed eſt quædam tamen iuſtitia Chriſtiana, cui lex poſita non eſt, neque deſunt viri iuſti & boni, participes Chriſti facti, qui quum ipſi ſint lex, ea quæ legis Chriſti ſunt, ſponte faciunt. *Rom.5.*

Cum enim lex in vniuerſum ponatur, nec fieri poſsit, cō-
mode iſta diſtinctio, æquius eſt paucos ſanctos legi ſubii-
De oratio- ci, quàm vniuerſos abſque lege viuere. Porrò Bernardus,
ne & ieiu- quem iſti quoties agit de remiſsione peccatorum, deq́; iu-
nio, ſer. 4. ſtificatione, ſuarum eſſe partium gloriantur, Quid eſt, in-
quit, condonari commiſſa, niſi ieiunio breui ieiunia redi-
Luc. 16. mi ſempiterna? gehennam enim, meruimus, vbi nullus
vnquam cibus eſt, conſolatio nulla, terminus nullus, vbi
guttam aquæ diues poſtulat, & accipere non meretur. Bo-
num ergo & ſalutare ieiunium, quo redimuntur æterna
ſupplicia, dum remittuntur hoc modo peccata. Non ſo-
lum autem abolitio eſt peccatorum, ſed extirpatio vitio-
rum: non ſolum obtinet veniam, ſed & promeretur gra-
tiam: non ſolum delet peccata præterita, quæ commiſi-
mus: ſed & repellit futura, quæ committere poteramus.
Hom. 31. in Iam verò illa duo orientis lumina Ioannes Chryſoſtomus,
Ioan. & Baſilius Magnus, quibus præconiis non affecerunt ieiu
De pœniten nium & à cibis abſtinentiam? Quorum ille cum ieiuniū
tia, hom. 1. vocat purificationem animæ, cum ſcribit crapulam poſt
terga ligare manus vitiorū, tyrannidi, velut cuidam pra-
uæ dominæ, ſeruos nos captiuosq́; reddere: ieiunium ve-
rò, ſeruos exiſtentes nos atque ligatos inueniens vincula
remittere & tyrannide liberare, priſtinamq́; in libertatem
reducere. Hic verò: Cum continentiam a cibis, dicit eſſe
peccati ablationem, abalienationem carnaliū affectuum,
mortificationem corporis & ipſorum quoque naturalium
affectuum & deſideriorum, initium ſpiritualis vitæ, conci-
liationem æternorum bonorum: nunquid non eadem,
quæ ſancti patres illi occidentis Eccleſię dicunt? nunquid
non iſtorum, qui Chriſtianæ libertatis aſſertores videri
volunt, inſaniæ palam contradicunt? Sed quorſum atti-
net veterum ſententias omnium proferre, quorum ple-
roſque æditis etiam ea de re ſermonibus, maximis laudi-
bus ieiunium in cœlum tuliſſe legimus, cui etiam tantum
tributum ab illis videmus, vt quoniam non ieiunauimus
in paradiſo, eiecti inde ſumus, ieiunandum eſſe dicerent,
vt vnde ſumus eiecti, reuerti liceret. Potuerunt ne maius
aliquid ieiunio tribuere, quàm quod per illud aditum ad
cœlos patere docuerunt? Age igitur perfrica frontem
Philippe, & hoſtes Euangelii fuiſſe, doctrinas dæmonio-
rum docuiſſe dic, Ambroſium, Auguſtinum, Hierony-
mum, Cyprianū, Leonem, Bernardum, Chryſoſtomum,

Baſilium, denique veteres omnes orthodoxos qui docue= runt ieiunium eſſe culpæ mortem, excidium delictorum, purificationem animæ, redemptionem ſalutis, ſacrificium reconciliationis, peccati abolitionem, æternorum bono= rum conciliationem, ieiunandum eſſe pro peccatorum indulgentia, ieiunio Deum eſſe placandum, ieiunio redi= mi æterna ſupplicia, Te verò cum idolo tuo Iſlebienſi quod adorans, relicto Chriſto & corpore eius Eccleſia, nunc demum Euangelium, vtrunque Dei verbum, tot ſæ= culis reconditum, in lucem protuliſſe. Verum vt ne quis erret, quæ fuerit hac de re ſanctorum Eccleſiæ doctorum ſententia, quidque ſibi voluerint, cum tantum ieiunio tri= buerent, tantisq; præconiis illud efferrent, mentes homi= num ad abſtinentiam capeſſendam inflammantes, breui= bus explicabimus. Neque enim exiſtimandum eſt, quod iſti videre ſe putant, non vidiſſe ſanctos illos patres, qui vel ante mille annos, vel trecentis bis annis vixere, qui= bus iſti extinctam Euangelii lucem fuiſſe volunt. Iam ante docere nos meminimus, quod qui proprie dicitur Dei cultus, non conſtat niſi mente & ſpiritu: nam qui ſpiritus eſt Deus, ſpiritu coli, ſpiritu vult adorari. Cæ= terum verus hic & proprius Dei cultus, qui conſtat ſpiri= tualibus exercitiis, fide, ſpe, & charitate, quenquam in ipſa mente reconditus eſt, & abſtruſus, fieri tamen non poteſt, quin per ſigna quædam & indicia ſe foras proferat, & ad ſpectantium oculos traducat. Verum eſt quod ſuperius ab Auguſtino dictum commemorauimus, quod non co= litur Deus niſi amando, ſed hic amor otioſus non eſt, & quãuis in voluntate conſiſtat, externis tamen quibuſdam ſe prodit indiciis, quæ quidem nõ perinde Deus attendit, atque illam ipſam, vnde prodeunt indicia, voluntatem. Quamobrem non quid adferatur à nobis ad colendum Deum, ſed qua mente adferatur, attendit Deus. Affectus eſt qui preciũ rebus imponit. Affectus tuus, dicit Ambro= ſius, nomen imponit operi tuo: quomodo à te proficiſci= tur, ſic æſtimatur. Et alio loco: Dominus non obſequio= rum ſpeciem ſed puritatem quærit affectus. Sic ab idiota quoque viro cumprimis pio ſcriptum eſt: Quod non ie= iunium, oratio, eleemoſyna eſt via recta omnino, ſed amor vt dilectio eſt via rectiſsima abſq; deuio, via breuis abſque tędio. Cui ſubſcribens Bernardus. Non materia, inquit, nec exitus actuum, ſed intentionis propoſitum cul

Ioan.4.

Epiſt.29.

Li.1.de offi= ciis, cap.30.

Lib.7. in Lucam.

In contẽpl. de amore diuino, cap.17.

Epiſt.69.

Lib.3.

pas diſcernit & merita. Ante quem etiam in eandem ſententiam pleraq; ſcribit Ionas Aurelianẽſis Epiſcopus, vbi tractat de cultu imaginum. Quod adeò vulgo fuit etiam non ignoratum, vt in omnium ore paſsim fuerit verſiculus ille volutatus. Quicquid agunt homines intentio dirigit illos. Quin & illa Chriſti verba : Lucerna corporis tui eſt & oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem oculus tuus nequam erit, totum corpus tuum tenebroſum erit, ſic qui ſunt poſterioris ętatis Auguſtini, Gregoriiq; ſequuti ſententiam, enarrauerunt pleriq; omnes, vt per oculum intentionem ſignificari dicerent, per corpus actionem cuiuſq;: Lucernã itaq; corporis eſſe oculum, hoc eſt per intentionẽ indicari manifeſtumq; fieri, cuiuſmodi ſit actio cuiuſq;: nam ſi bona eſt intentio, quod agitur bonum, ſi mala, quod agitur malum eſſe : cui tantum etiam tributum legimus, vt bonam voluntatem ſufficere dicerẽt ad meritum: actionem requiri ad exemplum. Quamobrem non fuit quiſquam adeò rerum imperitus, vt ieiunium per ſe conſyderatum, hoc eſt abſtinentiam à cibis, Dei cultũ eſſe, ſiue opus quod Deus approbet putauerit, per quod honore ſe iudicet affici, cui remiſsionem peccatorum tribuat. Quis enim neſcit, abſtinentiam eiuſmodi non modo ſine laude, verumetiam non ſine reprehenſione fieri, vt quod ex ſe reprehendendum non eſt, ſi male fiat, peccati rationem habeat. Sex eorum genera qui abſtinent, vno verſiculo viſum fuit ſuperiori ſeculo comprehendere. Abſtinet æger, egens, cupidus, gula, ſimia, virtus. Æger abſtinet, vel quod faſtidit cibum omnem, adeò vt nec odorẽ illius, aut aſpectum ferre poſsit, vel quod ratio valetudinis eius poſtulat, vt per abſtinentiã illi mediatur. Hæc abſtinentia, quoniam ad corpus refertur, nihil ad Dei cultum pertinet. Abſtinet egens, quia quod edat, non habet. Vtraq; abſtinentia, etſi vitio caret, laudem tamen apud Deum non meretur. Abſtinet cupidus & auarus, vt ne quid in victum impendere neceſſe habeat. Abſtinet guloſus, vt poſtridie tanto maiore cum appetitu, & maiore cum voluptate cibum ſumat, ſi prę ſertim ad conuiuium ſit aliquod delicatius inuitatus. Abſtinet ſimia, hoc eſt hypocrita, vt ab hominibus videatur. Hæc tria abſtinentiæ genera, tantum abeſt, vt Deo grata ſint, vt peccare etiam dicantur, qui ad hunc modum abſtinent. Ex tot igitur generibus abſtinentiæ,

Mat.6.

Aug. in ſermo. domini in monte, lib.2.

Greg li.28. mora. ca.13.

nentiæ,ſolum hoc fieri cum virtute dicitur,ſi quis hoc ſolo nomine ieiunet,vt vel magis idoneum ſe reddat ad ſeruiendum Deo, vel pro peccatis ſuis ſatisfaciat. Sed iam ipſos Monachos ea de re differentes audiamus: hos enim fuiſſe potiſsimum dicunt hoſtes veritatis, qui doctrinas dæmoniorum docuerint,ieiuniis & aliis id genus corporalibus exercitiis nimio plùs tribuentes: ſi modo corporalis exercitatio ieiunium dici poteſt, quod negat Ioãnes Chryſoſtomus:quandoquidem id macerat potius & extenuat corpus quàm nutrit. Ac primum quidẽ huius ipſius Ioannis Chryſoſtomi diſcipulus, Caſsianus monachus, alterius monachi vel Abbatis Moyſi viri cumprimis celebris hæc adfert verba: Ieiunia,vigiliæ,meditatio ſcripturarum,ac priuatio omnium facultatum,non perfectionis inſtrumenta ſunt, quia nõ in iis conſiſtit diſciplinæ illius finis,ſed per illa peruenitur ad finem. Ac paulò ſuperius: Ieiunia,vigiliæ,anachoreſis,meditatio ſcripturarum,propter principalem ſcopum,hoc eſt,puritatẽ cordis, quæ eſt charitas,nos cõuenit exercere.Et iterũ ex Abbatis Theone ſententia, inter ea quę media ſunt numerat ieiuniũ,q̃d ſicut non iuſtificat cuſtoditum,ita non condemnat interruptum,niſi fortè pręcepti tranſgreſsio,magis quàm eſcarum perceptio puniatur.Ac paulò poſt:Nequaquam ieiunium principale bonũ à domino iudicari dicit, eo quod non per ſeipſum, ſed per alia opera bonum ac placidum Deo fiat:rurſum ex accidentibus cauſis,non ſolum vanũ, verumetiam odibile cenſeatur,dicente domino: Cùm ieiunauerint nõ exaudiam preces eorum.Sed hic vetuſtior videri poſsit,atq; ideo minus abſurdè de iis quæ foris geruntur,ſcripſiſſe. Nunc recentiores videamus. Vixit ante quadringentos annos Anſelmus monachus, poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, is explicans illum Pauli locũ: QuorumDeus venter,eos perſtringi ſcribit iis verbis,qui mortem Chriſti non ſufficere dicerent ad ſalutẽ, ſine carnalibus legis obſeruationibus:qui eſcas quę ventris ſunt, Deum ſibi faciunt,dum dicunt eas homines iuſtificare,& ſalutem animæ putant in eſcis.Neq; ſecus eadẽ illa verba, qui fuit non paulò poſterior, interpretatus eſt Thomas Aquinas. Ideo,inquit,hæc diſſeminant legalia eſſe obſeruanda,propter lucrum & gloriam propriã,vt ſatisfaciant ventri.Et paulò poſt adfert hæc gloſſæ verba:Dei propriũ eſt iuſtificare,qui ergo in cibis iuſtificationem ponebant,

Hom.12 in primam ad Tim.

Colla.1. cap.7.

Collat.21. cap.14.

Hier.14.

Philip.3.

dicebant Deum ventrem. Quem in eiuſdem loci explica- tione, ſequitur eiuſdem ordinis monachus Hugo de Pra- to: Cardinales,inquit,obſeruantias inducunt,quales erãt in lege veteri: ſuperfluam aſſerũt crucem Chriſti,cũ aliun de ſalutem expectant: Omnis autẽ ſalus in cruce exiſtit.

In ſermonibus, ſerm.1. Domin.23. poſt trinit.

Nihil autem eſt neceſſe aliorum etiam hac de re monacho rum ſententias adſcribere,quos ab his nequaquam diſcre- paſſe certũ eſt,qui non ab eſcis,verum à cruce Chriſti ſalu tem expectabant. Sed quoniam clarius præ cæteris mate- riam hanc Bernardus tractauit,illius quoque verba adſcri bemus: Is quoniam fratres ſuos inſimulari cognouerat, quod ordini Cluniacenſi,qui minus habebat auſteritatis, detraxiſſent,apologiam quandam conſcripſit ad Guilhel- mum Abbatem,in qua ſic ſuos inducit loquentes. Quo- modo,inquiunt,regulam tenent, qui pelliciis induuntur, ſani carnibus veſcuntur,&c. Ac mox reſpondet:Regnum Dei intra vos eſt,hoc eſt,non in externis veſtimentis, aut alimentis corporis, ſed in virtutibus interioris hominis: Vnde Apoſtolus: Regnum Dei non eſt eſca & potus, ſed iuſtitia & pax,& gaudium in ſpiritu ſancto: Et rurſum: Regnum Dei non eſt in ſermone,ſed in virtute.De corpo ralibus itaque obſeruantiis fratribus calumniam ſtruitis, & quæ maiora ſunt,regulę ſpiritualia ſcilicet inſtituta re- linquitis,camelumq́; glutientes,culicem liquatis. Magna abuſio, maxima cura eſt, vt corpus regulariter induatur, & cõtra regulam ſuis veſtibus anima nuda deſeritur:cum tanto ſtudio tunica & cuculla corpori procurentur, qua- tenus, cui deerunt, monachus non putetur: cui ſimiliter ſpiritui pietas & humilitas,quæ profecto ſpiritualia indu- menta ſunt,non prouidentur? Tunicati & elati abhorre- mus pelliceos, quaſi non melior ſit pellibus inuoluta hu- militas, quàm tunicata ſuperbia: repleti deinde ventrem faba,mentem ſuperbia,cibos damnamus ſaginatos, quaſi non melius ſit exiguo ſanguine ad vſum veſci,quàm ven toſo legumine vſq; ad ructum exſaturari,& precipue cum Eſau nõ de carne,ſed de lente ſit reprehenſus: & de ligno Adam,non de carne damnatus: & Ionathas ex guſtu mel lis,non carnis,morti adiudicatus ſit: Contra verò Helias innoxie carnem comederit: Abraham gratiſsime carni- bus angelos pauerit: & de ipſis ſua fieri ſacrificia Deus præceperit: Ac paucis interiectis: Quid ergo inquis, ſic- cine illa ſpiritualia perſuades, vt etiam hæc quę ex regula

Luc.17. Rom.14. 1.Cor.4. Mat.23. Gen.25. Gen 3. 1.Reg.14. 1.Reg.17. Gen.18. Exod.29.

habemus

habemus corporalia damnes? Nequaquam: Sed illa opor
tet agere & iſta non omittere: alioqui, cùm iſta omitti ne
ceſſe eſt, aut illa, iſta potius omittenda ſunt, quàm illa. iſta
Quantò enim ſpiritus corpore melior eſt, tanto ſpiritua-
lis, quàm corporalis exercitatio fructuoſior. Tu ergo cùm
de horum obſeruatione elatus, aliis eadem non obſeruan
tibus derogas, nónne te magis tranſgreſſorem regulæ iu-
dicas? cuius licet minima quædam teneas, meliora deui-
tas: de quibus Paulus. Æmulamini chariſmata meliora:
detrahẽdo quippe fratribus, in quo temetipſum extollis,
perdis humilitatẽ: in quo alios deprimis, charitatem quæ
ſunt proculdubio chariſmata meliora. Ac iterũ poſt pau-
ca: Non hoc dico, inquit, quia hæc exteriora negligenda
ſint, aut qui ſe in illis non exercuerit, mox ideo ſpiritualis
efficiatur: cùm potius ſpiritualia, quanquàm meliora, niſi
per iſta, aut vix, aut nullatenus, vel acquirantur, vel obti-
neantur: ſicut ſcriptum eſt: Non prius quod ſpirituale, ſed *1.Cor.15.*
quod animale, deinde quod ſpirituale: Sicut nec Iacob, ni *Gen.29.*
ſi prius cognita Lia, deſideratos Rachelis amplexus, me-
ruit obtinere. Vnde rurſus in Pſalmo: Sumite Pſalmũ & *Pſal.80.*
date tympanum: quod eſt dicere: Sumite ſpiritualia, ſed
prius date corporalia. Optimus autẽ ille, qui diſcretè & cõ
gruè hęc & illa operatur. Hactenus Bernardus. Quid au-
tẽ? An ille remiſsionẽ peccatorũ, an iuſtificationẽ carnali-
bus eſcarum aut veſtium obſeruationibus tribuit? Tan-
tũ ab eo abfuit, vt quę foris gerũtur his aliquid eiuſmodi
tribuendũ putauerit, vt de omnibus in genere operibus
diceret, ꝙ de iis ſæpè incerta, & ob hoc periculoſa ſentẽtia
fertur: cũ multoties minus iuſtitiæ habeãt, qui magis ope-
rantur. Charitatem eſſe dicit cui debentur omnia, de qua
exclamãs: O quãta eſt, inquit fiducia charitatis, alius ope-
ratur non amans, & alius amat nihil operans: ille quidem
ſuum opus perdit, illius verò charitas nunquàm excidit.
Quamobrem cùm idem dixit, veteres orthodoxos ſequu
tus, ieiunio redimi æterna ſupplicia, dum remittũtur hoc
modo peccata: de eo ieiunio intellexit, quod & ex chari-
tate procederet, & nõ alium quàm charitatis ſcopum, ſibi
propoſitum haberet: huic enim peccatorũ remiſſio, non ei
ꝗd externè fit tribuitur. Sicut etiã apud Lucã legimus de *Luc.7.*
Maria Magdalena, quę cũ ſtans retro ſecus pedes Chriſti,
lachrymis rigaſſet, capillis capitis ſui terſiſſet, oſculata fuiſ
ſet, vnguẽtoꝗ; pedes eius vnxiſſet, grata quidẽ Chriſto fue

runt hæc illius officia,quę,quem erga Chriſtum gerebat, amoris eius non obſcura quædam erant indicia,veruntamen cùm ad Simonem, in cuius hæc domo gerebantur, dixiſſet: Quod remittũtur ei peccata multa:cauſam proferens,non ait: quia lachrymis rigauit pedes meos, quia capillis capitis ſui terſit,quia oſculata eſt,quia vnguento vnxit:ſed remittuntur,inquit,ei peccata multa,quoniam dilexit multum.Adeò non quid fieret,ſed quo affectu fieret,conſyderandum eſſe putauit. Charitatem per quam fides operata eſt, non opera ipſa remuneratus eſt, cùm ei remiſsionem tribuit peccatorum,quæ aliũde etiam quàm

Prou.10. à charitate proficiſci poterãt. Ardor charitatis rubiginem

1.Pet.4. in ea peccatorum conſumpſit: ſi quidem vniuerſa delicta multitudinem'q; peccatorũ operit charitas. Quamobrem vt cæterę omnes carnales obſeruationes,ſic ieiuniũ quoq; medium quiddam eſt,cuius etſi labor ſit idem, non idem tamen fructus eſt,nec eadem retributio meritorũ, quem-

In.6 cap. admodum à Chromacio memoriæ proditum legimus.

Matth. Lõgè enim differt ille,inquit, qui propter Deum ieiunat, ab eo qui propter homines ieiunare proponit: quia huic pro mercede laboris,compenſatio fit laudis humanæ: illi pro deuotione humilitatis,meritum gloriæ in futuro ſeruatur.Hoc de oratione,hoc de eleemoſyna,hoc de cęteris

Pſal.44. omnibus,quæ fiunt externè,dici poteſt:Siquidem omnis pulchritudo filiæ regis intrinſecus, neque quid foris fiat,

Serm.2.de Quadrage. ſed quid intus geratur,Deus attendit. Quamobrem ſanctos alios patres ſequutus,monet Leo, vt prompta deuotione & alacri fide ſuſcipiamus ſolenne ieiunium, non in ſterili inedia,quã plerunq; & imbecillitas corporis,& auaritię morbus inducit,ſed in larga beneuolentia celebrandum,vt ſcilicet ſimus de illis, de quibus ipſa veritas dicit:

Mat.5. Beati qui eſuriũt,& ſitiunt iuſtitiã,quoniã ipſi ſaturabun-

Serm.4.de Quadrag. tur. Ac in alio ſermone: Nõ in ſola,inquit,abſtinẽtia cibi ſtat noſtri ſumma ieiunii aut fructuoſè corpori eſca ſubtrahitur,niſi mens ab iniquitate reuocetur,& ab obtrecta-

Hom.2. tionibus lingua cohibeatur. Ad eundem modũ Euſebius quoq; Emiſenus:Ieiunare & vigilare,& mores non corrigere,ſic eſt,quomodo ſi aliquis extra vineã,aut circa vineã extirpet,& colat:vineã autẽ deſertã atq; incultã relinquat vt ſpinas ac tribulos germinet,quę inſiſtẽte cultore,iucundiſsimos fructus ex ſe proferre potuiſſent.Agnoſcite itaq; chariſsimi,quod ad ſalutẽ perpetuã cõquirendã,abſtinen-

tia

tia corporalis ſola non ſufficit, niſi animæ quoque ieiuni-
um per abſtinentiã vitiorum fuerit ſociatum. Quid enim
iuuat, ſi quiſpiam ſit corpore caſtus & mente pollutus?
Quem malitia deprauat, quem furor iracundiæ facibus
exagitat? quẽ ſuperbia omni dei gratia ſpoliat? quem mẽ-
dacijs vel maledictis lingua commaculat, nõne ipſe ſe fal-
lit? nõne ipſe ſe irridet & decipit? ſi credat ſe ſolo ieiunio
ſanctificandum. Et idcirco dilectiſsimi, ita corpus exercea-
mus ieiuniis, vt mentem purgemus à vitiis. Neque tamen
propterea non rectè dicitur ieiunio placari deum, ieiunio
tribui remiſsionẽ peccatorum, quod propoſito magis tri-
buitur ieiunantis, quàm ipſi ieiunio: alioqui dicere liceret
eadem ratione, quod non rectè dixerit Chriſtus: Date ele- *Luc. 11.*
emoſynã & ecce omnia mũda ſunt vobis. Nõ rectè dixiſſet *Eccl. 3.*
ſcriptura: Ignem ardẽtem extinguit aqua, & eleemoſyna *Tob. 12.*
reſiſtit peccatis. Et rurſum eleemoſyna à morte liberat. Et *Dan. 4.*
iterum, Peccata tua eleemoſyna redime: quandoquidem
nõ quod datur, ſed animum dantis reſpicit, & remunerat
Deus. Neque ſicut quidam ſomniant, quum hæc ita dicun-
tur, obſcuratur lux doctrinæ, de beneficiis Chriſti propri-
is, & de fide, cum non de infidelium, ſed de fidelium, om-
nem ſuam fiduciam in Chriſti cruce collocantium ieiuni-
is, eleemoſynis, orationibus loquamur, quæ ſi per ſe ſunt
vilia, Fides, inquit, Leo, ea efficit pretioſa, cum ſi fuerint ab *Ser. 6 de*
infidelibus miniſtrata, etiamſi fiant magno ſumptu, om- *Quadrag.*
ni tamen iuſtificatione ſint vacua. Non ergo excluditur fi-
des, non excluditur mortis & paſsionis Chriſti meritum.
Neque ieiunium, orationem, eleemoſynam, ita ad munda-
tionem, & remiſsionem ſufficere putamus, vt non princi-
paliter opus eſſe miſericordia dei, & ſanguine Chriſti pro-
fiteamur, in quo peccatorum omnium redemptionem ha-
bemus, ſi modo dignos reſipiſcentia fructus fecerimus;
quemadmodum ex Baſilio nos docere antea quoq; memi-
nimus. Verum iſti non intelligentes, neque quæ loquun- *In regulis*
tur, neque de quibus affirmant, putant nos de infidelium *cõtractior.*
operibus dicere, quibus certum eſt remiſsionem peccato- *regul. 27.*
rum non tribui. Tantum autem abeſt vt propria Chriſti *Num. 6.*
beneficia per hanc doctrinam obſcurentur, magis etiam
vt illuſtrentur. Chriſti enim paſsionis & mortis benefi-
cium eſt, vt ieiunia, vt orationes, vt eleemoſynę, vt reliqua
id genus pia opera noſtra, deo grata ſint & accepta: omne
meritũ quod illis tribuitur, ex Chriſti beneficio, ex Chri-

SS 5 ſti pen-

ſti pendet merito, quòd vbi fuerit ſublatū, ſimul erit actio num noſtrarum meritum omne ſublatum: Mortem enim ſuam & crucem Chriſtus non otioſis & nihil agentibus, ſed ieiunantibus, ſed orantibus, ſed in omni pietatis gene re nos exercentibus prodeſſe nobis voluit. Quod verò ne gant iſti cultus eſſe dei, qui nō ſint à Deo mandati, ac ido lolatriam eſſe, ſine verbo cultum inſtituere, iam antea con futatum à nobis eſſe meminimus, quod Abel, Noë, Abra ham & Iob, quamuis nullum ea de re dei mandatum ha berent: tamen & altaribus ædificandis, & primogenitis, adipibus, holocauſtis, aliisq́; ſacrificiis offerēdis pie Deum
Hebr.11. coluerūt. Ac vt nihil dicamus de iis, de quibus ſcribit Pau lus, quod circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, in ſo licitudinibus errantes, in montibus, in ſpeluncis, & in ca uernis terræ, quos quamuis nullum habuerint de hoc in ſtituto viuendi dei mandatum, niſi tamē fuiſſet illud Deo gratum, nequaquam Paulus ita deſcripſiſſet: ſilentio præ tereamus Rechabitas quoque, quos non dei immortalis, ſed patris ſui mortalis præcepto, cum ab aliis rebus non nullis, tum à vino ſic abſtinuiſſe legimus, vt ne iuſſi qui dem à Hieremia propheta, vt vinum guſtarent, adduci po
Num.6. tuerint: quos non modo commēdandos hoc nomine, ve rumetiam remunerandos eſſe Deus putauit: vt de Naza reis quoque taceamus, qui cum nullo eſſent diuino man dato præ cæteris obligati, arctius tamen quoddam viuen di ſunt inſtitutum ſectati, ac voluntario ſe voto obſtrin gentes, deoq́; conſecrantes, à vino & omni quòd inebria re poteſt abſtinebant: vt mittamus Heliam & Eliſæum & cæteros Prophetas, qui nullo dei mandato obſtricti, & cę libem vitam agebāt, & vigiliis, ieiuniis, laboribus, humi cubationibus, cæteros victu & habitu duriore præ cæte ris corpus ſuum macerabant: quod non feciſſent, niſi deo gratum exiſtimaſſent: Quod ſpeciale mandatum habuit
1.Reg.10. Samuel, precibus deum in Maſphat placaturus, vt aquam
2.Reg.12. effunderet in conſpectu dei, dieq́; illa cum Iſraëlitis omni bus ieiunaret? Quod Dauid, vt ſeptem dierum ieiunio &
Eſa.38. fletu in terra decumbens, in cinere & cilicio ſe affligeret?
Tob.3. Quod Ezechias, vt ad impetrandā dei miſericordiā, obſeſ ſus ab Aſſyriis, veſtimēta ſua ſcinderet, ſaccoq́; operiretur. Quod Sara Raguelis filia, vt ſe triduano ieiunio afflige ret? Quod fuit ſpeciale mādatū de ieiuniis, quibus afflige
Iudith.4. bat ſe populus, cum Hieroſolymis Nabuchodonoſor exci dium

dium per Holofernem minaretur? deq; eo, vt ſacerdotes *Heſt.:4.*
ciliciis induerētur,& cinere caput aſpergerent? Sed quor-
ſum attinet enumerādo ſingulos recenſere, Iudith, Heſter, *Dan. 9.*
Danielem, Niniuitas, Machabæos, & complures alios, qui *Ionæ. 3.*
quoties offenſum ſuis, aut populi peccatis, deum propitiū *2. Mac. 13.*
reddere cupiebant, ad orationes, ad ieiunia, ad cineres &
cilicia confugiebāt. Et tamen in exterioribus & corpora-
libus iis, ꝙ antea quoq; cōmemorauimus, propriū eſſe dei
cultū, nemo fuit etiā ex monachis qui diceret: ſed ſunt hęc
indicia mentis à peccatis auerſæ, deteſtantis ea, deq; com-
miſsis illis vltionē ſumentis, ſingularemq; dolorē decla-
rantis, ſimul ad Deum iuxta Prophetæ vocem, conuerſæ, *Ioel. 2.*
dicentis: Conuertimini ad me in ieiunio & fletu & plan-
ctu: qua mente ſic ad Deum per amorē conuerſa, proprie
Deus colitur: quę verò fiunt externè, ſigna tantū quædam
ſunt & indicia cultus interioris. Atque ideo haud ſcio an
quiſquam vnquā monachorum dixerit: ieiunium eſt cul-
tus Dei: cum tribus ex cauſis ieiunari, memoriæ prodide-
rint, vel ad concupiſcentias carnis reprimēdas, ſicut à Pau *2. Cor. 8.*
lo dictum legimus, in ieiuniis, in caſtitate, quod per ieiu-
nia caſtitas conſeruatur: vel ad mentem liberius ad ſubli- *Dan. 10*
miorum contemplationem eleuādam: ſicut Danielem le-
gimus poſt ieiunium trium hebdomadarum, à Deo reue-
lationem accepiſſe: vel ad ſatisfaciēdum pro peccatis, quē-
admodum per Iohelem admonet dominus, vt conuerta-
mur in ieiunio ad ſe &c. Quamobrem nō modo ieiunio
vel ab ipſis etiam ſcholaſticis doctoribus aliquid eiuſmo-
di tributum non eſt: ſed nec ipſa quidē adoratio, nec obla
tio, nec oratio, vociſq; prolatio, nec frōtis vultuſq; demiſ-
ſio, ceruiciſq; flexus, vera eſt ab illis Dei ſeruitus exiſtima
ta, quod hæc omnia cōtraria animi voluntate, ad ſimula-
tionē fallaciamq; conuerti poſſunt: ſola credita eſt eſſe vo
luntas quę ſi totā ſe deo dedidiſſet, verus illi cultus, veraq;
ſeruitus per hęc etiam externa pręſtaretur. Itaq; pertinere
magis ad dei cultū ieiuniū videtur, ꝙ quod ipſe dei cultus
eſſe putetur. Neq; tamē eſt inter ea ieiuniū, de quibus nul
lum expreſſum mādatum haberi, verè dici queat. Nam &
in Propheticis & in Apoſtolicis, & in Euangelicis literis
præceptū eſſe legitur: Siquidē & Iohel, vt ieiunemus mo- *Ioel. 2.*
net: & Paulus cum à cōmeſſationibus & ebrietatibus de- *Rom. 13.*
hortatur, quid aliud quàm ad ieiunium inuitat? Chriſtus *Mat. 6.*
autem ieiunandi modum etiam pręſcribit, ac ſicut oratio-
nem

nem & eleemoſynam, ita ieiunium appellatione iuſtitiæ dignatur. Quod ſi rectè iuſtitia Deus coli dicitur, quādoquidem iuſtitiæ nomen ieiunio Chriſtus tribuit, non rectè ieiunium ad cultum dei pertinere negatur. Verum offendit iſtos neceſsitatis opinio, quódq; non mitis aliqua & moderata pœna adiecta eſt, vt prouidentia paſtorum, aut indulgentia lenitateq; parentum agi nobiſcum videatur, ſed perinde ac ſi iactura noſtrarum animarum parui momenti ſit, pœna peccati capitalis, & ademptionis regni cœleſtis, qui contrauenerit punitur, dum iræ dei æternæ reus pronuntiatur. Nos verò quæ fuerit patrum hac de re ſententia videamus. Conſtat duriores hac in parte Græcos quàm Latinos fuiſſe, neq; id hac noſtra modo, vel proxima ſuperiori ætate, verumetiam ante mille ducentos & amplius annos. Primum enim illi neminem prorſus mortalium ab obſeruatione ieiunii volebant exceptum, quod illa Baſilii verba teſtantur dicentis, Nemo ieiunātium numero ſeſe ſubducat, in quo & generationes cunctæ, ſexus omnis, ætas, ordo includuntur. Angeli per ſingulas ſunt Eccleſias, eos qui ieiunant deſcribentes. Vide quæſo ne ob breuem ciborum delectationem plectaris, néue te reum & deſertorem aciei angelo deſcribenti conſtituas: minus ſanè periculum fuerit aliquem in acie ſcutum proiicere, quàm arma ieiunii detrectare. Deinde quàm graue periculum eſſe putauerint ieiunium violare, cum ex illis Baſilii verbis, tum ex iis quæ paulò ante produximus Antiochenorum & Conſtantinopolitanorum exemplis, facile cuiuis liquere poteſt, qui nunquam extrema quæq; perferre, parati prius fuiſſent, quàm vt cibos ieiunii lege prohibitos guſtarent, niſi guſtatis illis multo ſe grauioribus affectos iri ſuppliciis, perſuaſum habuiſſent. Cæterum Latini maxime verò qui proximis ſuperioribus ſeculis vixerūt, minus hac in parte ſeueri valdéq; moderati fuiſſe videntur, Si quidem hi non omnem ætatem, nec mortales omnes ieiuniorū legibus teneri voluerunt, excipiebant enim pueros, vel quòd indigent alimento multo, propter caloris vim, quo facile cibus omnis conſumitur, humoris verò tenuitatē: vel quòd natura eſſent imbecilliores, quàm vt longioris tēporis inediam ferre poſsint, ita vt cibo crebrius refici neceſſe haberent, qui non hoc tantum in illis operatur, vt nutriat, verumetiam vt augmentum præſtet. Quamobrem quandiu eo ſtatu ſunt vt creſcāt, quod fieri credi-

Ser. 2. de ieiuniis pridie diei Cineris.

creditur, vſque ad finem tertii ſeptennii, non fuit viſum eos ieiuniorum legibus alligare, etiamſi conducere creditum eſt, vt intra hanc quoq; ætatem, ſi non omnibus certis tamen quadrageſimæ diebus, quod vires cuiuſq; ferre poſſent, in ieiunio & abſtinentia exercerentur. Idem cauerunt de prægnantibus mulieribus, quæ cum cibo reſici neceſſe habeant, non ſua tantum, verum & fœtus nutriendi cauſa, exiſtimatum eſt ad hoc duplex alimēti genus minimè ſufficere, ſi ſemel in die cibum ſumpſiſſent: Deinde verò ſæpe inordinato quodā deſiderio, nunc hoc, nunc illud cibi genus appetunt, atque id tam ardenter, vt niſi deſiderio ſuo ſatisfecerint, de fœtu periclitari videantur. Itaque nullum eſt illis ciborum genus interdictum, atque adeò ieiuniorum legibus non tenentur, vt etiam peccare grauiter credantur, ſi nimis eas arctè obſeruantes, de ſalute fœtus quem in vtero geſtant, minus fuerint ſollicitæ. Ægri quoque ſunt ad eundem modū legibus ieiuniorum ſoluti, nō quod plurimum proſit abſtinentia, his qui morbo aliquo conflictantur, ſed quod eorum valetudini magis expedit, vt bis aut ter modico cibo, quàm ſemel tantū in die vtantur immodico. Eadem habita eſt ſenum quoq; ratio, quando ſenectus & ipſa morbus eſt, quam cum naturalis calor plerunq; deficiat, ad eum fouendum ſenes cibi frequentioris indigent. Sed & qui mendicant victum oſtiatim eodem numero ſunt habiti, qui non quando & quantum velint, ſed cum illis cibus à locupletioribus fuerit ſuppeditatus, corpus eo reficere coguntur. Neque diſsimilis viſa eſt eſſe peregre proficiſcentium ratio, qui cum nō ſemper eo tempore quo vellent, in locum deſtitutum peruenire queant, ieiunii tempus minime tenentur obſeruare: quin & oblatis quandoq; cibis vti coguntur, ſiquidē eorum quos eſuriales dies requirunt, poteſtas non datur. Idem exiſtimatum eſt de iis, qui grauibus premuntur laboribus, quos vt ſuſtinere facilius poſſent, quominus bis in die cibum ſumerent, nulla viſum eſt lege prohiberi. Quamuis non alii nunc eſſe videantur, qui quæ ſunt ab Eccleſia indicta ieiunia, diligentius obſeruent, quàm illi, quorum grauiſsimis laboribus fit vt fames à cæteris mortalibus propellatur. Hinc videre licet, quàm clementer cum ſuis liberis egerit Occidentalis Eccleſia, quæ materna quadam pietate, ætati cuiuſq;, valetudini, conditioni, & cuicunque tandem neceſsitati, diligenter prouideri curauit,

rauit,atque id quidem non tam priſcis illis ſeculis,quibus maiorem in hominibus duritiem & aſperitatem fuiſſe cõ ſtat, verum trecentis his annis, quibus rerum nouandarum ſtudioſi nimis duris legibus adſtrictos homines fuiſſe queruntur.Legat qui volet Vincentium Beluacenſem, & qui ſequuti ſunt eum, Thomam Aquinatem,Rynerium,Hugonem de Prato,Alexandrum de Ales,& complures alios (quis enim hæc monachorum non tractauit) ita rem habere comperiet. Quin & illud apud eoſdem inueniet,nunquam eorum fuiſſe ſentētiam,vt ſtatim reus æternæ mortis pronuntiaretur, ſi quis indictum ab eccleſia ieiunium violaſſet. Sed ipſos potius ea de re differentes audiamus. Viſum eſt autem eius verba potiſſimum adſcribere qui cæteros ætate præceſsit Vincentii Beluacenſis, qui fuit monachus ordinis Prędicatorum.Docet is:quatenus inſtitutum eſt ab Eccleſia ieiunium, eſſe de iure poſitiuo, quo iure prohibentur,vel præcipiuntur illa, quæ poſſunt aliàs vel bene,vel male fieri : Et ideo,inquit,legislatoris intentio non eſt, vel eſſe non debet, in condendo ius aliquod poſitiuum,obligare homines ad illius iuris obſeruātiam,habētes cauſam legitimam & rationabilem non obſeruandi:Præcepta enim quæ per modum ſtatuti communis pronuntiantur,nō eodem modo omnes obligant,ſed ſecundum quod requiritur ad finem, quem legiſlator intendit, cuius authoritatem ſi quis tranſgrediendo , ſtatutum contemnat,vel hoc modo tranſgrediatur,quod impediatur finis quem legiſlator intēdit,talis tranſgreſſor peccat mortaliter. Si autem ex aliqua rationabili cauſa quis pręceptum non ſeruat, præcipue in caſu, in quo ſi legislator adeſſet non decerneret eſſe ſeruandum,talis tranſgreſſio non conſtituit mortale peccatum. Quæ totidem verbis repetit in ſumma ſua Thomas Aquinas , cuius etiam alio loco verba hæc ſunt : Præcepta iuris poſitiui magis obligant ex intentione legislatoris, quàm ex ipſis verbis, & ideo tranſgreſſor talis præcepti magis eſt reputandus, qui obuiat intentioni legiſlatoris,quàm qui deuiat in aliquo à legis ordinatione,ſecundum textum verborum.Intentioni autem legiſlatoris obuiat,qui ex contemptu vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſeruat: Qui verò in caſu in quo probabiliter credi poſſet, ſi legislator adeſſet,quod eum obligare non vellet,à verbis legis deuiat, intentioni legiſlatoris non obuiat, nec reputandus

Rayner.in Pantheol. ca 3. Vbi tractat de ieiunio.

Hugo de tēpore hyemali,ſerm.33.

Alexand. p.4.q.102

Speculi moral part.10. diſt.26.

22. q. 147. ad tertiū in 4.ſent.diſt. 15.q.3. ar.1.

dus

dus eſt ſtatuti tranſgreſſor. Et ideo non eſt neceſſarium quod quicunque diem aliquem ab Eccleſia ſtatutum ieiunare omittit, mortaliter peccet: poteſt enim hoc aliquando omnino ſine peccato contingere, aliquando ſine mortali cum veniali, aliquando etiam cum mortali, & hoc ſecundum diuerſas occaſiones, quibus homo inducitur ad ieiunium frangendum, eandem ſententiam & Abbas Panormitanus & alii plerique ſcripſerunt. Ex quibus colligere licet, quod non aliud in Eccleſia proximis ſuperioribus ſeculis etiam monachi docuerunt, quàm quod magiſter Eccleſiæ Chriſtus ipſe docuit, quum dixit: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, coinquinat hominem: quia omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, quæ autem procedunt ex ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, &c. An non aliis quidem verbis, hoc ipſum tamen dicere videntur, qui negant eum peccare, qui quoquo modo diem ab Eccleſia inſtitutum ieiunare omittat, ſed eum tandem capitalis criminis reum eſſe docent, qui contemptu id faciat, Quid enim aliud hi dicere putandi ſunt, quàm non coinquinat te cibus qui intrat per os, ſed quod procedit ex ore, quod exit de corde tuo, cogitatio mala, arrogantia tua qua te ſolum ſapere, cæteros omnes deſipere perſuaſum habes, contemptus iſte tuus, quo fit, vt authoritatem Eccleſiæ, vt præcepta maiorum tuorum, quæ tãquam leges Apoſtolicas obſeruari iubet Hieronymus, pro nihilo ducas: ea demum ſunt quæ coinquinant te. Quamobrem ſicut Adam non cibus, ſed prohibitus cibus perdidit: ſicut Eſau nepotem ſancti Abrahæ, non eſca, ſed vſque ad contemptum ſacramẽti quod in primatu ſuo habuit concupita eſca damnauit: Sic te non caro quam ſumis, ſed Apoſtolicarum traditionum contemptus condemnat.

Super. 3. decretal. de obſeru. ieiunii.

Mat. 15.

In Epiſt. ad Lucinium.

Gen. 3.

Gen. 25.

Quamobrem nihil eſt, quod nobis obiiciant iſti, qui tanto rerum nouandarum ſtudio tenentur. Spiridionis exemplum: Quid enim ab eo non pie factum eſt? Sed Sozomenum ipſum audiamus hiſtoriam ſcribentem. Venit, inquit, ad Spiridionem ex itinere quidam inſtante iam Quadrageſima, qua ieiunium cum domeſticis ſuis continuare, certoq; die cibum guſtare, ac intermediis diebus, ieiunus perſiſtere ſolebat. Quum autem peregrinum admodum delaſſatum cerneret: Agè, inquit, ad filiam, laua

Li. 1. ca. 11.

laua viro pedes, apponeq́; quod edat: reſpondente virgi-ne, nec panem ſupereſſe nec alphita, quod talia propter ie-iunium parari non ſolerent, præmiſſa oratione petitaq́; condonatione, iuſsit filiæ carnes porcinas, quas domi ſale conditas habebat coquere: coctis illis, peregrinum vna ſe-cum ad menſam ſedere fecit, appoſitisq́; carnibus veſci cœ-pit, virumq́; hortatus eſt, vt ſuo exemplo ederet & ipſe: Recuſanti ac ſe Chriſtianum eſſe dicenti: Hoc minus, in-quit, recuſare debes: mundis enim omnia ſermo diuinus munda eſſe pronuntiauit. Quid in hac doctrina legitur, quod non ad confirmationem potius ab ipſis Apoſtolis, nobis traditæ ieiunii quadrageſimalis obſeruationis per-tineat, quàm vt ex ea contemnendam eſſe doceri poſsit? Nam quod ieiunium cum domeſticis in quadrageſima cō-tinuare, quod certo die cibum guſtare, quod intermediis diebus ieiunus perſiſtere ſolebat, quòd nec panis, nec al-phita ſupererant, quoniam propter ieiunium talia nō pa-rarentur: nunquid hæc omnia clare non indicant, Spiri-dionem epiſcopum, ſanctè quadrageſimale ieiunium ob-ſeruare? Quod verò coctas carnes apponi peregrino de via feſſo iuſſerit, id cum neceſsitate, quoniā aliud præ ma-nibus non habebat, feciſſe, neq́; ſolum neceſsitate, verum-etiam Chriſtiana quadam charitate, cui legum præſcripta cedunt: quum indignū putaret, itineris labore fatigatum hoſpitem ad ſe venientem, cibo quem tum habebat, nō re-ficere, qua tamen & ipſa in re, illuſtris fuit eius pietas, qui non niſi pręmiſſa oratione, petitaq́; condonatione, carnes hoſpiti apponendas eſſe putauit: Quod Spiridioni licuit, licuit ſemper, licet & licebit in Eccleſia, ſi quis ardens er-ga proximum charitate peregre venientem longiq́; itine-ris labore feſſum, alium cibum quo reficere poſsit eſurien-tem ad manum non haberet. Ante trecentos annos Bra-carenſem archiepiſcopum retuliſſe legimus ad Innocen-tium tertium Pontificem Romanum, de quibuſdam, qui diebus quadrageſimalibus, cum tantæ famis inedia ingru-eret, quod magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere coacti fuerint, quam illis pęniten-tiam iniungendam cenſeret, Reſcripſit prudens & doctus Pontifex: In tali articulo non credimus illos puniendos, preces tamen pro illis domino & cū illis effundas, ne ipſis aliquatenus imputetur. Quia bonarū mentium eſt ibi ti-mere culpā, vbi culpa minime reperitur. Nō ſubiacet ergo

Innocēt. li. 3 decretal. cōſtitut. 140.

legi

legi neceſsitas, ſed neq; charitas; modo no in locum chari-tatis ingerat ſe carnalitas. Nunquam nefas eſt habitum etiam ob ſocietatem ieiunium ſoluere vel propter infirmum conſolandum, vel propter peregrinum reficiẽdum, vel propter ſimilem cauſam aliquam. Thomas Aquinas ne monachum quidem peccati mortalis reum eſſe vult, ſi comedat carnes, niſi per inobedientiã id faciat, aut ex contemptu. Narrat Ioannes Gerſon, de fratre quodam, qui cum ieiunaret, acceſsit domum quandam, cuius Dominus cœnabat (libet autẽ verbis illius vti,) Orauit, inquit, hunc Dominus ob amorem Dei & charitatis vt vellet cœnare. Sic fecit, & comedit optime, plus quàm hoſpes voluiſſet, quia remanſit hoſpiti parua pars. In diſceſſu dixit hoſpes fratri, qui excuſabat ſe, dicens charitatem comediſſe: redeas alias, inquit, ſed noli ducere tecum charitatem, quia eſt guloſa nimis. Nihil eſt ergo neceſſe Spiridionis exẽplum proferre, cum etiam proximis ſuperioribus & noſtro hoc ſeculo licuerit ſemper & liceat etiam his, qui præ cæteris videntur abſtinentiam profeſsi, cuius generis monachi ſunt, indictum ab Eccleſia ieiunium non obſeruare, nõ ſolum ſi qua neceſsitas vrgeat, verum etiam ſi poſtulet id fraterna charitas, ex qua quicquid proficiſcitur, tãtum abeſt, vt iniquitatis aliquid iuſtæq; reprehenſionis habeat, vt inter ea etiam, quæ cumprimis recte facta ſunt numeretur.

Quodli. 1. art. 20.

Tomo. 4. in ſer dñicæ. 1. quadrag.

Contra quicquid ex arrogantia, quicquid ex contemptu proficiſcitur, id etiamſi ſpeciem aliquam pietatis habere videatur, criminis tamen capitalis reum hominẽ conſtituit. Sic ieiunare, quod per ſe laudabile eſt, reprehenſione non caret, ſi fiat ex contemptu; quin & mortis æternę reum hominem facit. Hoc eſt quod ante mille ducentos & amplius annos in Gangrenſi Concilio ſancitum eſſe legimus: Si quis tanquam hoc continentię conuenire iudicans, die dominico ieiunauerit, aut in eiuſdem diei contemptum, anathema ſit. Sed & multò ante quàm id Concilium habitum fuiſſet, Ignatius qui tertius à Petro fuit Antiochenus epiſcopus, ſi quis dominico die ieiunaſſet, eũ Chriſti vocat interfectorem. Non quod abſtinere die dominico tantum ſit nefas, cum recte ſcripſerit Origenes, liberum eſſe Chriſtiano per omne tempus ieiunare quod in diebus Pentecoſtes, & die dominico Paulum apoſtolum & cum eo credentes feciſſe ſcribit Hieronymus. Sed cum Manichæis cũ Aerianis, cũ Lutheranis, & cũ aliis id genus hæreticorum

Cap. 18.

Epiſt. 4. ad Philip.

Hom. 10. in Luc.

Ad Lucin.

ticorum portentis, in contemptum Eccleſiæ die domini-
co ieiunare, non minus flagitium ſit quàm Chriſtum in-
terficere. Adeò verum eſt, quod ait veritas: Non quod in-
trat in os, ſed quod procedit de ore quod exit de corde
cogitatio mala, contemptus, faſtus, arrogantia hæc ſunt
quæ coinquinant hominem. Itaque & non ieiunare virtu-
tis, & ieiunare quandoq; crimen eſt capitale, ſi vel hoc ex
Tit.1. contemptu, vel illud fiat ex charitate vel neceſsitate. Om-
nia munda mũdis, coinquinatis autẽ nihil eſt mundũ, ſed
inquinatæ ſunt eorũ & mens & cõſcientia. Qui charitatẽ
habet, ei munda ſunt omnia, neq; peccat ſi ea vrgente non
obſeruet indictum ab Eccleſia ieiunium. Qui charitatem
non habet, ne ea quidem quæ munda videntur ei munda
Lib.1.ca.4. in.1.Regum ſunt. Sic à Gregorio ſcriptum legimus, Maioris enim eſt
meriti charitatis iniuncta refectio, ieiunio propria delibe-
ratione ſuſcepto. Qui enim iuſſus carnem reficit inuitus,
ieiunii præmium deuotione promeruit, & ampliorẽ mer-
cedem obedientię manducando conquiſiuit. Quid igitur
de iis dicemus, qui nõ aliam ob cauſam, in quadrageſima
carnibus veſcuntur, quàm vt ea re ſanctorum patrum ſan-
ctiones & quicquid magno totius orbis Chriſtiani cõſen-
ſu tot ſeculis in Eccleſia dei receptum, & ſingulari ſtudio
fuit ſemper obſeruatum, id ſe cõtemnere & pro nihilo du-
cere, teſtatum omnibus faciant. Quid aliud quàm Satha-
niana eſſe huiuſmodi non Chriſtiana prandia? Dixit ali-
1.Cor.8. cubi Paulus: Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, non
manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcan-
dalizem: Iſti contra: Quoniam eſca ſcandalizat fratrem
meum, manducabo carnem in ęternum, vt fratrem meum
ſcandalizem. Nunquid hoc non eſt Sathanam eſſe? Nun-
quid hoc non eſt Chriſto qui per Paulum loquitur aduer-
ſari? Niſi fortè Chriſto non aduerſatur, qui quod ab eius
corpore, quod ab vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica Eccle-
ſia, iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus, tanto ſtu-
dio videtur fuiſſe ſemper obſeruatum, id ob hoc ipſum re-
iiciendum cenſet, quia tãto conſenſu videt obſeruari. Vult
Catholica, nolo: Non vult Catholica, volo: Citius diem
Dominicum ieiunauerim, ne cum Catholica reſurgente
Chriſto gaudeam, quàm vt cum Catholica feria ſexta, ob
illius crucifixi memoriã, ſignũ aliquod luctus & mœro-
ris oſtendam: Quid eſt, ſi hoc non eſt Sathanã eſſe? ſiqui-
dem Sathanam vocant Hebræi, quem aduerſariũ Latini.

Digna

Digna vox eſt Auguſtini quæ celebretur. Turpis eſt om- *Lib. 3. confeſ.*
nis pars, vniuerſo ſuo non congruens: Tu cum te partem,
cum Chriſti corporis membrum exiſtimari velis, quæ ta-
men ab hoc vniuerſo Chriſti corpore, quæ ab omnibus
his, qui Chriſtiani, qui Catholici, qui Orthodoxi cenſen-
tur, quamlibet magnis & locorum & temporum interual
lis inter ſe diſiunctis, tam admirabili conſenſu obſeruari
vides, vt neq; temporum diuerſitas, neq; linguarum varie-
tas, neq; locorum ingens intercapedo lædere concordiam
eorum potuerit, ſed ſimiles lyræ ſint ſemperq; fuerint, quę
multas quidem & diuerſas habet chordas, vnam autem
ſymphoniam & ſonorum concentum vnum emittit. Tu,
inquam, cum hoc vniuerſo vſq; eo non congruis, vt in de-
ſpectum vniuerſi Chriſti corporis contraria potius facias
omnia, quid eſſe poteſt turpius? quid indignius homine
Chriſtiano? aut quæ poteſt eſſe nota illuſtrior qua te non
Chriſti colligentis, verum Sathanę ſpargentis miniſtrum
eſſe cuiuis cõſtare queat? Si quis cum veſtem omnes in lu-
ctu mutaſſe videret, purpura ſolus indutus, oſtroq; conſpi
cuus in medium prodiret, nonne pro inſano haberetur?
Atqui non diſsimiles huic ſunt, qui cum videant vniuer-
ſam Eccleſiam, externo quodam abſtinentiæ ſigno mœro-
rem ſuum & dolorem indicare, quem de Chriſti cruciati-
bus, quibus peccata ſua cauſam dediſſe intelligunt, conce-
perunt eo ipſo die, quo id tanto conſenſu fieri cernunt ab
omnibus, ſibi crapulæ indulgendum lætitiamq; præferen
dam eſſe putant. Gaudete cum gaudẽtibus, flete cum flen- *Rom. 8.*
tibus, dicit per Paulum dei ſpiritus, Vides homines diem
hilarem ſumentes in memoriam Chriſti reſurgentis, gau
de cum illis, Vides mœſtitiam præferentes in memoriam
eiuſdem paſsi, crucifixi, & mortui, quod omnes facere cer-
nis amore Chriſti, fac & ipſe, neque velis cum vniuer-
ſo non congruere. Quamobrem pro paterna ſollicitu-
dine noſtra, qua liberorum noſtrorum ſaluti proſpe-
ctum ex animo cupimus, hortamur omnes & obteſta-
mur, vt modis omnibus eorum conſuetudinem defu-
giant, quos non aliam ob cauſam, vel quadrageſimæ die-
bus, vel ſextis feriis, aliiſve temporibus, quibus per
vniuerſam Eccleſiam abſtinetur, carnibus veſcentes vide-
re licet, quàm vt hoc ſigno ſe nihil habere cum catholica
commune planum omnibus faciant, vt eos fugiant tan-
quam viperas & baſiliſcos, ac certò perſuaſum habeant,

qui cum vniuerſo per contemptum non congruunt,& indicta ab Eccleſia ieiunia violant, eos reos eſſe mortis æternæ & ad Sathanæ ſynagogam non ad Eccleſiam Chriſti pertinere. Si quis autem aliqua ex cauſa earum quas paulò ante commemorauimus ieiunium non obſeruauerit, maxime verò ſi morbus quominus ieiunet in cauſa ſit, quandoquidem dominum habemus manſuetum & miſericordem,& nihil ſuper vires noſtras à nobis exigentem: nõ eſt quod ſe propterea criminis alicuius affinem eſſe putet,modo id de vtriuſque medici conſilio faciat. Deinde verò ſeruet illud, quod in ſermone quodã Auguſtino inſcripto legitur. Qui ieiunare non præualet ſecretius ſibi ſoli,aut ſi eſt alius infirmus cum ipſo,in domo ſua præparet quod accipiat, & eos qui ieiunare præualent ad prandium non inuitet,quia ſi hoc fecerit,non ſolum Deus,ſed etiam homines poſſunt intelligere,illum non pro infirmitate non poſſe,ſed pro gula ieiunare non velle. Sufficiat illi quod ipſe ieiunare non prçualet & magis cum gemitu & ſuſpirio & animi dolore manducet pro eo quod alijs ieiunantibus ille abſtinere non poteſt:ac iuxta eiuſdem Auguſtini & Chryſoſtomi conſilium:Qui ieiunare non valet,largiorem det eleemoſynã, feruentior ſit in precibus, maiorem habeat alacritatẽ in audiendis diuinis eloquiis, in quibus corporis infirmitas nihil obſtare poteſt: inimicis reconcilietur omne odium & vindictæ cupiditatem,ex animo effuget. Quanquam quod ad valetudinis tuendæ rationem attinet,veriſsimum eſt illud quod à Sapiẽte ſcriptum eſt, Propter crapulam multi perierũt,qui autem abſtinens eſt adiiciet vitam. Hinc eſt quod medici quoq; matrem ſanitatis vocant abſtinentiam. Nam vnde pedum dolor? vnde vertigo capitis? vnde ſubitaneę mortes? vnde cęteri morbi plerıq; contrahuntur? niſi ex crapula? In paradiſo non erat vinum, neque carnium eſus,ac ne extra paradiſum quidem, ad ipſa vſq; diluuii tempora, nihilominus ad mille propemodum annos hominum vita producebatur,vt qui ſeptingentos aut octingentos annos vixiſſet,immatura morte deceſsiſſe videretur: poſteaquam verò carnibus veſci,vinumq́; bibere mortales cęperunt: facti ſunt dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni: Si autẽ in potentatibus,octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Ægrè nuc ad tot annorũ denarios peruenitur, quod centenariis vixiſſe legimus, qui carniũ vſum neſciebant,

Ser. 62. de tempore.

Aug. ibidẽ
Chryſ. hom. 10. in Gen.

Eccl. 37.

bant, In deſerto fuit populus Iſrael quadraginta annis: dô
nec manna tantum & aqua contenti fuerunt, nullus in eo
rum tribubus debilis aut æger reperiebatur: Poſteaquam *Pſal.89.*
autem de carnium ollis quibus alebantur in Ægypto re=
cordati, deſideriisq; ſuis in Ægyptum reuerſi ſunt, à terra
promiſsionis eos Deus excluſit. Petierunt carnes: dedit il=
lis Dominus carnes. Quid autem dicit ſcriptura? Adhuc
carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuſmodi *Num.11.*
cibus, & ecce furor domini concitatus in populum, percuſ *Pſal.77*
ſit eum plaga magna nimis, vocatusq; eſt ille locus ſepul=
chra concupiſcentiæ, ibi enim ſepeliuerunt populum qui
deſiderauerat carnes. Neq; verò tunc ſolum id ita factum
eſſe legimus qui vidimus etiam nos, præter neceſsitatem
in quadrageſima carnibus veſcebātur, eos quoniam com=
pati cum Chriſto noluerunt, ad reſurrectionis eiuſdē gau
dia non perueniſſe, mortemq; prius cum vita cōmutaſſe,
quàm lætus ille Paſchatis dies illuxiſſet. Contra verò de
Daniele, deq; Anania, Azaria, Mizaële diuina refert Hiſto *Dan.1.*
ria, quod cum curæ cuiuſdam traditi fuiſſent, vt eos deli=
catioribus cibis, qui ſuperfuiſſent de menſa Regia paſce=
ret, vltro petiuerunt, vt in ſuos vſus quæ mittebantur à
Rege conuerteret, ipſos leguminibus tantum & palmu=
lis aleret, ac ſi quid aliud præterea dare vellet inani=
me, nam ſe faſtiditis aliis cibos appetere tales. Cumq; præ=
fectus eorum cupere ſe quidē illis gratificari, dixiſſet, ſed
metuere ne ſi rex deprehendiſſet maciem, corporibus eo=
rum extenuatis decoreq; vultus immutato, pręcipue ſi col
lati cum his eſſent, qui delicatioribus epulis alerentur, in
capitis diſcrimen veniret, Daniel ſimul vt in eo quod pe=
teret concedendo minus eum fore difficilem animaduer=
tit: fac, inquit, periculum per decem ſaltem dies: quod ſi ni
hilo deterius affecta fuerint noſtra corpora, perge nos iiſ=
dem pulmentis reficere. Sin autē de priſtino vultuum no
ſtrorum decore, detractū erit aliquid, non recuſamus quin
regis præcepto ſatisfacias. Fecit præfectus periculum, ac re
ipſa comperit, non modo nihil eos maciei contraxiſſe pul
mentorum eſu: verumetiam habitiores multo factos & ni
tidiores, his qui delicatioribus carnibus de menſa regia
miſsis veſcebantur. Sed quid opus eſt Danielem, treſve
pueros illos commemorare? Videre nunc quoque licet
ex his præcipue qui monaſticam vitam agunt pleroſque
quū nō tantū quadrageſimæ diebus: verumetiā per omne

vitæ ſuæ tempus à carnibus abſtinuerint, habitiores multo nitidioresq́;, q̃ qui perpetuo carnium eſu, vinoq́; venas diſtenderunt. Quamobrem & priſcos illos monachos recenſere ſuperuacaneum ducimus, qui cum admirabili quadam fuiſſent abſtinẽtia vt alii ne panem quidem, totis annis octoginta guſtauerint: alii ſeptem integros dies ieiunando continuauerint & fuerit eorum ingẽs multitudo, omnes ferè fuiſſe longæuos, ac cęteros in ſeculo degentes, ætate longe ſuperaſſe in Eccleſiaſtica ſua hiſtoria narrat Theodoritus. Quorſum enim attinet externa proferre, cum eius rei domeſtica multa producere liceat exempla? Quam religioſe noſtri maiores indicta ab eccleſia ieiunia obſeruauerint, ex iis qui paululũ ętate proceſſerunt, quive ſanctę illius antiquitatis adhuc reliquias vident, ignorat nemo. Atqui multo fuit eorum vita productior, multo valetudo robuſtior, q̃ ſit iſtorum qui diabolica fraude decepti, niſi carnibus in Quadrageſima veſcantur, ad Paſchalium feſtorum gaudia, ſe pertingere non poſſe perſuaſum habent, plus in carnium eſu, q̃ in Deo, qui ſolus ſeruare poteſt, fiduciæ collocantes. Qui primus ex clariſsima Iagellonũ familia regnauit in Polonia regis huius noſtri proauus Vuladiſlaus, cum annis propę quinquaginta regni gubernacula tenuiſſet, paulò minus quàm centum annos vixiſſe memoratur. Atqui tanta regem hunc abſtinentia fuiſſe noſtris proditum eſt annalibus, vt aquæ ſolius potu contentus, nec vinum, nec ſiceram, per omne vitæ ſuæ tempus guſtauerit vnquã. Sextis verò feriis omnibus pane ſolo contentus fuerit. Tantum abeſt, vt is, quæ ſunt Eccleſię conſuetudine recepta ieiunia violauerit, duriores vt ipſe ſibi ieiunandi leges, vltro, quàm quæ præſcriptæ ſunt impoſuerit, Cuius exẽplo filius Cazimirus, noſtri Regis auus, nihil præter aquam bibebat. Qui cum & ipſe nõ minus q̃ pater Vuladiſlaus, in obſeruandis Eccleſiæ ieiuniis religioſus fuiſſet quamuis annos paternos non attigerit, non ita longo tamen ab illis abfuit interuallo, quum ad regni gubernacula per annos quadraginta ſederit, Porrò Cazimiri filius, pater & cognominis huius, qui nunc habenas regni moderatur: vir cũ aliis virtutibus cùm primis illuſtris, tum inſigni pietate magnoq́; animi robore, & in priſca religione, fideq́; catholica tuenda & conſeruanda conſtantia ſingulari præditus: num & ipſe nõ admirabilĩ quadam fuit abſtinentia? quem patris auiq́; exemplo, nihil

Li. 6. ca. 38

nihil præter aquam potaſſe totis annis quadraginta, ac vix tandem affinis ſui Frederici Marchionis Brandenburgenſis, medicorumq́ꝫ conſiliis adductum ſcimus, vt ſuæ valetudinis tuendæ cauſa, prandij ſaltem & cœnæ tempore, vino modico vteretur. Is verò Quadrageſimam cæteraq́ꝫ ab Eccleſia indicta ieiunia, præterea, quæ ſibi ipſe imperauerat, tam ſanctè obſeruabat, vt priuſquam ad ætatem decrepitã veniſſet, ne medicis quidem vt obtemperaret, perſuaderi ſibi facilè paſſus fuerit, ſi quando quibus ieiunatur diebus, aut carnibus, aut ouis eum veſci iuberent, quod ſolius dei benignitate, ſi viſum hoc illi fuiſſet abſq; carnibus etiam, ſe priſtinam incolumitatẽ recuperare poſſe confidebat. Quid autem? nunquid hæc eum fefellit fiducia? nunquid per hanc tam arctam ieiuniorum obſeruationẽ, vel de corporis robore, vel de vultus decore, vel de vitæ curriculo detractum fuit aliquid & diminutum? Adeo nihil eorum factum eſt vt illud potius acciderit, q̃ de Daniele, deq́ꝫ tribus pueris paulò ante cõmemorauimus, quanto maior fuit regis abſtinẽtia, tanto & facies auguſtior nitidiorq́ꝫ, & membra corporis robuſtiora, & ætas fuit prouectior. Regnauit annis propè quadraginta duobus, vixit ferè bis totidem, tot victoriis clarus, tot rebus à ſe domi foriſq́ꝫ fœliciter geſtis illuſtris, vt earum laude vix vlli maiorum ſuorũ, Poloniæ Regum fuerit ſecundus. Hæc nos nõ alte petita, ſed eorum tantum regum exempla, quorũ ſtirps adhuc ſupereſt produximus, vt planum omnibus fieret, magis adeò ad augendum robur corporis, vitamque longius producendam, eorũ quæ indicta ſunt ab Eccleſia ieiuniorum obſeruationem facere, quàm vt aliquid adferre detrimenti valetudini videantur. Neq; verò id non iuxta promiſsionem Dei dicentis: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram. Nam ſicut in explicatione Decalogi docere nos meminimus, patris & matris nomine, non ii ſolom accipiẽdi ſunt, ex quibus prognati ſecundum carnem ſumus: verumetiam cùm alij qui præſunt, tum hi præcipuè de quibus Paulus admonet dicẽs: Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete eis, ipſi enim peruigilant, quaſi rationẽ pro animabus veſtris redditurі. Quiſquis igitur debitum eis honorẽ non pręſtat, quiſquis eorũ dictis audiens non eſt: quiſquis in eorũ cõtemptum, vel ieiunia, vel quæcunq; tandẽ alia ſunt, admirabili quodam

Exod.20.

Heb.13.

dam totius Eccleſiæ præpoſitorum conſenſu conſtituta, ſub vno traditionum humanarum nomine, reiicienda putat, ad eum hæc promiſsio non pertinet, quæ ſolis illis recte facta creditur, qui patrem & matrem honorat, qui deo patri & eccleſiæ matri dicto ſe filios præſtant audientes, quales fuerunt hi, quos iam commemorauimus, pientiſsimi reges noſtri & qui ante eos regni gubernacula tenuerunt; Qualem etiam eſſe videmus ex illis prognatum Regem noſtrum, Sigiſmundum Auguſtum, qui nihil à maiorum ſuorum pietate deflexit: qui cum honoret patrem ſuum, honoret matrem ſuam, ſeq; dei patris & eccleſiæ matris filium adeò præſtet obſequentem, vt nullis perſuaſionibus adduci ſe paſſus fuerit, quo vel interdicto carnium eſu, præter neceſsitatē, ſanctæ quadrageſimæ diebus vteretur, vel à quibuſcunq; tandem aliis eccleſiæ matris noſtræ placitis diſcederet: ad eum quoq; pertinere promiſsionem hanc minimè dubitamus, quod erit longæuus ſuper terrā, neque minus quàm diuinus pater eius vitam aget felicem ac diuturnam. Quam ſpem noſtram vt ratam Deus eſſe velit, pro ſui nominis gloria, proq; regni totius & Eccleſię tranquillitate ſedulò precamur. Quominus ferendi ſunt qui ne tam pii quidem regis exemplo mouentur, vt ſanctis maiorum ſuorum veſtigiis incedāt, nec ea ſibi contemnenda putent, quæ ſumma ratione ſunt ab illis inſtituta: quorum etiam ſi cauſas ignorarent, tantam tamen apud filios eccleſiæ matris authoritatem eſſe oportebat, vt ſemper decretis illius obediendum nō ſemper eorum quæ decreuiſſet, rationem eſſe flagitandam exiſtimarent, Verum de corrupta Eccleſiæ diſciplina deq; ſublata prorſus omni, per audaces & ſibi placentes homines, obedientia queri, non eſt pręſentis inſtituti: eò vnde deflexit oratio noſtra reuertatur. Illud nobis demonſtrare propoſitū fuerat, qui matris Eccleſiæ decretis obtemperantes iuxta rationem ab illa inſtitutam, vel quadrageſimæ, vel quibuſcunque tandem ſtatis aliis diebus ieiunaſſent, & ab interdicto carnium eſu ſibi temperaſſent, eos non modo nihil incommodę valetudinis ex eo contraxiſſe, verumetiam robuſtiores factos, in multo longiorem ætatem, vitam ſuam produxiſſe, quàm quanta ſit eorum ætas, qui quamlibet leuis tentatiuncula fuerit, non alia ratione, quàm carnibus ieiuniorum diebus edendis illi ſe mederi poſſe perſuaſum habēt. Aç non protulimus nos quidem exempla niſi regum, idq;

eorum

eorum tantum, qui ſunt ex Lagellonum familia prognati, cuius adhuc ſtirps ſupereſt, ac regno fœliciter præeſt. Quod ſi priuatorum, aut aliorum inferioris ſtatus exempla producẽda putaſſemus, finis reperiri potuiſſet nullus. Vnum tamen commemorabimus. In oppido Srziensko, quod viri fuit inſigni pietate præditi, Fœlicis à Srziensko Palatini & præfecti Plocenſis, qui non ita pridem in Chriſto obdormiuit, vita lõgiore dignus, cum catholicæ & orthodoxæ fidei cumprimis tenax fuerit: In hoc igitur oppido memorabili quodam opere ſepulchrum cõſtructum videre licet quod is auo ſuo paterno poſuit: teſtatur hunc inſcriptio ſepulchri centũ quadraginta annos vixiſſe, quẽ Eccleſiæ ieiunia religioſè obſeruaſſe, nec ea carnium eſu contaminaſſe, dubium eſſe debet nemini: cùm nõ minor hac in parte maiorum noſtrorum religio fuerit, quàm vel Antiochenorum de quibus meminit Ioannes Chryſoſtomus, cum eſſet apud eos presbyter vel regnante Iuſtiniano Imperatore Conſtantinopolitanorum. Id quod vel ex eo quod noſtra factum eſt memoria colligere licet. Cum enim ante annos plus minus quadraginta Eraſmus Vitellius Plocenſis Epiſcopus, ex vrbe rediens diploma pontificium attuliſſet, quo liberè omnibus, poteſtas permittebatur feriis quartis carnibus veſcendi, non eſt quiſquam in toto Poloniæ regno repertus, qui conceſſa ſibi poteſtate hac, vti vellet. Tanta fuit etiam noſtræ ætatis hominum grauitas, tanta conſtantia, tanta religio in iis mordicus retinendis, quæ à maioribus noſtris nobis per manus tradita accepimus. Sed hæc iſta de re iam dicta ſufficiant: ſatis enim ex iis demonſtraſſe videmur, quod ad valetudinis tuendæ rationem attinet, prodeſſe magis ad eam rem certis temporibus, carnis abſtinentiã, quàm obeſſe. Cæterum demus illud, ſi quis à carnibus per quadrageſimam abſtineat, de corporis viribus non nihil detrahi, Verum ſi Plato cum non eſſet neſcius, quam grauem aduerſarium, carnem noſtram habeamus. Academiam Athenis in loco peſtilenti elegit, vt nimiam corporis ferocitatẽ vel vt vitem palmite luxuriantem amputaret: ſi fecit hoc ille, quo liberius ei ſapientiæ vacare liceret, quæ ſtultitia eſt apud deũ, *1. Cor. 13* quanto magis faciendum nobis eſt, vt eo præſertim anni tempore, quo plus in carne noſtra ferocitatis eſſe conſueuit, (cuiuſmodi vernum eſſe tempus creditur) non eis qui ſunt ſaluberrimi, quique maxime nutriunt, cibis vtamur,

quo caro noſtra facilius in officio contineri neque ſpiri=tum impedire queat, quo minus, quæ ſola eſt vera Philo=ſophia, diuinis beneficiis contemplandis vacare totus poſ=ſit. Teſtantur autem hoc etiam ipſi medicorum libri bo=nam valetudinem quæ in ſummo eſt, fallacem & pericu=loſam eſſe, quod ſummis negatum eſt ſtare diu, vt qui in offenſo valetudinis ſuæ curſu ad virilem ætatem perue=nerunt, eos poſteaquam aliquo non grauiſsimo morbo correpti fuerint in extremum vitæ diſcrimen adductos, videre ſæpe licuerit, non niſi difficulter ex eo recreatos. Cui periculo minus obnoxii videntur, qui ſubinde cum leuioribus morbis conflictantur vt non omnino nolle debeamus, interpellata potius morbis, quàm perpetua quadam incolumitate frui, quod hæc plerunque non ſo=let eſſe diuturna. Sunt itaque longioris æui, quibus athle=tica illa valetudo perpetua non eſt. Quanquam Chri=ſtianum hominem corporis quàm minimam habere ra=tionem oportet, cum quod illius incolumitati detrahitur, animi ſanitate penſetur. Cum enim qui foris eſt, noſter homo corrumpitur, is qui intus eſt ſicut à Paulo ſcriptum

2.Cor.5. legimus, renouatur de die in diem. Eum qui foris eſt, ho=minem corpus noſtrum, eum, qui intus eſt, animum Pau=lus intelligi vult, vt quantum illi detractum fuerit, tan=tum huic virium accedat. Quid autem aliud eſt corpus noſtrum, quàm carcer noſter de quo educi animam ſuam

Pſal.14. Propheta petit? Quanto lautioribus & delicatioribus cĩ=bis, curatum & ſaginatum à nobis corpus fuerit, tanto duriorem nobis carcerem præparamus. Non ſunt igitur omnia corpori tribuenda, non eſt nimis delicate fouen=dus hoſtis noſter domeſticus, quo vix vllus vel periculo=ſior, vel nobis eſt infeſtior: quin caſtigandũ illud potius, & in ſeruitutem redigendum eſt: quemadmodum facti=taſſe Paulum ſcimus, quo minus rebellare ſpiritui queat. Verum hæc de ieiuniis, deq; ceremoniis dicta ſufficiant.

1.Cor.9. Quoniam verò ſub vno traditionum humanarum nomi=ne, omnia hæc externa contemni, & pro nihilo duci, hoc infœlici æuo noſtro videmus, operæpretiũ eſſe duximus, vt quid ſentiendum de illis ſit breuibus explicemus.

CAPVT XCII.

De traditionibus humanis.

Sui

SVi temporis ſtatum deplorãs Magnus ille Baſilius: Vnum, inquit, iam crimen eſt, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ ſplendorem, non propter aliud aliquid rerum temporalium, ſed propter communem theſaurũ, propter hæreditatem paternam, propter ſanam fidem, in acie ac certamine ſtamus. Domus precationum clauſæ ſunt, altaria cultu ſpirituali vacant, nulli amplius Chriſtianorum cętus, nulla amplius doctorum præſidentia: ceſſarunt doctrinæ ſalubres, ceſſarunt panegyres, hymnodiæ nocturnæ non habentur, neq; ſupereſt beata illa exultatio, qua domino credentium animæ, in ſynaxi & cõmunione ſpiritalium chariſmatum exhilarantur. Nobis iam dicere licet, quod in hoc tempore, non ſit neq; princeps, neq; Propheta, neq; præſes, neq; oblatio, neq; incẽſum, neq; locus, in quo coram domino poſſit offerri ſacrificium & miſericordia acquiri. Quæ ſint autem ex eo conſequuta, in ea quæ proximè pręcedit Epiſtola, narrat idem dicens: Interea vident nos infideles, nutant qui modicæ ſunt fidei, fides ipſa in ambiguum vocatur, ignorantia mentibus offunditur, propterea quod formam ac ſpeciẽ veritatis prætexunt, qui verſutè ſermonem adulterant. Silent enim piè docentiũ ora, reſoluta verò eſt quæuis blaſphema lingua, prophanata ſunt ſacra, domos orationum fugiũt, vtpote in quibus impia docentur. In ſolitudinibus verò degentes, manus ſuas ad dominum de cœlis, cum gemitibus & lachrymis extollũt. Ac rurſus in alia Epiſtola. Spreta ſunt patrum decreta, traditiones apoſtolicæ nihili fiunt, recentiorum hominum ad inuentiones ad gubernandas Eccleſias vſurpantur, ex artificio deniq; iam loquuntur homines, non theologicæ: Sapientia mundi primas obtinet neglecta crucis gloria, pelluntur paſtores, ſubintroducuntur in eorum lupi graues, gregem Chriſti diſcerpentes, ædes oratoriæ concionibus Eccleſiaſticis deſtitutæ, ſolitudines refertę ſunt plangentibus, ſeniores lamentantur, vetera præſentibus conferentes, iuniores hoc ſunt miſerabiliores, quod quibus bonis priuati ſint, ignorant. Hæc ſunt & alia pleraque quæ ſcribens ad ſuos in Italia & Gallia comminiſtros, grauirer deplorat Baſilius. Cæterum ſi miſer tunc fuit & calamitoſus Eccleſiæ ſtatus, non minus, certè nunc infœlix eſt & calamitoſus,

In Epiſto. 70.

Epiſto. 61.

neq;

neque magis illis quàm noſtris temporibus his hæc Baſi-lii deploratio conuenire videtur. Graue piaculum viſum eſt Baſilio, quod clauſæ tum fuere domus orationum, at nunc partim priuatorum domicilia factas, partim in hor-rea & equorum ſtabula commutatas, partim prorſus euer-ſas, & quod horrendum eſt dictu, vix etiam apud poſteros credibile futurum, crucem in quam furti, aut alicuius ſce-leris alterius condemnati aguntur, in eo ipſo loco videre licuit collocatam, vbi crucis qua redempti ſumus, & mor-tis Chriſti, iugis repræſentatio, recordatioq́; fiebat. Alta-ria tum ſpiritali cultu vacabant: nunc diruta ſunt & con-fracta, vt in plerisque locis, ne veſtigium quidem illorum ſuperſit vllum. Quod autem ſpirituali cultu altaria tum vacabant, non ideo factum eſt, quod eum improbandum quiſquã eſſe diceret: Verum ob eam potius cauſam, quod in graui ſacerdotum orthodoxorum perſecutione, non fa-cile reperire licebat, qui ſpiritualem cultum hunc deo præ-ſtarent. At noſtro tempore, cultus ipſe ſpiritualis, quam proprio Deo debitam ſeruitutem vocat, Auguſtinus, pror-ſus abrogatus in pleriſq; locis eſſe videtur. Neq; dubitant blaſphemi homines, tremendum illud Miſſæ ſacrificium, (hoc enim per ſpiritualem cultum intelligi vult Baſilius) horrendam abominationem & idololatriam appellare. Ac quicunque tunc fuerit Eccleſiæ ſtatus, plangere tamen his qui agebant in ſolitudine, deumq́; ſuis precibus, citra cuiuſquam interpellationẽ placatum reddere licebat: nũc non alii ſunt qui perſequutionem patiuntur grauiorem, quique magis hominum ludibrio ſunt expoſiti, quàm qui ſolitariam vitam degentes, Deo pie colendo, ſe totos dica-uerunt. Quod ſi nunc Baſilius viueret, ſi quod vix etiam immanes Barbari facerẽt in Chriſti crucifixi ſimulachra, eos qui Chriſtiani cenſeri volunt, haud aliter ſæuire cerne-ret, quàm fuit olim à Iudæis in viuentem Chriſtum ſæui-tum: ſi Chriſti corpus & ſanguinem in Euchariſtia con-culcari: ſi horrenda alia patrari aſpiceret: quæ tandem illi lachrymæ? qui planctus? quæ lamẽtationes ad præſentem Eccleſiæ ſtatum deplorandum ſufficerent? Quod autem nobis quoque nunc obiicitur crimen grauius, quàm quod ille ſuo tempore piis obiectum eſſe queritur. Nunquid nõ hoc ſolo nomine rei pronuntiamur grauiſsimi criminis idololatriæ, quod paternas traditiones retinemus, quod non temerè diſcedere nos ab eis oportere perſuaſum ha-bemus?

bemus? Nonne quibus verbis populum Iſrael, per Prophe tam Dominus olim eſt hortatus, vt ne in præceptis patrũ ſuorum incederet, quorũ cor poſt idola gradiebatur, cum ſibi quem adorarent, vitulum aureum in deſerto conflaſſent, ea verba, obtorto, quod aiunt, collo in nos torque re, ac per ea nos ab eo cultu deterrere conantur, quo maio res noſtri, pie deum ſunt perſequuti, quorũ nomine ſi volunt eos intelligi qui ante ſexcentos annos in Polonia vi xerunt, recte illi ſane: nam in illorum præceptis abſit vt incedamus: certo enim ſcimus, quod illorum cor poſt ido la gradiebatur, à quorum cultu grauiq; diaboli ſeruitute, nos per dei miſericordiã liberatos eſſe gaudemus, & eius hoc immenſum beneficium non ſine ſingulari quadã gra ti animi teſtificatione, pleno, quod aiunt, ore, libenter prædicamus, ſimul ſupplices clementiam eius, precamur, vt agnita ſemel veritate, ne nos retrorſum conuerti ab eo quod nobis creditum eſt ſancto mandato, neue doctrinis variis & peregrinis abduci & à quatuor Euãgeliis quæ vnum ſunt, in quintum aliud, quod ignorauit hactenus eccleſia Chriſti, trãſferri patiatur. Sin autem patrum nomine, vel Apoſtolos vel eorum ſucceſſores, ad hæc vſq; noſtra tempora, quorum nos qui iam non carnis, verum promiſsionis filii ſumus, liberos eſſe gloriamur: Si Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinum; ſi Baſilium, Athanaſium, Gregorium Nazianzenum; ſi ſanctos martyres & Epi ſcopos noſtros Adalbertum & Stanislaum, qui euangeliũ Chriſti, per longum ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſſionem, ſibi per manus traditum, ſanguine ſuo ſignatum nobis reliquerũt, ſi hos patrum nomine volunt intelligi, da Chriſte, vt in eorum ſemper præceptis incedamus, da vt ab eorum veſtigiis nũquam aberremus: da vt quorum cum admiratione quadam conuerſationis exitum intuemur, eorum fidem imitemur, ac prius lucis huius vſuram, prius ea nobis omnia, quæ ſunt chariſsima mortalibus eripi velimus, quàm in hanc nos mentem impelli patiamur, vt in ſanctorum horum patrũm noſtrorũ præceptis non eſſe nobis incedendum exiſtimemus quã nos iſti docuerunt idololatriam, eam fac vt perpetuo retineamus. Verum non eſt illa idololatria, ſed eſt pia cumprimis, & ſalutaris doctrina, quam illi, quos vere patres noſtros agnoſcimus, à ſuis maioribus acceptam, per manus nobis tradiderunt. Ea verò eſt ipſiſsima idololatria, quam iſti tradunt

Ezec. 20
Exo. 32.
2. Pet. 2.
Rom. 12
Heb. 12.

tradunt impij,qui nos iubent ſequi Deos alienos,hoc eſt, noua quædã & aliena ab Eccleſia dogmata quæ ſi recepta ſemel fuerint, neceſſe eſt vt fides beatorũ patrũ noſtrorũ, aut tota, aut certè magna ex parte violetur, neceſſe eſt vt omnes omnium ætatũ fideles, omnes ſãcti,omnes caſti, continẽtes,virgines,omnes Clerici,Leuitæ & ſacerdotes, tot Confeſſorum millia,tanti Martyrum exercitus,tanta Vrbium,tanta Populorũ celebritas & multitudo,tot Inſulę,Prouinciæ,Reges,Regna, Gentes, Nationes,totus poſtremò iam penè terrarum orbis,Chriſto capiti per catholicam fidẽ incorporatus,tam longo ſeculorũ tractu ignoraſſe,erraſſe, blaſphemaſſe, quid crederet neſciſſe,& idola coluiſſe pronuntietur.Quę eſt ſi non hęc eſt ipſiſsima idolatriæ propago, cùm tuum ipſe verbũ pro Dei verbo rudi plebeculę venditas,cũ tuarum opinionũ cõmenta,ſic incipis admirari vt ea tanquã diuina quædã oracula velis ab omnibus adorari? cæteros omnes deſipere,te ſolũ ſapere: cęteros omnes cæcos eſſe,te ſolũ videre perſuaſum habes? Profert ſententiam ſuam Lutherus,quo facilius imponat imperitis, aliquot eam ſcripturæ verbis in prauũ ſenſum detortis,adſtruere conatur:vocat ſtatim Euangelium,vocat verbum Dei.Profert ſuam ad eundem modum Zuinglius,aut Caluinus,vocat eam & ipſe verbum Dei: Profert ſimiliter ſua ſomnia Balthaſarus aut quicunq; tãdem alius de grege Anabaptiſtarum,vocat verbum Dei:Quid ſi (quod ne cogitare quidem,vt in mentem veniat vnquã homini Chriſtiano prohibere dignetur Deus) nos Eccleſiæ catholicę tęderet ſi ab ea ſegregati,ſententias iſtorum, nobis amplectendas eſſe putaremus : nunquid non quot ſunt hæreticarum opinionum commenta, tot verba Dei, quot hęreticos,tot ſequuti Deos eſſe viderẽtur? In quam fraudem, qui miſeros mortales inducere conantur, quid aliud exiſtimandi ſunt dicere, quàm quod à pſeudopropheta dictum in Deuteronomio legimus.Eamus & ſequa-
Deut.13. mur Deos alienos,quos ignoramus & ſeruiamus eis.Nobis verò prius omnia Deus eripiat, quàm hanc mentem, qua ſemel nobis deliberatum eſt,omnia prius & facere & pati, q̃ vt ſequamur Deos alienos, hoc eſt errores extraneos, nouos & inauditos quos hactenus ignorabamus: vt ſeruiamus,hoc eſt,credamus eis.Quin Deo nos obtemperabimus potius dicenti:Non audies verba prophetæ illius,qui iubet ſequi Deos alienos, vnum Deũ ſequemur,

vni

vni Deo ſeruiemus, vnius Dei verbo credemus, eius qui multifariam multiſq; modis olim locutus in Prophetis, poſtea locutus in Filio, locutus in Apoſtolis,loquutus eſt deinceps ſemper & loquitur adhuc, in vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica, Eccleſia: Quicquid ab illa tanquàm Dei verbum receptum eſt, ſiue ſcriptum id eſt, ſiue traditum,tanquàm Dei verbum obuiis quod aiunt, vlnis amplectemur, & qua ſumma poſſumus veneratione proſequemur. Neque audiemus iſtos, qui ſi quid in ſcripturis reperitur,etiam ſi totius Eccleſię quodam admirabili conſenſu receptum ſit & approbatum, ſub vno tamen traditionum humanarum nomine,ſtatim reiiciẽdum eſſe cenſent: Verum Dei ſpiritum audiemus potius per Paulum loquentem: Itaque fratres ſtate,& tenete traditiones quas didiciſtis,ſiue per ſermonem,ſiue per Epiſtolam noſtram. Sed videre libet,quid ab iſtis tandem adferatur,quamobrem traditiones humanas reiiciendas putent. Certè quod adducunt ex Ezechiele: in præceptis maiorum veſtrorum nolite incedere: Quid eo potuit proferri ineptius magiſq; ridiculum,ad pios maiorum noſtrorum cultus euertendos? eorum dico quos ſexcentis his annis quibus in Polonia Chriſti receptum eſt Euangelium,in fide & confeſſione Chriſti nominis ex hac vita migraſſe conſtat. Quæ autem eſt iſtorum hominum cæcitas, qui non vidẽt,ſi quis verbis velit vrgere,ſuis hoc quos per quintum Euangelium genuerunt, liberis multò dici poſſe rectius: In pręceptis patrum veſtrorum nolite incedere. Nos enim non tam in patrum, quàm in auorum, proauorum, attauorum noſtrorum præceptis incedimus,qui mille iam & quingentis annis, eadem qua nos ratione Chriſtum coluerunt,eiuſque colendi rationem partim ſcripto,partim traditionibus, ad nos tranſmiſerunt. At iſtorum liberi (niſi mentem illis dederit Deus meliorem) in quorum aliorum, quàm in patrum ſuorum præceptis incedunt? auos enim & proauos hoc quidem tempore numerare nullos poterunt: niſi fortè non habet ſua quoque præcepta, non habet ſuas quoque conſtitutiones, iſta diſgregata congregatio, & vndique diſſecta ſecta. Atqui præter alios quoſdam ſcribit de horum conſtitutionibus, is, qui vitam ſuam inter eos tranſegit, Eraſmus Roterodamus,his verbis: Excuſſum eſt iugum humanarũ conſtitutionum,ſed vbi ſunt, qui ſubmiſerunt ceruicem ſuã ſuaui iugo

Heb.1.

2.Theſſ.2.

Ezech.20.

q̃ tradit[illegible]

In epiſtola cont. Pſeudoeuang.

iugo Chriſti? & interim conſtitutiones humanæ conſtitutionibus humanis imò patrum humanis mutantur: titulus modo mutatus eſt: vocantur enim verbum dei: cæterum res adeò nihil eſt mitior, vt complures boni viri, præferant vltroneum exilium iſti magnificè decantatæ libertati. Atque adeò proceres & anteſignani iſtius factionis, quum nondum ad Epiſcoporum dignitatem, opes, ac ditionem peruenerint, tamen eiuſmodi ſpecimen de ſe præbent, vt ego me malim in Epiſcoporum, quàm in horum poteſtatem tradere, ſi detur optio: malimq́; Cæſaris potentiſsimi ferre iugum, quàm quorundam magiſtratuum Euangelicorum, quamuis humili ſorte: Sic excutiũt iugum hominum, qui veſtro Euangelio ſubmittunt ceruices: magis vereor, ne pleriq; pro graui iugo hominum, portent grauius iugum diaboli: Excuſſa eſt obedientia Epiſcoporum, ſed ita vt ne prophanis quidem magiſtratibus pareatur. Hæc ille de conſtitutionibus eorum, qui nunc Euangelici vocari malunt, quàm Chriſtiani, quiq́ue tanto conatu conſtitutiones humanas euertere moliuntur: qui certe propheticum illud: In præceptis patrum veſtrorum nolite incedere, ſuis poſteris multò verius occinere poſſunt, quàm nobis, qui traditiones Apoſtolicas retinemus. Cæterum quę certa, ſtabilis & fixa futura eſt religio, ſi nunquam filiis in pattum ſuorum, qui catholicę fuerint & orthodoxæ fidei, præceptis incedere licebit? Niſi fortè hoc iſti volunt, vt nunquam eandem quam patres religionem filii, nec eoſdem ritus obſeruẽt, quo vel hac ratione, ſe quiduis eſſe potius quàm catholicos, teſtatum faciãt omnibus. Verum aliud nos docet diuina ſcriptura: Interroga, inquit, patrem tuum, & annũtiabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi: Non te prætereat narratio ſeniorum, ipſi enim didicerũt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum. Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Terminos autem indubitanter tranſgreditur, qui ſtatuta patrum poſtponit, atque confundit, ſicut Alexãder quartus à Petro Pontifex Romanus in prima ſua decretali ſcribit epiſtola. Sed habent interim iſti, alia quoque ſcripturæ loca, quibus rectè perſuaderi putãt hominibus, vt ne traditiones patrum obſeruẽt. Adferunt magno ſuorum applauſu, quod olim ab Arrianorum Epiſcopo Maximino productum fuiſſe legimus, quum aduerſus Auguſtinum differẽs, nihil ſe præter ſcripturas Canonicas

Deut. 32. *Eccl. 8.* *Prou. 22.* *Li. 1. cont. Maximin.*

nicas

rum & primi nominis patriarchas commemorare licet, qui in hæreſim lapſi diſceſſerunt à fide? Nónne hoc Conſtantinopolitano, nónne Hieroſolymitano, nónne Antiocheno, nónne Alexandrino Patriarchis eueniſſe legimus? num igitur ſi quis talis contingat Epiſcopus, eius mihi nihilominus error ſequendus, num eius doctrinæ adhærendum eſt? Eſt ita vt dicis, homo eſt Epiſcopus, eadem infirmitate qua cæteri mortales præditus, vt & errare ipſe, & alios in errorem inducere poſsit: Ac vidimus noſtra quoque ætate quoſdam Epiſcopos à fide diſceſsiſſe: Verum, quod antea demonſtrauimus, non ſine cauſa conſtituta ſunt collegia ſacerdotum, ad quæ de doctrina, ſi quæ parum ſana propagari videtur, referre licet: quę videmus alicubi puram Euangelii doctrinam retinuiſſe, quam Epiſcopus fraudibus hæreticorum ſeductus deſeruerat. Deinde ſunt ſynodi diœceſanæ, eſt Metropolitanus Epiſcopus quem Archiepiſcopum vocant, ſunt ſynodi prouinciales, eſt poſtremo pater patrum omnium Romanus Pontifex, ſunt concilia Oecumenica, adeo multa remedia Deus inſtituit ad quæ confugere liceret, ſi doctrina Epiſcopi alicuius ſuſpecta haberetur. Cęterum vt tu ad cognitionem tuam voces Epiſcopum, vt de doctrina illius iudices, vt eã priuato tuo iudicio condemnes, teq́; ab illo propria tua autoritate ſegreges, ſacrilegæ cuiuſdam temeritatis inſolentiſsimæq́; ac minime ferendæ eſt inſaniæ. Sed hic iterum vſitata illa cantilena nobis occinitur: Non fungi officio ſuo Epiſcopos, & ſacerdotes: eſſe mores illorum perditos: eſſe vitam omni vitiorum genere contaminatam. Atque vtinam quam eſt vſitata, tam eſſet falſa cantilena hæc, verum, proh dolor veriora ſunt & omnium oculis teſtatiora in pleriſque, quàm vt negari poſsit. Declinatum eſt ab officii religione, deflexum eſt de recto vitæ curriculo. Omnes declinauimus & inutiles facti ſumus: Deq́; eo ordine qui vnus eſt omnium nobiliſsimus atque excellentiſsimus recte dici poteſt, Homo cum in honore eſſet *Pſal. 13.* non intellexit, & comparatus eſt iumentis inſipientibus. Neque tamẽ hæc iuſta cauſa eſt, ſicut antea docuimus, pro- *Pſal. 48.* pter vitia eorum qui præſident, eccleſiæ communionem deſerere velle. Ac reſponſum quidem eſt his, vbi de eccleſia tractauimus: Verum hic quoq́; nõ noſtris, ſed vetuſtiſſimorum eorumq́; & doctrina & pietate excellentiſsimorum virorum Origenis & Ioannis Chryſoſtomi verbis

tiplom I gech et ...

reſpondere viſum eſt. Quorũ ille in Ezechielem ſcribens ita loquitur, explicans illum locum: Accepiſti veſtimẽta varia & operuiſti illa. Varia veſtis,inquit, eſt & hic vnus in ſcripturis locus,quo induimur aſſumentes viſcera miſericordiæ, benignitatis, manſuetudinis, longanimitatis ad ſufferendũ inuicem. Has varias veſtes & pulchros amictus, quos nobis largitus eſt Deus, ſi laceramus atq; conſcindimus, ac circundamus falſæ doctrinæ ad deceptionem hominum, non dubium eſt quin variis veſtibus operiamus idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, ſi rem ipſam manifeſtius deſcribamus. Vide mihi aliquem Marcioniſtam,ſiue diſcipulum Valentini, aut certe cuiuſlibet hæreſis defenſorem,& conſydera, quomodo idola ſua id eſt figmenta quæ ipſe compoſuit, manſuetudine & caſtitate veſtiat, vt in aures audientium facilius ex vitæ bonitate ornatus ſermo ſubrepat: & cum hoc fecerit, intellige eum aſſumpſiſſe veſtem variam morum,& conuerſationis optimæ,& idolis ſubieciſſe quæ ipſe conſtruxit. Ac iuxta mei quidem animi ſenſum, multo nocentior eſt hæreticus bonæ vitæ, & plus in doctrina ſua habet autoritatis, eo qui doctrinam conuerſatione maculat. Qui enim vitæ peſsimæ eſt, non facile homines ad falſum dogma ſollicitat, nec poteſt per vmbram ſanctitatis audientium decipere ſimplicitatem: qui verò ſermone peruerſus eſt, & diſciplinis ſaluti contrarius, mores autem compoſitos & ornatos habet,nihil facit aliud,niſi accipit indumenta varia inſtituti boni & conuerſationis quietæ, & circundat ea idolis ſuis,vt magis decipiat audientes. Idcirco ſollicite caueamus hæreticos, qui conuerſationis optimæ ſunt, quorum forte vitã non tam Deus,quam diabolus inſtruxit. Nam quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt vt facilius aues capiant per oblectamentũ gulæ, ſic vt audacius dicam, eſt quædam caſtitas diaboli,id eſt decipula humanæ animæ, vt per iſtiuſmodi caſtitatem & manſuetudinem & iuſtitiam, poſsit facilius capere, & falſis ſermonibus irretire. Diuerſis diabolus pugnat inſidiis, vt miſerum perdat hominem, & bonam malis tribuit vitam ad decipiendos videntes, & malam bonis induit conſcientiã. Mihi ipſi qui in Eccleſia prędico laqueos ſępe tendit,vt totam Eccleſiam ex mea conuerſatione confundat: & ideo plus ii, qui ſunt in medio oppugnantur ab inimico, vt per ruinam vnius hominis quæ celari non

Ezech. 16.
Homil. 7.

poteſt,

poteſt, omnibns ſcandalum fiat, & impediatur fides per conuerſationem peſsimam clericorum. Omnia vt diximus diabolus operatur,& ea quæ videntur eſſe bona nec ſunt,& ea quæ per naturam ſuam mala ſunt,omnia aduerſus humanam commentatur animam. Vnde qui curã habet vitæ ſuæ, neque manſuetudine hæreticorum capitur ad conſentiendum doctrinæ eorum, neque meis delictis, qui videor in Eccleſia prędicare,ſcãdalizabitur,ſed ipſum dogma conſyderans, & pertractans Eccleſiæ fidem, à me quidem auerſabitur,doctrinam vero ſuſcipiet. ſecundum præceptum Domini,qui ait.Omnia quæcunque vobis dicunt audite & facite,iuxta opera autem illorum nolite facere, dicunt quippe & non faciunt. Iſte ſermo de me eſt, qui bona doceo, & contraria gero, & ſum ſedens ſuper cathedram Moſi quaſi ſcriba & Phariſæus. Præceptum tibi eſt ô populc,ſi nõ habueris accuſationem doctrinæ peſſimæ,& alienorũ ab Eccleſia dogmatum, conſpexeris vero meam culpabilem vitam atq; peccata,vt non habeas iuxta dicentis vitam tuã inſtituere,ſed ea facere quę loquor. Nullum imitemur,& ſi volumus imitari quempiã,propoſitus eſt nobis ad imitandũ Chriſtus Ieſus, deſcripti ſunt actus Apoſtolorum,& Prophetarum geſta de ſacris voluminibus agnoſcimus: illud exemplar firmũ eſt,illud propoſitũ ſolidum,quod qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si vero quærimus nobis culpabiles ad æmulandũ,vt cum dicamus ille docet,& iis quæ docet facit ipſe cõtraria, aduerſus præceptum Domini facimus,qui mandauit doctrinas magiſtrorum magis conſyderari debere, quàm vitas. Ioannes verò Chryſoſtomus alterã ad Timotheum Epiſtolam enarrans. Hoc nempe, inquit, eſt malorum omnium cauſa, quòd rectorum authoritas periit, nulla illis reuerentia habetur,nullus honor,nullus metus. Obedite, inquit,prępoſitis veſtris & ſubditi eſtote illis. At nunc perverſa & confuſa ſunt omnia. Neq; hæc præpoſitorum gratia dico. Quid enim illi de noſtro honore lucrantur, niſi inquantum obtẽperantes habebunt,idq; pro vtilitate noſtra? Hi enim licet honorentur, nihil ex eo honore in futurum lucrantur, maioremq; damnationem inde ſuſcipiunt. Et ſi patiantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurũ acquirũt: imò & meritorum illis accedit cumulus, atq; defenſio. Noſtri deniq; cauſa cuncta illi faciunt. Nam ſiue honorantur à ſubditis, & hoc illis fieri iubet, quemadmo-

Mat.23.

Homil.2.

Heb.12.

1.*Reg*.2. admodum dicebat Heli: Aſſumpſi te de domo patris tui: ſiue iniuriis afficiatur, hoc in ſe Deus ipſe perpetitur, ſicut
1.*Reg*.8. ad Samuelem ait: Non te ſpreuerũt, ſed me. Itaq; illis contumelia lucrũ, honor vero onus eſt: nõn ergo hęc illorum gratia, ſed veſtri cauſa dico. Qui honorat Sacerdotẽ, Deũ quoq; honorat: qui verò Sacerdotem ſpernit, ad id ſenſim prolabitur, vt in Deum ipſum aliquando contumelioſus
Mat.10. euadat. Qui vos, inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit. Et Sacerdo-
Num.11. tes, ait, eius in honore habete. Hinc Iudæi Deum aſpernа-
&.14. ri didicerunt, quia Moſen contempſere: qui lapidibus illum impetebant. Nam qui piè Sacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit Sacerdos quiſpiam, attendit Deus, q́ ſui cauſa illũ etiam, qui dignus honore nõ eſt, obſequiis foues, ipſeq; tibi præ-
Mat.10. mia exoluet. Si enim qui Prophetam in nomine Prophetæ ſuſcipit, mercedem Prophetæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat Sacerdoti, mercede ſua non deſtituetur. Nam ſi vbi de hoſpitalitate agitur tantum, vbi quem ſuſcipis ignoras, tantum præmiorum accipis: ſi ei ſubiiciaris cui imperat Deus, non multò magis mercede donabe-
Mat.23. ris? Super cathedram, inquit, Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis facere, facite, ſecundum autem opera eorum ne faciatis. An ignoras quid ſit Sacerdos? Super cathedram, vtiq; domini eſt. Non ex ſeipſo loquitur: Si deſpicis, nõ illum deſpicis ſed Deum, qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, conſtat Deum fuiſſe illius ordinationis autorem? Nempe niſi tu hanc habeas opinionem, ſpes tua inanis facta eſt. Nam ſi nihil per illum operatur Deus, neq; lauacrum habes, neq; myſteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Chriſtianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat etiam indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipſe operatur, ſalutem populi moliens,
Num.22. non illorum intuens merita. Nam ſi per aſinæ os, ſi per Balaam ſceleſtum hominem populi cauſa loquutus eſt: multò magis loquitur per Sacerdotẽ, plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid nõ loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam opera-
Mat.7. tus eſt, & per Prophetas quibus dicturus eſt: Non noui vos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem: perq; illos qui dæmones in nomine ſuo eiecerunt: non magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulãtes operabitur? Namq;

ſi præ-

ſi præpoſitorũ vitas diſcutere pergimus, ipſi doctores noſtros ordinare contendimus, peruerſoq́; ordine naturali, quæ ſupra ſunt infra eſſe volumus, vt ſuperius pedes, inferius verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autem pro minimo eſt vt à vobis iudicer aut ab humano die. Et iterum: Tu quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantò minus magiſtrum? Nam ſiquidem hoc ſtatuit Deus, bene facis, peccasq́; ni facias: ſin verò contraria præcipit, noli præſumere, neq; ea coneris quę ſupra te ſunt. Inſurrexerunt aduerſus Aaron poſt vituli formatam effigiem, Core, Dathan, & Abiron. Quid ergo? Nónne illi periere? Quilibet, quæ ad ſe pertinent ſollicitè curet. Nam ſi quidem fidei dogma peruertat, etiã ſi angelus ſit, obaudire noli: ſin vero recta docet, noli vitæ ſed verbis intendere. Habes Pauli verbis te operibusq́; moderantem. Non diſtribuit pauperibus, inquies, non bene diſpenſat Eccleſiæ res. Vnde tibi id conſtat? Noli illum culpare antequam diſcas. Reatum caue. Plurima quippe ex ſimplici ſuſpitione iudicantur: Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem: Deſcendens videbo, ſi ſecundũ clamorem ſuum conſummatur: ſin autem, vt ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & vidiſti, iudicem ſuſtine. Noli præripere Chriſti iudicis ordinem: illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum. Tu ſeruus vltimus, non dominus es. Quis ipſe es, paſtorẽ noli curioſè diſcutere, ne eius quoq; criminis reus tenearis, quòd illum accuſare præſumis. Et quomodo inquies, id mihi dicit, quod ipſe nõ facit? Non tibi ipſe dicit: nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris: Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicam, ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum, ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circunferenti. Non igitur aliena iudicemus, ſua quiſq; diſcutiat, vitamq́; diiudicet ſuam. At debet ille, inquies, melior eſſe quàm ego. Cur obſecro? Quia Sacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius quàm tu? Non labores, non angores, non erumnas, Debet eſſe te melior? Quid ergo? Niſi ſit melior teipſum perdis ac perimis. Sunt verba iſta plena arrogantiæ. Vnde enim noſti illũ te non eſſe meliorem? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vnde hoc noſti ô homo? Cur teipſum per præcipitia impellis? Nępe ſi quis dixerit, ille purpuram habet, quãuis id ſcias, aurem obruis: & ſi arguere poſsis, protinus reſilis teq́; ſcire diſsimulas, nolens

1.Cor.4. *Rom.14.* *Num.12.* *Gen.18.*

gratis ſubire periculum. Quid ergo hoc in loco periculũ minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc ver-
Mat.12. ba. Audi quid dixerit Chriſtus: Dico autem vobis, quòd omne verbum otioſum, quodcunq; loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Cur teipſum quouis arbitraris eſſe meliorẽ? Cur nõ ingemiſcis magis ac pectus tundis, atq; in humũ reſpicis, imitando felicem
Luc.8. publicanum? Etſi enim melior ſis, hac fœda exiſtimatione tua cuncta perdidiſti. Melior es, tace, vt perſiſtas eſſe melior: ꝙ ſi loquaris, omnia exinaniſti. Si te putas eſſe, deſeſti: ſi non putas, multũ ſanè profeciſti. Si enim qui peccator aduenerat vbi cõfeſſus eſt iuſtificatus deſcendere meruit, qui peccator non eſt & eſſe ſe putat, quid oro non lucrabitur? quantũ ex ea humilitate ſuis adiiciet cõmodis? Vitam tuã diligentius diſcute. Fur non es? at rapis, at violas, at innumera eiuſmodi perpetras: Neq; id vt furtũ probem, dixerim Abſit: imò illud valde execror, & eũ qui eſt eiuſmodi defleo: nam dici nõn poteſt quã ſit ſacrilegium malum: ſed vobis parco. Nolo enim virtutem veſtrã alios accuſando minuere. Quid, oro, publicano deterius. At cũ eſſet innumeris peccatis obnoxius. Phariſæusq; id ſolũ diceret, Nõ ſum ſicut Publicanus iſte, omnia perdidit: tu de Sacerdote dicis, non ſum ſicut iſte ſacrilegus, & nõ omnia prorſus amittes? Iſta neceſſariò dicere, ac plurimis verbis proſequi cogor, non ſacerdotũ tantum gratia, ſed veſtri. Nam vereor ne hac elatione virtus exhauriatur veſtra, in iudiciumq; decidatis. Audi deniq; quid dicat admonens
Gal.6. Paulus: Opus autem ſuum probet vnuſquiſq;, & tũc in ſemetipſo tantũ habebit gloriam & non in altero, Nam, dic oro, ſi ſaucius proficiſcaris ad medicum, num omiſſa cura vulneris tui, ſtudioſe medicũ percunctaris, vulnus ille habeat necne? An vero etſi ille ſit ſaucius, vulnus tuũ idcirco nõ curas, dicisq;, ſanum illũ eſſe oportuit medicus cum ſit? Quando vero ſanus medicus non eſt, abſcedo, vulnus meum inſanabile referens: Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, inde ſolatiũ capiet ſubditus? Nihil minus. Cæterũ dabit ille quidem ſcelerum ſuorũ debitas pęnas. dabis autem & tu tuorũ criminum pęnas. Etenim magiſter ſolum
Ioan.8. iam ordinem implet, Erunt enim, inquit, omnes docibiles Dei: neq; dicent, Agnoſce dominum: Omnes enim agnoſcent me à minimo vſq; ad maximum eorum. Cuius ergo rei gratia, inquies, præſidet? cur præpoſitus eſt? Ne,

quæſo,

quæſo, doctores noſtros maledictis impetamus, vti ne nos ipſos lædamus. Noſtra, vt dixi, omnia diſcutiamus, & neminem penitus maledicemus. Reuereamur diem illã qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquiunt, gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria, quàm probrum eſt, Etſi ſenſum amiſerit, veniam habe: Longe hæc magis in patre ſpirituali dicenda ſunt. Reuerere illum quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat, ſcripturas relegi facit, tui gratia exornat domum, propter te vigilat, propter te vota perſoluit, pro te Deum precaturus adiţat, tui cauſa preces exoluit, pro te apud illum religio, cultusq; & obſequium eſt, pro te iſta omnia. Reuerere hæc ergo, atque conſydera, accede ad ea ſumma cum reuerentia. At malus ille eſt, ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet, neque tibi iuſtus quiſpiam proderit, niſi ipſe fidelis ſis; neque nocebit malus, ſi fueris ipſe fidelis. Per vaccas in arca operatus eſt Deus, quum populum ſaluare vellet: num enim ſacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuiſſet? Non poſſunt quæ Deus ipſe largitur, veluti ſacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ ſunt gratiæ. Huius tantum munus eſt aperire os, cæterum Deus cuncta operatur: Symbbolum iſte tantummodo implet. Intuere quantum inter Ioannem & Ieſum intereſt, & audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptizari. Et, Nõ ſum dignus ſoluere ipſius corrigiam calciamenti. Sed tamen quum tantum intereſt, deſcendit ſpiritus, quem non habebat Ioannes, (de plenitudine enim, inquit, ipſius nos omnes accepimus) prius tamen quàm baptizaretur, non ille deſcendit, neque Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergo iſtud fit? Vt ſcias, ſacerdotẽ ſymbolũ implere tantũmodo. Nemo homo tantũ diſtat ab hoĩe, quantũ à Chriſto Ioannes. Deſcendit tamẽ ſpiritus, vt diſcas Deũ omnia operari, Deum oĩa facere. Volo quiddam adiicere planè mirabile, & nolite mirari, neq; turbemini. Quid verò iſtud eſt? Sacra ipſa oblatio, ſiue illã Petrus, ſiue illã Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadẽ eſt quã dedit Chriſtus ipſe diſcipulis, quamq; ſacerdotes modo quoq; cõficiunt. Nihil habet iſta q̃ illa minus? Cur id? Quia nõ hanc ſanctificãt hoĩes, ſed Chriſtus qui illã ante ſacrauerat. Quemadmodum enim verba quæ loquutus eſt Chriſtus eadem

Eccl. 3. *2. Cor. 6.* *1. Reg. 6.* *Mat. 3.* *Ioan. 1.*

dem ſunt,quæ ſacerdotes nunc quoque pronuntiãt: ita & oblatio eadem eſt, eademq́ baptiſmi ratio eſt, adeò om-
Act.10 nia in fide conſiſtunt. Cornelium ſpiritus repentè repleuit, quia prius ipſe alacritatem voluntatis oſtenderat, fideq́ pleniſsimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Chriſti corpus & illud eſt: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Chriſtum eſſe qui nũc etiam adeſt atque operatur. Iſta vobis non abſq; certa ratiõne diximus, ſed vt ſententiam veſtram ſenſumq́ corrigamus, cautioresq́ in poſterum faciamus. His Origenis & Chryſoſtomi verbis abunde reſponſum eſſe videtur his, qui cum aliud non habeant quod obiicere poſsint, plauſtris quibuſdam conuitiorum in vitam & mores ſacerdotum & Epiſcoporum inuehuntur: quorum veſana rabies piòs mouere nõ debet, etiam ſi vera eſſent quæ ab illis dicũtur, quæ tamen ex magna parte ficta ſunt & commentitia. Parendum eſt nihilominus etiam iis præpoſitis quos iratus Deus dedit, ita populi peccatis exigentibus. Nam contemnendis illis Deus ipſe contemnitur, audiendis illis Deus ipſe auditur. Si mali ſunt præpoſiti, nõ vita ſed doctrina eorum eſt amplectenda, de qua nihil eſt quod arroget ſibi priuatus aliquis cognoſcendi poteſtatem, quę propria eſt Epiſcorum. Vna eſt in vnaquaq; diocœſi Chriſti cathedra, vnde etiam eccleſia cathedralis dicitur. Ex ea cathedra quod docetur, id reuerenter & obedienter audiendum eſt. Contra hanc ſi quis nouam ſibi cathedram conſtituere ſit conatus, etiã
Num.16 atque etiam videat, ne quæ Core, Dathan, & Abiron, eadem illum grauia & inuſitata ſupplicia maneant. Nullum enim facinus æquè Deus vlciſcendum putauit vnquam, atq; hoc quod eſt vnum omnium atrociſsimum. Sed nos reliqua iam perſequamur.

CAPVT LV.

De Sacramento Matrimonii.

DIximus iam quemadmodum nati mundo, per lauacrum regenerationis felicius Chriſto renaſci-
Gal.2. mur in vitam quandã nouam, qua nõ iam ipſi viuimus, verum viuit in nobis Chriſtus, quem in baptiſmo ſumus induti. Quod autem viuimus deinceps in carne, in fide viuimus filii dei, qui dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis: qua etiã de cauſã fidei ſacramẽtum baptiſmus vocatur. Simul & illud docuimus, poſteaquàm

quàm in baptiſmo ſemel Chriſto deſponſi ſumus,non ad fidem otioſam, ſed ad pugnam periculoſam nos vocatos eſſe. Dolet enim ſatanas ereptum ſibi bolum è faucibus, quamobrem omni telorũ genere nos oppugnat,vt à ſponſo noſtro,cuius pretioſo ſanguine ſubarrati ſumus abſtractos,in ſuam nos rurſus redigat poteſtatem. Cõtra quem cum perpetuo nos in acie ſtare oporteat, neque enim fruſtra ſcriptum eſt,. Militia eſt vita hominis ſuper terrã,quo ſimus in prælio gerendo fortiores, ſignamur in fronte ſigno crucis,& vngimur chriſmate ſalutis,quo ſigno datur nobis ſpiritus ſanctus, qui præſto nobis adſit, pugnantibus,robur præſtet,fiduciamq́; reſiſtendi ſuppeditet. Itaq; vocatur confirmatio ſpei ſacramentum,quod per illud in bonam ſpem erigimur ex hoſtibus victoriæ deportandæ. Oſtendimus poſtea,quandoquidẽ qui non modo viuunt, verumetiam pugnant,alimoniæ indigere videntur,quod alioqui vires non eſſent ſuffecturę,de hac quoq; prouidiſſe nobis patrem miſericordiarum Deum.Qualis vita,qualis pugna,talis & alimonia. Nihil in iis omnibus non eſt ſpirituale. Spiritus enim eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicquam.Quamobrem nõ ea carne quæ videri,quę tangi, quæve ſenſu aliquo comprehendi poſsit, ſed ea quam fide ſola complecti licet,ſua ipſius vera & viua carne,ſuo ipſius vero & viuo ſanguine nos reficere dignatur. Qua in re cũ maxime ſit illuſtris illius in nos charitas, qua nos viciſsim ad amandum illum inflammamur,qui prior dilexit nos, recte dicitur euchariſtia ſacramentum charitatis, per quod vnum cum Chriſto capite, vnum etiam ipſi inter nos corpus efficimur. Illud quoq; demonſtrauimus, quandoquidem noſtra culpa ſit,vt cum hoſtibus dimicantes aliquãdo ſuccumbamus,grauiterq́; ſauciati proſternamur, hac quoq; in parte de remedio nobis patrẽ noſtrum cœleſtem pro ſua ineffabili bonitate proſpexiſſe,pœnitentiæq́; medicinã conceſsiſſe,qua ſanati reſurgere poſſemus. Quoniam verò non niſi noſtra culpa ſit,vt victi in noſtri hoſtis poteſtatem recidamus,merito nobis deus iraſcitur, cui per hoc pœnitentię ſacramentum reconciliamur: Neque tamen iam omnino gratis ſicut in baptiſmo, ſed requiritur deinceps à nobis, ſi redire cum Deo velimus in gratiam, vt à peccatis ceſſemus, vt ea deteſtemur,& odio habeamus,vt corde cõtrito & humiliato,quod Deus nõ deſpicit, non ſolum recogitemus in amaritudine peccata no

Iob.27. *Ioan.6.* *Pſal.50.*

ta noſtra,verumetiam miniſtro reconciliationis ſacerdoti ea cõfiteamur,& abſolutionis ab eo beneficium petamus, denique vt per ieiunia, orationes, eleemoſynas & alia piæ vitæ ſpiritualis exercitia, dignaque pœnitentiæ opera ſatiſfaciamus,non quidem pro pœna æterna,quę merito Chriſti paſsionis & mortis per ſacramẽtum vel ſacramenti votum vnà cum culpa nobis remittitur, ſed pro pœna temporaria,quæ nõ tota ſemper vt in baptiſmo fit,remittitur. Quare ſacramentum hoc ad eam virtutem refertur,quam iuſtitiã vocamus: iuſtum enim eſt, vt qui gratiæ quã acceperat ingratus, ſpiritum ſanctum cõtriſtauit,& templum dei violare non eſt veritus, non ſine aliqua ſatisfactione reconcilietur. Illud præterea planum fecimus,quod non alio tempore grauius & periculoſius certamẽ inſtat quàm cum graui morbo cõflictatis ex hac vita migrandum eſt, quodque nec tum quidem deeſſe nobis dignata eſt dei benignitas, deditque ſacramentũ vnctionis,quã extremã vocãt, quo vires tam corporis quàm animi refocillari poſsint, vt ad congrediendum cum tam potenti aduerſario illius gratia adiuti non omnino impares eſſe poſſemus. Hoc ſacramentum ad fortitudinem refertur, cuius pars eſt perſeuerantia,quam huius vnctionis beneficio conſequimur, fortes

Ephe.6. in pugna perſeuerantes,ac ſumpto ſcuto fidei,omnia tela nequiſsimi ignea extinguentes. Declaratum eſt & illud, quando ſine miniſtris vita conſtare non poteſt, etiam de illis Deum Eccleſiæ ſuæ prouidere voluiſſe, non ſine quodam ordine, qui non ſolum ad decorem facit plurimum, verumetiam ad concordiam & vnitatem retinendam. Dediſſe minores quoſdam, Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, Acolythos. Dediſſe maiores quoque miniſtros, Subdiaco-

In epiſt. ad Ephe. hom. 20. nos,Diaconos,Sacerdotes. Quia verò ſicut præclare dictum eſt à Chryſoſtomo, vbi honoris eſt æqualitas, aut omnes principatũ gerunt, ibi nunquam poterit eſſe pax, dediſſe quoſdam etiam qui cum quadam in Eccleſia poteſtate verſarentur,non ſolum cognoſcendi de iis quę ad forum Eccleſiaſticum pertinent, præcipue verò de doctrinæ genere, verumetiam flagitioſos coërcendi, & eos qui doctrinam impiam ſectarentur ab Eccleſiæ ſeptis arcendi, ac

In epiſt. ad Ephe.ca.4. ex piorum cœtu exterminandi. Hos ordines per Paulum ſignificatos putat Ambroſius quũ dicit:Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos,quoſdam autem Prophetas,alios verò Euãgeliſtas,quoſdã verò paſtores & magiſtros ad cõ

ſumma

ſummationem ſanctorum in opus miniſterii. Apoſtoli, inquit, Epiſcopi ſunt: Prophetæ vero explanatores ſunt ſcripturarum: Euangeliſtæ Diaconi ſunt, ſicut fuit Philippus: quamuis non ſint Sacerdotes, Euangelizare tamen poſſunt ſine cathedra: paſtores ſunt lectores, qui lectionibus ſaginent populum audientem: magiſtri verò exorciſtæ ſunt, quia in Eccleſia ipſi compeſcunt & verberant inquietos. Refertur autem hoc Sacramentum ad prudentiam, quandoquidem fidelem eſſe ſeruum & prudentem oportet, quem cõſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore. Atq; hæc quidem dicta iam à nobis ſunt. Quoniam verò cùm vnius hominis ætas longa non ſit, breui defuturi erãt, qui per baptiſmum renati, Chriſti ſe militiæ adſcriberent, etiam huic rei Deus remedium proſpexit, ac matrimonii Sacramentum in ipſo Paradiſo inſtituit, & quo noui Chriſti milites conſcriberentur: ſi modo, quod fieri dubitandum non eſt, non alia voluntate liberos parentes procrearent, quàm vt per baptiſmum ex membris primi hominis in mẽbra Chriſti tranſlati, in eiuſdem Chriſti militum album referrẽtur, atq; iis qui vita functi eſſent, noui ſemper ſuccederent. De hoc itaq; Sacramento nobis nunc dicẽdum eſt, quod antequã peccaſſet Adam, in officium tantum & miniſterium, poſt admiſſum verò peccatum iam nõ in officium tantum, verumetiã in remedium eſt inſtitutum. Quapropter ad eam virtutem refertur, quæ temperantia dicitur, vt eſſet incontinentiæ remedium. De hoc Sacramẽto ſic ſcribit Paulus: Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, quoniã vir caput eſt mulieris, ſicut & Chriſtus caput Eccleſię: Ipſe eſt Saluator corporis eius. Sed vt Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: vt eã ſanctificaret, mundãs lauacro aquæ in verbo vitę: vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiã, nõ habẽtem maculã, aut rugã, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Ita & viri debẽt diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui ſuã vxorẽ diligit, ſeipſum diligit Nemo enim vnq̃ carnẽm ſuã odio habuit: ſed nutrit & fouet eã, ſicut & Chriſtus Eccleſiã: quia mẽbra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ ſuã, & adhęrebit vxori ſuæ: & erũt duo ĩ carne vna. Sacramẽtũ hoc magnũ eſt: ego aũt di *Ephe. 5.*

co in Chriſto, & in Eccleſia. Verum tamen & vos ſinguli vnuſquiſque vxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: vxor autem timeat virũ ſuum. Nullum eſt è ſeptem, de quibus nobis nunc ſermo eſt, cui ſacramenti nomẽ in ſcripturis Canonicis tribui legamus, præter vnũ hoc: quod non modo ſacramentum, verumetiam magnum ſacramentum vocat Paulus. Neque deſunt tamen, qui inter ſacramenta matrimonium numerari nolint. Nam à Paulo qui Græce ſcripſit, non ſacramentum ſed myſterium vocari dicũt. Quaſi verò aliud ſonet Græcis myſteriũ, quàm quod Latini vocant ſacramentum. Cyprianus, Cyrillus, Chryſoſtomus euchariſtiam ſæpe vocant myſterium, nunquid ideo ſacramentum non eſt? Ac latè quidem patet myſterii nomen, ſicut & ſacramenti, verum & ea ſignificatione qua nunc vtimur, ſacramẽtum appellari matrimonium à Paulo dubitandum non eſt, quandoquidem ita multis & diſertis verbis omnia illi competere oſtendit, quæcunq; ad ſacramenti rationem (quomodo nunc de eo loquimur) pertinent. Quid eſt enim aliud ſacramentum, niſi ſacræ rei ſignum? Docuimus autem antea tria eſſe ſignorum genera. nam & præteritarum, & præſentium, & futurarum rerum per ea admonemur. Omnium harum rerum nos admonet ſignum huius ſacramenti, ſiue quis materiam aut elementum vocare malit, quæ eſt viſibilis illa coniunctio, quæ fit ſtipulatione verborum, data arra, iunctis dextris, aliiſq; ſolennibus ceremoniis. Primum admonet præteritæ myſticæ conglutinationis diuinæ & humanæ naturæ, Chriſti ſponſi & Eccleſiæ ſponſæ: quomodo
Ephe.2. dominus noſter Ieſus Chriſtus reliquit patrem ſuum Deum, poſteaquam exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens: reliquit matrem ſuam ſynagogam, ex qua ſecun-
Hier.12 dum carnem natus eſt: reliquit domum ſuam: dimiſit hæreditatẽ ſuã: dedit dilectã animã ſuam in manus inimicorum ſuorum. Quam tandem ob cauſam? Vt adhæreret vxori ſuæ Eccleſiæ, quam ex gentibus ſibi copulauerat, vt quam fœdam inuenerat ac omni turpitudinis genere pollutam, eam ſanguine ſuo ablutam ſanctificaret, ac exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam. Huius præteritę rei futuros coniuges primum admonet ſignum iſtud viſibile. Admonet autem non in hoc tantum vt mirentur, verumetiam vt imitentur: vt viri diligant vxores ſuas, ſicut & CHRISTVS dilexit

Eccleſiam, vt neq; patris neq; matris amorē illius amori anteponendũ eſſe putent: vt ſicut Chriſtus tradidit ſemet ipſum pro ſponſa ſua Eccleſia, ita vir pro vita, pudicitia, fama vxoris ſuæ non dubitet vitæ quoduis diſcrimē adire. Sicut Chriſtus adamauit immundã, & acerbiſsima quęq; paſſus eſt, vt mundam & incontaminatam redderet, ſic & vir ſi non vſq;quaq; munda ſit vxor, ſi qua ſit vel corporis vel animi infirmitate prædita, non ſtatim abiiciendã exiſtimet, verum infirmus infirmam toleret, atq; omnia & facere & pati in animũ inducat, quo vel corporis vel animi illius morbo mederi poſsit. Huius rei coniunctionis Chriſti ſponſi cum ſponſa Eccleſia ſic ſignum eſt viſibilis coniunctio viri cum fœmina, vt eius admoneat tantum, non autem eam efficiat. Cæterum admonet præterea pręſentis rei, præſentis gratiæ, quam in hoc Sacramento confert Deus, qui quod iubet non modo verbo, verumetiam exemplo, idem etiam dat pro ſua bonitate. Siquidem viſibilis iſta copulatio quę fit datis arris, iunctis dextris, admonet inuiſibilis gratiæ, quam largitur Deus. Nam ſimul vt ad elementum viſibile acceſſerint verba, quæ præeunte Sacerdote profert vterq; coniunx, fit Sacramentum, per quod peculiare donum ſpiritus infunditur, quo & firmiores redduntur ad perpetuam concordiam, & robuſtiores ac pariter toleranda huius vitæ incõmoda, & inſtructiones ad ſobolem piis moribus educandam. Quod quidem donum ſic demum infunditur, ſi quemadmodum oportet ita Sacramentum hoc ſuſceptum fuerit. Nam ſi ſecus factũ ſit, ſicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc ira paratur pro gratia. Infunditur autem hoc donum ex pacto diuino, qui promiſit hoc ita futurum dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ. *Gen. 2.* Quod ſacramentum etſi in viro quoq; & in muliere eſſe dicit Paulus, maius tamen eſſe vult in Chriſto & in Eccleſia. Quod autem ad virum quoq; & mulierem pertineat myſterium hoc ſiue Sacramentum, teſtatur Chryſoſtomus, *Serm. 20.* eum locum enarrãs, his verbis: Reuera namq;, reuera inquam myſterium eſt, & magnum myſterium: relicto parente eo qui genuit, eo qui aluit, etiam ea quæ peperit, quæ miſerè & cum labore parturiuit, illis videlicet deſertis qui tanta beneficia præſtiterunt, quibus cùm conſuetudo tracta eſt, adhærere virum illi, quæ antea neque viſa ſit, neq; aliud commercij cum illa habuerit, atq; hanc

etiam omnibus præferre: verè myſterium eſt. Et parentes etiam cum iſta fiunt nô offenduntur, ſed magis offendun tur ac doleant cum non fiunt, expenſis quoq; pecuniis ac ſumptu facto lætantur. Magnum revera myſteriû & ineffabilem quandam ſapientiam habet. Iſtud ſuprà præfatus dixit in Chriſto & in Eccleſia, veruntamen non propter ipſum ſolum ita dictum eſt: ſed quid? vt vxorem ſcilicet tanquàm propriam carnem foueat, quemadmodum & Chriſtus Eccleſiam: vxor verò & reuereatur virum. Neque diſsimilia ſcribit Auguſtinus quoque, cuius hæc ſunt verba. Quoniam non tantum fœcunditas cuius fructus in prole eſt, nec tantum pudicitia, cuius vinculum eſt fides, verumetiam quoddam Sacramentum nuptiarû commendatur fidelibus coniugatis, vnde dicit Apoſtolus: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam. Huius proculdubio Sacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inſeparabiliter perſeuerent, nec liceat, excepta cauſa fornicationis, à coniuge côiugem dirimi: hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio ſeparetur. Cuius Sacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, hoc eſt in Eccleſia Chriſti quibusq; fidelibus coniugatis qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, vt cum filiorum procreandorum cauſa vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem coniugem fas ſit relinquere vt alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquam fecerit, non lege huius ſeculi, vt interueniente repudio ſine crimine conceditur cum aliis alia copulare connubia, quod etiam ſanctum Moyſen dominus propter duritiam cordis eorum Iſraëlitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterii, ſicut etiam illa, ſi alteri nupſit: & vſque adeò manent inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint inter ſe coniuges qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum iis quibus aliis adhæſerunt. Ac aliquanto poſt, adducens illa verba, Relinquet homo patrem & matrem. Quod magnum, Sacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto & in Eccleſia. Quod ergo eſt in Chriſto & in Eccleſia magnum, hoc in ſingulis quibusq; viris atque vxoribus minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabile Sacramentum. Ad eundem modum ſcripſerunt Ambroſius quoque, Theophilactus, Leo Pontifex, & alii nonnulli, qui omnes eadem ratione

De nuptiis & côcupiſcentia li. 1. cap. 10.

Mat. 19.

Cap. 11.

Ambro. in Epiſtolam ad Epheſ. Theophil ibidem. Leo epi. 92.

qua

qua ſeptem reliquis, huic quoque Sacramenti nomen tribuunt. Duplicis itaque rei ſignum eſſe docuimus hoc Sacramentum, præteritæ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, & præſentis gratiæ quæ nobis cõfertur: cuius non admonet modo, verumetiam cauſa illius eſt, & eam efficit hoc Sacramentum. Eſt etiam tertiæ rei ſignum: admonet enim iſta coniunctio viſibilis matrimonio copulandos, futuræ coniunctionis cum ſponſo noſtro Chriſto, quandoquidem per vas ſuum electũ loquutus eſt ſpiritus ſanctus, quod ſaluabitur mulier per generationem filiorum, ſi permanſerint in fide & dilectione & ſanctificatione cũ ſobrietate. Fuerunt apud gentes quoq; matrimonia, qui lege quadam naturæ menti diuinitus inſita ſanctam eſſe rem matrimonium, & maius quiddam, quàm vt humanũ inuentum exiſtimari poſſet intelligebant, atq; ideo vagos concubitus arcebãt, ac de iis qui ſtuprum aut adulterium commiſiſſent, pœnas capitis legibus ſumebant, matrimonii tamen Sacramentum apud eos non fuit, cum liceret eis etiam nulla cauſa matrimonium reſcindere. Sed neq; apud Iudæos, apud quos maior etiã fuit matrimonii ſanctitas, fuit matrimonii Sacramentum, eadem illa ratione qua apud nos Sacramentũ eſt, quibus & ipſis ad duritiam cordis permiſſum erat vxores dimittere quamuis leuem ob cauſam. Solum ergo Chriſtianum matrimonium Sacramentum rectè dicitur, & eſt: Cuius cum tria bona recenſeat Auguſtinus: primum dicit eſſe fidem, ſecundum prolem, tertium Sacramentum. In fide attenditur ne præter vinculum coniugale cum altero vel altera concumbatur: Vxor enim non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: Similiter & vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier. In prole vt amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſe educetur: huius enim potiſsimum gratia contrahi debet matrimonium. Ita enim dicit Apoſtolus: Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliâs eſſe. In Sacramento autem, vt coniugium ne ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa nec prolis cauſa alteri coniungatur. Hoc enim eſt Chriſti verbum: Dictum eſt, quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudii. Ego autẽ dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem, excepta fornicationis cauſa, facit eã mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat. Et rurſus: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et ſequutus magiſtrũ ſuũ Paulus: His, inquit, qui matri-

1. Tim. 2.

Deut. 24.
Mat. 19.
De Gene. lib. 9. ca. 7.
De bono coniugali cap. 24. & de peccato originali contra Pelagium. li. 2. cap. 34.
1. Cor. 7.
1. Timot. 5.
Mat. 5.
Mat. 19.
1. Cor. 7.

nicas recepturũ eſſe diceret: Sine cauſa colunt me docen- tes doctrinas & mandata hominum: Ad quæ ne reſpon- dere quidem dignatus eſt Auguſtinus, quod nihil ad cau ſam pertinere iudicaſſet: Quis enim ignorat de quo tradi tionum genere Chriſtus ibi loquatur? nimirum de eo quod aut leue prorſus eſt ac inutile, nec ad Dei cultũ quic quam facit, quale fuit, non lotis manibus manducare, qua de re tũ ſermo fuerat: aut quod præceptis Dei palàm ad- uerſaretur, quale fuit, cuius in eodem loco Chriſtus me- minit: Quicunque dixerit patri aut matri, munus quod- cunq; eſt ex me tibi proderit &c. quoties verbis hoc ſigni- ficare velle videbantur, in tẽplo munus offerre ſatius eſſe, quàm neceſsitati parentum ſubuenire: Quod apertè fuit illi præcepto Dei contrarium: Honora patrem tuũ & ma trem tuam. Nihil aliud his verbis Chriſtus intelligi vult, quàm, quod adnotatum eſt à Baſilio, traditionibus huma nis ad mandatum Dei reprobandum, obſequendum non eſſe: Hoc illa ipſa Chriſti verba ſatis indicant, cùm dicit: Reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtrã, quam tradidiſtis. Atqui de quibus traditionibus paulò ante ver ba fecimus, tantũ abeſt, vt aut leues, aut inutiles, aut cum verbo Dei ſint pugnantes, vt etiam ad cultum Dei promo uendum facere plurimum videantur: cuius generis tradi- tiones, non modo nõ reiiciendas. aut etiam reprehenden das eſſe Chriſtus putauit: verumetiam quas ipſe obſerua- ret dignas indicauit. Encæniorum feſtum non à Moyſe, qui Dei ſequeſter & interpres fuit, ſed à Machabæis inſti- tutum eſſe legimus: & tamen quod recens adeò fuit inſti- tutum, id ſua præſentia Chriſtus honeſtare dignatus eſt: vſq; eo ne recentes quidem traditiones ſiue cõſtitutiones contemnendas eſſe duxit. Verum eſt & illud quod produ cunt ex Paulo telum: Si quis, inquit, vobis euangelizaue- rit, præterquàm quod accepiſtis, anathema ſit, quod cùm anteà productum à Græcis quoq;, Petrus Lombardus au thor eſt, & ex ea diſputatione quã habuit Anſelmus Ha- uelburgenſis epiſcopus, æqualis Petri Lombardi cum Ne- chita Archiepiſcopo Nicomediæ, manifeſtum eſt: tum in Concilio Florentino, quo tẽpore de proceſſione ſancti ſpi ritus controuertebatur, obiectum ab eiſdem fuiſſe, cõcilij eius acta teſtantur: fuitq; planè Græcis etiam ipſis poſtea fatẽtibus, ficulneum in hac ſcriptura præſidium. Quoniã verò proprium ſemper hoc fuit hæreticorũ axioma, nihil

Mat.15.

Exod.20.

In Ethicij diffin.12.

Matth.7.

Deut.5.

2. Mala 8.

Ioan.10.

Galat.4.

Li.1.diſt.11.

Li.2.con- trapoſitor. ca.21.& 22.

eſſe recipiendum præter ſcripturas: dubium non eſt quin priſcis etiam ſeculis,ad probandũ illud,hæc Apoſtoli verba detorſerint. Quamobrem illum ex Euangelio locum
Tract.48. in Ioan. enarrans Auguſtinus: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: Admonitio,inquit, bea-
Ioan.16. tiſsimi Apoſtoli de veſtris cordibus non recedat: Si quis vobis euangelizauerit,prę terq̃ quod accepiſtis,anathema ſit.Non ait,pluſquã accepiſtis,ſed prę terq̃ quod accepiſtis: nam ſi illud diceret,ſibiipſi præiudicaret,qui cupiebat ve-
1.Theſſ.3. nire ad Theſſalonicenſes, vt ſuppleret, quæ illorum fidei deerant.Sed qui ſupplet,quod minus erat,addit,nõ,quod inerat,tollit:qui autẽ prę tergreditur regulã fidei, non accedit in via,ſed recedit de via. Adhuc multa habeo vobis dicere,ſed non poteſtis portare modo:adiicienda illis fuerant,quæ neſciebãt,non quæ didicerant euertenda.Quis non facilè perſpicit ex his Auguſtini verbis, non eã fuiſſe Pauli mentem,vt his quæ per ſe tradita fuerant & annunciata,nihil adiiciẽdum exiſtimaret,ſed hoc eum tantũ cauere voluiſſe,cùm hęc ſcriberet,ne quid contrariũ his reciperent,quæ prius à ſe tradita accepiſſent.Poſt hanc ad Galatas ſcriptam epiſtolã,ſcripſit prę clarum illud Euangeliũ ſuum Ioannes: nunquid quotquot illud receperunt,eos, vel authorẽ ipſum,anathema Paulus eſſe voluit? Quare vel cæco perſpicuũ eſſe poteſt,quã ineptè colligere conentur iſti ex hoc loco,nihil ſcripturis adiiciendũ, nihil præter ſcripturas recipiendũ nihil eſſe nouarum conſtitutionum aut ſanctionum ædendũ:In quo tamen,non prę terq̃ quod ſcriptum eſt à nobis, ſed præterq̃ quod euãgelizauimus vobis,præter id quod accepiſtis traditũ,& annunciatum à nobis,diſertis verbis expreſſum eſt,vt magis ad traditionẽ,q̃ ad ſcripturam referri queat. Cumprimis abſurdum eſſe Tertullianus exiſtimat, vt diabolo ſemper ope-
De velan. virginibus rãte,& adiiciente ad iniquitatis opera, opus dei aut ceſſauerit,aut proficere deſtiterit:cùm propterea paraclẽtũ miſerit dominus, vt quoniã humana mediocritas omnia ſemel capere non poterat.paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectũ perduceretur diſciplina, ab illo vica-
Ioan.16. rio domini,ſpiritu ſancto. Adhuc,inquit,habeo multa loqui vobis,ſed nõdũ poteſtis ea baiulare. Quẽ ſecutus Vincentius Lyrinẽſis:Quis ille,inquit,eſt tam inuidus hominibus,tã exoſus deo, vt nullũ in eccleſia Chriſti profectũ haberi velit religionis? Sit ſanè:verũ ita,vt verè profectus

ſit

ſit ille fidei, nō permutatio: ſiquidē ad profectū pertinet, vt in ſemetipſa vnaquęq; res amplificetur, ad permutatione verò, vt aliquid ex alio in aliud tranſuertatur. Creſcat igitur oportet, & multū vehemēterq; proficiat tam ſingulorum, q̃ omniū, tam vnius hominis, q̃ totius eccleſiæ ætatum ac ſeculorū gradibus, intelligentia, ſcientia, ſapiētia, ſed in ſuo duntaxat genere, in eodē ſcilicet dogmate, eodem ſenſu, eademq; ſentētia. Imitetur animarum religio rationem corporū, quæ licet annorum proceſſu numeros ſuos euoluant & explicent, eadē tamen, quæ erant permanent. Multum intereſt inter pueritię florem, & ſenectutis maturitatem: ſed iidem ipſi fiunt ſenes, qui fuerāt adoleſcentes: vt quamuis vnius eiuſdemq; hominis ſtatus habitusq; mutetur, vna tamen nihilominus eademq; natura, vna eademq; perſona ſit: Parua lactātium mēbra, magna iuuenum, eadem ipſa ſunt tamē: quot paruulorum artus, tot virorum, & ſi qua illa ſunt, quæ æui maturioris ætate pariuntur, iā in ſeminis ratione proſerta ſunt, vt nihil nouum poſtea proferatur in ſenibus, quod nō in pueris iam ante latitauerit. Anſelmus Hauelsburgen. Epiſcopus in ea diſputatione, quā cum Nicœta Archiepiſcopo Nicomedię habuit, quem librum in bibliotheca Caſtri Hielsbergēſis, nec dum ꝙ ſcimus typis mandatū, reperimus, adferens & ipſe hunc Euangelij locum: adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis ea portare modo: cùm autē venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatē, his verbis vtitur: Spiritus ſanctus procedēs ab ore veritatis, quæ Chriſtus eſt, Euangeliū prius condidit, poſtea ſanctorum patrum conciliis, auctor & doctor omnis veritatis, ſicut promiſſus fuerat, interfuit, fidem quam ipſe idem in Euangelio breuiter condiderat, in conciliis ſanctorum patrum explanauit, & quæ filius adhuc dicere habuit, ipſe procedens à filio veraciter edidit, & pleniter docuit, vt quam tunc ſoli Apoſtoli non potuerūt portare, eam nunc ſimul tota portet eccleſia per vniuerſum mundum diffuſā. Itaq; ſicut dixi, ſpiritus ſanctus, ſicut promiſſus fuerat, vt veniēs doceret, tunc, & nūc, & ſemper omnem veritatem, ſanctorum patrum conciliis interfuit, & tanquàm doctor omnium præfuit, fidem ſanctę Trinitatis, quam tenemus inter impietatem Arrij, qui diuinam ſubſtantiā ſeparauit, & impietatē Sabellii, qui perſonas confudit, docēs paulatim omnē veritatē, tradidit, ſacramenta Eccleſiaſtica inſtituit,

Ioan. 6.

Li. 2. cont. poſitorum cap. 23.

formam Baptiſmi, quem dominus inſtituerat, cõuenienti moderamine ordinauit, & ritum quem in conſecratione corporis & ſanguinis domini tenet ſancta eccleſia, diſpoſuit: Patriarchas, Metropolites, Archiepiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & alios inferiores ordines Eccleſiaſticos in miniſterium diuinum, & ad decorem domus Dei inſtaurauit, Chriſmales vnctiones, nec non ſacramentum pœnitentiæ, & impoſitionis manuum ordine ſacratiſsimo & bono diſtinxit, miſſarum ſolennia, & cętera diuina officia in laudẽ Dei appoſuit: per Catholicos doctores, quaſi per organum ſuũ, ſacras ſcripturas veteris & noui Teſtamenti nobis tanquã extrinſecus pluendo aperuit, arcana quoque diuina ſub ſigillo diuinarum ſcripturarum myſterialiter clauſa, familiari inſpiratione nobis inſinuando, tanquàm intrinſecus rorando innotuit: hęreſes paulatim ſuccreſcentes (quia virtus altiſsimi eſt) potenter diſsipauit, leges Eccleſiaſticas, ad conſeruandam religionem Chriſtianam, per Apoſtolicos viros dictauit, & vt ſingula ſub breuitate colligam, totam eccleſiam in ſancta diſciplina eruditam omnem paulatim docens veritatem, lumine veræ ſcientiæ illuſtrauit, & adhuc illuſtrat, & ſemper illuſtrabit. Ita quippe promiſit, qui non mentitur Deus: Dabo vobis ſpiritum, vt maneat vobiſcum in æternum. Et iterum: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſæculi, videlicet per inhabitantem ſpiritus ſancti gratiam. Sed nunquid (aiunt) lex Euangelij non eſt ſufficiens ad ſalutem, vt humanis præterea legibus opus habemus? Eſt reuera lex Euangelii ſufficiens ad ſalutem: verum eſt enim quod à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Omnia continet Euangelium, & præſentia & futura, honorem, pietatem, fidem: ſimul omnia prædicationis verbo concluſit. Verum hæc ipſa lex Euangelii docet nos, vt Eccleſiam audiamus, vt parẽtes honoremus, vt præpoſitis obediamus, vt quæ dicunt nobis in cathedra Moyſi, cui ſucceſsit cathedra Petri, ſedentes ea faciamus, etiamſi quod fit non raro, non faciãt ipſi quæ dicũt. Atq; hæc tam ſeriò, tamq; graui comminatione præcipit, vt qui non audierit Eccleſiam, eum velit haberi tanquam ethnicum & publicanum, vt Chriſtum non audiri. Chriſtum ſperni dicat, ſi quis præpoſitum non audiat, vt apertis verbis affirmat damnationem acquirere. ſi quis poteſtati reſiſtat. Quapropter ſcribens ad Magneſianos Ignatius

Hom. 1. in Epiſtol. ad Titum.
Mat. 18.
Exod. 20.
Mat. 15.
Hebr. 13.
Mat. 23.
Luc. 10.
Rom. 13.
Epiſt. 6.

tius,qui Ioannis Euangeliſtę diſcipulus,& tertius à Petro fuit Antiochenus Epiſcopus: Dignum eſt,inquit,vos obedire Epiſcopo veſtro,& in nullo ei contradicere: terribile eſt enim tali cōtradicere:nō enim iſtum viſibilē quis ſpernit,ſed illum inuiſibilē in eo contemnit,qui non poteſt à quoquàm contemni:hic enim non ab homine,ſed à Deo habet promotionē: dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius: Non te ſpreuerunt ſed me. Hæc Ignatius etiam in aliis Epiſtolis ſubinde pluribus verbis inculcat. Nam & ad Tralianos ſcribens: Epiſcopo,inquit,ſubiecti eſtote ſicut Domino, ipſe enim vigilat pro animabus veſtris,tanquā rationem redditurus. Sicut Domino ſic Epiſcopo vult obediri. Quorſum autē vt obediatur illi,monet,ſi nullā habet Epiſcopus pręcipiendi facultatē? aut cū habeat,ſi nulla penes eos,qui recta pręcipienti nō obtēperauerint,culpa reſidebit? Continentur in Euāgelio quæcunq; ſunt ad ſalutem neceſſaria pręcepta omnia,ſed tanquā in ſemine: multoq; maxima pars Euangelii peruenit ad nos traditione,per exigua literis eſt mādata. Quamobrē & Chryſoſtomus:Nihil hic de ſcriptura,verū de Euangelio loquitur.Euangelium autē quid intelligi velit indicat ipſe cùm dicit:Omnia verbo prędicationis concluſit.Non quod atramēto ſcriptū,ſed quod verbo prędicationis traditū eſt,vocat Euāgeliū.Quis autē negat omnia per Chriſtum eſſe prædicata,quæ ſunt ad ſalutē neceſſaria? Quod autē quę prędicata ſunt,eadem ſcripta ſint omnia,quis eſt qui affirmare audeat?cùm in extrema Euangelii ſui parte contrariū Ioannes docere videatur.Quod in Eccleſia docere mulieri fas non eſt:quod vir nudo,velato capite mulier orare debet:q Epiſcopum vnius vxoris eſſe virū oportet,vt qui duxerit alteram,ei iam Epiſcopo eſſe minimè liceat, etiamſi non totos tres dies cum ea vixerit, vbi fit ea de re vlla in Euāgelio mentio? At horum tamen ſuorum præceptorum,adeo nullam adfert rationem Paulus, vt ſi quis contradicere velit,ei ſolum hoc reſpondeat : Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinē non habemus. Non ſcripturas,contradicentibus,non rationem aliquam,ſed ſolam opponit cōſuetudinem.Et tamen alio loco ſcribit: Qui hæc ſpernit,non hominē ſpernit,ſed Deum. Quod ſi nemini fas eſt conſtituere quicq̄, præter id quod in ſcripturis aut Euangelio cōtinetur:cur Ioannes Baptiſta præſcripſit ſuis diſcipulis certas preces,

1.Reg.8. *Epiſt.1.* *Hebr.13.* *Ioan.20.* *1.Tim.2.* *1.Cor.11.* *1.Tim.3.* *1.Cor.11.* *1.Theſſ.4.* *Luc.5.*

Act.15. certaq́ꝫ ieiunia? Cur Iacobus Hieroſolymorũ Epiſcopus decreuit de ſuffocato, ſanguine, & immolato ſimulachris? quod nulla ſcriptura gentibus preſcripſerat: Cur poſt hoc
Tit.1. decretũ auſus eſt dicere Paulus: Omnia munda mundis.
1.Cor.10. Et: omne quod in macello venit, comedite? Cur idẽ Pau-
1.Cor.11. lus non dubitauit quædã ſtatuere, quæ dominus non vetuit? cur adiecit poſtea quędã de ritu Euchariſtiæ? Quod ſi verò penes ſolos Apoſtolos hanc conſtituendi poteſtatẽ fuiſſe volunt: cur illis ipſis authoribus, qui ſegregauerunt ſemetipſos, viri ac mulieres promiſcuè cantãt in Eccleſia? Deniq́ꝫ cuius hoc eſt Apoſtoli inſtitutum, vt cantarentur Pſalmi redacti in rythmos in fine cõcinẽtes, mutatis etiã, quod eſt neceſſe, multis verbis, cùm id ipſemet ſcripturã
Deu.4.12. prohibere dicant, cùm ait: Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Cur alios præterea nouos ritus excogitant, quos omnes enumerare longum foret? Scilicet ſibi nouas fingere, nobis verò licere nolunt veteres patrum traditiones retinere? Quamobrem nihil impedit, quominus quædam cõſtituantur ab Epiſcopis, & preſertim ab Eccleſia vniuerſa, quę ſpiritu ſancto nunquã deſtituitur: etiamſi quęcunq́ꝫ nobis neceſſaria ſunt ad ſalutem, ea plenè ſunt in Euangelio cõſtituta. Scripſit Bernardus prędarum opus de præcepto & diſpenſatione, in quo tractat de eo diligẽter, quatenus hominum præceptis obtemperare ſit neceſſe, tum quatenus ea mutare liceat & diſpenſare, & penes quos eius rei ſit poteſtas. In eo Eccleſiaſtica inſtituta inuenta eſſe dicit (loquitur autẽ pręcipuè de monaſticis) non quòd aliter viuere nõ liceat, ſed quod ita magis expediat, nec planè ad aliud quàm ad lucrum & cuſtodiã charitatis. Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt. At ſi è cõtrario cõtraria fortè aliquando charitati viſa fuerint: his dũtaxat quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt, nõne iuſtiſſimũ eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerunt, pro charitate quoq́ꝫ, vbi expedire videtur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius commutentur? ſicut è regione iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatẽ tenerentur. Tenent ergo fixam firmamq́ꝫ immobilitatem, etiam apud prę latos, quę ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Ex hoc Bernardi loco docemur, cùm vnicũ ſit Chriſti præceptum charitatis, ad quã reliqua referũtur omnia:

inſtituta

inſtituta Eccleſiaſtica nihil aliud eſſe, quàm cuſtodes quoſ dam & adminiſtros charitatis, & eatenus tandem eſſe fixa debere, quatenus ei, cuius cuſtodes & miniſtri ſunt, ſeruiunt charitati. Quiſquis igitur ea conuellere conatur, quid aliud ille quàm ipſam conatur exterminare charitatem? Neque verò audiendi ſunt, qui per conſtitutiones Eccleſiaſticas, quæ ipſa per ſe nimis eſt anguſta porta, qua itur ad cœlum, eam anguſtiorem etiam, ac ingreſſu magis arduam ac difficilem factã eſſe contendunt. Quin ea multo potius redditur facilior & expeditior. Huc enim ſpectant traditiones plerę omnes, nec in alium ſunt finem inſtitutæ quàm vt per has ad contemplationem dei beneficiorum facilius excitemur, ac expeditiores ad ea diligentius recolenda facti viciſsim in amorem eius rapiamur, à quo nos tot & tantis beneficiis affectos cernimus. Ad hũc finem ſexti, ſeptimię ieiunium, ad hunc finem dierum feſtorum obſeruatio, piorum in templis deo dicatis conuentus, hymnodiæ, ſacerdotum quando ſacris operatur veſtitus, ad hunc finem eorundem cœlibatus, tum & monaſtica quædam inſtituta referũtur: nimirum vt expeditius vacare ſoli deo liceret. Intelligunt hoc iſti ipſi, qui perturbata volunt omnia, atq; ideo ipſa vi veritatis adacti, tantum abeſt, vt reprehendere audeant, vt non poſsint etiam pleraque inſtituta Eccleſiæ non laudare. Verum hoc in illis ferri negant oportere, quod penes quos inſtituendi poteſtas eſt, hi ſtatim iræ dei ſempiternæ reum faciunt, ac perpetuis gehennæ ſuppliciis condemnant eos, qui cõtra conſtitutiones eiuſmodi venerint. Cæterum nõ poteſtas hoc facit Eccleſiaſtica, verum hoc ipſi faciunt, qui poteſtatem non audiũt, vt aditu regni cęleſtis excluſi, quę pœnæ cõtumacibus debentur, eas nõ effugiãt. Nunquid quia mandat aliquid poteſtas, homo propterea mortis reus fit æternæ? Bonum fac, inquit Paulus: tantũ abeſt vt fraudem tibi poteſtas aliquam inferat, habebis etiam laudem ex illa. Qui autẽ reſiſtunt poteſtati: nõ dicit cauſa condemnationis eſt eis poteſtas, ſed ipſi ſibi damnationem acquirunt. Non eſt igitur quod in poteſtatem culpam conferas, quæ condendis legibus nihil aliud, ꝙ ſaluti tuę proſpectum cupit: teipſum accuſa, qui rebellione tua, & contumacia, quaſi tuo tibi ipſe iumento mortem accerſiueris ſempiternam. Falluntur autẽ qui cum audiunt Paulum dicentem: Qui reſiſtunt poteſtati, ipſi ſibi damnationẽ acquirũt, eum de illa

Mat. 7

Rom. 3.

tantum damnatione dicere putant,qua tẽperaria plectunt principes criminis alicuius capitalis conuictos, non autem de æterna, qua ſontes punit Deus. Nam quod Paulus de æterna loquatur, vel ea, quæ ſtatim ſequuntur verba planum faciunt,quũ ait: Subditi eſtote,nõ ſolum propter iram,ſed etiam propter conſcientiam. Quæ ſic enarrat Ambroſius: Rectè dicit ſubiectos eſſe debere,non ſolũ propter iram,id eſt vltionẽ præſentem,parit enim ira vindictam,ſed & propter futurũ iudiciũ,quia ſi hic euaſerint, illic eos pœnæ expectant, vbi accuſante cõſcientia ipſa punientur. Quapropter dubium eſſe debet nemini,quin legis humanæ pręcepta,ſubiectos legi,ſecundum præcipientis mentem,obligent omnes,etiam in foro, vt dicitur,cõſcientiæ,ita vt eorum tranſgreſsio,ſine cauſa rationabili, reum facit mortis æternæ,ſi præſertim ex contemptu fiat, qui non tam in hominem pręcipientem, quàm in ipſum deum, à quo præcipiendi poteſtatem nactus eſt homo,re-
1. Reg. 8 ctè refertur. Sic Samueli dixit Deus: Nõ te abiecerunt ſed
Luc. 10. me,ne regnem ſuper eos. Et apud Lucam Chriſtus: Qui
Mat. 10 vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Apud Matthæum verò: Quicunque non receperit vos,neq; audiuerit ſermones veſtros,tollerabilius erit terrę Sodomorum,& Gomorrhæorum in die iudicii,quàm illi ciuitati.
Mat. 18 Et apud eundem: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Quid poteſt eſſe hiſce ſcripturis locis euidentius, ad oſtendendum capitalis criminis reos fieri,qui ſiue ſpiritualibus,ſiue ſecularibus magiſtratibus, modo iuſta præcipiant,dicto audientes non ſunt? Neque mouere quenquam debet illud,quod à Gerſone ſcriptum
De vita ſpirituali animæ, lect. 4. corol. 1. quidam proferunt: Nulla tranſgreſsio legis naturalis aut humanæ, vt naturalis aut humana, eſt de facto peccatum mortale. Nam ſi Gerſonis,hæc ſententia ſanè fuerit intellecta, minime cum eo, quod à nobis dictum eſt, pugnare
In collatione pro licentiatis in facultate decretorum. videtur. Neque enim ſine cauſa addit, vt naturalis & humana: quia, ſicut pauló poſt ſubdit, eadem lex talis, ſæpe communicat cum diuina,quatenus iſta eſt. Alio verò loco,vocem legis dicit eſſe vocem Chriſti,paſtoris & epiſcopi noſtri, ac propriè quidem vocem Euangelicam,vocem eſſe Chriſti paſtoris noſtri,quæ ex ore altiſsimi prodiit,cuius eſt oues errantes regere,& formare: ſed eſſe nihilominus legem quoque canonicam, vocem Chriſti, per quandam analogiam & attributionẽ,quatenus vox eſt Chriſti

vicarii,

vicarii, vox Chriſti corporis, Eccleſiæ, vox eorum quibus dictum eſt: Qui vos audit, me audit. Quamobrem vt humana, certum eſt, quod nos capitalis criminis reos non faciat: ſed quoniam communicat cum diuina, quæ præcipit audiendam Eccleſiam, obediendum præpoſitis, ſublimioribus poteſtatibus eſſe ſubditos oportere, quibus qui reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit: non purè humanam, ſed diuinam legem tranſgreditur, quiſquis iuſtam legem, quamuis ab homine latam, tranſgreditur, quæ ſi iuſta non ſit neminem ligat: nam & lex eſſe non videtur, dicit Auguſtinus, quæ iuſta non fuerit. Si verò ſint opera aliqua per ſe licita, quæ nec præcepta nec prohibita ſunt lege diuina: ſimul vt lex aut præceptum eius acceſſerit, qui cum poteſtate verſatur: quæ præſtarentur necne, nihil prius intererat, ea poſteaquam iuſſa ſunt, ſine periculo nõ præſtari nequeunt. Verbi gratia: Rus vt colat, vt in forum eat, vt domum cuſtodiat, aut ſi quid aliud eſt eiuſdem generis, nulla diuina lege facere filius obligatur: ſed hæc ipſa nihilominus, ſolo præcepto patris intercedẽte, veniunt in obligationẽ, vt ſi contumax filius eſſe voluerit, non iam contra mortalem patrem, ſed contra Deum peccet immortalem, qui filios parẽtibus morigeros eſſe iuſsit. Sic Auguſtinus cum ait: Aliud eſt grauare corda crapula & ebrietate, quæ ſemper malum eſt, aliud autem eſt modeſtia & temperãtia cuſtodita relaxare ieiunium, quod certe cum ſit die dominico, reprehenſionem non habet. Nonne manifeſte ſatis indicat, quod illicitum per ſe non eſt, modeſtia & temperantia cuſtodita relaxare ieiuniũ, hoc eſt, vel carnibus veſci, vel bis in die cibũ ſumere: id ſi fiat his diebus, quibus per interdictũ Eccleſiæ nõ licet, malũ eſſe, iuſtaq; reprehenſione non carere. Hoc eſt quod à Bernardo dictum eſt: Licet ipſa per ſe iniuncti operis qualitas innoxia ſit: adiunctæ tamen authoritatis pondus, obnoxium mandato, mandatumq; peccato facit noxium. Dicet hic aliquis: quod ſi peccat, ſi quis etiam cõtra humanum pręceptum venerit, quis ergo iam poterit ſaluus eſſe? nam etiam diuinæ legi ſatis facere non poſſumus: ſi pręterea tot acceſſerint humanæ, quid aliud quàm aditum nobis omnem ad regnum cœlorum pręcluſerint? quũ præſertim ſcriptũ ſit: Quaſi peccatũ ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Si reus eſt idololatriæ, qui non acquieſcit, quæ ſpes nobis eſſe erit ſalutis? qui etiam quoad diuina

Epiſt. 66.

De præcepto et diſpẽſatione.

1. Reg. 15.

Iac.3. præcepta attinet, in multis offendimus omnes. Cæterum ſi quis hæc ſcripturę verba diligentius excutiat, facile perſpiciet, non quanuis inobedientiam eſſe capitalem: Neq; enim dicit ſcriptura: quaſi ſcelus idololatriæ eſt non acquieſcere, ſed nolle te acquieſcere: vt non ſimplex ipſa iuſſerit trāſgreſsio, ſed ſupba volūtatis contēptio, ſcelus idololatriæ reputetur. Non eſt enim idem nolle obedire, & non obedire: hoc quippe nonnunquam erroris eſt, inſcitię dum & infirmitatis: illud autem odioſæ pertinaciæ, aut minime ferēdę cōtumaciæ, ꝙ & ipſum repugnare & reſiſtere

Mat.18 eſt ſpiritui ſancto, & ſi ad mortem vſque perdurauerit, eſt blaſphemia, nec in hoc, nec in futuro ſeculo remittenda. Non ergo qualiſcunq; mandati præteritio facit criminalem inobedientiam, ſed repugnare, ſed nolle obedire. Fortaſsis hoc Paulus quoq; voluit indicare, quū diceret:

Rom.13. Qui reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Non dixit, qui nō obediunt, ſed qui reſiſtunt, hoc eſt, qui nolunt obedire, qui recalcitrant, qui repugnāt, qui ſe contumaciter opponunt, ſicut ille qui dixit. Si quo caſu concilium ſtatueret, in deſpectum concilii contrarium facerem. Hoc eſt nolle acquieſcere, hoc eſt, reſiſtere, hoc eſt, idololatriæ ſcelus committere, hoc eſt in ſpiritum ſanctum peccare. Sicut etiam ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum ſcribens, teſtatur Damaſus, quum ait: Violatores voluntarii Canonum, grauiter à ſanctis patribus iudicantur, & à ſpiritu ſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare ſpiritum ſanctum non incongrue videtur, qui cōtra eoſdē S. canones, nō neceſsitate cōpulſi, ſed libēter aliquid, aut proterue agūt, aut loqui præſumūt, aut facere volētibus ſponte cōſentiūt: talis enim præſumptio manifeſte, vnum genus eſt blaſphemiarum in ſpi-

In codē lib. ritum ſanctū. Quamobrem recte Bernardus: Omnis quidem, inquit, inobediētia, eſt inexcuſabiliter culpabilis, nulla tamen ęternaliter damnabilis, niſi quam remedium pœnitentiæ non ſanat: nulla eſt lethaliter criminalis, niſi quę contemptum ſuperbię non euitat. Magna igitur ſecuritas filiis obedientiæ, & revera pax hominibus bonæ voluntatis, quando in omni obedientia, ſola damnatur impœnitentia quam neſcit qui diligit deū: ſola vocatur in crimen ſuperbia, quā facile cauet qui timet gehennā: non ipſa peccati ſpecies adeò, ſed peccantis intentio ſpectatur. Sola voluntas eſt, quemadmodū antea nos ex eodē Bern. docere

memi

meminimus,quę retributionē meretur. Si quid igitur aut per ſurreptionem,aut per obliuionē,aut per infirmitatem admittitur,nō facit aliquem culpæ grauioris affinem: ſed ſi quis prudens & ſciens contra legē venit,etiam humanā, ſi cōtemnit & pro nihilo ducit,ob hoc ipſum,quod ab homine profecta videtur,& ex eo contemptu nō vult acquieſcere,ſed repugnat,reſiſtit, recalcitrat, is demum eſt, qui longe grauiſsimi criminis idololatriæ reus tenetur: qui ſi vſq; ad extremū vitę ſuæ diem in hac ſua contumacia perſeuerauerit, peccatum in ſpiritū ſanctū, nec in hoc,nec in futuro ſeculo remittendum vnquam, recte putatur admiſiſſe. Quamobrem obturemus aures noſtras,ad peſtilētiſsimas eorū voces,qui contra manifeſtum dei verbū,docent eccleſiam nō audire,poteſtati reſiſtere,parentibus nō obtemperare,prępoſitis nō obedire,quæ dicunt ſuper Moſi cathedram ſedētes,vel ob hoc ipſum quia dicunt & præcipiunt,nō facere. Quorū hæc iniqua nefariaq; doctrina, quos fructus attulerit videmus. Licet iam videre nō Eccleſiaſticam tantum diſciplinā collapſam, ſed & ciuilium in multis locis magiſtratuū, nō maiorē rationē haberi: fitq; iuſto dei iudicio, quales ipſi ſe gerūt magiſtratus ciuitatū erga ſuos præpoſitos, vt viciſsim quibus ipſi præpoſiti ſunt,eos erga ſe non diſsimiles experiantur. Qua fronte autem,quibus pręes,ab iis obedientiam exigis,quam ipſe non præſtas his, quos tibi Deus præeſſe voluit, qui peruigilant pro anima tua,tanquam rationem redditituri Deo? Procul itaque procul ab iis doctrinis dæmoniorum,& aures & mētes noſtras auertamus,ac Paulum potius monentem audiamus: State & tenete traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolam noſtram. Et in eo, quod proxime ſequitur,capite. Subtrahentes vos ab omni fratre ambulante inordinate,& non ſecundū traditionem,quam acceperunt à nobis. Quid ad Corinthios quoque ſcribens: Laudo vos,inquit, fratres, quod per omnia mei memores eſtis, &, ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Neq; verò cū ſcriberet modo,verumetiā cum pertranſieret ciuitates,tradebat eis Paulus cuſtodire dogmata,quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus,qui erant Hieroſolymis. Nemo fuit veterum orthodoxorum,qui ſiue cum hæretici refutādi forent, nō vt ſcripturarū,ita traditionum vſus fuerit authoritate: ſiue quæ fuerūt à maioribus præcepta, ea non ſancte putauerit obſeruanda.

2.Theſ.2.

1.Cor. 11

Act.15.

In

Cap.4. In Concilio. 12. Toletano ſic à Patribus legimus eſſe dictum: Maiorum conſtitutionibus auſu temerario contraire, & ſanctorum patrum decreta conuellere, & ſuperiorū ſuorum, effrenata libidine contra ſanctiſsimam Apoſtoli doctrinam ſanctionibus eniti, quid aliud eſt, ꝙ vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere & vſurpatæ præſumptionis licentia ſtatum Eccleſiæ diſsipare? Et in ſeptima ſynodo vniuerſali: Si quis traditionem Eccleſiæ ſiue ſcripto ſiue conſuetudine valentem non curauerit, anathema. Grauiſſimus author idē & Epiſcopus & martyr Cyprianus: Nō minus ratum eſt, inquit, quod dictante ſpirituſancto Apoſtoli tradiderunt, quàm quod ipſe Chriſtus tradidit. Et eum qui proxime per nos adductus eſt, locum enarrans Ioannes Chryſoſtomus: Hinc patet, inquit, quod non omnia per Epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine literis: eadem verò fide digna ſunt, tam illa, quàm iſta. Itaq; traditionem quoq; Eccleſiæ dignam fide putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius. Origenes verò doctorum omnium iudicio ſemper habitus doctiſsimus, tantum traditioni tribuit, vt etiam ſi quis Chriſto ſe credere profiteatur, ſi tamen aliud de veritate fidei Chriſtianæ credat, quā habet definitio traditionis Eccleſiaſticæ, eum hæreticum pronuntiare nō dubitet. Sed quid nos Cyprianum, Chryſoſtomum & Origenem proferimus &c. Omnis orthodoxorum ſcriptorum cœtus iam inde à mille quingentis annis, eodem prope loco quo ſcripturas, traditiones habendas exiſtimauit, eas præſertim, quorum conſuetudo confirmatrix, vt Tertulliani verbis vtamur, & fides eſſet obſeruatrix. Contra quotquot fuerunt hæretici, iam inde ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ad hæc vſq; noſtra, cū de verbo Dei ſubinde gloriarentur, cum ad ſcripturas nunꝙ non prouocarent, cum ſibi ſolis earum intelligentiā vendicarent, cæteris omnibus detraherent: nihil maiore ſtudio, quàm traditiones oppugnare ſunt conati: Hos itaq; filios Belial, tanquam viperas & baſiliſcos fugiamus: illorum verò quos Dei filios fuiſſe dubium non eſt, ſancta veſtigia perſequentes, maiorum decretis reuerenter pareamus, nec vel intentionem illorum diſcutiamus, vel ipſa præcepta diſcernamus, ſed Chryſoſtomum dicentem audiamus: Traditio eſt, nihil quæras amplius: hoc vnum bonum credamus, vt præceptis obediamus. Nam recte Gregorium ſequutus Bernardus, imperfecti cordis, & infirmę volun

Actio.7.

In ſer. de ablutione pedum.

Hom.4.

In expla. 1. cap. Epiſt. ad Tit. ſicut citatur à Pamphilo martyre in Apol. Ori.

In li. de corona milit.

Li. 1. ca. 4. in lib. Reg. de præceptis & diſpēſatione.

voluntatis indicium eſſe ſcribit,ſeniorum ſtatuta ſtudioſius diſcutere,hærere ad ſingula, de quibusq; rationē exigere,& malè de omni præcepto ſuſpicari cuius cauſa lateat. Delicata ſatis imò moleſta eſt huiuſmodi obedientia, diſputare,hoc eſt,in aſtu cordis nō in auditu auris obedire. Quod ſi nec vnius patris alicuius in monaſterio præcepta diſcutere,fas illi eſſe putauerūt:quanto minus id nobis licere velle debemus,de traditionibus & præceptis,tot ſeculis,tanto Chriſtiani totius orbis conſenſu,receptis ab omnibus & approbatis? Nos verò quanto vetuſtiores traditiones videbimus,tāto maiore cura, ſartas tectas, quod aiunt,eas perpetuò conſeruare ſtudebimus. Hoc vt ita faciamus,ipſe nos per Prophetā Deus admonet dicēs: State ſuper vias,&videte & interrogate de ſemitis antiquis,quę ſit via bona,& ambulate in ea,& inuenietis requiem animabus veſtris. Quæ nāq; ſunt aliæ ſemitæ antiquę,quàm ſemitæ patrum noſtrorū,q̄ præcepta in quibus ambulauerunt,q̄ obſeruationes, quas nobis à ſuis maioribus acceptas,per manus tradiderunt,pari qua illi obſeruauerunt diligentia non modo retinendas,verūetiam ad poſteros noſtros trāſmittendas? In his igitur ſtare nos iubet fixos & immobiles, vt ne variis & peregrinis doctrinis abduci nos patiamur, vt ne ſimus paruuli fluctuantes,ne circūferamur omni vento doctrinæ,ne prębeamus aures his,qui captāt nos, qui nouitate aliqua placere,ac apud ſimplices & imperitos admirationem ſui facere quęrunt: ſed interrogemus de ſemitis antiquis,quæ ſit via bona,per quā tot ſeculis ambulauerūt patres noſtri,quā oſtenderunt,quam ſanguine ſuo ſignauerunt tot myriades martyrum,quam docuerunt tot millia confeſſorum,in ea confidenter ambulemus. Quod ſi dixerit nobis aliquis: Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic:ecce in ſolitudine,non exeamus,ecce in penetralibus,nō credamus: Ibi Chriſtus eſt vbi corpus eius eſt Eccleſia. Præclarè locum hunc Euangelii tractans Origenes. Dicet,inquit,qui ſeducere voluerit,& defendere cōtraria veritati: Ecce hic Chriſtus:demonſtrans verbi gratia hunc Euangelii locum : alterius autem erroris author dicit:Ecce hic Chriſtus,adferens,exempli gratia,alterum textum , qui defendere videtur illius mendacii verbum, quod propoſuit vendicare : & ſic ex lege & Prophetis & Apoſtolis profert vnuſquiſq;, quæ mendacium illud defendere videntur: Ac interiectis nonnullis : Quoties autem

Hiere.6. *Hebr.13.* *Theſſ.4.* *Mat.24.* *Hom.29. in Matthæum.*

tem

tem canonicas proferunt ſcripturas, quibus omnis Chriſtianus conſentit,& credit,dicere videntur: Ecce in domibus eſt,verbum veritatis: ſed nos illis credere non debemus,nec exire à prima & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſsionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis. Et in proœmio periarchon, ſicut multis apud Græcos & Barbaros pollicentibus veritatem, deſueuimus apud omnes eam quærere, qui eam falſis opinionibus aſſerebant, poſteaquam credidimus filium Dei eſſe Chriſtum, ita cum multi ſint qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt,& nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur verò Eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſsionis ordinem ab Apoſtolis tradita,& vſq; ad præſens in Eccleſiis permanens, illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione. Hanc igitur ſucceſsionem teneamus, ab hac nos auelli nũquam patiamur, quæcunque per eam nobis tradita ſunt & præcepta,firmiter obſeruemus: & quod contra Manichæum ſcribens dixit olim Auguſtinus, id contra eos qui noſtro hoc tempore ſegregauerunt ſemetipſos,dicere ne dubitet, quicunque ſe catholicum & orthodoxum eſſe profitetur. Sic autem ille loquitur. In catholica Eccleſia, vt omittam ſynceriſsimam ſapiētiam,ad cuius cognitionem pauci ſpirituales in hac vita perueniunt, vt eam ne ex minima quidem parte, quia homines ſunt, ſed tamen ſine dubitatione cognoſcant: cæterum quippe turbam non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſsimam facit, vt ergo hanc omittam ſapientiam,quam in Eccleſia eſſe catholica non creditis, multa ſunt alia, quæ in eius gremio me iuſtiſsime teneant. Tenet conſenſio populorum atque gentium. Tenet authoritas miraculis inchoata,ſpe nutrita,charitate aucta,vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſsio Sacerdotum. Tenet poſtremo ipſum Catholicæ nomen,quod non ſine cauſa,inter nullas hæreſes, ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, vt cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint: quærenti tamen peregrino alicui,vbi ad catholicam conueniatur,nullus hæreticorum, vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere. Iſta ergo tot & tanta Chriſtiani nominis clariſsima vincula, recte hominem tenent credentem in catholica

Cont. Manichæos. Epi. quã vocant fundamenti, ca. 4

lica

hæ Eccleſia : etiam ſi propter noſtræ intelligentiæ tardi-
tatem, vel vitæ meritum, veritas nondum ſe apertiſsime
oſtendit. Apud vos autem, vbi nihil horum eſt, quod me
inuitet ac teneat, ſola perſonat veritatis pollicitatio, &c.
Aurea ſunt hæc Auguſtini verba, digna quæ nõ legantur
modo, verumetiam ediſcantur, & in ore ſemper à Catho-
licis & Orthodoxis habeantur. Fremant licet omnes hęre-
tici, nihil eſt eo tamen certius, quod aſſerit Auguſtinus: in
Eccleſia catholica ibi demum ſynceriſsimã eſſe ſapiẽtiam:
in ea eſt enim verbum Dei, quod iſti ſibi falſo arrogant.
Nam extra eam eſſe ſcripturæ poſſunt: Dei verbum, hoc
eſt ſcripturarum omnium verus intellectus, eſſe nõ poteſt.
Etenim nauis illa in qua ſedit Chriſtus, nõ eſt alia, ſi quid
Hilario credimus, quàm Eccleſia catholica: intra nauim *Can.13.in*
hanc verbum vitę Chriſtus poſuit, & prædicauit, & adhuc *Matth.*
prædicat per miniſtros ſuos, in quibus loqui dignatur. Ex-
tra nauim hanc qui ſunt, & arenæ modo ſteriles atq; inu-
tiles adiacent, nullam diuini ſermonis capere poſſunt in-
telligentiam. Ad huius itaq; ſapientiæ cognitionem pau- *1.Cor.13.*
ci ſpiritales in hac vita perueniunt, in qua non licet eam
videre, niſi per ſpeculum & in ænigmate. Nam videre ſi-
cut eſt, in illa tantum vita dabitur, qua cum ſpiritibus illis
beatis frui licebit ſempiterna. Nunc autem viri ſpiritales
ex parte tantum cognoſcũt, & quidem ex minima parte:
Cætera verò turba, qui ſunt ex imperita multitudine,
quamuis ne minima quidem ex parte ſynceriſsimã illam
ſapientiã cognoſcat: tutam nihilominus, imò tutiſsimam
illam facit, non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimpli
citas. Præclarè idem Auguſtinus: *Si propter eos ſolos* *Epiſt.102.*
Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt, quæ *ad Euodiũ.*
ad fidem pertinent, diſcernere, pènè fruſtra in Eccleſia la-
boramus. Nam quod initio quoq; libri huius docere nos
meminimus, non omnibus ita neceſſarium eſt ad ſalutem,
omnem habere ſcientiam, omnia noſſe fidei myſteria, vt
ſi quid eorum non penitus perſpectum habuerint, ſtatim
de ſalute ſua veniant in dubium. Non vocamur gnoſtici;
non ſcientes, non ſapientes, vocamur fideles: credendi ſim
plicitas, non intelligendi viuacitas tutos nos facit, ſaluos
nos facit. *Si nihil ſcire nos iudicemus, nihil aliud prædi-*
cemus, ꝗ Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, qui tradi- *Rom.4.*
tus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtifica-
tionem noſtram: etiam ſi propter intelligentiæ noſtræ

tardi-

cui credendū ex Aug.

tarditatem,cætera non aſſequamur,modo charitatem habeamus, de ſalute ſecuri ſumus. Charitas omnia credit: omnia quidem credit,ſed non omni homini credit. Scriptum eſt enim: Chariſsimi nolite omni ſpiritui credere.

1. Cor. 13 *1. Ioan. 4*

Cui ergo credendum eſt?Ecce docet nos aureis hiſce verbis Aug.credendum eſſe conſenſui,credendū eſſe authoritati,credendū ſucceſsioni,credendū eſſe poſtremo catholicæ.Dicit aliquid pars,ſiue ſit ea Lutherana,ſiue Zuingliana,ſiue quocunq; tandē alio nomine cēſeatur: vel ob hoc ipſum non credas,quia pars dicit:toti credas,vniuerſę credas,catholicæ credas. At quænam tandem eſt iſta catholica?nam & hæretici ſe catholicos dici volunt: volunt quidem,ait Auguſtinus,verum vſq; eo non eſt obſcura catholica,vt ſi quęrat peregrinus aliquis,vbi conueniatur ad catholicam,ne ex ipſis quidem hæreticis inueniatur tam audax aut impudens, qui Baſilicam aut domum ſuam audeat oſtendere: Neq; enim ignorāt ſuas Eccleſias,heri quod aiunt,& nudiuſtertius natas eſſe:quæ cauſa etiam fuit noſtri temporis hęreſeon Architecto,quod ex Apoſtolorum ſymbolo,dum ex bonis latinis mala facit Germanica,vocem hanc ſuſtulit catholicam. De qua ſic Auguſtinus:Catholicam dicit toto orbe diffuſam, quia diuerſorum hæreticorum Eccleſię ideo catholicæ non dicuntur quia per loca atque per ſuas quaſque prouincias continentur:hæc verò à ſolis ortu vſq; ad occaſum vnius fidei ſplēdore diffunditur.Nō eſt igitur obſcura Catholica:Nō poteſt abſcōdi ciuitas, ſuper montem poſita:non poteſt ignorari mons, qui impleuit vniuerſam faciem terrę. Sed ſi tam clara tam illuſtris, tam eſt omniū oculis expoſita Catholica, qui fit vt de ea controuertatur hodie, vt à nonnullis etiam ignorari videatur? Nolite mirari, dicit Auguſtinus: quia ignorari ab iis, qui oderunt fratres, quia in tenebris ambulant,& neſciunt quo eunt,quia tenebræ excæcauerūt oculos eorum. Montem non vident,nolo mireris:oculos nō habent. Vnde oculos non habent:quia tenebræ excæcauerunt eos,vnde probamus? Quia fratres oderunt. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat,quia tenebræ excæcauerunt eum. Dicit hæc de Donatiſtis Auguſtinus,qui ex toto mundo periiſſe,ac in ſola Aphrica,& ea quidem non tota,Eccleſiam remanſiſſe contendebant. Ac noſtro quoque ſeculo repullulauit in multis Germaniæ locis hæc Donatiſtarum hæreſis, quam qui

Ser. 131. de tempore. *Mat. 5.* *Eſa. 2.* *Hom. 1. in epiſt. Ioā.* *1. Ioan. 2*

Vn̄ nō cognoſ. har. catho. eccleſiam.

ſequun-

ſequuntur, Græco nomine dicuntur Anabaptiſtæ. Cæterum non ſoli ſunt illi qui fratres oderunt, & propterea in tenebris ambulant: nihilo minore flagrant erga fratres odio, qui cum ſe primi noſtra memoria ſegregaſſent, tot ſectarum, quot nũc videre licet, authores aliis fuerunt. Quid enim ſectarum aui noſtri princeps nunquid non ſpirat in ſcriptis ſuis omnibus implacabile quoddam odium erga fratres? erga eum pręcipue cuius opera fit, vt fratres eſſe perſeueremus, vt vnanimes in domo dei habitemus, vt idipſum dicamus, idipſum ſentiamus, idem ſapiamus omnes: qui propterea vnus vniuerſæ præficitur Eccleſiæ, vt ipſius miniſterio fidei poſsit vnitas in ea retineri. Tolle ex libris eius conuitia, ſcommata, lædorias, maledicta, quibus & hunc & cæteros minores pontifices, omnemq́; ſacerdotum & monachorum venerabilem cœtum incredibili quadã inſectatur petulantia, quantula tandem ſcriptorum eius pars ſupererit? Sed ipſum potius confitentem audiamus, quid maxime propoſitum habuerit, cum in vulgus noua ſua dogmata ſpargeret. Scribẽs ad Argentoratenſes, ita loquitur. Hoc diffiteri nec poſſum nec volo, quod ſi Carolſtadius, aut alius quiſpiã ante quinquennium mihi perſuadere potuiſſet, in ſacramento, pręter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauib⁹ enim curis anxius, in hac excutiẽda materia multum deſudabam, omnibus neruis extẽſis me obtricare, & expedire conatus ſum, cum probe perſpiciebam hac re Papatui valde me incommodare poſſe. Vides quid ille ſequutus fuerit, peregrina ſua doctrina populo inculcanda: Certe non vt Chriſti gloriam propagaret, verum vt eo qui vnus in Eccleſia iudex eſt ad tempus vice Chriſti, quibuſcũq; fieri potuit artibus in odiũ & inuidiã adducto, atq; ita ſciſſa vnitate, gubernatore ſublato, atroci⁹ atq; violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſaretur: cum odio ipſe excæcatus, eodem odio cæteros inflammaſſet, effeciſſetq́; vt in tenebris ambulantes, neſcirent quo irent, neq; ciuitatem iſtam ſuper montem poſitam, quę impleuit vniuerſam faciem terræ, cernere poſſent. Cuius itaque mens tanta fuit infuſcata maleuolentia, Chriſtum vt præſentem in euchariſtia libenter fuerit negaturus, dummodo Papatui per hunc modũ incõmodare liceret: quomodo videretis eccleſiã? quomodo Chriſti corpus agnoſceret, cuius ipſe membrũ eſſe deſiiſſet? Quare nihil eſt quod mire-

Note Eccl[esi]ę ex Aug. declarant.

tur quiſpiam. ſi quorum oculos obcæcauerunt tenebræ, dum ardent erga fratres odio, Catholicam Eccleſiã videre non poſſunt: quæ fidelibus & orthodoxis omnibus ita clara, perſpicua, & manifeſta eſt, vt illorũ, qui non vident, cęcitatem ſatis mirari nequeunt. Horum enim oculos, nulla perſtrinxit maleuolentia, nullum excæcauit odium, ſed charitate flagrant potius, quę cùm patiens & benigna ſit, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat omnia ſuſtinet, & eſt ei mortis inſtar ſeparatio. Quamobrem ſuffert omnia potius, q̃ vt ſegregare ſe velit: credit omnia, verum vt diximus, non omni homini, credit catholicæ, quã ibi eſſe non dubitat, vbi eſt conſenſio tot populorũ, vbi authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata, vbi ſucceſsio Sacerdotum, ab ipſa Petri ſede vſq; ad præſentem Epiſcopatũ: has enim tres Eccleſiæ notas ponit Auguſtinus: quæ certè ita ſunt illius propriæ, vt eas nulla ſibi hæreſis poſsit vendicare. Ac quod ad primã notam attinet, quanta ſit apud nos non eorum tantũ qui nunc ſunt populorũ in Chriſtum credentiũ: verumetiam qui multis retro ſeculis fuerunt, vel in dogmatibus, vel in obſeruationibus conſenſio: quis eſt qui non videat & obſtupeſcat? In quamcunq; veneris orbis Chriſtiani partẽ, vbi in pręceptis patrum noſtrorũ inceditur: ſiue ſit ea princeps terrarum, Italia, ſiue Gallia, ſiue Hiſpania, ſiue bona pars Germaniæ, quã nondum tot ſectarũ noſtri temporis peſtiferũ virus afflauit, ſiue quæ nuper eo vnde exciderat reuerſa Anglia, ſiue Hungaria, ſiue Scotia, ſiue noſtra Polonia, & quæcunq; ſunt illi nationes aliæ ſubiunctę tantã populorum omniũ cõſenſionem videas licebit, vt nõ modo nullũ ſit in eis fidei, religionis'q; diſsidiũ verũ & ritus iidem ex magna parte, eadem obſeruãtur cæremonię, vna & eadẽ lingua ſacra peragãtur omnia. Idem credunt omnes, iiſdẽ tẽporibus & ieiunant, & orant oẽs, eodẽ ritu ſacris operãtur oẽs, vt facile quiuis perſpiciat, multitudinis credentiũ eſſe cor vnum, & animam vnã. Execratur enim vera cõfeſsio pietatis, iuxta diuerſitates tẽporum variari, ſic vt nec ipſe variari veritatem admittit, de quo eſt ipſa vera confeſsio, qui dicit: Ego ſum, & non ſum mutatus. Quemadmodum in Epiſtola quadam ad Cõſtantinum, quæ actis ſextę Synodi Conſtantinopolitanæ inſerta eſt, ſcribit Agatho. Nunc ad illos verte oculos, qui ſe à catholica ſegregarũt, quantum inter eos & opinionum & animorum

Marginalia: 1. Cor. 13. — Tres eccl[esi]ę — Note ex Aug. — cõsensio. — Act. 4. — Malach. 1. — Actio. 4.

morū diſsidium? in quot miſeri ſectas ſunt diſſecti? quanto ardore pugnant & digladiantur ipſi inter ſe. Quod imprecatur talibus Propheta. Pręcipita domine & diuide linguas eorum, quia vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, nunquid iſtis non cueniſſe videtur? Per humiles Apoſtolos congregatæ fuerunt linguæ: per ſuperbos iſtos Pſeudoapoſtolos diuiſæ ſunt linguæ. Spiritus ſanctus cōgregauerat linguas: Spiritus ſuperbiæ diſperſit linguas. Cum deſcendiſſet ſupra Apoſtolos Spiritus ſanctus omniū linguis loquuti ſunt, ab omnibus qui conuenerant ex diuerſis orbis terrarum partibus, intellecti ſunt, & quæ diſperſæ linguæ fuerant, cum Babel ædificaretur, in vnum omnes congregatæ ſunt. Nunc iſti ſe mutuo non intelligunt: & qui fuerant ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, per diuerſitatē linguarum multarū in vnitate fidei cōgregati, mirandum in modum linguas eorum diſperſas videmus, vt eos agitari Satanæ ſpiritu, dubitandum nō ſit. Ac intereſt ſanè Eccleſiæ, vt eorū qui ſegregauerunt ſe, linguę ſint diuiſæ. Volunt vnam linguā habere, dicit Auguſtinus, redeant ad Eccleſiam, quia & in diuerſitate linguarū carnis, vna eſt lingua in fide cordis. Primus fuit noſtra memoria Martinus Lutherus qui cū à catholica ſemetipſum ſegregaſſet, dogma ſuū rudi plebeculę pro puro puto Euāgelio, proq́; ipſiſsimo Dei verbo venditauit. Fuit iuratus illi Carolſtadius: is non totos duos annos in eadem cum eo ſententia permanſit diſceſsioneq́; facta, ſic eſt alter in alterum debacchatus, vt vterq; ſit alteri factus pluſquā hæreticus. Interea tamen vterq; ſibi gloriam hanc vendicat, quod primus veritatē Euangelicam in lucem extulerit. Lutherus autem hoc argumento probat in Epiſtola quadam ad Saxoniæ Ducem ſcripta ſe primum Euangelium in lucem produxiſſe, quod ipſe & Carolſtadio & aliis author fuerit, non verbo magis, quàm exemplo, vt Monachatum relinquerent. Quaſi verò docere perfidiam, & vt violetur iuſiurandum Deo præſtitutum, hominibus perſuadere, id ſit Dei verbum in lucem proferre. Potuit ne dici quicquam impudentius? ſequuti ſunt Zuinglius, & Oecolampadius ipſi quidem ab inuicem in multis rebus diſsidentes, ſed qui voluminibus tamē aliquot Lutheri de Euchariſtia ſententiam grauiter oppugnarunt & qui fuerāt Lutheranæ factionis, eorum non paucos, in ſuam hęreſim pertraxerunt. Exortus eſt poſtea Balthazarus, cui fuit

Pſal. 54.

Act. 2.

In Pſal. 54.

ingens cum Zuinglio certamen. Primus hic ætate noſtra veterem Donatiſtarum errorem retulit, ac non prodeſſe paruulis baptiſmum docuit, atq; ideò rebaptiſandos cenſuit. Extiterunt poſtea qui tollerent baptiſmum, qui de tẽplis imagines eiicerent, qui nudis corporibus incedentes, primos parentes noſtros referre conarentur. Nati ſunt & Sabbatarii: ſubſequutum eſt genus quoddam propheticũ vulgo Schuermeros vocant, qui reuelationibus niterẽtur Quis autem ſingulos enumerando recenſere queat? quotidie noua dogmata, noua videmus exiſtere diſsidia: nec interea tamen quiſquam eſt inter hos omnes, quamlibet dogmatibus diſcrepantes qui ſibi Chriſti ſpiritum nõ ven dicet, qui ſe purum putum Euangelium aſſerere non glorietur: quod tamen ab orbe condito, nunquam impurius nunquàm obſcurius, quàm ab iſtis factum eſt, fuiſſe conſtat. Quanquam ipſum quidem Euangelium nihilominus purum in Eccleſia catholica retinetur, cum nihil eo ſit impurius, quod extra catholicã docetur. Nam vbi tanta eſt diſſenſio, nequaquam ibi catholica eſſe poteſt. Quis autem ita fuerit excors, vt non rectius exiſtimet cum Auguſtino conſentientem authoritatem Eccleſię ſequi, quàm iſtos ita diſsidentes ab Eccleſia, vt ipſi nihilo ſecius, inter ſe grauiſsimis de rebus diſſentiant? Fingamus autem eſſe nõ neminem, qui dubitet vbi ſit catholica, quem'q; tędeat huius Eccleſiæ, in qua pleraque cernere licet, quibus non poſſunt multorum oculi non offendi, cum videat idem ex vna ſecta complures indies naſci: nunquid non tutius fecerit, rationibus'q; ſuis melius proſpexerit, ſi dum inter ipſos prius cõueniat ſectarios, expectauerit, quàm vt huic aut illi ſe addicat? cum præſertim non ipſi modo inter ſe, ſed ne ſecum quidem ipſe eorum aliquis perſępe conſen tiat. Indicant hoc loci quorundam communes, indicant & commentarii, quos quotannis fere nouos ædunt, cum prioribus illis magna ex parte pugnantes. Tanta eſt in dogmatibus etiam vnius ſectæ varietas, & inconſtantia vt crebro dictitare ſolitum ferant Illuſtrem olim principem Georgium Saxoniæ Ducem, qui fuit ad extremum, vſq; vitæ ſuæ diem catholicæ ſemper & orthodoxæ fidei tenaciſsimus: Scire ſe quidem quid hoc anno crederẽt vicini ſui VVitenbergenſes, cæterum quid eſſent anno proxime inſequenti credituri, ſe neſcire. Neq; mirum: ſicut enim ab eodem Agathone, cuius paulò ante meminimus,

ſcriptum

ſcriptum eſt,quod nulla veritate fundatum eſt,neceſſe eſt, vt erroris inconſtantia varietur. Nam vera fides immutari non poterit, nec aliter nunc, aliter poſtmodum prædicari: Quia ſit ſermo veſter,vt Apoſtolus docet Eſt eſt,non non: quod plus eſt, à malo eſt: Sola eſt Eccleſia catholica, ſicut à Taraſio dictum in Synodo ſecunda Nicæna legimus,in qua quæ ſunt hactenus tradita, non ſunt, etiam & non: ſed etiam tantum ſunt in veritate, manentq́ꝫ infracta,minimeq́ꝫ ficulnea in æternum tempus. Quamobrem vbi tanta varietas eſt & inconſtantia, vbi ſubinde dogmata variari,ſubinde ritus nouari videmus, qui fieri poteſt,vt ibi catholica eſſe recte credatur. Aliam quaſi notam Eccleſiæ catholicæ ponit Auguſtinus authoritatem miraculis inchoatam,quæ dogmatibus fidem adſtrueret. qua parte adeo ſunt deſtituti, qui ſe veritatem Euangelicam, annis iam plus mille ſepultam, in lucem reuocaſſe gloriantur,vt ne claudum quidem equum eorum quiſquã adhuc ſanauerit. Econtrario quibus & quantis miraculis inchoata ſit authoritas Eccleſiæ noſtræ,non ex annalibus modo ſcriptis: verum etiam ex tabellis,& cæreis quibuſdam ſimulachris, ad ſepulchra martyrum noſtrorum appenſis,videre licet. Cæterum iſti cum nihil eiuſmodi proferre queant,eo ſunt audaciæ & amentiæ prolapſi, vt non dubitent affirmare,miracula ſanctorum nihil aliud quàm dæmonum præſtigias fuiſſe. De quibus ſic ſuperioribus ſæculis Guimundum Archiepiſcopum Auerſanum ſcripſiſſe legimus: Quod ſit miracula non recipiunt, hoſtes Eccleſiæ ſe declarant.Eccleſia enim miraculis quàm maxime & propagata eſt,& adulta. Quid deniq; eſt aliud miracula caſſare, niſi Eccleſiam, quantum in ſe eſt,auferre? Tertiam commemorat,ſucceſsionem Sacerdotum ab ipſa Petri ſede,vſq; ad præſentem Epiſcopatum.De qua & alio loco ſic ſcribit.Cum igitur tantum auxilium Dei,tantum profectum fructumq́ꝫ videamus,dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſq; ad confeſsionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſsionẽ Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus,& partim plebis ipſius iudicio,partim conciliorum grauitate,partim etiã miraculorum maieſtate damnatis, culmẽ authoritatis obtinuit? Cui primas dare nolle,vel ſummę profecto impietatis eſt, vel præcipitis arrogãtiæ.Nam ſi nulla certa ad ſapientiam ſalutemq́ꝫ animis via eſt, niſi cum eos rationi præcolit

Act. 1.

Lib. 3. de veritate corporis & ſanguinis dñi euchariſtia.

Auguſt. de vtilitate credendi, cap. 17. 10. 6.

fides, quid eſt aliud ingratum eſſe opi atq; auxilio diuino quàm tanto labore præditæ authoritati velle reſiſtere? Et ſi vnaquæq; diſciplina, quanquam vilis & facilis, vt percipi poſsit doctorem aut magiſtrum requirit: quid temerariæ ſuperbiæ plenius, quàm diuinorū Sacramentorum libros & ab interpretibus ſuis nolle cognoſcere, & incognitos velle damnare? Hac iſti quoq; cum careant, nihil eſt quod minus ferre poſsint, q̃ vt ad ordinariam Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſsionem Eccleſia dicatur alligata. Contra verò non ſolum Auguſtinus, verumetiã Irenęus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Hieronymus, Optatus, & alii pleriq; omnes, qui catholici fuerunt & orthodoxi, non aliam quàm hanc notam, qua catholicam agnoſcere liceret illuſtriorem eſſe iudicauerunt, quemadmodum vbi de Apoſtolica nobis Eccleſia ſermo fuit, pluribus verbis planum fecimus. Neq; vero nouũ hoc eſt, quod ordinem hunc ſucceſsionis impugnant hæretici. Deſcribens Auguſtinus peſtilentiæ cathedram, his verbis vtitur. Quoniam cathedram peſtilentiæ non eſſe de Dei ordinatione aſſeuerauimus, etiam eorum, qui extra Eccleſiam vel contra Eccleſiam ſedes ſibi inſtituerunt, cathedram peſtilentię dicimus. Qui enim inconceſſa pręſumptione reus eſt, quanto magis ſi & corrumpat traditionem eius, cuius ſedem vſurpat? Nam & ordinem ab Apoſtolo Petro cęptum, & hucvſque ad hoc tempus per traducem ſuccedentium Epiſcoporum ſeruatum, perturbant, ordinem ſibi ſine origine vendicantes, hoc eſt, corpus ſine capite profitentes, vnde congruit etiam eorum ſedem cathedram peſtilentiæ appellari. Nec enim ideo impunes erunt, quia ſub Dei nomine hoc agunt: conſtat enim ſuas illos cauſas ſub Dei nomine agere: non enim zelo Dei hoc agunt, ſed ſibi locum volentes defendere: Cum ſciamus Coræ & ducẽtos quinquaginta viros per præſumptionem Deo offerentes, hiatu terræ abſorptos eſſe, & Oziam regem cum Deo illicite obtuliſſet, lepra in fronte percuſſum eſſe. Verum hic iſti dicunt. Ergo ne ad hominum commenta vis alligatam Eccleſiam? nunquid non multo nos rectius? qui ad ſcripturam prouocamus? qui ad Dei verbum Eccleſiam eſſe volumus alligatã? Atqui vnde ſcripturæ? vnde vobis, quod ita frequenter intonatis, Dei verbum? nunquid non à nobis? nunquid non à patribus noſtris? in quorũ vos præceptis incedere nõ oportere, falſo vobis perſuadetis: quorum

In quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti Quæſt. 110.

cathedra pestilentiæ apud haereticos

a catholicis haeretici recipiunt scripturas.

rum ſi vos traditiones omnes, putabitis eſſe reſpuendas, etiam Euangelium neceſſario vobis erit reſpuendum. Cuius enim niſi patrum noſtrorum traditio eſt Euāgelium? quis illud incorruptum tot ſæculis aſſeruit & ad nos vſq; tranſmiſit, pari fide per nos ad poſteros noſtros tranſmittendum? Nunquid non à quibus vos ipſos priuata veſtra libidine magis q̃ authoritate ſegregaſtis patres noſtri? Quibus autē authoribus, hoc Matthæi, illud Marci, aliud Lucæ, Ioannis aliud Euangelium, aut hoc demum quod iſti ſcripſerunt, non autem quod vel Thomas, vel Nicodemus, vel Barnabas ſcripſiſſe putantur à ſpiritu ſancto profectum eſſe cognouiſtis? an non illis ipſis à quibus vos ſeparaſtis, patribus noſtris? Itaque ſcriptura noſtra eſt, neq; vobis quicquam iuris in eam vendicare poteſtis, niſi prius à quibus diſceſsiſtis, ad nos patresq; noſtros redeatis. Quamobrem auferte iſta, verbū Dei: Euangelium: Euangelium non eſt nobis cum verbo Dei, non eſt nobis cum Euangelio pugna ſed cum interpretationibus & aſſeuerationibus veſtris. Nam quod olim de Donatiſtis dixit Auguſtinus, quod contra Chriſtum portant, ſignum Chriſti, & contra Euangelium de ipſo Euangelio quod non intelligunt, gloriantur: hoc totidem verbis de vobis dicere nobis licet, verbum Dei toto pectore veneramur & exoſculamur, ſed quod aſſeueratis vos, hoc eſſe verbum Dei conſtanter negamus. Et cū eodem Auguſtino dicimus, quod ab aliis antea quoq; dictum eſſe commemorauimus, quod non aliunde natæ ſunt hæreſes, & quædam dogmata peruerſitatis, illaqueantia animas & in profundum præcipitantia, niſi dum ſcripturæ bonæ, intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur etiam temere & audaciter aſſeritur. Non pugnat ipſum ſecū Dei verbum, ſed hominum interpretatio, cum hominum interpretatione colliditur, de'q; eo inter nos agitur, vtrum conſtantis animi ſit, deficere ab opinione, quam tot viri, doctrina, ſanctimonia, miraculis celebres, tanto conſenſu tradiderunt: deficere ab vniuerſæ Eccleſiæ decretis, & animam vnius alicuius fidei committere, qui nuper cū paucis exortus eſt, cum nec ipſius cōgregationis proceres, vel ſecum, vel inter ipſos conſentiant, imò cū nec ipſi quidem, ſecum perſæpe conſentiant, qui aliud plerunque ſtantes aliud ſedentes loquuntur. Nos qui per Dei gratiam ſumus catholici, ſi minus omnes erudite, ſaltem timide cum'q; reueren-

Tract. 18. in Ioan.

tia ſacras literas tractamus, ac quo magis conſtare poſsit
Prou.3. omnibus, nos eſſe catholicos, à Sapiente moniti non inni timur prudentiæ noſtræ, non loquimur viſiones cordis noſtri, non ſolitariã aut noſtram, aut vnius alicuius mortalis opinionem ſequimur, memores illius, quod ab eodem Sapiente ſcriptum eſt:
Prou.36. Vidiſti hominem, qui ſibi ſapiens videtur, ſpes eſt de ſtulto, quàm de eo longe maior: ſed orthodoxorum qui nos præceſſerunt, veſtigiis inhærentes, in eorum interpretationibus acquieſcentes, ab eius quæ columna eſt & firmamentum veritatis Eccleſiæ decretis, recedere cum primis religioſum ducimus: atq; ita quod vnanimiter viſum eſt vniuerſis, hoc dicere ſcripturam, hoc eſſe Dei verbum credimus, nec ab eo nos vlla ratione dimoueri patimur, etiam ſi millies per membra ſua Satanas occinat, quod ipſum aliquando Chriſto ceciniſ-
Mat.4. ſe legimus. Scriptum eſt enim: Vos contra, violenter irrumpitis, ac ſubmotis omnibus, quod vos vultis, quodq; veſtris dogmatibus commodum eſt, hoc ſentire ſcripturam contenditis: denique ſic rem geritis quaſi non eſſe diſpenſatores, verum domini ſacræ ſcripturæ poſtuletis. Hanc veſtram tyrannidem ferre non poſſumus, quodq;
1.Cor.14. dixit aliquando Paulus obſtrepentibus, id à nobis quoq; contra rectè dici poſſe perſuaſum habemus: An à vobis verbum Dei proceſsit? aut in vos ſolos peruenit? vſque eo certe non proceſsit à vobis Dei verbum, vt quicquid eius habere vos exiſtimatis, à nobis traditum, à nobis tanta fide cuſtoditum habeatis, vt ne tota quidem aut apicem vnum, in ſcriptura mutatum eſſe vere dicere poſsitis: à nobis inquam & à patribus noſtris, à quibus voſmetip-
Tractat. de ſimplicitate prælatorũ. ſos temere ſegregaſtis. Nam quod ſanctus Epiſcopus & martyr ille Cyprianus de Nouacianis dixit aliquando: Non nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt, id nos non minus vere, quàm illi de Nouacianis, de vobis dicere poſſumus: non enim nos à vobis, ſed vos à nobis receſsiſtis, quod ipſi velitis, nolitis, fateri neceſſe habetis. A quo autem receſsiſtis, quando à nobis receſsiſtis: Receſsiſtis à noſtris & veſtris non ita pridem patribus, nondum enim quadraginta anni interceſſerunt, cum eoſdem vtrique patres agnoſcebamus, in eorundem Patrum præceptis incedebamus, à quibus (ô filii deſertores) vos certè, vos receſsiſtis à tot millibus ſanctorum martyrum, Epiſcoporum, confeſſorum, Sacerdotum, qui quod nobis Chriſti tradiderunt

derunt Euangelium,id nos conſtanter adhuc retinemus, omnia prius & facere & pati parati, quàm vt ab eo nos in aliud Euangelium transferri permittamus: Receſsiſtis vt vno verbo complectamur omnia,receſsiſtis à Catholica. Cuius ergo niſi noſtrum proprium eſt Euangelium? cuius niſi noſtræ propriæ ſunt ſcripturæ? Nos enim patrum noſtrorum Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum vera ſoboles, nos eorum legitimi ſumus hæredes & ſucceſſores,ab illis noſtræ fidei traducẽ,ab illis noſtræ doctrinæ ſemina mutuati ſumus:ab illis Euangeliũ, ab illis ſcripturas nobis traditas poſsidemus.Nos Eccleſiarum noſtrarum origines edere, nos Epiſcoporum noſtrorũ ordinem euoluere poſſumus,ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem,vt primus illeEpiſcopus aliquem ex viris Apoſtolicis, qui tamẽ cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit authorem, ab iis in poſſeſsionem ſcripturarum & Euangelii miſsi ſumus. Vos autẽ qui eſtis? quando & vnde veniſtis?quid in noſtro agitis non noſtri?quo iure ſyluã noſtram ceditis?qua licẽtia fontes noſtros tranſuertitis?qua poteſtate limites noſtros cõmouetis?Noſtra eſt poſſeſsio, quid hic vos ad volũtatem veſtram ſeminatis & paſcitis? noſtra eſt poſſeſsio:olim poſſidemus,priores poſsidemus, habemus origines firmas ab ipſis authoribus,quorũ fuit res, nos Apoſtolorum ſumus hæredes, ſicut cauerunt teſtamento ſuo,ſicut fidei commiſerunt,ſicut adiurarunt,ſicut per manus aliis tradiderunt,ſicut per longam Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſsionem, ad nos vſq; tranſmiſerunt,ſic tenemus: vos certè exhæredauerunt ſemper & abdicauerunt,vt extraneos,inimicos. Cæterùm,quod antea quoq; docere nos meminimus,nihil noui faciunt hæretici,cùm ad ſcripturas prouocant,cùm eas ſibi tanquàm proprias vendicant, cũ earũ poſſeſsione cęteros excludũt, cùm ſibi ſolis eas intepretandi ius arrogãt,idq; nouo more,contra quã à patribus noſtris intellectę fuerint. Verum hoc illis ius per catholicos conceſſum fuit nunquàm,qui ſemper quidem ſcripturas tanquã diuinitus inſpiratas,reuerenter accipiebant,ſed vbi de ſenſu earum controuertebatur,ad patrum interpretationes prouocabant,quos iſti vſque eo aſpernantur & reſpuunt omnes, vt nihil ſe recipere dicant, niſi ſcripturas, ſed ſic, vt penes ſe ſolos certam eſſe velint, authoritatem interpretandi. Quod interpretantur ipſi hoc ſenſiſſe volunt ſpiritum ſanctum:

XX 5 quod

quod adferunt alii,quamuis magni,quamuis multi, à ſpiritu Sathanæ & abalienata mente profectũ eſſe blaſphemant.Nolunt vt fidamus veteribus orthodoxis,quod nõ nunquàm inter ſe variant,quum inter iſtos paucos,tanta ſit controuerſia,de Prophetis, de imaginibus,de diſciplinis,de Baptiſmo,de Euchariſtia,de iuſtificatione,deq; cæteris ad religionem pertinẽtibus. Et volunt nihilominus credi ſuis dogmatibus,quum ea tamen quotidie noua expectemus:Quod ſi quæ fuiſſe videtur inter veteres diſſenſio,non de magis ea, neq; de neceſſariis rebus, verum de iis fuit, quæ cùm non ita magni eſſent momenti: liceret vnicuiq; abundare in ſenſu ſuo, ſtilo illo diuerſo non ſide diuerſa ſcripſerunt. Si quæ res arduæ fuerunt ad religionem noſtram pertinentes,adeò nulla fuit inter eos de illis controuerſia,vt cum iiſdem pleriq; temporibus vixerint,ac maximis locorum interuallis diſiuncti & diſtracti fuerint, haud aliter tamen ſcriptam ſuam de illis ſententiam ad poſteros tranſmiſerunt, quam ſi vno in loco de iiſdem collatis ſententiis, vnum idemq; ſenſiſſe & quaſi

Pſal.67. conſpiraſſe viderentur.Quæ vel ſola res documento nobis eſſe poteſt, illos ab eo magiſtro qui facit vnanimes in domo ſua habitare, quæ ſcripſerunt excepiſſe,vt nullo ſit pio dubitãdum:hoc ſenſiſſe ſpiritum ſanctum,quod illos eſſe legimus interpretatos,præſertim quoties in vnam aliqua de re ſententiam conueniunt omnes. Nam vt labi ſinguli tanquàm homines potuerint,certè ſi quid à pluribus receptum, & vſu totius Eccleſiæ poſtea fuit approbatum, in eo labi potuiſſe credendum non eſt.Quoties igitur aliqua de re ambigitur, ad quos alios quàm ad iſtos rectius prouocabimus, quorũ iam inde à mille & amplius annis in vniuerſa Eccleſia,maxima ſemper fuit authoritas? quã illis non doctrina magis excellẽs, quàm admirabilis quędam vitæ ſanctimonia comparauit. Sic enim in illis cum eruditione certabat integritas,neutra vt alteri concedere velle videretur. Si quibus cauſa eſt iudicio diſceptanda, nónne tales dari ſibi iudices optant, qui ſuę voluntatis, nõ in hanc maiori quàm in alteram partem inclinatione propendeant, neq; vel odium aliquod vel amorem erga alterutram præ ſe ferãt, quod affectiones iſtæ plerunq; in cauſa ſunt, vt illis mens hominis impedita, quid verum ſit haud facilè perſpiciat. Qui poſſunt autem alii reperiri magis ab omnibus hoc genus affectiõibus remoti, quàm fuerunt

quoties dubi... in scripturis ad patres ... fugiendum.

fuerunt ſancti patres noſtri, qui cùm ante tot ſecula, mortalem hanc vitam cum beata illa & immortali commutauerint, literarum monumenta relinquerunt, in quibus teſtatas & conſignatas animorum ſuorum ſententias, de rebus hodie controuerſis ad nos transmiſerunt nihil vel gratiæ, vel odio tribuentes, cum tanto ſeculorum interuallo, inter quos hæc eſſet futura diſceptatio, ſcire tum non potuerint. Hos igitur ſi duces ſequemur, nunquàm aberrabimus: horum iudicio ſi cauſam noſtram permittemus, dictum ac factum, eam quã quærimus, & pro qua pugnare videmur, & æquitatem & veritatẽ inueniemus. Fecerunt hoc (ſicut iam non in vno loco demonſtrauimus) hi quorum veſtigiis libenter incedimus patres noſtri, non minus Eccleſiaſticæ traditioni, quàm ſcripturis inhærentes, præ cæteris Auguſtinus cõtra Iulianum ſcribens, ad iſtos iudices prouocabat, tãquàm ab omni odio, amicitia, inimicitia, ira, vacuos. Fecerunt item & ducenti patres, qui conuenerant Epheſi, quibus hoc catholiciſsimum fideliſsimum atq; optimum factu viſum fuiſſe narrat Vincentius Lyrinenſis, vt in medium ſanctorum patrum ſententiæ proferrẽtur, quorum alios martyres, alios confeſſores, omnes verò Catholicos ſacerdotes fuiſſe & permanſiſſe conſtaret, vt ſcilicet ritè atque ſolenniter ex eorum conſenſu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanæ nouitatis blaſphemia condemnaretur. Libet autem ex Eccleſiaſtica quoq; hiſtoria, exemplum eius rei proferre: verum eſt enim quod dixit Sapiens: Nihil ſub ſole nouum, nec valet quiſquã dicere: ecce hoc recens eſt, iam enim præceſsit in ſeculis quæ fuerunt ante nos. Itaq; nec hæreſes iſtæ, quæ nũc Eccleſia Dei tantum exhibent negotii nouæ ſunt, cùm eas ante mille & amplius annos cõfutatas videre liceat: nec eſt ita deploratus noſtrorum temporũ ſtatus quin fuerit etiã olim deploratior, præcipuè quibus tẽporibus Arriana viguit impietas, quæ tã longè tamq; latè graſſata fuerat, vt nõ iam intra populares homines ſeſe contineret, ſed ipſos etiam Eccleſiarum antiſtites implacabilibus odiis committeret, nec ipſis etiam imperatoribus, & eorum aulis intactis. In hoc itaq; rerum ſtatu, fuiſſe ſcribit Socrates catholicũ Imperatorem Theodoſium, qui tota mẽte in eam curã incubuerat, vt motus in cauſa religionis concitati tranquillari, omneq; non opinionum magis, quàm animorum diſſidium

Lib. 2.

Eccle. 1.

Li. 5. ca. 10. Eccle. hiſt.

dium ex Eccleſia tolli,atq; optata illi pax & tranquillitas reſtitui poſsit. Quamobrem congregata ſynodo, Nectarium Epiſcopum accerſit, conſilium ab eo ſibi dari poſtulat,quemadmodũ effici queat, vt ſedatis procellis & tempeſtatibus, quibus tum Eccleſiæ nauis vehementer iactabatur & agitabatur, ad optatum tandẽ aliquando quietis portum,peruenire liceret. Sibi quidem videri,nõ alia via cõmodius id fieri poſſe, quàm ſi quæſtiones & controuerſiæ,quæ motibus iſtis excitãdis cauſam dediſſent,diligentius excuſſæ forent. Hæc poſteaquàm audiuit ex Imperatore Nectarius,cumprimis anxius & ſolicitus,cum Algero primum, deinde cum Siſinio rem communicat. Erat Siſinius,egregia quadam dicendi facultate & minimè vulgari ſacrarũ literarũ cognitione præditus:huc acceſſerat ingenium ſolers,& rerum vſus,& experientia, quam fuerat non mediocrem conſequutus. Itaque facile perſpiciebat, diſputationes, non modo nihil ad ſanandos motus iſtos momenti allaturas,verum illud effecturas potius,vt res in maiorem contentionem exiret. Quapropter hoc Nectorio dat conſilium,vt omni ope contendat & elaboret,ne diſputare ſit neceſſe,ſed priſcorum tãtum interpretationes in medium producantur,quibus prolatis,quęrat ex hæreſiarchis Imperator, quo loco, quove numero doctores illos habeant,quorũ nomina,quàm longè lateq; patet Chriſtianus orbis, cumprimis celebria ſemper fuerũt, nunquid ad Eccleſiam eos pertinere putent,an tanquàm alienos à fide Chriſtiana,reiiciendos cenſeant. Quod ſi, inquit, tanquàm alienos reiecerint: audeant igitur eas anathemate damnare:quod ſi auſi fuerint,ſtatim à multitudine profligabuntur. Sin autem priſcos illos doctores, minimè ſe reprobare teſtati fuerint, noſtrum erit libros eorum proferre,quorum teſtimonio doctrina noſtra confirmatur. Hoc Siſinij conſilium Nectorio probabatur. Itaque nihil cunctatus ad aulam properat, Imperatori rem exponit: Is cupidè rem amplexus, accitis hæreſiarchis,percunctatur ex illis: an aliquam eorum doctorum Eccleſiæ habeant rationem,qui præceſſerant ipſorum hæreſim, num probandos eos, an reiiciendos cenſeant? Illi cùm quorſum iret Imperator neſcirent,non alio loco quàm quo ſuos præceptores eos habere ſe reſponderunt. Quærit rurſus Imperator: Num eos tanquàm fide dignos Chriſtiani dogmatis teſtes recipere velint? Tum pri-

mum

mum olfecerunt illi, quid ſibi vellet hæc Imperatoris in=terrogatio: cum'q; aliter alii erga veterum libros eſſent animati, ortum eſt inter eos diſsidium, cum alii recipien=dos, alii minime recipiendos eſſe cenſerent. Atque ita quorum hactenus vna tantum fuerat hęreſis, hi iam non à Catholicis magis, à quibus diſceſſerant, quàm ipſi à ſeipſis diſſentire cœperunt. Sic eorum concors improbitas (inquit Socrates) haud aliter quàm veterum olim Gigantum lin=gua diſperſa, ſimul turris eorum improbitatis eſt euerſa. Vel ex hac hiſtoria videre licet, minime nouum eſſe, vel quod hęretici priſcorum patrum ſententias aſpernantur & reſpuant, vel quod ad eas Catholici libenter prouo=cant. Eſt autem illud cumprimis admiratione dignum, quod eorum tantopere ſententias oppugnant noſtri tem=poris hæretici, quorum teſtimoniis, quoties ipſis commo=dum fuerit libenter vtuntur. Contra, quorum dogmata tuentur & defendunt, eorum vti teſtimoniis erubeſcunt. Nam nō deeſt illis quoque ſua ſucceſsio, verum non à ſe=de Petri, neq; continuata, ſed interrupta ſucceſsio. Poſſe=mus hoc etiam de reliquis erroribus pridē ſopitis, ac nunc demum hoc noſtro ſeculo reſuſcitatis planum facere: ve=rum vno tantum dogmate Lutheri, in quo cardinem re=rum & iugulum ipſum eſſe perſuaſum habet, in præſentia contenti erimus, vt ſucceſsionem illius indicemus. Docet ille, noſtrum arbitrium non eſſe liberum ſed ſeruum: & abſoluta neceſsitate euenire omnia. Nunquid hoc à Simonis Petri ſede profectum eſt? & non à Simonis Magi po=tius, qui grauis Petri fuit aduerſarius? Quem errorem ſi quid Clemēti credimus, ita Petrus apoſtolus confutauit, vt in eo adſtruendo, niſi centum annis interiectis, nullum Simon habuerit ſucceſſorem. Nam poſt centum demum annos extitit Marcion hæreticus, qui non dubitauit, hoc ipſum aſſerere. Sed exploſus eſt deinceps Marcion quoq;, neq; repertus eſt quiſquam intra centum alios & triginta annos, qui in falſo dogmate tuendo ſuccedere illi vellet: donec ad Manem ventum eſt, vnde Manichæi nomen tra=xerunt. Verum & huius furorem ita compeſcuit Augu=ſtinus, vt octingentis & amplius annis, nullus hanc illius inſaniam, ſequutus eſſe legatur. Primum ante quadringentos annos exortus eſt Petrus Adelhardus, qui pridem ſe=pultum errorem hunc in lucem reuocauit: cuius à Bernardo ſic eſt cōuictus vt annis ducentis quadraginta, qui con

firma

firmaret hoc ipſum, repertus nō fuerit. Poſt quod tempo-ris interuallum, extitit Ioānes Vuicleff, in Conſtantienſi & Baſilienſi Concilio condemnatus. Huic poſt annos certum quadraginta ſucceſsit Martinus Lutherus. Atq; hæc eſt non continuata, ſed ſæpius interrupta ſucceſsio, quod ad hunc articulum Eccleſiæ Lutheranæ, in quo ille ſummam eſſe cauſę ſuę ſcribit. Primus aſſertor fuit Simon Magus: Simoni poſt annos centum ſucceſsit Marcion: Marcioni centum aliis & triginta interiectis Manichæus: Manichæo poſt octingentos & amplius, Petrus Adelhardus: Adelhardo poſt ducentos quadringēta, Ioannes Vuicleff: Ioanni Vuicleff poſt centum quadraginta annos, Martinus Lutherus. Cuius ſucceſsionis adeò pudet Lutherū, & ſectatores eius, vt in ſui erroris huius impii defenſionem, nullum ex his authorem citare audeat: citius adeò qui confutarunt hoc dogma, quoties illi commodum videtur, Auguſtini, Bernardi, & aliorum catholicorum, in aliam quam ipſi ſcripſerunt ſententiam, detorto vſus fuerit teſtimonio: ſic ſuo ipſe tanquam ſorex periit indicio. Catholicos, velit, nolit, fateatur neceſſe eſt, quorum ſententiam oppugnat: quorum verò dogma tuetur, eos hæreticos fuiſſe negare non poteſt. Vnus eſt ex omnibus impii dogmatis huius aſſertor, quem nominare tamē audet, Ioannes Vuicleff, Eccleſiæ iudicio cōdemnatus, quem (tanta hominis eſt audacia & impudētia) ob hoc ipſum, quod ab Eccleſia eſt damnatus, in ſanctorum album referre nō dubitat. Sed quorum ſanctorum? quos iam enumerauimus: Simonem Magum, Marcionem, Manichæum, Petrum Adelhardum: qui ſi ſancti fuerunt, nō fuit ergo ſanctus Petrus apoſtolus, non alii multi qui ſucceſſerunt ei, qui ſanguinem ſuum pro Chriſto fuderunt: non tot martyres, epiſcopi, doctores, qui à Petri ſede ſe nunquam auelli paſsi ſunt, qui omnes vſque ad hæc noſtra tempora, vno ore liberum eſſe, nō ſeruum arbitrium docuerunt. Atque hæc eſt ſucceſsio ſacerdotum & Epiſcoporū, quæ ſicut Auguſtinum olim, ſic & nos in Eccleſiæ catholicæ gremio iuſtiſsime tenet. Cuius quidem ſucceſsionis, vſq; eo nos non pudet, vt quos iſti nunc errores ſuſcitarunt: ſiue dum abſoluta neceſsitate fieri docent omnia: ſiue dum & ſacerdotium & ſacrificiū abrogare, & modo non deū ipſum è medio tollere conātur: ſiue dum ſolam fidem ad ſalutem ſufficere docent: ſiue dum ſanctos inuocandos negant, dum

cœli

cœlibatũ ſacerdotũ oppugnant, dũ orare pro mortuis, aut mediatoris opere ſacrificiũ prohibẽt: dũ ieiunia, vel ciborum in illis delectum, dierumq́ue diſcrimen habendum nõ eſſe putãt: dum imagines è templis eiiciunt: dum Chriſti corporis & ſanguinis veritatẽ in euchariſtia negant: dum ſemel baptizatos rebaptizandos eſſe cenſent, adeò nos nõ pudet ſucceſsionis huius, vt hos & quoſcunque tandem errores alios, quos enumerãdo recenſere longum foret, vel hoc ipſo nomine tanto vehementius deteſtemur, quod his ipſis authoribus de quorum ſucceſsione gloriamur, ante tot ſecula, Chriſtiani totius orbis applauſu, videmus eos eſſe condemnatos. Contra verò, quæ didicimus, in iis tanto & libentius, & fidẽtius permanemus: quod ab iſtis magiſtris didicimus, quorum tot ſeculis ſacroſancta ſemper in Eccleſia fuit memoria, quorum ſcripta publicitus leguntur in templis, & poſt diuinę legis oracula primum locum obtinent, quæ vel ipſi hæretici adeò non ſunt auſi prorſus reiicere, vt quoties id ſuo commodo facere poſſe vidẽtur, vel obtorto collo (quod aiunt) ad ſuã ſententiã cõfirmandam, ea pertrahere conentur: quod ea re ſuis quoque ſcriptis per multum authoritatis acceſſurum eſſe perſuaſum habent. Adeò vel hoſtes etiam ipſi veritatis, quos eſſe præcones intelligunt veritatis, eorum teſtimoniis ad falſitatem ſuam adſtruendam vti gaudent. Et dubitamus adhuc vbi ſit catholica? Scrupulum hunc eximent nobis Chriſti verba dicentis: Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Corpus Eccleſiam eſſe docet nos Paulus, & quidem corpus Chriſti. Sic enim loquitur ad Epheſios: Deus dedit Chriſtum caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius. Aquilas autem, quos eſſe dicemus alios, quàm, quorum iam fecimus mentionem, ſanctos illos Epiſcopos & doctores? quorum & excelſa virtus, & ſublime fuit ingenium, & doctrina ſingularis: quorum plerique fuſo ſanguine ſuo, veritatem eorum, quæ ſcripſerunt, comprobarũt. Quamobrem vbicunque videris illas aquilas cõgregatas, ibi Chriſti corpus, ibi catholicam Eccleſiam eſſe nõ dubitaueris: ſicubi vnam aliquam in ſententiam conuolant, ex variis & longo locorũ interuallo diſiunctis totius orbis chriſtiani partibus ſanctæ illæ aquilæ, Dionifius Areopagita, Clemens, Ignatius, Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſt. Theophilus Alexandrinus, Epiphanius, Hiero-

Mat. 28.

Ephe. 1.

vbi corpus ibi aquilæ

Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Ponti-
fex, Beda, Iſidorus, Bernardus, & qui ſunt eos ſequuti,
quos omnes enumerare longum foret, quin hæc Eccleſiæ
catholicæ ſententia ſit, nihil eſt quod ambigas. Verum hic
iſti contradicunt: Nunquid etiã hi quamlibet docti & ſan
cti viri, non aliquando ſpiritu dei deſtitui potuerunt, vt
ſuo pleraq;, hoc eſt humano ſpiritu ſcriberent? Potuit ſa-
nè ſeorſum eorum aliquis: at non in eo in quo cum cæte-
ris idem ſentit omnibus: nõ in eo quod eſt tot ſeculorum
conſenſu comprobatum. Quoniam verò de ſpiritu men-
tionem fecimus, neq; noſtra hac ætate ferè quiſquam eſt
hæreticorum, qui ſibi dei ſpiritum ita non vendicet, vt ali
is detrahat omnibus: libet pro libelli huius concluſione,
quemadmodum dinoſci ſpiritus oporteat, paucis demon-
ſtrare. Præclarè monet Ioannes apoſtolus & euangeliſta:
1. Ioan. 4 Chariſsimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiri
tus, ſi ex Deo ſunt. Cauſam cur ita moneat, addit, dicens:
quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.
Reuera ſi fuit aliquando, nunc eſſe tempus illud videtur,
quo probare ſpiritus cumprimis eſt neceſſarium: qua vna
re quicquã eſſe poteſt difficilius, vt inter alia, quæ Paulus
1. Cor. 12 enumerat, nõ minimum dei donũ ſit, diſcretio ſpirituum.
Sed explicet ille difficultatem hãc, qui nos vt ſpiritus pro-
baremus admonuit: In hoc, inquit, cognoſcitur ſpiritus
dei: Omnis qui confitetur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe,
ex Deo eſt, & omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex deo non
eſt. Hæc verba Ioannis enarrans Auguſtinus, cuius inter-
In primã canonicã Ioã. pretationem potiſsimum ſequi libet: Quaſi eriguntur, in-
quit, aures ad diſcernendos ſpiritus, & tale quiddam audi-
uimus, vnde nihilominus non diſcernamus. Quid enim
ait? Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in car
ne veniſſe, ex deo eſt: ergo ſpiritus qui eſt apud hæreticos
ex deo eſt, quia confitentur Ieſum Chriſtum in carne ve-
niſſe. Quære ab Arrianis, confitentur Ieſum Chriſtum in
carne veniſſe: quære ab Eunomianis, confitentur Ieſum
Chriſtum in carne veniſſe: quære à Macedonianis, confi-
tẽtur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe: Interroga Cataphri
gas, confitẽtur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe: interroga
Nouatianos, cõfitẽtur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe. Om
nes ergo iſtæ hæreſes ſpiritum dei habent? non ergo pſeu
doprophetæ ſunt: nulla eſt ergo ibi deceptio, nulla ſedu-
ctio: Certe Antichriſti ſunt, qui ex nobis exierunt, ſed nõ

erant

erant ex nobis. Quid ergo facimus: vnde diſcernimus? Audiuiſtis quia dictum eſt, Qui negat Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, hic eſt Antichriſtus, & ibi quæſiuimus, quis neget? quia nec nos negamus, nec illi negant: & inuenimus quoſdam factis negare, iuxta illud Apoſtoli: Confitentur ſe noſſe deum, factis autem negant. Quæramus igitur in factis, & non in lingua: Quis eſt ſpiritus qui nō eſt ex deo, & neget Chriſtum in carne veniſſe: & quis eſt ſpiritus, qui ex Deo eſt, & confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Eia fratres, opera attēdamus, non ſtrepitum linguæ: quæramus quare venerit in carne Chriſtus, & inueniemus, qui negant deum in carne veniſſe. Nam ſi linguas attendas, multas hæreſes auditurus es, confitentes Chriſtū in carne veniſſe: ſed conuincit illos veritas. Quare venit Chriſtus in carne? Venit vt traderetur gentibus, vt illuderetur, vt flagellaretur, vt conſpueretur, vt occideretur: venit vt mereretur pro gente, & non tantū pro gente, ſed vt filios dei, qui erāt diſperſi, congregaret in vnum. Charitas illum de cœlo detraxit, charitas carne veſtiuit, charitas, vt acerbam & ignominioſām crucis mortem oppeteret, impulit. Maiorem hanc charitatem nemo habet, q̃ vt animam ſuā ponat quis pro amicis ſuis, poſuit ille pro inimicis. Quiſquis ergo non habet charitatem, negat Chriſtum in carne veniſſe. Nunc iam hęreticos omnes interroga: Chriſtus venit in carne? Venit: hoc credo, hoc profiteor. Imò hoc negat. Vnde nego? audis quia hoc dico. Imò ego cōuinco quia negas. Dicis voce, negas corde: dicis verbis, negas factis. Quomodo, inquis, nego factis? Quia Chriſtus ideo venit in carne, vt mereretur pro nobis, ideo mortuus eſt pro nobis, quia multam charitatem habuit, per quam filios dei, qui erant diſperſi congregauit in vnum. Tu non habes charitatem, quia non modo non cōgregas: verumetiam quę pretioſo Chriſti ſanguine congregata ſunt, ea diſpergis, & pro honore tuo diuidis vnitatem. Ergo nunc intelligite ſpiritum ex deo, pulſate, tangite vaſa fictilia, ne forte crepuerint & male reſonent, videte ſi integre ſonāt: Videte ſi eſt ibi charitas. Tollis te ab vnitate orbis terrarum, diuidis eccleſiam pro ſchiſmate, dilanias corpus Chriſti. Ille venit in carnē, ille mortuus eſt, vt filios dei qui erant diſperſi congregaret in vnū: tu ideo clamas, vt cōgregatos diſperſas. Ergo ipſe eſt ſpiritus dei, qui dicit Ieſum in carne veniſſe: qui dicit nō lingua, ſed fa-

1. Ioan. 2.

Tit. 1.

Mat. 20.

Ioan. 11.

Ioan. 15.

ctis,qui dicit non ſonãdo,ſed amando:ille autem non ſpiritus dei, qui negat Ieſum in carne veniſſe: negat & ipſe non lingua,ſed vita,non verbis,ſed factis. Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum ex deo nõ eſt,& hic eſt Antichriſtus:ſoluere,factis intelligitur. Ille venit colligere, tu venis ſpargere:quomodo non negas Chriſtum in carne veniſſe,qui diſrumpis eccleſiam,quam ille congregauit? contra Christum venis,Antichriſtus eſt. Hæc pluribus verbis ex Auguſtino tranſſcribere viſum eſt, vt qui ſit ex deo,qui non ſit ex deo,ſpiritus cognoſci poſsit. Qui etiam alibi eadem verba Ioannis explicans:Quid eſt,inquit,negare Chriſtũ factis? Superbire & ſchiſmata facere: Ita factis negatur Chriſtus:vnitatem quippe amat Chriſtus. Quamobrem non omnis ille ſpiritus,qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe,qui confitetur, quod vnus ipſe mediator dei ſit & hominum, quod ſit propitiatio pro peccatis totius mũdi: quod non ſit aliud nomen ſub cęlo datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri, non omnis, qui confitetur hæc, ſpiritus ex deo ſtatim eſt:ſi voce tantum clamat non opere:ſi lingua confitetur,non factis: ſi nõ habet charitatem,per quam cum Chriſto congreget,ſed flagrans odio, quos congregauit Chriſtus, eos cum diabolo diſpergit: habeat Chriſtum in ore quãtum velit,glorietur de verbo dei,iactet ſe de Euangelio:dicit Auguſtinus,quod eſt Antichriſtus. Verum quid nos hæc Auguſtinum dicere dicimus? dicit hoc ipſa veritas: Qui non congregat mecum, ſpargit. Si congregat Chriſtus, tu quos ille ſanguine ſuo congregauit,ſpargis, quid hoc eſt aliud quàm Antichriſtum eſſe? Meminimus hoc quoq; nos iam ex Auguſtino docuiſſe, quod, ſicut à Paulo traditum accepimus, totus Chriſtus & caput eſt & corpus. Caput eſt vnigenitus dei filius,corpus eius eſt eccleſia. Non ſatis eſt ſi de capite credas,quæcunque de eo ſanctæ ſcripturę nobis prodiderũt, ſi te ſegregas à corpore capitis huius,à ſancta catholica eccleſia. Si non cõmunicas eius vnitati,ſi cõtra eum,quẽ tot ſeculis illa recepit ſenſum, ſcripturas interpretaris, ſi tibi ſoli plus,ꝗ illi vniuerſæ credi vis:quid aliud,ꝗ in te eſt,ſoluis Ieſum:atq; ita Antichriſtus es. Qui enim vel eccleſiam à capite ſuo Chriſto,vel ſeipſum ab eccleſia,vel eccleſiã in ſeipſa ſeparat & diuidit, is verè Chriſtum ſoluit, & Antichriſtus vere dici meretur, quia ſcindit, quod Chriſtus vnitum eſſe vult. Habemus ergo iam, qui ſit ex deo ſpiritus:

Serm. 31. de verbis Apoſtoli.

1. Tim. 2

1. Ioan. 2

Act. 4.

Mat. 12.

De vnitate Eccleſiæ, cap. 4.

tus:qui non ſit ex deo. Quicunq; ſoluit Ieſum, hoc eſt qui diuidit corpus eius, eccleſiam, non eſt ex deo, ſed eſt Antichriſtus: non qui ſcientia, ſed qui charitate præſtat, is demum ex deo ſpiritus eſt. Scientia enim inflat, charitas eſt quæ ædificat: nec eſt aliud quicquam æquè noxium, atque remota charitate ſcientia. Quamobrem recte monet Auguſtinus: Amate ſcientiam, ſed anteponite charitatem. Scientia ſi ſola ſit, inflat: quia verò charitas ædificat, non permittit ſcientiam inflari, quam ſi ſcientiæ coniunxerimus, futurum eſt ſicut ſcribit Maximus, vt careamus omni ſuperba inflatione, erimusq; ſpiritales œconomi, cũ noſmetipſos, tum omnes qui nobis appropinquant ædificantes: ibi ergo inflat ſcientia, vbi charitas non ædificat, vbi ædificat, ſolidata eſt. Non eſt ibi inflatio, vbi petra eſt fundamentum. Quando autem tentat inflatio, hoc eſt elatio? vtiq; quando charitas deeſt. Eſt igitur abſque charitate cum primis noxia ſcientia, quæ ſuperbos reddit & inflatos, cuiuſmodi ſunt dæmones, qui nõ aliunde nomẽ apud Græcos, quàm à ſcientia traxiſſe creduntur: qui ſicut ipſi ſuperbi ſunt, & arrogantes, ob quod etiam vitiũ, tanquam fulgur de cęlo ceciderunt: ita quod ipſis ruinæ cauſa fuit, per id primis parentibus noſtris inſidias fecerunt, & vt ex paradiſo deturbarẽtur, in cauſa fuerunt. Quid enim promiſit illis dæmon, quo facilius perſuaderet, vt contra diuinum edictum de ligno ſcientiæ boni & mali manducarent? Eritis, inquit, ſicut dii ſcientes bonum & malum. Videte inflantem ſcientiã, vnde ad primos parentes noſtros, vnde ad nos etiam eorum poſteros innumerę calamitates & miſeriæ redundarunt. Quod ſi, quod Paulus monet, noluiſſent illi altum ſapere, vel plus ſapere quàm oportet ſapere: ſi contenti fuiſſent ſapere ad ſobrietatem: ſi non eſſe deo ſimiles, inflante ſcientia contendiſſent: ſi quod eis liberaliter à deo conceſſum fuerat, in eo acquieuiſſent, nec ipſi, nec nos eorum proles ex illo tam felici ſtatu deturbati, in has tantas calamitates recidiſſemus. Sed homo cum in honore eſſet, non intellexit, & ideo comparatus eſt iumentis inſipiẽtibus & ſimilis factus eſt illis. Sic etiam qui deturbatus eſt de cęlo, nõ ex ordine Seraphin, ſed ex ordine Cherubin fuiſſe dicitur. Sic enim loquit Propheta: Peccaſti, & eieci te de monte dei, & perdidi te ô Cherub, protegẽs de medio lapidũ ignitorũ: & leuatũ eſt cor tuũ in decore tuo, perdidiſti ſapientiã in pulchritudine tua, in ter-

1. Cor. 8.
Serm. 53. de verbis dñi.
Centuria. 4 cap. 59.
Luc. 10.
Ro. 11. 12.
Pſal. 48.
Ezec. 28.

ram proieci te, ante faciem regum dedi te,vt cernerent te. Quod quidem carere myſterio nõ videtur. Significatur enim hac re, quod lapſus eius incitamentum fuerit,nõ diuini amoris,verum ſciẽtiæ ſuæ,excellentia: Cherub enim plenus ſcientia,Seraph plenus amore interpretatur. Quid autem? qui nunc Eccleſiam conturbãt, qui Chriſti corpus dilaniant, qui pro honore ſuo diuidũt vnitatem,quanam alia reputamus eos ad id faciendum adduci, præterquam inflante ſine charitate ſcientia? Quid illis aliud ſuggerit diabolus, quàm quod ſuggeſsit olim parentibus noſtris, dicens: Eritis ſicut dii ſciẽtes bonum & malum. Nunquid non ſe deos eſſe ſibi perſuadent,qui ſiue de ſanctorum patrum ſcriptis,ſiue de conciliorum decretis productum aliquid audiuerint, quòd ſuis dogmatibus aduerſetur,ilico tanquã hominum commentũ reiiciũt, tanquam homines & ipſi non ſint? Cuius autem ea re ſe filios eſſe declarant,

Eſa.14. niſi Cherub eius qui dixit: In cœlum conſcendam,ſuper aſtra dei exaltabo ſolium meum,aſcendam ſuper altitudinem nubium,& ero ſimilis Altiſsimo: qui poſtea in infernum detractus eſt,in profundũ laci. Certe quicunq; ſunt hoc ingenio præditi, quamlibet glorientur ſe certos eſſe, quòd habẽt ſpiritum dei: certum eſt quòd non dei,ſed ſathanæ ſpiritu aguntur: non ex dei ſpiritu quæ inflat ſcientia ſed quæ per charitatem ædificat, ea demum eſt ex dei ſpiritu: Cæterum quę charitate vacua eſt,haud aliter ſe habet,atque cibus ſine digeſtione. Sicut enim cibus indigeſtus, cum nõ fuerit bene concoctus,generat malos humores,& corrumpit corpus non nutrit: ſic & multa ſcientia ingeſta ſtomacho animæ,ſi charitatis igne decocta nõ fuerit,quid aliud quàm tumores parit & inflationes? Quam obrem recte monet Apoſtolus, vbi de ſciẽtia meminit in-

1.Cor.8. flante: Qui ſe exiſtimat aliquid ſcire,nõdum ſcit quomodo oporteat eum ſcire: neſcit enim quomodo vtẽdum ſit ſciẽtia quod præſcribit ea,quæ nõ inflatur charitas. Quiſquis igitur ad ædificationem, non ad deſtructionem habere vult ſcientiã,primum ſeipſum ſcire ſtudeat: ſic enim futurũ eſt,vt faceſſat omnis tumor & arrogãtia. Porrò ſpirituale ædificium ſtare non poteſt, niſi ſtabile iactum ſit humilitatis fundamentum. Statuat itaq; ſe ante faciem ſuam homo,ſuã ſecum reputet imbecillitatẽ: mox illud con

Rom.12. ſequetur,vt ſit non inter alta ſapiẽtes,ſed inter humilibus

Philip.2 conſentiẽtes: Nihil agit per contentionẽ,neq; per inanem gloriam,

gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſe alios arbitrabitur,atq; aliorum, præſertim verò maiorũ,plus quàm ſuo ipſius iudicio tribuendum,eſſe putabit: non modo non ſe præferet vlli,ſed ſibi potius cæteros anteponet. Siquidem ſicut qui per oſtium trãſit, cuius demiſſum nimis eſt limẽ, quãto ſe demiſerit magis,tanto facilius effugiet,nę impingat: quod ſi vel trãſuerſo digiti ſpatio,ſe,quam oſtii menſura patitur,altius erexerit,è veſtigio quaſſato capite collidetur:ad eundem planè modum habet ſe mens hominis: quanto ſe demiſerit magis,tanto facilius cauebit,ne offendat:quod cauere non poterit,ſimul vt ſe vel paululum erexerit.Hoc eſt quod à Chriſto quoq; dictum legimus:Confiteor tibi pater,domine cœli & terræ,quia abſcõdiſti hæc à ſapientibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis. Et in prouerbiis:clamat ſapiẽtia: Si quis eſt paruulus,veniat ad me.Quiſquis ergo ſcire vult,diſcat quemadmodũ eum ſcire oporteat.Docebit autem eum,ea quę nõ inflatur charitas, ne velit eſſe ſicut Deus, ne ſuper nubium altitudinę aſcendat,ne ſimilis eſſe cõtendat Altiſsimo: ſed ſecum ſui potius generis mortalis comparet,ac non modo non ſe illis,verum ſibi potius illos anteponat:Sic ſecum ipſe reputet:Homines fuerunt, quibus hunc aut illum ſenſum hæc habere ſcriptura viſa eſt:homo ſum & ego,non minus,ac fortaſſe magis etiam, quàm eorum aliquis errori obnoxius:Ac ſi fortè illi peccatores fuere,quãto ſunt maiores iniquitates meæ, quæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue,grauatæ ſunt ſuper me.Fieri poteſt vt halluciner,vt error ſit,quod mihi verũ nunc eſſe videtur. Quamobrem non committam, vt ab eo temerè diſcedam,quod tanto omnium conſenſu tot ſeculis receptum,quod ab iis etiam, qui ex vniuerſo orbe Chriſtiano viro doctrina & pietate præ cæteris inſignes, vnum in locum hac ipſa de cauſa congregata fuerunt, vnanimi voluntate definitum eſſe video. Fortaſsis illi viderunt aliquid,quod ego peccatis meis impeditus videre nũc non poſſum:fortaſsis ſi præſens in eorum conſeſſu adfuiſſem, &, quibus illi rationibus hoc ita ſtatuerunt, audiuiſſem, idem quod illi, ſenſiſſem. Hoc ſpiritu qui præditus eſt, nihil dubitet, quin is ex Deo ſit, qui reſiſtit ſuperbis, humilibus autem dat gratiam.

Mat. 11.

Prou. 9.

1. Pet. 5.

CAPVT XCIII.

Paræneſis cum totius operis peroratione.

HVnc ſpiritũ dari ſibi poſtulent omnes, qui Chriſtiani & Orthodoxi cenſeri volunt, quos in extrema operis huius noſtri parte, viſum eſt nobis iiſdem verbis affari, quibus Philippenſes olim

Phil.2. Paulum eſſe legimus alloquutum. Si qua, inquit ille, conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudiũ noſtrum. Scripſit hæc ad Philippenſes Paulus, à cuius ſanctitate quàmuis ita longe nos eſſe remotos agnoſcamus, vt ne qui corrigiã quidem calciamẽti ſoluamus, nos dignos ingenue fateamur: quibus tamẽ aliis, quàm doctoris gentium, ex quibus nos originem duximus, verbis rectius alloqui poſſumus fideles omnes, quorum cura, fidei noſtræ peculiariter eſt à Deo commiſſa, eos præſertim, quibus nihil quod receptum eſt placet, qui nouis quibuſdam & pere

Heb.13. grinis doctrinis abducti, nolunt nobiſcum in Chriſti pace, in Eccleſiæ catholicæ vnitate, in fraterna charitate gaudere, ſed ab orbe terrarum, quo Eccleſia catholica, ſecundum Prophetica & Euangelica promiſſa, diffunditur, ſe dirimentes in parte eſſe, & pars dici, quàm à catholica nomen ducere malunt, nec amant nobiſcũ idipſum, ad quod nos toties hortatur Apoſtolus, cum tamen eundem ſe dicant nobiſcum confiteri Chriſtum: quin altare contra altare erigere, cathedram contra cathedram conſtituere cõnantur. Hos itaque præ cæteris vt Paulinis verbis his admoneamus, cogit nos paterna cura & ſolicitudo noſtra, quam pro ſalute eorũ gerimus: Si qua conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudiũ noſtrum. Quatuor ſunt, per quæ Paulus Philippenſes obſecrat. Primo loco: Si qua, inquit, conſolatio eſt in Chriſto. Non cuiuſuis, verum eius, quæ eſt in Chriſto cõſolationis meminit:

2.Cor.1. in Chriſto, qui pater eſt miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis, qui cõſolatur nos in omni tribulatione noſtra: ipſe enim ſolus eſt, per quem abundat conſolatio noſtra:

Mat.11. ipſe ſolus eſt qui dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & inuenietis requiem animabus veſtris. Quærat qui volet ex auro & argento, quærat ex amplitudine poſſeſſionum, quærat aut ex doctrina excellenti, aut ex eloquentia ſingulari, quærat ex

qua-

quacunq; tandem earum rerum conſolationem,quę multitudinis imperitæ iudicio cum primis eſſe videntur expetendæ: nos extra Chriſtum moleſtias multas,conſolationem ſcimus nullã. Solus Chriſtus eſt conſolatio noſtra, pax,quies & tranquillitas noſtra: ſic enim ipſum iam iam ex hoc mundo migraturum,ſuis dixiſſe legimus.In mundo preſſurã habebitis,in me verò pacem. Quamobrem ô filioli,quos iterũ in Chriſto parturimus,ſi vultis in Chriſto pacem,ſi vultis in Chriſto conſolationẽ habere, quam ipſi cupitis obtinere, nobis eandem in Chriſto & propter Chriſtũ conſolationẽ adferte. Conſolemini nos,qui pro Chriſto legatione fungimur apud vos, vt viciſsim Chriſtus conſoletur vos: conſolemini nos, implete gaudium noſtrum.Dicit ſecundo loco Paulus: Si quod ſolatiũ charitatis.Nulla ex re maius eſſe poteſt,q̃ ex charitate ſolatiũ: ſiquidem vbi charitas eſt,ibi Deus eſt: Deus eſt enim charitas. Quapropter quod ex charitate,hoc ex Deo ſolatiũ eſt, Si quod igitur eſt ſolatium, quod habet fraterna charitas,quæ triſtitia pariter & læta facit communia, implete gaudium noſtrum. Addit tertio loco: Si qua ſocietas ſpiritus.Societas ſpiritus aliud nõ eſt,quàm coniunctio fidelium,quam efficit ſpiritus ſanctus,per quã vnum corpus, vnus ſpiritus ſumus omnes. Hac ſocietate nulla eſſe poteſt, neq; firmior,neque iucundior: de hac ſocietate ſi eſſe vultis, ſi ad corpus Chriſti pertinere, ſi membra eius eſſe cupitis,implete gaudiũ noſtrum. Subdit quarto & poſtremo loco: Si qua viſcera miſerationis. Si nondũ obriguerunt ſenſus veſtri, ſi piis ducũtur adhuc affectionibus animi veſtri,implete gaudium noſtrum. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.Capiat itaque vos, nunc noſtri miſericordia, ſi extremo illo die miſericordem iudicem habere vultis: nam qua menſura menſi fueritis,eadem remetietur vobis.Quare ſi quæ ſunt in vobis viſcera miſerationis,implete gaudiũ noſtrum.Inchoatum quidem fuit gaudium hoc ante annos prope ſexcentos,& ad hæc vſq; noſtra tempora continuatum,ſed proh dolor proximis his annis ſuperioribus, eſt non leui triſtitia cõtaminatum. Quantam nos ex eo lætitiam accepiſſe putatis,quod cum iam à ſexcentis annis prope Chriſti receperit Euangelium Polonia,tantam in eo tuendo gentis noſtræ conſtantiam videre ſemper licuit, vt ab eo nunquam in aliud ſe cuiuſuis,quàm Chriſti potius Euangeliũ

Ioan.16.
Gal.4.
2.Cor.5.
1.Ioan.4.
Ephe.4.
Mat.5.
Mat.7.

tranſferri paſſa ſit? Verum gaudium hoc noſtrum valde eſt imminutum, poſtquā paucis his ſuperioribus annis ab eo, quod nobis traditum eſt, ſancto Dei verbo pleroſq; receſsiſſe videmus: quibus melius erat non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti.

2.Pet.2. Currebatis bene: quis vos faſcinauit non obedire verita-

Gal.5. ti, quam ſemel amplexi fueratis? Quare ſi qua conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudiū noſtrum: date operam, vt quod magna cum laude fuit à maioribus veſtris inchoatum, & ab illis quidem conſtanter ad extremum vſq; vitę diem, à vobis autē aliquandiu continuatū, optato fine terminetis & ſicut à maioribus accepiſtis, ad poſteros tranſmittatis. Quod ad nos attinet, qualeſcunq; ſumus, indigni quidem, ſed miniſtri tamē Dei ſumus, pro Chriſto legatione fungētes: eorum loca tenemus, qui primi gentem hanc noſtram voluntariè Deo genuerunt verbo veritatis. Non ignoratis Apoſtolos veſtros Adalbertum & Staniſlaum, quorum admirabilis vitę ſanctimonia toti eſt orbi teſtata. Quod illi nobis Euangelium ſanguine ſuo ſignatum reliquerunt, quod miraculis propagarūt, quod ipſi ab Apoſtolis, quod nos ab ipſis per longū Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſsionem accepimus hoc & non aliud annuntiamus vobis. Quod ſi vita noſtra longe diſsidet ab eorum vita, agnoſcimus peccata noſtra, ſed certe doctrina noſtra ab illorum doctrina non diſsidet. Nam quod ab illis creditum, non quod à nobis inuētum eſt: quod ab illis accepimus, non quod ipſi excogitauimus, hoc vobis tradimus. Res eſt non ingenii, ſed doctrinę: nō vſurpationis priuatæ, ſed publicæ traditionis: non à nobis prolata, ſed ad nos perducta: quā ita vt perducta eſt ad nos, adferimus ad vos, nō inſtitutores ipſi ſed ſectatores: non ducentes, ſed ſequentes: non authores, ſed cu-

1.Tim.6. ſtodes, memores illius, quod verum veri Dei cultorē Paulus admonet: Depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocū nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ: quod apud nos ab his qui prçceſſerunt nos ſanctis patribus fuit depoſitum, id iuxta Pauli monita, fideliter à nobis cuſtoditum, vobis nunc reddimus. Quiamobrē ſi nullas ad vos prophanas vocum nouitates adferimus: ſi à Paulo docti, quod à patribus depoſitum fuit apud nos fidei talentum, id magna fidei cuſtoditum vobis reddimus, iterumq; atq;

iterum rogamus vos, & obſecramus, implete gaudium no ſtrum. Sed vos iampridem noſſe proculdubio cupitis, qua nam tandem ratione gaudium noſtrum per vos impleri velimus. Non eſt cur anxio ſitis & ſollicito animo: nihil difficile, nihil durum & moleſtum, nihil quod non cum voluptate potius quàm cum labore coniunctum ſit vobis præſcribemus: neq; enim aliter nos à vobis, quàm ſicut ma giſter noſter Paulus olim à Philippēſibus impleri gaudiū noſtrum poſtulamus. Principio, vt idem ſapiatis omnes: deinde vt eandem charitatem habeatis. Quid vobis videtur. Eſtne aliquid in hoc laboris & moleſtiæ? nunquid non dulce potius cumprimis & iucundum eſt, quod à vobis exigimus? Non vt maria tranſmittatis, nō vt partem aliquam terrarum orbis peruagemini, nō vt aut opes obiiciatis, aut ſanguinem veſtrum profundatis, aut aliquam corporibus veſtris moleſtiam adferatis, nihil horum aut ſimilium præcipimus: Ac ſi quid tamen huius generis pro Chriſto legatione fungentes præciperemus, certe Chriſti cauſa, non modo detrectare, verumetiam ſumma cum animorum alacritate obire vos oporteret omnia. Nam ſi nullos non perfert labores & moleſtias agricola, nulla non adit pericula mercator, nullis non diſcriminibus vitam ſuam obiicit miles, dum exiguo lucro potiri queant, quo tamen an ſint potituri, certum adhuc nō eſt, & ſi maxime potiti ſint, perſæpe tamen citius opinione ſua dimittant neceſſe eſt: ſi mox perituri commodi cauſa perferrent iſti tam acerba multa, tam alacriter, vos non multo maiore alacritate eadem omnia laturi eſſetis, vt infinitum, nec vllo vnquam tempore vobis periturum theſaurum ibi conſequi liceat, vbi neque erugo, neque tinea demolitur neq; fures effodiunt aut furantur: vbi qua ſemel potiti fueritis vita beata ea perpetuo frui licebit? Sed tamen nos nullū vobis grauius onus imponemus. Mandatum quod nos pro Chriſto legatione fungentes præcipimus vobis hodie, non ſupra vos eſt, neque procul poſitum, nec in cœlo ſitum, vt poſsitis dicere, quis noſtrū valet ad cœlum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atq; opere compleamus: neque trans mare poſitum vt cauſemini & dicatis: quis è nobis poterit transfretare & illud ad nos vſque deferre, vt poſsimus audire & facere quod præceptum eſt? ſed iuxta vos eſt ſermo valde in ore veſtro & in corde veſtro, vt faciatis illum. Breue verbum eſt, & expeditum.

Mat.6.

Deut.30.

Hoc tantum hortamur vos,oramus & obſecramus, vt id-
ipſum credatis,vt eandem charitatem habeatis. Quid eſt
facilius,q̃ credere? quid dulcius,quàm amare. Quid autē
vtroq; fructuoſius? Videtis quā ſit expeditum,quod à vo-
bis poſtulamus : modo voluntas adſit,dictum ac factum,
gaudium noſtrū per vos erit impletum : neq; enim peten-
tibus deerit eius auxiliū, qui operatur in nobis & velle &
Philip.2. perficere. Sed hic dicet veſtrum aliquis. Quid hoc rei eſt
tanquā cum infidelibus ita nobiſcū agitis? Nunquid non
credimus? Nobis verò,quin credatis dubium non eſt,ſed
minime ſufficere putamus ſi quomodocunq; tandem vos
credere profiteamini,verū ſicut iubet Paulus ita vos crede
re velimus,vt idem credendo ſapiatis. Non vt ſingularem
ſiue ſolitariam quiſq; ſuam,non vt VViten.non vt Tiguri
nam,non vt Auguſtanam,non vt aliam quamcunq; (iam
enim proh dolor luditur fidibus,non vna fides retinetur)
ſed vt catholicæ fidei confeſsionem Chriſtianā vnanimi-
ter omnes amplectamini. Quæ malū iſthæc eſt amentia,
cum olim vnum Deum colentes, vno & eodem nomine
Chriſtiani fuerimus appellati,quod nunc pleriq; tam præ-
clarum nomen hoc faſtidiunt, & Euangelici q̃ Chriſtiani
vocari malunt? Scilicet extra Chriſtum,Euangelium eſſe
poteſt? Quid eſt Euangeliū? læta annuntiatio, Poteſt au-
tem extra Chriſtum læta eſſe vlla annuntiatio? Sempiter
næ & æternæ mortis annūtiatio extra Chriſtū eſſe poteſt,
Ibidem. læte alicuius rei nuntius extra Chriſtum eſſe non poteſt.
Quamobrem vnde diſceſsiſtis,eo redeatis,neq; nomen il
lud faſtidite,quod eſt ſuper omne nomen, quod ſolū præ
nobis ferre,de quo ſolo gloriari nos oportet. Nihil prædi-
cari de nobis poteſt glorioſius, q̃ ſi quemadmodū qui præ-
ceſſerunt nos omnes,ex quo tempore Chriſti ſemel Euan
gelium recepit Polonia,Chriſtiani ſimus & vocemur oēs,
Chriſtiani non ita pridem vocati eſtis,Chriſtianis parēti-
bus prognati,à Chriſtianis maioribus profecti, Chriſtia-
ni ſicut initio ſic deinceps etiā ſemper & eſſe & dici velitis,
neq; vos ab illis præcidatis quos eſſe & fuiſſe Chriſtianos
negare nō poteſtis. Etiam atq; etiā obſecramus vos per no
1.Cor.1. men domini noſtri Ieſu Chriſti,cuius nominis & ipſi cō-
municatione gaudemus et vos nobis cum vna maiorū no
ſtrorū exemplo gaudere cupimus vt idipſum dicatis om-
nes,idipſum ſentiatis,idē ſapiatis,& nō ſint in vobis ſchiſ-
mata,ſitis aptē perfecti,in eodem ſenſu,& in eadē ſenten-

tia,

tia,memores libertatis, qua ſemel nos Chriſtus liberauit *Gala.5.*
omnes quotquot eſſe & dici Chriſtiani vultis,nolite iterũ
iugo ſeruitutis cõtineri,nolite effici ſerui hominũ,Homo
eſt Lutherus,homo eſt Philippus,homo eſt Caluinus,quo
rũ alicuius opinionem cũ ſequimini. Atqui mendacẽ om-
nem hominẽ eſſe,digito Dei ſcriptũ eſt. Nolite ſic eorum *Pſal.115.*
alicui vos addicere,vt præ eo,quod ipſi ſenſerũt totius Ec
cleſiæ,quę firmamentũ eſt & columna veritatis ſenſum &
cõſenſum poſthabendũ eſſe putetis.Iam verò ſi verbi Dei
appellatione,quod nũc (proh dolor) nõ raro fit à multis,
verbũ hominis dignati fueritis,videte,nũquid nõ germa-
na ſit hęc idololatria?Fugite idola per deum immortalẽ.
Nõ eſt Deus Caluinus,nõ eſt Deus Bucerus,aut quicunq;
tandem alius ex illis,qui multo crudelius Chriſti corpus *1.Cor.10.*
ſanctiſsimũ tractauerunt, q̃ illi ipſi qui Chriſtũ in crucem
egerũt.Tunc enim venerunt impii milites,& nõ fregerũt
crura Chriſti,nunc venerũt iſti ſpeciem pietatis habentes *Ioan.19.*
virtutem autẽ eius abnegãtes,& diruperunt ac in multas
partes conciderunt totũ corpus Chriſti,vnam ſanctam,ca *2.Timo.3.*
tholicã,Apoſtolicam Eccleſiam,Integrum Chriſti corpus
inter manus perſequutorũ in cruce permanſit,& inter ma
nus Chriſtianorũ non eſt iam integrum corpus Eccleſiæ.
Quamobrem eorum ſectatores eſſe nolite, per quos tam
nefarium ſcelus patratũ eſſe videtis,ſed ſpiritum ſanctum
per ſuum vas electum,vos vt idem ſapiatis monentem au
dite.Non vt ſuam quiſq; propriam confeſsionem adferat,
ſed vt qui vos eſſe Chriſtianos profitemini(libet enim re-
cepeum hoc nomen potius vobis tribuere, quo ſuperſti-
tibus etiam Apoſtolis Antiochiæ primũ eorum vſi diſci- *Act.11.*
puli leguntur,quã nouum aliud heri (quod aiunt) & nu-
diuſtertius à nouarum rerũ ſtudioſis vſurpari cœptum:vt
idẽ ſapiatis quod veſtros vel cõmunes noſtros potius ma-
iores,Chriſtianos citra dubitationem vllã ſapuiſſe cerni-
tis:qui nos præceſſerunt cũ eodem ſigno fidei,& dormiũt
in ſomno pacis. Procul à vobis abſit,hæc impietas,vt pa-
tres veſtros,auos,proauos, atauos, idola coluiſſe & nunc
demũ Chriſtum prędicari cęptum eſſe:nunç demũ veſtris
oculis Euangelii lucẽ affulſiſſe,hoſtibus veritatis & inimi
cis crucis Chriſti credere animum inducatis. Quingenti
iã ſunt octoginta ſex anni ſicut annalibus noſtris memo
rię proditũ legimus,cum per Chriſtum Deũ noſtrum ab
idolorũ errore ſumus abducti, & ad veritatis agnitionẽ
perducti,

perducti,qui poſtquam ſemel nos ab idolorum cultu reuocauit,quæ nunquam ſatis eſt prædicanda bonitas illius & miſericordia,nō permiſit, deinceps vnquam ſanguine ſuo nos ablutos,eodem luti volutabro fœdari.Idem igitur ſapiatis quod parentes,quod aui,quod proaui, quod attaui veſtri, qui pie Chriſtum coluerunt iam inde à ſexcentis annis prope ſapuerunt, quandoquidem & ipſi non diuerſum ab eo ſapuerunt,quod reliquus orbis Chriſtianus ab ipſis Apoſtolis receptum & per longam Epiſcoporū & ſacerdotū ſucceſsionem ad nos vſq; perductum ſapuit ſemper,& ſapit etiam nunc,& ſapiet deinceps vniuerſus. Non eſt Polona fides,non Lithuana, non Germana, quam vt firmiter teneatis,vobis perſuadere conamur: nō eſt huius vel illius nationis aut prouinciæ,vt nationalis aut prouincialis dici queat: eſt & vocatur fides catholica,per vniuerſum terrarum orbem,quam late patet Chriſtianū nomen diffuſa: neque triginta his aut quadraginta annis nata,
Tit.2. ſed quæ ab ipſis primis parentibus noſtris ſimul vt orbis conditus eſt,initium habuerit.Fuit ante legem obſcurior, ſub lege figuris magis adumbrata,quàm illuſtrioribus aliquibus notis expreſſa, poſteaquam vero apparuit gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus,facta eſt indies clarior & dilucidior,vt nihil iā ad eius perſpicuitatē deeſſe videatur.Hanc igitur fidei Catholicæ cōfeſsionem Chriſtianam vobis cōmendamus, vt quod audiſtis ab initio,
1.Ioan.2. id in vobis permaneat, quia ſi in vobis permanſerit quod
1.Ioan.1. audiſtis ab initio,& vos in filio & patre manebitis, & ſocietatem habebitis nobiſcum, & ſocietas noſtra erit cum patre & cum filio eius Ieſu Chriſto.Hanc & Paulus vobis commendat,cum vt idem ſapiatis monet. Quid enim eſt aliud idem ſapere, q̄ catholicam fidem retinere? Qui catholicus eſt,idē ſapit. Qui ſchiſmaticus eſt aut hæreticus,
Rom.12. diuerſum ſapit. Hoc eſt idē ſapere,ſapere ad ſobrietatem: hoc eſt diuerſum ſapere,ſapere plus q̄ oportet. Certe non oportet ſapere plus q̄ omnes ſapiunt,nā ſic ſapere deſipere
Rom.1. eſt.Sicut etiam dicit Paulus:Dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt. Credere ſanctam Eccleſiam catholicā hoc eſt idem ſapere.Quiſquis hanc nō credit,etiā ſi cætera credat omnia,quæ in ſymbolo continentur,inanis eſt fides eius, quando nō ſapit idem,ſicut Paulus admonet. Non eſt ita neceſſarium ad ſalutem habere prophetiam, noſſe myſteria omnia, & omnem ſcientiam, vt ſi quid alicui forte

parum

parum perſpectum ſit, de ſalute animæ ſuæ periclitetur. Vnum eſt neceſſariū dicit Chriſtus. Vnum eſt ad ſalutem neceſſariū,quo ſi quis vno fuerit deſtitutus,nihil eſt,quod ſe ſalutem conſequi poſſe,ſperet.Quid illud eſt? Subiungit mox Paulus dicens:Eandem charitatem habētes.Loquatur aliquis linguis hominum aut Angelorum, ſi charitatem non habuerit, factus eſt velut æs ſonans,aut cymbalum tinniens. Habeat prophetiam,nouerit omnia myſteria, & omnem ſcientiam, habeat omnem fidem ita vt montes transferat, ſi charitatem non habuerit, nihil eſt. Diſtribuat in cibos pauperum omnes facultates ſuas:tradat corpus ſuum ita vt ardeat,ſi charitatem non habuerit nihil ei prodeſt.Sola eſt charitas,quam qui habet,nihil ei deeſt eorum quæ ad bene beateq; viuendum pertinent, quam qui non habet,fruſtrà habet cætera omnia.Fratres ſumus, vnum Deum inuocamus, in vnum Chriſtum credimus,vnum Euangelium legimus,vnum Pſalterium recitamus,vnum Amen reſpondemus, vnum alleluia reſonamus, vnum Paſcha celebramus, quid cauſæ eſt, quod vos foris eſtis,nos intus ſumus:quid cauſæ eſt, quod altare contra altare erigitis, quod cathedram, contra Cathedram conſtituitis? Quid cauſæ eſt,quod Paulum admonentem audire non vultis, vt idem nobiſcum, idem cum noſtris maioribus,idem cum vniuerſa Catholica Eccleſia ſapiatis;verum ab orbe terrarum vos præciditis? Eadem ſacramenta nobiſcum, eaſdem ſcripturas habetis, hoc ſolum minus habetis,quod minus habet, qui charitatē non habet. Si adeſſet charitas,nulla eſſet præciſio,nihil eſſet q̄d impediret,quominus idem ſaperemus omnes.Nulla ſchiſmata facerent dicit Auguſtinus, ſi fraterno odio non excęcarentur.Ante quem Ambroſius quoq;,Nouatianus inquit & alij non paruæ ſcietiæ fuerunt,ſed quia per zelum fœdera charitatis perdiderunt, in ſchiſma verſi ad perditionem ſui,hæreſes creauerunt. Si charitas adeſſet,quandoquidē non inflatur charitas,nunquàm eo tumoris ventum eſſet à quibuſdam,totum vt orbem Chriſtianum deſipere,ſe verò ſolos ſapere,ſe ſolos videre ſibi perſuaderēt. Si charitas adeſſet, quandoquidem non cogitat malum charitas, nunquàm hanc de nobis opinionem nonnulli concepiſſent, quod ſecus quàm intelligimus ipſi, ſcripturas interpretemur,qua vna, nulla vel cogitari poteſt maior impietas. Si charitas adeſſet, cauſæ nihil eſſet,quamobrem

Luc.10. *1.Cor.13.* *In.1.Epiſt. ad Corin. cap.3.* *De baptiſmo paruulorum contra Donatiſtas.lib.1. cap.11.* *1.Cor.13.*

obrem idem non ſaperemus omnes. Obſecramus vos per Chriſtum, nunquid non eundem nobiſcum in cœlis patrem inuocatis? nunquid inuocantes non eadem ab eius filio nobis præſcripta formula vtimini, dicentes: Pater no-
Mat. 6. ſter qui es in cœlis? Atqui pater hic noſter, vnam tantum cõiugem habere voluit. Qui patrem vnum agnoſcimus, quare matrem etiam vnam non agnoſcimus? Si primogenitus noſter frater diuiſus non eſt Chriſtus, cur ipſi diui-
1. Cor. 1. dimur, cur ſegregamur, cur diſiungimur? Si membra ſumus vnius Chriſti corporis, cur ab eo vos præciditis? Iterum atque iterum per Deum vos obteſtamur immortalem, implete gaudium noſtrum, conſonate paci, cohærete vnitati, acquieſcite charitati, credite veritati, quo lætari queamus de cõcordia veſtra, & gratias agere Deo de ſalute veſtra, quam non poteſtis habere, niſi in Eccleſia catholica; Extra Eccleſiam catholicam, omnia poteſtis habere, præter ſalutem. Poteſtis habere honorem, poteſtis habere Sacramenta, poteſtis etiam cantare alleluia, poteſtis reſpondere Amen, poteſtis Euangelium tenere, poteſtis in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti fidem habere & prædicare, ſed nuſquàm niſi in Eccleſia catholica, ſalutem poteſtis inuenire. Extra hanc haberi poſſunt omnia, ſola ea, quæ ſola ſalutem adfert charitas, extra Eccleſiam haberi non poteſt: neque enim diuidit vnitatem quiſquis habet charitatem. Hæc eſt quæ facit vnanimes, quales vt ſitis, cùm Paulo vos hortamur, vt vno ſitis & eodem animo, quo ſumus nos, quo fuerunt olim & noſtri & veſtri maiores, qui piè Chriſtum coluerunt, vt de vobis quoque dici queat, quod de noſtris aliquando maioribus dictum legiſtis. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fra-
Act. 4. tres in vnum. Quàm iucundum accidit auribus, & ſuaue,
Pſal 132. cùm legitur. Egreſſi ſunt omnes filii Iſrahel, & pariter congregati, quaſi vir vnus. Stans omnis populus, quaſi
Iudicũ. 20. vnius ſermone reſpondit. Conuenit vniuerſus Iſrahel ad
Ibidem. ciuitatem, quaſi homo vnus, eadem mente, vno conſilio.
Ibidem. Congregatus eſt populus, quaſi vir vnus in Ieruſalem. Vnum eſt neceſſarium, vnum eſt ad ſalutem neceſſarium,
1. Eſd. 3. vnum hoc illa ipſa hora, qua iam traditurus erat ſemet-
Ephe. 5. ipſum pro nobis oblationem hoſtiam & Deo, in odorem ſuauitatis, petiuit à patre Chriſtus dicens: Pater ſancte,
Ioan. 17. ſerua eos, in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum

ſicut

ſicut & nos. Et pauló poſt. Non pro eis autem rogo tan-tùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, vt ſint confirmati in vnum. Neq; veró petiuit hæc á patre modo repetitis vicibus, verumetiam hæc fuit cauſa potiſsima, ſicut á Ioanne ſcriptum legimus, quã obrem turpiſsima morte cõdemnari voluit, vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Quæ quum ita ſint, cùm ex hac vita migraturus ad patrem ſuum cœleſtem, nihil aliud nobis teſtamẽto Chriſtus reliquerit quã pacem, quum non aliud ſit patrem precatus diligentius, quàm vt vnum cum ipſo, vnum & inter nos eſſemus, cùm & mortis illius tam acerbæ tam etiam ignominioſæ non alia cauſa fuerit, quàm vt diſperſos cõgregaret in vnum, cur vos quod nobis Teſtamento legatum eſt, id repudiatis? cur Chriſti precationem ex incredibili quadam erga nos charitate profectam, nullum vobis fructum adferre patimini? cur crucis & mortis illius beneficium, quantũ ad vos pertinet, irritum & inane redditis? dum quod anteá diſperſum, poſtea ſanguine illius fuit pretioſo congregatum, id vos iterũ diſpergere conamini. Eſtné hoc Chriſtianos eſſe? eſtne hoc Euãgelium Chriſti profiteri? Chriſtus ex duobus fecit vnum. Fecit enim vtraq; vnum dicit Apoſtolus: vos ex vno facitis duo, ac plura etiam quàm duo, Altare contra altare erigitis, cathedram cõtra cathedram conſtituitis. Obſecro vos, quid eſt hoc aliud, quàm Antichriſtos eſſe? quàm non Chriſti Euangelium, ſed ſathanæ Cacangelium propagare? Sicut enim Chriſtus eſt, qui congregat, ita ſathanas eſt, qui ſpargit. Nolite chariſsimi, nolite ſpargere cum ſathana, ſed congregate potius cum Chriſto, vel ſaltẽ, quod ſemel eſt pretioſo Chriſti ſanguine cõgregatum, id nec ipſi ſpargite, nec ab aliis diſpergi patiamini. Sitis vnanimes, vt quamuis corpora diuerſa ſint, eadem tamen in illis mens, idem animus, eadem voluntas, idem ſit ſenſus omniũ. Nolite ſuam quiſq; propriam confeſsionem adferre, ſuam quiſq; ſolitariam, aut vnius alicuius ex his opinionem ſequi, qui ſicut propria ſua temeritate ſegregauerũt ſemetipſos, ita iuſto Dei iudicio ſunt & ipſi á ſe inuicẽ ſegregati, & in tot ſectas diſ ſecti, vt earum vix iam etiam numerum inire liceat. Veri, non eſt niſi vnum. Hoc vnum retinete: ab omni ſectarum

Ioan.11.

Ioan.15.

Ephe.2.

genere

genere cauetote. Sitis vt Paulus monet vnanimes,& idipſum ſentientes. Nam hi demum ſunt vnanimes, qui ſentiunt idipſum. Sicubi verò ſcinditur,incertum ſtudia in contraria vulgus,ſicut (proh dolor) in hac noſtra prouincia fieri non ita pridem cœptum eſſe videmus,ibi vnanimitas eſſe non poteſt. Nihil eſt autem,quod vel ad Romanos,vel ad Corinthios,vel ad Philippenſes ſcribens tã frequenter inculcet Apoſtolus,quàm vnũ hoc,vt idipſum dicamus,idipſum ſentiamus,idẽ ſapiamus omnes. Quod igitur ille, vel Deus potius per illum toties tam diligẽter præcipit,nolite committere, vt in eo parum ipſi dicto audientes fuiſſe videamini,Vultis ædificare ciuitatem? Hieruſalem ædificate,non Babilonem. Siquidem de Hieruſalem legitis quod ædificatur vt ciuitas, cuius participatio in idipſum. In Babilone contrà,ſicut linguarum,ita & ſenſuum & rerum omnium horrenda quędam fuit confuſio. Ciuitas Hieruſalem vnum corpus eſt,nõ quadam corporum cõfuſione permixtum,vt inquit Hilarius,neq; ſingulis indiſcretum aceruum, & informem cumulum vnitis; ſed per fidei vnitatem,per charitatis ſocietatẽ,per operum voluntatisq; cõcordiam, per Sacramenti vnum in omnibus donum efficimur omnes vna ciuitas Hieruſalem,efficimur vnus cœtus ſanctorum,efficimur vnũ corpus Chriſti: à quo diſsidentes,& ſe peccatis ſuis pręcipitantibus ſeparantes, participationem ſanctæ huius domus non habent,in qua non facit habitare Deus, niſi vnanimes,cum ſit participatio ciuitatis huius in idipſum. Quapropter vbi idem ſapiunt omnes,eandem charitatẽ habentes,vnanimes,idipſum ſentientes, ibi ciuitas Hieruſalem, ibi domus Dei viui,ex viuis lapidibus ædificata,ibi eſt vna ſancta Catholica,Apoſtolica Eccleſia,firmamentũ & columna veritatis. Hanc itaq; ciuitatem ædificate chariſsimi,vel vt ipſi potius hæc eſſe ciuitas queatis elaborate. Fugite verò,fugite de medio Babilonis,& ſaluet vnuſquiſque animam ſuam. Neq; enim ignoratis quàm horrenda per Prophetas ſuos Deus Babiloni comminetur. Quæ quidẽ non illi tãtum,de qua propriè ſcripſerunt: verumetiam ei,quã illa ſignificauit euenisse videmus omnia. Ædificauit memoria noſtra Babilonem in Germania Martinus Lutherus,quid ſupereſt malorum ex his omnibus, quæ Prophetæ ventura prædixerunt, quod in ea iam non euenerit? Neq; tamen eorum adhuc finis apparet vllus. Sed & in

Rom.15. *1.Cor.1.& 2.Cor.13.* *Philip.4.* *Pſal.121.* *Gen.11.* *In Pſal.121.* *Pſal.67.* *Hier.51.* *Eſa.13.* *Hier.50.& li.Pſal.139.*

in Anglia fuit ædificata Babilon,quæ iā per Dei gratiam ædificatur iterū vt ciuitas, cuius participatio in idipſum, quibus non fuit regnum illud iactatum procellis & tem- peſtatibus? quæ non pertulit naufragia? quibus non eſt mactatū infortuniis, quoad in ea Babilon ædificabatur? Agite ô fratres quorum exitus perhorreſcitis,eorum imi- tari facta ne velitis.Non poteſt eſſe falſum,quod dixit ve- ritas.Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Sic *Mat.12.* ignis in ſtipites congregatus,extinguitur:domus in lapi- *Luc.11.* des diuiſa corruit: nauis in tabulas diſciſſa,demergitur. Quamobrem tanquàm peſtem vnam omnium teterri- mam,fugite diuiſionem,fugite ſchiſmata,fugite hæreſes. Nolite vos diuidere à nobis,qui patres veſtri vocamur,& ſumus, ac pro paterna noſtra erga vos charitate nullius rei maiorem,quàm veſtræ ſalutis curam & ſolicitudinem gerimus.Nolite vos diuidere à ſanctis veſtris,& iiſdē ma- ioribus noſtris. Nolite vos diuidere ab vniuerſo terrarū orbe,quàm longè,quā latè patet in eo Chriſtiana religio, ſed implete gaudium noſtrum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes,vnanimes,idipſum ſentientes.Cęte- rum quo minus gaudium hoc noſtrū impleri poſsit, duo potiſsimum obſtare videntur,à quibus vt vobis diligēter caueatis,cum Paulo noſtro paternè vos hortamur & mo- nemus,qui ſtatim ſubiungit. Nihil per contentionē,neq; per inanem gloriā. Nihil eſt quod perinde obſtet,quomi- nus homines idem ſapiant eandem charitatem habentes, vnanimes,idipſum ſentiētes:atq; cōtentio.Hæc enim ani- mos irritat, mentes perturbat,odia accendit,ac tantā per- ſępe caliginē oculis mortaliū offundit,vt cęca mens,quod rectum eſt videre non poſsit.Quamobrē etiam alio loco *1.Tim.6.* Paulus, pugnas legis,& verborum vitare iubet, quod ex his oriuntur inuidiæ,contentiones,blaſphemiæ,ſuſpitio- nes malę conflictationes hominū mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt. Et iterū his,qui ſunt ex conten- *Rom.2.* tione & qui non acquieſcunt veritati:credunt autē iniqui tati,ira & indignatio,tribulatio,& anguſtia.Et ad Corin *1.Cor.11.* thios ſcribens: Si quis autē videtur contentioſus eſſe,nos talem conſuetudinem nō habemus,neq; Eccleſia Dei. Ad eundē modum & Iacobus, vbi zelus amarus habetur & cōtentiones in cordibus,negat eam ibi reperiri ſapientiā, quę deſurſum eſt,deſcendens à patre luminū:ſed terrenā, animalē,diabolicā.Vbi enim zelus & contentio,ibi incon

ſtantia & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt, inquit, ſapiẽtia, primũ quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis. Sectemini chariſsimi, ſapientiam, quæ deſurſum eſt à patre luminũ. Hęc enim eſt pudica, quoniã caſtè intelligit, eſt pacifica quoniã à proximorũ ſocietate propter elationẽ ſe non diſiungit, eſt modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiẽs, quoniã nihil habet in ſe pręfracti, ſed facilè cædit veritati. Contra verò terrenã illam, animalem, diabolicã ſapientiã, qua qui præditi ſunt, omnes alios præ ſe caudices eſſe putãt, modis omnibus auerſemini, cũ ipſi veſtris oculis videatis, ac modo nõ manibus etiã contrectetis inconſtantiã & omne opus prauũ, vbi zelus eſt & cõtentio. Quid enim apud illos cõſtans, quid fixũ & ſtabile cernere licet: apud quos altercationes iſtæ de fide vigent maximè? Satis iam à nobis eſt ſuperius indicatũ, quemadmodum ſubinde varient ſententiis, dogmata ſua mutent in annos, quin & aliud hodie nonnunquã, aliud cras affirmant. Suo quoq; tempore quæritur Gregorius Nazianzenus, cùm ferueręt maximè diſputiones, tũ refrixiſſe maximè charitatẽ, refrixiſſe pietatem, quæ in credendo, in ſperando, in amando conſiſtit. Tum autem & hunc fructum adfert cõtentio, quod ſicut ille dixit: Nimium altercando veritas amittitur. Neq; enim vllum adferri poteſt maius impedimentum ad veritatem inueſtigandam, quàm ſi ſupra quam ſcriptum eſt, vnus pro altero infletur aduerſus alterum. Præclarè Deum alloquens Auguſtinus, veritas inquit tua, nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omniũ noſtrum, quos ad eius cõmunionem publicè vocas, terribiliter admonens, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id, quod tu ad fruendum omnibus proponis, ſibi propriè vẽdicat, & ſuum vult eſſe, quod omnium eſt, à communi propellitur ad ſua, hoc eſt à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mẽdacium, de ſuo loquitur. Obſecramus vos, quod ab Auguſtino ſcriptũ eſt, diligenter vobiſcũ expendere velitis. Non eſt, inquit Auguſtinus huius aut illius, ſed eſt omnium veritas: omnes ad eius cõmunionem vocauit Deus publicè. Quod publicũ eſt, nemo faciat priuatum ne priuetur: quod omnium eſt per charitatem, nemo ſibi propriè vendicet, aut ſuum eſſe velit per contentionem. Nam qui de ſuo loquitur, mendacium loquitur, non veritatem, ſicut ipſa teſtatur veritas.

Li.1. Theolog. — *1 Cor. 4.* — *Lib. 12. confeſſ. cap. 25.* — *Ioan. 8.*

Atq;

Atq; hic eſt fructus cõtentionis quod dũ ſuam quiſq; vult eſſe veritatẽ,quæ omniũ eſt, amittitur veritas, quam non alibi,q̃ apud omnes, hoc eſt in Eccleſia catholica reperire licet.Qui loquitur alio quàm omnium,q̃ Eccleſię catholicæ ſenſu de ſuo loquitur,mendaciũ loquitur.Quare fugite contentionẽ,quæ priuatũ,quæ ſuum eſſe vult,quod publicũ,quod cõmune eſt omniũ.Cuius mater ſicut ab eodẽ Auguſtino ſcriptũ eſt,eſt ſuperbia & humanę laudis auiditas. Quãobrem fontẽ ipſum tanti mali cũ obruere vellet Apoſtolus:poſteaq̃ dixit,nihil per contentionẽ:adiunxit ſtatim,neq; per inanem gloriam. Tolle gloriã inanẽ,ſublata ſimul erit omnis contentio, cuius non alia ferè cauſa eſt quã quod quæritur ab hominibus gloria: verè namq; dictũ eſt à ſapiente:Inter ſuperbos ſemper iurgia. Atq; ſuperbiæ filia eſt inanis gloria,quæ plerumq; facit è ſtultis inſanos. Ceſſabunt iurgia,faceſſent cõtentiones,ſimul vt faceſſet inanis gloria. Faceſſet autem inanis gloria,ſi fuerit illud obſeruatũ,quod apud Paulum ſequitur. Sed in humilitate ſuperiores ſibi inuicẽ arbitrãtes. Vultis iurgia, vultis lites,vultis contentiones effugere? fugite gloriam inanem:ſuccedat in locũ eius humilitas qua ſtatim vt acceſſerit faceſſat illa neceſſe eſt. Sicut mater hęreticorum ſuperbia,ſic mater piorũ omniũ eſt humilitas. Vultis audire loquentẽ ſuperbiam? Deponite,inquit,quicquid armaturæ ſuppeditant orthodoxi veteres,theologorũ ſcholæ,authoritas conciliorum & pontificũ,conſenſus tot ſeculorũ ac totius populi Chriſtiani: Nihil recipimus niſi ſcripturas:ſed ſic,vt penes nos ſolos,ſit certa authoritas interpretandi: Quod nos interpretamur hoc ſenſit ſpiritus ſanctus,quod adferunt alii quãuis magni,quãuis multi,à ſpiritu ſatanæ & alienata mẽte profectum eſt. Quod orthodoxi docuerunt,quod authoritas Eccleſiæ tradidit,quod populus Chriſtianus amplexus eſt,q̃d Scholæ defendunt exitiabile venenũ eſt Sathanæ.Quod ego doceo,ſpiritus eſt vitæ, Credite in ſcripturis nihil prorſus eſſe obſcuritatis,vel quod egeat iudicio: aut vt oẽs cæcutiant, ego non cæcutio,nã conſcius mihi ſum,me habere ſpiritũ Chriſti, quo poſſum de omnibus iudicare,nemo de me,Nolo iudiciũ ſed requiro obſequiũ:Neq; quenquã vel tantillum moueat,multitudo,magnitudo, latitudo,profunditas,miracula,ſanctitas.Eccleſię ſanctorũ:omnes perierunt ſi ſenſerunt,vt ſcripſerũt,niſi qui fortè reſipuerunt ante ſupremũ

Epiſt.60.

vitæ diem. Qui meis probationibus diffidunt, aut carent ſenſu cõmuni, aut blaſphemiam committunt in ſpiritum ſanctum, & ſubuertunt Chriſtianiſmum. Hęc eſt ſuperbię vox. Nunquid autem hic hominem præ ſe quenquam iudicat? Tantum abeſt, vt ſe ſuperiorem alium arbitretur, vt cæteros omnes præ ſe fungos eſſe iudicet: Videtis autẽ vt hic nõ omnium ſed ſuam priuatam eſſe vult veritatẽ? vt quod omnibus ad fruendũ Deus propoſuit, id ſibi propriẽ vendicet, & ſuum eſſe velit quod eſt omniũ. Itaq; à cõmuni propellitur ad ſua, à veritate ad mendaciũ, nam qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur. At nihil tale humilitas, nihil priuatũ, nihil vult habere ſuum. Quod omniũ eſt, quod catholicũ eſt: quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptũ eſt in eo libenter acquiſcit, id verũ, id rectũ, id amplectendum eſſe cenſet, etiamſi propter intelligentię tarditatẽ pleraq; non aſſequatur, ſe tamen non intelligendi viuacitate, ſed credendi ſimplicitate fore tuam perſuaſum habet: ac non modo ſe non præfert cæteris, verũ ſibi potius cæteros anteponit, ſe cæteros eſſe ſuperiores arbitratur eos præſertim de quibus tot ſeculis tantam doctrinæ, tantam & ſanctitatis opinionem fuiſſe videt. Nihil eſt quod vel vnanimitati retinendæ, vel veritati inueſtigādę ſit æquè noxium, atq; laudis humanæ & inanis gloriæ cupiditas. Hanc enim qui aucupantur, quicquid omniũ, quicquid catholicum, quicquid cõmune cum multis eſt, id tanquàm tritũ iam ab aliis & vulgare, quodq; nullam admirationem effecturum, nec aliquã excellentis alicuius ingenij vel doctrinę ſit opinionem allaturum reiicit & aſpernatur, ſed ſingulares quoſdam exquirit intellectus, inſolitos & hactenus inauditos excogitat ſenſus, nouas & ſolitarias profert opiniones, quo poſsit digito monſtrari & dicier hic eſt. Hic eſt ille qui nobis Euangelium, quod ita multis ſeculis ſub ſcãno iacuit, ingenij ſui fœlicitate nunc tandem in lucem protulit, qui verum illius & germanum ſenſum aperuit, qui mentes noſtras poſt tantam quæ iam diu noſtris oculis offuſa fuit, caliginem, nunc demum luce veritatis illuſtrauit. Quod ita longo ſeculorum interuallo, nemo vidit orthodoxorũ, vnus hic vidit vnus hic prope mille iam annis ignoratum orbi Chriſtiano, Chriſtum clarè nobis demonſtrauit. Papę, quàm longo tẽpore pro Deo mundus idola coluit? Hic eſt ille, qui de cœlo deſcendit, qui nos iam tandem ab idolorum ſeruitute li-

beratos,

beratos, Dei piè colendi rationem cognoſcere fecit. Hanc inanis gloriæ dum captat auram inſœlix homuntio, dum quod Chriſti proprium eſt, id ſibi vēdicare conatur, dum ſe pro Chriſto coli vult, minimè contentus eſt eo, ſi vna aliqua de re ſingularem intellectum, & ſolitariam ſuam opinionem proferat, ſed cùm in vno ſibi videt ſucceſsiſſe, mox alia ſimul peruertit omnia, quæ totius orbis iudicio ſunt approbata, ac orbis iudicio ſuum anteponit, cum eo qui ſedet in throno dicens: Ecce ego noua facio omnia. Videtis quanta ſit hæc peſtis inanis gloriæ. Hæc eſt, quæ Cherub angelum qui cæteris præſtare ſcientia viſus eſt, de cœlo deiecit: hæc eſt, quæ primos parentes noſtros, de paradiſo deturbauit: hæc eſt, quæ nunc etiam nō paucos de regno cœlorum, hoc eſt, de Eccleſia Dei, in qua ſola ſunt pauperes illi ſpiritu, quorum eſt regnum cœlorum præcipitat: hæc eſt, quæ facit hæreticos: hæc eſt, quæ facit ſchiſmaticos: ac quos nunc ſeparat à cœtu piorum hos poſtea ſeparabit ab eo, quod pijs promiſſum eſt, regno cœlorum. Sic enim hæreticum deſcribit Auguſtinus. Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis cōmodi, & maximè gloriæ principatusq́; ſui gratia, falſas & nouas opiniōes vel gignit vel ſequitur. Hanc igitur inanem gloriā iure merito pios omnes fugere Paulus, & humilitatem amplecti iubet, qua qui præditus eſt, non modò ſe nulli, ſed ſibi potius anteponit omnes, nec adduci poteſt vlla ratione, ſic vt de ſe magnificè ſentiat, vt orbem Chriſtianum totum cæcutiuiſſe, Chriſtum tot ſeculis ignoraſſe, idola pro Deo coluiſſe credat, ſe verò ſolum videre, ſe ſolum ſapere, ſe ſolum verām veri Dei colēdi rationem tenere perſuaſum habeat: Vbi tanta eſt arrogantia, ibi nulla poteſt eſſe veritatis agnitio. Verū eſt enim quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, eam quam non inuenerit humilem, veritas fugit mentem: Reſiſtit ſuperbis Deus, humilibus autem dat gratiam. Excelſus dominus, & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. Ad quē reſpiciam, inquit, niſi ad humilem, & quietum & trementem ſermones meos? Vbi humilitas, ibi ſapientia: Vbi tumor & inflatio, ibi ſtultitia. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Abſcondit myſteria ſua Deus à ſapientibus & prudentibus, & reuelauit ea paruulis: Vultis Dei myſteria cognoſcere? Vultis ad veram ſapientiam? Vultis ad ſcripturarum intelligentiam peruenire? ſitis in oculis veſtris paruuli, ſitis non alta ſapientes, verum humilibus

Apo. 21.

De vtilitat. cred. ca. 1.

Sermo. 213. de tempore
Iac. 4.
Pſal 137.
Eſa 66.
Prouer. 11.
Rom 1.
Mat. 11.

ſentientes,ſitis conualles potius quàm mõtes. Nam in con uallibus emittit Deus fontes gratiæ ſuæ. Nolite ſic de nobis, nolite ſic de veſtris & noſtris maioribus, nolite ſic de cunctis qui per orbem Chriſtianum ſunt diffuſi, & Chriſti fidem profitentur, exiſtimare: quod aut fungi quidam & ſtipites ſint & fuerint omnes, aut ſi quod in eis lumen fuit intelligentiæ tanta fuerit eorum & noſtra ſit improbitas, vt agnitam veritatem profiteri & prę nobis ferre nolimus, ac ſecus quàm intelligamus ipſi vos doceamus. Extremæ cuiuſdam arrogantię, ne dicamus an dementiæ, an impietatis potius fuerit, hanc de piis omnibus tam impiã opinionem cõcipre. Nunquid quia vos cauti vobis & prudentes videmini, ideo ſtupidi, bardi, trunci ſunt omnes, quotquot à vobis ipſis inter ſe diſsidentibus diſſentiunt? Certe non ita vos Paulus docet, ſed in humilitate, inquit, ſuperiores inuicem arbitrãtes, non modo, inquit Paulus, non præ ſe ſtupidos, bardos, truncos alios iudicet. Verum pręſtantiores arbitratus, ſe potius pleraq; non aſſequutum exiſtimet, atq; ideo minus prefractę ſuam opinionem tueatur: ac ſicubi videt conſenſum omnium, ſicubi videt vnanimiter aliquid ab eccleſia Catholica definitum, tanto ſeculorum interuallo, conſtanter ab omnibus obſeruatum, ne velit orbis totius iudicio priuatum ſuum anteponere, neq; ſic ſibi ſoli dei ſpiritum vendicet, vt cui propter promiſſus & miſſus eſt, eum eccleſiæ detrahat vniuerſæ: quin illi ſe ſubmittat potius, illius placitis obtemperet, in captiuitatem redigat intellectum ſuum, in obſequium Chriſti & capitis & corporis. Hoc vbi ſit, ibi ſit ſimul quod Paulus, quod nos à vobis tanto ſtudio petimus, vt idem ſapiãt omnes, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipſum ſentientes: fieri autem id alibi nõ poteſt, quàm vbi præſto adeſt humilitas, animiq; modeſtia. Hãc igitur Paulus præ cæteris diligenter commendare ſtudet omnibus, ac quo minus quenquam illius pudere poſsit, Chriſti proponit exemplum, quo libentius illius veſtigiis incedamus. Hoc ſentite, inquit, in vobis quod & in Chriſto Ieſu, qui quum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod

&

& Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua cõfiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris, Vultis, inquit Paulus, ad veram vitam, vultis ad veram & eam ſempiternam gloriam peruenire? Chriſtum ducem ſequamini: quam vobis ille viam præeundo muniuit, eam ingrediamini, Quid enim ille? Cùm natura Deus eſſet, quum ſe factis etiam ipſis deum eſſe declaraſſet, vt qui vel nutu mortuos vitæ reſtituebat, qui rerum elementa vertebat, qui verbo morbos quoslibet propulſabat, qui verbo tempeſtates quoque ſedabat, qui dæmonibus imperabat, ac alia multa faciebat, quibus aperte ſe deũ eſſe demonſtrabat: hic itaque talis cum eſſet, nunquid per contentionem, nunquid per inanem gloriam ſibi vendicauit, vt haberetur æqualis deo? Nihil minus: quin humiliauit ac deiecit ſemetipſum apud homines, à patre gloriã expectans, vt non per ambitionem, ſed per humilitatem aditum ad eam eſſe demonſtraret. Vſque eo autem ſe deiecit cum eſſet ſummus omnium, vt non modo velut homo verſatus inter homines eſuriret, ſitiret, laſſeſceret, inopia laboraret, ac omnibus iniuriis, quibus cæteri mortales oportunus fieret: verumetiam ſerui ſpeciem in ſe, qui dominus eſt omnium, ſuſciperet, & quidem ſerui nocentis, cum ipſa eſſet innocentia. Nam quod mali ſerui eſt, capi, alligari, flagris cædi, conſpui: id ipſe ſuſcepit in ſe. Nec eo ſe demiſiſſe contentus fuit, verumetiam ad mortis vſque ſuppliciũ ceu facinoroſus aliquis deſcẽdit, & quidem omnium probroſiſsimę crucis mortis. Quid autem ex eo præmii cõſequutus eſt? quid aliud niſi quod ipſe dixit aliquãdo. Qui ſe humiliat exaltabitur. Nihil ſibi ipſe quidem apud homines vſurpauit, nec ante tempus maieſtatẽ ſuam iactauit, ſed quo ſe magis ipſe deiecerat, hoc eũ euexit magis Deus pater, in ſummam ſublimitatem: ac per humilitatem & ignominiam crucis, illuſtrato: largitus eſt nomẽ quod excellit omnem humanã gloriam, nimirum, vt iam ad illius Ieſu conſputi & crucifixi nomen, ſeſe flectat ac ſubmittat omne genu, nõ ſolũ eorũ, qui ſunt in terris, verumetiã eorũ, qui apud inferos, vel apud ſuperos degũt in cęlis, nec vlla ſit vſquã lingua ſiue hominũ, ſiue angelorũ, ſiue dęmonũ, quę nõ confiteatur Ieſum omniũ rerũ principem ac dominum à dextris aſsidere Deo patri, vt regni *Luc.14.*

Heb.11. communis gloriæq́; omnis conſorti. Quotquot igitur eiuſdem gloriæ participes eſſe cupitis, in hunc aſpiciatis authorem fidei & conſummatorem Ieſum: huius vobis exemplum ad imitandum proponite: ſanctis huius veſtigiis incedite: per vitæ contemptum ad vitam: per inanes gloriæ deſpicientiam, ad gloriam æternam: per mortalia diſpendia, ad immortalia compendia viam affectate. Vultis ſimiles eſſe Deo? Pium eſt & honeſtum, quod cupitis: nam propterea Deus factus eſt æqualis nobis, vt nos illũ in terris verſantem imitati, deo viciſsim ſimiles eſſe poſsimus. Sed ad hanc ſimilitudinem ne velitis ea via graſſari quam oſtendit ſerpens primis parentibus noſtris: nec ea, quę Cherub ingreſſus eſt, vt elatis animis pluſquam oportet ſcire & ſapere, ac ſuper nubium altitudinem aſcẽdere, ac ſic demum eſſe ſimiles Altiſsimo contendatis. Non hæc eſt via, qua itur in cœlum, non hæc eſt via qua peruenitur
Prou.16 ad veram gloriam ad præcipitium hoc iter eſt. Contritionem enim, inquit Sapiens, præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltatur ſpiritus. Viam vobis oſtendit is, qui via noſtra dignatus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, humiliari ac deiici prius neceſſe eſt, vt ſic tandem liceat exaltari.
1.Pet.3. Hoc eſt quod nos Petrus monet: Humiliamini ſub potenti manu dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. Hoc
Iob.22. eſt quod à ſancto Iob quoq; ſcriptum legimus. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos ſuos
Prou.12 ipſe ſaluabitur: hoc & Sapiens docet, dicens: Antequã con-
Prou.20 teratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorificetur, humiliatur. Et iterum: Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Non ſumus hi qui vos
Philip.1 quominus ſcire contendatis prohiberi velimus. Verum quod Paulus in hac ipſa epiſtola ſcribit, cuius vos verbis ad idem ſapiendũ nobiſcum inuitauimus, illud vehementer optamus, vt charitas magis ac magis abundet in omnĩ ſciẽtia veſtra. Priore loco poſuit Paulus charitatem quàm ſcientiam, illam abundare vult in ſcientia. Nam qui ſe ſcire putat, ſi charitas in eius abundauerit ſcientia, ſublato per illam tumore, ſuperiorẽ ſe alium arbitratus, cum eum recta præcipientem audiuerit, facile de ſuo ſenſu cedit. Cęterum qui vel à ſe verbum dei proceſsiſſe, vel in ſe ſolum perueniſſe perſuaſum habet, eiusq; poſſeſsione cæteros excludit, adeo ſibi ipſi plerunq; placet, vſq; eo ſui cordis viſiones admiratur, totum vt orbem chriſtianum erraſſe, bla-

ſphemaſſe, quid crederet, neſciuiſſe, citius exiſtimauerit, quàm vt ſibi parum aliquid in ſcripturis intellectum eſſe credat. Quamobrem ſcientiam vobis inuidemus, ſed vt nihil æquè ſuſpectum habeatis, atq; inflantem ſcientiam, etiam atque etiam diligēter, & monemus vt filios, & hortamur vt fratres. Hæc eſt enim, quæ ſegregat, quæ diuidit, quæ diſpergit, ſicut contra charitas eſt, quæ ædificat, quæ colligit, quæ congregat. Et ſicut ex multis lapidibus archi tectus vnam domum, ſic hæc ex multis fidelibus vnam facit eccleſiam. Charitas hæc ſicut non conſeruatur niſi in humilitate, ſic non tenetur niſi in vnitate. Non illam habent diuiſores ſicut dicit Apoſtolus: Hi ſunt, qui ſeipſos ſegregant, animales ſpiritum non habentes. Qui ſeipſos ſegregant, quęrit Auguſtinus? Spiritum non habentes, ideo defluunt, quia coagulum non habent charitatis. Ipſa charitate plena eſt gallina, illa propter pullos infirmata, cum pullis humilians vocem ſuam, extendens alas ſuas. Quoties, inquit, volui colligere filios tuos: colligere, non diuidere: quia habeo, inquit, alias oues, quæ non ſunt ex hoc ouili, oportet me & ipſas adducere, vt ſit vnus grex & vnus paſtor. Merito non audiuit fratrem interpellantem & dicentē: Domine dic fratri meo, diuidat mecum hæreditatem. Domine, inquit, dic fratri meo. Quid? diuidat mecum hæreditatem. Et dominus: Dic homo, quare enim vis diuidere, niſi quia homo? Quū enim dicit alius: Ego ſum Pauli, alius autem, Ego Apollo, nonne homines eſtis? Dic homo, Quis conſtituit me diuiſorē hęreditatis inter vos? colligere veni non diſpergere, Ideo inquit, dico vobis. Cauete ab omni cupiditate, cupiditas enim cupit diuidere, ſicut charitas colligere. Quid eſt autem, cauete ab omni cupiditate? niſi impleamini charitate. Nos charitatem pro captu noſtro habentes interpellamus dominū contra fratrē, ſicut & ille contra fratrem, ſed non hac voce, non hac poſtulatione, Ille enim dixit: Domine dic fratri meo, diuidat hæreditatem. Nos dicimus: Domine dic fratri meo, teneat mecum hæreditatem. Hæc recte quidem ab Auguſtino contra Donatiſtas dicta ſunt, ſed à nobis quoq; non minus recte poſſunt vſurpari contra vos, qui diuiſionē hæreditatis poſtulatis. Quamuis enim, ſicut illi quondam à patribus noſtris, ſic vos à nobis diuidi, & vnū nobiſcū caput Chriſtū confitētes, ab eius corpore ſeparari cupiatis, fratres vos tamen noſtros agnoſcimus, velitis, nolitis, fra-

Ser. 6. dominica poſt aſcenſ. dñi in fine. 10. tomi

Mat. 23.

Ioan. 10

Luc. 12.

1. Cor. 3.

tres noſtri eſtis. Tunc eſſe deſinetis fratres noſtri, cum di-
In cap. 14. prioris ad Corint. cere deſinetis, Pater noſter. Adferens Prophetæ locū illum Auguſtinus, quem ex Eſaia citat Ambroſius. His qui dicūt vobis, nō eſtis fratres noſtri, dicite fratres noſtri eſtis, Circunſpicite, inquit, de quibus hoc dicere potuerit. Nunquid de Paganis? nō: neq; eni dicimus eos fratres noſtros ſecūdum ſcripturas & Eccleſiaſticum loquendi morem. Nunquid de Iudæis, qui in Chriſtum non crediderunt? Legite Apoſtolum & videte quia fratres, quādo dicit Apoſtolus ſine aliquo additamento, non vult intelligere niſi Chriſtianos. Iſti ergo qui dicunt, non eſtis fratres noſtri, Paganos nos dicunt. Ideo & rebaptizare nos volunt, vnde conſequens eſt error ipſorum, vt negent nos fratres ſuos eſſe. Vos etſi Donatiſtarum exemplo rebaptizare nos non vultis, tamen ſicut illi patres noſtros ſic vos paganos & idololatras, nos à quibus verum veri dei cultum acceperatis, appellatis. Nos nihilominus, quandoquidem eadem ſacramēta celebratis, etſi nō nobiſcum eadem: vnum amen reſpondetis, etſi non nobiſcum vnum amen: eundem deum proinde inuocatis, etſi nō nobiſcum eundem patrem: pro fratribus vos noſtris libēter agnoſcimus, fratres vos noſtros appellamus: & veſtram tanquam fratrum noſtrorum ſalutem quærimus. Quamobrem precamur, & nos à domino, vt dicat vobis, quo teneatis nobiſcum hæreditatē. Vos vero fratres noſtros adiuramus, per ipſa viſcera charitatis, cuius lacte nutrimur, cuius pane ſolidamur, per Chriſtum dominum noſtrum, per manſuetudinem eius adiuramus,
1. Cor. 14 vos, vt ne petatis à Domino, quo nos diuidere vobiſcum
1. Cor. 4. velit hæreditatem. Etenim dominus Deus noſter non diuiſionis, non diſſenſionis Deus eſt, ſed pacis, ſed dilectionis. Sicut ipſe Chriſtus diuiſus non eſt, ſic charitatem ſuam, eccleſiam ſuam diuidi non vult. Vultis ſcire quis eſt, qui diuidit? Diabolus eſt, de quo dicit Oſeas quod
Oſee. 13. ille inter fratres diuidit. Fugite per Deum immortalem, fugite diuiſorem iſtum, ad eum autem vos conuertite, qui quemadmodum ſollicita gallina congregat pullos ſuos, fouetq; ſub alis ſuis, ſic & ipſe quos pretioſo ſanguine ſuo redemit, eos congregare conatur. Ipſe eſt pax noſtra, ipſe facit vtraque vnum, non duo de vno.
Ephe. 2. Nolite maceriam iterum interponere velle, quæ ſemel per ipſum pro nobis mortuum, eſt ſublata. Si communiter poſſidemus, ſi de eodem euangelio gloriamur, quid

cauſæ eſt, quamobrem & Chriſtum & corpus eius, hæreditaté eius Eccleſiam nō itidem cōmuniter poſsideamus? quid cauſæ eſt,quo minus idem ſapiamus omnes,eandem charitatem habentes,vnanimes,idipſum ſentientes. Verū hæc his dicta ſufficiant,qui ſunt adeò diuiſionis & ſegregationis cupidi: pro quibus deum ſupplices precamur,vt charitatem in cordibus eorum diffundat, per quam ad Eccleſiæ redire poſsint vnitatē. Qui verò nondum quidem diſceſsiſtis,verum quod vos pleraq; offendunt in eccleſia, ideo vacillatis animis ac foras proſpectare videmini. Oramus vos & obſecramus per viſcera miſericordię Dei, ne velitis eſſe paruuli fluctuantes, neve circumferamini omni vento doctrinæ, quodq; ſemel à maioribus veſtris traditum accepiſtis,ab eo vos in aliud Euangelium tranſferri ne patiamini. Conſiſtite firmi in lapide angulari Chriſto, in quo ædificati ſumus in habitaculum Dei in ſpiritu ſancto. Continete vos in arca,ne pereatis regnāte diluuio. Manete in Petri nauicula, ne fluctus vos abſorbeant: perſeuerate in ouili eccleſiæ ne fiatis prædæ lupis. Quod ad doctrinā attinet,quā ad vos afferimus,nō eſt ex priuata noſtra,nihil de noſtro loquimur: q̃d omnium eſt, quod catholicū eſt,quod orthodoxum eſt,quod Chriſtianum eſt,quod ab ipſis Apoſtolis,per longū Epiſcoporum & ſacerdotū ſucceſsionem,per manus nobis traditum eſt, id vobis offerimus,vt ſine vlla dubitatione recipere poſſitis. Si verò ſunt in moribus noſtris nōnulla quę vos offendunt,ſi doctrinæ profeſsioniq; noſtræ vita non reſpōdet, ita vt ſermones hominum effugere nō poſsimus,nihil ad vos aliena peccata pertinent,ſi modo diſpliceant,neq; iuſtā proptereà ſeparationis cauſam habetis. Sed quo maior ſit dictorum fides,nō noſtris, ſed illius verbis vtendū exiſtimamus,cuius non doctrina magis q̃ vitæ ſanctimonia, in toto terrarū orbe, quàm late patet Chriſtiana religio, prædicatur ab omnibus: ſic enim ille loquitur,nō temerè Chryſoſtomus appellatus. Sed longè inquies à dignitate Apoſtolorū tu abes. Fateor,nec vnquam negabo,non ſolum non illis,ſed vmbra quidem illorum,me dignū eſſe: ſed tamen, ſi veſtrum officium vos conſeruabitis, nullam iacturam hinc facietis,imò magnam etiam vtilitatem cōſequimini. Nam cùm vel erga indignos,magna ſitis affecti charitate, quum ſingularem præſtetis illis obedientiam, maiora tunc præmia maiorq; vobis debetur retributio.

Ephe.4. *Galat.1.* *Ephe.2.* *Hom.33.in Matth.*

butio. Non enim noſtra prædicamus,quoniam eſt nobis doctor in cœlis,ſed quæ recepimus,ea tradimus,& tradentes ea,nihil aliud à vobis flagitamus, quàm vt diligamur. Quod ſi etiam diligi ſumusindigni, ſed nos dilectione ac charitate veſtra dignos cito facietis:quamuis mandatũ ſit non amicos ſolum,verumetiã inimicos diligere. Quis ergo ſic durus atq; agreſtis eſt,vt cùm huiuſmodi mandata ſibi tradita ſint,nihilominus amicos auerſetur atq; oderit,etiam ſi mille vitiis mentem irretitam atque oppreſſam habeat? Communicamus eadem menſa ſpiritali,communicemus & ſpiritali charitate. Nam ſi latrones cum alteri alteris ſale communicauerint, latrocinandi ferocitatem deponunt, quibus nos rationibus excuſabimus, Domini corpore communicantes,& latronum cõſuetudinem atrocitate ſuperantes? præſertim cum multis gentilibus,non quoniam vna menſa vterentur, ſed quoniam vnius eſſent ciuitatis,ſatis ad amicitiam fuerit. Nos autem, qui eiuſdẽ ſumus ciuitatis, vna nobis dominus eſt,eadem menſa, eadem via,ianua,radix,vita,quibus idem caput eſt,idem paſtor,idem rex, vnus & idem magiſter,iudex,conditor,pater,quæ omnia nobis æquali quadam inſunt communitate:qua erimus ira digni,ſi mente diuiſi,alter alterum non diligimus? Quę ſuis olim Conſtãtinopolitanis dixit vir ille præclarus, eadem à nobis quoque dicta vobis eſſe putate. Narrat ille,non ſolum Apoſtolis, ſed ne vmbra quidem illorum ſe dignum eſſe. Nos verò plus etiam fatemur, quod multo lõgius ab huius viri ſanctiſsimi ſumus integritate remoti,quàm ille fuit ab Apoſtolorum dignitate diſiunctus: ſed num propterea non audire nos, num propterea ſeparare vos à nobis debetis? Nihil eſt,quod minus eſſe faciendum exiſtimat Chryſoſtomus,quin quanto nos minus digni, tanto maiorem in cœlis mercedem vobis eſſe poſitam affirmat,qui non in perſonarum acceptione fidem habeatis, neque qui ſimus nos (eadem enim ſumus nos,quæ eſtis vos infirmitate præditi) verum quis & quantus ille ſit,pro quo legatione fungimur,dominus noſter Ieſus Chriſtus attendendum, atque illi in nobis indignis loquenti, parendum eſſe putetis. Nihil eſt quod metuatis,modo ſitis ipſi boni,quicquam vobis obfuturos præpoſitos malos. Nunquid obeſt palea frumentis? donec veniat dominus areæ, ferens ventilabrum in manu ſua, vt mundet aream ſuam, frumenta recondat in horreum

Iac.2. *Mat.3.*

reum

rcum ſuum, paleas verò comburat igni inextinguibili.
Nunquid obfuit bonis tanta multitudo ſceleratorum qui
per Ezechielem Prophetam dicti ſunt, nimirum illis, qui *Ezech.9.*
gemebant & mœrebant facinora populi, quæ fiebant in
medio eorum? Ab ipſo etiam orbe condito, ſemper bonis
mali permixti fuerunt, neq; tamen illis quicquam obfue-
runt, Vbi erat Moſes & Aaron, ibi murmuratores, ſacri-
legi, quos Deus à facie ſua, ſemper ſe perditurũ eſſe mina-
batur: Vbi erat Caiphas & Annas: ibi Zacharias & Si-
meon & cæteri boni: vbi Saul, ibi Dauid: vbi Eſaias, vbi
Hieremias, vbi Daniel, vbi Ezechiel, ibi ſacerdotes mali &
populi mali: Sed ſarcinam ſuam vnuſquiſque portabat:
Vbicunque boni fuerint, nouit Dominus, qui ſunt eius *2.Tim.2.*
dicit Apoſtolus: & recedat ab iniuſtitia omnis, qui inuo-
cat nomen Domini. Non dicit, recedat ab iniuſtorum &
malorum communione, ſed recedat ab iniuſtitia, recedat
à peccatis eorum, quibus ſi per conſenſionem nõ commu-
nicauerit, etiamſi ſocietatem eorum corporaliter non de-
ſeruerit, ſecurus eſt, nec ei quicquã aliena peccata præiudi-
cabunt, fugiat paleam ne hoc ſit, non fugiat àream, ne ni-
hil ſit. Nihil itaq; vos moueant peccata noſtra, vt propte-
rea vobis vnitatem Eccleſiæ relinquendã eſſe putetis. Non
enim propter malos boni deſerendi, ſed propter bonos
mali tolerandi ſunt, Sicut tolerauerunt Prophetæ, con-
tra quos tanta dicebant, nec ſacramentorum illius popu-
li communionem relinquebant. Sicut ipſe Dominus tole-
rauit Iudam, diabolum, furem, & venditorẽ ſuum, vſq; ad
condignum eius exitum & eum omnium nocẽtiſsimum,
ſacram cœnam cum innocentibus cõmunicare, & pretium
noſtrum accipere permiſit. Sicut tolerarunt Apoſtoli eos,
qui per inuidiam, quod ipſius diaboli vitiũ eſt Chriſtum
annuntiabant: & inter ſua quærentes, nõ quæ Ieſu Chri-
ſti: Paulus non ſua quærens, ſed quæ Ieſu Chriſti, cum *Philip.1.*
ſumma tolerantiæ laude conuerſatus eſt. Sicut tolerauit *&.2.*
ſanctus Epiſcopus et martyr Cyprianus, collegas ſuos Epi *Ser.5.de*
ſcopos, de quibus plurimos, quos & ornamẽto oportebat *lapſis.*
eſſe cæteris, & exẽplo, diuina procuratione contẽpta, pro-
curatores rerũ ſæcularium fieri quæritur, derelicta cathe-
dra, plebe deſerta, per alienas prouincias oberrantes, nego
tiationis quæſtuoſæ nundinas aucupari: eſurientibus in
eccleſia fratribus, habere argentum largiter, velle fundos
inſidioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœ-
nus

nus augere. Horum exemplo tolerate nos quoq; peccato-res & ferte nos ſicut vultis, vt Chriſtus ferat vos. Peccato-res ſumus, peccatores eſſe nos libenter agnoſcimus. Sed nunquid ſanctiores hi ſunt, qui diſceſſerunt à nobis? nunquid minus in eorum vita vitiorum & flagitiorum cernere licet? nunquid quorundam ex eis, quæ vocant ipſi coniugia caſtiora ſunt, quàm noſtrorum ſacerdotum cœlibatus? Deinde verò. An non extremæ cuiuſdam dementię fuerit, ſic ſacerdotes, Epiſcopos, & monachos, odiſſe, vt ipſe te reddas illis deteriorẽ, nec illos tamen efficias meliores? Nullum eſt enim vitiũ hæreſi vel ſchiſmate deterius. Congerantur in vnum ſacerdotem, luxus, libido, ambitio, auaritia, & quicquid præterea criminum eſt, omnem hanc vitiorum lernam, vna ſuperat hæreſis aut ſchiſma. Longe enim ſunt grauiores trabes ſchiſmatis, quas in oculis gerunt, qui ſegregauerũt ſemetipſos, quàm qualiacunq; tandem peccata manentium in vnitate eccleſiæ: quæ ſchiſmati comparata, ſicut feſtucæ in oculis fratrum eſſe videtur, vt non immeritò dixerit Auguſtinus, quod conſilia ſeparationis, & inania ſunt, & pernitioſa, atq; ſacrilega, quia et impia, & ſuperba fiunt, & plus perturbãt infirmos bonos, quàm corrigunt animoſos malos, qui quanto ſit grauius ſchiſmatis crimen, vel ex eo cuiuis conſtare poſſe docet, quod cum prioris populi temporibus & idololatriæ ſacrilegium fuiſſe cõmiſſum, & à rege cõtemptore librum propheticum incenſum eſſe legamus, vtroq; crimine malum hoc non puniretur atrocius, niſi grauius penderetur. Si quidẽ ſchiſmatis authores viuos dehiſcens terra ſorbuit, & eos qui conſenſerant, cœlo irruens ignis abſumpſit. Sic nec fabricatum & adoratum idolum, nec ſacer liber exuſtus meruit vindicari. Itaq; diuerſitate pœnarum cuiuis diuerſitatem agnoſcere licet meritorum. Libet autem etiam quid ſchiſmaticus ipſe, vel ſchiſmaticorũ & hæreticorum princeps potius Martinus Lutherus de conſilio ſeparationis eiuſmodi ſenſerit, paucis adſcribere. Nam qualis qualis ſit, digna tamen eſt vox hæc eius quæ celebretur, & quam omnes qui ſe Catholicos profitentur, non in ore magis q̃ in pectore ſemper habeant. Obiectum illi fuerat ab Eccio in diſputatione Lipſica quod eſſet fautor & patronus Bohemorum ſchiſmaticorum. Tum ille dicitur in hæc verba prorupiſſe. Nunquam mihi placuit, nec in æternũ placebit quodcunq; ſchiſma. Iniquè faciunt Bohemi quod ſe autho-

Li.3.cont. Epiſt.Parmeniani, cap.2.
Epiſt.162. & 172.

authoritate propria ſeparant à noſtra vnitate: etiam ſi ius diuinum pro illis ſtaret: cum ſupremum ius diuinum ſit charitas, & vnitas ſpiritus. Sed & illa Pauli verba explicans. Alter alterius onera portare. Hi ſane peruertunt, inquit, hanc doctrinam, qui volunt ſua onera portare & ſolum commodis aliorū frui vel vehi, vt qui indoctos, inutiles, iracundos, ineptos, difficiles, moroſos dedignantur habere ſocios vitæ. Sed quærūt humanos, ſuaues, benignos, quietos & ſanctos homines. Hoc eſt volunt non in terra, ſed in paradiſo, nō inter peccatores, ſed inter angelos, non in mundo ſed in cœlo viuere. Quibus quoq; timendum eſt, ne & hic recipiāt mercedem ſuam & in hac vita ſuum regnum cœlorum poſſederint. Nam cum ſponſa nolunt eſſe lilium inter ſpinas, nec cum Hieruſalem in medio gentium poſita, nec cum Chriſto dominari in medio inimicorum. Euacuant enim crucem Chriſti in ſemetipſis, & otio ſam & ſtertentem, aliiſq; humeris vectatā charitatem habent. Proinde qui fugiunt taliū ſocietatem, vt boni fiant, nihil aliud faciunt, quàm vt peſſimi omniū fiant, quod tamen non credunt, quia propter charitatē fugiunt Germanum officium charitatis: propter ſalutem fugiunt verum compendium ſalutis. Eccleſia enim tunc ſemper fuit optima, quando agebat inter peſſimos. Horum enim onerum tolerantia, mirè rutilauit eius charitas. Sicut Pſalmus dicit. Poſteriora dorſi in pallore auri. Hoc eſt, tolerantia columbæ Chriſtianæ, quæ per dorſi poſteriora ſignificatur, tota rutilantiſsima in aurea charitate. Alioquin cur non Moyſes quoq; reliquit duræ ceruicis populum? Cur non Elizeus & Prophetæ, reges Iſrael idololatras? Conſequēs eſt, quod Bohemorum diſsidium à Romana Eccleſia, nulla poſsit excuſatione defendi, quin ſit impium, & Chriſti omnibus legibus contrarium. Quia contra charitatē, in qua omnes leges ſumantur perſtat. Nam hoc quod vnice allegant, ſeſe timore Dei, & conſcientiæ defeciſſe, ne inter malos ſacerdotes & Pontifices viuerent, hoc eos maxime omnium accuſat. Et alio loco: Hæc ideo, inquit, commemoro, ne Pighardi noſtri vicini hæretici, infœlix populus fœtore Romano gaudeant, ſicut Phariſæus ſuper Publicanum, non autem compatitur. Ne inquam illi nos crederēt neſcire vitia & labes noſtras, & immenſum aduerſus noſtram miſeriā ſuperbirēt, ſi nos iſta tacere & approbare videremur. Scimus heu noſtrū caſum, & dolemus, non autē ſicut

Pſal. 67.

In reſoluti. ſuper propoſitiones, 80.

ſicut hæretici fugimus,& ſemiuiuum tranſimus,tanquam alienis peccatis pollui timeamus. Illi fugiūt à nobis Chriſtianis,& repunt ad ſeipſos in angulum. O blaſphematores Dei & proditores Chriſti,ſi Chriſtus feciſſet, ſicut vos facitis,quis vnquā ſaluatus eſſet? Et in declaratione quorundam articulorum,ſic ait, Quod Romana Eccleſia ſit à Deo præ aliis omnibus honorara non eſt dubiū. Ibi enim ſancti Petrus & Paulus, Pontifices quadraginta ſex Romani, ac tot centena millia martyrum, ſanguinem ſuum fuderunt,infernum & mundum vicerunt, vt vel palpari queat, q̃ ſingularem habeat ad eam Eccleſiam reſpectum Deus. Quod ſi nunc proh dolor res habet Romæ vt expediret habere melius, attamen neque hæc, neque alia cauſa vlla,tam grandis eſt,nec eſſe poteſt,vt ab Eccleſia illa ſeparatio aut diſceſsio vlla fieri debeat. Imo quo peius res ibi hâbet, tanto magis accurrendum & adhærendum eſt. Per ſeparationem enim & contemptum, non fit melius, nec dimittendus eſt Deus propter diabolum, nec vitandi reliqui boni propter turbam prauorum.Imo propter nullum peccatum aut malum quodcunq; excogitari aut nominari poteſt,debet reſcindi charitas, nec ſpiritualis vnitas diuidi. Charitas enim omnia poteſt, & vnitati nihil nimium graue eſt.Modica enim charitas & vnitas eſt quę ſinit ſe propter aliena peccata diuidi. Et in libro contra Anabaptiſtas. Audio inquit, & video rebaptiſationem à quibuſdam vſurpari ex eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant,tanquam hi qui nihil ab Antichriſto habere velint. Quemadmodum & Sacramentarii, propterea merum panem & vinum habere volunt in deſpectum Papæ arbitrantes ſe hoc pacto recte ſubuertere poſſe papatum. Profecto friuolum eſt hoc fundamentū ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt, hoc enim pacto negare eos oporteret, totam quoque ſcripturam ſacram & prædicandi officium, hoc enim totum à Papa nimirum habemus, & nouam quoque ſcripturam ſacram nos facere oporteret. Sic & vetus Teſtamentū nos dimittere oporteret,ne quid ab infidelibus haberemus Iudęis. Stultitia eſt hoc totum, nam & Chriſtus in gēte Iudaica inuenit Phariſęorū & Scribarum abuſus, non tamen propterea totum reiecit quod illi habuerunt & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum, atque etiam illinc ad nos deueniſſe,

Quippe,

Quippe, fatemur in papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum Baptiſmum, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remiſsionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechiſmum, vt ſunt, oratio dominica, decem præcepta, articuli fidei. Dico inſuper, ſub papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe. Videtis chariſsimi, quid de ſeparationis conſiliis ſenſerit ille ipſe qui primus ætate noſtra ſeparationis ab Eccleſia Dei conſilium eſt amplexus, qualem ipſe contra Pighardos, & ſe ſuiq; ſimiles hæreticos, vi veritatis coactus ſententiam protulit. Quamobrem fugite, fugite ſeparationis conſilia, & in vnitate Eccleſiæ permanete. Quales ſumus, quamdiu tamen catholici ſumus, parata eſt ſemper in Eccleſia catholica remiſsio peccatorũ, ſimul vt ex animo patratorum criminum pœnituerit. Ac in hæreſi vel ſchiſmate, male viuunt etiam qui bene viuunt: nec eſt, niſi prius vnde diſceſſerit eo redeat, quod quiſquam ſe peccatorum ſuorum veniã adipiſci poſſe ſperet. Quiſquis enim ab Eccleſia catholica fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter viuere ſe exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quod à Chriſti corporis vnitate diſiunctus eſt, non habebit vitam, ait Auguſtinus, ſed ira Dei manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac Eccleſia bene vixerit, nihil ei præiudicant aliena peccata, quia vnuſquiſq; in ea proprium onus portabit, ſicut Apoſtolus dicit: Quamobrem nemo propter paleas ventilabro iudicis excutiendas relinquat areã domini: nemo propter zizania in meſſe comburenda excedat agro: nemo propter piſces malos in littore, hoc eſt, in fine ſæculi ſeparandos, rumpat retia: nemo propter hædos atque hircos in iudicis aduentu ſegregandos, deſerat gregem: nemo propter vaſa in contumeliam facta, migret ex magna domo domini. Quin illud ſecum potius quiſque reputet, cum in Euãgelio dicat Dominus: nónne duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadit ſuper terram ſine patris veſtri voluntate, ſi paſſeres non cadunt in terram abſque voluntate Dei, multo minus ſacerdotes aut Epiſcopos dari terris, vel non ſciente vel non permittente Deo, Siquidem Deus in cuius manu cor eſt regis, & qui quocunq; voluerit inclinat illud, aliquando regnare permittit hominem hypocritam propter peccata populi, vt ſit ſicut populus, ita & ſacerdos. Hoc per Prophetam denuntiat, dicens: Dabo tibi regem in furore meo. Dat

Epiſt.152. *Gal.5.* *Mat.3.* *Mat.13.* *Ibidem.* *Mat.15.* *2.Tim.2.* *Mat.10.* *Prou.21.* *Iob.34.* *Eſa.24.* *Oſeæ.13.*

quandoq; Deus improbis poteſtatem, vt & bonorum pa=
tientia probetur,& malorum iniquitas puniatur. Per po=
Iob.1. teſtatem enim diabolo datam, & Iob probatus eſt, vt iu=
Mat.26. ſtus appareret,& Petrus tentatus eſt,ne de ſe præſumeret,
2.Cor.12. & Paulus colaphizatus eſt,ne ſe extolleret,& Iudas dam=
Mat.27. natus eſt,vt ſe ſuſpenderet, Vſq; eo autem ſecundum me=
Lib.26.mo rita ſubditorum tribui ſcribit Gregorius,perſonas regen=
ral.cap.20. tium, vt ſæpe qui videntur boni, accepto mox regimine,
permutentur ſicut ſcriptura ſacra de Saule dicit, quia cor
cum dignitate mutauit. Sic pro qualitatibus ſubditorum
diſponuntur acta regentium, vt ſæpe pro malo gregis
etiam vere boni,delinquat vita paſtoris.Ille enim Deo at=
teſtante laudatus,ille ſupernorum myſteriorum conſcius
2.Reg.24. Dauid Propheta,tumore repentinæ elationis inflatus,po=
pulum numerando peccauit, & tamen vindictam popu=
lus,Dauid peccante ſuſcepit. Cur hoc? Quia videlicet ſe=
cundum merita plebium, diſponuntur corda regentium.
Mutet igitur populus vitam ſuam, mutabit etiã Deus eo=
Mat.3. rum corda,qui præſident. Qui potens eſt ex lapidibus fi=
1.Tim.1. lios Abrahæ ſuſcitare,qui potuit ex perſequutore Paulum
Mat.9. Apoſtolũ,qui potuit ex Matthæo publicano facere Euan=
Eſa.59. geliſtam, poteſt is ex mercenariis malisq; præſidibus bo=
Pſal.30. nos facere paſtores. Non enim eſt abbreuiata manus do=
mini,neq; aggrauata auris eius,vt non exaudiat,dummo=
do nos declinemus à malo & faciamus bonum,vitaq; no=
ſtra in melius commutata vnanimiter omnes maieſtatem
Ephe.4. diuinam ſupplices deprecemur, vt ſuam nobis gratiã im=
partiat,quo poſsimus vtrique digne ambulare vocatione,
qua vocati ſumus,vt & vos,oues vos eſſe recordati, mini=
me vobis licere velitis,eos iudicare,& in eorum vitam an=
xie nimis inquirere, à quibus ipſi iudicandi venitis. Sed
etiã ſi aliquo fuerimus in delicto præoccupati, Chriſtum
Mat.23. nihilominus audiatis præcipientem. Quæ dicunt facite,
quæ autem faciunt,facere nolite: & nos eius muneris me=
mores, ad quod arduum nimis & periculoſum vocati ſu=
mus,ita vitam noſtrã inſtituamus, vt ne quod verbo ædi=
ficamus,moribus noſtris deſtruere videamur. Quoniam
verò homines vtriq; ſumus, & hoc ipſo nomine peccato=
res, quia homines, ſi qua nos apprehenderit humana ten
Ephe.4. tatio ſicut Paulus monet, cum omni humilitate & man=
ſuetudine, cum patientia ſupportemus inuicem in chari=
tate:ac ſi qui ſunt infirmiores,imbecillitates infirmorum,
ſuſti=

ſuſtineāt, nec alia magis de re ſolliciti ſimus omnes, quàm vt ſeruare poſsimus vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Hanc enim ad patrem ſuum migraturus Teſtamento nobis reliquit Chriſtus. Hanc ſectari nos iubet Paulus, quod ſine ea nemo videbit Deum, Quod ſi monenti obtemperauerimus, futurum eſt, vt ex hoc exilio ad manentem illam ciuitatem cœleſtem Hieruſalem, quæ viſio pacis interpretatur peruenire mereamur, in qua videre licebit, ſicuti eſt, eum, qui eſt pax noſtra, omnem intellectum noſtrum exuperans, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Gratia & miſericordia eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui laus, honor & gloria in ſęcula,

Ioan.14. *Heb.12.*

AMEN.

1.007.337

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

INDEX RERVM ET

VERBORVM PRÆCIPVE MEMORABI-
*lium in hoc, per duos Tomos digeſto opere, conten-
torum, quàm fieri potuit locupletiſsimus: in
quo numerus folium deſignat.*

Aronis Sacerdotium & ſacrificium quod, 5. 95
Aaronis ſacrificium ceſſare debuit, 5. 95
Abel, Abraham &c. nullo mandato Dei ſacrificarũt, fuit autẽ Deo ſacrũ eorũ gratũ, 95. 135. 191. 325
Abraham quomodo diem Domini viderit, 2
Abraham, Iſaac, Iacob, &c. Patriarchum nomina ab hominibus inuocata ſunt, 186
Abrenuntiatio Baptiſmum præcedere debet, 71
Abrenuntiatio antiquiſsimæ traditionis, Ibidem
Abſoluere quid ſit & quomodo à quibuſdã intelligać, 124
Abſolutio & confeſsio à Deo inſtituta, 123
Abſolutio ſine peccatorum confeſsione, niſi certa quadam ratione, fieri nequit, 123
Abſolutio, eſt forma pœnitentiæ, 119
Abſolutio omnibus eſt neceſſaria, 120. 121
Abſolutionem confert Sacerdos, 119. 120. 122
Abſtinentia hæreticorum qualis, 320
Abſtinentia delet peccata, 128
Abſtinentium ſex genera, 323
Abſtinẽtia Chriſtianorũ, Iudęorũ, hæreticorũ qualis, 318. 319. 320
Abſtinentia virtuoſa quæ, 323.
Abſtinentia mater ſanitatis, 320
Acolythi vnde dicti, qui ſint & quod eorum officium, 148
Actuum humanorum regula, lex eſt charitatis diuinę, 265
Adam veterem exuere & nouum induere oportet, 66
Adoleſcẽtes ſtulti nunc temere de religione iudicãt, 89. 90
Adoratio angelis & hominibus facta Dei gloriam nunquam obſcurauit. 165. & inde
Adoratio quid & quotuplex, 186. 187
Aduentus tempus cur inſtitutum, primaq; & ſecunda Dominica cuius nos admoneant, 3. 8.
Adulti baptizandi fidem propriam habeant, præteritæq; vitæ pœnitentiam, 69
Adulterii leges pœnales, 276
Adulterium quomodo punitum olim, & eius noſtro æuo impu-

impunitas, 278
Adulterii nomen quàm latè pateat, 277
Adulterii prohibitio non ſancit, vt quidā opinātur, matrimonium, 277
Adulterium ſpirituale, 278
Adulterium grauiſsimum, 167
Æqualitas duplex, 242
Æquitas ſimulata duplex iniquitas, 277
Affectus operi nomen imponit, 302.328
Agnus noſter Paſchalis, Chriſtus eſt, 69
Agni paſchalis immolatio apud Iudæos qd repręſentauerit, 69
Agon mortis vnde dictus, 134
Altaria Deo in memoriam martyrum eriguntur, non ipſis martyribus, 193
Albertus Magnus præceptor Thomæ de Aquino, 244
Allegoria Chriſti dormientis in nauicula, 57.344
Altercando veritas amittitur, 91.361
Ambroſii Epiſcopi laus, 43
Amicis benefaciendum, 272
Amor ſui quid efficiat, 181.234.362
Anabaptiſtarum dogma de pœdobaptiſmo falſum, 88
Anabaptiſtæ cur nolint paruulos baptizari, 88
Anacleti ſententia de Miſſa, 308
Andreas Apoſtolus Achaiæ præfuit, 54
Andreæ Apoſtoli deſiderium pro Chriſto patiendi, 274
Angeli & Archangeli interſunt Miſſæ, 140
Anima corporis Eccleſiæ eſt ſpirituſſanctus, 25
Animæ ſunt in purgatorio, 231.132
Animæ vident facta noſtra, & ſciūt petitiones noſtras, 185
Aīalia occidere licet, ſunt enim ad vſum hoīm creata, 271
Animus rationalis virtutis habitaculum eſt, 230
Angeli ſciunt vota noſtra, 185.194
Anomei hæretici quādo vixerint & quę corū opinio, 209
Annus cur in certa tempora diſtributus, 2.3.14.317
Apoſtolici, quales hæretici, 57
Apoſtoli Poloniæ qui, 108.356
Apoſtolica Eccleſia quæ & vnde dicta, 49
Apoſtoli amanuenſes ſpirituſſancti,
Apoſtoli authores ordinis Monaſtici, 289
Apoſtoli, oculi dicti, 37
Apoſtoli Sacerdotes à Chriſto in vltima cęna inſtituti. 86
Apoſtolicæ Eccleſiæ authoritas, 50.51.52
Apoſtolorum deſiderium pro Chriſto patiendi, 163

Apoſtolorum inſtituta in dubium reuocare grande nefas, 14. & inde per aliquot folia.
Apoſtolorum & Epiſcoporum principatus ſublimis, 37
Apoſtoli diuinis rebus intentiſsimi, 259
Apoſtoli Chriſtum ſequentes reliquerunt vxores, 278
Applicari quid ſit, 305
Aqua in Baptiſmo quid efficiat, 61. 63
Aquilæ in Euangelio qui intelligendi, 358
Aqua rerum omnium principium à Philoſophis dicta, 64
Aquæ benedictæ vſus, 293
Aqua ſacramẽti baptiſmi cur à chriſto adhibita, 55. et dein.
Arca Noe Eccleſiam figurauit, 70
Archiepiſcopo cur præferatur crux, præter eam quam de collo propendentem geſtat, 13
Archiepiſcopi cur electi, 153
Archiepiſcopi principes Epiſcoporum, 14
Arnobii explicatio de ſacrificio Miſſæ per Melchiſedech (olim figurato, 102
Arrii hæreſis de Chriſto, 20. 189
Arriani vocem Homouſios non receperunt, 20. 50. 128
Arrii hæreſis extirpata, 38
Articulus vnus diſcernit inter catholicos & hæreticos, 17
Aſcenſio Chriſti cur in quadrageſimam diem à reſurrectione dilata, 8
Aſcenſionis Chriſti memoriæ, cur Eccleſia iudicii extremi mentionem adiunxerit, 8
Aſcenſionis Chriſti vtilitas, 8
Auguſtana confeſsio de Epiſcoporum authoritate & poteſtate citata, 43. 151. 152
Auguſtini verba de ſacrificio Miſſæ, 94. 95
Auguſtinus fuit opinionis, neminem ad fidem cogẽdum eſſe, ſed correxit, 309
Aulici Dei qui ſint, 300
Aures & nares baptizandis infantibus cur liniantur, 71
Aurium pruritus in iſto ſæculo, 233
Authoritas Eccleſiæ facit vt Euangelio credamus, 19
Authoritas Eccleſiæ prior quàm ſcripturæ, 19. 20
Authoritas ſedis Apoſtolicæ quanta, 49. & inde. 343. 344. 345. 346. & deinceps.
Authoritas Eccleſiæ mutare quædam interdũ contra mandatum Dei poteſt, 87
BAbylon ab hæreticis extruitur, 46. 148. 181. quid ſignificet, ibidem.

Balſamus cur Chriſmati admiſcetur, 74
Balthaſarus primus hoc æuo, Donatiſtarum hæreſim reſuſcitauit, 346
Baptiſmus fidei Sacramentũ & ad vitã intrantiũ, 62.63.92
Baptiſmus quorum nos admoneat, 63
Baptiſmus iterari neq; poteſt nec debet, 70
Baptiſmus Chriſtianæ iuſtificationis viſibile principiũ. 63
Baptiſmus inter Sacramenta primum locum obtinet, 63
Baptiſmus quid conferat, 63
Baptiſmus vim generatiuã & purgatiuã aquis tribuit, 64
Baptiſmus infirmitatẽ carnis nõ tollit, ſed ſolũ iniquitatẽ (64
Baptiſmus mors eſt criminum & vitã virtutum, 75
Baptiſmus, Sacerdotium laici, 143
Baptiſmus oĩbus ad ſalutem conſequendã neceſſarius, 68
Baptiſmus triplex, 98
Baptiſmus extra Eccleſiam non prodeſt, 70
Baptiſmus & pœnitentia quomodo differant, 131
Baptiſmus etiam ab hæretico datus non eſt iterandus, 70
Baptiſmi vicem implet paſſio, 68
Baptizare in neceſsitate quilibet poteſt, 69
Baptiſmi ritus & cæremoniæ, 71
Baptizandus cur non mox ingrediatur templum, 66. & 71
Baptiſmus paruulorum non eſt tollendus, 66
Baptiſmus canalis gratiæ Dei, 101
Baptiſmus ianuam regni cœleſtis aperit, 65
Baptiſmus aufert non radit peccata, 64.282
Baptiſmus apud veteres non porrigebatur niſi Feſtis Paſchæ & Penthecoſtes, 72.306
Baptiſmus quomodo remiſsionẽ peccatorũ tribuit, 64.282
Baptiſmus quomodo à Cypriano definitus, 67
Baptiſmus & Pœnitentia quomodo differant, 131
Baptiſmus ianua in Eccleſiam intrantium, 63.73
Baptiſmus redẽptionis noſtræ beneficiũ nõ obſcurat, 101
Baptiſmus quid præter remiſsionẽ peccatorũ tribuat, 67
Baptiſmus cur in nomine & non in noĩbus tribuatur, 63
Baptiſmi ſignum & forma, 63
Baptiſmi inſtrumentum vel miniſter Sacerdos eſt, 69
Baptizandi poteſtas cur fœminis conceſſa, 68
Baptizatus induit Chriſtum, 66
Baptizare quid ſit, 87
Baptizandi forma à Chriſto præſcripta, ab Apoſtolis im: (mutata, 87
Baptizãdi an immergantur vel pfundãtur, nihil refert. 72.87

Baptizati non omnes ſunt Sacerdotes, vt nouatores L. volunt 142.143
Baptizatis remittũtur peccata & omne gratiarum genus infunditur, 63.65
Baſilięſe conciliũ cõmunionẽ vnius ſpeciei cõfirmauit, 89
Baſilicæ quomodo ſanctorũ nominibus vocẽtur, 302.303
Baſilij ſententia de ſanctorum inuocatione, 192
Baſilij quærela contra deprauatores veritatis, 21.334
Baſilius de nuptiis clericorum, 176
Bellum hæreticorum pax eſt Eccleſiæ, 46
Bellum ruſticorum in Germania vnde ortum, 144
Benedictio cum impoſitione manuum quid ſignificet, 71
Benedictionis vſus ab hoſtibus Eccleſiæ irridetur, 15
Benedictio in Euchariſtia naturam mutat, 79
Benedictio cur in ordinandis adhibetur, 135.136
Benignitas diuina fide accipitur, 88
Benignitas Dei maxima, 48.118.203.220
Berengarius primus hęreticorum cõtra Euchariſtiam, 82
Berengarii error de Euchariſtia, 81.82
Bibite ex hoc omnes ſolis Apoſtolis dictum, 86.87.& inde per longum.
Bohemia tota ferè hæretica, 46 inexcuſabiles, 368
Bohemi errorem ſuum contra Eccleſiam de Euchariſtia quomodo confirmare conati, 88
Bona mala fiunt, ſi non bene fiant, 181
Boni ſoli in cœlo ſunt, 25
Bonitati diuinæ omnia aſcribenda, 246
Buceri ſententia de ſacrificio Miſſæ. 94
CAluini error circa Euchariſtiam ab Eccleſia conuictus, 20.76.77.78.& inde
Calicem plebi adimere an ſit contra inſtitutum Chriſti, 85. per longum.
Calicis vſus licet aliquando fuerit, nunquam tamen fuit vniuerſalis, 86
Calix cur ordinandis porrigatur, 138
Calumnia Sacerdoti illata Chriſto infertur, 139.151.154.314
Canon idem in Miſſa ſemper legitur, 10
Canones Apoſtolorum ſeueri, 32
Canales beneficiorum Chriſti, 101
Candela ardens cur baptizato adhibetur, 72
Canonici cur Eccleſiis adiuncti, 151.153
Cãdidian⁹ noĩe Imperato. Epheſinę Synodo ſubſcripſit, 59

Canti-

Cātilenas vulgares quaſdā canere Eccleſia nūq̄ prohib. 111
Caput Eccleſiæ Chriſtus, 25.44.181.182.193.273
Capillorū reſectio ante ordinationē quid ſignificet, 137
Caro præceptum legis nequit præſtare, 217.& inde.256
Carnis bellum cum ſpiritu implacabile, 4.333
Caro frenanda ne ſit ſpiritui rebellis, 4.333
Carnis reſurrectionem cur credimus, 182.183
Carnis nomine quid intelligendum, 182
Caroli quinti Imperatoris Auguſti ſtudium in tollenda Eccleſiæ diſcordia, 41
Carolus Imperator Catholicus & propugnator fidei orthodoxæ acerrimus, 41
Caſuū reſeruatio vnde originē habeat & quo referat, 147
Catholica dictio per Lutherum è ſymbolo ſublata, 344
Catholicus quis, 23.28.29.317
Catholica Eccleſia cur & vnde dicatur, quam'q; latè pateat, 27.& deinceps, 44.343.344.358 (ci, 17.48
Catholicus ab hęretico & ſchiſmatico quō poſsit dignoſ-
Catholicæ Eccleſiæ lux ſanę intelligentiæ promiſſa, 131
Cathedræ Romanæ ſanctitas non deſerenda propter culpatam vitam præſidis, 54.per longum
Catechumenus quomodo fiat, 71
Cauſæ grauiores ad Antiſtitem referuntur, 148
Cauſæ octo propter quas ex cōdigno meremur vitā ęter-
Caziniri regis Polonię mirabilis abſtinētia, 332. (nā.245
Cœlibes ad Sacerdotium admittuntur & cur, 288
Cœlibatus votum pium Deo'q; gratum, 162
Cęlibatus non eſt cultus Dei ſed via ad ſeruiendum Deo expeditior,
Cæreorum vſus antiquiſsimus & probatiſſimus, 296
Cærei accenſi cur Euangelii lectioni præferantur, 296
Cæremoniæ circa Baptiſmum quæ & cur fiant, 70
Cæremoniæ natalis Domini quid ſignificent, 3
Cæremoniæ Miſſæ in quem finem, 13
Cęremonię externę quatenus vtiles & fructuoſæ. 259.263. cur inſtitutę ibid.&vnde ſumāt,& ad qd proſint p lōgū.
Cæremoniarum duplex ordo, 287
Calcedonenſis Synodus quando, 38
Cherub quid ſonet, 354. Chriſtiani prima vox,credo. 1
Chriſtianum eſſe quid ſit, 218
Charitatis alia ratio quàm fidei, 213
Charitas eſt vita fidei & ſpei, 213.214

Charitas anima fidei, 214
Charitas fidei & ſpei neceſſaria, 213
Charitati omnia facilia, 220.263
Charitatis voluntas maxima, 221.237.278
Charitas fortior morte, 221
Charitas ſola nos viuit Deo, 219
Charitas via ad Deum & Dei ad homines, 222
Charitas duplex, 223
Charitas à charitate, id eſt Deo, 221.356
Charitatem hæretici non habent, 222.355
Charitas extra Eccleſiam nulla, 222.359
Charitas cum peccato mortali conſiſtere nequit, 115
Charitas quæ ſit cui perfectio tribuatur. 212.224. & inde per longum, 262. & deinceps.
Charitatis præceptum in hac vita expleri poteſt, 256
Charitas operit multitudinem peccatorum, 324
Charitas excellentior fide ex ſpe, 92.221.222
Charitas eſt Chriſtianorum iuſtitia, 224.262
Charitas ſalutis pretium, 255
Charitatis laus, 265.359
Charitatis radix plãtari neqt, niſi eiecta prius cupiditatis (radice, 286
Charitatis præceptum vnum ſed duo continet, 262
Chriſtiani vnde dicti, 208.314.358
Chriſtianis nihil cum Iudæis commune, 10.87.306.317
Chriſtiani nõis origo vnde & qui primo dicti ita ſint. 320
Chriſtiani filii Dei & fratres Chriſti, 48.248.270
Chriſtiani non omnes Sacerdotes, 142
Chriſtiani, ſub malo paſtore, officium, 57.155
Chriſtiani qua iuſtitia iuſti, 224.225. & inde per longum,
Chriſtiano credendum non diſputandum, 30.31.32.82
Chriſtiani ſponſæ Chriſti, 184.278
Chriſtianus confortante Chriſto poteſt omnia, 165.277
Chriſtus mediator Dei & hominum, 1.2.14.15.93
Chriſtus duplici modo ſeipſum obtulit, 6
Chriſtus cur in mundum venerit, 1.11.227.364
Chriſtianiſmus quid, 227
Chriſtus meretur in membris ſuis & quomodo. 132
Chriſti paſſiões grauiores fuere ꝙ totius mũdi peccata. 133
Chriſtianiſmi finis, 227
Chriſti perſecutionum nondum eſt finis, 133
Chriſtiani fiunt non naſcuntur, 227.229.307
Chriſtus cur IESVS dictus, 1.133

Chriſtus non tantum redemptor ſed & legislator, 215
Chriſti ſarcina leuis, 162.218
Chriſtus cur ligatus & mortuus, 6.11.91.218
Chriſtus cõmori nõ ſufficit,ſed cũ eo reſurgere oportet, 3
Chriſtus orare nos docuit, 196
Chriſtus q̃d propriũ ei erat ſacerdotibus cõmunicauit, 48
Chriſti in nauicula dormientis allegoria, 57.344
Chriſtum imitamur in ſanctis, 188
Chriſtus ſummus medicus, 61.62
Chriſtus in nobis operatur,& nos in Chriſto, 132.241
Chriſtus carnis ſuæ mundiſsimæ tactu,aquis vim purgatiuam ac regeneratiuam contulit, 64
Chriſtum induere quid, 66.227
Chriſtus patitur in membris ſuis, 132
Chriſtus finis legis, 2.95.166
Chriſtus via conuerſationis ſanctæ,veritas doctrinæ diuinæ & vita beatitudinis ſempiternæ, 187.227.365
Chriſti hæreditas quæ, 27
Chriſti nomen vnde ſit, 77
Chriſti ineffabilis charitas in Euchar.declaratur, 75.76.77
Chriſtus obedientia ſua nos patri reconciliauit,1.11.12.364
Chriſtus rex & ſacerdos, 143
Chriſtus præter naturam ex virgine natus, 78
Chriſtus ſub ſpecie panis,duobus diſcipulis in Emaus corpus & ſanguinẽ ſuum dedit poſt reſurrectionẽ, 86
Chriſtus ſub qualibet ſpecie totus & integer, 89.91
Chriſtus frater noſter qui ingenitus non eſt diuiſus, 359
Chriſtus ſacerdos & ſacrificium, 4.48.101
Chriſtus ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, & quando eodem ſacerdotio perfunctus ſit, 5.95.96
Chriſtum qui negent, 352.353
Chriſtus verus agnus, 13.94
Chriſti oratio pro nobis efficaciſsima, 58
Chriſtus in ara crucis oblatus abundè pro nobis ſatisfecit, 12.65.96.100.110.293
Chriſtus nobiſcũ vſq; ad cõſummationẽ ſeculi qũo, 107
Chriſtus ſacrificiũ euchariſtiæ in vltima cœna inſtituit, 95
Chriſtus præbet ſacramentis efficaciam, 79.107
Chriſtus quatenus imitandus, 154.228.364
Chriſtus cur homo factus, 11.12. per longum, 353
Chriſti mors victoria chriſtianorum, 13
Chriſto commori quid ſit, 3

Chri-

Chriſti reſurrectio noſtra eſt iuſtificatio, 8
Chriſti morti contriſtari debemus, 5. 6
Chriſti diuinitas & humanitas probatur, 8
Chriſtus nunquam fuit ignoratus, 14
Chriſtus & ecclesia ſunt duo in carne vna, 132
Chriſti membra quomodo eſſe poſsimus, 91
Chriſti paſsionibus communicare qui dicatur, 3
Chriſtus ſacerdos ſecundum ordinem Aaron, cui ſacerdotio finem impoſuit, 5. 95
Chriſtus neq; ſcripſit neque ſcribere præcepit, ſed prædicare, 18
Chriſti ſermo operatorius, 78
Chriſtus quomodo à Paulo peccatum nominetur, 282
Chriſti paſsionis myſterium ſumma omnium credendorum, 10
Chriſtus quo pretio nos emerit, de quo Paulus, 1. Cor. 6. ait, 289
Chriſtus noſtri cauſa eſuriit, 4
Chriſtum ſoluens Antichriſtus eſt, 354
Chriſtus quadrageſimam ieiunando ſacrauit, 4
Chriſtus vt caput non deſtituit ſponſam, 18 343
Chriſti ſummum beneficium, 12 13
Chriſtus quomodo ſolus ſufficiat, & quomodo non, 206
Chriſtus ſponſus & ſponſa quomodo, 82
Chriſtus pro viuis & mortuis oblatus, &c. 294
Chriſtus fons viuus, 92 101 220
Chriſtus quomodo in Miſſa dicatur immolari, 70. 99. 107
Chriſtus duplici modo oblatus, 5 99
Chriſtus inuiſibiliter ſub ſacramentis ſalutem confert, 91
Chriſtus corpus ſuum quomodo nobis manducandum dederit, 76
Chriſti corpus manet poſt conſecrationem, etiam extra vſum, 77
Chriſtus tribus modis eſt in euchariſtia, quarto differt, 80
Chriſtus non naſcendo ſed moriendo à morte nos redemit, 3
Chriſtus ſcopus ad quem omnia referuntur, 14
Chriſtus dies & ſol dictus, 204
Chriſti corporis veritas aſtruitur, 77
Chriſtus offert per eccleſiam & eccleſia per Chriſtum, 94
Chriſma à ſolis Epiſcopis confici debet, 74
Chriſma ſacramenti confirmationis materia & eius con-

fectio quomodo fiat, 73

Chryſoſtomi interpretatio de ſacrificio Miſſæ, 85

Ciborum delectus qualis nunc apud Chriſtianos & qualis olim apud Iudæos fuerit, 317

Circunſtantiæ in dicendo ſpectandæ, 98

Circuncifio quale ſignum, 61

Claues eccleſiæ quæ ſint, 124 125

Clauis triplex, 125

Clauium poteſtas maior penes Epiſcopum quàm ſacerdotem, 147

Clementia dei ingens, 115 118

Clemens papa Petri ſucceſſor, 51

Clinicorum aſperſio efficax, 88

Cognitio dei, homines à brutis diſcernit. In Procemio

Cognatio contrahitur ex baptiſmo, 72

Collectæ eccleſiæ docent nos fidem & omnem fiduciam in ſolum Chriſtum collocare, 191

Communio ſanctorum quæ, 58 59 60 61

Compunctio pœnitentibus neceſſaria, & quæ ſit eius vis, 120 121 122

Concionem audire non ſufficit, 111 112

Concilii Chalcedonenſis mentio, 167

Concilia an poſsint errare, 32. 349

Concilia legitima abſque Romani pontificis ſententia celebrari nequeunt, 52

Concilia Nicenum & Epheſinum proximã authoritatem poſt euangelium habent, 88 104

Concilium non requirit omnium conuentum, ſed eorum tantum ad quos cura pertinet, 32 33

Concilium Conſtantienſe quando habitum, 89. de vna ſpecie ſtatuit, Ibidem

Concilia cur inſtituta, 33. 34. 35. 153

Concilium Baſilienſe communionem ſub vna ſpecie confirmauit, 89

Concilio Niceno interfuit Conſtantinus & quomodo, 39

Concilia quatuor Gregorius tanquam quatuor Euangelia colit, 32. 52

Concilia Epiſcoporum quomodo à Gratiano dicantur inualida, 35

Concilio Tridentino proximè celebrato quales interfuerint, 36

Concordiæ vis quanta, 15. 45.

Concu

Concupiſcentia carnis eſt pœna peccati originalis, 64
Concupiſcentia prohibita quomodo, 285. 286. in præcedentibus & ſubſequentibus
Concupiſcentia remanens poſt baptiſmum non eſt peccatum, 65.283
Concupiſcentia carnis q̃uo in baptiſmo dimittatur, 65
Concupiſcere & velle differunt, 272
Concupiſcentia duos ſtimulos habet, 283
Cõfeſsio & communio in ſacram paſsionis ſeptimanam, cur ordinata, 4
Confeſſor prudens eligendus, 122
Confeſsio ſoli deo facta non ſufficit, 122.123
Confeſsio inſtitutionis diuinæ, 123
Confirmatio ſacramentum ſpei & pugnantium, 62.73.98
Confirmatio recte ſacramentum dicitur, 73
Confirmationis miniſter quis, 74
Confirmatio pertinet ad baptiſmi perfectionem, 74
Confirmatio perfectè tribuit ſpiritum ſanctum, 73
Confirmatio à Chriſto quando & quomodo inſtituta, 74
Confirmatio neceſſaria, 74.75
Confuſio aliquando bona.
Confutatio eorum quæ cõtra verè & realiter nobis inhę rentem iuſtitiã producuntur, 236. per multa folia
Conſenſus apud hæreticos nullus, 45.270
Conſenſus doctorum de ſacrificio Miſſæ, 108
Conſcientia pro ſpe ab Auguſtino poſita, 224
Conſtantinopolitanæ Synodi quando & quot, 38
Conſtantini Imper. chriſtiani pietas & modeſtia, 40.57
Conſtantinus, primus Imperatorũ Synodo ſubſcripſit, 57
Continentia impoſsibilis non eſt, 163. 164. & in reliquis ſubſequentibus
Contritio quid, quomodo fieri debeat, eiuſq; pręceptum, 119. & ſequentibus
Controuerſia cum hæreticis nõ eſt de ſcriptura ſed de intellectu, 186.348
Chore, Dathan & Abirõ quomodo puniti, 152.180.181.348
Corpus & ſanguis Chriſti quomodo in Miſſa offeratur, 292. per longum
Corpus Chriſti quomodo ſumendum, 4. & inde 117.118
Corpus noſtrum abluitur aqua in baptiſmo, ſpiritu ſancto intus operante, 63. & deinceps in ſequent.
Corpus Chriſti in euchariſtia quomodo nobis datur, 75
Corpo-

Corporis Chriſti veritas poſt benedictionem etiam extra vſum manet, 76.78
Corpus Chriſti duplex, 130
Corpus Chriſti in euchariſtia tribus modis, 80
Corpus Chriſti in euchariſtia non figuratiue ſed eſſentialiter, 70.77.78.79
Corpus Chriſti & veritas & figura, 79
Corporis ratio quam minima habenda, 333
Credo, prima chriſtianorum vox, 1
Credere in deum & in ſanctos quomodo poſſumus, 187
Credere quid oporteat, 2.344
Credenti omnia poſsibilia, 256
Credo ſanctam eccleſiam cur dicatur: Et non: mredo ſanctum Euangelium, 274
Credens in Ieſum Chriſtum eumq́; crucifixum & reſuſcitatum, & Eccleſiam catholicam cuncta ad ſalutem neceſſaria credit, 16.344
Criminationes hæreticorum in Præſides, 32.54.90
Crucis & mortis Chriſti beneficiũ præ cęteris inſigne, 3.11
Crucis ſigno ſurgẽtes & cubitũ eũtes cur chriſtiani ſe munire debeant, 7
Crucem cur geſtant Epiſcopi, 13
Crucis Chriſti efficacia maxima eaq́; in omnibus actionibus adhibenda, 11
Crucis ſignum tribus digitis fieri debet & cur, 11
Cruce ſignandi mos antiquus & Apoſtolicus, 11
Crucis ſigno omnia beneficia Chriſti exprimuntur, 11
Crucis ſimulachrum grauibus de cauſis ab Eccleſia erectum, 11.12.13
ab hæreticis demolitur ac deuouetur, 15.247.
Crucem Chriſti euacuãt, qui operibus chriſtianorum derogant, 247
Crucis ſignum cur in baptiſmo fiat, 71.72
Crux Archiepiſcopo cur præfertur, 13
Crux moribundis oſtenditur, 12
Crux facinoroſis præfertur, 12
Crux Chriſti, noſtra gloriatio & meritum, 3.5.11
Crucem Chriſti ferat qui cupit eius gloriam, 3.5.7.12
Crucis vſus in omnibus ſacramentis maximus, 11
Crux Chriſti & ſacramentum & exemplum, 227
Crux quomodo in corpore hominis deducenda, 11
Crucis vexillo mors victa, 11

Crux

Crux cur in ſupplicationibus præferatur, 11. 12
Crux via ad gloriam, 12
Crux noſtra merito crucis Chriſti valet, 15
Cruces quatuor in Miſſa quid deſignent, 244
Cultus dei quibus abſoluitur, in Procemio, 92. 298
Cultu externo quomodo homo colere deũ debet, Ibidem
Cultus præcipuus quem Deus requirit & qui ei vel in primis debetur, 116.187.194.265.287.322
Cultus dei triplex, 187
Cultus duplex, 186
Cultus diuinus ſanctis non tribuitur, 116.117.186.195
Curę huius ſeculi impediũt nos à meditatione cęleſtiũ, 165
Cyprianus memoriæ ſanctorum quæ ad altare fit, meminit, 116 & inde
Cyprianus ſententiam Eccleſiæ de cœlibatu & caſtitate tuetur, 167
Cypriani error de rebaptizandis hæreticis vnde, 23
Cyrillus quid de iuſtificatione hominis ſtatuat, 226
DAmaſcenus de ſacrificio Miſſæ, 102
Damnatur nemo niſi merito malę volũtatis, 237.282
Daniel cum ſociis cibum regium faſtidit & legumina poſcit, 331
Dauid commiſſo adulterio non amiſit fidem, 223
Dauid rex ter vnctus & quid deſignet, 134
Debita noſtra cur dimitti nobis petamus, 201
Decreta conciliorum nõ ſunt in dubium vocanda, 342.343
Defunctorum memoria in Miſſa fieri debet, 115
Defunctorum merita nobis adiumento ſunt, 58.59.133.186
Dei imago in ſpiritu hominis, 223
Dei cognitio omnium virtutum caput, in Procemio.
Delectus habendus inter eos quibus benefaciendum, 273
Deus nobis locutus eſt & loquitur per Prophetas, Angelos & Apoſtolos, 19.20.21.335
Deus omnia videt & nouit, 196
Deificatio quid, 228
Deus eſt ſpiritus, 223
Deus laudatur & honoratur in ſanctis, 187.188
Deus pronior ad dandum, ꝗ nos ad petendum, 118.165.222.
Dei ſingulare beneficium, 76
Deus non præcepit impoſsibilia, 214.215
Deus miſericors & iuſtus, 185.209.210
Deus quomodo nobiſcũ vſq; ad cõſummationẽ ſeculi, 338
Deus

Deus in nobis operatur & q̃o ex Paulo docetur, 218
Deus niſi deſeratur,deſerit nullum, 220
Deus ſi nos deſerit,fit noſtra culpa, ibidem
Deus quomodo in fidelibus habitet, 212.223
Deus vbiq; & quomodo, 223. Dei imago in anima, 263
Deus vult & poteſt omnia, 185
Deus quomodo clemens & bonus, 185
Deus non exigit quæ præſtare nequimus, 222.258.270.282
Deus perpetuo propitius per Ieſum, 5.185
Deo triplex cultus nempe cordis,oris & operis debetur & quomodo ſit præſtandus, 262.263.269.& in ſequent.
Deus nõ curat quàm diu ſed q̃ bene ſibi ſeruiatur, 237.322
Deo per charitatem inhæremus & ipſe nobis, 222.224
Dei proprium eſt iuſtificare, 323
Deus eſt forma animæ ratione præditæ, & quomodo imprimatur, 263
Deus in homine ſicut rex in imagine honorari debet, 264
Deus conſyderat non quid ſed propter quid faciamus, 264
Deus non patitur ſibi quid anteponi, 265
Dei diſciplina nunquam à lege eccleſiæ diſſidet, 274.275
Deus tanquam pater audiendus:Eccleſia tanquam mater, 274.275.359
Deus non locum ſed mentem requirit,quomodo intelligendum, 297. & inde per longum
Deus etſi ſit vbiq;,non tamen vbiq; æqualiter operatur, 301
Deus author pacis non ſeditionis, 37
Deus ſua beneficia per miniſtros nobis porrigit, 141
Diabolus poſt baptiſmum vehemẽtius quàm antea oppugnat, 73.156
Diabolus ex ordine Cherubin deturbatus, 354
Diaboli aſtus ad decipiendos homines ſub prætextu verbi dei, 17.77.83.92.109.143.186
Diabolus maxime hæreticos incitat contra eccleſiæ caput & cur, 52.54.90.144
Diaconi qui ſint quodq; eorum officium, 143
Diaconi ſacerdotibus ſacramenta non porrigant, 104
Dies certi cur ab eccleſia ad ſeruiendum deo inſtituti, 2.3.8.15.316
Dierum obſeruatio quæ fit in eccleſia non pugnat cum Paulo, 8. inde vſq; 14. 316
Dierum diſcrimen nullum nouit eccleſia, quomodo. &c. 8.9.10. & inde

Difficultas quæ eſt in Paulinis epiſtolis quomodo tolli poſsit, 127
Differentia inter deos alienos & ſculptile, 265
Dignitas miniſtrorũ ſacramentis nihil affert,neq; aliquid detrahit indignitas, 69.303
Dignitas epiſcoporũ æqualis,poteſtas verò inæqualis, 147
Dilectio Chriſti erga nos nulli rei comparanda, 4.76
Dilectio proximi quid requirat, 264
Dilectionis pręceptũ nõ eſt ſeruatu difficile,256.257.259.271.
Dilectionis genus aliquod in hac vita præſtari nequit, 256.259
Diſcretio ſpirituum maximę difficultatis, 352
Diſcrimen inter ſacrificium quod quotidie in altari offertur & quod ſemel in ara crucis oblatum fuit, 95. & in præcedentibus nonnihil & in ſequentibus.
Diſcrimen inter ſacramẽtum euchariſtiæ & alia ſacramenta,quæ ſenſibilem habent materiam, 76
Diſcrimen ſacrificiorum Chriſti,eccleſię Chriſtianæ & Iudæorum, 93.94. & deinceps
Diſputatio de ſacramento euchariſtiæ fugienda, 78
Diſcrimen inter cultum qui deo debetur & qui ſanctis, 115. 116
Diſciplina eccleſiaſtica & ciuilis ſimul collapſa, 311.341
Diſtinctio ordinum in eccleſia neceſſaria, 148.262
Diſsimilitudo cauſa diſplicentiæ, 228
Diuini qui dicti, 194
Doctrina Apoſtolorum nõ ſcripto tantum ſed & traditionibuſq; conſtat, 18.48.334.vſq; 355.
Doctrina in ſacerdotibus non vita ſpectanda, 56.149. & ſequentibus, 291.292
Doctrina eccleſiæ de bonis operibus,241.242.per longum.
Doctrina nouatorum de non inhærente nobis iuſtitia explodenda,233.234.235.& in ſequentibus per longum
Dæmones credunt ſed non ſaluantur, 211
Dominicus dies vnde dictus, 8
Dominica prima & ſecunda Aduentus cuius nos admoneant, 3.8.
Dominicæ diei beneficia, 8.
Dominicales proceſsiones quid deſignent, 8.
Dominicus dies in quem finem inſtitutus, 8.
Dominico die non eſt ieiunandum, 312.329
Dominica in Albis vnde dicta, 95

Domeſticorũ ratio habẽda, quiꝗ; eo noĩe intelligãtur, 273
Domus vna apud hæreticos non conſentit, 15. 46. 111. 148
Dogmata Lutherana variant, 45. 87. 234. 348.
Dulia ſanctis debetur, 116. 186. 194. 303. (85
Duodecim diſcipuli cũ Chriſto tantũ diſcubuerũt in cęna,
Dubia fidei ad quem referenda, 52. 53. 148. 149. 150
EBrietas diaboli opus, 166
Eccleſia omnia quæ ad fidẽ mediatoris pertinent non modo ſcriptis & ſermonibus, verumetiã certorum dierum obſeruationibus, ſignis imaginibusꝗ; fidelium mentibus imprimere conata eſt, 2. & deinceps per longum ferè vſq; ad 13. 317
Eccleſia mulieri parturienti comparata, 5.
Eccleſia nullum dierum diſcrimen nouit, 10
Eccleſia omnia ex Chriſti præcepto facit, 14. 15. 18. 19
Eccleſia ſola habet veram intelligentiæ lucem, 109. 347. 361
Eccleſia vna domus ex animabus conſtructa, 16
Eccleſiæ doctrina de meritis operũ, 238. 239. 240. per multa
Eccleſia non errat, 16. 20. 30. (folia
Eccleſiæ teſtimonio an ſcripturæ magis credendum, 17. 112 & inde in diuerſis
Eccleſia antiquior quàm vniuerſa noui & veteris Teſtamenti ſcriptura, 18. 346. 347
Eccleſia columna & firmamentum veritatis, 18. 19. 108. 347
Eccleſiæ definitio, 58. (357. 361
Eccleſia nunquam docuit (vt nouatores calumniantur) opera bona extra Chriſtum mereri vitã æternam, 243. & inde
Eccleſia non eſt vbi non eſt euangelium, 273. 347
Eccleſia primitiua quõ à ſcriptura originem habeat, 19
Eccleſiæ authoritas à ſcriptura, & ſcripturę rurſus ab eccleſia eſt, 19. 20
Eccleſiam ſequentes in interpretandis ſcripturis non hominis ſed dei mentem ſequuntur, 21. 22
Eccleſiæ nomen & authoritatem hæretici ſibi quoque ſed iniuſte vendicant, 24. 48. 49. 347. (346. 347
Eccleſiæ veræ notæ quatuor & quæ ſint, 23. per longũ, 345
Eccleſia quomodo ſancta, &c. 25. 26. (gent, 340
Eccleſiaſtica inſtituta cuſtodes charitatis & quatenus obli
Eccleſia comparatur areæ, vineæ, ſagenæ, agro, gregi, domui, virginibus decem, 25
Eccleſia Catholica partes non habet, 43

Eccleſiam calumniantes euacuant Chriſti gloriam, 17.87
Eccleſia vna.40. & ſequentibus
Eccleſia corpus vnum, 25.45.139.182.352.
Eccleſiam deſerentes in varios errores cadunt, 23.46.109.
182.195.272
Eccleſiæ ſtatus à Baſilio verè, vt nunc eſt, deſcriptus, 334
Eccleſiam viſibilem ſupra petram fundatā quomodo intelligendum, 48.& inde vſq; 54
Eccleſia Apoſtolica quæ, 49
Eccleſiæ perpetuo continuata fides de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento, 49.107.108.107
Eccleſia primitiua indifferenter ſacramentū ſumpſit, etiam infantes communicauit, 87
Eccleſiæ authoritas pro ratione tēporis aliqua etiam contra mandatum mutauit & mutare poteſt, 87
Eccleſia caſtrorum acies ordinata, 26.82.105.135.143
Eccleſia cur die Paraſceues fideles ſuos triſtari velit, 5
Eccleſia cœtus viſibilis, 45.58
Eccleſia paradiſo cōparata, 70. Eccleſiæ initium, 49
Eccleſiæ doctrina de præceptis decalogi, 264.& deinceps
Eccleſiæ contemptus ad Chriſtum redundat, 274
Eccleſiam tanquam matrem deſerentes non poſſunt habere deum patrem, 274.359
Eccleſia nomē multitudinis ac legitimè cōgregationis, 23
Eccleſię bona non ſunt alienanda, 60
Eccleſia ſponſa Chriſti eſt, 18.182
Eccleſiam Romanam audiendam Gratiani Imperatoris edicto cautum, 54
Eccleſia non tantum paſſionē ſed fructum paſſionis fidelibus ſedulò commendat, 5
Eccleſia triumphans qualis ſit, 298
Eccleſia cathedralis in qualibet diocœſi debet eſſe, 151.156
Eccleſiæ cur & vnde dictæ, 298
Eccleſia hic in terris eſt imago ſempiternæ gloriæ, 298
Eccleſia Catholica quæ & vbi ſit, 43.238.358
Eccleſiæ pia ſolicitudo erga filios, 4.7.10.44.45.88.111
Eccleſia cur annum ab aduentu incipiat, 3.8
Eccleſia non eſt deſerta, 26
Eccleſiæ principes qui & quæ eorum poteſtas, 35.36
Eccleſiæ ſenſus & conſenſus veritatem docet, 15.23
Eccleſia vt pia mater illubenter deſperat, ſed omnia ad ſalutem filiorum dirigit, 10.12.13

Eccleſiæ quærela contra calumniatores, 15.108.109.143
Eccleſiæ vnanimitas ante ſectam Lutheri, 15.46
Eccleſia ſpiritu ſancto non deſtituitur, 17.340
Eccleſiæ fides, 16.17.50
Eccleſiæ iudicio ſtandum, 17.23
Eccleſiæ præcipua luminaria fuerunt olim Monachi, 289
Eccleſiæ merita ſupplent quod miniſtro deeſt, 292
Eccleſia non à maiore, ſed à meliore ſui parte SANCTA dicitur, 25.292
Eccleſia habet poteſtatem cogendi hæreticos, 308
Eccleſia ſacrificia Latina lingua peragit, 45
Eccleſia plus gratulatur de reſipiſcentibus, quàm de illis qui nunquàm ceciderunt, 309
Eccleſiæ mos vetus in ſolis ordinibus adhuc ſeruatur. 306
Eccleſiarum orientalium & occidentalium altercatio de feſto Paſchatis, 305
Electio Epiſcopalis ad quem pertineat, 149.150.151
Elementum & verbum cur in Sacramentis concurrant. 61
Elementa in Sacramentis materiæ vim obtinent, formæ autem verbum Dei, 63
Eleemoſynarum vis, 128.301
Eleemoſynæ temporariam pœnam auertunt, 129
Eleemoſyna quæ ex rapina vel bonis pauperum Deo ingrata, 280
Eleemoſyna neceſſaria ad orationem, 302
Eleemoſyna vita ieiunii, 301
Elizeus facta Giezi abſens cognouit, 194
Elizei cadauer prophetauit, 194
Ephеſina Synodus quando habita, 38
Epiſcopi cur propendentem de collo crucem geſtant, 13
Epiſcopi patrum locum in Eccleſia tenent, 314.32
Epiſcopi Poloniæ conciliis Germaniæ Conſtantienſi & Baſilienſi interfuerunt, 89
Epiſcopi cur ſint electi, 150.151
Epiſcopus qualis eſſe debeat, 149.152.& inde pluribus.
Epiſcopi inſtitutio penes Romanum Pontificem, 149
Epiſcopis honor & obedientia debetur, 50
Epiſcopi ſunt oculi Eccleſiæ, 37
Epiſcopi electio penes quos ſit, 149.150.151
Epiſcopi primo in ſuas diœceſes intrantes cur obuias cruce ſalutent, 13
Epiſcopi vnde ſunt nati, 37.

Epiſcopus eſt paſtor, 13.37
Epiſcopalis benedictio quid ſibi velit, ibidem
Epiſcopi ſunt Iudices fidei & Imperatores minime, 42.150
Epiſcopus non eſt nomen ordinis ſed honoris, 147
Epiſcopi, Archiepiſcopi, Pontifices in quo differant, 147
Epiſcoporum eſt officium de doctrina cognoſcere & iudicare, 149.150
Epiſcoporum ordo nō abrogandus quod aliquando præſideant, indocti & vitæ minus integræ, 153. per longum, 154.155.156.363.364
Epiſcopum deſerens, eccleſiam deſerit, ibidem 363.364.365
Epiſcopus cur maiorem ſoluēdi poteſtatem habeat, quàm alii ſacerdotes, 146
Eraſmus Roterodamus de vita & doctrina Lutheranorum, 144.175.245.336
Eraſmus Vitellius epiſcopus Plocenſis, 333
Erroris mater acceptio perſonarum, 55
Error errorem parit, 165
Eſt pro ſignificat exponi in verbis Chriſti nequit, 79.80. & prolixè in ſequentibus.
Errores circa ſacramentum euchariſtiæ damnātur à folio 57. vſq; 118
Error de vnica operatione Chriſti damnatus, 38
Error vnius aut alteri9 nō prçiudicat eccleſię, 23.24.349.352
Error execrabilis eorum, qui dicunt hominē in bono opere nihilo plus agere, q̃ agit ſecuris in manu fabri, 218
Errores Lutheranorum, 349.350.351
Euangeliū in cordibus potius q̃ in chartis ſcribi debet.
Euangelium omnia ad ſalutem neceſſaria quomodo contineat, 339
Euangelii prædicatio prior quàm ſcriptura fuit, 18.338
Euangelio quare credamus, 20
Euangelici, cur nouatores dici velint, 25.357
Euangelicorum variæ ſectę indieſq; dogmata variant. 234
Euangelici noui ex templis dei & martyrum, equorum & porcorum ſtabula faciunt, 302.334
Euangelium præcipit vt eccleſiam audiamus, 338.339
Euangelium an ad ſalutem ſufficiat, 338.339
Euangelii vox traditionis eſt non ſcripturarum, 18.338
Euangelium quid ſignificet, Ibidem.
Euangelica lex de monte Sion, 215
Euangelium quomodo audiendum, 298

Euangelium non tantum annuntiat remiſsionem peccatorum,ſed & mandatorum obſeruationem,214.215 & reliquis.
Euangelium Nicodemi reiicit eccleſia, 18.348
Euangelia quatuor habet eccleſia, 19.50.124
Euãgelio dicẽti: Hoc eſt meũ corpus,&c.credit eccleſia, 20
Euangelium Lutheri quintum ſeditioſumq́;, 123
Euangelium an extra eccleſiam eſſe poſsit, 70.274.357
Euangelicorum nouorum fructus, 90.144.233
Euangelicorum miniſtri quales, 143.148
Euangelici ordinem eccleſiæ turbant, 14.89.108.303. Babylon ædificant, 181. vide Lutheri & Nouatores imò & hæretici.
Euangelici qua intentione euangelium prædicent, 166
Euangelica præcepta qualia, 196.
Euangelium nunquã fuit obſcuratũ, vt nouatores calumniantur,14.104
Euangeliſtarum authoritas ab eccleſia, 19
Euangeliſtæ quando & quomodo ſcripſerint, 18.337
Euchariſtiæ ſacramentum rectè ſacrificium dicitur, 92. & in ſequentibus per longum.
Euchariſtia charitatis eſt ſacramentum & vires reſumentium, 77.92
Euchariſtia quomodo rem ſacram in ſe contineat & quomodo alia ſacramenta, 76
Euchariſtia aſſeruata vtilis & efficax, 76
Euchariſtiæ vtraq; ſpecies à Chriſto non eſt præcepta tanquam ſaluti neceſſaria, 86
Euchariſtiæ alteram tantum ſpeciem Laicis dandam,ſacerdotibus vtramq; figuræ veteris Teſtamenti præ ſe aperte ferunt, 86. & ſequentibus.
Euchariſtia ſacramentum ſacramentorum, 92
Euchariſtia quale ſignum, 88
Euchariſtię perceptio olim omnibus diebus licita fuit,306 & 307
Euchariſtię altera ſpecies ex inſtituto Cõcilii Epheſini, 77
Euchariſtia quid ſit, 92
Euchariſtiæ eleuatio cur ab antiquis inſtituta, 110
Euchariſtiæ effectus qui, 114. per longum
Euchariſtiam participantes qũo affectos eſſe deceat, 114.117
Euchariſtiæ ſumptio quomodo remittat peccata, 115
Euchitæ qui, 312
Eutiches errauit in duabus naturis Chriſti, 20

Eutiches deuouetur 38
Excommunicatio quid ſit in Eccleſia, 60
Excommunicati qui & cur, 44.60
Excommunicati ab Eccleſia præciſi, 60
Exhortatio vtilis & neceſſaria ad pugnam contra carnem, 163.& ſequentibus
Exomologeſis quid ex Tertulliano, 124
Exorciſmus quid & cur ab Eccleſia Baptiſmo adhibet, 71
Exorciſtæ qui & quo officio fungantur, 143
Extra Eccleſiam non eſt ſalus.15.neq; intelligentia ſcripturarum, 359.360
Extra Eccleſiam qui ſint, 60
Ezechielis porta Mariam præfigurauit, 205
FAcere pro offerre vſurpatur, 95
Facinoroſi & hæretici extra Eccleſiam ſepeliendi, 305
Feria quarta & ſexta cur ieiuniis dicata, 7
Fide, ſpe & charitate cultus Dei proprius abſoluitur. In Prooemio, 185.186.224
Fides fundamentum & initium Chriſtianæ religionis, 1
Fides quæ hominibus neceſſaria, 1.2.16
Fides Eccleſiæ ad ſalutem omnia neceſſaria includit, 16
Fidei articuli omnes credendi, 2
Fides ſaluatoris ante lapſum minimè neceſſaria, 1
Fidei noſtræ compendium,ſigno crucis incluſum, 11
Fides Catholica quæ, 9.27.28
Eidei forma apud Catholicos certa, apud hæreticos autem,omnis ſenſus incertus, 21
Fides ſola ad ſalutem non ſufficit, & vnde hic error primum manarit, 29.184.209.222
Fidei Chriſtianę dubia ad Roma.Pontificē referēda. 52.53
Fides Romana,eſt Catholica fides, 53
Fides Eccleſiæ non propterea deferenda,quòd præſideant aliquando homines vitæ minus inculpatæ, 54
Fidei ſigillum quod, 63
Fides omnibus fidelibus primò datur virtute Eccleſię, 63
Fideles bonorum operum communionem habent, 13
Fides aliena quomodo adulto profit vel non, 69.156
Fides aliena quomodo paruulis infantibus baptizandis ſufficiat, 69
Fidei noſtræ ſcopus quis ſit, 14
Fides & conuerſio in anguſtia temporis baptiſmi vicem impleņt, 68

Fidem

Fidem Catholicam Eccleſia & verbo & cæremoniis tradit, 10. 11. 12. 287. 260. & deinceps vbi de cæremoniis agitur.
Fides Catholicæ Eccleſiæ etiam idiotas, ſi tantum illam confiteantur, ſaluat, 16
Fides ad omnes pertinet, ergo Catholica, 27.35.358
Fideles defuncti ad corpus Eccleſiæ.1.Chriſti ptinēt.58.59.
Fides Petri nunquam defecit, neq; deficiet, 56 (115.186
Fides cùm ad omnes pertineat, num propterea etiam iudicium de fide ad omnes ſimiliter pertineat, 91.32.
& inde vſq; ad, 35
Fides iuſtificās quæ ſit Paulo, 212. Fides eſt in volūtate.69
Fides quolibet peccato mortali non amittitur, 213
Fidei, ſpei, charitatis, diuerſa ratio, 213.214
Fides & ſpes ineſſe poſſunt illis etiam qui non ſunt in gratia, 213.214.& inde.
Fidei maximum ſtipendium, 16
Fides prodeſſe nequit niſi iungatur illi ſpes & charitas, 212.213.222.223.
Fide per charitatē operāte, reparatur in nobis dei imago,
Fides vna, 45.& inde (224
Fides veteris Teſtamenti & noui qua Patres & nos ſalui ſimus, quæ, 16
Fides ſub lege obſcurior fuit ſed reuelata tempore Chriſti & clarior facta, 1.28.& inde
Fides de Chriſto mediatore antiquiſsima, 2
Fides mediatoris quā diu fuit tā diu etiā fuit Eccleſia, 17
Fidibus luditur & fides non retinetur, 357
Fidere quomodo debeamus operibus bonis, 244. per multa folia.
Fiducia Chriſtianorum perpetuò in Chriſtum locata, 244. & inde
Figurę Sacramēti Euchariſt. in veteri Teſtamēto varię.68
Figuræ Iudaicarū cæremoniarū ceſsāt in Euāgelio, 268.269
Filium Dei minorem eſſe patre, quomodo Eccleſia intelligat, 21.83
Filius Dei cauſa meritoria eſt ſalutis noſtræ, 64.65.66
Filii Dei qui ſunt, 66
Filii iræ fiunt per Baptiſmum filii gratiæ, 66
Filii hoc tempore parentes in religione inſtituunt, 9
Felicis Papæ ſanctio probatur, 299
Felicis Comitis Plocenſis pietas, 333

Fomes natura nobis inditus,non eſt peccatum, 64.282
Fomes manet poſt Baptiſmum, 64.131.282
Fons aquæ vitalis in latere Chriſti apertus in paſsione,& quomodo eius fructum percipiamus, 101.102
Forma Sacramentorum omnium eſt, verbum Dei, 62.63. 64.& inde
Forma pœnitentiæ verbum abſolutionis, 119
Fornicatio quale crimen, 277
Frons cur Chriſmate ſub ſigno crucis ſignetur, 71.72
Fructus Euangelicus, 233
Fructus Euchariſtiæ ſi dignè ſumatur, 114.115.116
Fructus pœnitentia digni,ſatisfactio eſt vera, 125.126. 127.& inde.
Fructum paſsionis Eccleſia fidelibus ſedulo cur commendet eiusq; vtilitas, 5
Fructus reſipiſcentiæ, 301
Furti nomine quid intelligendum, 280
Furtum non dimittitur niſi ablatum reſtituatur, 281
Furtum perniciofiſsimum, 281
GAudium duplex in reſurrectione Chriſti, 7
Gaudio aſcenſionis Eccleſia miſcere voluit ſolicitudinem iudicii extremi, 7
Gedeonis vellus Mariam deſignauit, 205
Georgii Ducis Catholiciſſ. facete dictum de VVittenbergenſium fide, 45.346
Germaniæ interitus ex Lutherianiſmo, 41.144
Germania quando Euangelium receperit, 89
Germania quando inceperit colere vineas, 89
Germaniæ bellum ruſticum vnde, 144
Gladius flammeus ante Paradiſum quid ſignificet, 132
Gloria æterna, merces charitatis, 242
Gloriatio Chriſtianorũ in cruce Chriſti eſſe debet, 3.5.11
Gloriã & honorẽ ſuũ Deus nobiſcum cõmunicat, 186.187
Gnoſtici qui, 25
Gratia inuiſibilis abundè nobis in Sacramentis datur, 63
Gratiæ vaſa,Sacramenta dicuntur, 62.62
Gratia quæ in Sacramẽto nobis confertur multiplex, itẽ quo ordine nobis cõferatur,64.65.66.& ſequentib.
Gratiani locus de Sacerdotũ matrimõio excuſſus. 172.178
Græcorum conſuetudo in Epiſcoporum & Sacerdotum matrimonio, 174
Gubernatore ſublato ex Eccleſia, Sathan facilè graſſari poteſt, 5

poteſt, 52.55.90.144
Gratiani ſententia de Epiſcoporũ cõciliis interpretat. 35
Gratia gratis data, quæ, 252
Gratia renouationis an præcedat vel ſequatur remiſsionem culpæ, curioſe magis ꝗ fructuoſæ quæritur. 236
Gregorius Romanus Pontifex & Monachus dirè à Luthero proſcinditur, 236
Gratia quid, 239.252
Gratia ſancti ſpiritus nobis nũc collata, quomodo æqualis ſit gloriæ, 241.242
Gratiam pro gratia quid, 252
Gratia obtinet quod natura non poteſt, 263
Gratia in aqua non eſt ex natura aquæ ſed ex præſentia Spiritusſancti, 64
Gratiam triplicem diuinitus accipimus, 252
Gregorius Nazianzenus Præceptor Hieronymi. 205.252
HAbitus & geſtus orantis qualis eſſe debeat, 197
Hæreditas Chriſti quæ, 27
Hebdomada Paſchatis eſt ea quæ reſurrectionem Domini præcedit, 315
Hæretici & Schiſmatici qua nota à Catholicis differãt, 17
Hæretici patrum interpretationes & Cõciliorum decreta reiiciũt, ſuaq; prudẽtia nitũtur in ſcripturis. 29.50.89.99
Hæretici rebaptizandi non ſunt ſi ad Eccleſiã redeãt. 23.70
Hæretici ſcripturarũ intellectũ ſibi falſo vendicant. 21.24
Hæreticorum dogmata nulla ſunt diuturna, 27.279
Hæretici quomodo conuincendi, 22
Hæreticorum rationes quibus traditiones Eccleſiæ reiiciunt, 315
Hæreticus quis, 363
Hæretici bacchanalia ſeruant, reiicientes ieiunia, 315
Hæretici in Eccleſia non ſepeliendi, 305
Hæreſes decem de verbis Chriſti: Hoc eſt corpus meũ. 20
Hæretici nulli inter ſe conſentiunt, ſed diuerſis opinionibus diſſentiunt, præterquàm cùm contra Eccleſiam ſit pugnandum, 15.25.45.46.112.148.354
Hæreſes vnde maximè obortæ, 49.180.348
Hæretici qũo ſcripturas recipiunt. 20.24.50.128.349.357
Hæretici ſuas origines ad Apoſtolos aut Catholicam Eccleſiam referre nequeunt, 51.344
Hæretici in dogmatis & ſchiſmatis defenſionem mores & vitam Sacerdotum proſcindunt, 54.58.156

Hæreſis Huſsii qualis, 77

Hæretici ſemetipſos ex Eccleſia præciderunt, 44. 60. 109. 112. 349. 365.

Hæretici corporis Chriſti veritatem in Euchariſtia negãt, 20. 74. 91. 108.

Hæretici ſcripturas torquent, 21. 267. 346. 347

Hæretici quo melioris vitæ eò deteſtabiliores, 153

Hæretici moderni Deum authorem mali faciunt, 165. ſcripta ſua ſcholæ VVittenbergenſi ſubiiciunt, 54

Hæretici non poſsident ſcripturam, 281

Hæretici ab errore retrahendi, 308

Hæretici periuri propter violatum votum, 281

Hæretici charitatis inimici, 77. 286

Hæretici quales fures, 281

Hæretici militibus Ieſum crucifigentibus deteriores, 45. 137. 281. 357.

Hæretici omnes pias Eccleſiæ inſtitutiones cõtra quartum præceptum conuellunt, 272. 273. 274

Hæretici diuinitatis nomen affectant, 267

Hæreſes & errores quare patitur Deus, 266

Hæretici idololatræ, 266. 267

Hæreticorum doctrinæ aquæ furtiuæ, 262. 281

Hæreſes nõ ſunt nouæ quibus Eccleſia hodie vexatur, 350

Hæretici eorum id eſt patrum ſententias oppugnant, quorum tamen cum viſum fuerit, authoritatibus vtuntur, neglecto eorum teſtimonio quorum hæreſes tuentur, 351

Hæreticorum liberum arbitrium negantium interrupta ſucceſsio, 351

Hebdomada ſacra qua pietate à patribus obſeruata, 4. 5

Henricianorum hæreſis, 104. 132

Hieruſalem quid ſignificet, 360. 369

Homines à pecoribus religione maxime dignoſcuntur, in Procemio.

Homilia ſiue doctrina abſq; oratione nihil prodeſt, 112

Homo quomodo ad imaginem Dei factus, 223. 263

Homo eſt imago verbi Dei, 223

Homo factus ad imaginem trinitatis, 223

Homo in quo ſtatu ante & poſt lapſum 223

Homo perfectus qui dicatur, 263

Homo vnde dictus, 272

Homo non eſt ſimplex ſed compoſitus, 53

Homo

Homo homini conſultum vt velit maximè omniū ſecun-
dum naturam eſt,& èconuerſo, 275
Homo habet duas radices, 264
Homo non eſt capax omnium virtutum, 230
Homicida quis, 276
Homicidium multiplex, 276
Homicidium maximum, Ibidem
Honoris æqualitas pacem turbat, 185. 186
Honor & gloria quomodo Deo & quomodo hominibus
Honor ſanctis tributus Deo confertur, 188. (detur, 187
Honos quid ſignificet, 306
Horæ Canonicæ cur inſtitutæ, 13. 281. abrogatæ à Luthe-
ranis, 15
Horę Canonicæ à Daniele ſeruatæ, 203. myſterium trini-
tatis ſignificant. Ibidem per longum.
Hoſtiam Deo placentem offerre quid ſit, 291
Hoſtia in ara crucis oblata,eadem eſt cum ea quę in Miſſa
offertur,differt tamen offerendi modo, 99
Hugo ſuo ſæculo alter Auguſtinus dictus, 238
Humana iuſtitia ad diuinam comparata eſt iniuſtitia, 250
Humanæ conſtitutiones quatenus obligent, 340. & inde.
Humilitas mater piorum, 362
Humilitas Deo gratiſsima, 254. 299. 355
Humilitas & obedientia Chriſti maxima, 1. 363
Hieronymus de ſacrificio Miſſæ, 99
Hieronymus de prohibito Sacerdotū matrimonio, 173. 174
Hieronymus Gregorii Nazianzeni diſcipulus, 192. 295
IAcobus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ præfuit, 54. 330
Ianitorum officium, 137
Ianua cœli baptizatis aperitur, 65
Iconomachi hæretici, 39
Idiota religioſus plus quàm blaſphemus ſophiſta, 16
Idololatria vera quæ, 194. 357
Idololatræ qui dicendi, 195
Idololatria duplex, 265
Idola dogmata cōtraria Hieronymus interpretatur, 266
Idololatræ fuimus omnes, 296
Ieiunium quadrageſimæ quo conſilio ab Eccleſia inſtitu-
tum & quis eius author, 4
Ieiunia reiicientes Catholici non ſunt, Ibidem, 312. 313
Ieiunia ad ſatisfactionē pertinēt, Ibidem & ſequentibus.
Ieiunia temporariam pœnam auertunt, 4. 5. 312

Ieiunia

Ieiunia cur ordinationes ſacras præcedunt, 136.137
Ieiunium ſextæ feriæ quid ſignificet, 313
Ieiunium virtuoſum quod, 323.324.& inde
Ieiunium non eſt corporalis exercitatio, 323
Ieiunium à cibis tantum an ſit cultus Deo placens, 323
Ieiunii tranſgreſsio an ſit punienda, 326
Ieiunio quomodo remiſsio peccatorum tribuatur, 325
Ieiunium vniuerſale Deo gratum, 316
Ieiunium quatuor temporum cur inſtitutum, 313
Ieiunium Sabbathi quo tempore cœperit eiusq́ʒ inſtituti rationes, 312
Ieiunare qui non poteſt, quid facere debeat, 330
Ieiunii præceptum cur pœnale, 326
Ieiunio præcipiendo Latini Græcis moderationes, 326
Ieſus quare ita dictus, 1.133.208
Ieſus cur Chriſtus dictus, 22
Ieſu appellatio totius trinitatis eſt confeſsio, 88
Ignorātia fidelis melior, q̃ impii præſumptuoſa ſciētia. 16
Imago Dei, verbum, 223.224.& inde
Imago Dei poſt lapſum in homine planè deformata. 223
Imago Dei quomodo in homine reſtituatur, 263.223
Imago verbi, homo, 223.224
Imago Dei in anima, 263
Imagines crucis & ſanctorū cur ab Eccleſiis erectæ, curq́ʒ eas demoliantur hæretici, 15
Imitatio cultus Dei præcipuus, 188
Imitandus Chriſtus & quatenus, 76.154.228.364
Imitandi ſancti quomodo, 188
Immerſio terna in Baptiſmo quid ſignificet, 72.88
Imperatores quomodo & quibus de cauſis conciliis interfuerint, 34
Imperatores non poſſunt de Epiſcopis iudicare, 42
Impoſsibile nihil Chriſtianis præceptum, 154.& inde per longum.
Imputationis vox noua in ſenſu quo Lutherani vtūt. 231
Imputari quomodo à Dauide vſurpatum, 231
Incarnatio Chriſti quomodo ab Eccleſia celebrata & quanto cum gaudio, 3
Indignitas miniſtrorum Sacramentis nihil derogat, 292
Induere Chriſtum quid ſit, 66.227
Indulgentiæ vnde ortæ, 132.133.134
Indulgentiarum vis quæ, Ibidem

Indulgentiæ valent ad impetrandam remiſsionem peccatorum, Ibidem.
Infantes quomodo credãt, 69. Infantes baptizãdi, 68.74
Infantes cur aliena fide intercedente baptizentur, 67.84
Infantibus cur ſal in os imponitur & aures nareſq; ſputo liniuntur, 71
Infantes baptizati mox è vita migrãtes ſaluãtur, 73.84.233
Infantes participes fiebant olim euchariſtiæ, 87
Infirmitas carnis cur poſt baptiſmum manet, 64
Infirmi foribus eccleſię cur aſsideãt, & quorum nos admonere debeant, 299.300
Inſufflatio in baptiſmo quid, 71
In nomine patris & filii & ſpiritus ſancti cur, & nõ in nominibus baptizentur paruuli, 63
Inimici crucis Chriſti iniuſte ſacrificium corporis Chriſti idololatriam vocant, 94. & deinceps
Inimici matris eccleſiæ omnia rite inſtituta euertunt, 94. 219.274.315
In poteſtate & officio poſiti, reprehenſioni maxime obnoxii, 52.54.90.144
Inſcitia confidentiam parit, 90
Inſtrumentalis cauſa noſtræ regenerationis eſt aqua, 64
In eccleſia eſſe quid, 182. Intentio hæreticorum qualis, 26
Intentio dirigit actus, 322
Intentionem in voto factam Deus attendit, 162. & ſequentibus ſæpe.
Intentio matrimonii qualis eſſe debeat, 50
Interna Deus conſyderat eaq; vel punit vel coronat, 264. 281.297.342
Interceſsio ſanctorum efficax, 59. 185
Inuocatio ſanctorum nõ eſt inuocatio mortuorum, neq; derogat gloriæ Chriſti. 189.190. & inde
Inuocatio ſanctorum in ſcripturis roborata, 186.187.191
Ioannes quando euangelium ſcripſit, 19.337. 86.87
Ioãnis cap. 6. nullã neq; calicis neq; vini mentionẽ facit,
Ioannes Alexandrinus Eleemoſynarius cur dictus, 307
Irenæi verba de ſacrificio Miſſæ, 101
Iudas apoſtolus cui eccleſiæ pręfuerit, 54
Iudæorum ſacrificia qualia, 94.95
Iudæorum teſtimonia de ſacrificio noui Teſtamenti, 103
Iudicium extremum cur in die aſcenſionis recolatum, 8.
Iudæis quomodo aliqua animalia interdicta, 313.314

Iudicantes ſeipſos à Deo non iudicantur, 13
Iudicare nemo temerè debet. 155
Iudicare ſeipſum quid ſit, 155
Iudicium de doctrina ad Epiſcopum pertinet, 149. 150
Iudicium extremum fiet de operibus & nõ de fide vel incredulitate tantum, 209. 250
Iugum mundi difficilius iugo Chriſti, 217
Iulianus apoſtata ad crucem Chriſti confugit, 11
Iurare quatenus liceat, 268
Iuſiurandum quale prohibitum, Ibidem
Iuſiurandũ Dei de ſacrificio æterno Melchiſedech, 102. 103
Iuuenes de lege non diſputent, 90
Iuſtificatio noſtra qualis eſſe debeat, 8
Iuſtitiæ noſtræ omnes quaſi pannus menſtruatę, quatenus ex nobis, 237
Iuſtificatio in quo conſiſtat, 7
Iuſtificari quid Paulo ſit & Eccleſiæ, 7. 12. per longum. 209
Iuſtitia noſtra Deus eſt, 221. & deinceps.
Iuſtitia noſtra charitas eſt, 222. 223. 262
Iuſtitia abſoluta eſt in fide, ſpe & charitate, 262
Iuſtitiam extra nos eſſe, aſſerentes errant, 237. 238
Iuſtitia Dei quare dicatur & quõ noſtra nominetur, 229
Iuſti non naſcimur ſed fimus, 67
Iuſtitia noſtra quæ, 67. 110. 209. 223
Iuſtificatio hominis quæ ſecundum Auguſtinum & Græcos, 225. 226
Iuſtitia noſtra ex participatione cũ Chriſto eſt, 250. 251
Iuſtum eſſe quid ſit & quis dicatur, 227
Iuſtitia quomodo Dei, Chriſti, & noſtra dicatur, 229
Iuſtitia Dei per filiũ in ſpiritusancto tranſit ad omnes, 229
Iuſtificationis noſtræ cauſa meritoria quæ, 227
Iuſtificationis noſtræ cauſa exemplaris Chriſti, 227
Iuſtitia abſoluta in quibus conſiſtat, 224
Iuſti lapſus qualis, 257. 258
Iuſtitia legis vniuerſa eſt dilectio, 262
Iuſtitiæ Chriſti non tantum imputatione ſed realiter nobis inhærente iuſti ſumus. 231. 256
Iuſtitia noſtra non tantum remiſsione ſed interna mentis renouatione fit, 235
Iuſtitia noſtra fides eſt illa quæ per charitatem operatur, 221. 222. 223. 224. & inde per longum.
Iuſtitia duplex, 227. 228. 241

Iuſtitia noſtra perfecta & quomodo imperfecta, 145.148
Iuſtus quomodo Deus, 224.225.250.251
Iuſti quomodo nos, 224.225.250.251
LAurentii Conſtantia ad martyrium, 163
Lachrymarum vis in pœnitente, 120.121.122.&c
Laici ad minus ter in anno communicent, 307
Laicorum Sacerdotium baptiſmus eſt, 143
Laici neq; debēt neq; poſſunt determinare de fide,34.35.36
Lapſus iuſti & peccatoris differunt, 257
Latria ſolius Dei eſt cultus, 116.194.270
Leges omnes ſacroſanctæ, 90
Lectores qui & quod illorum officium, 137.148
Legis & Euangelii diſcrimen, 18
Legis iuſtitia & dilectio Dei & proximi, 262
Legis præcepta quomodo diuidantur, 264
Legis præcepta, niſi per & ad charitatem impleri, nequeunt, 264
Leo Imperator Iconomachus Imperio & fidelium communione priuatus, 29
Legum humanarum & diuinarum diſcrimen, 282
Leo Pontifex quām patienter cum Luthero initio egerit, 40. eius legatio ad Carolum Imp. ibidem.
Lex Euangelii an ad ſalutem ſufficiat, 338.339
Lex quibus poſita, 265
Lex vniuerſa quomodo ex duobus præceptis pendeant, 262.263.& inde.
Lex ſancta propter malos antiquanda non eſt, 163
Liberum arbitrium quis primo negauerit quiq; errorem hunc primum ſequuti, 29.351
Liberum arbitrium eſt in nobis, 310
Libertatis Euāgelicorū, vt vocari volūt, fructus q. 144.334
Libri hęreticorū referti magis criminatiōe q̄ charitate.145
Liberari nos à malo cur petamus, 202
Lingua mala, noxia, 282
Liturgia quid, 334
Litania quomodo ab Eccleſia cantatur, 189
Litanię formula antiqua & vſitata, à patribus accepta, 192
Loca certa in quibus Deus ſuam gloriam manifeſtaret, eſſe voluit, 302.303
Locus alius alio ſanctior ſemper habitus fuit, 302.303
Lupanar ædificantes iuxta Clementem Alexandrinum qui ſint, 279

Locus & tempus vbiq; diligenter obſeruanda, 98
Lutheri Epiſtola ad Leonem X. Pontificem, 53
Lutherani, Euangelici cur dici velint, 24.25.88
Lutherani omnes baptizatos eſſe Sacerdotes falſò dicunt, 142.143
Lutherani Domini ſcripturæ eſſe volunt, 348
Lutheri ſententia de vtraq; ſpecie Sacramenti altaris ad Bohemos, 86
Lutheri & complicum ſuorum impudens temeritas in abrogandis iis, quæ in Conciliis & patribus conſtituta ſunt, 14.89.108.180.243.274.275.335
Lutheri ſcripta inter ſe pugnant, 46
Lutheri & vxoris ſuæ incontinentia notata, 90.161
Lutheranorum conſtitutiones quales, 336
Lutherani qualem ſpiritum habent, 21.55.144.331.335.354
Lutherani contra Imperatorem, 144
Lutherus non liberum ſed ſeruum arbitriũ docet. 275.351
Lutherani vix vnis ſimul ædibus conſentiunt, 46.279
MAgiſtratus peccat ſi ſontes non punit, 276
Magiſtratus prophanus presbyteros eligere nequit, nec debet, 149
Malachiæ prophetia de ſacrificio Eccleſiæ quomodo à patribus & quomodo ab hæreticis intelligatur, 98
Mali ſunt in inferno, 15
Mãducatio & potio corporis & ſanguinis Dñi duplex. 86
Manichæorum error circa Euchariſtiam, 351
Mane cur orandum, 204
Mandata omnia in vno charitatis mandato, 262.264
Mandatorum Dei imperfecta expletio quæ, 263
Manuum impoſitio cur ordinandis adhibetur, 135.136
Martionis error, 83.351
Maria ſignum magnum apud Ioannem, 203
Maria Theodotos & non Chriſtotocos appellari cur debeat, 269
Maria mediatrix optima ad Deum, 206
Maria noua Eua, mater reuiuiſcentium, 205
Maria à ſanctis Patribus ſummè honorata, 206
Mariæ & Euæ collatio, 206
Mariæ honeſtè meminiſſe decet, 206
Maria quomodo benedicta, 208
Maria multis indiciis & figuris præſignata, 208
Mariæ Magdalenæ ſeruitus quomodo Chriſto grata. 324

Maria

Maria ſpes,aduocata ab Ephrem appellata, 206
Marcus Euangeliſta quomodo & à quo Euangelium ſuum conſcripſit, 18
Martinus Lutherus Ioanni VVicleff in hæreſi ſucceſsit, Babilonem exſtruxit. 46. quando incepit ſcribere, 40. Princeps hæreticorum & author Germaniæ interitus, 39.148.181.360.363
Martinus Lutherus qd de cõſilio ſeparatiõis ſenſerit. 367
Matthęus octo annis poſt aſcenſionem Chriſti Euangelium ſcribere cœpit, 18
Matthęus Apoſtolus cur Eccleſiæ præfuerit, 53
Materia omnium Sacramentorũ ſignum vel elementũ. 62
Materia Baptiſmatis aqua, 63.64
Materia Sacramenti Euchariſtiæ panis & vinum aquæ mixtum, 83
Materia Sacramenti confirmationis Chriſma, 73.74
Materia Sacramenti extremæ vnctionis eſt oleum, 134
Materia duplex in pœnitentia, 119
Materia in pœnitentia quæ ſit, 110
Maritum & Sacerdotem eſſe quomodo concedat Eccleſia, 168.169.171
Martyrum ſolennia cur & quomodo celebrentur, 116
Martyres pro nobis orant, ipſi verò noſtris orationibus minimè indigent, 116
Martianus Chalcedonenſi Synodo ſubſcripſit, 39
Martyres quo cultu colant Chriſtiani Catho. 194
Matrimonium temperantiæ Sacramentum, 158
Matrimonii myſtica ſignificatio, 158.160
Matrimonium Sacramentum magnum, myſterium magnum, 158
Matrimonii inſtituti cauſæ, 277
Matrimonium Chriſtianorum, Sacramenti nomen ferè ſolum obtinet, eius commoda, 158
Matrimonium ſuſcipientes quõ affectos eſſe oportet, 161
Matrimonii impedimenta, 162.163.164
Matrimonium & ordo quomodo conueniant & in quo aduerſantur, 171
Matrimonium contrahere quos deceat, 277
Matrimonium triplicis rei ſignum, 158.160
Matrimonii tria bona, 160
Matrimonium quomodo violetur, 278
Mendacium quale peccatum, 281

Mendacium,filius diaboli, 281
Mendacii tria genera, 281
Mediatorem futurũ quomodo oportuit credere in lege. 2
Mediator vnus & verus Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, 1.2.& inde..14.15.93
Medicus animarum ſummus eſt Chriſtus, 61.62
Medicina animæ,pœnitentia, 120.121
Melchiadis Epiſtola ad Hiſpanos de Sacramento Confirmationis, 63
Melchiſedech ſacrificium, figurauit ſacrificium Eccleſiæ diurnum, 95.102
Melchiſedech Chriſtiani Sacerdotii typus, 95.102
Memoria defunctorum in Miſſa ex Apoſtolica traditione, 116.117
Memoria redemptionis noſtræ in ſacrificio Miſſæ celebratur, 116.& inde
Memoriæ vel monumenta martyrũ cur dicantur, 302.303
Mendacium filia ſuperbiæ, 342
Mendici medici vulnerum noſtrorum dicti, 301
Mens hominis habet ſuam trinitatem, 224.263
Meritũ Chriſti,qui eſt Eccleſiæ caput,in omnia ſua membra ſe diffundit, 68.110.116.220
Mercuriales ſtatuæ cur antiquitus ad biuia poſitæ, 12
Mercurialibus ſtatuis abrogatis,crux Chriſti ſuffecta, 12
Meritũ Chriſtianorũ ex merito Chriſti, 12.110.132.220.234
Merita ſanctorum nobis ſuffragantur, 58.59.133.&c.
Merita operum quomodo ſint in regeneratis, 68.220
Meritis ſanctorum non eſt detrahendum, 135
Meritum non tollit ſcriptura ſed præſumptionem, 253
Meritorum penuria periculoſa paupertas, 253
Meritis operum cæleſtia præmia deberi, duplici nomine dicitur, 68
Merita alia paruuli,alia adulti, 253
Merita noſtra nulla ſunt ante fidem, 220.238.240
Meritum congrui & condigni quod, 240.241
Meritum congrui in Cornelio fuit, 240
Meritum congrui quidam doctorum reiiciunt, 240
Merces non tam operi quàm voluntati tribuitur, 237.238
Meriti perfectio non tam operi quàm voluntati aſcribitur, 238
Merito mortis Chriſti iuſti ſumus, 59.110.220
Merita duplicia, 247
Meritum

Meritum eſt in voluntate, 238
Meritum & gratia pugnant inuicem, 240
Michaelis epiſcopi Merſenburgenſis conciones de Miſſa commendantur, 122
Milites Eccleſiæ qui dicantur, 86
Miniſtri malitia non impedit bonum opus perſonæ, 292
Miſſa ab Euangelio non diſcrepat, ſed omnia Chriſti beneficia nobis ob oculos ponit, 10.107.108.109
Miſſa eſt ſacrificium, 29.107.108.109. & in ſequentib.
Miſſa cur in occidentalibus Eccleſiis latine fiat, 45
Miſſa quid, 96
Miſſa temerè abrogatur, 15
Miſſæ ſacrificium pro mortuis valet, 292.293.294
Miſſam ex opere operato prodeſſe quomodo intelligendum, 94.201
Miſſæ ſacrificium citra præceptum Chriſti inſtitutum non eſt, 94.95.96.
Miſſæ ſacrificium cur à Chriſto inſtitutum, & cur quotidie celebretur, Ibidem
Miſſam audire vtilius ne ſit an concionem. 112
Miſſam audire quomodo oporteat, 112.114.267.290.
Miſſa cur poſt concionem audienda, 112.113
Miſſæ ad finem intermanendum ſtatuto Agatenſis & Aurelianenſis conciliorum cautum, 114.272
Miſſam Baſilius & Chryſoſtomus propter excellentiam Liturgiam dixerunt, 145
Miſſam celebraturus quid facere debeat, 267.270
Miſſa mali Sacerdotis non eſt negligenda aut vituperanda, 291.292
Miſſa ſine neceſsitate in locis profanis fieri nõ debet. 290
Miſſa omnis publica, 307
Miſſa an ſine communicantibus celebrari poſsit, 307
Miſſa omni die audienda vel ad minus dominica, 307
Miſſa quomodo profit à Bucero nondum hæretico, definitum, 94
Miſſæ priuatæ nõ nuper inuentæ aut ſeruari cœptæ ſunt, vt blaſphemant nouatores, 307.308
Miſſam exterminantes grauiſsime contra primum præceptum peccant, 267
Miſericordiæ Domini neq; tempus neq; menſura præfinienda, 121.122
Marchiæ nomen quàm latè pateat, 258

Mȩchia ſpũalis hȩreticos in iſtas abſurditates abduxit. 278
Montani error, 83
Mons magnus apud Danielem Mariam prȩfigurauit. 206
Monachatus non eſt cultus Dei, ſed eſt via expeditior ad colendum Deum, 288
Monachatus in colendo Deo nihil à reliquis Chriſtianis differt, 289
Monachi fides non eſt alia ꝙ coniugati Chriſtiani, 289
Monachatus non eſt idololatria, 289
Monachatus ab Apoſtolis deriuatur, 289
Monachi quàm dediti fuerint priſco tempore diuinis cõtemplationibus, 260
Monaſteria honeſtatis & ſanctitatis loca ſomnia apud Euſebium dicta, 297
Mors Chriſti humanitatem eius declarauit, 8
Mors Chriſti fidelibus lugubris eſſe debet, 5.6
Mortis Chriſti effectus, 92.93
Mortis Chriſti memoria in Miſſæ ſacrificio & Sacramẽto nobis relicta, 92.93.94. & ſequentibus
Mors Chriſti cur potiſsimum recolenda, 93.94.95.&c.
Mortui fideles ad Chriſti corpus pertinent, 115.185
Mortuorum memoria in Eccleſia fieri debet, 115
Mortuorum merita nobis ſuffragantur, 58.194
Mos laudatiſſimus patrũ noſtrorũ nũc planè intercidit. 4.
Moyſes primus verbum Dei ſcribere cœpit, 18 (gn
Moyſes fuit inter Deum & hominem mediator, 190
Moyſi rubus Mariam figurat, 296
Multitudo ſeditionis mater, 33
Mulieres in neceſsitate baptizare poſſunt, 68
Mulieres hæreticæ olim temerè baptizabant, 148
Mulier fortis apud Salomonem quæ, 206
Myſteria vnde dicta. 98. non ab omnibus manifeſtãda. 98
Myſterium græcis quid. 158
NAtalis Chriſti cæremoniæ, 3
Natiuitas Chriſti vtilitas, 64
Naturæ reſiſtens Deum non tentat, 162.163. & indè.
Nauiculæ à procellis agitatæ allegoria, 58.343
Nazareorum vita & continentia, 325
Neceſsitas quemlibet baptizare permittit, 69
Neceſsitas legem non habet, 299.328
Neſtorii error circa Euchariſtiam. 88. damnatur, 38.88
Neronis ſtultum de omnibus iudicium, 163

Nicodemi Euangeliũ cur ab Eccleſia nõ ſit approbatũ. 18
Nicœna Synodus Oecumenica quando celebrata. 38. lege ibi de reliquis latius,
Nocturnæ preces non ſunt negligendæ, 203
Noë abſq; Dei præcepto ſacrificauit, 96.185.191.325
Non poſſum, dicere: puſillanimitatis eſt, 164.165.167
Nocentes plectendi, 270
Notæ veræ Eccleſiæ quæ & quot ſint, 25. per longum. 345.346
Nota Eccleſiæ maximè propria quæ, 45.46.47
Nouari error circa Pauli verba de iterando baptiſmo. 83
Noua creatura quid ſit, 66
Noua vita inſtitui nequit niſi veteris prius pœniteat, 120
Nouatores mandata Dei non tantùm difficilia ſed & impoſsibilia faciunt, 217
Nouatores Deum authorem malorum faciunt, 217
Nouatores omnem ordinẽ rerum confundunt, 217.254.315
Nouatores minuunt Chriſti gloriam, 48.238
Nomen ſanctum ſine ſanctis moribus non prodeſt, 227
Non concupiſces, quomodo intelligendum, 282
Nouitates vocum vitandæ, 17.231.356
Nouitas doctrinæ etiam indoctis grata, 142.247.266.267
Nouatorum cæcitas, 244
Noui Euangelici martyres delicati, 163
Noui nihil ſub ſole, 350
Numiſma noſtrum charitas eſt, 255
Nuptiæ quomodo bonæ & quomodo non, 168
Nuptias vocat Hieronymus indulgentias, 172
OBiectio aduerſariorum de ſacrificio Miſſæ &c. 94. 96.99. cum confutatione Catholica
Oblatio duplex, 98
Oblationis nomen diabolus ferre nequit, 115
Obtulit ſe Chriſtus modo duplici cruento & incruento modo, 5.99
Oblatio Eccleſiæ qualis, 99.48.156
Oblatio munda in Eccleſia quæ, 104
Oblationes Laicorum, ibidem. 173
Oblationes ſoli Deo fiunt non martyribus, 115.116
Oblationes variæ ſunt, 173
Obſeruatio dierũ, rudiũ gratia inſtituta ab Eccleſia. 2.10.14
Oecolampadii error circa Euchariſtiam ab Eccleſia conuictus, 20.21

Oecumenicum cōcilium reprę̃ſentat Eccleſiam, quod qui non audierit, Ethnicus & publicanus imò hæreticus & ſchiſmaticus eſt, 30
Offerendi vſus antiquiſsimus, 173
Offertoria in Miſſa fieri ſolita vnde, 74.173
Oleum in Chriſmate quid ſignet, 74.134
Olei vis & efficacia, 135.74
Omnia poteſt Chriſtianus, confortante Chriſto. 165.166.
Opera trinitatis inſeparabilia, 9.63 (277.278
Opera omnia æqualia non ſunt, 29
Operum bonorum communio eſt inter fideles, 58
Opera bona quatenus meritoria, 255
Opera ſatisfactoria meritis Chriſti nihil derogant, 126.127
Opera ſiue bona ſiue mala habebunt iudicium, 211
Opera bona neceſſaria in Chriſtiano, 214.215
Opera noſtra opera Dei ſunt & quomodo noſtra & quomodo Dei, 126.127.217
Opera renatorum & infidelium differunt, 67.68.239
Opus bonum ante fidem nullum, 63.67.221.239
Opera bona quæ fidem præcedunt, diſpoſitiones ſunt ad gratiam, 211.240
Operamur nos in Chriſto, & ipſe in nobis quomodo, 68. 127.219
Operum noſtrorū dignitas ex dignitate paſsionis Chriſti, 68.127.252
Opera Deus exigit non verba, 268
Opere quomodo Deus colendus, 268
Opera ſeruilia quare Sabbatho prohibita, & quomodo licitè fieri poſsint, 272
Opera ſunt teſtimonia voluntatis internæ, 282
Opera fidei & charitatis quomodo ad remiſsionem peccatorum ſufficiant, . 211.213.214
Operum noſtrorū reſpectu nobis donari remiſsionē peccatorum & vitam æternā Eccleſia nunq̃ docuit, 242
Oportunitas vbiq; ſpectanda, 98
Opus operans & opus operatū quid & q̃uo differant, 291
Orationem quomodo docuit Chriſtus, 196
Orationes ſanctorum nobis patrocinantur, 59.185
Oratio multorum in Eccleſia efficax, 113.297
Oratio concionem præcedere & ſubſequi debet, 112.298
Oratio Eccleſię prodeſt fidelibus defunctis, in purgatorio detentis, 131.132.133

INDEX.

Orationes temporariam pœnam auertunt, 131.132
Orationes pro defunctis cum iudicio fieri debent, 132
Oratio ſacerdotis plurimum prodeſt, 113.185
Oratio Chriſtiana ſpe & fide firmata eſſe debet, 185. 186 187. 312
Orationes Eccleſiæ omnes per Ieſum Chriſtum concluduntur & patri offeruntur, 198
Orationis dominicę explicatio per Cyprianũ facta, eiusq́; efficacia, quodq́; ea prę omnibus aliis Deus inuocari malit, 196. & inde
Orationi quomodo mens præparanda, 203
Oratio priuata efficax, 196.197
Oratio dominica cur publica & communis, 197
Oratio dominica breuibus verbis collecta, ſed multis ſpiritualibus bonis referta, 197
Oratio Chriſtiana continua eſſe debet, 311
Oratio animũ ab oĩbus rebus abſtractũ requirit, 201.202
Oratio cum operatione fit fructuoſa, 203
Oratio ieiunio plurimum adiuuatur, 203.301
Oratio duas alas habet, quibus ad cœlum perfertur, 312
Orationis anima eſt ieiunium, 301
Ordo in eccleſia neceſſarius, 135.148.150
Ordo miniſtrantium & prudentiæ ſacramentum, 135.147
Ordo ſeu ordinatio quid ſit & vnde dicatur, 135.137
Ordinis ſacramentum non iterandum, 136
Ordinum diſtinctio, 136
Ordines cur certo temporis interuallo conferantur, 138
Ordo ſacerdotalis ſacramentum eſt, 135.136.150
Ordo in Sacerdotibus, Epiſcopis, & Pontificibus generalis eſt, ſed dignitas, authoritas & poteſtas ſpecialis atq́; inæqualis, 136.137.147
Ordinationes hæreticorum quales, 143
Ordo miniſtrorum inſtitutionis diuinæ, 136.137
Ordinatio ſacerdotũ pręſente populo fieri debet & cur, 150
Ordines poſt ieiunium cur conferantur, 136.288
Ordinationi dei reſiſtens, ipſi Deo reſiſtit, 154
Ordinis ſacramentũ quatenus cõſiſtat cũ matrimonio, 168
Ordinationes quibus temporibus fieri debeant, 306
Ordinis miniſter ſacerdos eſt, 147
Oſtiarii qui & quod eorum officium, 137
Oues paſtoris ſui vita non debent offendi, 155
Ozias rex punitus. 152. vide Chore, 169

PAnis & vinum verè tranſſubſtantiantur in Euchariſtia, 76.77.78.79
Panem & vinum cur Chriſtus voluerit retinere colorem & ſaporem ſuum, 79.80
Panem noſtrum quotidianum cur petamus & quomodo intelligendum, 224.230.242
Papa vnde dictus, 148
Papa de dubiis fidei diſcernere debet, 52.53.147
Papalis plenitudinis poteſtas, 148
Papæ cur ſanctiſs. dicantur, 56
Partes in Eccleſia non ſunt, 46.344
Paruuli in fide (quia propriè acquiſitam non habent) Eccleſiæ baptizantur, 68.69.84
Paruuli abſq; baptiſmo non ſaluantur, 69.84
Parentes cum primis honorandi, 273
Parentum nomine qui intelligendi, 273
Paſsio Chriſti rectè in die Paraſceues deploratur, 4
Paſsio & mors Chriſti cum reſurrectione, cur ab Eccleſia coniunctim celebrentur, 7.8
Paſsio Chriſti ſacramentis omnibus virtutem & efficaciam præſtat, 61.100.102
Paſsio Chriſti cœli ianuam aperuit, 65
Paſsio interdum baptiſmi vicem ſupplet, 68
Paſsio Chriſti fuit verum ſacrificium, 98.99
Paſsio Chriſti abunde ſatisfecit, 84.212
Paſsio Chriſti & crux non tollit quin & nos aliquid patiamur, 2.6
Paſsionis Chriſti memoriam chriſtiani ſedulò habere debent, 100
Paſcha noſtrum Chriſtus, 94
Paſchæ nomine quid intelligendum, 94
Paſchæ celebratio ab Apoſtolis, 269
Paſtores ſuos & præſides deſerentes ab Eccleſia ſe ſeparant, 23.47.54.55
Paſtores & præſides propter malam vitam non deſerendi, 47.54.55.56
Paſtor Eccleſiæ totius, vnus eſſe debet, qui cæteris præſit, 47.48. & inde.
Paſchę celebratio vno eodemq; die celebrari ab omnibus Eccleſiis debet, 306
Pater maior Chriſto quomodo Eccleſia intelligit, 20.83
Pater cauſa principalis efficiens ſalutis noſtræ, 63

INDEX

Pater ſpiritualis omnium, eſt Deus, 273
Pater carnalis omnium, eſt Adam, ibidem
Patibulum erectum vbi ſolebat fieri ſacrificium & crucis Chriſti recommemoratio, 302.334
Patres quomodo hæreticos confutarunt, 22
Patrum errores quales fuerint, 21.349.352
Patres ſtylo quidem diuerſo, non autem diuerſa fide ſcripſerunt, 349
Patrum orthodoxorum interpretationes non ſunt reiiciendæ, 20.21.22
Patriarcharum & Prophetarum voces quibus Chriſtum mediatorem in mundum venire deſiderabant, 2.3
Patrum ſentẽtiæ de ſacrificio Miſſæ. 97.101.108. Et illorum vbiq; conſenſus, 294
Patris & matris nomine qui intelligendi, 162.163.164.338
Patrum ſententiæ de contritione, 120.121
Patrem cur appellamus Deum in oratione dominica, 197
Pati pro Chriſti nomine ad æternitatis hęreditatem promerendam plurimum prodeſt, 66
Pauli veſtes fuderunt morbos, 186.191
Paulus Græciæ præfuit, 54
Paulus non reiicit bona opera, 211.212.214
Paulus præcepta dei credentibus leuia eſſe aſſerit, 216.256 & inde
Paulus quomodo imperfectionẽ ſuam accuſet, 250.260
Pax noſtra mutua cum Deo, maximum ſacrificium, 201
Peccata materia pœnitentię remota, hiſq; reſiſtendum pœnitere volenti, 119
Peccatum infidelitatis, omnia reliqua includit, 181
Peccant grauiſsime qui deũ mẽdacii teſtem producũt, 281
Peccata nõ niſi merito paſsionis Chriſti remittũtur, 4.12
Peccata noſtra oſtium regni cœlorũ claudũt, 125. 14
Peccantes non omnes iuſtitiam amittunt, 256
Peccata noſtra cauſa fuerunt mortis Chriſti, 3.5.6.12.13
Peccatum originale in baptiſmo remittitur, pœna manente, 64.131.282
Peccatum præteritum in conſuetudinem abiit, 131
Peccata carnalia maioris ſunt infamiæ, ſed minoris culpæ, quàm peccata ſpiritualia, 181
Peccatum non imputari quomodo intelligendum, 232
Peccato quolibet non amittitur fides, 211
Peccatum animi morbus grauiſs. 264

Pecca

Peccata ſacerdoti manifeſtanda, 222
Peccati primorum parentum quanta vis, 231
Peccatum grauiſs.ſeruitus, 272
Peccatum nullum ſine voluntate, 283
Peccantes cõtra primum prçceptum qui.267. contra ſecundum.268. & ſic ex ordine contra omnia
Pelagianorum error circa baptiſ.paruulorum, 68
Perſonæ tempus & locus obſeruanda, 98
Perſonarum acceptio erroris eſt mater, 54
Perſona in ſacerdote non eſt ſpectanda, 54.57
Periurii pœna in vet. Teſt.qualis, 281
Peregrinationes Deo non ingratæ, 29.301
Perfectio duplex, 260.318
Periurium grauiſs.crimen, 281
Petra Chriſtum, fidem, & Petrum Chriſtum cõfitentem ſignificat, 48.49
Petri vmbra ægros ſanauit, 186.191
Petrus Chriſtum negans fidem non amiſit, 213
Petrobruſsiani hæretici, 104.132
Petrus totius Eccleſiæ figuram geſsit, 44
Petrus Lombardus pater ſcholaſticæ Theologiæ.243.immerito reprehenditur, 255
Philippus Apoſtolus Phrygiæ præfuit, 53
Philippus Melanchton in articulo iuſtificationis quaterdecies variauit, 234
Phinees homicidium cur Deo gratum, 178.286
Pietas quid & vnde dicta. In procemio.
Pietas magis ad ſalutem prodeſt quàm intellectus vel ſcientia, 16
Pietas dei cultus eſt, 287
Pighius immerito à Melanchtone reprehenſus, 176
Pœnitentia duplex, 4
Pœnitentia iuſtitiæ ſacramentum & à lapſu reſurgẽtium, 118. 119.
Pœnitentiæ ſacramẽtum à Chriſto inſtitutum, quæ illius materiam forma, 119.122
Pœnitentia cur metania dicta, 120
Pœnitentia exterior Iudex interioris, 128
Pœnitentię fructus, 120.121
Pœnitentia publica cur die cœnæ dominicæ habeatur, 4
Pœna æterna in baptiſmo dimittitur non tamen temporalis, 65.128.129

Pœna æterna ſatisfactione Chriſti in cruce aboletur,temporaria verò noſtra, 125.126
Pœnæ temporariæ pro æternis nonnunquam à deo infliguntur, 129
Pœnitentes ab oblationibus repellebantur, 172
Pœnitentes fiunt participes omnium meritorum Chriſti, 4. 119. & ſequentibus
Pœnitentia præuia ad ſumptionem corporis Chriſti opus eſt, 4
Pœna non ſemper remittitur etſi remittatur culpa, 129
Pœnitentes vere etiam humano iudicio cōdemnati à deo ſuſcipiuntur, 13
Pœnitentia tres actus,qui materiæ loco ſunt,habet, 119 & inde
Pœnitentiæ materia duplex, 119
Pœnitentiæ forma, 119
Pœnitenti tria conſyderanda authoritate Gregorii, 119
Pœnitentia baptiſmus lachrymarum à Gregorio Nazianzeno dicitur, 121
Pœnitentiæ nullum tempus incommodum, 122
Pœnitentia laborioſus baptiſmus quomodo à Damaſceno nominatus, 125
Polonia quando euangelium.89.354.358.qui Poloniæ Apoſtoli fuerint.108.359. poſt ſuſceptam religionem perpetuo Epiſcopos habuit.150.eorū conſtantia & perſeuerantia in antiqua religione, 333.356
Pontificis decreto in rebus fidei aſſentiendum, 52.53.147
Pontifex Romanus ab hæreticis proſcinditur, 52. 90.144
Pontifices calicis vſum non ademerunt, 85.88.89
Pontificum catholicorum ſucceſsio veritatem Eccleſiæ teſtatur, 44
Poſſe pro velle ſæpe in ſcripturis vſurpatum, 280
Porta Ezechielis quid deſignauerit, 205
Poteſtas duplex aduerſario contra nos datur ad pœnam & ad gloriam, 202
Pretium quo redempti ſumus, 278
Præceptū Chriſti de vtraq; ſpecie laicis dāda nulluū, 85.86
Præceptum dilectionis expleri poteſt, 271
Præcepto,Non concupiſces: nō prohibetur inclinatio mala ſeu fomes,qui nobis inſitus eſt, 282
Præceptorum diuinorum qualia compendia nobis Deus dederit, 262.263.& ſequenti expoſitio decalogi.

Pręcepta Dei impoſsibilia non ſunt, 214.256.& indè
Præcepta Dei quomodo & quibus grauia, 214.21:.256
Præceptum dilectionis vnū videtur, ſed duo cōtinet, 262
Præceptum dilectionis diuinæ tribus modis tranſgreditur, 265
Præceptum, Non occides: quatenus ſe extendat, 275
Prædicationem externā cohibere Sathanas nititur, 92.109
Prædicationem prohibent Schvvermeri, 142
Prædicationis munus olim ſolis Epiſcopis dabatur, 151
Presbyteri vnde dicti, item cur hoc nomen præ Sacerdotum nomine Apoſtoli elegerint, 144.269
Presbyteri nō in hoc ordinātur vt ſint miniſtri verbi, 150
Præſides cur maximè Sathanas oppugnet, 52.54.56
Præſides mali cur interdum à Deo dantur, 56.202.369
Priuati hominis intellectus in ſcripturis incertus & fallax, 17.20
Principes immites nimiis vectigalibus ſuos ſubditos exugentes rei fiunt ſeptimi præcepti, 281
Principibus duplex honos debetur, 273
Priſci quomodo populum inſtituerunt, 275
Priuilegium ſedis Romanæ quale, 53.54
Proceſsio ſingulis diebus dominicis quare ab Eccleſia peragatur, 7
Prophetia quid, 194
Proximus quis, 238.246. quomodo rectè diligatur, 238. in proximo duo ſunt, 264
Pſaphon Lybius diuinitatis affectator, 267
Pſeudoapoſtoli multi ſicut olim Pſeudoprophetæ, qui tamen omnia ſub prætextu verbi Dei agūt, 76.77.233
Pſalliani qui, 312
Pulcheriæ Auguſtæ ſanctitas, 40
Purgatorium eſſe, Chriſtiano credendum, 1:1.132
Quadrageſimæ ieiunium à quo & cur inſtitutū, 314
Quadrageſimæ ieiunium tribus de cauſis inſtitutum, 314
Quadrageſimę tēpus dies afflictiōis, pœnę, męroris, &c. 314
Quadrageſimæ violatores grauiter peccant, 319
Quadrageſimæ obſeruatæ exempla, 4.314
Quadrageſimæ ieiunium per vniuerſum orbem annunciatum teſte Baſilio, 315
Quadraginta dies cur Chriſtus à reſurrectione cum diſcipulis ſuis conuerſatur, 8

Quatuor Euangelia, non credens hæreticus eſt, 19.50.123
Quadrageſimæ vltima ſeptimana qua pietate à veteribus obſeruata, 4
Quatuor temporum ieiunium cur inſtitutum, 313
Quintilianorum hæreſis quæ, 29
Quinquaginta dies interiecti à Paſcha ad Pentecoſten, cur ieiunio liberi, 8
Quotidianum ſacrificium in Eccleſia quale, 93.94.100
Radices duæ contrariæ quas Deus attendit, 264.285
Radicẽ non florẽ in homine Deus cõſyderat, 256.280
Rationis ſigna in multis animantibus depræhenduntur. In Procemio,
Rechabitæ vinum non biberunt etiam præcipiente Propheta Hieremia, 325
Reatus manet etiam in renatis remiſſa culpa, 130
Reconciliationis miniſterium duplex, 139.140
Recordatio mortis Chriſti in Euchariſtia nobis propoſita, 115.& inde
Reconciliatio quomodo contigerit nobis, 118
Reconciliatio mortis Chriſti, Chriſtiano maxime neceſſaria, 118
Redemptionis beneficium per crucẽ & mortem Chriſti, quantum, 3.4.11.13.14
Regenerationis cauſa Spiritusſanctus, 63
Regenerationis & purgationis vim aquis attulit Chriſti Baptiſmus, 63
Reges & Imperatores cur Conciliis & quomodo interdum interfuerint, 34
Regnum cœleſte ac terreſtre, 194
Regnũ Dei in ſimplicitate nõ in contentione ſermonis, 1
Regnum cœlorum quomodo venale, 255.256
Regnum Dei cur aduenire petimus, 194
Religio vnde dicta. In Procemio,
Religio vna, 45.46.47.48
Religionem veram deſerens in varios errores ſeſe præcipitat, 23.46.109.181.195.272
Reliquiæ ſanctorum venerandæ ex antiquiſsima inſtitutione, 192
Remiſsio peccatorum extra Eccleſiã nulli confertur, 182
Remedia fugiendæ libidinis, 175
Remiſsio peccatorum nobis crucis Chriſti beneficio contigit, 13

Remiſsio

Remiſsio peccatorum ſola non eſt iuſtitia noſtra. 214
Remiſsio peccatorum in euchariſtia quomodo datur, 115
Remiſsio peccatorum & reconciliatio cum Deo patre, nō ſola ad iuſtificationem ſufficit, 7.8.224.225
Remittere proximis nolentes ab eccleſia excommunicantur, 4
Renati ad graue certamen vocantur, 73
Renouatio noſtra quando incipiat, 223
Renouari quid ſit, 223
Reparatio hominis lapſi per ſolum Chriſtum, 14
Reſurrectionē carnis non credens nō eſt Chriſtianus, 183
Reſurrectionis Chriſti duplex vtilitas, 8
Reſurrectio Chriſti eſt iuſtificatio noſtra, 7
Reſurrectio duplex, 184
Reſurrectio Chriſti diuinitatem eius declarauit, 8
Reſurrectio mortuorum fidei noſtræ baſis, 183
Romana eccleſia omnium Eccleſiarū princeps, 51.52.53.331
Romanæ eccleſiæ fides ſemper firma, inuiolata & Catholica fuit, 52
Romano concilio ſub Gregorio tertio habito, fuit ſtatutum venerationis ſanctorum confirmatum contra Leonem tertium Imperatorem, qui & imperio & fidelium communione priuatus eſt, 29.30
Roma regaliſsima vrbium, 195
SAbbathi præceptū & ad cæremonias & ad mores pertinet, 269
Sabbathi Iudaici triplex ſignificatio, 269
Sabbathi ſeptimus dies eſt mutatus in octauum authoritate Apoſtolica, 272. cur factum. 269
Sabbathum æternum quando, 269
Sabbathum ex Sabbatho, 269
Sabbathi opera quæ præſtanda, 271
Sabbathum ſanctificare quid, 271
Sabbathi ieiunium quale, 313
Sabbathum cur dominicum diem vocitemus, 270
Sabbathum violant apoſtatæ, 271. 272
Sacerdos prudens & doctus eligendus confitenti, 122
Sacerdotibus ſolis ligandi ſoluendiq́ poteſtas conceſſa à Chriſto, 123.124
Sacerdotii dignitas, 139
Sacerdotes, Epiſcopi & prǽſides Eccleſię, dei conſilio fiunt & ordinantur, 56. 369
Sacer-

Sacerdotum proborum & dicta audienda & facta imitanda, malorum verò dicta, 56.338
Sacerdos proprius ſacramenti baptiſmatis miniſter, 68.183
Sacerdotium & ſacrificium tollunt, qui euchariſtiam ſola ſumptione conſtare aſſerunt, 77
Sacerdotio quando functus Chriſtus, 5.95.98
Sacerdotium duplex ſecundum ordinem Melchiſedech & ſecundum ordinem Aaron, 5.95. per longum
Sacerdos nō ſuum ſed Chriſti opus applicat in Miſſa, 294
Sacerdotium & ſacrificiū ex Eccleſia tolli nequeunt, vno ſublato alterum tollitur, 77.142
Sacerdotes omnes baptizatos eſſe falſum eſt, 142.143
Sacerdos legatus Chriſti, 139
Sacerdotis proprium eſt ſacrificare, 138.150.289
Sacerdotum & Epiſcoporum ordo idem, dignitas verò & poteſtas differt, 147.148
Sacerdotes Euangelicorum ſunt Laici, baiuli zonarii, &c. 143.148
Sacerdotis inſtitutio non eſt penes magiſtratū profanum ſed penes Epiſcopum, 149
Sacerdotum honor vel criminatio, eſt ipſius dei honor vel criminatio, 151. 154. 338
Sacerdotum vita in miniſterio Eccleſię nōn eſt ſpectanda, 67.291.292. 366
Sacerdotes vitæ malæ non temerè à quouis iudicandi, 143 144.366.367
Sacerdotes patres ſpirituales ſunt, itaq; amandi, 38
Sacerdotes in omnibus officiis ſuis ſymbolum tātum implent, Deus verò omnia per illos operatur, 141
Sacerdotes perpetuo celebrare debent, 311
Sacerdotum dignitas vt ſacramentis eccleſię nihil adfert, ſic nec indignitas quicquam derogat, 56.68
Sacerdotem eſſe maritum qūo concedat Eccleſia, 168.169
Sacerdotium & ſacrificium Melchiſedech quale, 97
Sacerdos miniſter reconciliationis, 139.140.292
Sacerdos quomodo ſe ad Miſſam præparare debeat, 283
Sacerdotibus nūquam licuit neq; rectè licebit vxores ducere, 29.172.173.280
Sacerdos miniſter Chriſti capitis & eccleſię corporis, quomodo, 138.139.292
Sacerdos malus etſi cum diabolo computetur, nō tamen contaminatur donum Chriſti per eum, 293

Sacerdotum officium, 13.138.139.140.312
Sacerdotes quõ peccata populi comedere dicantur, 311
Sacramenta Eccleſiæ communio ſunt fidelium, 59.61
Sacramenta Eccleſiæ ſigilla ſunt ſiue figura quibus Chriſtiani à non Chriſtianis dignoſcuntur, 61.311
Sacramentum corporis Chriſti ſiue paſsiõ admonent nos factæ recõciliationis,4.77.78.79. & ſequẽtib.prolixè
Sacramenta ſigna viſibilia inuiſibilis gratiæ, & cur ſigna viſibilia ſacramentis adhibita ſint, 61.& inde
Sacramenta præteritorum, præſentiũ futurorum nos admonent, 61.92
Sacramentis vim præbet verbum Chriſti,& hoc ipſum ſacramentorum forma, 61.62
Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti illorumq́ ſignorum diſcrimen, 62
Sacramenta quomodo vaſa gratiæ dicantur, 62
Sacramentorum numerus ſeptenarius, 62
Sacramenta quomodo ſanctificant, 62
Sacramentorum omnium non eſt vis eadem, 63
Sacramenta omnia tria ad perfectionẽ ſuam requirũt, 63
Sacramenta quæ iterari,quæ non iterari queant, 63
Sacramentum euchariſtiæ ſacrę rei ſignum quomodo, 75
Sacramentum euchariſtiæ non in ſumptione aut vſu, ſed in verbis Chriſti vim ſuam habet, 76
Sacramentum corporis Chriſti eſt ſacramentum pietatis myſteriũ pacis ſignũ vnitatis,vinculũ charitatis,4.91.117
Sacramentum corporis Chriſti reliquis oĩbus præſtat, 92
Sacramenti cauſa eſt,commemoratio Chriſti, 9.106
Sacramentum euchariſtiæ cur ſub ſpeciebus panis & vini dare voluit Chriſtus, 75.91.115
Sacramẽtum corporis Chriſti & ſanguinis,eſt ſacrificium diciturq́ Euchariſtia,Synaxis,viaticum,&c. 75.92
Sacramentis & ſacrificiis cur in eccleſia vtimur, 99.100
Sacramẽta ſacerdotibus à diaconis porrigi nequeunt, 104
Sacramentum euchariſtiæ nos cum Chriſti corpore & capite Chriſto vnit, 81.91.107.114
Sacramenti extremæ vnctionis vis, 134.135
Sacramenta apud hæreticos ludibrio ſunt, 148
Sacramenta myſteria ſunt, 158
Sacramentũ euchar.à reliquis ſacramẽtis quõ differat, 70
Sacramentum euchariſtiæ diuerſaũ rerũm admonet, ex quibus etiam diuerſas appellationes habet, 92

384

Sacramenti ſpiritalis virtus, 191.192

Sacramentum euchariſtiæ quomodo ſit ſacrificium, 93

Sacramenta ad ſeptem genera accommodantur, 62

Sacramentũ corporis Chriſti, ſacramentũ ſacramẽtorũ, 92

Sacramentum corporis Chriſti vitam præſtat, 114

Sacra. corporis Chriſti ſumere oĩbus diebus licitum, 306

Sacrificia cor latine peragit eccleſia, 109.111

Sacrificium duplex, 95

Sacrificiũ corporis & ſanguinis Chriſti frequẽter in eccleſia celebrari debet, ad memoriã paſsionis Ieſu, &c. 10

Sacrificium eccleſiæ viſibile quod, 94

Sacrificium eſt viſibile ſignum rerum inuiſibilium, 15.190

Sacrificium vnum, purum, &c. 85.104

Sacrificii applicatio longe vetuſtiſsimã, 305

Sacrificio Miſſæ Deo perfecte adhæremus, 290

Sacrificii inſtrumenta quæ, eadem honorabilia, 288

Sacrificia olim ſine mandato dei fiebant, 94

Sacrificium Miſſæ idem cum eo quod in ara crucis oblatum fuit, differt tamen offerendi modo, 85.94

Sacrificio quotidiano quid tribuat eccleſia, 100

Sacrificium quotidianum Chriſtus inſtituit, 93.94.192

Sacrificium legis euangelicæ quod ſit, 94

Sacrificium ſecundum ordinem Melchiſedech, eccleſia in dies celebrat, 95.101.102.103.142

Sacrificium Aaronis ceſſare debuit, 95.101.& ſequentib.

Sacrificium vetus & nouum quomodo differant, 93.102.103. & deinceps vſq; 106.

Sacrificium corporis Chriſti ſignum eſt & ſignatum, 93

Sacrificii iugis doctorum omnium perpetuus conſenſus, 101.102.108.295

Sacrificium externum abrogare ſathanas conatur, curq; idipſum faciat, 15.92.96.108.109.308

Sacrificium quotidianum quantum valeat, 100.307.308

Sacrificium translatum non ſublatum docet Paulus & eccleſia obſeruat, 99.142

Sacrificium cur interdum & officium nominetur, 143

Sacrificium eccleſię habet teſtimonia ſcripturę clara, 95.96

Sacrificium ſoli Deo fit, 29.109.289.294

Sacrificium durabit vſq; ad finem mundi, 96

Sacrificium nullo die intermittendum, 308

Sacrificium Lutheranis eſt abominatio, 92.96.103.104.105

Sacrificium Chriſti in omni loco, 103

Sacrificium tẽporibus Auguſtini oppugnatũ, 104.189.293
Sacrificia multa, 290. Sacrificium verum quod, 290
Sacrificium propitiatorium in Miſſa applicatur, 293
Sacrificium obtulit Chriſtus pro viuis & defunctis, 294
Sal cur infantium ori imponatur, 71
Salus noſtra omnis in cruce Chriſti, 11.12.13
Salutatio angelica dominicæ orationi ſubiũgi debet, 205
Sancta cur dicatur eccleſia, 25. Sancti inuocãdi, 29.185.266
Sanctorum inuocatio non eſt mortuorum, 185
Sanctorum imagines non ſunt è templis eiiciendæ, 2
Sancti quomodo dicantur caſtra dei, 26
Sanctorum communio quæ ſit, 58.59
Sanctorum merita quomodo valeant, 59.132.133
Sancti quo cultu colantur, 186.194
Sanctorum meritis nihil derogandum, 133
Sanctorum interceſsio prodeſt multum, 59.185
Sanctorum inuocatio nõ reſipit idololatriam, 186.194.266
Sancti ſciunt petitiones noſtras, 185.194
Sancti poſt mortem in cœlum aſſumuntur, 195
Sanctos quomodo inuocemus, 185.186.266
Sancti quomodo imitandi & cur nobis ad imitandũ propoſiti, 188
Sanctificari nomen dei cur & quomodo petamus, 198
Sanctitas duplex, 56
Sanctitas hominis ab homine agnoſci nequit, 56.57
Sancti fideles ſpontè cruce ſubiecti, 221
Sancti plus quàm à Deo pręceptũ fuit pręſtiterunt, 222
Sanctus, dictio cur magis deo ſpiritui tribuatur quàm patri & filio, 223
Sancti viuunt, 185
Sãctorũ inuocatio nõ prohibetur primo pręcepto, 266.271
Sancti patres ab omnibus humanis affectionibus nũc remoti, 350
Sancti quomodo Chriſtiani dicantur, 66.230.246
In ſanctos quomodo credimus, 189
Sanctorum inuocatio non obſcurat gloriam Chriſti. 185.
non eſt contra verbum dei, 186
Sanctum Latinis quid ſit, 25
Sancti operibus ſuis non planè diffiderunt ſub tempus mortis, 240
Sancti peccantes non amittunt ſanctitatem, 257
Sanctorum cultus ad Chriſtum pertinet, 185.186
San=

Sanctificationem quę eadem eſt & iuſtificatio tribuit Ru pertus charitati, 223
Sancti & peccatoris lapſus quomodo differant, 258
Sancti inuocantur non vt largitores, ſed tanquam interceſſores, 267
Satanas cur in caput Eccleſiæ maximè hæreticos commouet, 51. 54. 90. 144
Sataniſtæ falſa crimina confingunt aduerſus Pontifices, Epiſcopos & Sacerdotes, 51. & ſequentibus
Satanæ aſtus ad decipiendos homines pedetẽtim ſub prętextu verbi omnia moliẽs, 17. 77. 78. 83. 92. 109. 143. 186.
Satan nullam poteſtatem in nos habet, niſi quatenus illi à Deo fuerit conceſſa, 201
Satanas non poteſt ferre vnitatem & conſenſum Eccleſię, 15. 53. 77. 82. 115. 117.
Satanas inimicus crucis Chriſti, 15
Satisfactionis noſtræ & Chriſti diſcrimen, 126. 128
Satisfactio quomodo fiat & quare, 125. 126. 127.
Satisfactio neceſſaria pro tẽporaria pęna auertẽda, 125. 126.
Satisfactionem quomodo Luth. reiiciant, 128
Satisfactio tertia pars pœnitentiæ, 125
Satisfactio noſtra meritis Chriſti nihil derogat, 127. 128
Saulis clementia quomodo Deo ingrata, 178. 286
Schiſmaticus quomodo à Catholico diſcerni poſsit, 16. 49
Schiſmata vnde maximè oriantur, 49. 180. 348
Schiſmaticus grauius, ꝗ idololatriæ crimen, 181. 126
Scripturæ priuato ſpiritu interpretari non debent neque poſſunt, 17. 21
Scripturæ non in legendo ſed in intelligendo conſiſtunt, 17. 22. 85. 275.
Scripturæ ne magis an Eccleſiæ teſtimonio credendum ſit, 17. & inde.
Scriptura longo interuallo poſt eccleſiam, nulla enim ante Moſen fuit, 18
Scriptura euangelii octo annis poſt Chriſti aſcenſionem, cępit, 18
Scriptura ſacra nihil certius nec verius, 20. 21
Scripturas ſolas hæretici quomodo recipiunt & quomodo eis vtantur, 20. 21. 77. 83. 84. 275
Scientia inflat charitas ædificat, 16. 354. 363.
Scriptura ſacra non omnia continet, 143
Scripturæ authoritas dependet ab Eccleſia, 20

Scripturæ eo,quò ſcriptæ ſunt ſpiritu intelligi debēt, 21. 22
Scripturarum poſſeſsio non competit hæreticis, 281. 343
Seculum noſtrum corruptiſsimum, 233. 334
Scholaſtici docuerunt ea opera placere Deo, quæ in fide mediatoris fiunt, 214
Scholaſticorum doctrina de opere operato, 201
Scripta M. L. refertiſsima calumniis, 345
Sectæ decē de tribus Chriſti verbis in vna domo ortę, 20
Segregati ab eccleſia in varios errores incidunt, 23. 47. 101. 181. 195. 273
Segregatio ab Epiſcopo vel paſtore ſuo nemini conuenit, 363. 364
Septenarius numerus literis ſacris frequens, 62
Sepultura ſemper honeſta fuit, & à Chriſtianis fidelibus concelebrata.
Seraph quid ſonet, 354
Sermo Chriſti efficax, 78
Serui arbitrii liber M. L. omni impietate refertus, 275
Seruitutis duæ ſpecies, 303
Signum crucis quare tribus digitis exprimendum, 11
Simulachrum crucis cū vexillis quarę in profeſsione profertur, 11. 12
Signum quid, 61
Signorum tria ſunt genera, 158
Signa fidei ſunt externa, per quę homo tanquam per teſſeras agnoſcitur, 61
Sigiſmundi regis Poloniæ piè defuncti eiuſdemq́ nominis filii nunc regnantis, pietas & conſtantia, 41. 312
Similitudo cauſa dilectionis, 228
Simon magus primus hęreticus cōtra liberum arbitrium 28. eiusq́ ſucceſſores, 351
Societas ſpiritus quę, 356
Societas humana ſine vnitate retineri nequit, 47
Spes fidei comes, alteraq́ ſine altera conſtare nequit, 184. 214.
Spes galeæ & anchoræ comparata, 184
Spei definitionem reprehendentes omnem orthodoxorū chorum reprehendunt, 256
Spes Chriſtianorum qualis eſſe debet, 214
Species ſacramenti non confert ſalutem neq́ damnationem, 87. 88
Spiritus ſanctus cur quinquageſimo die poſt reſurrectionem

nem datus, 9
Spiritus ſanctus eccleſiam congregauit,regit & gubernat 17. 91.
Spiritus ſanctus vbi requieſcat, 18
Spiritus ſanctus anima corporis eccleſiæ, 25
Spiritus ſanctus etiam per malos interdum opus ſuum exercet, 54.55.152.366.367
Spiritus ſanctus renatis nouam iuſtitiam infundit & omnium virtutum augmentum tribuit, 64.65
Spiritus ſanctus doctor veritatis.18.loquitur per os eccleſiæ ibidem.20.manet in eccleſia, 22
Spiritus ſancti miſsionem eccleſia fidelibus proponit diligenter,pertinet enim ad confeſsionem fidei, 9
Spiritus ſanctus in baptiſmo datur in remiſsionem peccatorũ,in confirmatione in robur contra hoſtem, 73
Spiritus ſancti dona ſeptem, 62.varia.
Spiritus ſancti gratia tarda molimina neſcit,ex peccatore iuſtum reddit, 167.235
Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram, 73
Spiritus ſanctus cauſa efficiens vitæ æternæ, 63
Spiritus ſanctus quõ & quando nobis dari dicatur, 225.
Spiritus ſanctus quomodo in Apoſtolis locutus, 241
Spirituum diſcretio maximę difficultatis, 352
Spiritus debent dignoſci & quomodo poſsint, 352
Spiritus ſanctus vicarius dei.338. omnia in Eccleſia inſtituit, 338
Spiridionis exemplũ nõ eſt contra pręceptũ ieiunii, 328.
Stephanus põtifex refutat9 de ſacerdotũ matrimonio,172
Subdiaconi qui,& quod illorum officium, 137.138.
Succeſsio Epiſcoporum neceſſaria, 54.55.
Sumptio non facit ſacramentum ſed dei verbum, 76
Superbia mater mendacii.362.& inanis gloriæ, ibidem
Surgẽtes è lecto & cubitũ euntes,cruce ſe ſignare debẽt,9
Suſcipiẽtes baptiſmũ qui & quales ſint,vel eſſe debeãt, 67.(68.69
Suſceptorũ quodnã ſit officiũ circa infantes, 71.
Superbiam odit Deus.253.308. ſuperbia introducitur, 354. 361.362
Synaxis quid, 92.93. Synodi prouinciales cur inſtit. 153
TAbulæ prioris tria præcepta quare, 265
Templa memoriæ martyrũ ab Auguſt.dicuntur,302
Templa noſtro ſeculo à nouatoribus in ſtabula conuerſa (302.334
Templum domus dei, 290.

Templorum antiquitas & vſus, 290
Templis cur fiant maiores obſecrationes, 297
Templa cur Eccleſiæ dicta, 298
Templa magis orationi quàm prædicationi extructa initio, 297.298
Templa Deo non martyribus extruuntur, 303
Temporis ratio vt anxia fuit apud veteres obſeruatio,ita per aliquot tempora eſt neglecta, 305.306
Tempus de quo prędixerũt Apoſtoli prę foribus eſt, 233
Tempus hoc, vigilia magni illius Feſti ſcilicet felicitatis æternæ, 313
Temporis noſtri ſtatus verè calamitoſus à Baſilio deſcribitur, 334
Temporis obſeruatio duplici de cauſa à priſcis inſtituta, 306.
Tentatio Sathanæ varia in ſacramento Euchariſtiæ, 77. 78.80.92.
Tentatio Dei in ſacramento maxima,78.& ſequentibus.
Tentationes Chriſtianorum maiores poſt Baptiſmum, quàm ante, 73.156
Terminos antiquos tranſgredi quid ſit, 336
Teſtamentum vetus patrem apertè,filium obſcurè prædicauit, 97
Theodoſius Conſtantinopolitanæ Synodo interfuit, & quomodo, 39
Theodoſii ſtudium in pacando Eccleſiæ ſtatu, 350
Theologi noui quales, 90
Theophylactus de Miſſa, 102
Thomas Aquinates celebris inter Scholaſticos, 244
Timor etiam ſeruilis ad pietatem diſponit, 194.311
Thomas Apoſtolus cui Eccleſiæ præfuerit, 54
Traditiones ad fidem,religionem & cæremonias ſpectantes ab Apoſtolis originem ſumpſerunt,& nobis per manus traditæ ſunt,334.& per longum, 49.50
Traditiones Apoſtolorum & patrum ſeruandæ,49.50.334
Traditiones Eccleſiaſticæ non reddũt viam aut portam ad ſalutem anguſtiorem ſed expeditiorem, 340. 341.
Traditiones maiorum reiicere nihil aliud eſt,quàm Eccleſiæ ſtatum velle diſsipare, 342
Traditionibus Eccleſiaſticis non acquieſcens ab Origene hæreticus pronunciatur, 342

Tranſgreſſores legis Euangelicæ grauiter puniuntur ac=
cuſante eos propria conſcientia, 340.341
Trinitatis operationum diſtinctio, 63.223
Trinitas ſoli comparata, 229
Trinitas in homine quæ,primi parentis vitio deformata,
per Chriſtum reparata, 223.263
Trinitatis feſtum cur mox poſt ſpiritusſancti miſsionem
ab Eccleſia celebretur, 9
Trinitas à Chriſtianis cur creditur, 50
Trinitatis opera inſeparabilia, 9.63
Trinitatis fides ſine Spiritusſancti dono haberi nequit, 9
Trinitas ſola & integra ſalutem noſtram operata eſt, 9
Tria ad perfectionem Sacramentorum requiruntur, 62
Turba in conciliis adhibita turbationẽ adfert,32.& inde.
Tunica Chriſti incõſutilis vnitatẽ Eccleſiæ ſignificat. 278
VAlẽtiniani iniqua lex de duab.vxoribus ducẽdis.161
Vaſa gratiæ ſunt ipſa Sacramenta, 62
Varietas doctrinæ inter hæreticos, 234.361
Vbi Sacerdotium ibi & ſacrificiũ & è conuerſo, 77.79.80
Verbum Chriſti Sacramentis omnibus vim præbet, 62.63
Verbum Dei quod verè cenſendum ſit, 83.84
Verbum Dei audire an Miſſam vtrum ſit vtilius, 111.112
Verbi Dei miniſteriũ ad Epiſcopos propriè ꝑtinet, 149.150
Veritas omnis à Spiritu ſancto, 18
Verbo Dei in Sacramento credendum, 20.77
Veritas multiplex eſſe nequit, 46.47
Veritas corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, 76.
& inde pluribus
Veritas non eſt priuata, 361
Veritatis vis quanta, 150
Verbum Dei non nutat, 21
Veritas credenda quæ, 343
Veritas altercando amittitur, 91.361
Veſtis candida quare baptizatis induitur, 72
Veſtis Chriſti, 278
Veſperi cur orandum, 204
Veſtigiis Chriſti baptizatos incedere decet, 222
Veſtes & vaſa Eccleſiæ honoranda, 295
Viaticum peregrinationis noſtræ eſt Sacramentum cor=
poris & ſanguinis Chriſti, 75.92.93
Vicarius Chriſti cur maximè exoſus hęreticis,52.54.& ſeq.
Via qua diſsidium religionis commodè tolli poſsit, 350

Vigilii Papæ hiſtoria, 55
Vigilantii error exploſus, 185
Vini vſus Germaniæ olim incognitus, 80
Virga Sacerdotalis Aaron Mariam figurauit, 205
Viri erga vxorem officium, 159.160.276.277
Virgines poſt votum nubentes, fiunt adulteræ, 168
Virtus & efficacia Sacramentorũ ſolius Dei nõ Sacerdo=
(tum eſt. 142
Vir dux mulieris, 277
Vir vnde dictus, 277
Virtus omnis abſq; Dei cognitione vana. In Procemio.
Vis Sacramentorum quanta ſit exemplo illuſtratum, 62
Viſus magis mouet homines quàm auditus. 107
Viſio amoris cauſa, 107
Vita renatorum qualis eſſe debet, 64
Vita duplex gratiæ & gloriæ, 114
Vita culpata præſidum ab vnitate Eccleſiæ nos abſtrahe=
re non debet, 54.55.56. & deinceps
Vita æterna finis regenerationis Chriſtianæ, 63
Vita Chriſtiana militia eſt ſuper terram, 215
Vitæ æternæ ſpes nulla niſi remiſsis peccatis, 183
Vita æterna qualis & quæ, 183.195
Vita æterna gratia ex gratia quomodo, 251. & inde
Vita noſtra, veritas & via Chriſtus eſt, 187.227
Viuere in Deo quid, 220
Vnctio extrema Sacramentum perſeuerantiæ, & ex hac
vita migrantium, 134
Vnctio baptizandis cur adhibetur. 72
Vnctio quare in Sacramento confirmationis cruce fit, 74
Vnctio extrema rectè Sacramentum dicitur. 134. à Chri=
ſto inſtituta. ibidem & quid conferat, 134
Vnctio ordinandis cur fit. 146.147. eſt ex Apoſtolica tradi=
tione, ibidem
Vnitas præſides in Eccleſia vnde originem habeat, 47
Vnitas Eccleſiæ retineri nequit, niſi vnus præſit, cui pareãt
omnes, 47
Vnius interpretatio contra omnes non admittenda, 17.21
Vnitas Eccleſiæ Chriſti inconſutili tunica ſignificata. 278
Vnitas Eccleſiæ propter paſtores malos non deſerenda,
48.49.54.53.360.
Vnitas ſola Eccleſiam conſeruat, 47
Vnitatem rumpens membrũ Chriſti non eſt, Chriſtumq;
denuò crucifigit, 54.56

Vnitas

Vnitas in orando apud Deum multum valet, 238
Vnitatem Deus in nobis requirit, 46.47.359
Vnitas Diabolo inimica, 360
Voluntas accepta Deo vbi facultas deeſt, 57
Vocatio cuilibet expectanda, 135
Voluntatē Dei fieri cur petimus & quę ſit eius volūtas. 199
Voluntas humana à Deo præparatur, 220.241
Voluntas charitatis maxima. 221. & per lōgū in ſequētib.
Voluntas noſtra adſit oportet ad iuſtitiam Dei impetrandam, 220.237.238
Voluntas magna charitas eſt, 221.237.238
Voluntas mala non eſt ſuæ voluntati relinquenda, 239
Voluntas ſiue bona ſiuę mala meretur, 237.282.342
Votum facere pium eſt, Chriſtianum & Deo gratum. 161
Vota qūo fieri debeant, 167. Vota ſeruari poſſunt, 166
Votum cœlibatus diſpenſationem non admittit, 168
Votum temerè non eſt faciendum, 167
Vſus non facit Sacramentum Euchariſtiæ, 76
Vtramq; ſpeciem Euchariſtiæ omnibus indifferenter porrigere, à Chriſto non eſt præceptum, 85.86
Vtriuſq; ſpeciei cōmunio à Paulo tertio Pōtifice nōnullis cōceſſa, eadē rurſus tacitè populi cōſenſu abrogata eſt.
Vulpes hæreticos ſignificant, 47
Vxores Sacerdotibus non ſunt ducendæ, 29.168.171.173
Vxorem deferens ſterilitatis gratia, & fœcundā ſuſcipiens adulterium committit, 159
Vxor Epiſcopi electi in monaſterium ingrediatur, 174
Vulgus eligere Epiſcopum vel Sacerdotem non debet, nec poteſt, 149
Vladislai regis Poloniæ mirabilis abſtinentia, 331
XEnia cur noui anni auſpitio dentur, 3
Xiſti ſentētia de adulterio in matrimonio cōmiſſo.
ZAchęi publicani ſatisfactio, 128
Zvuinglii error circa Euchariſtiam ab Ecclesia conuictus, 20.21

SCRIPTVRÆ SACRÆ LOCA ſparſim in hoc opere explicata.

Deuteron. 5. Rom. 6. Non concupiſces &c. Fol. 260
1. Reg. 9. Ecce quod remanſit pone ante te, & comede. 127
3. Reg. 8. Omnis Eccleſia Iſrael ſtabat, 33

4.Reg.19. & Eſa.37. Protegam ciuitatem hanc, propter me,& propter Dauid puerum meum, 58
2.Paralipom.26.Elatum eſt cor Oziæ, 254
Pſal.7. Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam,& ſecundum innocentiam meam ſuper me, 257
Pſal.44. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, 36
Pſal.142.Non intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo &c. 251
Prouerb.1.Audi fili mi diſciplinam patris tui,& ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo, 247
Prouerb.24. Septies cadet iuſtus & reſurget, 257
Prouerb.31. Mulierem fortem quis inueniet? 206
Eccl.10. Si momorderit ſerpens in ſilentio,nõ eſt amplius habenti linguam, 122
Cant.1. Filii matris meæ pugnauerunt contra me, 15
Ezechiel.16. Accepiſti veſtimẽta varia,& operuiſti illa, 153
Ezech.36. Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea faciatis &c. 217
Abacuc.2. Væ ei qui multiplicat non ſua, vſquequo non aggrauat contra ſe denſum lutum &c. 280
Malach.1. Non eſt mihi voluntas in vobis,dicit dominus exercituum:& munus non ſuſcipiam de vobis, 96
Matth.6. Pater noſter qui es in cœlis &c. 178
Matth.6. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus, 239
Matth.7 Intrate per anguſtam portam &c. 215
Matth.15.Marci.7. Sine cauſa colunt me,docentes &c. 337
Matth.16.Tu es Petrus & ſuper hanc petram &c. 48
Matth.19. Ecce nos reliquimus omnia &c. 169
Matth.19. Qui poteſt capere,capiat, 277.278.279
Matth.24. Vbi fuerit corpus,ibi cõgregabunt aquilę, 352
Matth 26.Hoc eſt corpus meum &c. 77.78.79.
Lucæ.1. Aue Maria gratia, id eſt, tota ſalutatio angelica explicata, 205
Lucæ.12.Dic fratri meo diuidat mecum hęreditatẽ &c.365
Lucæ.21. Cœlum & terra tranſibunt &c. 274
Ioan.1. Et de plenitudine eius omnes accepimus,gratiam pro gratia, 258
Ioan.4. Venit tempus quando veri adoratores &c. 298
Ioan.6. Sicut me miſit viuens Pater &c. 139
Ioan.14. Amen Amen dico vobis, qui credit in me,opera quæ ego facio & ipſe faciet &c. 185
Ioan.14. Pater maior me eſt, 20

Ioan.15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem &c. 61
Act.15. Conuénerunt Apoſtoli & ſeniores &c. 33
Rom.3. Arbitramur hominem iuſtificari ſine operibus legis &c. 209
Rom.6. Ne regnet peccatū in veſtro mortali corpore. 284
Rom.7. Velle adiacet mihi, 253.283
Rom.13. Qui reſiſtunt poteſtati ſibi damnationem acquirunt, 340
Rom.7. Vide aliā legē repugnantē legi mētis meæ, 253.283
1.Corin.4. Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chriſtus, 217
1.Cor.5. Iudicaui eiuſmodi hoīem tradere Sathanę &c. 60
1.Corin.7. Propter fornicationem habeat quiſq; vxorem ſuam, 170
1.Cor.7. Melius eſt nubere quám vri, 174
1.Cor.11. Oportet hæreſes eſſe, 266
1.Cor.12. Si habuero omnem fidem, charitatem autē non habuero, nihil ſum, 212
1.Cor.15. Non ego autem, ſed gratia Dei &c. 216
2.Cor.4. Eum qui non nouerat peccatum, Deus pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur &c. 226
Gal.1. Miror quod tam cito transferimini &c. 85
Gal.4. Dies obſeruatis & menſes & tempora &c. 10.315
Gal.5. Spiritu ambulate & carnis deſideria ne perfeceritis &c. 284
Epheſ.4. Qui furabatur iam non furetur &c. 127
Philip.2. Si qua conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudium noſtrum, 355
1.Tim.2. Volo viros oráre in omni loco, 298
1.Tim.3. Oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum, 173
1.Tim.5. Qui bene præſunt præsbyteri, duplici honore digni ſunt, 273
Tit.3. Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos &c. 63
Heb.6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati &c. 83
Heb.10. Vna oblatione conſummauit in ęternum ſanctificatos, 84
Iacob.2. Fides ſine operibus mortua eſt, 218
1.Ioan.2. Omnis qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe ex Deo eſt &c. 353
1.Ioan.4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint, 352

AVTHORVM NOMINA, QVORVM in hoc volumine præcipua fit mentio.

Abbas Panormitanus.
Abbas Tuitienſis.
Adelbertus Archiepiſcopus Gneſnenſis.
Albertus Magnus.
Alexander de Ales.
Algerus.
Amalarius Treuerenſis Archiepiſcopus.
Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis.
Anianus interpres Chryſo(ſtomi.
Anacletus.
Anſelmus Hauelsburgenſis Epiſcopus, nondum typis excuſus. vide. 337.
Anaſtaſius Papa.
Athanaſius.
Anſelmus.
Anthonius Epiſcopus Conſtantienſis.
Andreas Hieroſolymitanus
Arnobius.
Biblia.
Baſilius.
Beda.
Bernardus.
Benedictus.
Bertramus.
Bonauentura.
Conciliorum liber.
Clemẽs Alexandrinus
Claudianus.
Clemens Petri ſucceſſor.
Chromatius.
Chriſtianus.
Celerinus.
Cyrillus Alex.
Cyprianus.
Dionyſius Areopagita.
Damaſcenus.
Dionyſius Carthuſianus.
Dydimus.
Epiphanius Græcus.
Euthimius.
Eucherius.
Euſebius.
Ephrem Ediſſenæ Eccleſiæ Diaconus.
[redacted]
Euariſtus. Euagrius.
Fabianus.
Fauſtinus.
Fulgentius Epiſcopus Maſſilienſis.
Fauſtus.
Gelaſius.
Gennadius.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Niſenus.
Gregorius Magnus.
Gratianus.
Guimũdus Epiſcopus Auerſanus.
Guilhelmus Epiſcopus Pariſienſis.
Guilhelmus durandi.
Gabriel Biel.
Hilarius.
Hormiſda.
Hieronymus.
Hugo de ſancto Victore.
Hortulus animæ.
Hugo Cardinalis.
Hugo de prato.
Ioannes Chryſoſtomus.
Ioannes Gerſon.
Idacius Clarus.

Ioannes

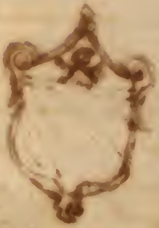
Ioãnes Epiſcopus Romanus.
Innocentius.
Ioſephus.
Irenęus.
Iſidorus.
Iſichius.
Ignatius.
Ionas Aurelianenſis.
Ioannes Caſsianus.
Iuo.
Ioannes Scotus.
Iuſtinus.
L Anfrancus Epiſcopus Cantuarienſis.
Leo Magnus.
Liberatus.
Leontius in vita Ioannis Alexandrini Patriarchę.
M Artianus.
Maximus Taurinenſis Epiſcopus.
Maximus Tyrius.
N Icephorus.
Nicolaus Lyra.
O Ecumenius.
Optatus.
Origenes.
P Aulinus Aquileienſis Epiſcopus.
Paſchaſius.
Petrus Cluniacenſis Abbas.
Petrus Lombardus.
Petrus Chryſologus.
Philaſter.
Photius.
Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus.
Primaſius.
Prudentius.
Poſsidonius.
Proſper Aquitanicus.
R Abanus.
Rabbi Samuel.
Remigius Antiſiodorenſis Epiſcopus.
Richardus de prato.
Ruffinus.
Ruthmarus.
Rainerius.
S Aluianus.
Sathirus.
Sixtus Papa.
Socrates.
Sozimus.
Sozomenus.
Stephanus Papa.
Stephanus Epiſcopus Boſtrorum.
Stanislaus Epiſcopus Cracouienſis.
T Araſius.
Tertullianus.
Theodoritus.
Theophylactus.
Thomas de Aquino.
V Ictor.
Victorinus.
Vincentius Lyrinenſis.
Vincentius Beluacenſis.
X Iſtus.

FINIS.

~ Ubbidire è facile a chi è ingegno
Chino la fronte ingegno che nõ in
sordina lassa custodia.
Bene come fassa bene che
molte sono mano cercando
se questo sia dal mãdo salutare
è nõ relegata in queste dito
Come si cõviene ad obbligatta
far bere è visibile di dire alle
m͠te facendo nõ degno della
Ancor tiri levate. che nõ ai altra vita
le cui dire che nõ poi ingegno che me
dirgli il spirito sando il qua:
the nõ poteva mondito a cui
che la vita della guerra ingiu:
ciò fine da [illegible] che dis[illegible]
reg: ~ [illegible] campo [illegible] ancor [illegible]
151. [illegible] degl [illegible] come [illegible]
dice. [illegible] no nõ sono dei [illegible]. [illegible]
[illegible] uno scala per [illegible] in
Gratie [illegible] nella [illegible] per [illegible]
e [illegible] Omnia [illegible]
[illegible]

36 · 13 · B · 22

Augustinus 2 de civitate dei. c. xxviij

Ecclesie fuerunt facte ut populi ad eas confluant ut audiant quam bene hic ad tempus debeant vivere ut post hanc vitam beate semperque vivere mereantur precepta veri dei observanda que ibi insinuantur et miracula narrantur dona laudantur beneficia postulantur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Carta 92

3 17

2

Digitized by Google